This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

KAIS. KÖN. HOF- BIBLIOTHEK
432.401-C
PERIOD.

Digitized by Google

Digitized by Google

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

CÉRKVENO-BOGOSLOVNI-ČASOPIS.

ŠESTI GODIŠNJI TEČAJ.

1855.

UREDNIK:

JOSIP TORBAR,

SVEĆENIK NADBISKUPIJE ZAGREBAČKE.

432.401-C.

U ZAGREBU.

Bèrzotiskom narodne tiskarnice Dr. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

KAZALO.

Broj 1. Razgled po katoličkom světu koncem godine 1854. od *B.* — Čudnovato obraćenje. — Književnost. Izvěšćuje *Fr. R* — u Beču. — Čudnovato proročanstvo. — Věsti.

„ 2. Razgled po katoličkom světu koncem g. 1854. (Konac). — Čudnovato obraćenje. (Dalje slědi). — Književnost. Od *Fr. R.* u Beču. (Konac). — Věsti.

„ 3. Na blagdan imena Isusova. Od *F. Babića* — Na dan Imena Isusova „sveti se ime tvoje.“ Mat. 6, 9. — Čudnovato obraćenje. (Konac.) — Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX. alloc. — Věsti. — (Dopis).

„ 4. Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi. Od *A. S—ća.* — Poslědnji hipovi Ljuvita XVI. — Pogreb turskih mèrtvacah. — Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX. alloc. (Konac.) — Věsti. — Směsice.

„ 5. Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi. (Dalje.) — Cèrkva i škola. — Važan sud jednog protestanta. Věsti. — (Dopis).

„ 6. Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi. (Slědi konac.) — Odlučenje město oslobodjenja kèršćanah u Turskoj. — Jedan protestantski glas o neoskvèrnutom začetju bl. Děvice Marie. — Česa se čovèk bojati ima. — Věsti. — (Dopis).

„ 7. Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi. (Konac.) — Odlomak govora, što ga je rekao 11. sěč. o. g. poslanik grof Margerita u Turinu u poslu ukinuća samostanah. — Cèrtice iz savezničkog ratišta. — Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX. allocutio — Věsti. — (Dop.)

„ 8. Spomeni se čověče, da si prah. od *Ilie Okrugića* Srěmca. — Govor kojim je presv. imenovani biskup g. Marijan Šunjić prigodom čitanja papinskih bullah u fojničkom samostanu pozdravljen. — Panorama božjeg grada. — Razpis osobita natečaja. — Sanctissimi Domini nostri Pii Divina Providentia Papae IX. alloc. etc. (Dalje.) — Věsti. — (Dopis.)

„ 9. Na obranu, od *Fr. Milašinovića.* — Christianiziranje gimnazijah. — Smèrt jednog socialiste. — Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX. allocutio etc. (Dalje.) — Věsti. — (Dopis.)

„ 10. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču. — Christianiziranje gimnazijah. — O věrozakonskom stanju u Francezkoj. — Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX. alloc. etc. (Konac). — Věsti. — (Dopis.)

Broj 11. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan, od *Fr. R.* — u Beču. -- (Dalje.) — Christianiziranje gimnazijah. (Dalje.) — Pobožna lukavost. — Věsti. — (Dopis.) — Směsice.

„ 13. Slavi slavenskih Apoštojah na njihov blagdan. od *Fr. R.* — u Beču. (Dalje). — Christianiziranje gimnazijah (Dalje.) — Mnogoženstvo Mormonah. — Protestant o reformatorih. — Věsti. — Směsice.

„ 13. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan. od *Fr R.* — Beču. (Dalje.) — Orchestrium. — Christiaziranje gimnazijah. (Konac.) — Skušnja španjolske cèrkve. — Praktička ljubav neprijatelja. — Věsti. — Směsice.

„ 14. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan. od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Kalički list Od *J. K.* — Prelaz Palmerov u katoličku cèrkvu. — Skušnja španjolske cèrkve. (Dalje.) — Věsti. — (Dop.)

„ 15. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan. Od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Cèrtice iz pověstnice prosvěte. — Skušnja španjolske cèrkve. (Konac.) — Promisao božja. — Uztrajnost. — Věsti.

„ 16. Za proglašenje dogodjaja, kojim je nauk o neoskvèrnjenom začeću bl. Děvice M. uzvišen na čast prave i temeljne věroistine sv. rimo-katoličke cèrkve. — Slavi slaveuskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Cèrtice iz pověstnice prosvěte. (Konac.) — Věsti.

„ 17. Za proglašenje dogadjaja, kojim je nauk o neoskèrnjenom začeću bl. Děvice M. uzvišen na čast prave i temeljne věroistine sv. rimo-katoličke cèrkve. (Konac.) — Pozdrav sinovski majki Bosni od *D. B.* — Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Igrokaz Hildebrand. — Věsti.(Dop.)

„ 18. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov Blagdan. Od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Ukinuće katoličkog bogoštovja u Francezkom prevratu g. 1793. — Osobita bolestnica. — Věsti. — (Dop.)

„ 19. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan. od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Ukinuće kaličkog bogoštovja u Francezkom prevratu god. 1793. (Konac.) — Grof Montalembert i „Univers.“ — Proglas ruske upravljajuće sinode. — Věsti. — (Dopis.)

„ 20. Čuvstva zahvalnosti věrnoga puka zagrebačkoga pram bivšem misionarom. — Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje). — Katolici u Turskoj. (Revue de l' Orient) — Nesretni dogodjaj 12. travnja u samostanu St. Agnes. — Uzmi svoj križ na se i slědi mene. — Věsti. — Směsice.

Digitized by Google

Broj 21. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Katolici u Turskoj. (Dalje.) — Slobodni zidari. — Pompei. — Věsti. — Uztuk.

„ 22. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Dèržava i duhovničtvo. — Katolici u Turskoj. (Konac.) — Lepa navada.

„ 23. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje) — Obraćenje pastora R. Haserta. — Pogreb kod Rusinah. — Věsti.

„ 24. Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Obraćenje pastora R. Haserta. (Dalje.) — Cèrtice iz sevastopoljskog ratišta. — Položaj raja. — Krivnja biskupa Marilleya. — Věsti.

„ 25. Govor presv. g. biskupa djakovačkog u stolnoj svojoj cèrkvi dne 29. travnja 1855. — Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču (Dalje.) — Obraćenje pastora R. Haserta. (Dalje.) — Věsti.

„ 26. Govor presv. g. biskupa djakovačkog u stolnoj svojoj cèrkvi dne 29. trav. 1855. (Konac.) — Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan od *Fr. R.* — u Beču. (Konac.) — Samostansko pitanje u Piemontu. — Věsti.

„ 27. Katolički katekizam s kratkom pověstnicom věrozakona za realne učionice, preparandialne i ine više učevne zavode. — Proštenje Bistričko. Pregled samoubojstvah. — Věsti. — (Dopis.)

„ 28. Prirodoslovje I. od *B.* — Katekeze Agustina Grubera. — Něšto o Moroviću od *I. Okrugića.* — Amerikanski Indijanci. — Talijanski propovědnici. — Věsti.

„ 29. Prirodoslovje II. od *B.* — Konkordati sa sv. stolicom. — Protestantska Misa. — Napoleon o Isusu. — Věsti. — (Dopis.)

„ 30. Prirodoslovje III. od *B.* — Konkordati sa sv. stolicom. (Konac.) — Obilježja muke Isusove na někih osobah. — Zabrana čitanja biblie. — Věsti.

„ 31. Prirodoslovje IV. od *B.* — Klement VIII. napram iztočnomu pitanju. — (Historički curiosum) od *Fr. R.* — Čeznuće za svetom zemljom. — Povratak „pravověrne" protestantske stranke ka katoličkim načelom. — Věsti. — (Dopis od *J. B.*) — Směsice.

„ 32. Prirodoslovje V. od *B.* — Razlika izmedju beatificatie i canonisatie od *L. G—ca.* — Pojavi iz slobodnog zidarstva. — Mesija novijih židovah. — Napoleonova učenica. — Věsti. — Směsice.

„ 33. Něšto o věrozakonsko-ćudorednih knjigah u našem književnom jeziku izlazećih od *M. Škalara.* — Cèrtice iz amerikanskih misijah. — Rěšena dvojba u věri. — Groblje u Pisi. — Englezki sud. — Věsti.

„ 34. Sudbina někadašnje staroslavne biskupije srěmske od *Ilije Okrugić-a Srěmca.* — Cèrtice iz amerikanskih misijah. (Dalje.) — Ukinuće samostanah u Piemontu. — Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX. habita in consistorio die 26-a Julii 1855. — Věsti.

„ 35. Sudbina někadašnje staroslavne biskupije srěmske od *I. Okrugića Srěmca.* (Konac.) — Cèrtice iz amerikanskih misijah. — Što je naravni věrozakon. — Straža. — Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX. (Konac). — Věsti.

Broj 36. Snosljivost katoličke cèrkve od *J. Š.* — Mala rana naše cèrkve. — Cèrtice iz amerikanskih misijah. (Dalje.) — Pogreb bez svećenika. — Uzkèrs Slavenah u Turskoj. — Věsti. — (Dop.)

„ 37. Několiko iskrenih mislih o moljenju breviara od *M. Škalara*, nadb. zag. svećen. — Cèrtice iz amerikanskih misijah. (Konac.) — Obnova samostanah u Austriji. — Věsti. — (Dopis.)

„ 38. O cèrkvenoj glasbi. — Uspomena o Saileru od *M. Diepenbroka.* — Katechizam za cèrkvu budućnosti. — Objavljenje mormonizma. — Věsti. — Směsice.

„ 39. Tertulian o kazalištih svoje dobe s někojimi primětbami od *Dr. F. R.* — Uspomena o Saileru od *M. Diepenbroka.* (Konac.) — Olovna čudotvorna slika. — Prenešenje lauretanske kuće. — Věsti. — Směsice.

„ 40. Tertulian o kazalištih svoje dobe s někojimi primětbami od *Dra. F. R.* (Konac.) — Don Carlos. — Cèrtice iz iztočnog francezkog ratišta. — Kako mormonci propovědaju. — Věsti.

„ 41. Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Švelca.* — Don Carlos. (Konac). — Stanje kat. cèrkve u Bosni. — Věsti. — (Dopis.)

„ 42. Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Šelca.* (Dalje.) — Duhovničtvo i običaji u Španjolskoj. — Věsti — (Dopis.)

„ 43. Nexus inter vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia. — Najnovije sklopljeni konkordat. — Obnova u protestantizmu. — Věsti. — (Dop.)

„ 44. Nexus inter vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia. (Dalje.) — Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Švelca.* (Dalje.) — Mudrac i pobožna děvojka. — Gora Sinaj u Arabiji. — Věsti. — (Dopis.)

„ 45. Nexus inter vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia. (Konac.) — Pomirenje čověčanstva s Bogom. (Dalje.) — Věsti.

„ 46. Quid agendum parocho, dum persona catholica ejus curae pastorali concredita cum acatholica matrimonium inire parat? — Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Š.* (Dalje.) — Pitzipiosov spis o sjedinjenju iztočne cèrkve. — Věsti. (Dopis.) — Směsice.

„ 47. Conventio inter apost. sedem et inter suam Majest. Austr. Imper. — Pitzipiosov spis o sjedinjenju iztočne cèrk. — (Konac.) — Věsti. — (Dopis.)

„ 48. Misli o sklopljenom konkordatu od *Dra. F. R.* — u Senju. — Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Š.* (Dalje.) Obadva lěkara. — Věsti. — Směsice.

„ 49. Oglas i poziv k predp. na Zág. kat. list. — Pomirenje čověčanstva s Bogom od *V. Š.* (Konac.) — Několiko danah kèršć. robinje. — Věsti.

„ 50 Několiko rěčih za naše vrěme od *B.* — Několiiko danah kèršćanske robinje. (Dalje.) Věsti. (Dopis.)

„ 51. Několiko rěčih za naše vrěme od *B.* (Konac.) — Několiko danah kèršćanske robinje. (Dalje.) — Ružitelj izpovědi. — Věsti.

„ 52. Majka božja pri jaslicah uspavkuje Isukèrsta, od *I. Okrugića.* — Missa propria, rečena prigodom Karlstadtova věnčanja od *Dra. F. R.* — Několiko danah kèršćanske robinje. (Konac.) Odluka glede „Universa." — Věsti. — Velešt. čitateljem od *J. Torbara.*

Digitized by Google

Digitized by Google

BROJ 1. — TEČAJ VI. U SUBOTU 6. SĚČNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Razgled po katoličkom světu koncem godine 1854.

B. Da se tečajem nastupljene godine sigurnije ravnati uzmognemo na preprostranom móru cèrkveno-političkih proměnah, bit će na svojem městu, ako u kratko shvatimo pridesivše se dogodjaje minulog godišta i one proměne, koje su na bolje ili na gore naše cèrkve izpale.

S radostju možemo svèrnuti okom na austrijsko carstvo, koje od několiko godinah s cèrkvenog, osobito s cèrkveno-naučnog gledišta može ostalim dèržavam primèrom prednjačiti. Ima doduše i ovdě proměnah, koje bismo bolje htěli imati, no od težkih udaracah, što ih najnovija vrěmena nanesoše dèržavi i cèrkvi, nedaju se rane tako lasno izlěčiti. To razuměvamo osobito o materialnom položaju cèrkve i duhovničtva. Veselije nam se ukazuje lice na polju cèrkveno-naučnom. Za jednu od najuspěšnijih proměnah za cèrkvu, minule godine se pridesivših, smatramo pověreno biskupom nadzorničtvo nad svimkolikim nižim i srědnjim školskim naučanjem.

Kad su godinom 1848. prekinuta tolika socialna odnošenja i tolike obnove učinjene u dèržavnoj upravi, moralo se je gledati, da se i u naučnom sustavu zahtěvbam vrěmena odgovori. Tad zauzme město zabačenog staroga sustava novi do danas trajući. No u toli kratkom vrěmenu i u toli važnom predělu, kao što je obučavanje javno, nije moći tako lahko pogoditi put, kojim bi se bezobzirno i sigurno naprědovati moglo; s toga je takodjer do blizo šest godinah obstojao sustav provizorni, i pošto je jezgra njegova svèrsi shodna pronašasta i izkustvom dokazana, pretvoren je najnovijim previsokim rěšenjem u konačno obstati imajući sustav. Nije nam ovdě stalo do dubljeg razmatranja tih učevnih osnovah, nego smo samo nakanili prosboriti o rečenom nadziranju školskog obučavanja od strane biskupah. Kolika je to dopustina cèrkve moći će svatko uviděti, koj promotri, da od školskog naučanja i onog pravca, kojim se ono mladeži podèljuje, zavisi u mnogom obziru buduće blagostanje cèrkve, i negledeć na spasonosni upliv, koj odtale za světovnu dèržavu proizlièe.

Istina, je da je već od 2. travnja 1822. previsokim rěšenjem za austrijske pokrajine naredjeno bilo, da učiteljstvo, kojemu je nauk věrozakonski pověren, u svih učenih zavodih dotičnim biskupom ima podvèrženo biti; no novijim previsokim rěšenjem od 16. sěčnja pr. g. je ona stara naredba savèršenije izražena i dopunjena; jer je protegnuta na sve predmete školskog obučavanja. Tu se upravo kaže, da je svèrha toga nadziranja christianiziranje učevnih zavodah, jer se nutri veli glede gimnazijah: „Na cěloj gimnaziji, u njenih mnogovèrstnih odnošenjih, u predavanju věrozakona, u propovědanju učiteljah věronauka, u razlaganju ostalih školskih predmetah, u postupanju i izrazih pojedinih gimnazijalskih učiteljah, u njihovu ponašanju, u disciplini i nabožnih věžbanjih učeće se mladeži — u svem ima se pravi katoličko-kèršćanski značaj ukazivati.“

Ima ljudih, koje je prigodom izašle odluke groza obuzela; oni su već viděli natražnji udarac cělog naučanja. No tko hladnije i mirnim duhom pojimlje stvar, mora da sažaljuje ovakov prenagli sud. Područje pověrenog biskupom nadzorničtva proteže se samo na kèršćansko-ćudoredni razvitak javnog naučavanje; oni imaju po svojih pověrenicih paziti, da tumačenje naučnih predmetah nepremahuje granice kèršćanstva, u smislu cèrkvi protivnom. Ako čověk ponèšto pomnjivije projde razvitak družtva čověčjeg, neće mu se sigurno moći na ino, nego da priznade, da je dèržavno družtvo, koliko god putih je udarilo javno obučavanje protinabožnim pravcem, iz takova naučavanja gorkih plodovah gutalo. To je

Digitized by Google

povèstnicom zasvědočeno od prastarih do najnovijih vrémenah. Nije li dakle naredba, kojom se takovim premahajem put zatvara, svèrsi shodna? Na to pitanje će nam najlěpše odgovoriti sadanje stanje znanstvenog razvitka. — Od několiko trideset godinah učiniše osobito prirodne znanosti napredak, da se čovèk nemože dosta načuditi. Něki ljudi nisu zadovoljni niti s toli nenadanim napredkom; oni su radi da se jošte bèrže napred stupa. Iz takove naglosti tumačimo si siasete dělah, napunjenih samo gatanjem i slutnjami, koja ljudi primlju pod čistu istinu. Svatko je rad, da něšto prije na světlo iznese, nego bi ga tko u tom pretekao. To valja o svakoj struci znanosti, osobito pako o prirodnoj i filosofii. Ta često dèrzovita, protikèršćanska tvèrdjenja oběručke se zagèrljuju, bez drugih razlogah, samo što su nova. Kad bi se takova mněnja u učione uvukla, gdě bi ih mladež iz ustiuh svojih učiteljah slušala; tad bi se odtale sigurno s vrěmenom rodila neman, koja dèržavnim mirom i poredkom dèrma. Dočim je dakle dèržava pověrenjem školskog nadziranja biskupom s jedne strani učinila cèrkvi koncesiu, stavila je s druge nerazboritu i sebi opasnu prekoračivanju naučanja granice. —

Da bude cèrkva s dèržavne strane osigurana u ovèršivanju svojih právah, trèba da se obě oblasti obvežu neporočivimi ugovori — da se konkordat s rimskom stolicom sklopi. Premda se o tom već duže vrěmena u našem carstvu rádi, i premda o tom nastoje s jednakom revnostju světovni i cèrkveni glavari, nije ipak do danas obća želja postignuta. No iz svega, što se je o tom ove godine radilo, moći se je nadati, da će dèržana u tom poslu u Beču biskupska věćanja željnim plodom uroditi, što će, nadamo se, do koj dan sklopljeni konkordat zasvědočiti. U obće se dakle može stanje katoličke cèrkve minule godine u Austriji utěšnim označiti. No to je, žalibože! jedina gotovo dèržava, o kojoj to reći možemo. U ostalih zemljah nije se položaj cèrkve ništa na bolje pomaknuo, dapače je u mnogih udario na gore.

To se može kazati osobito o němačkih dèržavah. Poznato nam je, kako je mala badenska dèržavica, imajuća na svojem jedva 280 četv. miljah se protežućim povèršju samo 1,230,000 stanovnikah, i to dvě trećine katolikah, kako je, velimo, ovo političko patuljče progonstvom katoličke cèrkve povuklo na se europejsku pozornost. Poznata su nam ribanja i komešanja medju věrnimi svojoj cèrkvi katolici i medju protestantskom vladom; poznati su nam nebrojeni zatvori i težke novčane globe, kojimi su savěstni katolici kažnjeni, dočim su nevěrni odlikovani bili; znamo napokon i kulminaciu svih tih progonah — zatvor nadbiskupa u svojem dvoru. Već je svět s užasom očekivao ponovljenje onih prizorah, kojimi je g. 1837. Pruska katolički svět u zabunu bila stavila, kad se progonstvo na vèrhunac dotèrano obustavi. Neima dvojbe, da je to za dèržavnu svemogućnost silni udarac, kad sa svimi mogućimi silami poduzme juriš na cèrkvu, pa se onda pokunjena natrag povući mora. No u Badenskoj nije drugoga lěka bilo. Dok je komešanje trajalo samo po bureau-ih, moglo se napred ići; no kad je puk, videći kako se napada na njegovu svetinju, spoljašnje pokazao privèrženost k svojoj cèrkvi i njenim službenikom: nije bilo drugoga izlaza, nego ili zametnuti u vlastitoj kući kèrvave prizore, te ih podpaljivati dalnjim razdorom, ili povući se natrag. Moguće, da bi badenska vlada, dišuća opornim proti katoličkoj cèrkvi duhom, bila udarila pèrvim putem, da nije od austrijske vlade opomenuta bila na pèršeću prelaznost světske sile. Ona se je sklonom priznati morala da s Rimom ugovara, te je uslěd učinjenih predběžnih dogovorah interim primljen. Pošto se je badenska vlada iz godinu dana trajuće razmirice dovoljno uvěriti mogla, da ovakovo stanje uvèk samo na uštèrb světovne sile izpasti mora: nadati se je, da će se požuriti za konačno sporazumljenje sa sv. stolicom. —

Švajcarska naliči dogarajućemu vulkanu, koj jošte samo po gděkoj izmet radikalne lave na cèrkvu rigne. Uměrena stranka počimlje ipak ozbiljnije posrědovati na korist katoličke cèrkve, što se može osim ostalog viděti takodjer iz povraćenja, a nègde i novog uvadjanja věrozakonskih družbah.

Za malom badenskom dèržavom pobudjuje u věrozakonskom obziru Italija najviše pozornosti; i ovdě se tečajem godine za cèrkvu katoličku razvilo blagotvornih plodovah, no niklo je, i jošte sveudilj niče ubitačnih pojavah. Ovo poslědnje razuměvamo osobito o Piemontu.

Od kad se je Sardinija zaratila bila s Austrijom i od ove do noge poražena, moradè doduše odstupiti s ratnog polja; no sramotnog poraza kod Novare nije mogla zaboraviti, te se čini, kao da se nakanila na katoličkoj cèrkvi, kojoj Austrija toliko prija, osvetiti. Siccardi, koj je poznatimi „Siccardi-evimi zakoni“ cèrkvi ljutu ranu zadati mislio, odstupio je doduše, no zaměnjen je ipak s drugimi svojega meštra vrědnimi učenici. Što su Ratazzi i Cavour na štetu i namišljeni poraz katoličke cèrkve tečajem minule godine počinili, to je obće poznato. Njihovi učinci mogu se razděliti na dva reda: na postupanje niječno i jestno. Pod onim pèrvim razuměvamo ukora vrě-

Digitized by Google

dno nehajstvo, kojim su prepustili sboriti i tvoriti sve što je na stetu katoličke cèrkve směralo. Uslěd takove nemarnosti udarilo je školsko naučanje protikèrščanskim pravcem, književstvo, osobito novinarstvo pustilo je uzde najdèrzovitijemu ruganju i napadanju na katolicizam, dočim su duhom kèrščanskim dišućim časopisom nametnuti siloviti okovi, da se nemogu gibati. K tomu dolaze jošte protestantske propagande iz Englezke sa svojimi nebrojenimi spisovi i traktati, koji javno i potajno s lěpimi obećanji i potištenimi varkami snube katolički puk na protestantizam. Vlada to sve mirno gleda, dapače podupire, a duhovničtvu, koje bi tu polag svoje dužnosti dělovati imalo, svezane su ruke. U područje jestnog postupanja računamo one odluke i zakone, kojimi se ograničuje cèrkva u naučanju, nameću se nezakoniti podatci na cèrkve i duhovničtvo, otimlju se dobra i posědovanja cèrkvena, napastuju se nabožna družtva, ukidaju se samostani i věrozakonski zavodi. U najnovije vrěme iztěrano je toliko redovnikah i duvnah iz svojih samostanah, da se je sv. stolica prisiljenu vidèla, da se proti takovu nepravednomu postupanju ogradi. No piemontska vlada za takovo ogradjivanje haje i nehaje, dok ju napokon inostrane kèrščanske vlade neprisile, da štuje zakone i svojinu, kao što opomenuše Badensku. Kakov plod iz takova sěmena niknuti mora, to nam Sardinija, ako ju sa socialnoga gledišta měrimo, sama odgovara. Od kad se je počelo tako postupati s cèrkvom i njenimi zastupnici, pojaviše se poslědice, koje preziranje i zločěnjenje cèrkve slěditi moraju. Čim se većma razvija protikèrščanski duh, tim većma raste broj kradjah, otimanja, razbojah i ubojstvah. U takovu položaju ostavismo u Piemontu cèrkvu koncem minule godine.

(Konac slědi).

Čudnovato obraćenje.

Premda smo, hvala milosti Višnjega, već navikli slušati i čitati mnogo zanimivih prelazah na katoličku věru, nemože nam se ipak na ino, nego da ovdě jedan slučaj opišemo onako, kao što ga francezki listovi donesoše.

Herman Kohn rodjen je g. 1821. u Hamburgu od židovskih roditeljah, te je već u šestoj godini igrao klavir. Kao dvanaestogodišnji mladić dao je u Hamburgu javni koncert, koj je tako dobro izpao, da je mladi virtuoz sjajnim uspěhom sav očaran bio. U Parizu su ga slobodni no skvareni dusi u svoje kolo potegnuli i u moralni kal zavukli. On sàm kaže: „bezbožtvo, svebožtvo, ludorie Saint Simonistah, komunistah, Socialistah; pobuna, ubojstvo bogatašah, ukinutje ženitbe, terorizam itd. . sve te lěpe stvari ugnjezdiše se u mojoj četèrnaestogodišnjoj glavi.“ Pod rukovodstvom glasovitoga pianiste Lista rasla je njegova slava. Uz to je jedina njegova umna hrana bilo čitanje francezkih romanah, kojimi je tako zatèrpan bio, da je kod istog klavira jedan pred njim otvoren ležao. Kod koncertah stekao je ogromnih svotah novacah, za koje se je razkošja do guta naužio, al na jedan put ih nestane. Tad ga najedanput obuzme milost božja, kaošto to on sám jednomu od svojih učiteljah ovako od prilike pripověda

„Kad sam se s Vami spoznao, bio sam razuzdan, neuměren i svemu mogućemu razkošju, svim bludnjam mladosti odan; ovi neredi ostaviše iza sebe gorkih poslědicah. Kad se je sav moj imetak raztepao, uputih se k svojemu otcu u Hamburg; no njega je razsèrdilo moje opako ponašanje, te mi je molbu odbio. Tad se spravih na putovanje po Němačkoj, gdě sam svuda u velikh porodicah sjajno primljen bio. Koncerti, što sam ih davao, izpadoše mi za rukom; na dvoru meklenburg-schwerinskog velikog vojvode bio sam primljen s odlikovanjem, kojega nisam bio vrědan. No ipak sam novac prije protepó, nego što sam ga dobio; više putih napadè me misao o samoubojstvu, tako strašni bijahu porazi, što sam ih pri mojoj igri izkusio.

Tad se uputih opet na novo u Pariz; umah sam došao u onaj isti sjajni položaj, gdě sam prije bio. Ja sam bio ljubimče predgrada St. Germaina, a tim ljubimac i obožavanik mode. Moj duh nasladjivaše se u naručju fortune i plivase u móru razkošja; nisam gledao ni naprěd ni natrag, nego sam živio bez svake skèrbi za budućnost. Ovaj život, koj su mi mnogi zaviděli, nije mi dao prosta vrěmena, da promotrim svoj položaj, te tako bijah uvěk progonjen nutarnjim nemirom. Tako sam tumarao do měseca svibnja godine 1847. U ono vrěme bijaše Mariin měsec s velikom svečanostju u cèrkvu St Valéra obsluživan. Tu su sastavljali prijatelji muzike glasbene sborove, koji su izvadjali instrumentalne i vokalne harmonie, a množina světine sabra se da ih sluša. Carević od Moskove, koj je te pobožne koncerte rukovodio, i koj me je pozvao, zamoli me jednom, da bih město njega te glasbene sborove vodio. (To je bilo jedan petak g. 1847.) Ja sam na to privolio samo iz ljubavi ka glasbenoj umětnosti i iz obzira napram careviću, komu

Digitized by Google

sam sad takova što učinio. Pod svečanostju nije se ništa osobita pojavilo u meni; no kod blagoslova, premda nisam niti iz daleka sklonjen bio da kleknem, kao što drugi učiniše, poćutih ipak u mojoj nutarnjosti nèku neobičnu uzburkanost. Moja svètskim šumom raztrešena i omamljena duša prenula se je na jedanput kao iz sna: ona je opazila, da se je u njenoj nutarnjosti nèšto neobična pridesilo. Bez da sam opazio i k tomu privolio, poćutih se prisiljena da koleno sagnem. Slèdećeg petka otidoh opet u istu cèrkvu, te i taj put bih isto onako ganut kao i prije; na jedanput pojavi se u meni misao, nebi li katolikom postao.

Jedno jutro zatim dojdoh blizo cèrkve sv. Valèra, uprav je k misi zvonilo. Ja sam unišao i prisustvovao cèloj službi pomnjivo i mirno kao kamen. Slušah jednu, dvè, tri mise, bez da sam o odlazku pomislio; ja nisam mogao sám dokučiti, što me uzteže. Odoh doma, no pod večer povuče me opet nèšto u cèrkvu, kamo me zvonovi i nehotice dozvaše. Svetotajstvo bilo je izloženo, ja sam se privukao tja do pričestne klupi i poklekoh tamo. Sad mi se je glava i nehotice sagnula, kad je blagoslov davan, a poslè blagoslova poćutih nèki ugodan pokoj u mojoj nutarnjosti. Tad odoh u svoju sobu, te se legoh spavat; no cèlu noć, neznam je li bdijuć ili snivajuć, zabavljao sam se s presv. svetotajstvom. Netèrpljivo čekah, da bih opet mogao sv. misu slušati; pa odsad slušah više sv. misah s tolikom ugodnostju, da su se u njoj sve sile moje duše razplinule.

Glas milosti, koj me je tako iznenada ganuo, tèrao me je odsele uvèk silnije. Savètovahu mi, da se s vojvodkinjom Ranzau-skom porazgovorim; ja sam ju zamolio, da mi svećenika pribavi; ona me je poslala k abbè Legrandu; ja sam mu se sasvim predao, i dobro se nalazim pod njegovim rukovodstvom, te sam iskreno odlučio, da i nadalje njegovo ravnanje slèdim.“

Na skoro zatim dojdè u Ems, da tamo koncert dade. Odtale pisaše u poslanici Alfonsu Ratisbonne-u, koj svoje obraćenje iz židovstva takodjer čudu pripisuje, slèdeće: „Dok sam se u ovom gradu bavio, nisam se dao ljudskim strahom od poslušanja sv. mise odvèrnuti, te sam pèrvu nedèlju poćutio pèrvi put milost vèrhunaravskog kajanja. Stvar se ima ovako: Ja sam išao k misi, obredi povukoše, kao obično, svu moju pozornost na se; malo po malo prouzročiše pèvanje, molitve pred presv. svetotajstvom, pritomnost nèke nadljudske nevidljive, no u meni poćućene sile, takovu pobunu, da sam počeo na cèlom tèlu dèrhtati, kratko da reknem, svidèlo se je božjoj milosti, da s cèlom svojom snagom na me dèluje. Kod podiganja, kad je svećenik posvećenu žèrtvu u vis digó, osètih potok suzah iz mojih očiuh tekućih. . . O blažene ure, jeste, blažena i neizbrisljiva za spasenje moje duše. . . Jošte mi je pred očima, uz pratnju svih onih nebeskih čuvstvak, koja su ju okružila bila. . . . Jošte u ovaj par molim žažgano svemogućega, premilosèrdnoga otca, da mi dopusti, da puno ugodnosti čuvstvo, sa živahnom vèrom uzpraćeno, ostane u mojih grudih duboko zasadjeno, i da uztraje u mojem sèrcu neprestana zahvalnost, koja odgovara onoj blagodati, što sam ju od Višnjega dobio! . . . Bez dvojbe ćutio sam ono isto čuvstvo što ga je ćutio sv. Augustin u vèrtu Kossiakum, kad je začuo one rèči: tolle, lege, (uzmi, čitaj). I Vi, prevrèdni otče, ćutili ste isto čuvstvo, kad ste u rimskoj cèrkvi pojavom blažene matere božje usrèćeni bili. — Dobro se sèćam, kako sam u svojoj mladosti češće plakao; no takovih suzah nisam nikada prije poznao; dočim su suze niz lice curkom tekle, dizahu se iz dubljine mojega razterganoga sèrca gorki grizi sbog mojega prijašnjega života. . . Na jedanput gane me nèšto nutarnjim nagonom, bez najmanjeg izvanjskog podnèta, da u obćinskoj izpovèdi odkrijem Bogu sve pregrèhe i opačine svojega prijašnjega života. Ja vidih kako se nagomilaše pred menom svi moji grèsi, te su svojom opačinom sèrdžbu božju za osvetu zvali. . . Polag svega toga ćutio sam ipak u mojoj nutarnjosti jošte do onda nikad nepoznati nutarnji pokoj, koj je kao blagotvorni balzam moju dušu krèpio; to je bila nada, da će premilostivni Bog odvèrnuti svoje oko od mojih opačinah, te da će milostivi obzir uzeti na moje kajanje i nutarnju žalost. . . Jeste, ja sam ćutio uvèrenje njegove milosti, da će moju stalnu odluku, kojom si predložih ljubiti ga vèrhu svega, kao pokoru za moje grèhe primiti. Kad sam iz cèrkve stupio, bio sam već kèršćanin; jeste, bio sam to, nakoliko čovèk bez kèrsta kèršćaninom biti može.

(Dalje slèdi.)

Književnost.

Tetzel und Luther — oder Lebensgeschichte und Rechtfertigung des Ablasspredigers und inquisitors Dr. Johann Tetzel aus dem Predigerorden. Von

Digitized by Google

Valentin Grône, doctor der Theologie. Soest und Olpe 1853 — str. 237.

Izvěšćuje Fr. R. — u Beču.

Podmetnost protestantska težko da se u ikoj znanosti toli doslědno razvila, kô što u pověstnici. Na tom polju nać ćeš sve moguće njezine phaze počamši od izkrivljenja i nagèrdjenja dogadjajah, pà tja do nijekanja postavnosti i historičnosti. Jeste — učiona Straussova nije ino, nego kćer (da uzmemo něki primèr) děvinskih stolětnikah (Centuriatores Magdeburgenses).

„Za nas Katolike udario je konačno sat, da otresemo s nas jednom ono nehajstvo, kojim mirno gledasmo kô protestanti pověstnicu; da se poslužimo vlastitimi očima, te da negledamo vazda kroz tudja stakla. Dok im historiu pustimo u šakah, da si polag volje dogadjaje čitaju i razsudjuju, dotlě ih badav napadamo. . . Što bijaše Anteju u borbi naproti Hrelji zemlja, to je protestantizmu pověstnica; otmite mu ovo polje, evo vam ga razoružana — ako mu ga prepustite, tad se zalud trudite naudit mu dogmatikom, moralom, exegesom. kritikom i filosofiom."

Ove zlatne rěči živa su istina, koju potvèrdjuje znatan uspěh, što ga cèrkva stečè u nèkoliko deset godinah, odkrivši na tom polju mnogo varkah i glumstvah, kojimi bijahu zamazane oči protivnikah. Prošla su, hvala Bogu i zdravomu umu, ona vrěmena, kada bijaše Luther smatran za obnovitelja izumèrvše cèrkve Kristove, za uzkrisitelja europejskoga blagostanja, za preporoditelja znanostih i umětnostih. Nožem historičke kritike otvorena mu je i najtanja žilica.

A njegov glavni antigonista — Tetzel? I danas „baca se punimi šakami na grob njegov kamenje klevetanja i mèržnje; dočim nèkoč car (Karlo V.) nedopusti, da se oskvèrne ostanci Lutherovi, rekav: Pustite ga da počiva; on je našao svoga sudiju. Dali je već na vrěme, da i o Dominikanu rěši pověstnica svoj světski sud — da ga u pravoj slici predstavi, te da mu ustupì město, odkle ga nikakav pristran jezik odtisnuti neće. Pà kakovo město ustupit će Tetzelu nepristrana pověstnica? Ona će ga uvèrstiti medju svoje častne značaje, odakle ga izbrisà zlobna kleveta, pristrana mèržnja, debelo neznanstvo, bezumno majmunstvo protestantskih i katoličkih spisateljah."

Slavnu al' ujedno težku zadaću ovu rěšiti podjè za rukom oštroumnomu spisatelju gore označenog děla, koje radi togà spada medju najugodnije pojave, što nam se ukazaše u poslědnje doba na pozorištu katoličke znanosti. Spisatelj navadja toliko gradiva, toliko dokazah za svoju svèrhu, da se punim právom dojakošnjemu nesporazumljenju diviti mora, buduć da se neima pripisati historičkoj tamnosti, ili oskudici spomenikah, već jedinoj pristranoj i tvèrdokornoj zlohi.

U potanje razsudjivanje děla nemožemo se dakako upustiti — medju to pripomenut ćemo nèkoje važnije točke.

Jošte g. 1817. kazaše Tetzelov životopisac, J. Jakov Vogel, koj se pristranošću obědit nemože, o njem: „da je imao bistar um, dobru pamet, rečita usta, živahno predavanje, jaki i muževan glas, koga vitak stas još većma očarì;" a okorěli protestant Hecht: „maxime vero propter eloquentiae laudem, magnam nominis apud plebem, ut plerumque fieri solet, auctoritatem consecutus magis clarescere coepit." (Disputatio de vita Joh. Tetzelii, nundinatoris sacri 1707).

Kô što je poznato Lav X. početkom god. 1515. i 1516. proglasi odpuste za dovèršenje započete pod njegovim predšastnikom cèrkve sv. Apoštolah Petra i Pavla," za da bi ona bila materialnim likom jedinstvenog bogoštovja" (str. 13). U tom činu nebi Farizejci naše dobe, kad bì tada živěli bili, jamačno nikakova pogoršenja našli!

Albrecht, mogučki nadbiskup, imenovan od pape vèrhovnim pověrenikom u Saskoj i sěvernoj Němačkoj, pověri posao taj Tetzelu, od koga kano obljubljenog propovědnika najboljemu nadaše se uspěhu: njemu kano i ostalim podpověrenikom po Tetzelu imenovanim naloži nèkoje naputke glede odpusta, kano: a) u svakoj propovědi ima se sadèržaj odpustne bulle protumačiti; b) koj želi biti dionikom odpusta imadè jedan dan pred spovědju postiti, a slědeći dan pričestit se; c) svaki je obvezan sedam cèrkvah polaziti, a gdě ih nebì bilo, sedam oltarah — bolestnikom i slabim dost je, da jednu cèrkvu ili kapelu posète. Pred svakim oltarom ili u svakoj cèrkvi bijahu dužni pobožno izmoliti pet put „Oče naš" i „zdrava Mario" ili Davidovu pěsan: „miserere". — 2) Svakomu je prosto odabrati si spovědnika izmedju světskih svećenikah, ili izmedju prosjačih redovnikah „qui eorum confessione diligenter audita plenarie absolvat". — d) „indulsit quoque idem S. S. dominus noster praefatos benefactores, eorumque parentes defunctos, qui cum caritate decesserunt in precibus, suffragiis, elemosynis, jejuniis, orationibus, missis, horis canonicis, disciplinis, peregrinationibus, stationibuspue, et caeteris omnibus spiritualibus bonis, quae fiunt et fieri poterunt in tota s. s. ecclesia et omnibus membris eiusdem in perpetuum participes fieri". U cèlom ovom naputku nedodje ni jedna misao, koju nebi i danas sva cèrkva odobravala. A po-

Digitized by Google

věrenici bijahu opomenuti, da se krěpostno sadèržavaju, da se ugibaju kèrčmam i svim sumnjivim městom, te da bezkoristne troškove neprave (str. 22—23).

(Konac slědi.)

Čudnovato proročanstvo.

„Ami de la religion“ priobćuje iz něke knjige, nalazeće se u jednoj duhovnoj kući u Rimu pod naslovom: Crisis paradoxa super tractatu insignis P. Antonii Vieyere, Lusitani, soc. J., de regno Christi in terris consumato — auctore quodam Lusitano anonymo — 1748 — slědeće město, koje sadèržuje něko proročanstvo o dogmatičkoj ustanovi nopokaljanoga začetja bl. Dèvice Marie. Na strani 80. kaže se: „Znamenito je, da se nalaze jošte druga naznačenja medju ostalimi skrovnimi spisi častne M. Magdalene od Križa, utemeljiteljice i opatice samostanah Maicenskog sv. Klare i manilentkog, u kitajskom carstvu, što ih je godinah 1640. i slědećih popisala, pod naslovom: „Nova floresta fraciscana“ na tri sveza razdělјene, imajuće za glavnu svèrhu prečisto začetje neoskvèrnute Dèvice, koje se ima dogmatički ustanoviti i kao 13. članak tajnostih vére štovati, tu se kaže:

„Prečisto začetje bogorodice ima se ustanoviti jednog tjedna u petak (jer se isti dan slavi narodjenje gospodina našega Isukèrsta), pred tim dogodjajem bit će veliko kolebanje u cělom Kitaju (Kini), biti će ljuti ratovi medju kèršćanskimi vladari, te kao što je u petak (feria 6.), bilo utělovljenje Slova gospodnjeg i odkupljenje čověčanstva, tako će biti istoga dana i ustanovljenje tajnosti nepokaljana začetja; kod svečanosti, koju će tom prigodom služiti vèrhovna glava cèrkve, strovalit će se svakolika idola cělog Kitaja, Japonije i svegakolikog světa, a zatim će slědіti obraćenje cělog kitajskog carstva, ukinutje otomanskog gospodovanja i osvojenje jeruzalemskog hrama božjeg, koj ima osvojiti junak austrijske kuće, drugi Aleksander, bèrzinom i oštroćom svojega mača i štita; isto vrěme bit će cèrkvi predana něka sinagoga u Maroku i druga u Egiptu; Austrijanci će okó ustanovljenja toga vèrno nastojati: oto (dogmatičko) ustanovljenje otvorit će vrata sveobćemu miru medju kèršćanskimi vladari, i sdružit će se u jedinstvo, i slědit će sva ostala i željena usrěćenja.“ „Univers“ dodaje: „Poznato je, što svetci novijega vrěmena i obće razgranjeno osvědočenje kèršćanstva od te ustanove očekuje: Mir světa, slavodobit cèrkve biti će najviša plaća, kojom će slava, kraljici dèvojakah ovom ustanovom izkazana, nagradjena biti — i ote pune utěhe nade neće svět prevariti.“

Cèrkvene věsti.

Iz Slavonije měs. pros. Něki dopisatelj odgovara „Sl. Kblattu“ na onaj dopis, koj smo i mi u našem listu priobćili glede oskudice duhovničtva, osobito glede redovnikah kapistranske dèržave. U tom odgovoru nemože dopisatelj pristati uz ono izvěšće, da kapistranska dèržava neima oskudice svećenikah. Jer tko šematizam iste dèržave pročita, najti će, da je osoblje veoma smanjeno Taj gubitak pripisuje pisac žalostnoj katastrofi g. 1848., a kašnje velikim naporom, što su ih članovi kapistranskog sdruženja stranom po bolnicah, stranom u vanjskom duhovnom obskèrbljivanju podnašali. Djakovarska biskupija ima pet samostanah i jednu stolicu, pa u svih tih samostanih ima 40 svećenikah, od kojih je dvanaest profesorah na c. k. osečkoj gornjoj gimnaziji, 3 svećenika upravljaju domaćim bogoslovnim naučanjem, 4 imaju nauke u početnih učionah, 7 ih upravlja župnimi poslovi u istih samostanih, 6 ima službu nadstojničtva, 5 ih je uvěk vani u različnih biskupijah zabavljeno, tako da na slobodno razpolaganje ostaju samo trojica. — U najnovijih u višega města preporučenih redovnih naredbah kaže se Cap. V. §. 3: „Nullum subsidium a regularibus seu exigi, seu praestari oportet in illo casu, dum tale ob paucitatem religiosorum in detrimentum orationis communis et violationem disciplinae regularis vergit.“

Iz Ljubljane. Kao što „Novice“ javljaju, tiska se u Ljubljani veliki novi slovenski rěčnik, za namirenje tiskarskih troškovah žèrtvovao je preč. g. ljubljanski biskup 15,000 for. To je sigurno jedna od najvećih žèrtvah, što ih je u novije vrěme cèrkveni dostojanstvenik u Austriji za promicanje narodne književnosti podnio. Kao što je nadalje poznato, neima tomu davna, što je isti presv. gospodin položio glavnicu od 8000 fr. u plemenitu svèrhu, da si iz godišnjih kamatah od 400 fr. siromašniji mladi svećenici potrěbite knjige nabave. Ako jošte na obzir uzmemo, da je isti Mecenas minule godine položio glavnicu od 20,000 fr. za utemeljenje zavoda Alojzianum zvanoga, ako nadalje promislimo, da je on uvěk razvitak i naprědak znanostih i umětnostih sa znatnimi novčanimi svotami podupirao: to si onda lasno protumačiti možemo ono oduševljenje, kojim je cěla Kranjska godišnjicu njegova petdesetogodišnjega misničtva obslužavala.

Iz Pešta piše „Pest. Bl.“, da je čanadski biskup, preč. g. Csajághi za uspomenu poslao narodnomu mu-

Digitized by Google

seumu, bocicu zemljom napunjenu, gdě je prije godine danah nedaleko Oršove, čanadske biskupije, ugarska kruna našasta.

Iz Beča. Herman Vicari, freiburžki nadbiskup pobudio je kao neprestrašeni zatočnik svete cèrkve obću pozornost i živo sučuvstvo po cělom katoličkom světu. Sa svih stranah dolažahu mu iskreni znaci sučestvovanja i udivljenja od prijateljah cèrkvenih interesah. Tako je nedavna i jedan bečki gradjanin, E . . . . . , odlučio da mu izrazi svoje duboko štovanje i sučuvstvo u njegovih velikih skušnjah. Kao što je plemenita ta odluka, tako je lěp način, kojim ju uživotvoriti naumì. On je za tu svèrhu izabrao naslikanu predstavu oslobodjenja sv. Petra iz tamnice, te je tu umětnu radnju povèrio bečkomu umětniku Josipu Kleinu, koj ju onako, kao što se za to lěpo poduzetje pristojí, izradì. Slika je stavljena u velelěpne okvire, te je tako poslana prečastnomu nadbiskupu, kojega je ugodno dirnula, te je sada uvèrštena u red onih sjajnih uspomenikah, koji apoštolsku revnost dičnoga zatočnika odugověčuju.

Iz Němačke. Revnost němačkih bibličarah raste sveudilj većma. Prijatelji bibliah, kao što se napram katolikom ponosito zovu, nisu tim zadovoljni, ako Lutherovu bibliu u katoličkih občinah po kućah raznašaju, katoličkim zanatlijam i slugam poklanjaju, onim, koji ih neće, i silom nameću; oni ih takodjer kod želèznicah u čekaonicah na stolove nameću. Čověk tu i nehotice pitanje staviti mora: Jeda li je to za sv. knjigu valjano město gdě se često opaki govori vode, gdé si ljudi svakojakih šalah i tèrpkih spèrdnjah s najsvetijimi stvarmi dopuštaju. K čemu tu sv. pismo? Da ga ljudi čitaju i da si duh uzdělavaju? Ja dolazim često u svaku dobu u čekaonice, gdě su biblie ponametane, pa sam rědko našao čitateljah, a čednih čitateljah nikad, jer za to neima ovdě ni časa ni města. Kadšto čověk najde po gděkojega, koj čita ili barem listove premeće, a onda sasvim hladno odè, a često svojim poznatim iz nutar takov smisao tumači, da čověk na pèrvi mah mora uviděti, da nije tražio nutri niti nauka niti pobudjenja na pobožnost. Kakovi plodovi onda odtud niču? Bezvěrni se spèrda a pravověrni se sèrdi. Ja mislim, a sa mnom mnogo katolikah i protestantah: tko bibliu cěni i rado ju čita, taj ju ima doma i tamo se njom na pobožnost pobudjuje. Tko neće da ju čita, taj će ju još manje ovdě čitati, jer uvidja, da ga misle s njom namamiti. No ima jošte jedan drugi uzrok, zašto sam proti takovu podmetanju bibliah. U takovoj podmetnutoj biblii najdoše prije několiko danah dèrzovitih, pospèrdnih opazkah ubilježenih; a dogadjaji iz sv. pisma staroga zavěta, koje znatelj sv. pisamah razumije, a pravověrni upravo tumači, izopačuju bezvěrnici. Něki po svoj prilici dobromisleći pomogó si je nedavno tim, što je takove listove iztèrgao. Bibličari! Štujte ipak što je sveto, te nemoje biser pred kèrmke bacati.

Iz Bèrlina. Poznati ministarski odpisi, u kojih se katoličkom duhovničtvu pruske dèržave druženje s demokraciom na korist Rushe pripisuje, postat će prije, nego što se je čověk vadati mogao, predmetom razpravljanja u drugoj komori. Gosp. grof Saurma-Zeltren podnio je protežuću se na tu stvar peticiu, u kojoj od ministra nutarnjih poslovah traži, da odkrije prijavitelja onog pouzdanog izvěšća, uslěd kojega se je ono okrivljenje katoličkog višeg i nižeg duhovničtva porodilo, u protivnom slučaju da će g. ministru izjaviti, da njega (g. grofa) neka nebroji medju one, koji svoje pověrenje unj polažu. Izvěšće o toj peticii preuzeo je sám predsědatelj peticionskog odbora, posl. Vincke.

Iz Vratislave. Simo je prispěla poslanica našega nadbiskupa, gdě napominje kako je 7. prosinca kod nj. svetosti posluh imao. Kad je kod raztanka molio od sv. otca apoštolski blagoslov za svoju biskupiju, pritisnù ga sv. otac sèrčeno na svoja pèrsa.

U Saksonskoj imadjahu dne 2. pros. deutschkatolici sinodu, kamo su iz Lipskog gg. prof. Rossmässler i knjigotèržac Cavael kao zastupnici poslani bili. Svèrha te skupštine je bila, da „predsědničtvo zemaljske cèrkve“, koje je već na jednoga člana spalo, opet popune.

Iz Rima pišu izlazećoj u Turinu „Armonii“ o biskupskih věćanjih slědeće: „Razprava trajaše po prilici dvadeset satih, te je bilo na četiri sědnice, dne 20., 21., 23. i 24. razděljeno. Predsědali su kardinali Brunelli, Caterini i Santucci; nijedan biskup nije odsutan bio, a petnaest bogoslovacah od světskog i samostanskog duhovničtva bijaše polag kao věćnici. Umah kako su sědnice otvorene i osnova za bullu sastavljena bila, bijaše svaki dokaz, svaka tegoba po redu najstrožije pretresana, jer ne samo ugled, nego razum i ugled, rationabile obsequium, to je načelo i obilježje, koje je cèrkva slědila. Biskupi i věćnici upotrěbiše sve, što je razum i kritika pružiti mogla, da se s nova pouzdano pronajti može, jeda li se nepokaljano začetje sbilja u objavljenju onako nalazi, kao što je pismenim i ustmenim predavanjem ili obima putima do nas došlo. Ta věra bila je u umu, u sèrcu i na ustnah više skupštine: ona se je dne 24. stud. s takovom jednodušnostju i toplinom pojavila, da se taj izraz samo izvanrednomu nagonu duha svetoga pripisati može. Bijaše poslědnja sědnica, upravo je tuklo dvanaest; cěla skupština padè na koléna, da moli angjeosko pozdravljenje. Zatim povrati se svatko na svoje město, i jedva što su několiko rěčih izměnili, uzamnì aklamacia za sv. otca; glas věčne privèrženosti k apoštolskoj, stolici sv. Petra uzamni iz svih sèrcah: Petre doce nos: confirma fratres tuos. A podučenje, koje su ti pastiri u ime cèrkve od vèrhovnog pastira tražili, bijaše ustanova nepokaljanog za-

Digitized by Google

četja. Ote rěči prolaziše kroz sva sèrca s toli neizgovornim dělovanjem, da su gotovo jedan jedini proseći glas skupštine bile, glas koj toli očevidno od sèrca dolažaše, da ga je čověk čuti morao, da ga dokuči. Niti pisana niti ustmena rěč nemogu čověku o tom pojma dati.“

— O poslědku věćanja, kojim su sakupljeni u Rimu biskupi o dogmatičkoj ustanovi nepokaljanog začetja bl. Děvice Marie věćali, doznajemo iz različnih cèrkvenih i světovnih novinah: da je od 576 prelatah pri glasovanju glasovalo per acclamationem 540 njih za dogma u njenoj cělosti; 32 izraziše se, da to pitanje nije priměreno, a četiri prelata da su se ogradila proti istoj dogmi i proti právu, koje si je tobož sv. otac prisvojio, dočim je sabranim otcem predložio pitanje, koje samo redoviti cèrkveni sabor rěšiti može. — Kod sědnicah bijahu osim sakupljenih zastupnikah cèrkvenih takodjer tri najslavnija dogmatika collegii romani, naime dr. Peronne, Passaglia i Schröder. (C. a Meth.)

Iz Francezke. Poljski svećenik A. Jelovicki bio je od biskupa La Rochella na ostrov Aix k ruskim zarobljenikom poslan i potrěbitim punomoćjem providjen. Tamo je na 9. stud. prispio te je jošte isti dan posětio sve zarobljenike. Medju njimi našao je 175 Poljakah. Drugoga dana započeo je jubilejna věšbanja, o kojih slědeće piše: „Nemogu Vam opisati utisak, koj je pobožnost i věra sužanjah u meni učinila. To je sigurno věra, nabožnost, tèrpljivost i stalnost pèrvih kèršćanah. U posrěd razkolničkih pukovah zadèržaše oni u dubljini svojega sèrca svoju věru neskvarenu. Sad se ta věra pojavljuje u molitvah i pěsnih, i raztaplja se u suzah. Svaki dan imamo dvoje věšbanje, jedno rano sa sv. misom, a drugo popódnevno sa sv. blagoslovom.“ — Medju 175 Poljakah ima ih 40. koji svetotajstva krizme joste primili nisu. Biskup La Rochelle će im ga poděliti.

Iz Ruske. Kako ruski vladike shvaćaju sadanji rat i kako puk zanj oduševljuju, imademo opet jedan primèr u govoru, što ga je chersonski nadbiskup nedavno imao: „Mi neimamo ovdě (u Tauriji) posla samo s Muhamedanci nego s cělim „„protikèršćanskim“ zapadom. Nitko nedvoji, da svakojaka ubitačna srědstva proti nam upotrěbljuju, kojimi se žalibože taj nesrětni zapad odlikuje. Jošte mnogo nam preostaje činiti, pa zato moramo utěhu i okrěpljenje tražiti u našoj svetoj kèršćanskoj stvari. Sětite se, zašto smo se na ovu borbu odlučili. Nismo to ućinili niti iz sebičnosti niti iz oholosti, ne ràdi zemaljskih naměrah niti vrěmenitih koristih, kao što se to sigurno o naših protivnicih tvèrditi smě, mi smo povukli mač za cělovitost pravoslavne (orthodox) věre, za svetinju Isuèrstova križa, oslobodjenje naših suplemenih suvěracah od nepodnosiva muslomanskog jarma, za veličinu i dostojanstvo Ruske i za naše vlastito bivstvovanje! Što nam je drugo preostalo? Zar da se, „„tamnomu zapadu“ za volju, posvećenoga sjajnoga iztoka odrečemo? da se križem ověnčana glava sagne pred Muhamedovim poluměsecom, koj naravno padati pošimlje? . . . Pomislite, u naše ruke stavljeno je veliko dělo, te nitko nesmě zaostati . . Jeda li neće svatko izmedju vas klicati: „Nipošto, rusko velikodušje moglo je mnogo i dugo vrěmena nositi; no nikada se neće svojega velikoga svetoga zvanja odreći, da brani „„pravoslavnu věru“, nikada neće pověrenu si baštinu nečistim rukam Filistijanacah prepustiti! . . . Jošte će mnogo kèrvi i suzah teći; no plodovi suzami i kèrvlju nakvašena uševa bit će nebrojeni, ne samo za pravovèrno kèršćanstvo, nego i za silu i veličinu Ruske, kao što i za vaše blagostanje. Ako pitate, što će dobra niknuti iz strahovite borbe, tad vam odgovaram: svèršetak borbe će pokazati, da „„pravoslavna“ cèrkva nije na promènljivom temelju, nego na temeljnom kamenu Isukèrsta sagradjena, da naša ljubljena otačbina nije badava zabacivala cvěćem posuta bludilišta čověčje mudrosti, te po hožjih putevih, makar su i tèrnjem zarašteni, šetala; jer upravo za to je gori opredělјeno (?), da žezlo moći i upliva vèrhu cělog světa nepočiva u ničijih drugih rukah, nego u desnici Bogom pomazanog samovladca svih Rusah.“

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Žalec Nikola, glinski župnik, podarcidjakonom glinskog okružja;
„ Jadan Mihalj, dosadanji ludbrežki duh. pomoćnik, upraviteljem u Gjelekovcu;
„ Klemenčić Ignatia, dosadanji gjurgjevački duh. pomoćnik upraviteljem u Kozarevcu;
„ Mužević Jakob, duh. pomoćnik u Zlataru, upraviteljem u Zajezdi;
„ Vojaček Dragutin, dosadanji staro-čički duh. pomoćnik, bolničnim kapelanom u Jašu u Moldaviji.

P r e m ě š t e n j e:

Gosp. Lahonjek Stěpan, duhovni pomoćnik, iz Gjelekovca u Ludbreg.

P r e m i n u l i s u:

Gosp. Galović Josip, župnik u Dubrancu;
„ Baneković Gèrgur, župnik u Zajezdi;
„ Mašek Ignatia, župnik u Kozarevcu;
„ Tančak Franjo, nadarbenik u Jastrebarskoj.

Književni oglas.

Do koj dan izit će izpod tiska:

Schematismus

Cleri

Archi-Dioecesis Zagrabiensis

pro anno 1855.

Može se dobiti za 1 for. u ovdašnjoj nadbiskupijskoj pisarni. — Takodjer je u istoj pisarni moći dobiti za 40 kr. šematizam senjske biskupije.

Ona gospoda, koja izvan Zagreba prijimlju predplatu na Švelčeva „Propovědnika“, umoljavaju se, da bi predbrojitelje izdavatelju u Zagreb u k. konvikt naskoro poslali.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 2. — TEČAJ VI. U SUBOTU 13. SĚČNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Razgled po katoličkom světu koncem godine 1854.

(Konac.)

B. — Papinska dèržava počela se je malo po malo oporavljati od udaracah, što joj ih u novije vrěme zadadoše demagogički pokreti. Osobito poslědnjih dviuh měsecih povuklo je srědotočje katoličkog světa—sedmo brěžni grad pozornost cěloga světa na se. Tamo je vèrbovna glava cèrkve sakupila sa svih stranah světa zastupnike cèrkve, da se posavětuje s njimi o dogmatičkom ustanovljenju istine, koja je u katoličkoj věri od njenog postanka implicite sadèržana, od osam stolětjah od cèrkve takodjer explicite priznavana bila, te je samo trěbalo, da se nepogrěšivim glasom duhom sv. upravljane cèrkve dogmatički ustanovi. Tako je dakle g. 1854. postala znamenita u pověstnici katoličke cèrkve, ne kao da je, po mněnju neprijateljah, novi dogma skovan, nego što je priznavana kroz sve věkove cèrkve istina organom sv. stolice kao takova izražena. Neprijatelji će, istina, jedno vrěme buncati i napadati na katoličku istinu, kao što običavahu vazda, no kad uzvide, da se njihovi glasovi kao jeka slabog graktanja o neoborivu pećinu katoličke nepogrěšivosti razbijaju i u větru gube, zašutit će, a stara istina, novom světu odkrita, resit će věnac katoličke cèrkve i ugadjati sèrcu njezine pravovèrne děce. —

U Francezkoj nije se u cèrkvenom obziru nikakva znatnija proměna tečajem minule godine pridesila. Tiho al sigurno naprědnje duh cèrkveni u fracezkom duhovničtvu, i tomu većma nego li vladinu nastojanju ima se pripisati uspěšni razvitak boljega duha u francezkom narodu. Ovaj je narod najljućih ranah dopao za poslědnjih 50—60 godinah, s toga mu je trěba takodjer uspěšnog melema s jedne strane, a s druge valjanog uztuka, da nepadne opet u nekadašnju nevolju. Odtale dizanje nebrojenih nabožnih sdruženjah, koja utakmice rade o preporodjenju Francezke. —

U Englezkoj je bilo svake gotove godine dosta napadanja na katolicizam, lětos su slučajno tužbe zašutile — no uzrok je poduzeti rat s Ruskom. Da nije toga bilo, nebi jamačno ni lětos uzmanjkalo grèje na katolike i njihovu cèrkvu. Tà poznato nam je, kako su bili englezki liberalci napali na katoličke samostane, mužke i ženske, te se već o tom radilo, da se od strane dèržave poduzme pregledanje tih zavodah i njihovih ustrojnih naredbah. Katolici su dobro znali, kakovim će ta vizita plodom uroditi, te su se spremali na sve moguće zakonite načine, da ju odbiju od svoje svetinje. Uslěd toga ustrojavaše se družtva i skupljahu meetingi, sbirahu se podpisi, kojimi su se katolici ogradjivali proti takovu napadaju. Takove demonštracie su jasni dokazi bili, da se ovdě neradi o malenkost; no buduć da je vladi mnogo do toga stalo bilo, da se potrěbita za spoljašnji rat sloga necěplje, oduztao je parlament od zahtěvanog pregleda.

Tečajem minule godine obogatila je katolička cèrkva opet s několiko važnih obraćenikah, a s druge strane pojaviše se opet žešći neprijatelji za nju u Velikoj Britaniji — Mormoni i Know-Nothingi. Pèrva slědba, spadajuća više medju věrozakonske sanjare, bez ikakva reda i sustava, neće mnogo nahuditi katoličkoj cèrkvi; no zato je opornija druga, jer se ima smatrati za političko - i věrozakonsko - prevratnu stranku. U ostalom razbilo si je već više oriašah lubanje na pećini katoličke snage, a kamo li nebi ovi patuljci.

Čim većma stupamo pram sěveru, tim žalostnije nam se ukazuje stanje naše cèrkve. Po ostaloj Europi počela se sloboda věroizpovědanjah više manje širiti, samo u škandinavskih dèržavah ostaje jošte stara okorělost. Osobito Švedska prednjači nečověčnim primèrom. U ovoj dèržavi,

Digitized by Google

koja je jošte prije dvěsto godinah za tobožnju slobodu protestantskog izpovědanja mač tèrgnula i Europu čověčje kèrvi napojila — u toj dèržavi nesmè se nitko osvědočiti o istinitosti katoličke cèrkve, ako neće da bude prognan iz svoje domovine i da bude lišen svih gradjanskih právah, što ih je od svojih predjah naslědio, kao što se je to dogodilo lètos s više takovih obraćenikah. Takov zakon obstoji u Švedskoj i dan danas. Tu smo dakle tamo, gdě smo i lani bili.

U red neprijateljskih glede katoličke cèrkve dèržavah stupila je najnovije vrěme i Španjolska. Ova dèržava bijaše dugo vèkovah najsilnije branište katolicizma, no odkad se je protestantizam sa svojom negaciom nutar uvukao, i odkad je osobito slobodno zidarstvo sva pozitivna načela nutri podkapati počelo, od onda je izgubila ova katolička dèržava svoj mir i poredak. Neima tomu jošte deset godinah, što se je ota naselbina sv. Jakoba apoštola, iznemogla od težkih udaracah, počela umirivati, kad al padne opet u vèrtlog prevratnih strastih, koje ju bacaju s jedne hridi na drugu. Težnje i načela Espartera, koj je běsnimi valovi uzburkanih prevratnih strastih na kormilo vlade stavljen, obće su poznata. Kakov je položaj zauzela ta prevratna vlada napram katoličkoj cèrkvi, vidi se iz njenih proticèrkvenih nastojanjah, kojimi je počela progoniti svètsko duhovničtvo, ukidati samostane i tèrati iz njih sva vèrozakonska družtva. Na sve to nesmè nijedan organ umèrenijih stranakah glasa podignuti, dočim proticèrkveni listovi podpaljuju proti svemu, što na kèršćansko ime sèća. Kortesi su doduše sazvani, no bojati se je, da će umèreniji činbenici svladani biti běsnilom prevratnih stranakah, tako da je isti monarchički princip a s njim i katolička cèrkva opasnosti izvèržena. Tako dakle započimljemo novu godinu u pogledu na ovu glasovitu kèršćanskim duhom dèržavu sa strahom i nadom.

U najzamèršenijem stanju ostavismo iztočno pitanje. Nikada možda nije svět s tolikom nestèrpljivosti očekivao rěšenje kojega pitanja, jer nikada jamačno nije toliko raznolikih i protivnih faktorah u politički drama zapleteno bilo, kao što je u sadanjem rusko-turskim ratu. Bijaše ljudih, koji su s početka minule godine s velikom radošću i sangviničkom sigurnošću očekivali izpunjenje četiristogodišnjeg proroćanstva, radostno klicajući: sad je izlamu poslědnji sat kucnuo. No ako promotrimo položaj, u kojem evo koncem minule godine ostavismo stvari, rekó bi čovèk: da će Turskoj sad stopèrv njeno obstojanje osigurano biti, jer je gotovo svakolika Europa za njenu obranu mač tèrgla. Izpao ovaj ozbiljni drama kakomu drago, mi, uzdajući se u vèčnu promisao, koja iz najzamèršenijih položajah uvěk nove slavodobiti za katoličku cèrkvu izvadja, gojimo pouzdano i ovaj put nadu, da se prevariti nećemo. Već sad, gdě umèrlu stvoru nije dano da razazna, koja li će stranka od političkih zatočnikah s boljim uspěhom kèrvavo bojište ostaviti, možemo kazati, da je katoličku cèrkvu dobar dio dopao. Tko bi bio mislio prije dvě godine, kad se jošte slědbenici Isukèrstova nauka nisu směli ganuti u Turskoj; kad je „gjaur“ s konja morao sići, pa se u prahu pred bahatim muslomanom poniziti; kad je nesrětna raja suznimi očmi najsvetiju svoju stvar pred turskim sudištem, proti svakom pozitivnom i prirodjenom právu, nogami gaženu gledala: kad su kèršćanski roditelji svoju rodjenu děcu silovito otimanu i pod silu poturčivanu oplakivali: — da će, velimo, u kratko vrěme naprasita bahatost oholog barbara toliko slomljena biti. No kad je dušman kèršćanstva divljom dopadnošću svoje kèršćanske „robove“ spokojno mučiti mislio, sakupi se sa sěverne stranke ledonosni oblaci, donoseći sobom ubitačne munje i gromove. Tad postane silni osman kroći, te baciv se u naručaj svojim zastupnikom, obeća i prepusti im sve, do jedinog imena, koje mu preostà. U tolikoj zabuni izdao je fermane, kojimi se ukida pred sudom i zakonom sva razlika izmedju muslomana i kèršćanina, ustrojeni su odbori, koji imaju o izvedenju i rukovojenju tih fermanah raditi; učinjene su naredbe, da se nesamo kèršćanski hramovi, što su prije ležali u razvalinah, smiju popravljati i novi graditi, nego da se podpora u tu svèrhu takodjer iz dèržavnih blagajnah davati ima; izdana je napokon stroga zabrana silovitog poturčivanja kèršćanah. To su one stečevine, koje poněšto ublažuju rane, što ih je katolička cèrkva u prosvěćenoj Europi dopala. Istina je, da su ote dopustine kèršćanstvu učinjene jošte dosta slabe, osobito ako se obzir uzme na udělotvorenje — jer koliko ima krasnih naredbah na papiru, za koje čovèk u životu nili nezna; no tim je već ogromna zapréka uklonjena, što je put prokèrčen principu. Kèršćanske vlade, koje su sa svojimi predlozi znale osmansku opornost slomiti, znati će i uspěšnih jamstvah potražiti, da fermani neostanu samo na papiru. Ovo su obnove u Turskoj, što ih je turska vlada na bèrzu ruku uvela; no prije nego se konačni mir ustanovi, nadamo se čvèrsto, da će francezka i austrijska vlada znati u Turskoj onu sveobću slobodu kèršćanstvu izposlovati, koja će mu svestrani razvitak osigurati. Kakove će odtale poslědice za kèršćanstvo i europejsku prosvětu, kakove li za Tursku slěditi, netrěba dugo promišljavati. Tim su uzdèrmani te-

Digitized by Google

melji Muhamedova nauka, koj će objavljenom kèršćanstvu sve većma mèsto ustupati, dok se napokon nerazpèrši magla izlama pred suncem evangjelja. To je možda jošte daleko, no početak, dà, više nego početak je učinjen, samo doslèdnost valja tèrati. —

U starom svètu napréduje nazvèšćanje evangjelja i razgranjenje katoličke cèrkve, premda zaprékah nalazi, kadšto za vrème na različitih mèstih i obustavljeno biva, ipak sve s većim uspèhom. Osobito je oko kèršćanskih misionarah obraćeno na ogromno kitajsko carstvo. Prevratnici, za koje se s početka krivo mislilo, da su većma nego vladajuća dinastija kèršćanstvu prijazni, bivaju sve slabiji, a vladajuca porodica sve jača. Tako se kèršćanstvu sve veće nade otvaraju tamo osobito dèlovanjem družtva „svetoga dètinstva“, koje svake godine mnogo tisuć nesrètne dèce od tèlovne i duševne smèrti izbavi, okèrsti i za buduće nazvèšćatelje pripravlja. Isto tako otvaraju se kèršćanstvu sjajniji izglede u drugoj velikoj aziatskoj dèržavi — u Tibetu, gdè je sama kraljica najnovije obrekla, da je rada primiti u svoje kraljestvo kèršćanskih misionarah, te da će kod svojega dvora za jednog posebnu kuću dati prirediti.

U osrèdnjih afrikanskih postajah postigla je ove godine nemila sudbina kèršćanske misionare, osobito naše suplemenike Slovence, kojih je tamo više poumèrlo; no neumornimi trudovi i novimi silami nastoje da toliki gubitak nadoknade. Možemo dakle i tamo s nadom započeti novo godište.

Više gotovo nego surovi barbari napastuju katoličku cèrkvu izvan Europe u Ameriki slobodu tobož ljubeći prosvèćenjaci. Do novijih vrèmenah nije se čulo iz Amerike progonah ni napadanjah na katolike, te je svatko u zvèzde kovao vèrozakonsku slobodu u rečenoj zemlji. Al odkad su tamo europejski uskoci europejsku slobodu doneli, započè se i borba proti katoličkoj cèrkvi. Tečajem ove godine moradjasmo dosta kèrvavih prizorah čuti iz prèko móra, gdè su osobito Irci s oružjem morali braniti svetinju svoje vère. — K tomu dolazi nesrètna slèdba „Know-Nothingah“, koja na sve, što je katoličko, bèsno napada. Za njom se odlikuju nèmački skitalice, koji, nemogavši u Europi svoju žuč izlijati na vèru, mir i poredak, nasèrću u Ameriki na sve, što je pozitivno. No uzpèrkos tomu razvija se ipak život katoličke cèrkve tim bujnije. To se vidi iz velikog broja krasnih hramovah, a to nam zasvèdočava takodjer velika pokrajinska sinoda, koju su amerikanski biskupi mèseca listopada u New-Yorku dèržali. Kao svuda, tako će opet i ovdè svèt doživèli obistinjenje toliko put izrečena načela: da cèrkva katolička iz svake borbe tim silnija i sjajnija izlazi.

Čudnovato obraćenje.

(Dalje.)

Herman dojde iz Emsa opet natrag u Pariz. „Nèka pobožna, visoko postavljena gospoja, tako piše u drugoj poslanici, i njeni suprug opaziše proměnu, koja je u meni nastala. Pošto me je u tom predmetu saslušala, rečè mi, da sve one dragocène milosti, što mi u dio padoše, imam pripisati posrèdovanju blažene dèvice Marie, ona me takodjer obodravaše. da njoj osobito štovanje izkazujem, te mi pokloni sliku, predstavljajuću u nebo uzetje Marino. Od toga dana zahvaljujem sve korake, koje sam srèćom u kèršćanstvu učinio, a takovih je bilo mnogo, ako svèrnem okom na moju minulost, ljubeznoj majki božjoj, utočištu grèšnikah, koju sam svaki dan zažgano i iskreno zazivao.“

Dne 28. kol. iste godine 1847., na dan sv. Augustina, jednu subotu primio je Herman već dugo vrèmena željno očekivani kèrst. On se je za taj sveti čin ozbiljnim promatranjem članakah svete vère i vèrlo pobožnim duhovnim vèšbanjem pripravio. Njegovi kumovi biše gosp. Henri Gourand, lèkar u Parizu, i gospoja vojvodkinja Ranzau, obadvojica odlična prosvèćenom i iskrenom pobožnošću. G. abbé Legrand okèrstio ga je u kapeli Notre-dame-de-Sion. Taj svečani čin dèlovao je silno na tamošnje duhovno stado. U ovom zavodu ima pod upravljanjem obraćenika Ratisbonne-a, koj je taj zavod i utemeljio, nèki broj duvnah, koje imaju u odgojenju dosta mladih židovkinjah, koje se pripravljaju za prelaz u katoličku cèrkvu. Pod istim svečanim činom bismo do suzah ganuti, kad je skupština u ljubljenih glasovih dètinske pèsme pèvala uz sprovadjanje melancholičkog harmonia, na kojim je jedna od pobožnih dèvojakah igrala.

U ovoj svetinji bì Herman okèršten. Evo kako sam ovaj čin opisuje. „Hoćete li primiti kèrst?“ Dà, hoću (tà ti znaš Gospodine, kako ga željno čekam, i kako vruće želim, da budem tvoj).“ „Pokleknite dakle. . .“ „Zemlja izčeznù izpod mene, svećenik, koj je škropilnicu sa svetom vodom u ruci dèržao, nije već bio čovèk za me. Kao da je sám Bog u ovom trenutku k meni stupio, da me svojim učini. — Dočim je svećenik, pošto je triput križ načinio, u ime otca

Digitized by Google

i sina i duha svetoga, uz zazivanje blažene Dĕvice, sv. Augustina i sv. Henrika, vodu na moju glavu lĕvao, stanem živo dèrhtati na cĕlom tĕlu, kao da bi munjevni udarci iz silnoga munjila (elektrizirmašine) po svih mojih kotrizih padali. Moje tĕlesne oči zatvoriše se — al u isti mah otvori se oko moje, već sad kèršćanske duše, ono se je uronilo u nadljudsko móre svĕtlosti; ova svĕtlost pronikla je cĕlo moje bitje; duh sv., kao da obistini svoje obećanje, sidje s visokoga neba, uhvati me za ruku i pokazà mojemu uzhićenomu pogledu, koj se je kao preobražen pram nebu kretao, ono što omedjašeno bitje nije nikad kadro da shvati. . . . Bezkonačno!!! Jeste, ja vidih zatvorenima tĕlesnim očima, no prosvĕćenim duhovnim okom neizmĕrnu, bezkonačnu jasnost, neograničeni prostor. Moj pogled dopiraše sve dalje i dalje, nigdĕ nije naišao na granice . . . svuda pĕvahu miriade angjelah, na krilih srebarno-bĕlih oblakah nošeni, melodie od nebeskih pĕsamah s tako čarobnim suglasjem, kakova nije nikad čovĕčje uho čulo . . . a cherubini napuniše sve najugodnijem mirisom! . . . a moje tĕlo proniknù blaga toplina! . . . pa uzpèrkos blistajućemu svĕtlu utone moje oko s duševnom razkošju u te svĕtle zràke! . . . Tu bijaše sjajni prestol, a na njem sĕdjaše naš Gospodin Isukèrst, oděven vĕčnom mladošću; ob desnu njegova blažena mati! kod noguh daleki kruzi blaženih svetacah. . . Svetci klanjahu se na podnožju prestola, a na me svraćahu okom milostiva pogleda. . . „Ah moj preljubljeni otče“, nastavlja Herman u svojem listu na gospodina Mariu Alfonsa Ratisbonne-a, „kako sam se smio usuditi ono s rĕčmi izraziti, što sam vidio! Ja bih morao u istinu raztèrgati onaj list, gdè sam ovo napisao, jer tamna, odveć tamna je slika, koju nacèrtah, napram svemu, što sam vidio. Jer sam sbilja vidio raj pobĕdoslavne cèrkve!! . . . Nije to bila slika razmnive, nego je bio pojav istinitosti! . . . Jeste, Bog je dao da sam ja, zemaljski cèrv smio onaj trenutak zagledati ono, što je i najpravičnijim na ovom svĕtu sakriveno! Vaša lĕpa ascetička duša će izpuniti svojim visokim uzletom, što ja nemogu rĕčmi izraziti. Vi ćete većma nutarnjim nagledom ćutiti, što Vam nastojim tamnim, nedostatnim opisivanjem predstaviti. . . U Bogu ćete me razumĕti, kao što se u Isukèrstu ljubimo. Jeste, ja razgovĕtno ćutim, da Bog onih neostavlja, koji se unj uzdaju! . . . Ja ćutim nĕki sladki pokoj u cĕlom mojem bitju; moj duh uživa mir, meni je sad kao dĕletu, koje se u materinu naručju ziblje. Ja nezahtĕvam, netražim ništa više za moju osobu; ja se pustim ravnati i sa mnom upravljati. Do toga mi je malo stalo, što drugi o meni misle; ja svèršujem sve moje poslove bez mèržnje, s krotkom bistroću, bez da se dalje za uspĕh brinem. Ja već nemislim o meni, te pustim druge neka o meni misle, što im drago. Pusta briga neuznemiruje već moju dušu. . .“

Ove poslĕdnje rĕči, što ih je umah poslĕ prijetoga kèrsta napisao, svĕdoče očito, da se od svĕta oddružio, te da je sad drugi život živĕti naumio, on je na svoj stĕg napisao: sve za Isusa. Ove rĕči nalaze se u uvodu svakog njegova lista. Kako je Herman nestèrpljivo čekao onaj trenutak, kad će pèrvi put pristupiti k stolu gospodnjevu, kaže sám u slèdećih rĕčih: „Kad vidim vĕrne k pričesti pristupljivati, padaju mi suze niz lica, no to nisu one sladke usrĕćujuće suze nutarnje utĕhe, ja ćutim duboku bezutĕšnu žalost, što mi jošte nije dozvoljeno pristupiti k stolu gospodnjevu! . . . U ovaj mah, gdè Vam ovo pišem, ćutim neopisivu turobnost, što mi jošte nije dozvoljeno pèrvu pričest svetkovati, ja ginem za tom nebeskom svečanošću. „Od kad sam okèršten, kaže na drugom mĕstu, obsipao me je Gospod svaki dan slastmi, utĕhami svake vèrsti, i nadario s mnogo nebeskih blagodatih! Kadšto plivah u oceanu duhovnih uzhićenjah. „Bogu jedinomu živĕti, to je moja najvrùća želja, to je za me, što nebo za druge ljude, što je za kralja, lišena prestola, povratak k prijašnjoj vlasti, što je za putnika, od goruće žedje pogibajućega, pogled bistra vrĕla! . . . O sveti nauće mojega ljubljenoga Isusa, samo za te ću živĕti, za sve drugo sam mèrtav.“

Dne 8. rujna, na dan narodjenja Marie, pala je našemu pobožnomu neofitu srĕća u dio, da je pèrvi put primio presv. svetotajstvo. Pripovĕdaju, da je onaj hip obraz njegov imao oblik vèrhunaravskog izraza, koj je svim pritomnim živo u oči udario, što je on pri tom ćutio, nije se izrazio jošte, jer je svako očitovanje vèrhu toga čina dosad uklonio.

Na 3. prosinca 1847, na dan sv. Franje Ksaveria, podĕlio mu je preč. nadbiskup d' Affre svetotajstvo krizme, te je tom prigodom dobio jošte ime Ksaveria. —

Mĕseca rujna iste godine napadè ga misao, da prisustvuje takodjer noćnoj svečanosti u karmelitskoj kapeli u ulici de l' Enfer, gdè se je obdèržavalo klanjanje presv. oltarskom svetotajstvu. Jednog večera, tako nam pripovĕdaju, ostao je zadubljen u molitvi pred presv. otajstvom dotlè, dok ga nije jedna duvna opomenuti morala, da se udalji. „Od sèrca rad, rečè, no stopèrv po blagoslovu.“ „Danas neima blagoslova“, reče sestra. — „Dakle ću ostati dotlè, dok i gospoje ostanu.“ „Kroz noć smiju samo ženske ovdè ostati“, odgo-

Digitized by Google

vori sestra. Herman, premda proti svojoj volji, posluhne i odè. Sad se pobudi u njem želja, da se i od mužkaracah sastavi družtvo, koje bi neprestano obdèržavalo svečanost klanjanja presv. oltarskom svetotajstvu, te tako je on, porazgovoriv se po ostalih cèrkvah s mladimi mužkarci, koje je tamo našao, već sad bio utemeljitelj bratovštine, koja je takovu pobožnu svečanost sbilja uvela, i koju je docnije nadbiskup Sibour odobrio. Dne 6. prosinca 1848 obdèržavalo je to družtvo pèrvo noćno klanjanje presv. oltarskom svetotajstvu u cèrkvi Notre-Dame des victoires.

Herman sastavio je više izvèrstnih glasbenih dèlah, koja sva nose naslov „na slavu Marie, „ljubav k Isusu", a odlikuju se dubokom nabožnošću i duševnim uzhićenjem. —

Jošte prije nego je okèršten bio, odlučio je Herman, da se svećeničkim stališem Bogu posveti, no godine 1848. razvi se u njem zvanje k samostanskom življenju, a to je bilo u ono vrème, kad su se sve sile njegove duše u klanjanju svetom oltarskom otajstvu kao u optičkom ognjištu sakupile. Pod svèrhu iste godine složiše se tri mlada ravnatelja toga pobožnoga dèla, da će skupni život polag stanovitoga pravila živèti, te su zadnju subotu pred korizmom g. 1849. dne 17. veljače ostavili svèt, i nisu se već javno kazali. Herman, jedan od te trojice povukao se do duhova u samoću. Tu je čitao život sv. Ivana od križa, ovim čitanjem i drugim razmatranjem podtaknut odluči Herman u karmelitski red stupiti. On je u ovoj želji uvidio něko nadahnutje od sgor, te je živo nastojao, da ga udèlotvori. Malo zatim dogodi se, bez njegova nastojanja, da se je u Parizu susreo s jednim redovnikom od bosih karmelitah, kojih je samostan několiko mèsecih prije u Agenu utemeljen. Čuvši o toj kući, nastojaše jošte više, da bude u nju primljen. On je svoju nakanu odkrio svojemu ravnatelju, otcu Bertholonu iz družtva Maristah, u kojih kući je od někoga vrèmena stanovao. Spočetka je onedobravao tu odluku, no kašnje je ipak popustio. Herman, uzradovav se nad tim, spremao se je na put u Agen. —

(Konac slèdi.)

Književnost.

Tetzel und Luther — oder Lebensgeschichte und Rechtfertigung des Ablasspredigers und Inquisitors Dr. Johann Tetzel aus dem Predigerorden. Von Valentin Gröne, doctor der Theologie. Soest und Olpe 1853 — str. 237.

Izvèšćuje Fr. R. — u Beču.

(Konac.)

Ili se Tetzel nije dèržao svojih naputakah? Tko to svèdoči? cèlo Lutherovo postupanje. — Tako sbilja umstvuju protivnici; naš je dakle spisatelj, da svèrhu svoju postigne, imao neprijateljske dovode u toj slici uništiti. Što i velikom dubokoumnošću izvedè, dokazav, da Luther na školastičkog dominikana navali ne ràdi njegove prividne zloporabe u propovèdanju odpustah, već ràdi svoga trovèrstnog položaja, kano: humanista, Augustinac, i profesor u Wittenbergu. Već g. 1515. odkrì kano u miniaturi svoje misli, iz kojih se porodì veliko ono razkolničtvo, koje i danas oplakujemo; u někoj naime propovèdi izjasni se ovako: „Vult dominus esse gallina nostra ad salutem, sed nos nolumus: hoc est, quod dixi, quod nos nostris iustitiis prorsus salvari non possumus, sed sub alas hujus gallinae nostrae (Christi) oportet nos confugere. . . Nolunt, inquam, audire, quod iustitiae eorum peccata sunt, que gallina egeant." Slèdeće godine 1516. je Bartol Feldkirch (koj se pèrvi izmedju reformatorah oženi) prigodom promocie povodom Luthera, svoga učitelja branio slèdeće stavke: „Homo quando facit, quod in se est, peccat, cum nec velle nec cogitare ex se possit Ergo quidquid facit, utatur ratione quocunque modo, eliciat actus, imperet et faciat actus sine fide operante per charitatem, peccat semper (Carol. II.). Cum iustitia fidelium in deo abscondita, peccatum vero eorum manifestum in se ipsis, verum est, nonnisi iustos damnari atque meretrices et peccatores salvari. (Carol. III.) U odlomcih, što nam ih Löscher (Reformations-Urkunden str. 340) uzčuvà iz Lutherovih predavanjih, čitamo slèdeću znamenitu stavku: „Koji se ufaju u svoja dobra dèla i pravednost, umiraju doduše mirno; nu ide im tako, kao što onomu, koj, upèrv se na plivajući u vodi panj, naglo utone. Na isti način smatrati će Bog dèla njihova za grozovite grèhe, jer, oslonivši se na nje, milosèrdje njegovo nisu štovali. . Ako dakle neima pravednoga, koj nebi grèšio, kad dobro čini: tim više grèši nepravedni, kad dobro dèluje." U tih stavkah izraženo nalazimo sve, što je kašnje razgovètnije učio o zaslugah, o dobrih dèlih, o svetih. . . Poslije ovakovih i sličnih odkritjah punim pravom zaključuje spisatelj: „Polag ovih nazorah ima se odpust za-

Digitized by Google

bacit ne radi zloporabah, štono ih tèraju neznalice ili skupci, već radi samoga njega — on je nakaza, nemogućnost, dà zulum i prestupak, koj zatvara put u nebo. Neima odpusta, jer neima zaslugah i dobrih dèlah, budući da svaki, koj manje čini nego li mora, grèši, indi: iustus benefaciens, minus quam debet, peccat. S toga, od svetacah može se nabrati gomila grèhah, a ne shranište zaslugah — zato, odpust je púki oproštaj cèrkveno-disciplinarnih pedepsah, a kao takov—obsèna." (str. 36).

Iz sličnih dovodah, koje spisatelj u izobilju navadja, možemo si protumačiti način mišljenja Augustinca — te temeljni uzrok, zašto je navalio na proglašenje odpusta. Nù razlog ovaj, kô što će čitatelji opaziti, jest više niječan, nô jestan — dapače, zaključiti će nètko, moralo ga je nèšto spoljašnjega probuditi, a to bijaše — tèrženje Tetzelovo s odpusti. I ovakve zaključke uništio je spisatelj bezdvojbenimi historičkimi dokazi, koji se protežu kroz veći dio navedene knjige (str. 47—237); očisti ga od svih potvorah, kojimi ga okaljaše protivnici, kano: da bi bio izpalio stavke i govor Lutherov, dočim fanatizirani učiteljem učenici javno sažgaše Tetzelove dubokoumne i strogo katoličke protustavke. U izpričavanju ovoga čina i nehotice izpadnè Lutheru izraz štovanja naprama svome protivniku: „Miror — piše Jodoku — quod etiam credere potuisti, me fuisse auctorem concrematìonis Positionum Tetzelinarum: adeo mihi omnem sensum humanum periisse credis, ut tam insignem injuriam, ego religiosus et Theologus, homini tanti officii irrogarem." (str. 122—28). Zatim — da se Tetzel prodavanjem odpustah obogatio; kako nebi, kad je uslèd Luthera iza svega gèrla vikao: „Za 12 grošićah možeš otca svoga iz očistilišta izvući; a ti si toli neharan svojemu otcu, da mu nepomogneš u tolikoj muci!" (193); da bi odsudjen od Cara Maximiliana rádi prileţničtva na smèrt, te jedva posrèdničtvom Friderika izbornika doživotnom tamnicom u Lipsku pomilovan (198); da puku, da ga primami, pokazà jednom ugljen, na kome sv. Lovrenc pečen bijaše (206) i kojekakve ludorie, iz kojih jasno biva, na koliko imadu proizvodnog uma protivnici, kad im do toga stoji, da nèku osobu ogèrde.

Prije nego zaključimo ovo kratko, radostno obnarodjeno izvèšće, pustimo da nam M. Fröschel, očevidac, smèrt našega viteza opiše: „Derselbige Mönch Tetzel starb auch unter derselbiger disputation (koja bijaše dèržana u Lipsku mèseca sèrpnja g. 1519) unter ihrem, der Mönche, Salve. Wie sie draussen in der Kirchen „Salve regina, mater misericordiae" singen, da hube der Mönch zum ersten Male an zu laüten; und zum andern Mal als der Tetzel in den letzten Zügen lag, und als die Mönche anhuben zu singen: „sub tuum praesidium confugimus, sancta dei genitrix", da hube man zum dritten Male an zu laüten, als er seinen Geist aufgab. Da liefen die Mönche hinein, als wäre der Henker mit einer Ruthe hinter ihnen her gleich um 6 Uhr und an dem Tage, da Dr. Martinus Luther seliger angefangen hatte wider den Papst zu disputiren." . . Qualis vita, mors est ita — kaže latinsko prirèčje. Tetzel je umro, kad braća njegova zazivahu onu Bogorodicu, ràdi koje ga slèpa strast toli duboko rani; kad Luther započè prepirat se o glavnoj točki katoličtva, o pèrvostolju, na kojega podèrtinah mnijaše podignuti se u sjajnosti novoga obnovitelja, ostaviv i svojemu potomstvu za glavni pravac onaj nadpis, koga htèdè si udubsti na grob:

„Pestis eram vivens, moriens tua mors ero Papa!"

Tko je veći Tetzel ili Luther? — Smèrt i sud božji je najveće jamstvo za opravdanje svakomu nepravedno progonjenomu; ali i na otom svètu nadje se zanj nepodmitljivo sudište — povèstnica.

Cèrkvene vèsti.

Iz Beča. — „Wiener Ztg." kaže, da kolera, uzpèrkos nèkojim slučajem, koji su ju takodjer na selo odnesli, nije kužna, te se pozivlje za dokaz toga na onu okolnost, što su u zadnjoj epidemii upravo svećenici, lèkari i bolničari, koji su s bolestnici neposrèdno obćili, i koji drugčije prigodom takovih pošastih mnogo stradaju najvećma sačuvani ostali.

Iz Biograda donosi francezki list „Moniteur", da je sèrbska vlada dopustila, da katolici imaju kod toga varoša svoje groblje, te da su već zemljište i kupili. Dopisatelj tèršćanskih novinah kaže, da se o tom u Biogradu ništa nezna. — Želèti je svakako, da i Sèrbija učini katoličkoj cèrkvi barem tu koncesiu, da mogu svoje pokopalište imati.

Iz Rima, 11. pros. Francezki listovi priobćuju slèdeću bèrzojavnu vèst: „Kardinal Ronald izrazio je u kardinalskoj sèdnici 9. pros. sv. otcu u ime svojih drugovah zahvalnost. Papa zamoli ga, da se francezkim jezikom služi, što se ima za neobično odlikovanje smatrati. Odgovor Pia IX. odlikovaše se govorničkim duhom.

U Nizzi izlazeći časopis „Verité" piše, da su nalazeći se u Rimu piemontski biskupi ukupno sastavili

Digitized by Google

pismo, te su jedno upravili na kralja a drugo na kraljicu, pa uslěd toga misle, da će zakonski predlog o ukinutju samostanah biti natrag uzet.

Iz Francezke: Meaux-ski biskup pronašao je dne 8. stud., pošto je duže vrěmena pomnjivo tražio, Bossuetov grob. Tělo velikog pokojnika bijaše zatvoreno u olovnom, 1 metre i 78 cent. dugačkom lěsu, u kojem je jasno bilo poznati ostanke trupla, okruglinu glave, širinu ledjah i sve uže tělo pram nogam. Nad pèrsima bijaše naměštena bakrena ploča s napisom: Hic quiescit resurrectionem expectans Jakobus Benignus Bossuet episcopus meldensis, comes consistorianus, serenissimi delphini praeceptor primus, serenissimae ducis burgundiae elemosinarius, universitatis parisiensis privilegiorum apostolicorum conservator, et collegii naverrae superior, obiit anno 1704. die 12. aprilis, annos natus 76, menses 6 et dies 16. Requiescat in pace.

— Pruske novine „Kreuzzeitung“ („W. Kztg.“ im daje predikat: ohne Herrgott dran) daju si iz Pariza pisati: „Sadanja skupština prelatah u Rimu porodila je ovdě mnogo „cèrkvenih historikah“, tako da ničù kao gljive iz zemlje, te u svakom kutu prevratne učione, počamši od ozbiljnog „journal des dèbats“ pa do pospèrdnog Charivari, u „Pressi“, u istom „Sieclu“ naidemo na tako nazvane bogoslovce, koji najprotivnijim načinom na papinu naměru napadaju. Da su ti novo skuhani doktori napram dogmi immaculatae conceptionis sasvim hladnokèrvni, razumě se samo po sebi; no oní se misle prilikom poslužiti, da udaraju po cèrkvi i po duhovničtvu.“ — Čini se, da stvari u někojih kruzih u Parizu isto tako stoje, kao i u Berlinu, barem se nemože „Kreuzzeitung“ potužiti, da ju parižki „cèrkveni historici“ nadkriljuju.

— Lyonske novine donose něke potankosti o smèrti padšeg kod Inkermana generala Lourmela, kojega vojska oplakuje, no koj je takodjer lěpi primèr kèršćanske oddanosti ostavio. — Pošto je ovaj general srěd pèrsi tanetom pogodjen pao, nije izgubio ipak svěsti, pa uvidivši svoje stanje, bila je pèrva njegova skèrb, da traži svećenika. Njegovoj diviziji pridružen vojni svećenik dojdě umah k njemu i sasluša njegovu izpověd, te je zatim umah preminuo. —

— „Moniteur“ piše o milosèrdnih sestrah: „Sva izvěšća, koja ratnom ministru dolaze o bolničkoj službi iz iztoka, označuju osobito srětne uspěhe, s kojimi milosèrdne sestre bolestnike njeguju. Vatrena revnost, odvažno požèrtvovanje ovih pobožnih ženah odzivlje se po cěloj Europi te je u Englezkoj dalo povod plemenitu naslědovanju. No nijedna institucia neće se s neumornim nastojanjem i velikodušnom oddanošću ovih pobožnih sestarah uzporediti moći, koje svoju nagradu u nebu očekuju, te su ju već někoje i primile, jer su svojega plemenitoga zvanja žèrtvom pale. — U bolnicah iztočne vojske mogahu milosèrdne sestre najbolje korist svoje pomoći zasvědočiti; no sad trěbaju takodjer bolnice u Francezkoj njihove pomoći. Uslěd izdanog od ratnog ministra poziva preuzet će one takodjer njegovanje bolestnikah parižke posade u tamošnjoj velikoj bolnici, koje će se po svoj prilici i na druge bolnice protegnuti.“

Iz Engleske. Kao što je poznato, imadjahu u Englezkoj, dok je jošte katolička bila, različiti stališi u parlamentu svoje zastupnike, i duhovnički stališ u tako nazvanoj konvokacii. Protestantizam može se ponositi, da je najsvetije interese čověka, savěsti i věre, kèršćansko dělo odkupljenja ili nebesko carstvo, carstvo božje, koje polag Isukèrstove izreke, nije s ovog světa, bezuvětno i bez zastupničtva světovnoj oblasti podvèrgó, zato je takodjer stari duhovnički palament u Englezkoj, k o v o k a c i a, od kad je reformacia u Englezku prodèrla, zašutio. Protestantski svećenici bivaju istina, u parlament uvěk pozivani, te i dolaze, no pošto se je konvokacia uredila, moraju se bez svake razprave opet razići, dakle samo komediu igraju. Visokocèrkveni oksfordski biskup izrazuje se o tom predmetu ovako: „Govore ljudi, da sad neima nikakova razloga zato, da se konvokacia sakupi. To će valjda toliko reći, kao da u sadanjem cèrkvenom sustavu neima ništa takova, što bi popraviti valjalo, pa da bi to, ako sbilja što takova ima, druge osobe, a ne svećenici izpraviti imali. Al ako ćemo, d a s e cèrkvi m i r o s i g u r a, onda je želěti, da se obstojeći Corpus Canonum pregleda, kojim, kao što sad obstoji, nitko poslušan biti nemože (čudnovato, taj corpus obstoji u 39 članakah u Englezkoj, odkad je reformacia uvedena). . . Ima siaset pitanjah, što se pretresti imaju, koja su već od dugo vrěmena neriješena ostala, i koja položaj cèrkve u narodu u pogibelj stavljaju. Pa jedino konvokaciom može se to izpraviti. Ako bi to tko drugi imao učiniti, to bi jedino mogle biti kuće parlamenta ili posebni odbor. No svaki dan sve jasnije govore, da je parlament za to nesposoban; isto tako bi vladin odbor tad nosio svojevoljan, i charakteru naših instituciah (zar ne takodjer božjih instituciah) protivan značaj.“ — To je čudno, da su se protestantski cèrkveni vladari sad stopèrv, pošto su vladini odbori i parlamentne sědnice kroz tristolětja anglikanskom cèrkvom upravljale, sětili, da ih to právo neide.

— Kao što englezki listovi javljaju, biva u toj zemlji svake godine do 100,000 osobah sbog pijanosti zatvoreno, pa tu se ima opaziti, da redarstvo samo one osobe zatvara, kojim se pod nijedan način nemože ukloniti, dakle samo takove, koje svojim ševerljanjem cělu ulicu zagradjuju ili na drumu ležeć ostanu, dakle po prilici od 100 pijanacah samo po jednoga. Od ovih stotisuć glavah, koje su se toli živo opile, da je morala

Digitized by Google

policija posrědovati, bilo je šestdeset tisuć nježnoga spola (!). Pa to valja samo o gradovih, koji imaju više od 10,000 stanovnikah, ostali pomanji varoši su iz te statistike izpušteni. Polag kaznenog razbroja sědjaše minule godine u tamnicah 20,143 uznika, od kojih su prěko tri četvèrtine u pijanosti opačinah počinile. K takovu pijančevanju stavlja se već za mlada temelj, jer se otac raduje, ako mali Englez napitak vina podněti može. Požděrljivost Englezah dolazi od ogromnih kèrčmah, koje se po Londonu ponositije dižu nego cèrkve. U tih Bachusovih hramovih teče danju i noću izpod različitih pipah i čepovah svakojako pivo i ostala opojiva pitja, tako da ota kèršćanska dèržava veselje ima, kad dobije svake godine po 43 miliona talirah poreza za takovo točenje, a uz to potegne isto toliko za uvoz svakojakog opojivu pitja, kao za rum 5 milionah gallonah, za cognac i genever 10 milionah gallonah, a za vino 7 milionah gallonah. — (Tako se obèrtnost razvija, a duh ubija. Tu bi g. S—t našao obilnijeg gradiva nego u Hèrvatskoj za statistiku pijanstva).

Iz Athena. Od někog vrěmena odbija se jeka jednozvučnog no prežalostnog klicanja „kyrie eleison“ ustrašenog puka po izpražnjenih ulicah ovoga drugda živoga grada. Od sunčena izhoda pa do zapada zovu zvonovi věrne u cèrkve i obhode, jer je kolera od několiko danah strašno běsniti počela. Neću, piše něki dopisatelj, da vam to potvèrdjujem dugačkim popisom mèrtvacah, ja ću se zadovoljiti samo navedenjem strahovitog dogadjaja, da je od pučanstva, koje jedva jošte 12,000 dušah broji, u jedan dan 127, od jedva 1500 momakah jake posade, 65 žèrtvah palo. Od poslě je pošast něšto popustila, te radostno opetuju, da sad samo po 65 ljudih umira, što nam se jošte utěšivo čini, premda je žiteljstvo, uslěd mnogog izseljenja, jedva na 8000 dušah spalo. Tko se susretne na ulici s poznancem, može si čestitati, te neuzmanjka kod razstanka na „dok se vidimo“ žalostni nadglasak metnuti. Do nedavna činilo se je, kao da je varoš izumèrla; samo klopitanje naglo těranih konjah, na kojih su ustrašeni ljudi běžali, i jaukanje obiteljih, koje su ljubljenog člana izgubile, prekidaše smèrtnu tišinu. A noću čujemo muklo udaranje zvonovah i jadikovanje procesiah! Kralj i kraljica jašu svaki dan varošem, da klonule duhom obodrivaju, i děle milostinje punimi rukami. No što može činiti čověčja znanost i radinost proti takovoj pošasti! Kad je onomadne oko osam satih s večera obhod mojom ulicom išao, skupi se silna bura; gromovi i munje měšahu se sa „kyrie eleison.“ Nebo je žalostne vapaje uslišilo, te je poslalo razhladu i ublaženje nevoljnim.

Iz Kitaja. — „Zabuna tako piše „A. Z.“, raste u srědini carstva dan na dan; stanje postaje svaki dan sve bezutěšnije. Dr. Parker, protestantski misionar i amerikanskog poslaničtva tajnik, piše iz Cantona: „Tà čini se, kao da će se one gospodnjeve rěči: narodi, koji u me nevěruju, imaju se izkorěniti“, u pogledu na ovu zemlju u naše vrěme izpuniti. Carski i ustalci kolju se medjusobno na stotine i tisuće. Iz shoda svoje kuće vidim danju oblake od dima, a noću móre od plamena, gdě se iz zapaljenih selah okolo ovoga nesrětnoga grada Cantona dižu. Sve zarobljenike ubijaju, svaki dan po 50—60. Groza i strah zavladaše u gradu. Buka běžajućih, plač i jauk ženah i děce nije moći opisati.“

Iz sěverne Amerike. Zazivanje duhovah porodilo je u Sěvernoj Ameriki posebnu slědbu „Spiritualistah“. Kod jedne jedine svečanosti u dèržavi Ohio sakupilo se je do 1300 kolah iz dalekih krajevah. Govornici kod takove slavnosti su tako mužkarci kao i ženske, ovih poslědnjih ima više. Jedna od ovih uze deklamirati za izbavljenje svojega spola, od česa? nije jasno kazano. Siaset spiritualističkih listovah i knjigah poplavio je svět, te raznaša nebrojenih sanjariah o amuletih, amanetih, čarobijah, ostancih, dusih i o strašilih. Više spiritualistah smatra se kao „zdravonosne vračare“, koji samim postavljanjem rukah na glavu bolestnike lěče. Oni vele, da su već sva čudesa kèršćanstva počinili, do jedinog uskèrsnutja. — Spiritualisti neimaju nikakova ustroja, nego će se po svoj prilici razpasti u onoliko razredah, koliko ima věrozakonskih slědbah. Jedan berlinski dopisatelj kaže u „A. Z.“ o tom izvěšću: „U obće duh tih slědbah nije duh kèršćanstva.“

---

* Minule godine izkopano je na drumu „via nomentana“, 6 miljah od Rima mnogo razvalinah starih rimskih kupališťah, ostanci kamenitih kipovah i jedne starodavne ville s bogato naměštenim podom, katakombe i staro-kèršćanska bazilika. Buduć da je ova poslědnja jošte dosta sačuvana, biti će sigurno prišpěvak k sgodopisu najstarijih rimskih kèršćanah. Polag našastih napisah misli se, da je to bazilika pape Aleksandra I., koj je od g. 109. na rimskoj biskupskoj stolici sědio, a g. 116. mučeničkom smèrtju umro.

* Od 400 godinah podignut je u Carigradu na 5. listop. m. g. javno pèrvi put križ, i to na francezkom vojničkom groblju.

„Propovědnik“ g. Švelca je već pod tisak dan. Predplate rok produžen je još do svèrbe veljače, a kad dělo izide, povisit će se za cěnu dućansku.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 3. — TEČAJ VI. U SUBOTU 20. SĚČNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAĆKI KATOLIĆKI LIST.

Na blagdan imena Isusova.

Ah utěho blagotvorna,
Sliko krěpka čudotvorna,
Koja griješ grudi stvora
Kô nebesko sunce s gora:
Jere sve na zemlji ôdi
Silnom moći svom uzplodi.

Kada plače moja duša
Kad otrovni čemer kuša —
Kad joj tamna nocca prěti
Da će morat u njoj mrěti:
Tad ju Isus krěpi dragi
U nebeskoj rajskoj snagi.

Kad zazovnem ovo ime,
Te si okrěpim dušu s njime,
Rěka gorkih suz' usane,
Sèrce cvilět mi prestane,
Jer se pokoj vrati duši
Koga nitko već neruši.

Ovo ime me ojači
Kad me ljudska zloba tlači,
Oružje mi ono pruži
Kad se zlobe pošast sdruži,
Da me sasma upropasti,
U světovnoj prěkoj slasti.

Koliputih bih opao
Kada grozni zěvnu pakao,
Da to ime nepriteče
Te mi pomoć neobreče:
Tad kô sunce ozeblu sine
Věk Isusa sladko ime.

I mornaru, kad valovi
Ljuto běsne kó lavovi,
Sine; robu i uzniku;
Sine bolnom; mučeniku;
Ranjenomu dá moć jaku;
Pomoć děli i težaku.

Tog imena sjajne zrake
Razpèršuju cèrne oblake
Gustih tminah; razpaljuju
Um čověčji i okrěpljuju
Sèrca slaba i ledena
Žarom ognja božanstvena.

O Isuśa sladko ime!
Daj nam pomoć svako vríme;
Ti bo; kom' se sva koléna
Poklanjanju pokorena,
Čověku si slast medena,
Jakost věkom neskèršena.

F. Babić.

Na dan Imena Isusova. *)

„Sveti se ime tvoje.“ Mat. 6, 9.

Hvaljen Isus! O ljubljeni kèršćani, bilo je někad vrěme, kada su se svi, koji su u ime Isusa kèršćeni, lěpim pozdravom ovim pozdravljali. Ali žalibože od někog vrěmena sve se promènilo. Sada ima kèršćanah, koji hoće da se zovu kèršćani, no do ničesa im toli malo nestoji, kó do proslavljenja presladkog imena ovoga. Jošte bi se to oprostiti moglo, kad bi nebeski ovaj pozdrav propao kod onih, koji nespadaju u sv. cèrkvu katoličku — no žalost mi sèrce cèpa, kad izpovědati moram, da se mnogi katolici stide pozdrava ovoga. Il možebiti nije tako? Koliko ima jošte katoličkih porodicah, kod kojih obstoji prastari

*) Ovu propověd uzesmo iz „Propovědnika“ g. Švelca, da predbrojitelji na isto dělo, barem na koliko se iz jedne propovědi suditi može, sude o njegovu sastavu. Ur.

Digitized by Google

ovaj kèršćanski pozdrav? Kèršćanski roditelji! je li vas děčica vaša u jutro, kad ustanu pozdrave pozdravom „hvaljen Isus“! je li je to njihov oprostni pozdrav, kad se s vami u večer razstaju i na počinak idu? Je li je to pèrva rěč, koju izgovarati učite děčicu svoju? Je li se i sada na putu, kad se dvojica susrětnu, pozdravljaju pozdravom „hvaljen Isus!?“ Ili zar nemoramo misliti, da živimo u pogansko doba, kad posvuda čujemo: dobro jutro, dobar dan, dobar večer, sluga sam pokoran i t. d.; sve — sve je čuti, samo nije čuti pozdrava, kojim se slavi Isus! — pa ipak samo u imenu Isusovom spašeni budemo.

O Isuse! Isuse! kakova žalost cepa nam sèrce, kod imena ovoga! O Isuse! Isuse! ti jedini prijatelju i pastiru dušah naših, ti naša slast, naš mir, naša radost, naše veselje, naša srěča, naše sve! ljudi te više nepoznaju — više te neljube. Oni zaboraviše na tvoj pozdrav, na tvoju ljubav, ime tvoje neće više da spominju, rado bi ga na zemlji satèrti. O Isuse ljubljeni, oni se imena tvoga stide. Nesrětnih ljudih! Jeda li mogu bez tebe biti! jeda li ima bez tebe pod suncem koje ime, u kojem bi se spasiti mogli! Oprosti nezahvalnoj děci svojoj, jer neznaju šta čine. Ugrij sèrca njihova, učini da te opet obljube i po ljubavi srětni da postanu!

Kèršćani! valjda ste zaboravili šta je učinio Isus za vas, valjda ste zaboravili, kako je sám Otac proslavio sina svoga, da ste zaboravili i na pozdrav njegov. Nu u današnjem govoru tèrsit ću se da vam opet na pamet privedem, kako je sám Bog Isusa proslavio i šta je Isus za nas učinio, za da se živahnije u nas odzovne to presveto ime.

Ja počimljem u sv. ime Isusovo, pred kojega na koléna pada sve što je na zemlji i na nebu.

*

* *

Hvaljen Isus! O ovaj lèpi starokèršćanski pozdrav, ova neprispodobljiva želja, koja samo iz neba dolazi, odzivat bi se imala u duši svakoga, to bi imao biti cilj svih težnjah i čeznutjah na zemlji. Ili zar da hladnokèrvni ostanemo kod proslavljenja onoga imena, u kojem jedinom spašeni možemo biti, koje je sám Bog proslavio i svaki dan proslavlja.

Mnogo vrěmena pred narodjenjem božanskoga děteta u vidjenju pokazao ga je Bog mnogim prorokom. Oni su ga viděli slavom okružena kao jedinorodjenog sina božanskoga — nad vidjenjem ovim radovahu se i daše mu najlěpša imena, no nijedno nebijaše tako lěpo, kao što je ono, koje mu dadé sám Bog govoreći: „I zvala ga budes Isus.“ —

Da, l. k.! Mi slavimo i dičimo ime onog čověka, koj nam šta dobra učini. Tako n. p. Mojses, koj nemogavši više gledati žalostno stanje Izraelacah, oslobodio ih je iz robstva egipatskoga, i poradi toga nazvan je bio osloboditeljem i odkupiteljem naroda izraelskoga; no u sravnanju s Isusom, kako malo zaslažuje ime izbavitelja Mojses izbavio je samo jedan narod iz robstva čověčanskoga, a Isus izbavio je sve narode čěloga světa iz robstva vražjega; Mojses izbavio je svoj narod od mukah samo vrěmenitih, a Isus odkupio je cěli svět od mukah věkovitih; Mojses nije žèrtvovao sám sebe, a Isus se je žèrtvovao i jošte sada se žèrtvuje svaki dan na nekèrvni način kod sv. mise; Mojses oslobodio je samo svoj narod tělovno, a Isus oslobodio je sve narode duševno, on se je žèrtvovao za svakog pojedinog, i zato svaki izmedju nas, ljubljene duše kèršćanske, reći može: Isus me je ljubio, on je na me mislio, i za me se je žèrtvovao; za me je ležao u kèrvavom potu u vèrtu gecemanskom, za me se je dao izgèrditi, za me je bio nemilo bičovan i tèrnovom krunom korunjen, zaradi mene nosio je na ledjih svojih po ulicah jeruzalemskih preteżki križ; zaradi mojih grěhah pao je pod tèrhom križa. Pa ime njegovo sada da neslavim, nehvalim i nedičim?!

Mojses, kada je svoj narod iz robstva oslobodio, učinio je većma svoju dužnost kao pravi rodoljub. No Isukèrst žèrtvovao se je iz čiste, neizmèrne pram nami ljubavi. Pa na kakov se je način žèrtvovao? U kakovom ga stanju vidiš? Pojdi tamo na Golgotu i promišljavaj razpelo. Šta vidiš tamo? — Vidiš čověka ranjena, nemilo okèrvarena, med nebom i zemljom visećeg — vidiš čověka, kojega tělo je izpresèčeno posve od udaracah, kojega su rebra, ruke i noge probodjene, kojega glava izranjena je tèrnjem — vidiš čověka, koj je kao kakav zlotvor razpet med dvima razbojnicima, kojemu se sve ruga, kojega svi psuju i preziru, kojega žučom i octom napajaju — vidiš čověka, koj se približava k strahovitoj smèrti — čověka, kojega je duša razžaloštena do smèrti, tako da izmoren velikom bolju vapi: „Bože moj, žašto si me ostavio!“

Ovdě stoj o dušo kèršćanska! — stoj mirno i pitaj: Kakov je to čověk, da ga ljudi tako preziru; kakov je to čověk, da mu već umirajućemu uzkraćuju napitak, koj nebiva niti najvećem zlotvorom uzkraćen? Věra tvoja na to ti odgovara: To je janješce božje, koje oduzimlje grěhe světa — Isus je to, koj ovdě oslobadja ljude od věkovite smèrti. Kakov je to čověk, koj toli gorkom smèrtju umira? Věra ti kaže: To je Isus,

Digitized by Google

to je tvoj spasitelj, to je tvoj Bog, kojega slavu navěštaju nebesa, koj gospoduje od izhoda do zapada, pred kojim se prigiblju sva kolěna na nebu, na zemlji i pod zemljom. To je Isus, budući tvoj sudac, koj će velikim glasom jednoč prokletim kazati: „odlazite od mene vi prokleti u pakao, koj je pripravljen vragu i angjelom njegovim“; to je Isus, koj će jednoč vèrne ljubezno pozivati: „Hodite k meni i primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka světa“.

L. k.! Pa ràdi kakove krivnje bio je tako izrugan i tako zlostavljen? Jedino što mu je bilo moći kazati, jest to, što se zove Isus, što je svoj narod hotio odkupiti od grěha; što je prěkoměrno ljubio pokolěnje čověčansko, što je posvuda suze brisao, žalostne těšio, nevoljne pomagao. Dà, ràdi ljubavi propet je Spasitelj našeg na križ. Pak kakva bijaše to ljubav? Neizměrna ljubav pram světu, njegova ljubav pram stvorom svojim, koji su sva dobročinstva njegova s najvećom nezahvalnošću naplaćivali! Dà, ljubav je ono, koja tamo na križu tèrpi. Ljubav Isusa, Spasitelja našega, kojega mi nezahvalna dèca neprestano žalostimo i uvrědjamo. Ljubav je ono, koja je tamo ruke svoje na razpelu razširila; ljubav je s kojom nas Isus obimlje i od věčne propasti oslobadja. Pak ova ljubav, l. k.! kad su ju nezahvalni ljudi izmučili, moli se za nezahvalnike i vapi k otcu nebeskomu: „Otče oprosti im, jer neznaju šta čine!“ — Kèršćani! Jeda li nas ova neizměrna ljubav u sèrcu nemora ganuti? Je li ćemo se stiditi Spasitelja svoga? Nemora li nam ime njegovo biti sveto? Je li ćemo prestati ime njegovo častiti, hvaliti i dičiti? Pod nipošto! već uzkliknimo: hvaljen Isus! to neka bude ljubav, koju ćemo mu odvratiti. Hvaljen Isus! to će biti od sada naša pěsan, s kojom ćemo slavu njegovu opěvati. Hvaljen Isus! to će biti od sada naš pozdrav, naša radost i veselje! —

Hvaljen Isus, Spasitelj naš, sveti se ime tvoje, u kojem smo svi spašeni. L. k.! predstavite si sada u duhu, kao da ste onda nazočni bili, kada sv. Josip i Maria dadoše božanskomu dětetu ime Isus. — Predstavite si kao da bi u napréd znali, šta bude dète ovo za odkupljenje vaše terpěti moralo — zaista nedvojim, da kad bi sve ovo u napréd znali, bili biste na kolěna pali i medj suzami i uzdisaji vapili — o da nikad grěšili nismo! — Zašto sada to nečinite kad su se sva ova izpunila? Kada bi koja děvojka pri jasalcih bila, il kad bi bio koj mladić nuz njih stajao, pa bi gledao dětešce u povojih povito, te bi ovako u sebi mislio: Znadem da bude dète ovo pokorno do smèrti križa, i to sve poradi moje neposlušnosti pram otcu i materi — znadem da će dète ovo jednoč strašno tèrpěti poradi moje nemarnosti, lěnosti i preuzetnosti i u obće ràdi mojih ukupnih grèhovah, to ja sve znadem, al šta mi je do toga stalo? ja neću tèrpěti — mogu dakle i nadalje bez svake brige po volji živěti! Zaista l. k.! kada bi vi dète koje tako govoriti čuli, je li nebiste užasnuli, nebi li se osupnuli i prestrašili. Pa ipak zar neima takove dèce? — Oglejte se samo nèšto okó sebe, zavirite u obitelj svoju; je li sada dèca nerade većinom ono, sto se roditeljem nedopada? Je li nije često putih baš nepokornost dèce uzrok, što roditelji posède i mnoge dane i noći u nespokojnosti sprovadjaju. — Ima na dalje ljudih, koji cèle dane, mèsece i lèta neprestano grèše; grèše u dětinskoj dobi, grèše kao mladići odrasli, grèše u muževnoj dobi, grèše u sèdoj dobi, grèše do skrajne ure života svoga. Pa ipak svi ovi znadu, da je kèrv Spasiteljeva za njih tekla, da je umirajući glas njegov vapijuć na križu otca nebeskoga za milosèrdje prosio, da je za njih žèrtvovao sve — da svaki dan razširenim rukama na njih čeka, oni sve to znadu, al ipak iz puta skvarenosti neće da se povrate. Je li to znači ime Isusovo slaviti, jel' se tim presladko ime njegovo časti i štuje? Ali niti to nije dosta. Kad nèšto u se uleznu, kad u izpovědaonicu stupe, onda neznaju šta da se izpovědaju, tada su najpobožniji i najkrěpostniji ljudi, sram im začepi usta, na mèsto da se pokajno u pèrsa biju i kažu: Gospodine sagrèšio sam proti tebi i nebu, nisam vrědan sinom tvojim imenovati se, dèrzovito pitaju: tko da se usudi kamen na me baciti. Zato iz izpovědaonice ovakovi izidju, kakovi su u nju stupili, žive i nadalje u svojih grèsih, i jedan grèh gomilaju na drugi. Je li to znači ime Isusovo slaviti?

O kèršćeniče, kog se je taknuo ovaj govor moj, koj si daleko od onoga, čiji imendan danas slavimo, koj grèšnim putem ideš, koj u nepobožnosti i razuzdanosti živiš, o zaklinjem te svim što ti je sveto, povrati se natrag k božanskom svojemu odkupitelju, jer u imenu samo njegovom spas možeš naći; obèrni se natrag i duša tvoja kao povehli cvět opet će oživěti i procvasti, jer će biti porošena rosom nebeskom.

O Isuse odkupitelju světa! ti jedini pravi prijatelj pokolěnja čověčanskoga! prosvěti, gani i obèrni k sebi sve ljude. Oslobodi ih od jarma grèšnoga, učini ih dobre, mudre i srětne. Isti nevèrnici kažu i priznavaju, da, kada bi se sv. evangjelje tvoje točno obdèržavalo, da bi zemlja pravim rajem bila. Načini ju rajem o ljubljeni i presladki Isuse! Tà ti hoćeš da svi ljudi srětni budu. Učini ju nebom za dèčicu, podèli im ljubljene i brižljive roditelje; učini ju nebom za ro-

Digitized by Google

ditelje, poděli im pokoru i poslušnu dècu; učini ju nebom za poglavare, da budu imali vèrne i krèpostne podanike, dá, o ljubljeni Isuse! učini ju nebom za zločeste, jer oni ga najviše trèbaju — da se povrate i poboljšaju: učini ju nebom za sve ljude, napuni ljubavju božanskom sèrca njihova, da sladko ime tvoje, o Isuse ljubljeni! s rèčmi i čini pred cèlim svètom odpèrto slave i diče. Amen.

Čudnovato obraćenje.

(Konac.)

Herman odè dne 16. sèrpnja g. 1849. iz Pariza; na dan majke božje karmelitske stupio je čedno u kapelu, upravo kad se je pèrva večernica proroka Ilie pèvala, koj se smatra kao pèrvi utemeljitelj karmelitskog reda. Činilo mu se je, kao da čuje nutarnji glas, koj ga opominje, da je ovdè nèšto, gdè ga Gospod očekuje. Predstojnik mu je dopustio, da se 17 danah u samoći bavi a onda mu dozvoli, da stúpi u noviciat du Broussey, u Bionsu nedaleko Bordeauxa. On se je gotovo mèsec danah u ovoj kući bavio; od 6. kolov. pa do 3. rujna življaše samotno u jednoj stanici, razmišljavaše marljivo o svojem zvanju, pa onda očitovà, da će ostati. No da se obući može, trèbalo je iz Rima dozvoljenja; zato su se tamo za dozvolu okrenuli, no odgovor dojde nijeèan. Valjda su u Rimu smatrali prijašnji novakov život za sumnjiv, pa je prositelj samo nedavna na kèršćanstvo prestupio. Svètovnjaci, koji o svakoj stvari, često bez svakog razloga samo u vètar govore, tvèrde većinom s nèkom dopadnošću, da je čovèk za samostanskimi zidinami isto tako rob svojih strastih, kao i gdè drugdè, pa da u takovo utočište svakoga uzmu, koj samo hoće. Ovo mnènje je krivo i nepravedno. Bez strogog izpita neima nikakova prijimanja, pa ako se kadšto vrata tih svetinjah i otvore ljudem, koji prevareni u razkošju svèta nutar ulaze, tad moraju o svojem istinitom preporodjenju dobre dokaze položiti.

Herman je bio vèrlo razžalošćen ràdi nepovoljnoga odgovora iz Rima, al ipak nije klonuo duhom. S poniznošću i oddanošću saslušao je odluku, poljubi one, koje je već prije svojimi otci i braćom zvao, pa isti dan, 3. rujna ostavi du Broussey, i odè put Rima, u nakani, da glavom sv. otcu ili generalu karmelitah svoju molbu predloži. Premda se je na parobrodu na zadnjem mèstu u najprostijoj oděći sakrivena dèržao, bio je ipak od putnikah na pèrvom mèstu spoznan, te je u Genovi za vrème Quarantaine bio je prisiljen, da muziku čini. Tu su sve moguće činili, da ga opet natrag ganu, te da u Rimu opet medju odličnim svètom na javno stupi i koncerte dá; no badava, milost je nad skušavanjem pobèdu odèržala.

Dne 14. rujna prispio je u Rim, upravo onaj dan, kad su se viši častnici karmelitskog reda u vèće sabrat imali. Bez oklevanja uputi se Herman ka generalu reda i predloži mu s prostimi no jasnimi rèčmi uzrok svojega dolazka. Njegova molba bila je umah u pretres uzeta i jednodušno primljena. Herman se je sad bez otezanja vratio natrag. Pun radosti o dobro izpalom poduzetju dojde naskoro u samostan du Broussey, moleći opet da ga prime. Brousseyska kuća je kolèvka oživivšeg u novije vrème karmelitskog reda u Francezkoj, on je utemeljen g. 1541. Za takovu dušu, koja se želi zabavljati razmatranjem o Bogu i vèčnosti, ima ova kuća najprimèrniji položaj, ona se diže na vèrhuncu stèrma, samotna, na okolo obradjenim poljem okružena brežuljka, osam urah po prilici od Bordeauxa. Unutar tih muklih zidovah, živi do dvadeset redovnikah, zadubljenih u razmatranju, koji su svi viša ili niža dostojanstva u Francezkoj i Španjolskoj zauzimali. Njihov glavni posao je mučanje. Ako ih čovèk pita za njihov posao, tad odgovore, kao što nèkoč sv. Saulino svojemu prijatelju Sulpiciu Severu: „šućenje“, mi šutimo. Ljubav ima samo za obljubljeni predmet rèčih, za ostali svèt je nèma. Na njihovu obrazu nije ipak vidèti nikakve dugočastnosti ili dosadnosti; dapače je u njih vidèti bistroću i pokoj duše, mislio bi čovèk, da vidi odsèv neba. —

Na 6. listopada imao je Herman srèću te se je obukao u redovničko odèlo. Da je polag svojega izvanrednog zvanja postao pravim karmelitom, i da je jošte takov, može si svatko mislit. Za njega nestoji badava na stèni njegove stanice napis: „Na karmelu i na sudnjem dnevu Bog sám i ja.“

Kao romoneći potočić u samotnu gaju, tako tiho prolazio je njegov život. Tad dojdè mèseca sèrpnja 1850 jedna gospoja iz Pariza i najmila je u nèkoj kućici nedaleko samostana jednu sobicu. Njezina spoljašnost, iz koje se vidèti moglo, da spada medju odličnije vèrste, njeno ugladjeno ponašanje i melancholički pogled pobudiše zvèdljivost stanovnikah tamošnje okolice, koju rèdko inostranci posèćuju. Umah pèrvi večer poslè svoga dolazka odè u karmelitsku kapelu, gdè obični svoj officium dèrže. Kapela je oltarom oddèljena od kora, gdè redovnici uz sprovadjanje harmonia

Digitized by Google

svoj breviar mole. Kako je gospoja samo pèrve zvuke toga nastroja začula, smete se veoma i rèka od suzah prosù joj se niz lica. Činilo joj se je da je spoznala ruku, koja je toli žalostne glasove na harmoniu izvadjala. Na koncu službe odkrila se je prioru, i želèla Hermana vidèti. Zapaziv ga sklopi ruke i uzklikne: „Veliki Bože! kako su ga s ovom kutom, s ovimi cokljami i obrijanom glavom nagèrdili!“ A novak baci joj se u naručje, kričeći: „moja mati, moja mati.“ — Bijaše to sbilja Hermanova mati, židovkinja, koja je čvèrsto prijanjala k svojoj vèri i cèlomu svètu, te je sad u sdvojnosti jadikovala nad gubitkom sina. Badava biše sva nastojanja da ga natrag povrati svojoj vèri. Koncem sèrpnja ostavila je to mèsto, koje je scènila za grobnicu svojega sina, onako, kako ga je i našla.

Dne 7. listopada g. 1850. položio je Herman u pritomnosti množine ljudih, tja iz Pariza došlih, svečano redovničke zavète, i dobio je ime Augustin Maria od sv. sakramenta. Nakon svèršenih bogoslovnih naukah i položenih izpitah bì na 19. travnja g. 1851. za svećenika redjen. Na uskèrs imao je pèrvu sv. misu, a pèrvi tjedan za tim popeo se je na prodikaonicu. Za predmet pèrve svoje propovèdi odabrao si je često pričešćivanje.

Nèki putnik, koj je karmelitski samostan „l' eremitage“ u Agena posètio, pripovèda: „Jedan večer, kad je samostanska ura osam satih udarila, ostaviše svikoliki redovnici refektorium, pošto su uzeli prostu večeru, nèšto soćiva na vodi kuhana i nèšto salate, pa odoše u vèrt na provètranje. Na jednom okrugljaku u vèrtu stoji kameniti kip, majke božje s malim Isusom. Naokolo vladaše duboka tišina. Ja i provincial sèdjasmo u listnatom zasènju. Malo zatim uzamniše sladkožalostni glasovi i prostirahu se izpod kamenita kipa na okolo. Stupismo bliže! pa nuto, prèko dvadeset otacah i braće sèdjaše, zavèrnutimi gori kapuci, na četirih klupah, sagnutimi prama zemlji glavami i pèvahu: „Ave Maris stella“. Na podnožju kipa bio je naměšten harmonium, s kojim je otac Augustin pesmu sprovadjao. Zatim izpèvaše još litanie majke božje, Magnificat i jošte jednu pèsmu. Osim pèsamah izvadjao je glasoviti pianista, koj od svih strastih, što ih je ostavio, jedinu jošte strast za sv. glasbu zadèržà, najčarobnije glasove. S rèčmi nije moguće da čovèk izrazi onu uzvišenu ugodnost, koju je on izrazio u ovoj melodii, koja je jedino možebiti i izvedenjem i predmetom nebeskog Gospodina dostojna.

U svojoj oddaljenosti od svèta nije čedni karmelita ipak propustio vèžbati svoj glasbeni um. Njegovi glasbeni sastavi su svim ljubiteljem ozbiljne duboke cèrkvene glasbe omilili. Odkad živi u zabitnosti dobio je jošte k izvèrstnomu muzikalnom umu rèdki dar cèrkvenog govorničtva. Nèki dnevnik piše iz Agena: „Stolni hram u Agenu pružio je jedva dovoljna mèsta za izvanrednu množinu svèta, koj se je na dan presv. trojice nutri sabrao, da sluša ujedno orguljanje i propovèdanje otca Augustina Marie, neobuvena karmelite iz eremitage-skog samostana, kojega je prelaz u katoličku cèrkvu prije nèkoliko godinah toliku pozornost u Parizu pobudio. Pošto je čarobnimi akordi na glasbenom nastroju, nalazećem se za oltarom, večernem pèvanju jošte više ozbiljnosti i miline podèlio, popne se na propovèdaonicu. Njegov govor bio je tako pronicav i uzhićujući, da su njegovi slušaoci kod njega već zaboravili na onaj duboki utisak, što ga je prije izvèrstnim orguljanjem kod njih proizveo. Medju ovimi mnogobrojnimi slušatelji, koje je s napetom pozornošću govornikove rèči hvatalo, nalažahu se takodjer mati, sestra, svak i sinovac njegov. Sva četvorica pripadahu jošte sinagogi, te su dan prije iz Pariza u Agen došli. Svak i sestra, obojica izvèrstni, onaj kao risar, ova kao muzikalna umètnica, moradoše daleki put poduzeti, da posète redovnika iz jednog od najoštrijega reda. Svakom godinom raste govornička sposobnost pri Augustinu sve većma; već ga računaju u mali broj savèršenih propovednikah. „Univers“ od lanjske godine piše iz Agena: „Svatko u ovoj okolici poznao je glasovitoga pianistu Hermana, koj je već od nèkoliko godinah u red bosih karmelitah stupio i sad se otcem Augustinom zove. Uza svoj sjajni glasbeni um ima jošte dar silnog, duboko pronicajućeg govorničtva.“

Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX.

Allocutio habita in Consistorio secreto die IX. decembris anno MDCCCLIV.

Venerabiles Fratres.

Singulari quadam perfusi laetitia exultamus in Domino, Venerabiles Fratres, cum Vos hodierna die lateri Nostro frequentes adstare videamus, quos Nostrum gaudium et coronam jure possumus nuncupare. Vos enim pars estis eorum, quibuscum communicamus labores et curas pascendo humilitati Nostrae concredito dominico grege universo, in tutandis juribus catholicae religionis, eique novis adjungendis sectatoribus, qui justitiae et

Digitized by Google

veritatis Deum in sinceritate fidei colant, et venerentur. Itaque quod olim Christus Dominus dixit Apostolorum Principi: „tu aliquando conversus confirma fratres tuos", id ipsum Nobis, qui in ejus locum licet immerentes divina benignitate suffecti sumus, hoc oblata opportunitate praestandum videtur, ut Vobis nimirum, Venerabiles Fratres, verba faciamus, non ut Vos aut commoneamus officii, aut languentes excitemus, quos inflammatos studio novimus divini Nominis gloriae propagandae, sed ut tamquam voce ipsius Beatissimi Petri, qui vivit, vivetque in Successoribus suis, recreati atque erecti, novo veluti robore muniamini ad quaerendam commissarum ovium salutem, ad Ecclesiae causam in tanta asperitate temporum animose ac fortiter sustinendam.

Neque vero deliberandum fuit, cujus potissimum adhibeamus patrocinium apud caelestem patrem luminum, ut eo adjuvante alloqui Vos fructuose possimus; siquidem cum ea de causa apud Nos conveneritis, ut conspirantibus animis studia, curasque conferremus amplificando honori augustae Genitricis Dei Mariae: Sanctissimam ipsam Virginem, Sapientiae Sedem ab Ecclesia nuncupatam iteratis precibus obsecravimus, ut impetrare Nobis radium velit sapientiae caelestis, qua collustrati ea Vobis loquamur, quae et incolumitati et prosperitati Ecclesiae Dei maximopere sint profutura. Jamvero ex hac tamquam arce religionis intuentibus Nobis errorum monstra, quae per catholicum orbem hac difficillima aetate grassantur, nihil opportunius visum est, quam illa Vobis indicare, ut ad eadem debellanda vires exeratis vestras, Venerabiles Fratres, qui custodes praepositi estis, et speculatores domui Israel.

Existere etiam nunc dolendum est impium incredulorum genus, qui omnem si fieri posset exterminatum vellent religionis cultum, eisque adnumerandi inprimis sunt clandestinarum societatum gregales, qui nefario inter se foedere conjuncti nullas non adhibent artes, ut quibusque violatis juribus rem et sacram et publicam perturbent, evertant; in quos profecto verba illa cadunt divini Reparatoris: „vos ex patre diabolo estis, et opera patris vestri vultis facere." Hos si excipiamus, fatendum est praesentis aetatis homines generatim abhorrere ab incredulorum pravitate, et inclinationem quamdam animorum ostendere erga religionem et fidem. Sive enim facinorum ob atrocitatem, quae superiori praesertim saeculo perpetrata incredulis tribuenda sunt, quaeque animus meminisse reformidat; sive ob metum seditionum ac tumultuum, qui miserandum in modum convellunt, afflictant nationes et regna; sive denique divini spiritus opera, qui spirat ubi vult, imminutum esse patet perditorum numerum, qui incredulitate se jactent et glorientur; contra vero commendari audimus interdum vitae ac morum honestatem, excitatumque praeterea novimus in animis hominum admirationis sensum catholicam erga religionem, quae quidem in omnium incurrit oculos tamquam lux solis.

Non exiguum hoc est bonum, Venerabiles Fratres, et quidam quasi ad veritatem progressus, sed tamen multa adhuc sunt, quae a veritate plane assequenda absterrent homines et remorantur.

Sunt enimvero plerique, qui rebus publicis tractandis praepositi fautores se religionis et adsertores dicant, illam laudibus attollant, humanaeque societati quam maxime accomodatam atque utilem praedicent; nihilominus ejus moderari disciplinam volunt, sacros ministros regere, sacrorum procurationem attingere, uno verbo civilis intra status limites coërcere nituntur Ecclesiam, eique dominari, quae tamen sui juris est, divinoque consilio nullius imperii terminis contineri debet, sed ad ultimas terras propagari, omnesque complecti gentes ac nationes, ut sempiternae illis beatitatis iter designet, expediat. Et proh dolor! Dum haec loquimur, Venerabiles Fratres, in Subalpina ditione proposita lex est, qua regularia et ecclesiastica instituta de medio tolluntur, et Ecclesiae jura plane conculcantur, atque si fieri potest, delentur. Sed tamen de re tam gravi hoc ipso in loco alias agemus. Utinam vero qui libertati obsistunt catholicae religionis, agnoscant aliquando, quantopere publicae rei bono ipsa conducat, quae sua cuique civium observanda proponit, et inculcat officia ex caelesti quam accepit doctrina: utinam persuadere sibi tandem velint, quod olim Zenoni Imperatori scribebat sanctus Felix Praedecessor Noster: „nihil esse utilius Principibus," quam „sinere Ecclesiam uti legibus suis, hoc enim illis esse salutare, ut cum de causis Dei agitur, regiam voluntatem Sacerdotibus Christi studeant subdere, non praeferre."

Sunt praeterea, Venerabiles Fratres, viri quidam eruditione praestantes, qui religionem munus esse fatentur longe praestantissimum a Deo hominibus datum, humanam nihilominus rationem tanto habent in pretio, tantopere extollunt, ut vel ipsi religioni aequiparandam stultissime putent. Hinc ex vana ipsorum opinione theologicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt; cum tamen illae fidei dogmatibus innitantur, quibus nihil firmius, nihil stabilius, istae vero humana explicentur atque illustrentur ratione, qua nihil incertius, utpote quae varia est pro ingeniorum varietate, innumerisque fallaciis, et praestigiis obnoxia. Ita quidem rejecta Ecclesiae auctoritate difficillimis quibusque, reconditisque quaestionibus latissimus patuit campus, ratioque humana infirmis suis confisa viribus licentius excurrens turpissimos in errores lapsa est, quos hic referre nec vacat nec lubet, quippe Vobis probe cognitos atque exploratos, quique in religionis et civilis rei detrimentum, illudque maximum redundarunt. Quamobrem istis hominibus, qui plus aequo vires efferunt humanae rationis, ostendere oportet, plane id esse contrarium verissimae illi sententiae Doctoris gentium: „si quis putet se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit."

Digitized by Google

Demonstrandum illis est, quantae sit arrogantiae pervestigare mysteria, quae revelare nobis dignatus est clementissimus Deus, eademque assequi, complectique audere humanae mentis imbecillitate et angustiis, cum longissimae ea vires excedant nostri intellectus, qui ex Apostoli ejusdem dicto captivandus est in obsequium fidei.

Atque hujusmodi humanae rationis sectatores, seu cultores potius, qui eam sibi certam veluti magistram proponunt, ejuspue ductu fausta sibi omnia pollicentur, obliti certe sunt, quam grave et acerbum ex culpa primi parentis inflictum sit vulnus humanae naturae, quippe quod et obfusae tenebrae menti, et prona effecta ad malum voluntas. Hinc celeberrimi ex antiquissima aetate philosophi quamvis multa praeclare scripserint, doctrinas tamen suas gravissimis erroribus contaminarunt; hinc assiduum illud certamen, quod in nobis experimur, de quo loquitur Apostolus: „sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meae.“ Nunc quando ex originis labe in universos Adami posteros propagata extenuatum esse constat rationis lumen, et ex pristino justitiae atque innocentiae statu miserrime deciderit humanum genus, ecquis satis esse rationem ducat ad assequendam veritatem? ecquis in tantis periculis, atque in tanta virium infirmitate ne labatur, et corruat, necessaria sibi neget ad salutem religionis divinae, et gratiae caelestis auxilia? quae quidem auxilia benignissime iis largitur Deus, qui humili prece eadem flagitant, cum scriptum sit „Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.“ Idcirco conversus olim ad Patrem Christus Dominus altissima veritatum arcana patefacta haud esse affirmavit prudentibus hujus saeculi, qui ingenio doctrinaque sua superbiunt, et prestare negant obsequium fidei, sed vero humilibus ac simplicibus hominibus, qui fidei divinae oraculo nituntur et conquiescunt. Salutare hoc documentum eorum animis inculcetis oportet, qui humanae rationis vim usque adeo exaggerant, illius ut ope mysteria ipsa scrutari audeant atque explicare, quo nihil ineptius, nihil insanius. Revocare illos contendite a tanta mentis perversitate, exponentes nimirum, nihil esse praestabilius a providentia Dei concessum hominibus, quam fidei divinae auctoritatem, hanc nobis esse quasi facem in tenebris, hanc ducem, quam sequamur ad vitam, hanc necessariam prorsus esse ad salutem, utpote quod „sine fide impossibile est placere Deo, et qui non crediderit, condemnabitur.“

(Konac slědi.)

Cèrkvene vèsti.

Iz Bèrdovca, 10 sěčnja (Dopis). Željno izgledano sunce sinulo je i ovomu městu — danas učinjen je ovdě početak za uživotvorenje pučke učione. Imadjasmo prigodah slušati, gdě su ljudi kazali, da naš puk nije za škole zauzet, te da voli da mu děca ostanu onako, kako bijahu njihovi stari, bez nauka i školskog poducavanja, nego da škole polaze. No mi smo već odprije uvěreni bili, da takovi pesimiste krivo imadu, a još većma smo se gori napomenuti dan na Bèrdovcu o tom osvědočili. Taj dan bì poduzeto popisivanje mladeži za školu u bèrdovačkoj župi. G. župnik Belas javio je prijašnju nedělju poslě sv. mise, da se imaju na 10. o. g. svi gospodari kod njega sakupiti, gdě će se dorasla za učione mladež popisivati. Da se to poduzetje dostojno izvede, uputio se je isti dan na lice města sám gospodin savětnik i nadziratelj narodnih učionah, dr. Iliašević. Nisu tu roditelji i ostali prinadležni svoje děce uzkraćivali i pod kojekakvimi izlikami od učione uklanjali, nego su ju dragovoljno i radostno u broj školskih učenikah dali upisati. Pa pošto je gospodin savětnik razložio svèrhu učionah i one ništetne zapréke, koje se proti njim navadjaju uzbio, htěde svaki otac i svaka mati da svoje děte upisati dade. Tako se upisà u nèkoliko trenutakah u bèrdovačku učionu 126 učenikah i učenicah. Buduć da imademo priličnu novu cèrkvenu sgradu, to će se u njoj ovih danah naučanje započeti. — Tako kad se odvažnost s krèpkom voljom sdruži, mogu se sve zapréke ukloniti i poduzeta naměra izvesti. Tako se dakle pučke učione, kojih nam je kao gladnu komadić hlěba trěbalo, jedna za drugom u život uvadja. Gospodin savětnik pučkih učionah prednjači svuda svojim ustrojavajućim duhom, a brižljivi župnici pružaju mu desnice ruke. Ovom prigodom nemože nam se na ino, nego da u obće napomenemo pohvalno postupanje našega duhovničtva, koje revno pomaže oko sve većeg usavèršenja naših pučkih učionah. Poznato nam je dosta župnikah — kojih imena ràdi čednosti zašutiti moramo — koji svoje dělovanje neograničuju nipošto na one ure, što ih katechiziranjem u školi izpuniti imaju, nego češće školu nadziru, svojim savětom i naukom učitelja podupiru, te tako mnogo doprinašaju k procvětanju narodnog obrazovanja. Svećenik je svakako svojimi nauci i svojim izkustvom mnogo više postavljen nad pučkog učitelja; no zato mu to uprav priliku pruža, da može kao Mentor na pučkog učitelja, svoga druga na polju pučkog obrazovanja, a po njem i na mladi naraštaj blagotvorno dělovati. Koli utěšno je to za naprědak mladežnog podučavanja, kad čověk vidi, kako župnik s učiteljem složno rade oko izobraženja mladeži, te tim polažu temelj boljoj budućnosti našega naroda. Osim takovih muževah ima opet i drugih, koji učitelja tamo, gdě materialno njegovo stanje jošte na slabih nogah stoji, svojega stola dionikom čine. Slava takovim domoljubom. Uz takovo natěcanje možemo se pouzdano lěpše budućnosti nadati.

Iz Beča. Nj. eminencia, kardinal Scitovski, prešao je dne 5. sěčnja iz Rima ovud u Madjarsku.

Digitized by Google

Iz Kalsruhe. Dne 8. sěčnja digo je velikovojv. dèržavni odvětnik u Brushalu tužbu proti Edmundu Jörgu, izdavatelju časopisa „Hist. pol. Blätter für das katolische Deutschland“, sbog tobož narušenja javnoga mira i poredka. Izdavatelj rečenog časopisa prošibao je u 10. svezku 34. sveza nezakonito postupanje badenskih oblastih sa katoličkim duhovničtvom, pa to je ono rušenje javnoga mira i poredka. — Odvětnik je predložio šestmèsečni zatvor i uništenje časopisa.

Iz Freiburga. Premda je predběžnimi uvěti badenskog ministarstva stavljen zlati most, po kojim bi se opet k sporazumljenju s katoličkom cèrkvenom oblašću doći imalo, svakdanja ipak postupanja odviše jasno dokazuju, da badenskoj vladi nije věrovati. Vèrhovno cèrkv. věće, koje je bez toga vrělo svih subojah, sprema se opet da novi inat zametne. Tako, uzpèrkos preliminarnim zahtěvbam, uzkraćuje još uvěk někojim župnim upraviteljem naznačenu im od nadbiskupskog ureda plaću. Ono jošte u najnovije vrěme označuje izrèke nadbiskupskog suda za nevaljane, n. p. glede župnika J. u G., kojega je sbog nećudoredna ponašanja skinuo s časti, te je već iz svoje obćine i prognan. Vlada daje mu još uvěk cèli njegov prijašnji dohodak, te kao što to svuda biva, naznačuje mu vlada plaću iz obće katoličke zaklade uzpèrkos protestu, što ga je cèrkvena oblast umetnula. Jeda li se tu već podkopano ćudoredje u puku jošte većma neupropašćuje, zato si ta iz katoličkih srědstvah još uvěk dobro nadarena gospoda ništa glave netaru. Predběžni uvěti naročito kažu, da duhovnici kao i světovnjaci, koji naredbe vèrhovnog pastira slědе, od nasilnih naredbah světovne vlasti imaju oprošteni biti. Niti za tu naredbu netare si vèrhovno cèrkveno věće glave, dočim još sveudilj one svećenike kazni, koji naredbe verhovnog svog pastira izvèršuju. Ovo postupanje zasvědočava najbolje, koliko je toj gospodi do poboljšanja stalo. Od ovud se takodjer vidi, kako su ti neprijatelji punim právom iz cèrkve izobćeni, i da se, dok ovakovi ostanu, nemogu opet uobćiti. Pa je ipak mislila badenska vlada, da će vèrhovni pastir te ljude bez njihova osobna sudělovanja na golo zahtěvanje vladino u naručje cèrkve natrag primiti.

Iz Turina. — Gospoda Viry i Revel zahtěvahu, da vlada sva pisma, koja se na samostansko ukinutje protežu, javnosti predade. Poimence tražaše poslanik Viry, da se listine, koje se na diplomatičko obćenje s Rimom protežu, komori predlože. Poslanik Revel zahtěvao je od svoje strani s isto takovom odvažnošću da se predlože pisma, koja se na financialno pitanje odnose, te mu se činilo za neizběživo, da vlada naznači, koliki porez je nakanila udariti na nadbiskupije i kaptole, kojih dohodci stanovitu visinu nadilaze. Minister Cavour nije htio da na Viry-ovo zahtěvanje pristane, veleći, da rimski dvor s tim pitanjem neima ništa posla, da vladi na volji stoji, je li će koja věrozakonska družtva priznati ili ukinuti, kao što i to, je li će cèrkvena dobra priličnijim načinom razděliti. „S rimskim dvorom — rečè minister — nije bilo nikakovih dogovaranjah, te se nisu niti nikakve depeše izměnile. Dakle nemože niti u ministarskih uredih nikakovih na to pitanje protežućih se pisamah biti.“

— Pogovara se, da je uslěd predloga, da se samostani ukinu, stiglo pismo, gdě se apoštolska stolica proti takovu neprijateljskom napram cèrkvi postupanju ogradjuje i s interdiktom prěti. S toga se misli, da je u ministarstvu postalo razdvojenje glede pomenutog predloga, koje bi imalo za poslědicu sastavljenje novog ministarstva.

Iz Rima, 15. pros. Od někog vrěmena pripovědaju si u diplomatičkih krugovih, da je grof Pralormo, sardinski poslanik kod sv. stolice kr. vladi svoj odpust ponudio. Poslě smèrti grofice d' Arvillas, svoje duboko oplakane supruge, oddao se je grof věrozakonskim věšbanjem, a taj nabožni duh umnožen je jošte težkom bolešću, koju je grof onomadne jedva prebolio. Kod takova duševnoga stanja dàkako da grof nemože duže vrěmena zastupati svoju vladu, koja, město da rádi o pomirenju s apoštolskom stolicom, naměrava ukinutjem samostanah novi udarac proti cèrkvi izvesti — Kao što Vam je poznato, izrazio se je sv. otac u svojoj zadnjoj alokuciji, da on postupanje piemontske vlade onedobrava, i da će proti rušiteljem cèrkvene slobode duhovno oružje poprimiti. Ovo izjavljenje zaslužuje tim veću važnost, što je podupèrto suglasjem prěko dvěsto biskupah iz različitih krajevah, medju kojimi se nalazi turinski nadbiskup msgr. Franzoni, cagliarski msgr. Marongiu, koja obojica, nasiljem prevrata iz svojih stolicah protěrani, od onda u prognanstvu žive.

Iz Pariza. Kao što javlja parižki dopisatelj novinah „Daily-News“, odrekla se je gospoja Clesinger, supruga glasovitoga kiporězca, i kći jošte glasovitije spisateljice George Sandove, tako nazvanih rationalističkih načelah, u kojih je od svoje matere odgojena, te je, pošto je pèrvi put sv. pričest primila, u cèrkvi svetoga sèrca svečano u katoličku cèrkvu primljena.

— Župnik kod sv. Tome aquinskog ovdě, Sibour, parižkog nadbiskupa nećak, naimenovan je tripolskim biskupom in part. te je po istom nadbiskupu u Rimu i posvećen.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 4. — TEČAJ VI. U SUBOTU 27. SĚČNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi.

Über den Sinn des Christenthums ist das Katholische Bewusstsein im Reinen — es stände übel mit ihm, wenn es erst im neunzehnten Jahrhundert seines Bestehens sich und zwar in den Hörsaalen der Philosophen über Das belehren und unterrichten lassen müsste, was seine Lebenssubstanz, seinen lautschlagenden Herzpunt ausmacht, und wovon es zu allen Zeiten und in sturmbewegten Tagen mit dem Blute heiliger Märtyrer gezeugt hat. A. f. theol. Lit.

A. St—ć. — Tko je sve one napore, onu radinost i pomnju našega věka, kojom mnogi družtveno stanje čověčanstva na bolje obratiti nastojahu, pozornim okom pratio, bit će se osvědočio, — da se je o potrěbi oto družtvo i temelje njegove preinačiti i poboljšati, o načinu i srědstvih takove obnove, — ako kada, a to zaisto u ovo naše doba, mnogo govorilo, pisalo i radilo. Jer ona silna bura prevrata, koja je ne jedanput uzdèrmala iste temelje družtva čověčjeg stare Europe, uzbudila je i pozorne učinila cèrkvene glavare, zabrinula staro i mlado. — Svi su se u tom slagali, da se potraži melem za takove rane i oružje za uztuk pošasti ove, a ponajviše da nastojahu o tom, da se naprědak te nemani zapréči i svakako predusretne. — Mnogi su bili onog mněnja, da će politika ovaj čvor rěšiti, te da će njoj za rukom poći pronaći i urediti shodne i potrěbite načine, kako da se zlu doskoči; te su se tim těšili, da će bolje ustrojenje redarstva, oružanstva i t. d. predusresti svaki prevratni pojav i vrat mu skèršiti. No pretežnija stran iskrenih prijateljah trězvog napredka, znajući iz dogodovštine, da imade groznih mahnah, kojimi su ljudi moralno izopačeni, koje su sěme prevrata i bune, a kojim politika i redarstvo nemože lěka doněti, smatraše za nuždno, da bi se s boljim odgojenjem ne samo mladeži nego svih klasah, željna svèrha postići mogla, pa zato u tu svèrhu bolje uredjenje učionah i učiteljah predlagaše; pisaše naputke i opominjaše roditelje, da se za najsvetiju dužnost, — dobro odgojenje děce pobrine. No najvećma svèrnuše okom na cèrkvu, koja s najvećim uspěhom gojiti i osiguravati može odgojenje čověčanstva i njegovu odtud proizličuću sréću pospěšiti. Da cèrkva sbilja posěduje za postignuće toga cilja nauspěšnijih srědstvah, to je već toliko putih dokazano i pověstnicom zasvědočeno, s toga nam netrěba, da se u potanje razmatranje u toj struci upuštamo; mi ćemo samo někoja, odgojenju u smislu kèršćanskom protivna načela napomenuta, koja u naše vrěme toliko mah preotimati počimlju.

Neprijatelji evangjelja, videći, da cèrkva katolička ima najveći upliv na pospěšenje moralnog razvitka čověčanstva, te da zato svi razboriti promicatelji pučkog obrazovanju na temeljih katolicizma rade, nemogoše joj otu ustrojnu snagu zanijekati; no zato su proti njoj neizravno raditi počeli. Tko se je iole upoznao sa spisovi ne samo protestantskih pisacah, nego mnogih takodjer soidisants katolikah, bit će uvidio, da rade o podkapanju temeljah pozitivnog kèršćanstva — pa to, kako misle, na korist prosvěte. „Katolicizam je, tako sbore ti obnovitelje, svakako stožer, oko kojega se ima odgojenje narodah vèrtěti, no ne stari, okoréli, věkom stereotipni katolicizam, nego takov, koj s vrěmenom naprěduje — on se mora ravnati polag duha vrěmena; katolička cèrkva može uspěšno raditi za procvětanje duhovnog naprědka, no ne na starom temelju kèršćanstva, nego na temelju filosofičkih načelah.“ — Oni su skovali u tu svèrhu novi věronauk i putom tiska ga priobćili, kojim bi tobož jedino moguće bilo unaprěditi sréću čověčanstva. Mi svih takovih reformatorah i sva njihova načela navoditi ovdě nemožemo, — nego samo se ograničujemo na věronauk i načela jedne filosofičke slědbe. Spisateljah i spisovah imena nepriobćujemo s toga razloga, što ne-

Digitized by Google

imamo s njimi već sa stvarju posla. — „To je golema bludnja, govore i pišu ovi apoštoli novog evangjelja, katoličke cèrkve, kojom ova tvèrdi i vèruje, i ljudem tu svoju vèru nazvèšća i narivljuje, da naime svoj temelj i izvor imade u Bogu, da je od Boga utemeljena, pa ràdi ove njene namišljenosti ostaviše ju svi veliki dusi, i ako taj svoj temelj, ovaj nazor neproměni, niti će ju izobraženi priljubiti, niti će ona usrèćujuć za čovèčanstvo dèlovati moći, a to zato, što čovèčanstvo uvèk stupa napred — jer naprèdak mu je potrèbit i u njegovu bitju osnovan. — Ràdi ove neproměnljivosti i namišljene nemogućnosti prilagoditi se okolnostmi i potrèbam čovèčanstva, ostaje katolicizam uvèk onaj isti neproměnljivi stari, za stari a ne za novi svèt. Tako se naprèdak svaki zaprèčuje a i srèća, koja bi iz naprèdka u znanosti i izbraženosti proizticati imala, otegoćuje. — S toga bi dakle potrèbito bi bilo, da cèrkva načela poprimi najnovije filosofie, tako bi se sporazumljenje izmedju ovih dviuh znanostih udèlotvorilo, tako bi se potrèbam i okolnostim vèka odgovoriti moglo; pa onda bi ju i izobraženi priljubili te primèrom svojim i neizobraženu masu k njoj priveli — rèčju: ovim jedino načinom mogla bi blagotvorno za čovèčanstvo dèlovati; jer, veli jedan takov tobož filosof“ „Die Aufgabe, welche sich gegenwärtig die Wissenschaft stellt, besteht in der Verwerfung von Allem, was übernatürlich ist, weil Unwissenheit und Betrug das Übernatürliche zu lange missbraucht haben. Wie die Männer der Politik sich gezwungen sehen, die gesellschaftlichen Fragen mit dem Schwerte zu durchhauen, so sind die Männer der Wissenschaft genöthigt, den Unsinn der Hexenmeister, und die Mirakel des Glaubens mitsammen ins Feuer zu werfen.“ Pa ako sniženo zapitamo ove mudrace, koja su ta vèronaučna načela, što su ih oni skovali i poprimili, i koja bi i cèrkva poprimiti morala, ostavivši svoja na božjim objavljenju utemeljena, odgovaraju: „Wir sind weder Katholiken, noch Protestanten noch Christen, noch Philosophen wie Voltaire, Helvetius und Diderot, wir sind nicht einmal Socialisten wie Jean Jacques — und dennoch sind wir weder Heiden noch Gottesleugner!“ — Znamo da je štovani čitatelj rad čuti načela toga našega filosofa, evo ih priobćujemo.

(Dalje slèdi.)

Poslèdnji hipovi Ljudevita XVI.

Grozovita epocha francezkog prevrata minulog stolètja je tako izvanredni pojav u listovih povèstnice, da ju čovèk uvèk s užasom opetuje i o njoj misli. Ondè se je jasno pokazalo, kamo čovèka strasti dovesti mogu, ako ih neukroćuje svetinja vèrozakona. Osuda i smèrt tadašnjega francezkog kralja Ljudevita XVI. jest jedan od najstrahovitijih poslèdakah uzburkanih strastih francezkih prevratnikah, zato smo si preduzeli tu žalostnu epizodu izvaditi iz izvèrstnoga Thiers-ova dèla: „histoire de la révolution française.“

„Ljudevit XVI. bi konačno na smèrt osudjen; tu nije bilo već nikakove odvlake, kojom bi se mogla osuda odgoditi, i sva srèdstva, kojimi su (prijatelji kraljevi) mislili, da bi se kobni trenutak ukloniti mogao, biše izcèrpljena. Svi članovi desne strane, potajni royaliste kao i republikanci klonuše jednako duhom. Cèli Pariz je duboko užasnuo; dèrzovitost nove vlade porodila je obični utisak nasilja u puku, ona je ustrašila i zašutala najveći broj žiteljstva, te je samo u nèkojih silnijih dušah pobudila nezadovoljstvo. Bijaše jošte nèkoliko starih službenikah Ljudevita XVI., nèkoliko mlade gospode, nèkoliko ljudih od njegove tèlesne straže, koji su si, kao što se je pogovaralo, preduzeli, da skoče na pomoć kralju i da ga obrane od smèrti. No srèd tolikog straha s jedne strane i pozornog nadzorničtva s drugog kraja, nije bilo niti pomisliti, da se ti branitelji vide, porazumiju i slože; sve što bi se moglo činiti, bio bi samo kakov pojedini, sdvojbeni pokušaj. —

Izvèršujuće vèće dobilo je žalostnu misiu, da nastoji o izpunjenju osude. Svi ministri, sakupljeni u svojoj dvorani, gdè su sèdnice dèržali, bijahu zapanjeni i užasom poraženi. Garat, kao minister pravosudja dobio je najtežu rolu, da naime obznani Ljudevitu odluku narodnoga sabora. Odpravi se dakle, u družtvu Santerre-a, jednog gradskog odbora i kaznenog suda, i jednog tajnika od izvèršujućeg vèća u Temple (gdè je Ljudevit XVI. zatvoren bio). Ljudevit XVI. čekaše već tri dana svoje branitelje (odvètnike, što mu ih je nar. sabor dopustio), no nije ih mogao viděti. Dne 20. sèčnja (g. 1793.) čekaše ih jošte oko 2 ure poslè pódne, kad na jedanput začuje štropot mnogobrojne pratnje; pojdè nèšto napred, i spazi poslanike izvèršujućeg vèća. Umah na vratih svoje sobe stane, bez da je koliko smućenja na njem viděti bilo. Tad mu Garat reče sa žalošća, da mu je nalog dan, da mu priobći odluke sabore. Grouvelle, tajnik izv. vèća ih pročità.

Digitized by Google

Pèrva tih odlukah nalazi Ljudevita XVI. krivca, da je napao na občinsku dèržavnu sigurnost; druga ga osudjuje na smèrt; treća zabacuje svaki priziv na narod; četvèrta napokon nalaže izvèršenje smèrtne osude za 24 ure. Ljudevit, pogledav sve, koji su ga okružavali, mirnim pogledom, uzme iz Grouvelle-ovih rukuh odluke, metne ih u žep, i čitaše Garatu list, gdè je tražio tri dana da se k smèrti pripravi, jednog spovědnika, koj će uzanj biti u poslědnjih hipovih, dozvolu da može vidèti svoju obitelj i da ova smè iz Francezke van izići. Garat uzme pismo i obeća da će ga saboru predati. Kralj mu je u isto vrème dao naslov svećenika, kojega je želio imati u zadnjih trenutcih.

Ljudevit XVI. povrati se mirno u svoju sobu i tražaše oběd, i obědvaše kao obično. Garat je poslao tražit g. Edgeworth Fermonta, svećenika, kojega si je Ljudevit izabrao; primi ga u svoju kučiu i dovezè ga sám u Temple. Došav oko 6 satih u družtvu de Santerre-a, stavio se je u velikom tornju. On je javio kralju, da mu sabor dopušta, da ima svećenika i da svoju obitelj vidi, no da mu odvlake nije dopustio. Garat je dodao, da je g. Edgeworth došao, i da u věćnici čeka. Garat je odstupio, budući uvèk sve više zapanjen i ganut mirnim velikodušjem vladara.

Unišav ka kralju g. Edgeworth htio je da mu se baci pred noge, no kralj ga umah digne te su obojica tako ganuti bili, da su suze ronili. Zatim ga pitaše ozbiljnom znatiželjnošću, za novine o francezkom duhovničtvu, za više francezkih biskupah, a osobito o parižkom nadbiskupu, te ga moljaše, da mu javi, da on umire kao vèrna njegova ovca. Osam urah je udarilo, on se digne i zamoli g. Edgewortha da bi se stèrpio, te rekav, da ide gledat svoju obitelj, izišao je van. Gradski stražari, nehoteći kralja nikud iz očih pustiti, niti onaj trenutak, kad je imao biti sa svojom obitelju, odlučiše da se ima s njom razgovarati u palači, gdè se jede, koja je samo staklenima vratima od drugih sobah oddèljena bila, i gdè su mogli svaki pokret vidèti, bez da bi ipak što čuli. Kralj se je tamo odpravio i dao je metnuti na stol vode, da se može princezam u pomoć priteći, ako bi im od potrèbe bilo. On se je šetao u strahu, očekivajući trenutak, kad će doći duše, koje su mu toli drage bile. Oko polak devet satih otvore se vrata: kraljica, dèržeći maloga princa za ruku, gospoja Elizabeta i kraljeva kći baciše se u naručje Ljudevitu XVI. i udariše u plač. Vrata se zatvoriše, a pred nje se staviše stražari, Cléry, g. Edgeworth, da budu svědoci te sèrce cèpajuće zabave. S početka je to bio prizor samo smutnje i sdvojenja. Pred kričem, i jaukanjem nije ništa bilo moći razabrati. Napokon posahnuše suze, razgovori se zametnu mirnije, te su princeze kralju, dèržeći ga još uvèk zagèrljena, nèkoliko vrèmena nèšto tiho govorile. Nakon poduže zabave, poměšane tišinom i poraženošću duševnom, digne se da se iztèrgne iz ovoga prežalostnoga položaja, te im obeća, da će ih jošte sutra oko osam satih viděti. — Obećujete li nam to? pitahu žalostno princeze. — Dà, dà, odgovori kralj sa žalošću. U ovaj hip pograbi ga kraljica za jednu, a gospoja Elizabeta za drugu ruku, njegova kći dèržaše ga srèd těla pritisnuta k sebi, a mladi kraljević, stojeći pred njimi, pružio je jednu ruku materi a drugu teti. Kad su htěle, da izidu, padè kraljica u nesvèst, tad ju umah odnesoše, a kralj, pritisnut žalošću nad ovim okrutnim prizorom, povrati se ka g. Edgeworthu. Nakon nèkoliko trenutakah došao je k sebi i sasvim se umirio.

G. Edgeworth ponudi mu zatim da će sv. misu služiti, koje nije već odavna slušao bio. Poslè svladanih uèkojih zaprèkah privolila je občina k tomu obredu, te su zaiskane bile iz susědne cèrkve odèće za sutrašnji dan Kralj se legne o pó noći spavat, naručiv Cléry-u, da ga prije pet satih probudi. G. Edgeworth bacì se takodjer na jednu postelj; Cléry ostao je bdijući uz postelj svojega gospodara, motreći mirni san, što ga je spavao poslèdnji put pred smèrtju.

Dočim se je to sbivalo u Temple-u, dogodì se strahovit prizor u Parizu. Nèkoliko razljućenih ljudih tumaraše simo tamo po gradu, dočim je světina ili hladnokèrvna, ili ustrašena, sasvim negibiva ostala. Jedan od tèlesne straže, imenom Pâris, predužè si smèrt Ljudevita XVI. osvetiti nad jednim od njegovih sudacah. Lepelletier - Saint - Fargeau glasovao je, kaošto mnogo drugih od njegovih drugovah, za smèrt Ljudevita, zaboraviv na svoj rod i svoju srèću. On je pobudio veliko nezadovoljstvo u slèdbenikah kraljevih, upravo ràdi klase, u koju je spadao. Na 20. u večer, pokazaše ga Pârisu upravo kad se je u nèkoj gostioni kod Palais-Royala k stolu sio. Mladi stražar, oděven velikim putničkim plaštem, dojdè pred njega i rèćè mu: — „Ti si taj opaki Lépelletier, koj si glasovao za smèrt kraljevu?“ — „Jeste, odgovori, no ja nisam opak, jer sam glasovao polag svoje savèsti.“ — „Evo ti dakle nagrade!“ i zabodè mu mač u rebra. Lepelletier padne, a Pâris izčeznù, bez da su imali časa da ga uhvate.

Ova novina razide se umah na sve strane. Javiše ju saboru, Jakobinom, gradskoj občini; ona dadè povod glasu, koj se po cèlom Parizu razišao o tobožnjoj uroti royalistah, koji su si tobož preduzeli, da podave lèvu stranku i da kralja na

Digitized by Google

stratištu oslobode. Jakobini ostadoše permanent, razaslaše pověrenike na sva poglavarstva, na sve odsěke, da pobude revnost i da stave pod oružje cělo pučanstvo.

S jutra dne 21. sěčnja udari u Temple-u pet urah. Kralj se probudi, pozove Cléry-a, pita ga koliko je urah, te se obuče sasvim mirno. Raduje se, što ga je san objačio. Cléry zapali svěće i priredi oltar. G. Edgewort obuče se u svečanu oděću, i počme služiti misu; Cléry mu dvoraše a kralj ju slušaše kléčeći s najvećim pokojem. Primiv iz Edgeworthovih rukuh sv. pričest, digne se sasvim okrěpljen i čekaše mirno hip da polazi na stratište. Zatim zaište nožice (škare), da si vlasi sám obreže, da tako izběgne ponizujući kèrvnikov posao; no obćina mu ih nije dala, bojeći se, da si nebi sám života uzeo.

U taj par stadoše bubnjevi po gradu udarati. Svi oni, koji su spadali u oružane odsěke, staviše se na svoje město u svoj pokornosti. Oni, koji nisu službeno morali udioničtvovati kod ovoga strahovitoga čina, sakriše se kod kuće. Vrata, prozori bijahu zatvoreni, te je svaki doma očekivao svèršetak toga dogodjaja. Pogovaraše se, da će 400—500 kralju oddanih ljudih udariti na kola i da će ga izbaviti. Sabor, gradska obćina, izvèršujuće věće, Jakobini ostaše u sědnicah.

U osam satih s jutra upúti se Santerre s jednom gradskom deputaciom i jednim odborom od kaznenog suda u Temple. Ljudevit, čujući štropot, digne i spravi se da ide. Nije htio da vidi svoju obitelj, da nevidi jošte onakovih prizorah, kao dan prije. On je Cléry-u naložio, da njegov poslědnji „s Bogom“ izruči njegovoj gospoji, sestri i děci; dadè mu pečatnik, vlasih i različnih dragocěnostih s nalogom, da ih njim predade. Stisnuv mu zatim ruku zahvali mu za njegovu dvorbu. Zatim okrenuv se na jednoga gradjana zamoli ga, da bi njegovu oporuku obćini predao. Taj gradjan bijaše něki prijašnji svećenik, imenom Jaques Roux, koj mu sèrdito odgovori, da je on odredjen tu da ga na stratište vodi, a ne da njegove naručbine izvèršuje. Něki drugi je ipak taj posao na se uzeo, a Ljudevit, obèrnuv se k pratnji, dade mirno znamenje da se ganu.

Častnici od žandarmerie sědjahu spréda na kolih; kralj sědjaše s g. Edgeworthom nutri. Tečajem vožnje, koja je dosta dugačka bila, moljaše kralj iz Edgeworthove knjige, molitve umirućih, a dva žandara biše zapanjena, videći njegovu pobožnost i mirnu oddanost. Oni su imali, kao što se kaže, nalog da ga ubiju, ako bi bila kola napadnuta. U ostalom dojdoše mirno tja na stratište. Velika množina naoružana svèta praćaše s obiuh stranah kola, koja su lagano išla napréd sréd duboke tišine. Na prevratnom tèrgu (place de la Révolution) bi okolo stratišta ostavljen prazan veliki prostor. Topovi okružavahu taj prostor, najpretěraniji fèdéristе naměstiše se okolo stratišta, a iza njih postavi se razuzdana světina, prirevna uvěk, da se spèrda s uma, krěposti i nesréće, kad joj se znamenje dá, te je jedina pokazivala několiko izvanjskih znamenjah zadovoljštine, dočim su svi ostali duboko u svojih grudih sakrili čuvstva, što su s njimi zavladala. Oko deset satih i deset hipovah stanu kola, Ljudevit digne re s običnom snagom i sidje doli. Tri kèrvnika stupe k njemu; on ih tisne od sebe i svuče se sám. No videći, da će mu ruke vezati, okrene se sèrdito kao da će se braniti. G. Edgeworth, kojega su sve rěči bile onda uzvišene, pogledà ga poslědnji put i rečè: „Podnesite to poniženje kao poslědnju sličnost s Bogom, koj će na skoro biti vaša nagrada.“ Na ove rěči pusti se žèrtva sasvim mirno svezati i odvesti na stratište. Na jedanput učini Ljudevit jedan korak, i oddružív se od kèrvnikah, stupi napréd te progovori puku: „Francezi, rečè jakom rěčju, ja umirem nevin od onih krivnjah, koje mi se pripisuju; ja opraštam početnikom moje smèrti, i želim da moja kèrv nedojde vèrhu Francezke.“ On je htio da nastavi, — no umah je dan nalog bubnjarom, da udare u bubnjeve; njihov šum zaglušio je kraljev glas, kèrvnici ga pograbiše, a g. Edgdwort reče mu: „*Sine svetoga Ljudevita, uzlazi na nebo!* — Jedva što je kèrv potekla, umočiše bèsnici nutri svoje sulice i rubce, raztèrkaše se po Parizu, kričući: *živila republika! živio narod!* te dolaziše tja do Temple-a, pokazujući zlorado i živinsko veselje, kao što ga světina pokazuje uvěk kod početka i padnutja svakih vladarah.“

Pogreb turskih mèrtvacah.

Turskoga mèrtvaca nesmě se žena dotaknuti, jer je Bogom od nje razlučen. Mèrtvaca nose na groblje, te ga u mèrtvačkoj komori směste, pa pošto su mu s velikimi obredi ruke, noge i obraz oprali te mu uši, usta nosnice i oči vatom zatvèrdili, zašiju ga u platnenu vréću, koja je na obadviuh krajah otvorena, pa obrijavši mu svu glavu do maloga perčina vlasih, koj mu ostave, metnu ga u lès. Zatorivši lès skoči iman (turski svećenik) nanj, pa skače simo tamo po njem, te mèrtvaca po imenu zove, nagovarajući ga „neka se sěti, te se nikad směšati neda.“

Digitized by Google

Zatim ga nose k njegovu grobu. Ženske pokáplju s lěsom u red, jer polag turske věre, premda u neumèrlost duše věruju, neulazi nijedna žena u věčni raj. Muškarca pako, pošto prije naložnim ognjem opake duhe protěraju, na grobu iz lěsa izvade, te ga u raki na dasku polože. Raka je tako prostrana i podupèrta, da si mèrtvac može nutri udobno sesti, kad ga dojde angjeo, prije nego ima u raj uleznuti, pitat: „tko je gospodin tvoj?“ Ako se mèrtvac pusti prevariti kod izpitavanja, te odgovori: „ti si moj gospodin,“ izgubljen je za uvěk. Zato ga angjeo opominje: „nemoj se smutiti!“ Ako odgovori na pitanje: „moj gospodin je moj Bog,“ onda je spašen.

Pošto već raku („kabir“) zadělaju, započme se prava muka mèrtvaca, jer polag turskog maštanja tišti raka na pokopanoga tolikom silom, da mu sve mlěko, kojim ga je mati dojila, na nos izbrizga. Ako je pak mèrtvac skušnju angjela prestao, biva mu raka dan na dan sve laglja, te je napokon niti nećuti. 40 danah po pogrebu odpadne mèrtvacu nos; tad tèrpi mèrtvac težke muke, koje njegovi rodjaci tim ublažiti mogu, ako med njegove prijatelje i susědе razděle lokmu, t. j. na ulju kuhano testo.

Nadalje věruju Turci: blizo sudnjega dana bit će Turci u prah razdrobljeni, svi ostali neturci, bit će na komade razsěčeni. Godinu dana prije doći će mesija, dignut će se silna magla, kroz koju će věrni (Turci) u naručje smèrti prejti, a nevěrni će biti čvèrščí i zdraviji nego su prije bili. No zatim će težka smèrt sve nevěrnike stlačiti, pa kad sve pomre, napunit će mesija nebo i pakao. Uz paklenski oganj ima polag turske věre još i ledeni pakao; na tom ledu leži uboga duša dotlě, dok se posve nesmèrzne, onda dodje djavó s velikim batom pa smèrznuto truplo razbije na komade, kao što se razbija led ili sol.

Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae IX.

Allocutio habita in Consistorio secreto die IX. decembris anno MDCCCLIV.

Venerabiles Fratres.

(Konac.)

Errorem alterum nec minus exitiosum aliquas catholici orbis partes occupasse non sine moerore novimus, animisque insedisse plerumque catholicorum, qu bene sperandum de aeterna illorum omnium salute putant, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur. Idcirco percontari saepenumero solent, quaenam futura post obitum sit eorum sors, et conditio, qui catholicae fidei minime addicti sunt, vanissimisque adductis rationibus responsum praestolantur, quod pravae huic sententiae suffragetur. Absit, Venerabiles Fratres, ut misericordiae divinae, quae infinita est, terminos audeamus apponere; absit ut perscrutari velimus arcana consilia et judicia Dei, quae sunt abyssus multa, nec humana queunt cogitatione penetrari. Quod vero Apostolici Nostri muneris est, Episcopalem vestram et sollicitudinem et vigilantiam excitatam volumus, ut quantum potestis contendere, opinionem illam impiam aeque ac funestam ab hominum mente propulsetis, nimirum quavis in religione reperiri posse aeternae salutis viam. Ea qua praestatis solertia ac doctrina demonstretis commissis curae vestrae populis, miserationi ac justitiae divinae dogmata catholicae fidei neutiquam adversari. Tenendum quippe ex fide est, extra Apostolicam Romanam Ecclesiam salvum fieri neminem posse, hanc esse unicam salutis arcam, hanc qui non fuerit ingressus, diluvio periturum; sed tamen pro certo pariter habendum est, qui verae religionis ignorantia laborent, si ea sit invincibilis, nulla ipsos obstringi hujusce rei culpa ante oculos Domini. Nunc vero quis tantum sibi arroget, ut hujusmodi ignorantiae designare limites queat juxta populorum, regionum, ingeniorum, aliarumque rerum tam multarum rationem et varietatem? Enimvero cum soluti corporeis hisce vinculis videbimus Deum sicuti est, intelligemus profecto quam arcto pulchroque nexu miseratio ac justitia divina copulentur: quamdiu vero in terris versamur mortali hac gravati mole, quae hebetat animam, firmissime teneamus ex catholica doctrina unum Deum esse, unam fidem, unum baptisma; ulterius inquirendo progredi nefas est. Coeterum prout charitatis ratio postulat, assiduas fundamns preces, ut omnes quaquaversus gentes ad Christum convertantur, communique hominum saluti pro viribus inserviamus, neque enim abbreviata est manus Domini, gratiaeque caelestis dona nequaquam illis defutura sunt, qui hac luce recreari sincero animo velint et postulent. Hujusmodi veritates defingendae altissime sunt fidelium mentibus, ne falsis corrumpi queant doctrinis eo spectantibus, ut religionis foveant indifferentiam, quam ad exitium animarum serpere latius videmus ac roborari.

Praecipuos contra errores hactenus expositos, quibus maxime hoc tempore oppugnatur Ecclesia, vestram opponite, Venerabiles Fratres, et virtutem et constantiam, ad eosque profligandos, planeque delendos habeatis Ecclesiasticos viros necesse est laboris socios et adjutores. Immoraliter quidem gaudemus catholicum Clerum nihil praetermittere, nihil molestiarum defugere, ut

Digitized by Google

officio suo, ac muneri cumulate satisfaciat; atque adeo non asperitate et longitudine itineris, non ullo incommodorum metu retardari, quominus regiones pertingat terrarum marisque tractu disjunctissimas, ut efferatas ibi gentes ad humanitatem, et christianae legis disciplinam salubriter instituat; gaudemus pariter Clerum ipsum in teterrimae luis calamitate, quae tot oppida, tot frequentissimas urbes funestavit, adeo alacriter obivisse quaelibet charitatis offica, ut vitam profundere ad salutem proximorum pulchrum sibi ac decorum existimaverit. Quo sane argumento magis constabit, catholica in Ecclesia, quae unice vera est, inextinctum ardere pulcherrimum charitatis ignem, quem Christus venit mittere in terram, ut accendatur. Vidimus enim religiosas mulieres in adjutandis aegris cum Clero certasse, neque mortis adspectu fuisse deterritas, quam pleraeque constantissime oppetiverunt: cujus inusitatae fortitudinis exemplo illi ipsi obstupefacti admiratione sunt, qui a catholica fide dissentiunt.

Est hoc Nobis jure laetandum, Venerabiles Fratres; verumtamen illud ad animi Nostri curam grave et acerbum, quibusdam in locis non deesse ex Clero aliquos, qui non semet exhibeant in omnibus, ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. Hinc deest christiano populo divini verbi pabulum, unde nutriatur ad vitam, hinc infrequens sacramentorum usus, quibus tanta vis inest ad Dei gratiam vel conciliandam vel retinendam. Monendi hi quidem sunt, Venerabiles Fratres, ac vehementius excitandi, ut sacri ministerii partes recto ac fideliter explendas curent: docendi sunt, quam gravi se culpa obstringant, qui messis multa cum sit, laborare detrectent in agro Domini. Hortandi sunt, ut quanta sit divinae hostiae virtus ad propitiandum Deum, et flagitiorum poenas avertendas frequenter explicent fidelibus, ut iidem salutari Missae sacrificio religiose adesse, uberesque ex illo fructus percipere studeant. Sane quidem promptiores alicubi fideles essent ad pietatis actus exercendos, si vehementiora haberent a Clero et incitamenta et praesidia. Videtis hinc, Venerabiles Fratres, ad comparandos idoneos ministros Christi quanta sit Seminariorum necessitas et opportunitas; in quibus moderandis non civilis potestatis, sed Episcoporum dumtaxat versari debet cura et industria. Collectos ibi juvenes in spem religionis succrescentes ad pietatem doctrinamque sedulo informetis, ut duplici quasi instructi gladio boni milites esse queant ad praelienda praelia Domini. Tum in theologicis, tum vero in philosophicis etiam disciplinis probatae fidei scriptores eisdem proponatis, ne qua imbuantur opinione cahtolicae doctrinae minus consentanea.

Ita quidem Ecclesiae bono et incremento consultum per Vos erit, Venerabiles Fratres. Quo vero susceptae pro Ecclesia curae secundissimos habeant exitus, summa extet concordia opus est, consensusque animorum, longeque dissidia quaelibet prohibeantur, quae solvunt charitatis vinculum, quaeque fovere solet vaferrimus nostri generis inimicus utpote sibi ad nocendum opportunissima. Repetendum memoria est, veteres illos catholicae fidei propugnatores de pertinacissimis haeresibus retulisse victoriam, quum scilicet una secum, et cum Apostolica Sede tamquam cum duce suo conjuncti milites firmo animo erectoque in certamen descendissent.

Haec sunt, quae significanda Vobis duximus, Venerabiles Fratres, in hac cura et sollicitudine satis Apostolico ministerio faciendi, quod divina clementia et bonitate impositum est infirmitati Nostrae. Erigimur primum, ac recreamur spe caelestis auxilii, deinde ab explorato vestro religionis ac pietatis studio non mediocre Nobis pollicemur in tantis rerum difficultatibus adiumentum. Aderit Ecclesiae suae Deus, aderit communibus votis Nostris, aderit praesertim si oratrix pro nobis accedat Virgo Sanctissima Deiparens Maria, cujus immunitatem ab originalis noxae macula Vobis magno cum Nostro gaudio adstantibus et plaudentibus divino adjuvante Spiritu pronunciavimus. Eximium sane privilegium, quod Dei Matrem plane decebat evasisse. Atque hujus privilegii amplitudo plurimum quidem valitura est ad eos refellendos, qui deteriorem factam esse inficiantur ex primaeva culpa hominum naturam, viresque amplificant rationis ad negandum vel minuendum revelatae religionis beneficium. Faxit tandem Virgo Beatissima, quae interemit ac perdidit universas haereses, ut hic etiam evellatur stirpitus, ac deleatur rationalismi error perniciosissimus, qui hac miserrima aetate non civilem modo societatem, sed vero etiam tantopere affligit et vexat Ecclesiam.

Reliquum nunc est, Venerabiles Fratres, ut quanto animi Nostri solatio summa Vos alacritate ex dissitis etiam terris properasse conspeximus ad Apostolicam hanc Sedem, propugnaculum fidei, magistram veritatis, catholicae unitatis firmamentum, tanto perinde amoris studio, anteaquam sedes repetatis vestras, omnia Vobis precemur fausta, felicia ac salutaria. Arbiter ille omnium rerum et bonorum auctor Deus det Vobis spiritum sapientiae et intellectus, ut prohibeatis ab ovium pernicie ubique latentes insidias, ac quidquid ad commoditatem vestrarum Ecclesiarum vel suscepistis iam, vel eritis suscepturi, id praepotenti numine suo bonus propitiusque confirmet; permissis autem Vestrae curae fidelibus det illam mentem, ut abstrahere se nunquam velint a pastoris latere, sed vocem ipsius audiant, quoque ipse velit, accurrant. Adsit Vobis Virgo Sanctissima ab origine Immacculata; sit ipsa Vobis in dubiis rebus fidele consilium, in angustiis levamen, in adversis auxilium. Ad extremum levantes manus Nostras in caelum Vobis gregiquae vestro ex intimo cordis affectu benedicimus. Sit porro Apostolicae hujus benedictionis munus tamquam pignus certissimum charitatis erga Vos Nostrae, sit explorantissimnm tamquam omen beatissimae vitae ac

Digitized by Google

sempiternae, quam Vobis gregique vestro et optamus et poscimus a Supremo animarum pastore Christo Jesu, cui cum Patre et Sancto Spiritu sit et honor et laus et gratiarum actio per omnem aeternitatem.

Cèrkvene věsti.

Iz Beča. Dočim su se svi gotovo cèrkveni vladari iz Rima povratili, ostadoše tamo tri cèrkvenom učenošću i diplomaciom najodličnija cèrkvena vladara, kardinal i nadbiskup pražki, Schwarzenberg, bečki nadbiskup Othmar Rauscher i mogučki biskud Ketteler. Pèrva dvojica rade na uskorenju konkordata za austrijsko carstvo, a potonji nastoji kod svete stolice, da se zamèršeno stanje gornjorenske cèrkve jednom razjasni i umiri.

Iz Pešta. Družtvo sv. Stěpana izdat će u prevodu na madjarskom jeziku važno talianske dělo „pověstnica světa" od Cesara Cantu-a. To dělo imat će několiko stotinah arkah, i to „pověstnica staroga světa 148, pověstnica novoga světa 140, i dva svezka od 146 arkah izvorah." Za izdavanje toga děla obrekó je preuzv. g. jegarski nadbiskup, presv. g. čanadski biskup i g. grof Stěpan Károly znatnimi prinesci priskočiti. — G. Andro Radlinsky predložio je, da bi družtvo izmedju sebe jedan odbor naimenovalo, koj bi nastojao o izdavanju i razširenju takodjer slovenskih knjigah, no njegov predlog bi — zabačen. — Svakako je taj niječni odgovor něšto paradoxan; jer buduć da je svèrha družtva, da se digne kèršćanska prosvěta u nižih klasah ugarskog stanovničtva, to bi se jamačno imao uzeti obzir i na slavenska plěmena u Ugarskoj, koja sačinjaju prěko trećinu cělog pučanstva.

Iz Lavova. Na badnjak bijahu i lětos kao po običaju svake godine svi župnici iz grada i predgrada k arcibiskupu na večeru pozvani. Kod večere vlada u Galiciji na badnjak taj običaj, da se prije svega „miodovnik" (medeni kolač) jede, kod kojega svećenici napominju rěči; „.Et verbum caro factum est!" a odgovara se: „Deo gratias." — Na božić sprovede poljski puk gotovo cěli dan u cèrkvi. Na Stěpanje donašaju seljaci měricu ovsa (zobi) na blagoslov. Kad svećenik, blagoslovív ga, odilazi u sakristiju, pograbi svaki iz svoje měre šaku ovsa, te ga baci po odilazećem duhovniku, čim bolje ga je pogodio, tim je bolje znamenje. Tim se ima obnoviti uspomena kamenovanja sv. Stěpana. O novoj godini dolazi gděšto svět u župnikov stan, te bacaju pšenično zèrnje po sobi. Tim sijanjem razumě puk molitvu na župnika upravljenu, da bi i nastajuću godinu sijao u njihova sèrca sěme krěposti i pobožnosti.

Iz Badenske priobćuje „Franf. journal" slědeće: Englezi su 40,000 novih zavětah za Turke, a 30,000 za svoje dobre prijatelje, Francuze zajedno u Tursku poslali. — Ćudnovato je, da Englezi na sve strane světa s biblijami tèrgovinu těraju, samo — u Rusku im se neće.

Iz Freiburga, 24. pros. piše „Schw. Merkur" slědeće: Nedavna javio Vam je něki dopisatelj, da je nadbiskup zahtěvanje badenske vlade, uslěd kojega bi imao něke izobćene dèržavne službenike opet uobćiti, s prostom opazkom odbio, da on to nemože nego papa. Polag najtočnijih izvěšćah mogu Vas uvěriti, da je nadbiskup uvěk, kad je god od vladine strane o ukinutju cèrkvenih kaznih pitanje bilo, na to odgovorio, da će se on pri tom kanoničkih ustanovah dèržati i kazne onda ukinuti, kad budu kažnjenici cèrkvenim zakonom zadost učinili bili.

— 28. pros. Kod nas neima ništa znatnoga do jedinoga nezadovoljstva sa status quo cèrkvenih odnošenjah. Interim nije dugo dao cèrkvi slobode i samostalnosti, kao što se je to někim načinom moglo očekivati iz preliminariah, a sad je nesporazumljenje izmedju nadbiskupova ureda i vlade glede izpunjenja pojedinih točkah u podpunoj měri nastupilo. Zato ljudi nestèrpljivo očekuju iz Rima šta će apoštolska stolica rěšiti.

— Poznato vam je, da je u Freiburgu zajedno s konviktom takodjer seminarska cèrkva zatvorena bila; uslěd posrědovanja vojnog zapovědnika u tamošnjem gradu otvorena je cèrkva opet, te se svake nedělje nutri obdèržava služba božja za vojničtvo. Znamenito je paziti, s kolikom oprěznošću redarstvo tu cèrkvu svaki put poslě dovèršene službe božje opet zatvori.

Iz Karlsruhe, 10. sěčnja. Právnik Brunner, koj bi po glasu novinah već odavna k sv. otcu u Rim odputovao bio, otišao je ovih danah sbilja tamo. Što će doněti, što li će tamo čuti, neznamo; medjutim šapće ovdě svět, da su ugovaranja s Rimom veznula.

Iz Hamburga. Ovdě je onomadne nova věrozakonska slědba po redarstvu uhvaćena; jošte nije bila daleko razgranjena, sastojaše samo s 15 osobah, većom stranom krojačkih dětićah. Njihov nauk udara na Irvingianizam, te se je rodio u glavi někog bèrlinskog filosofa — krojačkog kalfe, koj ga u Hamburg donesè.

Iz Italije. Onaj opaki duh, kojim piemontske novine na katoličku cèrkvu, na njeno svećeničtvo, i u obće na sve što je kèršćansko udaraju, obće je poznat. Ako je koj cèrkveni list proti takovu nezasluženu huljenju glas digao, primoradě ga fizična sila da šuti. Takovim načinom nije preostalo cèrkvenim vladarom, „koje je po-

Digitized by Google

stavio duh sveti da upravljaju cèrkvom," drugi put, nego da se late onoga srédstva, koje im po právu i dužnosti pripada, i koje će barem poněšto puk proti opakom duhu obezbéditi moći: cèrkveni vladari naime udaraju interdiktom takove listove, t. j. oni zabranjuju pověrenom si stadu, da takovih listovah, gdě se Bog i njegova svetinja gèrdi, nečitaju. To je nedavna činio msgr. Manzoni, coni-ski biskup, glede izdavanoga u Turinu po Bianchi Giovini-u časopisa „Unione," kojega lista duh moći će naše čitateljstvo već odtale prosuditi, što on dan na dan Spasitelja světa „varalicom" nazivlje. Pa šta čini sad g. Giovini. Biskup je toga novinara, koj sina božjega varalicom imenuje, bezbožnjakom prozvao: quelle horreur! Prelat bi se imao staviti pred sud, Giovini oběsio mu je parnicu ràdi uvrěde! O svèršetku stvari možemo umireni biti, jer msgr. Manzoni činio je svoju dužnost, te zaslužuje od svih katolikah u svih stranah naslědovanje; no ipak nismo mogli ovaj slučaj zašutiti, jer s jedne strane obělodanjuje opaku dèrzovitost novotarske slědbe, a s druge može služiti za bodrilo svim onim, koji su na škodu dobre stvari u nemarni san uljuljani.

U Rimu nastoje, da Johanitski red u bolje stanje privedu. Pogovara se, da će se u kratko vrěme svi viši redovnici u Rimu sakupiti, da o tom predmetu věćaju.

— Na dvorištu „Curiae Innocentianae" na bèrdu monte Citorio nalazi se stari stup od cigollinskog mramora. Taj stup, jedan od najvećih u Rimu, pronašast je g. 1778. na marsovu polju. Na predlog učenog starinara Visconti-a naredila je nj. svetost, da ima služiti za spomenik, koj se ima na tèrgu Collegii urbani de propaganda fide na uspomenu sakupljenih ovdě biskupah i izrečene dne 8. prosinca dogme o nepokaljanom začetju blažene Děvice Marie podignuti. Dne 30. prosinca stigó je već stup na tèrg, a slědeći dan imao se je s velikom svečanošću pèrvi kamen za taj spomenik postaviti.

Iz Napulja. Veliku pozornost pobudila je kraljevska zapověd, usléd koje je ovdašnji glavni kolegium Jezuitah zatvoren. Za uzrok se napominje to, da je ísti kolegium u velikom časopisu „Civiltà cattolica" odviše oštro proti Ruskoj postupao, zašto je takodjer kolegium, da si prištedi dalnje neprilike, otca Curci-a od redakcie toga časopisa uklonio.

Iz Francezke. Francezki časopisi opisuju velike svečanosti, kojimi je blagdan neoskvèrnuta začetja bl. Děvice svuda u Francezkoj slavljen. U oči blagdana bijahu města svečano razsvětljena. Duhovni i světovni zavodi, javne i privatne kuće natěcahu se, koja da jasnije pokaže svoje počitanje pram nebeskoj kraljici. Ljudi svih stališah vèrvljahu k slikam majke božje, koje su bile izkićene najlěpšimi uresi, što ih um francezki izumiti mogaše. Po svih prozorih stajaše napis „gloire à Marie conçue sans péché!" Sv. mise bijahu s tolikom glasbenom umětnošću služene, kako nikad prije; obhodi obilažahu okolo, te je bilo jasno viděti, da je sve učinjeno, što je moglo slavnost toga dana uzveličiti. „Tolika věra, veli neki drugi list, toli goruća molitva neće sigurno uzmanjkati doněti obilna ploda, o tom smo osvědočeni."

Směsice.

Slaveni u cèrkvenom tridentinskom saboru. U tridentskom g. 1547. i slěd. dèržanom saboru prisustvovahu slědeći slavenski cèrkveni dostojanstvenici: Antonin Moravan knez-biskup pražki, kao carski poslanik; Juraj Drašković pećuški biskup, kašnje kardinal, kao poslanik od strane ugarske; Juraj Živković, Hèrvat, iz reda Minoritah, senjski biskup; Andro Dudić, Hèrvat, tinjanski biskup; Bonifacio Ragnseus, Dalmatinac iz reda Franciškanah, biskup marcaneški; Ivan Brunus, Sèrbin iz Olguna, sèrbski primas; Valentin Herbot, Poljak, biskup przemisalski, poslanik od strane Poljske; Stanko Walivski, Poljak, biskup teodosienski. (Nov.)

Heine i Hegel. Premda je Hegel svoju filosofiu tako zamèrsio, da ju je malo tko razuměti mogao, zato je ipak sam kadšto tako jasno govorio, da je njegov ateizam očito izišao na vidělo. To nam svědoči Heine, koj o Heglu ovako pripověda: „Jednog večera, bijaše to u Heglovoj kući, gdě smo po večeri kavu pili, stajah ja polag njega kod prozora, te sam, mlad čověk od dvadeset godinah, s uzhićenjem razmatrao zvězdovito nebo, pa sam nazvao zvězde obitališta blaženih. Tad zamèrmlja Hegel: „Zvězde! hm, hm; zvězde su samo světle kraste na nebezkom obrazu!" — Za Boga! uzkliknuh, dakle tamo neima nikakova města, gdě će krěpost biti nagradjena, a opačina kažnjena poslě smèrti? — A Hegel pogleda me svojima blědim očima i reče silnim glasom: „Vi dakle napokon jošte zahtěvate dobar „trinkgeld" za to, što ste vašu bolestnu mamicu dvorili i što niste Vašega japice otrovali?" Izrekav ove rěči, obernù se plaho, no umiri se umah, kad vidi, da ga nije nitko čuo do Heinricha B. (Boer), koj ga pozvà, da igraju partiu vista. Odovud se čověk može osvědočiti, da Hegel u neumèrlost duše nije věrovao, pa taj nihilist valja někim ljudem još dan danas za ugled.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 5. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 3. VELJAČE 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi.

Über den Sinn des Christenthums ist das Katholische Bewusstsein im Reinen — es stände übel mit ihm, wenn es erst im neunzehnten Jahrhundert seines Bestehens sich und zwar in den Hörsaalen der Philosophen über Das belehren und unterrichten lassen müsste, was seine Lebenssubstanz, seinen lautschlagenden Herzpunt ausmacht, und wovon es zu allen Zeiten und in sturmbewegten Tagen mit dem Blute heiliger Märtyrer gezeugt hat. A. f. theol. Lit.

(Dalje.)

A. St—ć. — Čovèčanstvo — tako uče ovi laži-apoštoli — je u svojoj minulosti, sadašnjosti i budućnosti savèršeno — neizměrno bitje, pojedini čovèk je čestica ovog neizměrnog bitja, proizvod dělateljnosti duševne i moralne svih ljudih, to je obćeniti duh. Na koliko pojedinac čovèk nauči ono što je obćeniti duh iznašao i spoznao za istinu, na toliko biva dionikom obćeg duha. — Svi věronauci, teoretički i praktički, svi njihovi sustavi nisu ništa drugo, nego pojedini ogranci, koji se u sveobćem umu usrèdotočavaju, a njemu se svaki čovèk približavati mora. Što od proizvoda toga sveobćeg duha nije razuměla minulost ili nerazumè sadanjost, to će shvatiti budućnost. Ništa na světu neostaje za navèk u istom stališu, nego ide napréd, dakle nit čovèčanstvo nemože ostati na jednom stupnju znanja izobraženosti, nego mora napréd stupati. Uslèd toga svaki vèronaučni sustav sagradjen je na znanstvenom stupnju minulosti, a sěme je za budućnost, pa zato upravo nijedan nije tako savèršen, da se proměniti i popraviti nebi mogao, i kad blagostanje čovèčanstva izizkuje, da se nebi na bolje preinačili i morao. Sadanji svět obogaćen je znanjem i izkustvi minulog, a on opet ima raditi za potomstvo, te tako jedno pokolènje drugim obrazovano biva, i to svako potonje sve savèršenije od prijašnjega. Zadaća je dakle sadašnjosti, da sve, što je od minulosti dobila, čisti i usavèršuje, niti věrozakonah neizuzamši, te da tim načinom kao proricajućim umom i okom budućemu věronauku put kèrči. „Menschen der Zukunft — kliču exstatički uznešeni ovi proroci — euch ist es vorbehalten diese Weissagungen zu erfüllen. Diese Religion wird nicht vom Geiste des Christenthumes abfallen, sondern ihn nur seiner Hülle entkleiden. — Sie wird für das Christenthum sein, was die Tochter für die Mutter ist — wenn diese sich dem Grabe zuneigt, und die Andere in der Lebensfülle prangt; diese Religion, die Tochter des Evangeliums, wird ihre Mutter nicht verleugnen, sondern ihr Werk fortsetzen, und was die Mutter nicht verstand (?) erklären (??); was die Mutter nicht wagte, wagen? — was die Mutter nur begann, vollenden.“ — O kèršćanstvu nadalje gataju ovi nadri-mudraci, da je ono imalo tri periode, 1. trajaše od sv. Petra do Gèrgura VII., 2. od Abèlarda do Luthera, 3. od Luthera do Bossuet-a, i da je od vrèmena potonjega prestalo, te se započeo novi věrozakon, kojega će polag gori navedenog budućnost u svoj lèpoti savèršenoga vidèti. — S toga vele ti mesije svojim suvèrenikom: „Suchen wir demzufolge die absolute Wahrheit nicht mehr in der buchstäblichen Anwendung der Evangelien, sondern in der Entwicklung dessen, was der ganzen vorangegangenen Menscheit offenbart worden.“ — O katoliciznu vele, da je on „ein schlau erfundenes, mit ausserordentlicher Beharrung ausgearbeitetes System,“ a svoj vèronaučni sustav nazivlju i dèrže za jedino pravi neizměrni i Boga dostojni věrozakon. — Cèli ovaj metež mnènjah, dovodah i bludnjah snuju oni na krivo shvaćenih rèčih sv. Evang. Iv. pog 1. i t. d. Kad ovakove meteži i pletnje zabludilih ili zlobnih duhovah čitamo, pada nam na pamet ona Ciceronova izrèka: nihil tam

Digitized by Google

absurdum quod non ab aliquo philosophorum diceretur.“

U ovom našem razmatranju uzesmo predloge i opaka načela tih novih reformatorah čověčanstva slěditi i odgovoriti im, zašto katolicizam nemože da se s vrěmenom měnja. Da na pitanja predstavljena uredno odgovoriti uzmognemo, uzimamo sve do sad rečeno po redu u preires, — nastojeći uzbiti pogubna načela ove filosofie i dokazati, da ovi umni sanjari niti nepoznadu čověčanstva, niti kèršćanstva niti katolicizma. —

Svaki, tko je ovaj metež ideah o věrozakonu, o čověčanstvu, o potrěbi temelje věrozakona okolnostim i potrěbam u prosvěti neprestano napréd stupajućeg čověčanstva uporavljati, proučio, bit će se osvědočio, da tim ljudem, koji ovakove bludnje kuju, nije stalo do istine, nije do prave sréće čověčanstva, nego da je njihova, kao kolovodjah prevrata, najveća naměra, sèrca ljudih od kèršćanstva, od nauka i cèrkvene stege (disciplini) posve odvesti, njima kèršćanstvo, koje je, kao što izkustvo toliko stolětjah uči, jedino kadro čověku pravo obrazovanje dati, koje mu je kadro sréću pribaviti, koje je jedino kadro obuzdati strasti ljudih — ovo, velimo, kèršćanstvo, omrazno im učiniti i ugrabiti im ono, što su za sveto dèržali, što im bijaše u nevolji, u bědi i u smèrti jedina utěha; oteti im onaj nauk, koj im predhodnica zvězda bijaše, pa na město svega ovoga dati im milostivo okostnicu prazne tobožnje filosofie. Kad bi opakim ljudem ovakova opaka naměra srětno za rukom izpala, onda bi dakako mogli s proračunanim uspěhom svoje zlobne naměre izvadjati. Svět jošte nezna, kakove su to naměre, jer su sakrivene pod plaštem tobož dobro mišljenih nakanah; al kad bi napokon sa svojimi osnovami na vidělo izašli, morao bi užasnuti svatko, tko sèrce čověčje u grudih goji. Zašto takovi kakangjeliste upravo o preobraženju katolicizma rade, napomenusmo već prije; al zašto da tvore i govore uvěk samo o budućnosti, a za sadanjost i nehajeći? Zar nije čověku bliže sadanjost nego li budućnost, ili zar nije ona ove, kak sami propovědaju, temelj i osnovni kamen. I na ovo drugo pitanje nije težko odgovoriti. Budućnost je svakomu, tko o prevari rádi, zaslonilo, iza kojega može uspěšnije sadanjost podkapati. Dužnost je dakako svakoga i pojedinca i naroda, da za budućnost rádi; no na temelju takovih samo načelah, koja čověku sigurnost pružaju, da neće zalutati, da nedojde iz dobra na gore, iz světla u tminu, iz poredka u nered i metež. Pa gdě ima takovih načelah, koja bi čověka sigurno rukovoditi mogla? To je pověstnica tečajem osamnaest stolětjah dokazala, da svět samo na ladji sv. Petra po móru različnih mněnjah, običajah, različnih stupajah prosvěte, po okeanu nebrojenih narodnostih i tisuć drugih pojedinostih broditi može; pa upravo to neprocěnjeno blago, taj jedini kompas hoće da ti mudraci izpravljaju, i da s njim upravljaju, dočim je samim Bogom drugim, nepogrěšivim rukam pověren. Oni hoće da nam historičko i umstveno dokazanu istinu zaměne svojim gatanjem i maštanjem. Doista takovo gatanje nemože biti niti istina, niti koristna čověčanstvu, koja se na tako neizvěstnom temelju, kao što je budućnost — gradi. — No cělo ono maštanje, o čověčanstvu kao neizměrnoj, absolutnoj cělosti, nije ništa drugo nego gola abstrakcia němačkog panteizma. Ova slědba, koju smo pretresati uzeli, jest stranka one opasne za ćudoredje i dèržavno družtvo škole, koja bez prestanka tumara za golom ideom absolutnosti, koje nikad postići nemože, jer čim većma joj se čověk približava, tim većma od njega běži kao Tantalovo voće. U toj nikad nepostiživoj idei, panteističkoj absolutnosti gubi se svaka pojedinost toli glede osobne samosvěsti koli glede moralne slobode. Na takove obnove nemože katolicizam nikad privoliti; jer se osniva na osobnoj samosvěsti i gradjenoj na njoj moralnoj slobodi pojedinacah. Mi smo polag objavljene i věkom neproměnljive istine Isusova nauka slobodna i samosvěstna děca trojednog stvoritelja, osobnog Boga; polag toga nauka sačinja čověk sam za sebe cělost, — osobnost, on nemože věrovati golemu snivanju o jedinoj absolutnosti čověčanstva, koje bi samo u spojenju minulosti, sadanjosti i budućnosti cělovitost i samosvěst postiglo. Kamo bi došle znanosti, umětnosti, kad čověk nebi nikad za drugu svèrhu radio nego za nikad nedokučivu budućnost; kamo bi došao moralni svět, da čověk od svojih posebnih činah nebi nikad za sebe nikakve cěne imao. Kukavno bi stajao svět, kad bi se takovim učiteljem pověrio, na koje se mogu uporaviti rěči sv. Athanasa „Jubent isti accipere simpliciter quae dicuntur, ut nemo exquirat, quid in iis aut decens aut indecens sit, nemo expendat, quid utile, quid proposito dignum, quid cum veritate concordans.“ Nismo mi neprijatelji znanosti niti naprědka, nismo prosvěte, niti smo mračnjaci ni natražnjaci, nismo razuzdanosti i opačinah zaštitnici, jerbo znamo, da su uslěd skvarene naravi čověčanstva znanosti za budućnost potrěbite kao srědstva k svèrhi, ali smo i o tom osvědočeni, da bi sva učenost, sve znanje naše, sva ćudorednost bila u zalud, ako nam nebi milost i ljubav božja, vrutak i izvor sve sréće i svega blaženstva, u pomoć pritekla. —

(Dalje slědi.)

Digitized by Google

Važan sud jednog protestanta.

Kadšto je vrědno, da napomenemo mněnje, kako naši protivnici o uredbah katoličke cèrkve sude. Mi se onda laglje ravnamo u našoj svojini, onda tim jasnije uvidjamo našu snagu. Tim se diže katolička svěst i uzdanje u pobědu boreće se cèrkve. Znamenita osoba medju protestanti, dr. C. Fr. Kahnis, profesor bogoslovja na lipskom sveučilištu, napisao je uvaženja vrědnu knjigu: „Der innere Gang des deutschen Protestantismus seit mitte des vorigen Jahrhundertes. Leipzig, 1854. Iz ovoga pregleda němačkog protestantizma i razvitka njegova tečaja može se čověk mnogo naučiti. Negledeć na nepristrani sud i znanstvenu predmetnost, može ovaj spis služiti za měrilo, polag kojega se može sadanji položaj cèrkve prosuditi. S utěhom smo se iz ove knjige osvědočili, da nutarnji razvitak protestantizma nehotice i s někim tajnim nagonom tèran u Rim vuče. Već smo doživěli dobu, gdě rationalizam padati počimlje te se ljudi povraćaju k postojanoj věri različnih věroizpovědnih članakah. Uslěd takova naprědka mora se rěšiti pitanje, jeli se ima tražiti sjedinjenje věroizpovědanjah, ili se ima ostati kod pojedinih cěpanjah. Tako će svět s pomoću božjom opet prionuti uz veličanstveno tisućgodišnje jedinstvo katoličkog nauka, te će se tako opet obèrnuti k srědištu, pošto su osujećeni svi mogući pokusi, da se položi drugi temeljnik -kamen nego onaj, koj je sám Isukèrst. Někoji ljudi se jošte predběžno ogradjuju proti katoličkom nauku, kao što čini takodjer naš suparnik dr. Kahnis, no napokon ipak neće srědotežnoj sili nikako odoléti moći. Naš pisalac zaključuje svoje dělo ovako: „S napetom pozornošću motre se naproti sebi stojeća (protestantska) věroizpovědanja. Oni, koji se odatle zla boje, nekader se upitaju, je li traže što je božje, ili što je čověčje. Mnogo nečistoće měša se u tu borbu: no to nijekati, da tu nečezne sve za pobědom istine, nije moći. Kako je moći žalostni razdor pojedinih cèrkvah rěšiti, ako se ono, zašto su se razdružile, neuzme u predmet ozbiljnoga věćanja. A gdě se u ovom podměsečnom světu věća, tamo se i prepire. Na tridentske zaključke nemože evangelièko-lutherska cèrkva pristati, to je nedvojbeno. No ona nemože niti na reformatsko věroizpovědanje privoliti, niti na razlučujući sadèržaj, niti na položaj, što ga věroizpovědanje tamo ima. Lozinka naše cèrkve može samo biti: „dèrži što imaš, da ti nitko krune neugrabi.“ Naša kruna je naše věroizpovědanje.“ Mi bismo lasno mogli ovo město exegesom dokazati, naime da nuždni naprědak napokon ipak mora voditi k tridentskim zaključkom kao k višemu jedinstvu; no mi to prepuštamo mislećemu čitatelju, te smo te rěči samo na toliko upotrěbili, da nam gledište svědoka jasno označe, te nebudemo skušavani, da ga ràdi potajnog katolicizma bědimo. Nemojmo dakle zaboraviti, da se proti tridentskim zaključkom ogradjuje, te čujmo što sbori o našoj cèrkvi, osobito o bogoslovnoj znanosti katolikah. „Ono vrěme, piše na str. 245., u koje pada obnova protestantizma, bijaše takodjer za rimsku cèrkvu obnova. U Francezkoj bijaše povratak k idealom srědověčne cèrkve silovit i nemoćan. Živahniji bio je u Němačkoj. Ovdě pojavi se najprije onaj romantički pravac, koj je uzeo katolicizam, kao věkujući srědnji věk braniti. Glava te rimske romantike bijaše Görres. U njem bijaše poput romantikah pozitivni značaj, koj u pěsničtvu věru, a u věri pěsničtvo tražaše, značaj, koj se je, gojen ostanci i sjajnošću svetoga rimskoga carstva, i rukovodjen prirodjenom filosofiom, k skrovnomu iztoku naklanjao, a napokon u rimskoj cèrkvi upokojenje našao. No poetička věra Görresova nije se mogla u nadzemaljski svět razvijati, bez da ironički nerazmeće prozaičkog svèta. Taj ironički potez nije mogao u svojih burnih i valovitih godinah štediti ostanakah srědověčne cèrkve. . . Dočim je dakle sadanjosti rimske cèrkve podao pozitivni značaj, ostao je za protestantizam negativni. S ovim romantičnim katolicizmom stoji u najtěsnijem savezu historički, koj smatra protestantizam kao srědište prevrata, dočim štuje u Rimu zakonitog naslědnika Isukèrstova na tvèrdoj pećini sagradjene cèrkve. Ova pećina historičkog razvitka povukla je znamenite protestantske právoznance i dèržavnike (Haller, Jarke, Phillips i t. d.) u naručje rimske cèrkve, te je još uvěk mnogim protestantom točka, kamo svoje oči upiru K tomu jošte dolazi sila imena *cèrkva*, što ga je rimska cèrkva nad svojom velikom kućom napisala. Kao što je někad Augustin, bludeći po stranputicah svojega života, priznav sa skrušenim čuvstvom prelaznost svegakolikog čověčjeg pěsničtva i nastojanja, ugled vidljive cèrkve ogèrlio, izpovědivši: Ja nebih evangjelju věrovao, da me k tomu nenuka ugled katoličke cèrkve; tako se je mnogim na varavim móru novijeg duševnog života prikazao Rim kao jedino pristanište istine. Pa obnovljeni katolicizam nestavlja svojih dogmah bez znanstvenog posrědovanja. Filosofičkomu oružju, kojim je supernaturalizam svoj dogma sačuvao, mogao je Hermezianizam svoje dogme s utěhom o boku postaviti. Pa s filosofičkimi srědstvi, s kojimi su Günther, Staudenmaier, Sengler i t. d. rimski nauk podu-

Digitized by Google

pèrli, mogu se jedva uzporediti filosofičke sile našega posrědujućega bogoslovja. Kadno je Möhler, prošav kroz školu novo oživljenog protestantskog bogoslovja u svojoj simboliki napao na protestantski nauk, nije mu bio nijedan od onih, koji su protestantski nauk proti njemu branili, dorasao.“ Tako glasi najnoviji sud profesora protestantskog bogoslovja o znanosti protestantskog i katoličkog bogoslovja. Ako ga dakle slědimo, uvidět ćemo, kako i u ostalih strukah života bezpredsudno katoličkoj cèrkvi maslinu pobède prepustiti mora. Pustimo ga da sám govori: „Što je obnovljenomu katolicizmu, kojega je ognjište u Monakovu bilo, bitnu snagu pružilo, to bijaše opozicia proti protestantizmu. Ota opozicia činjaše se da ozbiljni značaj uzeti misli, kad si je upravo pruska vlada skinućem kolinskog nadbiskupa ne samo u cèrkvi, nego i u dèržavi znamenitu opoziciu prouzročila. Sa sjedinjenimi silami svojih životnih počelah, što ih je onaj dogodjaj rodio, napisà Görres svojega „Athanasia“ Najvèrliji, koj se je s njim s protestantske strane pograbio, Leo, počuti se prisiljena, da mu dopusti, da se je protestantizam preživio. „Ja Vam otvoreno priznajem,“ piše Leo, da se kadšto stidim, što se moram protestantom zvati, kad vidim, da mnogi pod ovim imenom stupati moraju, koji nesamo da u sebi nećute niti najmanje od onoga, što je naša cèrkvena stran utemeljila, koji nesamo da nisu nikad ništa u svojoj pameti od onog nauka sačuvali, ràdi kojega su njihovi otci kèrv i život položili, i ràdi kojega su zato svojim sinovom ime „protestant“ ostavili, nego koji su iz svoje savèsti i života i one temelje kèršćanstva izgubili, koje je Rim do dan danas vèrno uzčuvao. No što je naš protestantski svèt toliko snizilo, nego jer nam oskuděva ono, što Vi imadete, disciplina i strogi red cèrkve. Sudbina protestantske cèrkve jest upravo protistava od onoga, što nam kažete o katoličkoj cèrkvi, da se je iz oboda (periferia) u srědište povukla. Protestantska cèrkva teče sasvim obodno, jer njeno srědište sastavlja občina, a njeni obod su cèrkveni častnici koji su u redarstvenu dèržavu prestupili. Sve, što se u našoj cèrkvi dèržavom tvori i sdèržava, sve što je redarstveno (policajno) to je vèrlo dobro uredjeno: nadzornički poslovi, cèrkvene knige, uprava cèrkvenog imetka, zvonjenje polagj opredèljenog takta itd. — to je u vèrlo dobrom redu; no srědište je izčeznulo, jer občina takodjer obstoji samo u redarstvenom smislu i u evangeličkom, gdě bi imala biti prisežnim družtvom, utvèrdjenim vèrom i zajedničkim uživanjem svetotajstvah k uzajamnoj ćudorednoj snazi i k podpori ubogih i slabih, u tom smislu je već odavna izčeznula. Svako sdruženje ima i izvèršava právo, da one, koji se iz svoje zadaće spèrdaju, izključi iz svojega kola — a kod nas idu bez razlike Ariani, Sociniani, i ako misle da bi se ràdi javne čednosti pristojalo, svi indiferentiste i bezbožci ka gospodnjevu stolu; to čini svaki očiti varalica, oskvernitelj Sabbata, preljubnik, ako im se svidi, bez da bi občinu za oproštenje oprosili, poboljšanje obrekli, ili da bi se cèrkvenoj pokori podvèrgli i javno grèh izpovědili. Jeda li čovèk može takodjer mater ljubiti, koja dětinsku baštinu raztepe na onakovu dècu, koju joj prosjački predstojnik na smetištu sakupi.“ Ova Leova izpovědanja, koja je za onda zeleni protestantizam mèrzio, a znanstvena protestantska stran se iz njih kao razuzdanosti něke male stranke smijala, već sad bolje razumiju. U njih se nalazi u istinu ono, što se protestantizam od rimske cèrkve učiti može, to će se još u mnogoj tvèrdoj učioni učiti morati, ako si neda kazati. Kadno je Pruska kolinskog nadbiskupa skinula bila, pleskaše od radosti liberalna stranka; Rim se je žalostio, no ipak je napokon s pobědom iz borbe izišao. Kad su se u deutschkatolicizmu prevratni življi u naručje rimske cèrkve razlili, jaukao je od veselja protestantski Janhagel; no kad su za tim vètrom nadošli udarci od godine 1848., onda je stajao protestantizam pokunjen, a katolicizam bio je snagom svojega ustroja silan. To je sigurno, da je rimska cèrkva kolebajuću se prusku dèržavu podupirati pomagala, dočim je protestantska zemaljska cèrkva Pruske stopèrv na zemljištu ojačane dèržave snagu dobila.“ Tako nepiše nijedan katolik, nego protestantskog bogoslovja profesor, dr. Kahnis, u svojoj knjizi: „Der innere Gang des deutschen Protestantismus.“ Ovaj protestantski sud mogao bi se smatrati kao odgovor na tajnu naredbu pruskog ministra na pokrajinske predsědnike. Neka bdiju, glasila je naredba, jeda li nećuće možda katolici s demokrati pod jednom kabanicom. Ako bi se kojemu pruskomu ministru opet svidělo takovu naredbu izdati, onda bismo mu savětovali da prouči Kahnisov sud, koj se neplaši istinu kazati, te veli upravo, da je katolička cèrkva, prusku dèržavu u vrěme prevrata podupirati pomagala. —

Cèrkva i škola.

Ova dva zavoda stoje po svojoj naravi u najtěsnijem savezu, te je samo Isusu i cèrkvi

Digitized by Google

protivan duh iztèrgnuti mogao cèrkvi prirodjeni joj upliv na školu. No ipak su u mnogih mèstih dogodjaji vrèmena ljude o boljem upútili, te sad nastoje ono popraviti, što je prije pokvareno. Nećemo ništa da kažemo o Austriji, gdè je već prije cèrkvi ugrabljeni joj upliv na školu opet povraćen bio; imamo iz najnovijeg vrèmena dva zanimiva dokaza, iz katoličke Francezke i protestantske Pruske.

Francezki ministar naukah Fortoul izdao je dva dugačka okružna pisma o upravljanju pučkih učionah, te ih je biskupom saobćio, kojom prigodom je vèrlo jasno svoje idee ovimi rèčmi izrazio: „Odgojivanje radećih klasah stoji na čelu onih interesah, koji imaju právo da budu podvèrženi skèrbi biskupske oblasti. Carska vlada nesmatra početne učione kao takove zavode, gdè se mladež podučava u čitanju, pisanju i računanju, ona to smatra kao moguće srédstvo za obrazovanje; ona hoće, da iz školah isto tako pošteni i nabožni, kao što i onim uredbam, koje sigurnost zemlji ujamčuju, oddani ljudi izidu. Vlada je dakle uvèrena, da će za ovo važno dèlo sudèlovanje biskupah postići, kao što za sva dèla, kod kojih radinost gradjanske oblasti trèba podpore tako plodnog sudèlovanja biskupske vlasti.“

U Pruskoj su za buduće ustrojenje učiteljskih sèminištah i pučkih učionah nove naredbe izdane. Njihova težnja je, da se Diesterwegova racionalističko-humanistička načela u odgojivanju sasvim izkorene. U tih naredbah kaže ministarstvo bogoštovja o početnoj učioni: da je slèdila duševni pravac stolètja, od kojega je svoje veće razširenje i noviji oblik dobila. No kad je sav život stolètja došao do razmedja, gdè je od potrèbe odlučivi novi zamah, tad mora i učiona, ako neće da ju naprèdujuća protistava uguši, stupiti u novi pokret, koj joj pruža novi život i naprèdak. U suglasju s ovim zamahajem, koj se opaža u drugih strukah, mora se učiona, osobito početna, opet cèrkvi primaknuti, a narav naučavanja mora se na jednostavnija načela i gradivo privesti. Početak imao bi se učiniti s učiteljskimi sèmeništi, koja bi se umètnu obrazovanju imala podvèrći. Iz njih bi proizlazili učitelji, koji bi nèmačke slovnice pisali, te — nebi svoj katechizam samo na pamet znali. — Zato da se u tih sèmeništih neima više učiti, nego što je za potrèbu početnim učionam, naime katechizam, biblička povèstnica, pruska i pokrajinska povèstnica u „domoljubnom“ smislu, čitati, pisati, računati, nèšto biljarstva (botanike) i glasbe. Posebno čitanje ima se točno nadzirati, a osobito tako nazvano „klasičko književstvo“ ima se izključiti itd. Nadalje preporučaju se jutarnje i večerne pobožnosti marljivo, čitanje biblie, te se napućuje na nutarnje misie itd.

Iz Francezke dakle kao i iz Pruske imademo od ministarstva izjavljeno priznanje, da učiona nije samo zavod za nauke, nego takodjer za odgojenje, te da samo pod cèrkvenim uplivom svoju zadaću rèšiti može, pa da to nevodi k znanju, ako čovèk mnogo znade, dakle da se valja povratiti k staromu: non multa, sed multum.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Ovih danah su na duhovničtvo naše nadbiskupije razaslane okružnice, u kojih se nalaže, da se za srètan porod njenoga veličanstva kod misah collecta uzimlje.

M. K. — Iz Krapine. (Dopis.) Dne 25. sèčnja slavila je katolička cèrkva uspomenu preobraćenja sv. Pavla, velikoga Apoštola Isukèrstova i naučitelja narodah, koj, budući prije pod imenom Saula najveći protivnik i progonitelj kèršćanstva, idjaše u Damask, da izlije svoju sèrditost na slèdbenike svetoga evangjelja; no nedokučivom odlukom vèčne promisli obasut nebeskom svètlošću postade iz najnevèrnijega protivnika najvèrniji zatočnik objavljene istine. Žalibože da ima u katoličkom svètu još i dan danas mnogo gorjih ljudih nego što bijaše nèkadašnji Saul prije nego ga je obasulo sunce evangjelja. To se je isti dan ovdè u našem mèstu na vèrlo žalostni način pokazalo kod mnogo štovanoga našega druga, revnog i neumornog poslenika u vinogradu gospodnjem, a u družtvu čovèčjem obće obljubljenog muža, starca Nikole Cèrneka, izsluženog jesenjskog župnika, koj je, oslabljen na tèlu u 68. godini, stanujući ovdè u miru, grozovitim načinom pao žèrtvom zlobe čovèčje. Isti dan uvuče se nepoznati dosad zlotvor po svoj prilici u sumraču kroz nezaključena vrata u hodnik, te sakriven tamo za veliko korito uz stènu naslonjeno čekaše priliku, da napadne na nevinu žèrtvu. Starac dade po služkinji kao obično, no ovaj put žalibože kasno, vrata zatvoriti, „da se nebi koj dedek nutar uvukao.“ Služkinja je to s nèkom kobnom slutnjom i učinila. Poslè večere odoše obojica na noćni počinak. U 11 satih uvuče se zlotvor bez svakog svètla u nezaključenu starčevu sobu i starca, koj jošte presveto ime Isusovo zazvati može, udari četverouglastim dèrvom po glavi. Čuvši služkinja jauk, potèrči tamo, pa kad vidi što je, htède da pobègne; no zlotvor ju uhvati i dovedav ju k postelji starčevoj, zadadè mu drugi smèrtni udarac. Vidiv to nesrètnica izmakne se i pobègne, al ju neman ljudska opet uhvati te i njoj zadadè takov udarac, da se je uz postelj strovalila. Dočim se je nèšto

Digitized by Google

osvěstila, zavučè se pod postelj i spasi se tako, a nesrětni ubojica, pošto se je, umoren žalostnim i bogomèrzskim svojim činom, šetajuć po sobi odmorio, razbio je ormare i ladice, misleći da novacah najde, kojih ipak, kao sto je meni poznato, našao nije, pa onda odè. Kao što je služkinja povědala, ubojica je vèrlo dobro obučen bio, dugačkih bèrkovah, glave rubcem omotane. Koliko nas je ovaj nečuveni zločin zabunio, može si čovèk misliti. — (Ubojica je u sličnom pokusu u Optuju uhvaćen.)

Iz Varaždina. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo dostojalo je previsokim rěšenjem od 14. travnja m. g. starinskomu kolegialnomu u Varašdinu stolujućemu čazmenskomu kaptolu urese podèliti. Te urese je presv. predstavnik zagrebačkog kaptola, i prior Vrane, Ivan Kralj po nalogu njegove preuzvišenosti, gospodina nadbiskupa, u varašdinskoj kolegialnoj cèrkvi uz primèrenu svečanost prečastnoj gospodi kanonikom istoga kaptola dne 23. sěčnja podělio. K svečanosti sabrala se je bila množina odličnih osobah i ostalog pobožnog světa. Poslě dovèršene razdělitbe služio je presv. gospodin službu božju sa *Tebe Boga hvalimo* za blagostanje visokog vladajućeg para, a poslě dovèršene svečanosti počastiše prečastna gospoda kanonici ovdašnje častnike sjajnim obědom, za 70 osobah priredjenim, kojom prigodom biše napite zdravice za njihova veličanstva, cara i caricu, koje su obćim oduševljenjem odzdravljene. Isto tako razděliše prečastna gospoda znatnu milostinju medju domaće siromahe. —

Iz Beča. 23. sěčnja. (Dop.) Evo Vam prěko Beča něšto malo novinah iz Bosne o stanju tamošnjega katoličkoga kèršćanstva. Ja ih imadem iz pouzdana izvora. To jedno, a drugo i važnost njihova prinuka me, da Vam ih priobćim. Bit će Vam poznato, kako su ovo prošlih godinah někoji znatniji članovi tamošnjega redovničtva obilazili oko katoličkih europejskih dvorovah i mogućnijih posebnikah, proseć podporu za odèržanje i razširenje kèršćanstva u Bosni. Kao što je revnost tih svećenikah bila neumorna, tako su se i prošnjam njihovim odazvali velikodušni vladari, opredělivši im u pomoć znatne godišnje podpore a i drugi kèršćani priskočiše, te se u malo vrěmena sabrà novca, kojim se sada, pošto se je i turska vlada, něšto sama a něšto ustupivši drugím europejskim silam i, što no vele, dubu vrěmena, to jest pobědnim ideam kèršćanstva, smilovala te něka práva i polaštice kèršćanom u svom carstvu podělila — podižu na sve strane kuće božje, kao spomenici pobědonosna kèrsta nad poluměsecom — na zemljištu njegovu kao što nam pišu, gradi se u ovaj par: u Zoviku (5 urah od Rajeva sela), zatim na Pleanu (5 urah od Broda) samostani i cèrkve; u Gučjoj Gori kod Travnika i u Gorici kod Livna, takodjer samostani i cèrkve; u Sarajevu, Vidoši, Dolcu nove cèrkve. Ona u Dolcu već je dogotovljena i na sve Svete dèržala se je u njoj pèrvi put služba božja. Napokon razširuju se samostani i cèrkve, primèreno novim potrěbštinam, u Sutisci, Varešu i Kreševu.

Dne 17. prosinca uměstio je svečano Fra. Martin Nedić, prečastnoga otca Marijana Šunjića, o kom se je u ovom listu već govorilo, za biskupa bosanskoga pa kako su u pritomnosti sabranoga redovničtva pročitane papinske bulle, koje mu stigoše dne 14. pros., metnuše mu križ na pèrsa a pèrsten na ruku. Uvěreni smo, da predostojni taj svećenik lik Spasitelja nosi kako na pèrsih tako i u sèrcu svom i da mu ona desnica njegova neće izgledati slave od svetoga znaka, koj ju resi, nego da će se njome to jest dobrimi děli i svakom krěpošću proslaviti visoko granje toga novoga glavara cèrkvenoga. Naslov je dobio „Episcopus Panadensis (upravo Paneatensis) et Vicarius Apostolicus Bosniae.“ *) Taj dan bio je osobito proslavljen u Fojnici i već su otišle po svoj Bosni okružnice, kojimi se javlja svećenstvu i narodu, da je Marijan imenovan biskupom bosanskim. — Mislim, da se neću niti prenagliti niti prevariti, ako reknem, da se odlazak Fra. Karačića, dosadanjega naměstnoga Vikara apoštolskoga cum facultate Confirmandi u Hercegovinu k biskupu Barišiću upravo u ovaj par, gdě je Marijan biskupom postao, imade smatrati kao žalostan dokaz, da one razpre medju tamošnjim redovničtvom, koje su se osobito u novije vrěme višeputah pojavljivale i na veliku sablazan i smutnju svega kèršćanstva žestoko vodile, — još sasvime prestale nisu. Medjutim se nadamo, da će věšta vlada Marijanova stranke ujediniti. Novoimenovani biskup imao bi još ovoga měseca doći u Djakovo, da tamo bude posvećen, a odonud će na něko vrěme amo u Beč.

Kad smo već u govoru o Bosni, a ono ću da vam napomenem něšto malo i o katoličkoj misii u Biogradu, Tu věst imadem s druge isto tako věrodostojne strane. Bit će Vam znano, kako je sèrbska vlada na jedanput, bud sobstvenim nagonom, bud od drugud privoljena, odlučila da gradi u Biogradu na svoj trošak katoličku cèrkvu i do nje župnu kuću te da kod te cèrkve naměsti takodjer katoličkoga svećenika pod svojom plaćom; ali sve samo pod tom pogodbom, da taj svećenik bude u napredak fratar bosanski i svakako podanik turski. U to ime běše takodjer rečena vlada kroz posebnoga pověrenika od svoje strane — někoga vladnoga savětnika — stupila u dogovor sa poglavarstvom

*) U Zedlerovom: „Grosses vollständiges Universal-Lexicon V. Bd. S. 49. od god. 1733. Leipzig“ nalazim o tom městu slědeće: „Caesarea Philippi, eine Stadt in Galilea, an dem Ursprunge des Jordans, hiess erst Paneas, bis der Vierfürst Philippus, des grossen Herodis Sohn sie mit ansehnlichen Gebäuden zierte und erweiterte und ihr dem Kaiser Tiberio zu Ehren den Namen Caesarea beilegte. Plinius V. 45. Sozomenus V 21. Josephus Antiqq. Jud. XVIII. 2. de bell. Jud. II. 9. König Agrippa nannte sie Kaiser Neroni zu Ehren Nerodiadem. Josephus Antiqq Jud. DX. 9. Cellar. Not. Orb. Ant. III. 13. §. 250. Sie hatte ein Bisthum, welches unter Tyrus gehörte. Jetzt soll sie Beline oder Bolbek heissen. Hieronym. ad Math. 16. 13. — Bellon. II. 98.

Digitized by Google

redovničke dèržave bosanske. Moram iskreno izpovèditi, da smo se svi mi, što nas je ovdè južnih Slavjanah, čuvši to, od sèrdca obradovali, smatrajuć u toj — kao što ju mi dèržasmo — koncesii, znatan korak ako ne k ujedinjenju, a ono boljemu nego li dosada bratskomu sporazumljenju izmedju Jugoslavenah istočne i zapadne cèrkve. Nu čini mi se, mi nevidismo, do samo povèršinu. Bèše nam, kao grom iz vedra neba, kad no evo jučer čitasmo, da se od strane apoštolskoga vikariata za Sèrbiju protestira svom silom proti toj koncesii dotlè, dok vis. austrijanska vlada neprimi na se jamčenje iliti garanciu za ta práva, što se tamo daju kèršćanstvu. Dalje neću da govorim ni rèči. To sada već zaseča u diplomaciu, u koju se ja nerazumijem nimalo. Cèli posao čudno izgleda, nu na poslèdku ništa nebiva bez uzroka. Prostije i radostnije od toga biti će Vam po svoj prilici ono, što sam Vam javio o povoljnom stanju kèršćanstva u Bosni; nu da nisam pèvao pèsmu za badava, evo i jedna molba za podèlu.

Te cèrkvice, za koje Vam rekoh, da se zidju, a nèkoje su već i gotove, imadu istina svoja četiri zida, svoj krov i nèšto malo naměštaja u nutri — kako koja. Ali većina, kao što evo čitam iz pisma — komu moram vèrovati — neimade gotovo ništa, što trèba za cèrkvu; niti kaleža, niti kèrsta, niti kandila, ni nikakove odore cèrkvene. Tud se ujedno predlaže srèdstvo, kojim bi se ovoj oskudici doskočiti moglo, nedirajuć u mèršave ili nikakove glavnice novih cèrkvah, s kojimi će se jedva dozidati moći. To srèdstvo moglo bi se i kod nas uporaviti, gdè imade medju svećeničtvom rodoljubja izdrava, krèpka, dèlotvorna kèršćanskoga duha. — Običaj je u nèkih opatičkih samostanih, te duvne za novce, što su dobile u ime misah, da se odsluže kod njih, grade cèrkveno odèlo, a plaćene mise odslužuju pobožni i čovèkoljubivi svećenici bezplatno tako, da se ono odèlo može razdèliti ubogim cèrkvam, koje neimadu srèdstvah, da si ga sáme nabave. Neznam neće li Vam o toj stvari doći i službenim putem, alj došlo nedošlo, ja Vam evo to javljam, jedno, neće li se naći svećenikah, koji bi bili pripravni uzeti na se po koju misu za siromašne cèrkve bosanske, da se i u njih može Bog slaviti čim dostojnije, a po tom, možebit da imade u po gdèkojega pojedinca i stvarih takovih, koje su za cèrkvu, kao kèrstovah, kandilah i t. d. pa bi možebit darovao braći preko Une i Save, da mu se tamo spominje ime u molitvah pravovèrnih. Uredničtvo bi možda dobro učinilo, kada bi pozvalo u tom smislu na prineske i preuzetje misah i nevèrujem, da se medju našim bogoljubnim narodom nebi našlo ljudih svih stališah i obojega spola, koji što za ništa drugo učiniti neće, — učinili bi na neposrèdnu slavu božju. *J. J.*

Iz Němačke. — Poznato je, da je dr. Schöpffer u najnovije vrème ustao proti Kopernikovu zvèzdarskom sustavu, te nastoji dokazati, da zemlja u srèdotočju nebeskog prostora stoji, a sunce s ostalimi planetami da se okó nje vèrti. Taj Antikopernikovac uputio se je bio onomadne u Potsdam, da u tom drugom stolnom gradu Pruske dokaže: 1. da se zemlja neokreće, 2. da je věra za lèčenje svih bolestih uspěšnija nego lèkovi. No redarstveno ravnateljstvo nije se valjda slagalo s doktorovimi nazori, te ga je s prešnim putnim listom u njegovo rodno město, Quedlinburg odpremilo. Glas o čudnovatom lèčenju (na koliko nam je poznato, lèči g. Schöpffer upotrèbljenjem magnetizma) razišao se je tako po Potsdamu, da je 11. m. m. toga čudotvornog lèkara stan kao obsèdnut bio od bolestnikah, medjutim moradoše svi pokunjenih glavah otići, jer je redarstvo prije doktoru na bèrzo dèlujući lèk prepisalo. „Čini se dakle, dodaje „D. Vksblatt", da prusko redarstvo poslove inquizicie ovèršava, samo nèšto drugim načinom, nego Rim."

Iz Turina. — U Tortoni bilo je nemirah, ràdi kojih siaset ljudih je pozatvoreno. Nadbiskup je proglašenje dogme o neoskvèrnutom začetju bl. Dèvice svečanom zahvalnom službom božjom u stolnoj cèrkvi slavio a na večer razsvètljenje svih hramovah naredio, kao što i župnike potaknuo, da njihovim posrèdovanjem stanovnici svoje kuće razsvètle. Kuće su bile u istinu razsvètljene, no pred razsvètljenimi kućami visijahu velike ploče s napisi; Viva la lege dell' abolizione dei conventi! Drugi htèdoše da table skinu, no vlastitelji se uzprotiviše, te se je tako zametnula bitka, koja je samo posrèdovanjem oružane sile svèršena. —

Iz Rima. — Polag razbroja lanjske godine žive u Rimu u 54 župah 32 biskupa, 1243 svećenika, 2107 redovnikah i redovnih svećenikah, 1787 duvnah, 663 duhovna seminarca i kolegialca, 389 nekatolikah, neuračunavši židovah. Pučanstvo ukupno iznosi 178,032 duše. Godine 1853. umèrlo ih je 4505, a lanjske godine 6024 glavah — ovaj višak od predlanjske godine je uslèd kolere narasao.

Iz Pariza. Pariz nije nikada toliko za cèrkvu i službu božju učinio koliko u ovo vrème. Godina 1848. tèrgla ga je iz sna. Na srèću buknula je socialistička bolest jošte dosta rano, te joj se je moglo predusresti. Sad se sve čini, samo da se rana izlèči: svake godine dižu se župe. Nove cèrkve dižu se iz temelja, stare bivaju popravljane i polèpšane, pa toga je upravo trèba. — U st. Germain de Près pozlaćen je sav chor tja do stropa; u dragocènih okvirih sjaju se najizvèrtnije staklene slike; skèrletnocèrveni stupovi, na kojih modro nebo sa srebarnatimi zvèzdami stoji, udara čovèku veličanstveno u oči; tu čovèku pada na pamet kolinski stolni hram. U st. Germainu de Près leži poljski kralj Kazimir pokopan: on je umro g. 1672. kao opat samostana; na njegovom cèrnom nadgrobniku kleči bèlomramorni kralj

Digitized by Google

kao strašilo, te pruža žezlo i krunu svojemu sv. zaštitniku, kojega se oltar naproti nalazi. Al danas nas nĕšto vuče u Pantheon; danas je blagdan sv. Genovove nantske. Na ulaznim križem visi stĕg, bio i modar. Sa svoda kapele svetice visi baldachin, pod njim stoji na povišenom mĕstu škrinja sa svetimi ostanci, okružena trogubnim redom svĕćah, na jednoj strani stoji svećenik u roketi i pobire milostinju, on neima dosta rukah, tako obilato padaju darovi. To je trajalo cĕli dan tja do noći. Iz Pantheona, ili bolje rekuć iz hrama sv. Genoveve odoh u cèrkvu st. Etienne. Ovdĕ bijaše svetica najprije smĕštena. Za onda stajaše cèrkva pod zaštitom drugog svetca. Onda biše njene kosti u Pantheon prenešene, koj dèkako za onda nije Pantheon bio. Zato su obe cèrkve bile najsjajnije izkićene. Naloga svĕta kod groba bijaše velika. — Zvonjenju neima kraja; pobožnost traje cĕli dan; propovĕdi izmĕnjuju se pĕvanjem, pa to traje do večera. Pred cèrkvom prodavaju se njene slike molitve i legenda. Polag legende živi Genoveva u vĕčnoj mladosti, Ona bijaše lĕpa nantska pastirica, koja je neprestrašeno pred Attilu stupila te mu gnjevom božjim prĕtila, ona je bila s velikim počitanjem na dvoru prijeta, te svojim uplivom na suprugu Chlodovigovu ovoga kralja na kèršćanstvo obratila. Sjajnih vozovah nije bilo jučer viděti. U cèrkvi vèrvljahu siromasi, te čovĕk nije mogao bez ganutja gledati, kako su bolestna i izmèršavĕla lica svoj krajcar žèrtvovala dobroj Genovevi, koja je nĕkoč siromahe hranila i oděvala. Velikaši svĕta trunu u zaboravi; oni prelaze kao što prelaze interesi kratkih hipovah. Velikaši cèrkve su vĕčni kao što je i ona. Zato bi doslĕdno bilo, kad bi se izbrisao s Pantheona nadpis: „Aux grands hommes la patrie reconnaissante.“

---

* Napulj. Velika razmirica medju Jezuitami i kraljem sravnana je mirnim putem. Častni otac Beckx, general jezuitskog reda, uputio se je upravo rădi toga u Napulj, da razdor utaloži, što mu je za rukom pošlo. Zabranjena po napuljskom redarstvu „Civiltà Cattolica“ dozvoljena je opet u dèržavi obiuh Sicilijah, te je k tomu jošte javljeno, da će častnim otcem Jezuitam od strane vlade, u znak zadovoljstva, za ravnanje biti predan jedini kolegium, koj jošte nije bio pod njihovom upravom, naime zavod vojne učione (collegio della nunziatella).

* — Napuljsko pučanstvo pokazalo je sjajnim načinom svoju ljubav prama bl. Dĕvici. Električki bèrzojav oglasio je iz Rima veliku novinu, koju s nestèrpljivošću očekivahu. Kralj je svojemu pod oružjem stojećemu vojničtvu javio papinu odluku, koju je grad gruvanjem topovah pozdravio. Pučanstvo udari u najveće vesetje. Umah se sastavì sjajni obhod, koj kod pravilno uredjene svečanooti nije mogao sjajnije izpasti.

* Prekrasna tiara, što ju je španjolska kraljica Isabella II. sv. otcu za poklon poslala, prispĕla je ovih danah u Rim. Na njoj se nalazi 18,000 prozirnih diamantah. Čovĕk si nemože ništa krasnijega predstaviti. Najlĕpša tiara, koju papa prigodom velikih svečanostih nosi, je poklon od Napoleona I. Španjolsku tiaru donesoše iz Madrida tri osobe, od kojih je jedan zlatar, koj ju je napravio. Povèrh toga poslano je sv. otcu jošte nĕkoliko diamantah, kojimi bi se izpadnuti nadoměstiti mogli.

* U Krimu naznačuju ruski svećenici svojemu puku uzrok zašto nisu jošte saveznici uništeni: „Car nije dopustio da se unište, jer želi grĕšnikom vrĕmena ostaviti, da se mogu pokajati.“ — Zar nije to velikodušnost?!

* Poznanjski nadbiskup, preč. g. Leo Przyluski povratio se je ovih danah iz Rima. On je donio do 12. počastnih medaljah, što ih je sv. otac poslao onim osobam, koje su se prigodom požara minule godine oko branjenja stolne cèrkve odlikovale. Ove medalje, noseće na jednoj strani dobro pogodjen obraz njegove svetosti, načinjene su upravo u tu svèrhu u Rimu, te su po nadbiskupu dotičnim osobam poslane.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postao je:

Gosp. Adamović Josip, dosadanji upravitelj u Viduševcu, župnikom tamo.

Premĕšteni su:

Gosp. Langer Ivan, dosadanji župnik u Sunji, kao takov u Gore;

„ Hegedić Stanko, zakleti pisar u nadb. pisarni, na vlastitu molbu za duh. pomoćnika na Bèrdovac;

„ Vèrbec Mirko, duh. pomoćnik iz Stupnika na Bosiljevo.

Preminuo je:

Gosp. Nikola Cèrnek, izsluženi župnik jesenjski.

Urednik **Josip Torbar**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 6. — TEČAJ VI. U SUBOTU 10. VELJAČE 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi.

Über den Sinn des Christenthums ist das Katholische Bewusstsein im Reinen — es stände übel mit ihm, wenn es erst im neunzehnten Jahrhundert seines Bestehens sich und zwar in den Hörsaalen der Philosophen über Das belehren und unterrichten lassen müsste, was seine Lebenssubstanz, seinen lautschlagenden Herzpunt ausmacht, und wovon es zu allen Zeiten und in sturmbewegten Tagen mit dem Blute heiliger Märtyrer gezeugt hat. A. f. theol. Lit.

(Dalje.)

A. St—ć. — Čověčanstvo, kao što ga kèršćani priznaju, jest potomstvo grěšnog praotca; grèh i poslèdice grèha — smèrt, nevolja, obsèna uma, tumaranje iz jedne bludnje u drugu obstoje faktično u pokolenju i nemogu se zanijekati. Pa u ovom skvarenom stanju, je li znanost il učenost naša, je li mudrost i um čověčji kadar bio učiniti da se čověčanstvo ipak uzdèržalo u takovu položaju, te se nisu početkom objavljene istine sasvim izgubile? Je li našemu pokolenju kadra bila učenost il sama dobra dèla oproštenje grèha pribaviti? Uzalud bi bilo sve ovo, da nije bilo milošće božje! — Nadalje kad bi učenost i znanje kadra bila vrèmenito i věčno usrèčiti čověka, kako bi se ovog usrèčenja nadati mogli oni, koji niti prilike niti srèdstvah, niti umnih darovah neimadu za višu znanost; što bi siromah zanatlija, poljodělac, koji se danom i noću u znoju svojeg obraza skèrbe za komadić hlèba, kadri bili doprinèti k sreči cěloga čověčanstva ili k svojoj? Ako bi samo znanost naprèdak čověka usrećiti mogla — kako bi se nadati mogli i vèrovati, da će děca, koja za nčkoliko salih poslè svoga narodjenja umru, věčno spašena biti, koja niti učenosti niti čudorednosti neimadu? Pa ipak polag nauka sv. cèrkve imaju takova děca učest u věčnom blaženstvu, jer im je po svetotajstvu kèrsta milost božja u dio pala. To je dakle cilj naš, tamo svi trudi i sve težnje naše smèrati moraju, da ovu milost zadobijemo, koja nas stalno usrèčiti može. — Milost dakle božja i uzdanje u nju, to su naši stupovi, na kojih imamo graditi naše blaženstvo.

Onu toli željnu istinu, koju filosofia absolutnom naziva, koju traži stopèrv u budućnosti, poznamo mi kèršćani već 19 stolètjah, mi ju navèšćamo svim narodom, mi ju štujemo i kao dragocěno blago čuvamo: milioni pravovèrnih pripravni su svoju kèrv za nju proliti. No ova istina nije proizvod mudrosti i znanja čověčjega, nije poslèdak spekulacie čověčanske, snovane u nèkoj absolutnosti prošastnosti, sadanjosti i budućnosti, nego je historički, svètoznani dogodjaj — koj se zanijekati neda — a ova istina je Isukèrst. „Mysterium, govori Apoštol, quod absconditum fuit a saeculis et generationibus, nunc autem manifestum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriae Sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae, quem nos annuntiamus.“ List na koloss. 1, 26 i t. d. A ovoga Isukèrsta objavio je Bog ljudem za Sina svoga, koga slušati moramo. Mark. 1, 11. i Mark. 9, 6. Ovu dakle istinu mi kèršćani spoznajemo i priznajemo za jedinu spasonosnu. Pa tu istinu, temelj blaženstva, neproměnljivu kao što je neproměnljiv vrutak, iz koga je potekla, da ostavimo ili zaměnimo za izmišljotine čověčje mačte, koje su od danas do sutra?

Nadalje gataju noviji mudraci, da se je kèršćanstvo preživèlo, da je bivstvovati prestalo — barem u onom obliku, u kojem ga katolička cèrkva uči — dakako, što se ljudem htilo, to im se je snilo. Istina je doduše, žalostna istina, da je pozitivno kèršćanstvo prestalo bivstvovati kod mnogih tako nazvanih učenjakah, koji su se bacili za titrajućimi svètiljkami pukih čověčjih sanja-

Digitized by Google

jih te su jošte zadèržali samo kèršćanske nazive u svojih mudrovanjih, istina je, da je kèršćanstvo prestalo takodjer bivstvovati kod mnogih ljudih u porabnom životu -- to je sve istina, no jeda li je zato prestalo takodjer u svojoj predmetnosti, smatrano kao sustav nauka Bogom objavljenog? Coelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt — to je istina věčnom istinom izražena, koja će pèrkositi svim vèkovom, svim protivnim naporom oholih umovah. Neprijatelji kèršćanstva mogu ga tumačiti kao sustav jedino na Mosaizmu osnovani, oni ga mogu smatrati kao izum čovèčanskih silah, koj nije drugog podrèkla do prirodjenosti čovèčje imao — oni to sve mogu činiti, no istina ipak ostane istinom. Za kèršćanstvo govore dva razloga, koja su uvèk najsilniji branitelji njegove božanstvenosti -- njegov nutaruji predmet i historički život — to je dvoje jamstvo, koje neće nikad dopustiti, da prestane bivstvovati. Panteistički mudraci imaju jednu absolutnu ideu, koja se skiće po čovèčanstvu kao Sue-ov vèčni židov, no koja nije nikad bila savèršena, nego svoju savèršenost ima postići samo u savèršenstvu čovèčanstva. Ta idea im je sve: -- Bog, duh čovèčanski, priroda sa svimi svojimi silami i pojavi — to je njihovo kèršćanstvo. I mi kèršćani priznajemo, istina, absolutnu ideu, no koja je slovo utèlovljeno, ideu, koja je od trojedinog Boga proizašla, savèršena na svèt došla, kojom čovèčanstvo ima svoju savèršenost postići a ne ona čovèčanstvom. Ta idea nam je kèršćanstvo -- ono je vèčno, kao što je njegov otac, od koga je u objavljenom slovu -- upućenom vèčnom sinu proizašlo, i kao što je Duh vèčni, koj ga neprestano oživljuje i čovèčanstvo s njim nadahiva. Ovu ideu mogu mudraci u svoje filosofičke sustave uvuci, razglabati, razbirati, no na kraj joj neće nikad doći moći — absolutnost se neda ograničiti u relativne medje, pa kad misle, da su joj na kraj došli, na jedanput naći će u svojih sustavih golu okostnicu, tèlo bez duše — vèčna idea, upućeno slovo izmaklo se je izpod njihova anatomičkog noža, utekla im je uzpèrkos njihovu filosofičkimi naočali podvostručenu pogledu. Ona se je kao čisti fenix iz praha njihovih strunutih sistemah izmakla, te je prešla k onim, koji ju štuju i pred njom se ponizuju, jer neima druge idee do idee pravoga, Bogom-čovèkom objavljenog kèršćanstva, neima drugog filosofičkog sustava do sustava Isukèrstova. Oni vele da se ta idea u različnih vrèmenih kod različnih narodah različno pojavila — pravo imaju. Kad je koj narod grèšnim životom nevrèdan postao, da ju čuva u sebe, ostavila ga je i otišla je tamo, gdè su ju otvorenimi rukami kao ozebó sunca dočekali. U prastaro vrème ostavljala je narod za narodom, te se udomila u izraelskoj kući, koja joj bijaše do preporodjenja čovèčanstva najmiliji stan. Kad ju je Isus učinio obćim blagom svega kolikog čovèčanstva — jer neimade razlike medju židovom, gèrkom etc. — onda su se kùpili oko nje narodi kao tumarajući po tmini putnici okó svètla. Ima tomu prèko 18 stolètjah, što je podnèla svakojakih proměnah ne objektivno — jer u tom obziru neima proměne — nego subjektivno. — Neka nam oprosti blagi čitatelj, što kèršćanstvo, u svetoj našoj cèrkvi usrèdotočeno, zovemo sveudilj ideom, mi smo ju protistavili suhoj panteističkoj idei nèmačkih svebožacah. Tko je kriv gospodo mudraci, da ta idea od onog vrèmena, od kad su razmetani svi bedemi, kojimi su prije narodi izmedju sebe razdèljeni bili, od kad su dèlovanjem milosti božje svi bez razlike u carstvo te idee primljeni bili, da, velimo, i od onog vrèmena nije ostala kod svih narodah u jednakom stanju. Kaže se, da je kuća Majke božje, koja se sad u Loretu nalazi, bèžala iz jednog mèsta na drugo, od jednog naroda k drugomu, kao što je koje mèsto ili koj narod nevrèdan bio, da ju ima kod sebe. Ovako se ima stvar s kèršćanskom ideom. Kad su ju vladari progonili, njene slèdbenike ubijati a njene svetinje rušiti dali, jeda li je čudo, što je ostavila robove tèla, te se uputila k onim, gdè su ju milo primili. Ako samo nèšto okom svèrnemo na starinsko rimsko carstvo, bit će nam stvar jasna. — Kakove poslèdice ostavi ona za sobom u onom narodu, odkud ju progoniše, može si čovèk misliti: tu je tmina, neznanstvo, glupost, robstvo, duševna i tèlovna nevolja. Kako da bude tamo svètla, gdè su suncu zatvorili ulaz k sebi? Kako da tamo bude znanosti i prosvète, gdè su jedino vrèlo mudrosti prèko granicah otèrali? Kako da tamo bude pravice, gdè su jedini valjani zakonik, jedini obćeniti „jus gentium“ ukinuli? Kako da tamo bude slobode, gdè su uzor slobode odbacili? Zar nam to bèlodano nezasvèdočavaju lèpi krajevi, gdè se danas poluměsec s križem bije? — Drugi uzrok, što kèršćanska idea prelazi od naroda k drugomu, jest oholost i bahatost mudracah. Mudraci svojim sve dokučiti želećim umom stanu razglabati objavljenu ideu, nemogu u svojoj bahatosti priznati svoje ograničenosti, upuštaju se korak po koraku u dalnje svojevoljne razprave nedokučive idee, pa nemogav joj na kraj stati, obuku ju u tèsno odèlo čovèčjih spekulaciah, a onda ju predstavljaju svètu kao izum čovèčji: takovim putem dojde se do onog stadia, gdè je današnji protestantizam — do negocie. Tad se dakako povuče idea iz učenih hramovah medju puk, no ako ju i simo filosofička oholost

Digitized by Google

progoni, tad jao narodu takovu; opustošivši neharno plême, ostavi ga i ode k drugomu. Medju takovimi uzroci ima ih jošte mnogo drugih, kojih ovdě izbrajati nemožemo. Pa je li će ta idea bez prestanka tako prelaziti iz srědine jednog naroda k drugom, je da li se neće nigdě nepomično nastaniti. Nipošto, to bi žalostno bilo za čověčanstvo; nego prelazi i dolazi, kao što se narodi proměnjuju — to je za narode škola. Kad su jednom prognali evangjelje iz svoje srědine, pa su okusili težkih jadah i nevoljah, uvidjaju da neima spasa bez Isusa, otvore mu svoja sèrca, a on se povrati kano dobar pastir k svojemu stadu, kano otac k svojoj děci. S toga obzira je pověstnica u pravom smislu učiteljica čověčanstva, jer su nutri pobilježeni puti, po kojih je narod išao k propasti ili k blagostanju. — Tako mi kèršćani pojmimo ideu kèršćanstva i njeno razširenje, tako shvatamo njeni prelaz i njene pridesivše se u različnih vrěmenih različne proměne. Pa ovo naše shvačenje nije osnovano na temelju pukog umnog raisoniranja, nego je posvědočeno tečajem pověstnice, istinitimi dogodjaji, napram kojim su — tako nazvane filosofičke — sanjarie mudracah gole klapnje. Nama je kèršćanstvo samo u sebi věkom neproměnljivo, a ne ravnajuće se polag duha vrěmena; nama je ono conditio sine qua non věčnog spasenja, a ne samo kakov filosofički sistem, kao što su ga mudraci imati radi; ono nam je vrělo milosti božje, bez koje je čověk u ćudorednom světu, što je dèrvo, kojemu je korenje podrèzano; nam je Isus sve, kak veli sv. Ambroz: „omnia nobis est Christus, — si vulnus curare desideras, medicus est, si febribus aestuas, fons est, si gravaris iniquitate, justitia est, si auxilio indiges, virtus est, si mortem times, vita est, si coelum desideras, via est, si tenebras fugis, lux est, si cibum queris alimentum est, a sv. Pavao Apoštol: nihil scio praeter Christum et hunc crucifixum! —

(Konac slědi.)

Odlučenje město oslobodjenja kèršćanah u Turskoj.

Znameniti časopis „Hist. pol. Blätter“ donio je nedavna važno razmatranje pod napisom: „Zukunft der Türkei,“ iz kojega mi vadimo razmatranje pod napisom: odlučenje město oslobodjenja kèršćanah. „Jedini put, kojim se može raja u Turskoj izbaviti iz iztočne zamèršenosti, mora upravo protivno udariti napram tako nazvanoj emancipacii: Svèrha ovoga puta nije da se truloj barbarskoj dèržavi njeno životarenje produži s uštèrbom zdravih kèršćanskih živaljah. Tu se neizlazi iz onoga načela, koje dèrzovito dira u osnovu věčne providnosti, da se naime osmansko gospodovanje ima na svaki način uzdèržati. Odlučenje osniva se upravo na onoj istoj aksiomi, kojoj Ruska od davna svoju prevagu zahvaliti ima: „Turska mora propasti“ No svèrha ovoga izbora nije niti da ona cělokupna Ruskoj pripadne; nego ovdě se uzimlje glavni obzir na jedanaest milionah raje, koja ima najzakonitije právo na otu baštinu. Tim se dakako nemisli, da se Turci jednim udarcem iz svojega bona fide-posědovanja tisnu, tim većma, što se jošte za sad nezna, tko li bi imao njihovo město u Carigradu zauzeti, a kad bi se azijatske pokrajine otèrgle, postalo bi tim samo novo „iztočno pitanje“. Ovim putem nemisli se na Bosporu „stvarati,“ nego rasti pustiti. U tu svèrhu imaju se življi samo **odlučiti**, u město da ih Englezka skup stèrpa. Dok je Sultan vèrhovni vladar, neka bude posve neodvisan, neka bude vèrhovnikom, no ne polag sadanjih pojmovah, nego upravo po turski. Nad svojimi moslemini neka vlada polag svojega korana neograničeno; no što se raje tiče, neka bude onako, kao što su u njegovom carstvu něki puci, koji su izim neznatnog poreza posve neodvisni od njega, pa ipak nije Sultanu na um palo, da se vèrhu toga potuži.

Iniciativu k takovu položaju ostale raje, počamši od obćine pa do cěle grane naroda, može porta pridèržati, no to joj trěba mogućim učiniti. Europejsko pokroviteljstvo imat će pravo pozitivno znamenovanje, kad jednom po ugovoru i ustavu „odlučenje kèršćanah“ u život stupi, kao što ih više ili manje uzasebice stanuje. U obćinah ima se to udèlotvoriti samostalnim upravljanjem, domaćim pobiranjem poreza i drugimi primèrnimi právi municipalnog-sustava, onako po prilici, kako to bijaše u staroj Gèrčkoj ili u španjolskoj Indiji, tamo gdě kèršćani onako razirěšeni žive, kao medju Baikanom i rhodopejskimi planinami, kao u maloj Aziji i Siriji. Tamo, gdě ima većih sdruženjah, gdě su življi kèršćanskoga puka većma skupljeni, imaju se sastaviti placajuće dèržavice sa samostalnom, svojim silam primèrenom upravom i opredělenimi napram Sultanu dužnostmi. No nikad se neima odlučenje urediti polag vèrozakonskih razlikah, kao što Ruska želi, nego se to mora uživotvarati uvek po narodnom plěmenu polag rukovodjenja dobrotive prirode, koja se je zato toli bogato pobrinula na turskom zemljištu. Tu bi se dakako našlo takodjer mosleminah

Digitized by Google

medju pojedinimi kèrščanskimi občinami, kao n. p. u Bosni, Albaniji, u gèrčkih pokrajinah; no ipak ne Osmanah, jer onih ima u obće tamo tako malo, da ih čovèk jedva u račun uzeti može; no zato ima mosleminah, koji su od prijašnjih narodah ostali, a kod takovih bi kèrščanski svèt, osobito u Albaniji nečuvenih čudesah doživio.

U obće je razkolničtvo kod svih ovih plèmenah svoje obilježje ostavilo. . . No nitko im nemože zanijekati bogatu zakladu prirodjenih sposobnostih za razvitak i za krèpku budućnost. To je takodjer suvišno iztraživati, kako će si vladu i glavare birati; ako ih čovèk samo njihovu nagonu prepusti, to će oni već sami sebom udèlotvoriti. Pravo se kaže, da je Turskoj u onaj mah, kako joj se neograničeno upravljanje svojih podjarmljenikah oduzme, korenje podsečeno; tim većma valja se sporazumèti, tko da zauzme mèsto usahnuloga dèrva. U ovom odcèpljenju naćce svatko odgovor, pa kad se u odcèpljenju pojedina pokolènja izobraze i cèrkvenim duhom okrèpe, sačinit će tim postojanije jedinstvo. Do toga vrèmena je probitačno, da se osmanski sultanat koliko moguće na Bosporu i u prednjoj Aziji uzdèrži.

Takovo uredjenje pojedinih plèmenah raje imat će takodjer tu korist, da sebe i Tursku naproti Ruskoj braniti mogu. Čovèk doduše nebi mislio, da bi mu Ruska neprijateljska biti mogla: za vrème gèrčkog ustanka (g. 1824.) zahtèvaše sám car Aleksander, da se turski Gèrci u tri plaćajuće kneževine, onako po prilici, kako je Moldavija i Vlaška, sdruže, a car Nikola se je kod Englezke u slučaju smèrti „bolestnoga muža“ (turskog carstva) proti podignutju bizantinskog carstva, kao povećanoj „gèrčkoj zlovladi,“ kao što i proti svakom dèljenju, proti istim „malim republikam“, koje bi bile utočišta za Mazzinia i Košuta, svečano ogradio, dočim je ipak manje monarchičke dèržave predložio, k čemu bi ono odlučenje krasna priprava bila. Jeda li bi mu se dakle Ruska protivila? Moguće. Valja se samo sètiti na rèči: „pod ruskim pokroviteljstvom.“ . . U tom smislu može se barem uzeti, da jugoslavenska raja nije u tom smislu „panslavistička,“ da bi si želèla rusko gospodovanja nad svimi Slaveni. „Pravih panslavistah, veli „Südslawische Denkschrift“, nema do jedinih pletkarah i pèsničkih sanjarah; zaštitno srèdstvo proti pèrvim pruža iskreno podupiranje političkog razvitka pojedinih, poimence jugoslavenskih plèmenah; onako kao što dronjavi dangube komunizmu prijaju, bace se takodjer puci, koji su političke radinosti lišeni, izvan praktičke dèlotvornosti u sanjarie, tà upravo niti neima slavenskog naroda (?), nego samo Rusah, Čehah, Poljakah, Sèrbah, s vlastitimi pismeni i posebnim naréčjem, kojim se ponose, i kojih niti nemogu niti neće pustiti.

Pa sbilja ta plèmena raje, toli slavenska koli i pražitelji, upravo su tim najvećma naproti Ruskoj postavljeni, što se nemogu niti najmanje pomèšati. Pomoću prirodnih granicah uzdèržaše se u svojih zemljištih kod svojih prirodjenih darovah i najstrožijeg osobnog života, dočim se je na jednolikoj prostorini Ruske narodnost u pustu obćenitost razišla. Tako je priroda sama kao pripravu učinila k onomu odlućenju, dočim je veće i manje česti opisala, sve po tri u jedan okrug: gèrčko-arnautskog jezika od Albanije préko Epira, Tesalije, Macedonije do Tracije, Slavenah od sèvero-zapada préko Sèrbije i Bosne; Rumunjah u Moldaviji i Vlaškoj s pomèšanimi slavensko-rumunjskimi Bugari do cèrnog móra. Tu je trèba samo oko baciti na ote predèle i politički položaj tih narodah, te će umah svatko uviděti, da se tu nemože o takovom ustrojenju, koje bi bilo brojem ili rodom na jedan kalup nabijeno, niti pomisliti; ono mora biti dèlo samostalne slobode. —

Europa, kaže pomenuti „Südslawische Denkschrift“, mora podunavske puke ne samo od Ruske odbiti, nego mora nastojati, da ih naproti njoj u pozitivni položaj stavi, ona mora nastojati, da velevlasti o tom rade, da se tu takovi interesi podignu, koji budu vrédni obrane, a neće se imati od Ruske ništa nadati, no mnogo bojati. — Da se to učiniti uzmogne, ima se rusko-tursko pokroviteljstvo i nad Moldavijom, Vlaškom i Sèrbijom dignuti, a njihova práva i sloboštine imaju se europejskim kongresom osigurati. —

Odlučenje kèrščanah kao princip za uredjenje turskih stvarih je takodjer jedini put, koj se može preporučiti takodjer iz obzira mosliminske stranke, kojoj čovèk nemože svoje sučuvstvo čovèčnosti uzkratiti. To je stranka tako nazvanih „starih Turakah“. Takodjer medju privèržènici prorokovimi prodèrlo je od nèkoliko desetak godinah novotarenje, te su se ustanovile dvě stranke, staro-turska i reformatorska, jedna napram drugoj. Staro-turska stranka (konservativci) nepredstavlja si vèrne drugčije nego kao vladajući narod nad svimi ostalimi inovèrci, kao Muhamedovimi neprijatelji, koji su kao nèki izključeni genus tertium osudjeni na niži stupanj življenja, s nèšto malo, milostivno im dozvoljenih gradjanskih právah, u ostalom neka žive kako im drago. Obnovitelji pako nastoje da obadva skrajna življa približe, dočim su radi od vèrozakonsko-političkih svojstvah mosleminah ono odpustiti, što je potrèbito, da se obadva inovèrstna počela pomire.

Digitized by Google

Oni su najjasniji dokaz, da osmanska dèržava u Europi propasti mora. Na kojoj strani bi se mogla naći prava snosljivost, nije poznato. Turski obnovitelji nemogu odlučenje kèršćanah podnipošto dopustiti, jer je proti njihovu načelu, koje je načelo slobodno-zidarsko-materialističke „emancipacie.“ Staro-turska stranka neima nikakova drugog jamstva za obstojanje svoje mosleminske dèržave do jedinog najstrožijeg odlučenja od raje. U medjusobnom izmedju sebe položaju mogu samo takovu proměnu dozvoljiti, da nèšto quantitivno odstupe od svojih právah, što ih nad kèršćani imaju. Kad Turci uzvide, da se njihova dèržava samo tim uzdèržati može, ako od svojih právah nèšto popuste, oni će onda sigurno to učiniti, te će svoju pèrvašnju dèržavu u tèsnije granice stisnuti: kad nebudu mogli svojeg gospodovanja nad mnogimi uzdèržati, onda će ga zadèržati nad mnogim brojem ili samo nad sobom, no to neće nikad dopustiti, da se biblia ili stobodnozidarski zakonik čovèčnosti uz koran na prestol sèdne. Dotlè dok se uzdèrže, uzdèržat će se u svojem aristokratičkom položaju, no kad im nebude, kao od starine, sav imetak, kèrv i život raje na razpolaganje moglo biti, onda će se radje s nèkoliko postotakah plateżnog poreza zadovoljiti nego da sve izgube“.

Jedan protestantski glas o neoskvèrnutom začetju bl. Dèvice Marie.

Bèrlinski časopis „protestantische Zeitung für d. evang. Deutschl.“, koj učenjaci negativne unie nutar i izvan Pruske za svoj organ smatraju, donosi u svojem listu u svojoj struci vèrlo zanimiv sastavak o neoskvèrnutom začetju bl. D. Marie. S nepristojnimi rèčmi, kao što ih tamo slobodni iztražitelji upotrèbljuju, razjasnjuje se tu veliko čudo božanske milosti u tu svèrhu, da se pozitivno vèrujućim protestantom dokaže, da oni predstojećoj odluci Rima nebi smèli svoga priznanja uzkratiti. Zaključke toga razjasnjenja uzesmo si ovdè priobćiti, tim većma, što je dosadanje pravovèrno dnevničtvo dosad sasvim drugim pravcem udaralo. „Novo razmedje podignuto je izmedju nas i Rima“ — tako jednim glasom viča. A moniteur slobodnog protestentizma sudi posve drugčije.

„Znamenitost tog pitanja, veli on, jest mnogim tako nedokučiva, da nemogu shvatiti, zašto i u koju svèrhu je u ovo vrème zametnuto, i kako da se može njemu za volju toliko šuma dèlati. Pa je ipak, ako stvar uzmemo s gledišta pravovèrnog sustava, to pitanje vèrlo naravna doslèdnost, te bi se čovèk morao samo vèrhu toga čuditi, što je tako dugo zaostalo, te da ga nije već i protestantska orthodoxia u svoju srèdinu povukla, jer od njega nije tako daleko, kako bi to čovèk na pèrvi mah misliti mogao. . . Jer korenje o dogmi neoskvèrnutog začetja uvrèženo je duboko u dogmatički sistem, što ga je pravovèrno bogoslovje jošte neuzdèrmana zadèržalo, i pèrstom pokazuje slaba i trula njegova mèsta. To je historička istina svete bezgrèšne osobe Isusove, o kojoj se rádi. . . Ako nećemo da se doketismu u naručje bacimo, ili ako nećemo da prijetu dosad theoriu o iztočnom grèhu stemelja revidiramo — pa u ovo drugo neće tamo da diraju, jošte manje nego u pèrvo — tad nam ništa drugo nepreostaje, nego da uplıv iztočnog grèha na čovèčju narav Isusa takodjer s materine strane odsèčemo, t. j. moramo priznati, da je takodjer Maria od iztočnog grèha čista ostala, i, buduć da se taj grèh porodom naslèdjuje, da je takodjer Maria bez iztočnog grèha, t. j. neoskvèrnuto začeta. Pa to je ono, o čem se sad u rimskoj cèrkvi rádi, ne iz kakove samovolje, nego iz nagona nuždne doslèdnosti, pa stoga neima dvojbe, da će dogma o neoskvèrnutom začetju Marie u Rimu cèrkveno ustanovljena biti. Ako to i neima na evangeličku cèrkvu nikakva upliva, zato se ipak doslèdnim pravovèrnim evangeličkim bogoslovcem neće moći na ino, nego da doslèdnost rimskog postupanja priznaju, te da se tim štovanju Marie nutarnje približenje ćute“

Česa se čovèk bojati ima.

Onomadne sèdjahu u poštarskih kolih svakojaki putnici, bradati i golobradi, pametni i vètrenjaci, od kojih jedni govorahu ovo, drugi ono. Koji su najmanje mislili, govorili su najviše, kao što to obično biva. Naprasiti sveznalice, kakovih ima svuda po svih kutih i javnih putih, udaraše na sve strane svojom znanošću, tako da se je iz svake rèči uviděti moglo, da su to junaci, koji su noviju mudrost s kuhačami pokusali. A da o njihovoj mudrosti nebi tko podvojio, gradjahu se najviše za neprestrašene delije. Jedan rečè, da se on ničesa neboji, pa česa bi se i mogao bojati. U djavola da nevèruje, gospodin Bog, ako ga ima, primetne mudro, da mu pusti mir, jer da i on Bogu daje mir, njega dakle se takodjer neboji. Pa tako složiše se naši mudraci, da se čovèk,

Digitized by Google

ako je momak, neboji upravo ni Boga ni vraga. S rèčmi bijahu to upravo oriaši, koji se nebojahu niti Goliata. U kutu sèdjaše prost pristar gradjanin, koj je, slušajući s nezadovoljstvom bogomèrzko bèrbotanje, svoju nestèrpljivost jedva dèržati mogao. Naši junaci nisu osim Boga i vraga takodjer niti ljudskog straha ni poštenja imali, te su, opazivši mirnog gradjanina, napali nanj s nerazboritim pitanjem: „A Vi, dobri prijatelju! česa se pak Vi bojite?“ A on odgovori: „Ja se bojim Boga i čověka onoga, koj se neboji Boga.“ Ovim odgovorom poražena, zašuti derišćad.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Kao što obično, tako je i lètos preuzv. naš vèrhovni pastir prigodom približavajućeg sposta, na povèreno si duhovničtvo pastirsku okružnicu izdao. Izvan ovoga svetoga običaja pridesila se preuzvišenomu nadbiskupu, kak sám govori, prigoda da jošte s druga dva važna obzira k svojemu svećeničtvu progovori — i to s obzira na milostivnu godinu i na pučke misie. Poznato je našem čitateljem, kako je nj. svetost, papa Pio IX. svojom apoštolskom, dne 1. kol. m. g. u Rimu izdanom poslanicom podèlio odpust svim onim vèrnim, koji kroz tri měseca naznačene u apoštolskoj poslanici, i u okružnici našega preuzv. g. nadbiskupa opetovane pobožnosti izvèrše, te timi dobrimi čini nastoje dètinskim pouzdanjem sèrdžbu nebeskoga otca ublažiti i moliti ga, da odvrati od nas težke bičeve, kojimi kazni grèšno čověčanstvo. Taj jubileum se je već u mnogih biskupijah obslužio, a kod nas će se, polag ove okružnice, započeti pèrvu korizmenu nedèlju, a zaključit će se šestu nedèlju poslè uskèrsa. Tu se obširnije naznačuju pobožnosti i cèrkve, u kojih se imaju ovèršavati. — Drugi važan predmet okružnice sačinjaju pučke misie.

U novije vrème zavladao je protikèrščanski duh nesamo po gradovih nego već i po selih, ne samo medju višimi, nego i medju nižimi vèrstami puka tako, da su odtale najžalostniji plodovi u družtvu čověčjem nicati počeli. Tomu zlu pomisliše doskočiti cèrkveni vladari pučkimi misiami. One su najprije proizašle iz Francezke, te se odtale razgranile po većoj strani Europe. Netrèba našim čitateljem opisivati plodove tih misiah; oni su ih mogli u različitih cèrkvenih i mnogih političkih listovih čitati. U austrijskoj carevini, osobito po nèmačkih krajevih, su već s veće strane sa željnim uspèhom te misie obdèržavane. Pošto je preuzvišeni naš nadbiskup svladao one zapрčke, koje mu prije to preduzetje izvesti nisu dale, učinio je sve potrèbite korake, te će se pučke misie i u našem gradu pèrvu nedèlju poslè uskèrsa započeti i osam danah trajati. Obdèržavat će ih otci iz družbe Isusove hèrvatskim i nèmačkim jezikom. Svaki dan bit će više propovědih u obadva jezika, u kojih će se najvažnije istine naše vère s obzirom na potrèbštine našega puka razlagati. Izvan ovih měšovitih propovědih obdèržavat će se takodjer posebne, koje će se većma ticati pojedinih vèrstih slušateljah, n. p. nježnije i odrasle mladeži, suprugah i t. d., kaošto će to u svoje vrème na cèrkvenih vratih obširnije obznanjeno biti. Da one spasonosne misie nisu samo ovdašnjem varoščanom nego i pobližjemu puku naměnjene, razumě se samo po sebi. Mislimo, da će naš puk, uvidivši važnost ovoga svetoga poduzetja, čini pokazati, kako ga cèni, te će tim najlèpše začepiti usta onim klevetnikom, koji, nepoznajući ni duha ni potrèbštinah našega puka, ni njegovih duhovnih pastirah, ocèrnjuju po tudjih listovih stado i pastire.

— Od 4. o. m. razposlane su od duhovnog stola okružnice na naše svećeničtvo, gdè mu se nalaže, da osim naložene Collecte, svake nedèlje i svetka poslè dovèršene velike sv. mise pred presv. svetotajstvom s pukom moli pet *otče našah* i pet *zdravo Mariah* i *věru božju* za srětni porod njenoga veličanstva.

— Ovogodišnje korizmene propovědi imat će prečastni g. kanonik Fr. Milašinović, a preduskèrsna duhovnička věžbanja preč. g. kanonik Martin Pavčec.

M. Z. — *Iz Lupoglave* (Dop.). Dne 14. sèčnja kano na dan presv. imena Isusova bi obslužavana u župnoj cèrkvi lupoglavskoj trovèrstna svečanost. Najprije poděli, u pribitnosti odlične gospode i občinskih glavarah uz shodni i u sèrce dirajući govor, ovoměstni g. župnik iz zaklade nj. preuzvišenosti g. nadbiskupa, dvojici najboljih mladićah, koji se marljivim polazom, čednim ponašanjem i vèštimi odgovori u kèrščanskom nauku odlikovahu, po 10 fr. sr. — Zatim biše iz iste milostive zaklade nadareni najbolji školski mladići s molitvenimi knjižicami, dèvojčice pako s čisli i slikami B. D. M. na vèrpcah; najposlè bi, kod naredjenoga u tu svèrhu oltara sa dètetom Isusom, otvorena Bratovščina „*svetoga dětinstva*“, te svaki član, kojih se 170 do sad broji, dobi za uspomenu obrazac B. D. M, gdè je otraga napisano ime i doba člana sa molitvicom! „O prečista D. M.! moli za nas, i za nesrětnu pogansku děcu.“ — Děca su kao preporodjena iz cèrkve odlazila, a roditelji bacahu se na kolèna i šiljahu vruće molitve pred prestolje Višnjega, da im njihova pastira, koj se toliko brine za dobro dušah njihovih, mnogo jošte godinah poživi.

Iz Varaždina. Prečastni čažmenski kaptol sastavio i odpravio je na njegovo veličanstvo zahvalnicu, u kojoj izrazuje svoja duboka zahvalnosti čuvstva pram

Digitized by Google

nj. veličanstvu za poděljeno si odlikovanje, te se zavětom obvezao, da će na uspomenu poklonjene si milosti svake godine na 23. sěčnja zahvalnu službu božju za blagostanje sada vladajućih veličanstvah i cěle buduće sjajne porodice služiti.

Iz Beča, 30. sěčnja. Na svěćnicu obslužav na je po svih cèrkvah svečana služba božja sa T e b e B o g a h v a l i m o, što je kolera prestala. Čini se da je ljuta zima, što je najnovije zavladala, uništila svaki trag te pošasti. Preč. g. nadbiskup, koj se u poslu sklopiti se imajućeg konkordata u Rimu bavi, vratit će se u pèrvoj polovini měseca veljače.

Iz Turina. Dne 10. m. m. bi preduzeto věćanje o zakonskom predlogu glede ukinutja samostanah, kojom prigodom diglo se je više glasovah proti predlogu. Medju ostalimi rečě g. Vitry, da su mnoga dobra, što su za sekularizaciu odredjena, ako se pravo na obzir uzmu, privatna dobra, koja su cèrkvi stranom oporukami stranom od jošte živućih osobah poklonjena. „Dèržava dakle, ako bi savěstno htěla raditi, nebi ipak směla ta dobra posvojiti, nego bi ih morala, ako dotične samostane ukine, dotičnim porodicam povratiti. Tako je n. p. poslědnji ogranak starije loze od savojske kuće, kralj Karlo Felix, za sebe i svoje predje utemeljio jednu opatovinu sa samostanom, gdě je hotio da bude pokopan. Je da li bi vlada dobra toga samostana oteti htěla? Zar hoće da oporuku, kojoj jošte nije niti 30 godinah izminulo, ukine? — Nadalje obstoje u Savojskoj francezki samostani za gospoje, koji su odlukom kralja Karla Alberta dobili právo, da si mogu posědovanja nabaviti. Zar će sad vlada da ta dobra otme, koja su na rěč i věru kraljevu utemeljena?“ — G. Vitry prelazi jošte na drugo pitanje: on napominje, da su tri biskupa nalog dobila, da se glede samostanskog pitanja s Rimom u sporazumljenje stave, Papa Pio IX. izjavi se pripravnim, da učini koncesiah; to su biskupi ministarstvu saobćili — ministarstvo je na to odgovorilo dočim je Rattazzi-ov zakonski predlog u Rim poslalo.“ Ovomu jasnomu razpravljanju odgovorio je Asproni (s lěvice) s običnimi prostačkimi prigovori: Da duhovnička dobra siromakom pripadaju, pa buduć da je dèržava sad u nuždi, zato ima takodjer právo, da ta dobra posvoji. Jedino što se govorniku na tom predlogu nedopada jest to, što neide jošte dalje.

— Dne 12. m. m. bi věćanje nastavljeno. G. Bruvier, privèrženik predloga, pročità dugačak govor, u kojem je osobito zaključak opravdati nastojao: da duhovna sdruženja obstoje samo po gradjanskom právu; ako im dèržava gradjanska práva oduzme, onda naravski slědi, da njihova dobra dèržavi pripadnu. Za njim digne se grof Della Margarita, koj je izcèrpljenom točnošću nepravednost zakonskog predloga izveo; poimence je napomenuo, da sv. stolica u tom poslu takodjer rěč ima. Práva cèrkve da dolaze od Isukèrsta, a ne, kak g. Boumcampagni mnije, od običaja; tko prezire cèrkvu, prezire Boga, a taj jamačno Boga prezire, koj hoće da cèrkvu na prosjački štap spravi; práva, koje cèrkva na posědovanja ima, neniječe nitko, nego njeni neprijatelji. Tim da se takodjer osobna sloboda povrědjuje; godine 1848. da je sám grof Cavour taj zakon prevratnim nazvao, dočim ga je označio takovim činom, koj će istu savěst onih uznemirivati, koji nisu u potrěbu samostanah věrovali. Govornici, koji za predlog govore, da neimaju nikoga za sebe, do jedinih nadri-mudracah 18. stolětja i neprijateljah cèrkve. Protivnici predloga imaju za se biskupe, velike vladare minulih godinah i sv. otca, koj je u sakupljenom konzistoriu taj zakonski predlog odsudio. Govornik zaključi svoj govor tim, da je predlog nazvao povrědom statuta i svetogèrdnom kradjom. Ministarstvo nije moglo taj govor bez odgovora prepustiti te je zato g. Rattazzi nastojao, da predlog s právnog gledišta obrani, što mu je samo napram svojoj stranki za rukom pošlo.

Iz Rima. Koliko sv. otcu blagostanje i nevolje iztočne cèrkve na sèrcu leže, zasvědočeno je već s više činah. Od nedavna sastavilo se je u glavnom gradu kèršćanstva družtvo, u kojem učestvuju visoki cèrkveni dostojanstvenici, kardinali i biskupi, i kojega zadaća tamo směra, da se iztočna odcěpljena cèrkva s rimskom opet sdruži Pius IX. uzimlje kao u svih poslovih nevoljnog kèršćanstva svoje utočište k Bogu, te je svim kèršćanom podpuni odpust dozvolio, ako měsec danah svaki dan slědeću molitvu mole, pa se izpovědе i pričeste:

„O Mario, neoskvèrnuta Děvice, mi, tvoji službenici i děca svete rimske cèrkve, prosimo te, puni pouzdanja u tvoju mogućnu obranu, skrušeno, da od Duha svetoga, na slavu i diku njegova od otca i sina izhadjanja, na korist naše zabludile braće, odcěpljene cèrkve izmoliš bogatstvo njegovih darovah, da, prosvěćeni njegovom oživljujućom milošću, toli oholost koli i bludnje duha ostave, i da se, postavši od sèrca krotki i ponizni, opet povrate u naručje katoličke cèrkve, pod nepogrěšivo upravljanje njenog najvišeg pastira, rimskog pape, te tako iskreno opet s nami, sdruženi vezom jedine věre i jednake ljubavi, izvèršavanjem dobrih dělah slave presveto trojstvo i zajedno tebe štuju, o Děvice, mati božja, puna milosti sad i u sve věkove. Amen.“

Iz Londona piše něki dopisatelj te kaže, da je to čista istina: „Prelati su sazvani, veli, da věćaju o predmetu, koj je odveć opasan, nego da se pismeno priobći, da se naime opet poduzmu sva stara zahtěvanja Rima, r e v i z i a r e f o r m a c i e. Ja neću da o tom sudim, u kakovu to cèrkveno věće savezu stoji s po-

Digitized by Google

ličkom, osobito najnovijom diplomatičkom pověstnicom, a to neću takodjer s toga, što ruska diplomacia nčko sigurno mnčnje o tom savezu u ovaj mah kao orudje trčba; da nčki savez obstoji to je sigurno. No ja mogu kao istinitu stvar javiti, da se u Rimu očekuje od cara Franje Josipa, da će on ne samo svoje protestantske podložnike, nego takodjer druge protestante i gèrke u naručje rimske cèrkve privesti. Iz tog razloga, a ne da se svèrha ratnih operaciah osigura, odlučiše se puseyitski članovi englezkog ministarstva, da Austrijance u kneževine dovedu; pa tko misli, da ima u englezkom ministarstvu protestantska stranka, taj se vara. Znamenito je, da je soligradski nadbiskup primasom Němačke imenovan, a jošte znamenitije, da se ljudi u světu inteligencie umiriti dadu s opazkom, da je tako „ab antiquo" bilo, t. j. od starih vrčmenah, što isto znači onaj izraz, koj dolazi u Menčikovoj noti."

„Ja upravo neimam izvorah kod ruke (mala stvar!); no toliko znadem za izvěstno, da soligradski nadbiskup nije uvěk primas od Němačke bio. Pa šta je protestantskim krajem Němačke trčba katoličkog primasa? To se samo po sebi razumčva, da ima sve opet biti, kao što bijaše ab antiquo, n. p. prije reformacie. To je daleko razgranjeno mnčnje, da se Rima danas nije bojati; kad bi čovčk opreznost savčtao, mogao bi se lasno smčšnim učiniti. Neka bude, ja nisam toga mnčnja. Ja u sadanjih okolnostih nevidim nikakva jamstva proti tomu, da se opet neponovi, što se je tečajem tisućlčtja u Aziji i Europi, a u Englezkoj tečajem zadnjih sto godinah dogodilo, da je znanstveni nazor světa morao bogoslovnom město ustupiti. Ako u političkoj štampi Němačke navada izrazah postaje navadom mišljenja, onda čovčk nesmě malo cčniti onaj upliv, koj je od toliko godinah na podučavanje mladeži okrenut." — To su fini nosovi, koji tako daleke stvari njuše — takov njuh može se samo u londonskoj magli razviti.

Iz Španjolske. Dočim većina listovah uzbija uspomenicu němačkih židovah kortesom podnešenu, čini se da će odbor za sastavljanje ustava pod uplivom Esparterovim, dopuštenje tudjih věrozakonah predložiti. Usuprot tomu primio je ovo danah Espartero odbor iz pokrajinah, koj ga je došao molit, da bi Jezuite u Loyoli směli ostati, sèrditim obrazom te im je odgovorio: „Nemojte mi ništa o tih machiavelističkih redovnicih, koje monarchička stranka na ustanak podnčćuje govoriti."

— „Univers" donosi: „Velika stran sabornikah udarila je napram cèrkvi i duhovničtvu protivnim pravcem. Zadnjih danah učinjeno je više predlogah, koji žalost katolikah povećati mogu. G. Lopez Infante, jedan od naprčdnjačke strani predložio je, da se duhovnici od izbora izključe. — U sčdnici dne 20. pros. zaključeno je, da se više neimaju zaklade za mise na věčna vrčmena činiti. Battles hoće, da se cèrkvena dobra prodaju, te da im se zabrani, da si ih u buduće nesmiju nabavljati. Taj isti predlaže nadalje, da se u biskupijskih sčmeništih već nesmě predavati filosofia niti bogoslovje. Kao što se iz novoga ustava vidi, predavat će se duhovne znanosti samo na dèržavnih sveučilištih, odkud stčdi, da će se biskupska sčmeništa ukinuti. —

---

* Na 7. m. m. položio je plemeniti grof Stolberg-Wernigerode u kalternskoj župnoj cèrkvi u Němačkoj katoličko věroizpovčdanje, ka kojemu činu je višegodišnjim iztraživanjem i čeznutjem za istinom podtaknut. Grof je po materi unuk glasovitoga sgodopisca Fr. Leopolda Stolberga, a pèrvi je, koj je od grofovske porodice Stolberg-Wernigerodske prestupio na katolicizam, dočim je cčla druga loza, izuzamši mater, koja je u ostalom kao pobožna protestantkinja umčrla, u katoličku cèrkvu prestupila.

* Prije dvě godine počeše milosèrdna braća u Bèrnu sakupljivati milostivne prineske za podignutje kupališah kod samostanskih (milosèrdnih) bolnicah. Bezplatno poštom pošiljanje takovih prinesakah u Bèrno produženo je do prosinca tekuće godine 1855. — Ovo za ravnanje onim, koji bi k tomu poduzetju čim priskočiti želčli.

* Kod Neuburga u Bavarskoj dogodilo se je veliko pogoršenje. Na božić pohèrvaše se dva momka u cèrkvi tako, da je jedan od njih okèrvaren. Buduć da je cèrkva tim oskvèrnuta, zatvorio je župnik umah cèrkvu. Ako se takova šta u cèrkvi dogadja, šta li će biti po kèrčmah.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. M. T. Vaša pisma smo dobili i priobćit ćemo ih. —
„ J. S. u M. U ovom broju nemogosmo Vam želju izpuniti; to ćemo činiti u budućem. —
„ J. J. Vaš sastavak ćemo takodjer upotrčbiti.

S više stranah potužiše se na nas predbrojitelji lanjske godine, što im nismo i bez najavljenja ove godine lista pošiljali. Ima doduše više městah, gdč predbrojitelj neima prilike, da novce pošalje, tu uredničtvo rado počeka; no prijavljenje ili pismeno ili ustmeno mora svakako prije imati, inače bi moglo brojeve izgubiti, kao što ima slučajah. — Novi predbrojitelji mogu još uvěk podpuni broj ovogodišnjih iztisakah imati.

Izprava. U poslčdnjem broju ima se u proměni zagr. nadb. město Adamović staviti: Akšamović.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 7. — TEČAJ VI. U SUBOTU 17. VELJAČE 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Načela novijih obnoviteljah napram katoličkoj cèrkvi.

Über den Sinn des Christenthums ist das Katholische Bewusstsein im Reinen — es stände übel mit ihm, wenn es erst im neunzehnten Jahrhundert seines Bestehens sich und zwar in den Hörsaalen der Philosophen über Das belehren und unterrichten lassen müsste, was seine Lebenssubstanz, seinen lautschlagenden Herzpunt ausmacht, und wovon es zu allen Zeiten und in sturmbewegten Tagen mit dem Blute heiliger Märtyrer gezeugt hat. A. f. theol. Lit.

(Konac.)

A. St—ć. — Tko ovako poznaje kèršćanstvo, on znade i može procěniti proročanstva filosofie veleće, da će kèršćanstvo prestati, il da je već prestalo, i da bi cèrkva svoj nazor o věrozakonu, za da uzmogne dělovati usrěćujuć u poslu odgojenja čověčanstva i preporodjenja na bolje, preinačiti i po pravilu filosofie uredit morala. Znamo doduše, da će kèršćanstvo prestati, da će doći vrěme, kad budemo od lica do lica viděli, što sad věrujemo: al to će za pojedince biti onda, kad se duša s tělom razstavi, kad stupi u věčnost, a za čověčanstvo, kada zadaću svoju, koja mu je na zemlji opredělјena, rèši; no kada to bude, to je tako nepoznato, kao što je istinito, da će jednom biti, jer je rekla věčna istina: nebo i zemlja projdu, rěči moje neprojdu! Luk. 21, 33.

Veli se nadalje, da je katolicizam „ein schlau erfundenes System.“ Svakomu sustavno uredjenu nauku znade pověstnica za postanak. I nauk katolički — ili kako ga mudraci nazivlju, sustav — ima svoju pověstnicu, i to tako jasnu, da je od 18 stolětjah svakomu otvorena. Kako dakle mogu protivnici kazati, da je „schlau erfundenes System?“ Zar nije utemeljitelj kèršćanstva otvoreno pred světom propovědao svoje evangjelje? Zar nije dao nalog svojim apoštolom: „euntes in mundum universum docete omnes gentes.“ Niti božanski meštar niti apoštoli nisu nikad tajno naučali niti nazvěšćali; oni nisu upotrěbljavali nikakovih potajnih niti silovitih srědstvah, nego su samo dělovali duševnimi srědstvi, koja je podupirao Duh sv. svojimi darovi. Tako se je razgranjivalo kèršćanstvo od jednog naroda k drugomu, od dèržave u dèržavu, od pokolènja u pokolènje. Koji su to dakle lukavi načini, kojimi bi se kèršćanstvo bilo odkrivalo? Neprijatelji naši vele nadalje, da su rimski pape uredili i osnovali taj „schlau erfundenes System? No neka bi nam naznačili ili ime pèrvoga takova osnovatelja, ili vrěme, kad bi se to dogodilo bilo. Pověstnica rimskih papah leži odkrita cělomu světu od pèrvog naslědnika sv. Petra do slavno vladajućeg Pia IX. Dàkako da pèrvi listovi te pověstnice nisu tako potanko napisani, kao što su potonjih cèrkvenih vladarah, no toliko je ipak nutri ubilježeno, da se može neprekinuti savez i organički razvitak katoličke cèrkve od pèrvog postanka do danas jasno uviděti. Odkud dakle vade protivnici Isusova nauka svoje razloge, da je katolicizam lukavo iznašasti sustav. Puke slutnje, gola gatanja nemogu uzpěti proti jasno govorećoj pověsinici. Sustavi světskih znanostih prelaze iz učione u učionu, od naraštaja do naraštaja, svaki um shvaća i tumači ih drugčije; oni ili dobiju nakon nèkoliko desetak godinah, ako ne prije, sasvim drugo lice, ili posve izčeznu. No katolicizam nije takov sustav. On je došao savèršen u svojem sadèržaju na svět, i samo formalno može se razvijati, koja formalnost mora uvěk ostati u suměrnosti s materialnim sadèržajem. Katolicizam ostao je dakle u svojoj bitnosti onaj isti, koj je kèrvlju Isusovom na križu zapečaćen, a da je takov mogao ostati, zato je imao višu pomoć, koja će u katoličkoj cèrkvi do svèršetka věkovah obstojati. Pod

Digitized by Google

takovim nadzorničtvom nemogoše se u taj „sustav“ „Menschensatzungi“ uvući.

Pa zašto da ti ljudi o kèršćanstvu govore samo kao o nèkom filosofičkom sustavu, kojim se samo um zabvlja? Poznata nam je njihova namèra; oni žele Isukèrsta povući u krug čověčje filosofie, koj je posebnu školu — posebni sustav utemeljio. No cèla pověstnica, počamši od najstarijih věkovah pa do naših vrěmenah svědoči, da je kèršćanstvo zavod božanski, na koj je svět do Isusova došastja čekao, a sad ga smatra kao dělo spasenja, koje je svět preporodilo i sveudilj preporadja. Da kèršćanstvo nije puki naučni sustav, nego da je zavod spasonosni, koj je upravo uvět spasenja čověčanskog, to se vidi iz velikih onih pripravah predkèršćanskih stolětjah, a osobito iz njegova nutarnjeg ustroja; to se vidi iz naročitog izključenja svakog drugog protivnog nauka o Bogu, duši čověčjoj i njenom spasenju; to se vidi iz onih skrovnih milostih, koje su s ovim naukom u organičku cělost spojene, i koje su čověčanstvo većma ublažile nego svi filosofički sustavi svih věkovah. Iz svega se dakle vidi, da kèršćanstvo nespada u red sustavah u onom smislu, kao što to mudraci misle. Pa je li utemeljitelj ovog božanskog nauka postupao u nazvěšćanju svojega nauka onako kao što to čine filosofi. Je li je on sustavno poredjivao istine, koje je od svoga otca donio? Niposto. On je naučao polag okolnostih, kao što su se iz običnog života prigode pridesile, a nauk svoj je potvèrdjivao dokazi, koji zakone prirodne nadilaze. Ovim putem udariše i njegovi apòstoli, Gdě ima dakle tu traga toj sustavnosti. Istina je, da su potonji naučitelji cèrkve i kèršćanski filosofi kèršćanstvo uredili u sustav, no na onih neproměnljivih temeljih, što ih je sám spasitelj postavio — u takov sustav, koj je uvěk oblik božanstvenosti zadèržao. — To je uzrok, da se katolicizam nemože měnjati; jer što je Bog objavio za čověčanstvo svih věkovah, to se nemože měnjati, inače nebi imalo obvezujuće sile, nebi imalo obćenitosti glede vrěmenitosti i prostornosti — nebi bilo dělo věkom neproměnljivog Boga.

Polag onih, koji sréću i blaženstvo čověčanstva zavisnim čini od sustavah filosofičkih, zlo bi ta sréća i blaženstvo izpalo, jer iz pověstnice uvidismo, kako su toliki sustavi, od najstarijeg mudraca, Thalesa, pa do najnovijeg Hegla, čověčanstvo usrěćili, a najjasnije nam to svědoči sgodopis novijih vrěmenah. Suprotivnim načinom znademo, da je tamo, gdě je pozitivno kèršćanstvo u narodu zavladalo, cvala sréća, blagostajne duševno i materialno, da su tamo bujno napredovale znanosti i umětnosti. Tko dakle hoće, da se blagostanje čověčanstva unaprědjuje, taj mora iz svih silah prionuti k pozitivnomu kèršćanstvu, a s protivne strane mora raditi, da se svi protivni njemu življi uklone, jer tamo je prosvěta, naprědak i usrěćenje, gdě se spoznaje Bog, i Onaj, koga je poslao na svět, Isukèrt.

Odlomak govora,

što ga je rekao 11. sěč. o. g. poslanik, grof Margerita u Turinu u poslu ukinutja samostanah.

„Zakon, koj nam se predlaže, jest više no puki napadaj na cèrkvu; on je rana, koja joj se zadaje: on je izdaja pučanstva, koje je radostnim klikovanjem primilo pèrvi članak statuta, kojim se katolički věrozakon kao temelj toga statuta smatra. Izvěšće, što je ovomu zakonskomu predlogu predposlano, i kojim se k uvrědi jošte gorka spèrdnja dodaje, potvèrdjuje moje mněnje. Tu se napada na práva i uredbe cèrkvene, te se jošte usudjuju ljudi tvèrditi, da oni tim misle životne izterese věrozakona promaknuti; no ja pitam učitelje toga osobitoga nauka, kakove će koristi niknuti iz ukinutja nabožnih kućah, u kojih věra cvate, i iz ostavljenih takovih samo zavodah, koji se polag mněnja ministrah jošte samo tèrpěti mogu? Zar to znači interese věrozakona promicati, ako se s cèrkvenimi nadarbinami svojevoljno razpolaže, ako se dohodci biskupskog sdèržavanja uštipljuju a ministarstvu, koje tim svoj način mišljenja obělodanjuje, punomoćja daju, koja bi se u svako vrěme pretěrana smatrati imala? Ministarstvo zahtěva na korist věrozakona punovlast, da polag svoje volje i ono malo cèrkvenih sdruženjah smě ukinuti, koja su jošte od ukinutja sačuvana; no nikad neće biti kadro da ona sdruženja, koja su ukinuta, na korist věrozakona opet povrati. Njemu je stalo samo do práva porušenja; za to, da se opet ukinuto podigne, netare si glave, ono se odriče práva k tomu potrěbitog. Na korist věre ima se takovu sistemu tim put otvoriti, da se za pèrvi početak stavi na cělo negacia cèrkve; o sv. stolici neima ni govora; světovna vlast nepoznaje nikakova ugleda, koj bi nad njom bio. Ona jedina znade što na korist věrozakona spada, te o tom rádi sama na svoju ruku.

No zar neima katolički Piemont nikakova vèrhovna pastira? Zar da ministar pravosudja bude sveudilj archimandrit i ravnatelj samostanah? Najviše pravomoćje nad biskupi i cělokupnim du-

Digitized by Google

hovničtvu bit će uvěk u njegovih rukuh, novi zakon predat će mu ga; on će sam suditi, koja věrozakonska družtva su koristna i za puk spasonosna, a koja opet neodgovaraju pojmom, koje si je on o krěposti i nabožnosti sačinio. Bijaše već někad vladah, koje su napram věrozakonskim redom neprijateljske bile; no one su barem priznale, da konačna odluka samomu papi pripada.

No ovo stolětje načinilo je divnih napredakah; sad već ljudi neće da s tako nesrětnimi razpravami vrěme trate. Ja govorim navlaš o istinitih dogadjajih, te neću da se upuštam u razglabanje načelah, jer u takovih stvarih nemože papinska vlada da bude predmetom pretresanja, ovdě je dosta pitanje: Jesmo li katolici, ili nismo? Ako jesmo, onda nemože nikakva vlada takovih maximah staviti, koje su cèrkvi protivne; ako ih stavi, onda prestane biti katoličkom.

Nisam rad da budem nepravedan napram ministarstvu, dočim nemogu njihove nježne skèrbi za župnike priznati; no ono izvěšće, kojim se ovi tamjanom kade, a za pohvalu častnih prelatah, na kojih dohodke su sikiru digli, neima niti jedne rěčice, to izvěšće nemože mi njihovu skèrb razjasniti, i zato se neka nitko netuži, ako uzkliknem: To je lisična pobožnost, koja obzira vrědne s imanji nadaruje, što se zakonitim posědateljim otimlju; iza ove pobožnosti i skèrbi luče bělodana nakana, ne toliko da se župnici podupiru, koliko da se zavisnimi čine od volje naših ministrah, pa makar tim njihov spasonosni upliv na pučanstvo i uštèrb tèrpio. Pobožnost, kojom se biskupi pljačkaju pod plaštem velikodušja, odkriva mišljenja, što ih napram višemu duhovničtvu goje.

Ljudi su si za ugledalo uzeli one vlade, kojim pověstnica priznaje zasluge, da su takodjer putem takovih naredbah udarile. Ministarstvo nije tih vladah poimence naznačilo; možda je mislilo vladu Henrika VIII.? Ili vladu francezku poslě godinah 1789; no pèrva nas opominje na okrutničtvo vladara i robsku potištenost parlamenta; druga na konvent, terorizam i kraljomorstvo.

Ja nemogu u pověstnici nijedne vlade za ugledalo naći, koja bi takovim putem udarila bila; dakako da su to učinile takove vlade, koje su postale robovi antisocialnih slědbah, koje sklapljaju družtva za porušenje obstojećih stvarih, a onih sdruženjah nemogu da tèrpe, koja su se posvetila uzdèržanju krěposti i poredka; pa budući da cèrkva ova blagoslivlja a ona odsudjuje, zato napadaju na nju.

No ministarstvo bilo bi takodjer moglo plodove napomenuti, što su ih one vlade iz tako proslavljenih naredbah cèrpile; bilo bi nam moglo kazati, da je neizměrno blago, Henrikom VIII. oteto, za několiko godinah raztepeno bilo, da je u zadnje vrěme njegove vlade dèržavna blagajna u najvećoj stisci bila; bilo bi nam moglo nadalje kazati, da je za Elizabetine vlade parlament na korist siromakah, koji su oglobljenjem cèrkve i samostanah u najskrajnju bědu pali, 11 zakonah izdati morao. Bilo bi napokon kazati moglo; da je Francezka iz ovakovih naredbah cèrpěla razsipanje financijah, gradjanski rat i sveobću bědu; kad bi bilo ministarstvo sve to učinilo, onda bi nam bilo razjasnilo ono veliko blagostanje, koje će nam novi zakon pripraviti. Neću da poimence navadjam sve one nepravičnosti, koje zakonski predlog sadèržuje, te ću samo njegove štete označiti, o nepravičnosti nemože dakako nikakova govora biti, ako cèrkvu polag Buomcampagni-a smatramo kao blagotvorni zavod, ako s njim věrujemo, da se njeni ugled osniva samo na cèrkvenom právu, kojega naredbe podpadaju proměnam vrěmena, da ona napokon, kao što nam on kaže, od svojega utemeljitelja nije nikad práva svojine dobila. No to stoji — kao što će mi reći dopustiti — s katoličkim právom i s istinitim obstojanjem stvarih u bělodanom protislovju.

Cèrkva je naredjenja božanskog, koja je od prastarih vrěmenah imala právo svojine, te ga je upravo od svojega božanskog utemeljitelja dobila. To je cèrkveno právo priznalo i izjavilo, a nije samo podělilo; to su početni temeljni zakoni; krivověrci su pověstnicu i načela izopačili, isti právo ljubeći dusi su, kao što to svaki dan vidimo, zavedeni; no u katoličkom parlamentu mora jedanput izraženo biti, da onaj, koj cèrkvu prezire, prezire takodjer Boga. — Kadno je sv. Bernard učio, da su cèrkvena dobra baština siromakah, tim nije nipošto reći hotio, što g. Buoncampagni misli; dobrotvorni prepis o upotrěbljenju dobarah neima ništa posla s právom svojine. Ovo právo bijaše vazda priznato, te ga nisu ni neprijatelji niti progonitelji cèrkve nijekali. No ako ona ima to právo, onda se nesmě unj dirati, tko joj ga otimlje, povrědjuje pravicu, što i onda biva, ako se duhovnim redovom statutem im osigurano právo druženja niječe; a to se niječe, ako se kojemu družtvu ona dobra, koja su mu za obstanak i sdèržavanje potrěbita, otmu. Nepravični čin postane povèrh toga nečověčnim, ako se tim slabim, koji neimaju sile, da se mogu braniti, šteta nanese. To je veoma težko za redovnike, ako moraju ostaviti zavode, u koje su, koli radi svojega vlastitoga toli, radi obćeg dobra dragovoljno unišli; a jošte žalostnije je to za duvne, od kojih mnoge, koje, budi starošću budi bolešću iznemogle, bez kuće i obitelji u svět těraju,

Digitized by Google

u kojem su nepoznate, i kojega su se pod jamstvom cèrkvenih i gradjanskih právah za uvèk odrekle. Tim se osobna sloboda povrědjuje te se nečověčnim načinom tèrga ugovor, kojim je duvnam za cělo vrěme ovog prelaznog žívota utočište, sdèržavanje i pokoj osiguran. To nikam nevodi, što něki kažu: mi im damo opet njihovo sdèržavanje ili ćemo im pristojnu mirovinu osigurati; ako uzmognete to učiniti, da im povratite njihovu mladost, da ih stavite u položaj, u kojem bijahu pred ulazom u samostan: onda stopèrv možete im prepustiti, da si drugi stališ izaberu.

Stupajte uvèk napréd, no nemojte već kazati, da ljubite puk, dočim siromakom otimljete ono blago, što se u biskupijah i duhovničkih svetinjah kao posvećeni amanet (depozit) čuva. Puk će već uviděti, kako krivnjom onih, koji o pučkoj ljubavi toliko trube, neizcèrpivo vrělo njegovih utěhah sahne. Gladna světina širit će u zalud ruke za kruhom; ona će zatvorena naći vrata, gdě im je děljen bio; ta u zvězde kovana, sama sebi se dopadajuća čovèkoljubnost neće se nikad uzporediti moći s blagotvornošću duhovničtva i biskupah. Ministri će, istina, za pauperizam pripraviti zakon, te će nastojati da većem oterećenjem gradjanah uzdèrmanim financijam u pomoć priteku, no ovim zakonom, mèsto da im se pomogne, zadat će im se zadnji udarac."

Cèrtice iz savezničkog ratišta.

Težko zemlji kuda vojska prodje, kaže poslovica, a još teže onoj, na kojoj se bitke biju. Svaki čovèk mora sa žalošću motriti one nevolje, koje su obično poslědice ljutih ratovah; jedino što ovu žalost za kèršćanina u sadanjem ratu poněšto ublažuje, može se smatrati kèršćanski duh, koj se osobito u francezkom vojničtvu pokazuje. Medju mnogimi glasovi, koji o istinitosti toga pojavljenja govore, donose lyonske novine jednu poslanicu, iz koje několiko cèrticah vadimo.

„Ja se nadam, veli pisac iste poslanice, „da providnost pripravlja Isukèrstovu križu i našim barjakom očevidnu pobědu, i da će opetovano svět uviděti, da je naše oružje dignuto za slavu Višnjega. Naši vojnici poněli su križ u iztok, on će iza njih tamo ostati. — Vojnički duhovnici okruženi su sučuvstvom, počitanjem, živahnom i neprisiljenom oddanošću, kao što je to našemu narodnomu značaju prirodjeno. Jedan od tih svećenikah povědaše mi, da jošte nijedan trenutak onoga vrěmena, što je za spověd odredjeno, nije badava prešao. Tu neima nijednoga bolestnika, nijednoga ranjenika, koj nebi bio primio ili tražio pomoć svećenikovu i poslědnje utěhe věrozakona. (Kolika razlika izmedju sadanjeg vrěmena i velikog rata za francezkog direktoriuma, kad je francezka vojska ratovala po Europi, Afriki i Aziji bez da je sobom imala svećenikah, koji su onda bili prezirani i progonjeni). „Gospodine župniče! reče něki dan jedan francezki častnik svećeniku, Vi znadete, da ja od svoje strani nisam nikakov bogomoljac." — „Ja znam moj prijatelju, da ste kèršćanin." — „Dobro! Vidite na ovoj daski nad menom ono razplošteno zèrno: na njoj je moja medalja otisnuta." — „Žalibože! rečè svećenik, nije mogla prepréčiti, da niste u nogu dobili tane." — „Ah da! u nogu . . . ja je nisam imao na nozi!" — Něki mladi pěšački častnik, koj je bio opasno ranjen, tražaše od duhovnika, da mu pribavi pobožnih knjigah, jer drugih neće da čita. Drugi dan dojdě svećenik: „Nejdite blizo! kričaše mu sa strahom, „nejdite simo!" Kad ga je užasnuli svećenik za uzrok toga straha pitao, odgovori mu: „Moj otče! zar neosěćate, kako moja rana smèrdi? Morate běžati od mene; jer će me cèrvi živa raztočili. Isti ranarnik nije se usudio da me zaveže, jer se bojao, da iz njega kèrv neudari. Ja stradam strahovito: no znam, ràdi kojih pregrěhah me Bog tako oštro kazni. To je pokora, koju rado činim." No svećenik ostao je kod njega, rekav, pustite me, da se dalje razgovaramo; ja sam se već s takovimi slučaji često sukobio." — Mogao bi čovèk tisuć takovih slučajah navesti. G. N. pripovědaše mi: „Nikada neću zaboraviti, s kolikom revnosti izrězaše mi vojnici od měrničtva jedan veliki križ, i kako ga je najlěpši momak od satnije kroz gallipoljske ulice pred lěsom generala Carbuccie nosio, koj je dan prije s poznatom Vam oddanošću na koleri umro. Několiko danah prije sèrdjahu se živo Turci, kad su moju roketu viděli; no onaj dan nosijahu križ posrěd njih, bez da je ikakovo mèrmranje čuti bilo, pa danas jošte sloji na turskom groblju podignuto ovo znamenje spasenja, te će tamo i ostati, hvala slavi francezkog imena, premda stari pretěrani muhamedanci kod pogleda na ovo omrazno im znamenja hoće da skàplju od gnjeva. — Neprestrašena věra i velikodušna ljubav, druženje križa s mačem, požèrtvujuća se oddanost vojnih svećenikah i milosèrdnih sestarah zapanjuju Turke, a Engleze napunjuju udivljenjem. Něki englezki častnik rečè svećeniku B.: „Naši duhovnici běže pogibelj, koju vi tražite; oni pred kolerom prèdaju, a vi se je nebojite; njih nije nikad tamo viděti, gdě ste vi uvèk. Naša věra

Digitized by Google

neradja ni svećenikah ni milosèrdnih sestarah. Što mora čovèk odtud zaključiti?“ — „Vi valjda nećete čekati, odgovori smèšeći se svećenik, da vam ja odgovorim: „Vi ćete si odgovor sami naći.“ — „Poznato je, da su naše ladje mnogo ruskih ranjenikah dovezle, koji su kao i naši njegovani bili. Turci, kojim to s početka nije htělo u glavu, kad su viděli da Englezi nečine, kak mi, veljahu si: „Euglezi nisu tako frank (kèršćani) kao Francezi, oni imaju drugu věru.“ . . Isti Turci čude se nad požèrtvovanjem i ljubavlju francezkih svećenikah; oni neprelaze mimo nijednoga Franceza, bez da nebi dodali: „Bono Francese!“ to je sve, što su naučili. Više ruskih ranjenikah traži od naših duhovnikah pomoć věre, te je više častnikah odstupilo od razkolničtva i u naručju katoličke cèrkve umèrlo, pošto su od katoličkog svećenika odrèšenje dobili. „Znadete li, tko sam ja? zapità francezki svećenik pèrvog Rusa, koj ga je htio imati. Ranjenik odgovori: „Znam! Vi ste popo.“ — „Imadete li Vi istu věru, koju i ja?“ — Rus je odgovorio znamenjem križa. — „Zar neima nikakove razlike izmedju vaše věre i moje?“ — „Ja neznam nikakove.“ Pa tako su odgovarali svi vojnici! — Nagla smèrt dopustila je slugi gospodnjevu jedva toliko vrèmena, da se o njihovoj iskrenoj věri osvědoči, i da im zaprošeno odrèšenje poděli. Svečenik N. služio se je kod njih tumačiteljicom, někom prognanom Poljakinjom iz Minska, koja je u Francezku pobègla, te je danas sestra sv. Vincenca od Paule, koja sad u iztoku ranjenikom ruskim rane zavezuje.

Sanctissimi Domini nostri

Pii Divina Providentia Papae IX.

litterae Apostolicae de dogmatica definitione immaculatae conceptionis virginis Deiparae.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

ad perpetuam rei memoriam.

Ineffabilis Deus, cujus viae misericordia et veritas, cujus voluntas omnipotentia, et cujus sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter, cum ab omni aeternitate praeviderit luctuosissimam totius humani generis ruinam ex Adami transgressione derivandam, atque in mysterio a saeculis abscondito primum suae bonitatis opus decreverit per Verbi incarnationem sacramento occultiore complere, ut contra misericors suum propositum homo diabolicae iniquitatis versutia actus in culpam non periret, et quod in primo Adamo casurum erat, in secundo felicius erigeretur, ab initio et ante saecula Unigenito Filio suo matrem, ex qua caro factus in beata temporum plenitudine nasceretur, elegit atque ordinavit, tantoque prae creaturis universis est prosequutus amore, ut in illa una sibi propensissima voluntate complacuerit. Quapropter illam longe ante omnes Angelicos Spiritus, cunctosque Sanctos caelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut Ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera, ac tota pulcra et perfecta eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua major sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest. Et quidem decebat omnino, ut perfectissimae sanctitatis splendoribus semper ornata fulgeret, ac vel ab ipsa originalis culpae labe plane immunis amplissimum de antiquo serpente triumphum referret tam venerabilis mater, cui Deus Pater unicum Filium suum, quem de corde suo aequalem sibi genitum tamquam seipsum diligit, ita dare disposuit, u naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris, et Virginis Filius, et quam ipse Filius substantialiter facere sibi matrem elegit, et de qua Spiritus Sanctus voluit, et operatus est, ut conciperetur et nasceretur ille, de quo ipse procedit. — Quam originalem augustae Virginis innocentiam cum admirabili ejusdem sanctitate, praecelsaque Dei Matris dignitate omnino cohaerentem catholica Ecclesia, quae a Sancto semper edocta Spiritu columna est ac firmamentum veritatis, tamquam doctrinam possidens divinitus acceptam, et caelestis revelationis deposito comprehensam multiplici continenter ratione, splendidisque factis magis in dies explicare, proponere, ac fovere numquam destitit. Hanc enim doctrinam ab antiquissimis temporibus vigentem, ac fidelium animis penitus insitam et Sacrorum Antistitum curis studiisque per catholicum orbem mirifice propagatam ipsa Ecclesia luculentissime significavit, cum ejusdem Virginis Conceptionem publico fidelium cultui ac venerationi proponere non dubitavit. Quo illustri quidem facto ipsius Virginis Conceptionem veluti singularem, miram, et a reliquorum hominum primordiis longissime secretam, et omnino sanctam colendam exhibuit, cum Ecclesia nonnisi de Sanctis dies festos concelebret. Atque idcirco vel ipsissima verba quibus divinae Scripturae de increata Sapientia loquuntur, ejusque sempiternas origines repraesentant, consuevit tum in ecclesiasticis officiis, tum in sacrosancta Liturgia adhibere, et ad illius Virginis primordia transferre, quae uno eodemque decreto cum Divinae Sapientiae incarnatione fuerant praestituta. — Quamvis autem haec omnia penes fideles ubique prope recepta ostendant, quo studio ejusmodi de Immaculata Virginis Conceptione doctrinam ipsa quoque Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater et magistra fuerit prose-

Digitized by Google

quuta, tamen illustria hujus Ecclesiae facta digna plane sunt quae nominatim recenseantur, cum tanta sit ejusdem Ecclesiae dignitas, atque auctoritas, quanta illi omnino debetur, quae est catholicae veritatis et unitatis centrum, in qua solum inviolabiliter fuit custodita religio, et ex qua traducem fidei reliquae omnes Ecclesiae mutuentur oportet. Itaque eadem Romana Ecclesia nihil potius habuit, quam eloquentissimis quibusque modis Immaculatam Virginis Conceptionem, ejusque cultum et doctrinam asserere, tueri, promovere et vindicare. Quod apertissime planissimeque testantur et declarant tot insignia sane acta Romanorum Pontificum Decessorum Nostorum, quibus in persona Apostolorum Principis ab ipso Christo Domino divinitus fuit commissa suprema cura atque potestas pascendi agnos et oves, confirmandi fratres, et universam regendi et gubernandi Ecclesiam. — Enimvero Praedecessores Nostri vehementer gloriati sunt Apostolica sua auctoritate festum Conceptionis in Romana Ecclesia instituere, ac proprio officio, propriaque missa, quibus praerogativa immunitatis ab haereditaria labe manifestissime asserebatur, augere, honestare et cultum jam institutum omni ope promovere, amplificare sive erogatis indulgentiis, sive facultate tributa civitatibus, provinciis, regnisque, ut Deiparam sub titulo Immaculatae Conceptionis patronam sibi deligerent, sive comprobatis Sodalitatibus, Congregationibus, Religiosisque Familiis ad Immaculatae Conceptionis honorem institutis, sive laudibus earum pietati delatis, qui monasteria, xenodochia, altaria, templa sub Immaculati Conceptus titulo erexerint, aut sacramenti religione interposita Immaculatam Deiparae Conceptionem strenue propugnare spoponderint. Insuper summopere laetati sunt decernere Conceptionis festum ab omni Ecclesia esse habendum eodem sensu ac numero, quo festum Nativitatis, idemque Conceptionis festum cum octava ab universa Ecclesia celebrandum, et ab omnibus inter ea, quae praecepta sunt, sancte colendum, ac Pontificiam Capellam in Patriarchali Nostra Liberiana Basilica die Virginis Conceptioni sacro quotannis esse peragendam. Atque exoptantes in fidelium animis quotidie magis fovere hanc de Immaculata Deiparae Conceptione doctrinam, eorumque pietatem excitare ad ipsam Virginem sine labe originali conceptam colendam, et venerandam, gavisi sunt, quam libentissime facultatem tribuere, ut in Lauretanis Litaniis, et in ipsa Missae praefatione Immaculatus ejusdem Virginis proclamaretur Conceptus, atque adeo lex credendi ipsa supplicandi lege statueretur. Nos porro tantorum Praedecessorum vestigiis inhaerentes non solum quae ab ipsis pientissime sapientissimeque fuerant constituta probavimus, et recepimus, verum etiam memores institutionis Sixti IV. proprium de Immaculata Conceptione officium auctoritate Nostra munivimus, illiusque usum universae Ecclesiae laetissimo prorsus animo concessimus. — Quoniam vero quae ad cultum pertinent, intime plano vinculo cum ejusdem objecto conserta sunt, neque rata et fixa manere possunt, si illud anceps sit, et in ambiguo versetur, idcirco Decessores Nostri Romani Pontifices omni cura objectum ac doctrinam declarare, et inculcare impensissime studuerunt. Etenim clare aperteque docuere, festum agi de Virginis Conceptione, atque uti falsam, et ab Ecclesiae mente alienisimam proscripserunt illorum opinionem, qui non Conceptionem ipsam, sed sanctificationem ab Ecclesia coli arbitrarentur et affirmarent. Neque mitius cum iis agendum esse existimarunt, qui ad labefactandam de Immaculata Virginis Conceptione doctrinam excogitato inter primum atque alterum Conceptionis instans et momentum discrimine, asserebant, celebrari quidem Conceptionem, sed non pro primo instanti atque momento. Ipsi namque Praedecessores Nostri suarum partium esse duxerunt, et beatissimae Virginis Conceptionis festum, et Conceptionem pro primo instanti tamquam verum cultus objectum omni studio tueri ac propugnare. Hinc decretoria plane verba, quibus Alexander VII. Decessor Noster sinceram Ecclesiae mentem declaravit, inquiens: „Sane vetus est Christifidelium erga ejus bea„tissimam Matrem Virginem Mariam pietas sentien„tium, ejus animam in primo instanti creationis, at„que infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratia et „privilegio, intuito meritorum Jesu Christi ejus Filii hu„mani generis Redemptoris, a macula peccati origina„lis praeservatam immunem, atque in hoc sensu ejus „Conceptionis festivitatem, solemni ritu colentium et „celebrantium.“ *) — Atque illud in primis solenme quoque fuit iisdem Decessoribus Nostris doctrinam de Immaculata Dei Matris Conceptione sartam tectamque omni cura, studio et contentione tueri. Etenim non solum nullatenus passi sunt, ipsam doctrinam quovis modo a quopiam notari, atque traduci, verum etiam longe ulterius progressi perspicuis declarationibus, iteratisque vicibus edixerunt, doctrinam, qua Immaculatam Virginis Conceptionem profitemur, esse, suoque merito haberi cum ecclesiastico cultu plane consonam, eamque veterem, ac prope universalem et ejusmodi, quam Romana Ecclesia sibi fovendam, tuendamque susceperit, atque omnino dignam, quae in sacra ipsa Liturgia, solemnibusque praecibus usurparetur. Neque his contenti, ut ipsa de Immaculato Virginis Conceptu doctrina inviolata persisteret, opinionem huic doctrinae adversam sive publice, sive privatim defendi posse severissime prohibuere, eamque, multiplici veluti vulnere confectam esse voluerunt.

(Dalje slědi.)

*) Alexander VII. Const. Sollicitudo omnium Ecclesiarum VIII. Decembris 1611.

Digitized by Google

Cèrkvene vèsti.

M. T. — Iz Djakova dne 31. Sèčnja (Dopis). Mi svaki čas pogledjemo novoimenovanog za duševnu i posestrimu Bosnu apoštolskeg Vikara i biskupa, Mariana Šunjića, koj je u pismu svom od 13. t. m. presvètlom našem g. biskupu izjavio: da želi po njem za biskupá ovdè posvećenim i rukopoloženim biti. Dakle će malo naše Djakovo pozorištem postati rèdke i velike te svečanosti. Koliko veselje to za našeg presvètlog vèrhovnog pastira, koj odkako je kormilo biskupsko u svoje ruke latio, nijedne prigode propustio nije, da nepokaže: koliko mu na sèrcu leži dobro i naprèdak cèrkvenog života i duhovnog razvitka jednorodne braće naše u zemlji onoj, od koje po historičkom právu i predavanju glavni i stari naslov dostojanstva svoga nosi. Doisto i mi ovdè svi znamo, a i tamo sva braća dobro znaju: da se on nebi više za ondašnji kèršćanluk starat mogao, kad bi još ona stara sveza izmedju onih katolikah i ondašnjih Biskupah obstojala, nego šta se stara sada, gdè druge dužnosti i obvezanja k tomu neima, van štono mu ljubav nalaže u obće prama čovèčanstvu, a naposeb prama tamošnjoj braći našoj, koji su poslèdnjih ponajviše godinah u obziru duhovnog upravljanja mnogovèrsno mnogo patili i razžalošćeni bili. Lèpo je dakle novoizbrani tamošnji pastir odlučio, da po onom duhovne darove primi, prèko kojega rukuh u novija vrèmena apoštolskog dostojanstva svoga za tamošnje tèlesne i duševne potrèbe po naredbi njegova carskog Veličanstva, sa svih stranah široke i velike carevine naše, tolike se novčane i stvarne podpore šalju i odpravljaju. Nu kô taj njegov dolazak amo na posvećenje svoje našem Presvètlom g. biskupu veoma mil i drag bude, koliko će istom veselje nas sviuh biti! osobito koji smo u ovom biskupijskom sèmeništu, kanoti koji smo novoizbranoga tog Vikara apoštolskog imali prigodu pobliže poznavat, njegovimi rèdkimi krèpostmi čudit se i diviti, njegovim se sladkim i razboritim govorom nasladjivati. A to će veselje naše ponajviše u tom sastojati, što ćemo mu moći čestitati: da se je ono izpunilo, što je svatko od nas o njem mislio i njemu želio. — Napokon ako se mi tom njegovu došastju toliko veselimo, koji spadamo na ovu domovinu, na ovo stado; koliko mora bit veselje onih osobah u ovom duhovnom odhranilištu, koje su s one strane, ovih dvojice misnikah njihovih, ovih dvajstorice mladićah i pitomacah njihovih! Njegovim bo posvećenjem prestaju uzdisaji bosanskih katolikah za pravim pastirom, za biskupom i duhovnim otcem. Mnogi od ovih mladićah i pitomacah imadoše u njemu preklanjske godine svog staršinu i rukovodju u obslužavanju i obdèržavanju pravilah i dužnostih svetog svoga reda; mnogi od njih (a i od naših) svoga, od presvètlog našeg g. biskupa za to umoljenog u francezkom jeziku učitelja. S kojom ljubavju on je jednoj i drugoj ovoj službi i dužnosti zadovoljavao! s kojim štovanjem, s kojom privèrženošću jedna i druga mladež primaše njegove savète i nauke! Lèpe li ti budućnosti i sladkih li uspomenah za ove njihove mladiće kad se danas sutra, svèršivši svoje nauke, tamo vrate i poslovat stanu u vinogradu onomu, nad kojim je isti onaj nadstojnikom postao, i za takovog se ovdè posvetit ima, koj im je i ovdè u odhranilištu i pripravilištu za duhovne poslenike nadstojnikom bio. S kojim pouzdanjem svaki će se njemu približit smèti i hotèti; a s kojom pripravnošću on će ovog u ovom, onog u onom uslišat, utèšit, probudit, svètovat, naputit, pohvalit i odlikovat; ili ako bi potrèbovalo, po dužnosti svojoj i za naprèdak obćeg dobra možda i opomenut, ukorit i pokarat! Ovo odnošenje medju njim i njima, kano starijim i mladjim tim će srètnijem i naprèdnijem biti, dočim je već ovdè temelj mu postavljen. Al i koj je redovnik tamo, koj nebi u njem poznavao starešinu oštra prama samom sebi, a blaga prama svojimi podložnimi; koliko mudra i pravedna u zapovèdanju, toliko razborita i ustèrpljiva u iztraživanju i izvèršivanja božjih cèrkvenih, redovničkih i svojih naredbah i propisah! Ako dakle govorasmo o veselju, koje ćemo mi svi ovdè osèćati, kad ga opet ugledamo, i kad budemo svèdoci i učastnici svetih onih i uzvišenih obredah, kojimi će se njemu podèljiti neizbrisljivi značaj i red vèrhovnog misničtva, a to je apoštolstva istog, a to će reć visoka oblast ona, koja će ga sposobnimi učiniti, da povèrenom sebi stadu sám pastire u Isusu posvećuje i postavlja, koja je oblast samo biskupom il apoštolskom redu vlastita! šta ćemo istom reći o veselju svega tamo u Bosni redovničtva, o veselju svega tamo puka i naroda kèršćanskog! Od koliko godinah čeznu oni za svojim vlastitim biskupom! Al šta da ja opisujem ovde njihove dosadanje nužde i potrèbe, što l' da se ja trudim opisivat njihovo sadanje veselje, i obilne nade za srèćniju budućnost, nego im je bila prošastnost, kad imam što bi Vam upravo odonud poslao, odkud jedno i drugo dovoljno se vidit i poznat može. A to je list od dobrog jednog prijatelja one slavne redovničke dèržave, jednog velezasluženog člana, i odličnog muža, u kom mi opisuje svečanost onu, koju su u Fojnici imali i obdèržavali prigodom onom, kad je isti ovi novoizbrani biskup njihov dotična svoja pisma iz Rima dobio. Opisanje iste ove svečanosti s kupa s govorom, tom prilikom dèržanim, sudim da je vrèdno da najde mèsta u katoličkom našem listu. Za to evo premda i pokasno, oboje šaljem, da u list uzmete, dokle spomenuto posvećenje ovdè slèdilo, i tako novog se predmeta k novom dopisu odavde nabralo bude. *)

Iz Mèrkopolja, 2. veljače. — (Dop.) Danas prispl amo od znamenite vrèdnosti prema bečkomu ukusu učinjen, iz novoga srebra sliven kandel (lampaš), ko-

*) Govor i dopis slèdit će u budućem broju. Ur.

Digitized by Google

ga někoji nepoznati dobrodětelj ovdašnjoj novosazidanoj cèrkvi B. D. M. 7. žalostih plemenito pokloni. — Oblik jest razměran, te krasi ovu cèrkvu. Městni župnik sakupio se je sa svojim obilnim věrnim pukom, na znak zahvalnosti, dne 5. o. m. u gori imenovanu cèrkvu, te je služio žèrtvu sv. mise, te žažgane prama Višnjemu šiljao molitve za srětno i dugověčno življenje i spasenje duše vrědnoga Neznanovića; kako i za drugoga darovatelja A. M., koj je isti dan poklonio dvě velike svěće, svaku od 30 ft. ne manje i za sve ostale, osobito za više děvojakah od bližnjih župah, koje kraljici děvojakah dragovoljno doprinesoše do sada 110 fr., da se nabavi krasna kruna bez gręba začetoj materi božjoj. — Bože uzdèrži zdrava i čestita na mnogo godinah vèrhovnog našeg skèrbnoga pastira preuz. g. Mirka Ožegovića, pod kojega krěpkom zaštitom i vrućim nastojanjem podignut je, i dobrim uspěhom naprěduje ovaj hram božji, u kojem se proslavljuje Bog i Děvica Maria i spasenje dušah se promiče.

Iz Ljubljane. Dne 2. o. m. ostavio je duhovnik Olivieri i njegov pomoćnik O. Andrej iz reda presv. Trojice za odkupljenje sužanjah, Ljubljanu i odoše prěko Tèrsta prama Mletkom, gdě imadu jošte něšto cèrnačkih děvojčicah. Ovaj put izbaviše 64 nesrětne děce, da nepadnu u ruke kakovim nesdušnikom. U Tirolskoj ostaviše ih 23 ili 24, u Cělovcu 6; takodjer ljubljanske duvne smiliše se i primit će 2 ili 3 k sebi na odgojivanje. Okó polovine ovoga měseca povratit će se obadva čověkoljuba s děcom prěko Tirolske, gdě će ih jošte něšto ostaviti, u Ljubljanu. Taj preblagi čověkoljub, koj je sama poniznost, obraća sav svoj trud na usrěćenje nesrětnih cèrnačkih sužnjevah; on ih je već prěko 400 odkupio, i pèrvi děčarac, što ga je bio kupio, već je svećenik i misionar na afrikanskih ostrovih, a něšto ih je jošte u propagandi u Rimu. Sav novac, što ga za odkupljivanje tręba, dobiva od dobrih ljudih, a k tomu nije upravo malo tręba; jer jošte na městu mora za svakoga gotovo 400 dvadeseticah dati; pa tomu imaju se jošte dodati putni troškovi i vožnja, prěko móra, koja osobito mnogo stoji. U Ljubljani je takodjer u tu svèrhu lěpih darovah dobio. Kad se opet u Ljubljanu povrati, imat će dobročinitelji priliku, da učine čověkoljubivo dělo, što će mu osobito dobro doći, jer misli odtud opet u Egipat pojti. Sv. otcu dopalo se je njegovo poduzetje toliko, da je redu presv. Trojice naputak dao, da se Olivieri-u pridruži, što je i učinjeno, te je povèrh toga svim dobročiniteljem malih cèrnacah jošte posebne duhovne blagodati, podpuni odpust u smèrtnoj uri podělio. (Zg. Dan.)

U Požunu uvedeni su 6. sěčnja o. g. svečano otci Jezuite, te im je opet ona cèrkva predana, koju su njihovi predji prije 81 godine ostaviti morali, pošto su tu kroz 101 godinu rěč božju nazvěšćali, a občinsko věće odstupilo im je dragovoljno patronatno právo, koje je grad od g. 1794. izvèršavao.

Iz Badenske, 17. sěčnja. Novija okružnica nadbiskupskog freiburžkog ureda dopušta ovozemnomu katoličkomu duhovničtvu, da u zakladnih poslovih s katoličkim vèrhovnim cèrkvenim věćem u poslovno občenje stupi, i da mu može u tom predmetu predloge činiti; u ostalom zabranjuje duhovničtvu svako drugo občenje s tom izobćenom dèržavnom oblašću. Pèrvo je učinjeno za volju interima od apoštolske stolice primljenoga, uslěd kojega je uprava cèrkvenih dobarah podčinjena, kao i dosad, dèržavnoj oblasti. Nadbiskup sam i njegov ured nije jošte stupio u poslovno občenje s vèrhovnim cèrkvenim věćem, nego šalje sve predloge, koje nemože izběći, na ministarstvo nutarnjih poslovah, tako da je ta oblast s cèrkvene strane faktički uklonjena.

Iz Rima. — U Němačkoj ljudi valjda nestèrpljivo očekuju sklopljenje konkordata medju Rimom i Bečom. Odnoseći se na taj predmet glasovi, što smo ih po němačkih novinah čitali, pograbljeni su stranom iz větra, stranom sadèržuju svakojakih neistinitostih. To iz iste naravi stvari slědi, da se o ovom predmetu nemože mnogo istinita čuti. Na koliko ja znam, nije ovdě u Rimu razpravljanje o konkordatu nikomu drugomu pověreno, do jedinog bečkog nadbiskupa O. Rauschera, koj u tom poslu takodjer s nj. em. kardinalom Santucciom věća. Nastojanje ovih věćanjah směra tamo, da se neotudjiva práva cèrkve napram potrěbštinam dèržave osiguraju. To veliko poduzetje dobro naprěduje. Nj. svetost, papa izrazio se je takodjer někom prilikom, da se dobrog uspěha nada.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Rafaj Josip, dosadanji duhovni pomoćnik u Nedelišću, upraviteljem u Vratišincu;

„ Halla Anton, dosadanji duh. pomoćnik u Orěhovcu, vojnim svećenikom.

P r e m ě š t e n j e:

Gosp. Ćus Josip, dosadanji duh. pomoćnik iz Kupinca na Stupnik.

P r e m i n u o j e:

Gosp. Horvat Josip, župnik u Vratišinbu.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 8. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 24. VELJAČE 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Spomeni se čověče, da si prah.

Spomeni se božji stvoru
Rěčih onih svete věre:
„Da si prah svom u izvoru, —
Iz utrobe od matere;
I da prah ćeš opet biti
U prah opet se vratiti.“

Prah si! prah si ništa drugo,
Koga žitja větar nosi, —
Dok za kratko, il za dugo
Smèrt ti žitje nepokosi,
Te izvoru tvom te vrati
I opet u prah obrati.

Pa da živiš kak mu drago,
Srěćno ugodno i veselo,
Ma da imaš Croesa blago, —
Da razkošjem pitaš tělo, —
U nebrojnih sřed godišta',
Opet prah si, pepeo, ništa!

Zato cèrkva brižna mati
Oko tebe čeda svoga,
Da od grěha te odvrati
A rad věčna spasa tvoga, —
Na glavu ti pepeo stavlja,
Da ti misao tu ponavlja.

Pepeo stavlja ti na glavu
Tvoga ništa da se sětiš,
Da netražiš taštu slavu
Te za čašću gineš, letiš;
Već u praha poniznosti
Bože primaš svedj milosti

Na glavu ti pepeo meće,
Da ne kùpiš světska blaga,
Koje nije stalne srěće,
U čas ode sve bez traga;
Već da tražiš ono gore,
Uzet nitko što nemore!

Pepeo stavlja ti vèrh čela,
Da nebudeš prot naravi,
Mehkoputni rob svog těla
Služeć bludnoj svedj ljubavi;
Već věk žitja čista i stroga
Vrědan budeš gledat Boga.

Zato dakle božji stvoru
Spomeni se, ah spomeni!
Pak se Bogu svom izvoru
Vrati — s puta grěha skreni.
Njega traži, njega ljubi!
Duše svoje ah negubi!

Ilia Okrugić Srěmac.

Govor

kojim je presv. imenovani biskup, g. Marijan Šunjić prigodom čitanja papinskih bullah u fojničkom samostanu pozdravljen.

Presvětli gospodine!

Ovi naslov, s kojim Vas pèrvi put u ime slavne dèržave bosanske, i ove častne obitelji redovničke svečano pozdraviti imam srěću, kako se nam svim čini, da je oni sat medeni, koj slast svoju razliva ne samo po ustih, no i svih udih těla našega, tako se meni vidi, da je on u uhu Vaše Presvětlosti oni barritus muževni, s kojim stari vojvode rimski običavahu u svakom ratu boj započimati, i koj se nimalo neslaže s miloglasnimi žicami blagog sluha Vašeg.

Digitized by Google

No niti se Vi imadete čuditi slasti, koju mi u ovome naslovu uživamo, niti mi gorkosti, koju Vi u pèrvom ovom zvuku ćutiti započimate; jer i okus čovèka zdrava, i radošću uzhićenog, ćuti slast u istom jelu i pitju, u kome slab, brižljiv, i turovan samu bljutavost kuša; i jer i san, oni čudotvorni objačnitelj oslabljenih živacah brezbrižnu čovèku i nezvan dolazi, a brižljivu niti oka stisnuti neda. Sréća moja, što u ovoj gostionici svečano razsvètljenoj nevidim ni jednog inostranca, kome bi potrèbito bilo pred oči stavljati štokakva umstvovanja logičke zanešenosti, da uvèren bude o jednoj i o drugoj istini: svi bo ovde skupljeni jesmo domaći, većom stranom vèršnjaci, mnogi smo Vaše Presv. od dètinstva do starosti, svih trudah redovničkih i pastirskih, pače i putovanjah, i nevoljah skoro podnešenih nerazdèljivi drugari; i svi napokon brez iznimke očevidni svèdoci ne samo spoljašnjeg bratinskog našeg ponašanja, nego baš i nutarnjih naših ćućenjah tako, da se niti k pragu ove gostionice, niti k mojoj i jednoj rèči, ni najmanji ćuh laskanja, oli ulizivanja ni izdaleka privući nesmè. Ovdè neima ništa pod kutom, neima u kutu, neima pod pepelom sakrivena; sva su očita, sva javna, sva otvorena: otvoreni su naši pogledi, otvorena sèrca, otvoreno veselje, otvoren moj govor, otvoren Vaš sluh. O skupštine blažene! o slasti pregoleme, sboriti s braćom, tako tèsnim vezom ljubavi spojenom.

Vi Oci prepoštovani i braćo redovnici, koji s veseljem hotiste prisustvovati ovoj nenadanoj našoj radosti, vi lasno i prelasno možete dogonetati: da svi uzroci, koje sam o jednoj i o drugoj gori spomenutoj istini u kratko navesti odlučio, izviru iz prekipljenja sèrca moga i vašega, pod kojim budući se zapalio oganj od ljubavi, oli ono ima puknuti, oli zaklopac sa sebe sbaciti: odkud sve ono, što bi u izjasnjenju istih ili slabo, ili suvišnje iz mojih ustah ispalo, samoj preobilnosti sèrca, iz koje usta govorit običaju, molim da pripišete.

Pèrvi dakle uzrok, drage slasti naše, nalazim u samih nas. Ćud čovèčanska tako je povozita, i učljiva, da čemu se ona u svojoj nejakosti svikne, to je njoj i u starosti najmilije. Dètešce seljansko radje gleda svoju majku, odèrtim suknjicami odivenu. nego tudju svilom i skèrletom ogernutu. Mi od našeg dètinstva svikli smo se medju nami uživati sjajnost dostojanstva, i svetinju pečata biskupskog pokrivenu svilicami, i plaštem poniznosti našeg s. reda serafinskog, i sklonjenu u samoći našeg življenja samostanskog Slavna obiležja veličanstva biskupskog, razbornost sveta iziskivaše kriti, da se nebi obezčastila nasiljem poganskim. Zatvori samostanski bili su zidovi, dvori, i stražani jedini, a redovnici dvornici sve slave i sigurnosti biskupske. I kakogod ovim načinom sniženje naše redovničko penjaše se na nèki stepen apoštolstva, tako po njemu apoštolstvo biskupsko uživaše povelje, i sigurnost gradjansku, od carah bizantinskih sa zakletvom redovnikom podèljenu. Obćeno dakle bijaše naše življenje; obćeno jelo i pitje; obćeni mir i progonstvo, obćeni pokoj i tèrpljenje; obćeno veselje i ožalošćenje.

Suvišenost izprazna bila bi kazivati, pred vami, oci prepoštovani, ona nebrojena duhovna dobra i vrèmenita, koja iz ove sloge svete proizticahu, ne samo na razplodjenje i uzdèržanje svete vère katoličke medju nevèrnici, nego još i na korist svetinje stanja redovničkog i svete ponositosti dèržave naše srebarno bosanske. Vi ste braćo svega očevidni svèdoci; zato sva mukom propuštam; no ovo nikako mimoići nemogu: da se je naša dèržava, još od pèrvog svog postanka sviknuta na čelu nositi dragi kamen sjajnosti i veličanstva biskupskupskog, kad bi se joj kojim udesom ova zvèzda sakrila, za najnesrèćniju cènila.

Evo dakle poslè sumračnih oblakah, ukazà nam se opet stara sréća milosti nebeske: naša dèržava štuje u svom preljubeznom sinu, kog je rodila i odgojila, s dubokim poklonom danas previsoko dostojanstvo svetinje biskupske, i štujući, oblèva se sva suzami od miline. Naša ova uboga gostionica, ukrašena slavnimi obiležji zlatnoga križa, dragocènjenoga pèrstena, mitre i štapa pastirskoga, od veselja sva poigrava: — naša sèrca, za dostignutjem stare sréće brižljiva, i od brižljivosti jur okoréla, danas se od mile i drage slasti raztapaju.

Ovo je dar, oci prepoštovani, nedobitne providnosti božje, — ovo je milost osobita Naměstnika Isusova sv. Otca Pia IX, — plod je ovo neumornih prijateljah izvanjskih dèržave naše, koje sve od nas iziskuje iskrenu i posve sinovsku harnost.

Ali kakogod mi naše radosti uzroke ćutimo u nas, tako i Vašega pèrvog ogorčenja uzroke ja nalazim u Vami, Presvètli gosp., jer Vi, i po blagoj naravi od Boga Vam ulivenoj, i po vèštome odhranjenju Vaših dobrih učiteljah, prignuti na blagost, krotkost, tihost, i poniznost redovničku, vazda ste se klonili od svakih odlikovanjah starèšinskih, vazda ste silom proturkivani bili na dostojanstva reda: ovu krèpost svèdoče vam, vaši rukopisi na sv. skûp od razširenja vère i na Generala našeg reda više putah pisani, meni a i drugim mnogim poznani. Iz ove dakle doline obiknute poniznosti, oko vaše zazira na nenadano ovo dostojanstvo, sèrce prèda, pamet se smućuje.

Digitized by Google

Jednim okom gledajući vi mnogobrojno i razterkano stado ovčicah Isusovih, a s drugim mali broj misnikah za službu pastirsku, čujem kako šapčući u Vami uzdišete: žetva obilata, a poslenikah malo.

Na ovom brěmenu, čini mi se, da Vi vidite i oni težki antrešalj natovaren, razslabljenje t. j. ćudorednosti i bogoljubstva u naš puk katolički, po novih popravah carstva otomanskoga uvedeno. Evo brěmena, evo gorkog zalogaja, s kojim se Vaša blaga duša zalaže baš i danas, kad se mi od veselja raztapamo.

No nije zadosti, da samo sèrce i pamet tèrpi ogorčenje ono, trèba, da skrozi prostrěli i Vaše pastirsko uho. Gledajući bo Vi pred vami stavljenu sliku sv. Otca Pia IX. čujete istinito, kako vam iz nje gèrmi glas pun hrabrosti apoštolske: „Nos ad Te oculos mentis nostrae direximus — Te illi Ecclesiae in Episcopum praeficimus — Jugum igitur Domini tuis impositum humeris prompta devotione animi amplectere ut eadem Ecclesia gaudeat se provido gubernatori esse commissam.

Otac sveti upire dakle svoje oči u Vašu osobu, i doisto ona se neima bojati zabasanja, slědeći pogled pastira, koj prevariti nemože. On Vašu osobu uzdiže na vèrhovno vladanje cèrkve naše, on isti sa svojom prebistrom mudrošću uporavitće pravac vašeg vladanja. On Vam svojom vlastitom rukom apoštolskom stavlja jaram gospodnji na vrat, podkućite slobodno glavu, On je dobar pastir, krotak, pun ljubavi Isusove, neobičaje tovariti što se nositi nemože, nego oblakšati što je pretovareno.

Uz ovu pak pomast, koju, za osladiti kolikogod Vašu gorkost, u kratko navedoh, prislonite, molim Vas, Presvětli gosp., naš hitri posluh, i sinovsku pokornost, koju Vam ja danas, u ime prepoštovanoga našeg dèržavnika, i njegovih věćnikah, u ime sve ove častne obitelji i braće naše po župah razterkane, i u ime svega puka katoličkoga, svetčano izjavljujem. Budite nam otac, bit ćemo Vam sinovi; vodite nas putem spasenja, slědit ćemo; učite nas i světujte, slušat ćemo; da pače karajte krive, i mi ćemo ih karati; pravdajte pravedne, i mi ćemo ih pravdati; pridižite oslabljene, i mi ćemo ih s Vami pridizati.

Napokon, za obilěžje naše sinovske pokornosti, primite, molim Vas, iz rukuh našeg dèržavnika ove svete križe pozlaćene, i svetimi moćmi obdarene, koji su baština dragocěnjena ovog samostana, primite ih na dar do skončanja Vašeg života. Ukrasite s njimi pèrsa svoja, i okrěpite ih slobodom apoštolskom. Primite, molim Vas, na istu svèrhu i ova četiri zlatna pèrstena: to drago kamenje, koje se u srědini njihovoj različito světljica, po našem mnénju, jeste Vi, Presvětli Gospdine; no i Vi, molim Vas opet, mislite, da ti diamanti u okolo obkićeni, jesu Vaša braća, sinovi sv. Franje, sačinjajući ovu dèržavu redovničku. I za obilěžje take pastirske Vaše naklonitosti prama nami, molim, da nas pojedinice pripustite na pèrvo cělovanje sv. pèrstena.

Panorama božjeg grada.

Baci okom u daleke strane na sva četiri kraja světa, te razmatraj tu u duhu neizmèrni grad božji, jedinu pravu cèrkvu gospodnju, koja bi već praroditeljem čověčanstva obrečena, salomonskim hramom predslikana, na klasičkom zemljištu podignuta, taj najstariji spomenik světa — cèrkvu, koja je učinila, da su kameniti kipovi, predstavljajući dvanaest bogovah s tèrga rimskoog izčeznuli, te je na njihovo město slike dvanaest apoštolah naměstila; koja bijaše naslěditeljica bogatstva starog Rima; koja već do blizo dvě tisuć godinah vlada, dočim nije stari Rim niti cělih tisuć godinah preživio; koja je sedeća na svojem prestolu, dižuća se na pećini uz more izmedju kopnih světovah, pozvana da gospoduje nad světom; koje je vladar, brojeći dugačku povorku svojih predjah tja do ribića Petra, najsjajniji svih zemaljskih vladarah; koja je sagradjena na pećini, a njeno neprekinuto duhovničtvo ide tja do eleusinskih tajnostih; koja je od kèrvi mučenikah cèrvena kao ruža u prolětnom cvětu; koje sgrada dosiže do dubljine tajnog, očištilišta přěko širine světa i do visine slavodobitnog neba; koja je u svojoj učioni čověčanstvo tristo godinah više mudrosti naučila, nego što mudrost světa kroz četiri tisuć godinah; koja je svoje kolobare povukla ne samo okolo Europe, nego je i přěko Marok-a i Kaira, Paraguai-a i Otachaiti-a, přěko Jave i Sumatre i tja přěko Pekinga svojimi pobědami dosegla; koja broji dvěsto milionah podložnikah i osamsto cèrkvenih vladarah; koja je sa svojimi prosjačkimi cokljari svět predobila; koja valja jednako za Hindu, Samojedsku i Indiju, te u svih jezicih sa svojom děcom piše i govori; koja odkad obstoji, nije u nikakovih dèržavnih vihrih ni prevratih propala; taj „veliki čověk,“ koj je u svojem dětinstvu gèrčku i rimsku prosvětu, u svojoj mladićkoj dobi germansku, a u muževnih godinah germanskorimske običaje i oblike spoljašnje primio; ona, koju su tri věrozakonska rata i sva judaška izdajstva jedva prezirati mogla; kojoj nije Lutherova niti Henrikova a niti Ariova

Digitized by Google

reformacia do života mogla, nego su ju tim većma ojačile; koja je u razvitku prelazne periode srědnjeg věka bila vodja k formam socialnog života, te je bezpravnom i bezrednom družtvu pèrvu teoriu o právu pružila; koja je klasičku književnost spasila a sadanjoj prednjači; koja je u ono tamno vrěme srědnjeg věka, kadno su sva světla utèrnula bila, kod svoje samotne lučerne osamljena knjige učila; koja je znanostim u 9. věku 29, u dvanaestom 57, u petnaestom 77 slavnih imenah podělila; koja je iztočnorimskom carstvu život dala, a kad je palo, njegovim umětnostim i znanostim utočište pružila; koja sa svojom pobožnošću iz podèrtinjah razvaljenog prasvěta dragocènosti izkaplje i světu povraća; koje je književnost najveća na světu; za koju je više od miliona hrabrih zatočnikah Palestinu svoje kèrvi napojilo; za koju se je osam kèršćanskih kraljah i carevah hrabro borilo; koja je Gèrgura Velikoga i Vincenca de Paula, Danta i Tassa, Laspasa i Tomu Mora, Raphaela i Bethowena, Augustina i Tomu akvinskog i Paskala rodila; koja svojim naukom svu mudrost světa nadkriljuje; koja je svojim bogoslovjem filosofii pravac i svèrhu opredělila; koja svojega Boga ima blizo svuda na oltarih; koja svojimi blagoslovi materii dostojanstvo poděljuje; koja svojom zapovědju dvostruke ljubavi u najnižu dubljinu zemlje silazi i u nebeske visine se diže: koje je lozinka: mir! a kompas njeni krěpost; koja je znanosti hranu i svetost, graditeljstvu nove oblike podala, koja je okočile forme pěsničtva, u kojih je svaka misao ograničena bila, razbila, te mu je podělila žive slike romantike; koja je slikarstvo navisoko digla i muziku preporodila; u koje hramovih sve umětnosti svoj magnificat slave; koja je robstvo ukinula i tèrgovanje s robovi pèrva javno proklela; koja svojom prosvětom nad svimi narodi gospoduje, od česa se nalazi veličanstvenih ostanakah još'e u Gèrčkoj, Siriji, Egiptu, Palestini i u Georgiji i Kaukazu, gdě mnogobrojne razvaline samostanah njeno někadašnje gospodovanje zasvědočavaju; koja je Rusom po Carigradu kèršćanstvo dala; koja je u snèžnih pustarah Sibirije ostavila slědovah svoga blagoslova; koje svetci, kao Augustin, Perpetua i Felicitas u afrikanskoj zemlji počivaju: koja je još'e prije Augustina u samoj Afriki prěko 270 biskupah brojila; koja je u Žapanu i Kitaju još'e prije několiko stolětjah posědovanjah imala; koja sa sažaljenjem motri težki jaram izlama, kojim je odpadničtvo gèrčkih carevah kažnjeno; koja siromake i bolestnike u svojih bolnicah njeguje; koja neprestano rastućim brojem svojih svetacah i u najizopačenijih vrěmenih o krěposti svědočbe daje, i panteon svojih blaženih sve više i više zidje; koja u svojem propovědanju, u svojih ljutih borbah i težkih nevoljah, u mnogocènjenju děvojačtva, u svojih misiah i duhovničtvu sadèržuje skrovnu žèrtvu života Isusova, kao od Děvice rodjenog, poniženog, i za čověčanstvo žèrtvovanog; koje je životno vrělo Bog, životni princip suglasje, koje je angjeo čuvar duh sveti; koja je jedini „čověk, koj nije nikad pogrěšio, koja, jer je u njoj život, raste i tvori, i koja s naprědujućim čověčanstvom naprěduje i tomu naprědovanju pravac poděljivati mora; koja je cèrkva světa, i razvija věrozakon za sve věkove — neprestano čudo světa."

Razpis osobita natěčaja.

„Reutlinger Amts- und Anzeigeblatt" priobćuje slědeći razpis natěčaja: „Ima tomu dvě godine, što je u jednom ovdašnjem javnom listu češće opetovano bilo, te su mnogi to isto kašnje na sva usta trubili, da su naime někoje osobe, koje su se u katoličku cèrkvu povratile, za svoj povrat novacah dobile *), te da u obće svatko, tko želi katolikom postati, dobro plaćen bude. Ja sam dosad o tom šutio, jer sam mislio, da će zdrava pamet Reutlinžanah takovo tvèrdjenje medju bajke uvèrstiti. No budući da je to klevetanje još uvěk čuti, te ga svaki čas nam katolikom u oči opetuju, s toga si scènim za dužnost napram mojoj cèrkvi, subraći katolikom i napram obraćenikom, da tu klevetu oprovèrgnem. Al pošto znadem, da naprosto nijekanje takova klevetanja od moje strani nebi mnogo uvaženja našlo, nepreostaje mi drugi put, nego da stavim ucènu od sto forintih onomu za nagradu, koj će moći dokazati, da je koja od prestupilih na katoličku věru osobah od mene ili od koga drugoga kakovu, makar i najmanju svotu novacah za taj korak dobila, ili da sam ja ikomu u tu svèrhu dao ili samo obećao novacah ili kakove novčane vrědnosti. — Razsudu o valjanosti takova dokaza prepuštam trojici razsuditeljah od ovdašnjih právoznanacah, koje si može natěcatelj sam izabrati. — Ja mnijem da tu sigurno pošteno mislim o mojem protivniku, te da mu stvar nisam otegotio. Tih

*) Neprijatelji nerado věruju, da je tko iz osvědočenja zagèrlio katoličku cèrkvu, s toga udare najkraćim putem, gdě si netrěba s dokazi glavu razbijati — oni vele: da je podkupljen. Tako smo imali prigodu čuti, gdě su ljudi blebetali, da je i kod nas jedna nedavno u katoličku cèrkvu prešla osoba dobila zato novacah. Ur.

Digitized by Google

100 fr. ležat će od danas (26. pros. m. g.) kod ovdašnje vèrhovne štedionice 90 danas u rečenu svèrhu. No ako je taj rok izminuo, bez da je tko traženi dokaz podnio, onda — — znade svatko, kakovo ime zaslužuje onaj, koj takovu bezobraznu laž opetuje. (Gradski župnik u Reutlingah.)

Sanctissimi Domini nostri

Pii Divina Providentia Papae IX.

litterae Apostolicae de dogmatica definitione immaculatae conceptionis virginis Deiparae.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

ad perpetuam rei memoriam.

(Dalje.)

Quibus repetitis luculentissimisque declarationibus, ne inanes viderentur, adiecere sanctionem; quae omnia laudatus Praedecessor Noster Alexander VII. his verbis est complexus. — „Nos considerantes, quod Sancta Ro„mana Ecclesia de Intemeratae semper Virginis Mariae „Conceptione festum solemniter celebrat, et speciale ac „proprium super hoc officium olim ordinavit juxta piam, „devotam, et laudabilem institutionem, quae a Sixto IV. „Praedecessore Nostro tunc emanavit; volentesque lau„dabili huic pietati et devotioni et festo, ac cultui se„cundum illam exhibito, in Ecclesia Romana post ipsius „cultus institutionem numquam immutato, Romanorum „Pontificum Praedecessorum Nostrorum exemplo, favere, „nec non tueri pietatem, et devotionem hanc colendi, et „celebrandi beatissimam Virginem, praeveniente scilicet „Spiritus Sancti gratia, a peccato originali praeservatam, „cupientesque in Christi grege unitatem spiritus in vin„culo pacis, sedatis offensionibus, et jurgiis, amotisque „scandalis conservare: ad praefatorum Episcoporum cum „Ecclesiarum suarum Capitulis, ac Philippi Regis, ejus„que Regnorum oblatam Nobis instantiam, ac preces; „Constitutiones, et Decreta, a Romanis Pontificibus Prae„decessoribus Nostris, et praecipue a Sixto IV., Paulo „V. et Gregorio XV. edita in favorem sententiae asse„rentis: Animam beatae Mariae Virginis in sui creatio„ne, et in corpus infusione, Spiritu Sancti gratia do„natam, et a peccato originali praeservatam fuisse, nec „non et in favorem festi, et cultus Conceptionis ejus„dem Virginis Deiparae, secundum piam istam senten„tiam, et poenis in eisdem Constitutionibus contentis, „observari mandamus. — Et insuper omnes et singulos, „qui praefatas Constitutiones, seu Decreta ita pergent „interpretari, ut favorem per illas dictae sententiae, et „festo seu cultui secundum illam exhibito, frustrentur, „vel qui eamdem sententiam, festum seu cultum in dis„putationem revocare, aut contra ea quoquo modo di„recte, vel indirecte aut quovis praetextu, etiam defini„bilitatis ejus examinandae, sive Sacram Scripturam, „aut Sanctos Patres, sive Doctores glossandi vel inter„pretandi, denique alio quovis praetextu seu occasione, „scripto seu voce loqui, concionari, tractare, disputare, „contra ea quidquam determinando, aut asserendo, vel „argumenta contra ea afferendo, et insoluta relinquendo, „aut alio quovis inexcogitabili modo disserendo ausi „fuerint; praeter poenas et censuras in Constitutionibus „Sixti IV. contentas, quibus illos subjacere volumus, et „per praesentes subjicimus, etiam concionandi, publice „legendi, seu docendi, et interpretandi facultate, ac voce „activa, et passiva in quibuscumque electionibus, eo „ipso absque alia declaratione privatos esse volumus; „nec non ad concionandum, publicae legendum, docen„dum, et interpretandum perpetuae inhabillitatis poenas „ipso facto incurrere absque alia declaratione; a quibus „poenis nonnisi a Nobis ipsis, vel a Succesoribus Nos„tris Romanis Pontificibus absolvi, aut super iis dispen„sari possint; nec non eosdem aliis poenis, nostro, et „eorumdem Romanorum Ponticum Successorum Nostro„rum arbitrio infligendis, pariter subjacere volumus, „prout subjicimus per praesentes, innovantes Pauli V. „et Gregorii XV. superius memoratas Constitutiones „sive Decreta. — Ac libros, in quibus praefata senten„tia, festum, seu cultus secundum illam in dubium re„vocatur, aut contra ea quomodocumque, ut supra, ali„quid scribitur aut legitur, seu locutiones, conciones, „tractatus, et disputationes contra eadem continentur; „post Pauli V. supra laudatum Decretum edita, aut in „posterum quomodolibet edenda, prohibemus sub poenis „et censuris in Indice librorum prohibitorum contentis, „et ipso facto absque alia declaratione pro expresse „prohibitis haberi volumus et mandamus.“ — Omnes autem norunt quanto studio haec de Immaculata Deiparae Virginis Conceptione doctrina a spectatissimis Religiosis Familiis, et celebrioribus Theologicis Academiis ac praestantissimis rerum divinarum scientia Doctoribus fuerit tradita, asserta ac propugnata. Omnes pariter norunt quantopere solliciti fuerint Sacrorum Antistites vel in ipsis ecclesiasticis conventibus palam publiceque profiteri, sanctissimam Dei Genitricem Virginem Mariam ob praevisa Christi Domini Redemptoris merita numquam originali subjacuisse peccato, sed praeservatam omnino fuisse ab originis labe, et idcirco sublimiori modo redemptam. Quibus illud profecto gravissimum, et omnino maximum accedit, ipsam quoque Tridentinam Synodum, cum dogmaticum de peccato originali ederet decretum, quo juxta sacrarum Scripturarum, sanctorumque Patrum, ac probatissimorum Conciliorum testimonia statuit, ac definivit, omnes homines nasci originali culpa infestos, tamen solemniter declarasse, non esse suae

Digitized by Google

intentionis in decreto ipso, tantaque definitionis amplitudine comprehendere beatam, et immaculatam Virginem Dei Genitricem Mariam. Hac enim declaratione Tridentini Patres, ipsam beatissimam Virginem ab originali labe solutam pro rerum temporumque adjunctis satis innuerunt, atque adeo perspicue significarunt, nihil ex divinis litteris, nihil ex traditione, Patrumque auctoritate rite afferri posse, quod tantae Virginis praerogativae quovis modo refragetur. —

(Dalje slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Izlazeće u Kolinu novine „Deutsche Volkshalle" donesoše u 14. br. iz Zagreba od 13. sěčnja o. g. pod znamenjem (:) jedan dopis, kojim je zagrebački dopisatelj — ovdě u Zagrebu dobro poznat — u poštenje našega duhovničtva neugodno dirnuo. Taj dopis glasi medju ostalim u prevodu ovako: „U Zagrebu će poslě uskèrsa Jezuite misie dèržati u hèrvatskom i němačkom jeziku. Bog bi dao, da bi imale za poslědicu pobudjenje vèrlo zapuštenog u ovoj biskupiji cèrkvenog života. Ja bih o ovdašnjem cèrkvenom stanju mogao stvarih pripovědati, kojih nebi čověk gotovo niti věrovati mogao. Tako da samo jedan primèr navedem, predavano je mladim klerikom jošte do lani iz cèrkvenog práva, da je cèrkva dèržavi podčinjena, u Hèrvatskoj su dakle ignorirali veliku rěč cara Franje Josipa: cèrkva je slobodna! —

Na ovu klevetu sastavio je ovdašnji profesor, g. Nikola Horvat slědeći odgovor, koj „D. Volkshalle" pod br. 31. sbilja priobćuje:

„Deutsche Volkshalle" od 19. sěčnja t. g. br. 14. doněla je iz Zagreba od 13. sěčnja jedan dopis pod znamenjem (:), gdě se napominje poslě uskèrsa obdèržavat se imajuća misia Jezuitah u Zagrebu, te se želja izrazuje, da bi ta misia imala za poslědicu „pobudjenje vèrlo zapuštenog u ovoj biskupiji cèrkvenog života" (Auffrischung des in dieser Dioecese arg darniederliegenden kirchlichen Lebens). Kao za razlog svoje želje dodaje Vaš dopisatelj: „da bi on mogao o ovdašnjem cèrkvenom stanju takovih stvarih pripovědati, kojih čověk nebi gotovo niti věrovati mogao," — pa onda za primèr navadja, da je „mladim klerikom jošte do lani iz cèrkvenog práva predavano, da je cèrkva dèržavi podčinjena, u Hèrvatskoj su dakle ignorirali veliku rěč cara Franje Josipa: cèrkva je slobodna!" Kao što je Vaš dopisatelj glede predstojeće u Zagrebu pučke misie dobro upúćen; tako su njegova ostala izvěšća kriva, te trěbaju da se izprave. — Svuda, gdě ima ljudih, ima mahnah i nedostatakah. Neda se dakle tajiti, da i u zagrebačkoj nadbiskupiji ima mnogo, što si čověk želiti mora, zašto si takodjer o približavajućoj se missi mnogo dobra obećuje; no to ipak nije istinito, da cèrkveni život u njoj toliko zapušten leži, kao što to Vaš dopisatelj tvèrdi. Da budem koliko moguće kraći, ograničit ću ovo moje tvèrdjenje samo na onaj primèr, što ga Vaš dopisatelj navadja, a one „stvari" u cèrkvenom stanju, kojih čověk nebi gotovo niti věrovati mogao, prepustit ću i nadalje njegovoj mačti, iz koje su, kao što se čini, proizašle. — U ovdašnjem bogoslovnom zavodu dèržahu se u odnošenju izmedju cèrkve i dèržave uvěk onoga načela: da su cèrkva i dèržava glede svoga podrěkla, svèrhe i svojih srědstvah dvě izmedju sebe različne vlasti. A da je cèrkva dèržavi podčinjena, ovdě nije nikad učeno; to znadem i ja sám iz vlastitog mnogogodišnjeg izkustva; to dokazuju bělodano sve dosad upotrěbljivane učevne knjige cèrkvenog práva. Svi svećenici, što su na ovdašnjem liceumu bogoslovne nauke svèršili, hoće i morat će jednodušno priznati, da o odnošenju cèrkve napram dèržavi nisu nikad drugog nauka do gori navedenog čuli. Pa kako bi se o protivnom nauku samo i pomisliti moglo? Pomenuti bogoslovni zavod stoji pod neposrědnjom upravom zagrebačkog nadbiskupa, koj s najveće strani svim bogoslovnim izpitom prisustvovati običava, da se toli glede znanstvenog naprědka bogoslovacah, koli glede sadèržaja predavanih predmetah osvědoči. Jeda li može čověk, komu je mozag zdrav, i pomisliti od učenog i pobožnog katoličkog cèrkvenog vladara, da bi tako kriv nazor i nauk tèrpěti mogao? Odtale može čověk uviděti, da je Vaš zagrebački izvěstitelj o ovdašnjem cèrkvenom stanju i „stvarih" ili veoma slabo upúćen, ili ako to ne, da je svoje neistinito izvěšće upotrěbiti mislio za postignutje kakovih pobočnih naměrah. Mi bismo ovu klevetu, kao mnoge druge, můkom mimoišli bili, kad nebi bila u katoličkom, i ovdě mnogocěnjenom listu bez ikakve opazke uvèrštena. Pa upravo od katoličkog duha slavnog uredničtva očekujemo s pouzdanjem, da i ovomu istinitomu izpravljenju u svojem listu neće městanca uzkratiti."

Iz Fojnice (u Bosni) měseca pros. m. g. — (Dop). Vaš list našo me je u Livnu na Gorici, u poslu, kako sam vam prije pisao, zidanja novog samostana i cèrkve sv. Petra ap. Baš u to isto vrěme bio sam pritisnut gojemom žalošću u sèrcu, sbog blage smèrti vrědnog Otca Josipa Vukodina, župnika na Čukliću, bivšeg Definitora, i Vikara onog okružja. Bijaše on jedan od najiskrenijih ljubiteljah svog naroda, promicatelj dobra obćenoga i svetih naših novih sgradah. Věčni mu pokoj!

Mogaše vaš list ovidati svu moju bolest, kad bi věst ona, koju nošaše o izbranju brata Marijana Šunjića za našeg novog biskupa, mogla bila kao istina za moje sèrce prionuti.

Poslě nego sam na Gorici čitavu stranu samostana

Digitized by Google

s zidó, i pod tvèrdi krov od kamena ljutca osigurao, i poslè nego su temelji nove cèrkve povirili na vidělo iz svojih rupah, vratio sam se, pošto je zima nastupila i zidare raztěrala početkom prosinca u ovi samostan na zimovanje. Kovarstva potajna, koja su u to vrěme gděkoji na vidělo iznašali suprot izbranju novog biskupa, premda su bila od nevelike važnosti, ipak su moje ćutljivo sèrce bacila u sdvojenje. Zatim nastavili smo ovdě po starom običaju slaviti osminu neoskvèrnutog začetja Marijina t. j. dèržati zabave duhovne (exercitia spiritualia), kroz osam danah, prisustvujući s mnogobrojnimi redovnici svedjer i naš Marijan, kod svih jur biskup, a kod mene? ne, nipošto.

Al nuto prijatelju, kako dragi Bog najvoli u samoći těšiti duše ožalošćene. — Sedmi dan (15. prosinca) našeg nepretèrgnutog šućenja u čitanju i razmišljanju věčnih istinah, bio sam zovnut u Marijanovu sobicu, gdě nadjoh još dva misnika, pred kojimi (kazujući pèrstom u svoju postelju) progovori nam blagim glasom ove besěde: „eto braćo, čemu ste se pribojavali, došlo je.“ Može te věrovat, da rěči „čemu ste se pribojavali“ meni su sèrce prostrělile, bèrzim dakle pogledom letim kamo pèrst kaže, i ugledah pod uzglavnicom podebel smotak pisamah zapečaćenih, poznadoh rukopis pisara od Propagande, i čim sam smotrio u naslovu ove rěči: „Electo Episcopo Panadensi, et Vicario Aplico Bosnensi“ u taj hip, padnuvši svi na koléna, izmolismo glasno Majki Božjoj: Salve Regina etc. Mislite s kolikom ljubopitnošću smo smotak razpečatili, i papinske bulle čitali i štovali?

Proletio nam je taj dan, a tako i 16. i 17. prosinca u strogome obdèržavanju zabavah duhovnih, brez ikakve svečanosti, samo što je hitri knjigonoša izvěšće službeno odnio u Sutisku našem vrědnomu dèržavniku O. Martinu Nediću, koj nam doleti dne 17. prosinca na večeru sa svojim tajnikom, i još s jednim misnikom, za pozdravit novog biskupa.

Svečano pozdravljenje slědilo je ovim redom.

1. Obredi propisani su bili na osobitom listu, za točno obsluženje.

2. Gostionica (refectorium) naša rasvětljena je bila mnogobrojnimi voštenicami bělimi i žutimi, izmedju kojih ponizani su bili běloblistivi giorgini skoro iz Pariza donešeni; prozori pak zastèrti tankim, i krasno vezenim platnom parižkim, kroz koje sipaše u oči světlost različite boje.

3. Gdě sědit imaše novi biskup, nihaše se u zraku věnac od cvěća, s nadpisom njegovog imena.

4. Na srědi gostonice bijaše uzdignuta propovědaonica, pred kojom stojaše stol, ruhom precěnjenim, giorginim, i světnjaci nakićen; srědinu obuzimaše okvir slike sv. Otca Pia IX., i plitar srebreno pozlaćen, na kome stajahu sveti križi, i dragocěnjeni pèrsteni za novog biskupa; oba krajna ugla štitila su dva nejaka dětića, obučena bělimi košuljicami, jedan dèržaše dragocěnjenu mitru, a drugi biskupski štap.

U jedan sat noći (17. prosinca) već bijaše gostionica puna svećeničtva, i pribranih gostih, koje sve veseljaše obzor krasni gostionice, i sviranje věšto izvedenih operah uz Fisharmoniku, koja nam u Choru město orguljah služi. Tim časom prispě nam naš dragi novi biskup, praćen od dèržavnika i svih častnikah samostanskih.

6. Čim se svèrši blagoslov stola, zauzè naš novi biskup sad pèrvo město u gostionici, a ostali posědaše na sědališta svakom zabilježena, udilj dva od svećenikah na izměnice, učinivši dužni naklon biskupu, uzpeše se na propovědnicu, i glasno pročitaše bulle papine: zatim jeknu sva gostionica jednim i veličanstvenim glasom: Vivat Pius IX! Vivat sacrum Collegium Cardinalium!

7. Sad se je uspeo govornik na propovědaonicu, i pozdrav doveršio. Zatim stavi dèržavnik svojom rukom novomu biskupu zlatni križ na pèrsa, i dragocěnjeni pèrsten na ruku: medjuto sva vesela skupština od starijeg do najmladjeg stupala je na izměnice pèrvi put cělovat pèrsten svog vèrhovnog pastira; pak opet jeknu gostionica u jedan glas: Vivat Pius IX! Vivat Generalis Ordinis Seraphici! Vivat novus Episcopus Bosnensis!

8. Istom sad počela se je večera obćemu veselju shodna, u gostionicu nositi. Zdravice dakako, odmah od pola večere započele su, koje nazdravljaše naš novi biskup s dèržavnikom svedjer na izměnice. Osobitije bile su ove: sv. Otcu Piu IX.: skûpu od razširenja věre: Sultanu našemu gospodaru, i njegovu popečiteljstvu: Franji Josipu, pokrovitelju i njegovu popečiteljstvu; Kardinalu Viale Preli, nunciu rimskom u Beču; Kardinalu Primasu i svim biskupom Ungarie, dobročiniteljem novih cèrkvah i samostanah u Bosni; Pèrvostolniku vašem i našem, priuz. gosp. Hauliku, odhranitelju mnogih mladih misnikah u Bosni; presvětlomu gosp. Strossmajeru, vrutku milostih, i svega našeg veselja; Knjazu Sèrbskome podupiratelju svetih zidanjah u Bosni, i njegovu popečiteljstvu; Banu Jelačiću, i slavnoj Banici, dobroželjiteljem svećeničtva bosanskog: preuzvišenom g. biskupu Ožegoviću, dobročinitelju, i svim dobročiniteljem i dobroželjiteljem našim! Na svaku zdravicu zagèrmi opetovano živio!

Iz Němačke. Kraljevsko družtvo znanosti u Göttingah nagradilo je učenom Sugenheimovo dělo: „Geschichte der Entstehung und Ausbildung des Kirchenstaates“, u kojem pisac omašno udara na katoličku cèrkvu, osobito pako na cèrkvene institucie srědnjeg věka. Čujmo što o tom piše znameniti protestantski sgodopisac W. Menzel u svojem „Literaturblattu“: „Kraljevsko družtvo u Göttingah bi imalo bilo izpod svojega dostojanstva smatrati, da učenom ověnča dělo g. Sugenheima, u kojem skroz i skroz razuzdan duh vlada. Ozbiljnosti i

Digitized by Google

istini pověstnice baca pisac svuda blato u oči, gdě se god rádi o bitju i světskom položaju srědověčne cèrkve. — — Dàkako da smo od nèkoliko desetak godinah dobili za čitanje više knjigah od demokratah, ateistah i židovah gdě se veliki muževi i institucie srědnjeg věka gèrde; no to jošte nismo zapamtili, da bi akademija znanosti takove gèrdnje učènom ověnčala.“

Iz Bèrna. Pod 8. sěčnja javlja „Kreuzzeitung“: Švajcarsko družtvo propovědnikah sakupit će se ove godine u Genfu, te će medju ostalim věćati o najuspěšnijem načinu, kako bi se dalo medju katolici proselitah dělati.

U Bergamu bijaše obdèržavana svèrhom minule godine misia, kojom prigodom je novo, jošte samo u Rimu, kako se kaže, obično věšbanje ponovljeno. Uz obično naime propovědanje bijaše dèržana dvoslovna prepirka medju dvima misionarima, od kojih je jedan predstavljao neznajućeg i bludećeg, koj je bludnje i predsude sadanjosti zastupao, dvojbe i opake idee branio, što ih je iz novijih knjigah ili naukah pokupio; drugi opet predstavljaše službu svećenika i meštra, odgovaraše na prigovore, rěšavaše dvojbe, razganjaše bluddnje, te je tako bludećeg priveo opet na věru i proměnu prijašnjeg mišljenja. Novost stvari privukla je s početka mnogo takodjer takovih, koji su došli da se spèrdaju iz toga i da pozornost drugih smetaju, te je sve pozorno slušalo ta pretresanja. Dvoslovi bijahu dèržani u lahko razumljivom slogu, te su mnogo doprineli k razpèršenju krivih ideah, što ih je protestantizam u novije vrěme po Italiji razbacao.

Iz Turina, 20. sěčnja. Naš grad je velikom žalošću, koja je kraljevsku porodicu postigla, poražen. Ovaj par se o ničem drugom negovori, nego o neopisivoj žalosti, koja je u kraljevskom dvoru zavladala. Nedavno propratio je sam kralj svoju jasnu mater u grob, nèkoliko urah zatim umrè mu novorodjeni sin, vojvoda geneveski, dočim mu se je supruga, deset danah po porodu, sa smèrtju borila. Sad je i kraljica umèrla. Věćanja komore su obustavljena a i predlog o ukinutju samostanah da neće više u věćanje doći.

Iz Rima. U zadnjem konzistoriumu izrazio se je sv. otac: Da svi savěti, opomene i note na piemontski ministerium, niti iste poslanice na kralja, nisu ništa prudile. Piemontska vlada povrědila je uzpèrkos konkordatu i ugovoru cèrkvena práva, te se je tako daleko upustila, da cèrkvena dobra otimlje, věrozakonske redove ukida te si práva prisvaja, koja cèrkvi pripadaju. Sveti otac da zabacuje i odsudjuje sve takove odluke te prěti s kaznami, što ih cèrkveni sabori za takove slučaje opredělište.

U Francezkoj je polag ministarskog izvěšća od g. 1826—1849. broj samoubojstvah znatno poskočio. G. 1826. bila su 1793, a g. 1849. 3683 ubojstva. Broj samoubojstvah za 27 godinah iznosi u Francezkoj 74.418.

Iz Londona. Poznati ovdě pod imenom „pater Gavazzi“ talijanski běgunac i štioc obělodanjuje u novinah „Times“ i „Morning Advertiser“ poslanicu, u kojoj živo kori pristup Sardinije k savezu zapadnih silah. On veli, da je taj čin kralju Viktoru Emanuelu sèrca onih domoljubah, koji su interesom kuće Savojske, kao interesom jedinstva i neodvisnosti Talijanske privèrženi bili, odtudjio. Šta će poslě sklopljenja mira njegova plaća biti? pita kralja. Jedna ili dvě pokrajine više, no zato uništenje nadah Italije. „Sire“, veli u tom listu, „zar je to tvoje jedino poštenje? Sire! Tvoj jasni otac bacao je okom na Ätnu, a njegove misli zabavljahu se s Kapitolom. Mi Talijani gledasmo na te kao na kormanjoša, koj će svetu ladju Italije u pristanište neodvisnosti i jedinstva zavesti. S tvojim zapadnim sdruženjem zanijekao si plemenita nastojanja Talijanah.

Iz Madrida 11. sěč. Prěkjučer je dala kraljica odbor, koj se zabavlja s věrozakonskim člankom za ustav, k sebi dozvati, kojom prigodom je isti njenom veličanstvu izjavio, da će tim člankom věro zakonska snosljivost biti izrečena, tako da će u Španjolskoj biti tèrpljeni židovi i protestanti, samo ne jezuite. Kad se je njeno veličanstvo tomu protivilo, napomene joj jedan od odbornikah izdanu od njenog děda Karla III. naredbu proti „Isusovoj družbi“, a kraljica je odgovorila: „Što se mene tiče, ili židove i Jezuite, ili ni jednih ni drugih.“

— Na 24. sěčnja oglasio je gospodin Madoz kortesom prodaju cèrkvenih dobarah: on rečè: „Moja gospodo, nevolja je velika, obstojeći dug nadilazi 800 milionah realah, da se sve potrěbe dèržavne namire, neima u blagajnah ništa: dobro dakle, moja gospodo, dugo vrěmena se je kazalo, da progresiste neumiju vladati, ja ću Vam dokazati, da je to velika pogrěška: ja ću Vam s cělom svojom prostodušnošću, kojom se odlikujem, naznačiti srědstva, kojimi se narod spasiti može. . . Ja ću predloženu po mojem predšastniku, g. Colladu, zakonsku osnovu glede prodaje občinskih dobarah, pomnjivo pretresti, a ta osnova će, uz svako štovanje pučkih právah, odobrena biti. Što se duhovničkih dobarah tiče, ona će umah, bez da se tko za dozvolu pita, prodana biti.“

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 9. — TEČAJ VI. U SUBOTU 3. OŽUJKA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIĆKI LIST.

Na obranu.

Cumaei sero sapiunt.

— Er ist aus einem Lande, wo die Leute erst mit fünfzig Jahren gescheidt werden.

(Thesaurus linguarum latinae et germanicae auctore Joan. Philippo de Carrach., knj. II. str. 588.)

To će reći po naški:

Kume! sar ste Vi to, koj tako nespretno lažete?

U poslědnjem broju od 24. veljače ovogodišnjega „Zag. kat. lista" naišao sam medju věstmi na jedan iz kolinske „Deutsche Volkshalle" prenešen sastavak, vèrhu koga čudom sam se čuditi, no i radovati morao. Čudio sam se, što se je u Zagrebu mogao naći lažac toli cèrna obraza, koj se nije sramio uredničtvu „D. Volkshalle" pisati: da se je na bogoslovnom učilištu u Zagrebu sve do lani javno predavao krivi nauk, kao da je cèrkva podčinjena světovnoj vlasti. — Al me je ujedno obradovalo, što se je iz veleštovanoga sbora professorah bogoslovja u Zagrebu pojavio muž, koj je istomu lažnomu dopisniku himbenu krinku s obraza skinuo, i opaku varku, kojom je svećenstvo nadbiskupije zagrebačke pogèrditi, a predstojnike njezine pred světom koli zlobno toli nespretno nastojao ozloglasiti, odkrio te u istih novinah „D. Volkshalle" uzbio.

Buduć da pitanje o medjusobnom odnošenju izmedju cèrkvene i dèržavne vlasti spada u cèrkveno právo, koje sam ja kroz 19 godištah sve do 1854. godine u nadbiskupskom bogoslovnom učilištu u Zagrebu javno predavao: to je naravno, da je prije rečena laž najviše meni naměnjena, a ja se tim čutim javno izazvana i dèržana, da i ja, što moj bivši kollega veleučeni g. professor Horvat u svojoj oprovèrzi napomenuo nije, o istoj klevetnoj laži, i počotnicih ove laži, bili oni tko mu drago, dvě tri rečem.

Dopisnik Volkshallin jest světovnjak, koj niti godinu danah jošte u Zagrebu neobitava, komu drugi poslovi, a ponajviše zagrebačke bare i izvažanje sněga iz zagrebačkih ulicah sto mukah i jadah zadaju, te nitr se je on mnogo brinio, niti pobliže iztraživao: što se je do lani i natražice u zagrebačkom bogoslovnom učilištu o odnošenju cèrkve napram dèržavi naučalo? S toga o njem kao istom došavšem inostrancu moći je predpoložiti, da se sutor ultra crepidam nije uzneti htio. Sve dakle, što o tom predmetu u Volkshalli piše, to je on kao kazališni igralac, neznajući dobro svoje zadaće, od lažnih prišaptivaocah čuo, koji, da se kod inozemacah hvališu i dokažu, koliko ih u našoj domovini trěba, zalutaše na klevetne stranputice i prišaptnuše mu u uho, da je svećenstvo biskupije zagrebačke toli neuko, a professor cèrkvenoga práva i predstojnici ove biskupije da su toliki neznalice bili, buduć su do lani dèržali, da je cèrkva světovnoj vlasti podčinjena, a do istoga vrěmena nisu znali, da je od nj. veličanstva cara Franje Josipa cèrkvi sloboda poděljena. Dopisnik je dakle bio p o s t o l a r, koj je samo prodao cipele, što su ih drugi crěvljarski kalfe skrojili i sašili!

Što se tiče tobožnje podčinjenosti cèrkve napram světovnoj vlasti, to ja u ovom katoličkom listu pozivam sve svoje učenike, od kojih někoji već po kaptolih čast kanonikah obnašaju, někoji zauzimlju učiteljske stolice, někoji kao světovnjaci i odvětnici otačbini služe, a najveća ih strana u vinogradu gospodnjem nosi težko brěme duhovnoga pastirstva, — neka kažu po Bogu i duši: dali su ikada iz mojih ustah ili javno ili sukromno čuli tvèrdjenje: da je cèrkva dèržavi podčinjena? i nisam li ja za svega svoga professorovanju naučao: da cèrkva i dèržava jesu družtva glede podrěkla, svèrhe i srědstvah različita, da su vlasti u svojoj struci najvišje, i jedna od druge neodvisna? Kao što živim, tako sam siguran, da mi

Digitized by Google

svekoliko svećenstvo biskupijsko ovoga svědočanstva, na koje se pozivam, uzkratiti neće. Kada su dakle nevaljali souffleuri nevěštomu dopisniku napomenutu klevetnu laž prišaptnuli, zar nisu promislili, da će ovu laž, premda u zagraničnih novinah objavljenu, ipak tkogod od našinacah čitati, pa da će se onda ova obćenitom svědočbom svećenstva uzbiti i oprovèrgnuti? Kako su dakle tako nespretno lagati mogli? Ja inoga načina neuvidjam, nego što Cumaei sero sapiunt.

Da nam je tobož uepoznato bilo, da je nj. veličanstvo car Franjo Josip cèrkvi milostivno podělio slobodu, glede toga pozivam iste lažne prišaptivaoce, neka mi odgovore na ova: Kad bi poštarski drum, kojim nam c. k. naredbe stižu, iz Beča kroz Tirolsku, alpe et Euboicas Cumarum oras, gdě je Aenea unišao u Sybillinu špilju, vodio u Zagreb: nebili uz sadanje bèrzo obćenje jošte god. 1849. saznati bili mogli, da je po nj. veličanstvu cèrkvi milostivno podèljena sloboda? Al znadu dobro ovi prišaptivaoci, da iz Beča ima kraći put u Zagreb, kojim kao što smo previšnje naredbe o pristojbenom nadoměstku (aequivalent) i o ukinutju pèrvašnjih povlastih svećenstva, čim su izašle, odmah primili, istom bi tako i previšnju naredbu o ukinutju kraljevskoga Placeta, koj je prije de facto obstojao, ako ne od drugud, a to već iz domaćih novinah saznati bili mogli, pače morali. Ili zar možebiti dèrže prišaptivaoci zagrebačko svećenstvo za toli tupoglavo ili bezčuvstveno, da ništa o onom, što se ga ponajprije tiče, nečita, ništa nečuje, ništa nerazumije? Nemislim, da toli nevrědno mněnje o nami goje. — Godine 1852. měseca listopada, kadno je njegovo veličanstvo svojim došastjem Hèrvatsku usrèćilo, tiskan je u Zagrebu latinski slavospěv, koj je nj. veličanstvu podnio „Clerus populusque Croatiae.“ Izpovědam, ja sam sastavitelj toga slavospěva, te sam na slavu nj. veličanstvu medju inim pěvao i ovako:

Quodve diu fuit in votis, Auguste! dedisti
Ecclesiae libertatem, durumque Placeti
Rupisti nodum, ne sint ea brachia vincta,
A quibus expectat validum Respublica fulcrum.

Zar nismo mi dakle do lani znali, da je cèrkvi podèljena sloboda? Pa kojim su licem to ipak lagati mogli? Onim licem, na kom je velikimi pismeni ubilježeno: Cumaei sero sapiunt.

Kad bi lažni ovi prišaptivaoci promislili bili, da bivši professori bogoslovnoga učilišta u Zagrebu nisu iz zabitnih kumejskih zakutakah ili iz Sybilline špilje na ledjih Aeneinih na učiteljske stolice bačeni bivali, nego da su ili kao graduirani doktori, ili pred kojim sveučilištem položivši strogi izpit, na kom su svoja načela razviti i svoje dostatno znanje javno dokazati morali, potvèrdjeni i dozvolu naučanja dobivši professori postali; kad bi promislili bili, da isti professori nisu u grammatičnom smislu na svojih stolicah čitali, već da su dobro proučivši i do dna proniknuvši svoj dotični nauk, isti živim slovom na pamet svojim učenikom predavali; kad bi promislili bili, da se isti professori nisu javnosti bojali, nego na svoje izpite okrom predsědnika, kanonike i druge naučne svećenike pozivali, i višeput u učenih prepirkah dokazali, da ono, što naučaju, znadu i proti navedenim prigovorom svojski braniti, da su i cèrkvenom jeziku latinskom i bogoslovnim znanostim věšti; kad bi sve to oni promislili bili, osěćajući kukavnost i nedostatnost svoju nebi doista toli duboko zabrazdili bili, da naučanje bivših professorah kude, i klevetnim svojim jezikom ocèrnjuju ih u inostranstvu. No sve to oni promislili nisu, jerbo Cumaei sero sapiunt.

Odkad obstoji učilište bogoslovno u Zagrebu, professori bogoslovja imadoše svagda osim ravnatelja dioecesanskoga biskupa, i svoga podravnatelja, koj bijaše vazda izabiran iz prečastnoga kaptola. Pod ovih nadziranjem pazili su oni i medjusobno na se, da se u svom naučanju od pravoga katoličkoga duha neudalje. Kad bi dakle professor kanoničkoga práva proti mněnju svih katoličkih kanonistah javno naučao bio: — da je cèrkva podčinjena dèržavi, to bi isto krivo tvèrdjenje preuzvišeni nadbiskup i podravnatelj, te i ostali professori ili opaziti, ili isti krivi nauk s professorom cèrkvenoga práva dèliti bili morali. Lagati dakle proti meni bivšem professoru cèrkvenoga prava, da sam mlade bogoslovce naučao: da je cèrkva podčinjena dèržavi, to znači ujedno lagati, da u Zagrebu nitko od cèrkvenih poglavarah nije pazio, što se u bogoslovnom lyceu nauča, a to je najveće ozloglašenje istih poglavarah. Ovo ozloglašenje proizveli su nesmotreni prišaptivaoci, u naših grudih njegovani, našim blěbom gojeni, dočim, hoteći si izkaljati zlovoljno sèrdce, uzeše mene professora cèrkvenoga práva svojom lažju opadati. Znadem, da oni to sada sami uvidjaju, da sada, pošto je izašlo dělo na vidělo, i pošto s toga někomu pada mraz na obraz, žale, što je to učinjeno, pače zaměraju po sebi zavedenom dopisniku, što je to u D. Volkshalle pisao. Ali sve je to već sada prekasno, jerbo Cumaei sero sapiunt.

Prava pobožnost niti neizmišlja o sebi i na svoju slavu dobra, niti nelaže o iskèrnjem na tudje osramoćenje zla. Ako to čini, laže Bogu, i

Digitized by Google

već nije prava pobožnost, nego osudjeno licumĕrstvo. Kada su zlobni souffleuri čověku světovnjaku spomenutu očevidnu, na osramoćenje našega svećenstva skovanu laž prišaptnuli, uzdajući se odviš u se. i šepireći se nadutim mnĕnjem o sebi, nisu proračunali, da, ako se njihovoj laži skine krinka, time se i obrazac njihove pobožnosti razpasti mora, te da će se oni tada u prirodjenoj golotinji i zlohotnoj ćudi ukazati kao pravi Cumaei, qui sero sapiunt.

Mnijem, da sam dosta kazao neprijateljskim prišaptivaocem; a nam Hèrvatom bili štogod rekao? ili bolje da šutim? Prorok Nathan govorio je Davidu u prispodobi. Ajde da i ja navedem nam jednu prispodobu. Qui potest capere, capiat.

Bijaše něki puk, i imaše dobre i dosta dragocĕne robe u domovini svojoj. Nehotjaše pako protražiti skladištah i dućanah svojih, niti upotrĕbiti blaga svoga, nego ga, dosadiv mu sve, što je domaće, preziraše. Čim pako uztrĕba robe za porabu i ures svoj, nakupi tudje od tèrgovacah tudjih. I roba ova bijaše s polja himbenimi bojami lĕpo naličena, a iz nutra ostarèla i oštećena. I puk se obradova s ove robe. I veljaše, da je donešena iz neba. Videći pako tèrgovci, da imadu korist kod puka iz prodaje, poboje se, da puk jednom neuvidi, da je domaća roba bolja od tudje. Zato digoše kod inih narodah viku, da je roba onoga puka sumljiva i nevaljana. Dočim pako začuše inostranci graju tèrgovacah, počeše rugati se puku onomu, i izsmĕhavati ga. I tako bĕše: čim je puk više cĕnio tudju robu, tim su tudjinci više prezirali njega. Čim bijaše veće pouzdanje puka napram tèrgovcem, tim bijaše veća preuzetnost tèrgovacah napram puku. I dojdoše něki ljudi izmedju puka, i zastidjeni stadoše pripovĕdati, kako su ih tèrgovci osramotili u inostranstvu. I nasta kao gibanje u puku, i mèrmljahu medju sobom, što ih preziru tudjinci. I ustane něki kao prorok izmedju puka, i reče puku: Staršine puka! Vi neznate uzroka, zašto se vaša roba dèrži u tudjinstvu za najgorju. Tèrgovci Feničani, kojim dajete novce svoje, i koje hranite obiljno, oni pogèrdjuju vas i robu vašu. Vi neznate, što ljudi šapću medju sobom, jerbo nećete da čujete govorenja njihova, već od tèrgovacah sasvim zavisite. Opominjem i molim vas, nekupujte robe gorje, dočim kod kuće imate bolje. Nedajte se po tudjih tèrgovcih za nos vući i osramoćivati. Nebudite bezpametni, već mudri, jerbo ste punodobni, da se i o vami pravedno nereče: Cumaei sero sapiunt.

To sam napisao napadnut na obranu svoju. Pripravan sam o svakoj rĕči podati razlog, te, ako pozvan budem, svoju prispodobu obširnije protumačiti.

Franjo Milašinović, kan. zagr.,
licenciat bogoslovja i bivši javni i redoviti prof. cèrkvenoga práva.

Christianiziranje gimnazijah.

Nedavno je izdao i medju svoje duhovničtvo razposlao okružnicu preč. litomĕrički biskup, protežuću sé na christianiziranje gimnazijah, iz koje polag „Salzb. Kbla.“ nĕkoliko razmatranjah vadimo.

O rimskih i gèrčkih klasicih. Zabavljanje s rimskimi i gèrčkimi klasici bit će samo oni put spasonosno, ako učitelj i učenici poganstvo iz pravog gledišta smatraju. No ono glede svojega postanka i naprĕdka nije ništa drugo nego odpad od Boga. Čověk kao sučlan tèlesnog i višeg duhovnog svĕta dobio je od stvoritelja lĕpih darovah, da naime k jedinstvu s Bogom teži, te da tako, dočim duša k svojemu najvišemu uzoru hèrli, osĕtnu prirodu k najlĕpšemu preobraženju privede. Žalibože, da je nesrĕtna prevara u raju opakim pravcem udarila, njom je ne samo volja od vĕčnoga odvèrnuta, nego je i razum od svojega praizvora uklonjen i k vrĕmenitosti obèrnut. Jednakim načinom, kao što je grĕh uzpèrkos svim boljim nagovorom, svakim hipom sve većma rasao, te iz istih razvalinah obćeg potopa svoju dèrzovitu glavu sve većma dizao, te sve dalje svĕtom vladati počimao: odvèrnù se takodjer razum od vèrhutĕlesnog, te, izgubivši ovo uzvišeno polje iz svojih očih, zalutao je u tamne zablude, gdĕ mu nije ništa preostalo do jedine slutnje o idei jedinog neizmèrnog Boga. Pokopan u prahu pùtenosti, tražaše izgubljeni duh u ovom području ono, k čemu su ga one slutnje tĕrale, svojega stvoritelja — svojeg uzdèržavavatelja, svojega savèršitelja, te je jadan mislio, da ga je našao u dnevnom suncu i njegovih drugovih mèrtvih, zvĕzdah tamne noći (magizam). No izgubljeni duh zalutà jošte dalje: novi bogovi imali su jošte bliže k zemlji privučeni biti, moradjahu u slikah predstavljeni, a napokon i za ovimi slikami zaboravljeni biti (sabeizam, fetišizam). Nadje nastojaše um čověčji, da volju i savĕt namišljenog nebeskog vladatelja iz kamenja i različitih rudah saznade (oracula), pa ovdĕ kao i u astrologii igraše stari skušatelj s nesrĕtnimi zabludjenici zlobnu svoju igru. To je postanak po-

Digitized by Google

ganstva, pa ono bujaše u naprědujućoj pomami i měšanju pojamah jošte sveudilj, dok nije Spasitelj slabu luč istine, koja jošte jedino u Izraelu titraše, u jasno sunce razpalio, kojeno već sad prěko cělog světa světli Od svoga postanka nije poganstvo ništa na bolje išlo, da se sdruži s Bogom; ono je do ovog maha u nabožnom smislu otraga ostalo. Prividno popeše se někoji poganski narodi na něki, ako bi čověk smio kazati, viši stupaj.

Oni su razvili bogatu sjajnu ugladjenost; vidjahu posrěd sebe ustajati pěsnikah i umětnikah, kojih umotvorom se jošte i sad divimo; činjaše se kao da su oni najviši cvět narodah. No čim veći naprědak učiniše u finom uživanju života i u prědstavljanju spoljašnje lěpote, tim niže padoše u bezdno zablude, dvojenja i grěha! Upravo pěsnici i umětnici umnožiše skvarenje, dočim su svojimi predstavljanji uzbijali, izopačivali i směšnimi dělali stare nabožne idee o padnutju u grěh, o potrěbi štovanja Boga, o pokori i žertvah pomirenja, te su puko pùteno uživanje udělotvarali. Da je kod toga roditelj laži, koj je upravo početnik poganstva, sudělovao, razumělo bi se samo po sebi, da to i nezasvědočava cèrkvena starodavnost. Dublji dusi medju pogani uvidiše to dobro, te se nije badava tužio Plato nad Homerovimi i Hesiodovimi lažmi; proti njim digoše se Plutarch i Seneka s istom žestinom, a halikarnas-ski Dioniz veljaše punim právom, da se puk zločestoće od svojih bogovah naučio. Několičini duhovah (kao Sokratu, Platonu itd.), pošlo je za rukom da su pod uplivom više světlosti, što je u njihovu srědinu dopirala, i dočim su se na predane od starine idee oslanjali, ipak něšto do čišćeg poznanja povisili. Često valja takodjer o njih, što je Spasitelj Petru rekao: „Pùt ni kèrv nije ti toga nazvěstila.“ No uzpèrkos tolikoj dubljini svojega dohvata nemogu se ipak niti najmudriji medju pogani uzporediti niti iz daleka sa svetimi proroci starog zavěta; oni su prorokom samo na toliko někim načinom kao srodni, što su i oni odredjeni bili, da misao o Spasitelju, kao što i nadu i čeznutje za njim u narodih pobudjuju i uzdèržuju, i da ih tako za njihov dolazak pripravljaju: Desideratus cunctis gentibus, expectatio omnium populorum, kao što uči sv. cèrkva.

Iz ovoga gledišta moći je već lasno kazati, kako ima katolički kèršćanin dèla klasikah smatrati, i kako ih ima u kèršćanskih školah tumačiti. Čověk nesmě bez svake brige za nabožno odgojenje i kèršćansko obrazovanje poganstvo onako golo i bez svake měre mladeži predstavljati, da u njem samo čověčnost shvaća i štuje, kao da su Gèrci i Rimljani u svojih običajih, u uživanjih svoga života bili uzori, koje bi tobož opet obnoviti valjalo. Iz ovoga gledišta izlaze žalibože od jedno deset godinah naše učene škole. Razsijano sěme počelo je već i plod donašati, jer su iz takovih zavodah izašli umni slobodnjaci, koji su napram svetom zavodu odkupljenja ili sasvim hladni, ili ga upravo mèrze. — Nadalje, nesmě se nikakvo dělo starinskih pisacah u učionah čitati, koje o sklizkih ili pače bezsramnih predmetih sbori. Spisovi, kao što su šaljive Aristophanove, Plautove, Terentiove i Ovidiove ljubezne knjige, zabranjene su već visokimi prepisi dèržavne vlade; al i glede drugih Ovidiovih i Horaciovih dělah ima se bolji izbor paziti, jer su kadšto i ova dvojica onako lahkoumna kao i naši sadanji pěsnici. Takodjer kod čitanja drugih klasičkih dělah nesmě čověk nikad s obzira pustiti kèršćansku umèrenost i osvědočenje. Učitelj mora mladež pozornu na to učiniti, da pogani, koji nisu svu nutarnju milost izgubili, u pukih čověčjih stvarih kèršćanom dakako učitelji biti mogu. On može osobito dopustiti, da su Gèrci i Rimljani ono, što su znali i ćutili, savèršenije izrazili, nego što to mnogim kèršćanskim piscem za rukom pojdè. To nemože nijedan izkusan čověk nijekati, pa su sva stolětja zasvědočila, da niti isti svi sveti otci, niti drugi kèršćanski pisci, premda su se o tom brinuli, nisu u formi one savèršenosti postigli, kojoj se u klasikah divimo. Medjutim ima takodjer pojedinih dělah, n. p. sv. Gèrgura nazianskog, Vasilie i Zlatousta, a od latinskih otacah: sv. Jeronima i sv. pape Lava, koja su svojim oblikom tako izvèrstna, da se takodjer u toj struci mladeži kao uzori predstavljati mogu. U ostalom nesmě čověk zaboraviti, da mnogi sv. naučitelji cèrkve, koji su svojimi spisateljskimi darovi obću slavu postigli, iz viših razlogah nisu zatim išli, da svojim spisateljskim dělom něki oblik umětničke savèršenosti utisnu (koja dakako kod pravog obrazovanja nije glavna, nego samo drugotna stvar). Oni su na mnogo važniju stvar svoj trud i vrěme obratili. Pa nije niti nakana božja bila, da svoju cèrkvu takovimi pukimi čověčjimi srědstvi razširi i utvèrdi. Neka se čověk sěti one znamenite izrèke velikog apoštola narodah Pavla, kojega je Gospodin osobitim načinom odabrao, da bude učitelj i obraćatelj poganah. (Kor. 1, 17, 19, 30, 21. — Onda 2, 1, 2.) Ako predpostavimo, da se mladež obučava uz pravo kèršćansko odgojenje i da učitelj sam s kèršćanskim duhom stare pisce čita, može takodjer sadèržaj njihovih dělah mladeži od velike koristi biti. Iz njih će se mladić, bez da opazi naučiti mnogo o družtvenom životu starinskih vrěmenah, te će se tako sa starodavnošću upoznati. Tu se uči poznavati običaje, značaj i navade narodah, njihov věroza-

Digitized by Google

kon, njihove ratove, umětnosti, njihovu mudrost, njihove krěposti i opačine. Takovim načinom imade dva světa pred sobom: sadanji, u kojem živi, i predkèršćanski, u kojem se njegov duh tako često bavi, što dakako može mnogo doprinèti k razvitku duha i razširenju ideah

(Dalje slědi.)

Smèrt jednog socialiste.

Poznati francezki socialista Barthelemy je u Londonu na 22. sècnja o. g. za dvostruko ubojstvo, što ga je učinio, obèšen. Na tèsnom tèrgu kod izlaza iz Newgaste-Streeta sakupilo se je do 10,000 ljudih, da ga umèrti vide. Svoju smèrtnu osudu saslušao je veselim obrazom, te se je zadnjih danah zabavljao s veće strani pisanjem poslanicah. Utèhe vèrozakona odbio je tvèrdokorno od sebe. Ja razumijem geometriju i druge znanosti, rečè, no od vère nerazumijem ništa. Ja bih htio da vèrujem, ja bih mogao vèrovati, možda bih spremniji bio da vèrujem, al vèra se neda komandirati. Zar da Boga molim? Ja neznam ništa o Bogu; on vratah od moje tamnice neće otvoriti. Pa kad ga je Sherif Crosley još te na zadnjem grozovitom putu opomenuo, da svoju dušu Bogu preporuči, odgovori mu smèšeći se: Za malo hipovah ću znati, koliko ima istine u tom, što se o vašem Bogu pripovèda. Ja se barem nadam, da francezki znade. On je umro bez svakog tèrzanja; jednu uru docnije bilo je tèlo odrèzano; u obrazu nije bilo nikakova traga bolestna osećanja. O razlogu njegova ubojstva nije nikakova izjasnjenja ostavio. Kažu da je privèržènik Blanqui-ove ili Louis Blancove stranke, O Ledru-Rollinu izrazio se je prezirno.

Sanctissimi Domini nostri

Pii Divina Providentia Papae IX.

litterae Apostolicae de dogmatica definitione immaculatae conceptionis virginis Deiparae.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

ad perpetuam rei memoriam.

(Dalje.)

Et re quidem vera hanc de Immaculata beatissimae Virginis Conceptione doctrinam quotidie magis gravissimo Ecclesiae sensu, magisterio, studio, scientia, ac sapientia tam splendide explicatam, declaratam, et apud omnes catholici orbis populos, ac nationes mirandum in modum propagatam, in ipsa Ecclesia semper extitisse veluti a majoribus acceptam, ac revelatae doctrinae charactere insignitam, illustria venerandae antiquitatis Ecclesiae orientalis et occidentalis monumenta validissime testantur. Christi enim Ecclesia sedula depositorum apud se dogmatum custos, et vindex nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, sed omni industria vetera fideliter sapienterque tractando si qua antiquitus informata sunt, et Patrum fides sevit, ita limare, expolire studet, ut prisca illa caelestis doctrinae dogmata accipiant evidentiam, lucem, distinctionem, sed retineant plenitudinem, integritatem, proprietatem, ac in suo tantum genere crescant, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia. — Equidem Patres, Ecclesiaeque Scriptores caelestibus edocti eloquiis nihil antiquius habuere, quam in libris ad explicandas Scripturas, vindicanda dogmata, erudiendosque fideles elucubratis summam Virginis sanctitatem, dignitatem, atque ab omni peccati labe integritatem, ejusque praeclaram de teterrimo humani generis hoste victoriam multis mirisque modis certatim praedicare atque efferre. Quapropter enarrantes verba, quibus Deus praeparata renovandis mortalibus suae pietatis remedia inter ipsa mundi primordia praenuntians et deceptoris serpentis retudit audaciam, et nostri generis spem mirifice erexit inquiens „Inimicitas ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius“ docuere, divino hoc oraculo clare aperteque praemonstratum fuisse misericordem humani generis Redemptorem, scilicet Unigenitum Dei Filium Christum Jesum, ac designatam beatissimam Ejus matrem Virginem Mariam, ac simul ipsissimas utriusque contra diabolum inimicitias insigniter expressas. Quocirca sicut Christus Dei hominumque mediator humana assumpta natura delens quod adversus nos erat chirographum decreti, illud cruci triumphator affixit, sic sanctissima Virgo arctissimo et indissolubili vinculo cum Eo conjuncta una cum Illo, et per Illum sempiternas contra venenosum serpentem inimicitias exercens, ac de ipso plenissime triumphans illius caput immaculato pede contrivit. — Hunc eximium singularemque Virginis triumphum, excellentissimamque innocentiam, puritatem, sanctitatem, ejusque ab omni peccati labe integritatem, atque ineffabilem caelestium omnium gratiarum, virtutum, ac privilegiorum copiam, et magnitudinem iidem Patres viderunt tum in arca illa Noe, quae divinitus constituta a communi totius mundi naufragio plane salva et incolumis evasit; tum in scala illa, quam de terra ad caelum usque pertingere vidit Jacob, cujus gradibus Angeli ascendebant, et descendebant, cujusque vertici ipse innitebatur Dominus; tum in rubo illo, quem in loco sancto Moyses undique ardere, ac inter crepitantes ignis flammas non jam comburi aut jacturam vel minimam pati,

Digitized by Google

sed pulcre virescere ac florescere conspexit; tum in illa inexpugnabili turri a facie inimici, ex qua mille clypei pendent, omnisque armatura fortium; tum in horto illo concluso, qui nescit violari, neque corrumpi ullis insidiarum fraudibus; tum in corusca illa Dei civitate, cujus fundamenta in montibus sanctis; tum in augustissimo illo Dei templo, quod divinis refulgens splendoribus plenum est gloria Domini; tum in aliis ejusdem generis omnino plurimis, quibus excelsam Deiparae dignitatem, ejusque illibatam innocentiam, et nulli unquam naevo obnoxiam sanctitatem insigniter praenuncitam fuisse Patres tradiderunt. — Ad hanc eamdem divinorum munerum veluti summam, originalemque Virginis, de qua natus est Jesus, integritatem describendam iidem Prophetarum adhibentes eloquia non aliter ipsam augustam Virginem concelebrarunt, ac uti columbam mundam, et sanctam Jerusalem, et excelsum Dei thronum, et arcam sanctificationis et domum, quam sibi aeterna aedificavit Sapientia, et Reginam illam, quae deliciis affluens, et innixa super Dilectum suum ex ore Altissimi prodivit omnino perfecta, speciosa ac penitus cara Deo, et nullo unquam naevo maculata. Cum vero ipsi Patres, Ecclesiaeque Scriptores animo menteque reputarent beatissimam Virginem ab Angelo Gabriele sublimissimam Dei Matris dignitatem ei nuntiante, ipsius Dei nomine et jussu gratia plenam fuisse nuncupatam, docuerunt hac singulari solemnique salutatione nunquam alias audita ostendi, Deiparam fuisse omnium divinarum gratiarum sedem, omnibusque divini Spiritus charismatibus exornatam, immo eorumdem charismatum infinitum prope thesaurum, abyssumque inexhaustam, adeo ut nunquam maledicto obnoxia, et una cum Filio perpetuae benedictionis particeps ab Elisabeth divino acta Spiritu audire meruerit *benedicta Tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.* — Hinc non luculenta minus, quam concors eorumdem sententia, gloriosissimam Virginem, cui fecit magna, qui Potens est, ea caelestium omnium donorum vi, ea gratiae plenitudine, eaque innocentia emicuisse, qua veluti ineffabile Dei miraculum, immo omnium miraculorum apex, ac digna Dei mater extiterit, et ad Deum ipsum pro ratione creatae naturae, quam proxime accedens omnibus, qua humanis, qua angelicis praeconiis celsior evaserit. Atque iccirco ad originalem Dei Genitricis innocentiam, justitiamque vindicandam, non Eam modo cum Heva adhuc virgine, adhuc innocente, adhuc incorrupta, et nondum mortiferis fraudulentissimi serpentis insidiis decepta saepissime contulerunt, verum etiam mira quadam verborum, sententiarumque varietate praetulerunt. Heva enim serpenti misere obsequuta et ab originali excidit innocentia, et illius mancipium evasit, sed beatissima Virgo originale donum jugiter augens, quin serpenti aures unquam praebuerit, illius vim potestatemque virtute divinitus accepta funditus labefactavit. — Qua propter nunquam cessarunt Deiparam appellare vel lilium inter spinas, vel terram omnino intactam, virgineam, illibatam, immaculatam, semper benedictam, et ab omni peccati contagione liberam, ex qua novus formatus est Adam, vel irreprehensibilem, lucidissimum, amoenissimumque innocentiae, immortalitatis ac deliciarum paradisum a Deo ipso consitum et ab omnibus venenosi serpentis insidiis defensum, vel lignum immarcescibile, quod peccati vermis nunquam corruperit, vel fontem semper illimem, et Spiritus Sancti virtute signatum, vel divinissimum templum, vel immortalitatis thesaurum, vel unam et solam non mortis sed vitae filiam, non irae sed gratiae germen, quod semper virens ex corrupta infectaque radice singulari Dei providentia praeter statas communesque leges efflоruerit. Sed quasi haec, licet splendidissima, satis non forent, propriis definitisque sententiis edixerunt, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habendam esse questionem de sancta Virgine Maria, cui plus gratiae collatum fuit ad vincendum omni ex parte peccatum: tum professi sunt, gloriosissimam Virginem fuisse parentum reparatricem, posterorum vivificatricem, a saeculo electam ab Altissimo sibi praeparatam, a Deo, quando ad serpentem ait, inimicitias ponam inter te et mulierem, praedictam, quae procul dubio venenatum ejusdem serpentis caput contrivit; ac propterea affirmarunt, eamdem beatissimam Virginem fuisse per gratiam ab omni peccati labe integram, ac liberam ab omni contagione et corporis, et animae, et intellectus, ac semper cum Deo conversatam, et sempiterno foedere cum Illo conjunctam, nunquam fuisse in tenebris, sed semper in luce, et iccirco idoneum plane extitisse Christo habitaculum non pro habitu corporis, sed pro gratia originali. — Accedunt nobilissima effata, quibus de Virginis Conceptione loquentes testatati sunt, naturam gratiae cessisse ac stetisse tremulam pergere non sustinentem; nam futurum erat, ut Dei Genitrix Virgo non antea ex Anna conciperetur, quam gratia fructum ederet: concipi siquidem primogenitam oportebat, ex qua concipiendus esset omnis creaturae primogenitus. Testati sunt carnem Virginis ex Adam sumptam maculas Adae non admisisse, ac propterea beatissimam Virginem tabernaculum esse ab ipso Deo creatum, Spiritu Sancto formatum, et purpureae revera operae, quod novus ille Beseleel auro intextum variumque effinxit, eamdemque esse meritoque celebrari ut illam, quae proprium Dei opus primum extiterit, ignitis maligni telis latuerit, et pulcra natura, ac labis prorsus omnis nescia, tamquam aurora undequaque rutilans in mundum prodiverit in sua Conceptione Immaculata.

(Konec sledi).

Digitized by Google

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Naknadno glede ovdašnjih korizmenih propovědnikah javljamo: Da pri sv. Marku u gornjem varošu propověda O. Nikola Kraljek; kod sv. Ivana g. župnik Andro Jandrić; kod sv. Marie g. Franjo Francul, a věšbanja će u istoj cèrkvi g. Anton Lukić imati; kod sv. Katarine g. Suhin, němački; napokon u samostanu milosèrdnih sestarah g. A. Traut takodjer němački.

*) *Iz Bakra.* (Dop.) Dne 2. veljače proglašena je ovdě s propovědaonice uz svèrsi shodan govor blaga zapověd ljubljenog našeg vèrhovnog pastira, preuzv. g. Mirka Ožegovića Barlabaševačkoga, kojom se nalaže, da se proglašenje dogme neoskvèrnutog začetja bl. Děvice Marie svečano proslavi. S kolikim veseljem i oduševljenjem primilo je ovdašnje pučanstvo taj blagi nalog, kojim mu je samo prigoda pružena, da odkrije svoja duboka čuvstva napram blaženoj Děvici, to se je jasno pokazalo u oči dana 10. veljače. Ovaj dan bi na čast Majke božje dèržana svečana služba božja u područnoj cèrkvi B. D. Marie, gdě se je prije i poslě pódne sakupilo k pobožnosti mnogo věrnog puka svake dobe i stališa; u oči iste svečanosti razsvětliše bogati i siromasi na čast kraljici angjeoskoj svoje kuće. —

M. T. — Iz Djakova dne 19. veljače (Dop.) Kao što sam Vam onomadne pisao: da se svakidan došastju novonaimenovanoga za Bosnu apoštolskog Vikara amo na posvećenje nadamo, tako Vam sada javljam, da nam je isti mili gost, poslě kako je 5. t. m. u Brod prěko zamèrznute Save prešao, 7. ovog měseca amo stigao, i skupa sa svojom pratnjom, a to su dva odličnija redovnika one dèržave, Fra Lovro Karaula, i Fra Ante Tuzlančić, pèrvi ex-custos Provinciae, a drugi definitor i župnik u Dolcu kod Travnika, u dvoru presvětlog našeg g. biskupa odsio. Premda je on želio da se odmah slědeće nedělje posveti, ipak to nemogaše biti koje sbog toga, što su baš onda dva mladića iz samostana vukovarskog, redovničke dèržave Kapistranske, ovdě na redjenju bila, koji su one nedělje (šestdesetnice) sveti red presbyterata dobili; koje pako sbog toga, što je naš presvětli isto posvećenje čim svečanije rad bio obaviti, pa za to i prije pobožnom puku što u samom Djakovu, a što i u obližjoj okolici navěstit, i opomenut ga želio: da se čim većim brojem sabere i svědokom bude uzvišenih za tu prigodu prepisanih cèrkvenih obredah, a to da bi se tako u sèrcu pritomnog pravověrnog naroda ponovilo i utvèrdilo dužno štovanje prama uzvišenom biskupskom dostojanstvu. Spomenuta dakle svečanost bude na jučerašnji dan, t. j. na nedělju petdesetnicu ustanovljena, i na veliku radost svih nas ovdě srětno obavljena. Stolna naša cèrkva bijaše puna puncata pobožnog světa. Naš Presvětli ovèrši sveti ovaj čin uz asistenciu presvětlog g. naslovnog biskupa bosanskog i predstavnika ovdašnjeg preč. kaptola, Karla Pavića, i prečastnog g. inful. prepošta i kanonika Martina Komende, koji, u pomanjkanju dvojice posvećenih već biskupah, novom posvećeniku kano kumovahu. Što i u dotičnoj papinoj pečatnici očito se veli, da, t. j. prisustvovat imaju, ako nebi posvećenih biskupah polag bilo, makar samo i dva prosta svećenika, bilo světovna, bilo ma od kojeg mu drago reda i skupštine, samo da se u milosti i obćenju s apoštolskim stolom rimskim nalaze, (gratiam et communionem habentes). Što se druge asistencie tiče, buduć da je pěvana, ili velika sv. missa bila, i samo se razumije, da je s jedne i s druge strane kod tolikog svećenstva u podpunom broju bila, pri čem lěpo je bilo viděti kako uz nas ovdašnje, několiko ih i tamošnjih ovaj ovu onaj onu odredjenu si službu obavlja. Šteta samo što neimadosmo većeg prostora, buduć je naša stolna cèrkva za takove svečanosti dosta omalena. Iz tog uzroka bio je naš Presvětli naumio u Oseku, i to u cèrkvi někad jezuitskoj, a sada župnoj u gradu ovu rědku svečanost obavit, nu ipak kad je pomislio koliko bi totolikim pitomcem bosanskim u ovdašnjem sěmeništu žao moralo biti, kad nebi toga, osobito za njih važnog veličanstvenog prizora učastnici bili; a skupa da i svojoj duhovnoj mladeži neustegne tog duhovnog veselja, odluči odustat od svoje naměre, i tako, premda po najneugodnijem vrěmenu iz Oseka, kamo je bio na koj dan otišao, dne 16. u Djakovo se vrati. U promatranja pojedinih dělah svetog čina ovog nećemo se upušćati; odviše bo bi nas zavelo. Tko je il bio kod takove prigode, il pako dotične obrede čitao, lahko će dopustit da oni prizori ponajviše u sèrce pazljivih gledaocah diraju, kadno se posvećenik pred žèrtvenikom nice prostre, dočim posvetitelj nemanje kano i svi okružavajući ga na kolěnih klečeć i nagnuv se litanije svih svetih mole, pa kada rekavši one rěči: da svim věrnim mèrtvim život věčni i t. d., isti posvetitelj ustane, te nad ležećim posvećenikom, s mitrom na glavi, a s pastoralom u lěvoj ruci, zlamenje svetog križa desnicom svojom svèrhu njega čineći u triput govori: Ut hunc praesentem Electum benedicere — benedicere et sanctificare — benedicere, sanctificare, et consecrare — digneris; dalje kad mu skupa s njegovimi asistenti, klečećimi pred oltarom, ruke naglavu postavljaju govoreć sva trojica: accipe spiritum Sanctum; kad biva pomazivanje glave i rukuh; kad mu predaje štap pastirski i pèrsten, i meće na glavu biskupsku kapu; kad predavši mu knjigu od evangjelja, govoreć mu: accipe evangelium et vade, praedica populo tibi commisso i t. d. njih trojica jedan za drugim ga zagèrle, veleć mu: Pax tibi; za tim kada, dočim svi prisutni okolo kleče, posvećenik uz posvetitelja svoga kod žèrtvenika gospodnjeg stojeć od jedne i iste posvećene hostie blaguju, iz jednog i istog kaleža se pričešćuju; napokon kad ga posvetitelj na biskupsko pristolje, stavivši mu mitru na glavu, a pastoral

Digitized by Google

i lèvu ruku, posadi, pa u zahvalnost za srètno obavljeno posvećenje, i kao na radost što je cèrkva novog apoštola dobila, svečano zapèva: Te Deum laudamus i t. d., koja veličanstvena pèsma dok se iz oduševljenih mnogobrojnih gèrlah Bogu svega dobra daritelju diže i penje, novoposvećeni, okružen od svojih, kako ih nazvasmo kumovah, hodi po cèrkvi i klečeći na kolènih puk blagosiva. To su, velim, ponajznamenitiji i ponajuzvišeniji prizori, da i nespominjemo zakletve, koju novoizbrani položit ima odmah iz početka: da će svagda pokoran i vèran biti svetoj apoštolsko-rimskoj stolici; da će pravila svetih otacah, naredbe i zapovèdi apoštolske totis viribus i sám obslužavat, i činit da ih drugi obslužavaju itd. kano takojer ni izkušavanja onoga, gdè ga posvetitelj izpituje govoreći: Eadem itaque auctoritate et praecepto interrogamus te, dilectissime frater, charitate sincera, si omnem prudentiam tuam, quantum tua capax est natura, divinae scripturae sensibus accommodare volueris? — Vis ea, quae ex divinis scripturis intelligis, plebem, cui ordinandus es, et verbis docere et exemplis? itd. itd. Poslè dovèršene cèrkvene svečanosti, koja je od 9 pa do 12 satih trajala slèdila je gostba ne manje sjajna i velelèpna, pri kojoj izgovoriše više lèpih zdravicah; evo Vam ih nèkoliko priobćujem, u koliko sam do njih dojti mogao, mnijuć da će čitateljem našeg katoličkog lista mnogo ugodnije biti, ako ih u izvornom jeziku latinskom pošaljem, nego da ih prenašam u jezik naš, i tako ih manje više pravog svog značaja i krasote lišavam.

(Dalje slèdi.)

U Berlinu se tuže, da učenici evangeličkog bogoslovja na broju neprestano padaju, dočim broj katoličkih učenikah nerazmèrno raste. Medju 288 bogoslovacah, koji su se godine 1854. izpitom podvèrgli, bila su samo 54 evangelička, a 239 katoličkih, koji su s veće strani stupili u duhovna sèmeništa u Münsteru, Paderbornu i Trieru.

Iz Engleske. Englezko duhovničtvo i oksfordsko sveučilište izgubiše opet jednog od najizvèrstnijih kotrigah, častnog g. Edmunda Ffoulkesa, koj je na svèćnicu ove godine u katoličku cèrkvu prestupio.

Novoobraćenik je jedan od onih izabranih duhovah, koji su svojski nastojali, da proniknu skrovnost nutarnjeg tèrganja anglikanske cèrkve, te razmatranjem prepirakah, koje su u novije vrème anglikansku cèrkvu u toliku zabunu stavile, dojdoše do spoznanja istine. Prelaz Ffoulkesov je plod prelaza Wilberforce-ova. Razmišlavanje o lèpom dèlu Wilberforce-ovu: „o eucharistii“ i o njegovu važnom spisu „o kraljevskom vèrhovničtvu“ privelo je Ffoulkesova duha, koj je bogoslovnimi prepirkami zadnjeg vrèmena zaveden u neizvèstnosti tumarao, na pravi put. . .

Nadaren osobitimi duhovnimi sposobnostmi nije mogao bezposleno motriti učena prepiranja o temeljnih točkah kèršćanstva. Proti Newmannovu dèlu „O razvitku kèršćanskog nauka“ napisao je knjigu pod naslovom „Protiteoria.“ On je takodjer napisao cèrkvenu povèstnicu od 1. do 12. stolètja, u kojoj se osobito nepristranošću odlikuje. — Ponuke, koje su ga na prelaz sklonule, izdat će u posebnom dèlcu.

Iz Athena. Ovdè je nedavna izišao jedan novogèrčki spis proti latinskoj cèrkvi: „Ultramontanismus, samim sebom odkriven, od G. A. Maurokordatosa.“ Ovo francezki pisano dèlce sbori o iztočnom pitanju u smislu Ruske, te ga pisac upotrèbljuje kao priliku da može gèrditi zapadne katolike. To je čudnovato, da pisac neće da vèruje carevu izjavljenju: da on nemisli bizantinsko carstvo obnoviti, niti gèrčkog kraljevstva teritorialno povećati, nego ga uz sve štovanje, kojim cara odlikuje, smatra kao mendacium officium, kao lukavost. On kaže, da trèba razlikovati dolum bonum i dolum malum; to da je vèrlo važno socialno načelo. Ako su Gèrci križare i potonje latince prevarili i oblagali, to da je iz svetih naměrah učinjeno, te je to bio dolus bonus. Ovaj moral igra u cèlom spisu vèrlu rolu.

Iz Odese. Ruski nadbiskup propratio je odilazeće odovud u Krim rezerve slèdećimi značajnimi rèčmi: „Vi polazite tamo, gdè je, ostajućeg kod svoje zlobe dušmana gnjev božji kaznio uništenjem mnogobrojnih njegovih ladjah, no u mèsto da se pod mogućom rukom božjom ponizi, hoće da se u našoj pravoslavnoj otačbini naměsti do lèta, a onda da nove čete opakih ortakah nutar dovede. Zato polazite u Krim. . . Pamtite si, da je dušmana ostavila ona dèrzovitost, kojom je s početka nutar došao, već se neusudjuje, da na nas napada, nego nastoji iz svih silah, da se u malom kutu naše otačbine kao sužanj obkopa. No šta će mu to pruditi, pošto ga božja ruka progoni? . . U ime božje dakle, kèrstoljubni, nepobèdivi zatočnici, napred proti lukavom, zlobnom neprijatelju! Uzmite sobom za pratioca sliku svetog zatočnika Mihalja. Neka se tako pred našimi barjaci kroti čopor naših nevrèdnih dušmanah, koji se na sramotu Isukèrstova imena pod tamni i odmetni Muhamedov barjak kùpe.

Izprava. U poslèdnjem broju ima se na str. 62. drugom stupcu redku 14. iza rèčih: izmedju sebe različne jošte dodati: i neodvisne.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 10. — TEČAJ VI. U SUBOTU 10. OŽUJKA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

Slavimo muže slavne i otce naše u pokolénju svojem. Mnogu slavu učini Gospod veličanstvom svojim od věka. Sir. 44, 1—3.

Nije do čuda, što u novije doba sav slavenski svět pozornost obrati na svoje najveće po Bogu dobročinitelje — na sv. Cirila i Methoda. Tim pokaza, da znade, u čim pravo dobro, prava krěpost i prava slava sastoji — da znade, u kojoj dobi prošlosti svoje usrědjuje se sva snaga, koju bi mu htěli nekoji pretěranci stranom barem zanijekati. Jest! Ciril i Method sačinjavaju početak ujedno i srědište cèrkvene i gradjanske pověstnice slavenske; oni bo ju izvedoše na vidělo, zlatimi pismeni pèrvi list joj napisaše, dělovahu toli na Olymp slavensko-poganskih bogovah, kano i na budući kèršćanski razvitak čitavoga Slavenstva. Težko da je ikoj navěstitelj Krista toli silno uzdèrmao narodom, neću reći toli ogromnim, no kojim mu drago, kó što ova dva apoštola uzdèrmaše narodom slavenskim. U jedno doba, jednim dělovanjem znadjahu uzko spojiti dva najglavnija momenta čověčanstva: věru i narodnost. Ota dva činbenika, kô što pověstnica svih narodah jasno svědoči, jesu važnija, negoli si predstaviti mogu oni kratkovidi, koji su ih oddèliti rádi; jer u pèrvom duhovnost vide, a u drugom pûku tvárnost (materialnost); koji katoličtvo istověćuju s kosmopolitizmom, nabivši ih na jedan kalup, jedan pojam — někakvoga višega gledišta.

Mi nespadamo ni u vèrst narodnih zanešenjakah, niti u vèrst beznarodnih cèrkvenjakah; već želimo naslědovati naše slavne apoštole, u koju svèrhu naumismo ih na kratko pomnjivo pratiti na putovanju ove vrěmenitosti, za da dionici postanemo njihove věčnosti.

Rodno město naših nazvěšćateljah evangjelja bijaše bogat i izobražen Solun, kojega žiteljstvo, premda podrěkla gèrčkoga *), iz občenja sa obližnjimi Slaveni, koji se jurve u VI. stolětju ondě posědoše, nauči jezik slavenski? **) Otac im bijaše Lav, gèrk po rodu ***), a drugarija po časti (t. j. drugi po strategi). Starijemu bratu bijaše ime Method, a mladjemu Konstantin (věrovatno rodjen 827.)

Neima dvojbe, da jim od mladih noguh obadvmia najlěpšu priliku pružahu k duhovnomu razvitku toli rod, koli i rodnog města slava, koja se na daleko razlegavaše — uz to nadarì ih promisao svimi duševnimi i tělesnimi darovi, za da sposobni budu za toli uzvišeno zvanje, na koje ih odabrati obljubì. Krasnimi, rekó bih, poetičnimi bojami to opisuje o obadviuh staropanonska legenda. Pošto bi bila proslavila někoje zaslužne muževe (sr. l.) kano: Iv. Silvestra papu, Gèrgura bogoslovca, Celestina, Cyrilla (Aleksandrijskoga) Lava V. i t. d., veli o Methodu: „njegove krěposti i napore nestidimo se prispodobiti s ovimi Bogu dragimi muževi: někojim bo spodoban bijaše, od někojih pako poněšto manje;

*) „Sr. de Thessalonica eiusque agro:" Graecos vero urbis primarios incolas vel saec. post Christum XII. fuisse eius rei documentum est Eustathius metropolita, cuius homiliae graece scriptae ibique habitae non solum linguae usum, verum elegantiora eius studia inter urbis illius incolas evidentissime testantur."

**) S toga ih mogaše car Mihajlo tako nagovoriti: Vi bo jeste Solunjani, a svi Solunjani čisto slavenski besěde." (Sr. Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův od Šafařika u Pragu 1851; gdě se nalazi važna panonska legenda, o kojoj drugdě više.)

***) Kad pan. legenda veli o Methodu „da ga Gèrci od dětinstva obljubiše" nerazlučava ga od istih; nego ga stavlja u oprěku naprama Slavenom, koji ga kašnje obljubiše, kad im bude učiteljem. Stoji doduše u izvadku „de Conversione Carantanorum" kod Pèrtza (Monum. Germaniae XI, 15): „Post hunc (Osbaldum) interiecto aliquo tempore venit quidam Sclavus ab Histrie et Dalmatie partibus nomine Methodius" — al taj izvadak nije stariji od XII. věka, te u knjizi „de conversione Bagoariorum," koji mu za temelj služi, stoji „quidam Graecus." Dakle, da su bili gèrčke kèrvi, stoji do sada neoborivo.

Digitized by Google

opet — većma negoli ini rěčite hrabrošću, a hrabre rěčitošću svlada; svim bo podobnim učinjen sviuh spodobu predstavljaše, strah božji, štovanje zakonah, čistoću pùti, neprestane molitve i svetost, govor krěpki i blagi, al žestok protiv neprijatelju, blagi napram onim, koji zapovědi primahu, vedrost, milosèrdje, ljubav, stalnost, uztèrpljivost, sve je svima postao, da sve pridobi (I. Kor. 9, 22) . . . uz to se i tělesnom krasotom odlikovaše (sr. II.). Ovimi krasnimi rěčmi naslikà pisac našega Methoda u cělovitosti bez obzira na stanovitu dobu; al' ih mogosmo ovdě navesti, da jednim pogledom sav njegov značaj u naprěd pregledamo, koj se jamačno u nježnoj mladosti kano u klici odsěvaše. Da to nije pùka gatnja, jamči nam ista legenda, dočim nadalje pověda, da car, osim što bì od svih obljubljen, uvidiv bistrost njegovu „knjaženie emu dast dèržati slovensko.“ Pod ovim dostojanstvom imade se věrovatno razuměvati upravljanje někom Slaveni napučenom pokrajinom; takovo dostojanstvo dolazi kod Kameniate pod imenom στρατήγὸς (Στρυμὸνος). U obće je Methoda njegov značaj, njegova, rekó bih, praktičnost, odvažnost, rěčitost, taktična razboritost, koju kroz sav život u svih dosta burnih okolnostih pokazà, na vladanje odlučila. U tom novom činu nauči on još potanje život Slavenah; čim ih na toliko obljubì, da mu kašnije nije nijedna žèrtva velika bila, gdě se radilo o njihovu dobru. Doisto, u ono burno doba, kó što nalazimo zabilježeno u pověstnici, mnogo imadjaše pretèrpěti nepogodah, koje ga sklonuše, da „nakon više godinah“ izměni čast knjaževsku sa sniženošću kaludjerskom „zemske tmine sa nebeskimi misli; nebtijaše bo uznemirivat dragocěnu dušu sa stvarmi, koje ne ostaju u vèke — s toga ostaviv svojom prilikom knjaževinu, uputì se na goru Olymp, gdě žive sv. Otci, dadè se ostrići, oděnù se cèrnimi haljinami, pokorì se u sniženosti, tè ovèršiv sve i izpuniv samostanske zakone, posveti se knjizi.“ (pan. leg. III.) U tom velevažnom koraku vidimo ujedno pèrst Višnjega, koj ga odvedè u samoću, da ga ondě za buduće poslanje pripravi. Pustimo ga i mi u sv. razmišljavanju, tè se obratimo k njegovu mladjemu bratu.

Konstantin, polag jednoglasnog svědočanstva bì proizvodnijim negoli brat duhom obdaren; njegova oštroumnost, i jezikoslovna sposobnost probudiše sviuh pozornost, dočim od dětinstva težaše na razmatrajući, Bogu posvećeni život, što mu i naziv „mudraca“ nabavi. *) Izučiv u rodnom gradu nauke najboljim uspěhom, uputì se u slavni Carigrad, budi poslan od roditeljah vlastitim nagonom, ili (kako veli pan. legenda) prinukan carskim logothetom, do kojega doprè glas o krasoti, mudrosti i marljivosti mladoga Konstantina, za da se s mladim carem Mihajlom svestrano izobrazi. Ovdě nastojaše neizrečenom neumornošću okô naukah; proučiv u tri měseca grammatiku, lati se Homera i geometrije, zatim pod rukovodstvom Lava i slavnoga Fotija, koji ga na skoro vèrlo obljubi, omilile mu filozofije; kano i matematike, zvězdarstva i glasbe. Nijedne dakle nebijaše za tada struke čověčjih znanostih, koje nebi on bio věštakom; tè ako uzmemo u obzir njegovu spoljašnju dražest, ugladjenost, a uz to nekorivu čednost, nećemo se začuditi, što mu bi od svoga zaštitnika logothete ponudjena za suprugu něka odlična děvojka, a uz nju knjaževska stolica. Al sve ove toli sjajne ponude, za kojimi hiljade uglednih mladićah neumorno teže, odbì naš Konstantin kratkim odgovorom, koj bi naši slavohlepci Diogenovim nazvali: „Velik jest ovaj dar za one, koji ga trěbaju; ali meni je najviše stalo do knjige.“ Kad od svoje odluke odstupiti nehtědè, da ures taj ipak Carigrad neizgubi, bì na logothetin predlog Konstantin postrižen (redjen), tè za knjižničara naměšćen kod patrijarha. Pošto bi bio několiko měsecih u toj službi probavio, nestane ga na jedanput iz Carigrada sakriv se u někom manastiru, gdě našast poslě pol godine na velike molbe vrati se u carski grad, tè ovdě, nehtěv podnipošto primiti prijašnje službe, prinudjen bì zasěsti učiteljsku stolicu mudroslovja.

U ovo mislimo doba imadjaše naš Konstantin dvovèrstnu borbu, iz koje neuvelom slavom ověnčan izadjè. Na koliko su mi različni životopisi našega mudraca poznati, ova epocha njegove dělatěljnosti jest vèrlo povèrsno pripomenuta; mi ćemo ju něšto potanje promotriti.

(Dalje slědi.)

---

*) Staropan. legenda pripověda: „da mu se kano 7 godišnjemu děčarcu u snu pričini, da su ga osobito krasne děvice okružile, da bi si izabrao, koju bi htio — a on si odabrà najlěpšu izmedju sviuh, poimenu Sofiju (mudrost), kojoj preporučiv se marljivo učaše knjigu, a navlastito děla sv. Gèrgura, svoga osobitoga zaštitnika.“ Koli živahno zèrcali nam se ovdě težnja njegova, tè koli sjajno neizbrusi prirodjenu mu spekulativnu oštroumnost toli veliki naučitelj! Na kratko ga takodjer označuje pisac života sv. Klimenta (izdatog po Miklošiću u Boču 1847.) πολὺς μεν την ἔξω φιλοσοφιαν πλείων δὲ τὴν ἔσω“ (velik istinabog u izvanjskoj filosofiji, al veći u nutarnjoj str. 2).

Digitized by Google

Christianiziranje gimnazijah.

(Dalje.)

Tako uredjen nauk starih pisacah dělovat će takodjer na ćudoredje i nabožno osvědočenje mladeži dobrim uspěhom. Istina je, da je ćudoredje starih narodah puno krupnih bludnjah, pa mu povèrh toga manjka viša svetinja, koja iz věre, nade i ljubavi kèršćanina niče. No zato nije sve ono, što su o krěposti učili, krivo, buduć da su se mnoge zrake, premda i tamne od onog světla, što je obećanomu puku nazvěšćeno, u poganstvu uzdèržale. Što je Demosthenes o lahkoumnosti, o razmaženosti i slobodi puka kazao; što Xenophon o čistoći, uměrenosti i o istoj pobožnosti Perzijanacah pripověda; što ovaj isti kod Sokrata napram njegovim učenikom kaže; Ciceronovi kadšto oduševljeni govori za cěnu i dostojanstvo krěposti, njegov razpaljeni gnjev i živahna revnost proti opačinam velikašah onoga vrěmena; nacèrti krěposti i skvarenosti, što nam ih Sophokles, Virgil i drugi prestavljaju: — sve to je kadro, da podtiče mladića na krěpko mišljenje i da njegovo sèrce za krěpost predobije. Prirodjena krěpost poganah nije doduše dovoljna za kèršćanina; no buduć da je ipak něka vèrst od krěposti, zato ima takodjer upliv na sèrce kèršćanina, te ga može u stid natěrati, kad uzvidi, što su pogani, lišeni světla kèršćanskog, al ipak pod uplivom milosti božje činiti mogli. Tà isti sv. Augustin svědoči (confess. libro 3. cap. 3.): da je ćitanjem Cicerona temelj njegovu obraćenju učinjen. Kao devetnaestolětni mladić ćitaše Ciceronovog Hortensia, pa ta knjiga obèrnula je njegovo sèrce i svu njegovu misao. On je počeo sva tašta ufanja života prezirati, s vrućom željom za věčnom mudrošću čeznuti i povratak k Bogu kušati. Koliko ih je Platonovimi spisovi pod uplivom dělajuće neprestano milosti božje u naručje kèršćanstva privedeno. Pa ako mladić iz čitanja starinskih pisacah dojde do osvědočenja, da niti najlěpše niti najveće, što je čověčanstvo bez poznanja objavljenja izvelo, nije kadro, da čověka od žalostne propasti uzčuva: to će upravo tada doći do malocěnjenja světa i njegove slave i uzveličavat će kèršćanstvo, i njegove istine štovati. Pa kako i nebi? Mladić nalazi kod velikih mudracah starog světa mnogo krasnih naukah o Bogu i krěposti; no uz nje nalazi takodjer zabludah, koje su njegovoj kèršćanskoj svěsti gèrde i bogomèrzke. On čuje iz ustiuh Ciceronovih kao nauk kèršćanski, da čověk krěpost mora ljubiti ne ràdi koristih, niti ràdi slave, nego ràdi nje same i sbog počitanja napram veličanslvu božjem, koje uvrěditi bila bi věća nesrěća, nego je prokletstvo na muke paklene, iz istih ustiuh čuje, da su i on i svi dobri na krěpost potaknuti samo slavom potomstva. Pa tako lěpih naukah nalazi u knjigah samo malo mudracah; no on znade, da je najveći dio ostalih učenih najkrupnijih bludnjah nasijao, a velika množina puka da je u bolvanoštovju i opačinah pokopana ležala. On vidi u Platonu, Sophoklu, Ciceronu i ostalih žalostnu neizvěstnost, o sudbini čověka poslě smèrti; on nalazi dirajućih razmatranjah o prelaznosti svih zemaljskih veličinah i sve lěpote i čeznuće za stalnimi dobri, kratko da reknemo — potrěbu čeznuća poganstva za odkupljenjem. On nalazi u obiuh najizobraženijih narodah starodavnosti mnogo takova, što u klasičko izobraženom světu pobudjuje udivljenje. Al ipak sve to čověka neosigurava proti najžalostnijim i najgèrdjim zabludam, nepruža sèrcu snage, da može polag spoznate istine živěti, neupokojuje ga ràdi njegovih grěhovah i neotvara mu nade budućega života. Koli velike moraju mu se tu predstaviti blagodati kèršćanstva! Ovo rěšava sve dvojbe duha, namiruje sve plemenite želje sèrca, i razprostranjuje sveto svoje světlo i snagu medju sve stališe. Tu nalazi on pravo spoznanje najviših istinah, plemenitost mišljenja, krěpost u životu a pokoj pri smèrti, počamši od najviših stališah pa do nizke kućarice uboga seljaka! Takovo shvaćenje poganstva je za kèršćanina od velike važnosti. To je razlog, zašto su već sveti otci klasičke nauke koristnimi označili. Tako hoće sv. Augustin (de doctr. christ. 1. 2. n, 60), da se kèršćanski mladići u onih znanostih i umětnostih poganah, koje ljudem u medjusobnom obćenju usluge čine, marljivo podučavaju. — Sv. Vasilia ostavio nam je cěli govor (hom. 24.), u kojem mladeži, koja se u njegovu samostanu odgojivaše, razlagaše, kakovu korist može iz gèrčkih pěsnikah i sgodopisacah cèrpiti, i kojih se pogibeljih imade čuvati. Taj sv. naučitelj cèrkve veli tu medju ostalim: Nezrěla doba nemože se jošte s ozbiljnim naukom sv. pisma zabavljati; neka dakle děčaci jošte několiko vrěmena poganske pisce čitaju, iz kojih će se mnogo za obrazovanje sèrca naučiti, zajedno će sile svojega duha věšbati, te će se tako za nauk sv. pisma pripraviti moći. Zato su takodjer samostani klasičko književstvo u našoj cèrkvi pridèržali; bez nje bi bilo sigurno propalo. Sveti nazvěšćatelji věre, kojim ima zapad svoje obraćenje zahvaliti, podigoše svuda učione, u kojih uz nauk sv. pisma i cèrkvenih otacah nalazimo takodjer živahno natěcanje u klasičkih naucih. Pa to sve polag naročite volje papah, namèstnikah božjih na zemlji. Upravo Jezuite, kojim osobito Němačka ima zahvaliti, što

Digitized by Google

joj je věra sačuvana, nastojahu najrevniji o uzdèržanju klasičke književnosti, no s mudrom, naslědovanja vrědnom opréznošću. Mi moramo dakle izjaviti, da je to stari i postojani običaj u cèkvi bio, da klasičke nauke pri obrazovanju mladeži upotrébi, no da pri tom kèršćanskog principa nepusti iz očih. —

(Dalje slědi).

O věrozakonskom stanju u Francezkoj.

Kad čověk govori o nabožnom stanju u Francezkoj, mora naprédak cèrkve smatrati s dviuh obzirah. Ako čověk ovaj naprédak motri sa strane duhovničtva, tad se dakako mora priznati, da ona revnost, učenost, požèrtvovanje, zatajenje samoga sebe — u obće pravi kèršćanski duh, kojim se francezko svećeničtvo odlikuje i oko promicanja kèršćanskih interesah nastoji, svakako zaslužuje, da se unj ugledju ostali Europejci. No ako čověk měri odnosenje, u kojem stoji cèrkva napram dèržavi u Francezkoj, onda nebismo rádi Franceze slěditi: njihova vlada dèrži se čvèrsto tradicijah svojih predjah, te dobro pazi, da joj nebi cèrkva izpod nježnog obskèrbničtva utekla. Francezka vlada dèrži se obèručke „galikanske“ cèrkve. To njeno načelo odobravaju mnogi, jer vele, ona neda, da francezkom cèrkvom zavlada „ultramontanizam,“ no pravi je razlog taj, što se tu pod plaštem zaštite „galikanske“ slobode radi o tom, da ima světovna vlast veći upliv nego Rim u cèrkveni ustroj. U tom nas potvèrdjuju takodjer mnoga izvěšća, koja iz Francezke sa strane dolaze, jedno od takovih izvěšćah donosi takodjer „Mainzer journal od 18. m. m.

„Nakon gotovo polugodišnjeg oklevanja i zatezanja — piše isti list — sklonila se je ipak francezka vlada, da oglašenje papinske okružnice od 1. kolov. g. 1854. dopusti. Toj dozvoli dodane su ipak slědeće rěči: „Bez odobrenja onih opazkah, formulah i izrazah, koji ustavu, dèržavnim zakonom, právom, slobodam i načelom galiksnske cèrkve protuslove ili bi protusloviti mogle. „Univers“ pretiskao je ovu naredbu iz zakonika te se neusudjuje nikakve opazke dodati, pa niti nevidimo, da bi ikoj biskup proti takovom položaju, koj dèržavi u službenom činu cèrkvu podmeće, svoj protest digó.

Ovaj jedini čin pokazuje više no stotina članakah, koji po němačkih novinah opisuju slobodu i cvatuće stanje francezke cèrkve napram njenom položaju u Němačkoj, kako stvari u Francezkoj stoje. Ja sigurno rado priznajem, da se u Francezkoj za katoličku stvar mnogo čini, te slavim Boga, da je golemi led ateizma, pod kojim je u Francezkoj do današnjega dana veća polovina naroda i četiri petine svihkolikih mužkaracah (uračunavši iste seljake) pokopana ležala, napokon ipak pucati počeo. No neka ljudi nemisle u Němačkoj, da je nabožno preporodjenje u Francezkoj ma samo po několiko uzpělo i osigurano. Tko je jednom po Lothringu i po Champagnu u Pariz proputovao te je opazio, kako i po istih neděljah samo mali dio pučanstva cèrkve polazi, dočim veća stran ide za svojimi svakdašnjimi poslovi i s istim poljodělstvom se zabavlja, taj će se osvědočiti, da je nabožno preporodjenje Francezke s veće strane samo pobožna želja. Takova stanja upravo niti neima u katoličkoj Němačkoj.

Pa neka nitko niti nemisli, da je galikanizam mèrtav. Neka nitko nemisli, da je cèrkva slobodna, te se neka neda zavesti po onih dnevničarih, koji francezko stanje u zvězde kuju. Němačka i Austrija imaju u tom veliku prednost pred Francezkom, što tamo cèrkva prevratom nije nikad svladana bila, dočim su u Francezkoj cèrkvena, gradjanska i družtvena odnošenja u sèrcu puka sasvim podkopana i podrovana. Zato je u Němačkoj puk katolički, a u Francezkoj je masa naroda ateistička. Istina je, da Francezka onomu, koj stvari povèršno motri, predočuje sliku veće cèrkvene nabožnosti nego u Němačkoj i Austriji; al čověk mora na obzir uzeti, da si cèrkva mora tamo stopèrv zemljište osvojiti, kojega u němačkom i austrijskom pučkom životu nikad izgubila nije. Najvećma ranjeno město katoličke Němačke bijaše dosad Badenska; pa ipak neima Francezka unutar prostranih granicah svoje dèržave nijedne biskupije, nijedne pokrajine, gdě bi katolička věra toli silna i jaka bila, kao u Badenskoj.

Jedino pravo jamstvo slobode cèrkvene je osim božanskih institucijah bdijenje pastirah i pučka věra. Glede bdijenja nepopuštaju doduše franbezki biskupi němačkim ništa, no zato neima tamo pučke věre niti oddanosti, pa zato su slabi napram vladi, koja doduše za časak vèri prija, no nemisli niti iz daleka, da načela prave samostalnosti cèrkve priznade. Ako je u Němačkoj cèrkva u svojih bitnih právih uvrědjena, tad ima biskup, koj za njenu obranu ustane, cěli puk uza se, to ga čini silna i neoboriva napram svakoj vladi. U Francezkoj pako bilo bi mnogo, istina, dušah biskupu oddanih, no pretežna većina biskupljanah, u istih seljanskih obćinah, pronašla bi

Digitized by Google

za nuždno, da se biskup zemaljskim zakonom podvèrgne.“

Toliko němački pisac o stanju francezke cèrkve. Premda se brani, da nekudi Francezku zato, kao da bi joj prednost pred Němačkom oteti hotio; no ipak može svatko uviděti, da ovaj opis sadèržuje nešto narodne ljubomornosti. Sasvim tim morat će svatko, tko postupanje francezke vlade napram cèrkvi pomnjivije motri, priznati, da je cèrkva u Francezkoj pod šibiku dèržavne uprave većma stegnuta, nego što bi to čověk na pèrvi mah pomislio. Da u Francezkoj znadu cèrkvu kao političko orudje bolje no drugdě smatrati i tako s njom postupati, to viri gotovo iza svakog vladinog čina, gdě se autonomia cèrkve s dèržavnom sukobi.

Sanctissimi Domini nostri

Pii Divina Providentia Papae IX.

Litterae Apostolicae de dogmatica definitione immaculatae conceptionis virginis Deiparae.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

ad perpetuam rei memoriam.

(Konac.)

Non enim decebat, ut illud vas electionis communibus lacesseretur injuriis, quoniam plurimum a ceteris differens, natura communicavit non culpa, immo prorsus decebat, ut sicut Unigenitus in caelis Patrem habuit, quem Seraphim ter sanctum extollunt, ita matrem haberet in terris, quae nitore sanctitatis nunquam caruerit. Atque haec quidem doctrina adeo maiorum mentes, animosque occupavit, ut singularis et omnino mirus penes illos invaluerit loquendi usus, quo Deiparam saepissime compellarunt immaculatam, omnique ex parte immaculatam, innocentem et innocentissimam, illibatam et undequaque illibatam, sanctam et ab omni peccati sorde alienissimam, totam puram, totam intemeratam, ac ipsam prope puritatis et innocentiae formam, pulcritudine pulcriorem, venustate venustiorem, sanctiorem sanctitate, solamque sanctam, purissimamque anima et corpore, quae supergressa est omnem integritatem et virginitatem, ac sola tota facta domicilium universarum gratiarum Sanctissimi Spiritus, et quae, solo Deo excepto, extitit cunctis superior, et ipsis Cherubim et Seraphim, et omni exercitu Angelorum *natura pulcrior, formosior* et *sanctior*, cui praedicandae caelestes et terrenae linguae minime sufficiunt. Quem usum ad sanctissimae quoque liturgiae monumenta atque ecclesiastica officia sua veluti sponte fuisse traductum, et in illis passim recurrere, ampliterque dominari nemo ignorat, cum in illis Deipara invocetur et praedicetur veluti una incorrupta pulcritudinis columba, veluti rosa semper vigens, et undequaque purissima, et semper immaculata semperque beata ac celebretur uti innocentia, quae nunquam fuit laesa, et altera Heva, quae Emmanuelem peperit. — Nil igitur mirum si de Immaculata Deiparae Virginis Conceptione doctrinam judicio Patrum divinis litteris consignatam, tot gravissimis eorumdem testimoniis traditam, tot illustribus venerandae antiquitatis monumentis expressam et celebratam, ac maximo gravissimoque Ecclesiae judicio propositam et confirmatam tanta pietate, religione et amore ipsius Ecclesiae Pastores, populique fideles quotidie magis profiteri sint gloriati, ut nihil iisdem dulcius, nihil carius, quam ferventissimo affectu Deiparam Virginem absque labe originali conceptam ubique colere, venerari, invocare et praedicare. Quamobrem ab antiquis temporibus Sacrorum Antistites, Ecclesiastici viri, regulares Ordines, ac vel ipsi Imperatores et Reges ab hac Apostolica Sede enixe efflagitarunt, ut Immaculata sanctissimae Dei Genitricis Conceptio veluti catholicae fidei dogma definiretur. Quae postulationes hac nostra quoque aetate iteratae fuerunt, ac potissimum felicis recordationis Gregorio XVI., Praedecessori Nostro, ac Nobis ipsis oblatae sunt tum ab Episcopis, tum a Clero saeculari, tum a Religiosis Familiis, ac summis Principibus et fidelibus populis. — Nos itaque singulari animi Nostri gaudio haec omnia probe noscentes, ac serio considerantes, vix dum licet immeriti arcano divinae Providentiae consilio ad hanc sublimem Petri Cathedram evecti totius Ecclesiae gubernacula tractanda suscepimus, nihil certe antiquius habuimus, quam pro summa Nostra vel a teneris annis erga sanctissimam Dei genitricem Virginem Mariam veneratione, pietate et affectu ea omnia peragere, quae adhuc in Ecclesiae votis esse poterant, ut beatissimae Virginis honor augeretur, ejusque praerogativae uberiori luce niterent. Omnem autem maturitatem adhibere volentes constituimus peculiarem VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium religione, consilio, ac divinarum rerum scientia illustrium Congregationem, et viros ex Clero tum saeculari, tum regulari, theologicis disciplinis apprime excultos selegimus, ut ea omnia, quae Immaculatam Virginis Conceptionem respiciunt, accuratissime perpenderent, propriamque sententiam ad Nos deferrent. Quamvis autem Nobis ex receptis postulationibus de definienda tandem aliquando Immaculata Virginis Conceptione perspectus esset plurimorum Sacrorum Antistitum sensus, tamen Encyclicas Litteras die 2. Februarii, anno 1849, Cajetae datas ad omnes Venerabiles Fratres totius catholici orbis Sacrorum Antistites misimus, ut, adhibitis ad Deum precibus, Nobis scripto etiam significarent, quae esset suorum fidelium erga immaculatam Deiparae Conceptionem pietas, ac devotio, et quid ipsi

Digitized by Google

praesertim Antistites de hac ipsa definitione ferenda sentirent, quidve oxoptarent, ut, quo fieri solemnius possset, supremum Nostrum judicium proferremus. — Non mediocri certe solatio affecti fuimus ubi eorumdem Venerabilium Fratrum ad nos responsa venerunt. Nam iidem incredibili quadam jucunditate, laetitia ac studio Nobis rescribentes non solum singularem suam, et proprii cujusque cleri, populique fidelis erga Immaculatum beatissimae Virginis Conceptum pietatem, mentemque denuo confirmarunt, verum etiam communi veluti voto a Nobis expostularunt, ut Immacula ipsius Virginis Conceptio supremo Nostro judicio et auctoritate definiretur. Nec minori certe interim gaudio perfusi sumus, cum VV. FF. NN. S. R. E. Cardinales commemoratae peculiaris Congregationis, et praedicti Theologi Consultores a Nobis electi pari alacritate et studio post examen diligenter adhibitum hanc de Immaculata Deiparae Conceptione definitionem a Nobis efflagitaverint. — Post haec illustribus Praedecessorum Nostrorum vestigiis inhaerentes, ac rite recteque procedere optantes indiximus et habuimus Consistorium, in quo Venerabiles Fratres Nostros Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales alloquuti sumus, eosque summa animi Nostri consolatone audivimus a Nobis exposcere, ut dogmaticam de Immaculata Deiparae Virginis Conceptione definitionem emittere vellemus. — Itaque plurimum in Domino confisi advenisse temporum opportunitatem pro Immaculata sanctissimae Dei Genitricis Virginis Mariae Conceptione definienda, quam divina eloquia, veneranda traditio, perpetuus Ecclesiae sensus, singularis catholicorum Antistitum ac fidelium conspiratio et insignia Praedecessorum Nostrorum acta, constitutiones mirifice illustrant atque declarant; rebus omnibus diligentissime perpensis, et assiduis fervidisque ad Deum precibus effusis, minime cunctandum Nobis esse censuimus supremo Nostro judicio Immaculatam ipsius Virginis Coceptionem sancire, definire, atque ita pientissimis catholici orbis desideriis, Nostraeque in ipsam sanctissimam Virginem pietati satisfacere, ac simul in Ipsa Unigenitum Filium suum Dominum Nostrum Jesum Chrisium magis atque magis honorificare, cum in Filium redundet quidquid honoris et laudis in Matrem impenditur. — Quare postquam nunquam intermisimus in humilitate et jejunio privatas Nostras et publicas Ecclesiae preces Deo Patri per Filium Ejus offerre, ut Spiritus Sancti virtute mentem Nostram dirigere, et confirmare dignaretur, implorato universae caelestis Curiae praesidio, et advocato cum gemitibus Paraclito Spiritu, eoque sic adspirante, ad honorem Sanctae et Individuae Trinitatis, ad decus et ornamentum Virginis Deiparae, ad exaltationem Fidei catholicae, et Christianae Religionis augmentum, auctoritate Domini Nostri Jesu Christi, beatorum Apostolorum Petri, et Pauli, ac Nostra declaramus, pronunciamus et definimus, doctrinam, quae tenet, beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suae Conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorm Christi Jesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque iccirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam. Quapropter si qui secus ac a Nobis definitum est, quod Deus avertat, praesumperint corde sentire, ii noverint, ac porro sciant, se proprio judicio condemnatos, naufragium circa fidem passos esse, et ab unitate Ecclesiao defecisse, ac preterea facto ipso suo semet poenis a jure statutis subjicere si quod corde sentiunt, verbo aut scripto, vel alio quovis externo modo significare ausi fuerint. — Repletum quidem est gaudio os Nostrum et lingua Nostra exultatione, atque humillimas maximasque Christo Jesu Domino Nostro agimus et semper agemus gratias, quod singulari suo beneficio Nobis licet immerentibus concesserit hunc honorem atque hanc gloriam et laudem sanctissime suae Matri offerre et decernere. Certissima vero spe et omni prorsus fiducia nitimur fore, ut ipsa beatissima Virgo, quae tota pulcra et immaculata venenosum crudelissimi serpentis caput contrivit, et salutem attulit mundo, quaeque Prophetarum, Apostolorumque praeconium, et honor Martyrum, omniumque Sanctorum laetitia et corona, quaeque tutissimum cunctorum periclitantium perfugium, et fidissima auxiliatrix, ac totius terrarum orbis potentissima apud Unigenitum Filium suum mediatrix, et conciliatrix, ac praeclarissimum Ecclesiae sanctae decus et ornamentum, firmissimumque praesidium cunctas semper interemit haereses, et fideles populos, gentesque a maximis omnis generis calamitatibus eripuit, ac Nos ipsos a tot ingruentibus periculis liberavit; velit validissimo suo patrocinio efficere, ut sancta Mater chatolica Ecclesia, cunctis amotis difficultatibus, cunctisque profligatis erroribus ubicumque gentium, ubicumque locorum quotidie magis vigeat, floreat, ac regnet a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, omnique pace, tranquilitate ac libertate fruatur, ut rei veniam, aegri medelam, pusilli corde robur, afflicti consolationem, periclitantes adjutorium obtineant, et omnes errantes discussa mentis caligine ad veritatis ac justitiae semitam redeant, ac fiat unum ovile, et unus pastor. Audiant haec Nostra verba omnes Nobis carissimi catholicae Ecclesiae filii, et ardentiori usque pietatis, religionis, et amoris studio pergant colere, invocare, exorare, beatissimam Dei Genitricem Virginem Mariam sine labe originali conceptam, atque ad hanc dulcissimam misericordiae et gratiae Matrem in omnibus periculis, angustiis, necessitatibus, rebusque dubiis ac trepidis cum omni fiducia confugiant. Nihil enim timendum, nihilque desperandum Ipsa duce, Ipsa auspice, Ipsa propitia, Ipsa protegente, quae maternum sane in nos gerens animum, nostraeque salutis negotia tractans de universo hamano genere est sollicita, et caeli terraeque Regina a Domino constituta, ac super omnes Angelorum choros

Digitized by Google

Sanctorumque ordines exaltata adstans a dextris Unigeniti Filii Sui Domini Nostri Jesu Christi maternis suis precibus validissime impetrat, et quod quaerit invenit, ac frustrari non potest. Denique ut ad universalis Ecclesiae notitiam haec Nostra de Immaculata Conceptione beatissimae Virginis Mariae definitio deducatur, has Apostolicas Nostras Litteras, ad perpetuam rei memoriam extare voluimus; mandantes ut harum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides ab omnibus adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. — Nulli ergo hominum liceat paginam hanc Nostrae declarationis, pronunciationis, ac definitionis infringere, vel in ausu temerario adversari et contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. — Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae Millesimo octingentesimo quinquagesimo quarto VI. Idus Decembris Anno MDCCCLIV. Pontificatus Nostri anno Nono.

PIUS PP. IX.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Dne 6. služio je preuzv. g. nadbiskup u pèrvostolnom hramu svečanu službu božju sa *Tebe Boga hvalimo* za srětno pridesivši se porod njenoga veličanstva. Službi božjoj prisustvovahu s preuzv. g. banom, grofom Jelačićem, sve grane vojnog i gradjanskog činovničtva.

— Ovih danah desio se je ovdě presvětli g. O. Marijan Šunjić, biskup i apoštolski vikar za Bosnu. Pošto je posětio odličnije osobe i svoje prijatelje, odè u Beč, da se tamo nakloni nj. veličanstvu, našemu milostivnomu caru, velikomu zaštitniku i podupiratelju reda sv. Franje u Bosni. Presvětli g. je muž najjače dobe; on je na daleko poznat svojim znanstvenim izobraženjem i čověkoljubivim sèrcem. Unj upiru oči ne samo bosanski katolici, nego takodjer svi inostrani ljubitelji kèršćanstva, kao u sunce, odkale će izlaziti zràke prosvěćenja na siromašnu našu braću, po věri i kèrvi nam srodnu. Ima tomu već više godinah, što se je k nevěrnomu progonstvu, kojim su članovi sv. Franje, jedini čuvari Isusova nauka u nesrětnoj zemlji toliko stolětjah izvèrženi, pridružila bila takodjer něka vèrst domaćeg razdora u redovničtvu, koj je proizlazio ponajviše iz pomanjkanja dorasle za ondašnji položaj glave. Osobito vladaše u pogledu javnog književnog dělovanje něka stagnacia, jer se upravo nije bilo směti odzivati onako, kako bi sèrce, uzgojeno lěpimi nadami budućnosti, poželělo. Tomu je sada, hvala věčnoj promisli i dobrim ljudem, konac učinjen. Presvětli sadanji biskup je muž, koj je svetom revnošću zauzet za svoju cèrkvu, a poznata mu je takodjer književnost jugoslavenska, jer je i sám na njenom polju pohvalno radio: on će dakle o razširenju jednog i drugog raditi onako, kako dolikuje apoštolskomu mužu i prijatelju narodnosti.

M. T. — Iz Djakova dne 19. veljače (Dop. Dalje) Najprije naš Presvětli domaćin nazdravi svetom Otcu u Rimu ovako:

Quicunque unius ejusdemque fidei sacramento in unam sanctae congnationis communionem et familiam vocati sumus, ante omnia, quavis data occasione, filiali cum pietate meminisse debemus communis omnium nostrum Patris et pastoris, qui cum supremo paternitatis in Ecclesia jure paternae quoque charitatis ministerium haereditavit ab Eo, qui nos sanguinis sui pretio aeterno patri suo acquisivit, quive nobis aeternum charitatis in cruce sua, vitae et salutis in morte sua pignus reliquit. Quicunque mysticam illam domum inhabitamus, quae aedificata est super firmissimam illam petram, contra quam portae inferi nullo unquam tempore praevaliturae sunt; semper illimitata cum reverentia meminisse debemus illius auctoritatis, quae summa omnium his in terris est, quia Ejus et ab Eo est, qui Deus est de Deo, Lumen de Lumine, Deus verus de Deo vero; ejus auctoritatis, ad quam propter potiorem ejus principalitatem omnem convenire necesse est Ecclesiam, cum vi ejus summa in Ecclesiae sinu gratiae divinae miracula quotidie perficiantur, et ordinis hierarchici virtus in aeterno vigore conservetur; ejus auctoritatis, quacum omnes hujus mundi auctoritates in pace et harmonia vivere debent, si sartae tectae et contra quasvis saevi turbinis procellas satis munitae esse velint. Irrefragabilis hujus auctoritatis jure et immensae hujus charitatis munere hodierna die populo diuturniori siti jam paene consumto, infiniti misericordiae et gratiarum divinarum fontes reserati sunt, dum consecrationis divinae mysterio sacerdotii plenitudo descendit in filium hominis, quem Deus ab aeterno elegit sibi. Pro hoc igitur tanto dono sit sanctissimo Domino, Domino Nostro Pontifici Maximo Pio IX. aeterna gratiarum actio, sit illimitata reverentia et obedientia, sit filialis devotio et tenerrima adhaesio; sit denique totum cor et totus animus noster cum omnibus iis pietatis et charitatis arcanis, quae in iisdem gratiae divinae virtus producere potest. Deus benedicat abundantissime apostolicis sudoribus ejus, quibus tota qua late patet Ecclesia irrigatur et fructificatur! Deus det ut sub Ejus potissimum auspiciis acceleretur tempus illud acceptabile et dies illi salutis, quibus uti unus est Deus, una veritas, una fides, unum baptisma; ita unus sit omnium pastor, unumque omnium ovile. His votis et affectibus animati exultantes et laetantes in Domino una

Digitized by Google

voce exclamamus: *Sanctissimum Dominum, Dominum Nostrum Pontificem Maximum, Deus Optimus, Benignissimus in plurimos annos servet sospitem et incolumem. Vivat! Vivat! Vivat!*

Za ovom zdravicom napio je novoposvećeni presvětli i prepoštovani Vikar apoštolski našemu premilostivom caru i gospodaru s ovimi rěčmi:

„Suam Sacratissimam Caesareo Regiam et Apo„stolicam Majestatem, Augustissimum Austriae Impera„torem Franciscum Josephum I. Principem suorum po„pulorum amore, et nostra insuper gratitudine dignis„simum, cujus felicissimis auspiciis et potentissimo pa„trocinio res catholica in Bosnia tantopere adjuvatur, „ter optimus Deus pro temporali et spirituali tantorum „millionum bono, una cum Augustissima sua consorte, „et in laetissimam spem populorum nascitura prole, to„taque Augusta Domo quam diutissime sospitem et in„columem conservet, suisque coelestibus cumulet donis!" Vivat! Vivat! Vivat!

Našto naš Presvětli napi turskom caru, Abdul Medždidu ovako:

Cum, qua fidei firmitate Deo nostro, eadem prorsus fidelitatis constantia Caesari nostro adhaereamus omnes, precantes Eidem ex toto corde, ut Dominus mittat Angelos qui portent Eum in manibus suis, ne forte offendat ad lapidem pedem suum; utque inoffenso semper pede ambulet super aspidem et basiliscum, et conculcet leonem et draconem; hinc facile conjicies Reverendissime vir, quanto gaudio et jucunditate facundo ore Tuo exceperimus immortales Imperatoris Nostri laudes. In vicem hujus sit laus, honor et gloria Ei Augustissimo Domino, quem Tibi ac Tuis Imperantem dedit providentia Dei, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia svaviter; Cujus legibus catholici earum regionum et fidei praecepto, praeeunte sacerdotio, obediunt non propter iram, sed propter conscientiam. Ejus bonitas, humanitas, mansvetudo et aequitas justis in toto terrarum orbe laudibus extolluntur. Deus confortet Eum in omni bono! Sit justitia fundamentum regni Ejus. Augeatur imprimis gloriae Ejus cumulus ex eo: quod auroram melioris sortis praenunciam, Christianis jamjam rutillantem, in plenissimum diei converterit sidus, cujus lumen plebi christianae sub sceptro Ejus nunquam extinguatur! Vivat! Vivat! Vivat!

Dalje isti Presvětli domaćin nazdravi prejasnom gospodinu kardinalu i poslaniku rimskom, pri c. k. dvoru austrijskom, kano i cělom skupu kardinalskomu ovako:

„Eminentissimum S. R. Ecclesiae Principem Cardinalem et ad Aulam C. R. Viennensem Pro-Nuntium apostolicum Michaelem Viale de Prelà, qui cum pater meus in Christo Jesu sit, hodie nepotem nanciscitur; qui causam catholicam apud nos potentissimo patrocinio suo dignam semper iudicat; qui beneficiis suis monumentum sibi erexit in cordibus nostris aere perennius, nulla unquam temporum vetustate obliterandum; qui inter praecipuas hodiernae solennitatis causas referri debet; totum item sacrum Eminentissimorum Cardinalium senatum — Augustissimum hocce sapientiae, judicii, experientiae et pietatis pomptuarium, — in partem consiliorum et curarum apostolicarum a sanctissimo Domino nostro vocatum, in specie autem eos Eminentissimos Dominos, qui negotiis de propaganda fide tam praeclare praesunt, Deus in plurimos annos sanos, incolumes et omni benedictione cumulatos conservet. Vivant! Vivant! Vivant! —

Za kojom zdravicom novoposvećeni presvětli i prečastni Vikar apoštolski slědeću zdravicu napi:

Cum res prout civiles, ita multo magis spirituales et ecclesiasticae unitis utriusque potestatis viribus optime promoveantur; ac in his regnis Slavoniae et Croatiae utriusque potestatis representantes sint Excellentissimi Domini Archi-Episcopus Zagrabiensis et Regnorum horum Banus, viri tam de nobis, quam de sorte totius populi bosnensis optime meriti, exigit gratitudo, ut hac occasione utrique simul longum et felix regimen et tandem gloriam adprecemur aeternam! Vivant! Vivant! —

(Konac slědi).

Refutatio.

Nescienti mihi illyricam linguam R. D. Milašinović indulgebit, ea, quae contra me edidit in Nro 9 hujus folii, lingua latina paucis refutare.

Omissis caeteris omnibus tantummodo nominis mei irrisioni haec objiciam.

Notus est mihi sutor quidam, cui nomen est S a c e r d o s. Quem si quis his alloqueretur verbis: Sacerdos es tu, cur non sacerdotum uti vis societate, cur non vis offerre missae sacrificium etc. Quid? Sacerdos es et sutorum instar calceamenta fabricas? —

Quid huic interlocutori existimatis respondendum fore? Quid? nisi: — Risum teneatis amici!

Caeterum sunt sacerdotes, pauci quidem, sed sunt, quos nonnulli sutores et sartores moribus ac eruditione longe praecellunt et de quibus scriptum est:

In magno viventes inscientiae bello tot et tam magna mala, pacem appellant. Lib. Sap. XIV. 22.

Zagrabiae 5. Martii 1855.

Franciscus Xaverius Schumacher.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 11. — TEČAJ VI. U SUBOTU 17. OŽUJKA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for· 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIĆKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Poznato je, da je na drugom nikejskom saboru g. 787 dozvoljeno štovanje kipovah. Al ova odluka nebijaše kadra odmah željni mir povratiti, ni uzburkanomu neprestanimi krivovèrstvi iztoku, ni zapadu, gdě je dapače zlo shvaćeni izraz „προσκύνησις“ o pravoslavju sabora sumnju porodio. Medju ostalimi cari, koji běsnjahu proti kipoštovju, odlikovaše se Teofil (829—42). Ovomu usadì u dětinje sèrce ~~odurnost~~ ~~prama~~ ~~kipom~~ njegov odgojitelj Ivan nazvani Grammaticus, poznat inače pod imenom: Jannes. Lukavo ti bijaše to sofističko gèrče! Po smèrti Patriarcha Antima (832) postane Jannes patriarchom. Na saboru, pod njegovim predsědničtvom slědeće godine dèržanom, bì prokletstvo bačeno na sve, koji bi se usudili ovèršivati nikejske odluke; tamnice biše napunjene s biskupi i s redovnici — a samostani izpražnjeni i opušćeni. Bezprimèrne okrutnosti ove (koje može svaki ne bez užasa u obširnijih dělih čitati) trajahu do smèrti pomenutoga cara. Nu čim ovaj izdahnù, supruga mu Theodora, koja i za njegova života mnogoga mučenika spasì, sada vlade učastnica město svoga trogodišnjega sina Mihalja, stane na put divljačtvu tomu; Janna sbaci, te na izpražnjenu stolicu digne pobožnoga i učenoga redovnika Methoda, u dojakošnjih progonih slavom izpovědničtva ověnčana. U saboru još iste godine (842) dèržanom bèše nikejske odluke potvèrdjene te na uspomenu ovoga dogodjaja blagdan pravoslavja (ἡ κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας) ustanovljen.

Predpostavivši ovo na kratko, mislimo: α) da je naš Konstantin s ovim Ivanom imao znanstvenu prepirku o kipoštovju, na kojoj podpuni megdan odèržà — β) da se je to dogodilo poslě g. 842. t. j. kada bì već zbačen sa patriarchalne stolice; jer došav u Carigrad pod vladanjem Theodore, nebì bio pod Theofilom prošao čitavom kožom, kad bi se njegovim nazorom uzprotivio bio; a pod blažim upravljanjem Theodore mogahu se slična pitanja pretresivati; s toga mislimo takodjer, da mu tà čast u dio padè, kao naučitelju mudroslovja, bez da bi mogli točno godinu opredělìti.

Drugu prepirku imadjaše sa glasovitim Fotijem, i to prije, nego bi ovaj na město zbačenoga bogoljubnoga patriarche Ignatija uzvišen, dakle pred g. 857. Pitanje o kojem se radilo, bijaše antropologičko, — cèrpljeno iudi iz znanosti, u kojoj učitelj i učenik věšti bijahu. Sačuvà nam ga pako Anastasio rimski knjižničar: Ante annos oliquot — veli ov — Photius idem d u a r u m unumquemque hominem a n i m a r u m consistere praedicabat. Qui cum a C o n s t a n t i n o P h i l o s o p h o increpatus fuisset, dicente: Cur tantum errorem in populum spargens tot animas interfecisti? respondit: Non studio quemquam laedendi, talia, inquit, dicta proposui; sed probandi, quid Patriarcha Ignatius ageret, si suo tempore quaelibet haeresis per syllogismos Philosophorum exorta patesceret. . Ad quod ille: O Sapientia mundi, quae infatuatur et destruitur! . .“ Ova čověkoslovna prepirka, i u današnje doba, razvitkom prirodoslovnih znanostih pospěšena, od veće je važnosti nego li si mnogi misle, smatrajuć ju za pûki plod spekulativnoga dlakocěparenja. Radi nedostatka dotičnih spomenikah nemožemo bezdvojbeno znati, šta Fotija u tom pogledu naučavaše; nù ako se obazremo na sabor carigradski IV., gdě bi njegova antropologia odsudjena, *) mo-

*) Can: XI: „Veteri et novo testamento, u n a m animam r a t i o n a l e m et i n t e l l e c t i v a m habere hominem, docente

Digitized by Google

žemo sigurno zaključiti, da se je sudarala ili s manichejskom ili s Apolinarovom, dakle naučao je ili dvě umne duše u čovèku; ili umnu i neumnu =životinjsku, ali monadično, jestveno, t. j. samo po sebi obstojeću, budući da dualizam, koj uzimlje osim duha, još te dušu=životnu silu, ali joj nijeće samostalno bivstvovanje, cèrkvom nije odsudjen. — Nemogu věrovati, da ova stavka bi naměnjena jedino patriarchi Ignatiji, za da ga tim lakše strovali; budući da moradè biti u najužem savezu s antropologičkim Fotijovim sustavom, iz koga se mnoge bludnje porodiše, kad mu ih bijaše slobodno izustiti sa patriarske stolice. Šteta, što nam pobliža data poznata nisu — jamačno bi iz njih uvidili i oštroumje našega Konstantina i njegovu nepokolebivost u srèd tadašnjih laskavacah i slavohlepacah.

Za taj toli znameniti i slavni dogodjaj, koj prijateljstvo izmedju obadviuh porušì, možemo nèšto točnije vrème opredèliti. Pred g. 846 neima mu mèsta, jer ove godine umro je patriarcha Methodi, a on se je sbio pod Ignatijem; slutimo pako, da ni poslè 851—2, u koje vrème polag staropan. legende, koju sumnjičit neimamo razloga, otidè k Saracenom; a nemislimo, da ga možemo prenesti u vrème njegova povratka.

U 24. naime godini dobe svoje (g. 851) poslat bi Konstantin k Saracenom, da im uslèd vlastite njihove molbe protumači kèršćansko otajstvo presv. trojstva. „Čuješ li filosofe — veljaše mu car na sazvanoj u tu svèrhu skupštini — što besède Agareni o našoj věri? *) Ti pako, kao sv. trojice sin, sluga i učenik, pošav tamo, opri im se.“ Pokoriv se carskoj volji pojdè s Jurjem Asikritom; da se prepira sa učenijimi Saraceni, gdè odbiv njihove nasèrtaje, na toliko ih razljutì, da ga otrovati nastojahu. Ali Višnji, koj učenikom svojim obeća: „ako i šta smèrtna popijete, neće vam nahuditi,“ oslobodì ga od prèteće pogibelji.

Malo zatim udaljiv se Konstantin od svètske buke, kako svědoči njegov starosèrbski životopisac: „odè na Olymp k svome bratu Methodu, gdè življaše, i vazda Boga moljaše, baveći se jedino s knjigami.“ Al mu ni ovdè dugo počinka nebì. U ovo bo doba odpremiše Caru poslanstvo Kozari, koji s Gèrci u uži savez stupiše, od kad im protospathar Petronas na njihovu molbu oko g. 838 nèku tvèrdju sazidà na granici proti Pečenegom. Kèršćanstvo im doduše nebì sasvime nepoznato — al ih smetahu stranom sami nesložni kèršćanski blagovèstitelji, stranom židovi i Saraceni, kô što veli staropan. legenda: „mi od početka — glagoljahu poklisari — jednoga poznajemo Boga, koj je nad svimi, te mu se na iztok klanjamo . . al nas Hebrejci sile, da njihovu věru primimo; a s druge strane Saraceni pružajući nam mir i mnogo darovah, vele: naš zakon je naj bolji medj svimi narodi — s toga poslasmo k vam . . . narod bo ste veliki i cartvo od Boga dèržite, i savèt vaš moleć prosimo vas za književna muža, da, ako uzbije Herejce i Saracene, primimo vašu věru.“ Da tù velevažnu misiu ovèrši, opet odabrà car našega Konstantina. Ovaj uzè si u pomoć brata, koj ga posluhne veleći: „Pripravan sam za kèršćansku věru umrèti . . te idući služaše mladjemu bratu, i pokoraše mu se kano sluga. Ovaj molitvom, a filosof slovom pobědì ih, i osramì.“ (sr. pan. leg.)

Došav u Kerzon, naučì hebrejski (prevedè takodjè 8 čestih slovnice); a od nèkoga Samaritana, s kojim se je prepirao, prouči i samaritanska pisma božjom pomoćju bèrzo; te udivljena Samaritana sa sinom okrene, da se pokèrste. Ovdè naměri se takodjer naš apoštol na evangjelje i psaltir s ruskim pismom, i na nèkoga čovèka, koj ruski govoraše. — Tudè, upotrèbiv stèrpljivost čitatelja, dodat ću nèke primetbe, koje ako i nezasècaju neposrèdno u taj životopis, dat će mu ipak savèršeniju sliku.

Naša legenda čini razliku izmedju židovskih i samaritanskih pismenah, odavle se vidi njezino istinoljubje kano i historička temeljitost; zar nesmèmo uz to slutiti, da tu okolnost hotimice nije zamuknula radi svojega makar i malena upliva u slovensku azbuku? — Izraèlci, kašnje Samaritanci nazvani, nepriznavahu iz svetoga pisma ništa drugo do Pentateucha, koj bijaše pisan staroždovškimi=surskimi=svećeničkimi pismeni. Pošto im je Salamanasar razorio (g. 722) cartvo, razpèršiše se po čitavom prostranom assurskom carstvu, a osobito po sadanjih kavkazkih i cèrnomorskih pokrajinah. Tamo su dopèrli i mnogi židovi u vrème babilonskoga robovanja *); odkle se polag mnènja učenih muževah razprostirahu po južnoj Rusiji, tè, kó što svagdè, i ovdè nastojahu okó znubljenja na svoju věru, medju tamošnjimi narodi.

et omnibus deiloquis Patribus et magistris ecclesiae eandem opinionem asseverantibus in tantum impietatis, quidam malorum inventionibus dantes operam devenerunt, ut duas eum habere animas impudenter dogmatizare, et quibusdam irrationabilibus conatibus per sapientiam, quae stulta facta est, propriam haeresim confirmare pertendunt.“ . .

*) „Kako vi kèršćani — prigovarahu im — jednog dèržeć Boga, dělite ga opet na tri, govoreć: da je otac i sin i duh?“ U Koranu opominju se takodjer Moslemini, da se čuvaju onih, koji „Bogu drugove davaju.“

*) Na nèkoj nedavno obnarodjenoj vèrlo staroj synagožkoj biblii cèrnomorskih Karejah medju ostalim stoji napisano, da su židovi pod Cambysom dobili Krim blizu zemlje Skitah. Haxthausen je takodjè bio očevidcem njihovih prastarih običajah; te pripověda, da krimski židovi neimadu svih onih bibličkih knjigah, koje bijahu u kanon uvèršćene poslè babilonskoga sužanjstva.

Digitized by Google

Što polag staropan. legende nastojahu kod Kozaracah, polag Nestora i kod Rusah, koj pripovĕda, da k sv. — Vladmiru po odlazku Mahomedanacah i němačkih katolikah, dodjoše i židovi, te ga nagovarahu: da bi vĕrovao „v Boga edinago, Boga Abraama, Isaaka i Jakova.“ Našto ih knez upità: „I čto est zakon vaš?“ a oni odgovoriše mu: „obrĕzatisja, svininji ne jasti, ni zajaninji, subotu hraniti.“ Al kad mu na pitanje; „gdĕ vaše otečestvo?“ rekoše: da u Jeruzolimu; al' da ih je Bog radi grĕhah otacah njihovih po cĕlom svĕtu razpèršio, odpravì ih veleći: „Esli bi Bog ljubil vas i vaš zakon, ne rastočil bi vas po tudžim zemljam.“

(Dalje slĕdi.)

Christianiziranje gimnazijah.

(Dalje.)

Slĕdeće važne istine moraju dakle učitelji kod upotrĕbljenja klasičke književnosti za mladež, neprestano pred očmi imati: 1) Sve više (vĕrozakonske i ćudoredne) istine, štono se nalaze u pismih starih klasikah, jesu ostanci božjeg objavljenja, koji su ravnanjem božjim u predavanju sačuvani. Tako uči sv. Augustin. 2) Spasitelj svĕta, vĕčni logos otca, svĕtlo, koje svakoga čovĕka razsvĕtljuje, dolazećeg na ovaj svĕt, podučavao je takodjer pogane glasom njihove savĕsti, te ih svojom milosti na dobro vodio. Tako uči sv. Justin mučenik: 3) Vĕrozakonsko i ćudoredno stanje medju pogani bijaše veoma žalostno. Jer i najveći umovi nisu mogli na pitanje o početniku i gospodaru svĕta, o opredĕljenju čovĕka, o početku zla, o našoj sudbini u budućem životu, o odkupljenju i pomirenju čovĕka s Bogom ništa odgovoriti; njihova vĕrozakonska i ćudoredna znanja biše najmèržimi bludnjami izkvarena, pa i ono malo boljeg znanja, što se gdĕ pojavilo, nije bilo zajedničko dobro puka. 4) U zvĕzdo kovana njihova izobraženost nije bila kadra da namiri sèrce čovĕčje ili da volju na dobro podtiće; dapače, je, jer nije bila u savezu s primĕrnim vĕrozakonskim i ćudorednim obrazovanjem, k tomu dopomagala, da uskori svestrani razpad, te da pospĕši gospodovanje nevĕre, praznovĕrja i grĕha. 5) Odtud se tumači ono silno čeznutje za svĕtlom i pomoću, koja je imala odzgor doći, po cĕlom poganstvu, što se je osobito pojavljivalo kod njegovih najvećih duhovah, n. p. Sokrata. 6) Ima neizmĕrna razlika izmedju poganstva i kèršćanstva u pogledu na život pojedinacah, — obiteljih i puka, na sva domaća, družtvena i politička odnošenja; a samo pod stègom križa na polju cèrkve Isusove naprĕduje plodna prava izobraženost i mudrost za uspĕšenje zemaljskog i vĕčnog blagostanja čovĕčanstva. — Nemogu ipak ovoga sastavka zaključiti bez da štovano učiteljstvo (osobito one, koji se s tom strukom zabavljaju) neupoznam s glasovitimi cèrkvenimi oci i učitelji cèrkve glede klasičkog književenstva, tim većma, što mnogi izvèrstni muževi od istih učenih protestantah njihovu prednost i vèrlinu slave. Katolička cèrkva bila je i jest, i ostati će Bogom povlašćena čuvarica istine, koja k vĕčnom životu vodi. No ona je takodjer bila, jest i bit će gojiteljica prave umĕtnosti i znanosti, i čuva upravo zato, što kao katolička sveobća cèrkva zauzimlje i obrazuje cĕloga čovĕka, takodjer klasičko obrazovanje u višem smislu u svojem naručaju. Tu preporučam vèrlo dĕlo: Die „Kirchenväter,“ . . . što ga je sastavio I. Auer, svećenik iz reda pobožnih učionah, prof. gèrčkog jezika, i privr. ravnatelj na c. k. akad. gimnaziji u Beču, i „Praktische Anleitung zum Uibersetzen“ aus dem deutschen ins Lateinische etc. Zuglèich Studien zur Geschichte der ersten christlichen Jahrhunderte. V. Fr. Teipel.

Novija němačka književnost je s veće strani protestantska, s mnoge strane niti kèršćanska, nego čisto rationalistička, dapače s mnogog obzira upravo bezvĕrna, napunjena mèržnjom i neprijateljstvom napram Isukèrstu i njegovoj sv. cèrkvi. Ima mnogo lĕpimi sposobnostmi od Boga nadarenih muževah, rodjenih u naručju naše sv. cèrkve, koji su svoj lĕpi um na to upotrĕbili, da napadaju na svoju svetu cèrkvu i njene mudre naredbe, Mnogi izvèrstni pĕsnici i pisci, koji su svojoj katoličkoj vĕri vĕrni ostali, nebivaju u povĕstnici književstva niti napominjani, dapače ih malocĕne i preziru. Od mudre i dobrohotne vlade možemo dakle pouzdano očekivati, da će načelo christianiziranja katoličkih gimnazijah u Austriji takodjer tim pospĕšeno biti, da će se u němačkih čitaonicah takovih predmetah izbor učiniti, koj će, osobito s obzirom na množinu vèrlih katoličkih pĕsnikah i pisacah, učećoj se katoličkoj mladeži, lĕpih i bogatih, katoličkim duhom odličnih dokazah pružiti. Možemo pouzdano očekivati, da će se u tom obziru osobiti obzir uzeti na proslavljena imena, kao što su: Oskar Redwitz, kojega pĕsnički proizvodi bili bi ures svake književne sbirke; Guido Görres, kojega izvèrstne pĕsme, u slavu Marie spĕvane, svako mladjahno sèrce ugodno diraju; nezaboravljene uspomene knez-biskup i kardinal Diepenbrock, koj je Němačku mnogimi izvèrstnimi uresi obogatio; nadbiskup Ladislav Pirker; izvorni

Digitized by Google

i bogato nadareni Klemens Brentano; Karl Egon Ebers i Beda Weber, koji su osobito za svakoga katolika zanimivi. Isto tako zaslužuju da se katolička mladež upoznava s izvèrstnimi starijimi pěsnici Denisom, Stolbergom, Friderikom Schleglom itd. Što valja o pěsnicih, valja takodjer o prozaici. Vrèdno bi bilo, da se naša katolička mladež oprijatelji s izvèrstnimi katoličkimi sgodopisci n. p. Stolbergom, Jarkom, Hurterom, Philipps-om, Höflerom, pa to ne samo s toga, što naša mladež tu nalazi istinitu, kèršćanskim duhom pisanu pověstnicu, nego takodjer što su ti pisci u iztraživanju istine pokazali neprestrašenu odvažnost, te nehajeći za prosudjivanja ljudih, povratili su se u naručje katoličke cèrkve, te su tako dali Bogu, što je božje. Žalostno je to doista, da u zadnjem svezku čitaonice, gdè su mnogi protestantski propovědnici pohvalno napomenuti, neima městanca za nijednoga katoličkoga, pa ipak moraju protestantski propovědnici, i glede forme svojih propovědih, katoličkim, kao što su: Colmar, Sailer, Diepenbrock, Förster, Riffel, Schneider itd. město ustupiti.

Nemojmo se u tom varati. Čovèku mora mnogo do toga stati, kakove knjige školska mladež u ruke dobiva. Protestantska němačka književnost — ne doduše izključivo, no ipak u obće, obukla je od davna proticèrkveni značaj, te je uslèd toga — sbog tèsnoga medjusobnog saveza — i na dèržavni red i gradjansko blagostanje, navlastito na izobraženje mladeži škodljivo dèlovala, što je takodjer izkustvo obilato zasvědočilo. Iz čitanja takovih knjigah poteklo je mnogo žalostnih pojavah, kao što su: izopačenost predstavah i pojamah, poměšanost sudovah, razuzdanost maште i zločestih požudah itd., a to sve dolazi odtud, što su ljudi za mlada navikli, premda na proslavljene, no ipak protinabožnim i nećudorednim duhom pišuće němačke pěsnike i pisce, kao što i na zabavna pisma francezkih romanah u němački jezik prevedenih. Lahkoumno čitanje takovih knjigah nahudilo je nabožno-ćudorednom obrazovanju mladeži dosta. Iz ovoga pogleda niču za učitelje němačke književnosti mnoge dužnosti. Oni moraju u obće cèlu književnost katoličkim okom motriti i katoličkim duhom iztraživati. Neka si nikad neprepuste pri svakom piscu pitanje staviti: „Kako bi cèrkva o njem sudila?“ Najlěpša forma nesmě nikad zakrivati nevaljani sadèržaj dèla. Izvanjska lěpota prevari čovèka vèrlo lasno, jer se pod plaštem lěpote kadšto nalazi prostota izrazah.

(Dalje slědi).

Pobožna lukavost.

Pùtena ljubav je slěpa, ona mora kèršćanska biti; jer ona svojom darežljivošću nesmě niti na se niti na druge paziti, jesu li vrědni ili nisu dobročinstvah. Da ona nepazi na se, o tom nam svědoči Daviau, bordeauxski nadbiskup. On je često siromahom razdao sve, što je imao, te se je tako više putih lišio i onoga, što mu je upravo nuždno bilo. Iste njegove vlastite odèće u ormaru nisu pred njim sigurne bile, te je već tako daleko bilo došlo, da nije imao nego dvě košulje. Milosèrdne sestre, koje su njegovo rublje obskèrbljivale, učiniše ga pozorna, da mu se košulje i hlačice (strümpfe) dohadjaju, te ga umoliše za nabavljenje tih stvarih něšto novacah. Al visoki prelat ili nije imao novca, ili ako ga je imao, bio je već drugomu opredèljen, koj je samo jednu košulju imao, te je dakle više novacah trěbao, nego on sám. Šta je dakle u tom slučaju činiti valjalo? Žene su lukave; ako si one već neznadu pomoći, onda im neće nitko. Dobre žene dojdoše dakle jednom k preč. nadbiskupu i rekoše mu, da poznadu někog starog, bolestljivog gospodina, on da je svojom darežljivošću na to došao, da već pristojno obučen nebi med svět izići mogao; mole dakle ponizno prečastnog gospodina za milostinju, kojom bi tomu gospodinu šest parih košuljah i hlačicah nabaviti mogle. Pobožni prelat bio je ganut, i dao je zahtěvanu milostinju. Za nékoliko vrěmena donesoše sestre šest košuljah i hlačicah i predadoše ih nadbiskupu. On im reče, neka bi to one same tomu gospodinu predale, jer da ga on nepozna. Sestre odgovore: „Taj siromašni gospodin je Vaša nadbiskupska milost.“

Cèrkvene věsti.

U Zagrebu. Kao što je poznato, njeg. veličanstvo car je dozvolio, da se po cěloj našoj carevini skupljaju milostinje za sagradjenje jednog manastira za Franciškane u Carigradu. Povèrh toga je njegovo veličanstvo fratru J. Pašaliću, koj je skupljao te milostinje, milostivo u pomenutu svèrhu podělilo 30,000 for. sr. Otac Pašalić kupio je već ogromno zdanje u Carigradu za znamenitu svotu od 1 miliona piastrah, i njegovo skupljanje po Austriji, Němačkoj i Francezkoj tako je obilatim plodom urodilo, da je pomenuta svota odmah izplatio. U tom manastiru carigradskom neće samo fratri živěti, nego će se i bolestnici primati.

(Nar. Nov.)

Digitized by Google

M. N. T—ć. — Iz Srědičkog, 17. veljače. (Dop.) Poznato je našemu čitateljstvu, kako je jošte lani pobočni lěkar nj. veličanstva, g. dvorski savětnik Jos. Wattman, lasinjskoj cèrkvi prekrasnu sliku bl. D. Marie. poklonio. Premda je ista slika već lani svečano blagoslovljena, to je ipak stopèrv lětos, poslě uklonjenih zapрěčnih okolnostih, svečano naměštena. Dotična svečanost obdèržavana je dne 2. veljače u rečenoj cèrkvi. gdě je veleč. g. kupčinski župnik Jos. Fabek uz asistenciju gg. jamničkog župnika K. Škrabala i domaćeg duh. pomoćnika A. Peaka svečanu sv. službu služio, ka kojoj se je sakupila množina puka takodjer iz obližih župah. Svečanosti priměran govor rekao je domaći duh. pomoćnik, koj si je takodjer zaslugah načinio umětnim izkićenjem rečene slike i podučavanjem školske mladeži takodjer u pěvanju, tako da je kod mise milimi pěsmami svečanost uresila. Isto tako valja napomenuti vrědnoga ovdašnjega lěkara g. Kèrsta Reinla, koj je na urešenje oltara lěpimi darovi doprimogao. *)

Iz Podravine, měs. veljače (Dop.) Dne 18. o. m. bijasmo kod *sv. Jurja u Tèrnju* svědoci rědke svečanosti. Taj dan primiše vrědna dvojica Juraj Lovrenčić sa svojom suprugom Dorom, sprovodivši srětno pó věka u ženitbenom stanju, po drugi put po ovdašnjem župniku sveti ženitbeni blagoslov. Bilo je to milo gledati, kad su obojica, poslě dovèršene svete službe, okruženi odličnim družtvom gg. c. k. činovnikah obližjeg města Ludbrega i občinskih poglavarah, koji su svojom pritomnošću pokazati htěli počitanje pram častnoj starosti i svetinji bračnog stališa, stupili pred oltar, da budu opet dionici one svete milosti, koja im tu prije petdeset godinah pèrvi put u dio padè. Tom prigodom rekao je g. domaći župnik svèrsi sbodan govor, kojim je sve prisutne do suzah ganuo. Poslě dovèršenog sv čina sakupiše se odličniji svědoci te lěpe svečanosti kod g. občinskog glavara, koj ih počasti priměrnim, iz dobrovoljnih prinesakah pripravljenim obrokom. *)

M. T. — Iz Djakova dne 19. veljače (Dop. Konac) Poslě ove Preuzvišenoj gospodi nadbiskupu i banu našem po presvětlom apoštolskom vikaru napite zdravice, napito je njemu samom od uzvišenog domaćine ovako:

„Quanto solatio perfusi sumus, dum Tui ad Episcopalem dignitatem evectionem audivimus, sentire magis, quam verbis explicare possumus; nec est quod Tibi multis gratulemur, cum onus subeas angelicis etiam humeris formidandum; gratulamur potius Tuis, quibus Tu spectata scientia tua futurus es velut alter Moses, in splendore vultus sui de alto descendens: luminare diei et noctis; diei, ut coelestis doctrinae et sapientiae radios quaquaversum diffundas; noctis, ut errorum et superstitionis tenebras undique diffuges; gratulamur Tuis, qaibus Tu, spectata pietate tua, futurus es velut apostolus, cujus vestis et umbra languores omnes et infirmitates sanat; gratulamur Tuis, quibus Tu, spectata mansvetudine et prudentia tua, futurus es Angelus pacis, qui lolia dissensionum, ab inimico homine, in agro dominico per absentiam vilici disseminata ita evelles et eradicabis, ut frumentum bonum in diem messis dominicae integrum et incorruptum conservetur; gratulamur denique Tuis, quibus Tu, speciatis omnibus tuis et naturae et gratiae donis futurus es Episcopus, qui altioris dignitatis auctoritatem et disciplinae ecclesiasticae rigorem, humilitatis et charitatis temperamento sic lenies, ut arundinem quassatam non confringas, et linum fumigans non exstinguas; omnibus anima factus, ut omnes Christo lucrifacias. Quare cum talis sis, Tuis et Nobis quam diutissime sospes et incolumis Vivas! Vivas! Vivas!“

Našto novoposvećeni ovako odzdravi:

Deus est, amplissime Praesul et splendidissima hospitum corona! Deus est, qui nobis haec gaudia hodie fecit! Deus est, qui pia omnium vestrum pectora, ac inprimis praenobile hujus Praesulis cor tanto fraternae in Christo dilectionis replevit affectu, non modo erga me, sed quod pluris facio erga hos, et omnes alios confratres meos, erga nostrum clerum juniorem, totam Provinciam et populum nostrum, ut, quidquid mali vel boni nobis ibi contingit, aequali nobiscum dividat aut tristitia, aut hilari gaudio; — Deus est, qui, ut verbis sacrae scripturae utar, de stercore erigit pauperem, et collocat eum ut sedeat cum principibus; quique me hominem infimae conditionis nullis meis praecedentibus meritis ad tam sublimem, totique adeo orbi venerandam dignitatem Apostolicam per hodiernam consecrationem Episcopalem provexit. Illi itaque omnium bonorum auctori, in cujus manu sunt corda hominum prima, et suprema hodie a me publice debetur gratiarum actio. Omnes coelites perennes ei concinant laudes; sit nomen ejus benedictum in saecula! — Sed quid Te dignum, Praesul ornatissime! in splendidissimo hoc convivio dicere queam? qui prout primus et praecipuus post Deum auctor, ita et executor fuisti hujus mihi delatae dignitatis et honoris; qui nullis curis, vigiliis, fatigiis et sumptibus parcis unde aliquid boni et utilis in me, in Provinciam religiosam et populum Bosnensem possit redundare, et quem patris loco me deinceps jubet honorare ipsa solennitas hodierna, qua ex Tuis sacris manibus me confido Spiritus S. dona accepisse. — Sed scio quid faciam; non praetermittam unquam cum confratribus et meo fideli populo efflagitare Dominum, ut Te ad gloriosum illud perducat convivium, in quo ipse est lux vera, societas plena, gaudium sempiternum, jucunditas consumata et felicitas perfecta. Interim donec ad hanc beatam pertigeris metam oro, et orabo Dominum, ut Te pro bono Patriae, pro salutae populi, pro nostra consolatione ac pro ornamento et decore totius

*) Gosp. dopisatelj će oprostiti, što zbog pomanjkanja prostora nemožemo ćeli dopis staviti. Ur.

Digitized by Google

Ecclesiae sanum, incolumem, felicemque servet per plurima lustra. Vivat! Vivat! Vivat!

Zatim napi isti Novoposvećeni ovdašnjemu prečastnom kaptolu u obće a na poseb gospodi svojim assistentom; za čim presvětli i prečastni g. naslov. biskup i veliki Prepošt nazdravi prečastnom Otcu Venancii od Celana, Ministru-Generalu cělog sv. Reda serafinskog u Rimu, koj je istog Novoposvećenog za Vikara Apostolskog svetom sboru od razširenja věre ne samo predložio, nego i osobito preporučio. Poslě je Presvětli domaćin nazdravio Ministru-Provincialu bosanskom, njegovom definitoru, kao i cěloj onoj redovničkoj dèržavi. Za čim, kano na odměnu, nazdravi Novoposvećeni prečastnoj gospodi Prodirectoru Opatu Matiću, kanoniku školnom, Mihaljeviću i ravnatelju biskupskog sěmeništa Sukiću, svoj gospodi učiteljem jedne i druge duhovne mladeži, i cěloj biskupiji našoj. Izmed kojih zdravicah nemožemo popustit da nenavedemo u svoj svojoj obširnosti zdravice one, koju Presvětli domaćin bosansko-srebèrnoj redovničkoj dèržavi napi, i koja ovako glasi:

„Pergratum mihi accidit hac occasione profiteri, me toti provinciae bosnensi pluribus titulis devinctissimum esse. Primo enim nomen bosnensis Episcopi gero, quod specialis in vos, fratres bosnenses! charitatis debitum involvit, quo vos vere mei estis, et ego totus vester. Secundo: misericordiae divinae dignatione unus ex succesoribus sum praestantissimorum illorum virorum, quos Provincia vestra sinu suo genuit, uberibus suis lactavit, cura et sollicitudine sua in viros perfectos educavit, et sedi huic Episcopos dedit, qui omnes sudore suo, quidam autem eorum etiam sanguine suo hanc terram irrigantes praeclarum nobis imitationis exemplum reliquerunt. Tertio: Fortitudinis, constanciae et zeli vestri abs dubio praemium sunt exiguae ille catholici gregis reliquiae, quas inter summas temporum iniquitates in haereditate Dei nostri conservastis. Faxit ille, qui vobis hodie ex misericordiae suae thesauris tam praeclarum ducem et episcopum dedit, ut semen hocce catholici plantarii brevi in amplissimam exuberet messem, angelis et hominibus solatio futuram! — Demum quarto: Tenerae seminarii vestri plantulae, spes Ecclesiae et expectatio gregis vestri peculiari curae meae concreditae sunt ab Eo, qui Vicaria Christi potestate universam regit Ecclesiam. Estote convicti, eas a me pari cum meis amore diligi, diligi ut pupillam oculi mei, imo ut animam meam, curarique a me sollicite, ut spinae ac sentes removeantur a solo illo, quod fructum ferre debet in vitam aeternam. Qui omnes tituli sincero corde exclamare me jubent: dignissimo Ministro Provinciali Vestro, omnibus superioribus vestris, vobis hic praesentibus, et dominis tum in conventibus diversa munia obeuntibus ac morantibus, tum foris in vinea domini laborantibus, uno verbo cunctis religiosae Provinciae Bosnae argentinae membris salus longa, prosperitas ac felicitas omnigena! Vivite!

Sve ove zdravice bijahu, kako rekosmo, i evo vidismo u jeziku latinskom, kano cèrkveno-službenom napite. Zato je i pri njih kano něka svečana tišina obdèržavana, svaki od slušaocah i pitomnih gostih uzhićen skupa buduć i očaran. Samo opazit možeš gdě jedan drugog pogledje, a ništa negovori, a to, jer i nemože govorit, bivši svladan od někog milog i doslě u toj měri i u toj vèrsti nigda nečuvenog ganutja i razkošja.

Najedanput prekinù istu svečanu tišinu sám novoposvećeni naš i uzvišeni gost, nazdravivši u narodnom jeziku milim i dragim roditeljem presvětlog domaćine i odsle duhovnog Otca svoga. U koju zdravicu svi pritomni radosno pristaše; i tada se veselije svaki stade kretati, te koje jedan drugom, koje ovom il' onom odsutnom svom znancu i prijatelju dobru srěću i zdravlje napijati.

Isti dan u večer udostojiše oba presvětla gospodina biskupa pohodit sěmenište duhovno, gdě poslě večere jedan od bosanskih pitomacah shodnim za to latinskim govorom u ime svoje braće novoposvećenog svog apoštolskog Vikara i vèrhovnog pastira lěpo i krasno pozdravi, dočim mu je drugi jedan odmah pri došastju njegovu u biskupovu dvoru isto tako krasnim govorom latinskim radost i veselje nad njegovim naimenovanjem, a tako isto počitanje i pokornost svoju u ime braće svoje izrazio i očitovao.

Bijahu ovo danah i obični polugodišnji izpiti iz dotičnih naukah obdèržavani, kojom prilikom takodjer je presvětli i prečastni ovaj naš ljubimac pokazivao, kako je rad: da mu se mladež kako u obsluživanju svih pravilah svetog svog r e d o v n i č k o g reda, tako i u potrěbitih, bogoslovnih i mudroljubnih naucih upućuje i naprěduje. Za to je i na iste izpite dolazio, od ovog pomljivog pohvaljivao, od onog nemarnijeg i slabijeg světovao i opominjao. On je naumio prije u Beč otić, da još někoje kod visokog carskog dvora zaostavše stvari za Bosnu obavi, pak će nam možda opet ovuda se vratit. Radi se ponajviše o tom, kako bi se njihovoj mladeži posebno město za prebivanje našlo, buduć je naše sěmenište dosta omaleno, a i mi više mladićah s godine na godinu trěbamo. U koliko će se njegovi u toj struci s našim presvětlim g. biskupom već učinjeni dogovori u život moći uvesti, vidět ćemo, i za to ćemo o tom za drugiput govor ostavit.

U Cělovcu je O. Olivier měseca sěčnja ostavio šest cèrnačkih děvojakah, od kojih se dvě Bachitta, ostale Subafadrix, Nur, Nora, i Altamina zovu, častnomu cělovačkomu samostanu Ursulinakah, da ih za sv. kèrst priprave i odhranjuju.

Iz Beča. Njena c. k. visost nadvojvodkinja Sofija dala je predati družtvu sv. Severina za katoličke cèrkve u Bulgariji jedan pluvial i četiri različna cèrkvena oděla. — Něka katolička děvojka pozivlje u „Oest. Vfdu.“ svoje suvěrkinje, od kojih su već mnoge za-

Digitized by Google

bavljene pripravljanjem cèrkvenih oděćah za bulgarske cèrkve, da po koj pèrstenčić ili što drugo od svojih dragocěnostih Gospodinu poklone, da se tako zanj cèrkvah i kaležah nabaviti može.

Iz Sèrbije pišu „Salzb. Kblattu“: „Slobodno izvèršavanje katoličkog věrozakona bijaše u sèrbskoj kneževini do najnovijeg vrěmena s mnogih stranah prěčeno. Nedavna sbiše se prigodom pogreba jednog katolika u Biogradu něki prizori, te je katoličkomu misionaru sprovod i cèrkveni pogreb mèrtvaca od strane redarstva bio zabranjen. Medjutim se čini, da će za naše suvěrce u Sèrbiji ipak bolja vrěmena nastati, što bismo onda ponajviše posrědovanju Austrije zahvaliti imali. Polag jedne novije koncesije neće već ovdašnji katolički svećenik i misionar u buduće prěčen biti, da sprovadja austrijske podanike katoličke věre tja do groba i da ih cèrkveno sahrani. U tom obziru razposlani su na dotične oblasti potrěbiti naputci. Kao što rekosmo, tiče se ta dopustina samo austrijskih podanikah, a bila bi sigurno najpravednija želja, da se to právo protegne na svekolike katolike u Sèrbiji. Vašim čitateljem činit će se to nemoguće, da u zemlji, koja tik blagoslovljene Austrije leži, u naše prosvěćeno doba takovih ograničenjah ima, žalibože da se stvar tako ima. U onih krajevih, koji leže prěko širokih morah, smije katolik svoju věru izvèršavati, a ovdě u Europi je u ovèršavanju iste věre omedjašen. Sa žalošću moramo priznati, da je naše věrozakonsko stanje našim suvěrcem u Austriji i Němačkoj do sad nepoznato ostalo, a Sèrbija da je daleko otraga u Turskoj, gdě se sada narodi biju. Kako malo ljudih znade, koli rajskih krasotah ova zemlja ima, kako uz najzdraviji zrak priroda bujno svako dělo nagradjuje, dočim siaset cvatućih livadah siplje okol' na okolo najugodnije mirise. Toliko ubogih Němacah a i mnogo nezadovoljnikah u susědnoj dèržavi tumaruju prěko móra u druge světa strane, da si življenje uzdèrže, a netraže da ovdě žive, gdě je zemljica jošte mnogo neobdělana a i ljudih je malo. Ako i nije povèršje zemlje znatno veliko, al ipak bi jošte mnogo tisućah udobno živěti moglo. No ako hoćemo, da se ova zemlja ljudem različitog věroizpovědanja otvori, onda je za to sloboda věrozakonskog izvèršivanje pèrvi uvět. Koliko bi tu jošte trěbalo učiniti! Sama od sebe neće se vlada na ništa odvažiti.“

U Vratislavi je dr. Adolf Menzel, čini nam se, brat glasovitoga Wolfganga Menzela, s učiteljstva skinut, pa zašto? On je izdao „Geschichte der Deutschen“ u osam svezah i „Geschichte der Deutschen seit der Reformation“ u dvanaest svezah, podobro nepristrano, te tako nije dàkako protestantizma u onoj sjajnosti predstavljao, s kojom to činjahu dosad svi gotovo protestantski sgodopisci. Ta nepristranost kažu da ga je stèrmoglavila, njega, koj je povèrh toga bio protestantskog konzistoria i školski savětnik, što je možda njegovu krivnju jošte povećalo. U protestantah dakle nije u pověstnici dopušteno slobodno iztraživanje, što je u evangjelju svakomu dozvoljeno.

Iz Švacarske. U ovoj domovini republikanizma i radikalizma počela je vladati skrajnja nevolja. U argavskom kantonu ima slučajah, gdě su ljudi od glada umèrli. Na to veli „Lucernzeitung:“ „Milioni samostanskih dobarah su u dèržavnoj kasi — pa ljudi umiraju od glada!“ Něko (radikalno) město u lucernskom kantonu je pozvalo 53 bitange od svoje občine, te im je zaprětilo, da će, ako se neokane pohadjanja kèrčmah, právo glasovanja i izborničtva izgubiti. Ovih dangubah i skitajućih se bitangah upisuje se podosta medju englezke dobrovoljce. — Ele krasne vojske, koja će se tući za „dom i slobodu“!

U Sardiniji ima na kopnoj strani 505 redovničkih skupštinah, a ostrov broji ih 99, dakle ukupno imade redovničkih samostanah 604. Svih redovnikah zajedno ima 8563.

— Dne 9. veljače. Vlada je glavne dèržavne odvětnike pozvala, da oglase opomenu sv. stolice kao ništetnu i zloporabnu, te je strogimi kaznami zaprětila svakomu, bio on svećenik ili světovnjak, koj bi ju razširavao.

Iz Engleske. Neprestanim progonstvom Iracah od tristo godinah oslabljena je, što je naravski, i medju tamošnjem duhovničtvom poněšto disciplina. Da se tomu zlu doskoči i rana zaléči, poslao je sv. otac, Pius IX. svojega pověrenika, te je u Thurlesu dèržana skupština. Uslěd toga zabraniše dublinski nadbiskup i ostali biskupi svojemu svećeničtvu, da izvan svojih predělah meetingom prisustvovati nesmě. To su mnogi svećenici zlo shvatili, kao da ih biskupi, dèržeći s vladom, žele vladìnimi robovi učiniti. Uslěd toga sastavi se od njih družtvo pod imenom „mlada Irska,“ koje je, sastaviv posebnu spomenicu, jedan odbor poslalo k sv. otcu u Rim. Sv. otac nije ga pred se pustio.

— Minule godine prešlo je u Velikoj Britaniji dvanaest protestantskih svećenikah u katoličku cèrkvu. Medju timi su dva profesora na oksfordskom sveučilištu, jedan na kambrigdskom, a jedan treći od visokoga roda. Izvan toga su prestupila 34 světovnjaka, medju njimi 3 lorda u katoličku cèrkvu.

Iz Španjolske. Najnoviji ustav stavlja, kao što je poznato, rimo-katolički věrozakon za dèržavni věrozakon Španjolske. Protivni predlog bi samo s malom većinom zabačen. Razljućen nad tim, što je manjina tako velika, digao se je minister nutarnjih posalah, te je ogradjujući se proti tomu glasovanju, rekao: „To nije

Digitized by Google

sigurno želja španjolskog naroda, da se sloboda bogoštovja proglasi. Ako gospoda poslanici o tom dvoje, neka samo doma idu, te neka pitaju svoje žene, svoju děcu i svoju družinu, pa će naći, da takovu slobodu nitko neželi. Tako daleko s věrozakonskim indiferentizmom hvala Bogu nije jošte došlo.

Iz Krima. — „Ovdě su se od mnogo godinah naselili Quäckeri, koji medju članke svojega věroizpovědanja broje takodjer bezuvětnu bezbožnost svakoga rata, dakle polag svoje věre nedopuštaju, da tko u rat ide. Zato su pod carem Aleksandrom I. oprošteni bili dužnosti u rat ići, izuzamši ipak one, koji bi kašnje k njihovoj slědbi pristupili. No ovo obećanje je docnije prekinuto, pa buduć da su se uztezali u ruski rat stupiti, běše na svaki način zlostavljani, zatvarani, bijeni, i napokon, kako izvěšća někim quäckerskim porodicam u sěvernoj Englezkoj poslana glase, njih 300 oběšeno.“ Tako piše „Donau“. — Cělu ovu pripověst uvěršćuje predstojnik englezkih Quäckerah medju bajke, dočim, veli, da u cělom Krimu niti neima nikakovih Quäckerah. — Tim dobroj stvari nije ništa pomoženo, ako se proti neprijatelju neistinite stvari izmišljavaju. — Je li slědeća pripověst takodjer istinita, neka svatko sudi; no svakako je zanimivo, da ju čujemo:

Iz Carigrada piše „Constitutionel,“ da ruski popovi ovako postanak sadanjeg rata tumače: Turci su ruskog biskupa i svećenike, što su se u Jeruzalemu nalazili, poubijali. Bog, razljućen ràdi takova zločina, poslao je četu angjelah, da otmu Isusov grob, koj sad u zraku visi, te je naložio caru, da to obezčašćenje svetog města osveti. Kad car ruski, koj s pomoću božjom pogane poběditi mora, sa svojimi četami u Jeruzalem unidje, onda će Isusov grob opet svoje prijašnje město zauzeti; sve čete angjelske stavit će se na put, kuda će ruska vojska prolaziti, te će joj prezentirati, a onda će car gospodar cělog světa biti, jer će svět, svoje bludnje uviděti te se pod pravoslavni barjak staviti.“

Iz Jeruzalema. Jedan protestant piše o evangeličkoj misiji u Jeruzalemu: „Premda ima tu znatan broj duhovnikah, misionarah i častnikah različitih zavodah, zato ipak nebroji občina jošte niti sto dušah.“ Pa onda ipak veli dalje: U Jeruzalemu se je dogodilo preporodjenje cèrkve, koja se je od svojega životnog temelja oddaljila, takovim čudom, koj možda priměra neima.“ K tomu dodaje protestantski časopis „Lit. Zentrb. f. Deutschl.“ „Koj dàkako priměra neima, samo u nèšto drugom smislu, nego što to pisac misli; jer što su protestantske misije od g. 1808 učinile, nije niti govora niti upotrěbljenih žèrtvah ni iz daleko vrědno. Za uzdèržanje jeruzalemske misije potroši se svake godine prěko 30,000 talirah; povèrh toga stalo je gradjenje cèrkve 140,000 talirah. To je hvale vrědno, da su u Jeruzalemu evangelička cèrkva i bolnica sagradjene i da je zanatlijska učiona utemeljena; al ova nemože uspěvati, jer iztočnjaci netrěbaju mnogo stvarih: sěmenište, što je za prozelite bilo podignuto, moralo je sbog pomanjkanja učenikah propasti; dèvojačka učiona broji sad 32 učenice; gdě su dakle ta čudesa?“

Iz Amerike. New-Yorski dopisatelj londonskih novinah „Times“ piše: Ovdě u New-Yorku su veoma zla vrěmena. Zima je velika a tisuće ljudih bez děla. Do 20,000 izseljenikah skiće se tu bez posla. Kad bi koj čověkoljub u Europi te uboge ljude opomenuo, da se simo nesele. Ovdě ih čeka glad i běda. Dobrotvorni naši prinesci nisu dovoljni. U našoj ubožnici ima 7000 osobah, medju kojimi je 6000 tudjinacah. Mi ćemo morati na seljenike porez udariti, da prepréčimo izseljivanje simo. Naš grad je pun ljudih od glada gotovo umirućih, koji za homadić hlěba prosjače, a noću kod ognja redarskih stražah se griju. —

Noviji sěveroamerikanski listovi donose věst, da je washingtonskom saboru predložena bila zakonska osnova, kojom bi se zločincem i siromahom seljenje u sdružene sěveroamerikanske dèržave zabranilo.

Směsice.

Slavnoga němačkoga lěkara, Zimmermanna pitaše pruski kralj Friderik II.: koliko je već ljudih na drugi svět odpravio? „Nisam toliko, niti s tolikom slavom, kao što ste Vi, presvětli kralju!“ odgovori Zimmermann.

Razlika izmedju katoličkog i protestantskog vojnog duhovnika. Francezki vojni svećenici su u iztočnom ratu tako neumorno radili okó bolujućih u koleri vojnikah, da su mnogi iznemogli, tako je O. Glorlok bio tako iznemogao, da se je samo s pomoću štapa do bolestnikah vući mogao, zato je nedavna postao vitezom častne legie. Englezki svećenici nisu si mnogo glave tèrli za svoje bolestnike. Videć Englezi tu razliku veljahu: „Naši su svećenici gentlemeni“ — t. j. velika gospoda, kojim se neće da se do prosta bolestnika snize, nego ako se što dá sa strane učiniti.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su:

Gosp. Matačić Stěpan, dosadanji upravitelj kravarske župe, župnikom u Dubrancu;

„ Folnegović Nikola, dosadanji duh. pomoćnik na Pokupskom, upraviteljem kravarske župe;

„ Holjac Anton, dosadanji lipnički duh. pomoćnik, vojnim svećenikom.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 12. — TEČAJ VI. U SUBOTU 24. OŽUJKA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Medju ostalimi, koja je u Kersonu ovèršio, napominje se: našašće ostanakah sv. Klimenta pape (vèrovatno 93—101) *), kano i sklonutje kozarskoga kneza, da digne započeto obsědnutje někoga kèršćanskoga grada. Na dalnjem putu svome dodjè u ruke Ugarah, ai ga odmah pustiše na slobodu. Došav ka Kozarom, obitavavšim na kaspijskom ulazu kavkazkih gorah, stupì u prepirke sa kozarskimi, saracenskimi i židovskimi naučitelji, koje — polag pan. legende — biše sačuvane u Konstantinovih knjigah „što ih prevedè i razdèli na osam govorah naš učitelj arcibiskup Method.“ Uspèh opisuje medju ostalima ovak: „Savětnik (Kozarskoga chagana) rečè svim ljudem: Bog dadè vlast nad svimi narodi caru kèršćanskomu i savèršenu mudrost, tako i věru u njih, i izvan nje nitko nemože život věčnji živěti — odgovoriše oni: „od današnjega dana neka se slobodno svaki kèrsti, koj god hoće; tko se pako izmedju vas klanjao bude na zapad ili činio molitvu po židovski, ili saracensku věru věrovao, na skoro će od nas smèrt primiti — i tako se s radošću razidoše, tè se do 200 ljudih pokèrsti, odrekavši se poganskih mèrzostih i nezakonitih ženitbah.“ Nehtěv zatim ponudjene si od chagana darove primiti, izmolì od njega zasužnjenim (oko 20) Gèrkom slobodu. Staropan. legenda naproti drugim veli samo o 200 pokèršćenih kozarah; ako

*) Polag jedne slavenske legende g. 861. vèrovatno 30. sěčnja. Polag Lava Ostijskoga (kod Baronija an. 867, nro 132) sv. Cyril nije našao těla Klimentova, nego samo iz Kersona preneo — „Leo episcopus Ostiensis tradit, quod tempore Michaelis imperatoris Constantinopolitani quidam Philippus Sacerdos Chersonam veniens, de his, quæ narrantur in historia S. Clementis de maris aperitione habitatores interrogavit. Qui nihil de hoc escire professi sunt, eo quod advenae magis quam indigenae erant. Siquidem miraculum illud iam dudum ob habitantium culpam cessaverat, et ab incursu barbarorum templum illud destructum erat, et arca cum corpore marinis fluctibus obruta. Tunc assumpto Episcopo Georgiæ cum Clero et populo accesserunt ad insulam, in qua putabant esse martyris corpus. Ubi divina revelatione fodientes corpus invenerunt, et anchoram cum qua fuerat in mare proiectum. Quod Chersonam reportantes ibidem sepelierunt. Tempore vero Nicolai Papæ primi, corpus ipsum a S. Cyrillo Slavorum eppo (?) inde sublatum, et Romam delatum, atque in ecclesia ejus nomine fabricata reconditum est, ubi requiescit miraculis clarens.“ Ako je istina, da panonska legenda — kako sudi oštroumni Šafarik — pochazi od blizkého svědka všech činuv a podnětí sv. Konsantina,“ tad bi joj morali svako pèrvenstvo dati; medjutim bilo bi moguće, da si je sám Constantin izprosio toli dragocěne ostanke od tamošnjega žiteljstva, koje mu ih, učěniv njegove krěposti i neumornu revnost, rado odstupi. — Šta se tiče načina smèrti Sv. Klimenta, imademo razna svědočanstva: Euzebio i Jerolim nenapominju ništa o mučeničtvu, premda govore o njegovoj smèrti. Irenеotakodjer, govoreć o papah do Elevthera, samo Thelesfora navadja kano mučenika. Rufin i Zosim imenuju ga mučenikom. Lumper iz dogodjajah mučenikah, koje učeni kritici dèrže za podmetnute, navadja pověst njegova mučeničtva ovako: „Clementem, a Mamertino urbis præfecto, fidei causa accusatum, Trajanus in Chersonesum ultra Pontum, Euxinum relegavit. Invenit vero ibi ultra 2000 Christianorum, iam diu ad cædendi marmoris opus damnatorum. Inter maxima autem horum fidelium incommoda illud erat, quod sexto miliario aquam humeris suis deportare deberent. Pontifex autem eorum miseratione tactus, cum agni cuiusdam ductu, ubi fons esset, cognovisset, eam, ut effoderent, Christianis ostendit. Quibus nequidquam laborantibus S. Clemens ipse eum locum levi ictu percussit, et fons illico exiliit. Ad miraculi hujus famam tota provincia accurrente, cunctisque ad fidem traductis et baptizatis, intra anni spatium 70 ecclesiæ constructae, idola omnia confracta, templa circum jacentis regionis diruta omnesque luci usque ad 300 milliaria in circuitu concisi fuere. Traianus vero, ut tantum rei Christianæ progressum sisteret, Clementem anchora ad collum ligata, in mare demergi mandavit. At mari usque ad locum, quo pontificis corpus iacebat, recedente, illud tumulo saxeo in templo quodam marmoreo conditum, Christiani invenerunt“ (sr. „Patrum Apostol. opera edidit dr. C. J. Hefele. Edit II 1842 — str. XIX“ —)

Digitized by Google

se i neima ovo matematičkom točnošću razuměti, sudara se ipak s poznatimi historičkimi dati mnogo bolje, nego druga izvěšća govoreća o pokèršćenju čitavoga naroda; izvan ako uzmemo, da se je na skoro k staroj věri povratio.

Vrativ se u Carigrad življaše Konstantin kod cèrkve sv. apoštolah; a Method, odbiv ponudjenu si od cara i patriarche nadbiskupsku čast, predstojaše kano starěšina polichronskomu samostanu.

Štovani čitatelj bit će uvidio bio, da bi sv. braća jur ràdi dosadanje dělateljnosti, uslěd koje borahu se s nutèrnjim i spoljašnjim cèrkve neprijateljem, zaslužili bili neumèrlo ime u pověstnici čověčanstva; ako i nebi bili prošli kroz buduće svoga života tegobe, koje pobèditi mogahu jedino silni dusi, kano silan bijaše i onaj narod, komu se od sada sasvim posvetiše. Sav njihov doondašnji život, obasut slavom i zatajenjem, cvěćem i tèrnjem, sproveden u carskoj palači, na knjaževskoj stolici u oči světovne razkoši, kano i medju mèrzlimi stěnami mirnoga samostana, u srěd molitve i posta — sav, velim, ovaj život bijaše samo predteča, uvod slědećega, gdě im se sva ova u mnogo većem měrilu prikazivahu. Ali prije nego ih stanemo pratiti u tom slavodobitnom provodu, obazrimo se malko na pozorište, gdě se to dogodì.

Jošte za rimskoga carstva, kako je poznato čitateljem, dopèrlo je manje više kèrćanstvo u Daciju, Thraciju, Meziju, Panoniju, Illyrik, i Norik. U ovih bo pokrajinah nahadjamo više biskupskih stolicah (kano u Srěmu, Sisku, Optuju), dapače više mućenikah, porosivših kèrvju svojom nebesku gorušicu, da u granasto uzraste stablo. Al bujno ovo, i puno najlěpše nade cvěće otèrnù i uvenè od mraza, koj sa sěvera i iztoka padati stanè! Tude bo bijaše od vrěmena cara Hadrijana stečište i prolazište divljih, al mladjanih narodah, kojimi htědè promisao preporoditi ostarělo helenstvo i rimljanstvo. Na skoro, početkom naime IV. věka, pojaviše se na dolnjem Dunavu iztočni Gothi — al im izvojevanu jedva od Konstantina Vel. slobodu uniště (376.) ljuti Huni, protěraše im ujedno zapadne suplemenike u Karpate ili na desnu obalu Istra, a onda kano nagla bujica odmah se izgube u južno-ruskih pustarah, za da poslě šestdeset i nekoliko godinah zaprète Europi, vodjeni kèrvoličnim Atilom, od kojega joj kromě mnogih podèrtinah ostane na spomenu užasni naslov „biča božjega.“ Čim se Gothi arianizmom, kojim okužiše druge surodnike izvan Franakah, ognjem i mačem na zapad probiše; čim u obće Germani hotimice ili silom iztok ostaviše, kano neusudjenu im baštinu — evo ti još divljega Avara! Osvojiv poslě dužeg obsědnutja (382) golemi Sirmium (o kojem se mnoga lubanja razbì), pošto ga žiteljstvo ostavì, prosu se po Panoniji i Illyriku tja do bavarskih granicah; tè uz nadošavše Bugare, koji su Thraciju i Macedoniju osvojili, zadadoše Carigradu, uzpèrkos njegovim bedemom, strah i trepet. Zar bi indi moglo bilo goreti jedva užgano světlo, bez da usrěd takova nasilja neugasne?

Naprotiv ovomu bučnomu preseljivanju slědjaše uništujuće stope divljih rušiteljah miroljubivi Slaven; tè samo povučen u obći vèrtlog, ili uvrědjen, pokazà, da mu ni ona krěpost neoskudjeva, koju pověstnica, davna mu nevěrnica, hrabrošću ili slavom nazivlje. Najveća bi mu nesrěća, što je uz svoju blagu ćud razasut bio po neizměrnom prostoru, te nemogaše, nalik němačkim mu susědom, silne utemeljit si dèržave; a u luku, koga sačinjavaju alpe karpatske i češke gore, gdě bi bio prisiljen na taj korak prirodom i pogibeljom, prevariše ga u računu Avari, — koji su slavenskomu maču jedva komad Illyrika, i za nèko vrěme smělomu Samu pokorivša se plemena odstupili (oko 627). Scěnilo se doduše, da će im se ukazat zvězda prihodnica, pošto su divlji Avari gospodovanje Frankom ustupili; al izuzamši što ih Franki nastojahu upoznati s věrom Isusovom, tlačahu ih svojim gospodstvom, okrutnošću i skupošću na toliko, da im dodija sve, i najplemenitiji dar, koga čověčanstvo posěduje; jer iz mèrzkih, nečověčnih dolazì rukuh. Ovoj okolnosti imadu se pripisati ustanci panonskih Hèrvatah pod hrabrim Ljudevitom (818—22), i uztrajnim Porinom (830); malaksanje u věri, dapače — bar jednostrani — povratak na pèrvašnje kumirstvo, Kad malo kašnje nestane Karla Vel. na franačkom, odnosno rimskom prestolju, nastojahu narodi ugnjeteni stresti dosadni ìm jaram; dočim s druge strane osvojiše (827—29) Franchohorion (Srěm) Bugari, pridělivši ga svome možnomu Carstvu, štono se na dolnjem Dunavu protezaše do kozarskih sědalištah s jedne strane, a sdruge strane u sadašnji Erdelj i Ugarsku do rěke Tise. U devetom stolětju razgraniše se dakle slavenska plěmena u ogromnom prostoru od adriatičkog móra pa daleko prěko Dunaju i Hrona, do iza karpatskih gorah.

(Konac slědi).

Christianiziranje gimnazijah.

(Dalje.)

Buduć da je najstarija književnost na cèrkvenom zemljištu uzrasla i cèrkvi služila, te je

Digitized by Google

upravo tako izvorna kao i narodna bila i zato se neka mladež često putih sěti iz onih starih vrěmenah i neka se podnéćuje, da čita pisce onih věkovah. Buduć da su katolički pěsnici i pisci u književnoj pověstnici izpušteni, zato će dužnost učitelja biti, da naknadno mladež s njimi upoznade. Ako u kojoj strani katoličkih pěsnikah, pisacah i njihovih dělah najde mahnah ili krivih sudovah, imat će upravo takove odsěke sa svojimi učenici projti i protumačiti im; jer bi mladež, čitajući ih s vrěmenom lasno ote pogrěške upiti mogla. Evo priměra — Schlötzerovih dělah, gdě taj sgodopisac o ustmenom predavanju kaže, da ono nije shodno srědstvo za sačuvanje i predavanje istine, jer svaki povědalac něšto uštipne, prikèrpa i proměni, tako da je nakon nekoliko naraštajah věst izkrivljena i sasvim nepoznata. Pa onda se veli od rěči do rěči: „Und — dieser untreuen Bewahrerin von Thatsachen sollte die Gottheit Jahrtausende hindurch ihre Lehren und Befehle anvertraut haben?“ Tu je dužnost profesora, da učenikè pozorne učini na piščevu dèrzovitost, koj hoće da Svemogućemu ruke prikrati i njegovoj věčnoj volji granice stavi. Njegova je dužnost da mladež pozornu učini na Bogom ustanovljeno neprekinuto učiteljstvo u sv. cèrkvi, kojemu je Gospodin svoju pomoć do svèršetka věkovah obećao, da ga od bludnje i pogrěšakah uzčuva. Neka učenike pozorne čini na neporočnu svědočbu cèrkvene pověstnice, koja neprekinuto jedinstvo u nauku cèrkve kroz tisućlětja svědoči, što je nedvojben znak božanske istine. Neka pozorne čini svoje slušatelje na nedostatnost pisanog zakona, kad ju nebi objektivan, Bogom ustanovljen ugled od zablude čuvao, te njegovo vèrodostojno tumačenje potvèrdjivao itd. Jeda li bi se svi učitelji brinuli, da postignu pouzdanje učenikah, te da ništa nečitaju, osim što im oni savětuju; jeda li bi svi učitelji s katecheti u s porazumljenju radili, da se mladež u strahu gospodnjem odgojuje, jer gdě toga neima, tamo je svaka opréznost — ako ne bez koristi, a to barem glede uspěha dvojbena. Kèršćansko odgojeni mladić ima osim prirodjenog stidnog čuvstva bojazan pred prekèršenjem zapovědi božje. S toga će se takodjer ustručavati protivèrozakonske knjige čitati, te će se tako sačuvati od nakaze bezvèrja. Dělа najglasovitijih pisacah, koja se lěpotom forme preporučaju, neće profesor smèti mûkom mimoići. Ako se tu nalazi takovih, koja s objavljenom istinom nestoje u protislovju, moći će ih učitelj učenikom povèriti, ili ih s njimi čitati. Malo ima medju němačkimi spisatelji, koji nebi bili ništa takova sastavili, što nebi svojim sadèržajem dobro ili barem bezopasno bilo. Ima mnogo krasna (takodjer sadèržajem), što su napisali Schiller, Lessing, Herder, Bürger, Jean Paul, Gellert, Pfeffel, Claudius, Uhland, Ivan Müller, Humbold. Aug. W. Schlegel i više slavnih muževah, kojimi se takodjer katolički mladić bez štete nasladjivati može. Ima opet više dělah takovih muževah, kao što su n. p. Wielandova dělа, Goetheovi romani i najviše njegovih dramah, Lessingov Nathan, kojih gimnazijalski učitelj nemože bez štete na gimnazijah upotrěbiti. Tu bi često i zrěliji muž zalutati mogao, nekmoli nezrěla mladež, koja često do takovih knjigah dojde nesamo u knjigarnah, nego ih često najde u svojih roditeljah ili na šivaćem stolu svojih materah, te se tako sladkim otrovom truje, s toga je dužnost učiteljah, da pověrenu si mladež, tu lěpu nadu budućnosti, goje i njeguju, da bude vazda proti takovim zasědam osigurana. S toga neće suvišno biti, ako ja kao biskup polag pripadajuće mi dužnosti u smislu načela, kojim se gimnazije christianizirati imaju, takodjer na gimnazijaslke knjižice i na njihovo umnožavanje pozornost obratim.

IV. Logika i dušoslovje. U naših gornjih gimnazijah uči se sad samo formalna logika i izkusno dušoslovje. O formalnoj logiki misli se obično, da je tu najmanje škoditi moći; pa to je, ako se samo pukih oblikah mišljenja dèrži, u někom odnošenju takodjer istina. Al ipak može i ona, kao što izkustvo svědoči, duha u stranputice zavesti. Osobito u drugom oddělu ili u upotrěbljenoj logiki mogu odsěći: „o postanku pravih i krivih sudovah, o sigurnu i nesigurnu sudu, o umu i izkusnom poznanju, o dokazih i t. d. zlo upotrěbljeni biti; tako da pobožna věra mladeži u božansko objavljenje uštèrb tèrpěti može, dočim joj se otvara put k skepticizmu i dvojenju. Učitelj pako dušoslovja nesmě nikad zaboraviti, što cèrkva o duši čověčjoj uči, naime, a) Čověk sastoji iz dvijuh bitno izmedju sebe različnih sastavnih čestih, s těla, koje spada u carstvo prirode i s neumèrla duha; tako govori božansko objavljenje. (Gen. 2, 7. Sirach. 12, 7. Hebr. 12, 9.) Premda je volja čověčja grěhom oslabljena, zato ipak ima slobodu izbora. Trid. sess. VI., can. 4. et 5. Mat. 23. Sir. 15. 14. — Uslěd grěhom poremećena pèrvobitnog stanja nenalaze se duševne sile u normalnom stanju, osobito obstoji medju pùtenošću i duhom neprestana borba. Trid. sess. 5., num. 5., osobito na Rim. 7, 14. Jak. 1, 14. To su već pogani priznali: Video meliora proboque, deteriora sequor. Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.“ Duh čověčji je neumèrl, t. j. on traje i živi bez konca, kao samosvěstno, razumno, slobodno bitje, — kao osoba (osobna neumèrlost, Mat. 10. 28. Sir. 12, 7. i mnogo drugih městah).

Digitized by Google

Samo na temelju ovih načelah može se znanje dušoslovja razvijati.

(Konac slědi.)

Mnogoženstvo Mormonah.

Osim mnogih drugih bludnjah, koje je ova u novije vrěme oživěla slědba u svoje věroizpovědanje umetnula, jest osobito bludnja mnogoženstva. Buduć da su ràdi toga mnogim prigovorom ne samo s věrozakonske, nego takodjer s političke stranke izvèrženi, nastoje sada, da dokažu, da je mnogoženstvo Bogom preporučeno ne samo hebrejskim zakonom u starom zavětu, nego takodjer u evangjelju novog zavěta. Mimoišavši ostale njihove dokaze, znamenito je, kako jedan od njihovih propovědnikah „otac" Orson Hydè to dokazati nastoji u svojoj propovědi, koju mormonski organ „Desert News" od 19. listopada m. g. donosi. — Govornik napominje najprije sve odličnije osobe starog zavěta, počamši od Abrahama pa do Davida i Salomona, „koji su u velikom broju svojih ženah izmènu tražili, u čem pravo veselje ženitbe sastoji". No ako je Bog (primećuje Neu-York. K.) kadšto pod stanovitimi okolnostmi mnogoženstvo dopustio, zato je jedinstvo ženitbe dvojnim sdruženjem obiuh pèrvih čovèkah jasno izraženo, što ipak njihovo potomstvo nije uvěk obdèržavalo . . . Mnogoženstvo trajalo je u židovah do vrěmena cara Theodosia, Arkadia i Honoria, koji su ga posebnimi izroci zabranili. Da su iz mnogoženstva morale anomalie postati, to je bělodano, jer je narod, u kojega je materializam zavladao, ženitbu shvatio samo s njene realne stranke: s ove pako strane neima druge svèrhe do radjanja dèce i namirivanja pùtenog nagona. Tu svèrhu misli surovi čovèk samo u družtvu mnogo ženah postići, koje dotlě zadèrži, dok se neporodi u njem kakova mèržnja, pa ih onda otěra. Zato ono ženitbeno stanje, gdě jedan mužkarac više ženah ima, koje polag volje odpušća, nije objavljenje nikad odobrilo. Kad bi to već u čistoj naravi čověka ležalo, da mužkarac više ženah ima, onda bi uslěd ovoga uredjenja i ženska narav morala tako ustrojena biti, da više ženah s ljubavlju može svojemu mužu privèrženo biti. No ipak opažamo protivno. Najljuće ljubomornosti, najžešće razpre, najgrozovitije okrutnosti bijahu i jošte su uvěk poslědice mnogoženstva. Kad je Muhamed otrovom, kojim je nèka židovkinja njemu poklonjeno janje otrovala, već blizo do smèrti dotěran bio, povukao se je s dopuštenjem ostalih svojih ženah u stan Aišin, koja je pred drugimi pèrvenstvo imala, da ovdě čeka na ozdravljenje. Došav k Aiši, rečè joj: Da bi si ona to vèrlo želéti imala, da ona pred njim umre, jer bi ju onda on sám svojimi svetimi rukami u smèrtno ruho zamotao, te da bi on, prorok, za nju molio i u grob ju spravio. — No ona odgovori niječno: „da ona tako vidi, kao vlastitima očima, da bi u tom slučaju njeno mèrtvo tělo ostavio, te bi otišao umah k drugim svojim ženam, da se s njimi šali a na pokopanje bi zaboravio." Ona je tim htěla da reče, da njegova nježnost napram njoj nestoji u nikakovu savezu s njegovim mnogoženstvom. — U cěloj prirodi nalazimo svuda najlěpši red, a ovdě bismo toliko protislovje našli? Čověku da bude prirodjena potrěba posědovati više ženah, dočim je ženi prirodjena ćudoredna potrěba, da samo jednomu mužkarcu pripada? Dapače suprotivnim načinom moramo u mnogoženstvu priznati nenaravnost, koja svu ljubav iz braka protěra, ili jedva kakovu sěnu od nje ostavi. — Ako svèrnemo okom na prastare mythe narodah, koji se kod njih jošte uvěk nalaze, najti ćemo svuda, da je na početku Bog mužkarcu samo jednu ženu dao, čim je najjasnije jednoženstvo dokazano. U istih najstarijih podnebjih, n. p. u Indiji, napominju najstarije věrozakonske pověsti samo o jednoj ženi, koju je Brahma praroditeljem dao, te je Brahmancem mnogoženstvo jošte sad gadnost. —

Orson Hyde dojdè u svojoj propovědi i na Bogo-čovèka, te se usudjuje dokazivati, da je Isukèrst oženjen bio i to s više ženah u isto vrěme. Da je Isus barem jedanput oženjen bio, o tom otac Hyde niti najmanje nedvoji. Jer za koga je bila svatba u Kani? Mormonski propovědnik tvèrdi, da je mesija tom prigodom bio onaj srětni zaručnik, pa da to dokaže, veli medju ostalim: „Tamo je bila ženitba, pa ako nije bio Isus mladoženja, neka mi dakle imenuju toga srětnoga umèrloga, čija je to svatba bila. Ako ima gdèkoj na světu, koj će mi dokazati, da nije Spasitelj mladoženja bio, onda sam spreman, da moju bludnju odbacim. No doklěgod mi nebude protivno dokazano, ostat ću kod moga tvèrdjenja, da je Isus onaj bio, kojega svatbu nam evangjelista opisuje." — „„Takodjer Isus, veli evangjelista (Iv. 2, 2.) i njegovi učenici biše na svatbu pozvani."" On je dakle bio samo kao gost, a ne mladoženja svatbe. Kad mormonski propovědnik tvèrdi, da je Isus bio mladoženja svatbe, protislovi naročito sv. pismu dotlě, dok nenavede drugih městah za svoje tvèrdjenje, što mu nije moguće. Svi tumačitelji sv. pisamah kažu nam, da je mladoženja bio nèkoj Marijin rodjak, zato je i ona s Isusom na svatbu pozvana bila. — No to jošte

Digitized by Google

nije sve; ulazeći dalje u mesijino življenje predstavlja nam mormonski propovědnik Mesiju kako putuje po Judeji, praćen neprestano od triuh ili četirih ženah, koje su ga sveudilj kao njegova sěna slědile. Bijahu to najprije Marta i Maria, dvě mlade sestre, koje su mu sasvim oddane bile, pèrva vèrla gospodarica, neprestano raztrešena „někimi skèrbmi“, druga sědeća s veće strane uz njegove noge, koja je ljubezno gutala rěči, što su izlazile iz njegovih božanskih ustiuh. No premda su ove dvě pozakonjene žene veliku oddanost prama Njemu imale, zato ipak nije njihova strast tako velika, kao što ju je pokornica Maria Mandalena u svojih grudih napram Sinu božjem gojila. Bijaše to kod gostbe, koju je Isusu bogati farizejac, imenom Simon iz Bethanije pripravio, kad je ova lěpa, dražestna těla děvojka Isukèrsta pèrvi put viděla i strastvenom ljubavlju umah zanj uzplamtila. Dočim je još kod stola sědila, uzela je alabasternu bocu, te je punu mirisiva ulja izlila vèrhu njegove glave. Nadalje primećuje sv. Luka: „I postaviv se k Isusovim nogam, počela je plakati. Ona nakvasivši njegove noge svojimi suzami, otiraše ih svojimi kosami; cèlivaše njegove noge i mazaše ih mirisivim uljem.“ Kod ove prilike. veli otac Hyde, odkrila je Mandaléna pèrvi put svoju ljubav, koja je toli žestoka bila, da je ona mast, što ju je vèrhu Isusove glave izlila, polag procěne prisutnih židovah do 300 denarah vrědna bila. Ovim načinom misli taj mormonac, da je bèlodano dokazao, da su kod svatbe u Kani obě sestre Marta i Maria, pokornica Mandalena i mnoge druge žene Isusove zaručnice bile. — Ovakovih bogomerzkih gèrdnjah, kao što ih čitamo u toj propovědi, nije, na koliko mi je poznato, još nitko izustio. Isti Muhamed, koj bi to na svoju korist mogao obratiti, govori ipak uvěk s najvećim počitanjem o krěpostnom i děvojačkom životu Isukèrstovu. Pa kako da i bude drugčije? Isus, koj je razpitavanje ženitbe javno korio, i koj je brak pèrvih ljudih kao najviši i najčišći uzor predstavljao, polag kojega bi se imale sve ženitbe urediti (Mat. 14, 4. 8), bio bi sám imao više ženah? On, koj je muža za brakolomca proglasio, ako svoju ženu odpusti pa drugu uzme? Budući da je ženitbeno sdruženje izmedju žene i muža tako těsno, da obojica kao jedno tělo sačine, s toga bez razmetanja ovog jedinstva nemože muž s nijednom drugom osobom u takovo sdruženje unići. (Mat. 19, 6.) — Iz mněnja i nauka mormonah o mnogoženstvu može svatko uviděti, kakova zla niču iz privatnog tumačenja sv. pisma. U amerikanskoj štampi našli smo množinu članakah, koji su bez dvojbe u dobroj nakani proti mnogoženstvu napisani. Polag našega mněnja zaboravio je svaki od tih pisacah, dočim je odviše nastojao da učinak uzbije, na uzrok, odkud učinak dolazi. Ovaj uzrok leži u zloporabi, koju puk u sdruženih dèržavah od onog vrěmena, odkad su se putnici izmedju plymouth-skih pećinah naselili, s bibliom těra. Iz zlo razumljenog čitanja mosaičkog zakona sastaviše žitelji iz Massachusetta, Rode-Islanda i Connectikuta onaj zloglasni „modri zakonik,“ jedan od najokrutnijih i najsměšnijih zakonikah, što je ikad kojemu najglupljemu puku mogao nametnut biti. S bibliom su bogoslovci nauk o trojstvu uzbijali, dočim su drugi s bibliom u ruci obstojanje pakla nijekali. Iz svetoga pisma vade privèržen ici tèrgovanja s robovi razloge za tèrgovanje, dočim ukidatelji s istim ugledom tvèrde, da je robstvo volji božjoj protivno. — Kad su se dame Bloomet i miss Lucy Stone odvažile, da Rubikon prekorače, ili, da govorimo u figuri, da se u hlače bace, najdoše takodjer u někom poglavju od Pavlovih poslanicah tajnost njihove směšne odvažnosti.

Protestant o reformatorih.

Něki protestantski list iz Šotske sudi o obnoviteljih 16. stolětja, o Johnu Knoxu, Cranmeru, Lutheru, i ostalih ovako: „To je bělodana istina, da je Knox isto tako malo svetac bio, kao koj drugi odličniji narodni reformator. Bijaše on dèrzovit, krupne savěsti muž s mnogo mahnah, no ipak je zato bio sbog svojih sposobnostih, svoje revnosti i svoje odvažnosti, kao što i sbog svojih mahnah i slabostih valjano orudje za izvedenje svojega velikog děla. Nebo izabere rědko kad dobre ljude, da velike reforme narodah izvede. Značaji i najboljih obnoviteljah narodah nemogu uvěk skušnju podněti. Erasmus i Toma Moore, premda pripadahu staroj cèrkvi, bijahu bolji ljudi nego koj od onih, što su staru cèrkvu ostavili. Od jedinoga Luthera, koj imadjaše najbolje sèrce od svih obnoviteljah, te je bio najobljubljeniji, može se reći, da su se njegove mahne na stran krěposti sklanjale (?!). Krotki Melanchton, kojega predstavljaju kao angjela, bijaše s više obzira svojim susědom sasvim nalik; čini se kao da su ljudi zaboravili, kako je on s Lutherom i s drugimi nesavěstnimi němačkimi reformatori podpisao zloglasno rěšenje, kojim je razkošnom vladaru Heske dopušteno dvě žene zajedno imati. Što se Calvinova ćudoredna značaja tiče, tu je najbolje da čověk šuti, da si prištedi neugodnih uspomenah. Cranmer, drugi

Digitized by Google

obnovitelj, bio bi težko do toga imena došao, da nije bio snubitelj razbludnicah za Henrika VIII., i da nije pomogao izvadjati sve one gadnosti i okrutnosti, kojimi se je ovaj kèrvolok odlikovao.“ — Tako piše protestantski list o obnoviteljih 16. stolétja. Za čudo je, da takov list reformaciu jošte priznaje, pošto je o reformatorih rekao, da nisu ništa manje nego orudja, koja bi Bog za izvedenje dobra dèla upotrébio bio.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Odkad je dne 8. prosinca m. g. neoskvèrnuto začetje bl. Dèvice Marie nepogrèšivim glasom cèrkve uvèršteno medju dogme katoličke cèrkve, zaredjivahu već po mnogih krajevih katoličkog svèta vesele svečanosti, uz koje je u dotičnih krajevih rečena dogmatička ustanova svečano vèrnim proglašena. Preuzv. naš vèrhovni pastir odredjuje posebnim pastirskim listom takov radostni dan za našu zagrebačku nadbiskupiju. Pošto rečenu svečanost nije mogao na 25. ožujka, kao na dan blagovèsti bl. Dèvice, kao što je želio odrediti, jer isti dan započimlje cèrkva žalostno razmatranje gorke muke Spasiteljeve, opredèljuje preuzv. Gospodin za tu svèrhu *treću nedèlju poslè uskèrsa*. Drugu nedèlju poslè uskèrsa ima se potanje objaviti u svih župnih i sbornih cèrkvah obdèržavat se imajuća svečanost, te će se osobito vèrni opomenuti imati, da u subotu pred rečenom 3. nedèljom obdèržavaju cèrkveni post, da se tako pobožno priprave za ono veselje, koje će im drugog dana u dio pasti.

Za povećati svečanost, imaju se dotične cèrkve polag mogućnosti izkititi granjem i ostalimi znamenji veselja; oltari uresiti i obiljnije razsvètljiti; a osobito imaju duhovnici nastojati da se sveta misa čim svečanije, gdè je moguće s asistencijom, ovèrši; prije sv. mise da se izloži presv. oltarsko svetotajsto, a poslè dovèršene službe božje da se svečano odpèva *Tebe Boga hvalimo*. Osobito se ima prirediti svečanosti primèren sv. govor, za koj se može obiljnog gradiva naći u istoj apoštolskoj poslanici sv. otca. Nadalje napominje preuzv. g. pastir, da se tu neima govoriti o dogmi kao novoj, jer je cèrkva kroz sve vèkove u neoskvèrnuto začetje bl. Dèvice vèrovala, te samo otvoreno nije dogmom proglašeno bilo do lanjskog 8. prosinca. — Da vèrni uzčuju one iste rèči, kojimi je nepogrèšivom izrèkom cèrkve bl. Dèvica neoskvèrnutom proglašena, imaju se iz papinske bulle rèči sv. Otca od onud, gdè počimlje: *Itaque plurimum in Domino confisi*, pa do: *ac frustrari non potest*, narodnim jezikom u prodiki, gdè bude najsgodnije mèsto, puku razgovètno pročitati. Povèrh toga ima se u propovèdi jasno predstaviti, koliko nam je od potrèbe pomoć i obrana blažene i neoskvèrnute Dèvice Marie, osobito u ovo kobno vrème, gdè čovèčanstvo tare s jedne strani užasni rat, koj svojim plamnom prèti cèlu Europu zahvatiti, a s druge biju ga bičevi kužnih bolestih, glada, povodnjah i mnogih drugih bèdah i nevoljah.

Po gradovih i većih tèrgovištih, gdè se je većeg sbora puka nadati, dèržat će se kroz cèlih osam danah, t. j. od 3. pa do 4. nedèlje poslè uskèrsa blagoslov, molit će se litanije lauretanske i davati se blagoslov s presv. svetotajstvom. —

Ako na obzir uzmemo, s kolikim oduševljenjem obslužavana je već svečanost kod ostalih narodah, i po drugih biskupijah, kako su sve moguće činili, da odkriju iskrena čuvstva pobožne oddanosti pram nebeskoj kraljici: tad imamo punu nadu, da neće niti naš narod za drugimi ostati, koj se je od onog doba, kako je kèršćanstvo zagèrlio, vazda pobožnim, osobito prama bl. Dèvici, pokazivao, kako to lèpo kaže preuzv. g. nadbiskup u pomenutoj pastirskoj poslanici: Quippe catholicus Croatiae et Slavoniae populus, inde a primis suscepti christiani luminis exordiis, non tantum tenerrima erga Deiparam Virginem ferebatur veneratione et pietate; sed eam etiam ab omni omnino peccati, nec actualis solum, sed et originalis labe immunem pia semper credebat fide, immo talem omni etiam occasione profitebatur. Hoc demonstrant quam plurimae devotiones et privatae et publicae; hoc innumeri ad conciones sacri sermones in laudem immaculatae Dei genitricis pronunciati; hoc frequentior de eadem Conceptione immaculata Officii divini recitatio, quae a Sede Apostolica supplicibus precibus per Capitulum Cathedrale exorata fuit, ac ad praesentem usque diem usu recepta invaluit; hoc jejunium ante festum ejusdem Conceptionis adoptatum, et a piis omnibus religiose custoditum; hoc denique tam universalis, tamque firma de hac sublimi beatissimae Virginis praerogativa apud nos persuasio, ut contrarium sustinere vix vel in mentem cujusquam venerit.

— Ovih danah izišla je izpod tiska pèrva knjiga Švelčeva „Propovèdnika“ te će jošte budućega tjedna razaslana biti na sva ona mèsta, gdè su se predplatitelji upisali, gdè će ju takodjur dobiti moći. — Predplata traje dok cèlo dèlo neizide.

Iz Beča „Bohemia“ piše: „Preuzv. gosp. baron Prokesch pričuvao je ostanak one vode iz Jordana, što je u Nazaretu blagoslovljena bila, i kojom je nj. veličanstvo, car Franjo Josip kèršten bio, za uspomenu. On je tim ostankom po frankfurtskom župniku g. O. Bedi Veberu dao primèrnu posudu napuniti, te ju je po vitezu Bethmanu u Beč poslao, gdè je njenoj visosti nadvojvodkinji Sofiji predana“.

U Rimu je dne 28. velj. o. g. g. Vilhelm Palmer, djakon anglikanske cèrkve i profesor na oksford-

Digitized by Google

skom sveučilištu u ruke O. Passaglie položio katoličko věroizpovědanje, te je kašnje primio sv. svetotajstva. Od čiste srěde ověršavao je věžbanja sv. Ignatija.

Iz Vratislave. O poznatih alkantarinskih Franciškanih u Šleziji piše „Salzb. Kbl.“ slědeće: „Čověk nemože ove Alkantarince drugčije smatrati nego kao kvèrgu na dèrvu cèrkvenog redovničkog života, te s obzira na ono veliko pogoršenje, koje su svojom opornošću světu dali, moramo opaziti, da su oni od ostalih redovničkih obćinah Franciškanah posve oddělјeni bili, te nisu s drugimi u nikakovu obćenju stali, zato od njihova ponašanja nepada na druge samostane Franciškanah nikakova sěna. Ti redovnici su već svoje samostane ostavili te su otišli u Westfalsku, gdě će ih težko lěpo primiti. O njihovu odlazu piše „„Pr. Corresp.““: Pošto su oba alkantarinska samostana u Neustadtu i Lamsdorfu zatvorena, ostaviše redovnici, s Lotarom Oelbecke-om na čelu, grad Neustad, bez da su čekali litomeričkog biskupa, koj je kao papinski iztražujući pověrenik tamo imao prispěti, te su otišli u Neisse, kamo su dne 7. veljače prispěli. Svikoliki redovnici, njih 16, nastaniše se kod někog sedlara. Kod redarstva nije ih niti kuće gospodar prijavio, niti su se sami htěli. Dne 8. pobudi u Neissi pozornost, što je malo lětni sin něke udovice s Alkantarinci otići htio. Mati je u pomoć zvala redarstvo. Pošto běgunac nije htio na zahtěvanje sám doći, doveden je pred redarstvo. S njim je došao predstojnik reda Lotar i jošte několiko drugih redovnikah. Pater Lotar tražio je žestokimi rěčmi mladog čověka natrag.

Čim većma su ga nagovarali da se mirno vlada, tim je on više pèrkosio, te je mladoga čověka napućivao, da si samo silom dade habit uzeti. No toga nije bilo trěba; jer pošto je uvidio zahtěvanje materino i dužnost vojačenja, kao što i potrěbu putnih listovah, okanio se je novoga reda. Buduć da nisu niti ostala braća putnih listovah imala, doveden je O. Lotar u redarski ured, kamo su ga svi njegovi drugovi slědili. Sad biše svi tu zatvoreni, a dèržavni odvětnik je proti njim iztraživanje započeo. Medjutim, pridèržav si dèržavni odvětnik, da proti njim dalnje korake nastavi, odpremljeni su na 16. m. m. svi ti redovnici u Westfalsku. — Kao što „Schl. Ztg.“ javlja, napisao je O. Lotar prije svoga odlazka više poslanicah, gdě gèrdi i psuje vratislavskog biskupa i duhovničtvo do zla boga. Što se je već odavna predviděti moglo, ověnčao je svoje osobito ponašanje poslědnjom poslanicom papi pisanom, punom gèrdnjah i prostačkih izrazah, gdě veli, da je on (O. Lothar) novi Luter. — U pàderbornskoj biskupiji, kamo su otišli, zabranjeno je od biskupskog ureda svim župnikom, da im nigdě nedopuste cèrkvene službe ověršivati, jer jošte nisu od suspenzie rěšeni“.

Iz Pariza, 17. veljače pišu. „D. Vhalli“ da je vlada već od tri godine slobodu obučavanja omedjašila, za koju su se biskupi i katolici deset godinah neumorno borili. Ovo nastojanje, slobodu naučavanja ograničiti, rukovodi ona ista politika, koja je pod prijašnjimi vladami u ime dèržavnog vèrhovničtva nastojala da slobodu cèrkve omedjaši. Ta vèrhovna vlast ima u Francezkoj svuda svojih zastupnikah, kako u viših upravnih oddělih tako i kod sudištah; jedan primèr o tom imamo u postojanosti, kojom zakonodavstvo organičkih članakah uzdèržati nastoje. Usljed takove postojanosti podmetnute su najnovije papinske bulle dèržavnomu visumu. Pa premda naši biskupi i bez vladine dozvole cèrkvene skupštine dèrže, zato ipak vlada nikad nepropusti, izdanimi odlukami dèržanje takovih skupštinah dopustiti. — Nedavna sbio se je slučaj, koj jasno svědoči, kako je malo trěba, da se cèrkva s dèržavom sudari. Prijašnji chartreski biskup izdao je jedan spis, gdě se galikanizam brani a ultramontanski nauk uzbija. Na to je odgovorio něki drugi svećenik u dělcu: „Odgovor jednog ultramontanca, gdě je galikanizam preč. biskupa naišao na učenoga i logičkoga protivnika. Malo zatim što je dělce izišlo, biše tiskar i nakladatelj pred dèržavnoga odvětnika u Parizu pozvani, da odkriju onoga svećenika, koj je taj „odgovor“ pisao. Ova obojica izraziše se pripravne, ako bi taj spis pod kaznu pao, da će oni po zakonu svu odgovornost na se primiti, a pisca da neće odkriti. Sad je odvětnik dèržao naknadatelju preoštru propověd, gdě je rekao, da vlada neće dopustiti, da se na načela galikanizma napada, te je primetnuto, da su imena tiskara i nakladatelja već javljena ministarstvu nutarnjih posalah, što valja kao pèrva opomena. Badava je nakladatelj prigovorio dèržavnomu odvětniku, da već neima niti četiri biskupa, koji bi galikanske članke podpisali, on je morao težku prětnju na sebi odněti. Nijedan list nije se usudio ovaj slučaj napomenuti. — To je sloboda cèrkve u onoj zemlji, koja se u iztoku za nju bije! —

— 25. veljače. Ovdě su se, kao što svake godine, korizmene propovědi i duhovne razprave započele. U tu svèrhu je opredělјeno 57 hramovah. Tu se u propovědanju natiču najizvèrstniji francezki-propovědnici. Na žalost visokog slušateljstva moramo kazati, da O. Lacordaire nije jošte niti danas dozvoljenja dobio da propověda, premda se u Parizu nalazi. Francezka vlada se jošte nije s njim oprijateljila — a Lacordaira nije moći nadoknaditi. O. Ravignan, koj bi poněšto tu prazninu izpunio, propověda carskim članovom u tuilerijskoj kapeli, pa tamo si mora čověk biletom put prokèrčiti. U hramu Notre-Dam propověda O. Felix, koj je inače takodjer na glasu.

Iz Londona pišu, da je sv. stolica nakanila westminsterskomu nadbiskupu, kardinalu Wisemanu, koadjutora dati. Članovi kaptola, zastupnici svećeničtva, su se sakupili, da za taj izbor trojicu predlože, koji su već

Digitized by Google

sv. stolici poslani. Taj pomoćnik bit će izabran cum jure successionis, te je zato duhovničtvo po svojih zastupnicih predlog učinilo. Londonski katolici označuju preč. plymouts-skog biskupa, dra. Erringtona, kao takova, koj za imenovanje najviše izgleda imade. Bolestljivost kardinala nedopušta mu, da dugo bez pomoćnika ostane. Englezki katolici vesele se nad tim skorim izborom, kojim će katolička hierarchija u Englezkoj opet za něšto učvèršćena biti. — Dočim se dakle protestantska visoka cèrkva sve većma u dèržavi gubi, dolazi katolička sve većma u svoja posědovanja, te si sama pomaže u namirenju svojih potrěbštinah i razvitku svoga organizma.

— „Armonia“ priobćuje slědeći pregled katoličkog duhovničtva u Englezkoj, Šotskoj i Irskoj: U Englezkoj ima 1 nadbiskup, 12 biskupah i do 990 nižih, stranom světskih, stranom redovnih duhovnikah; medju ovimi ima do 100 Benediktinacah; mužkih samostanah 17, ženskih 85, cèrkvah i kapelah 697. — U Šotskoj ima 3 apošt. vikara, 134 svećenika, 5 samostanah, 1 gimnazija, 141 cèrkva i kapela. — U Irskoj 4 nadbiskupa, 31 biskup, 2804 světska svećenika, 66 samostanah, 133 ženska samostana, 29 gimnazijah i sěmeništah; katoličkog žiteljstva ima 7,000,000 dušah. — U englezkih naselbinah i posědovanjih ima 50 biskupah, medju kojimi je několiko koadjutorah.

---

* Nj. emin. apoštolski nuncius Viale Prelà pověrio je prečastnoj gg. čanadskomu i kameničkomu biskupu pregled magjarskoga prevoda sv. pisma, koj preč. g. jegarski nadbiskup izdati misli.

* Napomenuti češće šlezki alkantarinski redovnici směšteni su pod upravom svoga staršine O. Lotara u paderbornskom samostanu Franciškanah, od kud se imaju na skoro odpremiti u rietberžki samostan, gdě će čekati, kako će se svèršiti njihova parnica, koja sad u Rimu teče. —

* Primljeni u poslaničkoj komori u Turinu pèrvi članak zakonske osnove o ukinutju samostanah glasi: „Svi mužki i ženski samostani, kao što sva takodjer regularno- i světsko-redovnička sdruženja u sardinskoj dèržavi su ukinuta, te se mogu samo uslěd posebnoga zakona opet uvesti. Izuzete su milosèrdne sestre od sv. Josipa i ona věrozakonska sdruženja, koja se s pretežnije strane zabavljaju s odgojenjem ili javnim podučavanjem, ili takodjer s propovědanjem i njegovanjem bolestnikah, koja će se zajedno s ovim zakonom u posebnom zapisniku napomenuti.

* Francezki listovi kažu, da više tamošnjih visokih prelatah o tom radi (?) kod rimske stolice, da bi se nesrětni kralj Ljudevit XVI. medju blažene uvèrstio.

* Glasoviti abbé Paramelle, koj je više do 8000 selah, imanjah i ostalih městah, gdě su prije za vodom pogibali, iznašastimi zdenci dobre vode obogatio, nedavna je preminuo. Činilo bi se kao da je taj čověk někom čarobljom na onom městu, gdě nitko nebi bio slutio, na vrělo bistre vode naišao, pa ipak je cěla njegova umětnost bila samo plod duboke geologičke znanosti.

Směsice.

Zabuna. Kad je ravnatelj velikog jezuitskog kolegia u Stonihurst-Lancashiru dobio věst, da je sv. otac nauk o neoskvèrnutom začetju bl. Děvice u Rimu za dogmu proglasio, dao je umah svimi zvonovi zvoniti i naredio je veliko veselje. Mladi muževi i gojenici u zavodu udariše u radostno klikovanje, tako da se je glas njihova veselja daleko čuo. Protestantski župnik bližnje župe, pomisliv, da takovu veselju mogu povod dati samo došle iz iztoka važne depeše, možda zauzetje Sevastopla — dade takodjer sa svimi zvonovi udarati, očekujući svaki trenutak potanje razjasnjenje ote važne věsti. Pripovědaju, da su i ostale pobliže župe dale lupati u sve zvonove, tako da su sve okolice u nenadanom veselju plivale. Nemogav dočekati toli željno izgledano razjasnjenje bèrzojavne věsti, pošlje napokon početnik tolikog šuma pitat k ravnatelju jezuitskog kolegia: Što li je potanjeg doněla ta velevažna depeša. Može si čověk pomisliti njegovu i svih ostalih zabunjenost, kad su uzrok tog veselja doznali. — Tako pověda privatna poslanica iz Londona onomadne u Monakov stigla.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. J. O. Vašu poslědnju pěsmu nismo mogli primiti; jer smo, kao što vidiste, isti predmet obširnije u prozi dobili.

„ J. K. Drugim dělom vašeg, ‚odjeka“ ćemo se poslužiti. Što mislimo činiti s onim obširnijim prevodom, javit ćemo Vam. —

S više stranah dolaze nam odzivi na raztrubljenu o našem duhovničtvu i bogoslovnom zavodu klevetu, koji, odbijajući od našeg duhovničtva nezasluženo sumnjičenje, upuštaju se više manje u ponovljenje stvari, koja se po višem nalogu ima u našem listu kao svèršena smatrati. — Onoj gospodi, koja su tim uvrědjena, što je u 10. br. „refutacia“ bila uvèrštena, odgovaramo: da je uredničtvo nije „pod svoje okrilje“ uzelo, nego se je tiskarskomu zakonu pokorilo.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 13. — TEČAJ VI. U SUBOTU 31. OŽUJKA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz ćitavu godinu.

ZAGREBAĆKI KATOLIĆKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Koliko dakle bijaše trèba rukah; okô toli obilne žetve, koju pružahu cèrkvi toli mnogobrojna slavenska plèmena? U istinu ni božji poslanici nisu dangubili; a ni ovi neizkvareni, blage ćudi puci nisu se opirali jarmu Kristovu. Medju Slaveni, koji u petom i slèdećih stolètjih prodreše u sèrce helenstva, nahadjamo za rana znakovah kèršćanstva; tè mnoge od njih vidimo da obnašaju visoke časti u cèrkvi i dèržavi. Navala uralskih Bugarah (675) nije mogla izčupati kèršćanstva u slavenskih stranah, već samo u razvitku ga prèčiti; dok nisu malo po malo oti divlji gospodari usisali jezik i věru svojih podanikah. Isto tako okó polovine VII. vèka pristupiše u naručaj cèrkve dalmatinski Hèrvati, věrovatno i barem strana Sèrbaljah. U tom velevažnom za nas dogadjaju imade najveću zaslugu papa Ivan IV. (640—42), rodom Dalmatinac, nesamo što im posla misionare, već im dade vlastitog metropolitu u Solinu; njihovu dèržavu primì pod zaštitu rimske stolice, dočim mu oni obećaše, da više neće navaljivati na tudje zemlje. „Chrobati — veli Porphirogeneta — armis arreptis Abares ex illis locis expulerunt, et in ipsorum terra, quam etiam hodie tenent, sedes collocarunt . . . neque cupiunt Chrobàti hi baptizati aliis bellum inferre, idque quia legem definitam habent a Pontifice romano, qui sub Heraclio imperatore sacerdotes misit, eosque baptizavit; post acceptum enim baptismum pepigerunt, et chirographis propriis, datis S. Petro Apostolo iuraverunt numquam se alienam terram armis invasuros, sed pacem habituros cum omnibus volentibus — et imprecationem vicissim a Pontifice acceperunt, ut si quando aliquae gentes ipsos invaderent, pro iis pugnaret, vindexque esset eorum Deus, victoriam conciliante Petro Christi discipulo.“ Svědočanstvo ovo neima se ipak protegnuti na Karentane, i na panonske Hèrvate.

Nastojanjem susědnih Němacah, a osobito solnogradskih biskupah doprè svètlo kèršćanstva i do obližnjih korutanskih Slavenah. Mi ovdè, kano mimogrede, napominjemo trude biskupa Ruperta, i njegovih naslědnikah Vitala, Virgilija i Arnona uz bavarskoga vojvodu Thassila II. *) Kao što svuda, tako i ovdè, manastiri bijahu sèmeništa misionarah — a oslonjeni o povèstnicu směmo kazati, da su redovnici, više nego li ini, u propovědanju i razširivanju rěči božje prosti bili od pobočnih, žalibože često podlih namèrah.

Ako uvažimo značaj i revnost Karla Vel., zaključit ćemo ne bez temelja, da je on jurve o tom nastojao, da razprostrani kèršćanstvo u Češkoj, od g. 534. Slaveni napučenoj, i na više županijah razdèljenoj. O uspèhu ovoga truda, šuti povèstnica, tè nam jedino svědoči, da je g. 845 došavših 14 Lehah u Rezno k caru Ljudevitu, vèrovatno na njegovo nagovaranje, kèrstnom vodom preporodjeno bilo. S toga spadaše Češka pod právomoćje biskupah reznanskih, dok g. 973 Boleslav neutemelji stolicu biskupsku u Pragi, gdè biskupovaše pèrvi poznati Dětmar, a god. 1341. bi Praga Benediktom XII. rèšena od svakog mitropolitskog právomoćjà, tè za tri godine kašnje povišena na nadbiskupstvo.

*) „Karentanis primo praedicavit Modestus episcopus missus et consecratus a B. Virgilo sub Pipino Francorum rege (810). Post hunc missus et consecratus est Theodoricus epis. in praesentia Caroli imperatoris ab Arnone archiepiscopo († 821). Post hunc Otto episcopus consecratus ab Adelramno archiepiscopo. Post hunc Hosbaldus episcopus sub Luiprammo et Adelvino archiopiscopo. Huic Osbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones, qui in corpore decretorum inveniuntur.“ (Iz rukopisa: „de Conversione Carantanorum“ kod Wattenbacha: „Beiträge zur Geschichte der christ. Kirche in Mähren und Böhmen.“ — Wien 1848. str. 50. —)

Digitized by Google

Isto tako revnovaše Karl sa sinom Pipinom o uvedenju kèršćanstva u Panoniji po svladanju Avarah. Poslědnji izručì duhovnoj skèrbi solnogradskoga biskupa Arna (796.) Panoniju izmedju Drave i Dunava; što mu i otac potvèrdì. Duhovnim punomoćjem obskèrbljen, naredio je Arno jamačno u toj strani Panonije sve, što bijaše kadro kèršćanstvo pospěšiti, a time i njegovu vlast utvèrditi. — U isto doba propovědao je i kèrstio s one strane Dunava, dakle u Moravskoj, Urlof, bivši pasovski biskup. Dobrim uspěhom podtaknut umolì Eugenija II., da bì u onih pokrajinah četiri biskupije ustrojio. Papa ne samo izpunì ovu pravednu molbu, već malo kašnje imenovà Urlofa laureačkim (Lorch) nadbiskupom *), povèrivši mu netom pokèršćene Slavene. Al ovdě nagazì na goropadne zapréke, koje naredbu papinu sasma uništiše; Pasovski bo biskup odmah primì naslov laureačkog nadbiskupa, tè si prisvojì právo na rečene krajeve; dočim s druge strane solnogradski nadbiskup, tada Adalram, u svih ovih promènah mišljaše opaziti povrědu sebi pripadajućega práva. Razpru ovu rěši 18. stud. g. 829. kralj Ljudevit, odlučiv: da zemlja, koja leži na iztoku Kahlenberga, i koju potoci Raba i Spiraza na dvě pole děle, sa svojom sěvernom i zapadnom česlju, pripadne Pasovu, a s južnom i s iztočnom k Solnogradu. Na taj način Moravska s one strane Dunava, osim Nitranske kneževine, dodjè pod vlast pasovskoga biskupa; dočim zemlja Privine i Kocela pripadoše právomoćju solnogradjanah.

(Dalje slědi.)

Orchestrium.

J. J. — U području cèrkvene glasbe objavljuju belgijanske novine „Indèpendence belge“ novo iznašašće. Glasoviti brüsselski orguljari Merklin i Schütze, koji za usavèršenje toga prastaroga i poštovanoga nastroja imadu velike zasluge, učiniše ovih danah svečano na način koncerta pokus sa novoiznašastim cèrkveno-glasbenim nastrojem pod imenom Orchestrium. Ime mu je odtuda, što nadoměšta podpuni orkestar. Ovaj pèrvi eksemplar opreděljen je za stolnu cèrkvu u Murcii u Španjolskoj; a da li je nastroju tomu u obće sudjeno, stupiti stranom u cèrkvah na město starih orguljah — to će se viděti s vrèmenom.

*) Laureacum, znamenito město za vlade rimske, sv. Maximilianom proslavljeno, bi navalom Hunah (737) razoreno; tad bude biskupska stolica u Pasov prenešena.

Orchestrium stoji u srědini izmedju orguljah i harmoniuma i kaže se, da bi za cèrkve srědnje veličine u svakom obziru bio mnogo prikladniji nego li orgulje. Orgulje su po svojoj veličini, gradjevini, ogromnosti glasovah napokon i skupoći jedino za sgrade monumentalnoga kroja — za velike hramove; a harmonium, koj je malac od orguljah, nemože svirati velikoj množini světa; jer buduć slab na glasovih, nemože ih nikad razpružiti onako, kako bi valjalo, da vlada i pod utiskom dèrži množinu i što mu je glavna pogrěška, da neće nipošto da se pokori onim sitnotankim promènam, koje sačinjavaju glavnu dražest salonske glasbe, već ostaje nastroj nepodpun, nedovoljan, slabe glasbe, jedva za kapelu i možda za jedina oratoria.

S druge strane: orgulje, premda su nastroj za oko veličanstven, imadu to nesgodno, da im oskuděva tanjine, (souplesse) i da se mučno daju rabiti za nježnije izraze glasbene instrumentacie. I to svaki lahko dokučuje, da zrak, kako se njime cěv sve to jednakom měrom napunjava, tako i nemože da proizvede one postupnosti u glasovih, da je sad jači, sad slabiji, nego je uvěk jedne iste snage.

Na orchestriumu pako su na cěvih odozdol zaklopci, te njimi izvodi svirač sve promène glasovah po svojoj volji, kako no srědstvom jezika i pare na clarinettu ili hautbois-u.

To je upravo, čime se ovaj novi nastroj od drugih starijih razlikuje; da li će se pako, kako rekosmo, upravo tom preporukom salonske muzike i za cèrkve preporučiti — to neznademo. Mi smo barem zato, da se sve što spada na službu božju, izuzmo od promènjive mode.

Medjutim da ovomu novomu iznašašću nije barem odmah s početka naměnjena glavna zadaća, vidi se već odtuda, što su za istu cèrkvu naručene u istih umětnikah veličanstvene orgulje sa 4000 cěvih, od kojih će doći 300 u pročelje orguljah. Najniže cěvi imati će do 32 stope. Preborah (jeux) će bit 68 — dočim znane po svoj Europi orgulje cèrkve sv. Eugena u Parizu imadu samo 2500 cěvih, od kojih je 128 u pročelju.

Sa Orchestriumom učinjen je u Brüsellu, u posebno u to ime akustično sagradjenoj dvorani pokus, u pritomnosti mnogih glasovitih umětnikah, koji su novi nastroj drugom glasbom i pěvanjem sprovodili te pronašli, da je iznašašće divno, te služi savèršeno i kao samosviraći i kao sprovodeći nastroj (instrument executant et accompagneur).

Dočim ovo obćinstvu javljamo, nemožemo da jedno neprimětimo. Dočim je naime Belgija inače zemlja bogoljubna i kako u obće što se

Digitized by Google

tiče umětnosti, tako imenito u struci cèrkveno-glasbenih nastrojah toliko naprědovala, da joj evo sada Francezka, imajuća još živa svoga slavnoga Bueroqueta, pèrvenstvo ustupiti mora, te nesamo ona nego Španjolska, Amerika i druge dèržave na daleko i blizu naručuju sada sve veće te ruke poslove u Merklina i Schützа u Brüsselu; dočim nadalje Belgija imade toliko sjajnih spomenikah cèrkvenoga graditeljstva, što su joj ostali iz srědnjega věka; toliko velebnih hramovah, koji bi se mogli natècati sa pèrvimi divotami starinarskimi svih vrěmenah i zěmaljah — ta Belgija, što je za čudo, kiteć inače najizabranijimi slikarskimi dèli svoje hramove, nemari nimalo za cèrkvenu glasbu, te imade město orguljah gotovo sama dèrndala (chaudrons), koja nisu u nikakovom razměrju sa velebnošću i opredělјenjem sgradah bogoštovnih.

Christianiziranje gimnazijah.

(Konac)

V. Pověstnica. Božansku zabranu: „nesměš krivo svědočiti“, mora osobito učitelj pověstnice na obziru imati. Prije svega mora nastojati da u činih i dogadjajih istinu pronadje i da odkrije pravi značaj dělujuće osobe; jer o mnogo sgodopisacah i učiteljah moći je reći s psalmistom: „Narraverunt mihi iniqui fabulationes sed non ut lex tua. Ps. 118. Ako ćemo da se dogadjaji neporedjuju mechanički jedan uz drugoga, nego da se u cělost spoje, te da tako učenici pověstnicu razumiju, to je moći samo na temelju vèrhovnog načela postići. Vèrhovno načelo pověstnice, kojim se dovede nutar jedinstvo i sporazumljenje, nije nijedno drugo, nego nabožna istina; „da nad čověčanstvom i nad njegovim dělovanjem bdije promisao božja i da sve k postignutju svojih svèrhah vodi. Rim 11, 33. Pověstnica nije ništa drugo no izvedenje osnove božanske světovlade, uživotvorenje odlukah božanskih s čověčanstvom. Božje odluke može čověk samo kod světla božanskog objavljenja razuměti, koje svojim postankom čini srědinu i jezgru sveobće pověstnice světa. Adam i Kristus su oba stožera, okó kojih se cěla pověstnica vèrti, iz toga gledišta moći ju je jedino razuměti. Protestantskimi i nevěrnimi sgodopisci, osobito iz Englezke, Francezke i Němačke, izkvaren je zakon istine veoma, te je právo načelo, polag kojega je dogadjaje moći pravo shvatiti i razsuditi, ili ignorirano ili posve zabačeno. Pověstnica mora da se opet privede k istini, k Isusu i njegovoj svetoj cèrkvi. K tomu su već izvèrstni katolički sgodopisci i iztražitelji dobar početak učinili, te njihova dèla pružaju učitelju obilnih izvorah. Medju němci zaslužuju osobito někoji da se napomenu: Stolbergova cèrkvena pověstnica s nastavljanjem; Dambergerova sinkronistička pověstnica; Rifflova cèrkvena pověstnica (najbolji komentar za prosudjivanje tako nazvane reformacie); Höflerova sveobća pověstnica; Bumüller, Annegarn, Cantu (iz talijanskoga němački prevod); Friderika Schlegela filosofia pověstnice. Döllinger, Ritter, Ginzel, Alzog — izvèrstne cèrkvene pověstnice. Henrik Leo Wolfgang Menzel su, istina, protestanti, no mora im se pravednost priznati. Od ovud se vidi, da učitelji pověstnice na gimnazijah imaju obilnih izvorah, kojimi mogu svoja sgodopisna predavanja christianizirati, pošto prije izopačene u pověstnici odsěke i značaje poprave, stranom od onih primetakah, što ih je pristranost i strast nutar nametala, očiste. No ipak ovdě nemogu propustiti, da nenapomenem jedne točke. To se tiče malo prije napomenutog vèrhovnog načela pověsinice, naime bděnja božanske providnosti, koja sve k postignutju svojih svèrhah ravna. Ako ovo dogmatičko načelo nije dostojno shvaćeno, onda je pověstnica njenog dostojanstva lišena. A da bděnje promisli božanske — napram slobodnoj čověčjoj volji — nije uvěk i svuda pravo spoznano i shvaćeno, to je nedvojbeno. Da čověk bděnje providnosti u pověstnici pravo shvatiti uzmogne, mora se prije svega za istinu priznati: „Bez Boga nedogodi se ništa od onoga, što se dogadja.“ Kod nijednog dogodjaja u pověstnici nije Bog samo gledaoc, pa ako taj dogadjaj i proizlazi od čověčje strasti i zlobe; jer bez božje volje nije se to dogodilo. Al u Bogu mora se dvostruka volja razlučiti: naredjujuća i dopuštajuća, kako to dubokoumni, Bogom nadareni cèrkveni naučitelj, sv. Augustin veli u Enchirid. cap. 96: „Non fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est, Deum facere bene, etiam sinendo fieri, quaecunque fiunt male. Non enim hoc nisi justo judicio sinit, et profecto bonum est omne, quod justum est. Quamvis ergo ea, quae mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen ut non solum bona, sed etiam mala sint, bonum est. — Nam nisi esset hoc bonum, ut essent etiam mala, nullo modo esse sinerentur ab Omnipotente bono, cui procul dubio, quam facile est, quod vult facere, tam facile est, quod non vult, esse non sinere.“ A malo dalje kaže isti otac: „Propterea magna sunt opera Domini, exquisita in omnes voluntates Ejus (Ps. 110, 2.) ut mire et ineffa-

Digitized by Google

bili modo non fiat praeter ejus voluntatem, quod etiam contra Ejus fit voluntatem. Quia non fieret, si non sineret, nec utique nolens sinit, sed volens: nec sineret bonus fieri male, nisi Omnipotens et de malo facere posset bene.“ Bez volje božje dakle nedogodi se ništa što ljudi učine. No niti naredjujuća volja božja nepréči slobodu čovéčje volje. Kako ta oba factora, božja volja i sloboda čovéčje volje, što se u povéstnici dogadja, zajedno déluju, bez da bi jedan faktor drugog uništivao, to zasad ostane našemu duhu nedokučiva tajnost. No da je tomu tako, to je neoboriva istina katoličke istine. Rationalist pušta čovéčju slobodu izključivo (bez Boga) délovati; Kalvinist pusti opet Boga sve činiti; — a katolik véruje, da je ono, što čovék učini, proizvod božanske i čovéčanske tvornosti. Kad se dakle tvérdi da Bog povéstnicu nesačinja, to se ima smatrati kao jedno od onih mnogih na polak istinitih tvérdjenjah, što ih je rationalizam u tečaj stavio, te proizlazi iz onog krivog mnénja, usléd kojega bi čovéčja sloboda bila jedini faktor dogodjajah, bez da bi božja volja tu sudélovala. Premda čovék u svojoj strasti i zlobi zlo upravo u opakoj nakani sám slobodno čini, Bog, koj to propušta, učini iz toga zla srédstvo za proslavljenje, bez da bi zato čovék, koj ga je s prepuštenjem učinio, od svoje krivnje očišten bio. Pohlepa za osvajanjem téraše u Rimljanah njihove legie sve dalje, da podjarmljuju narode i utemelje oriašku vladu. Oni nisu slutili, da svojim mačem, širenjem svojega jezika, da mešanjem i raztavljanjem različnih poganskih bogoštovjah duhovnomu carstvu put kérče, da svoje drumove za nazvéšćatelje kérščanske vére grade, te da će njihov Rim postati svétom vladajući grad u mnogo višem znamenovanju. A kad su osnove božanske providnosti izpunjene bile, razorila je kaznećom rukom délo čovéčjeg vladoslepja, te je na razvalinah rimskog carstva sakupila narode iztoka i séverа u spoznanju vére. — XVI. stolétje vidélo je kako su se valovi čovéčjih strastih strahovito uzburkali. Grozovitim načinom, šumljahu okolo déla božanskog — cérkve. Propustio je Bog buru, ovdé za kazan, tamo za čišténje. A cérkva? — Ona je stala u svojoj sili, podupirana divnom mudrošću stvorenimi zakoni u cérkvenom tridentskom saboru, u njoj su se tolike sile pojavile, da je daleko iza europejskih granicah dosegla, te su se misie u svih krajih svéta sjajnije razvile bile, no ikad prije. — Toliko scénjah da od sérca progovorim ljubljenomu moje biskupije učiteljstvu, te da pokažem, da ja izraženo u višega mésta christianiziranje gimnazijah u svih naučnih predmetih i odnošenjih smatram kao načelnu istinu, kao temelj, na kojem se sgrada izobraženja učeće se mladeži, na sréću i blagostanje déržave, na spasenje javnog i obiteljnog života i na postignutje véčnog opredéljenja čovéčjeg sagraditi ima. . . Sétimo se s réčih velikog apoštola: „Nije on, koj sije, niti on, koj zaléva, nego — koj uspéh daje, — Bog I. Kor. 3. 7. Zato neka se svaki nauk pouzdano u Gospodina s molitvom započme, kao što će plodonosan uspéh biti svakdašnji predmet moje molitve, osobito kod oltara.

Skušnja španjolske cérkve.

U ovo kobno vréme, gdé su se na novo tmasti oblaci burnih dogodjah vérhu katoličke cerkve u Španjolskoj gomilati počeli, neće s gorega biti, ako svérnemo okom na njeni razvitak zadnjih godinah.

Ako pomnjivije promotrimo po prirodi bogato nadarenu Španjolsku od Napoleonove vlade pa do danas, pričinilo bi nam se, kao da je promisao ovoj zemlji kao s iznimkom neumérlost dosudila: tako žestokih, neprestano opetovanih udaracah, a uz to čvérsta i postojana života, koj se iz prevratnih razvalinah uvék opet diže, badava bismo tražili u drugih prevratom uzdérmanih zemljah.

Nije ovdé naša nakana, da opet ponovimo bédu Španjolske, nego da žalostno stanje njezine cérkve u ovaj par, i neoborivi značaj katoličkog puka néšto pobliže shvatimo. Kao što je poznato, porodili su zadnji gradjanski ratovi različitih stranakah, u političkom i cérkvenom obziru, pa tako je sad plemenita Španjolska na katolički i liberalni puk razdéljena, gdé ipak opaziti valja, da nisu svi liberalci katolički, kao što je to drugdé i drugda obično. Jer kad su tamo velikoj strani liberalacah vrata otvorena bila, bijaše tamo takovo javno stanje u déržavi, da su i vérni sinovi cérkve za nove teorie prionuti i od njih bolje stanje izčekivati mogli, premda im se je nada iznevérila: tu se je tim dobrim ljudem dogodilo, što se svuda dogadja, pošto su jednom udarili sklizkom stazom, nisu se već mogli uzdéržati.

Umérenjaci (moderados) déržahu se s početka više hladnokérvno nego neprijatelski napram pučkoj véri; slobodni zidari oddružiše se naskoro od njih, te su otišli k naprédnjakom, pa i u ovoj stranci čini se, da se po gdéšto cérkvenog nazora pojavljuje. No umérenjaci nisu naprédnjake nikad u ničem préčili, što su ovi proti cérkvi snovali. Oni, koji vele, da su umérenjaci

Digitized by Google

Španjolskoj napokon kukavni konkordat pribavili, varaju se. To nije bila pobĕda umĕrenjakah vèrhu samih sebe: svi gotovo liberalci uvidiše i nehotice, da, čim je veća nevolja duhovničtva, ovo tim veći upliv u puk dobiva, te da bi iz vrućeg sučuvstva pravih Španjolacah napram svećeničtvu napokon opasna reakcia postati mogla. Činilo im se je naime, kao da bi već onda Espartero vèrle biskupe na kanarske otoke u prognanstvo tĕrao, mnoge stolice prazne ostavio, te u obće cèrkveno stanje u Španjolskoj u podpunu anarhiu priveo. Kratko da reknemo, konkordat bilo je dĕlo na silu izprešano od liberalne politike. — Ako dakle nisu svi liberalci Španjolske absolutno protikatolički, zato se ipak iz spoljašnjeg položaja cèrkve mora uvidjati golema razlika Španjolacah u katolički i liberalni puk. U području ovih poslĕdnjih vode u cèrkvenih stvarih kolo uvĕk naprĕdnjači, kojih je djavolska mèržnaja vĕre svojih predjah u najnovijoj povĕstnici Španjolske kèrvavimi pismeni zabilježena. Ovom mèržnjom neodlikuju se samo pojedini, oni su svi jednakim vezom slobodnog zidarstva skopčani, koje se naproti katoličkoj cèrkvi tamo najvećma neprijateljski pokazuje, gdĕ je u puk, svojoj staroj vĕri oddani, dubko pronikla. To Španjolska i Portugalska bèlodano svĕdoče. U novije vrème čini se, kao da hoće Sardinija i Belgija da ih nadkrili.

No katolički puk zasvĕdočava vazda privèrženost napram svojemu duhovničtvu, kao vidljivomu zastupničtvu svoje cèrkve, kao što možda nigdĕ u svĕtu. Al ovo isto duhovničtvo zastupa mu takodjer staru Španjolsku. Kadno je vihar novijih ideah dèržavne svemogućnosti počeo zapadom dèrmati, osĕtiše njegov potres takodjer isto tako u Španjolskoj kao i u Němačkoj, samo što je ovdĕ u nabožno protestantskom duhu našao svojega vĕrnoga saveznika, dočim je tamo pravi katolički duh bizantinsko-azijatskoj svemogućnosti dèržave mĕsto ustupiti morao. Španjolski dèržavni katolicizam bijaše jošte prije Luthera pravi cèrkveno politički protestantizam: on je kao predteča kašnjeg Josefinizma. On je nauk, i tako rekuć, svakdanji nauk španjolske cèrkve tim sumnjivije nadzirao, čim većma su kastilski i aragonski kraljevi u Španjolskoj mĕsto papah zauzimali, dočim je Němačka stopèrv na razvalinah nauka katoličkog svoj protestantizam podigla. Španjolska nije cèrkve porušila, pače je njeni naprĕdak pospĕšivala, no polag svoje puko čovĕčje svojevolje i polag pukih subjektivih nazorah, te je tako sagrĕšila proti zapovĕdi gospodnjoj: „Što je Bog spojio, neka čovĕk nerazdĕljuje“ — nauk i ustav cèrkve. Zato tèrpi kazne jošte danas.

Španjolska se je već od vrĕmena Ferdinanda Katoličkog neprestanim nastojanjem odlikovala, da svoje svećeničtvo od Rima sasvim neodvisnim učini, te je sbilja dobila posebne povlasti, da sve biskupske stolice popunjuje. Da se zatim imenovani biskupi svakom uplivu iz Rima uztegnu, protegnuše kraljevski „exsequatur“ što su ga najdalje mogli; upravo Filip II., Karlo V. i već Ferdinand izdadoše najoštrije naredbe o „placetu“, te je onaj isti Ferdinand govorio i o tom, da se papinski ulaci, koji bi papinske breve bez „exequatur“ tamo donĕli, imaju obĕsiti. Pa za obranu svoje uzurpacie uvedoše oni takodjer inkviziciu; pèrva misao, iz koje je ovaj zavod potekó, bijaše opozicia proti zakonitom ustavu cèrkve: oni mišljahu, da će svoju cèrkvu bolje ravnati moći, nego naslĕdnik Petrov.

Uzurpacia im je za čudo srĕtno izpala, t. j. ona je pretvorila najslobodniju dèržavu na svĕtu u dèržavu, gdĕ se je bureaukratičko-absolutistička svemogućnost dèržave udomila. Sa zakonitom slobodom španjolske cèrkve stajaše i padè politička sloboda Španjolske. Mnogo prije nego što je plemenito rame španjolskim kortesom prikraćeno i napokon posve odsĕčeno bilo, oslabiše im najprije duhovno rame, koje je podupiralo plemenite slobode krasnog naroda, dok se je oslanjao na stolicu Petrovu. Kako je španjolska hierarchia počela zavisnom biti od milosti kraljevah, postadoše pojedini zastupnici cèrkvene vlasti samo poslušni sluge njihovi. Pa što je njihovo kraljevsko „naimenovanje“ i „exquatur“ započeo, to je dovèršila inkvizicia. Odtud je izišao pèrvi udarac, koj je slobode aragonske krune oslabio; proti njoj se je digla papinska stolica, koliko je god putih mogla, al njeni opominjajući glas nije saslušan bio, pa kašnje bio je pèrvi posao francezke loze da papi javi, da se on neima u poslove inkvizicie ništa mĕšati. Kratko da reknemo, zakoniti zastupnici cèrkve nisu mogli propast staro-španjolskih slobodah uzdèržati; to znade španjolski puk vèrlo dobro.

(Dalje slĕdi.)

Praktička ljubav neprijatelja.

Svake godine na veliki petak izvèršuje se u Napulju lĕpi čin dĕlotvorne ljubavi neprijatelja. Taj dan pomiluje kralj više prestupnikah slĕdećim načinom. Vladar prisustvuje sa svojom porodicom i cĕlim dvoraničtvom službi božjoj, poslĕ obredah, pošto se Isusov križ odkrije i na tle za cĕ-

Digitized by Google

cělivanje položi, pristupi ka križu, pošto ga je nadbiskup poljubio, vèrhovni kraljevski dvorski meštar, da ga u ime kralja poljubi, pa u srebarnu, uz križ položenu zdělu metne svežčić kraljevskih odlukah, kojimi se pomilovanje više prestupnikah odredjuje Zatim se približi glavni odvětnik najvišeg sudišta, i poljubiv razpelo uzme odluke, a naznačeni nutri uznici dobiju slobodu. Godine 1842. pomilovao je kralj tom prigodom 27 prestupnikah. Ovaj čin, kojim se naslěduje ljubav, koju je Spasitelj napram svojim neprijateljem pokazao, učini uvěk u puku duboki utisak. U obće odlikuje se napuljski dvor izvèršavanjem kèršćauskih navadah i cèrkvenih predavanjah, čim zadobiva ljubav kod svih stališah od najviših do najnižih vèrstih; pa to je takodjer uzrok, zašto su prevratnici i nezadovoljnici sa svojimi ideami u Napuljskoj najmanje uspěli; jer jezgra puka nije još̀te nadri-mudrošću skvarena.

Cèrkvene věsti.

J. L—r. — Iz Zagreba. Promicatelji kèršćansko-katoličke bogoljubnosti kod naše mladeži bit će jur davna osčtili bili potrěbu shodnih u tu svèrhu srědstvah. Sčènim, da mi netrěba s ovog gledišta mnogo govoriti o osobitoj shodnosti „sv. kipacah“; — to izpovědaju svi věšti katolički katechete, kojih nastojanjem natiskano je mnogo sgodah i prizorah iz bibličkoga sgodopisa, i koji srědstvom takovih slikah u katechetičkom obučavanju najbolje naprěduju, — o čem praktični u toj vèrsti muž, veleuč. G. Iliašević u svojoj „obuki malenih“ takodjer s najživahnijom prepornkom govori — dà o shodnosti „kipacah“ s ogleda na svestrano bogoljubno izobraženje uma, sèrca i volje svědoče najbolje ista děca, kojoj su „kipci“ tako mili, da se poradi njih neplaše inače za děcu neobične oděće, okornoga kloštarskoga habita, — već da uprav k ovim habitom najradje pristupljuju — poradi „kipca,“ koj se ovdě dobit nadaju: reći bi da med děcom (barem kod nas u Hèrvatskoj) něko ustmeno predavanje o tom obstoji, da „Patri“ (bilo mi dopušteno služit se častnim tim imenom po običaju děce) „kipce“ děle, — te zato i jest, da su „Patri ljubimci děce — poradi „kipca.“ —

Prida li se sada uz svaki takov kipac takodjer shodan nauk o onom, što „kipac“ predstavlja: tko će nijekati moći, da nije svaki ovakov „kipac“ tumačitelj sv. bogoljubnih istinah — pametar dobivenih zorovah i predstavah? da nije sèrdačni spomenik ljubavi G. Boga prama nam u svom milostivom objavljenju, ljubavi svetih prama g. Bogu i iskèrnjemu? — doslědno dira nevino sèrdašce i pobudjuje ga na povratnu ljubav. U sv. „kipcih“ uči se dě̀te očmi poznavati zloću i odurnost, pogibelji, napasti i zlo poslědice grěha — kao uvrěde neizměrnoga g. Boga; uči se poznavati neprocěnivu važnost krěposti u usličenoj dopadnosti g. Boga vèrh svojih věrnih, i u slavnom okrunjenju svetih. Sve ovo děluje uspěšno na nepokvarenu još̀te volju děteta; sv. „kipci“ mu pokazuju poruke i srědstva za okanit se grěha i napasti grěšne pogibelji a uzčuvat si nevinost sèrca, sgubljene milosti opet dionikom postat; — i tako što se množinom rěčih, prošnjah, prětnjah i kaznih nepostigne, to proizvadja — sv. „kipac“ praćen shodnim ljubkim naukom.

Ovi velevažni razlozi pobudili su požèrtvujuće domoljubje někojih od duhovne mladeži nadbiskupskoga sěmeništa na odluku, da uzajamnim troškom započmu raditi okol izdanja „sv. kipacah“ za naše malene. Sada za pèrvi put izit će izpod kamenotiska kod g. Platzera u Zagrebu četiri kipca, koja predstavljaju: Gospodina Isukèrsta na križu propetoga, ljubljenoga nam spasitelja, Bl. Děvicu Mariu moleću, napokon Bl. D. Mariu Bistričku, koja slika je osobito lěpo u bojah izradjena; — svaki sv. kipac imade svoj nazovni podpis i shodan stihogram u narodnom jeziku.

Kao što svaki, tako je i ovaj početak težak; jedino što pomenute mladiće u tom poduzetju — pokraj ljubavi za světu stvar ohrabruje, jest pravedno pouzdanje u ljubav prijateljah mladoga našega naraštaja, naime, da nas oti prijatelji u ovom poduzetju osamljene ostaviti neće; jer dàkako od uspěha pèrvog ovog izdanja zavisit će měrilo dalnjega požèrtvovanja izdavateljah, i mogućnost nastavljat slična izdanja.

Dao najveći ljubitelj malenih, da ovaj posao duhovne mladeži bude svuda dostojnim priznanjem uvažen.

Iz Tèrsta pišu bečkim listovom: Od 1. o. m. brojimo opet někoje članove kapucinskog reda medju naše. Godine 1785. bio je kapucinski samostan ovdě ukinut, pošto se je kroz 167 godinah uzdèržao bio. Za onda imadjahu ovdě kapucini jedan samostan i jednu cèrkvu, što je kašnje razmetano, Sada dakle neima nikakova znamenja njihova někadašnjeg obitavanja u ovom gradu, samo je još̀te jedna kavana, koja se zove Caffee dei Capucini, na onom městu, gdě je jednom samostan stajao. Uvedeni u najnovije vrěme kapucini preuzimlju duhovno obskèrbljivanje u velikoj bolnici.

Iz Bečа pišu tamošnji listovi naknadno o kèrštenju novorodjene princeze: Prečastni gospodin posvećeni biskup, dr. Franjo Ks. Zenner ovèršio je sveti obred. Alba, kojom je preč. biskp oděven bio, i koja je okol na okolo carskimi orlovi izvezena bila, kao što i humerale donešena su iz Verone, isto tako velelěpna stola iz Mletakah, srebarni pastoral, upravo u tu svèrhu sgotovljeni, poslao je zlatar Schiffer, a kèrstnu knjigu sa-

Digitized by Google

stavio i kaligrafički uresio je častni gospodin Kornhäusel. — Kèrstna oděća novorodjene princeze kažu da je ostavbina njenoga veličanstva, někadašnje carice Marie Therezie. Od duhovničtva prisustvovahu, osim mnogobrojnog podvorničtva, nj. em. apoštolski nuncius Viale Prelà, prečastna gg. knez-nadbiskup olomucki, zemaljski grof Fürstenberg, knez-biskup sekovski, grof Athems, biskup linački i st. Pöltenski i biskup Mešutar; prelati: schottenfeldski, mölk-ski, svetokrižki, geras-ski i klosterneuburžki itd. Poslě dovèršene svečanosti dèržao je preč. g. posvećeni biskup na nj. veličanstvo govor, gdě je rekao: „Da puk, koj je prigodom věnčanja njihovih veličanstvah toliko veselja pokazao, sada prigodom poroda njenoga veličanstva isto tako svoju ljubav i privèrženost pram premilostivnoj vladajućoj kući odkriva. Od prestola silazi blagoslov na zemlju, na podanike. Providnost da je njegovo veličanstvo izabrala za junaka, izbavitelja i zatočnika Austrije. Njegovo sèrce da samo želi, da one velike krěposti, kojimi se sjajna kuća odlikuje, takodjer na novorodjenu nadvojvodkinju prejdu. On da moli s neba blagoslov za prejasnu kuću; jer odzgor dolazi svako veselje, tamo ima takodjer otčinstvo svoj izvor. On da je ujedno tumačitelj najvrùćih i najiskrenijih čestitkah cělokupnoga duhovničtva.“ Obèrnuv se na prejasnu kumu, nadvojvodkinju, rečè: „Ime Sofija (mudrost) neka bude puno znamenovanja za novoredjenu nadvojvodkinju, koja je danas u duševno obćenje stupila s Kristom, od kojega dolazi sva mudrost. Neka one velike i priznane krěposti prejasne gospoje nadvojvodkinje, njena věrnost i revnost, njena materinja skèrbljivost, kojom je vèrhu našega premilostivnoga cara i gospodara bdila, i koja je nezaboravljiva, prelazi takodjer na novorodjenu nadvojvodkinju.“

Iz Badenske. Ovdě se nikako nemogu dokopati željnoga mira, premda se već odavna o tom u Rimu radi; tomu su najvećma krivi badenski bureaukrati. Oni su se tako naučili u cèrkvene stvari měšati se, te jura in sacra i circa sacra tako slabo razumiju, da odtud često smešne stvari izidu. Tako je hotìo činovnik W. n st. B. dekana radi poduzete investiture kazniti. Izobćeni i rotolomni tauberbischofsheimski načelnik Steinam mislio je, da on ima zvonjenje odredjivati. U najnovije vrěme ima slučajah, gdě su se činovnici o spovědnih pitanjih prepirali. Činovnik Losinger preduzeo je više iztraživanjah, jer je čuo, da je župnik u spovědi někoj umirućoj osobi povraćenje něke stvari naložio. To se dàkako razumě, da se svećenik u sličnom slučaju — sbog spovědnog šućenja — nemože braniti. Žandarmski brigadir K. mnije, da takova slučaja nije već od 100 godinah bilo! Něki ćutljivi načelnik u B. zatužio je župnika kod dotičnog predstojnika, što mu je u izpovědi odrěšenje dotlě uzkratio, dok se nepokaje za svoje proti cèrkvi učinjene grěhe! Predstojnik sastavi vèrhu toga zapisnik, te se kaže da je tu sigurno čisto cèrkvenu stvar na ministarstvo poslao. Načelnik se već veseli na „energisches Einschreiten.“

— Iz pouzdanoga izvora doznajemo, piše „Köln. Ztg.“, da su se u Rimu glede našega cèrkvenoga pitanja sporazuměli. To se u bitnosti osniva na tom, što je osramoćenje badenske vlade posrědovanjem mogućkog biskupa Kettelera s velikovojvodskom heskom vladom izravnano. No glavna stvar, o kojoj se je ovdě radilo i koja je razpravljanja mnogo zatezala, nije postignuta; a to je podignutje pomenutoga prelata za koadjutora i u slučaju smèrti za naslědnika freiburžkog nadbiskupa. To ostaje za sad jošte otvoreno pitanje.“ — Druge novine opet javljaju, da Badenska čeka dotlě, dok se izmedju Austrije i Rima konkordat nesklopì, pa da će se onda i za katoličku badensku cèrkvu ono tražiti, što u Austriji dobije.

Iz Švajcarske, 3. ožujka. Iz pouzdanoga izvora mogu vam javiti, da će grof Montalembert tečajem ove godine vèrlo zanimivo dělo izdati pod naslovom: „redovničtvo u zapadu,“ gdě sjajni francezki govornik i dèržavnik svojom običnom věštinom dokazuje, da je čověčansko družtvo u zapadu od onog doba, odkad su divlji narodi od sěvera došli, samo dolazom redovnikah s južne strane kèršćanskim duhom proniknuto. U isto vrěme, kad izide francezko dělo, nastojat će se takodjer o němačkom izdanju. Švajcarske novine priobćiše několiko odlomakah iz rečenog rukopisa, odkud se vidi, da plemeniti francezki pisac u ovom dělu sve svoje prijašnje plodove nadkriljuje. Jošte jedno važno dělo imademo na skoro iz Francezke očekivati, to je opus posthumum izvèrstnoga, kèršćanski mislećeg profesora Ozanama pod naslovom: „Cours inédit sur la civilisatio chrétienne.“ To je bez dvojbe radostno pojavljenje, da su sad najizvèrstniji francezki umovi počeli raditi na polju pověštnice kèršćanske prosvěte, te svojimi spisovi siju plodonosno sěme za kèršćansku budućnost naraštajah.

Iz Piemonta. Od několiko danah izlazi „Armonia“ sa slědećimi rěčmi na čelo stavljenimi: „G. Ratazzi je obećao, da će na poslanički stol staviti množinu pisamah onih redovnikah, koji zahtěvaju da se u svět natrag vrate. Doklegod toga nebude bio učinio, govorit ćemo mu sa Gioberti-om: „Vi službeno lažete!“

Iz Pariza. „Univers“ raisonira, kako će car Aleksander II. s katolici u Ruskoj postupati. To znademo, veli, da je vlada Nikole bila za katolike progonstvo. Svi sjedinjeni gèrci stare rusinske Poljske pridruženi su izdajstvom njihovih triuh biskupah na silu „pravoslavnoj“ cèrkvi. Car mišljaše, da će od onog trenutka, kad se glave duhovničtva vèrhovničtvu ruske sv. sinode poklone, svi věrni za njimi pojti. Tko nije tu stvar tako tumačio, smatrahu ga kao odmetnika. A

Digitized by Google

zakon kazni odmetničtvo od pravoslavne cèrkve strogo. Žèrtvah bijaše na tisuće. Hoće li car Aleksander napram katolikom drugom politikom udariti? Ljudi kažu, a mi smo radi věrovati. —

Iz Španjolske. Španjolska cèrkvena dobra pretèrpiše već mnogo pogibeljih, pa ako čověk promisli pretèrpljene opasnosti, nesmě ni kod današnjih sdvojiti. Godine 1820. poslě prevrata pomisliše pèrvi put na prodaju cèrkvenih dobarah, no zaključena prodaja bi g. 1823. opet opozvana, kad je Ferdinand VII. na prestol zasio. Po drugi put bi prodaja odredjena g. 1836. i tečajem osam godinah s većim ili manjim uspěhom sbilja izvèršavana; godine 1844. obustavi ju opet maršal Narvaez kao dèržavnog věća predsědatelj, a g. 1845. učiniše kortesi zakon, kojim su jošte neprodana dobra duhovničtvu opet povraćena.

Iz Portugalske. Dne 24. m. m. bijaše věćanje o odgoru na prestolni govor; jedan poslanik, svojim nabožnim mišljenjem pravi Portugalac, predložio je slědeći dodatak: „Sabornica kao zastupnica katoličke zemlje povrědila bi svoju najsvetiju dužnosst, kad nebi u ovom svečanom trenutku Vašemu veličanstvu izrazila svoje obće zadovoljstvo, što ga je tim poćutila, što je dne 8. prosinca u ime cèrkve proglašen dogma o nepokaljanu začetju bl. Děvice, zaštitnice ovog kraljestva, te izrazuje svoje sažaljenje nad tim, što su toli važan dogodjaj, koj cěli katolički svět radošću napunjuje, ministri „najvěrnijeg kralja“ hladnokèrvno propustili.“ Kod čitanja ovog dodatka nastade veliko gibanje, a na ministarskoj klupi opaziti je bilo pospèrdni nasměh. Glasovanje izpalo je po volji predložitelja; no ministri preduzeše novo glasovanje, koje su svojimi privèrženici tako urediti znali, da je predlog s 42 glasa proti 29 zabačen.

Směsice.

Pošten sudac. U někom magjarskom městu — šteta da děvinski „Jüdisches Volksblatt“ nenapominje u kojem — bijaše něki židov već dvě godine sudac. On bi sad, jer je židov, morao svoju čast položiti, al buduć da nije u cělom selu bilo čověka neporočna poštenja do jedinog njega, s toga je, hoćeš nećeš, morao sudcem ostati.

Pokojni slon i nosorožac. Parižki dopisatelj u „A. Z.“ javio je nedavna, da je zvěrinjak u Parizu nedavna dva žalostna, u pravom smislu velika gubitka pretèrpio: najprije je umro nosorožac (rhinoceros), a umah zatim prestavio se je za njim slon, poklon od Mehmed Alija, od 30 godinah pravi ures tamošnje sbirke — u věčnost. S timi rěčmi javlja rečeni dopisatelj tu žalostnu věst. No valjda se nada, da će obadvojicu na drugom světu opet viděti, što će osobito nosorožca vèrlo veseliti.

Nova kèrstna imena. Englezki roditelji daju na uspomenu poduzete u Krim vojnice i bijenih tamo bitkah svojim novorodjenim Engležčićem nova kèrstna imena, devojčicam Alma a děčarcem Inkerman. — Gèrci, da im vrate žao za sramotu, kèrste svoje Gèrčiće imenom Menčikov.

Skupac něki slušao je s napetom pazljivošću propověd, gdě su osobito dužnosti milostinje i darežljivosti kèršćanske preporučane bile. „Doista krasna i u sèrce dirajuća propověd“ — reće izlazeći iz cèrkve, „upravo sam dobio volju, da idem prosjačit.“

Biblička Amerika. U sěvernoj Ameriki je množina bibličkih imenah razsijana. Tako imade tamo 11 Kananah, 4 Betanije, 10 Betlehemah, 1 Enoch, 2 Efrata, 1 Harmon, 2 Hirama, 1 Izrael, 4 Jericha, 4 Jordana, 1 Jozua, 1 Nazaret, 2 Palestine itd., dapače 3 raja.

Proročanstvo. U „Stuttg. Vblattu“ pripověda něki dopisatelj slědeće: Godine 1847. vidih něku staru knjižicu, koja na peslědnjih listovih ima već više od sto godinah od někog svećenika našeg švabskog gornjeg kraja cěli red latinski napisanih proročanstvah; svakomu dogodjaju dodan je godišnji broj; minuli dogodjaji dali su se bez velikog natezanje na sbivše se važnosti preněti. Najzadnji redak kaže: Exsurget magnus vir, pred tim stoji godina 1856!

Pobožni rodjaci. Aleksander Dumas pripověda u svojem, u „Siècle“ izlazećem romanu (Ingénue) o někoj kćeri poznatog bezsramnog spisatelja Retifa de la Bretagne. Ovaj udao je svoju kćer za někoga Auger-a, koj je opet svoju gospoju jošte pred svadbenom noću sramotno odstupio grofu Artoisu. Potomci Augerovi zaprětiše „Siéclu“ parnicom, ako bude roman dalje priobćivao. „Siécle“ se je posavětovao s najizvèrstnijimi právoznanci, koji su se izrazili, da će on parnicu svakako izgubiti. Tad mu nepreostade drugo nego da se pogode, te su potomci za 6000 frk. privolili, da se roman izdaje no pod tim uvětom, da se Auger ràdi svojeg opakog čina pod svèrhu romana pokaje. U pèrva tri četvèrta smě dakle Dumas iz njihova rodjaka gursuza dělati, no pod svèrhu mora ga oprati; jer „ako je svèrha dobra, sve je dobro!“

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 14. — TEČAJ VI. U SUBOTU 7. TRAVNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Ċena mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Iz ovog, što nalik kratkoga izleta dosad navedosmo, svatko će uvidèti, da uzpèrkos dojakošnjim naporom, kèršćanstvo po onih stranah svakamo nedoprè; a i ondè, gdè bijaše navèšćivano, da se dostatno neuvrèži stranom zato, što toli važan i težak posao, kó što je nutèrnje i spoljašnje preporodjenje, nemože jednim mahom uspèti; stranom, što i susèdi ondašnjih Slavenah nepostupahu s njimi iz čiste ljubavi kèršćanstva, nego pod plaštem kèršćanstva nastojahu uživotvarati kojekakve političke naměre, tè nepoznav njihova jezika nemogaše im odkriti razumno višnje istine. Ako ovo razmotrimo, nećemo se začuditi, što su bili naši Apoštoli tolikom radošću, i nèkom pobèdonosnom slavom primljeni, i praćeni svuda, gdè se pokazivahu, tè da se njihova uzvišenost i evangjelsko požèrtvovanje daleko iza granicah razlegavalo. —

Dočim se opet k njima vraćamo, da ih misli našom uzpratimo, hodeće medju slavenskimi narodi, kojim se od sada sasvim posvetiše; najprije nastaje pitanje: što ih skloni, da zaměne svoje tiho samostansko boravljenje s uzkolebnim životom kèršćanskih navèstiteljah? zatim — gdè se počè njihovo dèlovanje? S poslèdnjim pitanjem tèsno je skopčan velevažan dogadjaj o pokèršćenju Bogora, kralja bugarskoga, i naslèdnika Vladimirova — on zahtèva od nas tim veću pozornost, što bi dosad obično krivo rèšen.

O tom dogadjaju imademo dvostruka svèdočanstva. Kedren najme (s njim Ivan Curoparates i jošte nèki gèrčki spisatelji) pripovèda: da kad bi bio Bogor dočuo, da žena s nejakim dečarcem rimskim carstvom upravlja, posla poklisare k carici, tè joj se nagrozi, da će savez razvèrgnuti, tè rimske granice prekoračiti. „At regina — veli nadalje — nihil humile vel effeminatum cogitans: et me, inquit, invenies paratam ad resistendum in acie, Deique nutu superiorem; si autem, quod absit, victor ipse fueris; hoc quoque pacto mea erit victoria: vinces enim non virum, sed mulierem. Quibus verbis confusus, et deteritus quievit, et pristina foedera renovavit (kod Strittera: „Monumenta populorum . . . tom. II., p. 568 — Petropoli 1774.“) Ovo se imalo dogoditi polag Strittera g. 843, dakle druge godine po smèrti Theodora — što ćemo lasno pojmiti, ako promislimo, da se sada najlepša prigoda osvete junačkomu Bogoru vidjaše. Kad Theodori podjè za rukom ovoga toli pogibeljnoga neprijatelja utišiti, počè nanj dèlovati, da primi kèršćanstvo. tè da ga na taj način nesamo upitomi, već da si ga oprijatelji. Naměra joj se uživotvorì možebit skorije, nego li se i sama nadaše: kralja bo upozna s kèršćanstvom njegov zarobljenik Todor Kufara „muž sposoban, i dèržavi koristan“; a docnije sestra njegova od Gèrkah zarobljena, u kojih se ona s naukom kèršćanskim upozna i pokèrsti, Medjuto „jošte neostavì nevèrstva, jošte se svojim bogovom klanjaše.“

Malo kašnje opet nastanè staro neprijateljstvo izmedju Gèrkah i Bugarah; car Mihalj, da mu što prije konac učini, počè se u četvèrtoj godini svoga neodvisna carevanja, dakle g. 861. živo pripravljati na kopnu i na móru. Pošto Bogor uvidì, da neće moći odolèti neprijatelju a uz to i u zemlju mu glad navali: poslà poklisare k caru i svemožnomu Bardi, da bi mir sklopili, i umolili svećenike, koji bi ih pokèrstili. Car i novi patriarha Fotij rado ga saslušaše; pèrvi da svoje carstvo učvèrsii, tè da u miru uzmogne razkoši svoje slèditi; a drugi da si cèrkovnu vlast razširi, tè dokaže iztočanom, na koliko mu uzveličanje do-

Digitized by Google

movine na sèrdcu leži. Poslaše dakle uz mnogobrojno svećenstvo nèkoga biskupa, koj Bogora pokerstì, nadenuv mu ime Mihalja na čast i slavu byzantinskoga cara.

Odavle se vidi: α) da je Bogora pokèrstio nèki biskup, koga ime gèrčki povèstničari nam nesačuvaše, β) da se nemože temeljito tvèrditi, da bi ga naš Method okèrstio bio. U tom nas potvèrdjuju mnogobrojna prepirna pisma izmedju Carigrada i Rima glede Bugarske, u kojih o našem Methodu ni spomena neima. Proti ovim dokazom ništa nemože „život Clementa," koj je glede starijih datah vèrlo netočan i sumnjiv. γ) Naš Method bude u kašnijih izvèšćih zaměnjen sa istog imena slikarom u pripovědki onoj, o koje historičnosti može se posumjnati.

Polag našega indi mnènja Bogorovo poslanstvo dodje u Carigrad ili koncem boravljenja naših Apoštolah u Kerzonu, ili početkom njihovoga povratka, kad već Konstantin življaše kod cèrkve sv. Apoštolah, a Method u polychronskom samostanu. — Iz njihova mira prenù ih opet carsko slovo, izušćeno skoro nadošavšom prigodom, koju valja nam na kratko razjasniti, za da tečaj budućih dogadjah lasnije shvatimo.

Poznato je, da od god. 846. Moravskom upravljaše Rastislav, na město Mojmira od Ljudevita němačkoga za knjaza postavljen. Doisto nije si mislio, da će u svome ljubimcu morat izkusit najvećega odpornika, te neumornoga nastojatelja okolo samostalnosti podčinjenih si Slavenah. Namère Rastislavove počè Ljudevit uvidjati; pa buduć da je knjaz u svojih sunarodnikah svaki dan sve više privèrženikah dobivao, da mu svaki dan pogibeljnijim nebude, udarì g. 855 nanj, no bez uspěha. Opet g. 858. posla sina Karlomana s bavarskom vojskom na Rastislava: al, vèrovatno što vojnica bijaše bezuspěšna, na skoro se sravnaše. Nu jedva što se za vrěme pomiriše, zavadiše se opet, te tako Rastislav nikad od svoga susèda nije bio siguran.

Rastislav bezdvojbeno uvidì, da će napokon nasilju jačega morati podleći; s toga trěbalo mu je najprije misliti, kako da sebe i svoj narod ojača. Neima dvojbe da opazì, da mu se valja odreći zapada, tè bacit se u naručje iztoka, te tako se osloboditi toli od svètovnoga, koli i od duhovnoga vèrhovničtva Němacah s jedne strane, a s druge potražiti u Gèrkah vèrne saveznike i pokrovitelje, kano i za svoj narod učitelje, koji bi mu rěč božju razumljivim propovědali slovom, tè na taj način metnuli temelj budućoj prosvèti, bez koje svaki narod vazda ostaje pod nadzornièvom i obskèrbničtvom pametnijega. Na koliko zadaću svoju shvatì, i na koliko ju rěši, to neka razsudì nepristrana povèstnica. Mi mislimo, da se ovako razuměti imade njegovo bnduće postupanje, koje će nam stopèrv onda jasno postati, ako ga sa ovog dvostrukog gledišta razmatramo. Nagoni dakle nebijahu ni pûko politički, al ni pûko cèrkovni.

(Dalje slědi.)

Katolički list.

J. K. — Bijasmo jurve za ono vrěme u vinogradu gospodnjem poslujući, kada još ovaj cèrkveni list bělog svèta nije bio ugledao, a vidivši potrèbu takova lista, u sebi jadikovasmo: gle! magjarsko kat. duhovničtvo imade svoj organ, „Religio"; česko-slovenska braća svoj „Blahovèst" i „Cirila a Methoda", dočim mi uz toliko više i niže duhovničtvo nemogosmo doći do javnog vèstnika sv. vère naše. A sad ga, hvala Bogu i našemu vèrhovnomu pastiru, pod gori navedenim naslovom od nèkoliko godinah i mi posèdujemo. Naš jest, našim je sladkim jezikom pisan, zato se i iz sèrca uvèk radovasmo i pozorno sve dobe života i kretanja njegova motrasmo.

Šta se unutarnjosti dotiče, ova nas posve umiruje, te nemožemo inače, no da pohvalimo onaj pravac i duh, kojim krěpko i odvažno napréd stupa. Članci od J. J. i inih mnogih vrědni su uvaženja. Samo bi se još primětiti moglo, da se i sa viših vèrstah duhovničtva glasovi pojave u ovom narodnom vèstniku, osobito ako se rádi o tom, da se brani poštenje našega duhovničtva i interesi svete naše cèrkve, kako to čitasmo u 9. br. i kako to bivа takodjer kod naših susědah prèkodravskih. Nuderte manite rukom i Vi braćo izabrana, što ste kod ognjišta i srědišta. Mi izvanjski neimamo toliko srědstvah. — Razmatranje o Mojsiovih 7 danah bijaše izvèrstno.

No na žalost našu spomenuti moramo, da ovaj jedini list naš jošt nije zadosta medju nama razprostranjen, da bi nam se kano u kèrv i mozag prelio. Imade kod nas još braće, što nikako nemogu naviknuti čitanju narodne knjige, te, rěći bi, sav ov dragocèni sklad narodnog bivstva gotovo ignoriraju. Obiknuvši tudjoj robi, domaću preziru, a niti si taru glavu dali obstoji il ne. Nèkoji još se usudjuju kazati, da nerazumiju lista u ovom jeziku pisana, drugog čuo sam reći, da se izvornošću nepreporuča, te kaže da ga nije vrědno dèržati; a treći nèkako ubì si u glavu, da odviše udara po slavenštini, s toga mu nije

Digitized by Google

prijatelj. Znamo mi ono: tko se porodi, koj svima ugodi? No svakako zaslužuju ukora oni, što haju i nehaju za onakova poduzeća, kojano nisu po starodavnom kalupu. Neka se rukuju jurve jedanput sa zakonim i školnim jezikom, jere drugačije, ako baš ponèšto u cèrkvi, no u školi podnipošto dužnosti svojoj zadovoljiti nemogu.

No ova druga i treća struka braće bolje nam u oči pada. To je samo izlika mnogim, kojom svoje nehajstvo za domaćim kriju, kao da nebi ništa izvorna u našem listu bilo. Oni traže u našem listu samu izvornost; gdè će naći takovih listovah. Prosvèta je sveobće blago, na koje svatko ima právo, a osobito valja to o našoj katoličkoj cèrkvi. Nèmac uzimlje od Franceza, a Francez od Nèmca, od obadvojice Slaven, a od njega opet obojica. Ako su drugi većma naprèdili, te mi od njih više moramo uzimati, nego oni od nas, mi nismo tomu krivi, ako jesmo, nismo toliko, koliko nas svèt krivi. Vrème i neprijazne okolnosti su nas zadèržale. No sinut će, uzdajemo se u dobrotivu promisao božju, i pred našimi vratima sunce. Prije bi možda sinulo, da mnogi od naše braće onako prijanjaju za našu stvar, kako prijanjaju drugi za svoju. — Bijasmo, ima tomu više vrèmena, kod nèkog našeg suposlenika u vinogradu gospodnjem, starog već čovèka, kojemu dàkako noviji svèt nije bio po ćudi. On je već pokojni — Bog ga pomilovao! Kaže se de mortuis nil nisi bene; al ipak nemožemo zašutiti razgovor, što smo ga imali, premda je od njegove strani bio naperen proti našoj stvari: i mahne pokojnikah valja kadšto na obzir uzeti, da se ih živući čuvamo. Naš „stari Hèrvat“ ponosio se je tim, što sa svojih 12 drugovah čita već od više godinah jedne nèmačke novine, koje su daleko na glasu, i upravo sve donose, što je čovèku trèba. Ja sam napomenuo, da imademo narodnih listovah, koje takodjer valja podupirati, jer našoj potrèbštini i okolnostim podosta odgovaraju. A on udari na sve, što je novijim jezikom pisano, kano nevaljano novotarenje. Rèku ćeš iz tisućgodišnjeg korita maknuti, no starca nećeš obèrnuti. Ima doduše lèpih iznimakah — grèšio bih proti nebu, kad nebih priznao —, gdè su već sèdi starine, uvidivši potrèbu književnog preporodjenja kod nas, pustili stari svèt, te su, nastupivši novu stazu, naučili naš književni jezik, da bi mnogim mladjega vèka ljudem primèrom mogli biti. No to su jošte uvèk iznimke, Bog bi dao, da bi ih čim više bilo. No ludo bi takodjer bilo zahtèvati od staracah, da čine na polju nove književnosti ono, što čine mladji; to ipak možemo zahtèvati, da nebudu našemu naprèdku protivni, nego da ga podupiru. Ima ljudih, koji su dušom i tèlom zauzeli za interese cèrkve -- slava im, jer to je pèrva dužnost svećenika — a za našu književnost haju i nehaju; to sam opazio i kod ovog našeg cèrkvenog lista. No ako stvar zrèlije prosudimo, u njih neima doslèdnosti. Koj prijanja za cèrkvene interese, mora nastojati o razvitku cèrkvene književnosti; a jeda li nije ova uvèk s naprèdkom narodnog jezika tèsno skopčana? Svèrnimo okom na druge narode, poimence na Franceze, Talijane, Nèmce; ogledjmo se po polju cèrkvene književnosti kod naše braće sèvernih Slavenah. Kolíko bogatstvo, koliki izbor. A kako stoje stvari kod nas, s cèrkvenom književnošću? Kukavno. Uzrok je taj, što mnogi ljudi, koji bi mogli pisati, pèrkose narodnom jeziku, dèržeći ga za kratkotrajno pojavljenje, koje će s vrèmenom izginuti. Za primèr bi naveo izašlo nedavna jedno dèlo, što je pisano pokojnim provincializmom, koj već — što se književnosti tiče — u antikvar spada. Blagi čitatelj će oprostiti, što sam se ovdè upustio u nèšto dalnje razmatranje, osobito neka me neosudjuju gdè koji, kao da sam tobož „domorodac više no svećenik,“ te da možda u preobilju domorodnog duha pišem. Ove redke pišem upravo iz obilja ljubavi, koju gojim pram svetoj našoj cèrkvi; jer sam rad, da se njena književnost i kod nas razvije, a to je moći samo srèdstvom poprimljenog, i zakonom potvèrdjenog jezika; jer sam rad, da se naš puk koliko toliko digne iz svojega dosadanjeg mèrtvila, a to je moći samo razvitom na temelju književnog jezika pučkom literaturom; jer sam rad, da se naš od naravi nabožni puk netruje čemerom tudje sladke al otrovne književnosti, a to ćemo uzbiti moći samo tim, ako našu književnost dignemo: jer sam rad, da se svoje ljubi, a tudje štuje — s toga sam napisao ove redke. Komu je dakle dao Bog umnog blaga, neka izlazi s njim na vidèlo, neka ga srèdstvom narodnog jezika u narod šalje, neka rádi za kèršćansku prosvètu puka, da nedojde tudjinac — neprijatelj Kristov, pa našav nas spavajuće, da nam po naših lèpih njivah — neskvarenom sèrcu našega puka, nenasije ljuljke i kukolja. Ima ljudih, koji su duboko učeni — no nitko za njih neznade, ima opet takovih, koji, ako nisu, a ono hoće da ih svèt dèrži za uzore, koji sve što nije od njih, dèrže za dim; njim bi mogli sa sv. Pavlom reći „Što imaš, što nisi dobio, ako si pak dobio, zašto se ponosiš, kao da nisi dobio?“ 1. Kor. 4, 7; a poljski pèsnik pèva:

„Martwe znasz prawdy, nie znasz dla ludu,
Widzisz świat w proszku, w każdéj gwiazd iskierce.

Digitized by Google

Niemasz prawd żywych, nie obaczysz cudu!
Miéj serce, i patrzaj w serce! *)

Prelaz Palmerov u katoličku cèrkvu.

Vrědno je, da se na ovoga znamenitoga muža, kojega prelaz u katoličku cèrkvu u 12 br. našega lista napomenusmo, opet povratimo.

Dr. Palmer, član oksfordskog sveučilišta i privèržènik puseyitske strane, tražio je već duže vrěmena istinu po različnih kèršćanskih vèroizpovědanjih. Pošto pako tražene istine nije nigdě najti mogao, stade katolicizam ozbiljnije razmatrati On je već g. 1841. u jednoj poslanici gospodinu C. P. Golithly-u svoju privèrženost pram katolicizmu izjavio slědećimi rěčmi: „Napokon izjavljujem opetovano, da sam katolik i sučlan katoličke cèrkve, te bacam prokletstvo na princip protestantizma, koj je istovětan s principom disidentah.“ — Čim većma je Palmer nastojao, da najde objavljenu istinu, tim većma su njegove dvojbe i zabune rasle. Tad je nakanio, da ište trag vèrozakona, kao što onaj plemić, što ga je pěsnik Moor nacèrtao, pa je dèržao rěč; on je svoju nakanu slědio čistim sèrcem, postojanim iztraživanjem i podpunom oddanošću u nadahnutje milosti Isusove. On je proputovao Němačku, proučio je simbole i sustave različnih vèroizpovědanjah, Kalvinistah, Luteranah i nebrojenih drugih vèroizpovědanjah, koja su malo po malo iz onih dviuh nikla. Onda iztraživaše nauke, dogmatičku i disciplinarnu pověstnicu iztočne odcèpljene cèrkve na Bosporu i na obalah Neve, te je svuda na nepostojanost, protuslovja, novotarenja, zapuštenje predavanja, odstupljenje od stare vère, nesuglasja i nedostatke u sustavu, pomanjkanje srědišta i ugleda došao; našao je neslobodne, zavisne od dèržavah cèrkve; našao je školah i privèrženike školah, al nikakova vèrozakona, nigdě pravog naputka, koj bi ga poučio, kako se Bogu dušom i sèrcem služi. Neki časak pričini mu se, da će tražiti pristup u rusko-gèrčku cèrkvu; no i te misli se okanio, kad je doznao, da bi ga oni put gèrčki svećenik na novo bezuvětno kèrstio. — Naměsto da po primèru svoga prijatelja Newmanna okom svèrne na katoličku cèrkvu, približavaše se od někog vrěmena iztočnoj gèrčkoj cèrkvi. U tu svèrhu bavio se je dugo vrěmena u Ruskoj, gdě je s petrogradskom sinodom i drugimi odličnijimi osobami u savez stupio, koj je vrědno da se razglasi. Izlazeći iz toga načela, da su ruska i englezka cèrkva grane istoga stabla, hotjaše da ga, premda iz englezke nije izstupio, u rusku cèrkvu prime. Buduć da svojom naměrom, kao što je naravno, nije prodro, uputi se u Athen i Carigrad, još uvěk s tom nakanom, da ga u iztočnu cèrkvu prime. On je jošte g. 1851. predložio ondašnjemu gèrčkomu patriarchi, Anthimosu slědeću molbu: „Ja se ćutim u englezkoj cèrkvi potlačena, jer tamo većina članovah prepušta svaku odluku o věri i disciplini světovnoj vladi. Nije tomu davna, što su se jednoj vladinoj odluci podvèrgli, kojom se je kazalo, da se nauk o duševnom preporodjenju děce po kèrstu kao puko mněnje — može polag volje priznati, bez da bi čověk tim prestao biti član anglikanske cèrkve. Ja věrujem iz cèle duše ono što katolička věra uči, koja je u věroizpovědanjih nicejskog i carigradskog i u sedam sveobćih cèrkvenih saborah i napokon u katechizmu „katoličko-pravovèrne cèrkve svoj nauk jasno izrazila, koj je najprije u ruskom, a onda u Odesi u gèrčkom jeziku izdan i razjasnjen bio.“ Buduć da je Palmer k ovoj molbi jošte někoje uvěte dodao, bi mu uzkraćena. No on ipak nije duhom klonuo, nego je zatim izdao někoje razprave (gèrčki a docnije englezki), koje, premda s dobre naměre, pobudiše u gèrkah jošte veću napram njemu ogorčenost. On je to dělo podnio ruskoj cenzuri, no nije poznato, je li ga pod tisak dala. Jer u tom dělu tverdi, da su Gèrci i Rusi, koji inače kažu da u jednu cèrkvu spadaju, u vèrlo važnih pitanjih nesložni. Tako je pri carigradskih gèrcih kèrst, što ga krivovèrac ili světovnjak poděli, sasvim nevaljan. Isto tako se zahtěva, da bude kèrst valjan, neobhodno trikratno zaronjenje. To je, veli, uzrok, zašto katolike i protestante za pogane smatraju, te ih, ako k njim prestupe, bez uvěta kèrste, jer uvětni kèrst nije u njih u porabi. — U Petrogradu smatraju od katolikah i protestantah poděljeni kèrst za valjan, te onih, što prelaze u rusku cèrkvu, nekèrste na novo.

U takovu položaju veli Palmer carigradskom patriarchi: „Ja želim da me u vašu cèrkvu primite; vi mi to dozvoljavate, ako se dam kèrstiti. U Petrogradu nezahtěvaju od mene nikakova novoga kèrsta; ako sam već jedanput u ruskoj cèrkvi, onda me i vi primite i pripustite me k prijimanju svetotajstvah, premda sam u vašim očima poganin. Jošte više, u Ruskoj ima tisućah protestantah, koji su u rusku cèrkvu prestupili; svi biše primljeni bez novoga kèrsta, medju nje spada ista carica i sve němačke princeze, koje su za ruske careviće udane. Ruska cèrkva pruža im

*) Mèrtve znadeš istine, neznadeš ih za puk
Vidiš svět u prašku, u svakoj iskrici zvězdah.
Ako neimaš istinah živih, nećeš viděti čuda!
Imaj sèrce, i gledaj u sèrce!

Digitized by Google

bez svake tegobe tělo i kèrv Isusovu; pa vi Gèrci ostajete ipak s ruskom cèrkvom, koja svetotajstva obezčašćuje, dočim ih onim osobam podělјuje, koje vi za pogane smatrate.

Zatim čini Palmer više predlogah, kao: da se imaju u gèrčkoj cèrkvi više s odhranjivanjem mladeži baviti; da se ljudi pobudjuju, da, priskèrbivši si bez ograničenja zemaljah i svojine, utemeljuju mužke i ženske samostane, osobito imali bi obzir uzeti na takove redove, koji osim običnih triuh zavětah jošte si uzimlju za zadaću svojega dělovanja odgojivanje, misie, njegovanje bolestnikah i obradjivanje pustih zemaljah; imalo bi se takodjer o tom raditi, da se iztok po misiah kèršćanskim učini, a za tu svèrhu da bi se imao veći obzir uzeti na redovnike nego na světovno duhovničtvo; imalo bi se na dalje raditi o sjedinjenju s rimskom cèrkvom, sve protivne zaprèke uklanjati, i iz te svèrhe dva učena svećenika u Rimu dèržati.

Palmer tražaše dakle savěstno s velikim trudom i naukom čistu, objavljenu istinu. Gdě ju je mogao naći? U anglikanizmu, u kojem je rodjen, nije je toliko vrèmena naći mogao; niti u itzočnoj cèrkvi nije mu sréća poslužila, kao što sám veli. U ruskoj cèrkvi naišao je na protislovja. U protestantskih věroizpovèdanjih nije niti htio da traži; on se ogradjivao proti svim, koji mu veljahu, da je protestant. Pa da je i tražio istinu u protestantih, tamo ju je manje jošte nego kod gèrkah naći mogao; tamo je mogao opaziti, kako jedan isti pastor, dělеći dvojici večeru, pèrvomu kaže: „U ovom hlèbu je tělo Isusovo“; a drugomu: „U hlèbu nije tělo Isusovo, hlèb je samo znamenje, on nas samo sěća na tělo Isusovo.“ Ovako gadna protusloja moraju svakoga učenoga, istinu ljubećega muža od sebe ukloniti. Došav u Rim, uzplamtio je, podtaknut neumornimi nauci i nadahnutjem milosti božje, svetom vatrom pram katoličkoj cèrkvi; on je poćutio nèki nutarnji nagon, koj ga tèraše u naručje one cèrkve, ka kojoj je već prije toliko nagnutja pokazao. On je napokon na lètošnju čistu srědu, dne 28. veljače u pritomnosti preč. new-yorskog biskupa, množine sučlanovah družbe Isusove i mnogobrojnih svojih zemljakah, duhovnikah i světovnjakah u ruke O. Passaglie katoličko věroizpovědanje položio. Dan prije primio je Palmer od rečenoga prelata svetotajstvo krizme i presv. těla Isusova. Svi prisutni bìše duboko dirnuti, te su od mila plakali, isti vèrli profesor, kojemu je sv. otac povèrio da prime od neophita katoličko izpovědanje, plakaše s njimi ugodne suze; — sve plakaše samo novoobraćenik odgovaraše čvèrstim i laganim glasom, kao da bi svaku rěč dobro promišljavao, pomiriteljne rěči; jer u ovaj mah postigla je njegova duša onaj pokoj, za kojim je toliko ćeznula, ovdě mu se sjajnim licem odkrila istina, koju je s tolikom željom tražio.

Skušnja španjolske cèrkve.

(Dalje.)

Uzpèrkos svemu tomu zadobilo je španjolsko duhovničtvo u prevratih svoje dostojanstvo, kao i drugda; jerbo kraljevska quasi-cèrkvena vlada pospěšivala je uvěk i revno nauk i život katolicizma, na koliko mu samo bureaukratičko-absolutistička načela na putu stala nisu. Kad je takodjer Španjolska kroz vrata velikog prevratnog věka projti morala, bijahu njezini biskupi tako štovani kao što je pristojno bilo, a njezino vanjsko duhovničtvo bijaše izvèrstno. Drugačije imaše se stvar s tako nazvanim dvorskim i dèržavnim duhovničtvom; no i ono je bilo vèrlo izobraženo. — Samo s dva obzira mogao je prevrat prividno španjolskomu duhovničtvu prigovoriti: jedno što se tiče bogatstva u obće, a drugo samostanskog stanja na pose. U redovničtvu, kamo je takodjer dvorsko duhovničtvo spadalo, bijaše disciplina oslabljena, osobito od ono doba, odkad ih je Karlo III. izpod poslušnosti njihovim generalom dužne izvukao, kao što to učini u Austriji Josip II. Povèrh toga bi već za Filipa II. u svih klasah upravo običajem postalo, utemeljivati samostane i nutri članove utemeljiteljskih porodicah obskèrbljivati. No isti protestanti priznaju, da se je o samostanih do zla boga lagalo; poimence priznavaju njihovu zaslugu glede pučkog obučavanja, što takodjer Španjolac vèrlo dobro znade. U najmanjih městih bijahu ne samo početne učione, nego takodjer latinske dizane, pa njezini samostani dotèraše Španjolsku jošte prije sto godinah na onaj stepen pučke izobraženosti, na koj se n. p. u Englezkoj jošte i danas uzpeti tèrse; njim se ima s veće strani pripisati vèrlina značaja španjolskog puka

Drugačije imaše se stvar s bogatstvom španjolskog duhovničtva, a osobito mnogobrojnih samostanah; ono barem nije bilo izmišljeno. No od više stoljetjah sačinjalo je to bogatstvo štedionicu vladinu, ono je bilo blagajna, iz koje je vlada novacah pozajmivala, da ih nikad nevrati. U célom světu nije bilo obtèršenijega svećeničtva, nego što bijaše španjolsko; već godine 1629. tvèrdilo se je, da cèla trećina duhovnih dobarah u

Digitized by Google

kraljevske ruke ulazi, te mu jedan jedini prelat toliko donosi, koliko 2000 seljakah i 4000 plemićah. Duhovnička dobra bijahu od više stoléćah jedini sigurni temelj španjolskih financiah, one su posve upropaštene, kad je prevrat taj temelj porušio i tako glavnicu raztepao. Materialne potrébštine zemlje, veljaše prevrat, zahtévaju ozbiljnih naredbah, da se stèrpana dobra „iz mèrtvih rukah“ u obći promet stave, t. j. da se tim dotičnih stranakah kolovodje i načelnici prevrata plaćaju. — I tako bì; cèrkve bèše, tako rekuć, do košulje svučene, dragocèni kaleži zaměnjeni su s dèrvenimi, a gospodnji hramovi razpadoše se u razvaline; stotine redovnikah poumiraše od glada, a svi gotovo kuburahu u skrajnjoj nevolji. A španjolske financie? Nije nikada čuti bilo, da su docnije iole bolje stale nego prije, dapače upravo sada bijaše njihovo stanje kukavnije no prije, kadno je pèrva sekularizacia uz golemo zlostavljenje zakonitih vlastnikah izvedena bila, obogatila je Španjoljska samo jednim dosad nepoznatim proizvodom — javnimi p r o s j a c i. Njihovi dobročinitelji biše sad poubijani, raztèrani, izrobljeni; oni gladovahu sami, a njihovi zaštićenici postadoše strahoviti element u dèržavi. Kradje nicahu po bělu danu kao gljive iz zemlje, te su se razvijale kao kakov zanat; a ostali ležahu kao prosjaci po cestah. A puk znade, da su stari samostani s malimi srédstvi siromakom ono činili, što im liberalna dèržava nečini, niti nije kadra da čini.

Izvanjska dakle sila cèrkve španjolske je izčeznula. Al njeno duhovničtvo, očišteno u ognjenih skušnjah prevratah, ima svoju snagu tim sigurnije u sèrcih katoličkog puka, koj mu je svoju oddanost u najvećoj bědi i naokrutnijih progonih zadèržao. Odkad je Izabella na prestol zasěla, podnosilo je ono gorke jade od nemile samovolje i grizkog jada progresističkih ložah, ili pako od mèrtve hladnokèrvnosti sebičnog indiferentizma naprédnjačkog. U tolikom stradanju izprešalo je ono ipak g. 1851. konkordat; naprédnjaci hoćahu radje da imaju posla s razdraženošću slobodnih zidarah, nego s rastućom sve većma ogorčenošću puka. Siromašno kao i prije, te uvěti sklopljenoga ugovora samo proti gladnoj smèrti osigurano, dočim golema sila opake književnosti i zavediteljah pučkih s najbogatijimi srédstvi razpolaže, zadobilo je španjolsko duhovničtvo ipak něki právni položaj, te je počutilo něko oživljenje već u mnogih gradovih gotovo izumèrle nabožnosti, cèrkve se opet napunjavahu. Ono malo samostanah, što su polag konkordata opet u život uvedeni, stekoše opet u puka staru ljubav, isti protestantski izvèstitelji svědoče. Jedva što je bio samostan Franciškanah sv. Paskvala u Aranjuezu i Dominikanah u Ocani otvoren, oba samostana odredjena za misionare u Filipinskoj, kad al navali toliko mladeži u novicijat, da su iz pomanjkanja dovoljnog prostora morali mnogim ulaz uzkratiti. Najsjajnijim uspěhom procvalo je učeno učiteljstvo; Španjolska mogla se je već novijeg, boljeg naraštaja nadati. Jedva što je bilo polag konkordata petdeset biskupijskih sèmeništah otvoreno s bezuvětnom dozvolom, da tako nazvani externi slobodno kod naučanja udioničtvuju, sabrà se tečajem godine danah 20,000 externah u sèmeništa, t. j. ovi zavodi brojahu više slušateljah, nego sveučilišta i njihove dèržavne gimnazije, pa se je jošte jedva četvèrtina tih 20,000 učenikah učila za svećeničko zvanje. Tako stajahu stvari s naučanjem, kad je sèrpanjski prevrat buknuo, te je donio na kormilo vlade stranku, koja je već odavna sèrditim licem gledala, kako katolički duh opet oživljuje i u iste škole ulazi. Najprešniji dakle posao bogoštovnog ministra Alonza bijaše to, da sve externe u dèržavna učilišta otěra.

(Konac slèdi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 1. travnja služio je preč. g. opat i župnik gornjo-varoški, Stěpan Poglédić kao na godišnji dan uvedenja ovogradske ubožnice svečanu službu božju sa *Tebe Boga hvalimo.*

— Polag svakogodišnjeg svetog običaja prao je i lětos preuzv. g. nadbiskup na veliki četvèrtak dvanaestorici siromakah noge, a o pódne ih je kod svojega stola podvorio i poslě nadario. Ova dvanaestorica su, iz pèrvostolne župe: Pavao Bukvić, 85 godinah star, Juraj Dèrvodelić 67 god., Ivan Glanc 60 godinah. Od sv. Marka: Ciriak Doll, 73 god., Andro Krivačić 65 god., Nikola Matačić 64 godine. Od sv. Petra: Toma Hadjur, 76. god, Josip Cesarec, 60 god., Mihalj Horvat, 56 godinah. Od sv. Ivana iz Nove-Vesi: Mihalj Tomašić, 67 god., Ivan Mrak 61 god., Mihalj Kapelá 63 g.

— Ovih danah primismo petdeset forintih od jednog svećenika naše vadbiskupije, koj ih iz zahvalnosti pram Bogu, što ga je iz velike očite pogibelji života izbavio, žèrtvuje na odkupljenje jednog cèrnca, koj se ima F r a n j o S e r a f. P o d r a v a c nazvati. Ovaj gospodin neće da se imenom obělodani, jer mu je to dosta, da je njegov čověkoljubni čin Višnjemu poznat. Mi smo ove novce na ono město, odkud će najsigurnije k opredělenju svomu stići, već odpremili.

Digitized by Google

— U današnjem broju našeg lista uvèršten je poziv na „propovědnika za kèršćansko-katolički puk“ od g. župnika Stěpana Vukovića. S radošću opažamo, da se je počelo na bogoslovnom polju i kod nas raditi. To nas neka ništa nesmućuje, što je ovo već treće dělo — uračunavši izišla nedavno u provincialskom jeziku „prodečtva“ od g. podarcidj. i župnika Foky-a — na koje se naše čitateljstvo pozivlje. Propovědna děla — bilo ih jošte više — neće nikad suvišna biti; jer kao što će nam ovdě uvěk svaki noviji izbor dobro doći, tako je i polje, na kojem se može raditi, za bogoslovnu književnost najprostranije. Gospodin župnik Vuković poznat je kao čověk, koj se bogoslovnom literaturom mnogo zabavlja; s toga ga radostno pozdravljamo kod njegova poduzetja i to tim većma, što je udario putem kod nas jošte novim. On naime misli izdavati propovědi izvorne od naših domaćih propovědnikah izradjene i potrěbam našega puka uporavljene. Da kod nas ima vèrlih propovědnikah, koji svoje svete govore pomnjivo i marljivo izradjuju, o tom smo osvědočeni; ako ih dakle nemisle sami izdati, neka se posluže ovom prigodom, koju im veleč. gospodin Vuković pruža, te će služiti njim i njemu na čast, puku našemu na duhovnu korist, a Višnjemu na slavu. —

J. Š. — Iz zelinskog okružja, 30. ožujka. (Dop.) Blago svećeniku, koj predobije naklonost i ljubav svojih věrnih. Ime njegovo ubilježeno je u živu knjigu sèrdacah ljudskih. Toga smo bili svědoci danas, gdě smo u cèrnu zemljicu sahranili umèrvšeg rěčkog župnika Janka Benetića. K pogrebu njegovom, osim mnogobrojne braće obližnjih svećenikah, nagèrnu toliki broj župljanah, kolik se na selih kod sličnih sgodah samo rědko kad opažuje. Mnoga je tu molitvica pram nebu poslata za dušu pokojnoga; mnoga je pače suzica kanula na grob njegov. Pa kamo ćeš svećeniče lěpše nagrade za službovanje svoje? gdě ćeš u světu naći sladju plaću za trude i brige svoje? već gdě ti i prostota na tako lěp način — pače nakon smèrti — ljubav za ljubav povraća. To bì mi nauk kod groba ovoga — u kom neka bude pokojniku zemljica lahka! —

Iz Češke. Ima tomu duže vrěmena, što je češki cèrkveni časopis „Blahověst“ prestao izlaziti. S radošću javljamo, da će taj časopis pod uredničtvom prijašnjeg urednika g. Václava Štulca opet početi izlaziti i to u svezcih. Izdavanje bit će tako uredjeno, da će čitateljstvo tečajem godine dobiti 9—10 svezakah po 4—5 arakah, ili 2 děla po 20 arakah u najvećoj osmini. U izdanom oglasu kaže urednik o svojem poduzetju: „Njegova eminencia gospodin kardinal, naš prečastni vèrhovni pastir, želeći sám imati u svojoj nadbiskupiji cèrkveni organ češkim jezikom pisan, pohvalio je cělo ovo poduzetje, pače nam je iz Rima dostojao poslati svoj otčinski blagoslov.“ — Pèrvi svezak ima iziti okó polovine travnja.

Iz Vratislave, 10. ožujka. Prestupiv na katoličku věru Rudolf Hasert, luterski pastor, izdao je bio, kako je već poznato, spis pod naslovom „War ich von Satan verblendet“, gdě je razložno odgovorio na nesdušna napadanja svojih neprijateljah, někadašnjih suvěracah, velećih, da ga je sotona zaslěpio. Al kr. prusko dèržavno odvětničtvo zaustavilo je rečeni spis, te je sud dosudio, da se ima više arakah toga děla uništiti. Ono je sad sbilja posve izopačeno izašlo. Stranih 119—145 i 159—184 neima, a na str. 217 nalazi se velika cèrna mèrlja, kojom je pó strani zamazano. G. pisac izdao je premda tako osakaćeno dělo, o kojem su mnoge odlične katoličke osobe, koje su ga prije čitale, vèrlo prijazan sud izrekle, te obećuje, da će osakaćena města kašnje nadopuniti. — Premda je dělo u najvažnijih městih osakaćeno, zato ipak, veli „Schl. Ztg.“, je nutri toliko dobra, da se mora medju najznamenitije i najvažnije prepirne spisove uvèrstiti; — svakako je najznamenitije u toj struci, što je za vitezom Hagerom meinholdskim u tom predmetu izišlo.

Iz Švajcarske. — Obće su poznati glasoviti psi na Bernhardovu bèrdu, koji snègom zasipane putnike traže i izkapaju. Od svih tih pasah ima jošte samo jedan, koj se rabiti može, jer sav trud, kojim nastojahu o uzdèržanju ove važne plešine, bijaše zalud, te su gotovo svi, kako su se polegli, poskapali. Bolnica sv. Bernarda leži, kao što je poznato, 7576 stopah nad mórskim povèršjem, dakle više no ikoje obitavano město u Europi, što valjda na množenje ove plešine škodljiv upliv ima. Sad čine pokuse s najvećom vèršću, tako nazvanom plešinom leonberžkom, koja se je u Würtembergu našla; Bog bi dao da bi čověkoljubivi redovnici s timi pokusi uspěli, te bi tako imali ovu věrnu životinju u pomoć tolikim putnikom, koji bi bez takovih vodjah i tražiteljah u sněgu smèrznuti mogli.

— Ovdě ljudi počimlju uvidjati, da ih je radikalizam odviše daleko zaveo. Kao uvaženja vrědno znamenje, piše „A. A. Ztg.“ iz Berna, valja napomenuti, da nèki radikalac, „koj o puku pošteno misli“, vèrlo krěpko stupa proti razgranjenju Feuerbachova věrozakona budućnosti. Polag dopisateljeva mněnja bili već oddavna morali u taborištu radikalacah ustati proti razširavanju nenabožnih knjigah i načelah. U ovaj par, gdě demoralizacia već pred vratima mnogih vreba, gdě su děca iz pomanjkanja ćudoredne i nabožne odvažnosti roditeljah osirotila, veli da je dvotruka potrěba, da se ćudoredna i věrozakonska načela jačaju i utvèrdjuju, město da se na nje napada.

Iz Pruske. U pèrvoj pruskoj komori věćali su sabornici o ženitbenom razpitanju; predloženi zakon sadèržuje četiri točke, radi kojih se može ženitba razpitati; brakolomstvo, zlobno ostavljenje, nesigurnost ži-

Digitized by Google

vota i proměna věrozakona. K tomu dolaze jošte relativni razlozi. Ovaj zakon dèrže za strog, osobito scèni ga za takova poznati nastojatelj oko izvedenja unie, dr. Stahl, koj različne odsèke protestantizma sdružiti želi, bez da se dira u nazore pojedinih stranakah. Iz ove razprave vidi se, da je u tri godine 1837—1840 u pruskoj dèržavi bilo 2939 bračnih razpitanjah; u samoj čisto protestantskoj pokrajini Brandenburgu 812, u renskoj pokrajini samo 24. Jedan govornik primetne, da zemaljsko právo nemože svemu krivo biti; jer da to valja i o Westfalskoj. To je nedvojbeno, da zemaljsko právo ili světovno zakonodavstvo tomu zlu nikada doskočiti neće. Što može ovo učiniti, ako su božji zakoni strasti i samovolji pojedinih ludjakah prepušteni? Da je to zlo u Pruskoj visoko naraslo, mora svatko uviděti, ako pomisli, da je za tri godine 2939 brakovah razpitano. Već sad pozove često pruski mužkarac k svojemu stolu po tri žene, s kojimi je někad u braku živio, kamo će to za 50 godinah, ako se kod dosadanjeg práva ostane, doći? Pa ipak tvèrdi gosp. Stahl, da o katoličkom ženitbenom právu nije niti misliti.

Iz Turina pišu „Courrieru des Alpes“ pod 6. ožujka: „Sad se više nego o saveznom ugovoru govori o pogrebnom govoru, što ga je prigodom pokopa kraljice Marie Adelaide dèržao msgr. Charvaz. G. Cibrario, koj ga je najprije čitao, propustio je u njem više městah netaknutih, koja su ministarsku stranku pobunila. Kažu da je s toga bilo ministarsko věće dèržano, gdě je bila rěč o novo poprimiti se imajućih naredbah proti buntovnim biskupom, koji se usudjuju u dogadjajih ovoga světa pèrst božji viděti, te ga narodom pokazivati. Govor, premda je za tisak odredjen, nije jošte izišao, pa ste mogli opaziti, da su ministerialni listovi iz mèržnje naproti preč. prelatu cělu pogrebnu svečanost jedva s několiko rěčih napomenuli.

---

* Jučer, t. j. na veliki petak zaključio je preč. g. kanonik Fr. Milašinović svoje korizmene propvědi. Slušateljstva bilo je znatno više no obično; al da su ove propovědi svakako veće slušateljstvo zaslužile, to će svatko priznati, tko ih je slušao. Želja je naša, a sigurno i našeg duhovničtva, da prečastni gospodin svojimi korizmeni propovědmi obogati našu bogoslovnu književnost; one se jamačno mogu najizvèrstnijim u toj struci propovědim němačkim, ako ne predpostaviti, a to sigurno o boku staviti.

* Od Švelčeva propovědnika nalazi se već druga knjiga pod tiskom.

* U Regensburgu izašle su němačke propovedi pod čudnim naslovom: „Geistlicher Sturmbock, oder Kapuzinerpredigten für Stadt und Land, zur Bekehrung oder zum Davonlaufen, von Anton Sibert, Kaplanei-Verweser in Höfingen.“ — Nepristoji se doduše, da čověk iz naslova sudi ono, što je u knjigi; no ovakovim nadpisom nemislimo ipak, da će se propovědi preporučiti moći. Propovědi valja pisati „zur Bekehrung“, a ne „zum Davonlaufen.“

* U Carigradu je početkom měseca veljače umro na koleri preč. g. Hillereau, petonski nadbiskup i carigradski patriarcha.

Poziv na predbrojenje i sudělovanje.

Nukan primèrom mnogih razboritih muževah, koji su věrozakonske propovědi za pučanstvo svoga naroda u sudělovanju više osobah izdavali, i osvědočen o shodnosti ovakovog postupanja; naumio sam i ja prosto mi vrěme tome žèrtvovati, da izdajem u sudělovanju domorodnog svećenstva dělo pod naslovom „Propovědnik za kèršćansko-katolički puk.“

Mnogi svećenici obrekli su mi jurve svoju pomoć, a sudim, da će se u prostranoj našoj domovini jošte pronaći mog stališa muževah, koji će ovaj velekoristni posao revno podupirati tim više: što je čisti dobitak zakladi nemoćnih svećenikah nadbiskupije zagrebačke naměnjen.

Dělo ovo izlaziti ima od početka godine 1856. i iznosit za svaki *) godišnji tečaj 4 strane, a svaka strana 3 komada od 4—5 arakah u osmini. Svaki će komad najmanje 14 danah u napréd izaći, i sadèržavat u pèrvom tečaju propovědi za nedělje i poveće svetce u vrěme, sa kateketičkim pridavkom osnovanim na temelju katoličkog katekizma za pučke učione sada propisanog.

Molim gg. p. n. svećenike, da do konca měseca svibnja t. g. u frankiranih listovih pod mojim naslovom u Ivance pokraj Varašdina izjaviti izvole tako predbrojenje, kao i sudělovanje svoje. Dělo primit će se u svakom naše domovine narěčju, a propovědnik izlazit će u jeziku ovom pozivu primèrnom; cěna pako će mu biti sa razpošiljanjem 4 ili 5 for. sr., što broj predbrojiteljah odlučiti imade.

Stěpan Vuković,
župnik ivanečki.

---

*) Veleč. g. Vuković veli, da će *svaki* godišnji tečaj imati 4 strane; da bude poduzetje točno opredělјeno, želěli bismo, da nam jošte naznači, *koliko* misli tečajah izdati. Ur.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 15. — TEČAJ VI. U SUBOTU 14. TRAVNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Za da naměre svoje postigne poslà s privoljenjem velikašah i naroda u Carigrad k caru Mihalju poklisare. „Žitie sv. Methoda“ taj znameniti dogadjaj ovako opišuje: „Priłučiša sja že v' ty dni Rostislav, knjaz slovenèsk (žitie sv. Konstantina ima: knez moravskyj), s Svjatopolkom, *) i poslata iz Moravy k carju Mihajlu, glagoljušća tako: jako božieju milostiju zdravi esmy, i sut vo ny vši učiteli mnozi hristiane, iz Vlaah (Italije), i iz Grek, i iz Nemec, učašće ny različ, a my sloveni prostačad, i neimam, iže by ny (nas) nastavil na istinu i razum skazal. **) To dobrě vladiko! posli tak muž (episkopa i učitelja — žit. sv. Konst.), iže ny ispravit vsaku pravdu.“ ***) Kô što se odavle vidi, zahtěvaše ràdi dvostruke svèrhe Rastislav od Mihalja svećenike: α) da jedared za se i za narod tvèrdi temelj kèršćanstva postigne, naprotiv protivnim i nesuglasnim mněnjem doondašnjih propovědnikah. Neprestane one razpre izmedju iztočne i zapadne cèrkve, kojim naš narod, jer je u srědini položen bio, na svoju najveću nesrěću, dà nekažem propast, od nègda izvèržen bijaše, buknuše baš u ono kobno doba u podpuno razkolničtvo. Jur g. 857. podignut bì Fotij na město patriarche Ignatija. „On je bio jamačno najučeniji muž svoga vrěmena, al uz to slavohlepan, okaljan dvorskom izopačenošću, i u njezine mrèže upleten.“ *) Buduć da nastojaše što više razprostraniti područje carigradskoga patriarchata, bezdvojbeno šiljaše svoje svećenike i u Moravsku, tim više, što ovi od više godinah u bližnjoj Bugarskoj dělovahu. Kakva bi smès bila mogla nastati u Moraviji, svatko će si predstaviti, kad različnu nauku, i uzajamnu mèržnju raznovèrstnih ovih naučiteljah pobliže razmotri. Uz to baš nebi bilo nemoguće, da su od někoga vrěmena gèrčki svećenici podobro znatan upliv u knjaza imali bili. — β) Za drugi razlog navadjaju naše legende, suglasno s drugimi, da mu se pošlju takovi naučitelji, koji bi njega i narod učili kèršćanstvo u slavenskom jeziku. Ako ćemo bit pravedni, tè svè ine obzire zabaciti, moramo izpovèditi, da ovoj želji mogaše mu prije i točnije iztok zadovoljiti, negoli zapad — tà onaj bì sav napučen slavenskom kèrvju, te se je mnogo Slavenah u ono već doba cèrkvi posvećivalo! — Ako promislimo, da Svatopluk pod vèrhovničtvom svoga ujca vlastitim predělom, věrovatno okô Njitre, više godinah upravljaše, to se nećemo začuditi, što se i on polag „zitja sv. Methoda“ ovomu poslanstvu pridružì, da tim sjajnije bude, tè da napomenutu političku namèru, za koju legende ništa neznadu, tim uspěšnije izvede.

„Sabrav že sbor car — veli žitie sv. Konstantina — i prizva Konstanstina filosofa, i stvori i slišati rěč siju, i reče: vèru te trudna sušća (znadem da si trudan), filosofe, i potrèba jest tebě tamo iti: siju bo rěč nemožet in niktože ispraviti, jakže ty.“ „Těm dam ti dari mnozi, i pojm brat svoj, igumen Metodoj, i idi že; vy bo esta Selunjanina, da Selunjane vse čisto slovensky besědujut.“ (žit. sv. Methoda) „Otvěšćav že (odgovoriv) filosof: i truden syi i bolen tělom, s radostiju idu tamo, ašće (ako) imajut bukvy v

*) Žitie sv. Konstantina dodaje: „svět stvori s knezi svoimi Moravljani.

**) „Učitelja neimamy takovago, iže ny by v svoi ezik istinnuju věru hristianskoju skazal, da se byše i iny strany zrešće podobili nam. (Žit. sv. Konst.)

***) „Ot vas bo na vse strany dobr zakon ishodit.“ (Žit. sv. Konst.)

*) Kirchengeschichte v. Dr. Dollinger — I. Bd. str. 383. —

Digitized by Google

ezyk svoj. Glagola že car k njemu: děd moj i otec moj i my mnozi, iskavše togo, nĕsut obrĕli, to tako az mogu to obrĕsti? Filosof že rečè: to kto možet na vodu besĕdu pisati, i eretičsko ime sebĕ obrĕsti? Otvĕšća emu pak car i s Vardoju ujem svojim: ašće ti hošćeši, možet sie tebĕ Bog dati, iže i daet vsĕm prosešćim bez sumnĕnija (dvojbe) i otvrzaet tlkušćiim (i otvara kucajućim)." —

Odavdĕ možemo zaključiti, da naši apoštoli poslani biše iz Carigrad za života Barde, koj bi umoren 21. travnja 866. Još točnije možemo opredĕliti vrĕme, ako uzmemo za temelj svĕršetak g. 867, kad ostaviše Moraviju. Budući naime polag žitja Konstantinova u njoj dĕlovahu 40 mĕsecih, a polag „Translatie S. Clementis" bijahu ondĕ četiri godine i pol, to će rečena godina izpasti polag pĕrve legende na 864, a polag druge na 863. Mnijemo, da razlika ova odatlĕ nastadè, što Translatia računaše dobu od došašća poslanstva moravskoga u Carigrad, a žitie od došašća sv. braće u Moraviju.

Akoprem se nemože dokazati, da je Rastislav već što čuo bio o naših Apoštolih iz njihova dĕlovanja medju Kozari; zato ipak nemislimo, da je taj izbor slučajno pao na sv. braću — razlogah nać ćemo u izobilju, ako se obazrĕmo na njihove sposobnosti, i na dojakošnje njihove zasluge toli na vĕrozakonskom, kano i na književnom polju, koje nisu nigdĕ više poznate bile, nego u Carigradu.

Da taj izbor caru za rukom podjè, vidi se iz čitavoga načina, kojim udarì naš Konstantin. Uvidio je on dobro, valjda iz vlastitoga izkustva, da bez književstva, kojim se bĕžive misli fixiraju, neima ni spomena o uvrĕženju i razvitku vĕrozakona, kano ni prosvĕte: s toga, kad začù da u Slavenah neima pismenah, počmè misliti, kako da ih sám sastavì. Veliki ti je to za svaki narod dar! a naše legende pripisavaju ga milosti božjoj. Tako veli žitie sv. Konstantina: „šed (pošav) že filosof, po pĕrvomu običaju na molitvu se naložì i s inĕmi pospĕšniky (sudĕlatelji). Vskorĕ že emu Bog javì, poslušaše molitvy svoih rab. I abie (taki) složì pismena, i načet besĕdu pisati evangelsku: ispĕrva bĕ slovo, i slovo bĕ u Boga, i Bog bĕ slovo, i pročeè." *)

*) Uprav tako i žitie sv. Methoda. — Vita Clementis tako govorì: kada narod slovenski (Σθλοβενῶν) ili bugarski (Βουλγάρων) nebi bio razumio knjigah gèrčki napisanih, smatrahu ovu štetu za najveću naši Svetci, te ih je veoma bolĕlo što narodu bugarskomu nesvĕti luč pismenah (τὸν λύχνον τῶν γραφῶν): smućeni bĕše, podnašati nemogahu, život mèržahu. Napokon što čine? K Utĕšitelju se obrate, koga pèrvi je dar jezika i pomoć govora, tè od njega milost mole za pronaći pismena shodna oštrini (δασύτητι) jezika bugarskoga, za da uzmognu sv. pismo prevesti na jezik ovoga puka, Tè zbilja pošto bi strogo postili, sveudilj molili, tĕlo trapili i pokoru duha činili, postigoše, što željahu. Dobivši indi tu milost izmisle slovenska pismena, tè Bogom nadahnuto pismo prevedu iz gèrčkoga u bugarski." (str. z).

*) Šafařikove Památky dřevního písemnictví Jihoslovanuv — str. 91. —

Uslĕd naših legendah slavenska azbuka bì iznašasta iste godine, kad su sv. braća poslana bila u Moravsku. Znameniti ovaj čin dogodì se u starodavnom Byzantu. Jan Chrabr polag rukopisa, koj se nalazi u moskovskoj synodalnoj biblioteci od g. 1348, *) meće ga u g. 855.

(Dalje slĕdi.)

Cèrtice iz povĕstnice prosvĕte.

Bijaše to godine 1773., kad je sorbonsko sveučilište u vèrlo važnom članku upozornilo vladu na pogibelji, što joj od strane nove filosofije prĕte te je kazalo, da će prevrat prestola biti neizbĕživa poslĕdica tih načelah, koja tadašnji filosofi i sofiste, kao što ih onda nazivahu, sijahu. D' Alembert, koj je uvĕk na straži stajao, uvidio je dobro, kako bi takova opomena zlim plodom za njih urodili mogla, te da možda prijatelji vĕrozakona kod dvora neće propustiti vladu takodjer na to pozornu učiniti. On je dakle umah o tom patriarchu Voltaira izvĕstio, te napomenuo, kako bi se tu postupati imalo, da ne samo svu sumnju sa sebe sbace, nego da ju na svećenike svèrnu. Na d' Alembertov predlog bi dakle već ugasla razpra „inter sacerdotium et imperium" opet na vidĕlo izvučena i svećenici predstavljani kao ljudi, koji su se vazda kraljevskoj vlasti opirali, uvĕk nastojali da se ugled kraljevah ograniči i oslabi, da s njimi upravljaju i sami da prednost imaju, koji su uvĕk ugled vĕrozakona zloupotrĕbljavali, samo da tim svoje vladohlepne i sebične namĕre pokriju. — Tako je bila svèrha sofistah postignuta; oni imadjahu prosto polje; svećenici ostadoše bez podpore, njihovim opomenam niti su vĕrovali niti ih uvažival, te su stopèrv onda bilè kao istinite priznate, stopèrv onda su obsĕnu uvidĕli, kad je već kasno bilo. „Ah, kako smo prevareni, uzkliknula je nesrĕtna Maria Antonia, sad stopèrv uvidjamo, da su svećenici najvèrniji kraljevi privèrženici bili!" — Glavna zapрĕka za na-

Digitized by Google

prédak rationalizma bijahu osobito vérozakonska sdruženja, različiti redovi. Ondašnjim rationalistam nije to izpred očih uteklo, kao što neutiče niti njihovim današnjim učenikom, da dotlé, dok redovi stoje, i oni daleko stoje od svojega cilja. Makar su još više nevérnog duha medju narod razbacali; makar su svećeničtvo jošte više ogèrditi i ozloglasiti nastojali: zato se je jošte uvèk moglo ljudih naći, koji su se, da s filosofi govorimo, iz vérozakonske pretèranosti ili sličnih razlogah nabožnomu životu posvetili; pa kako je moglo svètlo filosofije svèt bez zaprékah razsvètljivati, kad se je našlo ljudih, koji su ga ugasiti nastojali?! — Zato su se imali duhovnički redovi zatèrti i vérozakonska družtva ukinuti! — To je dakle, réć će mnogi štioc, ona ista misao, koju danas udèlotvaraju, jer već imademo najlèpših primérah izrobljenih cèrkvah i samostanah. Al onda bijaše takova misao nečuvena; kako su se mogli filosofi nadati, da će svojimi osnovami prodèrti i svoje nakane izvesti?! — Pa su ipak prodèrli, njihove osnove su izvedene, to mi znademo, pa zašto su prodèrli sa svojimi naméramі? jer se nisu nikakove zaprèke plašili, te su se tim većma napinjali, čim je veća zapréka bila, jer, dočim su neutrudljivo radili, znadoše točno proračunati osobe, vrème, město i ostala odnošenja, pa to s takovom revnošću, koja je bolje stvari vrédna bila, i koja je njihove prijašnje i sadašnje protivnike u strah natèrati mogla! — Zanimivo je svakako proučiti tu osnovu, koju je Voltaire sa svojim „ljubljenim pobratimom du Luc“, kao što je u njihovu kolu Friderik II. okèršten bio, osnovao. Voltaire pisaše dne 3. ožujka 1767. Frideriku: „Herkules borio se je proti razbojnikom a Bellerophon proti chimeri; ja sam rad gledati, kad bi takovi Herkulesi i Bellerophoni svèt od katoličkih razbojnikah i chimerah oslobodili! „Pobratim“ mu je na 24. ožujka odgovorio: „Ne silom oružja nego rukom istine i zavedenjem interesa mora bezobraznica (infame) pasti. Ako hoćete, da Vam tu ideu razvijem, evo slušajte, što ja tim razumijem.“ Pa onda razvija taj kraljevski filosof osnovu, što ju je u svojoj glavi sastavio ovako. „Ja sam opazio, veli Friderik II., i drugi sa mnom, da u onih krajevih, gdè ima najviše redovničkih samostanah, puk najslèplje za praznovérje (t. j. za véru) prijanja. Tu neima dvojbe, da će puk, kad čovèk ta utočišta fanatizma poruši, napram istim predmetom, koje sada toliko štuje, nèšto hladniji postati. Tu bi dakle valjalo samostane porušiti, ili barem s tim početak učiniti, da njihov broj čovèk nèšto obali.“ — No kako da tu čovèk započme? Ovdè je Fridriku priskočilo njegovo znanje o dèržavnih ustavih drugih dèržavah. „Taj trenutak, kad se samostani imadu rušiti, ili barem brojem obaliti, jest prispio, jerbo su francezka i austrijska vlada do vrata zadužene, te su sva srédstva, kojimi bi se dugovi namiriti mogli, izcèrpljena. Obiljno bogatstvo opatovinah i znatni imetak samostanah lahko čovèka zavedu. Ako dakle čovèk ovim vladam predoči štetu, koju redovnici njihovim dèržavljanom nanašaju, kao i zloporabu mnogobrojnih kutašah, koji pokrajine napunjuju, pa ako im jošte čovèk prišapne, da tim načinom mogu znatan dio dèržavnih dugovah izbrisati; onda mislim da bi čovèk te vlade lasno uputiti mogao, da takovu reformu poduzmu, pa se jamačno slutiti može, da će, pošto su se na nèkoliko ugrabljenih cèrkvenih dobarah omèrsile, njihova lakomost, i ono što je jošte preostalo, progutati.“

Takovu osnovu sastavio je veliki kralj, pa je onda dodao: „Eto Vam maloga predloga, koj ferneyskom patriarchi (Voltairu) radi odobrenja predlažem; on, kao otac vèrnih, ima právo, da ga izpravi i uživotvori.“ Glede toga „predloga“ valja jošte dvè stvari napomenuti, koje se nemogu s obzira pustiti, a to je krič, koj će kod izvedenja toga predloga dignuti ne samo redovnici, nego takodjer svekoliko duhovničtvo, koje će se proti tolikoj uvrédi svojine i duhovnih zakladah osoviti. No Friderik II. znao je i tu savèt iznajti: „Svaka vlada, rečè, koja se na ovo izvedenje odvaži, bit će prijateljica filosofah i privèrženica onih spisovah, kojimi se na pučko praznovérje i krivu revnost, što im zapréku čini, napada“ Kao što bi dakle te vlade, lativ se uživotvorenja toga predloga, uzele filosofe i njihove spisove pod svoju obranu, tako su opet filosofi obvezani, da im pomažu svećenike gnjesti. Druga opazka je ta, da, ako vladam i pojde za rukom redovničtvo srušiti ili barem umanjiti, ostanu jošte uvèk biskupi i drugi svećenici, dakle nebi bila osnova podpuno izvedena, tim većma, što bi ovi, uvidivši, da je porušenjem vérozakonskih redovah vérozakonu i hierarchiji šteta naněšena, o povraćenju ukinutih redovah tim revnije nastojali. No i tu si je osnovatelj znao pomoći, te rečè, da sad jošte nije došlo vrème, da se na biskupe itd. napadne, te da se početak ima učiniti s onimi, koji plamen fanatizma u sèrcih puka podnèćuju. Kad jednom sèrca ohlade, bit će biskupi sami dèčarci, koje će vladari polag svoje volje ravnati moći. —

(Konac slèdi).

Digitized by Google

Skušnja španjolske cèrkve.

(Konac)

Španjolska cèrkva moradè na skoro poćutiti, da su od sèrpanjskih danah njeni najljući neprijatelji zemljom zavladali. Naprědnjaci ili španjolski slobodni zidari hoće na svaki način da budu „katolici“ „no oni su u istinu potomci onih starih španjolskih „anglomanah“ od kadix-skih danah, zakleti dušmani cèrkve, kojih je věroizpovědanje neograničeno bezvérje. Njim je vazda na ustnah „sloboda bogoštovja.“ No to je doista čudno, da od dvadeset godinah nije još nijedna liberalna stranka tu slobodu uživotvoriti mogla; dapače isti najodvažniji naprědnjak Olozaga opominjao je g. 1837. kortese najozbiljnije, da nedopuste nutar drugih věroizpovědanjah i tako nazvane savěstne slobode. Nijedan od najslobodoumnijih ustavah nije se usudio, da načelo „tolerancie“ prime. Ne s toga, što se boje otvorenim věrozakonskim cěpanjem zemlju još u veću i neizlěčivu zabunu stèrmoglaviti, nego što se boje — puka! Zato su najprije pustili, da englezka propaganda pod rukom rádi, čekajući kako će njeno dělovanje kod puka uroditi, tako ona sad tu s naporom rádi. Kadno je sèrpanjsko sunce vèrhu Španjolske sinulo, plesnù englezki „Spectator“ u ruke od radosti te rečè: „Odkad se je novija pobuna začela, bacili smo vragometni broj biblijah u zemlju.“ A u ovaj par stoji čitava četa englezkih bibličarah spremna, da padne u Španjolsku; jer od sadanjih kortesah i novijeg ustava očekuju ipak „tolerancu“, nadajući se, da će Španjolska već jednom prestati da bude zakonito katolička dèržava. U toj nadi digoše se takodjer Izraelci, te zaklinju španjolsku vladu bombastičkim glasom, da ih puste opet nutar, odričući se ugrabljene im nèkad svojine. No kao što se misli, neće im još za sad želja izpunjena biti.

Naprědnjački puk ostao je sèrpanjske dneve svojoj naravi posve věran. Svećeničtvu nisu doduše mogli prigovoriti, da je kod dèržavnog obrata udioničtvovalo, pa s toga nisu imali razloga, da ga progone; no onaj puk nije se uztezao na cèrkvu kao na cèrkvu napasti. Najpèrvi predmet bi dakako konkordat. U Madridu kao i u pokrajinah uzeše junte reviziju konkordata u svoj program; dapače u republikanskom „saveznom klubu“ bilo je predloženo, da se javno na tèrgu sažge. Takodjer u Cadixu proglasiše cěli ugovor, kojim su povraćena svećeničtvu dobra, narodu uzeta, za nezakonit. Najžešći gnjev naperen bijaše na podignute polog konkordata učione, „u njih se daje, tako veljahu, „demokratičkomu naraštaju pučke děce prevraćeni pravac.“ Samostanah i cèrkvenih dobarah u obće već neima toliko, da bi na nje bilo napasti moći; no ono, što je moguće bilo, učiniše: odlučiše prodaju svake pobožne zaklade, ukinutje svih samostanah i ograničenje redovnikah, tako da su na svaku pokrajinu najviše po dva došla. Isto madridsko izborno družtvo izjavilo je takove želje, premda su jedan jezuitski kolegium, kuće Lazaristah i Oratorijanacah po kortesih potvèrdjene bile, a Piariste dosad sa svojimi učionami, u kojih se tisuće děce uče, ostadoše od svakog prevrata dosad netaknuti. — Barcenlonska štampa je upravo nazvěstila rat cèrkvi i njenim svetim uredbam, a za njom su se pustili malne svi ostali listovi. Takovim pozivom podtaknuti digoše se mnogi gradovi te protěraše redovnike iz svojih samostanah. Grad Sevilla uzeo je Oratorijancem njihovu kuću te je zahtěvao od kardinala nadbiskupa, da skine generalvikara i cělo župno duhovničtvo, jer da su poznati neprijatelji narodnog pokreta; uredniku časopisa „la Cruz“ zabrani junta propovědaonicu. Jean stavì predlog o uništenju svih samostanah, a Tarragona je Lazaristam provinciju zabranio. Valencija zatvorila je dva samostana, te je biskupsko sěmenište ukinula.

Tako postupaše naprědnjačka stranka, koja je u svih ovdè napomenutih městih gospodovala, i slobodno zidarska štampa. Al jedna okolnost moradè veoma u oči udariti, srěd istog prevratnog gibanja. Prosta světina naprědnjakah nije niti najmanje mèržnje pokazivala proti duhovničtvu, kao njezini slobodnozidarski kolovodje. Činilo se je, kao da se još sěćaju iz onih uslugah, što su ih biskupi sa svojim duhovničtvom za vrěme nedavna minule gladne nevolje u Galiciji učinili: ona je doduše razorila množinu palačah u Madridu, no svećeničkih kućah nije se taknula, pa tako bijaše gotovo svuda u pokrajinah. Kratko da reknemo, čini se da se je kod pobunjene světine izgubila ona lozinka: „smèrt redovnikom!“

Tim hrabrije boraše se za prevrat „zidarski puk“ na papiru, te se je proizašavši iz sèrpanjskih danah minister bogoštovja revno oružao proti cèrkvi i njenim službenikom — ovaj vèrli zatočnik, komu upravo dobro dolikuje, da je kao Esparterov pobočnik već od godine 1821. izobćen. Siaset Alonzovih odlukah, proti cèrkvi naperenih, pokazalo je, da lože sa slobodom i blagostanjem cèrkve još nisu gotove.

Gosp. Alonzo je ipak u svojem položaju vèrlo nesrětan. On je htio da se progresističkim ložam dopadne, al one su zahtěvale mnogo više nego što je on davao. Ovaj „više“ nije ipak smio dati, jer bi bio onda i on sám s cělim svojim

Digitized by Google

ministarstvom zlo prošao — bojahu se katoličkog puka. Javno mnènje je već odlučno odsudilo Alonzovo dosadanje postupanje, pa to javno mnènje podupiru katolici sa svojom malobrojnom doduše al silnom i krèpkom štampom, a mnogo im pomažu takodjer uměrenjaci. Ovo mnènje je toli silno naraslo, da se g. Alonzo nije usudio već jedini jezuitski samostan, na grobu Loyolinom podignut, razoriti, nego je morao s tom željom na kortese čekati. To je jamačno jasan dokaz, da upliv cèrkve nisu nikakvi prevrati iz sèrca španjolskog puka izkoreniti kadri.

Naskoro će se španjolski položaj na jedan izmed ova dva načina rěšiti: ili će slavodobitne lože, kao što su sada u kortesih prevagu uzele, svladati kraljicu i Espartera, kojega samo za orudje trěbaju, te će cèrkvi njeno právo ostaviti, ili će se s njom u borbu pustiti. U ovom poslědnjem slučaju bi stara Španjolska prije svladala. — U obadviuh slučajah stoji katolik pouzdano upèrt u providnost te se raduje, da Bog svoje cèrkve i njenih službenikah nikad u stiski ni sramoti neostavi.

Promisao božja.

Da Bog mogućom, pomnjivom ljubavlju bdije nad onimi, koji mu se dětinski pověre, izkusiše mnogi, medju ostalimi takodjer sv. Franjo saleski.

Svèršiv nauke, putovaše sv. Franjo po Italiji i dojde u Rim. Kad je jedan večer iz pohadjanja cèrkvah sasvim umoran kući došao, vidi gdě se njegovi sluge s kèrčmarom žestoko prepiru; jer je kèrčmar zahtèvao, da se sv. Franjo sa svojimi slugami, da odličnijim gostom město izprazne, odpremi iz njegove gostione. Prepirka bijaše žestoka, a sveti putnik rěši ju tim, što je sbilja svojim slugam naložio, da idu drugu gostionu tražit, gdě će se nastaniti moći.

Premda je ovaj slučaj za putnike bio veoma neugodan, no ipak je bio za nje od velike koristi, kao što se je iz dogodjaja vidělo. Gostiona, koju je ostaviti morao, ležaše na obali rěke Tibere, pa jedva što se je sv. Franjo nastanio u drugoj gostoni, udari žestok dažd, koj je cèlu noć padao. Tibera, koja je već prije silno narasla bila, nadišla je svoje obale i poharala sve, što je tik obale ležalo. I gostiona, što ju je sveti putnik u večer morao ostaviti, pala je žèrtvom běsnih valovah; jer pošto je rěka oplanula, vidiše pusto ono město, gdě je dan prije jedna od najskrasnijih rimskih gostionah stala.

Iz Rima putovaše sv. Franjo u Loretto, pa svèršiv tu u čudotvornoj kapeli majke božje svoju pobožnost, nastavi svoje putovanje u Jakin; ovdě se je htio ukèrcati u brod i u Mletke putovati. I sbilja našao je tu jedan brod sasvim priugotovljen za put, koj je jošte samo jednu odličnu gospoju čekao, koja je isti brod za se i svoju mnogobrojnu pratnju naručila. Franjo porazgovori se s gospodarom broda, koj ga je umah medju putnike uzeo. Medjutim dojde i gospoja; ona se je veoma ljutila, videći na brodu putnike u njenu pratnju nespadajuće, te je gospodaru umah naložila, da ih ukloni.

Franjo moljaše gizdavu gospoju najučtivije, da mu neodbija sgodne prilike, primetnuvši, da ima samo trojicu sobom; oni da će se rado zadovoljiti s najgorim městom, te neće družtvu niti njoj ni najmanje neprilični biti; predstavljaše joj takodjer, kako će dugo na drugu priliku čekati morati, ako im ovu sgodu odbije. Njezina pratnja i gospodar podupiraše njegove molbe; no gospoja nije htěla da popusti, te je bila spremna da mu dade stvari u móre sbacati, ako se neizkèrca; na toliko ju je sèrdžba razpalila.

Običnom krotkoću podnio je sv. Franjo toliku uvrědu, no njegov komornik i oba poslužitelja uzplamtiše gnjevom. Da ih umiri, opominjao ih je svojom običnom krotkoću, da se volji božjoj podvèrgnu, jer da mi neznamo prosuditi, zašto nam Bog kadšto ovo ili ono uzkraćuje. K tomu je dodao: „Sětimo se, što se dogodilo u rimskoj gostioni, koju smo ostaviti morali, i da je ovo móre razglašeno kao opasno sbog čestih burah, Bog znade, je li nije takova bura bliže nego što mislimo.“

I sbilja se digne na skoro zatim silna bura; nebo bijaše vedro, móre tiho, větar prijazan, te se činilo da su sve okolnosti onakove, kakove si putnici željahu. No umah zatim okrene se větar i postane silovit; nebo zatvoriše tmasti oblaci, te nastane na jedanput tako silan vihar, kakovu nebijaše pametara. Mornari sakupiše sve svoje sile, da dostignu pristanište; no badava. Franjo i njegovi suputnici gledahu, gdě je brod pao žèrtvom razhukanih valovah, te svi, što su na njem bili, propadoše.

Ovaj žalostni prizor dirnuo je svetoga čovèkoljuba duboko u sèrce, te mu je bio novi razlog, da se sasvim Bogu pověri i njegovoj providnosti. „Koli čudnovato, uzklikne, upravlja Bog sudbinom ljudih, te ih tim sili, da i tamo, gdě im se čini puki slučaj, njegovu nevidljivu ruku spoznaju.“

„Imajmo s nesrětnici, što su pred našimi očmi propali, sažaljenje te zahvalimo Bogu, koj

Digitized by Google

nas je tako čudnovatim načinom od pogibelji izbavio.“

Uztrajnost.

Nèka stara osoba prištedila si je u svojoj dugotrajnoj službi toliko, da se je mogla u nèkom zavodu u Francezkoj prikupiti, da tu ostale dneve svojega života mirno sprovede Ista osoba umre god. 1849. i jerbo je bila katoličkog vèrozakona, biše stanovnici onoga mèsta na sprovod pozvani. Al budući da je sprovod bio měseca travnja, te je isti dan bilo daždovito i neugodno vrěme, uputiše se samo šestorica na sprovod pa i od ovih poplaši vrěme dvojicu s puta, tako da su samo četvorica do svèrhe uztrajala. No kako se začudiše, kad ih je poslě pogreba župnik u sakristiju pozvao, te im oporuku pokojnika pročitao, kojom je naredjeno, da se medju one, koji će mu poslědnju ljubav izkazati, 400 louisdorah razděli. Svaki dakle od njih dobio je 100 louisdorah. —

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 7. o. m. po pódne preminuo je ovdě prečastni g. Juraj Novosel, kanonik zagrebački, dne 9. sahranjen je svečanim sprevodom, a 10. su zanj u pèrvostolnom hramu dèržane zadušnice.

— Na uskèrs služio je preuzv. g. nadbiskup uz mnogobrojno podvorničtvo svečanu službu božju, i poslě dovèršene službe imao je propověd.

— Simo je prispělo već 5 članovah Isusove družbe. Dvojica od njih, došla iz Dalmacije, dèržat će misie u narodnom, a trojica, rodjeni Němci, u němačkom jeziku. Red će biti slědeći:

Prije pódne: U ¾8 satih bit će ulaz u stolnu cèrkvu. Veni Sancte Spiritus. Kratak govor preuzvišenoga gospodina nadbiskupa na věrne. Zatim uvodna propověd o. misionara; onda svečana sv. misa.

Poslě pódne u ½5 satih druga propověd.

Ob 7. uri treća propověd; poslě blagoslov s oltarskim svetotajstvom.

U dělatne dneve: ob ½7 satih u jutro tiha sv. misa, onda pèrva propověd. Ob 11 uri prije pódne druga propověd. U ½5 poslě pódne treća propověd. Ob 7. uri večer četvèrta propověd; poslě blagoslov s presvetim oltarskim svetotajstvom.

Izvan toga: 1.) Ob 9. uri na večer svaki dan za vrěme trajućih sv. misiah, dat će se znamenje s velikim zvonom stolne cèrkve na opoměnu věrnim, da se Bogu pomole za srětan uspěh svetih misiah.

2.) Pol ure pred svakom propovědju dat će se znamenje sa zvonom stolne cèrkve.

3.) Izpovědi slušat će se počamši od srěde, to jest od četvèrtog dana sv. misiah, i to prije pódne od 5. ure u jutro do 12. o pódne, zatim od 2. ure popódne do 7 satih u večer, izuzamši vrěme propovědih.

4.) Počamši od poneděljka, to jest od 16. travnja, za vrěme trajućih sv. Misiah dèržat će se svaki dan ob 11. uri pred pódne u cèrkvi sv. Marie podučavanje i pripravljanje děce za sv. pričest, koja će biti buduće nedělje 22. travnja u stolnoj cèrkvi, gdě će isti dan biti takodjer obća pričest věrnih.

Svèršetak sv. misiah, kao blagoslovljenje sv. križa, i ostale naredbe, koje bi se jošte sviděle, bit će u svoje vrěme oglašene.

Hèrvatske propovědi bit će u stolnom hramu, a němačke u cèrkvi sv. Katarine.

Iz Beča. Zadnjih danah měseca ožujka dèržane su u Beču u triuh dotičnih župah Maria Trost, Maria Hilf i Schottenfeldu pučke misie. Bečki listovi vele, da se je nadati, da će dobrim plodom uroditi, koj će se stopèrv kašnje kazati; no napominju takodjer, da se je i u stolnom gradu Beču našlo ljudih, koji su gledali, da čim većma osujete uspěh tih pučkih pobožnostih. Tako su něki pod različitimi izlikami odgovarali svět, da neulazi u cèrkve, veleći jedni, da je odveć velika naloga, a drugi, da misionari takove stvari propovědaju, koje se nepristoji slušati. Dapače je něki postolar na toliko dèrzovit postao, da se je dne 25. ož. u Maria-Trostu u pritomnosti preč. posvećenog biskupa, mnogobrojnog višeg i nižeg duhovničtva i ostalog slušateljstva proti propovědaonici okrenuo i glasno zaviknuo: „Schaut, dass ihr fortkommt.“ Tu je dàkako nastalo komešanje, jer je svět mislio, da je gdě oganj buknuo. Pošto je nadstojnik misiah uzišao na propovědaonicu i kazao světu što je, mogao je misionar opet nastaviti. Uznemiritelj odpremljen je umah u obćinsku bolnicu, gdě se očekuje lěkarski izpit, nije li s uma sišao.

— O věćanjih, koja se u Beču dèrže, nadaju se mnogi željnomu uspěhu i glede věrozakonske slobode u Turskoj, tim većma, što tamo ima dèržavnikah, koji su toli važnomu dělu podpuno dorasli, medju koje uvèršćuju odličnim načinom gosp. Prokesch-Ostena. O njem piše „Agsb. Pstztg.“ ovako: „Osoba barona Prokesch-Ostena jamči onim, koji se uz materialnu stran nadaju takodjer duhovno-nabožnog dobitka, za uspěh. Pr.-Osten poznaje stanje iztočnih kèršćanah iz vlastitog izkustva; on se je iz višegodišnjeg opažanja u turskih pokrajinah sám o tom osvědočio, pod kako težkim jarmom kèršćani u Turskoj stenju, odkud toliko tlačenje dolazi i što naprědak kèršćanstva najvećma prěči. Ova osobna izku-

Digitized by Google

stva a povèrh toga njegova skroz nabožna ćud, kojom se je Pr.-Osten svakom prigodom uvèk odlikovao, jamče nam, da se u naših nadah, što ih o bečkih věćanjih gojimo, nećemo prevariti. Mi nedvojimo, da će g. fml. znati izposlovati, da slobodno razvijanje kèršćansko-nabožnog življa u Turskoj bude temelj, na kojem će se snovati rěšenje iztočnog pitanja, kao što je nj. veličanstvo, Franjo Josip izrazio."

Iz Heidelberga. Ovdě se govori, da će se cèrkvena razpra skoro dokončati, pače tvèrde kao za izvěstno, da u tom Austrija posrěduje. Krěpke naredbe, što ih je naše ministarstvo tečajem cèrkvene razprave izdavalo, malo po malo popuštaju. Sad napućuju činovnike da u toj stvari s najvećom oprěznošću postupaju. — Ovdě znade se varoš osobitim načinom siromakah rěšiti: minulog tjedna bì 12 siromakah užjem svezano i iz varoša odpravljeno.

— Od onud pišu novine o skandaloznom pogrebu: „Tu je s izvanrednom slavnošću prije několiko danah pokopan něki učenik, koj je u Freiburgu u dvoboju pao. Uz muziku, bakljadu i zvonjenje pratjahu školski učenici mèrtvaca na kolih, pod kojimi je 6 konjah zapreženo bilo, posrěd grada na groblje — pa to sve uzpèrkos obstojećim protivnim naredbam. „Teutsch-katolički" propovědnik govorio je pogrebno slovo, gdě je uz veliku pohvalu Minervinih sinovah u zvězde kovao „junačku smèrt" pokojnika, te je osobito napomenuo, da je ubijeni, kao što se je sad iztèrgao iz okovah zemaljskog života, jednom takodjer svoju dušu izbavio iz zamakah one cèrne věre." Gradsko kazalište bilo je sbog ote žalobne svečanoti zatvoreno.

Iz Paderbona piše „Westph. Kirchenbl.": „Žalibože da one nade, što smo ih gojili, da će něka stran privèrženikah O. Lotara u svojem prijašnjem toliko slavljenom dělovanju svoju misao proměniti, nisu izpunjene. Pošto su naime poběgli iz Šlezije Alkantarinci u našu biskupiju prispěli, pokusaše, uzpèrkos nametnute im zabrane duhovnog službovanja, na više městah da duhovne službe obavljaju. Samo krěpkim posrědovanjem našega preč. biskupa i odvažnošću světovne oblasti, koja mu je svoju pomoć rado pružila, uklonjeno je javno pogoršenje. Alkantarinci běše pograbljeni i u dva franciškanska samostana za čuvanje predani: u paderbornskom samostanu nalaze se četvorica, a u rietberžkom desetorica, medju kojimi je i O. Lotar. Kao što čujemo ostaju ti zaslèpljeni redovnici jošte do dan danas u svojoj opornosti, te pèrkose svim opomenam i nagovorom; pače već u napréd kažu, da se onomu sudu, što se od preč. g. litoměričkog biskupa, papinog pověrenika u tom poslu očekuje, neće podvèrći.

Iz Piemonta. Prije francezkog prevrata bijaše u Savojskoj něka posědovina kartuzijanska. Kad je rat buknuo, kupiše ju něki špekulanti, kašnje prelazila je iz rukah u ruke. Vlastitelji opustošiše najkrasnije šume, započimahu različita poduzetja, no sva im izidoše zlo za rukom. G. 1846. kupio je general Kartuzijanacah taj samostan opet za svoj red; na skoro pokupljene su opet šume i ostale pripadajuće česti zemaljah, te je ta svojina u kratko tako uredjena bila, da je za cělu okolicu postala izvor dobrotvornosti. U najnovije vrěme počeše u Piemontu ukidati i robiti samostane i redove; u takovu položaju, pitahu Kartuzijanci, žaleći gubitak tolikih potrošenih novacah, najizvèrstnije právoznance, što bi tu činiti imali. Ovi im savětovahu, da svoju posědovinu prodadu kojemu inostrancu, koga će njegova dèržava proti nepravednom otimanju braniti, samo ne kojemu Talijanu, Švajcaru ili St. Marincu, nego kojemu Austrijancu, Englezu ili Francezu, onda da će prodaja osigurana ostati. Kartuzijanci su dakle sbilja 11. ožujka prodali svoju svojinu někomu Francezu iz Grenoble-a, pa spremivši svete ostanke svoje cèrkve u reposoirsku župnu cèrkvu, odoše iz zemlje, praćeni plačem i suzami tamošnjih žiteljah.

Iz Turina. Ono město pogrebnog govora preč. genovskog nadbiskupa, što je u Turinu toliko pozornosti pobudilo, glasi ovako: „Svuda smatraju ovu smèrt (kraljice Marie Adelaide) za javnu nesrěću, pa za takovu proglasì ju cěli narod; no ako bi čověk někim skroz novim bogoslovcem htio věrovati, onda dakako nebi smio pod živu glavu u tom za nikoga niti kazni niti opomene opaziti. Mi nemislimo dàkako niti iz daleka onih osobah ili vèrstih ljudih napomenuti, na koje bi se ovakove kazni i opomene protezati mogle; to je samo Nathanu slobodno reći: Tu es ille vir. No ako priznamo providnost, koja sve ravna i upravlja, bez koje dopuštenja nepadne niti vlas s naše glave; providnost, koja narodom i pojedinim ljudem dèli srěću i nesrěću, i od koje, ako nećemo da budemo bezbožci i nevěrnici, sve žalosti i radosti ovoga života izvoditi moramo; ako takovu promisao priznademo, jeda li ćemo moći onda javnu nesrěću razlučiti od kazni, pa je li ćemo se u onaj mah, kad se providnost takovimi udarci bělodano očituje, ludo s rěčmi igrati i providnost nijekati? Daleko da su od nas takova luda tumačenja, koja se niti našoj dobi niti našoj zemlji nepristoje.

Iz Rima, 12. ožujka. Čini se kao da je u věću nj. svetosti zaključeno, da se nj. emin. kardinal Wiseman, westminsterski nadbiskup, svoje stolice čim prije odreče, te da se kao sučlan sv. kolegia u Rim pozove. Oslabljeno zdravje ovoga vèrloga muža dalo je povod sv. otcu, da ga opozove, tim većma, što je zavladalo ovdě osvědočenje, da će kardinal Wiseman u Rimu cèrkvi u obće, a poimence englezkomu kèršćanstvu od velike koristi biti. To bi u istinu u sadanjih okolnostih veoma koristno bilo, kad bi od svakog katoličkog na-

Digitized by Google

roda po jedan kardinal nj. svetosti ad latus bio, da mu pomažu dotična duhovna právna pitanja rěšavati. Pogovara se, da će Wiseman za vrěme dobiti nadstojničtvo smèrtju Angela Mai-a izpražnjene vatikanske knjižnice, a poslě Fransoni-ove smèrti da će preuzeti knjižnicu propagande.

— Nj. eminenciu kardinala Schwarzenberga zadèržuju ovdě važna věćanja, te se o odlazku jošte ništa nečuje. U poslu konkordata bijaše 6. ožujka važan dan; jer je skupština za izvanredne poslove (kardinali Machi, Patrizi, Ferretti, Opizzoni, Franzoni, Bianchi, Recanati, Antonelli, Santucci) s jošte několiko više gospode, kao izvèrstnog kanoniste kardinala Brunelli-a, od jutra do večera bez prekinutja seděći ostala, da vèća o bitnih točkah. Ova skupština ima zadaću, kao što je poznato, da koli nad obstojećimi konkordati bdije, toli kod sklopljenja novih konkordatah nj. svetost svojim savětom pomaže.

— Kao što je poznato izašla su od izvèrstnoga rimskoga profesora, O. Pasaglie već tri sveza o neoskvèrnutom začetju bl. Děvice Marie, jošte se četvèrti pod tiskom nalazi.

— Sveti otac običava, ako vrěme dopušta, gotovo svaki dan na šetnju izlaziti. On se obično izveze izvan grada, pa sišav s kolah, šeće se onda obično pěški, imajući za pratnju svojega tajnika, několiko poslužiteljah, a za sigurnost několiko jašećih gardistah. Ovdě pristupljuje k nj. svetosti svatko slobodno, ili sv. otac upušta se svojom prirodjenom blagom ćudi sám u razgovor, takovo razgovaranje zovu ovdě šaljivim imenom udienza publica. Siromake pita sv. otac kako im ide, pa obèrnuv se k svojemu Cameriere segreto, reče mu, da im što poda, veleći: „vale uno scudo“, „vale tre paoli“, „vale cinque bajochi“. Osobito zametne njegova svetost rado razgovor s děcom, da ih o věrozakonskih istinah pita. S veće strane podnesu najsiromašnija děca, koja rědko kad znadu čitati, a pisati još rědje, taj nenadani izpit najbolje, a sv. otac ima tim veselje. No prije několiko danah zapitá někog zamèrljanog osoritog děčaka: „Quanti sono commandamenti (zapovědi) di Dio?“ Děčak, prisiljen da odgovori, reče: „O sono tanti!“ (O imade ih mnogo!) „Quanti? Quanti sono?“ „O sono tanti! tanti!“ — Pa kad nije mogao niti na drugo pitanje odgovoriti, zapitá ga sv. otac kako se zove i iz koje je župe.

Iz Londona donose londonske službene novine od 1. ožujka slědeću naredbu: U ime kraljičino proglasuje se jednog dana svečani post, pokora i molitva. Viktorija kraljica. Pošto smo ozbiljno uvažili pravedni i nuždni rat, na koj smo se obvezali, te se čvèrsto uzdajemo, da će Bog naše oružje na kopnu i na móru blagosloviti, zaključismo i odlučujemo na predlog našeg tajnog věća i zapovědamo, da se u srědu, dne 21. slědećeg měseca u svih stranah našega kraljevstva, naime u Englezkoj i Irskoj obdèržava post, pokora i molitva, da se mi s našim pukom zajedno pred Bogom ponizimo, da od njega oproštenje naših grěhovah zadobijemo i da svečanom pobožnošću božanskomu veličanstvu naše molitve i ponizne prošnje podnesemo, te tako izmolimo njegov blagoslov i pomoć, da nam i našim dèržavam mir poděli. Mi strogo nalažemo, da ovaj dan svi naši ljubljeni podanici u Englezkoj i Irskoj pobožno i s dostojnim počitanjem slave, da milost svemogućega Boga izprosimo i njegovu sèrditost od nas odvratimo. Pa da se taj dan tim bolje i pristojnije proslavi, naložismo prečastnim nadbiskupom i biskupom, da toj svečanosti primèrnu molitvenu formulu sastave, koja se ima u svih hramovih, kapelah i na svih městih, gdě će se javno bogoštovje obdèržavati, čitati, koji takodjer imaju nastojati, da se rečena formula za vrěme po biskupijah razširi.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Mandić Antun, dosadanji duh. pomoćnik u Velikoj, župnikom u Sesvetih (u Slavoniji);
„ Basar Juraj, dosadanji upravitelj u Kuniću, župnikom tamo;
„ Roneš Eduard (iz gradačke biskupije) katechetom i němačkim propovědnikom u Varaždinu;
„ Kovačević Valentin, duh. pomoćnik u Rěci, upraviteljem tamo;
„ Smiljanić Josip, duh. pomoćnik u Petrovu-Selu, upraviteljem u Skenderovcu.

P r e m ě š t e n i s u:

Gosp. Mračić Bernard, župnik u Kaniškoj-Ivi, kao takov u Komarovac;
„ Mikić Juraj, upravitelj u Komarovcu, kao takov u Kaniško-Ivu;
„ Kovačević Josip, dosadanji upravitelj u Sesvetih, za duh. pomoćnika u Veliku.

P r e m i n u l i s u:

Gosp. Tèrzić Damjan, župnik u Skenderovcu;
„ Benetić Ivan, župnik u Rěci.

Dopisnica Uredničtva.

G. M. T. Šaljemo u poznati Vam zavod I. jedan iztisak. Vašu želju da odpravimo tamo više onih brojevah, nemožemo za sad izpuniti; jer su nam upravo oni brojevi do 2 razgrabljeni. Ako ih budemo mogli odkud dobiti, izpunit ćemo Vam drage volje želju.

G. F. R. Vašoj želji ćemo takodjer po mogućnosti odgovoriti. — G. M. S. Vaš sastavak ćemo upotrěbiti.

G. J. J. Dopis Vaš prispio nam je prekasno; no u budući broj uvèrstit ćemo ga radi.

Izprava. U br. 12. str. 90. stupac II. pèrvom redku odzgor město 382 ima biti 582.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 16. — TEČAJ VI. U SUBOTU 21. TRAVNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for· 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Za proglašenje dogodjaja, kojim je nauk o neoskvèrnjenom začetju bl. Děvice Marie uzvišen na čast prave i temeljne věroistine sv. rimo-katoličke cèrkve. *)

Vèrhu svakog puka, i svakog naroda imala sam pèrvenstvo. Sirah 24. 10.

Što je kèršćanstvo kroz sve vèkove živo i željno očekivalo, što su tolike blage i prosvèćene duše kao zalog osobite milošće božje smatrale; to se je 8. prosinca g. 1854. na blagdan neoskvèrnjenog začetja bl. Děvice Marie konačno i u istinu dogodilo. Věčni Bog, kojega puti su milošća i istina, kojega volja je svemogućnost, i kojega mudrost dopire od kraja do konca, ter sve milo i ugodno ravna, dočim je od vèka predvidio žalostnu propast naroda čověšanskoga, u kom će se po prekèršnju Adama, pèrvog našeg otca nalaziti, odlučio je odmah pèrvi čin svoje nepresežne dobrote po upućenju r ě č i izvèršiti; s toga je istomu narodu čověčanskomu pèrvobitnò u svojoj nedužnosti pokvarenom, u istom jur pèrvom otcu Adamu obećao spasitelja u svom jedinorodjenom Sinu, koj se je imao u svoje vrème naroditi od žene, koja će biti vèrhu sviuh andjelah i svetacah sa svimi nebeskimi darovi toli čudnovato urešena i nakićena, da bude od ljage iztočnoga grèha prosta, sva lěpa i savèršena u onu obilatost nedužnosti i svetosti stavljena, kakova se pod Bogom niti pomisliti, niti izvan Boga ničijem mišljenjem dokučiti nemože. Dà, i pristojno je bilo, da najvećim kinčem božanstvene nedužnosti i svetosti nadarena, od ljage iztočnog grèha posve prosta, sjajnu vèrhu stare paklene kače odèrži pobědu ona blagoslovljena majka, kojoj je otac Bog jedinoga i ljublenoga, od svoga sèrca i sebi jednak rodjenoga Sina svojega tako predao, da bude u naravi jedan isti Otca Boga, i čiste Děvice, koju je i sám Sin božji u svojoj bitnosti samostalno za mater odabrao, i u kojoj on sám proizlazi. I ova uvèke věrovana, od svega početka u svetom kinču naših svetih i božanskih očitovanjah sadèržana, ter u svako vrème od sviuh svetih božjih iskreno štovana i proslavljena istina, da je naime bl. Děvica Maria bez ljage iztočnog grèha začeta, bila je na ovaj dan po našem sv. Otcu, Piu IX. kao dvě sto petdeset i devetom naslědniku sv. Petra, apoštolskog glavara i namèstnika I. Kr. na zemlji, u jednodušnom suglasju cěle naučajuće, i sa radostnim klikom slušajuće cèrkve za pravu i temeljitu věroistinu, t. j. za članak věre kèršćansko-katoličke svečano izrečena i proglašena. Nikada za Rim, nikada za katolički svět srětniji, i slavniji dan svanuo nije!

Uzvišena ova svečanost obslužavana je u Rimu; nu ipak i cělo katoličko kèršćanstvo u osobi svojih biskupah, mnogobrojnih svećenikah i světovnjakah, od sviuh narodah, i krajevah poznatog světa, oko obćeg našeg Otca sakupljeno, obslužavalo je visoko svetačni dan; jerbo nesamo iz sviuh dèržavah Europe, nego i iz najdaljih predělah světa, kano iz Amerike, iz Kine, i iz istih otokah mirnog móra pospèšili su biskupi na poziv sv. Otca Pape u Rim. — Svi ovi biskupi, sav sbor kardinalah, i svi duhovni dostojanstvenici Rima, sabrali su se dne 8. prosinca god. 1854. rano u sikstinskoj kapeli Vatikana oko sv. Otca; u osam i pó sata započeto je pèvanje litanijah sviuh svetih, i sprovodjeni od sviuh duhovnih i světovnih dostojanstvenikah rimskih, stupahu ovi visoki gospodnjeg stada pastiri pèvajući

*) Gosp. župnik St. Vuković poslao nam je ovu propověd, da ju uvèrstimo u naš list, kao na ogled, odkud će čitatelji viděti slog i jezik, kojim misli u svojem poduzetju udariti. Na našu opazku: koliko misli godišnjih tečajah izdati, odgovara, da se to neda posve točno opreděliti, jer zavisi od podpore i sudělovanja braće svećenikah. Svakako će svaki godišnji tečaj za sebe sačiniti svèršeno dělo. Ur.

Digitized by Google

kroz sv. stube Konštantina velikog iz Vatikana dolě u glavnu cèrkvu svega kèršćanstva, u baziliku sv. Petra. — Procesia ova bila je bez priměra. Šest kardinalah biskupah, trideset i sedam kardinalah svećenikah, jedanaest kardinalah djakonah, jedan patriarcha iztočni, četerdeset i dva nadbiskupa, stotina biskupah, svi u najsjajnijem cèrkvenom uresu, napokon sv. Otac. Bezbrojna množina pobožnog puka, koja je od ranoga već jutra cèrkvu sv. Petra i sva pobliža města dubkom napunila, gledala je, ganuta u sniženom počitanju ovaj veličanstveni prizor. Došavši u cèrkvu išao je sv. Otac s prečastnom svojom pratnjom u kapelu, u kojoj se čuva presveti oltarski sakramenat, za da se prije svega pomoli ondě u kipu kruha nazočnomu Bogu i Spasitelju, na kojega se i onako proteže svako poštenje, koje mi njegvoj slavljenoj majci izkažujemo. Po dovèršenoj ovoj molitvi zaključio je sv. Otac dospělo do toga pěvanje litanijah s običnimi molitvami, i procesia nastavi svoj put k velikom oltaru, u kom počivaju kosti sv. Petra, koj je bezdvojbeno ovaj dan sa ostalom svojom apoštolskom braćom, tako na svoga naměstnika, kako i na ostale naslědnike svoje braće, blagosivljajući ih, radostno gledao.

Sv. otac zauzeo je svoje město na svojoj papinskoj stolici, ostali pako biskupi, čim su se njemu, kao svojoj glavi, kao živom temeljnom kamenu, na kome je I. Kr. sagradio svoju cèrkvu, polag starog običaja poklonili i zaprisegli, sěli su oko njega. Sv. Otac započe sada služiti nekèrvnu žèrtvu, i poslě odpěvanog Evandjelja u latinskom i gèrčkom jeziku, nastà onaj veliki i milostivni čas, kojega je Bog u svojoj nedokučivoj milosèrdnosti nama za nadu i utěhu u prevelikoj poplavi grěha i nevolje vrěmena našeg od věka odlučio; sviuh oči biahu upèrte u sv. Otca, duboka i sveta tišina nastà u cěloj neizbrojnoj skupštini, i sviuh goruća sèrca plamtila su pram nebu. Sada stupì pet kardinalskih i biskupskih zastupnikah, naime: dekan kardinalskog sbora, patriarcha od Alexandrije, dva nadbiskupa i jedan biskup pred sv. Otca, te ga umoliše u ime svega kèršćanstva, da izvoli dosadanje pobožno věrovanje u neoskvèrnjeno začetje bl. Děvice Marie za pravi i istinski članak věre izreči. Naměstnik I. Kr., sv. Otac Papa primio je s veseljem ovu iskrenoj želji svog sèrca toli odgovarajuću molbu, nu izjavio je zajedno, da će prije svega još jedanput zazvati pomoć Duha sv.; i spustiv se u svojoj stolici na koléna, i s njim sva množina, koju je Petrov hram u ovaj par okružavao, ter pošto bi zapěvao „Dojdi Duše sveti“ prihvatiše pěvanje nesamo kardinali, biskupi i svećenici, nego i sav pritomni puk. — Veličanstveni, i duboko u sèrca udarajući prizor! sve što je u cèrkvi, leži kano na jednom kolěnu i svemoguća molitva diže se prema Bogu! Nakon odpěvane ove pěsme, dižè se naměstnik I. Kr. i stojeći u svojoj stolici, kao najviši naučitelj sv. cèrkve, kao navěštitelj i pravi tumačitelj predavanjah apoštolskih u nazočnosti cěle katoličke cèrkve, koja je bila ovdě po svojih zastupnicih vidjeno sakupljena, u pribitju od 54 kardinala, 42 nadbiskupa, sto biskupah, i najmanje 300 inih duhovnih dostojanstvenikah, više hiljadah svećenikah i redovnikah, a najmanje do 50,000 věrnih katolikah od sviuh stranah světa sakupljenih, proglasi, jakim i uznositim, nu zajedno krotkim, i ljubeznim glasom, novu věrozakonsku dogmu. Kad je, zazvav presveto Trojstvo, i sv. Apoštole Petra i Pavla, u svom govoru došao do města, u kom je napomenuo neoskvèrnjeno začetje bl. Děvice Marie, rekav: „Mi dakle očitujemo, odlučujemo i potvèrdjujemo“ oblijaše ga suze radosti, te je morao za nèkoliko časakah umuknuti, nu za kratko počè opet na novo. „Mi dakle očitujemo, odlučujemo i potvèrdjujemo za članak sv. věre naše, da je bl. Děvica Maria u pèrvom času svog početka po osobitom pèrvenstvu, stavljenom u božjoj milošći, i po jakosti zaslugah I. Kr. spasitelja pokolènja čověčanskoga, bez i naimanje ljage grěha iztočnoga neoskvèrnjeno začeta.“ — Neizgovorno ganuta je sva skupština, i pobožno veselje obuzè sèrca sviuh prisutnih! Poslě toga dovèrši sv. otac nekèrvnu žèrtvu, zaključiv ju sa „Tebe Boga hvalimo“ i kako početkom na „Dojdi Duše sveti“, tako i sada pěvaše sva množina puka ovu lěpu hvale i zahvalnosti pěsmu s velikim i posvećenim uzhićenjem.

Za utemeljiti vidljivo znamenje, i stalni spomenak svečanosti, kojom je na ov dan sv. katolička cèrkva svoju blagoslovljenu majku i zagoviteljicu proslavila i korunila, vrativši se sv. Otac u istoj pratnji natrag u kapelu sikstinsku, postavì vlastitom rukom tamo se nalazećem kipu neoskvèrnjenog začetja bl. Děvice Marie dragocěnu i sjajnu krunu, od zlata i dragog kamenja načinjenu. Dočim su ova u cèrkvi i Vatikanu bivala, gruvahu topovi s bedemah andjeoskog grada, te su uz glas svih zvonovah rimskih navěšćivali veselu věst stanovničtvu Rima, koje je većom stranom u ostalih cèrkvah sakupljeno neustèrplivo očekivalo istu věst, za da može i ono „Tebe Boga hvalimo“ sèrdačno zapěvati, i dokazati s koliko uzhićenim veseljem je primilo proglašenje novog članka věre o neoskvèrnjenom začetju bl. Děvice Marie. U večer ovoga dana bio je Rim počamši od tornja cèrkve sv. Petra do zadnje kule sjajno razsvětljen, i kao u jedan

Digitized by Google

veličanstven ognjeni hram pretvoren; svi stališi i redovi žiteljstva natěcahu se u izrazih i dokazih veselja pobožnosti, i oduševlenja.

No veselje ovo, pobožnost i oduševlenje, koje se je na ovaj dan u Rimu nad grobom svetog Petra apoštolskog glavara porodilo i razprostiralo, nije ostalo samo u obsegu ovog věčnog grada, već prodèrvši njegove bedeme, razidè se na sve četiri strane sveta: od města do města, od dèržave do dèržave, od jedne strane světa do druge, te tako razli se po cěloj poznatoj zemlji. — Nije mi moguće ovdě na pose opisati, kako se je tom prigodom svestrano pokazivala věra i ljubav pravověrnog kèršćanskog puka; s toga ću samo navesti primèr francezkog puka, kog sam iz věrodostojnih časopisah cèrpio. — Komu nije poznato, da je upravo iz Francezke prošlog věka proizašla nevěra i bezbožnost, koja se je odanle po cěloj Europi razprostèrla? Komu nije poznato, kakovo je ognjište uzdèrmanjah i pogibeljih za cělo družtvo čověčansko u Francezkoj klilo, i nastojalo da sve europejske dèržave požarom svojim uništi? Komu nije poznato, koliki je u novije osobito doba u Francezkoj zavladao indiferentizam, i kolika ogorčenost pram svakom věrozakonu kod mnogih uglednijih ljudih: pa nuto sada, tu se pokaza najsvetija i najlěpša kèršćanskih věkovah doba; neima gotovo ni primèra tome, što se je počamši od 8. prosinca g. 1854. do danas, osobito u južnoj Francezkoj u Lyonu, Marseillu, Avignonu i ostalih městih dogodilo. Neodolivo oduševlenje za věrom i ljubavju kèršćanskom zauzelo je sèrca svih bez iznimke starih i mladih, svećenikah i světovnjakah, bogatih i siromašnih, visokih častnikah i nižih službenikah, učenih glavah i neukog puka, da, i inih, koji su doslě pram věri i ljubavi kèršćanskoj mlačni i mèrzli bili, i istih onih, koji su bili podrugljivci, i protivnici sv. věre i kèršćanske bogoljubnosti. Cèrkve nisu bile kadre prostora dovoljnog pružati onim množinam, koje su u nje vèrvile, ne samo, da ljubopitno gledaju i slušaju, već i da mole, ter svete sakramente primaju; po cělih osam danah trajale su ove u svetom oduševlenju, i izměnce u molitvah, procesiah, propovědih i izpovědanju obdèržavane pobožnosti.

Drage i věrne duše! u ovom tako srětno dovèršenom dogodjaju, nad kojim se toli uzhićeno veseli cěla katolička cèrkva po cělom světu razširena, imademo upravo mi osobiti, i neoborivi uzrok veselja. Predji naši, obitavajući u ovih južnih predělih slavjanstva, poprimiše s věrom kèršćanskom nesamo nježnu ljubav i duboko štovanje pram bl. Děvici Marii, nego takodjer čvèrstu i stalnu věru u njeno neoskvèrnjeno začetje, kojim je ona nesamo od svakog osobnog, nego takodjer i od obćeg iztočnog grěha na sve věke prosta i slobodna bila. To svědoče tolike do sada u ime neoskvèrnjenog začetja bl. Dèvice Marie na pose i u obće poduzete kod nas pobožnosti; to svědoče tolike do sada pisane i progovorene propovědi, kojimi je ovo u našem narodu nazvěšćano i slavljeno; to svědoči neoskvèrnjeno začetje osobitim načinom odlikujući post u nadbiskupiji našoj od věkovah uveden, i po ovdašnjem kèršćansko-katoličkom puku věrno i pobožno obdèržavan; to svědoči naše stalno i zaufano u ovu bl. Děvice Marie odičenu prednost osvědočenje, kojim se bez pobožnog straha u nas druga misao niti poroditi nemože. Kolika dakle biti mora naša radost, kada tako staru, tako nježno gojenu, i tako obću u domovini našoj věru po neoprovèrzivoj cèrkvenoj vlasti, po vidljivoj glavi cèrkve i vère apoštolske, u prisutju toli mnogih biskupah iz cělog katoličkog světa sakupljenih, na čast prave i temeljne věroistine uzvišenu vidimo. U tolikoj i takovoj radosti mora doista neizměrno krasan plamtiti oganj věre i ljubavi u sèrcu svakog iskrenog štovatelja bl. Děvice Marie!

(Konac slědi.)

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Na koj način sastavi Konstantin slavensku azbuku, žalibože nenapominju naše legende. Jan Chrabr veli: „stvori im pismena tri desete i osm; ova ubo po činu gèrčkih pismen, ova že po slověnstvěi rěči . . ot sih sąt četyry meždu deseťma (24) podobna grčskim pismenem . . a četiri na deset po slověnsku jeziku.“ Ota redovnikova opazka svakomu pada u oči, čim pogleda slavensku azbuku — al od kuda uzè Konstantin ovih 14 pismenah, koja se u gèrčkoj azbuki nenalaze, ili zar da ih je sám izmislio? to nam je sada zagonetka nerazrěšiva, kano i pitanja: jedali su pred Konstantinom nègdě Slaveni imali kakva pismena? kakve bijahu te „cèrte i rěze“, kojimi polag Chrabra „ctěha i gataahą Slověne“? jeli starija glagolica ili cirilica? — No ni nespadaju u područje ovoga lista.

Ovako obskèrbljeni iznašastimi pismeni, a možebit i prevodom koga liturgičkoga komada iz sv.

Digitized by Google

pisma, krenuše put Moravske, lasno da jošte iste godine ili početkom slědeće (864). Na svome putu věrovatno sprovedoše kratko vrěme u Bugarskoj, kroz koju im bijaše proći; i to možebit na molbu istoga Bogora. Odavle možemo si protumačiti poněšto uspomenu naših Apoštolah, koja se u Bugarah od davna nalažaše, osim ako ju ćemo pripisati njihovim potonjim učenikom, koji slavljahu svoje učitelje, kuda god prolazivahu. U Bugarskoj inače dělovahu za tada gèrčki blagověstnici.

Došav u Moravsku, s velikim počitanjem primì jih Rastislav, komu izručiše darove i pismo od Mihalja. Budući da dojdoše u zemlju većim dělom pokèršćenu, nastojahu navlastito oko toga, da kèršćanstvo utvèrdè i razšire, tè da na ovom temelju osnuju pravu kèršćansko-narodnu prosvětu. S toga, sabrav okô sebe učenike iz samoga naroda, stanu ih podučavati, za da jednom budu promicatelji duhovnoga i spoljašnjega blagostanja svojih suplemenikah. Taj način obdèržavahu od nègda najveći misionari. Naskoro im dojdoše u ruke svi skoro cèrkovni poslovi, naučahu: „jutrenici, časove (horae), večerni i pavečernici i tajnèj službě.“ Neima dvojbe, da je ove trudove i viša milost rosila, uslěd koje „otvrzoše se proročskomu slovesi ušesa gluhyh, i uslišaše knjižnaa slovesa, i ezik jasen bist gugnivyh (jecavih).“

Da nije odmah oskuděvalo na takovih, koji toli veliki uspěh zavidjahu našim Apoštolom, da nebi ni imali nikakovih historičkih datah, možemo si pomisliti, ako na obzir uzmemo, kakva směs vladaše u Moravskoj — tè, da „gdě Bog uzveseli se, diavol postidè se.“ Žalibože! gdě se nepozvana, neposvećena ruka uměša u svetinju, ondè ju obrati u prokletinju; a gdě město svetih naměrah kojekakve pobočne, světske zavladaju; ondè su svi napori badava.

Najveći odpor našli su naši Apoštoli u němačkih svećenikah radi toga, što u cèrkvi služahu se narodnim jezikom. U kojem obsègu? kako jur navedosmo naša legenda veli, da podučavahu svoje učenike u raznih dělih breviara t. j. „u jutrenici (matutinum), časovih (horae), večerni (vesperae) pavečernici (postvesperae odgovaraju našemu completoriu), tè u tajnoj službi.“ Pod ovim imenom dolazì obično misa; s toga bi slědilo, da i ovu prevedoše u slavenski jezik, tè ju najprije učiše učenike svoje, za da ju uzmognu čim prije razprostraniti i učvèrstiti. Dàkako, ovdè negovori naša legenda o jeziku; al da se slavenski imade razuměvati, vidi se iz nasèrtajah latinskih svećenikah, koji predbacivahu Konstantinu, govoreći: „neslavit se Bog o tem; ašće (kad) bo by emu sice godè bylo, to ne by li mogl stvoriti, da byše i si is prva pismeny pišušće besědy svoe slavili boga? i tri ezyky jest tokmo (samo) izbral: evrenskyj, grčkyj, i latinskyj, imiže dostoit slavu bogu uzdaati.“ *) Koje rěči nemogu se bez nasilja protegnuti na jedini prevod sv. pisma, kao što Dümmler misli, **) tim manje, što i u franačkom kraljestvu zapovědano bi obslužavati u narodnom jeziku propovědi, molitve i něke pobožnosti, u kojih neposrědno puk udioničtvuje: a da su i liturgički komadi sv. pisma bar za svećenstvo prevedeni bili u različne jezike polag raznoličnih narodah, imademo u pověstnici mnogo dokazah. Dàkako, najžešće nasèrtahu neprijatelji na nova pismena — al zato, što ova bijahu temelj i uzrok ovih, kô što si mišljahu, pogibeljnih novotarenjah.

Naš Konstantin branjaše svoje sveto poduzetje: „brav se s nimi jako David s inoplemenniky, knižnymi slovesi pobèžd je, nareče je triezyčniki, jako pilatu tako napisavšu na titlè gospodni.“

Medju ostalim, štono se prigovara iz „žitia Konstantina“, tamošnjim propovèdnikom jest i to: da su puštali po ondašnje kèršćene žitelje žèrtve „tvoriti po pèrvomu običaju“ (mislim: poganskom) — zatim: ženitv bezčestnyh“ U pomanjkanju razgovětnijih i obširnijih spomenikah težak jest ovdè svaki sud. Šta se pèrvoga tiče — moguće je, da je ovdè ili ondè pokoj nazvèšćatelj, uvidiv, da nije moguće u jedan mah poganske običaje ukinuti, dopustio nègdašnje gostbe, kakve obdèržavahu Slaveni, podmetnuv im znamenovanje kèršćansko, ili pripustio okèršćene članove, na gostbe njihove poganske braće. Tà i sv. Pavao pisaše Korintjanom: „Ako vas tko od nevèrnikah zove, a vi hoćete da idete, jedite, što god vam se donese, nepitajući radi savèsti“ — jer ako se predmetno stvar uzme: „ni kumir, a ni žèrtva prikazata mu ništa nije“ (I. Ker. X, 29 i 27). Šta se drugoga tiče — mislimo, da ukor taj jeste posvema neosnovan ili izmišljen, ako bì se pod njim razuměvalo: dopuštenje mnogoženstva od strane latinskih svećenikah; ili, da bi, štono rěč, kroz pèrste gledali, da se medju rodjaci ženitbe sklapljaju, ***) ili da suprug može suprugu protèrati.

(Dalje slědi.)

*) Ovo mnènje nalazi se već kod Isidora Hispal.: „Tres autem sunt linguae sacrae: haebrea, graeca, latina, quae toto orbe maxime excellunt. His enim tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa ejus scripta.“

**) „Die panonische Legende . . . str. 38. —

***) Tako glasi edikt Boleslava českoga: „Dux Boleslaus praesentibus omnibus primatibus suis dedit praefato episcopo (Adalberto) secundum statuta canonum separare ea conjugia, quae infra parentelam contra sacram legem conjuncta esse reperirentur.“

Digitized by Google

Cèrtice iz pověstnice prosvěte.

(Konac)

Ova osnova, polag koje se je poslě ukinutih redovnikah imalo udariti po biskupih i ostalom světskom duhovničtvu, bila je sbilja vèrlo lukavo izvedena, te su sad poprimili sva srědstva, da ju izvedu. Prosjački redovi — to su bile dàkako gole kosti, na kojih im se nije htělo glodati; tu nije bilo nikakova dobitka. To znamo vèrlo dobro, kad bi bili Franciškani i Kapucini, došavši iz vanjskog prosjačenja, sve svoje vrěće u dèržavnu blagajnu izpraznili, da tim nebi bilo ništa pomoženo. Al ako nisu imali blaga, koje bi ih stèrmoglaviti imalo, pronajdoše drugih razlogah, zašto moraju pasti: velika šteta, koju redovnici svojim neženjenjem pučanstvu uzrokuju; nadalje, što ti redovi poljodělstvu i prometu mnogo rukah uzimlju; što službenici „praznověrja" puk povèrh toga, što ga dèrže u tmini, takodjer sišu svojim prosjačenjem — to su dosta jaki razlozi. U tu svèrhu pomagahu si osim toga izmišljavanjem najneslanijih okrutnostih, razuzdanostih itd., što su se tobož po samostanih činile; odtud sastavljahu pěsmotvore, igrokaze, romane *) i druge spisane nagèrde, te tako bi započet rat proti redovom, bili oni prosjački ili drugi redovi. Pèrvo, na što su velikaši prisiljeni bili, bilo je to, da su za položenje redovničkih zavětah stariju dobu oprědělili. To je već poněšto dělovalo i uztegnulo je redovnikom mnogo članovah. — Mnoge redovničke obćine su se tečajem vrěmena udaljile bile od duha svojeg pèrvog utemeljenja, a to je upravo bila voda na mlin filosofah i ministrah, koji su svaku sgodu za izvedenje svoje osnove pomnjivo upotrěbili. U to vrěme je sastavljen bio jedan odbor, sastojeći najprije s biskupah, pa kad to nije dosta bilo, kašnje drugi, sastojeći iz 4 nadbiskupa, narbonne-skog Dillona aix-skog Boisgelina, bordeaux-skog Cicè-a i toulouse-skog Brienna, koj bi, kao što govorahu, imao věrozakonske redove pregledati i obnoviti, pri čem je nakana ministrah, da se samostanska dobra na korist vlade uzmu, glavnu rolu igrala. — Gdě inače nije bilo nikakova razloga za popravljenje reda, tu je Brienne, prijatelj filosofah, umětno znao toliko razdora i nezadovoljstva u samostane baciti, da su někoji sami popravu tražili. — Više ženskih samostanah bilo je pretvoreno u zavode kanonisah, koje su najvećma u světu živěli, a osim križa, na vèrpci nošenog, nisu nikakovog drugog věrozakonskog znamenja imale. To je bio krasni izum, kojim je plemstvo za ukinutje pridobljeno bilo; jer je ovo tim dobilo srědstvah one kćeri, koje nisu za udaju imale miraza, a u samostan im se nije htělo ići, obskèrběti iz cèrkvenih dobarah; no filosofičkim ministrom je ipak ostalo na volji, da takove zaklade mogu opet proměniti, ili bolje u dèržavni džep spraviti. — Buduć da su kraljica i kraljević nad takovim preobraćenjem samostanah u krive zaklade svoju dopadnost pokazivali, prijahu takodjer mnogi prelati, kojim je više do dvora nego do svete stvari stalo bilo, tim promènam, tako da su po gděkoji někoje redovnike i duvne u kanonike i kanonise pretvorili. — Taj pregledajući odbor, koj inače nije ništa drugo bio nego izvèršitelj volje rationalističkog ministra Choiseula, ukinuo je sve samostane varoške, koji nisu više od dvadeset, a seljanske, koji nisu više od deset članovah imali, bez da se je uzeo obzir na njihovu korist i potrěbu u duhovnom obskèrbničtvu i odgojenju mladeži. Tako su osnove mudracah malo pomalo izvedene. Jedva je tomu bilo dvadeset godinah, što je započeta borba proti věrozakonskim redovom, te je već u cěloj Francezkoj bilo ukinuto petnaest sto samostanah. Da su medju timi samostani bili takodjer jezuitski, proti kojim je već prije u Španjolskoj i Portugalskoj bura dignuta, te da su filosofi sve moguće pokušali, da ih unište, razumije se samo po sebi, tim većma, što su upravo u Jezuitih svoje najveće protivnike viděli. *) — Pošto su ukinutjem samostanah osobito pako Jezuitah mnoge učiteljske stolice izpražnjene, nastojahu filosofi iz svih silah da svoje privèrženike i jednako s njimi misleće na izpražnjene stolice uzpèrte. Ako im to niti nije umah za rukom išlo, zato su ipak znatnih naprědakah načinili. Osobito nastojahu o tom, da u kuće velikašah za učitelje i odhranitelje tisnu svoje ljude. D' Alembert stajao je i ovdě na čelu, on je imao cěli izvěšćujući ured, koj se je protezao ne samo prěko Francezke, nego takodjer prěko cěle Němačke, Talijanske itd. Nebi čověk věrovao, kako su ti ljudi daleko dotěrali bili — ista Katarina II., carica ruska ponudila je bila d' Alembertu odgojenje carevića Pavla, što je on ipak srětno odbio — i kako su radili, da buduće naraštaje svojim naukom okuže. Luxemburžki „Journalist"

*) Komu nije poznata nagèrda „La religieuse Par Diderot." Ur.

*) Da je u poslu Jezuitah Friderik II. Voltairu i njegovim prijateljem mnogo jada zadao, to je poznato. Premda je prije sám sastavio osnovu, kako bi se samostani ukinuti, ili barem brojem umanjiti mogli, zato je ipak sám pridèržao Jezuite u svojoj zemlji, dočim je kazati običavao, da „njega, kao krivovèrca nemože sv. otac od zadate rěči rěšiti, kojom je u vratislavskom ugovoru obrekó, da će status quo katoličke vère u svojoj zemlji zadèržati.

Digitized by Google

od 15. stud. 1873. javlja: „jedan dèžavni knez ga je g. 1778. uvèrio, da je do onda sama Němačka prèko 400 odgojiteljah iz d' Alembertove ruke dobila.“ — Ako ktomu ono priračunamo, što je počinio Rousseau, kojega su odgojiteljna načela tamo smèrala, da se rodjeni u ćudorednom čovèčanskom družtvu čovèk odgoji bez svakog znanja i utiska vèrozakona, te da se puste razvijati u njem strasti, tako da ih kašnje nikakove istine niti prepisi vèrozakona neće izkoreniti moći; ako k tomu čovèk jošte doda nastojanja oekonomistah, koji su se osobito na prosti puk, na seljake i zanatlije obraćali, te tu nezadovoljstva, nevère itd. u najvećoj mèri nasijali: onda se čovèk nemora čuditi, što je nevèra, nenabožnost, skvarenje ćudoredja i nezadovoljstvo sve više mah otimalo, te se je u sve vèrste i stališe naroda uvukao duh nepokornosti proti svakom ugledu, duh opornosti i pobune, koj se je na skoro strahovitim načinom pojaviti imao. „Cèla mladež je na strani prevrata, jer ovaj njihovoj razmnivi i njihovim silam prostranije polje otvara, i s toga je nastala neobhodna potrèba, da se politička odnošenja promène. Sa svakim dozrèvajućim naraštajem doraste za obnovu četa poduzetnih drugovah, a sa svakim padajućim pada takodjer sgrada starog mnènja kat po katu; naše knjige su mladež od bogoslovnih i gradjanskih predsudah očistile, te se s čini obrazuje.“ — Ona se je izobrazivala, a njeni čini su u kèrvavih listovih francezkog prevrata zabilježeni.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Što su mnogi u nas željno izgledali — a možda po gdèkoji se i bojali — ono je, hvala našemu vèrhovnomu pastiru, postignuto: mi imademo u Zagrebu pučke misie. Dne 15. o. m. bio je svečani uvod misionarah u cèrkve; hèrvatski propovèdajuće, O. Basileja i O. A. Alliu uveo je u ¾8 satih sám preuzvišeni g. nadbiskup u naš pèrvostolni hram, pa zazvav pomoć duha svetoga i predav im s razpelom sve duhovno právomoće za vrème svoga svetoga dèlovanja, uputi se izpred oltara na propovèdaonicu, odkud je u kratkom, svèrsi odgovarajućem govoru vèrne, kojimi je veliki naš hram upravo dubkom napunjen bio, pozdravio i razloge naveo, koji su ga sklonili, da je po primèru toliko biskupah i on u svoju nadbiskupiju doveo ovo izvanredno srèdstvo, koje je kadro nehajne u vèrozakonskih stvarih uzdèrmati, hladne i mlačne ogrijati, revne i pobožne u svetih dužnostih objačati i podkrèpiti — a duševno mèrtve i mèrtvimi ostati pèrkosito želeće neškodnimi učiniti. — U ¾9 satih uveo je presvètli g. Ivan Kralj, biskup i veliki predstavnik Vrane primèrnim govorom němačke misionare, O. Klinkowströma, Schmude-a i Weissa u svečanom obhodu iz cèrkve sv. Marka u sv. Katarinu. Poslè uvoda započeše obadvoji misionari svoje sveto dèlovanje s uvodnimi govori, gdè su najprije nepobitnimi razlozi razpèršili sve predsude i uzbili sve prigovore, kojimi napadaju neprijatelji na pučke misie, pa onda nastaviše propovèdanja o najvažnijih i temeljitih istinah naše sv. vère. Hèrvatski misionari započeše u cèrkvi sv. Marie već 12., a němački u cèrkvi sv. Katarine 16. o. m. katechiziranje školske mladeži, gdè su se osobito pripravljanjem za spovèd i prijetje presv. oltarskog svetotajstva zabavljali. Cèrkve bijahu i tom prigodom vèrnim pukom napunjene. S veseljem možemo napomenuti, da su dèca na zadovoljstvo misionarah, utèhu učiteljah i na radost vèrhovnog našega pastira i prisustvujućeg pokožnog puka s veće strane vèrlo dobro odgovarala. Otci misionari znadjahu tako raztapljati mladjahna sèrca, da su i dèca i pritomni slušatelji suze od mila plakali. Toliko za sad; u budućem broju, pošto se misie dovèrše, — povratit ćemo se opet na ovaj velevažni predmet.

Iz Karlovca. Ovdè je većinom glasovah za dubovačkog župnika dne 16. o. m. izabran g. Mato Žubčić, dosadanji župnik na Kamenskom kod Karlovca.

J. J. — Iz Beča dne 10. travnja. Jučer, na drugi dan uskèrsa, dèržao je u ovdèšnjoj cèrkvi OO. franciškanah dèržave kapistranske svečanu službu božju presvètli O. Marijan Šunjić biskup panadski i apoštolski vikar za Bosnu. Rèdkost dogodjaja povuče nebrojenu množinu pobožna puka u veoma ukusno i sjajno ukusni hram božji. Samostanska cèrkva rečenih OO. franciškanah jedna je od najlèpših i najurednijih u Beču. To nevelim u obziru gradjevine nego u pogledu krasnoga nutarnjega uredjenja, kojim se u ostalom odlikuju sve nemalo samostanske cèrkve, koje sam vidio do sada. K tomu velelèpju spoljašnjega, čedno-sjajnoga, strogo surazmèrna i preukusna nakita, pridruži se lèpa i mnogobrojna kita bogato oděvena podvornoga svećenstva, zatim preeisborna cèrkvena glasba. To je pèrva žèrtva, koju je presvètli O. Marijan kao biskup svečano Bogu prikazao i mogaše se doista svakomu svećeniku gospodovu čitati s mila onoga njegova lica, za same službe božje i nakon nje, nèka nebeska radost, u kojoj mu moradè da zapliva bogoljubna duša njegova srèd onoga móra pobožnosti i ljubavi, koje ga okružavaše s bliza i s daleka, ovamo veselo služena od same braće reda svoga, a onamo obkoljena od tisućah svèta stranoga roda i jezika, nu obćeća s njime onim otajstvenim srèdstvom sporazumljenja, kojim razumije kèršćanin kèršćanina od jednoga kraja

Digitized by Google

světa do drugoga — angjeoskim jezikom občine svetih. Lěpo bijaše pogledati kod apoštolskoga blagoslova na koncu službe božje na kolěnih tisuće Bečljanah, što no su u šarom raznoličju spola, stališa i oděla gusto prikrili sav prostor ovelika hrama a iznad svih uglednu, dostojanstvom i pobožnošću sloveću osobu našega zemljaka. Poslě službe božje jedva se mogaše rěšiti děčice, što no biše navalila u sakristiu, da mu cělivaju ruke.

Ovdě su sjajnim načinom za velike nedělje obavljana sva otajstva muke Spasitelja našega, počamši od uzvišenih jadah Jeremijinih do radostne slave uskèrsnutja. Tud se napreže sva velebnost cèrkvene umětnosti i pèrvi ugledi propovědnice prosipaše na sve strane biser blagoréčja svoga. Pobožnost ovdašnjega puka odèržala se je i do dan danas; i ovo, što danas vidimo i čemu se na pèrvi mah doista diviti moramo, bit će još samo ostanci onoga, što je nègda bilo u sèrcu i na licu, i što da se s nova probudi i obživi, zadaća je — velika i težka, ali častna zadaća cèrkve. Pogana pera, premahivanje materialnosti, zadalo je i ovdě težke rane ćudorednosti puka, koje će biti velike muka izvidati. Onaj otrov, kojim su novi romantici u Francezkoj zadojili i otrovali sve vèrste pučanstva i sva odnošenja života, te si za nagradu stekli danas bogatstvo a sutra prokletstvo svoga naroda, — taj otrov počima se sada, nakon dokazane već dovoljno njegove razvratljivosti, i ovdě posve izvorno cěpiti na duhu ovdašnjega pučanstva, i to upravo izrod-cěpovi, kidanimi sa stabla njegova sobstvena života. Nebijaše dosta tudjega pogubna upliva; narod mora da se utopi i zadavi upravo u svojih sobstvenih grěsih — da se otruje svojim otrovom. To su novi romani, kojimi puni svoje listove ovděšnja povrěmena štampa, te njimi pita gladno hlěba i putena škakljicanja ovo žiteljstvo; to su novi tako zvani pučki kazališni komadi, koji su se sdružili s ovom kalnom, trulom i kužnom književnošću, da upravo utamane i palědiju iskru ćudorednosti u narodu.

Reći će tkogod: a što ti plačeš za tudjimi nosili; što je tebe briga za druge; meti sám pred svojimi vrati. Spada na mene kao na čověka kèršćanina, požaliti svakoga brata, koj je po mom uvěrenju na bèrdjavu putu; a spada i desetputah više s toga, što znam, da někim zlokobnim větrom taj otrov i do nas dopire, prětеć tamošnjimi grěsi kao cèrnim jatom kobilicah poharati nam još dosta lěpo polje našega moralnoga života. Što dakle rekoh, nerekoh da gèrdim i ozloglašujem, nego da sjedne strane požalim, što na narode inače čestite i vrědne, kao što ih je Bog svuda stvorio, oboruža vrěme i snjime nastavše opačine sobstvene sinove, nesdušne zabioce lěpih svojih umnih darovah, — oboruža ih, da kopaju propast pod svojim narodom i domovinom; a s druge da opomenem nebi li se tudjim priměrom drugi opametili.

Kakovu i koliku zadaću imadu tude dvě najjače poluge života narodnjega: cèrkva i škola, to svaki jasno vidi kod nas, gdě je inače narodna književnost slaba, da i posebnik uzmogne baciti po koje zèrnce zdrava i dobra sěmena medju narod; valja nam se upravo izključivo obratiti na one dvě vladateljice duha čověčjega i od njih spas naš izgledati, ostavljajuć ono drugo našoj slaboj ali hvala Bogu trěznoj i zdravoj književnosti, da ona, gdě uzmogne, dopuni.

Od školah, kao što su s nova uredjene — koli pučkih toliko i gimnazijalnih — imademo se mnogo nadati. S druge strane s veseljem primećujemo, da se i cèrkveni život novom snagom, novim zamašajem svojih pèrvobitnih krěpkih silah buditi počima; da se u žilah toga silna těla kreće ona zdrava kèrv, koja je dosada istina poněšto spavala, ali hvala budi Bogu, još nikakve bolesti neizrodila. Nadamo se najprije, da će mladež duhovna uza novo poduzetje, napomenuto u 13. br. ovoga lista, ostati kod izdavanja lěpih Schmidtovih pověstih za mladež. Ja sam već jedared rekao, da nije moguće još za sada proračunati, koliko su ti spisi proizveli dobra u narodu našem. Nadalje zaslužuje osobitu pozornost novo književno poduzetje g. župnika Vukovića. Obični dosada kod nas način izdavanja propovědih cèrkvenih, gdě je svaki pojedinac uzimao u područje svoga dělovanja sav koliki godišnji cyclus nedělah i svetkovinah, jest posao, koj svojom ogromnošću gotovo nadkriljuje sile pojedina čověka; ako neće da budu goli prevodi ili propovědi polag običnoga kalupa, nego poučenje proračunano u svakoj rěči na osobite prigode i okolnosti slušateljstva i u kom je savěstno i strogo pažena ekonomia vrěmena, i čuvstvah sèrca čověčjega, da se ništa neizgubi, ništa u zalud nerekne; jer je vrěme silno, misli i čuvstva ljudska uzdermana; treba lěka sigurna, lěka u bèrzo. U tom obziru, to jest što se tiče načina, dèržimo da je g. župnik udario putem najboljim, koj se samo pomisliti može. Naći će se u mnogih i mnogih svećenikah pojedinih propovědih, koje su osobitom možda pomnjom radjene u duhu gore više od nas razloženom. Same o sebi takove propovědi poginule bi bez ikakove koristi, dočim će ovako rešiti lěpi věnac cèrkvenoga govorničtva, što ga nam je naumila zaplesti rodoljubiva i bogoljubna revnost g. župnika; o kojega cělu tim lěpšu nadu gojimo, što ga i osobno poznajemo. I tako evo neima pogibelji, kao što su se mnogi pobojali, da ćemo posve zaspati; jednim se barem svakda okom bdije nad dragim blagom miloga našega jezika, koj na ovom novom polju radnje imade dvostruku dražest: jedno, što sjaje svetinjom stvari božanstvene; a drugo što mu je lěpo i na sviuh nas veselje i utěhu, uhvaćena sdušno nit dosadanjega naprědka.

Pokus, što no se učini za podporu katoličkih cèrkvah u Bosni putem bezplatnih misah, izpao je veoma dobro. Veselje je čuti i viděti, kojom su revnošću tu stvar prigèrlila i ostala naša braća Slavjani. Tako evo imadem pred sobom list iz B. Bistrice, u kom mi se

Digitized by Google

javlja, da je tamo uzeto u to ime zasada 218 misah i ište se još jedanput toliko. I u Zagrebu, čujem, da ih je lěp broj razděljen. To su sve stvari, o kojih se svako rodoljubivo sèrce s nova oporaviti i u bolju budućnost pověrovati mora.

Iz Lucerna. U nedělju Laetare posvećen je uz veliku svečanost naimenovani baselski biskup.

Iz Francezke. Prije několiko tjedanah pokopana je u Lunevillu milosèrdna sestra, koja je njegujući u vojničkoj bolnici bolestne vojnike kužnom groznicom spopadnuta preminula. Njeni lěs slědjaše jedan odděl dragonerah, lancierah i topdžijah i zapovědajući general s cělom svojom pratnjom. Na njenim grobu rekao je sám general slědeće osmèrtno slovo: „Nije ovo nikakov velikaš ovoga světa, kojemu poslědnje počitanje izkažujemo, nego je ovo krěpostna i pobožna žena, jedna od naših milosèrdnih sestarah, kojoj naš poslědnji s Bogom velimo. Tko umě bolje nego mi vojnici milosèrdnu sestru cěniti! Zar nju nekite krěposti, koje i nama dolikuju, kao što je zatajanje samoga sebe, preziranje opasnostih, požèrtvovanje života u izpunjenju svojih dužnostih. Svete, plemenite, sèrčane sestre, koje se svuda nalaze, gdě valja kakovu nevolju ublažiti, proti kakovoj kužnoj epidemiji se boriti. One nisu s nami samo u bolnicah u domaćoj zemlji, nego takodjer u Algiru u naših najdalnjih naselbinah, dapače medju istimi ruskimi topovi pred Sabastopolom. Na naših kèrvavih posteljah vidaju nam rane, dočim nas svojimi krotkimi rěčmi podtiču, da se uzdamo u našu sudbinu. Kad nam zadnja ura udara, zastupaju nam naše obitelji okó nas, pružaju nam svoju pomoć kod umiranja, i zatvaraju nam pobožno oči. Nò žalibože! odviše često pogadja nemila smèrt i milosèrdne sestre u izpunjivanju njihovih andjeoskih dužnostih. Kužna bolest, posrěd koje se nalaze, hara medju njimi jošte većma nego medju nami. Junačke žene! doista bolnica je ono polje, gdě si plemenitom borbom slavu sbirate! Sestra Klara, vèrh koje se evo grob zatvara, izvèršavaše sve one krěposti, kojimi se odlikovaše sv. Vincenc od Paule, ovaj pučki utemeljitelj milosèrdnih sestarah. Kao mnoge druge, tako je i ona jošte u cvatućoj dobi kod bolestničke postelje smèrt stekla; da bolestnika spasi, žèrtvovala je zanj svoj život. Ostaj s Bogom, sestro Klara! Kao cěla tvoja sestrinska obćina, tako spadaše i ti u našoj vojničkoj obitelji. Milosèrdje, ovaj uzvišeni izlěv kèršćanstva, načinio te je našom ljubljenom sestrom. Dočim si nas s požèrtvujućom ljubavlju gojila, pozvao te je Bog k sebi. Sad, angjeo božji, molit ćeš se bez dvojbe u Boga za svoju braću, vojnike. Ostaj s Bogom sestro Klara, ostaj s Bogom i u njihovoj uspomeni.“

Iz Pariza. Medju ostalimi propovědnici, koji su se ove korizme u Parizu odlikovali, jest takodjer, karmelita, O. Herman, bivši prije židovskog věroizpovědanja i virtuoz na pianu; on je imao isto tako mnogobrojne slušateljstvo u St. Sulpicu, kao što O. Felix u u cèrkvi Notre-Dame. Što Hermanovim propovědim osobitu privlačivu silu daje, to su vlastita izpovědanja. S dětinskom skrušenošću i pravom kèršćanskom poniznošću izpověda on svoje grěhe i slabosti, kako n. p. da se je u Rimu u urotničtva upuštao, kako sè je bio, osobito u Beču bacio u naručje požudnog življenja. Poslě prodike udara propovědnik u orgulje, pa šta je rěčju započeo, dovèršuje umětnošću, u kojoj se polag majstorovih rěčih, dostojanstvo čověka najvećma očituje.

Iz Španjolske. Protest papin proti prodaji cèrkvenih dobarah nije jošte oglašen. Buduć da je vlada doznala, da ga papa od svoje strane oglasiti hoće, s toga je gospodinu Pachecu u Turin bèrzojavni glaš poslala, gdě mu preporuča, da svoj put čim prije u Rim pospěši, te da sve što je moguće tamo ràdi, da se to oglašenje zapréči. Kažu da je naputak, g. Pachecu dani u miroljubivom duhu sastavljen.

U Ameriki imadu Jezuite, polag „New-Yorker kat. Kztga,“ 15 kolegijah sa 87 profesorah i 2500 učenikah.

Proměne u biskupiji djakovačkoj.

P o s t a o j e:

Gosp. Latković Florian, dosadanji duhovni pomoćnik u dolnjem Oseku, vojničkim kapelanom kod brodskih krajišnikah, za sad u Erdelju.

P r e m ě š t e n i s u:

Gosp. O. Florian Turány, redovnik dèržave kapistranske, bivši duh. pomoćnik u Vèrbici, opozvan je u samostan i odredjen u Iloku za organistu;

„ Krasnik Luka, duh. pomoćnik, iz Babine-Grede u Vèrbicu;

„ Tombor Ivan, duh. pomoćnik, iz Gradišta u Babinu-Gredu;

„ Jurkovič Eduard, duh. pomoćnik, iz Petrovaradina u doljni Osèk;

„ Mihaljević Ivan, duh. pomoćnik, iz Rume u Petrovaradin.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 17. — TEČAJ VI. U SUBOTU 28. TRAVNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for· 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Za proglašenje dogodjaja, kojim je nauk o neoskvèrnjenom začetju bl. Děvice Marie uzvišen na čast prave i temeljne věroistine sv. rimo-katoličke cèrkve.

Vèrhu svakog puka, i svakog naroda imala sam pèrvenstvo. Sirah 24. 10.

(Konac.)

Ali nesamo ovdě na zemlji je vrěme proslavlenja Bogorodice, vrěme svečanostih i duhovnog veselja, nego bezdvojbeno takodjer u nebu. Svi sborovi sv. duhovah raduju se novoj pobědi, koju je njihova kraljica Maria na zemlji vèrhu paklene tmine opet izvojevala, i meni se čini, kano da u duhu čujem ove nebeske sborove, kako opetujuć pěvaju one pobědonosne pěsme, koje su stanovnici Betulie slavodobitnoj, i hrabroj svojoj Juditi pěvali: „Ti si dika Jeruzalema, veselje Izraela, i poštenje svoga puka.“ — „Čast i dika budi tebi o Mario! koja si bez grěha začeta.“ — Stari patriarche se raduju, kao njezini praotci, i želje joj srěću, što je premda rodjena iz njihove kèrvi, ipak prosta ostala od njihovog grěba. Někadašnji proroci se takodjer raduju, što su kroz mnogo věkovah u njoj predvidjali onu děvicu, koja će se sjajno, kano vedra zora, lěpa kao měsec i izabrana kao sunce ukazati, i strahovita biti neprijateljem svojim kao naoružana i ratoborna vojska. Apoštoli, mučenici, biskupi, spovědnici, děvice i sva slavodobitna cèrkva priznavaju i uzveličavaju zajedno sa vojujućom jošte cèrkvom visoke i slavne prednosti kraljice nebeske. I iste stradajuće duše u očištilištu udioničtvola su u milošćah ovog na nebu i na zemlji proslavljenog svečanog dana. O kak ohladjujuća i okrěpljuća rosica morala je padati ovaj dan vèrhu gorućeg njihovog plamna! I kolikim izmedju njih je preodičena ova Děvica tog obće veselog dana opozvanje iz progonstva, i oslobodjenje iz nadoknadjujućeg zatvora njihovog izprosila tako, da su mogle već isti dan u nebesko kraljestvo stupiti i u slavu svoje osloboditeljice zapěvati: „Čast i dika budi tebi Mario, koja si bez grěha začeta.“

Svečano uzvišenje neoskvèrnjenog začetja bl. Děvice Marie na čast prave i temeljne věroistine, je bezdvojbeno veliki i nabožni dogodjaj, koj će u pověstnici světa i cèrkve sačinjati veliku i znamenitu dobu. „Što je neznatno i bi reć ništa u očih světa i njegovih mudracah, to je Bog izabrao, da osramoti ono, što se čini veliko“; ova izrèka sv. Pavla ima se sada u podpunoj měri obistinìti. Neglede6 na izvanredne milošće, koje je Bog s ovim dogodjajem skopčao, lahko se uvidja, koliko se sadèržava srětnoga blagoslova, i koliko nebeske jakosti u istom dogodjaju, jer je u njem stavljena slava věre i slava ljubavi.

Premda se ona stopram vrěmena, u kojih se ima antikèrst roditi, u sv. pismu opisuju kao vrěmena, kad će sva věra izčeznuti, i sva ljubav ohladiti; to ipak već i mi u naše doba istinito potužiti se možemo vèrhu izčeznutja sv. věre, i ohladjenja kèršćanske ljubavi. Nu neka je medju světom i izčeznula věra, neka je i ljubav ohladěla kako mu drago; u cèrkvi ipak božjoj sjaje i plamti ovaj sveti oganj u pèrvobitnoj jakosti apoštolskih vrěmenah, i čim veća je nevěra i pakost světa, tim jače plamti u sv. cèrkvi sv. oganj věre i ljubavi. I ovo svečano uzvišenje neoskvèrnjenog začetja bl. Děvice Marie na čast prave i temeljne věroistine je nedvojbeno očitovanje ove věre i ljubavi, i zajedno srědstvo, kojim će pomračeni u věri, i hladni u ljubavi svět za sv. věru, i sv. ljubav opet oživěti. — Dočim su krivověrci i nevěrujući ovoga světa valjda već poslědnji preostatak svog kèršćanskog duha i odgojenja prěko broda svog življenja bacili, i sve možda temeljne članke věrozakona jurve zatajili;

Digitized by Google

izrekla je sv. mati cèrkva, koja s Mariom sve rěči Gosponove u sèrcu sakrite čuva, ono u grudih svojih od starine gojeno pobožno vèrovanje: da je Maria bez ljage iztočnoga grěha začeta, za pravu i temeljnu vèroistinu. Po tom pako ukažuje se sv. mati cèrkva upravo u ovo vrěme, koje svaku višu cèrkvenu vlast prezirati nastoji, kao povlaštena od Boga jedino neoprovèrziva naučiteljica čověčanstva. — Doista u cèrkvi je još i dan danas samo jedno sèrce i jedna duša; toga radi je rěč, koju je naměstnik I. Kr. kao srědište jedinosti věre izustio, dovoljna za svaku dvojbu u svakom katoličkom sèrcu nemoguću činiti. Nam pako nepreostaje drugo, kak odgovoriti jošte na pitanje: koja je sada dužnost sviuh pravih štovateljah bl. Děvice Marie? Dužnost naša je pèrvo: da se svi veselo i jednoglasno u věri sv. cèrkve složimo, te tvèrdo i stalno věrujemo, da je Maria bez grěha začeta; a drugo, da ovu bez grěha začetu Mariu još iskrenije ljubimo, nego li do sada, za da po ovoj ljubavi naprědujemo i u ljubavi njezinoga božanskoga Sina. Najznamenitiji pako čin ove vère i ljubavi je, živo i neprestano moliti, da se posrědovanjem neoskvèrnjenog sèrca Marie svi grěšnici k Bogu obèrnu, i da se oslobodi narod čověčanski od strahovite propasti, u koju je pao po grěhu i nevěri. Sv. mati cèrkva pozvà nas na to već po sadanjem sv. jubileumu, a po svečanom uzvišenju neoskvèrnjenog začetja preporučuje nam to isto mnogo prešnije, i podaje nam u milostivnom sèrcu Bogorodice sigurno jamstvo, da prošnje naše uslišene budu. Mi ništa učiniti nemožemo, što bi milostivnom ovom sèrcu naše obće majke ugodnije, što bi Bogu povoljnije bilo, kak revno sudělovati, i neumorno moliti za obèrnjenje grěšnikah i nevěrnikah; jerbo žestoko ljubi Maria njihove duše, i skèrbljivo pazi na pogibelji, u kojih bi mogle za uvěke propasti; i čim se većma udaljuje grěšnik od Boga, i čim se većma približuje propasti věčnog pogubljenja, tim veće je milosèrdje njezinog prečistog sèrca prema njemu; ona bo znade, koliko je tèrpio za duše čověčanstva njezin božanski Sin, i koliko je tèrpěla ona sama, kad je stala pod križem probodjena mačem žalosti.

Nama je poznato milostivo sèrce bl. Děvice Marie, i mi znamo što ovo od naše prema njoj vère i ljubavi zahtěva; s toga smo ju tisuć putih jurve molili i nazvali ju govoreći: „Izkaži se, da si nam mati"; nu nikada tako prešna, nikada tako potrěbita nije nam bila pomoć njezina kak upravo sada, gdě narod čověčanski stenje pod brěmenom svakojakih nevoljah, i da medju tolikimi i toli mnogovèrstnimi samo někoje napomenem, to su svakojake pogibeljne bolesti, a medju ovimi ona, koju krateljem iztočnim nazivljemo, i koja je od malo godinah prolazeća od dèržave do dèržave i kod nas se pojavila ter više stotin tisućah ljudih ugušila, bez da ju je moći kojim načinom zaustaviti, ili pako obće uspěšan lěk proti njoj proiznaći: k ovoj nevolji pridružuje se druga sastojeća u žestoko ogorčenom ratu izmedju najuglědnijih i najsilnijih narodah našega věka i světa, koj je na sve spreman, ako nam milošća božja u pomoć nepriskoči, sve duhovno, i tělesno dobro sve uništujućom olujom poplaviti, i cělu Europu u bezdno nesrěće stèrmoglaviti; a bez toga nas često pohadjaju zločeste i neplodne godine, usled kojih pojavì se glad u mnogih stranah, i u nas je dražina tolika, da nije moguće pribavljati si barem neobhodno potrěbita; vèrhu ovih nevoljah vlada jošte, u ovo osobito doba, ona tužna i nesrěćna istina, da se ljudi negledeć na tolike i tako težke biče, kojimi Bog kazni narod čověčanski, niti nepobolšavaju, niti k Bogu, od kojega su odstupili, nepovraćaju; već od dana do dana u bezbožnost, razuzdanost, i konačnu nevěru sve to dublje propadaju.

Drage i vèrne duše! u ovom tako žalostnom, i tako nesrětnom stanju čověčanstva, neimamo sladjeg ufanja, neimamo sigurnijeg utočišta, nego u presmožnom pokroviteljstvu bl. Děvice Marie, koja je u svako vrěme bila zdravje bolestnih, utěha nevoljnih, i pomoć kèrštenih, i po koje mogućnoj prošnji i zagovoru dobivamo sve, što sami po sebi dobiti nemožemo. Ovo pak pouzdanje naše tim većma raste u grudih naših, čim smo po neoprovèrzivoj rěči svete cèrkve stalno spoznali, da je ista bl. Děvica Maria otcu nebeskomu toli draga i povoljna bila, da je pri njemu sama i jedina ona zaslužila prosta i slobodna ostati od ljage grěha iztočnoga, komu je podvèržen, počamši od Adama, sav narod čověčanski. Utecimo se dakle k ovoj blaženoj i neoskvèrnjenoj Děvici, i molimo nju sa sv. Alfonsom govoreći: „O neoskvèrnjena Mario, kraljice naša! mi se iskreno s tobom veselimo, da te je Bog s tolikom čistoćom nadario i zahvaljujemo našemu Stvoritelju, da te je od svake grěšne ljage čistu občuvao! mi želimo, da te cěli svět spozna i časti, kao onu světlu zoru, koja je uvěke kitila božansku diku, i kao onu izabranu zveličenja barku, koja je uvěk od obćeg grěšnog potopa sačuvana ostala. Mi želimo, da te cěli svět upozna, kano onu bělu liliu, koja si medju tèrnjem Adamove děce, u grěhu i neprijateljstvu božjem rodjene, sama čista i neoskvèrnjena, ter istinito od svoga Stvoritelja obljubljena bez grěha začeta, i koja si po nadahnutju Duha sv. bez prekèršenja svojega svetoga děvojačtva prijela I. Kr. Spasitelja světa! dopusti dakle, da

Digitized by Google

te slavimo ti sladka, ti ljublena, ti prečista Děvice Mario! — O Mario poglej na nas s okom tvoje milosèrdnosti, i izlěči nas! — O kraljice naših sèrdacah, obèrni k sebi i naša nevaljala sèrca! O Děvice, koja si od pèrvog časa svog života čista i lěpa pred božanskim okom iskazala, smiluj nam se, koji ne samo da smo se rodili u grèhu, već koji smo i po svetom kèrstu naše duše sa grěsi okaljali. Nijednu milost nemože ti Stvoritelj tvoj uzkratiti, kad te je za svoju milu kćerku, obljubljenu zaručnicu, i blagoslovljenu majku od věka odabrao, te zato od svakog grèha odrěšio, i svemu stvorenju na zemlji i na nebu predstavio. — O Mario bez grèha začeta! mi te molimo izprosi nam u nebesih milošću, da po I. Kr., sinu tvojem dragom na sve věke zveličeni budemo; poděli sèrcem našim onu stalnost, da uvěke na tebe pobožno i zaufano mislimo; prikaži nam dobrotu svoju, po kojoj se ti sama iz nas nikada spozabiti nećeš. — Molimo te takodjer, da po mogućnom tvom zagovoru za sve grěšnike i nevěrujuće milošću obèrnjenja i zveličenja izposluješ. Amen.

Pozdrav sinovski majki Bosni.

D B. — Da je pozdrav ona električna žica, koja sèrca naša i na daleko rastavljena kruto skapča, to najbolje shvaćaju milokèrvni roditelji, kad od svog harnog poroda iz udaljenih zemaljah primaju pismene oli ustmene pozdrave; jer, premda se u njih onda s jedne strane radja žalostna uspomena iz dubine sèrca iskipivših, često opetovanih uzdahah: s Bogom, s Bogom! u sto dobrih časah! ipak sèrce sa sèrcem tako těsno spojit običaju, da izmedju njih u trenutku oka sav prostor kopnine i mórske pučine ili izčezne, ili se bar u bèrzojav, telegrafičkomu nalik, stopi. Svědoče nam i životopisi glasovitih na světu ljudih, da mnogi na polju svake vèrste radinosti, ovakovom iskrom kano od mèrtvila prenuti, uzpeše se na vèrške podpunosti klasičke; drugi zanešeni suvišnjim uzhićenjem, oli cèrnom žučju opojeni, stekoše za svoje junačtvo homeričke pohvale. A tko bi prebrojio, kolike gorke suze je otèrla, koliko li ucviljenih sèrdacah utišila ova iskra nebeska?

Ja se, mila majko moja Bosno, dobro spominjem, kako si Ti, pušćajući od sebe svoje milovanje u susědnu Djakovštinu, za primit s. posvećenje biskupsko, suzami oblivena krilila staračke ruke, i svim na světu ga zaklinjala, da se njegovo putovanje zimus dalje od Djakova nikako neprotegne. Ja vidim i sad iz daleka, kako Ti brojiš gorke čase na tužne sate, a ove na cèrne danke, kad ćeš ugledat kroz guste vèrhovinah bosanskih oblake svoje žarko sunašce: i čim ti se to na dulje odgadja, tim se u briźljivome sèrdašcu tvome ostaréla kèrvca sve to više mèrzne. Odkud, da me nebi prilo blago, s kojim si me odhranila, materinsko mlěko, šaljem ti sinovski pozdrav, ne bi li ovom pomašću omekčao tvoju ljutu ranu, koju ti zadade udarac nemal troměsečnog već udaljenja od tebe tvog dragog, i od Boga ti darovanog biskupa Mariana Bona None; digni iztèrzane od brige oči, protari těme, osvěsti se, prigni sluh, čuj šta ti veli sinovski pozdrav.

Po obavljenom posvećenju u Djakovu, tvoj Marian odputovo je preko Slavonije, Hèrvatske, Kranjske, Štajerske, slavne Austrije upravo u Beč. Ove čestite zemlje, tvoje su od prastare dobe milokèrvne posestrime, i tvome sjajnome putniku kano njegova domovina. Žao mi je do dragog Boga, što si od četiri stolětja pod poganstvom čameći zakèrljala, i vid zatupila, pa ne vidiš jadna, kako su u ovih tvojih posestrimah dětići podrasli; kako su ih njihove majke sladkim mlěkom spasonosne věre, svetog gostoljubstva, razbornog svojstva, i svake lěpe umětnosti odgojile. Ne mogu da ti ne napomenem ovdě štokoje posebnosti, podobne za razdèrmati tvoju materinsku dragost.

Ako može što manjkati čedu u utrobi svoje mile majke, to se je isto moglo sgodit i tvome Marianu kroz dvadeset dnih svog bavljenja u gradu od milinja tvog biskupa Strosmayera. Ja bi istinito pao u mèrtvu nesvěst, kano Sofista pred Hannibalom, kad bi pred Tobom, majko, hotio nabrajati diona zanimanja, koja blaga ta duša na podporu tvoje bědne starosti, na pokrěpljenje tvog čistog věrovanja, i na těsnije tvoje upoznanje s posestrami, naměnjavati neprestaje.

Ali imam još gděšto kazivati. Ti znaš majko, kako gvozdoteg mèrvice i žice želězne, a smolostinka havolička sitne trunke, i slamke k sebi privlači, tako uprav krotkost tvog Mariana, kud ga put nanese, vuče k sebi slavne sinove tvojih posestrimah. Dopade on nenadno u župničke kuće u Govčinu, Sibinju, Cèrniku, Raiću, Lipovljanih, Kutinji, Ludinji, i t. d. i evo gèrnu tamo jatom činovnici i gradjanski i vojnički, učitelji i učenici ukupno, za prikazat mu svoje podvorenje i uslugu. A braća župnici i redovnici, kano da su službenim poklisarstvom prije izvěšćeni, ne samo hèrle ozebla ogrijat, umorna izpokojit, slaba po-

Digitized by Google

krèpit, no još više skèrbe se putniku u buduće sve za putovanje prigotovit; a gdè im to nemogaše za rukom izaći, oni svoje konje, i kola dragovoljno mu ustapaju. Od milinja, majko, Ti bi se pomladila, kad bi viděla, kako ga svojad pitomo gèrle, bratinski cěluju, i svi jednim glasom proklinju prešno putovanje, koje im kradjaše željno dočekane čase, te nemogahu s njim dulje obćiti.

Istina je: dugi pozdravi dosadni su; no ja nesměm mimoići krasne gradove Beč, i Zagreb zato, što je tude tvoj Marian još u svojoj mladosti pèrvu luč izkustva umstvenog i jezikoslovnog steko; za tim, što je pribavio i sebi i Tebi prijatelje, muže najodličnije od svakog stališa i dostojanstva. Valja da mi věruješ, što ću ti ovdě reći; svědok sam očevidni. Prijatelji tvoji, i tvojih posestrimah kako s radošću štuju tvoju novu srěću u Marianu, tako sa žalošću pomnjivo razpituju za tvoju bědnu starost; za rane tvome jedino spasonosnom věroizpovědanju poluměsečtvom nemilo i svetogèrdno zadate; za nova zidanja svetih hramovah, samostanah, i učionicah; za podučavanje novo mladih tvojih tićah u milome gnjezdu Diakovu. Ja motreći kako tvoji ovdešnji prijatelji, na samu slutnju tvoje bolje budućnosti, sladko sa zubih ožimaju ustne, pomislio sam istinito. da si Ti starom věštinom občarala svoje drage posestrime.

Ma nuh! šta mi pade na pamet? ovaj pozdrav imate u sèrce ubit. Budući bo Ti u obrazu stidljiva, u imanju uboga, u nauku tupa, a u ćudi pražeća, skončat ćeš prije vrěmena dane svoje starosti, domišljajuć se: kako bi vratila svojim posestrimam bar ujam od zajma, što bi hotila, to neumiš; a što bi umila toga neimaš. Ne směm te učiti, majka si mí; no směm ti napomenuti, makar me i pokarala „kud majka bije, tud koža tije *)." Dèrži se obèručke svoje stare poslovice: „ljubav za ljubav" samo nek ona prava bude, od koje se drugo nemože roditi, nego ljubav. — U Tebe ima dosti čistoga zlata, i dragog kamenja; ova zato što su od četiri stolětja u zemlji zakopana, nisu izgubila svoje prirodne dragocěnosti, nego pod okvirom sigurnosti sačuvana su bolje od zloduhog vihra ljudskih izmišljotinah. Tvoje bogatsvo u vèri, i prostota u javnoj službi, s kojom Boga samo iziskuješ, a čistoća u odluki, s kojom njega shvatiti nastojiš, jesu tvoje blago neprocěnjeno; samo ga, Ti majko, stavi na nove uboge žèrtvenike, koje si od skoro zidati započela, i na one stare još premnoge na neoblanjanih daščicah sklopljene, i na jaslice marvinske, oli uz stabla pod golim nebom prislonjene, pak s tvojom nevinom děčicom po starome običaju na koléna u blato klekni; digni to blago tvoje k nebu, i naměni ga za svoje drage posestrime: Bog u jaslicah rodjeni, i na tvèrdu križu pod golim nebom umèrvši milosèrdan je, primit će ga dragovoljno; a posestrime su milokèrvne, pogledat će na tvoju golotinju.

*) Tusti se.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

U ovo vele kritično doba sědjaše na stolici Petrovoj jedan izmedju najvećih papah, koji cèrkvom božjom upravljahu — Nikola I. (858—67). On imadjaše vojevati s razuzdanimi boljari i vladari, tè s podlimi prelati; al njegov pronicavi duh, njegova željezna odvažnost svagdě pobědu odèrža, tè papinsku vlast znatno umnoži. Dočim lukavomu Fotiju podjè za rukom izvesti svoje nakane u někoj mèri, nastojaše revni papa, da što više naroda iz njegovih spletakah iztèrgne. Slaveni mu dadoše priliku.

Kô što je Rastislav o tom nastojao, da zemlju svoju odvèrne od právomoćja němačkih biskupah, a uz to od gèrmanskoga vèrhovničtva: uprav tako utečè se Bogor kao k papi, tako i k Ljudevitu němačkomu; na taj korak prisili ga věrovatno postupanje Gèrkah, koji kroz svoje misionare gledahu ujedno politički podćinit si bugarsku zemlju; uz to valjda poplašiše ga zli plodovi, kojimi je netom uvedeno razkolničtvo u iztoku roditi počelo. Bilo kako mu drago, toliko je izvěstno, da je jurve g. 865 bio ukinut savez s Carigradom, gèrčkim svećenikom s veće strane odlazak naložen — tè jedno poslaničtvo odpremljeno k Ljudevitu, a drugo k Nikoli.

Slědeće godine (866) dodjoše bugarski poklisari u Rězno, kako nam svědoće fuldajski lětopisi: „Legati Bulgarorum Radesponam ad regem venerunt, dicentes: Regem illorum cum populo non modico ad Christum esse conversum, simulque petentes, ut rex idoneos praedicatores ad eos mittere non differet. Rex Ludovicus petitionibus annuens: Emericum (Passovskoga biskupa) cum presbyteris et diaconibus ad propagandam fidem catholicam praefatae genti destinavit." Prinesci budu takodjè sakupljeni, da se ta misia, što

Digitized by Google

svetačnije odpremi, i obskèrbi; medju to moradè se s puta vratiti: ili što nemogaše kroz neprijateljsku zemlju proputovati, ili što već rimski propovědnici u Bugarsku nadodjoše.

U kolovozu naime iste godine dodjoše ini poklisari u Rim, koji prikazav papi oružje Bogorovo, kojim buntovnike pobědi, umoliše ga, da bi ih pod svoje okrilje primio, tè poslao im sposobne navèstitelje věre Isusove. Nikola znamenitost ovoga koraka uvidiv: „Sedis apostolicae missos: Paulum Populoniensem, et Formosum Portuensem magnae sanctitatis episcopos . . . ad gentem illam ire decrevit.“ (Anast. Bibl.) Ovo porodi u Ljudevitu nepověrenje prama Papi, tè radi toga odpremì poslanike u Rim: „Hludovicus vero Italiae Imperator hoc audiens, ad Papam misit iubens: ut arma et alia, quae rex Bulgarorum S. Petro miserat, ei dirigeret. De quibus quidem Nicolaus Pontifex ei consistenti in partibus Beneventanis (kamo bì početkom prosinca došao) transmisit, et de quibus excusationem mandavit.“ (Ann. Bert.) Věrovatno htědè uza to i pisma Bogorova, ili njegove naručbine saznati, al ga papa utaložì. Medju to ga opet uvrědì, kad začù, da su rimski svećenici krenuli put Bugarske, tè predusrěli one, koje on bijaše odpremio. Vidi se, na što směraše njegovo apoštolsko revnovanje!

Ovo postupanje Pape nedopadaše se Fotiju dakako; s toga potuži se na saboru iste godine u Carigradu dèržanom, navlaš radi toga, što rimski biskupi krizmahu okèršćene po gèrčkom svećenstvu, veleći: da ovo svetotajstvo spada medju biskupske obrede. U poslanici na Bogora, koju podpisà car Mihalj i ljubimac mu Vasilij, opomenù ga, da bì se ostavio rimske zablude i povratio pod njegovo pravomoćje; tè da nebi odstupio latinsko svećenstvo, dok ga nebude priznalo za carigradskoga patriarhu. Poslanica ova (početkom 867 pisana) bila je bez svakoga uspěha; dapače malo kašnje umolì Bogor Nikolu, za savèt u někih pitanjih, uza to, za samostalnoga mitropolitu bugarskoga u osobi rečenoga Formosa. Papa obradovan odgovorì mu u 106 točkah na njegove dvojbe; šteta što nam je vrěme něke uništilo; al zaostavše razboritost i mudrost velikoga pape jasno svědoče tako, da im se isti Gfrörer (kao protestant) dosta nadivit nemogaše. Uz to pripověda Anastasij knjižničar: „Papa valde gavisus, non paucos numero coram se probavit presbyteros, et quos dignos reperit, praedicationis gratia in Bulgariam ire iussit, cum quibus dominum Trivensem, et Grimoaldum Polimantiensem.“ O zahtěvanom mitropoliti neima govora; jer uslěd onovrěmenih cèrkvenih zakonah, nemogoše Formosa iz jednoga biskupstva na drugo preměstiti; dapače neizpunjena ova želja bijaše jedna izmedju glavnih uzrokah, zašto Bugari poslie několiko godinah tadašnjim pravcem okrenuše.

Dočim ovako na Bugarsku dělovaše, protegnuo je i na bližnju Panoniju i Moravsku svoj upliv. Samovoljno postupanje Ljudevita sa svojimi misionari nemogaše odobravati papa, koj u svakoj priliki toli žestoko osobnu i narodnu slobodu branjaše. Dočuv ujedno o neumornoj dělateljnosti svete braće, poželi ju vidit, sporazumět se s njimi o dalnjih koracih na novo obradjenom polju, — a možebit i osvědočit se ustmeno, na koliko istinite su potanje klevete njihovih neprijateljah, na kojih bezdvojbeno oskudèvalo im nije.

Misli i naměre obadviuh stekoše se u jednom času. Naša braća htedoše, da se njihovomu poslovanju zakoniti pečat pritisne, koj može jedino dolaziti od vèrhovne glave cèrkve Isusove; uz to valjalo im je skèrbèti za svećenstvo, koje bi u njihovom duhu dělovalo; — rediti ga oni nemogahu, a kao pravi branitelji cèrkvenog jedinstva, te poznavaoci osobnoga značaja novog carigradskog patriarche, nehtedoše se ovomu pokoriti. *) Stoga im u dobar čas dodjè poziv iz Rima, na koj Rastislav tim laglje pristade, što, kao što mislimo, odcěpiv se od pravomoćja němačkih biskupah, nije na pameti imao odcěpit se takodjè od Rima; uz to imao se nadati sudělovanjem naših Apoštolah kod Nikole kakvoj podpori, dočim u iztočanah nije ono našô, čemu se je nègda nadao.

Na putu, prolazeće kroz svoje zemlje, obljubi ih poznati Kocel „panonski knez“, nègda veliki privèrženik solnogradskih nadbiskupah, radi neumorne njihove radinosti veoma, tè ih svečano, primì. Jošte g. 865. sprovede nadbiskup Adalvin, posètiv podčinjene si slavenske pokrajine, božić kod Kocela, posveti više svećenikah i cèrkvah, tè im predstavì svoga archipresbytera Richbalda, kano Generalvikara. Al malo docnije, kô što Palacky misli, čim se raznesè slava naše braće, počè se i on na njihovu stranku sklanjati, te ga njihova prisutnost tako svladà, da je od poslè slavenske knjige veoma obljubio i učenike za naučanje našim apoštolom davao.

Došav Konstantin s bratom u Mletke „sbraše se nanj episkopi, i popove i črnorizci (riza=oděv, haljina), jako i vrani na sokola, i vzdvigoše trijezyčnoju eres, glagoljušće: člověče! skaži nam, kako jesi ti stvoril nynja (sada) Slovenom knigy i učiti, ihže (kojih) nèst nitkože ini prvěe

*) Naši Apoštoli imali su pozvani biti u jeseni g. 867; negdè u isto doba, kad car Vasilj nastupivši iztočni prestol (25. Rujna 867) svečano bude krunjen, tè sbaciv Fotija, Ignatiji povrati nepravedno mu otetu stolicu.

Digitized by Google

obrěl, ni Apoštoli, ni rimskyj papa, ni blagoslov Grigorie, ni Jeronim, ni Augustin? My že tri tokmo jezyky vèmy (znamo), imiže dostoit, v knigah slaviti boga: evrenskij, grčkij i latinskij." Nu Konstantin obranì, kô što se pristoji takovomu mužu, svoje spasonosno dělo stranom raznimi primèri inih narodah, a navlastito sv. pismom, „tè posramì je, i otidê, ostavil ih."

Čim bì izvèšćen Papa Adrian, koj po smèrti Nikole (13. studena 867) posědne rimsku stolicu (14. prosinca), da se sv. braća s ostanci sv. Klimenta věčnom gradu približivaju: izidjè im na susrět „s vsèmi graždany, svešće nosešće". Sjajni taj ulaz sgodì se indi koncem prosinca rečene godine. Tom prigodom — veli žitie sv. Konstantina — „abie bog čudesa preslavnaa stvorì tu. Oslabljen bo čovèk tu izcèlě, i iny mnozi od različny nedûg (nemoćih) izceliše se, jakože pače i plenici, Hrista narekše i svetago Klimenta, plěniš ih izbaviše se."

U Rimu nastojahu navlaš Apoštoli naši, da im se dojakošnja ustanovljenja potvèrde, tè da oživotvore naměre dalnje. Poduzetja njihova u istinu Bog blagoslovì. Papa se uzradovà nad prevodom sv. pisma (na koliko bì dogotovljen), „nazvà ih blaženimi, raznovèrstnimi imeni ih oslovì, imenovà je otce, ljubezne sinove, radost svoju, krunu vère, věnac slave i cèrkvenoga uresa." *) Zatim „priem papa knigy slovenskye, i položì je v crkvi sv. Marie, iže naricaet se Fatan, i pěše nad nimi svetnju liturgiju; one pako, koji su se slavenskom jeziku opirali „apostolik pilatny i trojazyčniky narok, prokljet." Kô što ćemo kašnje vidèti, stranka ova neumorno o tom nastojaše, da podèljena Slavenšti nivlast opet se ukine. Poslě posveti „na popovstvo blaženago Methodia", **) tè zapovědì „Firmosu (Portuensis), i Goidrihu (Gauderich Velletrensis eppus)", da rede ostale slavenske učenike (polag Žitia sv. Methoda samo „tri popy a dva anagnosta" = lectores). Sad se razlegahu po raznih rimskih cèrkvah slavenski glasovi, pridruživ se latinskim zvukom; „slovenskym bo jezykom" ovèršivahu liturgiju u hramu sv. Petronille, sv. Andrije, sv. Pavla, gdě „vsu nošć pěše slavoslevèšće slovensky, i na utrěn paky liturgiju nad sv. grobom ego, imušće na pomošć Arsenia, episkopa edinogo sušća ot sedmi episkôp, i Anastasia Vivliotikara."

(Dalje slědi.)

*) Vita Clementis.

**) Kako mnogi u ono doba, stupi i Method u samostan, kano laicus, te nigdě nečitamo da bi bio dotlě redjen. Medju ostalimi i ovo jest uzrok, što Konstantin, premda mladji, ali jur svećenik, vazda pèrvu rolu igraše. Smèrt njegova věrovatno pospěši podignutje starijega brata na biskupsko dostojanstvo.

Igrokaz Hildebrand.

U Frankfurtu na M. izišao je o. g. igzrokaz pod imenom Hildebrand. Da je taj „historički drama" za predstavljanje pripravljen, možemo iz podužeg oglasa uvidèti. Glede predstavljanja vrědno je ipak da samo jedno pitanje na obzir uzmemo. Junak komada je dakako Gèrgur VII., on se tu ima predstavljati u domaćem papinskom odělu i u ornatu, ujedno dolazi više biskupah, „klerikah svih stupanjah", dapače cěli rimski cèrkveni sbor, kardinali i poslanici, a svi ti moraju ipak obučeni biti, pa kako će to izvedeno biti. Nadalje ima se predstaviti lamanje i razdělivanje posvećene hostie caru Henriku; (polag piščeva predloga imao bi se kalež sa zlatnom patenom i sv. svetotajstvom na jedan stolak u papinu sobu staviti, da se s njim umah poslužiti mogu, onako po prilici, kako to često u kazalištih čine s čašom vode za one, koji u nesvèst padnu, ili se otruju); pitanje je dakle, kako će se to izvesti; jeda li će koj kazališni ravnatelj pristati na to, da ta oděla i druge sprave, koje se inače nemogu trěbati, nabavi; jeda li će on na to poduzetje pristati htěti, kojim se svetinja obezčašćuje, a uspěh još uvěk dvojben ostaje? No glavnije je još pitanje: jeda li će cèrkva dopustiti takovo predstavljanje, kojim se njeno najsvetije blago obezčašćuje; jeda li će taj komad u ikojoj biskupiji predstavljan biti, bez da se proti tomu biskupi neograde, ili u najgorem slučaju, bez da ga katolikom nezabrane? Jeda li neće proti takovim, koji bi zabrani pèrkosili, cèrkvenimi kaznami postupati? Sve odgovore na ova pitanja propuštamo, te ćemo samo něšto iz samog děla navesti. Iz njega možemo našim čitateljem pèrvi put novinu javiti, da je Gèrgur VII. sina imao, koj je svojega otca otrovao; jer je u njem narav, tim što ga je za svećenički stališ i za naslědnika odgojivao, silovito potištio; ljubav i osveta dotěraše ga na to. Trěbaju li naši čitatelji jošte više od te drame? Znanstveno estetička kritika nespada u ovaj list, premda bismo imali volju i s ovog gledišta gospodinu piscu jednu ogromnu pogrěšku, u koju je zabrazdio, predočiti. Veliki Gèrgur VII. imadjaše u Henriku VI., kao što je to sastavitelj shvatio, tako jadnog i kukavnog protivnika, da nije mogao Gèrguru veće sramote naněti, nego što ga je zapleo u borbu s njim. No jedno je ipak, što nas u ovoj drami raduje, naime da je naše vrěme ipak takov zamahaj doživělo, da se Hildebrand, t. j. sveti Gèrgur VII. i u istom kazalištu smě predstavljati kao veliki, plemeniti, ondašnjemu carstvu dorasli protivnik. — Tako piše „A. P. Z.,"

Digitized by Google

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Pučke misie nisu, istina, zaključene dne 22. o. m. kako se je mislilo, nego su po želji istih misionarah, videćih obilnu žetvu, jošte za osam danah, dakle do 29. produžene; no ipak možemo već o njihovu uspěhu govoriti. — Ovakove misie nisu ništa novoga, jer ima městah, gdě su jošte prije sto godinah obdèržavane; u istom našem gradu neima jošte 60—70 godinah, što ih je naš domaći jezuita, poznati propovědnik O. Muli dèržao; no stvar je zaboravljena, pa s toga udariše něki ljudi na sadanju misiu kao ptice na bělu vranu, dèržeći ju za někakvo srědstvo potanjih naměrah, koje tobož cèrkva tim postići želi. No za izvěstno možemo reći, da su mnogi od istih protivnikah, kako su unišli pèrvi put k uvodnomu govoru, od poslě k svakoj propovědi marljivo dolazili, te je kao na obrazu poznati bilo, kako se je vatra sěvajućih očih gubiti, neprijateljski duh miriti počeo, te su obično kroći iz hrama gospodnjeg izlazili, nego što su unišli bili.

Što se hèrvatskih misionarah tiče, *) da su imali veoma težku zadaću rěšiti, neima dvojbe. Jer koliko već to znanstvenu čověku zadaje mučna posla, da se sveudilj u těsnih popularnosti medjah kreće, netrěba u daleko razglabati. Da čověk ovu potežkoću svladati uzmogne trěba mu dvoje oružje: prirodjeni umni dar, da se umě s visine bogoslovne sustavnosti spustiti u nizinu pučkog umstvovanja, a drugo da imade svukoliku silu pučkog naréčja u svojoj vlasti. Naši misionari posěduju pèrvo oružje u podpunoj měri, drugo činjaše im poněšto težkoćah. Oni govore dalmatinskim naréčjem, kakono boljim netrěba, no žalibože da je naš puk od onog naréčja podosta oddaljen. No napokon svladaše s veće strane i ovu potežkoću; oni su se umah priučili našemu puku, a ovaj njim, te su se dovoljno razuměli. To se je moglo jasno viděti iz one pomnje, kojom nepomično slušahu sveto navěšćanje; moglo se je opaziti iz suznih očiuh, jasnih svědokah nutarnje poběde, koju je sveta istina nad njihovim sèrcem odèržala. Prisustvujući ovim svetim predavanjem mogosmo opaziti, da u cělom govoru, koj je obično po pol drugu uru trajao, nije bilo čuti do několiko rěčih, kojih nebi bio i prostiji čověk razumio; pa zar neima i němačkih slušateljah, kojim se kod inostranih propovědnikah to isto nedogodi. — Němački misionari su bez dvojbe majstori u svih područjah, što u svetu misiu spadaju, to su im isti protivnici priznali: věština u svih gotovo znanstvenih strukah, osobito duboko poznanje sèrca čověčjeg, i družtvenih odnošenjah, estetička okretnost i osobito neprisiljena sloboda na propovědaonici — to su svojstva, koja na čověka děluju, osobito ako imaju za predmet neproměnive istine svete katoličke cèrkve. Cèrkva sv. Katarine bijaše vazda puna, a osobito u večer dubkom napunjena. Žalibože, da se to nemože reći o pèrvostolnom hramu; uzrok će po svoj prilici taj ponajviše biti, što su niže vèrste s velike strane danju za svojom radnjom išle; no dočim kažemo, da se nemogaše hram sv. Stěpana punim nazvati, mislimo ipak reći, da se je slušateljstva danju vazda u priličnom broju sakupilo, a s večera bijaše upravo mnobrojno. Obadvoja predavanja idjahu glede predmetah uzporednim korakom, tu se je nepobitnimi, dohvatu slušateljah primérenimi razlozi radilo: o opredělјenju čověka, o petrěbi věrozakona; o grěhu; o neizmérnoj božanskoj pravici; o izpovědi, osobito o generalnoj, sa svimi njenimi čestmi; o smèrti; o sudu; o věčnih kaznih; o očištilištu; o pogoršenju (škandalu); o neizmérnom milosèrdju božjem; obćinstvu, štovanju i zazivanju svetih i blaženih, i njihovih tělesnih ostanakah i slikah itd. Zatim bijaše više predavanjah za pojedine stališe: o dužnostih roditeljah, oženjenih i mladenacah; o čitanju različitih knjigah, osobito beletristike, itd. — Propovědi odlikuju se jasnoću i strogo logičkom suvisnošću; u tom se slaže malne svekoliko slušateljstvo. Rekosmo malne svekoliko; jer imade několiko osobah, koje misle, da su zatekle u propovědih i logičkih varkah (falacijah); glede ove točke dosta je napomenuti: tko hoće da silom najde logičkih varkah, taj će ih i u evangjelju naći. Kako je uspělo dosadanje propovědanje misionarah, to pokazuje najbolje velika množina světa, svakog stališa i dobe, od najviših vèrstah do najprostijeg nadničara, koj je po cěli dan spovědaonice, mogli bismo reći, obsednute dèržao, dok je na pojedine red došao, da se s Bogom pomire. Bilo je takodjer viděti okol spovedaonicah mnogo onih ljudih, koji inače do spovědi nedèržahu mnogo. U sv. Katarini bijaše pričešćivanje svake pó ure; a u stolnom gradu bila je svečana pričest svih u tjednu izpovědanih u nedělju dne 22., te ju je sám preuzvišeni nadbiskup dělio.

K hèrvatskim misiam dolazio je iz obližnjih župah věrni puk sa svojimi duhovnimi pastiri u svečanih obhodih, i to dojdoše: dne 16. ćućerska i granešinska procesija; 17. u 7 satih šestinska, u ½11 svetošimunska; 18. stenjevačka i vrabčanska; 19. resnička; 20. stupnička; 21. brězovička i svetoklarska, a 22. vodio je napokon u svečanom obhodu nižih školah mladež preč. g. kanonik Fr. Kalabar uz asistenciju u pèrvostolni hram. Prelazivanje ovih obhodah, odbijane od zidovah njihove pobožne pěsme, dragovoljno obustavljenje svake bučne zabave, a s večera u 9 urah veličanstveni zvek velikog zvona od sv. Stěpana, koj je pozivao věrne, da mole Višnjega za njegov nebeski blagoslov u ovom svetom poduzetju: sve to učinilo je duboki utisak na sèrca, koja su jošte kadra da čuvstvuju. Izpovědanje traje dakako jošte sveudilj.

—*n* —*ć. Iz dolnje Slavonije.* 17. travnja. — (Dopis) Neka mi i ov krat slavno uredničtvo dopusti,

*) Oni se zovu: o. Vincencio Bazilè i o. Antonio Ayalla, a ne kako je u poslědnjem broju pogrěšno polag „Agr. Ztga." uzeto bilo.

Digitized by Google

da něku, neznatno-zanimiva sadèržaja, al ipak, kako mnijem, ugodnu vèst čitateljem, štovanog ovoga lista priobćim.

Već je u pèrvom poluletju prošle godine pod brojem 22. kat. lista napomenuto bilo, da, dočim je uslèd ukinutih urbarialnih odnošenjah više cèrkvenih zaštitnikah skinulo sa sebe svaku skèrb glede podpadajućih im cèrkvah, presvětli vlastelin Valpovački — Gustav Prandau — od takovih čini dičnu iznimku; i da se lasno može za primèr gotovo svih cèrkvenih pokroviteljah smatrati. —

Isti presvětli vlastelin — s ponositom radošću možemo reći — nije ni do najnovijeg vrèmena ni malo popustio od svoje, prama cèrkvi i svećeničtvu vazda ukazane darežljivosti. — O tom bi někoje župe mogle javnu svědočbu dati, gdě je pomenuti zaštitnik znatnom žèrtvom, stranom krasne obližnje sgrade podići, stranom župničke stanove popraviti i s nova pokriti dao. — No koliko mu blagostanje svetih stvarih u obće, a svećeničtva u vlastelinstvu svojem napose na sèrcu leži, — to je jučerašnji dan najjasnije pokazao.

Stan naime župnički u tèrgovištu Petrievcih blizu Oséka, bijaše doduše prostrano, no po sve nezgodno prije 60 godinah sagradjen. Župnici su dosta neprilikah podnašati imali. — Ovomu nedostátku bit će u skoro doskočeno; jer je presvětli zaštitnik velikodušno odlučio da se na město sad do zemlje porušenog nespretnog stana, drugi iz temelja novi stan njegovim vlastitim — osim vapna — troškom, koj će na više hiljadah for. uzrasti, sagradi. Posao je srětno započet, i jučer bi temeljni kamen svečano položen, i to po samom presvětlom zaštitniku, u pribitnosti više gospode i mnogobrojnog puka.

Zaisto dirajući u sèrce bijaše to prizor, gdě je poslě posvećenog města, kamena i kreča, koj je obred preč. opat i župnik Valpovački Stěpan Burgić izvèršio, presvětli vlastelin pèrvi stupio na dno temelja, da položi u staklu pismeni dokaz, na uspomenu čina sastavljen, kao i posvećeni temeljni kamen onomu stanu, gdě će za stolětja moždar svećenici, u vinogradu gospodnjem poslujući od svojih duhovnih naporah odpočivati.

Nabožni čin presvětlog pokrovitelja, iz temeljišta izlazećega, bio je po zaslugi sa gromovitim „živio“ medj gruvanjem mužarah, pozdravljen, koje klicanje i pucanje trajaše dotlě, dok god nisu svi gosti, (još i něki staréšine města) svaki po jednu opeku (ciglu) u kućni temelj uvèrstili. —

Da Bog blagoslovi cělu porodicu Prandau, a navlastito da poživi sadanjeg vèrlog pokrovitelja G u s t a v a na moga lěta, i probudi u domovini našoj više sličnih cèrkvenih zaštitnikah! --

U napomenutoj uspomenici napisane su, kako je običaj, najodličnije duhovne i světovne osobe kao: Papa Pio IX., nj. velič. premilostivni car Franjo Josip, pećuški biskup Juraj Girk i t. d.; a podpisana je po presvětlom g. b. G. Prandau-u kao zaštitniku, i više toli duhovnih koli světovnih licah.

Iz Beča. Polag stigavše simo iz Rima bèrzojavne vésti izbavljena je nj. svetost bdijućom nad njim providnošću božjom iz pogibelji života. Dne 12. u 4 sata poslě pódne obědvao je sv. otac s mnogimi odličnimi gostmi u S. Agnese fouri le mura, te je onda sve učenike propagande pustio na cělivanje noge. Na jedanput prelomi se pod njimi jedna greda, te su uslèd toga svi u dolnji kat spali. Sv. Otac nije ništa oštećen, te je zdrav. General Montreal i několiko mladih ljudih od propagande se je slabije natuklo. — Već je po više krajevah Višnjemu svečana služba podnešena na zahvalnost, što je toli dragocěni život katoličkomu světu sačuvao.

Iz Pariza. Parižki nadbiskup izdao je od 23. ožujka pastirsku okružnicu, u kojoj ovako piše: „Prečastni patriarcha antiochijski msgr. Samhiri došao je u interesu svoje misie u Rim, pa odtud u Francezku. Papa ga je izabrao, da on podèrtine velike antiochijske stolice, po sv. Petru utemeljene, koja bijaše jedna od najglasovitijih stolicah u iztoku, opet podigne. Msgr. Samhiri jest izpovědnik; on je iz tamnice na ovo uzvišeno dostojanstvo podignut, i ovoga velikoga, mučnog apoštolstva udostojen. Sada su okolnosti vèrlo prijazne, da se u svih sirijskih i ostalih azijatskih cèrkvah katolicizam opet podigne. Francezka je u savez s Turskom stupila; s njenom slavom raste takodjer upliv njenih načelah u iztoku. Krivověrci imadjahu dosad u Ruskoj podporu u slavohlepnih naměrah carevih. Stvari su sad drugo lice dobile. Iztočni kèršćani, pružajući svoje ruke pram Francezkoj, pružaju ih pram katolicizmu: to je možda providnošću odabrani čas, da se vrate k jedinstvu. Ljudi, koji su prijatelji věre, nadaju se tomu, antiochijski patriarcha to čvèrsto věruje, te je uzpèrkos svojoj dospěloj starosti došao u zapad, da od Rima i Francezke izprosi potrěbita novca, kojim bi svoju lěpu misiu pokušati, i, ako Bog dopusti, izvèršiti mogao. Francezka vlada je svetoga putnika vèrlo prijazno primila, a car je htio da bude pèrvi dobročinitelj antiochijske cèrkve. — Sve moramo činiti, samo da se razvaline one velike stolice opet podignu. A prije svega moramo nastojati, da se podigne biskupski stan i sěmenište. Propaganda věre požurila se je na preporuku sv. stolice, da u tu svèrhu priteče znatnom pomoću, žalibože! nije to dosta, te je patriarcha prisiljen da se utěče k dělotvornoj ljubavi věrnih, da svoje dělo započeti, i došav u iztok živih dokazah našeg sučuvstva pokazati uzmogne.

Izprava. U br. 16. na pèrvoj strani, stupcu II, 8. redku odzgor ima se iza rěčih *i u kojoj*, dodati slědeće: je Duh sv. voljom tako dělovao, da je zanosila i porodila onoga, od koga itd. — Na str. 126. stup. II. red. 45. město svakomu čitaj: visokomu; str. 27. stp. I. redku 37. město palediju čitaj: poslědnju, a u redku 50. město zabioce čitaj: rabioce; na stupcu II. redku 42. město cělu čitaj: dělu.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 18. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 5. SVIBNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Da bi Kopitar i Dobrovsky pred očima imali bili ova toli jasna svědočanstva, nebi bili došli na tu misao, da je Method tek u Kocelovoj zemlji počeo službu božju u slavenskom jeziku ovèršivati. *) Nù do čuda nam je, što i učeni Dümmler neda se toga mnènja okaniti, dočim rečena svědočanstva tako tumači: „dass sie hiedurch dem römischen Klerus eine lebendige Anschauung und Probe der slovenischen Sprache geben wollten.“ Takovoj „Probi“ sa toli svetim predmetom, kao što je liturgija u katolikah, neima primèra u povèstnici! Mislimo dakle, i to ne bez razloga, da je već u Rimu potvèrdio Hadrijan doondašnje postupanje naših Apoštolah glede slavenštine u cèrkvenih obredih, tè da ju je samo potonjim pismom javno, i zvanično obezbèdio. Što ga na to ganù, vidit ćemo niže.

U Rimu posèćivahu mnogi našega Konstantina, tè ga „popitavahu o svem.“ Medju ostalim dodjè nèki židov, koj se s njim prepiraše, da Mesija jošte nije došô. Filosof „mu počet (izbrojì) vsa lèta ot Adama porodom, skazà emu po tenku, jako prišel jest, i seliko lèt jest ottoli do nynja, i naučiv otpustì ego.“ — Vèrnim svojim slušateljem i učenikom preporučavaše osobito dèla sv. Dioniza Areopagite, koja pošiljajuć Karlu ćelavomu Anastasius knjižničar, veliki štovatelj našega Konstantina, ovako besèdi: „Denique vir magnus et apostolicae sedis praeceptor Constantinus philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriae Adriano juniori papa veniens, s. Clementis corpus sedi suae restituit — quique totum codicem saepe memorati et memorandi patris (Dionisii) memoriae commendabat — solitus erat dicere: quod si sanctos videlicet priores institutores nostros, qui haereticos vix et quodammodo cum fuste decollaverunt, Dionysium contigisset habere, cum acuto illos gladio procul dubio trucidasent.“ *)

Uslèd silnih naporah, kojim bijaše do sad Konstantin izvèržen, padne u bolest. U tom stanju, poslè božjega javljenja, koje mu u dio padè, oblečè se „v svetyj mniškyj obraz, i svèt k svètu priem, narečè si ime Kyrill.“ Dakle sada jedva postane redovnikom, uzev si 50 danah pred smèrtju novo ime.

Vrèdno je da poslèdnje njegove hipove obširnije priobćimo, kako nam ih uzčuvà vèran mu životopisac. Kad opazi, da mu se valja na skoro predstaviti pravednomu sudcu, podignuv prama nebu ruke, suznima očima ovako progovorì: „Gospodi Bože moj! iže jesi vse angelskie činy i bezplotnye (bezputne) sily sastavil, nebo že razpel i zemlju osnoval, i vsa sušćaa od nebytia (οὐκ ων) v bytie privel, iže vsegda poslušaes tvorešćih volju tvoju, i boješćih se tebe, i hraneščih zapovèdi tvoe, poslušaj moe molitvy, i vèrnoe ti stado sbrani, emu že bè pristavil mene neključimago (nesposobnoga) i nedostoinago raba (slugu) tvoego, izbavi je bezbožnye, i poganskye zloby, glagoljušćih na te hulu (hulja-ukor), i pogûbi trijezyčnuju eres, i vzrasti crkov svoju množtvom; i vse v jedinodušje voskupi, i stvori izredni ljudi,

*) „Concludamus ergo — veli Kopitar — cum Dobrovio: cantare coepisse Methodium in pannonico ducatu Blatensi ducis Hecilonis a. 870. missam lingua slavina.“ (Sr. slavische bibliothek v. Fr. Miklosich — Wien 1851 — sastavak: „P. Kopitarii prolegomena historica in Evangelia slavica, quibus olim in regum Francorum oleo sacro ungendorum solemnibus uti solebat ecclesia Remensis“ — hist. 67).

*) Poznato jest čitateljem, da dubokoumna ona dèla, koja se Dionyzu Areopagiti pripisuju, uslèd iztrakivanja kasnije kritike, jesu podvèrgnuta, tè jedva u petom ili šestom stoljèću sastávljena. To dàkako nitko nemišljaše u vrème Konstantinovo. (sr. „Institutiones Patrologiae“ od dr. I. Fesslera — tom. I., pag. 196—200).

Digitized by Google

jedinomislešće istinej věre tvoej i pravěm ispovědanji, i vdehni v srdca ih slovo tvoego usynjenja. Tvoj bo jest dar, ašće (što) ny (nas) priel jesi nedostojnye na propovědanie evangelia hrista tvoego, ostrešćee (oštreće=okrěpljujuće) na blagaa děla, i tvorešće ugodna tebě. Eže mně bě dal, jako tvoja predaju tebě; ustroj je silnoju tvoeju desniceju, i pokryj ih krovom krilu tvoeju, da vsi voshvalet i slavet ime tvoe, otca i syna i svetago duha, amin.“ Kad bi bio molitvu ovu izrekô, koju imao bi svaki svećenik često opetovati, tad ogèrli i poljubi okolo stojeće učenike svoje, govoreći: „Blagoslovlen Bog, iže nedast nas v lovitvu zubom nevidimyh vrâg (neprijateljah) naših, no sět (mrěžu) ih skruši, i izbavi ny ot istlěnja (istlěti=iztrunit) ih.“ Zatim preminù u Gospodinu u 42. godini dobe svoje, dne 14. veljače 6377 (ili po Isuk. 869). *) Papa zapovědì čitavomu svećenstvu obadviuh obredah „pěti nad nim,“ i stvoriše provoždenie (sprovod) emu, jakože byše stvorili samomu papě, eže i stvoriše.“ Method htědè blaženo tělo miloga si brata polag želje svoje majke, koja ih umolì pred razstankom, da bi, živ ostavši, brata svoga prenèti htio u „svoj bratnij monastir,“ sa sobom ponèti, i ovdě ga pokopati. Papa bijaše posluhnuo molbe njegove, htědè ga samo za sedam danah u Rimu zadèržati; al na zahtěvanje rimskih biskupah odlučì ga kasnije pokopati u svojem grobu „v cèrkvi svetago apostola Petra za svetinju ego i ljubav v rimskyj obyčaj“ — dok napokon na predlog Methoda nebude sahranjen u cèrkvi sv. Klimenta, „s nimže jest semo i prišel“ . . . i tako s rakoju položiše i v grob o desnu stranu oltara . . ideže (gdě) načeše mnogaa čudesa byvati, jaže viděvše Rimljane bole priložiše se svetinji ego i česti, i napisavše ikonu ego nad grobom ego, načeše světiti nad nim den i nošć, hvalešće Boga proslavljajušćago tako, iže ego slavet.

Tako dovèrši veliki taj muž tečaj slavna života svoga, tè poletì na nebesa, gdě ga neuveli lovor čekaše; odkud bdije takodjè nad narodom, kome on pèrvi prodrè stazu k slavi, koje prije ili poslě dionikom postati imade.

Mučna ona zadaća, koja bijaše porazdělјena medju dvojicu silnih duhovah, od sada padne na sámoga Methoda. I doisto — on ju posvema sbvatì, tè velikom odvažnošću do konca těraše, sććajuć se poslědnjih rěčih brata svoga: „se brate! vě supruga (nos consortes) bjahově, edinu brazdu těžašća, i az (ja) na lesě padaju, svoj den skončav, a ty ljubiši goru (Olymp) velmy. To nemozi gory radi ostaviti učenia svoego, pače že možeši kym spasen byti.“

Ali kamo da se krene? u Moravskoj, radi koje tako dalek put poduzè, běsnjaše kèrvavi rat, nemir i nesloga.

Pošto bi naime Gunduchar, upravitelj korutanske marke, Karlomannom ocèrnjen, radi izdajstva obtužen, i sbačen bio: uteče se k Rastislavu (868), tè ga podbodè, da se oružja hvata. Ovomu podjè za rukom i Čehe u svoj savez povući, koji, prodrěvši u Bavarsku, s bogatim plěnom vrate se kući; al Rastislavu bude loša srěća! U dvih bo bitkah bude od Karlomanna potučen; u drugoj Gunduchar padè. — Ljudevit uvidiv, da takova cèrkanja carstvo mu slabe, a dušmana osměljuju: s toga u kolovozu (869) sám povedè silnu vojsku proti Moravskoj, tè kad obolì, povukav se u Rězno, izručì ju sinu mladjemu Karlu, koj razoriv strašne obkope, kojimi se bio utvèrdio Rastislav, svladà ga, i sdružì se sa starijim bratom došavšim iz Češke, koj je medju to pobio Svatopluka, sinovca Rastislavova. Al to nebijaše dosta neprijatelju — on htědè u mutnom loviti; s toga probudì nezadovoljstvo u narodu naprama vladaru svome, zavist i slavohlepje u Svatopluku naprama rodjaku. On se najprije pokloni Ljudevitu s pokrajinom, kojom upravljaše; nèki izmedju velmožah potraže milost u Němcah; — tad raztužen Rastislav bude prisiljen da mir moli, koj mu rado dozvole — al pod oštrimi uvěti. Ovaj toli sramotan svèršetak toga boja, koj bì velikom nadom započet, pripisivaše Rastislav svome sinovcu. Od ove dobe stane zasěde činiti njegovu životu; al mu osujeti Svatopluk sve namère, tè ga napokon u prolětju g. 870. uhvatì, i okovana poslà u Rězno, gdě mu na porugu i užas budu oči izvadjene!

U ovakovih okolnostih bio bi Method ili duže vrěmena u Rimu ostao, dok se politički obzor poněšto razvedri; ili lasno, da bi bio počeo dvojiti o svojoj misii u toli uzkolebanih pokrajinah. Kad al evo! Višnji htědè slavenskome narodu povratiti věrnoga slugu svoga.

Kocel naime umolì kroz poslanstvo papu „da by emu odpustil blaženaago učitelja našego.“ Na što uzhićen Papa rečè: „ne tebě edinomu tokmo, no i vsem stranam těm slovènskym slju i učitelja ot Boga i ot svjatago apostola Petra, pèrvago nastolnika i ključederžca carstviju nebesnomu.“ Štovani čitatelji lasno će pogoditi, što je moglo onoga panonskoga kneza na taj korak ganuti; —

*) U Assemanovom Synaxaru kod Kopitara slavi se takodjè „dne 14. fevrara uspomena sv. otca našego Kurila filosofa.“ Za g. 869, kromě naše legende govori i Anastasij biblioth. u navedenom městu, koje se nemože protegnuti na nekoj samo měsec, kò što bi slědilo, da bi bio umro g. 868. Zlo indi kaže medju ostalim Kopitar: „Is (Cyrillus) morbo aut senio (!) confectus mortuus est Romae a 868, 13. Februarii.“ (sr. Hesyohii glossographi discipulus . . Vindobonae 1840. — pag. 51).

Digitized by Google

mislimo da i on htědě nauživat se u cèrkvi svoga blagozvučnoga jezika, a uza to valjda mu dodijaše solnogradski nadbiskupi, tè ih se htedè oslobodìti pod okriljem Rima.

Tom prigodom napisà Hadrijan knjigu na Rastislava i Kocela, koju imao je Method sobom poněti. Knjiga ova, sačuvana nam jedino u slavjanštini, od velike je važnosti, radi toga navest ćemo ju od rěči do rěči: *) „Andrějan episkop i rab božij k Rostislavu i Kocelju. Slava v vyšnih bogu, i na zemli mir v čelovècèh blagovolenie. Jako s vas duhovna slišahom, na njaže žaždahom (žedjasmo) s želaniem i molitvoju, vašego radi spasenia, kako est vzdvigl gospod srdca vaša, iskati ego, i pokazal vam, jako netokmo věroju, no i blagymi děli dostoit služiti bogu; věra bo bez děl mrtva est, i odpadajut ti, iže se mnět boga znajušće, a děly se ego otmetajut. Netokmo bo u sego svetiteljskago stola prosiste učitelja, no i u blagověrnago Carja Mihajla, da posla vam blaženago filosofa Konstantina i s bratom, dondeže my nedospěhom. Oni že uvěděvše apostolskago stola dostojašća vaše strany, kromè kanona nestvoriste ničtože, no k nam prijdoste, i svetago Klimenta mošći nesušće. Mij že tregubu radost prijimše, umislihom ispitavše poslati Methodia, svěšć še i sučeniky, syna že našego, na strany vaše, muža že svršena i razumom i pravověrna, da vy naučit, jakože este prosili, skazaja knigy v jezyk vaš, po vsemu cèrkovnomu činu ispoln, i s svetoju mšeju, rekše s službоju, i krešćeniem, jakože jest filosof Konstantin načal božieju blagodětiju i za svetago Klimenta molitvy; takože ašće ni kto vzmožet dostoino i pravověrno skazati, sveto i blago slovenno s bogom i nami i vseju katolikieju i apostolskoju cèrkovju budi, da byste udob zapovědi božia navikli. Sej že edin hranite obyčaj, da na mši prvoe čtut apostol i evangelie rimsky, tače slovenski, da se izpolnit slovo knižnoe: jako voshvaljat gospoda vsi jezyci, i drugojci: vsi vozglagoljut jezyky različny veličija božia, jako že dast im duh svetyj otvěšćevati. Ašće že kto ot sbrannyh van učitělj i slyšašćih sluhi i ot istinny otvrašćajućih na bledi, načnet drznuv inako razvrašćati vy, gadja knigu jezyka vašego, da budet othičen, no tokmo v sud dany cèrkvi, dondeže se ispravit; ti bo sut volci, a ne ovce, ježe dostoit ot plôd ih znati i braniti se ih. Vy že čada vozljublennaja, poslušajte učenia božia, i neotrinete kazania crkovnago, da se obrešćete istinni poklonnici božji, otcu našemu nebesnomu s vsěmi svetymi. Amin."

(Dalje slèdi.)

*) Dodajemo takodjè prevod latinski izradjen od učenoga g. Miklošića; odaklè osvedočit će se čitatelji, na koliko ova poslanica u duhu odgovara drugim papinskim srědnjega věka: „Adrianus episcopus et servus (suppl. servorum) Dei Rastislavo et Kocelo. Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Audivimis de vobis spiritualia, quae sitiebamus cum desiderio et precibus vestrae salutis gratia, quoniam expergefecit Dominus corda vestra, ut eum quaereretis, et monstravit vobis, quomodo non solum fide verum etiam bonis operibus oporteret Deo servire, fides enim sine operibus mortua est, et faluntur ii, qui putant, Deum se cognoscere, in operibus autem ab eo desciscunt. Non enim apud hunc episcopalem thronum tantum rogatis doctorem, sed etiam ab orthodoxo imperatore Michaële, misitque vobis beatum philosophum Constantinum cum fratre, cum nobis occasio deesset. Illi vero *iure sedis apostolicae* in vestras partes cognito, contra canonem nihil fecerunt, sed ad nos venerunt S. Clementis reliquias ferentes. Nos autem triplici gaudio repleti statuimus re considerata Methodium in partes vestras mittere, filium nostrum, postquam *eum cum discipulis ordinavimus*, virum perfectum intellectu ef orthodoxum, ut vos edoceret, quemadmodum rogastis, libros in vestram linguam interpretans secundum omnia ecclesiae praecepta plene *cum sancta missa* i. e. *cum liturgia* et baptismo, sicut Constantinus philosophus divina gratia et S. Clementis invocatione coepit; item si quis alius potuerit digne et orthodoxe docere, sit sanctum et beuedictum a Deo et nobis et omni catholica et apostolica ecclesia, ut facile praecepta divina discatis. Hunc unum servate morem, ut *in missa primo legant apostolum et evangelium romane, dein slovenice*, ut expleatur verbum scripturae: Laudate dominum omnes gentes; atque alio loco: Omnes loquentur variis linguis magnalia Dei, prout spiritus sanctus dabat loqui illis. Si quis vero ex doctoribus ad vos venientibus et ex discipulis (eorum) aures suas a veritate avertentibus, ausus fuerit aliter vos in errores seducere, vituperans litteras linguae vestrae, *sit excommunicatus*, sed tantum in iudicium datur ecclesiae, donec se correxit: isti enim sunt lupi, et non oves, quos convenit a fructibus eorum cognoscere, et cavere ab illis. Vos autem filii carissimi, audite praecepta Dei, nec repudietis institutionem ecclesiae, ut inveniamini veri adoratores Dei patris nostri coelestis, atque omnium santorum Amen."

Ukinutje katoličkog bogoštovja u francezkom prevratu g. 1793.

Medju mnoge prevratne obnove, što ih je zloglasni prevrat franceski ostavio, zabilježene u pověstnici, pada najvećma u oči ukinutje katoličkog bogoštovja. Francezka „narodna skupština" oklevaše dugo s tom proměnom, kao s najopasnijom od svih drugih, no napokon ipak latila se je i toga kobnoga posla — ukinutja katolicizma.

„Dočim su se domoljubi skupštine, i Jakobini, Robespierre, Saint-Just i drugi kolovodje prevrata još uvěk dèržali deizma, prestupiše Chaumette, Hébert, svi odličniji kotrizi občine i „Cordelierah", dosadanje granice, te se izraziše za ateizam. Oni ga doduše nisu otvoreno izpovědali, no to se je o njih moglo predpostavljati; oni nisu u svojih govorih niti u svojih listovih nikad spominjali Boga, te svakom prigodom veljahu, da se slobodan narod ima jedinog razuma dèržati, niti da nesmè drugog bogoštovja dopustiti do jedinog razumnog. — Chaumette digó se je pèrvi

Digitized by Google

u občini proti javnosti katoličkog bogoštovja. On je tvèrdio, da katoličkomu vèrozakonu nepripada nikakva povlast pred drugim bogoštovjem; da kad bi svako vèroizpovèdanje imalo takovu povlast, bile bi ulice na skoro napunjene najsmèšnijimi igrami. On je izposlovao, da je dne 14. listp. zaključeno bilo, da službenici nijednoga vèroizpovèdanja nesmiju ovèršavati svojega bogoštovja izvan cèrkvenih zidovah. On je izposlovao, da su naredjeni posebni žalobni obredi, kojimi se mèrtvaci imaju pokapati. Prijatelji i rodbina smèli su jedini lès pratiti Na groblju su zabranjeni bili svi vèrozakonski obredi. Na mèsto cipresah i žalobnog dèrveća, bijahu groblja obsadjena najmirisnijim i najvećma cvatućim dèrvljem. „Sjajnost i miris cvèća, rečè Chaumette, trèba da čovèka sèća na najsladje idee; ja bih rad, kad bi moguće bilo, da dišem dušom svojega otca!“ Svi izvanjski znakovi bogoštovja biše uklonjeni. Nadalje zaključiše na Chaumettovo zahtèvanje, da se u buduće nesmiju prodavati javno svake vèrsti *vragolie, kao što su sveti rubci, marame sv. Vernike, ecce homo, križevi, agnus Dei, majke božje, sèrca i pèrsteni sv. Huberta.* .. Slika majke božje bi svuda skinuta i sve madone, koje su se nalazile u zidovih, na uličnih kutovih, biše zamènjene dopèrsjem Marat-ovim i Lepelletier-ovim.

Anacharsis Clootz, pruski baron, koj je imao do sto tisućah livrah na godinu dohodka, te je samo zato došao u Pariz, da tamo, kao što rečè, zastupa čovèčanstvo, koj je figurirao u sdruženju g. 1790, na čelu tobožnjih poslenikah svih narodah, i koj je docnije bio imenovan sabornikom u narodnoj skupštini, taj Clootz propovèdao je bez prestanka sveobću republiku i umnno bogoštovje. Deizam činjaše mu se toliki krivac koliki i katolicizam; on je sveudilj predlagao uništenje svih kèrvolokah i svaku vèsrt bogovah, u svojem govoru rečè: „Ja nisam mogao da izmaknem svètskim i duhovnim okrutnikom nego kad sam putovati počeo; kad su htèli da me u Parizu utamniče, pobègoh u Rim, a kad su htèli da me sažgu u Lisabonu, odoh u London. . . Pariz je to glavno mèsto svèta, gdè se imao naměstiti govornik čovèčanstva. . . Ja sam glasno propovèdao, da neima drugoga Boga do prirode, da neima višega gospodara do čovèčanstva, do narodo-boga. Narod je sám sebi dosta, on će uvèk ostati. Priroda se neklanja sama sebi. . . . Um će sdružiti sve narode u svežanj zastupni, bez druge kopče do poslaničnih dopisivanjah. Gradjani, jedina zaprèka, da se to postigne, jest vèrozakon; došlo je vrèmе da se uniši.“ . . .

Chaumettovo postupanje ohrabrilo je Clootza jošte većma; on je išao tražit Gobel-a, porentry-skog pletkara, koj je sbog svojih prevratnih načelah postao nadbiskupom parižkog okružja. On je nastojao da mu dokaže, da je došlo vrèmе, da pred cèlom Francezkom odbaci katoličko vèroizpovèdanje, kojega je on vèrhovni svećenik, za njim da će se narod tim prosvètiti, te će cèli narod zabaciti katoličku vèru, pa će tim prisiliti narodnu skupštinu, da javno odluči ukinutje kèršćanstva. Gobel nije ipak htio da naprosto zabaci katoličku vèru, te da tim kaže, da je tečajem cèlog svog života svèt varao; nego je najprije privolio da se odreče biskupstva. Gobel je zatim izposlovao, da su to isto učinili njegovi naměstnici. Dne 7. studenog g. 1793. uputiše se Momoro, Pache, Lhuillier, Chaumette, Gobel i svi njegovi naměstnici u narodnu skupštinu, Chaumette i Lhuillier, obojica punomoćnici, jedan u Parizu, drugi u njegovu okružju, javiše skupštini, da je parižko duhovničtvo došlo, da se svečano umu pokloni. Zatim predstavi se Gobel. Ovaj pokrit cèrvenom biskupskom kapicom, dèržeći u ruci mitru, svoj biskupski štap, svoj križ i pèrsten, progovori: „Rodjen od prostog plèmena, bivši župnik u Porentry-u, poslan od svojega duhovničtva kao zastupnik u pèrvu skupštinu, zatim povišen za parižkog nadbiskupa, nisam nikad prestao narodu poslušan biti. Ja sam primio ono službovanje, što mi ga je prije narod dao, a danas sam mu opet poslušan, dočim ga polažem. Ja sam htio biti biskupom dok je narod htio da ima biskupe, a sad to prestajem biti, kad ih narod neće da ima.“ Gobel je dodao, da će sve njegovo duhovničtvo, slèdeći njegov primèr, to isto učiniti. Dovèršiv te rèči, položi svoju mitru, svoj križ i svoj pèrsten. Njegovo svećeničtvo je odobrilo njegovo postupanje. Predsèdnik mu je odgovorio, da je skupština izrekla slobodu bogoštovja, da ju je ona dužna bila ostaviti svakoj slèdbi, da se ona nije nikad mèšala u njihovu vèru, no da se ipak veseli, kad vidi one, koji prosvèćeni razumom, odbacuju svoje praznovèrje i svoje bludnje.

(Konac slèdi.)

Osobita bolestnica.

Osim običnih bolestnikah ima takodjer mnogo takovih, kod kojih bolesti imaju neobična pojavljenja, te se nedadu redovitim načinom protumačiti, budući većma poslèdci nèkih jošte nepoznatih

Digitized by Google

silah. Takove bolesti tumače lèkari ponajviše iz životinjskog magnetizma, koj je tu jošte najpouzdaniji izvor: no i ovdè ima mnogo tajnostih. Poznato je u obće mnogo slučajah, gdè takovom bolešću bolujuće osobe padnu u nèki letargički, više danah, dapače više tjedanah trajući san, gdè gotovo sva životna znamenja prestaju. Kod nèkojih u takovu stanju dèluju životna oséćala takovim načinom, da čovèka zapanjuju; tu naime bolestnici davaju pouzdana izvèšća o dalekih osobah, s kojimi u nikakovu nam dokučivom odnošenju nestoje, kod drugih opet nastaju kod takova stanja žestoka tèrzanja i jaki kèrčevi, a kod mnogih pojavljuje se u nèkih kotrizih debeli kèrvavi znoj, koj se kašnje gubi. Takovi bolestnici su predmeti svestranog motrenja i razmišljavanja, osobito za lèkare, životoslovce (fiziologe) i svećenike. U „Fr. Ztgu" priobćuje dr Berncastel znameniti slučaj o nèkoj gospoji, koja u Konzeru (nedaleko Triera u Pruskoj) već duže vrèmena na takovoj bolesti boluje.

„Bolest poznate konzerske gospoje, tako piše rečeni dr., razvila se je već tako, da obću pozornost zaslužuje, koju lèkari, svećenici i svètovnjaci nemogu duže mimoići. Pošto sam dočuo, da konzerska gospoja svaki petak od 12. do 3. ure tèrpi žestoke kèrčeve i tèrzanja, i da joj tom prigodom mnogo kèrvi iz ustiuh izlazi, a po kvatèrnih petkih da joj mèsto iz ustiuh, iz čela, rukuh i noguh kèrv izlazi, odlučih u petak dne 2. ožujka da tamo idem, da njeno bolovanje sam vidim i da se o njem osvědočim. Ja sam želio da se prije 12 urah kod bolestnice snajdem, no moradoh žaliti, da sam stopèrv u jedan sat k njoj prispio. Unišav u sobu, najdoh gospoju u njenoj kukavnoj sobici s odèrvenilima, prečki razpruženim rukama, i isto tako ukočenima uzduž pruženim nogama, bez svake izvanjske samosvèsti na podu ležeć. S obližnjih čestih odgaljene glave pružahu se pruge frižke kèrvi prèko čela, licah i brade tja do vrata; na obrazu je čovèk opaziti mogao žestoku bol; iz lève ruke izlažaše kèrv, koja je od prilike 3 stope nuz njeno tèlo daleko dopirala, isto tako kèrvarila je desna ruka u protivnom smèru. Sa stražnje strane noguh pištila je kèrv kroz hlačice; okolo glave ležala je kèrvava mlaka, koja je od prijašnjih potokah sasvim oddèljena bila. Kèrv svih triuh mlakah bijaše rèdka i vodenasta, te se naskoro odlučila u kèrvavu vodu i cruor; silazeća s čela prèko brade do vrata kèrv bijaše isto tako rèdka i jasno cèrvena. Pošto sam kèrvareća mèsta pregledao, našao sam na čelu i gornjoj, vlasî obraštenoj strani glave, na koliko je odgaljena bila, do 20 stojećih kèrvavih, kao grašak debelih kapljah, gdè sam mislio da su glavne kèrvareće rane. Kad sam se sasvim lagano ovih, kako mišljah, kèrvavih kapljah dotaknuo, što ju je, kako iz tèrzanja na obrazu i stenjanja uvidih, veoma bolèlo, — spoznao sam, da kèrvave kaplje nisu vani stale, nego da su pod nadignutom tènicom (epidermis) zatvorene bile, te da iz kože (cutis) kroz nadignutu tènicu kèrv propištuje; otvorene rane nije na glavi nigdè bilo. Čudio sam se, kad sam to isto na obiuh rukuh našao. Na dlanih obiuh rukuh našao sam isto takove mèhurčiće poput dvogroške. Izvan ovih većih mèhurčićah našao sam s traga na svakoj ruci takovih kèrvavih, no manjih mèhurčićah. Svuda bijaše kèrv rèdka i jasno cèrvena. Kad se je čovèk tih kèrvavih mèstah dotaknuo, bèše njene bez toga žestoke boli povećane. Ona je u kèrču ukočena bila do 2 sata, doklè su i mèsta kèrvarila, onda je kèrvarenje prestalo, a ukočeni kèrč pretvorio se je u strahovito konvulzivno tèrzanje, izmènice po svih kotrizih tèla; oko 3 sata nastao je opasni pèrsni kèrč, te je uz smèrtno sipunjanje iz ustiuh pèna izlazila, što je četvèrt na 4 sata prestalo. Sad se je bolestnica mogla ledjima na što nasloniti, i mogla je mirno sedèti; dobila je takodjer rèč, koju je samo za izjavljenje svoje težke glavobolje upotrèbila; al njena oséćala biše za me i za gospoju Friz, što je kod nje bila, zatvorena; mojih pitanjah nije čula, te ih je samo posrèdovanjem gospodina konzerskoga pastora, bilo latinski ili nèmački, razuměla i na nje odgovorila. U takovu stanju ostavio sam bolestnicu u 4 sata. Osim duhovnog obćenja mogao je gosp. pastor svaki ukočujući i tèrzajući kèrč za vrème prekinuti, što je uvèk učinio, kad su joj životu zaprètili. Extatička pojavljenja, koja poslè trisatnog paroxisma rečenih kèrčevah nastupe, puštam na stran, jer rečeni paroxismi s kèrčevi i kèrvarenjem opetuju se svakog kvatèrnog i velikog petka od 12 do 3 sata, kao što to g. pastor iz višegodišnjeg izkustva znade, te su zato za svakoga lèkara, svećenika, i neučena svètovnjaka toli važni, da nitko nemože žaliti, ako koj takov petak mali izlet iz Triera u Konz poduzme. Tko to poduzme, taj će se osvědočiti, da tu neima nikakova pretvaranja, nikakova umětno izvedena kèrvarenja. A koj neće da vidi posve neobičnu bolest, koja se neda izključivo iz lèkarske znanosti protumačiti, taj si onda neka niti neprisvaja práva, da o njoj sudi, pa ako bi tko, bez da to stanje vidi, hotio da o njem polag prostih pojamah nervoznog i histeričkog sustava povèršno sudi, tad bi se takov sud morao za lahkoumnu preuzetnost smatrati."

Digitized by Google

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Svečano proglašenje dogme neoskvèrnutog začetja bl. dèvice Marie ovèršeno je svečano kod nas u nedèlju dne 29. travnja. U subotu večer bio je dobrovoljno kaptol i laška ulica razsvètljena. Osobito lèpo bila je razsvètljena laška ulica, gdè je čovèk gotovo u svakoj kući krasno izkićenu sliku Bogorodice po prozorih viděti mogao. Svèt je vèrvio po razsvètljenih čestih grada do kasno u noć. Sutra dan služio je sám preuzv. g. nadbiskup svečanu službu boću, a preč. g. kanonik J. Pavlešić rekao je svečanosti odgovarajuće, možemo reći, izvèrstno slovo. Cèrkva bijaše dubkom napunjena. U isto vrème propovědao je o istom predmetu u cèrkvi sv. Katarine o. Weiss.

— Isti dan u tri sata poslè podne zaključene su ovdè pučke misie. U rečeno vrème nagèrne nebrojena množina svèta u naš pèrvostolni hram, gdè je najprije o. V. Bazilè rekao poslèdnje slovo, kojim su se misionari oprostili s vèrnim dosadanjem slušateljstvom. Na koliko je naš puk misionare bio obljubio, viděti je bilo iz mnogih suzah, što ih je pod istom propovědju izplakao. Pošto je nakon dovèršene zaglavne propovědi o. Vincenzo nj. preuzvišenosti povratio razpelo, kojim je prije dva tjedna duhovno punomoćje bio dobio, reče opet preuzv. g. nadbiskup latinsko slovo, kojim se je misionarom za sveto poduzetje zahvalio. Zatim izidoše svi van pred cèrkvu, gdè je blagoslovljen, već dan prije s lève strane kod ulaza uz zid pèrvostolne cèrkve zakopani veliki križ, kao znamenje bivše ovdè sv. misie. Poslè dovèršenog blagoslova rekao je o Antonio kratko no živahno slovo, kojim je opomenuo vèrni puk na ono obećanje, što ga obrečè na sv. kèrstu i ovih danah Bogu, te je sav vèrni puk za njim obećanje jasno opetovao. Poslè rekao je u cèrkvi opet preuzv. g. nadbiskup govor, kojim je sa svoje strane vèrni puk opomenuo, da učinjeno obećanje vèrno dèrži i o tom nastoji, da mu plodovi sv. misie vazda u duši i sèrcu ostanu. — Takovim redom bi poslè šest satih i němačka misia zaglavljena, gdè je opet o. Klinkowström svojim majstorskim govorom do suzah i glasnog plača raztopio sèrca slušateljah. — Plodovi svetog ovog poduzetja izlaze već sad sve većma na vidělo. Neima dvojbe da je ovo vrème obèrnulo mnogo u dvojbah tumarajuću dušu k Bogu, i pokoj savèsti joj opet vratilo. Vrědno je ovdè napomenuti, da su mnoge tudje stvari, ili u novcu ili u drugih predmetih vlastnikom povraćene. Sa svih stranah čujemo, od istih prijašnjih protivnikah, da su misie svoju zadaću na obće zadovoljstvo rěšile. Dne 2. o. m. ostaviše o. jezuite naš grad, praćeni blagoslivljanjem zahvalnog puka.

St. — Iz Petrinje dne 30. trav. (Dop.) Na radost katolikah javljam, — da je jučer i kod nas krajišnikah dogma o neoskvèrnjenom začetju bl. D. M. polag mogućnosti najsvetačnije proglašena, — medju zvonjenjem zvonovah, i gruvanjem mužarah. Svečanosti prisustvovahu: gosp. brigadir sa štapom, magistrat sa ostalimi oblastmi, školsko poglavarstvo sa mladežju, zatim ostaloga vèrnoga puka od svakoga stališa tolika množina, da ih naša župna cèrkva, ovom prigodom lèpo izkićena, i čitava rasvèstljena, premda podobro prostrana, shvatiti nemogaše. Velika služba božja odslužena je uz assistenciu svećeničku, podvorbu gradjanah, i miloglasno pěvanje naših domaćih koralistah.

Za dužnost si smatram pohvalno napomenuti članove ovdašnjega skladnoglasnoga družtva: kao ravnatelja g. Radeckoga, nèke od gg. vojničkih častnikah, orguljaša F. zatim gdičnu R-ovu i L-ove, koji nam i večerom velikog petka lamentacije pěvahu, i prigodom svake veće svečanosti, dobrovoljno koralnim pěvanjem sv. materi cèrkvi uslugu učine. — Od nas im hvala, od Boga im plaća! — *)

M. T-n. — Iz Koprivnice, 30. travnja (Dopis). Mi smo u sèrcu osvědočeni, da je blagdan neoskvèrnjenoga začetja blažene dèvice Marie u svem kèršćanskom narodu dostojno po mogućnosti slavljen; ali ni u našem prastarom gradu nije se ta prevelika i najrědja svečanost propustila sjajno obaviti. — U oči naime istoga preslavnoga blagdana začeše gruvati mužari kod ovděšnjega samostana reda OO. sv. Franje na uzvišenom šancu i zvonovi vèrni kèršćanski puk na učastje večernje pozivati. — Začuvši to gruvanje i zvonjenje ne samo domaći, već i obližnji seljani pohitiše u grad naš k rečenomu samostanu, za da se u zagovor u zaštitu preblažene D. Marie sa svojimi gorućimi molitvami preporuče, i čast i slavu njezinu sa pěsmami uzveličaju. — Došav dakle množtvo maloga i velikoga obojega spola naroda do cèrkve, gane se na čašćenje predstojećega velikoga blagdana; jerbo ne samo da ga běla na zvoniku zastava sa kipom bl. D. M. na to pobudi, već mu s cvěćem i zelenim granjem izkićena iz vana i iz nutra cèrkva, na koje vanjskih raznoličnim prekrasnim miloduhim cvěćem ověnčani kip prečiste i neoskvèrnjeno začete bl. D. M. s velikim podpisom „Kraljice neoskvèrnjeno začeta, moli za nas!“ visjaše, k tome sèrce nagibaše. — Zadobivši tako vèrni častitelji neoskvèrnjenoga začetja majke milosti poželjeni blagoslov, razidu se k svojim, pripovědajući si, kako je predstojnik istog samostana, poštovani otac Anzelmo Bolenji, sa svojom inom braćom prekrasno kip bl. D. Marie ua velikom žèrtveniku s cvěćem i blistajućimi se zvězdicami, koje su světlost svěćah mnogostruko odhitavale, za da njezinu nebesku sjajnost i lěpotu živahnije predstave, nakitio. Po zapadu sunca opet gruvanjem

*) Premda je ovo lěpa i za našu cèrkvu radostna svečanost, nemožemo ipak sve dopise uvèrstiti; jer nam jedno prostora manjka, a drugo svečanost je u bitnosti svuda ista. Ur.

Digitized by Google

mužarah i dugim zvonjenjem bi pozdravljena bl. D. Maria. — Sutrašnjim danom, čim zora pucati začè — pozdravi se blagdan iz rečenog šanca sa pucnjavom mužarah i zvonjenjem svih zvonovah, koje opet neprekidno dobra pó sata trajaše. O sedam satih iz jutra pozove nas opet glas zvonovah i gruvanje mužarah k službi božjoj pèrvi put, o pó osam drugi, a u osam treći put, na koju se toliko pobožnoga puka sabrà, da ga samostanska cèrkva nemogaše primiti. Osobito milo bijaše gledati školne, u bělo obučene děvojčice sa věnci na glavah, a sa svěćami u rukah ukrašujućimi kip preblažene D. Marie, koje nevinost i čistoću predstavljahu. — Pod istom službom pěvaše se nuz věšto igranje orguljah slavospěvi na čast i slavu prečistoga i neoskvèrnjenoga začetja bl. D. Marie. Poslè „věrujem u Boga" popne se pomenuti o. Anzelmo na propovědaonicu, te reče svečanosti odgovarajuće slovo, gdě je vèrlo věšto sborio o bl. Děvici neoskvèrnjeno začetoj, i pod istom propovědju prečitao prevod papinske bulle. Po službi božjoj dojde několiko dobročiniteljah istoga samostana na siromaški oběd, te nuz prijateljski razgovor napiju se zdravice za sve duhovne i světovne poglavare, a uz oto, potaknuti kod službe božje na čašćenje neoskèrnjenoga začetja bl. děvice Marie, zaključiše, na predlog jednoga revnoga štovatelja i unaprědatelja nabožnosti, svi jednodušno, da će toliko doprineti, koliko bude potrěbito, da se sanktuar samostanske cèrkve sv. Antuna oslika, u koje ime odmah upisano bude do 50 fr. srebra. Za tim podje čitavo družtvo oduševljeno željom, da proslavi blagdan po dostojnosti, opet u cèrkvu, da se bl. D. Marii pomoli, i blagoslov i zagovor Njezin izprosi, te svojim lěpim primèrom da puku prednjači.

B. — *Iz Senja* na 23. travnja (Dopis). Danas imadosmo dvostruku svečanost, svetkovasmo blagdan sv. Jurja, kojega nesamo naša biskupija senjska, već i isti grad kao svojega zavětnika osobito štuje. Nu ova svečanost uzraste iz druge strane tim više i pobožnim světom se cèrkva naša stolna više napuni, kad dodje naš preuzvišeni g. biskup u stolni hram da blagoslov opatski poděli dvim muževima, koji su si za cèrkvu i domovinu mnoge zasluge stekli: Mihovilu Manzoni-u, kanoniku senjskomu i ravnatelju sěmeništa; i Věnceslavu Soiću, kanoniku modruškomu i župniku bakarskomu. Svečanost dovèrši se sa Tebe Boga hvalimo, a nakon svega počasti naš visoki Pastir svoje svećenstvo obědom. — Na mnogo jošte lětah srětno blagoslov pastirski dělio!

Iz Beča. Ovdě se već odavna rádi, da se jezuite u Beču nastane, te da im se predá cèrkva minoritah s polag ležećim samostanom, koj je i bez toga prije jezuitam pripadao. Ako naměra i nije jošte za rukom pošla, to se je ipak nadati, da će ovaj red, koj je toliko uspomenah u ovoj varoši ostavio i toliko sgradah imao, ovdě opet nastanjen biti. Osobito je izkustvo poslednjih desetak godinah zasvědočilo, da obučavanje i odgojenje tim ništa na bolje neide, što su konvikti ukinuti i světovnim rukam predani; bolje su naši predji mislili, kad su takove zavode dizali, te ih duhovnim redovom za nadziranje predali. Uslěd ovoga izkustva otvorit će se ovdě u Beču, kao i drugud, jezuitam opet prijašnje polje dělovanja.

-- Uredničtvo „Wiener Kztga" umoljava sve kèršćanske časopise našeg carstva, da prime slědeće izjavljenje: „Alle jene Taktlosigkeiten und Albernheiten, welche den Predigern während der jüngst in Wien abgehaltenen Mission in den Mund gelegt wurden, und die man mittelst verschiedener Anekdotenformen in Umlauf gesetzt hat, **sind rein aus der Luft gegriffen.**"

Iz Pešta. Ljudi se tuže na pravac madjarske književnosti, (no to sigurno one, koja od protestantah proizlazi), što se iz slědećeg vidi: Něki reform. propovědnik, inače kao madjarski pěsnik proslavljen, dao je svoja dva pogrebna govora natiskati, pa pošto nutri poganski bogovi veliku rolu igraju, nedolazi u jednom govoru ime božje nego samo jedanput, a u drugom nijedanput, dapače su cěli govori tako nekèršćanski, da je „pesti napló" te „kèršćanske svećenike" živo rešetati uzeo, te kaže da napomenuti propovědnik krupni ukor zaslužuje, što u cělom govoru neima niti spomena o onom, čij upravo nauk polag dužnosti svoje službe nazvěšćati ima, te dočim govori najvećih němačkih rationalistah ipak uvěk něko kèršćansko naličje imadu, neće ovaj govornik niti da znade što o kèršćanstvu na grobu kèršćanskih ženah.

Iz Praga. Prečastni kaptol učinio je odluku, da svaki novoimenovani kanonik pokloni stolnom hramu poklon od 100 fr., a kad u tako nazvanu porciju stupi, da mu 200 fr. za sdèržavanje u zakladu položi.

Iz Freiburga. Sědi freiburški nadbiskup neće dobiti, kako se govorilo, mogućkog biskupa za coadjutora, nego po svoj prilici ovdašnjega velikov. savětnika i nadbiskupskog dekana, g. Valentina Gasza. — On doduše kod cèrkvene razmirice nije nikakove osobite role igrao; al ipak stoji kod cèrkvene vlade u velikom počitanju, te kao što se misli, neće niti dèržavnoj vladi neugodna osoba biti.

Iz Piemonta. Kao što je poznato, odlučeno je u piemontskoj sabornici, da se samostani i něke druge věrozakonske družbe ukinu u Sardiniji, a njihova dobra da pripadnu dèržavi; no da odluka, u sabornici učinjena može zakonom postati, mora ju dèržavno věće potvèrditi. Odluka saborske komore nalazi se već duže vrěmena u pretresu kod dèržavnog věća, gdě je našla žestokih protivnikah; povèrh toga kupe se po cěloj Sardiniji pod-

Digitized by Google

pisi proti toj odluci, te se šalju senatu. Dosad je već prispělo 70,000 takovih podpisah.

Iz Londona. Jošte lanjske godine opisao je nětko u francezkom časopisu „ami de la religion“ cèrkveno stanje u Englezkoj iz posve netemeljita gledišta. Proti tomu dopisatelju napisà u „Univers“ kardinal Wiseman istinito izvěšće, te je ono netemeljito izvěšće u „ami de la religion“ objavljeno pripisao jednomu katoličkomu svećeniku, koj ràdi svojega življenja nije baš u najboljem glasu. Premda svećenik nije imenovan, zato je ipak to neizravno naznačenje svećenik Boyle na se protegnuo, te je kardinala Wisemana, kao napadatelja na svoje poštenje zatužio. Boyle je kod pèrvog suda parnicu izgubio, no prizvao se je na više kingstonsko sudište. U tom predmetu pišu od 4. travnja slědeće: Jučeranji dan napominat će se u lětopisih katoličke cèrkve s najžalostnijom uspomenom. Nj. em. kardinal Wiseman odsudjen je po kingstonskom sudištu na naknadu štete od 1000 ft. str. (do 20,000 frk.). Ovaj poslědak mogao se je već s početka iz dèržanja predsědnikova, barona Platta slutiti, a ovu slutnju je dvanaest porotnikah, protestantah kao što je i on, obistinilo. Novac je kod ovog dogodjaja jošte najmanja stvar; no ljuta rana, koja tako bèrzo zacěliti neće, jest to, što je katolički nadbiskup, po dvojici katoličkih svećenikah zatužen, po protivnici svoje věre sudjen. Ktomu valja jošte dodati izvèrstnu věštinu odvětnika Jamesa, koj je tužbu branio, a krupna pogrěška odvětnika nj. eminencije, Sergeanta Shee-a, u obziru oglašenog na 23. svibnja g. 1854. u „Universu“ lista, za kojega pisca bio je kardinal spreman da se priznade. Město toga pustio je Shee, da je Ivers (jedan od tužećih svećenikah) bez svake zaprěke argumentirao vèrhu něke poslanice, koju je kardinal abbè-u Cognatu pisao, i gdě je kardinal priznati imao, da je onaj list od 23. svibnja on sbilja pisao, pa predloživ onda pisanu Cognatu poslanicu, zaključi, da je Iver lagao. A šta čini ovaj? Veli da je predložena poslanica, premda prividno prava, ipak podmetnuta, potvèrdi prisegom svoju izrěku, te je tako implicite okrivio kardinala kao izopačioca pisamah. Sud je pače to izrekó èxplicite, dočim je rekao, da ovaj u ime kardinalovo pred sud donešeni list nije onaj isti, što ga je abbé-u Cognatu pisao. Tim je dakle parnica bila već tako rekuć dovèršena, sva docnija Shee-ova nastojanja, da pogrěšku popravi, biše zalud. Ivers pokazao je u sědnici neobičnu dèrzovitost; on nepoznade, rečè, nikakove druge biskupske vlasti nad sebom do jedine papinske, te hoće da spada k rimskomu duhovničtvu. Boyle-ovo ponašanje bijaše mnogo čednije, činjaše se, kao da ćuti žalost i kajanje; jeda li bi već 50godišnji muž s tim kajanjem i pokoru spojio.

Iz Turske. Selim pašu obožavahu njegovi vojnici radi njegova neobična junačtva; no poslě smèrti pretvori se to obožavanje u gèrdo preziranje. Kao što je poznato, ubit je Selim paša tanetom, koje ga je kroz usta pogodilo i na šišku van izišlo. Kad su mèrtvo tělo Turci prali, našli su mu na pèrsiuh mali kipac Děvice Marie, nad čim su pobožni šeiki (vojnički duhovnici) cělu gràju digli. U ostalom to nije tako neobično, da mosleminski vojnici znakove kèršćanske věre nose, jer ih mnogi smatraju kao amulet proti puški i sablji. Povèrh toga nose kèršćeni poturice u potaji vèrlo radi takova znamenja; dapače kažu o jednoj veoma znamenitoj, na izlam prestupivšoj osobi, da s dragocěnim kamenjem izkićeno, od pape blagoslovljeno razpelo na persiuh nosi.

Poziv na predbrojenje i sudělovanje.

Nukan priměrom mnogih razboritih muževah, koji su věrozakonske propovědi za pučanstvo svoga naroda u sudělovanju više osobah izdavali, i osvědočen o shodnosti ovakovog postupanja; naumio sam i ja prosto mi vrěme tome žèrtvovati, da izdajem u sudělovanju domorodnog svećenstva dělo pod naslovom „**Propovědnik za kèršćansko-katolički puk.**“

Mnogi svećenici obrekli su mi jurve svoju pomoć, a sudim, da će se u prostranoj našoj domovini jošte pronaći mog stališa muževah, koji će ovaj velekoristni posao revno podupirati tim više: što je čisti dobitak zakladi nemoćnih svećenikah nadbiskupije zagrebačke naměnjen.

Dělo ovo izlaziti ima od početka godine 1856. i iznosit za svaki godišnji tečaj 4 strane, a svaka strana 3 komada od 4—5 arakah u osmini. Svaki će komad najmanje 14 danah u napřed izaći, i sadèržavat u pèrvom tečaju propovědi za nedělje i poveće svetce u vrěme, sa katechetičkim pridavkom osnovanim na temelju katoličkog katechizma za pučke učione sada propisanog.

Molim gg. p. n. svećenike, da do konca měseca svibnja t. g. u frankiranih listovih pod mojim naslovom u Ivance pokraj Varašdina izjaviti izvole tako predbrojenje, kao i sudělovanje svoje. Dělа primit će se u svakom naše domovine naručju, a propovědnik izlazit će u jeziku ovom pozivu priměrnom; cěna pako će mu biti sa razpošiljanjem 4 ili 5 for. sr., što broj predbrojiteljah odlučitì imade.

Stěpan Vuković,
župnik ivanečki.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 19. — TEČAJ VI. U SUBOTU 12. SVIBNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Ako se obazrěmo na sadèržaj napomenutog u zadnjem broju velevažnoga za Slavenstvo spomenika, to ćemo opaziti: *a*) da bijaše pisan po Cyrillovoj smèrti (14. veljače 869), jer govori o njem, kano jurve umèrvšim, i da bijaše odpremljen na Rastislava takodjè, pred prolětjem god. 870., u koje doba, kô što rekosmo, bude on utamničen. *b*) Buduć da Papa naprosto govori, da je Methoda, s njegovimi učenici p o s v e t i o, rekli bismo, da ga je odpravio ka Kocelu kano presbytera. Nù, jer Ivan VIII. u někom pismu na Svatopluka razgovětno veli, da Hadrijan Methodu nadbiskupstvo podèli, a naša legenda naročito svědoči: da ga je Kocel poslě kratkoga boravljenja u svojoj zemlji sa 20 muževah u Rim poslao, da bi ga posvetio „na episkopstvo v Panoniji", mislimo, da ga Hadrijan odpremi pèrvom prilikom kano biskupa bez stavnoga naslova, i točno opredělјenoga pravomoćja, tè da ga prigodom drugoga došastja u Rim naimenovà b i s k u p o m (ili arcibiskupom) p a n o n s k i m. — *c*) Slavenska liturgija bude javno, tè apoštolskim ugledom povlašćena, dapače i z o b ć e n svaki, koj bi se usudio naredbu ovu vrědjati; da se pako katoličkom načelu, i ondašnjim nazorom něšto popusti, da se apoštol (sada „epistola") i evandjelje najprije latinski čita, pà onda slavenski. — Dok god indi ugled staropanonske legende neoboriv stoji, svaki nepristrani razsudnik bit će prisiljen priznati, da je Slavjanštini jurve po Hadrijanu u cèrkvi město ustupljeno. Velika je to sigurno povlast! Neće biti indi suvišno, ako joj razlog na kratko potražimo.

Da radi samoga zahtěvanja i naklonosti naroda slavenskoga prama svome jeziku, nepoděli mu papa ovu povlast, to će svaki priznati, koj se sěća podobnoga slučaja, u kojem se nahadjaše Gèrgur Veliki naprama Anglosaksoncem.

Kopitar misli, da je Method u svojoj razmirici sa Solnogradjani, da njihovu vlast u Panoniji skèrši, u cèrkvu na svoju ruku slavenski jezik uveo. No niti taj razlog nemože biti, jer je Slavenom Hadrijan rečenu povlast već prije, nego se te medjusobne razmirice započeše, podělio bio. Mi bismo pravi razlog poděljene te povlasti drugdě tražili.

Bizantinsko carstvvo se je u cèrkvenom obziru s jedne strane sve većma od Rima odtudjivalo, a u političkom nastojahu njegovi cari, da sve više narodah k sebi primame. O tom je osobito nastojao car Vasilija, koj je laskanjem, obećanjem i prětnjami gledao da južne Slavene za sebe dobije; s toga zamoliše Hèrvati i Sèrbi, da ih pod svoje okrilje primi.

Rimska stolica mogaše se pravo bojati, da će se takodjer moravski i panonski Slaveni, videći kako ih susědi Němci progone, radje k svojim suplemenikom u bizantinskom carstvu priklopiti htěti, nego od svojih nečověčnih susědah toliko stradati. Rim mišljaše dakle, da će najsigurnije srědstvo, kojim bi ih za se predobiti mogao, biti ova povlast, kojom im dozvoljuje njihov jezik u cèrkvu uvesti, tim bo scěnjaše, da će zadovoljiti njihovoj ljubavi prama svome jeziku, i jer se povlast ova tiče discipline, u kojoj valja popustiti u svih onih slučajevih, gdě može, kô što ovdě, dogma u pogibelj doći. Da nebi tko izmedju čitateljah mněnje ovo za pûku gatnju smatrao, neka sravnaju godine, kada bijaše pisana navedena poslanica s onom dobom, kad pripomenuta slavenska plěmena stadoše prijanjati za Carigrad, tè će si uzajamni upliv i učinak lasno izračunati. Na koliko je s druge strane Rim o tom nastojao, da

Digitized by Google

mu budu moravski knjazi privèrženi, mogosmo do sada uviděti.

Netrěba nam dakle, da rečeno postupanje Rima kakovoj podloj politiki pripisujemo — dapače ga moramo odobriti, jer je radi viših interesah znao osobne žèrtvovati!

Ovakovim indi pismom obskèrbljen krene naš Method u družtvu svojih učenikah, po svoj prilici, jošte iste godine (869) u Panoniju, Kocelovu zemlju, dočim radi nutèrnjih i izvanjskih nemirah na Moravsku nemogaše ni misliti. Kocel primì ga dàkako „s velikoju čestiju“ — al niti knez nemogaše se Solnogradjanah oprostiti uz neizvěstnu vlast svoga ljubimca; a niti ovaj nebijaše kadar spasonosno svoje dèlo dostojnom odvažnošću započeti, dok god mu nebude u někih opredèljenih granicah dotična vlast izručena. Obadvoje mu bijaše moguće, kad ga je Hadrijan prigodom druge njegove prisutnosti u Rimu, koju mi polažemo u g. 870., kô što malo više napomenusmo, povisì na „episkopstvo v Panoniji, na stol svetago Andronika apoštola ot 70, eže i byst.“

Kako dugo se je ovaj bavio u Rimu, nije nam potanko poznato. Nù to je bezdvojbeno, da je jur slědeće godine (871) u dolnjoj Panoniji cělom svojom biskupskom vlašću dělovao. To slědi iz naročitog svědočanstva někoga neimenovanoga pisca „svèrhu obraćenja Bavarahah“, uslěd koga pèrvi put se Method (kano pravi biskup) ukazà u iztočnoj Panoniji poslě 75 godinah (796 + 75=871), od kako bijaše solnogradskim nadbiskupom povèrena.“ Sada svečano obslužavaše slavensku liturgiju, i to takovim uspěhom, da sav puk k njemu vèrvljaše; na što se Richbald prisiljena vidì, tè se u Solnograd povučè. Ovdě podignè strašnu viku proti tobožnjemu povrěditelju starodavnih právah, proti oskvèrnitelju discipline, dà i samoga pravoslavja! Sad se potužì Adalvin kod Ljudevita u znamenitoj po někom solnogradskom svećeniku sastavljenoj Promemoriji, u kojoj historički brani právo Solnogradjanah na Panoniju i na Korušku, što ga sad povrědì něki „Gèrk“, koj povèrh toga slavenskom liturgijom i svojim naukom narod kvari. *)

Ljudevitu se dàkako čitava stvar pogibeljna vidjaše; s toga jošte iste godine na jesen sazvà bavarsko svećeničtvo na sabor, na komu i on polag staropan. legende prisutan bijaše. Isti sabor povučè takodjè Methoda na odgovor, pozivajući se na odluke sabora mogućkoga (813) i vormskoga (868), uslěd kojih do konačnoga rěšenja dotičnoga sabora imade se zabraniti ovèršivanje cèrkvenih obredah u tudjoj biskupiji svakomu svećeniku, koj se neoglasi kod dotičnog biskupa s odpustnim ili preporučnim pismom svoga Ordinariata. Tà Method bijaše naimenovan panonskim biskupom! Al baš o tom nehtijahu ništa čuti bavarski vladike misleći, da Hadrijan nije imao práva redit ga za biskupiju, koja spada u područje solnogradskih metropolitah; dapače reć bi, da ga jedva smatrahu za presbytera.

(Dalje slědi.)

*) „Quidam Graecus Methodius, novitor inventis slavinis litteris linguam latinam, doctrinamque romanam, atque litteras auctorabiles latinas philosophice superducens vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt“.

Ukinutje katoličkog bogoštovja u francezkom prevratu g. 1793.

(Konac.)

Gobel nije zabacio svoj svećenički stališ niti katolicizam, te se nije usudio izraziti za varalicu, koj bi bio cělim svojim prijašnjem životom lagao; no drugi su to ipak učinili. „Očišten, reče vaugirardski župnik, od predsudah, što ih je fanatizam usadio u moje sèrce i u moj duh, polažem svoje duhovničko pismo“. Više biskupah i svećenikah, kao članovi sabora, slědjaše ovaj primèr, te su položili svoja duhovnička pisma i odrekoše se katolicizma. Julian Toulouse-ski odrekao se je takodjer svojega bogoštovja kao protestant. Divje pleskanje skupštine i tribunah pozdravilo je ote nevěrne izdajice. U taj par stupi u sabornicu Grégoire, blois-ski biskup. Kad mu rekoše, da i on slědi njihov primèr, reče odvažno: „Ako se tu rádi o tom, da se odrečem dohodakah, koji su s biskupskom službom skopčani, ja se ih odričem; no ako se rádi o mojem svećeničkom i biskupskom značaju, nemogu se toga rěšiti: to mi moja věra zabranjuje. Ja se pozivljem na slobodu bogoštovja.“ Ove rěči prouzročiše buku, no nisu ipak smutile veselje, što ga je onaj prizor porodio. Odbor, praćen nebrojenom množinom světine, ostavio je skupštinu, te se je odpravio pred gradsku kuću, da primi čestitanje od občine.

Sad već nije bilo težko ovim primèrom pobuditi sve odsèke parižke i ostale občine republike, da isto učine. Umah se sakupe odsèci i izjaviše, jedan za drugim, da se odriču svih svojih predsudah i bludnjah, te da nepriznaju drugoga bogoštovja do jedinog umnog. Tu su posbacane sve slike svetacah te su zaměnjene dopèrsjem Maratovim, Lepelletierovim i Mucio Sce-

Digitized by Google

volinim. Mnogi izjaviše, da se neće drugomu Bogu klanjati, do jedinoj slobodi i jednakosti.

Odbacivši tako katolicizam kao javni věrozakon, posvojiše si njegove sgrade i njegov imetak. Poslanici, razaslani po okružjih, nagovoriše mnogo obćinah, da se cèrkve, kojih već nije za věrozakon trèba, u druge svèrhe upotrèbe. Sa svih stranah dovukoše cèrkveno posudje u Pariz, noseći cèrkveno srebro i zlato u procesiah u sabor. Tako je puk obezčašćivao svete te obrede, koje je prije toliko ljubio. Tu je bilo ljudih obučenih u rochete, kažule i pluviale, koji su pěvajući *alleluja* i plešući *la carmagnole* u narodnu skupštinu išli; tu su položili monstrancie, razpela, svete ciborie, zlate i srebarne kipove; tu su govorili najgadnije govore, i upravljali bogomèrzke govore na svetce: „O vi, klicaše jedan odbornik od Saint-Denisa, o vi orudja fanatizma, blaženi svetci svake vèrsti, budite jednom domoljubi, dignite se listom, čuvajte domovinu, prelěvajući se u novac, i dajte nam na ovom svètu blaženstvo, koje ste htěli postići na drugom.“ Za ovimi směšnimi prizori slědjahu dostojanstveni i ozbiljni. One iste osobe, koje su nogami gazile svetce kèršćanske, nošahu nebo; otvarahu krila i, pokazujući Maratovo i Lepelletierovo dopèrsje, veljahu: „Evo, ne bogovah od ljudih stvorenih, nego slike vrědnoga gradjanina, kojega su robovi kraljevah usmèrtili.“ Zatim zaredjivahu mimo skupštine, pěvajući *alleluja* i plešući *la carmagnole*, onda odoše da polože u novčarnu bogati plěn iz oltarah, dočim su Marata i Lepelletiera naměstili u cèrkvah, koje su odsele postale hramovi novog bogoštovja.

Na Chaumettov predlog bi odlučeno, da se parižki stolni hram majke božje pretvori u republikansku sgradu, nazvanu *hramom uma*; Zatim bi naredjen za svaki deseti dan blagdan. On je imao nadoměstiti obrede bogoštovja katoličkog. Maire, gradski častnici i javni službenici uputiše se u hram uma, čitahu tamo razprave o pravih čověčjih, o ustavu, razlagahu ratne novine i pripovědahu znatnije dogodjaje, što su se u desetici danah sbili. Nutri bi naredjena govornica, *bouche de verité* nazvana, gdě su se mněnja kao što i prigovori i savěti za obće dobro pretresivali. Tu su se sbirali listovi od svakog dana desetice, koji su čitani; jedan govornik rekao je kakov moralni govor; zatim slědjahu muzikalni komadi, a zaglavljena je cěla služba umna s pěvanjem republikanskih pěsamah. Nutri bijahu dva posebna odděljenja, jedno za starce, drugo za noseće žene, koja su imala napis: *respect à la vieillesse* (starosti čast), *respect et soins aux femmes enceintes* (čast i opreznost napram nosećim ženam).

Pèrvi blagdan uma bijaše svetkovan s velikom slavnošću na 10. stud. Tu su se sabrali svi odsěci s ustavnim poglavarstvom. Něka mlada žena predstavljala je um; bijaše to žena tiskara Momora, prijatelja Vincentova, Ronsinova, Chaumettova, Hèrbertova i drugih sličnih. Bijaše bělo oděvena! prèko ramenah zabacila bi běli plašt; raztrešene kose visijahu u republikanske pramove spletene. Posadjena vèrhu něke starodavne stolice, okružena lěrovi, bijaše nošena od četirih gradjanah. Mlade děvojke, obučene u běle odeće idjahu pred i za njom. Za njimi dojdoše dopèrsja Maratovo i Lepelletierovo, svirači, vojska i svi ostali oružani odděli. Pošto je rečen govor, i odpěvane republikanske pěsme, povratiše se u narodnu skupštinu, gdě je Chaumette ovako prosborio:

„Zakonodavci, fanatizam je ustupio město umu. Njegove škiljave oči nisu mogle sjajnosti světla podnesti. Danas se je jedan neizmèrni narod spravio pod ove gotičke svodove, od kojih se je pèrvi put odbijala jeka istine. Tu su Francezi pèrvi put slavili jedino pravo bogoštovje, bogoštovje slobode i uma. Tu smo ostavili mèrtve idole, da se naklonimo umu, ovoj oživljujućoj slici, najkrasnijemu stvoru prirode.“ Izustiv ove rěči pokazao je Chaumette živuću božicu, predstavljajuću um. Ta mlada božica sijde sa svoje stolice, te se približi k predsědniku, koj ju u znak bratinstva zagèrli uz urnebesnu pohvalu i klicanje: *živila republika! živio um! doli s fanatizmom.* —

*

* *

Kad je pèrvi konzul Napoléon već o tom mislio, da republiku pretvori u carstvo, počeo je takodjer raditi o povraćenju katolicizma. Dne 15. sèrpnja g. 1801. podpisan je u Parizu a dne 15. kolov. u Rimu potvèrdjen i od obiuh stranah primljen glasoviti konkordat, kojim je uredjeno devet nadbiskupijah i 41 biskupija u Francezkoj. Měseca travnja g. 1802. predložio ga je Napolèon saboru, i bi pretežnom većinom odobren i, nakon služene u Notre-Dame službe božje, kojoj prisustvovaše car i svikoliki častnici, svečano primljen, i tako ukinuto prije deset godinah kèršćanstvo opet uvedeno.

Grof Montalembert i „Univers“.

Na polju dnevničtva povisio se je u Francezkoj Louis Veuillot do znamenitog ugleda. Njegov list „Univers“ je medju cèrkvenimi listovi u Francezkoj najvećma razgranjen, a njegova rěč ima

Digitized by Google

tim veću važnost, što njegov proti galikanizmu *) napereni pravac ne samo Rim odobrava, nego ga takodjer mnogi francezki biskupi svojim ugledom potvèrdjuju.

Grof Montalembert je u mnogom obziru visoko cènjena osoba. Kao što se kao katolički spisatelj odlikuje dubokom i temeljitom učenošću, tako svojim izvèrstnim načinom pisanja, osobito pako govorničtvom zauzimlje znamenito mèsto, povèrh toga je vodja velike političke stranke i posědatelj znatnog imetka — pa sve to daje mu toliko ugleda, da ista vlada napram njemu počitanje goji.

Želèti bi bilo, da medju ovimi muževi suglasje vlada tim većma, što bi proti neprijateljem cèrkve, kojih u Francezkoj mnogo imade, zajednički radeć sastavili jaku opoziciju. Žalibože da ih razdvojene vidimo. No razdvojenje ovo neima toliko povoda u različitosti mnènja na cèrkvenom polju, koliko većma u političkom odnošenju Montalembert nije s početka bio prijatelj Napoléonov i njegove vlade, to nije bio niti Veuillot, no ovaj se je ipak prilagodio sadanjemu stanju stvarih, jer je takodjer duhovničtvo novu vladu podupiralo, kad je Nadoléon pustio cèrkvi slobodnije gibanje. Uvidio je takodjer, da se — štono rèč — zid glavom razbiti nedá, te da mu ništa drugo nepreostaje, nego da se, plivajući uz rèku, polag okolnostih vèrgne, ili da polje javnosti ostavi. A grof nemože g. Veuillotu tu popustljivost oprostiti, te dèrži „Univers“ za „pretèrani i potišteni list, koj sve, istu cèrkvu s despotizmom istovetuje.“

Ovo razdvojenje izmedju ova dva protivnika razdraženo je jošte većma jednim nenadanim slučajem.

Osebne poslanice grofove imaju tu nesrèću, da nerazboritošću ljudih na javno izlaze. Ljudi, ponoseći se dobljenim od njega pismom, daju ga radi njegova visokog ugleda umah u novinah obèlodaniti; a nèki to čine iz zlobe, da se stvar pogorša.

Cesare Cantu, poznati talijanski sgodopisac, poslao je grofu s osobite naměre svoja děla. Montalembert hvali njegova děla u jednoj poslanici, gdè je medju ostalimi različitimi opazkami takodjer na „Univers“ udario. Cantu, taštinom zaveden, dao je poslanicu, koja za javnost jošte nije bila proračunana, u novine natiskati, da tako svoju slavu svètu javi. Tako je taj list došao i u francezke časopise, te se je Veuillot snašao prisiljena, da na učinjene mu prigovore, s osobitim ipak uvaženjem zaslugah svojega protivnika, umèreno odgori. Kod ove prigode doznajemo iz Universa, da je glavna ponuka, zašto je Cantu Montalembertu list pisao, bila želja, da bi Montalembert svojim uplivom u Rimu zanj izposlovao kakovo odlikovanje, „zlatnu ostrugu“ ili koj drugi red, kao što je takovo odlikovanje lani dobio knjigotèržac Manz u Regensburgu. Grof je na to posrědovanje, smijući se sigurno u sebi i sažaljujući prositelja, dragovoljno pristao. Veliki i nepristrani sgodopisac Cantu dao sè je ovdè čovèčjom slabošću zavesti, on silazi sa svoje visine i traži javno priznanje svojih zaslugah, te nam tako pruža primèr, kako takodjer veliki dusi traže stvari, kojimi se prava zasluga neodlikuje uvèk. Montalembert je ipak polag svojega slobodnog demokratičkog mišljenja vèrlo snosljiv, jer poniznomu prositelju nije ledjah okrenuo. Sve ovo javlja Univers.

Mi smo ovaj dogodjaj priobćili, da pokažemo kako često i sasvim neznatne stvari, o kojih čovèk nebi vèrovao, veliko razdvojenje prouzrokuju, te samo žalimo, što je pomirenje medju Montalembertom i Veuillotom tim opet otegoćeno, što je grofova poslanica na Cantu-a obèlodanjena. (Sl. Kbl.)

Proglas ruske upravljajuće sinode.

Više cèrkvenih listovah obèlodanilo je ovaj proglas, pa ga i mi ovdè saobćujemo našim čitateljem tim većma, što se može odtale suditi, da o svèršetku nesrètnog rata neima tako bèrzo govora.

„U ime otca i sina i duha svetoga, Amen. Po milosti, poklonu sile, koju je od vèrhovnog duhovnog pastira, našega Gospoda i Boga Isukèrsta dobila, oglasuje najsvetija upravljajuća sinoda svih Rusah svoj pravovèrnoj dèci pravoslavne ruske cèrkve: Gospod cèrkve, naš spasitelj Isukèrst, i živuća u njem božanska milost, dèrovatelj duha sv. i otac našega Gospoda Isukèrsta, „koj je pravi otac vèrhu svega, što se dècom zove na nebu i

*) Jošte od g. 1682. obstoje u Francezkoj slèdeće četiri točke, koje su u povèstnici pod imenom „galikanske slobode“, ili „galikanizma“ poznate: 1) Sv. Petru i njegovim naslèdnikom kao naměstnikom Isukèrstovim dana je oblast samo nad duhovnimi stvarmi, a neimaju dakle vlasti u dèržavnih ili gradjanskih stvarih, nemogu dakle niti kraljevah skinuti, niti podanike od prisege rèšiti. 2) Duhovna vlast pripada papam tako, da je (polag konstanskog sabora) obćinski cèrkveni sabor nad papom 3). Izvèršivanje papinske vlasti ima se kretati unutar granicah ustanovah obćinskih saborah, kao što takodjer unutar medjah navadah, običajah i naredbah, koje u Francezkoj obstoje 4) Nitì u stvarih vère nije papa nepogrèšiv i nepopravljiv; k tomu je trèba privoljenje svekolike cèrkve. Glede ovih 4 točkah razdèljeno je francezko duhovničtvo na dvè strane; jedna ih žabacuje, te više prijanja za Rim, druga ih se opet čvèrsto dèrži. Ove dvè stranke smatraju se kao „konservativci i liberalci“. Vlada je na strani „galikanacah“, jer pod plaštem ovih 4 točkah može pèrkositi Rimu. Ur.

Digitized by Google

na zemlji“ (Efez. 3, 15.), proslavljeni u trojstvu Bog neka vas, ljubezna děco cèrkve, blagoslovi za vaša u sadanjem ratu svuda pokazana sveta i Bogu mila čuvstva revnosti za věru, oddanosti za carski prestol i ljubavi napram pravoslavnoj otačbini, i „neka se uvěk sěti vaše žèrtve“, koju ste na njeno spasenje prinèli. Poznato Vam je, kako je nepravično ovaj rat proti našoj domovini započet, jer je veliki Gospodar i car Nikolaj Pavlović blažene i věkom slavne uspomene kao zaštitnik prave věre polag svoje dužnosti od otomanske porte zahtěvao, da uvrědjena po njoj práva svete pravoslavne cèrkve brani i da naše kèršćanske suvèrce oslobodi od težkih stradanjah; poznato vam je takodjer, da su neprijatelji Isukèrstova križa, na sveobće čudo, našli podporu u dviuh kèršćanskimi se imenujućih zapadnih moćih, koje, od Ruske u ničem neuvrědjene, s ljutom opornošću udariše na njene granice ognjem i mačem. Njihove čete obezčastiše poput nevèrnikah svetinje naše věre: blagdan velikog sabbata, najsvetije časove molitve na grobu gospodnjem izabraše za onaj trenutak, kad su udarili na Bogom oslobodjeni grad Odesu, zatim napadoše po razbojnički na mirovni samostan Šovolec, oni su ležeće na obali na neogradjenih městih hramove božje razorili, nestideći se porobiti svojinu ubogim bezoružnim stanovnikom. Al po volji božjoj, njegovoj, koj je veliki i jaki zatočnik práva, ostadoše opačine dušmanah bez ploda za njih u njihovih mnogobrojnih porazih; u strahovitih burah cèrnog móra, koje su njihove brodove slamale, u smèrtonosnih bolestih, koje su njihove čete harale, pokaza se čin svemoguće ruke božje, koja se boraše za nas. Uzpèrkos svemu tomu kùpe dušmani, razsèrdjeni propašću svojih četah, nove i mnogobrojnije, nastojeći da svoj nezakoniti savez dalje razšire, te se oružaju, da na novo napadnu na Rusku. Za njenu sigurnost tréba je da se obrana obćim oboružanjem podkrèpi. Kroz usta svojega već sad u nebesku domovinu odputovavšeg sluge pozvao je Bog našu otačbinu, da se sprema na nove žèrtve i nove čine. Ruska nije ovoga rata tražila, ona je na mejdan pozvana. Neka se dakle puni volja gospodnja — a proti početniku je Bog! Mi věrujemo i uzdajemo se da će onaj, koj je rekao: „Ja ću podignuti svoju obćinu, te ju vrata paklena neće nadjačati, (Mat. 16, 18.) i sad sám za svoju cèrkvu ustati, te će se za nju boriti i izbaviti ju. Mi věrujemo i uzdajemo se, da će onaj, koj dèrži sèrce kraljevah u svojoj ruci, te s njim upravlja kako hoće (Poslov. 21, 1.), na dobro svoje cèrkve takodjer sèrce našega najpobožnijeg i najvišeg Gospodara i cara svih Rusah, Aleksandra Nikolajevića sám ravnati i pomagati mu, čuvati ga i blagotvornim blagoslovom ověnčati. Mi věrujemo i uzdajemo se, da će onaj, koj je dèržave zemaljskih vladarah omedjašio i granice ruskog carstva za stan svoje svete cèrkve odabrao, sám svoju izrèku oglasiti „proti svim opakim susědom, koji u njegovu baštinu diraju“ (Jer. 12. 14.). Okrèpljeni ovom věrom i uzdanjem hèrlite, ljubljena děco cèrkve i domovine, da činite vaše sadanje sveto zvanje! „Nebojte se dušmanah; sěćajte se svojega velikoga i strahovitoga Gospodara, te uzdajući se unj, borite se za svoju braću“ (Nehem. 4, 14.) „Oslanjajući se pèrkosito na svoju veliku silu, hoće da nam umore i zarobe ženu i děcu. A mi moramo se braniti i za naš život i zakon boriti se. Zato će ih Bog pred našimi očmi uništiti.“ (Mak. 1, 3, 20—22). „Bog naš borit će se za nas (Nehem. 4, 20).“ Unutar granicah naše domovine, pravoslavni Rusi, zaprětio je dušman našim hramovom oskvèrnutjem: Vi nećete dopustiti dok vam života uzbude, da vam mater vaših dušah žalosti — koja vam je jamstvo spasenja dušah, braniteljica věre, jedino spasonosne věre, bez koje neće nitko věčnog blaženstva postići. Vaši predji su pod věčne uspomene vladarom Demetrom Donskim svojom kèrvlju neodvisnost ruske zemlje izpod jarma nevèrnikah izbavili, pod Pošarskiom i Mininom pravu věru i zakoniti vladarski prestol spasili; vaši pradědovi su pod Aleksandrom blažene uspomene otačbinu proti neizměrnoj vojski tudjih narodah obranili. Sad je evo nadošlo vrěme, da činite isto takovo sveto dèlo, a vi ćete se ga vrědnimi pokazati. U vas, vi imućni muževi, koji ste toliko putih svoja vruća čuvstva odkrili svojemu vladaru, u vaših svečanih zavětih: da ćete Bogu, caru i otačbini sav imetak i isti život žèrtvovati, u vas vidimo s veseljem duh starog junačtva. Neka vas svuda prati blagoslov Previšnjega, da možete svoju dužnost izpuniti, vaše nove pobède na čelu zatočnikah neka duboko upišu u pamet narodom, da ste vrědni potomci Pošarskiova duha. S vami gradjani, koji od pradavnih vrěmenah prijanjate za věru i vladara, pripravni vazda žèrtve podnašati za dobro domovine, s vami neka ustane duh Mininov — duh jakosti i revnosti za zakon naših pradědovah, za sveto božansko dèlo. Vi stanovnici selah i tèrgovištah, ustajte na oružje za obranu cèrkve, prestola i otačbine! Stavite naproti sramotnim četam nepomične ruske grudi, u kojih otačbini i pravoslavnom gospodaru oddano sèrce bije! No dočim se na oružje spremate, stavite prije svega svoje pouzdanje u Boga, koj izvèršiteljem njegova dèla nepobědivu moć podèljuje i pamtite, da je najveći strah dušmanah

Digitized by Google

prava věra, vaša čista savěst, vaša jednodušna poslušnost napram vladajućoj oblasti kao napram vašem Bogu, napram gospodarom i vodjam kao napram roditeljem, — bogoljubna poslušnost, kojom je ruska zemlja uvěk jaka bila. Otci i matere! Pred svojimi očmi imadete veliki primĕr vladajuće kuće: carevići, slĕdeći volju svojih uzvišenih roditeljah, pohitiše na bojište za vašu obranu. Zar da vi oklevate poslati dĕcu svoju, kad ju car zove, na bojište? Vodite ih sami svojimi rukami. Kažite im: Dĕco! u ime věre i práva ustajte za našu zajedničku majku — cèrkvu božju, i za našu odgojiteljicu — rusku zemlju; sinovi otačbine vas blagoslivljaju, a cèrkva će za vas moliti. Otac nebeski podèlit će vam za vaše sveto dĕlo odzgor sam snagu i jakost! Vi duhovni pastiri, duhovni otci braniteljah cèrkve i prestolja! „Molite uvěk u svakoj prigodi prošnje i molitve u duhu“ (Efer. 6, 18.), bdijte pomnjivo na straži za svoje stado, jačite ga svemogućim božanskim slovom, učite ga da je sadanja borba stara borba dizajûćeg se proti Isukèrstovoj vladi paklenog duha, koj u ovo vrĕme ima svoje dĕlo u dĕci nevěrstva „(Efer. 2, 2.). Oružajte se i sami svim mogućem oružjem polag rĕčih Apoštola, oružajte takodjer sve povĕrene vam duše jakošću věre i pouzdanja u milost gospodnju. Za sve vas, pravoslavni Rusi, zazivljemo jakost i obranu nebeske kraljice i pomoć svih svetacah, naših zavĕtnikah pred Bogom“. Za ovim pozivom slĕdi molitva k Bogu za obranu i pobĕdu pravedne stvari, koja se zaključuje s običnimi rĕčmi: „U Te, gospodine uzdajemo se, Ti nas nećeš do věka u sramoti ostaviti!“ Ovaj cèrkveno-ratni proglas objavljuju svećenici po svih občinah.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 6. o. m. bijasmo ovdě svědoci lĕpe i rĕdke svečanosti; bio je naime presvětli g. Janko Kralj, predstavnik zagrebačkog kaptola i Prior Vrane po preuzv. g. našem nadbiskupu posvećen za likopoljskog biskupa. Presvětlomu gospodinu posvećeniku dvorabu dvojica opatah, prečast. gg. Mato Beloberg i Petar Šatvar. Ovoj rĕdkoj svečanosti prisustvovahu světli ban, grof Jelačić, i mnogo gradjanskih i vojničkih častnikah, a pobožnog puka sabrà se nebrojena množina. Poslĕ dovèršenog svetog čina primio je presvětli g. biskup čestitke od prečast. kaptola, a preuzv. g. nadbiskup sakupi k obědu okó sebe lĕpu kitu odličnih gostiuh, gdě su napite zdravice svetomu otcu i nj. veličanstvu našemu premilostivnomu caru, světlomu banu, preuzv. g. nadbiskupu i presvětlomu novo posvećenom biskupu, koje su od gostih sèrdačno odzdravljene. —

— Od kada su ovdě misie bile, poželi više žiteljah našega grada, medju njimi osobito gospoje, da imadu kod sv. Katarine svaki dan u stanovito vrĕme sv. misu. Preuzv. g. nadbiskup je toj želi odgovorio te je naredio, da se svaki dan u 10 satih u rečenoj cèrkvi sv. misa služi.

J. V. — Iz stare Gradiške, 1. svibnja. (Dop.) Lĕtos obavismo kao obično svake godine svečano uskèrsne blagdane; nĕšto se je ipak novoga pridesilo. Letos je simo došla uskèrsovat množina naše bosanske braće. Bilo je sigurno utĕšno gledati, kako je kraj šumice i po jablaniku klečala šarena hèrpa pobožnih bosanskih kèršćanah, koje dovedè k ovoj svečanosti živa věra. Oni toga ubogi kod kuće neimaju, pa zato prejdoše amo u carsku tvèrdjavu, da ovdě sprovedu ove svete dane, te da zaborave koj časak na one jade, kojim su već navikli — tà věrozakonska utĕha je jedini još melem, koj sužnja čovĕka poněšto diže, da duhom neklone. Kakovom poniznošću i skrušenošću je ovaj siromašni i nesrětni puk uskèrnutje našega Spasitelja slavio, to se neda onomu opisati, koj toga nije vidio; to samo mogu reći, da je svatko bio duhoko u sèrcu dirnut, kad je svoju braću, stenujuću pod kèrvavim polumĕsecom, gledao kako dižu ruke i šalju molitve pred prestol Višnjega. Kad bi čovĕk bio nasluškivao, možda bi bio čuo, kako vrućimi molitvami jurišaju prestol vĕčnog otca, da u ovih težkih okolnostih, gdě se kùpe povèrh njihovih glavah mèrki oblaci, iza kojih neznadu, je li će ih led udarati ili sunce grijati — da u ovaj mah, gdě se počelo dèrmati s trulim 400godišnjim stanjem, svojim blagim okom na njih svèrne. Pa šta mislite, kakovi su to bosanski kèršćani? Oni se *pravoslavnimi* zovu! Jer naši, imajući svojih redovnikah, imaju takodjer nabožnih utĕhah; a ovi to kod nas traže, pa bez razlike u jednoj i drugoj cèrkvi. Siromah nije kriv, što su ga sebični ljudi od stare matere otèrgli, on neznade razlike, koja braću od braće dĕli.

Bosanski redovnici se takodjer često kod nas vidjevaju, jerbo ih naš čeonik vazda lĕpo dočeka i gostoljubivo primi, a oni se tome raduju, da ih braća rado imadu. Od njih takodjer doznadosmo, za uzrok obstojale dugo vrĕmena razmirice izmedju redovnikah bosanskih i nĕkadašnjeg njihova biskupa B. Ovaj je naime prečio redovnikom, da polaze učione u austrijskih pokrajinah, dèržeći sve one, koji to čine, za slobodoumnjake, te je hotio, da polaze nauke učit samo u Talijansku. Ova dosta dugotrajna razpra nahudila je mnogo našoj zajedničkoj stvari. No hvala Višnjemu, i toj nevolji je vrat skèršen.

Na Jurjev dan imadosmo u srědini našoj veleč. g. Jurja Muzlera, podarcidjakona, okó kojeg su se sakupila njegova subraća, te su mu uz čestitku pružila dokazah ljubavi i štovanja. Osobito nas je ugodno zabavljao, kad nam je donio iz Zagreba věstih o pučkih

Digitized by Google

misijah i predočio nam sve, kao da smo tamo bili. Tako valja da su iz različnih stranah svećenici, koji uzmogoše, pohèrlili k tomu svetomu poduzetju, pa da su i nas, koji nemogosmo dionici biti, o tom ubavèstili.

U Senju je takodjer dne 29. travnja velikom svečanošću proglašen dogma o neoskvèrnutom začetju bl. D. Marie, a na večer bio je grad razsvětljen. Isti dan oglašena je uz primèrne svečanosti pomenuta ustanova sv. cèrkve po cěloj senjskoj biskupiji.

Iz Beča, 28. travnja. — Katolička cèrkva u podunavskih kneževinah dobila je od carske darežljivosti za podporu 4000 fr., od koje svote dao je, nj. veličanstvo car Franjo Josip 2000 fr. za cèrkvu, a 500 fr. za obstojeći u Bukareštu zavod „englezkih gospodičnah," koje je preč. g. Parsi, katolički nikopoljski biskup i apoštolski vikar za Bukarešt, tamo uveo, dočim je drugih 500 for. istom zavodu darovala njeno veličanstvo carica Elizabeta. Ostalih 1000 fr. pokloniše njihova veličanstva car Ferdinand i carica Maria Anna za potrěbe katoličkog bogoštovja u podunavskih kneževinah.

— Početkom měseca ožujka o. g. spremilo se je u Beču družtvo pobožnih putnikah i otišlo u Jeruzalem. Kao što listi javljaju, prispěli su ti pobožni putnici dne 3. travnja srětno u Jeruzalem, te su dakle mogli viděti lěpe obrede, koji se velikog tjedna ovèršavaju na onom městu, gdě je prije pó devetnaestog stolětja Spasitelj světa kèrvnu žèrtvu na križu podnio.

Iz Italije. „Avenir" koj u Nizzi izlazi, ima vražje veselje sa sadanjim postupanjem piemontske vlade, dočim veli: „Što se Piemonta tiče, taj počimlje mojemu sèrcu ugadjati, odkad vidim, kako je cèrnohaljcem rat nazvěstio. Voltair nije bezobraznice (infame) dosta prigušio. Dělo se mora dovèršiti. Pa tu nam mora sèrce od radosti skakati, gdě vidimo, kako „visoke glave" taj mučan posao na se uzimlju. Piemont pruža u tom slučaju uzvišen primèr". — No imale bi visoke glave na obzir uzeti, da su već takov posao těrali njihovi jednakomišljenjaci. ako ne u Talijanskoj, a to po drugih krajevih, pa da su takove „visoke glave" tim i nehotice kraće postale.

Iz Rima. — Već je oglašen pèrvi svez děla, što ga je poznati gèrk g. Pitzipios sastavio, gdě razlaže pravi i ustmeno predani nauk gèrčke cèrkve. Ja sam već govorio o plemenitom poslaničtvu, što ga je g. Pitzipios na se uzeo, naime da rádi na sjedinjenju iztočne i zapadne cèrkve. Napomenuto gori dělo je pèrva karika zlatnog lanca, na kojem učeni helenista već odavna rádi, pèrvi korak, što ga je na ovom, tèrnjem zaraštenom apoštolskom putu učinio; dělo se troškom sv. otca u tiskarni propagande tiska. Gèrci i Rusi čekaju ga nestèrpljivo; onda će g. Pitzipios nastojati o sastavljenju posebnog družtva, koje će se sa sjedinjenjem obiuh cèrkvah zabavljati.

— 14. travnja. Nj. em. kardinal nadbiskup Schwarzenberg ostavit će za několiko danah Rim, jer ga pri razpravah o konkordatu već nije trěba. — Monsignor Chigi ide u osobitoj diplomatičkoj misiji u Petrograd.

Iz Pariza. Iz Madrida i Španjolske u obće dolaze žalostne věsti. — Protest osm ajskog biskupa proti prodaji cèrkvenih dobarah zaredjuje u mnogo tisuć iztisakah od ruke do ruke, te njegovu sve daljemu razgranjivanju nemogu na put stati. Sučuvstvo, što ga puk za duhovničtvo goji, neda se tajiti. Duhovničtvo se dèrži kako valja. — Na uskèrs je sám parižki nadbiskup u cèrkvi Notre-Dame pričestio prěko dvadeset tisuć ljudih. Svečanost trajaše od 7 satih do poslě pódne.

Iz Engleske. — U našem listu je već prije javljeno, kako je englezka kraljica u svojem kraljevstvu naredila za jedan dan občinski post, kojim bi se gnjev božji od Englezke odvratiti i pomoć njenoj vojski izprositi imala. Vrědno je napomenuti, kako jedan član parlamenta o toj cèrkvenoj naredbi raisonira. „Ja si nemogu predstaviti, veli, kako bih ja pred Bogom ili pred ljudmi odgovoran bio za ikoj dio běde i nevolje, koje narod toliko suzah stoje, pa zato se pouzdano od neba nadam, da će mi milostivno oprostiti, ako svoju misao izrazim i velim, da mi se ovaj post, ovo poniženje, ova pokora, od poglavarstva naredjena, čini kao něka silovita lakèrdija. To je veoma gèrdo od mene, to dobro znadem, al tako mi duše, meni se na ino nemože. Jest, kad bih pol tuceta članovah od poslědnjeg kabineta vidio kako bosi po kamenitu putu k sv. Margareti hodočaste, dočim bi ih školska mladež bičevala i smèrdljivimi jaji se na njih bacala, onda bih možda počeo bio věrovati, da stvar něšto vrědi, te bih onda toj igri prisustvovao bio. No to mi se čini odviše nespretno, da siromaški nadničar svoju nadnicu zato izgubi, što je newcastelski vojvoda primio službu, koje nije razumio, te su se njegovi podanici kod kuće i drugdě kao najbolji saveznici ruskog cara pokazali". — Drugčije se niti nemože suditi o cèrkvenih naredbah tamo, gdě dèržava cèrkvom upravlja. — Imademo jošte jedan zanimivi dogodjaj, koj zasvědočava anglikansku toleranciju. „U Wolverhamptonu imali su siromasi něke nedělje juhom iz dragovoljnih prinesakah pripravljenom okrěpljeni biti. Juha je u subotu pripravljena, a razděljenje za nedělju odredjeno; al u nedělju znao je protestantski Reverend razděljenje zapréčiti, dočim se je proti takovu oskvèrnjenju nedělje ogradio. Katolički župnik mu se je protivio, no pobědu odèržà pèrvašnji. Razděljenje je na poneděljak odgodjeno. Ubogi ljudi morahu dakle u nedělju postiti, a nije věrojatno, da bi im pobožni (?) čuvar neděljnog svetkovanja iz svojega džepa naknadu dao — tako se spèrda Punch."

Digitized by Google

— Dne 29. ožujka bijaše u dolnjoj kući zanimiva sědnica. G. Pellat pitao je Palmerstona, je li zakon, koj prestupivšeg na kèršćanstvo moslemina na smèrt odsudjuje, jošte obstoji. Palmerston je odgovorio, da će se na stol kuće položiti papiri, iz kojih će se uviděti moći, da je sultan sira Stratfora Canninga uvěrio, da takovih usmèrćivanjah u buduće neće biti. Na Pellatov prigovor, da se to uvěrenje proteže samo na kèršćane, koji prestupivši na izlam opet na kèršćanstvo prejdu, odgovori Palmerston: „Uvěrenje proteže se na sve „eksekucije."

Iz Španjolske. Osmajski biskup, koj se prodaji cèrkvenih dobarah toliko protivljaše i u obće za obranu cèrkve toliko revnovaše, prognan je u Cadix. Od 31. ožujka bijaše biskup na naročito zahtěvanje vlade u Madridu. Kad vlada nije mogla prelatu kod vèrhovnog sudišta niti kod duhovne komore nahuditi, scènila je, da je prognanstvo u Cadix najsigurniji put, da se ga rěši. — „Da broj duhovničtva nenaraste veći, nego što ga prave potrěbe zemaljske zahtěvaju, te da svaki svećenik svoju opredělјenu službu imade," izdao je minister pravosudja naredbu, uslěd koje se u ovaj mah i dok se župno uredjenje sasvim neizvede, nesmiju nikakvi sveti redovi podělјivati. Takodjer „Parlamento" oglasuje protest sv. stolice proti drugom članku ustava i proti prodaji cèrkvenih dobarah.

Poziv na predbrojenje i sudělovanje. *)

Nukan primèrom mnogih razboritih muževah, koji su věrozakonske propovědi za pučanstvo svoga naroda u sudělovanju više osobah izdavali, i osvědočen o shodnosti ovakovog postupanja; naumio sam i ja prosto mi vrěme tome žèrtvovati, da izdajem u sudělovanju domorodnog svećenstva dělo pod naslovom „**Propovědnik za kèršćansko-katolički puk.**"

Imade u domorodnog našeg svećenstva izobilje duhovnih propovědih, koje su pojedini svećenici, uvažavajući prigode i okolnosti vrěmena i naroda, sa osobitom pomnjom izdělali i progovorili; bila bi doista nenaknadiva šteta za budućnost, da ove propovědi poginu bez ikakove obće koristi: s toga je svèrha ovog poduzetja medjusobno priobćivanje takovih sastavakah, koji će vazda pod imenom svojih sastaviteljah u dělu izlaziti imajućem uvèršćeni biti.

Mnogi svećenici obrekli su mi jurve svoju pomoć, a sudim, da će se u prostranoj našoj domovini jošte pronaći mog stališa muževah, koji će ovaj velekoristni posao revno podupirati tim više: što je čisti dobitak zakladi nemoćnih svećenikah nadbiskupije zagrebačke naměnjen.

Dělo ovo izlaziti ima od početka godine 1856. i iznosit za svaki godišnji tečaj 4 strane, a svaka strana 3 komada od 4—5 arakah u osmini. Svaki će komad najmanje 14 danah u napréd izaći, i sadèržavat u pèrvom tečaju propovědi za nedělje i poveće svetce ***sa katechetičkim pridavkom izradjenim po Franji Žužlu, sadanjem rèčkom župniku.***

Molim gg. p. n. svećenike, da do konca měseca *lipnja* t. g. u frankiranih listovih pod mojim naslovom u Ivance pokraj Varašdina izjaviti izvole tako predbrojenje, kao *možebit* i sudělovanje svoje. Radnje, *koje će se vraćat uz naročito zahtěvanje sastaviteljah*, primit će se u svakom domovine naše naréčju, a propovědnik izlazit će u jeziku ovom pozivu primèrnom; cěna pako će mu biti *sa razpošiljanjem 4 for. sr.* koji se stopram tečajem měseca prosinca poslati imadu.

Stěpan Vuković,
župnik ivanečki.

*) Někoja gospoda su moje poduzetje zlo razuměla; s toga je ovdě poziv od prijašnjih něšto različan. St. V.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su:

Gosp. Žubčić Mato, dosadanji župnik kamenski, župnikom na Dubovcu kod Karlovca;
„ Jadan Mihalj, dosadanji upravitelj u Gjelekovcu, župnikom tamo;
„ Žužel Franjo, naimenovani kamenski upravitelj, župnikom u Rěci;
„ Bèrkić Ivan, dosadanji upravitelj u Jasenovcu, župnikom tamo;
„ Leuštek Toma, dosadanji duh. pomoćnik u Granešini, upraviteljèm u Kašini;
„ Trieb Vatroslav, dosadanji duh. pomoćnik na Dubovcu kod Karlovca, upraviteljem na Kamenskom.

Premješten je:

Gosp. Puškarić Ivan, duhovni pomoćnik, iz Dubranca u Pokupsko.

Oglas.

Od onih malih slikah, što ih je ovdašnja duhovna mladež nedavna u ovom listu oglasila i izdavati počela, izišla su već tri komada i mogu se u ovdašnjem kat. sěmeništu i u narodnoj knjigarni dobiti, i to:

sto komadah cèrnih slikah za 2 f. 5 k. sr.
„ „ bronciranih slikah za 3 f. 5 k.;

po dvě cèrne slike za 3 kr., a jedna bronciraua 2 kr.

Ove slike preporučamo svim odgojiteljem i prijateljem našeg mladog naraštaja. Osobito ih pako preporučamo u svih onih slučajih, gdě su dosad podobne slike s napisi u tudjem jeziku upotrěbljavane kod hèrvatske děce kao nagrada ili ponuka k marljivosti i ćudorednom ponašanju.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 20. — TEČAJ VI. U SUBOTU 19. SVIBNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod urednictva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Čuvstva zahvalnosti věrnoga puka zagrebačkoga pram bivšem ovdě misionarom.

Potamnělo biaše veće
Nebo od duše tmastim' zraci
Gréha, zlobe, tuge i smeće, —
I milostni sunca traci
Višnjeg Otca umèrlieh ljudi'
Negrijahu hladne grudi . . . !!

Jao! u dvojbi tu i nemiru
Luda pamet sva se iztroši:
A poć k Onom, gděno izviru
Dobra sva, bi trud svim loši;
Krěpki Duh su pùti sile
U okove grěšne sbile. . .

Nu s nebesah kao poslani
Vi ste došli, Otci drazi!
Hèrlo iztèrć nas još zarani
Iz paklenih, — strašnih jazi',
I pomirit nas grěšnike
S dobrim Otcem svekolike!

Mir ste uněli sèrca u věrna,
Mir, koj svět nam dat nemože,
Da s kajanja prava i směrna
Sèrčbe božje se utalože,
I skrušenim zlo se oprosti
Po neizměrnoj sgor milosti. —

Věkovite nam ste istine
Harne u grudi uvrěžili;
Tim u rajske u visine
Duh se diže, plače i cvili,
Što ogèrdi svoj u zlosti
Blagog Otca — vir milosti. —

Ah rěč Vaša rosa od nebi
Biaše u duše zapaljene;
Sve se vrati k Bogu i sebi —
Svak pokoje zna blažene;
Isusova pravda sada
U našieh sèrcih vlada

Pak zato Vam duše harne
Věnac hvale tu na světi
Viju, a ljubav, kà netarne,
Dèrži u věrnoj Vas pameti;
Tělom smo se oddružili,
Al ne duhom, otci mili!

Sred sèrdacah naši' u vlke.
Vrućim' molbam' molit ćemo:
Da Vas Višnji svoje u dike
Primi, skup da prispijemo
Tam, gdě uživa věk bez kraja
Duša slasti věčnog raja.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Premda se je Method proti svojim neprijateljem vazda temeljito branio i njihove napadaje odbijao; sve mu ipak nije ništa prudila: dapače je bio u Němačku na sud pozvan, a došav tamo do tri i pó godine silovito zadèržan; je li u tamnici ili samo pod strožijim nadzorničtvom, neznamo za izvěstno.

Kocel nije mu mogao pomoći, jer je bio franački vazal; a niti Svatopluk, dok je bio pod vlašću Němacah. No godine 872. i 873. zavadi

Digitized by Google

se Svatopluk s Ljudevitom i bratom mu Karlomanom, pa pošto je na više městah razbio němačku vojsku, počè se Ljudevit s njim o miru dogovarati, koj je g. 874. u Forchheimu takodjer sklopljen. Što se naše stvari tiče, bijaše jedan od glavnih uvětah mira, da se Method na slobodu pusti, te da Ljudevit priznade panonsku biskupiju.

Što Svatopluk želězom, to izposlovà Papa duhovnom silom, pozivajuć se na starodavna práva, koja imadjaše rimska stolica na Panoniju. Nù toli Ljudevit, kao i solnogradski i pasovski biskupi veljahu, da je ovo právo ostarèlo, što ga rimska stolica više stolětjah neizvèršavaše, odkad bijaše Panonija pod vlašću poganah i krivovèracah; dočim s druge strane dèržava ova, němačkim mačem osvojena, od slavodobitnih vladarah njima bijaše izručena, tè ju kroz 75 i više godinah jurve zakonito posèduju. Al Ivan im odgovori, da stavna cèrkva imade vazda právo na pokrajine, koje někad joj pripadahu, dok god se nalaze u rukuh poganah ili krivovèracah; što se pako ostarine (Verjährung) tiče, ova nastupi jedva poslè sto godinah faktičnoga upravljanja. *) Možda je napokon suspendirao, il izobćio, kô što naša legenda svědoči, one biskupe, koji su se opirali njegovim naredbam; **) nù svakako bijaše uz Svatopluka glavni factor onih dopustinah, što ih dadè na forchheimskom sastanku Ljudevit, pošto bi se bio něšto prije u Veroni s papom dogovarao.

S prolětja dakle g. 874. bi Method poslè 2½ godišnjega zatvora pušten na slobodu, tè priznat za panonskoga biskupa toli od Němacah, koli od Pape. Sad se tek po drugi put povrati u Moravsku poslè svoga sedmogodišnjega odsutja; Kocelu pako bude zabranjeno tèrpit ga u svojoj zemlji. Ondè primì upravu svekolike cèrkve u svoje ruke i to uspěhom takovim, da „ot togože dne velmi načat (počelo) rosti božie učenie, i strižnicyj (tonsi) množiti se v vsěh graděh, i pogani věrovati v istinnyj bog, svoih bludi otmětajušće se; tolmi pače (tanto magis) i moravska oblast prostraniti načat v se strany, i vragy svoe pobèž(d)ati i s nepogrěšeniem (cum omni prosperitate), jako i sami povědajut prisno (semper)." I doisto ovo svědočanstvo naše legende potvèrdjuje pověstnica, u ono bo doba, kad Method nadbiskupsku čast nošaše, uzraslo je moravsko carstvo do najveće možnosti, sile i slave.

Ovdè bi bilo shodno, uz to i koristno, da potražimo granice panonskoga biskupstva, tè biskupsku stolicu našega Methoda. Nù budući da uz spomenike, koji su nam do sada odkriti, ni jedno ni drugo (bar izvěstno) nije moguće, a k tomu nebi htěli stèrpljivost čitateljstva vrědjati: zato ćemo se obadviuh pitanjah samo dotaknuti.

Polag naše legende Hadrijan II. povisì Methoda na biskupiju panonsku, na stolicu sv. Andronika, jednoga izmedju 70 učenikah Isukèrstovih, tè prijatelja sv. Pavla (Rom. XVI, 7). Isto tvèrdi Nestor, i Ivan VIII, kako vidismo. Gdè bijaše dakle sv. Andronik za biskupa? Polag Hesychia, solinskoga biskupa (405—438) u Srěmu. Uz to znamo, da u toj „sviub gradovah majci, napučenoj i glasovitoj" — koko ju Ammian Marcellin zove — u četvèrtom stolětju biskup stolovaše, koj je daleko na glasu bio. Nù Srěm bijaše stolnim gradom samo zapadnoga Illyrika, koj polag naredbah Gracijana od g. 370. obsèzaše Norik, Panoniju i Dalmaciju, tè bi reć, da spadaše pod nadbiskupstvo milansko; *) dočim mitropolita iztočnoga Illyrika stolovaše u Solunu (Thessalonica). Na ovaj način, ako ne odmah s početka, a to barem malo po malo dodju rečene pokrajine pod pravomoćje srěmskoga vladike, a na poslědku rimskoga patriarhe. Al tečajem burnih vrěmenah poče spoljašnjom slavom grada Srěma padati i vlast njegova biskupa. Po nadvladanju Gotah bude doduše glavnom varoši Panoniae secundae, nù malo docnije podjarmiše ga Gepide. Sada o Metropoliji nije bilo ni spomena; a biskupija imala se protezati prama sèveru jedva do prèko Drave; tè napokon i ona izgine, pošto Srěm osvojiše divlji Avari (582). Al uprav tim, što dodje u vlast poganah, tè tim načinom Panonija bi odcèpljena od sustava ostalih ilirskih pokrajinah, bude pričuvana rimskoj slolici, od koje su tečajem kipoborbah one otèrgnute, tè carigradskomu patriarchatu pridružene. Odavle možemo si lasno protumačiti, zašto se Rim neodrečè svoga

*) U tom smislu glasi naputak za Pavla jakinskoga biskupa, i svoga poklisara u Němačkoj i Panoniji: „Si de annorum numero forte causatur, sciat, quia inter christianos, eos, qui intus fidei suot, numerus certus affixus est. Caeterum ubi paganorum et incredulorum furor in causa est quantalibet praetereant tempora, iuri non praeiudicat ecclesiarum, quae corporalia nescientes arma, solum dominum et propugnatorem suum quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Verum si annorum prolixitas in talibus impedit, ergo Deus ipse reprehendendus est, qui post 430 annos filios Izrael de durissima servitute Pharaonis et fornace ferrea liberavit, Sed ipse per se redemptor hominum genus post tot annorum millia de inferni claustris eripuit." Zatim Ljudevitu: „nemo autem de numero annorum resultandi sumat fomentum, quia s. romanae ecclesiae, cui Deo auctore servamus privilegia, quae in firma b. Petri stabilitatis petra suscepit, nullis temporibus angustiantur, nullis regnorum partitionibus praeiudicantur. Sed et veneraudae romanae leges divinitus per ora piorum principum promulgatae rerum eius proscriptionem nonnisi post C annos admittunt." (Kod Watteubacha 2, 48r 49.)

**) „Dojde k apostoliku, i uvědev posla kljatvu na nje, da nepojut mša, rekše služby, vsi korolevi episkopi, dondeže i (njega) deržat."

*) Bar g. 389. imenovà sv. Ambroz za biskupa srěmskoga někoga Anemia na město někoga izbačenoga Arijanca.

Digitized by Google

starodavnoga pravomoćja na Panoniju niti onda, kad ju němački vladari porazdèliše medju pasovske i solnogradske biskupe — dapače naimenovanjem Methoda za panonskoga biskupa htedè uzkrisiti i uživotvoriti prastaru onu ideu, uslèd koje bila bi Panonija srèdotočjem ilirskih pokrajinah, a njezin biskup duhovnim otcem i naučiteljem Jugoslavenah. Uzvišena, velebna misao, da se nije razbila na opornosti neprijateljah!

Ako uz rečena promotrimo, da dalm. Hèrvatska imadjaše u ono doba svoga mitropolitu u Solinu, a Norik da se pokoravrše stranom solnogradskomu a stranom oglajskomu vladiki: to ćemo ne bez razloga zaključiti, da bi polag osnove papine panonska nadbiskupija imala bila obsèzati: dolnju Panoniju, knjaževinu moravsku i panonsku Hèrvatsku. Šta se pèrve tiče, mnijemo, da po smèrti Kocela (věrovatno 874) zapadna stran iste, s glavnim gradom Optujom, izručena bude duhovnoj skèrbi Solnogradjanah, jer je iste godine u rečenom varošu Theotmar, Adalvinov naslèdnik, néku cèrkvu posvetio; dočim u političkom obziru pridružena bude Koruškoj pod vèrbovničtvom Arnulfa; a g. 896. predana Bratislavu knezu pokrajine izmedju Save i Drave. A da i pan. Hèrvatska bijaše namènjena panonskoj biskupiji, slèdi iz pisma koje napisà Ivan VIII. na njena kneza Mutimira: „Admonemus te — veli — ut progenitorum tuorum secutus morem quantum possis, ad Pannoniensium reverti studeas dioecesim. Et quia illic iam, Deo gratias, a sede b. Peri apostoli episcopus ordinatus est, ad ipsius pastoralem recurre sollicitudinem.“

U području dakle ovih pokrajinah imala je biti stolica našega Methoda; al u kojem městu? ostane za sad zagonetka nerazrèšiva. Jedan jedini staro-ruski spomenik navadja město Caon ili Kanaon — za nas posvema nepoznato. O Srěmu, na što bi naj prije došli, u svih pismih neima ni spomena, premda je imao kano znatna varoš obstojati, jer ga okolo g. 950. Konstantin Porph. napominje. Na Velehrad, sadašnje Hradišće u Moravskoj, mnijem, da ni Šafařik više ne misli. Učeni Blumberger *) uzimlje „Μοραβος“ gdè polag života sv. Klementa Methoda za biskupa bijaše „(επισκοπος Μοράβου τῆς Πανονίας“), ne za zemlju Moravsku, već za panonsku varoš, koja bi imala ležati negdè okô Srèma medju Dunavom, Dravom i Savom, što bi městancu „Moroviću“ jako nalikovalo, kad bi naliku otu i povèstnica mogla potvèrditi. Nebì li nas koj izmedju tamošnjih domorodacah htio o tom pobliže izvèstiti? — Šta se mene tiče, jabih mislio, da naš Method, dok se je bavio u dolnjoj Panoniji, naj više stanovaše kod Kocela u Salavaru (Moosburgu); a poslè svoga povratka u Moravsku u glavnom gradu Svatopluka, koj fuldajski lètopisac nazivlje „illam ineffabilem Rastizi munitionem, et omnibus antiquissimis disimilem“, kako mislim u Dèvinu, sadašnjem Haimburgu blizu Požuna nad Dunavom.

*) Sr. W. Jahrbücher d. Liter XXVI., p. 222 — XXXVII, p. 72. —

(Dalje slèdi.)

Katolici u Turskoj.

(Revue de l' Orient.)

Latinska ili katolička občina u Turskoj obuzimlje, izuzamši sjedinjene Armence, sve portine katoličke podanike. Ovi dèle se u više narodah, koji premda se glede obreda i cèrkvenog ustroja izmedju sebe razlikuju, u svètskom odnošenju svikoliki pod jednim istim glavarom ili vekilom, koj ih kod porte zastupa, stoje. Ti narodi su slèdeći: Latini, sjedinjeni Gèrci ili Melkite. Sirijanci sjedinjeni Chaldejci i Maronite.

1. Latini. Pod imenom Latinah razumiju se svi katolički podložnici porte, koji rimski obred slède, ì koji s veće strane sastoje iz Aleppinacah, Albanezah, Bugarah, Hèrvatah i Bošnjakah. Aleppinacah ili katolikah iz Aleppa imade 6 do 7000 u okružju toga pašiluka, a 8 do 9000 od prilike u Carigradu i ostalih predèlih carstva. Medju Albanezi imade, kao što je poznato, velika množina kèršćanah, od kojih je jedan dio gèrčko-odcèpljeni, a drugi katolički. Ovi poslèdnji dèle se opet u više phisah ili stabalah, medju kojimi je stablo Myrditah najznatnije u predèlih izmedju Prizrena, Drine Skadra (Skutari) Tirane, Gabar-Balkana i Diber-Dola. Od kad se je Skenderbegov sin u Italiju preselio, ili bolje, od g. 1595., kad su porti definitivno podčinjeni, sačinjaju Myrdite néku vèrst občine pod naslèdnjom upravom starešine iz porodice Doda, koj u Orasu stoluje. U družtvu s ostalimi katoličkimi granami, mogu staviti pod oružje 12 do 15,000 momakah, odkud se, po primèru Cèrnegore, može računati 85 do 90,000 pučanstva. Na pomoć ovih hrabrih ratoboracah može se porta uvèk sigurno osloniti. Posada u Ruščuku broji u ovaj par 4000 myrditskih dobrovoljacah, koji su se dobrovoljno pod oružje stavili. Katolički Bugari stanuju u predèlih okolo Philippopolja i Nikopolja. Njih ima do 20,000 dušah. Turski Hèrvati, slavensko plème, koje je

Digitized by Google

zajedno s Bošnjaci u družtvu Sèrbah u ovu zemlju došlo, stanuju po bèrdinah, koje banjalučku livu u sèvernoj Hercegovini sačinjaju. Njih ima do 200,000, izključivši nèkoliko muslomanah, samih katolikah. U Carigradu, gdè se osobito s poljodèlstvom i vèrtljarstvom zabavljaju, nalazi se ih u velikom broju. Kèršćanski Bošnjaci dèle se na sjedinjene i nesjedinjene. Ovih poslèdnjih ima više, premda katolici od više godinah neprestano rastu. Prije sto godinah bijaše ih jedva 50,000, sad ih ima do 150,000 dušah. Žalibože ima se stvar kod ostalih slavenskih granah drugčije: tu se čini da katoličko pučanstvo brojem više pada, nego li raste, te ima više okolicah kod Nikopolja i Sistova, gdè je više selah, ne iz nedostaka vèrozakonske revnosti, koliko iz pomanjkanja katoličkih misijah, od katoličke vère odstupilo. Šta je kadro tu učiniti 3 do 400 misionarah, osobito naproti neobičnim naporom, kojimi Ruska nastoji da ovo pučanstvo u odcèpljenju uzdèrži, osobito ako se na obzir uzme, da je ovo malo misionarah, što ih propaganda u Ruskoj uzdèržava, raztepeno na tako veliko zemljište, kao što je Francezka, pa osim toga i domaći jezik slabo razumiju. Prevagi Ruske i naprèdku panslavizma moglo bi se tim zaprèkah stavljati, kad bi se propaganda isključivoj prevagi latinskog življa slabije privèrženom kazala, i kad bi po primèru bosanskih Franciškanah zavode za domaće svećenike utemeljivala. Ovi narodi naime cène toliko svoju narodnost, koliko svoje cèrkveno vèroizpovèdanje. Narodni misionari mogli bi dakle mnogo uspèšnije dèlovati, nego iz tudjinstva došli, koji s jedne strane nestoje s domaćim narodom u nikakovu srodnu odnošenju, a vladi su s druge kao tudjinci sumnjivi. Iz ovoga se vidi, da latinska cèrkva u Turskoj broji od prilike pó miliona dušah. (Aleppinacah 15,000, Albanezah 100,000, Bugarah 40,000, Hèrvatah 185,000, Bošnjakah 150,000, različitih ostalih 15,000; ukupno 505,000). Na čelu ove cèrkve stoji latinski patriarcha u Jeruzalemu, msgr. Valerga. Duhovna stolica, koju zauzimlje, povraćena je opet g. 1847., ugovorom medju papom i portom sklopljenim. Patriarcha ima u različnih krajevih carstva 16 delegatah ili papinskih nanamèstnikah, naime 6 nadbiskupah i 10 biskupah. Ovih šest nadbiskupah je slèdećih: carigradski, koj dobiva svake godine iz Francezke stalnu plaću, povèrh toga ima svake godine kod dèlitbe milostivnih, od propagande sakupljenih prinesakah, za se i svoje duhovničtvo 30 do 35,000 franakah; zatim u Bosni, Antivaru i Draču (u Albaniji), Smirni i Aleksandriji. Onih 10 biskupah obitava u Philippopolju, Alessu, Sappi i Skadru, Hercegovini, Chiosu, Anturi (Libanon), Bagdadu, Mussulu i Tunisu. (Najveća stran biskupah i nadbiskupah dobivaju podporu iz zaklade za razširenje vère utemeljene) Latinski katolici imaju u Carigradu osam cèrkvah, pet u predgradu Peri a tri u Galati. Ovi hramovi, u kojih francezki, talijanski i gèrčki svećenici božju službu ovèršavaju, postavljeni su ugovorom ili pod austrijsku ili francezku zaštitu. Pod francezkom zaštitom stoji šest hramovah, naime sveti hram u Peri, pod neposrèdnjim nadbiskupovim upravljanjem, u kojem francezki svètski svećenici službu božju ovèršuju; hram sv. Antona takodjer u Peri, u kojem talijanski OO. minorite službu ovèršuju, svetog Ljudevita, koj spada k palači francezkog poslanika, gdè služe talijanski OO. Franciškani, svetoga Benedikta s francezkimi OO. Lazaristami; svetoga Petra i svetoga Jurja, takodjer u Galati, gdè u pèrvom sardinski OO. Dominikani, u drugom gèrčki svećenici iz Archipela službu božju ovèršuju. Oba pod austrijskom zaštitom stojeća hrama su presv. Trojice i Marie u Peri.

(Dalje slèdi.)

Nesrètni dogodjaj 12. travnja u samostanu St. Agnes.

O pogibelji, u kojoj se je sv. otac dne 12. travnja o. g. nalazio, piše „Univers“ obširnije slèdeće: Na jednom propagandi pripadajućem dvoru pronašasta je jedna katakomba, koja je puna mnogo lèpih kèršćanskih starodavnostih. Izkapanja, koja se svaki dan hvale vrèdnom revnošću nastavljaju, naplaćuju se mnogobrojnimi, bogatimi starinskimi pokladi, koji se svaki dan dobivaju. Papa, koga sve, što se starih grobovah, kolèvke naše vère tiče, veoma zanima, izrazio je već češće želju, da odkritu novu sv. Aleksandra baziliku i ostale znamenitosti, nedavno pronašaste, posèti. Uskèrsni praznici činjahu mu se najsgodniji čas, pa tako je taj mali, nabožno-archeologički izlet za 12. travnja opredèljen i ujedno naredjeno bilo, da se u povratu svèrne u samostan St. Agnes izvan zidovah, gdè će obèdvati i ostali dio dana sprovesti. Dobro Coazzo, gdè se katakomba nalazi, koju nj. svetost nakani posètiti, daleko je po prilici 7 miljah (2½ sata) od Rima; tamo iduć stoji na putu dvè ure od varoša samostan St. Agnes. Buduć da Coazzo propagandi pripada, zato su poglavari propagande svoje gojence na šetnju tamo okrenuli, a sv. otac bio je

Digitized by Google

tako dobar, da je mlade gojence pustio da mu nogu poljube. Pošto je sv. otac taj posèt obavio, povrati se sa svojom pratnjom i mnogimi odličnimi gostmi, koji bèše pozvani, u samostan St. Agnes. U tom družtvu bijahu kardinali Antonelli, Patrizi, Marini, Andrea, Schwarzenberg, Carvalho (iz Lisabona), generali Montreal (francezki) i Hoyos (austrijanski), zatim nadbiskup bečki, dublinski, biskup veronski, newportski i burlingtonski msgri. Hohenlohe, Stella, Talbot i više drugih. Opatovina st. Agnes je u vèrlo žalostnom stanju. Ona pripada regularnim lateranskim redovnikom, koji se Rocchetini zovu, te tamo za cèrkvenu službu jednoga ili dva redovnika dèrže. Veća stran sgrade je pusta, a za papin posèt biše samo dvè sobe, jedna za obèdvanje, druga za posète priredjene. Kratko vrème poslè obèda naloži sv. otac, da se gojenci propagande k njemu u sobu dovedu, gdè je sveti otac na naslonjaču sèdio, a okolo njega ostale odličnije osobe. Gojenci okružiše ga u polukrugu, te su svojom težinom tištili osobito srèdinu palače. Cèlivanje noge je započelo, a pred papom je upravo klečao jedan mladi gojenac, koj je imao u Rusku poći, te su ga jošte samo ratne okolnosti od njegova zvanja zadèržavale. Sveti otac pitaše mladića s običnom svojom naklonošću o svih njegovih okolnostih, pa se je onda, smèšeći se ljubezno, okrenuo na francezkog generala Montreala, i mladića napućivao, da se generalu preporuči, ovaj da će mu sigurno put u Rusku otvoriti. Na jedanput začù se strahovit praskot. Glavna greda pod podom prelomi se na dvoje, te 140 ili 150 osobah, što su u palači bile, strovali se jedna prèko druge doli. Gojenci propagande porušiše se najprije, te su tako načinili kao pèrvi nasad, na koj je zatim drugi i treći spao. Papa, koj je daleko kod zida sèdio, sklizao se je laganije doli; klečeći pred njim mladić bacio se je nanj, te ga je pridèržao, da nije tako naglo propao. Monsignor Hohenlohe zadèržao se je na podèrtinjah zida. Tu je dàkako sve najprije kričalo za svetim otcem, te kako se je gusta maglušina od praha raztepla, pohèrli sve njemu na pomoć. Njemu se nije ništa zla dogodilo, činilo se je, kao da se nije niti prepao. U onaj mah kako se je rušio, zazivao je pomoć Marie. Malo po malo izidoše svi iz podèrtine. Svi kardinali projdoše neoštećeni, s malom iznimkom nèkojih, koji su se neznatno natukli; medju svimi gostmi, koji su u papinoj pratnji bili, činilo se je da je jedini general Montreal težko oštećen. Više su tèrpèli mladi propagandiste; njih 25 se je više ili manje natuklo, a 4 ili pet opasnije, tako da su ih stopèrv drugi dan u grad doněti mogli, medjutim je nada, da će se i ovi izlèčiti. Umah kako je sv. otac dočuo, da nije nitko mèrtav ostao, zapovědio je, da se u baziliki služi *Tebe Boga* hvalimo blagoslov s presv. otajstvom. On je sám zapěvao sv. pěsan, te je s cělom skupštinom blagoslov primio. — Nèkoji listovi javljaju, da je onaj graditelj, koj je prije sgradu pregledao, umah zatvoren; no kasnije věsti kažu, da je po nalogu nj. svetosti pušten, jer on tomu nije kriv. —

Sličan dogodjaj sbio se je prije 350 godinah, naime g. 1500. na dan sv. Ivana i Pavla, kad se je takodjer pod papom Aleksandrom VI. s mnogimi osobami pod srušio. Dva kardinala ostaše mèrtva a mnogo osobah izranjenih. Benedikt III. bijaše takodjer potresom u svojem gradu u podertinjah zasut, no onda nebijaše jošte papa.

Dopisatelj „Allg. Z.“ dodaje jošte něke potankosti, polag kojih bio bi si sv. otac ranio jedan pèrst i na ledjih se oštetio. Kardinal Schwarzenberg, msgr. knez Hohenlohe i nadbiskup Rauscher ostadoše bez svake uvrède. Da nije nitko o život došao, to se potvèrdjuje. Rimski senat je naredio, da bi se tri dana dèržale molitve na zahvalnost Bogu za čudnovato izbavljenje nj. svetosti, koja pobožnost dèržat će se u hramu sv. Marie.

Uzmi svoj križ na se i slědi mene.

Glasoviti Cassian, koj je više cènjenih dèlah ostavio, pripověda o nèkoj odličnoj gospoji u Aleksandriji, da je stradanje toliko ljubila, da je ne samo ono rada nosila, što joj Bog nametnù, nego je takodjer revno sve ono tražila, što joj je moglo prigodu pružiti, da strada i da se u tèrpljivosti věšba.

Aleksandrijska cèrkva sdèržavaše u ono vrème više siromašnih udovicah. — Ova odlična gospoja došla je dakle k sv. Athanasiu te ga zamoli, da joj jednu odpusti, da ju hrani i tako cèrkvi polašticu učini. Sv. biskup, pohvaliv njeno velikodušno preduzetje, dadè nalog, da joj se jedna krotka i pobožna žena izabere. Uzev ju k sebi, zadèrža ju nèkoliko vrèmena kod sebe u kući, gdè ju je s najvećom skèrblju hranila i njegovala. No buduć da joj starica nije prestala hvaliti i zahvaljivati, došla je gospoja opet k sv. Athanasiu, te mu se je potužila, da njene nakane nije znao, te da joj nije dao prilike, gdè bi se mogla u stèrpljivosti věšbati i u Boga si kakovu zaslugu steći.

Prelat s početka nije znao, što je htěla kazati, te je mislio, da njegov nalog nije izpunjen;

Digitized by Google

al kad je doznao, da joj je dana krotka i pobožna žena, palo mu je na um, što je gospoja svojom tužbom reći htěla, te joj je odgovorio, da će joj želju izpuniti. Dao je dakle drugu pèrkositu, svojećudnu i nepodnosivu ženu izabrati, koju su, kak Cassian kaže, laglje našli nego li prijašnju. Pobožna gospoja njegovaše ovu udovicu s jošte većom poniznošću i brižljivošću, a zlobna žena bijaše u svem tvèrdokorna, te je u svojem gnjevu tako daleko išla, da je proti svojoj dobročiniteljici i ruku digla. U ovoj ženi našla je dakle ova sveta gospoja ono, što je tražila, možda jošte više. Ona je na bèrzo poćutila teret, što si ga je nametnula, u cěloj njegovoj težini, no ipak joj je do svoje smèrti dobro dvorila te je prije smèrti sv. Athanasiu zahvalila, što je ovim načinom njenu ljubav i stèrpljivost věšbao, i vruću želju, kojom je težila, da po Isukèrstovu primèru dragovoljno stradanje i križ podnosi, skušnji izložio.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Za povekšanje i unaprědjenje pobožnosti pram neoskvèrnuto začetoj bl. D. Marii učinjena je dne 11. o. m. u dubovnoj sědnici odluka, da se svake subote i nedělje, i u oči zapovedanog svetka dèrže pred oltarom majke božje u stolnom hramu litanije i da se blagoslov dá. Pobožnost dèržat će uvěk jedan od prečastne gospode kanonikah. Dne 12. o. m. započeo je već takovu pobožnost prečastni gospodin kanonik P. Šatvar s primèrenim govorom. Naš pobožan puk obećuje obilni posět. — Isto takova svečanost dèržat će se za němce u cèrkvi sv. Katarine.

— Preuzvišeni g. nadbiskup iti će dne 9. budućeg měseca dělit sv. svetotajstvo krizme u jastrebarsko okružje.

Dne 15. o. m. kao u oči sv. Ivana Nepomuka bijaše kip ovoga svetca u nadbiskupovu perivoju razsvětljen i u prisutnosti mnogo pobožnog puka večernica dèržana.

— Dne 23. o. m. dèržat će se ovdě pod predsědničtvom preuzvišenoga g. nadbiskupa pastoralna skupština svećenikah zagrebačkog okružja.

Iz Poznanjskog, pišu „V. H.“ slědeće: Nemožemo zašutiti jednu nepravilnost, koja se nedogadja u nijednoj pruskoj pokrajini, do jedine gnjezdanske biskupije. Mi smo se vazda nadali, da će ova poraba, koju ćemo umah naznačiti, i koje prije ovdě nikad nije bilo, nakon razjasnjenog u cèrkvenih pitanjih sporazumljenja izmedju duhovne i světovne oblasti na skoro ukinuta biti; no žalibože, preteže se ona od jedne godine u drugu. Kod nas je naime od několiko godinah običaj postao, da se sve izpražnjene župe, koje pod vladinim patronatom stoje, po kr. vèrhovnoj oblasti u službenom dělu poznanjskih novinah ràdi popunjenja oglašuju. „Župa u N. pod kr. patronatom je izpražnjena. Ona donosi polag matrikule (toliko i toliko) godišnjeg dohodka. Natěcatelji imadu se prijaviti.“ Pa ne samo izpražnjenje, nego takodjer, ako se tko najde, i popunjenje biva isto ovako objavljeno: „Ja (predsědnik oblasti) sam izpražnjenu župu u N. tomu i tomu N. N. podělio, te sam ga za župnika pozvao.“ — Nećemo da ovdě razglabamo, koliko práva imade patron takove župe razpisavati; no sigurno neosěćaju na onoj strani, kako neugodan utisak čine i moraju činiti takovi u javnih listovih učinjeni oglasi ne samo u duhovničtvu, nego takodjer kod ostalih katolikah, koji imadu čuvstva za poštenje svoje cèrkve i duhovničtva, osobito ako čověk uzporedi ovakove oglase s drugimi, koji se tu nalaze. — No što najvećma proti cèrkvenom právu i nauku glasi, to su izrazi: p o d é l i t i i p o z v a t i, kad ih pokrovitelj o cèrkvenih službah upotrèbljuje. Jer patron imade právo samo p r e d l a g a n j a, a ne podělivanja ili pozivanja na cèrkvene podarbine. To je izključivo právo biskupa. To znade svatko, komu je iole poznato cèrkveno právo, te nemožemo dokučiti, kojim se právom može světovni pokrovitelj s takovimi izrazi služiti. Odtale bi se moglo izvoditi, da svećeničtvo cèrkvene nadarbine neima od biskupa, nego od patrona, u ovom slučaju od dèržave; dočim si patron ono prisvaja, na što samo cèrkva právo imade. Tomu bi se vèrlo jednostavnim načinom doskočiti moglo, veli se dalje u „V. H-i.“, da se katolički svećenici, dok se s razpisivanjem takova zloporaba těra, neprijavljaju; tim bo će pokazati, da štuju svoje i svoje cèrkve dostojanstvo. Ako budu tako učinili, onda će i patroni uviděti, da katolički svećenici žele, da se s višeg gledišta nego samo s gledišta d o h o d k a cěne, te će se tako ograničiti morati na právo p r e d l a g a n j a a ne podělivanja.

Iz Němačke. Něki Dopisatelj „Voss. Ztga“ piše: Neobičnu pozornost pobudjuje u cěloj izbobraženoj Saksonskoj, što je nedavna na propovědaonici našega stolnog grada, gdě su prije Reinhard i Ammon propovědali, djavó opet povraćen. Pozvani na Franke-ovo město cèrkveni i dvorski savětnik gosp. Langbein, posvetio mu je naime cělu jednu propověd, te ju je zaključio s tvèrdjenjem, da samo bezvěrje nauk o osobnom djavolu zabaciti može. Ovo tvèrdjenje snašlo je ljude u tim većem čudu, što se sám Harless, odprije kolovodja cèrkvene reakcije u Saksonskoj, nije nikad tako daleko upustio, da bi s takovom sigurnošću bivstvovanje vraga tvèrdio.

Iz Danziga. Novine „Zeit“ kazale su u 73. br.

Digitized by Google

da Pruska ima zajednički s Englezkom svoje zvanje kao evangelička velevlast izpuniti. Mi neznademo na koliko anglikanizam tu zajedničku zadaću pruskog evangelizma priznaje, to samo znademo, da je polje, na kojem se ta zajedinost osniva, negativno, jer se u pozitivnoj dogmi neslažu niti anglikanci, niti evangelici medju sobom. Neznademo takodjer, kako smatraju taj izraz u istoj Englezkoj, budući da Englezka svuda kao anglikanska dèržava na vidělo izlazi; niti nedokučujemo, kako se slažu mnogobrojni katolici i dissenteri s ovim zastupanjem, koje se takodjer i na njihov račun piše. A mi pruski katolici ogradjujemo se svečano proti tomu, da je Pruska „evangelička" velevlast, i da imade zvanje stupiti u svět kao evangelička velevlast. Pruska je po právu i ustava paritetička (u věrozakonskom obziru ravnopravna) dèržava, dakle neima zvanja, da samo evangelizam zastupa. — Za zastupanje Pruske kod drugih dèržavah plaćaju katolici isto toliko, koliko i protestanti, razměrno jošte više. Odkale dakle „zvanje" i právo, da se samo „evangelički" interes u inostranstvu zastupa? Pa napokon, čim je Pruska velevlast? Valjda ne tim, što su dvě petine žiteljstva protestanti (jer „evangeličkih" u strogom smislu neima ni iz daleka toliko)? Oduzmite dvě petine katolikah proč, — pa jeda li je i onda Pruska velevlast? Uzmite joj zapadnu Prusku, Poljsku, Šlezku, Westfalsku i renske pokrajine, na koliko su katoličke; zar da je Pruska i onda velevlast. Pridružene katoličke zemlje, kojimi je Pruska upravo velevlašću postala, nisu došle raztopljenjem k Pruskoj, nego medjunarodnimi ugovori, koji im za njihovu věru i njihovo právo jamče. Po ovih ugovorih predane su nove pokrajine Pruskoj s tom nakanom, da ima svoj upliv kao europejska velevlast, a ne da se pèrči kao evangelička velevlast, pa da pod ovim naslovom možda jošte i takove stvari čini, koje katoličku cèrkvu uvrědjuju. Europejsko právo nepoznade nikakovih evangeličkih velevlastih, pa zato će i pruskim katolikom dopušteno biti, da se proti takovu naslovu ograde. (V. H.)

Iz Paderborna. U poslu Alkantarinca o. Lotara oglašena je, kao što iz Rima javljaju, odluka njegove svetosti. Ona glasi, da se sve povlasti, što su tim redovnikom poděljene bile, imaju natrag uzeti, občina se ima ukinuti, pojedini članovi imaju se po različnih franciškanskih samostanih razděliti, a o. Lotar ima se u onaj samostan predati, iz kojega je poradi razdvojenja sa svojim priorom izstupio bio. — Iz Rede javljaju od 23. travnja: Jutros rano odpraćen je zloglasni o. Lotar po naredbi preč. paderbornskog biskupa pod strogim redarskim nadzorničtvom iz rietberzkog samostana, gdě je po biskupskoj naredbi danju i noću strogo čuvan bio, u dorstenski samostan, gdě će u sigurnosti biti. Više pogèrdnih pisamah, proti papi napisanih, je ovdašnji sud pohvatao.

Iz Rima. U duhovnoj sědnici je polag „Kölner Ztga" o tom govor, da se dosadanji biskupi in partibus s veće strani u svoje biskupije umah ponaměste, kako poslě rěšenja iztočnog pitanja kèršćani u turskom carstvu emancipirani budu. Osnova će se za odobrenje katoličkim velevlastim podněti. Svaki biskup in partibus dobiva za sad u Rimu od propagande godišnju plaću od 500 škudah, no povèrh toga dobiva kod koje stolne cèrkve kanonikat i kakovu službu kod duhovne kurije, tako da njegov ukupni dohodak izlazi na 3000 talirah. — Dne 22. ož. okèršten je u kapeli rimskog kolegija turski major Gemšid Rašid-Bei. Rodjen u Gornjem-Egiptu i odgojen u vojničkoj učioni u Kairu, stajaše duže vrěmena u posadi u Jeruzalemu, gdě je stupivšeg sada u red Lazaristah putnika Eugena Boré-a jednom iz rukah Beduinacah iztèrgnuo. Minule godine bijaše zapovědnik jednog švadrona kod Silistrije, gdě su ga Rusi zasužnjili, no kašnje pustili. Da svoje rane izlěči došao je u Beč, odtud u Rim, gdě je prestupio u katoličku cèrkvu. Svoje obèrnuće ima zahvaliti ponajviše občenju s jednim članom družbe Isusove, koj se je i sám minule godine obèrnuo. — „Westf. M." javlja, da je sv. otac nakanio, da naproti proglasu ruske sinode razašalje takodjer proglas na čělo kèršćanstvo.

— Velikog tjedna je ovdě medju ostalimi obredi ugodno u oči udarila pobožnost ovdašnjih katoličkih Englezah, koji, neimajući svoje cèrkve, umoliše oo. jezuite da im za tu svèrhu svoju ustupe. O sjajnosti, koja nutri vladaše, nećemo da govorimo, ona je tolika bila, da ju nemožemo opisati; no vruća molitva ovih pobožnih Englezah, koju šiljahu k Višnjemu za obraćenje svojih zemljakah, podupirana izvèrstnimi propovědmi trojice englezkih biskupah, ganula je sve pritomne do suzah, niti istih protestantah oči nisu suhe ostale. Mi ovo smatramo kao znamenje bolje budućnosti.

Iz Englezke. Něki englezki toristički list zaglavljuje svoju jeremijadu nad nesrěćom englezke vojske u Krimu ovako: „Povorka nesrěćah, gubitak vojske, razsipanje dèržavnog imetka, směšnost, kojom po čěloj Europi (možda još i dalje) naše ime prate — to je sve možda dobro izabrano srědstvo, da našu ludost platimo, i da se osvěstimo te uvidimo, da jedinu našu pomoć moramo kod něke više moći tražiti, nego kod „svèrsishodnosti" ili u Rimu. Prije svega moraju katolici i papiste iz kraljičina věća odstranjeni biti; drugčije neima spasenja za ovu protestantsku zemlju!"

Iz Londona. Parnica, u kojoj je kardinal Wiseman kod kingstonskog sudišta osudjen, nije jošte svèršena; jer odvětnik kardinalov rádi, da se ovaj posve očisti od one sumnje, kao da je u njegovo ime pred kingstonsko sudište donešeno izopačeno pismo. G. See je umah zabranio onih 1000 ft. st. tužitelju dati, jer će ga on pred kaznenim sudom zatužiti, da je krivo prisegó. —

Digitized by Google

Kao što „Univers“ javlja, imade kardinal „najsilnijih dokazah“ za spasenje svojega poštenja. Dne 16. m. m. zaključio je sud, da se parnica može dalje nastaviti.

Iz Petrograda 19. travnja. Jučer i danas odzivlje se po Petrogradu Christos voskres; malo i veliko gèrli i ljubi se po tri puta u ime presv. trojice. Svećenici napominjaše u svojih propovědih antikèrsta; tu se veli, da on za orudje upotrěbljava nazovi-kèršćane, koji su se zlatnomu teletu za volju sdružili, da napadaju na „pravoslavnu“ cèrkvu; no kao što je Isus ovaj dan, kojega se uspomena slavi, pobědonosno uskèrsnuo, da nad svimi puci i narodi vlada, tako da će i Ruska iz ove borbe za svoju cèrkvu izići neoslabljena, sjajna i pobědonosna, dočim će se njeni dušmani sramotno pokoriti morati, jer da je sa svetom Ruskom i najpobožnijim carom ruski Bog.

Iz Amerike. pripověda jedan misionar slědeći značajni slučaj: „Medju onimi indijanci na sěveru, koji su katoličku cèrkvu zagèrlili, jest něki imenom Jean-Baptiste, kojega prezime mi nije poznato. Jean-Baptiste je nedavna ukrao. Kad je okèršten, obveza ga cèrnokuta (Jezuita), da ukradjena dva piastra povrati reformiranomu propovědniku. Jean-Baptiste odě k propovědniku te mu predade ukradjeni novac, kojom prigodom zametne se medju njimi slědeći razgovor: „Šta tražiš? zapità ga propovědnik. „Ja sam te okrao! Cèrnokuta mi je rekao: Jean, vrati ukradjeni novac natrag.“ — „Kakov novac?“ pitaše propovědnik? „Dva piastra, što sam ti ih ja ukrao, zločest indijanac, no sad sam dobar indijanac, okèršten sam, sad sam děte duha sv. Evo ti novca. — To je lěpo, nemoj više krasti! Bon jour, Jean Baptiste. — Bon jour, to nije dosta, ja hoću jošte něšto drugo. — A što je to? Hoću da mi daš namiru? K čemu ju trěbaš? Zar ti je cèrnokuta rekao, da ju tražiš? reče propovědnik, čudeći se njegovu zahtěvanju. — Cèrnokuta nije ništa rèkao. — Al ja Jean-Baptist koću da imam namiru. — Ti si me okrao, pa si mi novac natrag dao, to je dosta. Nije to dosta, reče Jean-Baptiste, čuj: Ti si star, ja mlad, ti ćeš valjda umèrti prije, onda ja: razumiješ? — Ne, ja neznam, što to znači. Čuj. Ja pokučim na nebeskih vratah, Gospodin Petar će otvoriti i pitati: Zar si ti to Jean-Baptiste, pa šta želiš? — Gospodaru, želim da unidjem u stan duha sv, — A tvoji grěsi? Cèrnokuta mi ih je odrěšio. — Ali oni novci, što si ih propovědniku ukrao? Je si li ih natrag vratio? Pokaži mi namiru. Sad vidiš, u kakovu stisku bi mogao dojti siromašni Jean-Baptiste, neimajući namire. Ja bih onda morao galopirati, dok bi te našao, po cělom — paklu.“

— O ćudorednom i věrozakonskom stanju javlja jezuita o. Smet iz sdruženih dèržavah slědeće: „Sdružene dèržave su veoma opasne za mlade ljude, koji u Europi nisu u věrozakonu temeljito podučeni, pa onda u ovu zemlju dolaze; oni će najlaglje propasti. Ovdě imaju opačina, nevěre, razuzdanost i druge zloće najprostranije polje. Bezvěrni radlkalci, što nam ih Europa simo tura, donose dèrzovitost i mèržnju proti našoj svetoj věri: sa svih stranah sdružuju se u istu svèrhu s njimi tajna družtva i različni slědbari ove zemlje, pa možda nije daleko progonstvo proti katolikom. To je veoma žalostno, da je svećenikah i redovnikah u Ameriki tako malo. Europa čini vèrlo malo za ono 3-do 400,000 glavah, što ih svake godine k nam pošalje. Na 10,000 dušah dolazi jedva po jedan svećenik. Poradi tolike oskudice propada věra kod mnogih.

Směsice.

Dobar dosět. U někom dućanu dobio je seljak čašku jake rakije, te ju iztrusi do dna. Budući polag něki gost, htěde da se pošali s poštenim čověkom, te reče s pričinjenim strahom: „Čověče, ti si propao, izpio si otrov!“ Seljak, pogledavši ga mèrko reče takodjer u pričinjenom sdvojenju: „Šta je fajde, kad čověk mora poginuti, neka pogine, al da se dugo nemučim, izvolite mi gospodine bèrzo jošte jednu čašku podati.“

Hitar izgovor. U Bavarskoj je něki vojnik u ulmskoj cèrkvi razbio štedionicu, kamo se milostinja za cèrkvu meće, al dočim je upravo htio da novce iz nutar pobere, zatečen je pri dělu. No on je sasvim mirno odgovorio, da njegova nakana nije bila da krade; on da je město sitnijeg novca slučajno veći komad nutar spustio, pa si je ono, što je po nesmotrenosti više pustio, htio natrag uzeti.

Sloboda věrozakona. Prije několiko danah, tako pripovědaju iz Londona, išao je kučijaš něke odlične porodice po ulici te se, kimajući glavom, podsměhivao. „Šta se smiješ?“ zapita ga sused.“ O ništa, něka osobita stvar, o kojoj uprav mišljah. Jutros sam zapregao, te sam najprije odvezao našu gospodičnu u cèrkvu (church, anglikansku cèrkvu), onda staroga gospodina k Vesleyancem, zatim gospodičića u katoličku cèrkvu; moja žena odě k Ranterom, a ja evo upravo dolazim od Kalvinistah!“ — Čudno ti li mora izgledati u obiteljnom šivotu, gdě toliko věrozakonah vlada, a još čudniji, ako čověk uzme na obzir, da anglikanski protestantizam ima překo 200 različnih slědbah, pa još svaki dan nove niču, kao gljive iz zemlje.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 21. — TEČAJ VI. U SUBOTU 26. SVIBNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Jedva stane naš Method u pověrenom si stadu blagodati kèršćanstva podèljivati, kad al eto lukavi neprijatelji počeše mu opet jamu kopati! Sad bo nastojahu navlaš oko toga, da si možnog Svatopluka na ruku dobiju. Ovaj, prem ih někoč prognao bijaše, dade se laskanjem njihovim i klevetami zavesti.

Neprijatelji baciše se ne samo na disciplinarno već i na dogmatičko polje; dočim korahu Methoda ne samo radi slavenske liturgije, već mu takodjer prigovarahu, da krivo uči glede izhadjanja duha svetoga.

Poznat je štovanomu čitateljstvu historički razvitak ove dogme, koja prije dospije do spoljašnje zrělosti na zapadu, nego li na iztoku. Poznate su takodjer medjusobne prepirke, koje baš u ono kobno doba iztok i zapad u tom pogledu dèrmahu; s toga ćemo mi, kano mimogred, jedino navesti zaključak němačkih biskupah na wormskom saboru (26. svibnja 868), budući da će to položaj našega Methoda razbistriti. Glasi pako ovako: „Spiritum enim sanctum, qui tertia in trinitate persona, aequalem cum Deo patre et filio credimus esse Deum, unius substantiae, unius quoque naturae: nec tamen genitum vel creatum, sed a patre, filoque procedentem amborum esse spiritum. Nec enim procedit de patre in filium, nec de filio tantum procedit ad sanctificandam creaturam, sed ab utroque procedere monstratur, quia charitas sive sanctitas amborum esse agnoscitur. Et nec patris tantum, nec filii tantum, sed simul patris et filii spiritus dicitur.“

I to svaki znade, da je ovaj članak věre osnovan na predavanju; nù da u pèrvih stolětjih nebijaše jasno izražen, nego više, rekli bismo, někom spekulativnom doslědnošću izveden, koja bijaše tada moguća, pošto temeljni nacèrti nutarnjega života u Bogu budu dostatno označeni. S druge strane poznato je, da članak ovaj jedva kasnije, i to malo po malo dodje u nicejsko-carigradsko věroizpovědanje; jer dočim u Španjolskoj poslě sabora toletskoga (589) proti Arijanom svuda upotrèbljavan bijaše dodatak „filioque“, bi u franačkoj zemlji uveden jedva za života Karla velikoga. Od tè dobe zavladà on u svih němačkih cèrkvah.

I ovo valja nam na obzir uzeti, da svi, koji se ovomu dodatku suprotstavljahu, nebijahu neprijatelji iste dogme. Mi upozornjujemo čitatelje na papu Lava III., koj mu se jedino radi toga opiraše, što takova proměna, veljaše, nespada na posebni, no na općeniti sabor.

U koj od obadviuh razredah spadao je naš Method, izreć ćemo naše mněnje malo niže.

Bilo kako mu drago, to je bezdvojbeno, da su neprijatelji u svojih kovarstvih podobro uspěli toli kod pape, koli i kod kneza. Znademo bo, da mu Ivan jošte g. 878. zabranì slavensku liturgiju pismom, koje mu izručì Pavao, biskup jakinski, kad proputovà u Carigrad kano rimski poklisar; tè da Svatopluk, neznajući za stalno, što u tolikoj smetnji imade věrovati, odpremì u Rim Ivana, po svoj prilici svećenika mletačkoga, kao poklisara da potraži savět u pape. Ovom prilikom napisa mu ov slědeći odgovor: „Tuventaro (Svatopluku) de Marauna. . . Quod autem, sicut Joanne praesbytero vestro, quem nobis misistis, referente didicimus, in recta fide dubitetis: monemus dilectionem vestram, ut sic teneatis, sic credatis, sicut S. Romana Ecclesia ab ipso Apostolorum principe didicit. . . Si autem aliquis vobis, vel episcopus vester, vel quilibet Sacerdos aliter

Digitized by Google

annunciare vel praedicare praesumserit, zelo Dei accensi omnes uno animo, unaque voluntate doctrinam falsam abjicite, tenentes traditionem sedis apostolicae. Quia vero audivimus, quia Methodius vester Archiepiscopus ab antecessore nostro, Hadriano scilicet papa ordinatus, vobisque directus, aliter doceat, quam coram sede apostolica se credere verbis et litteris professus est, valde miramur: tamen propter hoc direximus illi, ut absque omni occasione (cunctatione?) ad nos venire procuret, quatenus ex ore eius audiamus, utrum sic teneat et credat, sicut promisit, aut non.“ *) Papa indi predstavlja Svatopluku za mèrilo vére nauk rimske cèrkve, tè ga izvěšćuje, da naloži Methodu, da bi bez odvlake glavom u Rim došô. Na ovo važno pismo doći ćemo opet malo niže.

U poslanici na Methoda medju ostalim veli papa: „Dočim bi imao kroz nauk svoga propovědanja puk gospodnji, štono je pověren tebi kano duhovnomu pastiru, podučavati i k spasu voditi: a čusmo, da neučiš ono, što rimska cèrkva od poglavice apoštolah primi, i vazda naućava; no da puk u bludnju zavadjaš. . . Čujemo takodjèr, da u barbarskom t. j. slavenskom (sclavinica) jeziku misu pěvaš. S toga zabranismo ti po Pavlu, jakinskom biskupu, čitati misu u tom jeziku — ova bo može se pèvati jedino u latinskom i gèrčkom jeziku, kô što cèrkva božja pěva po cèlom krugu zemaljskomu razprostranjena, i ukorènjena u svih narodih. Propovèdati smiješ, ili puku slovo dèržati (raz. u slavenskom jeziku); jer Psalmista sve puke opominje, da slave Boga, a Apoštol veli: Svaki jezik nek izpověda, da je Isus Gospod na slavu Boga Otca.“ Pisana je 14. lipnja g. 879.

U ovom postupanju vidimo opet onu razboritost, odvažnost i iskrenost, kojom se odlikovaše Ivan u poslovih svojih sa slavohlepnimi Karolingi, grabežljivimi velmožami Italije, s lukavimi Gèrci, i slavodobitnimi Saraceni. Nehtedê on da našega Methoda napréčac odsudi, već ga pozovè u Rim, za da se ustmeno osvědoči, na koliko su istinite potvore, koje začù od njegovih neprijateljah; ni Svatopluku nesavětuje nikakve sile; već ga samo opominje, da nikoga, ni vlastitoga biskupa, nesluša, ako bi šta ,učio, što se neslaže s rimskim naukom.

Poziv ovaj dodjè Methodu u dobar čas, stranom da, dokazav nevinost svoju, osujeti opake namère neprijateljah svojih, a stranom da se sporazumije s razboritim i mudrim papom o svem što mu se shodno vidjaše za utvèrditi kèršćanstvo u panonskoj biskupiji. Po treći put dakle podjè u Rim u družtvu sa Semisisnom, Svatoplukovim vasalom, i někojimi svećenici.

Potanja data sastanka ovoga s Petrovim naslědnikom nisu nam žalibože sačuvana. Nù to je bezdvojbeno, da podpunu odèržì pobědu nad svojimi protivnici; dočim ne samo pravověrje njegovo bude od pape svečano priznato, nò i slavenština u istoj mèri, kô što pod Hadrijanom, u službi božjoj povlašćena; dapače mu je podčinjeno svekoliko gèrčkó i latinsko svećenstvo, štono življaše u Moravskoj. Sve ovo vadimo iz preporučnoga pisma, koje izruči Ivan našemu Methodu, kada bijaše da se vrati k Svatopluku. Pismo ovo je toli znamenito za slavensku pověstnicu, da ga mûkom mimoići nemožemo — s toga nadamo se, da će ga u čitavom obsegu vrědno čitateljsvo rado saslušati.

(Dalje slědi.)

*) Kod Manzi-a (XVII., pag. 132).

Katolici u Turskoj.

(Revue de l' Orient.)

(Dalje.)

2. Sjedinjeni Gèrci i Melkite. Sjedinjeni Gèrci dèle se u dva skûpa, koje su do sad měšali: prave sjedinjene Gèrke i Melkite. Pèrve, stastojeće iz osobah gèrčkog podrěkla, no u svem latinskog obreda, měšaju obično s Alepinci, a spadaju u pèrvašnju kategoriju. Melkite su katolički Gèrci iz Sirije, gdè je njihovo plème vladalo, dok nisu Arapi tu zemlju osvojili. Već od davna, prije nego su se razpali u razpre monofizitah i ikonoklastah, zvahu se sbog svoje privèrženosti k stranci carah Melkitami. (Od sirske rěči melk ili melek=carski. Takodjer nesjedinjeni Gèrci zovu se, premda u nepravom smislu, napram Nestorijanom, Melkite). Progonstvi od strane razkolnikah iz sirijskih gradovah protěrani, poběgoše u Libanon, odkud su se docnije razgranili u pomorskih gradovih Saidi, Akki i Jaffi. Tu biše stopèrv početkom 17. stolětja pod vladanjem Clemensa u iztoku priznati, i s rimskom cèrkvom sdruženi. Njihovo duhovničtvo imade něke povlasti, kojimi se veoma ponosi. Melkite imaju za obèrtnost i tèrgovinu něku prirodjenu sposobnost. No njihov narodni jezik je izčeznuo iz iste liturgije, koja premda polag gèrčkog obreda, obslužava se ipak arapskim jezikom. Ukupno pučan-

Digitized by Google

stvo, koje se neproteže prèko Palestine i Sirije, iznosi do 35,000 dušah. (Minulog stolètja bijaše u Ruskoj i Poljskoj znatan broj sjedinjenih Gèrkah, koji su ipak silovitim načinom pod Katarinom svoje věroizpovědanje s věrom nesjedinjenih Gèrkah zaměniti morali, tako da ih sad u cělom svètu neima više do 4 miliona. Oni su od prilike ovako razdèljeni: U Austriji (Galiciji, Ugarskoj, Erdeljskoj, Hèrvatskoj, Dalmaciji itd.) 3,700,000, u Poljskoj 240,000, u Turskoj 55,000, u ostalih zemljah 5,000, ukupno 4,000,000. Polovina od prilike od ovih pada na Libanon, gdè imaju tri samostana. Jedan od ovih samostanah ima tiskarnu, koje su pismena najbolja u Turskoj. Melkitska cèrkva stoji pod jednim patriarchom (u ovo vrěme pod msgr. Mazlimom, kojega je porta g. 1846. priznala), stolujućim u Damasku. On nosi takodjer naslov od Antiochije i Aleksandrije, i ima devet sufraganah pod svojim právomoćjem, naime biskupa aleppskog, beyratskog, surskog (tyrus-skog), haidanskog (sidonskog), akkajskog (st. Jean d' Acre) bosrajskeg, zable-skog, balbeč-skog i damascenskog.

3. Chaldejci i sjedinjeni Sirijci, Chaldejci, današnji Childani, koje krivo s Kurdi měšaju, su stari hrabri Gorani, koji su se u stara vrěmena u srědnjoj Aziji naselili, gdè su asirsko i babilonsko carstvo utemeljili, te su silom svojega oružja i ranom izobraženošću, kao što i svojimi docnije na Feničane prenešenimi pismeni, i od iztočnih mudracah dobljenim věrozakonom, Sabäizmom, do onog vrěmena vladali, dok nije Cyrus njihovu političku moć slomio i Zoroastrovo bogoštovje u njihovu srědinu uveo. Sv. Tomom i sv. Tadiom na kèršćanstvo obraćeni, pèrkošahu progonstvom poganah slavnom uztrajnosti, dok nije početkom 5. stolètja krivovèrstvo Nestorija k njim prodèrlo i u politiki Sosanidah podpore našlo. Zato se i dan danas s veće strani zovu Nestorijani, dočim su ostali s cèrkvom u savezu ime Chaldejacah pridèržali. Ovi poslědnji, na broju do 25,000 dušah, stanuju s veće česti u ravnini posrěd Arapah, kojih jezikom govore. No narodni jezik, koj je sa sirskim jedan isti, te bogatu književnost, i izvèrstnih spisateljah ima, kao što je sv. Efrem, Barbebräus (Abul-Faradj), uči se ipak u školah. Chaldejski patriarcha, msgr. Jussuf Audo, stoluje u Mossulu. Pod njim stoji sedam biskupah, naime diarbekrski, džezirski, mossulski, merdinski, sentski, amadijski, kerkutski.

Sjedinjeni Sirijci. Sirijsko plěme je od někad istog podrěkla kojeg i chaldejsko, kao što se može čověk osvědočiti iz jezika, koj se samo izgovorom i pismenimi potezi razlikuje. U obličju i značaju može čověk ipak najti někih razlikah, kojimi se Sirijci, valjda uslěd dugotrajnijeg měšanja s Gèrci i Rimljani, odlikuju. Monofizitizam je kod njih u polovini 6. stolètja Jakob Zanzalus (Baradeus) razširio, koj još danas obstoji, zašto se takodjer Jakobite zovu. Ovi su mnogobrojniji, nego sjedinjeni Sirijci, jer ih ima do 64,000, dočim onih drugih neima više od 9,000 do 9,500 dušah. Prije imadjahu sjedinjeni Gèrci svojega patriarchu na Libanu. No sadanji naslovni patriarcha, msgr. Petros Giarue, premèstio je, da bude svojim věrnim bliže, svoju stolicu u Aleppo. Pod njim stoji osam biskupah, naime u Nebku, Homsu (Emesu), Mossulu, Nardinu, Damasku, Aleppu, Šerfii i Kairu. Cherfa je samo prosti samostan na Libanu, s kojim je skopčano jedno duhovno sěmenište. Ovo je podignuto na město mar-freimskog, što su ga Druzi razorili, i kojim trojica svećenikah pod nadstojničtvom biskupovim upravljaju.

4. Maronite. Maronite takodjer sirijsko plěme, imaju svoje ime od svetoga patriarche, koj nije toliko kèršćanske věre, koliko većma posebnu liturgiju i cèrkveni ustav kod njih uveo; jer Sirijcem nazvěšteno je evangjelje neposrědno od apoštolah. (Okó polovine 7. stolètja proslavio se je Ivan Maron, ili Marun, biskup malog varoša Botrysa, na podnožju Libana, svojimi spisovi proti Nestoriu, te je uslěd takovih zaslugah postao patriarchom tih planinah. On se je směstio u sagradjenom od Theodosia Velikog samostanu Kanobinu, u tripoljskoj dolini. Uzpèrkos neprestanim prevratom, koji su Sirijom poslě 7. stolètja tresli, uzdèržaše Maronite na svojih bèrdih něku věrozakonsku i gotovo političku neodvisnost, zašto su takodjer dobili ime Maradite ili Mardaite, t. j. ustalci, koje bi im strahovitih stradanjah donělo bilo, te bi bili napokon uništeni, da ih nije francezka vlada uzčuvala. No francezki kralj uzè g. 1659. patriarchu i sve kèršćanske, maronitske duhovne i svètovne oblasti pod svoju obranu, te je naložio francezkomu poslaniku u Carigraku, da izide na njihovu obranu. Stopèrv godine 1842., t. j. odkad je po Šekib-Effendi-u u Libanu nova politička uprava uvedena, oteta je maronitskomu narodu njegova stara feudalna sloboda, te je sravnan s ostalimi turskoj vladi podčinjenimi katoličkimi narodi. Od ovog vrěmena imenovaše izabirani od velikih porodicah emir šeike okružjah. S portinimi poslovodjami stajaše on jedini u občenju; on je nastojao o izvèršavanju zapovědih i udaraše porez. Duhovni glavar svih Maronitah jest maronitski patriarcha, koj u zimi u Kesruanu a lěti u, obitavanjem biskupa Marona posvećenom, samostanu Kanobinu u tripolskoj dolini stoluje. Njega imenuju biskupi, a papa potvèrdjuje, te ima sufraganske stolice u Saidi, Beyrutu, Damasku,

Digitized by Google

Balbekn, Triopoli-u, Aleppu i Bipru pod svojim právomoćjem. Obično duhovničtvo sastoji iz 1200 svećenikah, koji službu božju ovèršuju u blizo 400 cèrkvah. Mužkih samostanah imade 67, ženskih 15, pèrvašnji imaju 1400 redovnikah, koji se s veće strani s poljodělstvom zabavljaju. Duvnah imade 300. Maronitski obredi nalikuju veoma na latinske, samo što je tamo nèkoliko obredah u liturgiji više uvedeno, i što su postni dnevi proměnjeni. Misa i cèrkvene službe ovèršavaju se u sirskom jeziku, izuzamši ipak evangjelje, poslanice i nèkoliko molitvah, koje se arapskim jezikom ovèršuju, jer puk samo tim jezikom govori, a sirski je samo cèrkveni jezik, kao što je kod europejskih katolikah latinski. Svètsko duhovničtvo je obično oženjeno, polag iznimne dozvole, koju imadu od apoštolske stolice i druge iztočne gèrčko-sjedinjene, sirsko-sjedinjene, chaldejsko-sjedinjene i armensko-sjedinjene cèrkve. Puk je krotak, gostoljubiv, radin te se zabavlja poljodělstvom i svilarstvom. Maronitsko pučanstvo može brojiti na Libanu 125,000, a u Cipru, Aleppu, Damasku itd. opet 140,000 dušah. . .

(Konac slědi)

Slobodni zidari.

Prije nèkoliko godinah govoraše svèt o slobodnih zidarih jošte s nèkim strahom i zabunjenošću. Tajna koprena, pod kojom sučlanovi svoje osnove sakrivahu, predstavljaše ih kao nèku tajnu, strahovitu silu. Mèrzle zone prelažahuu po mnogih, kad su se samo sětili na tu slědbu, te su se gdèkoji kao pred sotonom križali. To se je sve proměnilo. Sad nam već javni listovi oglašuju s čudnovatom otvorenošću: „U Heilbronu bit će na duhovski ponědeljak posvećenje osobitog hrama. Kraljevskom milošću odstupljena je tamošnjim slobodnim zidarom u nèkadašnjoj kasarni jedna prostrana soba, pa ta soba ima se kao podružnica k stutgartskoj loži „Wilhelm zur aufgehenden Sonne“ o duhovih posvetiti.“ Nadalje javljaju nam listovi: U varošu * * * bijaše slobodnozidarska skupština. Takodjer nj. kr. visost * * *ski (pruski?) kraljević je svojom pribitnošću skupštinu usrèćio. Nj. kr. visost bijaše uzhićena, vidići onakov suglasni duh medju njimi, te je izrazila, da joj se to njihovo pravo loyalno i blagonosno dèlovanje dopada. Nj. kr. visosti nemogaše se na ino, nego da primetne da ovo sdruženje veliku budućnost pred sobom imade, te da joj to osobito godi, da će moći ložu i nadalje svojim ugledom podupirati.

Nećemo da se ovdè s opazkami zabavljamo. Kao katolici znademo, da nam nije dopušteno, da udioničtvujemo kod družtva, koje je vèrhovnom glavom cèrkve onedobreno, znademo takodjer, da nijedno družtvo uzroka neima, da svoje naměre tajno dèrži, ako tim neprěti nikakva opasnost niti cèrkvi niti dèržavi. Pa to je upravo, što se od slobodnih zidarah bojimo. Mi smo osvědočeni, da nam slobodnozidarska děla podpuno priobćena nebivaju, pa se takodjer bojimo, da niti kraljevskim visostim, koje tu udioničtvuju, nedadu doprěti u sve tajnosti, kako bi to želěti bilo, da im se oči otvore. Mi se u Austriji radujemo, što je u našoj carevini, kao katoličkoj, zabranjeno to družtvo, premda bi čovèk opaziti mogao, da se u mnogih spisovih iste naměre i isti nauk širi, koj je sa slobodnozidarskim istovětan.

Nedavna nam je „Triester Ztg.“ opet nèšto novoga odkrio, on nam naime o slobodnih zidarih u turskoj slědeće javlja: „Premda su ljudi već od 30 godinah slutili, s osobito ruski vojnički častnici poslè rata g. 1829. mislili, da su našli i medju muhamedanci tragove slobodnog zidarstva, zato bijahu ipak sve slutnje odviše tamne, nego da bi se nèšto izvèstnoga o tom bilo javiti moglo. Stopèrv prije pet do šest godinah pronašlo se je, da one slutnje nisu netemeljite, jer je nèki slučajno kroz Biograd putujući nèmački slobodni zidar tamo tursku ložu našao, gdè je i on, uveden nutar po jednom u Biogradu živućem kèršćanskom profesoru, sučlanu istog sdruženja, bratinski primljen bio.

Ovdè je, čini nam se, opet jedan dokaz za ono načelo, da kèršćanski věrozakon upravo nije conditio sine qua non, da bude tko medju slobodne zidare primljen. Jer kad čovèk zrèlije promotri, mora viděti, da turski zidari, koji slobodnozidarske poslove pod imenom „dervišah“ ovèršuju, one iste naměre i osnove těraju, koje i kèršćanski u naših europejskih krajevih, te da se, s malimi razlikami, onimi istimi obredi i običaji, istimi znamenji, rěčmi i himbami kao i prijašnji služe. Čini se da su se turski zidari povisili do onog stupnja izobraženosti, koj u njihovih zemljah nije običan; njihovi věrozakonski pojmovi nadkriljuju izlam, oni neprijanjaju za mnogoženstvo, jer ima svaki samo jednu ženu, a k stolu, gdè se i vinom dvori, dolaze takodjer žene, kao u znak bratinskog pouzdanja, bez koprenah.

Biogradska loža, pod imenom Alikoč, sastoji iz jedno 70 sučlanovah, njihov veliki meštar, Čani Izmael Džolak Mehmed Salde, jest zajedno veliki meštar svihkolikih ložah europejske Turske,

Digitized by Google

te stoji u izravnom savezu sa svimi ložami otomanskog carstva (a ima ih n. p. u Carigradu devet, medju kojimi je samostan tourneurskih dervišah, najuglednija), kao što i s arapskimi i perzijskimi, koje poslědnje imaju do 50,000 (?) sučlanovah). Kao znak svojega reda nose turski zidari osim malog smedjeg shawla s mnogimi figurami, jošte plosnati dvanaestouglasti komad mramora (2 palca u proměru), i to na uspomenu svojega utemeljitelja u Turskoj Ali-a, koj je zato usmèrćen, na bèloj vèrpci okó vrata.

Veliki meštar biogradske lože Alikoći, imenovan je začastnim sučlanom lože „Balduin zur Linde“ u Lipskom, te mu je dotični diplom sa znamenjem lože poslan, kao što je opet više zidarah iz Lipskog imenovano začastnimi članovi biogradske lože. Tu neima dvojbe, da su turski zidari u savezu s kèršćanskimi europejskimi slobodnimi zidari.

Kad već o ovom tajnom družtvu rěč povedosmo, neće s gorega biti, ako ovdě dodamo mněnje někog bivšeg člana lipske lože, koje je glede slobodnog zidarstva u otvorenoj poslanici, nedavna u Lipsku tiskanoj, izjavio:

„Slobodno zidarstvo i katolicizam izključuju se medjusobno u svojih temeljnih nazorih, ova dva zavoda su si kao nebo i zemlja, kao jug i sěver razdaleko. Ako se već katolicizam i protestantizam u svojih osnovnih načelih složiti i pomiriti nemogu, onda je to moći jošte manje sa slobodnim zidarstvom učiniti, koje nije drugo no puki humanitetski i goli rationalni nauk o Bogu i čověku. — Slobodno zidarstvo imade takodje svoj věronauk, svoje razloge za slobodu, jednakost i bratinstvo, koji su měrilo za ćudoredni život; koj je privèržen loži i njenoj dogmi, taj može biti slědbenik Rongeova i deutschkatoličkog kèršćanstva, no ne katolicizma. Kao što je poznato, imade u Němačkoj ložah, koje izključivo iz židovah ili katolikah sastoje. One mi se upravo tako čine, kao slobodne obćine, koje se sa svojom cèrkvom nisu javno razdvojile, nego se u potaji svojemu duhovnomu bogoštovju i slobodnomu simbolu klanjaju. — Al ako u u gradovih, gdě pučanstvo sastoji na polak iz katolikah, na polak iz protestantah, u slučaju zavade, o katoličkoj loži ljudi govoriti mogu, tad ja toga protuslovja nerazumijem. Da se dvě posve različne stvari u jednoj osobi sjedine, to je nemoguće, jedna stranka mora krivo imati.“

Pompeji.

U krasnoj Siciliji cvao je u pèrvom stolětju glasoviti rimski varoš Pompeji, koj je g. 79. poslě Isukèrstova narodjenja zasut lavom, iz vatrometne gore Vezuva izišlom. U někoj novelli „Veronezki židov“ opisuje pisac ovaj grad onako kako su ga u novije vrěme pronašli. „Oko se nemože dosta načuditi, piše isti pisac, kad vidi dugačke rede stupovah, veličanstvene hramove bogovah, častni izgled věćnicah, dvorane skupština, stolice věćnikah, podnožja kamenitih konjanike predstavljajućih kipovah, dopèrsja glasovitih vojnikah, gradjanskih častnikah, pěsnikah i ostalih velikih dèržavnikah, koji su svoj rodni grad činom i savětom proslavili. Nadalje je viděti palestru za javne igrače, borioce, hèrvače i tèrčatelje; viděti je takodjer stolice sudacah i gimnastičkih učiteljah, koji su ćeznuću za slavom mladež upućivali, kako da se u tělovnom kretanju věžba. Malo niže je dvostruko kazalište, na drugom městu amfiteater, bopodrom, plivališta, šetališta i tèrgovišta, marsova polja i kolobar za natěcanje. Cěli varoš prostire se tu pred očmi gledaoca kao pusto i samotno město, gdě kao u mèrtvoj pustinji vlada duboka tišina: kuće bez krovovah, dugačke ulice bez ljudih, dućani pusti, radionice bez raditeljah, dvorišta prazna, zdenci bez vode; vodenjaći posušeni, ribnjaci razmetani i presahnuli; svuda stoje jošte napisi i naputci na dućanih i skladištih, gèrčki i latinski, no nutri je sve prazno, posude potèrte, ormari razmetani i porušeni, uljevnice pune blata, vinske posude pune kamenja i smeta, peći razlupane, žèrvnji razbiti, vodene posude bez nosovah a podloge izpod njih izmaknute. Pa i nutarnjost kućah pruža turoban prizor, premda su mnoge uzor krasote i umětnosti, pune gèrčke ugladjenosti i rimskog ukusa, kojimi su ove majstorske ruke napunile bile svaki dio kućah. Svuda ima divnih slikarijah i uresah, punih groteskah; tamo naslikanih dalekih izgledah, lovovah, malih jezerah i dolinah, novih mačtanjah s umětnimi potezi, svuda slike goruće i živahne masti, světlo cèrnilo, kao da su jučer kistom namazane, pa onda izgladjene. Sve ove rědke lěpote naměštene su iznad triklinijah, spavaonicah, po galerijah i sobah, po hodnicih i na svodovih; one nisu pod neizměrnom gomilom pepela, kojim je ovaj nesrětni grad zasut, ništa oštećene. Putnik koj tuda prolazi, vidi obilje i bogatstvo razkoših i veselja, naslade i okrèpljenjah, kod kojih su jošte někad nesrětni žitelji zaboravljali na svoje plemstvo i dostojanstvo; oni su se valjali u kalu svake zablude i opačine, te su se odmetnuli od Boga, koj je u svojoj

Digitized by Google

věčnoj pravici odlučio, da svojom moćnom desnidesnicom uniśti taj grad zajedno s tělesi i zidinami, s tèrgovi, javnimi i domaćimi spomenici. Danas bijaše cvatuća varoš, lěpa kano svečano nakićena zaručnica: njeni gradjani bistri i veseli, njena tèrgovina živahna; njene ulice světom napunjene, njene kuće pune posětah; lěpe igre u palačah, šumna predstavljanja u kazalištu; plesovi, zabave i veselja mnogovèrstna; razuzdanost i razmuženest bez kraja i granicah: a sutra je taj grad (koj céla Kampanija i Sannio za srětna i blažena dèržahu) — sutra je iznenada pokopan i zasut tako, da je minulo od poslě 1700 godinah, a o njem nebijaše traga ni glasa, dok ga nije genij Karla III. opet iz zemlje izkopao, da bude světu za svědoka i opomenu narodom, koji Boga preziru, njega tělu zapostavljaju, dočim samo zanj žive. Simo bi imali doći zakonodavci novih, protestantizmom proniknutih ustavah, koj se samo za zemaljsku blatnu sréću brine, kojom se samo otrovni i lakomi cèrv interesa, veselja, razuzdane razblude i izdajnih nadah kèrmi, cèrv, koj klice, mladice i čemerne odtud nikle plodove opakog družtva podgriza — družtva, koje svojih očih nikad pram nebu nedíže, niti za blaženstvom sinovah božjih nečezne.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 23. bijaše ovdě pastoralna skupština duhovničtva zagrebačkog okružja. Osim župnikah i ostalog duhovnim obskèrbničtvom se zabavljajućeg duhovničtva sišlo se je takodjer više ostalog ovdašnjeg svećeničtva. U 8 satih služio je uz asistenciju svečanu službu božju pèrvostolne cèrkve pro-archidiakon, preč. g. Fr. Kalabar. Poslě službe božje sakupiše se svi u nadbiskupovu gradu oko preuzv. g. nadbiskupa, koj je skupštini predsědao. Preuzv. predsědnik uze umah govoriti o važnosti i koristih ovakovih pastoralnih skupštinah, pa da se svi oni razlozi, koji su u tu svèrhu u lanjskoj pastirskoj poslanici preuv. pastira napomenuti, opet ponove, rečě, da se pomenuta okružnica pročita. Pošto je izabrani za skupštinu bilježnik, veleč. g. Andro Jandrić, novoveski župnik, poslanicu pročitao, uzě čitati po sebi izradjene duhovne zadaće. Preuzv. g. nadbiskup, pohvalivši pomnju, točnost i logičnu sustavnost, kojom je g. bilježnik pomenute zadaće rěšio, napomenu, da je njegova želja, da se izradjene u ime zagrebačkog okružja duhovne zadaće ili posebice, ili putem „katoličkog lista“ obělodane, te da ostalim okružjem za měrilo služe. U tu svèrhu je trěba, da se o pročitanoj radnji svi sporazumiju, te ako tko imade što opaziti, da to očituje. Pošto sám preuzv. g. predsědnik početak učini, izměni se několiko važnih opazkah kod jednog i drugog pitanja. Osobito glede drugog pitanja uvidismo, da se prigodom ovakovih skupštinah može zametnuti i rěšiti više važnih, porabnih slučajah, na koje čověk nebi tako lasno sám doći mogao. Pošto je i ova razprava dovèršena i nitko ništa neimadjaše da predloži, upravi preuz. g. vèrhovni pastir na sakupljeno duhovničtvo několiko otčinskih opomenah. — Napomenuvši važnost svetotajstva pokore, preporuči osobito u spovědi najprije *spremnost* izpověd pokornikah u svako vrěme saslušati; zatim *blago* i *ljubko postupanje* s gršnikom, napokon stanovito *opredělјen čas*, kad je moći spovědnika vazda u spovedaonici naći. Ovo troje: ako gršnik vidi svećenika, kako je uvěk u svaki čas i svaku dobu s někim duhovnim veseljem pripravan, da njegovu izpověd sasluša; da s njim ljubko i krotko postupa i da ga je uvěk u stanovito vrěme u spovedaonici naći — to, reče preuzv. pastir, potakne mnogoga gršnika na češću izpověd. — Glede bolestnikah napomenu, da se duhovni pastiri nebi omedjašivali samo na onaj posět, kad idu k bolestnim sa svetotatstvi, nego da ih češće posećaju, noseći im rěčju i činom utěhe věrozakona. Glede presv. pričesti izjavi svoju žalost nad tim, što je čuo, da ima městah, gdě je presv. tělo kriomce u džepu bez svakog izvanjskog znamenja nošeno k bolestnikom. To nj. preuzvišenost pod strogom odgovornošću za vazda i svuda zabranjuje, nalažući, da svećenika, kako je običaj, svečano obučenoga, prate dva, ili barem jedan sakristijan s gorućom svěćom. Zatim preporuči osobitim načinom katechiziranje mladog naraštaja, napominjajući, da je to upravo temelj svakog nabožnog i čudorednog odgojenja. Osobito obrati pozornost katechetah na služeću vèrstu ljudih i na zanatlije po gradovih, kod kojih se jedino katechiziranjem mogu odstraniti one mrěže, što se nabožnosti po varoših kod zanatlijah steru, te je izrekao želju, da se i u nas uvede kèršćansko sdruženje dětićah, koje po drugih krajevih već lěpim plodom rodi. Napomenuv: koliko svećenik mora na to paziti, kakova družtva polazi i s kakovimi se ljudmi druži, preporuča svim čedno i pristojno spoljašnje ponašanje, kamo osobito spada svećeničkomu stališu primérena oděća i tonzura. Pošto bi jošte preporučio pobožna družtva: sèrca Marijina i svetoga dětinstva, koja s malimi žèrtvami velike učinke proizvadjaju; i čitanje knigah, kamo se osobito računaju bogoslovni časopisi, zaključi skupštinu *s Tebe Boga hvalimo.*

— Broj slavenskih cèrkvenih časopisah je opet za jedan pomnožen. Ovih danah dobismo pèrvi svezak češkog „Blahověsta.“ Format je velika osmina i ima 92 strani, povèrh toga osam stranah dodanog književnog katoličkog věstnika. Časopis se odlikuje svojim izvanjskim licem i nutarnjim sadèržajem, tako da se je nadati željnomu uspěhu. — Kao što nas iskreno veseli svaki

Digitized by Google

napredak, što ga naša braća ma u kojem obziru čine; tako ćemo mi jugoslavenski katolici g. uredniku „Blahovésta“ zahvalni biti, ako nas, kao što je počeo, i nadalje ubavěštivao bude o literarnih proizvodih na polju cèrkvenom, ne samo kod braće Čehah, nego na koliko bi mu to moguće bilo, takodjer kod ostalih naših suplemenikah.

Iz Beča, 4. svibnja. Preuzv. g. ministar bogoštovja razaslao je na više članovah protestantske cèrkve obojeg věroizpovědanja u Ugarskoj poziv, da se na 17. svibnja sakupe u Beču, gdě se ima věćati o načinu, kako bi se stanje protestantske cèrkve u Ugarskoj uredilo i dotičnim potrěbam odgovorilo.

Iz Rima. — Věćanja o konkordatu su dogotovljena. Najviše vrěmena potrošilo se je s věćanjem o onoj strani, koja rádi o duhovnom sudištu, te je napokon zaglavljeno posrědovanjem jednog veleučenog prelata, koj nespada u skupštinu duhovnih posalah, no koj je ipak u toj struci osobito na glasu. Uredjenje cělog konkordata pověreno je kardinalu Santuzzi-u, onomu istomu, koj je s piemontezkimi punomoćnici razpravljao. Tim će se Piemontu pokazati, da onaj isti dèržavnik, koj se s njim u cèrkvenih poslovih nije mogao sjediniti, nije kod věćanja s austrijanskimi punomoćnici nikakovih tegobah činio, te da se osobito njemu ima zahvaliti, što je konkordat tako bèrzo sklopljen.

Iz Francezke. Car Napoleon rekao je onom prilikom, kad je ubojica onomadne nanj pucao, da se ništa neboji, dok god nije ono postigao, za što ga je providnost odredila. Iste lipske akatoličke novine su toga mnènja, dočim vele: „Što mi običavamo prijaznosti okolnostih ili srěću nazivati, nije upravo ništa drugo, nego izraz božanske uprave světa, koja zemaljska orudja, kojimi se pojavljuje, ili upotrěbljuje ili zabacuje, kao što joj za njenu naměru služe ili joj se protive. Ako car Napoleon imade iskrenu volju, da providnosti, na koliko od njegove volje zavisi, služi, pa ako tu volju podupire s pravom bistroću, tad se može nadati uspěhu — u protivnom slučaju nadojti će trenutak, gdě će ga viša ruka kao nevaljano orudje satèrti.“ Njegov stric rušio je bez obzira sve, što je njegovoj samovolji na putu stajalo, bilo ono božansko ili čověčansko; činilo se je, kao da je bio nakanio pèrkositi Bogu i čověčanstvu. No kad je već měra napunjena bila, udario je njegovoj slavi poslědnji sat — on je pao tim dublje, čim je više stajao. Napoleonov život kaže vladarom: Erudimini reges!

— Početkom ove godine priobćio je „Univers“ slědeće pismo prečastnoga O. Beckxa, generala Jezuitah, na častne otce provinciale istoga reda:

„Obćinstvo i štampa zabavljaju se od několiko tjedanah mnogostrano i u krivom smislu s nauci i načeli, što ih družba Isusova glede različitih formah političke vlade goji. S obzira na tu polemiku smatram si za dužnost, da Oo. provincialom načela družbe u predmetu te točke u pamet privedem. Družba Isusova je věrozakonski red, ona dakle neima nikakovih drugih naukah i neslědi nikakovih pravilah, nego što ih cèrkva odobrava, kao što se je o tom, svojom prigodom, g. 1847. moj predšastnik, preč. O. Roothaan, javno izrazio. Veća slava božja i spasenje dušah je naša prava i jedina svèrha, za kojom po apoštolskih, zavodu sv. Ignacija vlastitimi děli čeznemo. Tako glede svojih činah kako i glede právnih putevah nalazi se naša družba izvan svakih političkih stranakah, bile one kakove mu drago. Po svih zemljah i pod svimi formami vladanja zabavlja se ona jedino s izvèršavanjem svojih dužnostih, teži samo za postignutjem svoje svèrhe, koja je uzvišena nad sve interese čověčje politike. Vazda i svuda izpunjuje sučlan ove družbe prama vladajućoj oblasti svoje zemlje iskreno dužnosti dobra gradjanina i podložnika. Vazda i svuda propověda on svakomu svojim naukom i ponašanjem: „„„Dajte caru carevo, a Bogu božje.““““ To su načela, što ih je družba uvěk izpovědala, i od kojih neće nikad odstupiti. Kao vèrhovni poglavar družbe Isusove scènim se prisiljena u sadanjih okolnostih vrěmena, da obělodanim ovo svoje očitovanje, koje se ima smatrati za jedino pravilo, i da odstranim i izpravim svako protivno mnènje, koje bi vladalo o položaju družtva ili njegovih izvèrstnih bogoslovacah, ili o formi svojega nutarnjeg upravljanja, ili o odgojenju, koje isto družtvo svojim mladim redovnikom poděljuje. Premda sam nerad, da svoje ime u novinarske razprave měšam, no ipak uvidjam, častni otče, da Vaš položaj dosta ozbiljnim postati može, te mi se nemože na ino, nego da Vas opunovlastim, da od ovè poslanice onu porabu učinite, koju bi okolnosti zahtěvale.“

Uztuk.

Poznati Volkshallin (:) dopisatelj iz Zagreba pojavio se je opet u „D. Volkshalli.“ On je u 108. br. rečenih novinah opisao dèržane ovdě misije, i tom prigodom napomenuo stanje ovdašnje němačke obćine, no tako jednostrano, da čitatelji Vhalle polag toga dopisa o nas Hervatih, niti o našoj cèrkvenoj vladi nebi baš najbolje sudili. Mi evo priobćujemo ovdě našim čitateljem rěči samoga g. dopisatelja.

Pošto je pohvalno napomenuo dèržane misije, veli dalje: „Za němačku obćinu, koja prěko 2000 dušah broji a prije nikad nikakova cèrkvenog sjediništa (Vereinigungspunct) imala nije, nakoliko su njeni pojedini članovi medju različne hèrvatske župe razděljeni bili, bijaše to u istinu blagotvorno čuvstvo, da su se jednom kod misije sakupili, što se tim pokazalo, što je već treći, če-

Digitized by Google

tvèrti dan cěla cèrkva glasno molila, i što je misionska pěsan, koju je prije samo malen broj pěvao, kao što je bio odprije običaj, da su prije same svećenike moliti pustili, postala zajedničkim dobrom te se je u mnogo stotinah glasovah choral razlěvao po prostorinah sv. Katarine. Više urah prije početka propovědih napuniše pobožni slušatelji prostorine hrama; s izvanrednom čežnjom vèrvljaše sve nutar, *jer je němačka občina bila prije posve osirotila,* izuzamši něšto malo dušah, koje su u maloj samostanskoj cèrkvi milosèrdnih sestarah svoje nabožne potrěbštine namiriti mogle. Istina je, da je srědstvî jedne zaklade, koja je utemeljena, da se *němački* (sic!) propovědnik plaća, *hèrvatski* svećenik naměšten, koj imade zadaću, da po neděljah i svečanih dnevih i po korizmah němačke propovědi dèrži, no to nije mala zadaća za rodjenoga Hèrvata, dèržati němačku propověd, koja bi němačkomu občinstvu zadovoljiti mogla, pa premda se može mnogo pohvalnog poimence o lětošnjih korizmenih propovědih reći, no ipak bi bile mnogo veći utisak učinile bile, kad nebi bio govornik manjkavo (gebrochen) němački govorio. Zato sad zaredjuje medju němačkom občinom zahtèvnica (peticija) na nj. preuzvišenost, preč. nadbiskupa za podignutje stalne němačke službe božje sa svakdanjom misom, svečanije pred= i popódnevne službe božje po neděljah, i za bdijenje nad Slaveni (Uiberwachung der Slaven), o kojih sudbini ću Vas kašnje izvěstiti. Neima dvojbe, da će druženje (Vereinswesen), za koje nije dosad upravo nikakova reda bilo, uslěd misijah uzcvasti."

Nemože nam se na ino, nego da ovdě několiko opazkah primetnemo. Mi neimademo ništa proti tomu, je li ovdě više ili manje Němacah; no gospodin (:) dop. je svakako sa statističkimi brojevi vèrlo darežljiv. Onaj bi debelo zabrazdio, tko bi mislo, da su svi oni, što su u hramu sv. Katarine němačke propovědi slušali, Němci bili; dàkako, ako se svi oni, koji němački razumiju, u němačku občinu broje, onda ih ima prěko 2000 dušah. Gosp. dopisatelj mogao bi zadovoljan biti, ako broj Němacah u našem gradu i okolici udari na 500-800 dušah. Svakako je to veoma čudno, da su se od tolikih Němacah našla samo *trojica,* koji su napomenutu po g. dopisatelju zahtèvnicu podpisali. No većma se je g. dop. porezao, kad veli: da je *němačka občina bila prije posve osirotila.* Kad bi se po drugih gradovih, gdě je Slavenah u razměrju napram Němcem mnogo više, nego u nas Němacah, u nabožnom obziru toliko zanje brinuli, koliko se brinjaše naša cèrkvena vlada za ovdašnje Němce, onda bi sigurno svaki Slaven mogao veoma zadovoljan biti. Naša cèrkvena vlada brinula se je od někad otčinski za svoje ovce, bile one němačkog ili hèrvatskog roda, te im je davala sve na ruku, što im je trěbalo za namirenje nabožnih potrěbah. Ovdě obstoji već odavna posebni němački propovědnik, koj je takodjer svake nedělje u opredělјeno vrěme službu božju služio; děca su se katechizirala po školah, a svakdanjih službah božjih bijaše, hvala Bogu, u svako vrěme po svih naših cèrkvah. U čem su dakle te němačke sirote toliko zapuštene ostale? Pa ako su uz tolika srědstva ipak sirote ostale: perditio tua ex te Israël! — Veli nadalje, da se iz utemeljene zaklade plaća *hèrvatski* svećenik, a da je zaklada učinjena za *němačkog* propovědnika. Gosp. dopisatelju! Zaklada je učinjena za němačkog propovědnika a nije za *němačkog svećenika.* Zar nemože hèrvatski svećenik biti němačkim propovědnikom. Da mi u domaćoj biskupiji imademo valjanih němačkih propovědnikah, to će nam nepristrano občinstvo posvědočiti, koje se jošte ugodno sěća onih němačkih propovědnikah, što su někoč s tolikim uspěhom u Zagrebu němačke propovědi dèržali, da su se mogli najboljim rodjenim Němcem o bok postaviti. Danas ih jošte několiko živi i učastvuje u preč. duhovnom věću u Zagrebu. Mi smo osvědočeni, da g. dopisatelj nemože toga zanijekati sam u sebi, da rodjeni Hèrvat može biti dobrim němačkim propovědnikom, al buduć da mu trěba, ipak je rad protivno dokazati; pa s te nakane kaže da propovědi sadanjeg němačkog propovědnika nisu dovoljna utiska načinile, jer „gebrochen" němački propověda. No mi smo čuli, gdě su rečenog propovědnika ako ne valjaniji, a to sigurno tako valjani sudci kako je g. dopisatelj sudili, te su s njegovim němačkim jezikom podpuno zadovoljni bili. Dapače je isti naš preuzv. g. nadbiskup prigodom dèržanih korizmenih propovědih pohvalio ne samo predmet i način predavanja, nego i *němački jezik.* No nije toliko jezik, koliko něšto drugo, što se g. dopisatelju kod našeg němačkog propovědnika nedopada. — Neznamo u kakovu savezu stoji uredjenje stalne službe božje u našem gradu s „bdijenjem nad Slaveni". Minule godine pod jesen (nesěćamo se pravo m. kolov. ili rujna) pisao je ovaj isti dopisatelj u Volkshallu, da u Zagrebu ima neka panslavistička propaganda, koja s Rusi ašikuje. Možda da g. dop. svoj „Überwachung der Slaven" stavlja u kakov savez s takovom propagandom: onda bi u redu bilo, da se i naša domaća poglavarstva na to pozorna učine, te da im ili odkrije te potajne tragove, ili da prestane věrni vazda svome vladaru, i svojoj cèrkvi oddani narod, ogrizati i sumnjičiti pred světom — čověk, koj se s njegovim hlěbom hrani. G. dopisatelj pisao je već više dopisah u izvanjske novine, pa nismo ipak jošte tako srětni bili, da bismo od njega što pohvalnog o nas čitali; zar neima sbilja kod nas ništa dobra, o čem bi mogao světu javiti, ili samo naše mahne na vidělo iznaša. Pèrvo neće niti najveći naš neprijatelj tvèrditi; a ako pak ovo drugu čini, nesluži mu na čast. Mi smo ovo u dobroj nakani napisali, jer je mnoge naših ljudih, osobito svećenike g. dopisatelj opetovano uvrědio. Želja je naša, a sigurno svih iskrenih prijateljah mira, da ovakovi ljudi, kojim jošte stanje naše niti poznato nije, nerazdražuju sèrdacah i da svojom pretěranošću netèrgaju vezah dviuh narodah, koje se imaju bratinskom snagom i zajedničkimi interesi jošte većma skapčati. Glede Volkshallina (:) dopisatelje želimo to isto, opominjajući ga povèrh toga, da, kad nas je već uzeo opisivati sa slabe strane, neka neupotrěljava o nas *občih* i *neopredělјenih izrazah,* iz kojih bi mogao svět o nas Bog zna što izvadjati.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 22. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 2. LIPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

„Dilecto filio Sfento pulchro, glorioso Comiti.“

„Industriae tuae notum esse volumus, quoniam confratre nostro Methodio, reverendissimo Archiepiscopo S. Ecclesiae Moravensis una cum Semisisno fideli tuo ad limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, nostramque pontificalem praesentiam veniente, atque sermone lucifluo referente, didicimus tuae devotionis sinceritatem, et totius populi tui desiderium, quod circa Sedem Apostolicam, et nostram paternitatem habetis. Nam divina inspirante gratia contemptis aliis hujus saeculi Principibus, beatum Petrum apostolici Ordinis Principem, Vicariumque illius habere patronum, et in omnibus adiutorem ac defensorem pariter cum nobilibus viris fidelibus tuis, et cum omni populo terrae tuae, amore fidelibus elegisti, et usque ad finem sub Ipsius et Vicarii eius defensione colla submittens, pio affectu cupis, auxiliante Domino, utpote filius devotissimus permanere. Pro qua scilicet tanta fide ac devotione tua et populi tui, Apostolatus nostri alis extensis, te quasi unicum filium amore ingenti amplectimur, et cum omnibus fidelibus tuis paternitatis nostrae gremio, velut oves Domini nobis comissas, recipimus, vitaeque pabulo clementer nutrire optamus, atque nostris assiduis precibus omnipotenti domino commendare studemus, quatenus SS. Apostolorum suffragantibus meritis, et in hoc saeculo adversa omnia superare, et in coelesti postmodum regione cum Christo Deo nostro valeas triumphare. — Igitur hunc Methodium venerabilem Archiepiscopum vestrum interogavimus coram positis fratribus nostris Episcopis, si orthodoxe fidei Symbolum ita crederet, et inter sacra Missarum solemnia caneret, sicuti S. romanam Ecclesiam tenere, et in s. universalibus Synodis a SS. Patribus secundum evangelicam Christi Dei nostri auctoritatem promulgatum atque traditum constat: ille autem proffessus est, se iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicut S. Romana Ecclesia docet, tenere et psallere. Nos autem eum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus ortodoxum et proficuum esse reperientes, Vobis iterum ad regendam comissam sibi Ecclesiam Dei remittimus, quem velut pastorem proprium, ut digno honore et reverentia, laetaque mente recipiatis, **iubemus**; quia nostrae Apostolicae auctoritatis praecepto Archiepicopatus et privilegium confirmavimus, et in perpetuum, Deo iuvante, firmum manere statuimus, sicut antecessorum nostrorum Auctoritate omnium Ecclesiarum Dei iura et privilegia statuta et confirmata consistunt — ita sane, ut iuxta canonicam traditionem omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam habeat ipse, et ea velut Deo contemplante dispenset. Nam populus Dei illi comissus est, et pro animabus eorum hic redditurus erit rationem. — Ipsum quoque presbyterum nomine Vichinum, quem nobis direxistis electum, Episcopum consecravimus S. Ecclesiae Nitrensis, quem suo Archiepiscopo in omnibus obedientem, sicut S. Canones docent, esse iubemus; et volumus, ut pariter cum ipsius Arehiepiscopi consensu et providentia alterum nobis apto tempore utilem presbyterum vel diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem sedem noveris esse necessariam, ordinemus episcopum, ut cum his duobus a nobis ordinatis Episcopis praefatus Archiepiscopus vester, iuxta decretum Apostolicum per

Digitized by Google

alia loca, in quibus episcopi honorifice debent et possent existere, postmodum valeat ordinare. Presbyteros vero, diaconos, seu cuiuscunque ordinis clericos, sive slavos, sive cujuslibet gentis, qui intra provinciae tuae fines consistunt, praecipimus esse subjectos et obedientes in omnibus iam dicto confratri nostro Archiepiscopo vestro, ut nihil omnino praeter conscientiam ejus agant; quodsi contumaces et inobedientes existentes scandalum, aut schisma facere praesumpserint, et post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab Ecclesia et finibus vestris auctoritate nostra praecipimus esse procul abjiciendos, secundum auctoritatem capitulorum, quae illi dedimus, et vobis direximus. — Litteras denique sclavonicas a Constantino quondam (bolje negoli „quodam") philosopho repertas, quibus Deo laudes debitas resonent, iure laudamus, et ut in eadem lingua Christi, Dei nostri praeconia, et opera ennarentur, iubemus; neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis dominum laudare auctoritate sacra monemur, quae praecepit dicens: laudate dominum omnes gentes, et collaudate eum omnes populi; et Apostoli repleti Spiritu sancto locuti sunt omnibus linguis magnalia Dei; hinc et Paulus coelestis quoque tuba insonat, monens: omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Jesus Christus in gloria est dei patris. De quibus etiam in prima ad Corinthios epistola satis et manifeste nos admonet, quatenus linguis loquentes, Ecclesiam Dei aedificamus. Nec sanae fidei vel doctrinae alipuid obstat, sive missas in eadem sclavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium vel lectiones divinas novi et veteris Testameati bene translatas et interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia psalere; quoniam qui fecit tres linguas principales: haebream scilicet, graecam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam Evangelium latine legatur, et postmodum sclavonica lingua translatum in auribus populi latina verba non intelligentis annuncietur, sicut in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et iudicibus tuis placet missas latina lingua magis audire praecipimus, ut latine missarum tibi solemnia celebrentur. Data mense Junii indictione XIII. (880)." *)

Neka nam bude dopušteno na ovaj izmedju najznamenitijih spomenikah, što jih Slaveni mogu světu pokazati, nekoje opazke, i to: a) Pravovérje Methodovo bijaše izpitano i priznato od pape i rimskoga sabora („interrogavimus coram positis fratribus nostris episcopis"). To se je pako ticalo napomenute dogme, kô što staro pan. legenda svědoči, i „Vita Clementis." Jedali se u njoj slagaše Method s gèrčkom ili rimskom cèrkvom? Da se je slagao s poslědnjom, tvèrdi ova poslanica — a da bi bio zanijekao izhadjanje duha svetoga od sina takodjè, nebi ga bio jamačno papa pravovèrnim proglasio; onaj isti papa, koj gubitak čitavoga iztoka radje tèrpljaše, nego da predavanje vrědjati pusti. Al možebit se je u Rimu bludnje svoje odrekao? O takovoj sumnji neima u poslanici ni spomena, premda bi ju papa jamačno bio naveo, za da se Svatopluk i njegov narod neplaši više krivovérja svoga mitropolite. U istom mněnju nas potvèrdjuje i ona poslanica, koju Ivan napisà Svatopluku prošle godine; u istoj bo čudi se papa, što Method (kako ga obtužiše nepritatelji) drugčije uči, negoli bijaše obećao pred rimskom stolicom rěčju i pismom. A zar je obećao bìo, da će gèrčki, ili bolje rekuć Fotijev nauk o izhadjanju sv. duha věrovati i učiti? — A da je morao svoje věroizpovědanje položiti, prije negoli ga Hadrijan predstavi čitavoj Panoniji, a možebit i obnoviti ga Ivanu, svaki će mi lasno dopustiti, koj se, ma povèršno samo ogleda po onodobnoj pověstnici; dopustit će mi takodjer, da se na ovaj član věre tad mnogo gledaše, pošto znademo, da jurve god. 866. Fotij zlokobnu svoju poslanicu na iztočne patriarche i biskupe razposlà. Mislimo indi, da naš Method u ovoj točki jednako s katoličkom cèrkvom mišljaše. — Zašto ga dakle obtužiše nemački svećenici? Odgovaramo: (što bi moguće bilo) Methodu pripisivahu nauk nèkih iztočnih svećenikah, štono mu bijahu podčinjeni — ili obědiše ga krivovérjem ràdi toga, što nehtedè upotrěbljavati u liturgiji dodatak „filioque". Ovo mněnje podupira očitovanje Methodovo, da „pravovérni simbol tako věruje, i u misi pěva, kako bijaše na sveobćih saborih proglašen i predan;" znamo pako da na istih o rečenom dodatku neima ni spomena. Što se ondě navadja za pravilo rimska cèrkva, neće nas ni malo smetati, ako razmotrimo, da isti Lav III. dadè rečeni simbol bez ovoga dodatka na dvih srebarnih pločah (tabula) izrezati; tè ih po tom obèsi u hramu sv. Petra. *) Ista ova cèrkva nakon više stolětjah na saboru florentinskom zahtěvaše samo věru od iztočanah; bez da bi njih koristnu, al ne

*) Kod Baronija ad an. 880, o. XVI—XX.

*) Kirchengeschichte v. dr. Ritter — I Bd. S. 452 — Bonn 1851.

Digitized by Google

bitnu izreku iste, u dodatku „filioque“ izraženu, potrěbovala. S tim se valjda zadovolji i kod Methoda, koj je s druge strane jamačno znao, što u panonskoj nadbiskupiji na korist cèrkve služi. Mislimo, da se na taj način rěšiti može ovo uzajamno sporazumljenje medju Rimom i Methodom, bez da bi prinuždeni bili pèrvoga obběditi někim političkim popuštenjem, a drugoga dvojezičnošću. — β) Drugo, što se iz navedene poslanice vidi, jeste naměra Rima, da samostalnu hierarchiju u Panoniji uvede i namiri. U tom obziru Mitropoliju za sva vrèmena („in perpetuum“) potvèrdì; podčinì joj novoposvećenoga biskupa Vichinga, rodom Němca, koga mu preporučì sám Svatopluk tè zapovědì poslědnjemu, da bi mu u sgodno doba u sporazumljenju sa svojim mitropolitom još jednoga diakona ili svećenika poslao, da ga na koju novu stolicu redi; a da ostale biskupije diže, ako i gdě bi koristne bile, opunovlasti samoga Methoda. Novomu biskupu njitranskomu pokoravahu se věrovatno svećenici latinskoga obreda, koj bude istomu knjazu dozvoljen i Velikašem, ako bi ga voléli, nego li gèrčko-slavenski obred.

(Dalje slědi.)

Dèržava i duhovničtva.

Zanimivo je čuti, što su veliki dèržavnici o utěcanju dèržavne oblasti u poslove katoličke cèrkve mislili i govorili. Friderik II., tako nazvani Veliki, gojio je, uzpèrkos svim svojim poznatim vlastitostim, něko počitanje pram katoličkoj cèrkvi. Poznata je njegova misao, koju je pram vratislavskom nadbiskupu i kardinalu Linzendorfu izrazio, pošto je svečanu misu vidio *): „Kalvini postupaju s Bogom kao sa svojim slugom, Luterani kao sa s njimi jednakim, katolici kao s Bogom.“ On se je podobro čuvao, da se neměša u poslove katoličke věre. Kad si je halberstadska uprava preduzela bila siliti Dominikane, da moraju svetotajstva podèliti někomu věreniku, koj je bez dozvole duhovne oblasti svoju rodjakinju uzeo, izdao je Friderik od 1. travnja g. 1749. slědeći odpis: „Dočim oni (Dominikani) pomenutomu Bergmajeru odrěšenje i pričest uzkraćuju, zato nepovrědjuju naša práva, koja nam glede ženitbenih rěšenjah pripadaju; oni nečine ništa drugo, nego da ga od uživanja izključuju, kojega je svojom, u rimskoj cèrkvi zabranjenom, ženitbom nevrědan postao, i koje nemože dotlè tražiti, dok je član te cèrkve; ako su mu drugčije načela svoje cèrkve i potrèba papinske odrěšbe poznata bila.“ Něki Franciškan bio je po svojem poglavaru, što se je svojemu zavětu iznevěrio, kazni podvèržen, te se je utekao pod kraljevu obranu, a kralj je izdao odluku, gdě cělu stvar pověruje vratislavskomu posvećenomu biskupu, te veli: „Jer ovdě se takove katoličke stvari nemogu razpravljati, pa kako mogu krivovèrci o tom suditi, kakovu prepirku ima on ràdi prekèršenog zavèta s franciškanskim samostanom.“ — U svojoj oporuki veli Friderik: „Pustite mir jezuitam, koji su već mnogo tèrpěli; dajte mir duhovničtvu! neprětite papi s oružjem, inače će na vas doći huda vèmena“. Kako je Napoleon o tom sudio, to nalazimo u njegovih zapisnicih, on kaže: „To je u obće ludost novije filosofije, da svećeničtvu rat nazvèšćuje. Stolètja mogu svojimi primèri za dokaz služiti, da si je svaka vlada, koja mu je protivna bila, većih tegobah na vrat nakopala, nego su sve druge, što ih svladati imadjaše. Upliv duhovničtva je još više nego moralan; on je nabožan, pa polag dobe i okolnosti rodi nedvojbeno fanatizmom. Ja sam o tom žalostno izkustvo u Španjolskoj stekao. Da nebude tamo svećenikah bilo, poběda bila bi moja bila; u savezu s duhovničtvom odèržaše poběđu Španjolci. Poslě 18. brumaira bijaše moja pèrva skèrb, da věrozakonu, kao i službenikom oltara podpunu slobodu podělim; ja sam to umah s početka tako uredio, da nisam od njih ništa tražio, što bih bio morao uzkratiti, te tako u nepriliku doći. Docnije sklopih s papom svečani ugovor; odtud potekoše neizměrne koristi za me, pa sam si kod ovog pametnog čina tako dobro ćutio, kao kašnje zlo, kad su me prešne okolnosti moje politike silile, da papinski prestol srušim.“ (Mislio je reći, papi njegovu zemlju za vrěme otmem, jer prestol stojaše još i onda, kad je Pio VII. u Francezkoj zasužnjen bio). „Kad bih mogao opet s nova početi, već toga nebih činio. U ono vrěme savětovahu mi, da se papom napravim; ja toga nisam činio, tà imao sam dosta starih skèrbih, nego da bih si bio još novih nametnuo! Nipošto, rekoh, u dogmu neću nikad dirati, ona neka iz moje borbe s papom slavodobitno izide, te moje najdublje strahopočitanje napram katoličkoj věri ima uvěk uzvišenim ostati nad svaku dvojbu.“ Kad su se kašnje Napoleonovom opornošću cèrkvena odnošenja u Francezkoj opet poremetila, pisaše Franjo I., austrijski car svojemu zetu: Věrozakonske idee imaju odviše veliki upliv na duh narodah, nego

*) Linzendorf bio je tako slab, te je kralju „sub titulo pastoralis prudentiae“, želećemu gledati svečanu katoličku misu, jednu „predstavio“.

Digitized by Google

da nebi čovèk na to obzira imati morao.“ Od ovih velikih vladarah bi se mogli učiti svi dèržavnići ći našega vrèmena, kad im nebi i najnovija povèstnica to isto u izobilju svědočila! I Napoleon se je doduše kadšto zavesti dao ludom oholosti, hotjaše da papu igra, zavidjaše duhovničtvu njegovo zvanje, te je jednom u svojem nezadovoljstvu ràdi upliva cèrkve uzkliknuo: „Sebi zadèrže gospodovanje nad dusi, a pred me bace tělesa.“ No to se neda proměniti. Katolički svećenik, ako je onakov kakov biti ima, imat će po svojoj službi znameniti upliv u puk, no ovaj upliv hasnit će ipak dèržavi najviše. *)

Svećenik preuzme čověka tako rekuć iz materina naručja, dočim ga po sv. kèrstu u cèrkvu uvede, pa ga neostavi do groba, jer ga joste na smèrtnoj postelji i napokon u grobu blagoslovi. On se pridružuju tako rekuć svim vèrstam ljudih, dolnjim vèrstam svojim često kukavnim dohodkom i ponajviše svojim nizkim rodom; višim vèrstam svojim odgojenjem i znanošću. Kao učitelj dèluje neumorno u učioni, uči malene věru u Boga i štovanje njegove svete volje, te tako polaže u njihovih sèrcih temelj nabožnu mišljenju i činjenju. On ih uči grěhe i opačine bèžati, uči ih Boga se bojati i kralja štovati, tumači im četvèrtu zapověd božju, koja nesadèržava samo dužnosti děce napram roditeljem, nego takodjer podanikah napram poglavarom; on ih priuča pobožnosti, koja je temelj svakoga poredka. A tim, što svećenik děcu s velikim trudom odgojiva i ljubezno s njom postupa, pridobiva si sèrca roditeljah; ovi dolaze k njemu u svojih najvažnijih poslovih. Supruga tuži mu svoju nevolju, što ju ima sa svojim suprugom, ovaj opet svoj domaći križ, što ga ima sa ženom, pred njim plaču svoje potajne suze, a on im daje savět i naputak, nastoji da razdvojena sèrca opet pomiri, učvèršćuje oslabljeni vez domaće sloge, pa tako děluje i na dobro odgojenje děce. Na temelju pako dobrih ženitbah i dobrog odgojenja děce osniva se blagostanje dèržave. Propovědajućega u cèrkvi sluša ga puk, barem bolja stranka njegove duhovne obćine kao poslanika božjeg. On revnuje proti osvetoljubivosti, kavgam, razuzdanosti, krivim svědočanstvom i rotolomstvu, te tako nastoji, da uzbije one opačine, koje dèržavu najvećma podkaplju. Dèržava može svojim svètskim mačem tate, ubojice, rotolomce i druge zločince kazniti, al věrozakon može ju od njih čuvati. On propověda na dalje: „Svaka duša neka bude poglavarstvu podložna, jer neima oblasti osim od Boga, pa tko se poglavarstvu opire, opire se naredjenju božjem.“ „Dajte caru carevo, a Bogu božje.“ Kako silnu podporu dobiva takovim naukom světovna vlast u svojem dělovanju! Svećenik je otac ubogih, dočim izměnice čuje, kako sad bogataš, sad siromak na njegova vrata kuca: bogataš, da potajno donese milostinju, a siromak, da ju bez srama primi. On je těšitelj bolestnikah na njihovih bolestničkih posteljah, savětnik udovah i sirotah, rukovoditelj savěstih u spovedaonici, gdě mu věrni svoje tajnosti bez otezanja odkrivaju, te se njegovim naredbam dragovoljno podlažu, da najdu pokoj svome sèrcu. Opake nakane bivaju tu odstranjivane a dobre prigèrljivane, neprijateljstva mirena i tudje blago povraćivano! Dapače u istih političkih stvarih je svećenik često upravitelj obćine; časopise, što ih on dèrži, nabavlja si s veće strani takodjer seljak; stranom zato, jer mu se takovi najbolji čine, budući da ih njegov duhovni pastir dèrži; stranom zato, jer često drugih niti nepoznade. No upravo ovaj upliv je onaj strah, pred kojim opaki prosvěćenjaci dèrhću. Kako bi ga lasno zloupotrěbiti mogli, misle si oni! Zločest svećenik će jedva kakov upliv u svoju obćinu imati, a dobar će ga na dobro otačbine obratiti. Katoličko svećeničtvo u Irskoj, Francezkoj, Španjoljskoj, Talijanskoj, Austriji, Badenskoj, Pruskoj, jednom rěčju: ono je u svih zemljah pokazalo, da je ono prevratu protivno; ono se može uvěk s utěhom na to pozivati. Svoju službu: slovo božje nazvěšćavati, děcu obučavati, red i ćudorednost gojiti, slavu božju širiti može ono najlěpše u vrème mira, kao što je i Spasitelj světa u vrème obćeg mira na svět došao! Jeda li bi se ljudi jednom okanili onog krivog mněnja, kao da je to právno i uspěšno stanje, kad dèržava nad katoličkom cèrkvom i njenim duhovničtvom gospoduje, i da je to dèržavi koristno, ako duhovnu oblast steži i prikraćuje! Ništa nije dèržavi škodljivije, nego kad se hvata tako nazvanog tutorstva nad cèrkvom; jer tim se joste više ono kod mnogih polu-prosvěćenjakah usadjeno mněnje, kao da je věrozakon uzda samo za prostinju, koja na njih nespada, potvèrdjuje. Věrozakon pričinjava se onda više kao dèržavna maksima, negoli dělo božje; svećenik nije tada svećenik gospodnji, nego puki dèržavni službenik; pa tim osujećuje sve, što cèrkva i svećeničtvo uspěšno za dèržavu rádi. Gradjansko družtvo gubi tim svoju najveću podporu, a světovna vlast tamo slabo uspěva, gdě ju věrozakon nepodupire; jer tko se Boga neboji, taj neštuje kralja! Jošte gore lice dobiva stvar, ako dèržava nastoji, da učini zakon cèrkvenim načelom protivan, koj bi

*) Dàkako, no samo onda će hasniti, ako dèržava u svojem odnošènju napram cèrkvi uvidja, da glavna zadaća cèrkve nije: da bude dèržavi za volju, te da samo dèržavi za volju, t. j. ràdi vrěmenitosti, najprije i najvećma rádi.

Digitized by Google

puk i duhovničtvo obdèržavati moralo. Tu mora u narodu razdvojenje nastati; bolja stran duhovničtva, slèdeći svoju prisegu, dèržat će uvèk s cèrkvom, te će joj se i vèrni puk priklopiti; ova stran će kod puka dobivati sve veće počitanje, a dèržava će tim sve više gubiti. Uprav bolja stranka podaničtva smatrati će se za uvrèdjenu i proganjanu, dočim nevèrnici svih slèdbah i prijatelji prevrata plešu od radosti, te će nastojati da razdor sve većma goje, nadajući se, da će cèrkva i dèržava, kojoj obojici su neprijatelji, tim štetu tèrpèti. (W. Kztg.)

Katolici u Turskoj.

(Revue de l' Orient.)

(Konac.)

U gradjanskom odnošenju upravlja katoličkimi obćinami povèrenik (vekil). Njega imenuje porta. Za podporu ima permanentno, od naroda birano vèće. Ovaj povèrenik zastupa narod u službenih poslovih kod porte i čuva njihova práva. On plaća u njihovo ime harač, sravnjuje razpre, sasluša tegobe svojih podanikah i predlaže ih vladi i pospèšuje naredbe za sigurnost i blagostanje svojega naroda. U najznatnijih gradovih carstva, u Smirni, Adrijanoplu, Chiosu imade svoje poslovodje, koji pod njegovim nadzorničtvom i odgovornošću ista punovlašća izvèršuju. Punomoćje Vekilovo, proizlazilo ono izravno ili neizravno od njega, neproteže se samo na one Latince, koji u Carigradu i pokrajinah obitavaju te su duhovnomu právomoćju latinskog patriarshe i njegovih biskupah podčinjeni, nego zauzimlje sve one žitelje, koji su od početka u područje armensko-sjedinjenog patriarche upisani, te su svoj posebni cèrkveni ustav zadèržali. — Sirski katolici, kao što Melkite, Chaldejci, Maronite neopiru se tomu ugledu, oni jedva znadu, da obstoji. Oni se u svojih odnošenjih napram Turkom uvèk služe posrèdovanjem svojih emirah, koji s pašami i s drugimi upravitelji pokrajinah u neposrèdnjem obćenju stoje. U Carigradu i drugih gradovih, gdè obstoje latinski sudovi, razpravlja sve gradjanske parnice vekil ili njegovi naměstnici, no ipak tako, da svaki imade právo prizivati se na turško sudište. U kaznenih poslovih, ako se rádi o jednostavnom prestupku, te su tužitelj i zatuženik Latinci, razpravlja imenovana po vekilu porota, kod koje sám vekil predsèda. No ako jedan od suparacah spada na koju drugu obćinu, onda dojde parnica posrèdovanjem vekilovim pred turski sud. Latinci neimaju ni svojih hramovah, ni učionah niti bolnicah. U Carigradu i Salonihu, Smirni i Beyrutu polaze oni cèrkve i učione, što ih katolički misionari poimence dèrže. Ovi poslèdnji su u cèloj Levanti učevne zavode podigli. (Odkad su Jezuite ukinuti, povèrio je papa Pio VI. misije u Levanti Lazaristam, koji se od g. 1776. u Carigradu naseliše. Što se Jezuitah tiče, povratiše se oni prije 15 od prilike godinah u Siriju, te su se u libanonskoj strani nastanili, kamo drugi misionari još te dopèrli nisu. Oni imadu takodjer u Beyrutu i Bekfaji kućah. Isto tako imadu Latinci pristup u bolnice, dètinska čuvališta i dispenzatorije misionarah, te uživaju u obće sve blagodati, koje katolikom u Levanti darežljivost francezke vlade pruža. Odtud se vidi, da su troškovi, koji na latinsku obćinu padaju, neznatni, te se protežu jedino na vekilovu pisarnu, koji iznose do 36,000 pijastrah. Ova svota skuplja se iz poreza. Tako se sbiru troškovi takodjer i za ostale pisarne i urede vekilovih naměstnikah. Kod tako jednostavna ustroja neima dakako mnogo zloporabah, te je položaj Latinacah u tom obziru mnogo srètniji, nego ostale raje. — Takodjer s obzira na vèrozakonske razlike ostalih vèroizpovèdanjah neima tu mnogo komešanja. Armenci i židovi nastoje da se uklone svakom sražívanju s Latinci, samo Gèrci su nemirniji. (Iz razgovora što sam ga [gosp. A. Ubicini] god. 1852. s vekilom, g. Vartalides-om imao, saznadoh, da bi veliki dio nesjedinjenih Armenacah, ako bi ih u latinsku obćinu primili, na katolicizam prejti želio). Iste godine 1852. podnèlo mu ih je više do 300 u tom predmetu molbenice, koje je ipak morao odbiti, jer porta nije htèla da na uvète pristane. Osobito u Carigradu nastoje oni da umanje svaki upliv vekilov na korist Latinacah. Iste godine zabranio je gèrčki biskup u Chiosu svojim biskupljanom svako obćenje, u istih svakdanjih poslovih s katolici pod kaznom izobćenja, tako da su uslèd tako stroge zabrane mnoge obitelji propasti, a druge se izseliti morale. Nèko vrème zatim zabranjeno je uvèk pod kaznom izobćenja, „pravoslavnim“, da nesmiju katolikah u svoje službe primati. Zabuna bijaše velika; jer je to bilo u vrème žetve. Katolici, premda su si s napetom marljivošću pomagali, nisu mogli ipak svoje žetve u vrème spraviti. U zalud su nudili dvostruku, trostruku plaću, nijedan Gèrk nije se usudio, da rádi proti zabrani biskupovoj. Naskoro zatim nastupi daždovito vrème, znatan dio žetve je propao, te je tako mnogo kèršćanskog pučanstva u skrajnu bèdu palo. Zatim nadojde vrème, da se porez plati. Jedan od najpoštenijih žiteljah,

Digitized by Google

imenom André, sbog skrajnje bède, u koju je pao, nije mogao poreza od svojih vèrtovah platiti. Uslèd toga je bio uzapćen. Latinci okrenuše se molbenicom na vekila u Carigradu, te su njegovim posrědovanjem nastojali, da kod porte ukinu obstojanje tih zloporabah. Porta izdala je sbilje shodne naredbe, te je o tom izvěstila vekila u svojem pismu, gdě je biskupa i městne primate ukorila. Žalibože, dèrži se porta uvěk u takovih slučajih pristranosti na štetu katolikah a na korist Gèrkah; ne zato, kao da bi se uvěrivanjem ovih poslědujih o njihovoj vèrnosti i oddanosti varati dala. Ona protivnim načinom znade, da neima věrnijih podanikah od Latinacah; no porta se ovdě kao obično dèrži više svojih predsudah, nego svojih interesah; ona i ovdě katolike mèrzi rădi pokroviteljstva, što ga katoličke vlasti na njihovu korist izvèršuju.

Lěpa navada.

Poslě dovèršenog francezkog rata ostavio je poljski general Kosciuszko službu i otišao je u švajcarski varoš Solothurn u mir. Ruski car Aleksander pošiljaše mu svake godine lěpu svotu novacah; dakle generalu nije bilo sila da čuvari. Pa da i nije stišnjenac bio, svědoči slědeći dogodjaj.

Jednom pošalje svojega slugu, imenom Zeltnera, u bližnje selo, gdě je zanj někakov posao morao obaviti. Čověkoljubivi vodja dao je slugi svojega vlastitoga konja, da nemora pěški ići. Kad je Zeltner kući došao, rečè svojemu gospodaru: „Gospodine generale! Na Vašem konju neću više da jašem, ako mi nedate zajedno svoje mošnje.“ Kosciuszko rečè: „Tako? pa što ti se dogodilo?“ Sluga odgovori: „Jestè, to je čudnovato živinče; kad smo prolazili mimo kojega siromaka, koj nam je pružio svoj klobuk te je za milostinju prosio, obustavio se dorat na jedanput, te nije htio s města, dok nisam siromaku što bacio. Napokon izdavao sam sitni novac, što sam ga imao. Što sam sad mogao činiti? On nije htio pod nipošto s města; moradoh dakle u džep poseći, te praznom rukom onako učiniti, kao da bih bogcu što podao; stopèrv onda nastavi svoj kas.“ General se je od sèrca nasmijao. Jer je on sám uvěk, kad je izjašio, milostinju dělio; s toga se je konj navadio kod svakoga bogca postati.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Na duhovo služio je preuzv. g. nadbiskup po običaju svečanu službu božju, poslě službe božje isti i slědeći dan dělio je svetotajstvo krizme.

Iz Tèrsta. Poznati u svojih čověkoljubivih nastojanjih neumorni O. D. Olivieri, povratio se je dne 27. travnja iz Afrike sa 27 cèrnačke děce, medju kojom imade 7 dojčetah.

Iz Němačke. U Bavarskoj se je od někog vrěmena počela pojavljivati slědba někih *novih Luteranah*, koja se iz Luteranstva sve većma ka katolicizmu nagiblje. Ta stranka sastoji, istina, samo iz 7 do 9 pastorah i do 300 privèrženikah, no njihova važnost kažu da je velika s ove i s one strane oceana. Oni se mogu ponositi, da su materijalnimi srědstvi i propovědnici priskočili odcěpljenikom u Badenskoj, Nasavskoj, porenskoj Pruskoj tja do Hamburga, osobito pako svim onim občinam, koje su iz potopa unije na obalah Rena postale. Njihovo glavno polje dělovanja je u Sěvernoj-Ameriki, a glavno sborište kod Nürnberga. Glava svih je pastor Wilhelm Löhe. On govori o oltarskom svetotajstvu gotovo u smislu transsubstanciacije; on brani samopričest svećenikah, „samo da se brine za svećenika, od kojega češće odrěšenje dobiti imaju.“ Iz misnog rituala uzimlje toliko, koliko samo evangjelje dopušta, kamo dàkako offertorium, „jer Isusovim zaslugam uštèrb čini“, nespada. Veoma žaluje, što misal i breviar jošte nisu poluteranjeni. U svojoj službi božjoj ustupljuje takodjer svetcem něšto města. Dr. Merz se tuži, da u svojoj knjižici „von der weiblichen Einfalt“ govori takodjer o dévojačtvu kao někom svetom stališu i o štovanju majke božje, koje se jedva za vlas od katoličke cèrkve razlikuje. Već je, tako nastavlja isti dr., više učenikah otišlo iz Erlangena k Löhe-u, da od njega pravu pričest dobiju; oni da su pripravni radje biti k a t o l i c i nego r e f o r m i r a n i; ti mladi pretěranci, kaže dalje, zovu se philadelphi (bratoljubi). Darmstadtske novine tuže se takodjer nad timi novimi Luterani, koji svojimi nauci o cèrkvi s jedne strane izpunjuju onu prazninu, koja obstoji izmedju protestantizma i katolicizma, a prazninu izmedju Luteranah i Reformiranih jošte veću čine. — G. Löhe dokazuje u svojih spisovih, da se u prepirci izmedju Luteranah i Reformiranih neradi o maloj, nego o najsvetijoj stvari novog zavěta i njegove cèrkve; da bez jedinstva u nauku neima občinstva svetih niti nikakve vidljive cèrkve. — Čudnovato je to, da g. Löhe za takovim jedinstvom čezne, pa ipak veli, da čověk može sve ono podpisati, što je Luter o papi kazao.

U Fuldi se čine priprave za svečanost, kojom se ima početkom ovoga měseca proslaviti 1100-godišnja

Digitized by Google

uspomena sv. Bonifacija, němačkog apoštola i mučenika. Sv. otac podělio je u tu svèrhu za fuldajsku biskupiju od 27. svibnja do 17. o. m. podpuni oprost.

— U pruskom „Kreuzzeitungu“ piše něki dopisatelj iz Pariza, da se „boji, jeda li neće ultramontanski list („Univers“) s velikom ludošću ili bolje zlobom na polje izići, kad dozna, da je ubojica Pianori iz katoličke cèrkve u protestantsku prestupio.“ No zato nemora čověk niti lud niti zloban biti, ako opazi: da je pred obraćenici, koji su u Italiji iz protestantske cèrkve u katoličku prestupili (Palmer, Foulkes, Yvers itd.) svatko siguran, dočim se čini, da kod protestantskih proselitah drugčije stvari stoje.

Iz Rima. — Čim više potankostih je poznato o dogodivšoj se nesrèći u samostanu St. Agnese, tim većma se uvidja velika pogibelj, iz koje je sv. otac sa mnogimi drugimi providnošću božjom izbavljen. Kažu da je zavět učinio, da će za godinu danah pohodit Loretto, ili ako bi u tom preduzetju neuklonivimi zaprèkami zadèržan bio, da će jednu cèrkvu sagraditi. Pogovaraju, da takova što misle i kardinali, koji su u nesrèći udioničtvovali, učiniti.

— Novine „A. Z.“ pišu o poznatom Pitzipiosu slèdeće: Skiota Pitzipios, koj je prije několiko měsecih simo došao, da utemelji družtvo, koje će raditi o sjedinjenju iztočne i zapadne cèrkve, izdao je pèrvi svez svojega u francezkom jeziku sastavljenoga děla, koje će sigurno svuda, na Bosporu, na obalah Kephissa i Neve, kao što i drugud, gdě ima privèrženikah ruskog věrozakona, veliku pozornost pobuditi. Ovo dělo, koje pokazuje cělu Gèrkom prirodjenu oštroumnost, dokazuje, da se polag věrozakonskih spisovah gèrčke cèrkve dogme o duhu sv., očištilištu i vèrhovničtvu rimskog pape u bitnosti nerazlikuju od onog načina, kojim ih rimska cèrkva tumači, te da samo biskupi i iztočno duhovničtvo iz pukih materijalnih interesah sjedinjenje ovih dviuh cèrkvah zadèržuju. Na skoro će takodjer ostala dva sveza izići, pa onda će to dělo po svoj prilici jezuita Klemens Schrader, komu je prosudjenje pověreno, s cèrkvenog i diplomatičko- političkog gledišta prosuditi. Pio IX. uzeo je pisca i dělo, koje se u propagandi tiska, pod svoju obranu. Na skoro će neumorni pisac započeti sastavljati svoje družtvo, za koje je već prije dvě godine proglas u Parizu izašao. — Takodjer drugi dio Pasaglina děla o nepokaljanom začetju bl. Děvice već je izašao; oba sveza stoje 15 fr. Treći i poslědnji će izići.

Iz Turina, měs. travnja piše „Echo du Montblanco“: Bezobrazno postupanje, kojim ministarski agenti nastoje da za Rattazziov zakon čim više podpisah sakupe, zaslužuje da se světu odkrije. Ubogi ljudi bijahu varani, da je peticija naměnjena proti zakonu i onim ogromnim daćam, koje ih tište. Sad kad su doznali, o čem se rádi, ogradjuju se kod dèržavnog věća. Jedan od takovih protestah (iz aost-ske pokrajine odkriva to sramotno varanje, i uzimlje izmamljene podpise natrag. Několiko danah prije stigao je senatu jedan jošte oštrije sastavljeni protest, gdě je prěko 400 gospodarah podpisano, medju njimi 14 občinskih věćnikah. — Kao što novije věsti javljaju, primljen je zakon o ukinutju samostanah i někih věrozakonskih sdruženjah.

— U dèržavnom věću primljena je zakonska osnova o ukinutju sramostanah samo sa dva glasa. Učinjena od věćnikah Ambroisa i Collegna tri izpravka su primljena. Ovi preporučaju, da se udari srědnjim putem. Sada živući redovnici i duvne neka ostanu u dosadanjih odnošajih, za sdèržavanje ima im se plaća naznačiti, te se samo ondě od njihove plaće ima něšto uztegnuti za sdèržavanje cèrkvenih blagajnah i siromašnijih župnikah, gdě bi dohodak 500 fr. za redovnika ili duvnu, a 240 fr. za prostoga redovnika ili sestru nadilazio. Mèrtve ruke bi svakako uklonjene bile.

U Engleskoj su se prije několiko godinah nastanili redemptoriste, a lětos su započeli dne 6. sěčnja u Londonu u dviuh župnih kapelah svete misije dèržati, tako da ih je šest u jednoj, a četvorica opet u drugoj kapeli misionarsku službu ovèršavala. U to vrěme, što su svete misije trajale, pristupilo je 11,000 věrnih k stolu gosdodnjem. Odtud se dá suditi, kako je to dělo kèršćanske ljubavi duhovnim i ćudorednim potrěbam zapuštenog u svakom obziru londonskog katoličkog puka dobro došlo.

Iz Šotske. Iz Dundn-a i Glasgova doznajemo, da šotski protestanti uredjuju u ovaj mah družtvo za „evangeliziranje Španjolske.“ Tu se kùpe novci, traže se propovědnici, koji imaju s punimi kesami i s punimi brodovi biblijah svoje pseudo-apoštolsko dělo započeti. Anarchičko stanje čini im se sgodan čas za uspěh njihova poduzetja; za veću sigurnost sdružit će se s prevratnici, jer samo takovim načinom mogu svoju pogubnu rolu u katoličku zemlju uněti. To sve biva u ime slobode i věrozakonske snosljivosti, koja poslědnja osobito u Šotskoj cvate. Katolik nemože do nijedne časti doći, ma ga zakon sto krat za nju sposobnim pronašao; oblasti su fanatičke i fanatiziraju puk, a vlada je preslaba, da bi nevolji doskočila. Odkad su katolici oslobodjeni (g. 1829), nije jošte nijedan katolik srěće imao da bi u parlamentu sědio; a najučeniji muž, ako je katolik, neće na nijednom višem učilištu naměšten biti. Kratko da reknemo: Katolik je od svih častih, i od najmanjih, sistematično izključen. U bolnicah i ubožnicah, gdě se nalazi ljudih različnog věroizpovědanja, nemanjka nikad protestantski svećenik; a katolici, makar

Digitized by Google

ih jošte više bilo, neimaju práva, da imaju svojega svećenika. Děca su u tom obziru upravo osiromašila, te se čini, da sve tamo směra, da ih docnije lasnije poprotestante. Mimoišav mnoge druge slučaje, očite dokaze tolerancije, napominjemo samo to, da nijedan katolik nesmě svojega věrozakona javno izpovědati, ako neće da izkusi neugodne poslědice u istom svojem zanatu, tèrgovini itd.; tu ga draže, progone, muče dotlě, dok nije na prosjački štap dotěran. Eto vam ljubavi kèršćanske i tolerancije onih presbiterijanah, koji žele u Španjolsku carstvo pravde i slobode doněti.

Iz Ruske, Někoji listovi donesoše slědeću věst iz Ruske: Dobro ubavěštene osobe kažu, da je jošte car Nikola naložio bio, da se poslědnja u Ruskoj obstojeća gèrčko-sjedinjena lučka biskupija pretvori u „pravoslavnu"; ovaj nalog imala bi upravljajuća sinoda posebnom odlukom izvèršiti. Dosad nisu u tom nikakvi koraci učinjeni, valjda s toga obzira, da se u sadanjih okolnostih neučini u Europi odviše neugodan utisak." — Dok nebudemo sigurnijih věstih o tom dobili, uvèršćujemo taj glas medju slutnje.

Iz Španjolske. Prečastni osma-ski biskup izdao je glede postupanja s njim protest, gdě kaže: „Ja iz samoljubja nedižem svojega glasa. Više poslanikah nastojaše u kongresu, da me najmèržim načinom ozloglase, no ja im praštam kao učenik Isukèrstov od sèrca. Ja sam svojom dužnošću obvezan, da dignem protest: u mojoj osobi povrědjena su posvećena biskupska práva; što ja osobno tèrpim, to neima ništa, dapače je slavno tèrpěti za takovu stvar." Pismo zaključuje slědećimi rěčmi: „Vlada je očekivala, da osma-ski biskup svoje očitovanje natrag uzme. Takovo postupanje svědočilo bi dvě stvari: ili da je biskup prenaglo i nepromišljeno radio, ili da svoje osvědočenje lahko měnja. Al osma-ski biskup neradi lahkomišljeno, gdě se rádi o svetoj dužnosti, on svojega nazora neměnja: on je biskup, bio je redovnik, a nije prestao Španjolcem biti, kao što nije nikad prestao biti katolikom." — Santiagoski biskup i njegovi sufragani ogradiše se proti obustavljenju duhovničkog redjenja. — Toled-ski kardinal-nadbiskup nesmě se više u Madridu ni Aranjuezu zadèržavati, jer se boje njegova upliva, što ga imade kao spovědnik kod kraljice. — Kao što „Univers" javlja ogradio se je papinski nuntius dne 28. ožujka svečano u Aranjuezu imenom pape proti novijem zakonu, kojim se cèrkvena dobra imaju prodati. Monsignor Franchini, nuntius, da se nereče, da je došao potajno kraljicu nagovarat, došao je javno u svečanom službenom odělu, sa svojim tajnikom i jošte sa dva druga častnika od nuncijature. — Kao što „Univers" kaže, radilo se je dne 29. trav. kod podpisanja rečenog zakona sbilja o gubitku prestola.

Iz Turske. Turci vide u propasti grada Bruse nedvojbeno znamenje propasti poluměseca. Grobnice šest osmanskih vladaocah, koji su u Brusi stolovali, su se zasule; lěpa stara džamija, na koju je svaki musloman s ponosom gledao, kao što i stari tvèrdi serail se je porušio, pa to sve u ovaj mah, gdě bez toga vèrveće sa svih stranah čete u inostranom odělu, prostirući se šatori okol' na okolo bez poluměseca, i vijući se stěgovi na dolazećih ratnih brodovah Turkom narivljuju světlo, pred kojim bi oni radje oči zatvorili: sve to učinilo je kod njih toliki utisak, da su već o obstojanju svoga carstva i o svetcu Muhamedu dvojiti počeli.

Iz Amerike. Napomenuto je bilo lani, da se je 500 evang. lužičkih Sèrbah (iz okružja Lužice u Saksonskoj) sa svojim duhovnim otcem u Ameriku, poimence u krajinu Texas preselilo. Početkom měseca travnja došle su u Berlin žalostne věsti o toj prěkomorskoj slavenskoj naselbini. Peti dio svih izseljenikah je stranom na putu poumro, stranom je od velikog napora putujući po nepoznatih dalekih krajevih amerikanske kopnine tolikim nevoljam podlegó; uslěd toga preostala je od njih najsiromašnija stran, — koja se nadničarenjem u Houstonu zabavlja, no gdě im za buduću godinu prěti smèrtonosni udarac žute zimnice, kojoj nijedan běli čověk, iz drugih stranah světa tamo došli, izbeći nemože; ona će bez dvojbe učiniti konac mukam veće strane tih nesrětnikah. Samo oni, koji su bili jaka těla, uputiše se dalje u nutar zemlje, imajući nakanu, nastaniti tamo sèrbsku naselbinu. Je li će im to za rukom poći, to će budućnost pokazati. (Sl. Nov.)

Poziv na Predplatu.

Koncem tekućega měseca zaglavljuje se pèrvo pólětje **„zagrebačkog katoličkg lista"**; umoljavaju se dakle p. n. gg. predbrojitelji, da se požure s predplatom za drugo pólětje.

Za predusresti možebitni gubitak brojevah, bit ćemo prisiljeni, lanjskim izkustvom naučeni, umah pèrve brojeve lista obustaviti, ako nam od predbrojiteljah nikakov glas nestigne. S toga molimo onu gospodu, koja možda neimaju sgodne prilike, da novce pošalju, da nam barem jave, je li misle i na dalje predbrojitelji ostali.

Uredničtvo.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. J. V. Vaš pěsmotvor nemogosmo priobćiti, jer ga kasno dobismo.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 23. — TEČAJ VI. U SUBOTU 9. LIPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Od někoga vrěmena imadjahu Franci sa svojim svećenstvom podobro znatan upliv u Svatopluka, i nekoličinu moravskoga plemstva. Nù sad okrenuše opakliju, dočim nisu više oružjem i prětnjom, već prijateljstvom i darivanjem težili za istom svèrhom. Uslěd toga bude Svatopluku svakolika iztočna krajina pověrena, tè u znak tim većega i izkrenijega pobratinstva pozvà ga Arnulf, da bi kumovao njegovu nezakonitomu novorodjenčetu, koje okèrstì imenom visokoga kuma.

Na čelu svih spletakah, poslě povratka Methodova iz Rima, stojaše sám Viching, pogaziv nogom dužnu prama svome Metropoliti pokornost. A ni nebijaše mu težko nać sí privèrženikah u takovih velikašah i dvoranikah, kojim se nesnosljiva činjaše etička strogost našega Methoda. Ono bo doba bilo je malo ne u svih zapadnih pokrajinah takovo, kakovo nam svedjer predstavlja pověstnica, kad se kèršćanstvo s poganstvom sukobi, tè mu ovo uzmicati stane. — Surovost i razuzdanost poganska nemože se odmah raztopiti na suncu věre Isusove; tè buduć da u poganstvu priroda vlada nad duhom, a njezina težnja, njezin uadglavnik u razplodjivanju sastoji: s toga u takovoj prelaznoj dobi svagdě neredah nalazimo u ovèršivanju kèršćanskih ženitbenih propisah. Tada navlaš valjaju rěći, koje Spasitelj naš izustì: „Neshvaćaju svi ovo slovo.“ — Mi bi mogli hèrpu dokazah iz pověstnice navesti, — al nać ćemo ih, ako se malko obazrěmo, i u našoj pověsti. Vidismo u 16. br. ovoga lista, šta zaključì Boleslav glede ženitbah srodnih; čujmo sada, kolikom strogošću zabranjuje Ivan VIII. razpitavanje (divortium) u poslanici na Kocela, koja věrovatno pisana bijaše g. 873: „Porro eos — kaže — qui uxores suas dimiserunt, vel illis viventibus ad alias migraverunt nuptias, tam diu cum consentaneis eorum excommunicamus, quousque posterioribus remotis priores poenitendo receperint. Sicut enim nuptiae a Deo, ita divortium a diabolo est teste S. Augustino repertum. Quod enim coniunxit Deus homo non separet. Precipue cum haec pessima consvetudo ex paganorum more remanserit, quorum in talibus non alius, nisi ipse diabolus erat magister et auctor.“ — U tom obziru valjda nije mnogo bolje bilo u Moravskoj, osobito u velmožah i kod vladarskog dvora; tà ako su htěli zlo slěditi, imali su dosta priměrah u onovrěmenih izopačenih Karolingah. Životopisac sv. Klementa zove istoga Svatopluka „robom ženskih razkoših,“ tè veli: „da mahniti narod franački sve mu dopuštaše, samo da ga k sebi privuče.“ Pa ako bi ga koji pretěranošću potvoriti htio, nać će slični primèr u našoj uměrenoj, i pravdoljubnoj legendi o někom bogatom savětniku, koj se oženì svojom bratučedom. Pošto zabadav nastojaše Method, da ih razstavi, izobći obadvoje; dok ih napokon polag njegova proricanja kazan božja nestigne.

Bilo kako mu drago, to je bezdvojbeno, da Viching i najpodlija upotrèbì srědstva, da strogoga Methoda omrazì, tè da se na njegovo město popne. Opetovano ga potvaraše krivověrstvom; javno mu se suprotstavljaše; dapače svoje jogunasto i protuzakonito postupanje rimskim ugledom podupiraše: dočim se pozivaše na izvanrednu vlast, kojom bi ga papa nadario bio, te na někо věrovatno od istoga biskupa podmetnuto pismo, koje bi bio imao Ivan na Svatopluka poslati. Method se morao opet obratiti na papu, te otvoriti mu svoje uvrědjeno i razžalošćeno sèrce. Dotično pismo žalibože! nam se izgubì; nu sadèržaj istoga moći će se poněšto nadoknaditi iz Ivanova

Digitized by Google

odgovora, koj u bitnosti ovako glasi: „Pastoralis solicitudinis tuae . . . auditis per tuas litteras variis casibus, quanta compassione tibi condoluerimus, ex hoc advertere poteris . . . nostrisque apostolicis litteris glorioso principi Sfentopulco, quas eis asseris fuisse delatas, hoc ipsum significavimus (t. j. da si pravovèran) et neque aliae litterae ad eum directae sunt, neque episcopo illi (bezdvojbeno ima se razuměvati Viching, jer drugoga nebijaše u Panoniji) palam, vel secreto aliud faciendum injunximus, et aliud a te peragendum decrevimus; quanto minus credendum est, ut sacramentum ab eodem episcopo exegerimus, quem saltem levi sermone super hoc negotio allocuti non fuimus.“ Pošto bi ga bio potěšio, produžuje svoj breve ovako: „cum Deo duce reversus fueris, quidquid enormiter adversum te est comissum, quidquid iam dictus episcopus contra suum ministerium in te exercuit; utramque audientiam coram nobis excussam, adiuvante domino, legitimo fini trademus, et illius pertinaciam iudicii nostri sententia corripere non omitemus.“ Data X kal. Aprilis Ind. XIV. (881). Kolika izopačenost! za da svoje slavohlepne naměre postigne, nije se stidio na toli nepristojni način Petrova naslědnika dvojezičnošću potvarati! Tà Ivanu se nije zgadjalo bolje ni u iztoku!

Polag naše legende bi razpra ota na korist Methodovu na moravskom saboru rěšena, gdě biše pročitana pisma papina, t. j. ili capitula, kojih spomen biva u poslanici na Svatopluka od prošlě godine; ili ova ista poslanica, s kojom se slažu rěči naše legende, govoreće: „Sbravše že se vse ljudi moravskye, veljahu pročesti (pročitati) pred nimi epistoliju, da byša slyšati i izgnanie ego; ljudie že, jakože jest obyčaj čelověkom, vsi pečalovahu se, i žaljahu ei, lišaemi pastirja takogo i učitelja, razvě (osim) slabyh, ježe lest (error) dvizaaše, jako je větr listvie. Početše (počitajući) že apostolkye knigy, obrětoča pisanie: jako brat naš, Metodij svetetyj, pravověren jest, apostolsko dějanie dělaet, i v ruku ego sut ot Boga i ot apostolska stola vse slovenskye strany, da egože proklanaet, proklet, a egože svetit, ten svet da budi.“ Na zdravom umu dakle, i na privèrženosti naroda slavenskoga prama svomu duhovnomu pastiru razbiše se lukava kovarstva njegovih neprijateljah, koji „posramiše se, razidoša se jako mgla s studom.“

Da bi bio naš Method s Vichingom još jednom u Rim pošô, kamo ga u navedenom pismu Ivan pozvà, za da razpru ovu na oči obadviuh rěši, nigdě nenahodimo zabilježeno. S toga mislimo, da putovanje ovo izostà, pošto se narod moravski za svoga Metropolitu toli odvažno očitovà; te da je i neprijateljah smělost za koje vrěme ukroćena. Nu sdruge strane naš Method zgubì u Ivanu VIII., u prosincu g. 882. umèrvšem, znatnu podporu u svome dělovanju, a krěpku obranu i utoćište u svih progonstvih.

Ono malo vrěmena, što mu u miru preostà, upotrěbì naš Method za prevadjanje sv. pisma. S bratom svojim Konstantinom bijaše preveo samo novi zavět i psaltir, te možebit koje liturgičke, pomanje česti staroga zavěta. *) Ako se popitamo: gdě, i kada? odgovorit ćemo: u Moravskoj, i to pred pèrvim odlazkom u Rim. Da bi bili kakvi prevod (kromě někojih komadah) sa sobom u Moraviju doněli, opiraju se ne samo navedena svědočanstva, već isti jezik, na koliko nam se u pèrvobitnoj čistoći uzčuvà. On bo imade više rěčih, koje nas opominjaju na zemlju, u kojoj němačkimi svećenici věra Isusova jurve navěšćivana bijaše, kano: oltar, papež, mnih, krestiti, komkanje (communicare), kapetulja; **) te koje u Solunu ili Carigradu ni čuti nemogahu. — Ostale knjige sv. pisma polag naše legende, s kojom se i Nestor u bitnosti slaže, izuzamši jedinih Makabejah, prevede naš Method pomoćju dvajuh svećenihah skoropisacah tečajem šest měsecih. Na taj način bili bi preveli naši Apoštoli čitavo sv. pismo. Ovoga mněnja jest i biskup Philaret, jedino što misli, da je sav prevod trud sdruženih silah sv. braće. Naprotiv tomu mišljaše Kopitar, da naši Apoštoli prevedoše samo liturgičke svetopismene česti, dočim za ostale knjige dadoše povod svojim učenikom. Istoga mněnja je i Dobrovsky s primetbom, da knjige mudrosti, Siracha, Prorokah i Joba prevedene bijahu od Sèrbaljah negdě u 13—14 stoléću, knjige pako Mojsieve, Josue, Samuela, Kraljah, Paralipomena, Ezdre, Tobije, Judite i Makabejah od Rusah negdě koncem 15 stoléća. Koje izmedju ovih mněnjah jest najvěrovatnije, odlučit će s vrěmenom ne toliko pověstnica, koliko jezikoslovje. — U tom se ipak svi izvori i svi iztražitelji slažu, da taj prevod iz gèrčkoga dolazi, i to (kô što većina dèrži) polag tako zvane byzantinske revizije sv. pisma. Toliko o tom velevažnom, duboko zasěcajućem predmetu u duševni razvitak Slavjanstva, o kome bi se dalo mnogo pisati, da vrěme i prostor ovoga lista dopušta.

Ovomu prevodu pridruži se jošte prevod Nomokanona, što ga sastavi okolo g. 565. Ivan

*) „Psaltir bě tokmo i evangelie s Apostolom i s izbrannymi službami i cèrkvenimi s filosofom predložil pervěe.“

**) Gesychii . . pag. 49. —

Digitized by Google

Scholasticus patriarha carigradski, te sadèržava sbirku cèrkovnìh i nèkojih svètovnih zakonah; kano i prevod Paterikona ili životopisa sv. otacah.

(Dalje slèdi.)

Obraćenje pastora R. Haserta.

Prelaz pastora Rudolfa Haserta u katoličku cèrkvu učinio je mnogo šûma kod protèstantah; ovi napadoše nanj sa svih stranah, veleći: da ga je sotona zaslèpio. Hasert je izdao ove godine dèlo pod naslovom: „War ich von Satan geblendet, da ich katolisch wurde?“ gdè daje o svojem prelazu razloge. Cèlo dèlo diše duhom krotkosti i bratinske ljubavi pram svojim nekdašnjim suvèrcem; mi ćemo iz njega izvaditi nèkoliko važnijih momentah, iz kojih ćemo uviděti, kako se je Hasert sve većma približavao istini, dok ju nije napokon zagèrlio: u obće su ovakovi spisi velevažni, jer nam pokazuju horbe, što ih je obraćenik prije svladati imao, nego je u luku nepogrèšive sigurnosti stigao.

Gospodin Hasert rodjen je u Eisénbachu, gdè je njegov otac superintendent bio. On ga opisuje kao strogo savèstna čovèka i silnoga propovèdnika, „koj je prazne hramove napunio, tako da su novih stolicah načiniti morali. No on moljaše takodjer sa svojom dècom klečeć, dèržaše svaki večer izpit o našem ponašanju, pa za pregrèhe, što smo ih dragovoljno priznali, nismo nikakve kazni dobili“. On je takodjer svoju dècu podučao, da si zapisnike vode, što Hasert sa svojim drugim bratom do danas čine. Medjutim bijaše otac ipak rationalista; no on se je s toga puta svratio, kad je Röhr njegov vèrhovni superintendent postao. Od poslè nije se već u svojem položaju srètnim scènio, te je već osnovu sastavljao, da u Ameriki po svojoj ćudi naselbinu podigne, kad ga u toj nakani smèrt zatečè. Kad je Rudolf 12 godinah imao, došao je u Franke-ovo sirotište u Hallu, gdè su zaostali jošte iz prijašnjih vrèmenah svakojaki pobožni običaji duboki utisak nanj činili, koje je njegova mati svojimi pobožnimi predstavami i zavèti podupirala. Al ipak se je docnije u školi, osobito na sveučilištu u Jeni u mladićevu glavu uvrèžio rationalizam. God. 1834. bi Hasert po Röhru izpitan i u svojoj 21. godini u Švajcarskoj kao župni naměstnik naměšten. Ovdè, kao što i poslè svojega povratka u Němačkoj, počeo je Hasert napram rationalizmu gubiti povèrenje. Straussov „Leben Jesu“ počeo mu je otvarati oči, te je uvidjao ono bezdno, kamo rationalizam, doslèdno izveden, čovèčanstvo vodi. Njegov ujak, pastor u Würzburgu, kojemu je svoje mnènje iskreno očitovao, skrenuo je s ledjima, te ga je ostavio jošte u većoj dvojbi, nego što je bio ikada. Poslè vruće molitve u šumici na Mainu dobio je odvažnosti, da stupi naproti Straussu s protislovjem. Nèki mladi katolički svećenik, kojega češće propovèdati slušaše, podao mu je opet više kèršćanski pravac, te je opet priznao božje objavljenje u sv. pismu, on mu se prečini, da je upravo proti luterstvu posvećenje njegov cilj, o čem se je jošte većma podkrèpio za onih mèsecih, što ih u matere probavi. Kašnje tražaše putovanjem pomoć kod Schneidera u Vittenbergu, kod Tholuka u Halli, kod Hengstenberga, Gerlacha i Gossnera u Berlinu, te je u obće došao u doticaj s takovimi mužmi, kod kojih su Luterovi simboli jošte nèšto važnosti imali. Njih se je i on dèržao kao ugleda, pa budući da su oni Luterani, koji nisu htèli da se sjedine (s reformiranimi), u Pruskoj progonjeni bili te su tim u njega udivljenje stekli, pridruži im se i on, te postade luterskim propovèdnikom, i to g. 1842. pomoćnim propovèdnikom u Berlinu, zatim pastor u Pomoranskoj, i napokon g. 1846. u Boleslavcu. O svojem dèlovanju u ovom varošu piše: „Koli blažene dneve proživih medju svojimi ljubljenimi Luterani! U gradovih plemićah, i u kućaricah ovčarah i nadničarah sprovedoh u najiskrenijem obćenju blažene dneve bez razlike; dapače u najbèdnijih kolibicah najblaženije. Svuda bijaše pastor najmilijim gostom; njega primiše svuda kao angjela s neba. Ja sam u svojih propovèdih kao na krilih nošen, po zavètih obćine; ja sam propovèdao kao u jedino spasonosnoj cèrkvi s najvećim oduševljenjem, pripravan kèrv i život dati za vèru, i želeći cèli svèt u nju stèrati, pa sam sbilja više do 600 (iz unije, indiferentizma i rationalizma) dušah k njoj doveo. Ja sam više godinah putovao težke i daleke pute prèko bèrdinah i dolinah, prèko Poznanjskog i cèlog Pomoranskog; podnosio sam drage volje mnogo ugnjetavanja od oblastih, ruganje i sramotu od dèržavne cèrkve (sjedinjene) bez prestanka sve za Isusa.“

Sada pokazuje dalje, kako ga je upravo luterska revnost u naručje katoličke cèrkve dotèrala. On se je u stvarih vère podvèrgao (premda netemeljitu) ugledu; zar nije to već bilo katolički? On već nije tražio istine, nego ju je već kao danu predstavio, te je samo nastojao, da si ju prisvoji; zar nije to već bilo katolički? On jošte više takovih katoličkih momentah pokazuje na svojem luterskom gledištu. Njegova dobra, iskrena volja otvorila je njegovo sèrce milosti

Digitized by Google

božjoj; on je priznao nedoslědnost luterskog sustava, koja mora čověka dovesti ili u katoličku cèrkvu, ili ga baciti u bezdno reformiranog panteizma. Nemože nam se na ino, nego da ovu važnu razpravu ovdě od rěči do rěči stavimo. „Luterov sustav nauka ima u sebi katoličkih sastavnih čestih uz panteističke. Pošto smo dakle sjedinjenje s reformirci zabacili, zabacismo opet panteizam, koj je u reformaciji katolički nauk skvario, te smo poprimili katoličke sastavne česti, da ih (za nas) izbavimo od propasti. Vèrozakon našega vrěmena je panteizam; a mi dajemo pred cělim světom uz najveće žèrtve svědočanstvo proti njemu. Progoni, tamnice, globe, neprestano ruganje i sramoćenje nije nam moglo katoličke stvari iztèrgnuti, mi smo ju kao naš korjak dizali u visinu, dèržasmo ju čvèrsto rukom, sèrcem i ustima. No čim smo se odrekli obćenja s panteizmom, dovedeni smo, niti neznajući kako, ka katolicizmu. Čim smo n. p. zabacili reformirani nauk: „da su svetotajstva samo slike i znamenja milosti, postadoše nam svetotajstva više, postadoše nam odlučivo prava i nuždna srědstva milosti; nauk o preporodjenju u kèrstu, o tělu Isusovu u poslědnjoj večeri, o pravom oproštenju grěhovah u spovědi — sve to postadè nam milije i dražije. Dočim smo se s nezadovoljstvom okrenuli od svake predestinacije, uvidismo suglasje nauka o slobodnoj volji čověka i njegova sudělovanja s milošću božjom. Pa tako u svih naucih, kao što je to jasno opaziti moći medju našimi Luterani u Pruskoj. Protivnost, u koju nas stavi milostivna ruka božja, těraše nas na drugu stran, těraše nas natrag u katoličku cèrkvu, od koje smo jednoč odvedeni bili. Cilj, ka kojemu nas viša ruka vodjaše, mi nismo spoznali — da budemo most u katoličku cèrkvu. No tko je veran u malom, što mu je dano, tomu će se više dati. Ja sam čvèrsto osvědočen: da onaj Luteran u Pruskoj, koj hoće da bude doslědan, mora katolikom postati. Isto tako sam osvědočen, da će skoro svim věrnim protestantom samo ovaj izbor mogući biti: *ili panteista ili katolik*!“ —

(Dalje slědi).

Pogreb kod Rusinah.

Prirodjena čověku ljubav nuka ga, da takodjer umèrvšim počitanje izkaže. Pogrebni običaji starih narodah, proizašli iz pobožne oddanosti pram preminuvšim, nalaze se jošte i u nas; čim manje se je koj narod od prirode odvèrgao, tim sličniji su običaji njegovi običajem starinskih narodah. Za dokaz toga neka nam bude pogrebna svečanost, kojom Rusini svoje mèrtvace pokáplju.

„Pèrva skèrb, kad tko umre, jest da mu pomnjivo usta i oči zatvore. Kod Rimljanah činio je tu službu bližnji rodjak. Kad je tko umro kod Rusinah, dadu umah svećenika dovesti, koj mèrtvo tělo okadi, i prepisane polag gèrčkog *) obrednika obrede svèrši. U kući, gdě mèrtvac leži, traju molitve neprestano danju i noću; obično se izmoli psaltir i izčita se cěla legenda svetacah, te je polag po jedan ili kadšto takodjer više svećenikah. Kad je sve za sprovod gotovo, dojde svećenik, da panachide (pogrebne molitve) izmoli. Rodjaci ili prijatelji dignu lěs i udare s njim do tri puta o kućni prag — na znamenje, da se ima za uvèk s kućom oprostiti, dočim svećenik primèreno oprostno slovo rèče. Kod pogreba odličnijih nalazi se primèrni žalobni chor, dočim na selu i u većoj oddaljenosti od grada jošte naricaljke svoju službu ovèršuju, koje su puku tako mile, da njihovo naricanje nebi htio s nikakovom žalobnom muzikom zaměniti. Od kuće pokojnikove pa do cèrkve čini se šest postajah, te se svuda po jedna perikopa iz Ivanova evangjelja pročita. Na sprovodu pěva svećenik sa svojim chorom s dubokom poniznošću „trisagion“. Neima tomu davna, što sam vidio svečani pogreb jednog punog nade rusinskog seminarca 4. tečaja, kojega je predstojnik sèmeništa veoma oplakivao. — Žalobne pěsme seminaracah, koje sam tom prìgodom čuo, pobudiše u meni jošte veću cěnu kèršćanskih elegijah, kojih mnogo imademo, no sigurno ne starijih od onih, koje se u gèrčkoj cèrkvi pri mèrtvačkoj službi pěvaju. Jedna od takovih elegijah, koja najvećma u sèrce dira, jest ona, koja se pěva umah za pročitanim evangjeljem Iv. V. 24—31. Dočim svećenici, jedan za drugim uz molitvu: „O Bože svih duhovah i sve pùti“ itd. bliže k lěsu stupaju, dolazi na red znameniti obred zazivanja i cělivanja. Ovaj običaj bijaše i u Rimljanah. Rodbina i prijatelji oprašťaju se s pokojnikom, dočim lěs ljube, a chor pěva: Ajdete braćo da poljubimo poslědnji put našega brata i da mu poslědnji „s Bogom“ rečemo i Boga slavimo. On je sad ostavio svoje rodjake i približava se grobu; on nehaje za taštinu i skèrbi světa. Gdě su mu sad rodjaci i prijatelji? evo, mi smo sad razdruženi. Pomolimo se Gospodu, da mu pokoj poděli. O koli žalostno je ovo razdruženje, braćo moja? Kakov plač i tuga sprovadjaju ovu žalostnu uru? Pristupite

*) Rusini su s veće trane gèrčko-katoličkog obreda. Ur.

Digitized by Google

simo, zagèrlite onoga, koj je do malo prije naš bio. — Tělo svećenika biva sad odkrito i po sprovadjajućem svećeniku na čelu uljem pomazano za znamenje, da se je borio borbom svećenika.

Napokon veli svećenik: Věčna ti uspomena, o brate, koj si vrědan da budeš blažen i da ostaneš kod nas u uspomeni, koje rěči dirajućim u sèrce glasom chor triput opetuje. Zatim moli svećenik jošte odrěšenje, pa se onda digne lěs i u grob spusti. Gdě je město daleko od župne cèrkve, tamo se pod lěs uklene po 6 ili osam volovah te se vèrlo lagano vozi, mnijući, da bi se kod nagle vožnje i smèrtni angjeo opet bèrzo povratio, te bi na skoro jošte tko u porodici umro. Kad je lěs u grob spušten, baci se nutar pepela iz kadionice, veleći: Gospodnja je zemlja i savkoliki svět i koji u njem stanuju. Rodbina se neodali prije, dok nije grob zasut, kadšto bacaju se u grob posude suzami napunjene. Plača i naricanja je doista mnogo, a tamo, gdě se suze spravljaju, možda jošte više. Zazvavši tri božanske osobe, zapečate grob. Jošte valja napomenuti, da gèrčki obred naredjuje osim napomenute mèrtvačke službe božje jošte posebne obrede za treći, deveti i četèrdeseti dan, i za godišńjicu. Treći dan ima svoj smisao u uspomeni Isukèrstova uskèrsnutja; deveti je na uspomenu devet angjeoskih sborovah; četèrdeseti na uspomenu četèrdesetdnevnog tugovanja Izraelacah za Mojsesom, ili takodjer na uspomeuu 40 dana odvlačenog ulaza u obećanu zemlju. Město blagdana svih svetih imadu gèrci 4 subote u godini, kad slave uspomenu preminuvših. Na duhovski ponedèljak pohadjaju svečano grobove pokojnikah, kojom prigodom meću cvěće, granje i vence vèrh grobovah; pripravljaju se obroci s boba, salate, hlèba i jajah, te se ubogi nahranjuju, gotovo kao kod starih Gèrkah i Rimljanah. Najlěpše znamenovanje imaju prigodom pogrebah kuhana pšenica s medom, i cvěće. Pšenicu je Apoštol predstavio kao sliku uskèrsnutja; med je slična predstava slastih věčnog blaženstva. Svěće su poklon za svećenika, da se u svojih molitvah sěti iz pokojnika. Ovdě opažam, da se poslě pokopa bogatašah često 30 do 40 sv. misah ćita isti dan i u istoj cèrkvi za dušu pokojnikovu. Dne 11. veljače bijahu u jednoj ovdašnjoj cèrkvi takove svečane zadušnice, gdě su svi oltari bili prosvětljeni mórem plamna, a kod svakog služaše svećenik sv. misu. Něki seljak, koj je možda tada pèrvi put u varošu i kod toliko misah bio, bio je sav u čudu, a kad je okolo na okolo podigavavanje bilo, snajde se u velikoj smeći, neznajući kamo da se obèrne, pa dosětiv se u svojoj prostoli udarao se je desnicom po pèrsiuh a lěvom po hèrbtu. (Oe. Vf.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Presvětli g. likopoljski biskup, Ivan Kralj ići će dne 19. o. m. u stubičko okružje svetotajstvo krizme dělit.

— Od ovud piše něki član němačke občine u „Oest. Volksfreund„ opet o němačkoj službi božjoj u Zagrebu. Pošto je napomenuo medju ostalim, kako su prije misijah cèrkve strahovito puste stale, i spovědaonice od mnogo godinah od svvojega opredělјenja posve uztegnute bile, nastavlja dalje: „U hramu sv. Katarine počimlje němačka služba božja, koja je prije sastojala samo u vèrlo slabo pobadjanoj nedělјnoj propovědi i u slědećoj zatim misi s blagoslovom, takodjer većma oživljavati. Po naredbi preuzv. g. nadbiskupa, čita se u ovoj cèrkvi svaki dan osim dosad čitanih jošte jedna misa u 10 satih, koju ljudi uvěk polaze. *) —

Dětičkog družtva (Gesellenverein) neimamo žalibože jošte ovdě, jer predana početkom měseca listopada pr. g. c. k. hèrvatsko-slavonskom naměstničtvu molbenica, za dopuštenje utemeljenja takova sdruženja, nije jošte do dan danas rěšena. Druga družtva i bratovštine dat će se s vrěmenom takodjer podignuti. — Mi Němci radujemo se od sèrca nad tim, što nam je dosad dobrotom nadbiskupa i revnošću několiko svećenikah učinjeno, te se pitamo veselom nadom, da će se za nas na skoro posebna župa (Seelsorgstation) podići, te da će se samo podpunog pouzdanja dostojnom svećeniku predati, koj ima volje i revnosti dosta, te će ne samo svake nedělje, ili kao što je to dosad često bivalo, niti jedanput svake nedělje mèrzlu propověd dèržati, nego će takodjer svetotajstva umirajućih podělјivati, bolestnike pohadjati, i koj uz ovo duhovno obskèrbljivanje, ako ga će dobro ovèršavati, nikakova zabavljanja neima. Je li je onda takov svećenik Hèrvat ili Němac, to je svejedno, glavna je stvar, da bude revan svećenik.

Umah kako budemo tako srětni, te nam se ta želja izpuni, izvěstit ću te o tom, mili „Volksfreund“.

— Ovih danah je od preuz. g. nadbiskupa potvèrdjen za němačkog propovědnika kod sv. Katarine g. Eduard Suhin.

---

*) Polaze, no žalibože vèrlo slabo — po 9 do 10 osobah, o čem smo se i sami osvědočili; od njih vidismo prěko trećinu Hèrvatah. Žalostno je to, kad od 2000 němačkih žiteljah naročito k němačkoj službi božjoj dojde po 10 dušah. Radi tolike revnosti nije bilo trèba onoliko sûma.
Ured.

Digitized by Google

— *s.* — *Iz vugrovačkog okružja.* (Dop.) Dan poslědnjega svibnja sd osobite važnosti je za svećeničtvo vugrovačkog okružja. Kako ugodni ovaj měsec cělu narav ljubkim miomirisnim cvěćem oživljuje i ukrasuje; tako je on izmakom svojim na dan poslědnji sèrca duhovničtva ovog okružja duševno napojio rajskim čuvstvom i nakitio cvěćem neuvehlivim. Dne naime 31. svibnja sakupi se duhovničtvo vugrovačkog okružja na pastoralnu skupštinu u župni stan bèrckovljanski. U 9 satih lěpa povorka uputi se pobožnim sèrcem u župnu cèrkvu, gdě je v. g. podjašprišt Nikola Havliček dèržao službu božju zazvavši prije sv. mise „Veni Sancte", koju pěsmu ovdašnja mnogobrojna učilištna mladež milozvučnim suglasjem hèrvatski izpěvà. Po dovèršenoj službi božjoj povrativši se u župni stan pozdravi v. g. podjašprišt sakupljenu u Isusu braću, i stane puno važnim govorom razlagati svèrhu takovih pastoralnih skupštinah, i korist njihovu živimi rěčmi pred oči stavi. Poslě dovèršena govora, koj sinovskom zahvalnošću napuni sviuh pritomnih grudi prema preuzvišenomu gosp. nadbiskupu, što je otčinskom brižljivošću ponovio pastirskom okružnicom svojom takova duhovnička věćanja, — odzdravio je v. gosp. podjašprištu u ime ovog okružja g. Adolfo Horvat, župnik oborovački, izabrani i potvèrdjeni od preč. duhovnog nadbiskupskog stola bilježnik. Odmah za tim odredi predsědnik skupštine, da se čita dotična okružnica preuzvišenog našeg Pastira. Da se pako širje polje pruža věćanju duhovnom i oštroumnim primětbam, čitane běhu izradjene duhovne zadaće. I doista tako gledě pèrvog pitanja učinjene su něke opazke, dogmatički razborito razpravljane, kao i glede drugog pitanja, gdě su osobitom věštinom razlozi iz života cèrpljeni navedeni, kako se ima postupati s katoličkom strankom, koja hoće, da u měšoviti brak stupi. Pošto je razprava dokončana, počeo je v. g. podjašprišt govoriti o svetotajstvih; napomenu kolikim unutarnjim osvedočenjem, svetim oduševljenjem i čuvstvom, kolikom opet čednošću mora ih svećenik děliti, i vanjskom pobožnom pristojnošću obrede, kojimi su kao biser věncem okruženi, dèržati i izvèršavati. Tu je osobito napomenuo važnost svetotajstva pokore, dokazav obširnije, kako ga svećenik pravim osvedočenjem i ljubavju ovèršivatì ima, i kako mora vazda spreman biti slušati pokornikah izpovědi, — ovak prije svega takodjer nastojati, da svetotajstvo ovo neovèršava nikad bez nutarnje priprave, jer inače lahko će doći u položaj, da se neće znati u svakom slučaju iznaći, te shodan nauk, priměran stališu pokornika, podèliti mu. Ujedno da se dostojno obavlja svetotajstvo u roketi i štoli; ter da bude svećenik tako razpoložen, da pokornik već iz pogleda njegova pověrenje k njemu zadobije. Ni o disciplini svećeničkoj nije propustio g. podjašprišt několiko rěčih k sèrcu upraviti. Napomenuo je tu, da nam rěči božanskoga spasitelja: „Vi ste světlost světa", pravilo života imadu naznačivati. — Da u svem dobar izgled budemo, i točno izpunjavamo propise cèrkvene, ter kako nas duhovničko odělo ima vavěk resiti, ovak navlastito čini naši, neka daju dokaz, da smo sluge Kristovi i svetotajstvah njegovih dělitelji. — Obširnije se za tim govor poveo o podučavanju mladeži u nauku kèršćanskom. Više župnikah na poziv g. predsědnika skupštine živimi rěčmi opisalo je svoj način obuke, što je doista i hvale vrědnom pomnjom učinjeno, i uvidilo se, da uspěh dělovanja njihovog nipošto izostati nemože. Medjutim da se nauk Isusov što jednostavnije puku predlaže, obće i ujedno za potrěbno se priznalo, da bude u podučavanju poněšto jednoličnost, — u tu svèrhu za najshodnije se pronašlo, dèržat se katoličkog katekizma, koj je za 2. razred pučkih učionah propisan, preradjen iz němačkog po v. g. podjašprištu, u kojem se istine věre najjednostavnijim načinom predstavljaju i opisuju. Medjutim da se i u jeziku jednoličnost uvede za provincijalni puk u cèrkvi, koj za spačku i pogoršenje uzima, ako se istina koja u jednoj župi drugimi u susědnoj drugimi rěčmi tumači, to se želja porodila, da se isti katekizam s obzirom na propisani kèršćanski nauk za puk preradi; što je jedan izmedj svećenikah obrekao učiniti, te je odlučeno, da će se tada u budućoj skupštini pastoralnoj preradjena donle čest u pretres uzeti, za da se uzmogu većeg razjasnjenja radi primětbe razmotriti, i preradjeno dělce u jeziku što najjednostavnije izpraviti, te prečast. duhovnom stolu odobrenja radi podnesti. Pošto se jošte kratak govor o bratovštinah poveo, i o njihovu uvedenju mněnja izměnjala, — i neosětismo kako nam u věčanju ugodno prodje vrěme od 3 sata. Zato opredělјeno bude jošte za město budućeg sastanka župa Nart kod preč. gosp. Andrije Dorotića z. k. i župnika. I kako bi još v. g. podjašprišt nanovo potaknuo sve na věrno izvèršavanje službe, marljivo podnašanje propisanih izvěšćah, obuze obća želja grudi naše, da što skorije opet dělnici budemo takve duševne okrěpe — da Višnji uzdèrži u povoljnom zdravlju preuzvišenog g. nadbiskupa; zatim klekosmo i izmoliv „Tebe Boga hvalimo" zaključena bude skupština.

Iz Ljubljane. Dne 25. svibnja stigao je simo preuzv. g. bivši ministarski savětnik, a sad imenovani gorički nadbiskup, preč. g. dr. Andro Golmayer. Svuda kuda je prolazio po želězničnici, kùpilo se obližnje duhovničtvo, te mu je svoje želje podnělo. Dne 30. svib. poklonilo mu se je ljubljansko duhovničtvo. Minule nedělje, 3. lipnja je preuz. g. nadbiskup po ljubljanskom biskupu posvećen.

Od sv. Andrije. U lavantskoj biskupiji dèržane su měseca svibnja i dèržat će se tek. měseca po različnih městih pastoralna věćanja. Za buduću godinu predložena su slědeća pitanja, o kojih će se věćati imati: 1. Koliko putih imade se za ciborium i ostensorium ponoviti

Digitized by Google

sanctissimum? Koji propisi imadu se pri tom obdèržavati? Što prepisuje cèrkva kod pripravljanja hostijah i vina za misu? Kako se ima poděljivati blagoslov s presv. otajstvom, navlastito kada se s pričešću k bolestnikom ide, da se tim polag mogućnosti něka jednakost kod toga uzvišenog čina privede? 3. Na koliko imade se svećenik polag direktoria tudje biskupije ravnati, kad u njenoj cèrkvi služi? Kako ima kapelan postupati napram svojemu predstojniku, koj mu u dušoskèrbnom dělovanju zapréke na put stavlja? Je li može župnik, koj je zakladami obtèršen, ovakove zaklade po drugom svećeniku, dočim mu običnu misnu plaću daje, ovèršiti dati?

Iz Beča. Odlukom visokog doljno-austrijskog naměstničtva je naredjeno, da se svi slagarski i tiskarski poslovi za cěli dan, dakle ne samo za vrěme pred- i popódnevne službe božje po neděljah obustaviti imadu.

Iz Olomuca je nedavna preč. kanonik i inf. predstavnik, dr. M. Umkrechtsberg u Rim odputovao u poslu ostanakah sv. slavenskih apoštolah Cirila i Metoda, koji bi se imali u Velehrad donèti. Glede prenašanja tih ostanakah nije želeni uspěh postignut, jer uzpèrkos najrevnijemu svojemu nastojanju nije mogao preč. prelat pronajti, gdě su ti ostanci u Rimu sahranjeni. Sluti se, da su ili u cèrkvi San Sebastiano ili 12 apoštolah. Iztraživanje će se nastaviti.

Iz Češke piše „Hl. kat. jedn." da se odonud sprema mnogo porodicah, da se, město u Ameriku, u Ugarsku, Hèrvatsku i Slavoniju presele, gdě ima mnogo plodne i jevtine zemlje, pa niti putovanje u te krajeve nestoji mnogo, a uvěk se natrag povratiti mogu. Osobito misle se izseljenici poslužiti vèrlo koristnim pozivom plemenitoga g. Julia Jankovića u Slavoniji, koj želi na svojih dobrih blizu Daruvara naselbine podići. To će im dàkako svaki čověk, komu je stanje Amerike poznato, pohvaliti i s obzira na kèršćansku i otačbinsku ljubav u tom jih potvèrditi.

Iz Vratislave. Prečastni g. biskup izdao je slědeću odluku u poslu poznatog otca Lotara: Pošto je njegova svetost, papa Pio IX. na temelju izvèršene iztrage, necèrkveno, sablazno, redovničko odělo obezčašćujuće . . . prestupljenje poznatog někadašnjeg čuvara alkantarinskih Franciškanah, o. Lotara s velikom žalošću razumio, opunovlašćen je nj. em. kardinal i papinski nuntius u Beču, Viale Prelà, da nad kazne vrědnim postupanjem o. Lotara i njegovih sukrivacah slědeću odsudu izreče: 1. Da je čuvarnica (custodija) alkantarinskih Franciškanah u Šlezkoj ukinuta; 2. da je njihov novicijat zatvoren; 3. Otac Lotar i ostali poglavari lišeni su svojih službah i častih, svojih právah i povlastih; 4. Svikoliki otci i ostala prosta braća rěšena su dužnosti poslušnosti pram o. Lotaru; 5. O. Lotar kao što i ostali njegovi sukrivci bit će u različnih samostanih za poboljšanje razměšteni.

Iz Monakova. O pojavivšoj se ovdě nekromanciji priobćuje „deutsches Volksblatt" glede njenoga postanka i osobite vèrsti slědeće: Něka osoba iz Švabske započela je u někom izvanjskom samostanu tim, da se je ekstatičkom učinila, pa pošto joj pojde za rukom duvne i spovědnika prevariti, počela je proricati, mèrtvace i duhe napréd zvati. Stvar se umah na daleko razglasi, premda je iztražitelj samostan pregledao, te bi se stvar za svèršenu imala bila smatrati. Kao da je vrag tim samo razdražen, pojavi se cělo jato takovih čarobnicah u stolnom gradu, koje su čudnovate vragolije izvodile. Osobe, koje su jedva slovkariti znale, citirahu ne samo cěle rede iz starih i novih klasikah i cěla města iz poganskih mudracah, kèršćanskih i nekèršćanskih pěsnikah, isto tako iz sv. otacah, nego veljahu, da Sokratova, Platonova, Schillerova, Göthe-ova duha, dapače i više svetacah, n. p. sv. Ignatija pred sobom vide i da neposrědnje od njih naputakah imadu. Ovo čaranje pričini se s početka kao puka najprostija slěparija; no odluka duhovnog stola dokazuje, da je stvar ozbiljnija, nego prosta slěparija. Duhovničtvu je svako udioničtvovanje ili posět takovih osobah zabranjen, pa makar samo iz znatiželjnosti, sub poena suspensionis! Dakle je stvar već podobro daleko dotěrana, te neima dvojbe, da tu imademo posla s djavolskom igrom. Bio izvor tih vragolijah djavó ili čověčja opakost, svakako se čini, da ima dobro proračunanu svèrhu. Tako je n. p. Ignatius odgovorio na pitanje, šta valja činiti, da čověk k njemu u nebo dojde: „neka samo marljivo Boga moli i dobra děla čini; i uzimanje svetotajstvah da je koristno, samo da ih nedèrži za něšto bitnoga, jer da upravo nespadaju na věrozakon."

Iz Badenske. Izobćeni svećenik Jäkle u Isteinu, komu je vlada već sad takodjer vrěmeniti dohodak uztegnula, obratio se je na preč. g. nadbiskupa, da skine s njega veliko cèrkveno izobćenje. Buduć da je Jäkle ovom kaznom udaren poradi otimanja cèrkvenog imetka, upućen je sa svojom molbenicom na sv. otca. Ostali izobćenici uživaju jošte podpuno svoje nadarbine, dočim upravitelji njihovih prijašnjih župah ništa nedobivaju, te kaznjeni bivaju, ako se zato ustručavaju, službovanje na se preuzeti.

Iz Petrograda. Listovi, što ih milosèrdne sestre iz Krima pišu, gdě ih ima već 96, u samom Sebastoplu 63, žalostno opisuju težke nevolje, koje rat uvěk za sobom vuče. Ranjenici bivaju, istina, čim je najbèrže moguće, na sèvernu stran donešeni, a odtud u nutarnjost zemlje odnešeni; no često im manjka potrěbitih prevoznih srědstvah, stranom pako nemogu se težko ranjeni bez velike pogibelji dalje preněti, pa tako ostaju u tom gradu skupa stèrpani. Tu ima grozovitih prizorah poslě većih kreševah, n. p. od 24. ož., kad je za 24 sata do 600 ranjenikah nutar donešeno, od kojih je

Digitized by Google

znatan dio težke operacije podnĕti morao, pri kojih su milosèrdne sestre lĕkarom pomagati morale, te je tako njihova sèrčanost i postojanost često na veliku skušnju stavljena bila, jer — kao što jedna piše — pliva često po sobi kèrv ranjenikah. Tako medju ostalim pripoveda jedna sestra, da se pod njenom gojitbom nalazi jedan zasužnjeni Englez, koj je na 14 městah s bajonetom izpreboden, a obraz mu je tako izranjen, da mu je jezik izprerĕzan. Pa ipak nesrĕtnik živi, te samo s velikom mukom nĕšto juhe može progutnuti. Francezki kapetan Cressy dospio je takodjer grozovito izranjen u rusko sužanjstvo: jedna noga mu je raztepena, jedno rame odbijeno, pèrsa bajonetom ranjena, glava sabljom razkoljena, a cĕlo tĕlo kundaci izprebijano. U takovu stanju življaše 6 danah. On je bio svečano pogreben, a križ začastne legije, što ga je nosio, bi poslan u francezko taborište.

---

* Ovdĕ je ovih danah izpod tiska izišla druga knjiga Švelčeva „Propovednika," te će ju predbrojitelji dobiti na onih městih, gdĕ se predbrojiše.

* U Badenskoj je grofica Blanka Pappenheim, kći generala od topničtva, prestupila iz protestantizma u katoličku cèrkvu.

* Parižki nadbiskup je godine 1853. razpisao učenu od 1000 franakah za najbolju razpravu o „uplivu kèršćanstva na javno europejsko právo". Buduć da izmedju 11 poslanih cĕnjenih razpravah nijedna nije odgovorila zahtĕvanjem iz visokog duhovničtva sastavljenog suda, s toga je rok do listopada o. g. produžen. Učĕna je podvostručena.

* Već od osam godinah obstoji u Francezkoj „družtvo sv. Gèrgura Tours-kog", kojega članovi, sami svećenici, sbiraju gradivo za cèrkvenu povĕstnicu. — Ovo družtvo si je sad za zadaću uzelo, da razjasni povĕstnicu progonstva, što ga je francezko duhovničtvo od g. 1790. do 1802. pretèrpĕlo: to je sigurno vrĕdna zadaća družtva, koje stoji pod zaštitom jednog velikog biskupa i sgodopisca.

* Londonsko „družtvo prijateljah životinjah" obratilo se je na nj. svetost u Rimu, da bi posrĕdovanjem svetoga otca obični boji bikovah u Španjolskoj ukinuti bili. — Doista lĕpi primer „humanizma, koj se za bikove toliko brine, dočim katolici u Irskoj stradaju od mačuhinske vlade, bez da bi se za njih „prijatelji životinjah" zauzeli.

* Kažu, da su protestantske gospodične, koje su se bile u iztok odpravile, da bolestne englezke vojnike njeguju, svoju zadaću za odviše težku našle te se uslĕd toga sve većma kući povraćati počimlju. — Ima ljudih, koji se katoličkoj ljubavi prama bližnjemu i požèrtvovanju dive, al naslĕdovati ih nisu kadri.

* Kao što iz dobrog izvora doznajemo, pišu „praž. Nov.", našao je g. V. Štulc u Krakovu kameniti kip Ivana Nepomuka s podpisom, (koj u českom prevodu glasi: Sv. Jan Nepomucký patron Čechuv a Polákuv"), na kojem je takodjer naznačeno, da je taj kip već god. 1523. ponovljen bio. Polag toga naznačenja bio je taj kip jedan od najstarijih toga mučenika, koj je već prije blaženim imenovan, no stopèrv god. 1729. za svetoga proglašen. Nabožni českí puk štovao ga je kao svetca jošte pred tim svečanim oglašenjem.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a o j e:

Gosp. Filić Petar, župnik u Petrovu-Selu, podarcidjakonom okružja kapelskog, město veleč. i veleuč. g. Drag. Radinovića, koj je ostavku dao.

P r e m ĕ š t e n i s u:

Gosp. Sajvert Franjo, izsl. župnik, a sada duh. pomoćnik, iz Gjurgjevca u Križevac;
„ Tompak Stĕpan, duh. pomoćnik, iz Lukača u Sladojevac;
„ Pavić Stĕpan, duh. pomoćnik, iz Sladojevca u Zagreb k sv. Marku.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. J. O. Vaš poslani nam městopis ćemo skoro upotrĕbiti. — Prijašnji sastavak, o kojem napomenuste, nismo zabacili; no jošte nije mogao nanj red doći.

Poziv na Predplatu.

Koncem tekućega měseca zaglavljuje se pèrvo pólĕtje **„zagrebačkog katoličkg lista"**; umoljavaju se dakle p. n. gg. predbrojitelji, da se požure s predplatom za drugo pólĕtje.

Za predusresti možebitni gubitak brojevah, bit ćemo prisiljeni, lanjskim izkustvom naučeni, umah pèrve brojeve lista obustaviti, ako nam od predbrojitelj̃ah nikakov glas nestigne. S toga molimo ovu gospodu, koja možda neimaju sgodne prilike, da novce pošalju, da nam barem jave, je li mile i na dalje predbrojitelji ostali.

Uredničtvo.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 24. — TEČAJ VI. U SUBOTU 16. LIPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Ako smo pozorno pratili dojakošnje odnošenje Svatopluka naprama svomu Metropoliti: to mogosmo opaziti, da mu on mnogo više prijaše, kad življaše u svadji i razpri sa svojimi susědi, nego kad se s istimi pobrati. Buduć nagle lagode, te prěkoměrno za gospodovanjem težeći, dèržaše sěnu za pravu sliku, te rado pověrovaše onomu, koj se njegovomu nagnuću, ma ako i prividno, prilagodjivaše. Ovom takodjer prigodom vidimo ga, da g. 884. nazočan bijaše kad Method u Bèrnu posveti cèrkvu sv. Apoštolah Petra i Pavla. *) Njegovim takodjer sudělovanjem, kako mislimo, pokori Bratislav za vrěme buknuvšeg rata zemlju svoju duhovnomu pravomoću panonske metropolije, pod koju polag želje Ivana pape spadaše: nu, pošto bi mir sklopljen, podčini ju opet Solnogradjanom.

Ali naš revni Apoštol nastojaše i okò toga, da obližnje krajine s blagodatmi kèršćanstva upozna. S toga pozvà možnoga vislanskoga kneza, da bi primio nauk Isusov, proricajuć mu ujedno: da, ako li se dobrovoljno neće pokèrstit ù svojoj zemlji, će se morati pokèrstiti nehotice kano zarobljenik u tudjini. Što mu se i slučì. Navaliv bo na Moravsku bude uzbijen i uhvaćen. To bijaše věrovatno on isti knez, koj (kano kèršćanin) nèšto kasnije od cara Vasilija bude obdaren kneževinom Livnom. *) I Kozma napominje, da Moravljani s Poljaci u ono doba vojevahu.

Lasno da se tečajem iste godine (884), ili početkom slědeće, možebiti kad boravljaše Method u južnih stranah svoje Metropolije, sastade s neimenovanim knezom ugarskim. Taj dogadjaj ovako nam pripověda naša legenda: „Prišedšu že na strany dunajskie korolju (bit će kašnja proměna město „knjaza“) ugarskomu voshotě i viděti. I nękim glagoljušćem i pomišljajušćim, jako neizbudet ego bez muky, ide k njemu. On že, jako dostoit Vladicě, tako i priat često i slavno s veseliem. I pobědesovav s nim, jako že dostojaše tacèma mužema besědi glagolati, otpusti ego s ljuboviju i oblobyzav (obljubiv), s dary velikymi, rek emu: Pomeni me, čestni otče! v svetìh molitvah tvoih prisno.“ Čujmo, kako ovo město tumači oštroumni Šafařik: „Uhři l. 829—883. již (jur) sěděli mezi Dněprem a Dunajem; l. 884. vstoupili konečne do Uher do okolì Potisského. Znamost Methodia s nimi začala se již okolo 857. v Tavrii, snad s timže kniževem, tehdaž (tada) jestě plukovodcem, nynì již panovnikem. Mohlo tedy to, co se, zde vypravuje ten rok pred smrti Methodia dobrě se přihoditi.“ **) Sa ove indi strane bijaše se jurve navukli tmasti oblaci, štono se poslě nękoliko godinah na čitavu Panoniju s obližnjimi pokrajinami razliše! Kamo sreće, da bi bio Svatopluk znakove ote predstojeće oluje spazio; a s paziv ih nastojao preprěčiti, okrěpljujući otačbinu svoju jedinstvom i slogom! Al uprav u ovo toli kobno doba spletke one, koje za nèki čas tinjahu, buknuše u opasnu vatru!

*) „Anno ab Incarnatione D. N. J. Christi 884. consecrata est haec Ecclesia in honore beati Petri et Pauli, principum Apostolorum Dei, per Reverendissimum in Christo patrem Methodium, Archiepiscopum Moravensem, ipso eorundem festi die dicato, ac prima eius dos in Brne et Luze confirmabatur scripti tenore coram Zvatopolch duce glorioso et populo illegibili.“ (Glagolita Cloz.)

*) Ime mu bijaše Wysław (sr. Dziennik literacki, č. 32, str. 250 — g. 1852).

**) „Ugri su već g. 829—883. sědèli medju Dněprom i Dunavom; g. 984. stupili su napokon u Ugarsku u Potisje. Poznanstvo Methodovo s njimi započelo se već okolo g. 857. v Tauriji, možda s istim knězom, za onda jošte vodjom puka a sad već vladarom. Moglo se je dakle to, što se ovdě pověda iste godine prije Methodove smèrti pridesiti. („Pamatky“ str. VI.).

Digitized by Google

Od kada naime Svatopluk s Franci mir sklopi, te s lukavim Arnulfom někadašnji vez prijateljstva obnovi, počè protivna stranka opet proti našemu Methodu i slavenskom svećenstvu rovati. Na čelu joj opet Viching bijaše! A kako silno i nesnosljivo bude ovo rovanje, vidi se odavle, što blagoćudan i stèrpljiv Metropolita nadje se prisiljena izobćiti neposlušnoga Vichinga, *) dapače polag moravske legende **) istoga Svatopluka sa njegovimi privèrženici. Strogo oto postupanje Methodovo napominje takodjer pismo, koje nam se uzčuvà kano proizvod pape Stěpana V. Neimamo razloga, zašto bi dvojili o njegovoj dostavěrnosti.

Věrovatno je naime, da se Svatopluk u toli opasnom stanju opet na papu obrati, uvěrujući ga o bezuvětnoj svojoj pokornosti napram rimskoj stolici, moleći ga ujedno za savět u toli uzburkanih okolnostih. Želje ove priobći mu knjaz po Vichingu, dapače je bezdvojbeno, da je ovaj u svom takodjer interesu glavom u Rim išao. Bilo kako mu drago, to je izvěstno, da naš Method postade do zla boga kod rimske stolice ocèrnjen; te da Stěpan, komu ràdi nutarnjih nemirah u Italiji poslanstvo toli možnoga knjaza u dobar čas dodje, odviše lahkověrno sasluša potvore neprijateljah Methodovih. Tà isto bi se bilo dogodilo Ivanu VIII, da nije sam iztraživao razpru; al on imadjaše dosti izkustva sa Fotijem.

Mi bi čitavo pismo, koje Stěpan Svatopluku poslà, ovdě naveli, da se nebi plašili stèrpljivost vrědnoga čitateljstva uvrěditi. S toga navest ćemo iz njega něka važnija města. ***) Glavni sadèržaj pisma vèrti se okô nauka o izhadjanju duha svetoga, koj, kôšto se vidi, opet upotrěbiše neprijatelji, da Methoda krivověrstvom oběde; zatim govori o postu, kano prepirnom predmetu medju zapadnom i iztočnom cèrkvom: Poslě toga veli o Methodu ovako: „Methodium namque superstitioni non aedificationi, contentioni non paci insitentem audientes plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus, superstitionem ejus penitus abdicamus. Anathema vero pro contemnenda catholica fide, qui indixit in caput redundabit eius. Tu autem et populus tuus s. spiritus iudicio eritis innoxii, si tamen fidem, quam romana praedicat ecclesia tenueritis inviolabiliter.“ Zatim strogo zabranjuje slavensku liturgiju, veleći: „Divina autem officia et sacra mysteria ac missarum solemnia, quae idem Methodius Sclavorum lingua celebrare praesumpsit, quod ne ulterius faceret supra sanctissimum beati Petri corpus iuramento firmaverat, sui periurii reatum perhorescentes nullo modo deinceps a quolibet praesumatur. Dei namque, nostraque apostolica auctoritate sub anathematis vinculo interdicimus, excepto quod ad simplicis populi et non intelligentis aedificationem attinet, si evangelii vel apostoli expositio ab eruditis in eadem lingua annuncietur, et largimur et exhortamur, et ut frequentissime fiat monemus, ut omnis lingua laudet Deum, et confiteatur ei. Contumaces autem et inobedientes, contentioni et scandalo insistentes, post primam et secundam admonitionem, si se minime corexerint quasi zizaniorum seminatores ab ecclesiae gremio abjici sancimus et ne una ovis morbida totum gregem contaminet, nostro vigore reformari et a vestris finibus procul excludi praecipimus.“ Kako krivo nagovoren i podućen bijaše papa, vidi se odavle, što Methoda krivorotom (periurium) bědi, kako dabi bio prisegô nad tělom sv. Petra, da neće više slavenski misu čitati, dočim ga na to, kako vidismo, Hadrijan i Ivan bijahu opunovlastili, dapače sve one izobćili, koji bi se usudili „gadit knjigu jezyka vašego.“ Al sve to počini Viching, za da slědeća od pape izpreša: „In qua doctrina eruditum reperimus; et ideo eum vobis ad regendam sibi comissam a Deo ecclesiam remisimus, quia fidelissimum eum tibi, et pro te satis solicitum in omnibus agnovimus. Quem velut spiritualem patrem, et proprium pastorem digno honore et debita reverentia sincera mente recipite, tenete et amplectimini, quia in eo exhibitum honorem Christo conferitis, ipso dicente: Qui vos recipit, recipit eum, qui me misit. Ipse itaque omnium eclesiasticorum negotiorum, officiorum habeat curam, et Dei timorem prae occulis habens dispenset eadem, quia et pro his, et pro animabus comissi sibi populi ipse redditurus erit districto iudici rationem.“

(Dalje slědi.)

*) Vita Clementis c. VII.
**) Ed. Dobrovsky, pag. 43 —
***) Čitavo se nalazi kod Wattenbacha — pag. 43—47,

Obraćenje pastora R. Haserta.

(Dalje.)

Měseca kolovoza g. 1850. bijaše Hasert sa svojom obitelju u Flinsbergu u toplicah. Ovdě ga posěti njegov svak Wedeman, superintendent i cèrkveni savětnik iz Vratislave. Jednom, kad su se šetali, rěće mu svak u bèrk: „katolička cèrkva ima pravo.“ Ova izreka pogodi Haserta kao

Digitized by Google

grom s vedra neba; postavši tiho, mèrio je svaka sa strane, kao sumnjivu osobu i reče: „Ti, savětnik luterske cèrkve i moj svak — pa si tako daleko došao.“ Hasert branio je svoj luteranizam; Wedeman ga je oprovèrgavao, dokazujući, da je on već odavna u svojem sèrcu ono oprovèrgao, što bi mu se prigovoriti moglo. Umah za tim posěti ga jošte drugi jedan drug, koj je pastora pomagao proti cèrkvenom savětniku, koj je sve prigovore i zagonetke mirno rěšio, dočim se njegov protivnik sve većma žestio i zapaljivao, nove zagonetke predlagao, te tim stvar jošte većma zamèrsivao. Hasert, koj je sada sa strani samo motrio, spazi u svojem drugu samoga sebe, pa buduć da čověk na drugom mahne laglje uvidi nego na samom sebi, izgubi sám u se pouzdanje, misleći si, nije li tu možda kakovo sebično mněnje, kakovo uobraženje sakriveno, koje neće da se dàde smesti, koje se uvrědjena sćeni, pa se zato razdražena oséća; jer tko sbilja istinu traži, ima mir i pokoj sam u sebi i u drugih. Tim je zasadjena klica, iz koje niknù njegovo obraćenje. On veli: „Ja sam sad idee svojega svaka lakomo progutao, a on se je činio vèrlo zadovoljnim, što je našao posudu, u koju je mogao izlijati blago, što ga je velikim trudom i višegodišnjim iztražìvanjem pokùpio bio. Ah, bez da je on to već sad znao, imao sam ja njegova blaga naslědnik biti! Jer umah za několiko godinah kašnje slegao je na smèrtnu postelju.“ Wedeman spremaše se da prestupi u katoličku cèrkvu, no smèrt ga je pretekla. G. Hasert piše: „On je jamačno primèr mnogih bědnih, izgubljenih ovacah i takodjer bědnih pastirah, koji, čeznući u tihu za slobodom i ovčarnicom Isukèrstovom, nisu ipak kadri, da zapréke světskih odnošenjah prekinu, i kojim je na drugom světu podpuno umirenje pričuvano.“

Koliko god putih je Hasert u Warmbrun došao, ìšao je uvěk kriomce u katoličku cèrkvu k sv. misi. Kad joj je pèrvi put prisustvovao, ronio je ugodne suze, nad čim se je sám tim većma čudio, što je njegovu tvèrdju narav težko do suzah ganuti bilo moći. Tako je dakle tražeć i pitajuć, čitajuć i slušajuć, izpitajuć i razmišljajuć neprestano, moleć i sdihavajuć sproveo jošte dvě godine. On je pohadjao različne svoje drugove, te je u njih po cěle dane i tjedne tražio lèka, i kod istoga svoga superintendenta. Oni su na njegove dvojbe uvěk odgovarali: „al tako je pisano;“ na što on odgovori: „al opet je pisano.“ Oni mu prigovarahu: „Ti zabacuješ slovo božje.“ On odvèrne: „Ja upravo štujem Boga i slušam njegov glas; jer se dèržim živog slova njegovih poslanikah“, (po Luki 10, 16. i II. Kor. 5, 20.). A tko božje poslanike zabacuje, taj zabacuje Boga; jer tko hoće da samo pisanomu slovu věruje, taj se nemože ukloniti onomu prigovoru, da samo sebe sluša i sebe samoga štuje.“ —

„O kako bi mi drago bilo, uzklikne Hasert, kad bi moji poglavari kao naměstnici božji bili pred me stupili, te bi mi bili zapovědali i naložili na měšto Isusa: „„Věruj nam i sv. cèrkvi, a ne samomu sebi i svojemu svědočanstvo duha svetoga; ako nas slušaš, slušaš Isukèrsta, slušaš duha sv.““ No badava tražah to, od svega toga nisam u Luterovoj cèrkvi ništa čuo. Tu nebijaše nikakova ugleda, nikakova Boga, koj bi bio od mene věru i poslušnost zahtěvao, nego bijabu samo ljudi kao što sam i sám, jednaka sa mnom braća, koji su nastojali, da me za svoje mněnje, predobiju; oni su pošteno svi o tom radili, da bih ja iz pisma sám mogao uviděti i spoznati ono, što su oni uvidjali i spoznavali, te da tako budem član njihove cèrkve. Ovdě sam se uvěk sěćao iz Ivana 20., gdě Gospod Tomu kori, jer nije svědočanstvu Apoštolah htio da věruje, nego je htio da sam vidi.“

Za tim razlaže dalje izvèrstno, kako je protestantizam zaslěpljen, dočim neopaža, što ipak cělo njegovo bitje jasno svědoči, da on po primèru kobnog onog dogodjaja u raju čověčji um, sèrce i volju zavadja, dočim hoće da bude samotvoran tamo, gdě bi se ove čověčje sile milosti božjoj oddati imale, gdě bi čověk, da si prisvoji i izpuni istinu, s milošću božjom sudělovati morao. Protestantizam stavlja za svèrhu čověka město posvećenja puku věru, koja je samo dio ili temelj posvećenja, te zabacuje svaki nagon k dobrim dělom. Ako ipak imaju koji takov nagon, to ga imaju kao kèršćani samo od katoličke cèrkve. „Mi protestanti bijasmo često putih mnogo bolji, nego što nas je naš věrozakon učinio.“

Napokon obělodanio je dne 10. rujna god. 1852. u podugačkom pismu svoja izpovědanja, zabludile ovce pred svojim pastirom, izpovědanje luterskog pastora pred katoličkim biskupom, vratislavskim kardinalom-biskupom, Diepenbrockom, koj je upravo na smèrt obolio bio. Za několiko danah dobio je u ime bolestnog vèrhovnog pastira od kanonika H. F. (sadanjeg vratislavskog biskupa?) prijazan odgovor. Dne 8. listopada došao je Hasert na lutersku glavnu skupštinu, koja bijaše tada u Vratislavi dèržana, da, kako veli, svojoj staroj braći poslědnje štovanje i ljubav izkaže; „ja sam se stavio otvoreno pred lice svih mojih službenikah i svih občinah, koje běše svojimi pověrenici zastupane, da pred njimi izjavim, da mi se nemože na ino, nego da se oddružim od njih i da se k staroj cèrkvi povratim. No ja

Digitized by Google

sam umah opazio, kako su se od mene odvraćali; svuda bijaše dvojenje i strah, koj slabi, odvage nikakove; oni su pustili moju dušu, kao nèšto, na što neimaju práva. Meni se je to sveobće zlovoljstvo tim čudnije vidělo, što sam mirno i veselo mojim putem išao." . . . Mnogi od njih uzeše svoje tvèrde rěči natrag; te je mojemù sèrcu vèrlo godilo, kad se ih je ipak docnije više našlo, koji su mi jošte ruku i cělov pružili te su se sa mnom bratinski razstali. — Jošte dan prije mojega odlaza u Vratislavu, gdě sam imao primljen biti, dojde kasno s večera nèki Luteran u našu kuću, da me jošte, kako rečè, djavolu iztèrgne, jer da bi to ipak zlo bilo, kad toga čisto slovo nebi učiniti moglo. No njega je takova bèsan obuzela, da je moja supruga gotovo kèrčeve dobila, te me je za Boga molila, da idemo kući. —

(Konac slědi)

Cèrtice iz sevastopoljskog ratišta.

Izpred Sevastopolja piše francezki vojni svećnnik o. de Damas poslanicu, u kojoj napominje nabožni duh, što u francezkih, no takodjer i u ruskih vojnicih vlada, koj je jedini kadar, da u ovoj težkoj borbi zatočnikom utěhu donaša. „Ako čověk prolazi francezkim ratištem, može vazda iz okretnosti dělujućih vojnikah, iz njihovih pěsamah i veselog razgovora lasno uviděti, da se bědah i nevoljah života mnogo neplaše, te da ih jedino sigurnost bolje budućnosti moralno uzdèržuje; dočim čověk umah polag u turskom taboristu vidi golema opustošenja, što ih turska vèra u neproměnljivi udes proizvadja, koja sèrce čověčje podgriza i u grudih čověčjih prazninu čini, koja je jošte strašnija nego goli ništar. — „Spadate li Vi k nam, gospodine svećeniče?" pitaše me kod moga dolazka jedan satnik, koj je mimo mene prelazio. „O kako nam godi nazočnost svećenika! ona nas jedina u kratko opominje na sve utěšne istine. Jeste, to je živa istina, da izmedju križa i mača čvèrsti savez obstoji. Vojnikove oči moraju se često s križem sastajati, jer križ je nada." — Nèki mladi kapural od Zuavah bijaše u bitki kod Alme ranjen, te je iz Carigrada, gdě je na lèčenju bio, natrag išao. Bijaše nas mnogo na palubi (verdeck), a medju momčadju zametne se živahan razgovor. On mi reče: „velečastni gospodine, čověk mora priznati: kad Ruse pogledamo, moramo se do ušiuh zarumeniti od stida, oni su pobožniji nego mi. U večer poslě bitke boléla me je ljuto rana, tako da sam u šatoru morao ostati; protèrčav prije ratište, spazih medju padšimi jednog ruskog častnika, koj je jošte dihao. Kad me opazi, uplaši se. Mišljaše da ću ga kao kakav divljak ubiti; s toga si je sakrio glavu pod jednog mèrtvaca. Njegova nakana bijaše, kako mi docnije povědaše, da ostane medju mèrtvaci kao mèrtav, pa onda po noći da kuša poběći u svoje taborište. Ja pristupih k njemu, stisnuh mu ruku, pa bojeći se da me neće razuměti, pitao sam znamenjem, čim bi mu mogao koristiti. Kad je iz mojega ponašanja uvidio, da se neima ništa bojati, govoraše sa mnom francezki i umoli me za napitak vode: zajedno mi izjavi želju da može govoriti s lèkarom, koj bi mu ljute boli koliko ublažio. Ja sam ga sigurao, těšeći ga, da se u revnost i plemenitost francezkih lèkarah uzdati može. Nisam ga ostavio, dok nije na kola metnut i dok mu nisu rane zavezane bile. Častnik me opet spozna i stisnu mi ruku, kad sam odilazio da dadem i sebi ranu zavezati. S očiuh udariše mu suze, a njegove rěči dirahu žalostno u sèrce; on je htio da mi pokloni nèšto na věkovitu uspomenu svoje zahvalnosti? Pa što mislite, što mi je poklonio? Pošto je duže vrèmena mislio o najdostojnijem predmetu, što bi mi pokloniti mogao, skinù s pèrsiuh mali mědeni kipac bl. Děvice s dětetom Isusom, pa poljubiv ga, predadè mi ga. Jeste, Rusi su pobožniji nego mi, mi se moramo pred njimi zastiditi." — „To je istina, reče nèki drugi, ja sam u bolnicah polag nas vidio ranjenikah, oni se bez srama križaju, oni su tako molili, da je to čověk spaziti mogao; a mi se neusudjujemo uvěk tako činiti." Zuavac odgovori: „To mora prestati, to je kukavna slabost. Mi smo svi kèršćani, mi svi věrujemo u Boga i štujemo věrozakon, drugčije nebismo tako hrabri bili; jer ja nevěrujem, da bi onaj, koj u Boga nevěruje, mogao hrabar biti; on se odviše pakla boji. Buduć dakle da svi věrujemo, zašto da se svoje vère stidimo. U buduće ćemo bolje raditi." — Usrèd taborišta došao je k meni jedan vojnik i pitaše me: „Velečastni gospodine, odilazite li vi? I ja idem s Vami. Jeda li biste mi dopustili da idem s Vami?" Drage volje, děte moje. — Vidite gospodine, ovo kratko druženje s Vami čini me srětnim. Meni se čini, kao da bih išao s dragim Bogom." Ti dakle ljubiš Boga, moj sine? — „O, ja sam zločest čověk. Ja nebih smio govoriti o svojih nabožnih čuvstvih, jer ja živim kao pseto. Gospodine svećeniče! ja sam odviše zločest, nego da bi me dragi Bog poslušnuti mogao. Al ja neidem nikad u oganj, bez da nebi jedan *otče naš* i *sěti se o blašena Děvice* izmolio. Bez dvojbe da me dobri Bog neće usli-

Digitized by Google

šati, ja toga nezaslužujem; al ipak nemogu se okaniti misli, da će Bog sa svojim nevrědnim podanikom pomilovanje imati.“ — Osobito u onaj mah, kad se smèrt približava, pokazuje se věra u svojoj smožnosti i izlazi sjajno iz probijenih neprijateljskim tanetom pèrsiuh. Jedan mali vojnik iz Bretagne klicaše svećeniku, koj je u njegov šator ulazio: „O, Vi ste dobri Bog! Sad, pošto sam Vas vidio, i pošto ste me blagoslovili, mislim da vidim svojega otca, svoju mater, svoju braću, svoje sestre, svoju cělu obitelj, i istoga dobroga Boga; sad mogu umèrti.“ — Poslě bijene bitke neima nikakove razlike izmedju Rusah i Francezah; naši vojnici vide na ratnom polju samo nesrětnu braću; oni dižu jedne i druge s jednakom skèrblju, polože se ih u šatorih, jedne polag drugih; a naši lěkari brine se za jedne i druge. Primetimo na čast našim neprijateljem: ranjenici, koje sa svom mogućom skèrblju gojimo, pokazuju se vèrlo zahvalnimi. Oni se uče kod nas ime Francezke poznavati i blagoslivljati, i čini se, da im to od sèrca ide. — Meni je věra ovih muževah češće lěpim priměrom služiti mogla. Kad se prolazeći medju bolestnici k njim sagibljem, hvataju srebarni križ, što ga na pèrsiuh nosim, te ga s počitanjem cělivaju i pokazuju veliku pobožnost. Jedan izmedju njih zamoli me za odrěšenje. Ja sam odgovorio: Ja Vam ga nemogu dati, Vi ste razkolnik. „Ja razkolnik? o, to ja neznam, ja u tom nisam podučen. To samo znadem, da bih k Bogu rad doći. Vodite me k Bogu putem, kojim hoćete, samo da k Bogu dojdem.“ — Drugi od ovih nesrětnikah dobio je tane u crěva, tako da zanj pomoći nije bilo. Ja unidoh u njegovu stanicu, gdě se je u težkoj bolesti, koje konac nije bilo moći predviděti, simo tamo bacao. Ja sam mu pokazao moj pèrsni križ, s kojim sam ga blagoslovio. Umah je sklopio ruke i molio, pa primiv jošte jedan put blagoslov, prestao je jadikovati i sdvojno se gibati, te je několiko satih zatim sasvim mirno preminuo.“

Položaj raja.

„Prepirno pitanje o položaju raja“ razjasnio je kritički pod ovim naslovom benediktinac Karl Ammer, te je nastojao dokazati, da je s pregrěhom praroditeljah naših izvanredni zemaljski prevrat u savezu stajao, kojom prigodom je, ako ne stopèrv u vrěme občinskog potopa, prijašnje morsko dno kopninom, a stara kopnina morskim dnom postala, kao što tvèrdi Hooke, de Luc, Stolberg i ostalih više. Zemaljski raj ili pèrva otačbina čověčanstva imala bi se duboko gdě pod mórem tražiti. Ako je Noe svojoj novoj domovini jednako s prijašnjom ime dao, učinio je ono, što jošte i dan danas izseljenici rado čine.

Ammer je takodjer za tumačenje stvorenja světa strogo polag šest danah, pismeno uzetih, te nastoji protivno mněnje suzbiti slědećom prispodobom: „Kad bi bio čověk prije několiko pedesetak godinah kojemu umětniku pokazao bio onu srebarnu ploču, gdě je odsěvom světla u daguerrotipu ulaz cara Ferdinanda u Linc predstavljen; kad bi bio nebrojene glave i slike čověčje, i najmanje predmete, od taraca pa do krovovah vidio, našó bi se u čudu, motreći s neumornim trudom izradjeno dělo. Kad bi ga bio zapitao, koliko vrěmena, što misliš, trěbao je umětnik da ovo dělo sgotovi? bio bi odgovorio: Manje sigurno nije od šest měsecih trěbao umětnik da dogotovi ovu sliku. Pa ipak je divno to dělo ne u šest měsecih, dapače ni u šest danah, nego u několiko trenutakah, dakako ne čověčjom rukom, nego světlom proizvedeno. Pa zar da neima u stvoritelju vidljivih i nevidljivih světovah posve drugih silah, nego u njegovu odělu — u světlu?“ —

Umstvovanje o ovom pitanju je svakomu dopušteno, jer cèrkva nije u tom ništa odlučila, je li se ima stvorenje světa uzeti u pismenom smislu šest danah, ili u smislu šest neopreděljenih vrěmenitih periodah; jedno i drugo pitanje ima svojih zastupnikah u najučenijih katoličkih muževah, dapače istih svetih otacah. To se samo zahtěva od katolikah, da iz svojega tumačenja neizvode poslědakah — koji su dakako uvěk samo hipoteze, — koji bi se s dogmatičko ustanovljenim naukom katoličke cèrkve skosnuli. Predpostavši ovu zasadu, svakomu katoličkomu prirodoslovcu medju, koje prekoračiti nesmije, mislimo, da razlozi g. Ammera jošte uvěk nisu tako jaki, da bi navedene od protivne katoličke stranke razloge uzbiti mogli. — Napomenutom ovdě prispodobom nije ništa drugo razjasnjeno, nego da ima u prirodi někih silah, koje stanoviti ogromni učinak u několiko trenutakah izvedu; no zar neima opet s druge strane takovih proizvodah, na kojih prirodne sile tisuće godinah rade, da se samo za několiko pomaknu. Da „u stvoritelju vidljivih i nevidljivih světovah ima posve drugih silah nego u prirodi“, to mora svaki um čověčji dopustiti; kao što niti to nitko neće nijekati moći, da je Bog u jedan mah svět stvoriti mogao; no proti obstojećim dosad razlogom, iz velikih prirodoslovnih izkustvah cèrpljenim i sa svetim pismom prijateljski složenim: da se je svět u šest vrěmenitih periodah postupno razvijao, težko će

Digitized by Google

moći oni uspěti, koji tvèrde, da se šest danah ima u strogo pismenom smislu razuměti.

Krivuja biskupa Marilleya.

Ima tomu već gotovo osam godinah što je freiburžki biskup u Švajcarskoj prognan iz svoje stolice. Dne 19. svibnja o. g. zaključilo je veliko freiburžko věće sa 46 proti 18 glasovah, da se Marilley ima pod uvěti, ako se naime konkordat ili modus vivendi sklopi, natrag pozvati. Manjina htěla je da se biskup naprosto na svoju stolicu pozove. Vrědno je čuti, što se izobćenomu biskupu za krivnju nameće. U parnih pismenih nalazi se slědeće zabilježeno:

„Dne 17. sěčnja g. 1847 .bijaše u Freiburgu svečana služba na zahvalnost za srětno stečenu pobědu nad tamošnjimi slobodnjaci. Biskup je dèržao službu božju, te je u dèržanom govoru hvalio postupanje i način mišljenja vlade. Najgore pako bijaše to, što je „oholi“ prelat umah po dovèršenoj službi božjoj jezuitski kolegium posětio, te što docnije za buntovnike nije amnestije tražio. Na veliku gospu 1847, predsědao je biskup u hramu Notre-Dame někoj svetogèrdnoj svečanosti te je s propovědaonice naznačivao pogibelji, kojim je věra izvèržena, ako sdruženi katolički kantoni nepravednim zahtěvanjem svojih protivnikah popuste. Dne 15. listp. g. 1847. prisustvovaše Marilley jednoj procesiji, koja je jedinu svèrhu imati mogla, da puk fanatizira. On je blagoslovio barjake zemaljske obrane, te je rěčju i činom duhovničtvo obodrivao. Molitve i obhodi bijahu dèržani i medalje blagoslovljene, da se puk i vojnici fanatiziraju. Biskup je odobrio proglašenje čuda, koje se je na někoj marijanskoj medalji prikazalo te je u jednoj propovědi napomenuo, da je u bernskom kantonu slika majke božje na kèrmači okolo vožena. Navedeni dosad prigovori čine glavni sadèržaj tužbe proti biskupu podignute. Po porazu sonderbunda ogradio se je biskup proti protěranju Liguorijanah, kèršćanske školske braće, milosèrdnih sestarah itd., te je provizorskoj vladi prětio, da će se na puk prizvati. Novi ustav stavio je duhovničtvo na njegovo naravno město, te je dèržavi slobodu opet povratio. Marilley protestirao je proti tomu ustavu, te je duhovničtvo o toj protestaciji ubavěstio. Javno obučavanje bi izpod jarama svećeničkog izbavljeno, Marilley se je proti tomu zakonu ogradio, te ga je razkolnim prozvao. Uprava cèrkvenih dobarah povučena je u dèržavne ruke; biskup ogradio se je proti tomu. Vlada zahtěvaše od biskupa da se bezuvětno podvèrgne ustavu, zakonom i zaključkom dèržave; on je to uzkratio. Napokon bukne u kantonu oružani ustanak, u kojem su najbliži rodjaci biskupovi učastvovali.“ — Uslěd ovih povodah, zatužen je biskup, te je odluka glasila, da se ima skinuti sa stolice i prognati. Valja dodati, da je tužitelj i sudac ista osoba bila.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 9. poslě podne otišao je preuzv. g. nadbiskup u jastrebarsko okružje svetojajstvo krizme dělit.

— Iz preč. duhovnog stola dobismo slědeću odluku:

U „zagrebačkom katoličkom listu“ br. 9. t. g. a kasnije u „Narodnih Novinah“ br. 62. o. god. bila su priobćena dva članka na obranu proti někom dopisu u br. 14. o. g. novinah „deutsche Volkshalle“ pod dopisateljevim znamenjem (:) iz Zagreba, i proti izjavljenju u br. 10. „Katoličkoga lista“, směrajućemu na rečenu obranu br. 9. K. L. — U obih ovih člancih nasèrnù sastavitelj na ovděšnju gg. svećenike iz brixenske biskupije u Tirolu, ozloglasujuć i osměhavajuć jih, krivo buduć upućen, kao da su oni početnici ili barem pomoćnici onoga dopisa u novinah „deutsche Volkshalle.“

Na zahtěvanje rečenih inostranih svećenikah bi po preč. metropolitanskom stolu dèržano strogo iztraživanje glede početnika zlosrětnoga onoga dopisa u nov. „deutsche Volkshalle“, — iz kojega proizlazi, da se nijednomu izmedju gg. ovdešnjih svećenikah brixenske biskupije ni najmanja krivnja glede onoga dopisa dati nemože; dapače, da su se vazda prijateljno spram ovděšnjemu svećenstvu i žiteljstvu ponašali, služeći jedino Bogu, i duševnomu spasenju Kristova stada, kao i trudeći se okó mučnoga obučavanja děce, — i duhovne mladeži.

Tim se dakle, za povratit jim pogèrdjeno njihovo ime i poštenje, uspěh službenoga toga iztraživanja na zapověd ovděšnjega nadbiskupskoga duhovnoga stola, u istih ovih novinah proglašuje. Dano u Zagrebu dne 8. lipnja 1855.

po nalogu preč. duh. stola
Franjo Gašparić,
bilježnik duhovnog stola.

Iz Karlovca, 5. lipnja. Ovogodišnji blagdan zavětničtva karlovačke župne cèrkve presv. Trojstva bi blagoslivljanjem školskog barjaka, kojim ovogradski slavni magistrat ovděšnju gimnaziju usrěći, veoma uzvišen. Već u oči svěčanosti kao i jutro rano istog dana

Digitized by Google

navěšćivaše gruvanje mužarah karlovačkom gradjanstvu tu rědku svěčanost, a školska mladež jedva očekivaše trenutak, da vidi i pèrvi put sabere se u cèrkvi oko svog barjaka, pod kojim najugodniju dobu života sprovadja. Po uvedenih u rečenu cèrkvu navadnih procesijah iz najbližih dviuh župah osim silne množine pobožnog puka i svekolike karlovačke i rakovačke učeće se mladeži proslave istu svečanost takodjer sve ovděšnje političke i vojničke časti; te poslě bi gospodična Klotilda vitezica Vranyczanova kao kuma zajedno sa blagorodnom gospojom suprugom gosp. Nikole viteza Vranyczany-a posebno opredělěno město zauzela bila, pristupi prečastni toli ožudjeno očekivanim posětom karlovčane počastivši zagrebački kanonik g. Janko Pavlešić uz asistenciju četirih župnikah, naime dubovačkog, rečičkog, sv. Martinskog pod Okićem i hèrnetičkog k žertveniku, oko kojeg pod čitavom službom božjom 28 bělo obučenih nevinih děvojčicah kao toliko vidionih angjelah stajaše, dočim skladnoglasni zvuci bande c. k. slunjske regimente i mili glasovi věštih pěvačah u grudih sviuh prisutnih nadzemaljska čuvstva probudjivahu. Prečitavši poslědnje Evangjelje reče prečastni Pontifikant vlastitom mu věštinom na sabranu u sanktuariu školsku mladež primèreni u sèrce dirajući govor, te blagoslovi po propisanih obredih barjak, nakićen zlatimi ružicami i umětno uvezenim imenom milostivne kume, koja ga je karlovačkoj gimnaziji poklonila. Kod toli uzvišenog čina bijaše mladež radošću uzhićena, te je tim kao jošte veću ponuku dobila, da prione svojski uz nauke, te da bude jednom stup domovine i sv. matere cèrkve.

Iz Višnice. (Dop.) Dne 29. svibnja t. g. obdèržavalo je svećenstvo kotara bednjanskoga propisanu po preuzv. g. nadbiskupa prolětnu skupštinu. Izmedju ostalih na ćudorednost, i pastirstvo protežućih se predlogah povedena je rěč o „*Propovědniku*“ g. Vukovića. Veliko ovo, i na proslavljenje jugoslavenskog svećenstva směrajuće poduzeće pozdravljeno bi najvećim oduševljenjem. Svi pritomni bez iznimke izjaviše vlastoručnimi podpisi, da će kod istog poduzeća učastvovati nesamo kao predbrojitelji, već i kao sudělovatelji iz tog ponajviše razloga: jerbo poduzetnik nije ino, kak srědište, u kom će se usrědotočiti i sakupiti blago propovědničko čitavog jugoslavenstva, — a propovědnik ogledalo, u kom će se viděti, koliko imade uma, koliko li dobre volje, i koliko štovanja prema svom stališu u jugoslavenskog svećenstva, — doslědno, da će se u *propovědniku* zèrcaliti i sjati slava našega duhovničtva: jerbo će *propovědnik* biti měrilo duševnih i umnih silah jugoslavenskog svećenstva.

Dobro bi bilo, kad bi se istim razměrjem, i istom pripravnošću ostala takodjer gg. svećenici u okružnih skupštinah, za ovo u našem narodu bezpriměrno poduzeće izjavljala. Valja nam pomisiiti, da vrěme bèrzo leti, — poduzeće da zatezanja netèrpi — a god. 1856. da nam je pred pragom. . . Pomislimo, da se na polju svake grane narodnog književestva više rádi, nego li na cèrkovnom, na kojem su nas susědna braća slovenska daleko za sobom ostavila. Okanimo se nehajstva za se, i za svoje. Radimo svi složno i marljivo . . g. poduzetnik pruža svakom priliku da može svoje možda s velikim trudom i pomnjom izradjene umne proizvode u běli svět poslati.

Iz Praga. Ivan Bořinsky, član milosèrdne braće u Pragu, utekao je od ovud u Petershain u Prusku, te je tamo u ruke protestantskog župnika Novotny-a evangeličko věroizpovědanje položio, pa se je onda quasi re bene gesta k svojim roditeljem u Prosnic u Moravsku povratio. Buduć da se je ovaj čověk kao uskočivši milosèrdnik smatrati mogao, uzaptiše ga u Prosnicu, te ga odtud u Prag njegovim poglavarom poslaše, koji su ga polag običnog disciplinarnog postupanja u iztraživanje stavili. Sad je rečeni pastor izdao u „Zeitu“ poziv, gdě pozivlje sve, koji mogu što doprinèti k njegovu izbavljenju, da se zanj zauzmu, dočim tvèrdi, da s njim „nečověčno postupaju,“ što ipak nije istina.

Iz Monakova. Něki Friderik, kod koga je něka naša čarobnica (nekromantica) u službi, izjavljuje u „najnovijih věstih, da ono izvěšće“: kod zazivanja duhovah i proricanjah neima nikakove prevare, nije istinito. Čini se da kod tih čarobijah prevara — u smislu kaznenika, na koliko bi se tim tudje právo kojim načinom povrědilo, — nije dosad odkrita. Kažu da je redarstvo, dapače něki viši častnik od žandarmerije, stvar potanko iztražio, pa da sve te iztrage nisu takove prevare pronašle, koja bi zaslužila, da světovna vlast posrědjuje. — Svakako bi zanimivo bilo doznati, je li u ovom slěparskom postupanju ima što, što se polag sadanje kaznene teorije za nemoguće smatra, pa ipak mir i poredak u dèržavi smetati može. Vrědno je, da Vam napomenem, da ne samo iz Monakova, nego takodjer iz dalnjih krajevah ljudi amo tèrče, osobito deutschkatolici iz Švabske, koji si daju proricati. Jedan takov kazao je: sad da ipak věruje, da sa smèrtju neprestane sve, kao kod mèrtva psa, da dakle neumèrlost duše i njeno opredělěnje ipak mora něšto biti. Toliko je dakle ipak uzmogla učiniti jedina Pythia novijeg kalupa, drugčije glede svojega položaja služkinja, kod jednog prosvěćenjaka 19. stolětja, ne doduše u Delphiu, nego na kasarskom drumu u bavarskoj Ateni.

Iz Karlsruhe. Dogovaranja s Rimom, glasile novine s drugih stranah što im drago, su zapela, pa kod onih zahtěvanjah, što ih Badenska i Nasovska Rimu predlažu, neima nikakove nade, da će se sporazuměti. Obědvě Heske ugovaraju posve odvisno; a Würtemberžka pokazuje se mnogo lagodnijom i uměrenijom, nego što bijaše prije. Kao što sam već prije napome-

Digitized by Google

nuo, prije nego će Rim s Badenskom i Austrijom gotov biti, neće jugoněmačke male dèržave nikakova uspěha postići. Pa niti drugim putem, kojim su bili udarili, neće uspěti. O povratku dakle dèržavnika Brunnera nije tako skoro niti misliti, ako neće da s nesvèršenom stvarju dojde.

Iz Weinheima, 17. svibnja. Danas poslě rane službe božje prestupilo je osam katoličkih nadničarah Heintzeove tvornice u Freudenbergu na evangeličku věru, pošto su više pitanjah, od župnika im predloženih jestno odgovorili. — O ovih nadničarih, koji su kod svojega protestantskoga gospodara od jutra do večera neprekinuto radili — po svoj prilici i po neděljah, — moći je jamačno dvojiti, da su „slobodnim iztraživanjem" došli do „osvědočenja", uslěd kojega su prestupili na protestantizam. U najviše slučajah daje takovim ljudem osvědočenje novac.

Iz Švajcarske. Jezuitski general Beckx poslao je velikom freiburžkom veću protest proti prodaji penzionata i jezuitske stäffiske cèrkve, koj su věćnici „směhom" mimoišli i na dnevni red prešli.

Iz Berna, měs. svibnja piše „Frankf. journal" s někim slavodobićem slědeće: Propast vladohlěpne cèrkvene oblasti u St. Gallu odlučena je pobědnim izborom liberalacah. U cělom kantonu čuje se krič da se razlika izmedju věroizpovědanjah u odgojivanju ukine, da se učione osobito katoličke svakako emancipiraju izpod biskupove kljuke, te da se povrate dèržavi, da ona ovim visokim zvanjem polag měrila prosvěte devetnaestog stoléća, u smislu tolerantnog kèršćanstva i prave demokratičke slobodoumnosti upravlja, bez ušterba nabožnog čuvstva i svakog právnog věroizpovědanja. Prije svega rádi se o preustrojenju kantonske učione, koja je pod dosadanjom ultramontanskom većinom katoličkog velikog věća bila gojište fanatizma i nesnosljivosti. —

Iz Piemonta. Stigavše iz Turina věsti o najnovijih tamošnjih dogodjajih javljaju mnogo takovih stvarih, koje člověka glede Sardinije strahom napunjuju. Budućnost ove dèržave postaje sve većma kobnom i turobnom, osobito ako nebudu druge sile posrědovale, te ostane Piemont sam sebi prepušten. Divlji krič sakupljene na gradskom tèrgu světine.: „doli sa svećenici!" opominje nas na najgorja vrěmena pèrvog francezkog prevrata, te pokazuje, da je sistematično okuženje věrozakonskog čuvstva kod puka već žalostnim plodom roditi počelo. Osobito pako čini se, da je piemontezka mladež postala plěn zavediteljah Tà već je ona politička demonstracija, što ju je 600 školskih učenikah izvelo grozoviti dokaz, na koliko je medju školskom mladežju zavladao prevratni duh, a koli grozovitija postaje ta demonstracija, kad člověk pomisli, da je proti věrozakonu naperena bila. Već nije moći duže u Piemontu sakrivati naměre, da se tu o tom rádi, da se cèrkva upropasti i da se pučanstvo od katoličke cèrkve odtèrgne. No ipak se tvèrdo nadamo, da ova opaka naměra bezvěrnom radikalizmu neće za rukom poći, jer velike susědne dèržave, Francezka i Austrija, kojih žiteljstvo s najvećeg dèla katoličku věru izpověda, neće moći ova napadanja na katoličku cèrkvu hladnokèrvno gledati. Austrija, istina, nekani ni iz daleka, da se u nutarnje poslove nezavisne i samostalne dèržave měša; no to se jamačno nebi austrijskoj vladi zaměriti moglo, ako bi joj najnoviji prizori, koji se u Turinu sbijaju, povod dali, da rádi o tom, da se obstojavša prije izmedju ovih dviuh dèržavah prijateljska odnošenja čim prije povrate.

Poziv

na pobožnu skupštinu.

Tko želi u pobožnu skupštinu presvetoga sèrca Isusova stupiti, neka napisano svoje ime i prezime predade u sakristiji stolne cèrkve zagrebačke, ili u nadbiskupskom sěmeništu.

Pobožnost k presvetom sèrcu Isusovu započet će se u nedělju na 17. o. m. sa svetom misom u kapelici svetoga križa u stolnoj cèrkvi, u jutro u 8 satih, i sa svetim blagoslovom u večer u 7 satih, koj će se kroz osminu svaki dan izvan subote dèržati.

Pridružnice, pravila i uvěti priobćit će se posebno.

U Zagrebu, 10. lipnja 1855.

Luka Petrović kanonik,
upravitelj skupštine.

Poziv na Predplatu.

Koncem tekućega měseca zaglavljuje se pèrvo pólětje **„zagrebačkog katoličkg lista"**; umoljavaju se dakle p. n. gg. predbrojitelji, da se požure s predplatom za drugo pólětje.

Za predusresti možebitni gubitak brojevah, bit ćemo prisiljeni, lanjskim izkustvom naučeni, umah pèrve brojeve lista obustaviti, ako nam od predbrojiteljah nikakov glas nestigne. S toga molimo onu gospodu, koja možda neimaju sgodne prilike, da novce pošalju, da nam barem jave, je li misle i na dalje predbrojitelji ostati.

Uredničtvo.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 25. — TEČAJ VI. U SUBOTU 23. LIPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Govor presvětl. g. biskupa djakovačkog u stolnoj svojoj cèrkvi dne 29. travnja 1855.

Blaženom će me nazvati svaka pokolènja, jerbo Gospodin koj je moguć, velike stvari dělova u meni. Luk. 1.

Poslě Isukèrsta, koj je početnik i temelj vère naše, koj je zalog i poručanstvo ufanja i srèće naše, koj je najsvetiji predmet ljubavi i pobožnosti naše; poslě Isukèrsta, komu kano pobèditelju grěha i smèrti, kano Odkupitelju i Spasitelju světa, kano Bogu i čověku u jednoj osobi neka bude slava, hvala i dika od svakog stvora na nebu i na zemlji uvěk věkah Amen; poslě Isukèrsta najpèrvo město u kraljestvu nebeskom, u cèrkvi božjoj, u sèrcu pravovèrnih zauzima blaž. D. Maria, majka Isukèrsta sina božjega, koju punim právom nazivamo zvězdom jutarnjom; jerbo kakogod zvězda jutarnja, u najvećoj sunca bližini baveć se, světlošću sunčanom sve ine zvězde daleko nadilazi, i najkrasnija města; tako i bl. D. Maria u najbližoj sunca věčitog, a to jest Boga, bližini nahodeć se iz neumèrlog tog izvora cèrpi najsjajniju světlost, najveće dostojanstvo, najplemenitiju slavu, najobilniju milost. Poznavši bl. D. Maria ona ljubavi i milosti božje otajstva, koja se na njoj i u njoj izpuniti imadoše, slavi i hvali u krotkoći i poniznosti duha svoga milosèrdje božje, i prorokuje, da će ju sva pokolènja čověčanska blaženom nazivati, jerbo Gospodin, veli ona, koj je moguć, velike stvari dělova u meni. Proročanstvo to premda od neznatne još za onda kćeri Izraelske, i u ono doba izrečeno, kadno kèršćanstvu na ovom světu ni traga ni glasa nebijaše; ipak evo već skoro 2000 god. od kada se sve većma i većma divnim někim načinom izpunjuje, dočim se svud na světu, gdě zastava sv. križa vlada, višeput na dan ori: zdrava Mario milosti puna, Gospodin s tobom, blagoslovljena ti medju ženami, i blagoslovljen plod utrobe tvoje Isus; dočim se od početka vère naše tja do današnjeg dana veličanstvene cèrkve i skupočeni oltari dižu na slavu i poštenje bl. D. Marie; dočim najslavniji govornici biser i drago kamenje rěči božje na slavu i uzveličanje bl. D. Marie u srědini pobožnog puka prosipaju; dočim najveće dèržave i kraljestva i sebe i puk svoj, i vladu svoju, i oružje svoje i blagostanje svoje pod velemožno okrilje b. D. Marie stavljaju; dočim pravovèrni puk od toliko stolětjah tja do današnjeg dana najvoli se uticati bl. D. Marii kano majki ljubavi, njoj se preporučivati kano vrutku milosti, njoj se zavětovati kano kraljici nebesah, nju pohadjati kano utočište grěšnikah. ***Blaženom će me nazvati sva pokolènja, jerbo Gospodin, koj je moguć, velike stvari dělova u meni.*** I ovi časi, koje sad u hramu božjem boravimo, slavi i poštenju bl. D. Marie osobitim někim načinom posvećeni; i ove slabe rěči koje sad iz ustih mojih slušate, slavu i poštenje bl. D. Marie osobitim někim načinom za predmet imaju, dočim vam navěšćuju onu svete majke cèrkve odluku, po kojoj od sele kano članak sv. vère smatrati se ima ono blaženstvo, ona osobita milost bl. D. Marie, krěpošću koje je ona u utrobi majke svoje svete Ane po ljubavi i zaslugah Sina svoga bez ljage grěha iztočnoga začeta. I to je uzrok zašto ju i mi danas osobitim někim načinom blaženom nazivamo; temelj pako blaženstva iste milosti, koju u neoskvèrnjenom začetju bl. D. Marie slavimo, jesu one velike stvari, koje je svemogući Bog u bl. D. Marii i po njoj dělovao. Milosti te u sebi zadèržuju i milost neoskvèrnjenog začetja B. D. Marie, i to je predmet današnjeg razmatranja našeg. — Blažena Majko božja, budući da su rěči moje samo slabi odziv onog proročanstva, koje si ti jednoč izustila, ***blaženom će me nazvati sva pokolènja, jerbo Gospodin, koji je moguć,***

Digitized by Google

velike stvari dělova u meni, zaoto daj da slaveć tebe Majko! dostojni ljubavi i milosti sina tvoga postanemo. Zdrava Mario. —

Najveća milost, koju Gospodin, koj je moguć u bl. D. Marii dělovaše, jest blaženo materinstvo njezino. Maria je Majka božja, to je ljubezni u Isusu! temelj i razlog sviuh milostih, koje od pèrvog časa tja do uznešenja svoga u nebesah primi iz rukuh božjih bl. D. Maria, to je temelj dakle i razlog one milosti koju u neoskvèrnjenom začetju B. D. Marie štujemo i slavimo. Maria je Majka božja, o imena svèrhu svakog imena, a milosti vèrhu svake milosti! o dostojanstva vèrhu svakog dostojanstva! Maria je Majka božja, ona je dakle po Duhu svetom začela i u svetoj utrobi svojoj 9 měsecih nosila onog, koj je početnik sviuh stvarih, koj sav svět na rukuh svojih nosi, i koj nebom i zemljom vlada. Maria je majka božja; ona je dakle porodila i světa poklonila onog, koj je Bog od Boga, světlost od světlosti, Bog pravi od Boga pravog, i koj u jedinstvu osobe Isukèrsta ujedno je kèrv od kèrvi njezine (Marie), tělo od těla Mariinog, bitje od bitja Mariinog. Maria je majka božja, ona je dakle u krilu svomu njegovala i svojima pèrsima odgojila onog, koj suncu i zvězdam světlost svoju, koji nebesima ures svoj, koj zemlji plodnost svoju, koj svakovèrstnom životu krěpost svoju poklanja. Maria je majka božja, ona je dakle odhranila onog, koj nas svekolike hranom nebeskih istinah u věri svojoj, kruhom i vinom božanstva i čověčanstva svoga u otajstvu ljubavi svoje hrani. Maria je majka božja, ona je dakle materinskom ljubavju i skèrbi na stazi života 33 god. pratila, i na oltaru sv. križa za grěhe světa žèrtvovala onog, kog život postade izvorom života našega, kog muka i smèrt postade cěnom odkupljenja našega, kog prolivena kèrv sveta postade vrutkom milosti i blaženstva našega. O blažena si doista, triput blažena Majko božja! jerbo G. koj je moguć, čudesa dělova u tebi i po tebi, čudesa, koja ni dokučiti nemožemo dok se u ovoj dolini od suzah nalazimo, dok nam pogled u kraljestvo dobrote i milosèrdja božjega zastiru kano guste magle svakdanji grěsi i opačine naše, slabosti i nemoći naše, prah i pepeo těla našeg, tamnica duha našeg; dok pogled u otajstva milosti božje kano tmasti oblaci zastiru požude naše za proměnjivimi dobri ovoga světa, pohlepa za častmi i odlikovanjem ljudih i velemožah, koji danas jesu sutra nisu. Tako je, tako! istom kad s ovoga světa preminuvši u pravu domovinu i obitalište naše prispijemo, kad světlošću nebeskom obasjani izpraznost i ništetnost dobarah ovoga světa podpunoma uvidimo, kad krěpošću svemogućnosti u nova stvorenja preobraženi cěl milosti božje i krasotu razkošja nebeskog podpunoma ućutili budemo, onda ćemo istom dokučiti veličanstvo i božanstvo milosti, kojim se u materinstvu božjem bl. D. Marie klanjamo; onda ćemo ugledati Majku božju najlěpšim nebesah uresom suncem i zvězdam ověnčanu; onda ćemo Majku božju gledati uzvišenu svèrhu svih sborovah andjeoskih, koji, dočim se klanjaju sinu božjemu, sědećemu ob desnu svemogućeg otca svoga, ujedno se i klanjaju Majki božjoj sědećoj ob desnu jedinorodjenog Sinka svoga, i koji slaveć i hvaleć upùćenje Boga, ujedno slave i hvale materinstvo Děvice: onda ćemo viděti majku božju, okruženu milioni svetih božjih, koji utočišću i posrědovanju njenom zahvaljuju suze svoje u pokori, opravdanje svoje u grěhu, uskrisenje svoje u smèrti, oslobodjenje svoje u napasti, utišènje svoje u patnji, ufanje svoje u sdvojenju, mir svoj u nepokoju, sréću svoju u nesréći, zdravlje svoje u bolesti, izobilje svoje u milosti, naprědak svoj u krěposti, blaženstvo svoje u nebesih. Onda ćemo viděti gdě jedinorodjeni Sin božji slaveć porodjenje svoje věčito u otcu svom, ujedno slavi i porodjenje svoje vrěmenito u majki svojoj, onda ćemo vidit, gdě Duh S. vezom ljubavi, koja je bitje njegovo, s otcem i Sinom sjedinjen ujedno i s blaženom D. M. vezom ljubavi zaručničke skopčan na uvěke ostaje. Ako je pako g. Bog toliku milost, koliko je materinstvo božje bl. D. Marii poklonio, kažite mi dragi moji! jel da moguće da joj je ikoju drugu milost, koju božanstveno sèrce njegovo zatvara, uskratio? jel da moguće da ju nije u času začetja njezina u utrobi majke svoje oslobodio od ljage grěha iztočnoga, da ju nije obranio od otrovnog žalca zmije paklene? jel da moguće, da je Bog ikad mèrzio na majku Sina svoga i zaručnicu Duha sv., košto bi na nju mèrziti morao, kad bi u času začetja svoga prokletstvo grěha i okove pakla na sebi nosila bila. Jelte da to i pomisliti uvrědjuje ćut sv. věre i pobožnosti naše? Jelte da se tom opire svom silom zdrav razum naš, i sèrca naša? cèrkva samom rukom božjom gradjena i uresom nebesah i bogatstvom sèrca božjega nakićena, cèrkva u kojoj Bog živi, Bog pravi stanovati imade, jelte da je i u početku svom sva lěpa i uresna, jelte da je i u temelju svom sva čvèrsta i neuzkolebiva biti morala? voćka samom rukom božjom sadjena, voćka koja krasotom svojom, i jedrinom svojom i plodnošću svojom sve ine voćke u vèrtu božjem daleko nadilazi, jelte da je i u žilju svome sva zdrava i plemenita, jel da je i u korenu svome sva sveta i noporočna biti morala? iliti da brez prilike govorim, jelte da je bl. D. Maria, budući

Digitized by Google

od věka za Majku božju odabrana, od pèrvog časa začetja svoga sva sveta i pravedna, sva plemenita i brez svake ljage grèha, sva lèpa biti morala?

(Konac slědi.)

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Dalje.)

Koli opasno oružje za našega Methoda, i njegovo svećenstvo bijaše taj list u rukuh lukavih neprijateljah njegovih. Al nam se s druge strane i ovdě, kô što svagdě, bělodano ukazuje, kolika je moć krěpostna i neporočna života; na koliko dèluju javne zasluge i na izkvarena, lukava i ponosita sèrca; na koliko kosnu se dušmani, ako ih uzmognemo ne samo popitati: tko će nas oběditi grěhom već i ukazat im děla naša, koja nitko činiti kadar nije, ako nije Bog s njimi! — Tako i zaslužna osoba Methoda ulijè svim strahopočitanje, te ih uzčuva od svakoga nasilja. Nù neprodjè mnogo vrěmena; te im se ov počitani takmac, živo ogledalo svetiteljskoga savèršenstva u bolji prestavi život.

Poslědnje naredbe, i smèrt brižljivoga vladike, vèrlo zanimivo i krasno opisuje staropan. legenda rěčmi: „Tako že vse viny (tužbe) otsèk ot vse strany, i usta mnogorěčnyh zagradi, tečenie že sverši, věru sobljud (obdèržav), čae (čekaje) pravednago věnca; i poneže tako ugodiv bogu vozljubljen byst, približati se načat (počelo) vrěme pokoj priati ot strasti (stradanja) i mnogih trudov mzdu (nagradu). V prosiša že i rekoša; koga čjueši (priznaješ) otće i učitelju čestnyj! v učenicěh svoih, da by ot učenja tvoego tebě nastolnik (naslědnik) byl? Pokaza že im edinago ot izvěstnyh učenîk svih, naricaemago (nazvanoga) Gorazdal, glagolja: sej jest vašeje zemlje svobod muž, naučen že dobrě v latinskye knigy, pravověren; to budi božia volja i vašja ljuby, jakože i moja. Sbravšem se že v cvětnuju nedělju vsem ljudem, v šed v cerkov i nemnogyj kaza, blagodětì Carja i knjazja i kliriki i ljudi vse, i rečè: Strěžete (stražite=custodite) mene děti! do tretiago dne. Jakože i byst. Svitajušću tretiemu dni, pročee rečè: V ruce tvoi gospodi dušuju moju vlagaju! .. Ušudže (razsudivši) že svi učenici i dostoiny čestie stvoriše i službu cèrkovuju latinsky i grečesky i slovensky, strebiša (žèrtvovahu) i položiša v sbornej cèrkvi. I priloži se k otcem svoim, patriarhom, prorokom i apostolom, učiteljem i mučenikom. Ljudie že, bezčislenny (nebrojeni) narod, sbrav se provožaahu (sprovadjahu), plačjušće se dobrago učitelja i pastirja, mužesk pol i ženesk, mali i velici, bogati i ubozi, svobodni i rabi, bdovica i siroty, stranni i tozemci, nedužni i zdravi, vsi bivšago vsjačesko vsěm, da vsě priobrět."

Koje godine umrô je naš slavni Apoštol? Polag Žitia sv. Methoda dne 6. travnja god. po stvorenju světa 6393, ili po narodjenju Isusa 885., dočim polag dodatka k lavovskom rukopisu žitia sv. Konstantina stopèrv slědeće godine: „i tako — veli — počì v gospodě v lěto šesttysušćno trista devet deset četvèrto" (6394—5508—886), Ova ista godina slědi iz Klementova životopisa, usléd kojega dodje Šimun na prestol bugarski sedam godinah po prognanju učenikah Methodovih iz Moravske; dakle 893—7=886. Za koj izmedju ovih datah da se odlučimo? Godini 885 ništa nestoji na putu, ako abstrahiramo od měseca; ali u travnju nemogaše umrěti, jer Stěpanova poslanica imala je biti pisana za života Methodova, a Stěpan nastupì pèrvostolje stoperv u rujnu iste godine: a věrovat nemožemo, da tečajem pol godine nebi mu bila njegova smèrt do ušiuh dopèrla.

Na veliku žalost čitavoga Slavenstva ostaje takodjè sakrito, gdě leže ostanci našega Mitropolite, dočim nam nije ni poznato ni město njegove stolice, ni „sborne cèrkve" (ecclesia synodalis), gdě ih razcviljeni učenici i tugujući narod sahranì. Nù nitko više nemisli, da bi bio, prognan iz Moravske u Rimu umrô, ili da se prestavì god. 910. ili kô što ini mišljahu 892. *)

S toga — ako isti čin sa někojìmi hyperkritici tajiti nećemo **) — nemogaše naš Methodčeskoga kněza Borivoja g. 894. okèrstiti, već věrovatno g. 874. *

* *

Kad se tělo izruči zemlji, odakle je uzeto, a duh povrati svome stvoritelju, obično se zaglavi pověstnica svakog pojedinca. Neumre on dakako

*) Sr. Wattenbacha l. 29. — Drobtince za leto 1853, str. XV.

**) Sr. Annales Pragenses kod Pertza (SS. III., 119.) „A. 894. — Hoc anno baptizatus est Borivoi, primus christianus in Boemia, cum uxore Ludmilla." — Zatim Cosmas veli: „Boriwoy primus dux baptizatus est a venerabili Methodio èpiscopo in Moravia, sub temporibus Arnolphi imperatoris et Zuatopluk eiusdem Moraviae regis." Na koliko se Kozma starijih spomenikah i pučkoga predavanja dèržaše, svaki može razsuditi iz njegovih vlastitih rèčih. „Annos autem dominicae incarnationis idcirco a temporibus Borivoy primi ducis catholici ordinare coepi, quia in initio hujus libri něc fingere volui, nec cronicam reperire potui, ut quando vel quibus gesta sint temporibus scirem." Kojim dakle právom može ga Dümmler potvoriti, da je on sám ime Methoda dodao? (sr. „De Bohemiae conditione Carolis imperantibus" — Lipsiač 1854, pag. 10.)

Digitized by Google

za svět, kô što misle panteistički mudraci, jer ostane i prěko groba članom čověčanstva, za koje pred prestoljem Višnjega, ako predanj dodje, vruće moli — no svět za njega umre; tè se ga jedino sěća kadkada koja pobožna dušica, ili turobna pěsan hrama božjega.

Rekoh obično — jer naši Apoštoli spadaju u broj onih redkih muževah, kojih prěkogrobna pověstnica bit će toli obširna, toli važna, kano i zaživotna, štono ju dosad na kratko nacèrtasmo. Više věkovah prodjè, nego li čověčanstvo njega i njegova brata htědè priznati za tolike dobročinitelje, kakovimi jamačno bijahu. A zašto? jer onaj isti demon, koj se za života naših Apoštolah u tabor njihovih odpornikah uvučè, podpaljivao je dotlè vatru, dok ju istina i pravdoljubje sasma neugasi, te se u tom opakom poslu tim revnijim ukazà, čim veće plodove stadè nositi njihovo dělo medj narodom, za koga oni življahu, i za koje on življaše i živi.

Za da nedodijamo štovanomu čitateljstvu, mi ćemo na kratko navesti někoje nacèrte, što se tiču sudbine panonske Metropolije, i slavenske liturgije.

Koncem života svoga, kako rekosmo, odredi si brižljivi vèrhovni pastir za naslědnika „pravověrna Gorazda," rodom Moravljana, věšta u latinskoj i slavenskoj knjizi. On bi bio jamačno revno svoga učitelja slědio, pověreno si stado od svake napasti božjom milošću sačuvao, da se nebi bila svalila nanj i na njegove učenike svakolika běsan zavidnih neprijateljah, kojom potakuti po svědočanstvu Klementova životopisca vikahu: „Uništimo Gorazda, jer da pustimo ovoga živiti, uzkèrsnuo bi nam Method!" Sada podignu progonstvo, štono mogahu podupirati istimi rěčmi pape Stěpana, ako ih zlo tumačiše. On bo u navedenom pismu nalože Svatopluku: „Contumaces autem et inobedientes .. ab ecclesiae gremio abjici sancimus, et a vestris finibus procul excludi percipimus." Svatopluk ih najprije na mir nagovaraše, al napokon, kad mu sav trud zalud bude, skloni se na stranku franačku; te buduć da si nije sám ruke okaljao, jer ga inače životopis sv. Klementa nebi izpričavao, pusti neprijatelje, da rade što im drago. Ovi pod svojim čelovodjom, novim Mitropolitom Vichingom napadnu na Methodove učenike, kojih polag rečenoga životopisca do 200 bijaše, te jih sa Gorazdom, Klementom, Lovrom, Naumom i Andjelarom pozatvaraju „a napokon vojnikom predadu, da ih za věke prěko Dunava odprate. .. Nù spovědnici Isukèrsta čeznuše za Bugarskom, nadajuć se, da će im Bugarska pokoj priskèrbiti. Ovdě se razidoše po božjoj volji, za da više stranah krugom evandjelja obsegnu." U Bugarskoj indi, koju im viša promisao za drugu domovinu odluči, počeše visoke svoje naměre oživotvarati, ovdě, gdě ih toli vladari (osobito junački Šimun), kano i narod revno podupirahu, uzcvatiše naskoro mnoge cèrkve, a imenito Velička, gdě često imenovani sv. Klement slavno vladikovaše.

Nedokučne u istinu su staze gospodnje! Upravtime, što ih nepravedna ruka iz Moravije protěrà, veličanstveno dělo sv. braće bude za Slavenstvo spašeno. Od sada bo budu Bugarska i dunavske pokrajine srědotočjem, odakle kèršćanstvo u Slavenah najveću podporu, snagu i sjajnost dobivaše. Ovdě bo u mnogobrojnih cèrkvah i samostanih uzgojivahu se revni blagověstitelji, koji uz věru kèršćansku nošahu takodjè liturgiju i književnost slavensku medj pobližnju braću živuću u Sèrbiji i Hèrvatskoj, a za sto godinah (okolo 988) i u Rusiju.

S druge strane kukavno ti bijaše u Moravskoj i Panoniji, gdě, neznaš, jedali više nutarnji ili spoljašnji neprijatelji běsnjahu. Arnulf laskao se Svatopluku, dok mu od potrěbe bijaše. Svatopluk i Slaveni najvećma ga podupirahu, da se posědne na němački prestol, s koga htědè zbaciti Karla debeloga, u istih Němcah inače odurnoga. Velikom silom dodjè na sabor triburski: „Arnulfus cum manu valida Noricorum et Sclavorum supervenit, et ei (Carolo) molestus efficitur;" na što bude u Frankfurtu (887.) za cara proglašen.

Několiko godinah kašnje (892) ponovi se staro neprijateljstvo medj Arnulfom i Svatoplukom. Pèrvi izmamì si Bratislava, te pozovne u pomoć podobro veliku četu Madjarah. Sad udari na Moravsku, te ju četiri tjedna plěni, dočim Svatopluk, nemogav odoliti tolikoj sili, iz tvèrdjave moradjaše gledati bědu svoje otačbine. Slědeće godine radi nemirah u Italiji sklopì Arnulf mir sa Svatoplukom.

Još prije negoli se boj započè, moradè Viching uteći iz Moravije, jer ga već na 2. rujna g. 893. nalazimo kano kancelara kod Arnulfa, svoga zaštitnika. Ovom prigodom věrovatno da se pokoji slavenski svećenik u Moravskoj pomeli, ili dodjè iz prěko Dunava, jer više od njih nalazimo ondě malo kašnje.

(Konac slědi)

Obraćenje pastora R. Haserta.

(Konac.)

Kad su u Boleslavi u mojoj obćini o mojoj oprostnoj poslanici doznali, udariše u plač i jadi-

Digitized by Google

kovanje. Ljudi rekoše: „„„Kad bi naš pastor umro bio, nebismo toliko žalostni bili.““ Mojoj ženi željahu smèrt, što bi bolje bilo, nego da bude i ona zavedena. Mnogi rekoše mi opetovano: „„„Da si bio medju sjedinjene ili reformirance ili makar k najgorjoj slědbi prešao; nebi nas bilo toliko sèrce bolělo, nego što si katolikom postao.““ Više veoma vèrnih rečè mi: „„„Da si bio pao u razbludničtvo ili brakolomstvo, to bismo bili laglje preboleli, nego što si od jedino spasonosne vère odpao.““ To je bilo upravo po luterski rečeno. Drugi veljahu mi: „„„Da bi moliti za me grèh bilo, jer sam sagrèšio proti duhu svetom.““ To je istinabog strašan sud, što su ga moji stari prijatelji nad menom izrekli, no ja sam uvidio, da im se nemože na ino. Katolik, akoprem Luterovo odmetničtvo i upornost napram staroj cèrkvi velikim grèhom imenuje, nemože ipak napréčac reći: da je Luter proti duhu sv. sagrèšio. Jer Luter zavadio se je najprije s kotrizi i živimi naměstnici sina čovèčjeg; a svaki grèh proti sinu čovèčjem može se oprostiti (Mat. 12, 31.), on je htio duha sv. slušati, no nije znao, gdě i kako ovaj učì. No Luteran ima uvěk (neposrědno) s duhom sv. posla, te je (u svojoj nutarnjosti o tom tobož) osiguran, da i kako u njem duh sv. děluje. Polag takova uvěrenja morahu me dakle moji prijatelji tako suditi.

Hasert položio je na 27. listopada g. 1852. u Vratislavi katoličko vèroizpovědanje. Al niti poslě ovoga čina nisu prestali vihri běsniti.

Njegovi luterski prijatelji čestitahu mu umah na žalostnoj budućnosti, bědi i nevolji, nebi li se povratio iz djavolskih mrèžah.

Mnogi, koji bijahu u gradu prezirani, radovahu se, da ipak nisu toliko zazirani, kao što Hasert.

Něka uboga gospoja, od svojega muža ostavljena a děcom nesrèćna, koja je mnogu milostinju od Haserta primila, rekla je njegovoj gospoji, da je ona ipak srětnija nego je ona sa svojim mužem (Hasertom). Ljudi, koji su od njega mnoga dobročinstva primili, idjahu mimo njega posve hladno mimo, neznajući je li bi ga odzdravili, kad ih je pozdravio. Jedan od njegovih někadašnjih susluzbenikah ustao je od stola, jer da s njim nije slobodno jesti. Drugi, došav u njegovu kuću odbio je ruku, koju mu je Hasert pružio, rekav, da je on samo njegovu gospoju došao posětit. Hasert im to nezaměra, jer to čine u svojem uvěrenju, te veli, da su isti Luterani takova što korili.

Něki od njegovih drugovah veljahu; „da još nikad nisu čuli, da bi se tako prepirali;“ drugi kazahu: „Ti si posve lud postao; već si tako lud obraz dobio, kao što ga svi katolici imaju.“ Na to opaža Hasert: „A Luterane opet kude svi tako nazvani prosvèćenjaci kao ludjake, jer vèruju ono, što oni za ludost smatraju.“

Njegova gospoja dobivaše s više stranah mnogo sažalnicah; on sám dobio je pisamah iz svih krajevah: iz Pruske, Saksonske, Turingah i iz Švajcarske, sva su glasila: „Sotonom zaslěpljen, duboko pao, nikad spašen.“ Něki luterski cèrkveni savětnik těšaše njegovu gospoju: Vaš suprug mogao bi jošte spašenim biti, kad bi se barem pred smèrtju pokajao radi svojega čina: no spašen samo vèrom, a ne s dobrimi děli!

Jedan od najljubeznijih listovah bijaše onaj, što ga je iz Rottenova iz Pomoranske dobio, gdě je někoč pastorom bio, i koj glasi ovako: „Ah, bijaše vrěme, ljubezni gospodine pastoru, ovdě u Rottenovu, gdě smo mi i Vi u najtěsnijem savezu ljubavi stajali; pa niste li i Vi medju nami srětni bili? Mi Vas nismo jošte niti dan danas zaboravili. Mi se uvěk o Vas s našom starom, iskrenom ljubavlju razgovaramo. Al ah, u ovaj mah sěćamo se s velikom žalošću iz Vas, pošto smo čuli, da ste od naše cèrkve odpali. Mi pitamo: Kako je to moguće, ipak moguće? S tim se naša stara ljubav nemože zadovoljiti. (Ovdě se razlažu dvojbe o sv. katoličkoj cèrkvi). Ah, sèrce nas veoma boli, pa bismo radi znati, što je tomu uzrok. Ah, da niste bili odviše blizo došli ka katoličkoj cèrkvi, nemislimo, da bi Vas bila toliko sapela; no u vrěme borbe padoste. O jeda li bi Vam Gospod Isus otvorene oči dao, da biste uviděli, jeda li nije to jaka obsěna sotone. Ah nam je istina, kao drago, da nebiste ništa s nami posla imali; no naša stara ljubav — a mi ćemo Boga moliti, da ona neprestaje za Vas plamtiti, pa tako nećemo nikada prestati za Vas moliti i za Vami vapiti.“ U Rottenovu. Podp. predstojnik i više članovah.

Napram ovoj sažalnici stoji u debeloj oprěci (kontrast) slědeća poslanica, koju napisà Hasertu něki njegov od mladosti prijatelj, licencijat, učeni sastavitelj više spisovah i evangelički propovědnik. To je ono pismo, što je sudačkom odlukom u Hasertovu dělu cèrnilom zamèrljano i izbrisano. S velikim naporom moći je ipak nèšto iztući, što je dovoljno, da nam označi sud i mišljenje učenoga gospodina. Ovaj piše: „To li je dakle cilj i svèrha tvoje pomame! Sastavljeni iz lažih i varakah Babel, gdě je obožavanje čověka (to se može bolje reći o Heglovcih) pod imenom kèršćanske cèrkve najsramotnijem načinom oltare sagradilo i pèrvu kèršćansku zapověd: „neimaj tudjih bogovah, sramotno pod noge bacilo!

Digitized by Google

Onaj Laži-Rim, gdě se grěšan čovĕk na město Boga u svetinju stavlja i zahtĕva, da ga svĕt kao nepogrěšivo vrělo istine i kao izpliv svega blaženstva ovdě i tamo štuje, da se, klanjajući mu se, pred njim na zemlju baca, te ga na město Boga za Gospodina i Spasitelja slĕpo slědi, da njemu zapostavi slovo božje, razum i apoštole, da jedino na njegove izrĕke prisiže itd. Tamo dakle hoćeš i Ti da se okreneš? I Ti hoćeš da tamo ideš nesrětniče i da se město velikomu Bogu malomu bolvanu klanjati pomogneš? Ti, sin plemenite, velike (valjda odkad je reformirana?) Němačke, hoćeš da budeš rob i sluga gospodstva, kojim Rim gospoduje nad narodi i ugnjetava duhove. Ajde dakle tamo, kamo te tvoj izopačeni, od vlastitoga stabla i kĕrvi odpali pomamljeni duh tĕra, napuni měru svojega fanatizma! Proklinjaj svojega otca, proklinjaj si mater, koje si pĕrsa sisao" itd. (Hasert kaže na to: „S ovakovimi lažmi, dobro se sĕćam, strašili su me, dok sam jošte dĕtetom bio. One izlaze od otca lažih, koj je božje carstvo i blaženu istinu cĕrnimi strašili zakrio). „Ja jesam, i ostajem evangelički Němac; ja znadem, na kojoj pećini mogu sigurno stajati. Ja hoću da svojemu Gospodu vĕrno dĕržim prisegu. Jao onomu, koji svete prisege prekĕršuju (n. p. Luter i njegovi privĕrženici)! Ja nesudim, Bog će Te sám suditi; samo prijatelji već nismo — naše prijateljstvo je za vazda prekinuto." Něki Hasertov rodjak pisaše mu: „Bog me čuvaj, da nebudem papinac ili rimljan, ili da se odsad zovem rodjakom kojega rimljana, uzmi dakle, ako je moguće, kad prestupiš, kakovo drugo ime." — Něki stari, mili prijatelj i cĕrkveni savětnik pisaše mu: „Ljubezni brate! Tako Te jošte imenujem, nadajući se da ćeš se natrag povratiti. Jer ako ostaneš na nastupljenom putu, zabranit će Ti na skoro doslědnost da me tako imenuješ, a niti ćeš htěti da Te tako zovem." Na ovo pismo odgovorio je Hasert, kako je kao katolik odgovoriti morao: „Veliki učitelj naše cĕrkve, sveti Augustin, piše nam ovako: „„„Mnogi, što su u odtĕrgnutih od Isusova tĕla slědbah, jesu duhom s nami jedno i spadaju ka katoličkoj cĕrkvi, pa ih gĕrlimo u duhu kao braću, te žalimo, što nisu i tĕlom s nami jedno, te su s toga lišeni podpunog uživanja milostnih srĕdstvah i svetih otajstvah."" Ja dakle neću nikad prestati bratom Te zvati, tako kao što ni o tvojem blaženstvu nedvojim. No ako Ti misliš, da mi sbog poslušnosti pram svojemu družtvu i sbog doslědnosti svojega načela bratinski naslov uzkratiti moraš: onda Ti toga zaměriti nemogu, premda ću znak ljubavi, što sam ga mnogo godinah uživao, sa žalošću stradati."

Cĕrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 17. o. m. otvorio je preč. g. kanonik Luka Petrović u 8 satih s jutra sa svetom službom božjom a u večer govorom u kapelici sv. križa u stolnoj cĕrkvi pobožnost presv. Isusova sĕrca. Večernja služba božja ovĕršuje se za cĕlih osam danah. Pobožnog puka — s velike strane članovah družtva — sakupilo se je bilo u velikom broju, pa i večernju pobožnost marljivo polazi.

— Dne 19. povratio se je preuzv. g. nadbiskup iz svojeg apoštolskog puta uz zvonjenje svih zvonovah u povoljnom zdravlju u svoju stolicu; a s jutra istoga dana krenuo je presv. likopoljski biskup, preč. g. Ivan Kralj u istom sv. poslu u stubičko okružje.

M. T. — U Djakovu svĕršetkom svibnja 1855. (Dop.) Ako Vam još drugi tko nije ništa javio, a ono primite i odovud evo jedva već jedanput od mene štogod o svečanostih, o kojih ste s někojih drugih stranah u svom listu izvĕšća primili. Ako ću Vam iskreno kazat, nedopada se ni meni, ni mnogoj drugoj braći našoj, a pomljivim lista Vašeg čitateljem, štono u jednom broju rekoste, da nemožete sva opisivanja u list primati, koja Vam se šalju o tom: kako je gdi po domovini i narodu našem proglašen radostni onaj zaključak o neoskvĕrnjenom začetju majke božje. Mi mislimo, o čem je vrĕme govorit, o onom se i nemože tako bĕrzo odviše kazat. Nevelim da su se za to svečanosti obdĕržavale, samo da se o njih piše i govori; al ipak lĕpo bi bilo da jedini naš ovaj cĕrkveni list danas sutra više spomenikah te našem narodu mile svetkovine kasnom potomstvu uzdĕrži i sačuva, makar za někoje vrĕme u drugih stvarih i predmetih i manje u sebi sadĕržavao. *) Nu već kako bilo da bilo, ja molim ipak, da, o čem ste davno već prestali s drugud javljati, neodbacite ovoga glasa odovud, buduć je i onako, kako mi se čini, jedan jedini s ovih dolnjih krajevah.

Prije nego progovorim o svetkovini spomenutog već odsele svete věre članka, imam Vam do znanja stavit, da smo několiko danah prije toga drugu něku svečanost ovdě obdĕržavali. Puni su bivali svi dnevnici, ma koje boje i ćudi a i putem našeg katoličkog lista razglašeno je: kako je sveti otac u Rimu dne 12. travnja t. g. u pogibelji bio, al i kako je skupa s onolikim množtvom po božjoj providnosti i majke božje obrambi sačuvan i oslobodjen. Nuto na tom velikom

*) Mi smo opet kod više prigodah izkusili, da se mnogim čitateljem upravo nedopada, ako se iste svečanosti neprestano opisuju; pa s toga, napomenuv několiko svečanijih i prije dobljenih, odustasmo od dalnjeg opisavanja. — Naši čitatelji i dopisatelji će nam oprostiti, ako ovdě primetnemo, da toli u naših, koli u susědnih biskupijah mine mnoga svečanost i mnogi pojav u cĕrkvenom životu, koj bi zaslužio da se obĕlodani, sa kod občinkih svečanostih imademo dopisah, da ih svih niti upotrĕbiti nemožemo. Osobito pastoralna věćanja, koja su sad otvorena, pružala bi obilna gradiva. Ur.

Digitized by Google

dobročinstvu, i na tom sjajnom dokazu božje milosti i majkine ljubavi, dne 24. istog měseca, licem na Gjurgjevo, zahvalismo se mi u ovdašnjoj stolnoj cèrkvi sa službom božjom i običnom zahvalnom pěsmom. Svetu misu odpěvao je sám naš presvětli g. biskup uz asistenciju mnogobrojnog višeg i nižeg svećenstva, pobožnog puka bijaše množina pri službi božjoj, buduć je to u nedělju prije toga objavljeno bilo, a i Gjurgjev dan je našemu narodu mil i drag godovnjak, pa za to dvostruko mu ova pobožnost ugodna bijaše. I doisto tvèrditi možemo: da ni u samom Rimu zahvalnost ova iskrenija nije biti mogla, niti je vrùća želja ova: da bi dragi Bog onog cèrkvi svojoj i u napréd desnicom svojom štitio i dugo srětna i zdrava uzdèržao, kog je tako čudnovatim načinom od onake pogibelji milostivo oslobodio! —

Što se druge svečanosti tiče, t. j. proglašenja spomenutog rimsko-saborskog zaključka, ta se je i kod nas, ko i tamo u Zagrebu dne 29. travnja t. j. u III. nedělju po uskèrsu obdèržavala. Još u subotu na večer obznanjena je ta svetkovina podužim zvonjenjem, i razsvětljenjem cělog ovog města, kojom prigodom opazit si mogao na prozorih, il na drugih sgodnih městih izmetnutih slikah bl. D. M. okruženih gorućimi svěćami i nakićenih cvěćem, kako takodjer i prozrakah s nadpisi istu svečanost naznačujućimi, od kojih ću spomenut samo dva na ovdašnjem sěmeništu postavljena, i to onaj na velikom pročelnom prozoru sěmenišne cèrkve, neoskvernjenoj gospi i onak posvećene, imade ovaj napis, izvadjen iz cèrkvene kod nas pod imenom „Vinac“ poznane pěsmarice:

„Začetje prečisto mi tvoje štujemo, o Mario!
Jere mi to isto od cèrkve čujemo.“

Onaj pako, koj bijaše na prozoru od jedne sobe s druge strane, postavljen bio je ovim nadpisom iz iste pěsmarice uzetim nakićen:

„Zdrava budi Maria prejasna zornice,
Istočnog bez griha začeta Divice!“

Na oba prozraka bila je umětno trudom mladih sěmenišnih pitomacah uvèršćena slika neoskvèrnjene majke božje.

U samu nedělju dèržao je službu božju, t. j. i svetu misu i krasan sveti govor sám presvětli g. biskup. Ja Vam evo isti ovaj govor prilažem, ako bi ga možda u katoličkom listu priobćiti hotěli. —

Ista svečanost taj dan dèržana je i po cěloj našoj biskupiji i to, kako smo iz izvěšćah dotičnih razabrali s velikim i revnim učastjem kako pravovèrnog puka, tako i městnih, kako gradjanskih, tako i vojničkih oblastih. Ovdě u stolnom městu zaključena je svečanost tek u IV. nedělju po uskèrsu običajnim načinom.

Govoreć o ovoj svetkovini nemogu propustit da Vam nenapomenem, kako je po Giornalu di Roma, i po poslanom mi privatnom izvěšću, ista svečanost u narodnoj našoj cèrkvi sv. Jeronima u Rimu obavljena. I ja Vas molim, premda Vam ovo pokasno šaljem, a i tamošnji našinci žele, da bi slědećem kratkom opisu u svom listu město ustupili. Dakle:

Najprije je ista svečanost, u tiskarni apoštolske kamere izišavšim i njih Eminenciom kardinalom Patrizi-em, naměstnikom svetog otca u biskupiji rimskoj podpisanim talijanskim pozivom pod imenom „Invito sagro“ tim obznanjena: da će se 15. 16. i 17. travnja u rečenoj našoj cèrkvi obdèržavati, i da je sveti otac iz osobite svoje prama majki božjoj pobožnosti udostojao se svim onim odpuštenje od 7 godinah poděliti, koji bi ona tri dana istu cèrkvu polazili, i na odluku svetog otca molitve svoje Bogu slali; kako takodjer i podpuno oproštenje onim, koji bi ma kog od onih danah čisto se izpovědili i pričestili, te spomenutu cèrkvu polazeć dotične molitve svèršivali. Za to bijaše takodjer neizměrno množtvo pobožnog puka svakiput, prije i po pódne, pače neprestano u cèrkvi. Al i cèrkva je bila, i onak jedna od najlěpših u svetom gradu, buduć prije 2 godine velikim troškom popravljena i umětnički novo naslikana, toj radostnoj svečanosti sasvim prikladno izkićena i razsvětljena, k čemu su osim narodne naše tamo skupštine i kaptola mnoge takodjer uzvišene osobe znamenito doprinèle, izmedju kojih imenujemo samo njih Eminencie kardinale Della Genga, kao iste cèrkve naslovnog (titolare) i Schwarcenberga, kano iste naše skupštine pokrovitelja (Protettore della Congregazione illyrica); i njih preuzvišenost gospodina monsignora de Silvestria, kao Primiceria iste skupštine. — Službe božje obdèržavane su kako prije, tako i po pódne, i to:

Pèrvi dan pěvao je veliku misu uz dotičnu asistenciju, sam ondašnjeg našeg narodnog kaptola nadstojnik, ili arciprete, prečastni g. Ante Kallebotta, a sveto govorenje dèržao je prečastni g. kanonik Giorgi, podupravitelj sěmeništa Piinog, t. j. zametnutog po sadašnjem sv. Otcu u Rimu. Drugi dan govorio je svečanu sv. misu presvětli gospodin Bogdanović, Dubrovčanin, biskup europski (in partibus) i naměstnik apoštolski u Skopju, pri kojoj svetoj misi dotična poslanica apoštolska i evangjelje i u narodnom je našem jeziku pěvano, nakon kojeg isti naš domorodac u narodnom jeziku slavu blažene majke božje pred sabranimi ne samo svojimi sunarodnici, nego i nebrojnimi inostranci navěšćivao. Po pódne istog dneva imao je govor talijanski otac Josip Gioja, od družbe Isusove, profesor čudorednog bogoslovja. Poslědnji dan služio je svetu misu presvětli g. Ivan kèrst. Rosani, biskup eritrejski (in partibus) bivši nègda duže vrěmena profesorom u gimnaziji dubrovačkoj, i za to veliki našeg naroda ljubitelj i zagovoritelj; a po pódne treći talijanski govor dèržao je otac Luigi da Trento, Kapucin. Svaku večer davan je bio svečani blagoslov sa presvetim oltarskim sakramentom, i to pèrvu večer po spomenutom samom naměstniku svetog otca, kardinalu Patrizii, drugu po kardinalu

Digitized by Google

i arcibiskupu pražkom Schwarzenbergu, a poslědnju po kardinalu Della Genga. Koj poslědnji dan bile su razděljivane zadužbine i darovi medju siromake, a ponajviše od naroda našeg. Svaki od ova tri dana obdèržavana je bila takodjer liturgija i po iztočnom obredu i to od poznatog čitateljem katoličkog našeg lista rusinskog svećenika Hipolita Terleckog, upravitelja slavjanskog sěmeništa u Parizu, koj se je baš u ono vrěme u Rimu bavio. Nadpis na pročelju cèrkve, koja nam u glavnoj jednoj ulici, tik rěke Tibera leži, ovaj je bio naměšćen:

Mariae Virgini
Gratia apud Deum, et Gloria singulari
Immaculatam Conceptionem, Luce fidei notam,
Gratulantes Canonici et sodales Illirici
Festos honores in triduum offerunt.
Susceptura Tuos adsis pia Mater honores
Auxilioque juva, qui tua sacra colunt!"

Iz Beča. Nj. em. kardinal-nuncius Viale Prèla otišao je početkom lipnja takodjer k slavnosti, na uspomenu sv. Bonifacia priredjenoj u Fuldu.

Iz Pešte. Ovdě je od družtva sv. Stěpana na staroslavenskom jeziku izdana i po biskupijah gèrčkosjedinjene cèrkve razaslana papinska bulla o neoskvèrnutom začetju bl. D. Marie.

Iz Rima, 30. svibnja. Sveti otac primi prejasnoga nadvojvodu Ferdinanda, uzvišeni ogranak pobožne carske kuće s najvećim odlikovanjem. Na duhovski ponedèljak primio je nadvojvoda u papinskoj domaćoj kapelici s dirajućom u sèrce pobožnošću iz rukuh sv. otca presveto otajstvo. Suze od radosti titrahu na očiuh vèrhovnog pastira cèrkve. Sveti otac odvede zatim ljubljenog princa u svoj stan, te je tu zajedno s njegovom c. k. visosti uzeo zajutrak. — Medju umětnici, koji su se u izradjenju osnove za votivnu cèrkvu u Beču natěcali, stekao je pobědu obitavajući u Rimu 27 godišnji bečlija Förstl. U prosudjivanju odlučila je najvećma izreka njegova veličanstva, kralja Ljudevita.

Iz Pariza. Pèrvi svez ostavljenih od Lamennaisa dělah izišao je na světlo, izdan po jednom od prijašnjih sudělacah na „Nationalu" g. Forguesa, koj piše pod imenom Old Niek. Ovaj pèrvi svez sadèržuje pèrvi svez Danteove božanske komedije, prevedene od sastavitelja rěčih paroles d'un Croyant, i propraćene čudnim uvodom. Slědeći svezi — bit će tri sveza skupa — sadèržavat će, kako kažu, zapisnike iz Louis Filipove vlade, poimence iz travanjske parnice, kao što takodjer više dopisah tako sa svojimi starimi prijatelji, Montalembertom, Vitrollesom, Lacordairom i Berryer-om, kao što i sa svojimi novijimi političkimi ortaci, kao što su Beranger, Arago i Cavaignac.

Iz Beyruta. měs. svib. Prije několiko danah pala je ovdě žèrtvom svojega revnovanja jedna od naših milosèrdnih sestarah. Na sprovodu bijaše velika množina puka, pa smo pèrvi put opet u Siriji viděli gdě su križ pred latinskimi svećenici nosili, a turski vojnici s puškami na rukah slědili. Emir-Bey ne samo da je jedno oddělenje vojnikah poslao, nego se je i sam sprovodu pridružio.

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

Postao je:

Gosp. Celigoj Antun, novljanski kapelan u Vinodolu, upraviteljem na Turkih.

Preměšteni su:

Gosp. Dobrovac Antun, upravitelj u Širokoj-Kuli, kao takov na Brod;
„ Soić Miho, župnik na Brodu, za upravitelja u Široku-Kulu;
„ Tičac Miho, duh. pomoćnik iz dolnjeg Pazarišća, u Sinac;
„ Sekulja Vicko, duh. pomoćnik iz Sinca, u Novi.

Preminuli su:

Gosp. Burić Miho, župnik na Turkih;
„ Saftić Miho, začast. kanonik skupne rěčke cèrkve izsluženi ravnatelj i katecheta početnih učionah rěčkih, ujedno preparandah profesor;
„ Britvac Věkoslav, kapelan u Rakovcu;
„ Kargačin Josip, župnik u Lokvah;
„ Bačić Ivan, zač. kanonik modruški, izsl. katecheta učione děvojačke i nastojnik duvnah reda sv. Benedikta.

Poziv na Predplatu.

Koncem tekućega měseca zaglavljuje se pèrvo pólětje „**zagrebačkog katoličkg lista**"; umoljavaju se dakle p. n. gg. predbrojitelji, da se požure s predplatom za drugo pólětje.

Za predusresti možebitni gubitak brojevah, bit ćemo prisiljeni, lanjskim izkustvom naučeni, umah pèrve brojeve lista obustaviti, ako nam od predbrojiteljah nikakov glas nestigne. S toga molimo onu gospodu, koja možda neimaju sgodne prilike, da novce pošalju, da nam barem jave, je li misle i na dalje predbrojitelji ostati.

Uredničtvo.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 26. — TEČAJ VI. U SUBOTU 30. LIPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Ćena mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. Kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Govor presvětl. g. biskupa djakovačkog u stolnoj svojoj cèrkvi dne 29. travnja 1855.

Blaženom će me nazvati svaka pokolènja, jerbo Gospodin koj je moguć, velike stvari dělova u meni. Luk. 1.

(Konac)

Osim materinstva božjeg primi bl. D. Maria i ine velike milosti od Gospodina, koj je moguć, milosti, koje se kano potočići něki iz izvora ljubavi i milosèrdja božjeg po raznih stazah života Marinog razlěvaju, i koje jurve nedvojbeni predmet sv. věre čineć jasno nam pokazuju, da bl. D. Maria nikad zakonu grěha iztočnoga podvèržena nije bila, o čem da se osvědočimo dosta je ako zakone grěha iztočnoga, po kojem vàs svět živi, prispodobimo sa zakonom milosti, po kojem je bl. D. Maria živila. Od kako je polag udesa grěha odsuda vèrhu žene izrečena: jerbo si sagrěšila, pače jerbo si muža svoga na grèh navela, u trudu i boli ćeš vazda radjati děcu svoju, od tog doba doista svaka žena u trudu i boli i svakovèrstnoj nezgodi radja děcu svoju, sve su u tom obziru brez iznimke jednom zakonu grěha podvèržene, bogata kao i siromašna, ugledna kao i neugledna, carica kao i prosta. Jedna je samo jedina, koja po nauku sv. majke cèrkve ne običnim načinom, nego Duhom sv. obasjana zače dětešce svoje, jedna je samo jedina, koja blagoslovljeni plod utrobe svoje brez ikakvog truda i boli, brez ikakve nevolje i nezgode porodi; jedna je samo jedina, koja začetjem i porodom svojim svetost i nevinost svoju, neoskvèrnjenost i děvičanstvo svoje neizgubi, ah! prosti Bože! što rekoh neizgubi, kad bi po sv. volji i nauku tvome kazati imao: koja začetjem i porodom svojim svetost svoju, nevinost svoju, děvičanstvo svoje za uvěk potvèrdi, okrěpi, ustanovi, postavši po tom kraljicom děvicah i utočišćem onih izabranih dušah, koje premda u pùti žive, ipak poželjenja pùti nepoznaju, i za jedinog zaručnika svoga sina božjeg odaberu, koga po nauku sv. Ivana svuda slědom u nebesih slěde. A ta jedna jedina jest bl. D. Maria, koju sv. otci u tom obziru punim právom prispodabljaju kćeri Izraela Ester zvanoj, koja je puk Izraelski od gnjeva Amana oslobodila, i od koje pisano stoji: zakon, komu svi prinadleže, za te nije načinjen. Ester ta, koja pokolènje čověčansko od gnjega i sèrditosti božje oslobodi, jest bl. D. Maria, majka božja, koja buduć da nije po zakonu grěha iztočnoga začela i rodila, zato brez dvojbe niti nije u času začetja svoga otrov grěha ućutila.

Drugi zakon i poslědica grěha iztočnoga jest slabost i skvarenost naša duševna. Od kako je Adam sagrěšio, svi ljudi, premda po vodi i Duhu sv. preporodjeni, kolěvku ipak smèrti svoje u utrobi svojoj nose; svaki oséća slabost pùti svoje i pohlepu na sve ono, što je zlo, na sve ono, što je zabranjeno, svaki sv. Pavlom Apoštolom oséća zakon u grudih svojih, koj se protivi zakonu duha i svěsti svoje, svaki i najpravedniji u strahu i dèrhtanju děluje spasenje svoje, nijedan bo nezna za cělo: da li je u očiuh božjih milosti ili pedepse vrědan; od kako je Adam sagrěšio nijednog nije, makar i najsvetijeg, koj nebi na dan sedam putih posèrnuo, a koj bi to tajio, lagao bi, i suprotivio bi se svěsti svojoj. Samo je jedno jedino stvorenje, u kom je vazda tělo duhu, duh pako Bogu podložan bio; samo je jedno jedino stvorenje, koje osobitim dobrote i milosèrdja božjega darom tečajem cělog života svoga proti svakom i najmanjem grěhu obezbědjeno ostade; samo je jedno jedino stvorenje, koje nikad nikakve borbe u sebi, nikakve pohlepe na grèh neoćuti, samo je jedno jedino stvorenje, koje svitu duše svoje běliju od sněga, sjajniju od zvěz-

Digitized by Google

dah nigda niti sênom grêha neokalja; a to stvorenje jest bl. D. Maria, koju zato sv. mati cèrkva ogledalom pravde i světlosti zove, koju zato sv. otci prispodabljaju onom čudnovatom gèrmu, kog je Mojsia na gori Sinai uslěd vatre zelena i zdrava ugledao, rekavši sam sebi: idem da vidim čudo, kako vatra gèrmu naškoditi nemože. Gèrm taj, na kom se krěpost vatre razbija, jest bl. D. Maria, koja, premda iz istog mutnog izvora proističe, iz kog i mi, premda se u istom pokvarenom světu nahodjaše u kom i mi, premda od iztog okuženog zraka življaše, od kog i mi; premda se u istoj grêha vatri nalaziaše, u kojoj i mi, ipak joj vatra ta ništa naškoditi nemogaše, očevidnim dokazom, da ona od pèrvog časa začetja svoga zakonu grêha iztočnoga podvèržena nije bila.

Treći zakon i poslědica grêha iztočnoga jest smèrt; jerbo si sagrěšio, umèrt ćeš i ti i žena tvoja, od tog doba baština sviuh ljudih jesu razne bolesti na poslědku pako gorki kalež smèrti, koga svaki izpiti mora. Milioni i milioni ljudih, koje je zemlja nosila, uslěd tog zakona grêha sad u tavnom grobu počivaju; što smo mi sad, to su oni nêgda bili, što su oni sad, to ćemo mi svi prije ili poslě hranom cèrvih i mravih postati, prije ili poslě u prah i pepeo imamo se obratiti, svaki korak, kog na ovom světu učinimo, jest korak grobu našemu, a cèrkva ova, koja nas sad zatvara, živa je slika i prilika onog tavnog groba, koj će nas do poslědnjeg dana zatvarati dok milošću uskèrsnuća ponovljeni i za kraljestvo neumèrlosti usposobljeni nebudemo. Svi smo, svi brez iznimke tomu zakonu grêha podvèrženi; samo je bl. D. Maria od tog zakona prosta ostala, da ju sveti otci u tom obziru punim pravom ladjom Noemovom nazivaju, koja u obćem světa brodolomju spašena ostade. Sama je ona tiho i mirno brez ikakve boli i gorkosti na rukuh Apoštelah s ovog světa preminula, samo njezino sveto tělo buduć nikad na sebi ljage grêha nosilo nije, plěnom trulosti i prahom cèrvih nije postalo, nego odmah po Andjelih božjih u nebesa uznešeno, slavu i diku vèrhu svih stvorenjah uživa, tako da se preminutje njezino smèrtju u običnom smislu nazvati nesmě, nego uznešenjem u nebesah, kóšto to osobitom svetkovinom slavi sveta majka cèrkva. Iz čeg svega samo po sebi slědi, da, kakogod je Isus krěpošću bitja svoga božantvenog bezgrěšan bio, tako je i poljubljena majka njegova, krěpošću milosti njegove od pèrvog časa začetja svoga i vazda brez grêha bila. To su ljubezni u Isusu one velike stvari, koje je Gospodin, koj je moguć, u bl. D. Marii dělovao, i sbog kojih ju danas nazivamo blaženom i brez grêha iztočnoga začetom. Istina dakle ta početak svoj ima u ovoj odluki božjoj, po kojoj je bl. D. Mariu od věka za majku sina svoga izabrao, i zemlji navěstio, da će ona glavu zmije paklene satèrti. Od tog časa svi Proroci i svi zakoni istinu tu navěšćuju tja do Andjela Gabriela, koj bl. D. Mariu zove milosti punom, tja do Elizabethe, koja ju zove blagosovljenom medju ženami; od tog časa neoskvèrnjeno začetje bl. D. Marie navěšćuje cèrkva božja, dočim ju u molitvah svojih naziva ogledalom pravde, utočišćem grěšnikah, kraljicom nebesah, stolicom mudrosti, škrinjom zakona, ružicom duhovnom, kućom zlatnom, ključem nebeskim, zvězdom jutarnjom, i dočim je začetje njeno kanoti predmetom osobite svetkovine učinila; od tog doba nam neoskvèrnjeno začetje pripovědaju svi sv. otci počamši od Efrema Syra, koj ju zove ogledalom i suncem lèpote, koje nigda ni najmanja ljaga oskvèrnula nije, tja do sv. Augustina, koj ju od svakog grêha na pose pako od iztočnog prostom proglašuje; od sv. Augustina tja do sabora tridentinskog, koj u istom predmetu rěči sv. Augustina ponavlja; od sabora tridentinskog tja do današnjih vrěmenah, u kojih se sbi čudo još do sada nevidjeno; na poziv naime naměstnika Isusovog na zemlji, na poziv vèrhovnog sviuh pravověrnih Pastira i otca Pape Pia IX. pohiti sa sviuh stranah světa više od 200 biskupah u Rim, ter upitani, da li bi se ovo pobožno mnênje, kojim priznajemo da je bl. D. Maria u utrobi majke svoje brez ljage grêha iztočnoga začeta, na čast i dostojanstvo članka sv. věre uzvisiti imalo? upitani: koja je u tom obziru želja pravověrnih, brigi njihovoj izručenih? jednim glasom odgovoriše: tako je, tako věrujemo, to je obća želja i naša i pravověrnih naših! Oni pako biskupi, koji u Rimu prisutni biti nemogoše pismeno u istom duhu odgovoriše i istini svetoj svědočanstvo dadoše. Na što sv. otac, kojeg rěč jest rěč sv. Petra, kojeg odluka jest odluka Isusa, kojeg zapověd jest zapověd Boga, kojoj se svi pokoriti imadu, izreče: Neoskvèrnjeno začetje bl. D. Marie u utrobi majke svoje neka dakle bude članak sv. věre, koga svi koliki věrovati imadu, koji spašeni biti žele! Majka pako božja dopadnost svoju nad činom tim pokaza očevidnim ljubavi i mogućtva svog dokazom, kojim je sv. otca skupa sa mnogobrojnom pratnjom svojom, u kojoj tri cèrkvena dostojanstvenika našeg carstva bijahu, kardinal naime arcibiskup pražki, arcibiskup bečki, i biskup veronezki, od očevidne smèrti oslobodila, zašto hvalu Bogu i majki božjoj někoj dan pri žèrtveniku božjem dadosmo. Izišao naime sv. otac u samostan sv. Agnese izvan Rima, obědovaše ondě s gostmi svojimi, a

Digitized by Google

poslě oběda po primĕru Onog, kog na ovom svĕtu zastupa, pusti k sebi pristupiti pitomce od razširenja sv. vĕre, kad al se na jedanput nuz gromovitu pucnjavu provali tavan pod njimi, i svikolici u dolnji pod padoše strahovitim zida i kamenja razvalinami obasuti tako, da po naravnom stvari tečaju ne samo jedan ili drugi, nego svi grob svoj tu najti bi imali, da ih nije Bog dragi po posrĕdovanju Majke božje štitom desnice svoje obranio i spasio, to je jedno dušno mnĕnje sviuh, koji sad podĕrtine te promatraju. Čudom tim ujedno pokazat htĕde Bog, da kó što je to i vazda bilo, da i današnji svĕt u neizmĕrnom zlu, koje ga od svud tišti, u ratu koj skoro svuda bĕsni, u koleri, koja na sve strane neizmĕrne žĕrtve kosi, u gladu i nevolji, koja skoro svuda vlada, samo u krilu sv. vĕre, samo u sĕrcu i ljubavi Spasitelja našega, samo u utočištu i posrĕdovanju bl. D. M. lĕk svoj najti more. —

Naša je medjutim dužnost ljubezni u Isusu! da istinu tu neoskvĕrnjenog začetja bl. D. Marie cĕlom dušom i sĕrcem prigĕrlimo i čistoćom života svoga osvĕdočimo; naša je dužnost, da pobožnost i pouzdanje svoje prama Majki božjoj i ljubav svoju prama sinu božjemu odsele podvostručimo; mi imamo, promatrajuć neoskvĕrnjeno začetje bl. D. Marie neoskvĕrnjenimi se vazda od grĕha sačuvati, milost božju, koju u svetom kĕrštćenju primismo, vazda uzmnožavati i u krĕposti svakovĕrstnoj vazda naprĕdovati, ter tako se obećanjah Isusovih dostojnimi učiniti. O Mario majko božja, po milosti i zaslugah sina svoga brez ljage grĕha iztočnoga začeta, moli za nas sada i u vrĕme smĕrti naše. Amen.

Slavi slavenskih Apoštolah na njihov blagdan.

Od Fr. R. — u Beču.

(Konac.)

Godine 894. umrè Svatopluk „rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus et ingenio calidissimus.“ (Regino). S njime padè slava imena moravsko-panonskoga, koje se bijaše ukazalo kano nĕkakva izvanredna prozraka na obzorju povĕstnice!

Po njegovoj bo smĕrti razrĕši se i onaj vez, kojim mu podjè za rukom skopčati svoj narod sa srodnom braćom českom; dočim jur g. 895. Spitihnĕv s ostalimi vodjami predje k Arnulfu, dapače ga umoliše god. 897. za pomoć proti Moravljanom!

Svim onim nevoljam pridruži se nesloga medju rodjenom braćom, sinovi pokojnoga Svatopluka. Mojmir nastojaše doduše, da kneževinu svoju, što bolje utvĕrdi — reć bi takodje, da joj rane spoznadè. Neprestanimi nemiri, domaćimi razpravami imao je narod s duševnoga takodjer gledišta mnogo stradati; tà kamo da se okrene, kad mu se svećenstvo proganjalo, cĕrkve razorivale i pljaćkale? Sad neimadjaše ni slavenskoga svećenstva ni franačkoga.

S toga obrati se Mojmir na papu Ivana, da bi mu pomogô u tolikoj duševnoj bĕdi. Ovaj mu doisto i posla nadbiskupa Ivana, i dva biskupa, Benedikta i Danila, koji odmah trećega izrediše. Opet dakle bismo se nadali novoj hierarchiji! Nù bavarski biskupi odmah graknuše, te sakupljeni početkom sĕrpnja g. 900 u Reisbachu poslaše u Rim gorku pritužnicu, koja nam je uzčuvana bez nadpisa i podpisa. Pošto bi bili najprije svoju oddanost prama svetoj stolici izjavili, ovako o našem predmetu sbore: „Venerunt de latere vestro tres episcopi in terram Sclavorum, qui Moravi dicuntur, scilicet Joannes archiepiscopus, Benedictus et Daniel suffraganei ejus. Jam vero terra haec regibus nostris et populo nostro, nobis quoque cum habitatoribus suis subacta fuerat tam in cultu christianae religionis, quam in tributo substantiae saecularis, quia et inde primum imbuti et ex paganis christiani sunt facti. Et idcirco Pataviensis (pasovski) eppus cîvitatis, in cujus dioecesi sunt illius terae populi ab exordio Christianitatis eorum, quando voluit et debuit illuc nullo obstante intravit, et omnia, quae agenda sunt, potenter egit. Nunc vero, quod nobis grave et videtur incredibile in augmentum iniuriae iactitant, se magnitudine pecunia eegisse, vos eosdem praefatos episcopos ad se direxisse, et in eodem Patavienst episcopatu talia egisse, qualia de illa apostolica sede nunquam audivimus exisse; est enim unus Episcopatus in quinque divisus.“ Vele takodjer medju ostalim, da na zahtĕvanje Svatopluka Ivan VIII. doduše izredì za biskupa Vichinga, al ne za passovsku biskupiju; već za narod, koga rečeni knez maćem si podčinì, te prisili da se pokĕrsti. — U istom smislu piše i Hatto mogučki nadbiskup. Nù to je za čudo, što u obadviuh poslanicah neima ni spomena o našem Methodu. Zar možebit zato, što ga nemački biskupi htedoše posvema ignorirati? tà i prije ga priznavahu, spoljašnjimi okolnostmi prinuždeni više „de facto“, negoli „de iure.“

Prosvĕd (protest) ona bude oživotvorena ne poslanicom, već kĕrvju, koja stane kvasiti Veliku

Digitized by Google

Moraviju. Već iste godine navališe na nju Česi i Bavarci; i napadaji Madjarah budu češći i okrutniji, dok im se napokon poslě nesrětne bitke kod Bretislave (g. 906.) sav narod pod mač neskući te slobodu i samostalnost sasma neizgubi. — Na taj način propao bi bio plod svetoga napora naših Apoštolah, da ga nebi bio Višnji drugamo presadio, gdě se bolje ukoreni, gdě veću korist donaša!

Rekli bismo, da u Hèrvatsku (u smislu Porphirogenetovu) imala je dosta za rana prodrěti liturgija slavenska. Jurve okolo g. 920. buknule su razpre izmedju tamošnjega slavenskoga i latinskoga svećenstva; te ove iste godine nastojaše Ivan X. na stranu latinah sklonuti hèrvatskoga knjaza Tomislava ovimi rěčmi: „Quis etenim specialis filius S. Romanae Ecclesiae, sicut Vos estis, in barbara seu slavonica lingua Deo sacrificium offere delectatur?“ *) Pet godinah kašnje (925) dèržan bi sabor u Splětu, na koga isti papa odpremi dotičnu poslanicu, u kojoj medju ostalim veli: „Daleko budi od Vas, da zanemarujuć nauku evangjelsku, i knjige cèrkovnih zakonah, kano i prepise apoštolske, okrenuli bi se k nauku Methodovu, koga u nijednoj knjizi nenalazimo medju svetimi otci.“ **) Na istom saboru pod predsědničtvom Ivana biskupa jakinskoga i Lava od Praeneste, štono bijahu papini poklisari, slavenska misa bude desetim pravilom zabranjena izim slučaja, da se nijedan ini svećenik nebi našô. Ovaj zaključak bì ponovljen na saboru splětskom, koj bijaše dèržan pod predsědničtvom Mainarda papinskoga poslanika za Dalmaciju i Hèrvatsku g. 1059, gděno se toliko neznanstvo někadašnjih odnošenjah i dogadjajah ukaza, da naš Method od dalmatinskih biskupah prozvan bude — krivověrcem; a cirilska pismena budu gotičkimi zaměnjena! ***) Ni Vratislavu českomu kralju nepodjè bolje za rukom, kad Gèrgura VII. g. 1080. umolì, da bi dozvolio Čehom slavensku liturgiju — na to bo mu odgovorì papa: „Quia vero nobilitas Tua postulavit, quod secundum slavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus officium: scias nos huic petitioni Tuae nequaquam posse favere. Ex hoc nempe saepe volventibus liquet: non immerito S. Scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam: ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret, et subiaceret despectui, aut prave intelecta a mediocribus, in errorem induceret. Neque enim ad excusationem iuvat, quod quidam religiosi viri hoc, quod simpliciter populus quaerit, patienter tulerunt, seu incorrectum dimiserunt, cum primitiva Ecclesia multa dissimulaverit, quae a SS. Patribus, postmodum primaeva Christianitate, et religione crescente, subtili examinatione correcta sunt.“ *)

Ovim i sličnim naredbam netrěba nam se čuditi, jer bijahu osnovane na onovrěmenih nazorih; a na koliko onodobnim potrěbštinam odgovarahu, to će suditi nepristrana pověstnica. Medju to slavenština u liturgiji mah preotè u mnogih zapadnoslavenskih pokrajinah; tako u samoj Českoj u sazavskom samostanu sv. Benedikta, štono ga utemelji sv. Prokop okô g. 1030; a u Hèrvatah na dan više cvatijaše, dok ju napokon g. 1248. papa Inocencio IV. svečano nepohvali i nepotvèrdi. Ovako bo glasi bulla, koju napisà senjskomu biskupu (mislim Filipu 1246—80): „Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Slavonia est litera specialis, quam illius terrae clerici se habere a b. Hyeronimo asserentes (to bijaše mněnje o glagoljici) eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde ut illis efficiaris conformis et terrae consvetudinem, in qua existis episcopus, imiteris, celebrandi divina secundum dictam literam a nobis suppliciter licentiam postulasti. Nos igitur attendentes, quod sermo rei et non res est sermoni subiecta, licentiam tibi duntaxat partibus, ubi de consvetudine observantur praemissa, dummodo sententia ex ipsius varietate literae non laedatur, auctoritate praesentium concedimus postulatam.“ Datum Lugduni IV. Kal. Aprilis anno V. Ova dozvola proteže se dàkako na glagoljska pismena, i na liturgiju slavensku polag rimskoga obreda.

Poslě sto godinah (1347) utemelji Karlo IV. tako nazvani Emauski manastir na čast sv. Jerolima za slavenske benedikline, koji dojdoše iz Hèrvatske, Sèrbije, Dalmacije, Ruske i Bugarske. Pèrvi Opat slavnoga ovoga Manastira, znamenitoga u českoj pověstnici pod prostim nazivan „na Slovanech“, zvao se je Pavao Medvěd inače Ursinus. **)

Punim indi pravom štuju svikolici Slaveni u Cirilu i Methodu svoje svete Apoštole, jer, kô što vidismo, neima plěmena slavenskoga, u koga nebi bili posrědno ili neposrědno spasonosno dělovali; te koje nebi i dan današnji njihove trudove uživalo. Nù počamši od vrěmena Karla IV. rimska takodje cèrkva časti ih kano svete blagověstitelje, i razprostiratelje věre Isusove medj narodom, koga ona i sada cěni kano najsjajniji i najdragocěniji alem svoje trojedne tiare, vazda pripravna obèručke ogèrliti i onaj

*) Farlati — Illyricum Sacrum III., pag. 75. —
**) Ib. pag. 93. —
***) Ib. pag. 128. 137. —

*) Kod Baronija, ad ann 1060. D.
**) Sr. važan sastavak u „archeologickych Památkach“, dilu I., sešitu 5, str. 194—99; u Pragi 1855.

Digitized by Google

dio, koj se od nje odcěpi, prinužden više vèrtlogom pověstnice, nego li vlastitom krivnjom.

Na razstanku upozornjujem štovano čitateljstvo, da svèrha ovoga kratkoga životopisa, osnovana na pristupnih mi izvorih, nije toliko teoretička, koliko praktička. Htědoh naime, da živim i temeljitim predočenjem slavnih poduzetjah, gorkih mukah i jadah naših Apoštolah probudim duboko štovanje prama istim u nas, i u našem narodu. Zar nisu vrědni, da ih bolje poznajemo, većma častimo, nego li do sada? Zar nisu oni svojim živim slovom zaslužili, da ih spomenemo u hramu božjem pred pověrenim brizi našoj pukom? Zar im nebi mogli pokoj oltar, po koju cèrkvicu posvetiti, pošto su oni med narodom slavenskim kamenite i žive hramove dizali? Evo se je sakupilo němačko svećenstvo s narodom svojim, da jubilarnu spomen svoga Apoštola, sv. Bonifacia u utemeljenom po njem fuldajskom samostanu svečano proslavi, o da bi bar kat. Slaveni u Austriji živući htěli dostojno proslaviti tisućgodišnju spomenicu svojih svetih Apoštolah (1863)! O dabi tada iz miliona gèrlah podigô se glas k njim vapeći: „Za izbranoe stado Vaju, (vas dviuh) podvižno pomolita se, strasty i bědy i napasty otgonešća; prosvětita nam sèrdečnye oči, i um utverdita, dostojno poslědovati stopam Vaju; nemošći naša s vyše sily podadita, da dostojno o Hristě poživše naslědnici truda Vaju budem i propovědnici pravoj věre, jaže nam jesta predali; da vsi edinoglasno proslavim edino trisvatoe božestvo, otca i syna i svetago duha, ninje i vo bezkonečnye věky věkom. Amin.“

Samostansko pitanje u Piemontu.

Uzpèrkos svim protestacijam i mnogobrojnoj protivnoj stranci prodèrli su ipak neprijatelji u Sardiniji sa zakonskom osnovom, sad već u pravi zakon prošlom, kojom se imaju samostani u Piemontu ukinuti, a dotična dobra dèržavi pripasti. Taj zakon sadèržuje u bitnosti slědeće: Pèrvim člankom ukidaju se oni piemontezki samostani, kojih stanovnici nezabavljaju se niti propovědanjem niti odgojivanjem, a niti njegovanjem bolestnikah. Ovo načelo proteže se takodjer na kaptole sbornih cèrkvah, izuzamši one, koji se duhovnim obskèrbljivanjem bave ili obstoje u varoših, gdě ima više od 20,000 dušah, nadalje na proste nadarbine, ako proizlazeće odtad blagodati nisu skopčane s věrozakonskom službom, koju bi nadarbenik sám izvèršavati imao. Odtud će se posebna od dèžavne nezavisna blagajna utemeljiti. Sada živući članovi ukinutih samoštanah dobivat će, ako budu i nadalje u svojih dosadanjih, ili drugih im predanih kućah zajednički živěli, onoliko plaće, koliko iznosi čisti dohodak dotične posědovine, koja ipak za pojedinoga redovnika ili duvnu neće nadilaziti 500 fr., a za prostoga brata-redovnika i prostu sestru 240 fr., koja se ipak u ovom poslědnjem slučaju u osobitih okolnostih može povisiti na 360 fr. Takovim zajednički živućim članom ostavit će se za uživanje takodjer vèrt i druge samostanske pomanje pripadnosti. Ako budu članovi dviuh ili više samostanah u jednom směšteni, onda će se plaća razměriti polag čistog dohodka najimućnijeg od ovih samostanah. Članovi od različitih redovah neimaju se nikad směstiti skup u jednom samostanu. Proste sestre i prosta braća mogu se jošte i na novo uzeti. Ako koj redovnik ili duvna umre, onda se odpusti ostalim živućim trećina pokojnikove plaće, tako da tim načinom može plaća za pojedine narasti na 700 frk., no ne dalje. Ako od ukinutih člankom I. redovnikah nebi ih se barem šest moglo sabrati u zajednički stan, onda mogu, ako tako žele, svoju mirovinu izvan samostana vući, koja u takovu slučaju za redovnika ili duvnu može iznositi 5—800 frank., za prostog brata ili sestru 240—300 frk. Onaj redovnik, koj zakonitim putem světskim postane, ima právo na plaću, koja iznosi dvě trećine opreděljene podpore, ili na doživotnu, kamatam one glavnice, koju je kod svog ulaza u samostan položio, priměrenu mirovinu; glede dobe imat će se taj obzir, da će naprědujući u starosti takodjer veću plaću dobivati. Kanonici ukinutih člankom I. sbornih kapitulah, vući će onoliku plaću, koliko su od čistoga dohodka od dotičnih posědovinah dobivali, tako ipak, da one terete i dužnosti, koje su prije izvèršavali, i sad izpunjuju. — Tako se stvar ima takodjer s posědatelji onih nadarbinah, koje su rečenim člankom ukinute. Cèrkvenih blagajnah bit će zadaća, da se brine za službu onih cèrkvah, koje su takovim načinom izpražnjene. Dohodci te blagajne upotrěbit će se najprije na rečene mirovine, onda pako za namirenje onih teretah i pristojbinah za župnike, koje dèržava obskèrbljivati mora, kao što i za podporu duhovničtva, koje je ukinućem desetine u Sardiniji prepatilo gubitak svojih dohodakah — i obće za poboljšanje sudbine župnikah. Na korist ove blagajne udarit će se porez na čiste dohodke opatovinah, nadarbinah prostih kanonikatah, sakristijah i drugih cèrkvenih zavodah, na dalje porez od čistih dohodakah župničkih, počamši od 2000 lirah, i to sa 5% do 5000 lirah, odtud pak do 12,000 lir. sa 12%; a prěko 12,000 lirah sa 20%; čisti

Digitized by Google

dohodci sěmeništah, cèrkvenih kanonikatah itd., ako imaju od 10—15,000 lirah dohodka, sa 5%; dohodci nadbiskupijah i biskupijah, ako 18,000 lir. za pèrve, za druge 12,000 lir. nadilaze, plaćat će poreza u razmèrju od trećine suviška rečenih svotah a polovine, ako dohodci za pèrve nadilaze 30,000 a za druge 20,000 l. Napokon će rečenoj blagajni platiti takodjer neukinuti samostani onaj suvišak, koj od namirenih za svakoga redovnika 500 fr. ili 240 frk. preostane.

Cèrkvene věsti.

M. T. — Iz Djakova. dne 4. lipnja 1855. (Dop.) Danas nas ostavlja i vraća se u Bosnu presvětli i prečastni biskup panadski, i Vikar apoštolski, Marijan Šunjić, koj prije několiko danah amo iz Beča dojde. Kako smo već jedan put napomenuli, govoreć o njegovom u stolni carski grad polazku, radi se o tom, da se za njihovu duhovnu mladež posebno ovdě prebivalište podigne, budući u našem sěmeništu za oboju mladež dosta prostora neima. U tu svèrhu je naš Presvětli njim ustupio jedan prevelik ambar, kojeg više netrěba, s nekojimi još prinadležećimi sgradami i s potrěbitim prostorom, ako na to uzvišena carska vlada privoli i potrěbit trošak k priredjenju tog ambara za spomenuto prebivalište pruži. I to je uzrok bio njegova bavljenja u carskom gradu. Svuda mu je dobro ufanje i obećanje dano. Al o tom ćemo drugiput govorit. Zasad neka mu bude srěćan put k željno očekivajućem ga pravověrnom stadu. Bog neka ga pokrěpi i neka mu blagoslovi svaki trud i brigu pastirsku!

D. B. — Iz Bosne dne 10. lipnja. (Dop.) Presvětli O. Marijan Šunjić novo posvećeni biskup i Vikar Äpoš. u Bosni poslě kako probavi u Beču dva měseca i pol, posětio je dne 22. svibnja u povratku svome opet svog duhovnog otca, presvět. g. Štrossmayera, biskupa bosanskog u Djakovu; i budući da nadošli bijahu blagdani duhovski, netom dne 28. p. m. dělio se je iz Djakova put Bosne. Svaki čas njihova medjusobnog obćenja u Djakovu meni predstavljaše primèr Davida i Jonate; — Dva prelata bosanskog Izraela, u obojice dva sèrca, a jedna blaga duša. Bog nam je oba poklonio, na mnogaja lěta! Taj isti dan stiže presv. Vikar apoš. praćen od dva profesora iz sěmeništa djakovačkog, g. Mate Topalovića, i Jurja Štraita, i od četiri redovnikah bosanskih na podne u Garčin, a u suton prispije u Brod. Veleč. g. Ivan Matievac, župnik i podjašprišt městni, kako je zimus ovog visokog putnika idućeg u Beč grijao toplinom svog gostoljubstva, tako se sad njegov žar pretvori u živi plam; osim bo što sazvà na ovo svoje veselje najodlučnije svoje susědе, i prijatelje, znade on još svu kitu svojih gostih čednim razgovorom veseliti: i što je najmilije, znade on praktično svoje ovčice i u filialu Topolji, i u matici Garčinu podučiti, da prohod cèrkvenog ovog dostojnika sa zvonovi oglase, i blagoslov njegov na ulicah klečeći sebi prisvoje. Neograničena takodjer bijaše ljubav velepošt. otca Teodora Kralja, gvardiana samostana brodskog u bratinskom posve dočekivanju i zimus, i sad prama Vikaru apoš. i družini njegovoj. Braćo! s kojom se měrom zaima, s onom se i zajam vraća. — Vi ste se bosanskim putnikom zajmili gostoljubstvom otvorenim, i Vi od istih iz Bosne primite jabuku od harnosti, poslatu vam sèrcem odpèrtim; a Bog će dati, ter će plodna ali dosad slabo obradjena zemlja bosanska ovakimi jabukami bolje uroditi, i ona će jih svojim dobročiniteljem znat naměniti.

Sad ću prozborit něšto o putovanju po Bosni. Uročenog dne 29. svibnja najbliži župnik bosanski o. Stipo Josipović bijaše već porano u Brodu slavonskom, koj svog vèrhovnog pastira isti dan u 1 sat pó podne preko Save prebrodi u turski Brod, i odovde doprati ga u kuću svoju parokiansku u Koratje. Dne 20. svibnja krenu prěko grada Dervente na Plean, a 31. odovdě prěko Foče stiže u Siušu. Dne 1. lipnja prošavi kroz grad Tešanj i župu Ponievo, prenoći u župi Osovi; a sutra dan kroz Tvèrdjave Žepče i Vrantuk stiže na konak u župsku kuću pokraj varoši zvane Zenica. Dne 3. lipnja prispio je u suton večernji u župsku kućicu u varoši Busovači, a odovdě u selo Bristovsko. Već iz Zenice službeno javljeno je O. provincialu bosanskome Martinu Nediću, i OO. gvardianom triuh glavnih samostanah Fojnice, Kreševa i Sutiske, da dne 7. lipnja na Brašančevo obdèržavati se ima svetčani uvod novog biskupa u cèrkvu sv. Duha u Fojnici. Štedim se ovu svečanost za drugi put obširnije opisati, a sad svèrćem pozornost čitateljah na nekoje okolnosti već navedenog putovanja kroz Bosnu, koje premda u sebi nisu baš toliko znamenite, ipak sudim, da bar prijatelji bosanski željno će jih čitati.

Od Koratja do Bristovskog devet župah katoličkih jedno do druge pružaju se uz lěvu obalu rěke Bosne. Kućari, t. j. residencije župske, osim što su premalešne, i brezredno ogradjene, trule su, gnjile, i ostarěšile tako, da je nepristojno u njih prostome misniku, a kamoli biskupu prenoćiti: samo kućar busovački i bristovski nešto su od drugih odličniji. Sgrade, u kojih se odslužava sv. misa, oli su těsna i mračna sobica u kućarah, oli kolibica od plota spletena, blatom oblipljena, i něšto vapnom kamenitim obělјena; svak si misliti može, u ovakovih bogomoljnicah, kakva mora bit odora cèrkvena, kakva li sprava za dočekat biskupa, ol njegovoj misi prisustvovati? Osim stvarih prepotrěbitih za obavljenje mise, neima tu ni najmanjeg nakićenja cèrkvenog, za koje bi najprostije oko seljaka zapeti moglo. Zapara podnebja, u ovo doba godine do sad neo-

Digitized by Google

bičajna, i palac větar ob dan i ob noć pušuć izpod sunca, i konju i konjaniku putujućem znoj skrozi sa svake dlačicu izažimaše.

Premda pozivahu Vikara apošt. važni poslovi, da pohiti u srédinu Bosne, i da navedene župe za sad kradom proleti; no željnim ovčicam ljubezan pastir, da se vere kó kertica izpod zemlje, mučno bi se prokrasti mogó! Konjanici na jata jedni s Pleana, drugi iz Derventе, treći iz Koratja tèrčali su na razkèršća putevah do Broda turskog, stražeći jedni ob dan, drugi ob noć, da željni pastir kojom stazom kroz šumadíju ne promaši. Na pèrvi susret svog biskupa, sjašili su konjanici svagdi, u dizii pokraj puta na kolenih klečali i sklopljenih rukuh blagoslov biskupski prosili: zatim pojašivši konje osedlane, jedni su ko glasonoše na daleko, drugi ko ulaci na blizo, treći za Njim tihim korakom ko la reserve poigravali, a četvèrti na primér oklopnikah štitili su ga desno i lěvo.

Narod siromašniji iz selah i Varošah, mužko i žensko, noseći još i nejaka čeda svoja u naručaju gèrnuo je pěške na putove, i ulice za primit blagoslov. U kratko sve mogu reć: da ovo od Save do sèrca Bosne, trajuće putovanje, koje svagdi braća misnici predvodiše, bijaše něko javno, svete věre katoličanske, u zemlji poluměsečnom nevěrstvu podložnoj, izpovědanje; a kako ne?

Smislite si, molim vas, slavni čitatelji, da očima gledate kroz sela, varoše i tvèrdjave, u kojih stanuju mali odbrojci kèršćanstva, u srěd mnogobrojnog islamstva, putovati biskupa, prostimi narodnimi sviticami obučena, samim križem na pèrsiuh, i pèrstenom pastirskim od drugih prostakah odlična, koga prate čete u svemu siromašnih, no u samoj věri prebogatih težakah, i zanatlijah, — mislite: da svojim uhom čujete, kako On svaki dan putujuć, jasnim glasom predmoli krunicu od sedam radostih Majke božje, litanije lauretanske, věrovanje apoštolsko, dělo krěpostih bogoštovnih, i t. d. i kako pratioci od dětinstva već sviknuti naizměničkoj bogomolji glasnoj, mili odjek šalju u nebesa. — Bijaše zgoljno milinje viděti, kako na istome dućanu, tèrgu, ulici, putu, tèrgovci, zanatlije, težaci, čobani, i putnici katolici na kolěnih klečeć, iz nagona věre, a turci, i Sèrbi uz njih podviv ruke stojeć, iz ljubavi domorodne, duboko štuju našeg vèrhovnog pastira.

Vrědno je da něšto posebno o novoj snosenosti poturicah bosanskih progovorim. Bijaše to putovanje uz Ramazan, t. j. měsec, u koj turci od svanutja do sutona strogi post obdèržaju tako: da ni kapcu vode okusit, nijedan dim duana odbit, pod grěh smèrtni nesmiju; a od sutona do svanutja časte se što mogu bolje, pa do pódne spavaju; od pódne do sutona šetaju se, griskajuć svaki pojedini štapić sa zubih, da jih želja milog čibuka prodje. U ovo vrěme oni su vèrlo sumorni, nestèrpljivi, i na svako veselje kèršćansko sèrdito pogovarat običaju: Kèrstu, zar ti nevidiš, kako ja dušu svoju pèržim? — no sasvim tim, svagdi su oni uljudno podvorenje, našem novom biskupu činili. U Brodu turskom Iman t. j. parok turski, posětio je sa svojimi momci slavnog putnika sědećeg u prostoj kućici kèršćanskoj. U Derventi jedan od najstarijih, i najpametnijih turakah imenom Alaga, pitao je kèršćane ovako: rajo, kakovo je to veselje, koje vi činite? odgovore mu kèršćani: čekamo našeg novog biskupa; a on nadostavi uzdišuć: „Blago vami raja! vi moliste Boga, i domoliste ga, i jer ste ga naprav molili, stekli ste biskupa od svog zakona; a mi od dvadeset godinah molimo Boga, da nam dade cara od našeg zakona, pa ga nemogosmo umolit, jer naprav nemolimo.“ U Busovači Alia Dizdarević, na srěd tèrga, na očigled svih susědah turakah i kèršćanah, cělivó je skut i ruku biskupovu; a Mula Asan Dorić, član městnog savěta dočeká ga u avlii parokovoj, s konja snimio, ruku i lice obljubio. Ako ova bivaju u pèrvom ulazku, čemu se još nadat imamo u duljem bavljenju našeg biskupa u Bosni?

U Zari preminuo je 28. m. m. preč. g. šibenički biskup, Bercić na svojem apoštolskom putovanju u samostanu u Kèrki, u 71. godini svoje dobe naglom smèrtju.

Iz Vratislave. Početkom o. m. prestupilo je ovdě 16 osobah, 4 mužkarca i 12 ženskih iz evangeličke věre u katoličku cèrkvu.

Iz Němačke. I protestantske cèrkovne vlade nastojahu da 1100-lětnu godišnjicu němačkog apoštola sv. Bonifacia dostojno proslave. Tako je darmstadski protestantski vèrhovni duhov. stol izdao naredbu na sve evangeličke župe, gdě kaže: „Dne 5. lipnja o. g. je 1100 godinah, što je Bonifacius, němački apoštol, u Frislandu mučeničkom smèrtju umro. Budući da Němačka u obće ovomu visokozaslužnom mužu s veće strane nazvěšćenje evadjelja Isukèrstova, a naša Heska poimence razgranjenje istoga nauka unutar svojih granicah zahvaliti ima, s toga se ima smatrati za dužnost pobožne zahvalnosti i zajedno za srědstvo jačenja i opunjenja naše kèršćanske věre, da se uspomena njegova blagoslovljena dělovanja u evangeličkih občinah velikovojvodstva dostojnim načinom ponovi. U slědeću dakle nedělju za 5. lipnja uzmite u svojoj propovědi mučeničku smèrt němačkog apoštola polag načelah naše evangeličke cèrkve za predmet, da njegovu uspomenu na temelju, koj je postavljen, za nabožno uzdělanje upotrěbite.“

Iz Paderborna, 9. o, m. Vestfalske novine javljaju s veseljem, da gotovo svi alkantarinci, koji su papinom odsudom kažnjeni, znakove iskrenoga kajanja pokazuju, te željno onaj trenutak izgledaju, kad će s cèrkvom pomireni biti.

Digitized by Google

Iz Fiorence. Prije dvě godine biše zatvorili u Toskani englezku apoštolicu mis Cunninghamovu, jer je svojim apoštolovanjim — snubljenjem na protestantizam i prodavanjem bibličkih spisovah — povrědjivala toskanske zakone. Neima tomu davna, što je opet něki englez Cechetti na godinu danah u tamnicu u popravionici odsudjen, što je u tajnih skupštinah za protestantizam proselite sbirao. Tom prigodom dodaje „Univers“: Moguće da će si gděkoji Englezi s ovom odsudom glavu razbijati, no to bi im čověk mogao razjasniti, kad bi im protumačio, da je u Toskani dèržavni věrozakon katolički, te da toskanski zakoni, iz političkih i věrozakonskih obzirah netèrpe da se to jedinstvo tèrga. Oni bi mogli odtud uviděti, da su agenti bibličkih družtvah, koji u Toskani za protestantizam propagandu čine, sami za takove poslědice odgovorni, u koje ih žèrtve njihovih pokusah zapletu.

Iz Rima. Kao što je poznato, — tako piše „Univers“ — ogradio se je sv. otac kod madridskog dvora proti prodaji cèrkvenih dobarah; no kao što se znade, nakanio je sv. otac jošte ozbiljnije korake učiniti — prekinuti svako političko obćenje sa Španjolskom. Da je sv. stolica imala svojega nuncia u Madridu, već bi ga bila odavna opozvala i s punomoćnikom nižeg naslova pod imenom „poslovodje“ zamènila; no budući da sadanji zastupnik nj. svetosti u Madridu samo ovaj naslov nosi, s toga nije opozvan, nego ostaje onako po prilici, kao što je msgr. Bovieri pod naslovom „poslovodje“ u Švajcarskoj. — Jošte tečajem o. m. imao je biti tajni konzistorium, gdě je sv. otac napomenuo sadanje postupanje s cèrkvom u Piemontu i Španjolskoj.

— Dne 12. o. g. u 7 satih u večer napao je na kardinala Antonelli-a na Vatikanskih stubah něki ubojica s bodežem. Kardinal je udarac izbegao i ostao je neoštećen. Ubojica je klobučar i zove se Defelicis, te je već zatvoren.

Iz Pariza. Francezkomu caru se nedopada postupanje parižke akademije u njenih znanstvenih razpravah, te je s toga dne 14. travnja o. g. izdao odluku, kojom se sloboda toga glasovitoga družtva omedjašuje, i koja je u Francezkoj veliku pozornost pobudila. Akademija izdala je na obranu svojih právah više spisovah; pa pošto to nije ništa koristilo, odoše měseca svibnja vojvoda Noailles (ravnatelj), preč. orleanski biskup Dupanloup (kancelar) i tajnik Villemain k caru, da mu od strane akademije predadu spomenicu. Napoleon, taj put vèrlo prijazan, razvi razloge svoje odluke, koja najvećma tamo směra, da se znanost mora daleko dèržati od političkog polja, na koliko to nespada u područje znanstvenog predmeta. Akademija da se oddaljuje od svoga zakonitoga kruga dělovanja, ako se kod razděljivanja svojih učenah i kod svojih izborah samo političkih bojah dèrži, te gréši proti právu, ako navlaš političku opoziciju podupire. Napokon napomene car, da će ipak na umirenje akademije što učiniti; no do dan danas nije jošte niti najmanje u tom predmetu učinjeno.

Iz Carigrada piše něki dopisatelj časopisu „Civ. cattol.“ o proglašenju dogme neoskvèrnutog začetja slědeće: Ova svečanost obslužavana je najprije u armenskoj katoličkoj stolnoj cèrkvi nastojanjem višeg i nižeg duhovničtva, koje je takodjer potrèbite za svečaniju slavnost troškove smetalo. Svečanost bijaše toli sjajna, da je takove ovdě jošte nepamte, te je povukla u hramove množinu světa svake věre i obreda, da se divi Onoj, o koje neoskvèrnutom začetju ima u iztočnoj cèrkvi najjasnijih i neoprovèrzivih dokazah.

Ista svečanost bijaše ovèršavana u hramu sv. Antona oo. redovnikah u Peri, po o. Jos. Tommasi-u nadstojniku rečene cèrkve tri dana. Pèrvi dan pěvahu misu gèrčkim obredom Melchite, a poslě pódne dèržaše govor u gèrčkom jeziku o. Jos. Frattini; drugi dan služaše sv. misu nadbiskup i pèrvostolnik armenski, a u večer propovědaše turski D. Timoteo Ciraghian. Treći dan imadjaše svečanu misu msgr. Iriosei, apoštolski naměstnik iz Bagdada, a u večer dèržaše propověd napomenuti gori Jos. Tommasi. I tu je bilo sijaset světa.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Lehpamer Josip, župnik u Topuskom, župnikom u Petrinji;
„ Martinović Petar, duh. pomoćnik u Križevcu, župnikom u Skenderovcu;
„ Volović Nikola, duh. pomoćnik pod Novim-Gradom, upraviteljem na Kamenskom.

P r e m ě š t e n i s u:

Gosp. Trieb Vatroslav, upravitelj iz Kamenskog, kao takov u Topusko;
„ Kovačević Valentin, duhov. pomoćnik, iz Rěke u Orěhovac kod Križevca.

Proměne u biskupiji djakovačko-sřěmskoj.

P o s t a o j e:

Gosp. Philipović Gjuro, dosadanji duhov. pomoćnik kod sv. Roka u Varadinu, upraviteljem u Irigu;
„ Vučković Fr., djakovački kapelan, garnizonskim kapelanom u gradu Brodu na Savi.

P r e m i n u l i s u:

Gosp. Krasnik Stěpan, župnik u Irigu;
„ Polcer Ivan, garnizonski kapelan u gradu Brodu na Savi.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 27. — TEČAJ VI. U SUBOTU 7. SĚRPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz ćitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolički katekizam s kratkom pověstnicom věrozakona za realne učionice, preparandialne i ine više učevne zavode. U Beču 1855. (Cěna 34 kr. sr.).

Katolički katekizam za III. razred katoličkih pučkih učionicah. U Beču 1855. (Cěna 20 kr. sr.).

X. Što nam do sada mladež u kèršćanskom nauku nije onako kao što trèba naprědovala, tomu je osim drugih uzrokah, i to prinosilo, što nismo imali, neću kazati za sav narod, nego ni za našu biskupiju jednoga katekizma, i što dosadanji katekizmi nisu odgovarali svojoj svèrhi. Različitost katekizmah prěčila je naprědak ne samo tim, što su se u svakom božje istine drugčije razlagale, nego i tim, što je bio svaki drugim jezikom pisan. Kad je dète u drugu školu otišlo, oli kad je drugi župnik ili kapelan došao, ponajviše bijaše u zalud dětetu njegov dosadanji věroučni naprědak, jer mu je valjalo novoga se katekizma primiti, a ponajviše i nov jezik, ili bar novo věroučno nazivlje učiti. U ovoj borbi s formom slabo je mogla naprědovati materija, t. j. obrazovanje uma i sèrca. Istina je, da su se svi ovi katekizmi slagali u samoj stvari, u načelih věre. Nù to nije dosta, k jednomu cilju može deset putevah voditi, a jamačno će onaj najkasnije k njemu prispěti, koj se stane s jednoga puta na drugi svraćati. Ova je zapрèka sada uklonjena: gori navedeni katekizmi uvest će se ne samo u svu našu biskupiju, već u sve škole, gděgod se hèrvatska rěč ori. U tom pogledu nemože nam se na ino nego zahvaliti se visokoj vladi, što nas je tim u věroučnom pogledu sjedinila, akoprem znamo, da ima ljudih, koji drugčije misle, i koji će se možda i pobojati, da će kèršćanski nauk upravo radi ovih novih katekizmah nazadovati, zato što su pisani čistim književnim jezikom, a valjalo bi tobože u svakom *jargonu* izdati posebne katekizme. Mi im odgovaramo, da neima na svètu književnosti, gdě bi se uprav onako pisalo kao što se govori; u knjigah je jezik uvèk ugladjeniji nego u govoru. Time nećemo da kažemo, kao da se imamo u knjigah navlaš odklanjati od pučkoga govora, dapače k njemu nam se valja spuštati: samo nemislimo, da je to sve suho zlato, što izlazi iz pučkih ustah, i da se pučki jezik nemože i nèsmě više obrazovati. Po imenu znanstvena terminologija nikada jošte nije iz puka nikla, jer što tko nezna, o tom ni negovori: već su ju učeni ljudi, dakako prema pučkomu govoru, sastavili i u puk zasadili. Kao što je dakle puk naš morao do sada istom naučiti kekavsko nazivlje, tako će i od sada bogoslovne nazive učiti, s tom razlikom, da su književni nazivi i duhu hèrvatskoga jezika i samoj stvari primèreniji. Rěči: spasitelj, vèčni, umèren, pošto, očiti i javni, zabraniti itd. naučit će dète zaista tako bèrzo kao što i zveličitelj, vekivečni, mèrtučliví, poklamkak, očivestni, prepovedati.

Još će bèrže zapamtiti: obred, posvetilište, milostinja, osoba, očistac, predpakao, svetotajstvo, propověd, raj, kazan, učitelj, član, staja, primèr, uvrèda, družtvo, bolest, hrabriti itd., gdě mu već sama nalika (analogia) odgaljuje njihovo znamenovanje město latinskih: ceremonia, persona, purgatorium, zvèrhunaturalski, paradižum, prodekator, užura, limbuš, sacramentum, ili magjarskih: aldov, valovati, prodika, beteg, čalarnost, bermanje, pelda, zbantuvati, pajdaš, kotrig. Pak ako dète nespretno skovane rěči: napèrvostavlati, gorestajanje, skupodvetnik, hižni zakon, ljudsko duggovanje itd. nenauči, ili ih zaboravi, neće mu biti baš na štetu. Jer to i jeste glavna mana naših kekavskih kate-

Digitized by Google

kizmah, što pèrvi pišci nisu bili sasvime věšti ni kekavskomu naréčju, a kamoli narodnomu jeziku, te su onda sve po svom umu réči kovali, i u obće, nehajuć za duh hèrvatskoga jezika, réč po réč iz latinskoga ili němačkoga prevodili, ili upravo tudjimi réčmi hèrvatski jezik nagèrdili. Da su oni bili pravi jezikoslovci, nebi bilo sada one mešavine u našem cèrkvenom jeziku; jer kad odbijemo ove tudje ili na tudju skovane réči, nije baš tolika razlika izmedju književnoga jezika i kekavskoga naréčja. Ako od sada sva hèrvatska déca nauče već u détinstvu isto narodno bogoslovno nazivlje, to će onda kod nas zavladati jedinstvo u našem cèrkvenom jeziku, a ovo će biti ne samo obučavanju mladeži u prilog, nego će znamenito razprostraniti u čitavom našem narodu pobožnost i bogoljubje. Jer poradi ove različitosti u jeziku nije se mogla kod nas bogoslovna književnost kao što tréba razviti, buduć da je imala svaka biskupija, dapače svaki kraj, svoje pobožne knjige; zato su mnoga dalmatinska bogoslovna déla kod nas rédja od béle vrane; slavonske knjige nisu se dalje na jugu kupovali, a kamoli kod nas, i obratno; stoga je imala svaka knjiga maleno obćinstvo, i slabo ih je tko i pisao, te je tako pobožni puk ograničen bio na ono několiko samo knjigah, što su u njegovu kraju bile izašle. Sasvime je to drugčije kod narodah slovećih s pobožnosti: oni imaju izobilja svake vèrsti knjigah, prilagodjenih svim potrébam kèršćanskoga puka, u kojih svaki nalazi ono, što mu znati tréba! S novimi katekizmi osvanut će dakle lépši danak i našoj bogoslovnoj književnosti, i uspéšit će i spasonosno délovanje pojedinih svećenikah, koji sada gotovo ni nemogu dalje od svoga zavičaja réč božju s uspéhom propovédati, jer im valja kao nov jezik učiti, inače ih puk ni nerazumé sasvime, kao što se je o tom mnogi Slavonac u Hèrvatskoj i Hèrvat u Slavoniji osvédočio, pa i mi smo imali priliku osvédočiti se o tom u Zagrebu prigodom sv. misijah; gdéno n. p. Němac na Rajnu istim jezikom propovéda, kojim i na Ensu. Tako se dakle ni pravo cèrkveno besédničtvo nemože kod nas razviti, nit se mogu primèri napisati, kojih bi se imao mlad svećenik dèržati i po njih sve više u duhovnoj retoriki naprédovati. Ovaj nedostatak je kriv, što naše propovédi nedéluju onako na naš puk, kao što to biva u drugih narodah; jer u kakvom god jargonu nije moguće sastaviti o svakom predmetu po pravilih besédničtva izvedenu, ugladjenu, cvéćem bogoslovne poezije nakićenu besédu. A bez ovih svojstvah slabo će koja propovéd délovati, kao što ni najbolje jelo bez začina neide u tek; kao što ni biser u blatu prostota nevažuje, kao što ni zlato, dok se nesjaje, neima za nju céne suprotivno, da lépa lépo besédjena propovéd sbilja déljuje na slušaoce, o tom smo se i nedavno u Zagrebu uvérili. Uprav ovo je onda mnogim izlika, te pod plaštem popularnosti niti neizradjuju kako valja propovédi, već govore što im na usta dodje; uprav ovo je uzrok, što naš puk slabo začinjuje svoj govor bibličkimi réčmi i izrazi, kao što ih tako često čujemo iz ustah n. p. českoga seljaka. Svemu tomu nemože se drugčije doskočiti nego uvodjenjem jednoga jezika u sve jugoslavenske cèrkve. A tomu je evo sada naš preuzvišeni g. nadbiskup vele mnogo doprinio, i kao temelj položio, neslušajuć doušavanje kratkoumnih ljudih, što je izjavio vis. vladi potrébu, da se u sve jugoslavenske škole isti katekizam uvede, te je i sam o tom nastojao, da se dotični katekizmi u čistom književnom jeziku sastave, naručivši veleč. g. Nikoli Havličku, vugrovačkoga kotara podjašpristu i božjakovačkomu župniku, da tako zvani reznjanski (Regensburger) katekizam na naš jezik prevede. Posao je sad svèršen, délo je na vidélo izašlo, i nam se je činilo sbodno, prosboriti o njem koju réč. Glavno je délo ona pèrva knjiga, koje naslov na čelu ovoga članka priobćismo, jer slédeće su samo sve to manji izvadci za nižje učionice.

Bez vére neima spasenja u našoj cèrkvi. Nu tko hoće da véruje, najprije mu tréba ono znati, što ima věrovati. Razprostranjivanje ovoga znanja, to je zadaća svakoga (dakle i našega) katekizma, a pitanje je samo, kojim se taj spasonosni cilj najbèrže i najstalnije postiže. U tu svèrhu tréba da bude katekizam po pravilih kateketike sastavljen: gradivo da bude logički razredjeno, i da se postupa od lakoga i poznatoga k težkomu i nepoznatomu: oblik da bude mladeži primèren, dakle da budu pitanja jasna, odgovori kratki i jedri, upravo na pitanje se protežući, nu opet tako sastavljeni, da, koliko moguće, negledeć na pitanje sadèržavaju podpunu pomisao, tako da déte i bez pitanja odgovor pamti; jezik da bude razgovétan, lak, niti prostački, a nit uzvišeni, niti posve suhoparan, a niti préko mére ukićen. Svega toga věroučnomu katekizmu više jošte tréba nego drugomu poput katekizma sastavljenomu naputku za kakvu nauku, jer su istine vére same sobom uzvišene, umom nedohitne: ako dakle želimo, da ih mladež pamti i u sèrce usadi, tréba joj je predočiti bitno i jasno, nu opet jedro i u kratko, okanjujuć se svake réči, koja k stvari nespada. Ako ova načela, o kojih istini jamačno nitko neće sumnjati, uporavimo na novi naš katekizam, onda u obće govoreć, nemožemo zanijekati logičnu razredbu gradiva, razgovétnost sloga i

Digitized by Google

živahnost razlaganja. Nu kad već kritizìramo, te trèba da subjektivno svoje mnènje potanko izjavimo, nemožemo nam se na ino nego izjaviti, da bismo koješta u tom katekizmu drugčije želili da bude izraženo. Tako n. p. već u uvodu ima izmedju pojedinih pitanjah skoka, a ne prelaza, i već pèrvo pitanje „tko te je stvorio?“ zahtèva puno znanja, i nemože se smatrati kao iztočište (*Ausgangspunkt*) věroučnoga katekizma; jer dète jošte neznade, što znači stvoriti. S toga nam se bolje dopadaju oni katekizmi za dècu koji počimlju s věrom katoličkom. To je i g. prevoditelj, ili pravo govoreć, preraditelj osećao, te je onamo i sam jedno pitanje upleo, a mogao bi ih bio jošte više posve shodno utaknuti. Isto tako moglo se je izostaviti više epitetah, koji neposrèdno nespadaju na stvar, i opet odgovor raztežu; tako n. p. kad se veli u 4. pitanju „najvišje i najveće dobro“ mogla se je rèč najvišje bez ikakve nevolje izpustiti, jer rèči „najveće dobro“ sadèržavaju zaista sve što se želi kazati. Tako i na str. 136. „*indem man die Gnade des h. Geistes mit Wissen und Willen verachtet, zurückstösst oder missbraucht;*“ zatim „*Mühe und Anstrengung;*“ „*Lauigkeit oder die Trägheit*“; na str. 110 „*Verläumden Klatschen und Ausfragen;*“ na str. 127. „*gegründete und wichtige Ursachen*“ itd. Drugo je katekizam, gdè treba da dète svaku rèč pamti; a drugo je razlaganje katekizma, gdè se dakako mnogimi rèčmi ono malo mora razložiti. — Nadalje odgovori nisu svagda prema pitanju; tako da samo jedan primèr navedemo, na str. 145. pita se: „*Was verstehen wir unter Gnade Gottes*“? a odgovor počimlje: „*Unter Gnade Gottes verstehen wir nicht sowohl* itd. Ovo samo zato navodimo, da opravdamo svoje mnènje, da se gos. prevoditelj nebi imao bio posve originala dèržati, nego gdèšto za drugimi se pisci povesti, ili svojim umom mane popraviti u nedostatke popuniti. On je to, istina, na više mèstah učinio i stvari bolje razjasnio, nu iz njegove u tom poslu, rek bi, tèskobe, izvodimo, da nije bio naročito na to povlašćen. — Napokon poučenja, koja bi imala biti živa jezgra dotičnoga poglavja, čine nam se malko suhoparna, i zato se bojimo da je neće mladež onako čvèrsto utuviti, kao što bi trèbalo.

Govoreć o samom prevodu s veseljem priznajemo, da je g. H. vèrlo dobro shvatio svoju zadaću, služeć se posvuda jezikom čistim, književnim, nu opet obziruć se na provincializme i dosadašnje nazivlje, koje je većinom medju zaporkami naveo. A prevoditi što iz nèmačkoga na hèrvatski jezik, mučan je doista posao, ne samo poradi različitosti naravi od oba ova jezika, nego osobito zato, što su Nèmci tako svoj jezik i slog bi reć, prepekli da stvari posve proste i jednostavne već ni neznaju naravno izraziti, nego ih koje kako izuvijaju i previjaju, da prevoditelj hèrvatski nemože na oprezu biti, da i on neogrezne u ovu neuměstnu zamèršenost mislih; pak ako u tolikoj tmini i pomèrčini kadšto i zaluta s puta, neće mu to pravedan sudac u golem grèh upisati. G. H-u priznat će to svatko — a mladež hèrvatska bit će mu za to vèrlo zahvalna — što je tolikom pomnjom nastojao oko razgovětnosti i jasnosti sloga; nećemo možda pretèrati, ako rečemo, da se i u tom pogedu s njegovim dèlom slabo koj dosadanji katekizam može uzporediti, i tako je preuzv. g. nadbiskup zaista našao dostojna izvèršitelja svoje plemenite namère. G. H. nit kuje nov kakov kekavsko-štokavski jezik, nit afektira pretèranu kakvu prostonarodnost; nit zabacuje dobre nove rèči, nit purizira bez kraja i mère, već piše upravo jezikom razumljivim svakomu, koj se je i malo našim književtvom bavio, dakle i dèci našoj kekavskoj, koja će u napréda književni jezik takodjer naučiti, budući da su njime sve školske knjige napisane. Nadamo se, da će ove knjige složiti mnènja raznih u tom pogledu stranakah. Da ni ovo dèlo nije savèrèeno, to je samo sudbina svakoga čověčanskoga posla. Mi bismo bili koješta drugčije rekli, tako n. p. on upotrèbljava svèst za *Bewusstsein* i *Gewissen*; a svèst znači upravo samo *Bewusstsein*, kao što će se o tom svatko uvèriti iz rèčih: biti u nesvèsti, bez svèsti, što će reći nebiti pri sebi. Rèči *Gewissen* odgovara posve upotrebljavana na jugu *duševnost* (kamo i kekavsko *dušno sposnanje* smèra), sravni bezdušau, bezdušnost *gewissenlos*, G—igkeit. Mèšto najgorji neprijatelji bolje bi bilo glavni neprijatelji, mèsto zapustiti dobro bolje bi bilo propustiti dobro; mèsto blagoslovljene stvari (*Sacramentalia*) bolje bi bilo posvetinje (prema rèči svetinja), jer nisu sve blagoslovljene stvari *Sacramentalia* itd. Nù sve su ovo prama čitavu dèlu malenkosti, koje smo samo zato naveli, da se nečini, kao da smo bili naumili samo nerazložno hvalisati. Žalimo da su novi naši katekizmi, kao i ostale naše školske knjige, nagèrdjeni premnogimi tiskarskimi pogrèškami, koje će dèci mnogo smetati a gledeć na izpravnost prevoditeljeva jezika, nemislimo da je on bio pisao: *pohlèpa*, *svèt* (*sanctus*) *rèkao*, *rèći* itd., već je to tako valjda nètko mislio popraviti. — Sada samo želimo, da bi se na skorom našli za slavu božju gorljivi, a jeziku našemu podpunoma vèšti svećenici, koji bi prema ovim kate-

Digitized by Google

kizmom sastavili i shodne molitvenike; zatim obširno razlaganje katekizma za same svećenike, osobito za mladje, katekizaciji nevične; a što je glavno, valjan prevod, ako ne čitave biblije, a ono barem novoga zakona; jer poradi ovoga nedostatka svećenici ponajviše s a m i prevode potrébite citate iz sv. pisma (buduć da Katančićev prevod nezadovoljuje našemu jeziku), a takvo samovoljno prevodjenje nije baš probitačno. Nù valjan prevod novoga zakona težko da će moći drugčije izaći nego podporom višega svećenstva, buduć da je to za privatna čověka golem posao, a světovnjaci se slabo brinu za réč božju.

Svèršujuć svoje izvèšće, o novih naših katekizmih, želimo, da im Bog poděli svoj blagoslov, da zasade u sèrca hèrvatske mladeži klicu krěposti i prave i žive věre, da tako postanu vrědni članovi čověčanstva, a temelj da si stave věčnom blaženstvu.

Proštenje bistričko.

=. Ukazanje ono, kojim na tisuće ljudih hèrli ka grobu kojega svetca božjeg, ili pak za počastiti bogorodicu Mariu na osamljenom kojem městu, jest odviše znamenito, da nebi izpitatelja sklonostih i naravih ljudskih na promatranje probudilo.

Velikaši, koji nepoznadu nedužne naravi prostog puka, koji svaki njegov duševni pokret smátraju za pojave praznovèrja, — velikaši se nebrine mnogo o to, njim je to premaleno, odviše prosto — oni vele beata simplicitas. Vas više zanima, kako je koj saison bio sjajan i mnogobrojan; Vi radje pitate: Koje kupalište je lètos više pohadjano? ili na kojem stèrkalištu bijaše više odličnih licah. Vama neka ostane to, a onoga, koj s ubogim pukom dèli jade i nevolje, zanimaju i njegove skupštine, osobito ako imaju za predmet uzvišene istine svete katoličke cèrkve. No niti za povèstnicu nisu ovakove skupštine bez svake cène.

Šta vuče toliku světinu, iz dalekih krajevah, k samotnoj majci božjoj bistričkoj? Mnijem, da ne tašta pohlepa za zabavom, il udobnošću města; nego da se pomole i poklone dèvi Bogorodici, njoj svoju bědu i nuždu izjave u podpunoj věri i nadi, koju im iz grudih nemogaše izčupati tolika nastojanja od strane neprijateljah njihovih. Osobito poslè g. 1848. hotjahu svom silom da prestane ovo čašćenje Mariino. Nu zaludna bijahu im nastojanja.

Onog ćućenja, što prosti svět ovamo vuče, nerazuměše. Zato naleže ove god. o duhovih tolika množina světa, da mu od sličnoga pobožnoga stecišta neima pametara.

Samih magjarskih procesijah bijaše 60, t. j. prèko 3000 Magjarah. Slavenah može se 4 puta toliko uzeti; dakle prèko 15 tisućah dušah posèti Majku božju bistričku. Němcu tu neima traga.

Znamenito je tu viděti prosta světa od svih stranah ugarskog naměstničtva, osobito od šopronske strane, od Blatnog-Jezera, Kaniže i t. d.; Hèrvatah ugarskih, pa kad ih čověk pita, odkuda su? sami odgovore: od běle vodice (Blatnog-Jezera). Poznaš ih kad dodju k tebi sa „blagoslovite otče“. Hèrvati od Taranje, Brèznice i nuz Dravu mole magjarski, dočim na slavenskom jeziku se izpovědaju. Slovenci prèkomurski, što zajednički dèrže ugao medj Murom i Štajerom tja do rèke Rabe, imadu svoje knjige molitvene, većinom u Kisegu tiskane, i pěvaju slovenski, jer ih sijaset dolazi.

Sloveni iz Štajera, i cèla podravina sa Medjumurjem dolaze u ovo vrème; a osobito mnogobrojan svět iz Podravine, u lěpom redu pěvajući do neba dopiruće pěsmice Mariine, sišao se je sad u velikom broju.

O duhovih razdělјeno je vrème proštenja na magjarsko i hèrvatsko, tako da se onaj ponedělјak prije duhovah počima na magjarskom jeziku propovědati, i službe božje budu na istom jeziku. Kao za značajnu oznaku magjarskog puka može se kazati, da pobožnost takvu pokazuje u ovom sv. městu, kakove nije moći opaziti kod hodočastnikah slavenskih. Tu vam oni pěvaju, mole cio dan u cèrkvi, a tek jutrom u četvèrtak njihovim suzam neima konca, kad se opraštaju sa toli si obljubljenom majkom bistričkom. Slaven valja u unutarnjosti duše da oséća duboku smèrnost napréma si omilenoj ljubeznici, Marii. — Kod službah božjih magjarski puk pěva jednolikimi pěsmami, kano da bi iz jedne župe bili, dočim Slaveni bolje raztèrkani, kod svetačnih misah nepěvaju, jer kor muzikalni ih nadoměšta, Nu i opet tu je opaziti, kako koj svećenik brini se za stado: dali su mu u cèrkvenom pěvanju věšti il protivno.

Može se na pohvalu magjarskih propovědnikah reći, da oni svoju zadaću jurve od někada na Bistrici podpuno izvèršavaju; tako i ove god. sakupiše se dobri njihovi propovědaoci, medju kojimi odlikovanja jest dostojan g. N. iz bisk. somboteljske. Dragota je to slušati bilo, kako na izdělanom sadanjem magjarskom jeziku věšt i duha pobožnosti pun govornik sèrca svojih slušateljah od radosti do suzah ganuti znadjaše, usadivši im

Digitized by Google

u ovom sv. městu — gdě su sèrca sklona i slušati pripravna, krasne i nabožne misli, što možebiti kod kućah njihovih, nije u tolikom stupnju moguće.

Mi se Hèrvati nemožemo pohvaliti, da bismo jurve donlě dotěrali bili, da bi na uzvišenom pismenom jeziku slovo božje propovědali, te i zato svakom prilikom, a osobito ovdě na Bistrici opaziti je medju govornici, da iz višeg govorničkog staništa stvar neponjajući, s manjim uspěhom dělujemo na slušateljstvo. Badava je tu, koj jezik nepoznade, il ga povèršno smatra, taj neće ni vèrli govornik nikada biti. — Kad je prije napomenuti magjarski svećenik sišao s propovědaonice, kažem mu ja: kako krasnim jezikom bijaše sborio, on odgovori mi sa někim ponosom: da bi kukavno bilo, kad nebi svoj materinji jezik podpuno znao. Šta bi i drugo mogao većma znati?

No i izmedju hèrvatskih propovědnikah, dvojica dobro pojmiše svoju zadaću. Osobito dokazana bi netemeljitost onog tvèrdjenja, da naime puk naš nerazumije pismenog jezika. Propověd bijaše naměnjena Slavoncem iz Valpovštine, no uz to, buduć da je propověd magjarska bila u cerkvi, sgèrne se oko slavenskoga govornika sila Slovenacah prěkomurskih, i kažem vam, da je govor kazan na čistom jeziku, toliki utisak prouzročio, da skoro nisu nit propovědnika, kad dovèrši, iz svoje srědine puštati htěli, na toliko im k sèrcu besědit znadjaše.

Da braćo! tu vam veliko zvono s muklim svojim glasom nezove věrne u hramove božje, nu hiljadogodišnji običaj, i nagon nutarnji, čuvstvo pobožnosti i iskrena odanost k majci ljubeznivoj, vuče tolike tisuće svakoga naroda u ovo osamljeno i brěgovito město. To su vam misije u uzvišenom smislu, bez javnih pozivah i oglasah; sèrce se tu tajno razgovara i puni milosti čiste Bogorodice. Tu trèba, da se valjani propovědnici kupe i da děluju ojačeni duhom sv., kad im je tako prostrano i gotovo polje.

A Vi mudraci, koji ste radi ugrabiti ubogu puku věru i skopčane s njom lěpe cèrkvene svečanosti, koji biste mu sladje od meda zabranili ovakova města — a to sve pod izlikom, da ga „emancipirate od cèrkvenog robovanja: dojdite der amo, pa pogledajte, što čini puk srětnim — srětnim, velim, na koliko se čověk srěd tegobah našeg věka srětnim prozvati može. On je siromah došao ob svojem trošku i ob svojoj kukavnoj hrani prěko bèrdah i dolinah po osam danah daline, da izlije svoje nabožnimi čuvstvi prepunjeno sèrce u naručje kraljici nebeskoj. Povèrh svih nevoljah, što ga taru, on je tu našao ipak pokoj svoje duše — zadovoljstvo, a ovo ga nadaruje srěćom, koju nebi htio za vaše zlato zaměniti. Ovakova čuvstva u puku gojiti i razvijati pomoći, to će reći srětnim ga činiti, a ne věru mu iz grudih tèrgati. — Uzmider si ti Gavane, koj obiluješ blagom i bogatstvom, sám o sebi i sám za se, primèr od ovakova pobožna putnika, koj od svojega siromaštva meće milostinju na oltar božji! Cèrkva Majke božje bistričke dobiva, istina, lěpe darove i obilne poklone, al pokloni i darovi ovi dolaze iz ubogih rukuh, koje su ih kèrvavimi žuljevi zaslužile i od Boga izprosile — pa mu zato od njih opet něšto na zahvalnost ustupljuju. Pojdi, učini i ti tako! —

Pregled samoubojstvah.

Po cěloj Němačkoj, osobito pako u Beču dogadjaju se tako česta samoubojstva, da čověku živo u oči udaraju. Ljudi si glave razbijaju, gdě li se ima uzrok tolikomu zlu tražiti. Za čudo je da u slavenskih gradovih neima niti iz daleka u tolikom broju te moralne pošasti; s toga bismo došli na tu misao, da imade svoje gnjezdo u prevelikoj izobraženosti, koju němačka književnost u družtvu s francezkom širi. Toga je mněnja i „W. Kztg.“, koj o tom ovako piše: Kao što novine javljaju, šire se samoubojstva tako silno u Beču, da ih se je onomadne u jednom danu osam dogodilo. Lèkarske novine zabavljaju se samo s različnimi vèrstmi osakaćivanja i otravljanja, s mechanizmom ili chemizmom samoubojstvah. Trěba je da takodjer s ćudorednog gledišta na takove dogadjaje okom svèrnemo. To je čudnovato, da je materijalna běda, ili oskudica potrěbitih za sdèržavanje srědstvah rědko kad uzrok samoubojstvah, nego povod toj nemani daje ponajviše ćudoredna izopačenost, koja opet u bezvěrju svoje duboko korènje imade. Okolnosti, uz koje se ti dogadjaji pojavljuju, pokazuju grozoviti jaz, u koj je věrozakonski život propao. Mnogo samoubojstvah dogadja se u dobi od 14 do 20 godinah. Iz pojedinih slučajah može čověk često jasnije uviděti vladajuće stanje, nego iz obćenitih izvěšćah. Tako je n. p. ovih danah u bečkom okružju Neubau-u mag. chirurg. Schön bio zvan ka krojačkom šegertu, koj je jedva 17 godinah imao. Ovaj je već několiko godinah svoga majstora varao. Odkrivši to varanje, poče ga majstor kèršćanski opominjati, reče mu da polazi cerkvu, da se izpověde, te mu obeća, što je bilo, zaboraviti. To nije ništa koristilo. Mladić nastavi zanat dalje; razljućen što je njegova kradja opet s nova od-

Digitized by Google

krita, napade na ma.storicu, koja reče, da će svojemu odsutnomu gospodaru tu nevèrnost kazati, s nožem i izrani je. Ova krikne za pomoć. Tim uplašen, stèrmoglavi se prèko prozora s pèrvog poda na tarac, pa nemogav pobèći, zadade si u pèrsa i tèrbuh dvanaest bodacah s nožem. — U takovom stanju najde ga lèkar. Za čudo je, da je medju tolikimi ranami samo ona, koju si je u dušnik zadao, smèrtno opasna bila, ako se nebi zatvorila. Al mladi krojač neće tu lèkara ni da blizo pusti, te je silovito nastojao, da ta rana otvorena ostane, jer je tim smèrt najsigurnija bila. Lèkar uzbije silu silom, zaveže ranu, te pošalje zavezanoga ubojicu i samoubojicu u bolnicu. Nèkoliko danah zatim bì taj isti lèkar u istu stran pozvan k šegertu iste dobe, koj si je iz sèrditosti, što mu majstor nije dao svědočbe k drugomu meštru, vrat okolo na okolo britvom obrèzao, tako da nije pomoći bilo. — To nisu samo pojedini slučaji, nego ih ima mnogo, i kao što izvèšća svědoče, bivaju sve češći. Tad kažu: žalostno pomanjkanje u vèrozakonskom obučavanju, zapuštenje u kèršćanskom odgojenju jest uzrok. Uzmider stvar malo pobliže na oko. — Najznamenitiji novi kriminaliste dokazuju osobito u Němačkoj, da čitanje silan upliv u opake čine ima. Tako je nedavna u Pruskoj nèka palikuća kazala, da je čitanjem ubojstvah i palikućarstva na tu misao došla, da kuće podpaljuje, pa da je ta misao u njoj sve silnija postala, dok ju nije udèlotvorila. Tako je i kod trovateljah, tatovah, ubojicah; često bivaju na to čitanjem potaknuti. Svèrnimo okom, mimoišav sijaset nevaljanih romanah, koje ljudi na sveze gutaju, samo na gomilu novinarskih romanah, koji su sad pod imenom feuilleton-romanah poznati i obće obljubljeni, s kojimi pučke novine dotèraju do 20—30,000 predbrojiteljah; pa pomislimo samo strahoviti družtveni, dosad dosta neprosudjeni upliv ove sramotne tèrgovine, što ga na puk imade. Najvećma s talmudskom maštom izvedene su sve potankosti razbojničkih povèstih i kradjah — potanja varoška razbludna mèsta, koja su najopasnije mrèže za nevinost, u svojoj sjajnosti pokazivana — razuzdanost i brakolomstvo kao nèšto obična predstavjano, plemeniti razbludnici upravo con amore cèrtani, da ljude, kad to čitaju, živo razdraže; katolički život uvèk, gdè i koliko je najvećma moći, gažen — inače kakov nevaljani, slobodnozidarskim mišljenjem naduti židovčić kao junak slavljen — po svih družtvenih opačinah vučen; sve mlake opačine bivaju marljivo premèšane — najsveliji trenutci života gnjusnom razuzdanošću pretresani; uz to neima niti traga kakovoj pravoj kèršćanskoj misli, nikakova dakle traga o kakovoj ćudorednoj uzvišenosti, nego sve samo gad, smrad, blato, dim i potištenost. Gnjus, koj se splete u smradnoj mašti skvarenih osobah, kojih je sám život gadna povèst — pa koje su najsilniji, najpronicaviji propovědnici puka, pozvane od čeznućih za dobitkom urednikah, koji traže za obćinstvo „pikantes, pitoreskes, anziehendes“, da si tako iz milionah krajcarah tisuće forintih stèrpaju — i koji svoj dobitak vuku iz podpune propasti puka — i iz propasti družtva. U samom Beču biva svaki dan po 80,000 parčetah (jedan list ima 15 do 20 čitateljah) feuilleton-romanah medju puk razbacano, koji više ili manje imaju pravac malo prije opisani. — Tu će se valjda koj „uvrědjeni“ naći, te će reći: „Šta, zar će svatko, tko naš roman čita, biti hajduk, palikuća, brakolomac, ubojica; o smèšne, fanatičko-lude stvari, ele ultramontanskih mislih!“ — Nipošto, moja gospodo, to mi netvèrdimo! No to velimo: Niti jedan neće po vaših romanih bolji biti, a najviše njih, koji ih čitaju, postaju tim gorji; na koliko pak zatim tko u zlu napréd ide, to dakako zavisi od mnogo okolnostih. Mi smo toga mnènja, da je ono romanah, što ih u knjigah i svezah imademo, već dosta za pučko prosvèćenje (!). No da se družtveni temelji, za volju dobitka nèkojih pojedinacah, putem dnevne štampe dèrmaju, kao što to bijaše od više godinah sa strahovitimi poslèdicami u Francezkoj, to dèržimo za suvišno; već je otrova u izobilju nasijano, te netrèba da se s tolikim trudom jošte dan na dan sve većma množi. Takovimi izrodi razuzdane mašte — takovim iz opakih životah cèrpljenim nazorom svèta i ostalom netemeljitosti, neće sigurno niti znanost, niti ćudorednost, niti puk što dobiti; — tu imadu dobitak samo tèrgovci s papirom, pa s toga oni jedini neće s ovimi opazkami zadovoljni biti.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Dne 30. lipnja povratio se je prosvètli g. likopoljski biskup, Ivan Kralj iz stubičkog okružja, gdè je svetotajstvo krizme dèlio.

Iz Beča. Kako ljudi još uvèk različito misle o konkordatu pokazuje nam „Oest. Ztg.“, koj piše: Papinski nuncius kod carskog dvora, kardinal Viale Prelà povratio se je iz Fulde izravna simo, bez da je kod cèrkvenih svečanostih udioničtvovao (?), koje sad za sjajnom fuldajskom svečanošću u Moguću slède. Nj. eminenciji dali su jamačno povod nuždni poslovi, a mi slu-

Digitized by Google

timo, da razpravljanja o sklopiti se imajućem konkordatu medju njimi na pèrvom městu stoje. Něki listovi oglasiše taj konkordat kao u kaligrafičkom prepisu gotov, te je već, ako se nevaramo, i dan naznačen, kad bi se imao u Beču podpisati. — Mi mislimo, da su věčanja mudrom razboritošću nadbiskupa i spremnošću apoštolstolske stolice dobro napred pomaknuta; no dok se zaglave, trěba je jošte dobar komad puta učiniti, te su po svoj prilici novi naputci, što ih kardinal na temelju učinjenih predběžnih věćanjah za daljna razpravljanja trěba, stopèrv sad u Beć stigli. Ovo lagano napredovanje imade svoj uzrok u bitnosti predmeta. Tu se radi o konačnom uredjenju i upravljenju odnošenjah katoličke cèrkve napram dèržavi — upravljenju, koje u sva područja javnog i domaćeg práva dopire te zahtěva, da se ugovarajuće stranke o najnježnijih pitanjih točno sporazumiju. Světovna i duhovna práva, koja se imaju razmedjašiti, nestoje si, kako već prije istog uvoda k ugovaranju od višeg města potvèrdjena načela svědoče, u nikakovu neprijaznom odnošenju niti u nikakovoj razdalekoj prepirci; no ipak ima jošte vèrlo finih razlikah, koje se na obojoj strani imaju naznačiti, pa ako Rim nije gospodin, nego služitelj někih načelah, što su mu za neotudjivo čuvanje predane, onda mora i druga stran něšto popustiti. Konkordat, što ga ima Austrija s Rimom sklopiti, ima biti uzor za sve dèržave, u kojih odnošenja katoličke cèrkve jošte uredjena nisu. —

J. M. — Iz Bukurešta, 12. lipnja. (Dop.) Buduć da ovdě, gdě se ucviljenoj našoj materi, katoličkoj cèrkvi od neprijateljah velike protivnosti čine, svaka malenkost u promicanju slave božje i utvèrdjenju spasonosnoga nauka sv. matere naše, na ćutljivo sèrce kèršćansko umiljat utisak činiti mora; zato nemogu propustiti, da Vam neobznanim jednog, u cèrkvenom obziru svakako pozornost zaslužujućeg slučaja. Ove godine je presvětli g. katolički biskup, grof Angelo Parsi u nedělju poslě tělova svečanost tělovsku u jednu uru odovud odaljenom selu Čopli, koga stanovnici k njegovu stadu pripadaju, obdèržavao. Onaj bi se ljuto prevario, kó bi tu očekivao sgrade ili priprave tolikoj svečanosti primèrene; tu je viděti siromaštvo u svojoj goloti, kao što u obće po cěloj kneževini Vlaškoj, gdě seljaci ono, što si svojim znojem i kèrvavimi žuljevi prirade, svojim vlastelinom ustupiti moraju. Obitališta ovih seljakah su prućem opletene, blatom omazane, no — može se reći — sjajno izběljene kolibice, u kojih se nalazi brižljiva čistoća, a kod prostih no neksvarenih stanovnikah stoluje prirodjena im dobrodušnost. Jedan je samo predmet, koj nas u Čopli opominje na onog evangjeoskog neprijatelja, koj, dok gospodar spava, nastoji medju njegovu pšenicu kukolja nasijati, a to je g. 1823. sagradjeni i prije dvě godine vatrom uništeni samostan Pasionistah, koga dimom pocèrnjene razvaline daju slutiti na njegovu bivšu krasotu. Tu mora sèrce čověčje od žalosti zaplakati i užasnuti nad nečověčnim činom bezbožne ruke, koja je ovu ubogu občinu jedinog ponosa lišila, i to tim većma, što je taj pakleni čin izveden upravo na dan uspomene věrnih mèrtvih, kad je stanujući tu redovnik u varoš bio otišao, a magla tako gusta bila, da nije bilo korak daleko viděti. Pa ipak u takovoj pustinji ovèršismo prelěpu tu svečanost — najveličanstvenije otajstvo svete naše cèrkve u hramu, komu bi i najveličanstveniji, zlatom i rědkimi dragocěnostmi izkićeni hramovi svoje pèrvenstvo ustupiti morali: jer u ovèršavanju pobožnosti pazi se na duh a ne na mèrtvo velelěpje, Naša cèrkvica bijaše pod vedrim nebom razastèrta a platnom pokrivena, te je u nju jedva několiko stotina osobah stati moglo. Izkićena bijaše granjem i cvěćem — uresom, o kojem sám naš božanski moštar rečě, da niti Salomon u cěloj svojoj smožnosti nije od njega sjajniji bio. Tko je motrio uz ovakove okolnosti stišnjeno stanje biskupa i njegova svećenstva u ovoj zemlji patnje i nevolje, tuge i žalosti, taj si je mogao živo predočiti stanje pèrvobitnih kèršćanah, koji, běgajući pred svojimi progonitelji po golih pustinjah i měrkih dubravah, slavljahu dane gospodnje. No to sve može čověk samo onda osěćati, kad svojimi očima takove prizore gleda; jer u našoj domovini, hvala Višnjemu, takovih slučajah neima.

Što će u pameti ubogog puka ovu svečanost jošte duže zadèržati, jest revnost zapovědajućeg generala grofa Coronini-a, koj je, dočuv jedva, što presvětli g. biskup činiti misli, umah zorom istog dana tamo odpravio satniju regimente nadvojvode Sigismunda s cělom bandom, koja je pucanjem i sviranjem svečanost uzveličala. Kod oběda, gdě su i idilički darovi ubogog naroda s radošću primljeni bili, napite biše zdravice sv. otcu, našemu premil. vladaru, i ostalim odličnijim cèrkvenim i světovnim osobam. Poslě pódne bijaše blagoslov, a iza toga katechiziraše presv. biskup nevinim cvěćem nakićenu i u bělo oděvenu nevinu mladež. Tu se je čověk začuditi morao s jedne strane nad točnimi odgovori, kojimi je mladjahno stado predložena si pitanja rěšavalo, a s druge neutrudljivoj revnosti městnog g. biskupskog provikara, iz reda Pasionistah, koj je uz malenu podporu od sto forintih od propagande, i neznatnih prinesakah od uboge svoje občine toliki naprědak sa svojim malim, samo dvě sto siromašnih obiteljih brojećim stadom, učinio. U ovom obziru mogla bi revnost apoštolska ovoga muža mnogim za uzor služiti. Presvětli g. biskup odlikovaše se, kao svagda i ovom prilikom, svojim blagotvornim sèrcem, dočim je vojnike nadario hlěbom, vinom i mesom; a povèrh toga nadario je i mladež lěpimi darovi. Vam će se ovo sve možda činiti kao obična stvar; no ovdě, gdě je naša cèrkva skučena pod šibiku samovolje, bivaju ovakove sgode rědke, te im se ovdě svět raduje kao duša raju.

Mimoišav mnoge druge slučaje, valja da ipak napomenem, da su ovdě u Bukureštu prije několiko danah

Digitized by Google

okèrštene dve osobe židovskog izpovědanja, jedna iz Mohileva iz ruske Poljske, druga iz Moravske. Ovdě mi pada na pamet onaj „razpis osobitog natěčaja“ u 8. br. „kat. lista“ o. g., gdě něki poštenjak obriče onomu 100 fr., koj će moći dokazati, da je ikoj obraćenik na katoličku věru za svoj prelaz ma koliko novca ili novčane vrědnosti dobio. Kad neprijatelji nemogu drugim načinom napadati na poštenje naše cèrkve i njenih službenikah, onda se utiču k najbezsramnijim lažim. O ovoj dvojici, mislim, da nebi niti isti takovi klevetnici na takovu sumnju doći mogli. jer se pri dobrom imetku nalaze. Kako da su upravo našu, u ovih krajevih toli potlačenu cèrkvu zagèrliti obljubili, dočim je drugim věroizpovědanjem slobodnije polje ostavljeno? Na ovo pitanje nije moći drugčije odgovoriti, nego s rěčmi Spasiteljevimi: Spiritus spirat ubi vult.

Iz Badenske. Za čudo je, da badenska vlada sa sv. stolicom sveudilj ugovara, a progonstvo proti kat. svećenikom traje neprestano. Nedavna je g. Grüsser, revident kod nadbiskupskog ureda nastupio svoju troměsečnu kazan u tamnici, na koju je odsudjen, što se je usudio reći, da je dèržava cèrkveni imetak upotrěbila na protizakladne svèrhe. Župnik Bader nastupio je opet svoju dvoměsečnu kazan; a mnogo ih ima pod iztraživanjem, koje jamačno neće bolja sudbina postići.

— Čim uporniji položaj dèržava naproti cèrkvi zauzimlje, tim věrni puk sve veću oddanost očituje napram cèrkvi i njenim svećenikom. Lětošnja tělovska procesija nadkrilila je sjajnošću sve prijašnjih godinah. Ulice běše pretvorene u perivoje; osobito je bilo utěšno čitati strogo dogmatičke napise na zelenih svitcih, kojimi bijahu prěko ulicah kipovi nakićeni. Isto vojničtvo bijaše mnogobrojno zastupano; i ostale gradjanske oblasti sakupiše se u velikom broju, samo od okružne vlade nije bilo niti jednog věćnika, a od sveučilišta izostaše někoji profesori tako nazvani „biedere, charakterfeste Professoren.“

U Fuldi obslužavahu napomenutu već 1100-godišnju uspomenu němačkog apoštola sv. Bonifacia s velikom svečanošću. Spovědaonice bijahu do jedne ure u noć upravo obsědnute; mnogo tudjeg, prije više godinah ukradjenog imetka je kroz nepoznate ruke povraćeno. — Broj redarskih službenikah i žandarmah bijaše — možda sbog prevelike oprèznosti — pomnožan; no uzpèrkos nebrojenoj množini světa, svake vèrsti i iz svih krajevah sakupljenog, nije ipak bilo nikakovu neredu ili prestupku niti glasa Želěti bi bilo, da ljudi već jedared prestanu katoličke skupštine kao buntovnička ročišta sumnjičiti· —

— Dne 9. lipnja prispio je u Fuldu nj. em. kardinal knez Schwarzenberg iz Praga. U petak 3 sata doveden je obhodom u stolnu cèrkvu. Osim njega dojdoše simo solno-gradski nadbiskup i pèrvostolnik Němačke, monakovski nadbiskup, vratislavski biskup i iz Paderborna posvećeni biskup.

Iz Moguća. 19. lipnla. I ovdě se s velikom svečanošću ovèršuje uspomena sv. Bonifacia. Procesije dolaze jedna za drugom; pobožne pěsme odzivlju se po gradu, a u cèrkvah zaredjuje misa za misom i propověd za propovědju. Dne 16. bio je na čast prečastnim prelatom i visokim gostom u kazinu sjajan oběd. Tom prigodom nàpio je preuzv. g. ministar-predsědnik, baron Dalwigk slědeću napitnicu: Krasna i sveta slavnost sakupila je u zidinah častnog Moguća muževe, koji u věrozakonu i znanosti, u pověstnici puka dobro zvoneći glas imaju, muževe, koji su si jednaki svetinjom svoje cèrkve, jedinstvom mišljenjah i nastojanjah, makar ih je već kod poroda kneževski naslov kitio, ili je njihova kolěvka onako prosta bila, kao što bijaše našega Spasitelja, komu svi služimo. Kad bismo ovdě sakupljeni bili, da slavimo samo kakovu veliku historičku uspomenu, ili da našim gostom izkažemo gostoljubivu čast, onda bi svečanosti našoj manjkala najlěpša dražest. No nas, gospodo moja, oduševljuje něka uzvišenija misao. To je ona svěst, da je to našoj, najnovijoj dobi pričuvano bilo, prokèrčiti put usrěćujućemu osvědočenju, da věra i nabožnost sačinjaju one tvèrde stupove, na kojih počiva golema sgrada dèržavah, kao što i skrovna kuća miroljubiva gradjanina. To je svěst; da sjajni uzor, što nam ga je němački apoštol sv. Bonifacio ostavio, nije jošte izčeznuo; da klice, što ih je Bonifacio u sèrcih usadio, jošte sveudilj žive u nabožnih čuvstvih puka, kao što u govoru i činu službenikah věrozakona, koji svojim sèrcem i mišljenjem nalikuju visokim vladarom, što ih ovdě medju nami štujemo. U ovom smislu, molim Vas gospodo moja, da izpraznite sa mnom jednu čašu na zdravje visokih naših gostih, prisutnih ovdě kardinalah, nadbiskupah, biskupah i prelatah. Živili!

Dopisnica Uredničtva.

G. J. B. u B. Vama su tražene knjige ovih danah poslane.

„ J. V. Vaš dopis ćemo uvèrstiti. —

„ F. G. u H. Vaša želja je izpunjena; no mi se uzdajemo više u Vas, nego li u Vašeg pověrenika. —

„ L. G. u P. Uzet ćemo.

Oni sastavci, koji, najkasnije za 15 danah od kako su poslani, nisu naročito napomenuti u dopisnici, neće se u „kat. list“ uzeti.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 28. — TEČAJ VI. U SUBOTU 14. SÈRPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prirodoslovje

I.

Jer što se na njem nemože viděti, od postanja světa moglo se je poznati i viděti na stvorenjih, i njegova věčna sila i božansto, da neimaju izgovora.

Rimlj. 1, 20.

B. — Ništa nije tako lěpo i tako ugodno, kao što je priroda božja, neima za čověka, ljubećeg znanstvena razmatranja, ugodnije naslade, nego kad se šeće tělom po lěpu perivoju stvorenog světa, a umom razumljuje duboke tajnosti, što ih upisa nevidjena ruka svemogućeg bitja u svojih objavljenih dělih. Uzmimo šareno proljetje ili zlatosjajnim plodom ověnčanu jesen; razmatrajmo sunčanim žarom uzpareno lěto ili bělom kabanicom oděvenu zimu: svaka godistna doba puna je dělah svemogućnosti božje. A šta ako za vedre noći upremo oči u modru knjigu, u kojoj je titrajućimi pismeni napisao nedokučivi stvoritelj svědoke svoje neizměrne sile? Jeda li tu nemora čověk uzkliknuti: coeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annunciat firmamentum (Ps. 18.)! Nemožemo misliti, da ima ljudih, koji bi, razmatrajući zvězdovito nebo, hladno skrenuli ledjima te rekli: „neznam, kako bi to ljude zanimati moglo“; to običava činiti samo prosti siromah, u kojega nije razvito čuvstvo za uzvišenost. No jošte teže je pomisliti, da ima ljudih, koji, razmatrajući lěpotu stvorenih světovah, ne misle na Onoga, koj ih iz ništara stvorì i u krasan věnac savi. Pa ipak ima dosta ljudih jedne i druge vèrsti.

Kao što je dražestna naslada razmatrati prirodu za onoga, koj u grudih usadjeno nosi čuvstvo štovanja i dětinske oddanosti pram stvoritelju, tako je to isto razmatranje užasno bezdno ponora, zjalo tamne propasti za onoga, koj ruje u utrobi prirode s one opake nakane, nebi li tu našao protislovja s objavljenom istinom; koj prekapa dubljine zemaljske i penje se u visine nebeske, nebili našao oružja, kojim bi usadjenu u grudih věrujućih ljudih misao o izvansvětskom Bogu uzbiti mogao. Jao onomu mudracu, koj Boga traži u zemaljskih vèrtlozih, a nehaje zanj u prěkozemaljskoj slavi; taj je zalutao u stranputice, gdě će sam ludo izgubiti svěst, a drugim ugrabiti pokoj.

Koli je opasno bez Boga razmatrati prirodu te ga stopèrv nutar tražit ići, dočim nam se je bělodanim načinom odkrio, pokazuje pověstnica svih věkovah. Kad su starinski narodi izgubili put jedine istine, te se sve dalje uklanjali od vrěla věčnog světla, nije im drugo preostalo, nego da se dèrže jedine prirode, koja je neposrědno dělovala na njihova osěćala. Priroda i duh — to su dvě protistave, koje su si vazda u oprèci, jer je bitnost njihova sasvim protivna. Čim većma se čověk izključivo hvata prirode, tim većma se odděljuje od duševnosti, i obratno. S toga se nije čuditi, što su starinski narodi, izgubivši konac početnih objavljenjah, hvatali se sve većma tělesnosti, te se tako daleko izgubili u materialnosti, da su prirodu obožavati počeli. Odtale ono mnogoboštvo, koje je novim preporodjenjem moralo biti uništeno. U starinska vrěmena vladaše na světu mnogoboštvo i svebožtvo, jedno i drugo ima isto vrělo. Prostiji svět obožavao je stvorene predmete, jer za drugo izvansvětsko bitje nije znao; a veći umovi, koji su se u razmatranja razuměli, nisu htěli da istu věru imadu s prostotom: oni su morali umstvovanjem do Boga dotěrati. No neimajući niti oni druge osnovnice, na kojoj bi sagradili svoju věru, tražahu Boga u prirodi, te tako moradoše doći do panteizma. Politeizam i panteizam su dva sustava, kojimi je obožavanje prirode početak dobilo. Nama netrěba da dalje slědimo razvitak tih dvijuh pojavah u starinskom světu, dosta nam je bilo napomenuti, da su ljudi već od starine, kako su se u razmatranje prirode pustili bez

Digitized by Google

čvèrstih ideah o Bogu, uvèk zalutali. Svratimo se sad na stanje prirodnih znanostih, kako u naše vrême stoje.

Kad bi nas tko zapitao, kako stoji kod vas Jugoslavenah prirodoslovje? morali bismo mu odgovoriti: na slabih noguh. No mi se toga nemoramo stiditi; jedno što nije naša krivnja, a drugo što je bolje čekati, dok se ova znanost razvije u onom pravcu, koj našemu nabožnomu narodu dolikuje, nego da presadimo u naše polje čemeriku, koja bi nam više smućivala nego bistrila um, a sèrce više trovala nego oplemenjivala. Mi volimo da nam se i u tom obziru rugaju, kao što nam se spèrdaju němački Heglovci, da neimamo organa za filosofiju. No ipak ako svèrnemo okom na veliko stablo ostalih slavenskih granah, tu možemo našim protivnikom odgovoriti: da imamo, ako ne doma, to kod naše srodne braće dosta obilata blaga prirodnih znanostih, ili se obazrèmo na česku ili poljsku granu, ili na istu „barbarsku" Rusku.

Najsjasnijim uspèhom razvila se je prirodna znanost u Němacah, i to tako sjajno, da bi čovèk rekao, da je postigla vèrhunac. No kaže se, da nije sve zlato što se svètli, tako nije sve niti istina, što se kao takova kategorički u svèt trubi. Mi nismo nikakovi separatiste, nismo nikad zabacivali nijedne znanosti zato, što je potekla iz vrèla kojega inostranoga naroda, osobito němačkoga, s kojim smo u mnogom obziru tèsnije spojeni nego s ostalimi europejskimi narodi; no što se neda sakriti, zašto da bismo to tajili. Čujemo oda svih stranah, kako prijatelji trèzna naprèdka i pravog obrazovanje, osobito stražari objavljene istine, pozorne čine ljude, navlastito mlade naraštaje, da se čuvaju od ogromnog naprèdka němačkog prirodoslovja; pa zašto? Tko razabere němački knjigopis, moći će uviděti razlog. Prirodoslovne znanosti zakrenuše u Němačkoj — s preteżnije strane — takovim zamahajem, da su se ne samo vladari katoličke cèrkve zabrinuli, nego je istim protestantom počelo medju očima pucati. Neima tomu davna, što je glasoviti němački profesor prirodoslovja na sveučilištu u Heidelbergu, Molleschott sa svoje stolice skinut. Tu je već do živoga moralo doći, kad je protestantska vlada na jednom od najliberalnijih sveučilištah, gdè je Hegelianizam kao kod kuće, učitelja prirodoslovja stolice lišila. Uzrok je tomu krupan materializam, što ga je rèčeni profesor učio i zastupao. On nije bio zadovoljan, što je cèli sustav prirode tumačio bez Boga i duše, nego je, dàkako „polag svoje dužnosti" nastojaa, da taj nauk spopularizira te ga u puk razašalje, da se „prava, jezgrena prosvèta" i u nižih vèrstah puka uvrèži. Ima tomu već dobro davna, što se priroda — odkad je protestantizam svojom negacijom mah preoteo — u takovom smislu anatomizira; no ljudi su to dosta tèrpno gledali, dok se je takovo tumačenje omedjašivalo samo na sveučilištne zidine — strogo znanstvene razprave. Premda se i takovim razglabanjem prirodnih tajnostih podsèca korenje pozitivnomu značaju kèršćanstva, jer ga učenici ipak medju narod raznose, ako ne teoretičkim raisoniranjem, a to porabom svojega života; zato se je ipak moglo barem nèšto pod uši metnuti i kroz pèrste pregledati. No odkad je i medju niže vèrste poplava svakojakih brošurah udarila, u kojih se poslèdci znanstvenih razpravah, dàkako ponajviše izradjenih hipotezah, iz zemljoslovja (geologije), životoslovja (fiziologije), zvézdarstva, siloslovja (fizike) itd. pod cènu čiste, nedvojbene istine predavaju, mora čovèk takovo bujanje nèšto pozornije motriti.

Katekeze Agustina Grubera.

— *π.* Augustin Gruber, rodom iz Beča, bijaše biskup ljubljanske biskupije od g. 1816. do 1824. Zauzev ovu stolicu očitovao je jedinu tugu, što svojim Slovencem odmah nemogaše narodnim jezikom navèšćivati svetost, pravednost, ljubav i svu slavu g. Boga; nu u pravom zaufanju u Isukèrsta, koj ga poslà, da u njegovu imenu nastavlja dèlo spasa, obeća, da će barem za tri godine svomu ljubljenomu stadu slovenskim jezikom navèšćivati sve, što je Isus za slavu svoga Otca i naše vèčno spasenje učio i činio, — što rečè, neporeče. Uz rukovodstvo veleučenoga g. Metelka, prisvojiv si znanje narodnoga jezika obučavaše Gruber dècu, propovědaše odraslim u punoj měri polag svijuh naputakah, koje je sv. Pavao dao biskupom Timoteu i Titu; — Gruber živi u ljubljanskoj biskupiji i danas u pobožnoj uspomeni. — U ovom njegovom apoštolskom dèlovanju spoznaje svaki onu dèlotvornu věru, po kojoj se jedinoj pravi život vodi, te narodi zaista usrèćuju; njom oživljen dèlovaše Gruber, stavljajuć sebe i svoje stado pod okrilje presv. sèrca Isusova, — podpomožen zaštitom Majke milosèrdja, moljaše za potrèbite milosti nebeske. U ovom dèlovanju odlikovao se je on apoštolskimi krèpostmi Petra i Pavla, — naime ljubavju Boga, poniznošću, nebozaslužnom znanošću i brižljivošću. Sve ovo prigèrli Gruber cèlim sèrcem — na sve to obrati povèrene darove, tražeć po pri-

Digitized by Google

měru sv. Pavla svu slavu jedino u spoznanju i navěščivanju razpetoga Isukèrsta. Nu on bi kao dobar i věran evangjeoski sluga takodjer već u ovom životu proslavljen: slavne uspomene car Franjo I. imenovà ga solnogradskim nadbiskupom, a tim postade němačkim pèrvostolnikom. Iz tadanjega dělovanja Gruberova spominjem samo ono, što spada na svèrhu ovih redakah.

Kao nadbiskup brinuo se je ovdě u apoštolskom zvanju takodjer osobno za to, da svoje mlade klerike, bogoslovce 4. god. u duhu Isukèrstovu polag sveudiljnoga života katoličke cèrkve učini praktičnimi muževi, koji bi, nastavljajuć čine apoštolske, imali kraljestvo božje razširivati i učvèršćivati, rěčju: koji bi imali postati praktičnimi bogoslovci, Isukèrstovimi učenici, cèrkvenimi službenici — i čověčanstvu blagoslovom nebeskim i utěhom u ovoj suznoj dolini. Gruber se je punim právom nadati mogao, da će on sám biti svojim klerikom najbolji učitelj, ako im osobno predavao bude obukoslovje, ili naputak, kako valja děcu u sv. věroistinah podučavati. U tom važnom poslu naslědujuć najvećega i najboljega prijatelja malenih, svoga gospodina i meštra Isukèrsta — shvativ cělom iskreno pobožnom dušom duh božji i svèrhu sv. matere cèrkve — dèržao se je načelah (de catechisandis rudibus) svoga zaštitnika i najsjajnijega cèrkvenoga naučitelja, sv. Augustina. Gruber je tomu poslu obiljatim blagoslovom žèrtvovao više godištah.

Svaki se je sada želio okoristiti toli blagoslovljenim trudom — sve mu se je radovalo; zato i běše njegove katekeze do sedam putah opetovano izdane, a i u druge jezike prevedene.

Svaki duh. pastir, kako drugdě tako i kod nas, čim je i začeo polag izreke vel. Gersona (koj je u katekiziranju najveću slavu postavljao) „sjajni cvět gospodnjega vèrta njegovati“ — želi se upoznati s vèrlim s kojim katekètom, ili barem nabaviti si što bolje, osobito za malenu děcu, izradjene katekeze, — a to sasvim doslědno svomu uzvišenomu zvanju. Ovoj u pastirskih sastancih često očitovanoj želji mogu ponajbolje odgovoriti spomenute Gruberove katekeze. Nje su procěnili umom i sèrcem uzvišeni vèrhovni pastiri (kao što se to poněšto viděti može iz recenzijah u němačkom 7. izdanju od god. 1853. priloženih), — svaka dalnja preporuka bila bi suvišna.

Knjiga nije ogromna; za naměnjenu svèrhu sadèržaje mnogo, a sve uzvišeno. O tom je sud već davna izrečen, ne samo u svestranom priznanju, kojom su ju pozdravili vèrli, u toj struci znanstveno obrazovani muževi, nego takodjer u tom, što ju po Slovenskoj, Talijanskoj, Němačkoj i Ugarskoj gorljivo prigèrljuju i najuspěšnije rabe duh. pastiri i ostali iskreni prijatelji malenih — učitelji pučkih učionah.

Predmet ovih katekezah jest: praktično podučavanje malene děce u kèršćansko-katoličkih věroiztinah — njegovanje věrozakonsko-ćudoredne ćuti, te pripravljanje malenih za dalnju obširniju poduku. Svakoj katekezi pridana je opazka, u kojoj se katekeza i postupak praktično razlaže.

Koj je sve ovo uvažio, taj je mogao želěti, da se spomenute katekeze i u naš jezik prevedu. S radošću javljam, da je ovoj želji stranom zadovoljeno; poznato ***kolo mladih rodoljubah*** prevelo je s dopuštenjem preuzv. g. nadbiskupa pèrvu stran ovih katekezah.

Što se istoga prevoda tiče, taj je posve pravilan i svestrano točan; u svem se čitatelelju prikazuje Gruberova prostodušnost i sèrdačnost napram děci. Ovo zato napominjem, da se nesmute oni, koji, dobiv u ruke književnim jezikom pisanu knjigu, odmah s nezadovoljstvom govore: „to je tudji jezik, — toga mi rabiti nemožemo.“ U ovom prevodu neima rěčib niti izrekah neobičnih — sve je što najprostije izraženo: nu dakako po pravilih književnoga jezika. Jer ako bi htěli napisati knjigu takovu, koju bi sav puk svigdě po našoj domovini na pèrvi mah razumio: a ono mislim, da bi skorom toliko posebnih knjigah jednoga istoga děla izdati morali, koliko je župah, buduć skoro svaka župa u svom narěčju posebne rěči rabi. Tko je dakle ljubitelj te smešne literature, neka pokuša toliko si ***truda*** i ***troška*** zadati, da uzmože knjige pisati u svih podnarěčjih naše domovine: ako uspije, slava mu! Ali samo opirati se, nije toliko slavno. — Pa zar nije uprav to, što nam svim — osobito svećenikom toli razgranjeno dělovanje svetoga zvanja našega otegoćuje? — Dakle valja, da za olakšat si težku svoju zadaću jedanput počmemo nastojati, da do neke barem jednoličnosti u jeziku dospijemo (ogledajmo se na Slovence, n. p. družtvo sv. Mohora —), što je jedino tako moguće, ako se gramatičnosti barem na toliko dèržali budemo, na koliko se u pučkih i normalnih učionah jednolično predaje. — To samo mimogred. —

O rědkom trudu i požèrtvujućoj ljubavi mladićah, koji su tolikom uztrajnošću prevod ovèršili, osvědočit će se jamačno svaki, sravniv prevod s izvornikom; i zato im njihov prijatelj na tom trudu i ljubavi ovdě javno zahvaljuje; — želi stostruko, što su sada u svoj sniženosti i čistoj ljubavi posijali! —

Ako se tko ovim priměrom na što izvèrstnijega potaknutim prikaže i pojavi, bit će nam svim na radost.

Digitized by Google

Prevedene katekeze su već pod tiskom; te će za koj dan na světlo izači. Stojat će samo 30 kr. sr. — dočim u němačkom, i to 7. izdanju stoje 1 fr. sr. U Zagrebu moći će se dobiti kod g. Luke Rumplera, učitelja pastiroslovja u nadbiskupskom sěmeništu.

Něšto o Moroviću.

Od

J. Okrugića.

Za da želji štovanog g. dopisnika Fr. R. u Beču u 20. broju „katoličkog lista" izraženoj glede Morovića, koliko je moguće, zadovoljim, latih se pera, tim radostnije, što me ovo historičko městance, u kom sam mnogo putah podulje boravio, vazda zanimalo; za domorodnu dužnost smatram dakle něšto o istom městancu pobliže navesti kako glede položaja, tako i glede historičke znamenitosti njegove, u koliko mi je poznato — a kamo sréće kad bih tim mogao štogod dopriněti k potvèrdjenju onog medju učenimi Slaveni sad razgranjenog mněnja: da je naš preslavni sv. Apoštol Method jednoč u Moroviću, ovom istom možebiti, kao panonski, dakle srěmski biskup stolovao, ili se barem za něko vrěme tu zadèržavao, polag onog u životu sv. Klementa o Methodu navedenog „Ἐπίσκοπος Μοράβου της Πανονιας", što se misli da o našem Moroviću glasi. Dà, velikog veselja za Slavene u obće a za Srěmce osobito Moravčane napose, kad bi se to potvèrditi moglo temeljitimi dokazi! — — Ja dakle što znadem i što mislim evo da reknem:

Morović je malo, do blizu 1000 dušah brojeće selo pèrve satnije puka varadinskog, od Mitrovice (někadašnjeg staroslavnog Srěma) k zapadu tri ure udaljeno, a nedaleko, jednu uru od utoka Bosuta (u vrěme Rimljanah Bacuntius) zvane rěke, kod sela Gèrka na malenom bèrdašcu polak, a polak u dolu ležeće u kutu stečišta rěkah Bosuta i Studve, te tako od njih vodom obkoljeno. Upravo u tom kutu vide se i dan danas razvaline někadašnjeg četverouglastog gradića. Ove starodavne zidine opominju na njegovu někadašnju jakost. Iz pověstnice naše srěmske biskupije znade se: da je někad u Moroviću red božjakah (templarah) stanovao, da je bila praepositura saecularis de Moroth, i da župa njegova obstoji od g. 1332. Polag pověstnice moći bi suditi, da je Morović ime postalo iz imena Maroth, kojim se je zvao Ivan Morović ban Mačve, u isto vrěme od prilike živući, koj bi dakle Moroviću temelj ili sam bio položio, ili pako predšastnici porodice njegove, od kojih i ime zadobi. — Ali tvèrdjenje ovo ništa nedoprinosi mněnju onom o sv. Methodu; on bo življaše u 9. stolětju, dakle mnogo prije *Morovića bana* ili pradědovah njegovih. Želimo li iudi mněnju našem i kakov temelj postaviti, moramo uzeti, da je Morović već u vrěme Rimljanah poznat bio, no na žalost našu nenalazimo ga u pověstnici nigdě pod otim imenom, izim kad bi ono u životu sv. Klemente njemu posve slično za današnjeg Morovića starodrevno ime priznali. Da je za vrěmena Konštantiniana, a i dugo još poslě, Srěm bio Metropolis obijuh Panoniah, gornje i dolnje, kako u dèržavnom tako i u cèrkvenom obziru, to nam pověstnica svědoči. Za biskupe někoje srěmske znamo sve do vrěmena Attile, „biča božjeg", koj Srěm pohara i stanovnike njegove većom stranom poubije. Za njim dojdoše Goti, za ovimi Gepide, a za ovimi god. 580. Avari, pod kojih vlašću čini se, da je Srěm bio do god. 791., kad no Karlo Veliki njih i njihovo carovanje u Srěmu uništi. Poslě ovih zavladaše Srěmom Bugari sve do propasti carstva bugarskoga god. 1019. Za sve ovo vrěme strašnih promènah i raznih gospodarah, mûči mukom Srěma pověstnica o biskupih srěmskih ili panonskih, a sigurno misliti možemo, da je pod timi nezgodami prestao biti Srěm stolnim gradom Panonije. Jedino legenda od Hadrijana II. opominje, da je on Methoda kao biskupa panonskog na stolicu sv. Andronika, t. j. u Srěmu bivšeg biskupa, naime u današnjoj Mitrovici postavio. Iz ovih i onih iz života sv. Klemente o Methodu navedenih datah, oboje složivši, zaključiti moramo, da je on bio obijuh Panonijah, gornje i dolnje biskup; bio je dakle Episcopus regionarius, a kao takov, kao što mudri Šafarik veli, nije imao prave stolne stolice. Dopustivši to, kad na obzir uzmemo ona burna vrěmena, one nepogode i progonstva, koja je sv. Method od němačkih svećenikah podnašati morao, zašto nebi misliti mogli: da je u staroj stolici panonskoj, t. j. Srěmu stolici sv. Andronika utočiste tražio, tim većma, što su Bugari, kojim je on s bratom sv. Cirilom Isukèrsta prije toga propovědao, Srěmom vladali? no nenašavši možebiti u Srěmu, t. j. današnjoj Mitrovici sve u željnom redu, preduzeo si je u ovom, medju šumom i vodom sasvim sigurnom gradiću donekle boraviti, i odtuda stado Isukèrstovo njegovoj brizi pověreno pasti i ravnati? Jedino ove okolnosti mogle bi nas u mněnju otom potvèrditi, da je sv. Method jednoč u Moravi, današnjem

Digitized by Google

Moroviću boravio. Toliko bi se dakle iz sličnosti imena Morovića s Moravom i někih okolnostih moglo kazati, no ipak to tvèrditi nesmijemo, kad na žalost drugih historičkih datah o tom neimamo. Barem da imademo gdègod kakov nadpis, ili da štogod iz narodnog predavanja znamo; no dosad nisam ni o pèrvom ni o drugom Moroviću nigda ništa čuo, što bi za našu stvar bilo. Svakako je to zanimiva stvar, da se umniji Slaveni zabavljaju s iztraživanjem toga velevažnog města. Što se mojih slabahnih silah tiče, ja ću jošte popitkivati i iztraživati, pa ako šta dočujem, što bi stvar razjasniti moglo, neću propustiti objaviti.

Amerikanski Indijanci.

Jedan misionar, baveći se već do devetnaest godinah u Ameriki, piše o ovom narodu slědeće: „Blizu rěke Niagare obitavaju takodjer Indijanci. Njihov značaj je, čudnovato, oholost; oni scěne, da glede kèrvi i izobraženosti ostale narode daleko nadkriljuju. Ako na svojih rěkah ili na móru spaze koj brod, smiju mu se, kao detinskoj igrački. Ponos čini da nikad za novce nesluže. Kod njih rádi žena — kao što je to slučaj kod svih nekèršćanskih narodah — kao robkinja; mužkarac ili planduje ili lov lovi. Ako je kakovu zvěr ubio, mislite da ju kući nosi? Žena mora ići na město ubijenog jelena, medveda ili bivola oderati, razčiniti i na ledjih ga kući donèti. Zato mene spopadne uvěk neka žalost, dapače něki gnjev, kad čujem gdě tako nazvane izobražene žene psuju i gèrde kèršćanstvo; one tim pokazuju svoju ludost i nezahvalnost pram věri i cèrkvi; jer one su jedino katoličkom cèrkvom iz robstva i zaziranja iztèrgnute. — U kolibah Indijanacah visi kotao, pod kojim se loži, da meso zavrije. Svaki, komu se rači, poseže nutar, otèrgne ili si odrěže komad; grize i jede dok nije sit, što ostane baci natrag u kotao. To čini, koliko god putih ga je volja, jer opredělјenih obrokah, kao kod izobraženih narodah, neima u njih. To čini dotlě, dok nije kotao prazan; kad je sve potrošeno, onda gladuju; pa u tom su dotèrali do něke savèršenosti. Takova sudbina, takova nevolja tištila je i europejske narode, dok nisu okèršteni bili. Pa ipak goje u ovoj strani světa proti svećenikom zakletu mèržnju, koju su radi mnogi naseljenici, isti katolici, medju svoje suvèrce u Ameriku presaditi. No dosad im to, hvala Bogu, nije za rukom pošlo. Već je takodjer kod Indijanacah mnogo kèršćenikah, a kao takovi imaju vèrlo dětinsku misao. Pa ipak, čudnovato, nije moći indijanskog děčaka za svećenika odgojiti; ako iz svojih mórah, šumah, ili iz rěkah u učionu dodje, da uči nauke, spopadne ga silovita domobolja, pa ako ga na skoro nepošaljemo k njegovim domarom, umre. Indijanci imadu k svećenikom iz svojega naroda malo pověrenja. „Ah, oni su takodjer ljudi, kao što smo i mi.“ Běle ljude dèrže oni kao za něšto uzvišenije plěme. S toga mora jošte više izobraženosti medju ove narode doći, dok budu u većem broju u svećenički stališ išli; sad su jošte děca. Njihovo dětinstvo zasvědočavaju takodjer tim, što na budućnost ništa nemisle. Oni sěku po svojih šumah dèrvlje i prodavaju dèrva za parobrode, koji po njihovih rěkah i mórih plove. Jedva što su kakovu svoticu novacah sabrali, već ju raztepu; umah si idu ili pušku ili kakov ures (pèrja oko glave ili staklenog zèrnja) kupit. — Patriarchalni običaj gostoljubivosti je svim Indijancem prirodjen. Ako čověk dojde u njihovu kućaricu, a oni slučajno leže na zemlji okó jela, umah se stisnu, da prostora načine. Tad čověk udioničtvuje kod njihova obroka i može otići, bez da traže zahvalnosti. Ako čověk neće k njihovu obroku, onda misle: „Taj nije gladan.“ Ja sam mnogo putih, kad sam po njihovu kraju putovao i obitavajuće medju njimi katolike pohadjao, s njimi na zemlji kod jela ležao. Zato su opet Indijanci često putih kod mene obrokovali. Ako gladni dojdu do stana kojega naseljenika, traže bez mnogo ceremonijah jesti. Nitko im neuzkrati. Ako neima nikoga kod kuće, gledaju da vrata otvore, pa onda ištu dotlě, dok nenajdu hlěba, mesa ili kakova druga jela. Što najdu metnu pred se, pa izjedu, koliko im je dosta. Što ostane, metnu opet tamo, gdě je bilo, bez da bi ipak što odněli. Ako leže okol' na okolo najdragocěnije stvari, nelaćaju se ničesa. Ako ove nepozvane goste kuće gospodar kod obroka zateče, nesmeta ih to ništa; pozdravivši ga na kratko, nastave svoj posao dalje, pa kad su gotovi, zahvale se sasvim jednostavno i odu. Nad tim se nitko nesèrdi; ta i kod Indijanacah je — ako smijem reći — stol prostèrt. Indijanci, s kojimi ja obćim, pripadaju narodu Froquesah. Gostoljubivost vlada svuda u Ameriki, osobito na selu. Ako čověk u vrěme obroka dojde u najlepši dvor, umah pozove gospodar, ako ga čověk nije nikad niti vidio, bio on katolik, protestant ili nekèršten, svakoga k jelu. Ja sam se mnogo putih tim običajem poslužio. Jer sam se desio na rěči Niagari šest godinah do g. 1842., te sam svoju misionarsku stolicu imao na više městah, pa sam mnogo putih pod vedrim nebom prenoćio.

Digitized by Google

Talijanski propovědnici.

Obće je poznato, da Talijani u svojoj vatrenosti imaju posebni način propovědanja, koj se njihovu narodu dopada, dočim se inim smešan, ili barem pretěran čini. Talijan mora imati široku propovědaonicu, po kojoj se propovědajući šeće, a kad u afekt dojde, i živahno i naglo kreće. Premda se čověk i njihovu naćinu priučiti može, kao što smo sami uviděli kod naših dalmatinskih propovědnikah: zato ipak imadu takovih posebnostih, koje samo Talijanu dolikuju. Tako piše něki dopisatelj iz Rima „Kath. Bl.“ o glasovitom talijanskom propovědniku o. Vincencu Sallui, iz reda Dominikanah, několiko nacèrtah, koje za vrědno smatramo, priobćiti: „Odavna sam već želio, da vidim kojeg od onih talijanskih narodnih propovědnikah, kojih je već barem u Rimu nestalo. Proslavljeni propovědnik o. Ventura pomogao je klasičnu jednostavnost skladanja i predavanja podići. Mnogi ga naslèduju; no najviše ih padne u prazne teorije i zapuštene forme. — Zastupnika upravo talijanskih starijih propovědnikah našao sam u o. Sallui. Za predmet si je uzeo udioničtvovanje presv. trojstva pri tajnosti neoskvernutog začetja. Premda je to skroz metafizički predmet, zaodenuo ga je govornik ipak u tako ošetna znamenja i utiske, da sam se čudio. Propovědnik začeo je već s početka svaki put s afektom. Kod cělog predavanja sěćao sam se na tako nazvani lapidarni slog: svaka rěč imadjaše svoju samostalnu snagu u izraženom ritmu svih glasovah: glasovi okretahu se u jambih; cěli nadglasak zvonio je kao recitativ. Kad se je uho takovimi glasovi zasitilo, udario je govornik u trochee. — Tu je natèrpao najbogatijih epitetah kao bisera u izobilju. Zatim slědjaše na izmenu glas i mimika, kao što je predmet zahtěvao. Kad je govorio o grozovitih stvarih: propasti andjelah, o grěhu, smèrti paklu, b a c i o j e g o v o r n i k s p r e d a p r ě k o b ě l o g h a b i t a c è r n u k a b a n i c u, te je uzeo strahovit položaj pred skupštinom, a glasom je udario na turobno. Puzanje zmije propovědao je zviždajućim glasom i puzanjem rukah: isto tako predstavio je uzvijanje na dèrvo, vrebanje i skušavanje mimički. Kad je govorio o šarenu cvěću, o ptičjem pěvanju, o vrělih i potocih, uzeo je nježan i dražestan govor. Sa svimi takove vèrsti znamenji napominjao je takodjer srětno izbavljenje svetog otca iz očite pogibelji života. — Kad je propovědnik napominjao, kako sborovi angjelski slave u nebu bl. Děvicu, skljućio je ruke kao da sviralu dèrže ili u strune udaraju. Rěči kod toga nalikovahu muzikalnim glasom toli umětno, da sam začudjen u mraku gori gledao, je li obsěna ili istina. Tako sam dakle jedandut vidio i slušao narodnog talijanskog propovědnika! Žalibože da je bio u těsnoj němačkoj propovědnici ograničen, te nije mogao onako dělovati, kako bi bio želio; zato se je i sám propovědnik tužio, da ne samo da je tim u svojem predavanju zapréčen bio, nego je i živo izmučen. — Inostranac bi se možda i smijao ovomu predavanju, no Rimljani slušahu ga s najvećim veseljem i pozornosti, te je cèrkva bila dubkom napunjena, a propovědnik dèrži ovaj način propovědanja za svoj narod tako naravan, kao što mi svoj način za našince. —

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba Misije su već odavna minule, no blagoslovljene poslědice ostadoše. Našemu pobožnomu puku tréba samo priliku pružiti, da svoju nabožnu narav odkrije i obećano poduzetje dèrži. Pa to je učinjeno. Radostno je to viděti, kako se po subotah u večer sbire mnogobrojan pobožan puk u stolni hram, da proslavi majku božju svečanošću, koja je uvedena prigodom misijah; ugodno je to takodjer za nabožna čověka, kad vidi, kako pred misionskim križem pred stolnim hramom kleče ljudi svaki dan, navlastito pako po neděljah i cèrkvenih blagdanih. Naš puk, sve što ima rad, opěvuje i cvěćem kiti. Mnogim se ovaj poslědnji način, kojim svoju ljubav pram kraljici nebeskoj i drugim svetcem očituje, i směšan čini, kad n. p. najkrasnije umotvore kiporězarstva svakojakimi izvanjskimi nakiti omeće; no puku nije zaměriti: ovakov čin mora se suditi iz onoga gledišta, iz kojega proizlazi, a kao takov pruža uvěk svědočanstvo čiste, plemenite i nabožne duše. I misionski križ nać ćeš uvěk svěžim cvěćem izkićen, koj u ostalom jednostavnomu dèrvu lěpo dolikuje. Spovědaonice, osobito po neděljah, odgovaraju takodjer svojemu opredělјenju.

Iz Kraljeva-Gradca (u Českoj), 20. lipnja. Preč. duhovni stol pozvao je svoje duhovničtvo, da bezplatne mise preuzme na korist turskih katolikah, slědećom okružnicom:

„Umah kako je otomanska porta već od više stolětjah žudjeno izčekivanu dozvolu dala, da njeni kèršćanski podanici unutar carstva smiju cèrkve i samostane graditi, okrenuo se je apoštolski naměstnik u Bosni, da se ovom dozvolom na slavu božju i spasenje pověrenog mu stada koristi, minule godine na sve biskupe austrijskog carstva s molbom, da bi po svojih biskupijah dali sabirati prineske za zakladnicu, sto je za gradjenje takovih cèrkvah i samostanah nuždna. Premda je do-

Digitized by Google

sele samo 4000 fr. u austrijskom carstvu sakupljeno, sagradio je ipak rečeni apošt. naměstnik već jednu veliku cèrkvu iz dobra gradiva, samostanu od 20 stanicah već temelj položio, a za više takovih ogradah města pokupio. Tolike troškove nebi mu bilo moguće namiriti, da nije ugarsko duhovničtvo preuzelo za 20,000 fr. misah, koje će bezplatno odslužiti, pošto ih u Bosni poradi nedostatka svećenikah nemogu odslužiti, pa tako je to duhovničtvo učinilo, da je ap. naměstnik rečene novce za gradjenje upotrěbiti mogao. Sad piše preč. ap. nam., da ima opet takovih misah za 10,000 fr., koji novci bi se mogli takodjer uzeti za gradjenje, kad bi se svećenikah našlo, koji bi mise bezplatno preuzeti mogli. Preč. ap. naměstnik obratio se je na preč. našega (kraljevsko-gradačkog) biskupa, nebili se u njega našlo svećenikah, koji bi, nebudući obtèrženi vezanimi misami, takovih misah preuzeli". — Buduć da se ovakovo dělo ima za takovo smatrati, koje promiče slavu božju, i nabožne potrěbe naše u Turskoj živuće braće namiruje: s toga nije dvojbe, da će svećenici, na to pozvani, svuda takov poziv drage volje primiti.

Iz Beograda 30. lipnja piše S. D. medju ostalim slědeće: „Ja imadoh zgodu danas razabrati da je praviteljstvo sèrbsko izdalo ovu naredbu:

1. Da se za jednu rimo-katoličku cèrkvu město praviteljstvu pripadajuće, koje vrědi 800 dukatah i nalazi se kod knjaževe — bivše Delijske — česme, ustupi.

2. Da se o trošku praviteljstvenom napravi jedna cèrkva i jedan kvartir za svećenika rimokatoličkog.

3. Da se rimo-katoličkom svećeniku daje iz kase narodne 300 talirah na godinu, dokle god občina rimokatolička beogradska sastavljena iz ovdašnjih podanikah te věre, ne dodje do te snage, da može svog svećenika izdèržavati. Uz ovu plaću naplaćivat će svećenik štolarne takse, koje će se odrediti. Ali svećenik mora biti sèrbski podanik.

4. Groblje, gdě će rimo-katoličko biti, odredit će beogradska varoška policija u sporazumljenju sa občirom věre rimo-katoličke.

Ova nova naredba najbolji je odgpvor nemačkim novinam, koje raznose hèrdjave o Sèrbiji glasove".

Iz Švajcarske. Veliko věće tešinskog kantona pokazuje se svaki dan sve vrědnijem svojega podrěkla. Neima tomu několiko danah, što je izdan zakon, kojim se naredjuje, da se župnici svake četvèrte godine na novo izbiru. Osim toga mogu skinuti biti, ako trećina občine to zahtěva, a dvě trećine glasujuće cèrkvene občine to potvèrde. Kolika je to spèrdnja iz svih cèrkvenih právah, kolika demokratička opakost na světom městu! Po priměru Španjolske podělilo je věće cèrkvenim občinam punomoćje, da prodaju cèrkvena dobra pod uvětom, da se svećenikom 4 postotine od procěnbe davaju. Tko poznade sdušnost tešinskih cěnitelјah i financialno stanje občinah, može si misliti, kako će cèrkvena dobra procěnjena biti, i kako će se pristojbina izplaćivati.

Iz Turina. U Vigeranu je něka gomila pakostnikah jednu procesiju izsmijala, svěće poutèrnula, ženam ih iz rukuh iztèrgla, smotke pozapalila, pokrivene glave polag se stavila, i bogomèrzkimi psovkami svećenstvo izgèrdlia. Pa tko bijahu ti junaci? — Tako to ide u dèržavi, gdě je do nedavna katolicizam cvao. To su plodovi bezzakonja, kojim se svetinja věre gazi! —

Iz Rima. — Věćanja o konkordatu su zaglavljena; izradjena polag tih věćanjah osnova je po njegovoj svetosti odobrena. Punomoćnik nj. apoštolskog veličanstva bio je čestitkami zaokupljen. — Dne 11. svibnja imao je preuzv. bečki biskup oprostnu audienciju u gradu Gandolfo. Ovaj lětni stan sv. otca leži 5 satih od Rima, na kraju izgorělog vatrometnog kotla, što ga albanezko móre napunjuje. Posluh trajaše jednu uru, te je njegova svetost priznala opetovano visoku dèržavnu mudrost i pobožnost toga muža. I veronezki biskup, koj je za vrěme věćanjah, uvěk nadbiskupa svojim hvale vrědnim posrědovanjem podupirao, imao je audienciju. — Někti biskup, strogih načelah, pitaše isti dan sv. otca, je li će ovaj novi konkordat zadovoljiti željam. Njegova svetost nasměhne se i rečè: Umirite se; koncesijah je doduše dano, no konkordat u svojoj cělosti ipak je dobar. Poslě dovèršena posluha izide nj. svetost na šetnju u běloj Sottani s cèrvenim pastirskim klobukom. Dva krasno oděvena mlada momka od guardie nobile idjahu napréd, konjušnik slědjaše, zatim biskup elemosiniere, za ovimi stupaše sv. otac medju kardinali Patrizzi-om, Cagioni-om, praćen zajedno nadbiskupom Rauscherom i preč. biskupom Riccabonom. Sveti otac obraćao se je u prijaznom razgovoru sad k ovomu sad k onomu od ove gospode. Hèrpa od domaćih monsignorah zaključila je pratnju, za kojimi slědjahu jošte poslužitelji. Na drumu, koj perivoj děli, čekaše već množina ubogih, koji padši na koléna, moljahu: „Santo Padre, la santa benedizione!" Elemosiniere imao je sad dosta posla. — Obadva austrianska cèrkvena vladara bijahu k papinskomu stolu pozvana, kamo ipak sv. otac nije mogao doći.

Iz Madrida. — Zatvaranja i progonstva traju neprestano u ovom glavnom gradu, već sědi prěko 800 osobah u tamnici, medju njimi mnogo svećenikah, u kojih krivnju neveruje nitko, možda niti oni ne, koji su ih u ovaj položaj stavili; takodjer pretraživanje kućah kod svećenikah traje neprestano.

Iz Carigrada. I u Siriji i Mesopotamiji dižu se Turci proti „odviše kèršćanskoj politiki" Sultanovoj. Sudbina Turske bit će svakako izpunjena; samo to pitanje, je li će razpad proizići iz nutar van, ili iz van nutar. Dakle beati possidentes.

Digitized by Google

Iz Turske. Iz Kandije donose listovi jeden slučaj, kojega saveznici, ako im je stalo više do čovječnosti, nego li do puke političke osvete, nebi smjeli bez obzira pustiti. U glavnom gradu toga ostrova prestupilo je 19 osobah na kèršćanstvo, te su zato u tamnicu bačene. One bijahu moslemini, ili po svoj prilici potomci někadašnjih kèršćanah, koji moradoše silom na izlam prestupiti, a sad mišljahu da su nadošle sgodne okolnosti, da mogu svoju prijašnju věru zagèrliti, te su taj prelaz javnim pohadjanjem cèrkvah očitovale. Njih su njihovi vlastiti rodjaci u poglavarstva prijavili, koje ih je u Kandiju poslalo, gdě sad već više měsecih utamničeni sěde. Brabantski vojvoda i vojvodkinja izjaviše prigodom svojega prelaza onud paši, da bi im uslugu učinio, kad bi se za te nesrětnike zauzeo. Veli se, da je paša sa strahopočitanjem, al ipak niječno odgovorio. Od poslě prispělo je u poslu tih utamničenikah jošte više molbenicah. Mehmet Emin paša veli, da odkad je on upraviteljem Kandije, on nije nijednomu kèršćaninu dopustio, da mosleminom postane, dakle nemože niti mosleminom dopustiti, da na kèršćanstvo prelaze; uznici da nisu medju zločinci zatvoreni, on da je u Carigrad za naputak pisao, u ostalom da svatko znade, da on kèršćanom nije neprijatelj. Sa svom strogošću nije jošte, istina, paša proti zatvorenim postupao, to je za njega i njegovu vladu vèrlo pametno, i to ćemo rado věrovati, da bi on možda brabantskog vojvodu posluhnuo bio, da se neboji fanatizma ulemah, da se nije pobojao, da bi u takovu slučaju, kad bi to bez kazni propustio, jatomice na kèršćanstvo prelazili. Bilo u ostalom kako mu drago, ako se Europa za ove nesrětnike svojski nezauzme, onda će na njih u Turskoj zaboraviti, te će u tamnici poumèrti, ako ih jošte nepostigne sudbina Ameniera Ovaghima, koj je prije 20 godinah uzpèrkos svim korakom kèršćanskih vlastih, usmèrćen, što se je izlama odrekao. A da turska vlada s onimi, koji na izlam prelaze, prijazno postupa, to nam pokazuje primèr Omer-paše i Soliman-paše, od kojih jedan stoji na čelu europejske, drugi egipatske turske vojske; to pokazuju věkovita poticanja na odmetničtvo, kojim su kèršćanski podanici od strane turskih glavarah dan na dan izvèrženi.

Iz Smirne javljaju novine osobiti dogodjaj, koj bi mogao romanopiscem obiljna gradiva pružiti za roman. Néki němački muzikaš, koj u tom gradu već duže vrěmena kukavno životari, te si svojom umětnošću jedva něšto hlěba pribavlja, bude tako srětan, da mu jedno jutro žena dvojčeta porodi. Žalostno motri umětnik ovaj nenadani prirod svoje obitelji, koja već broji više malih mužkih i ženskih muzikašah. Groza ga obuzme, kad pomisli, da će opet dvoje bitjah hraniti morati, misli mnogo mislih, pa sve u jednu smislio — da ova dvojčeta francezkom samostanu potajno pokloni. Žena ga zaklinjaše, da se uzda u pomoć božju, te da joj malih cèrvićah neotimlje. No sve badava; on je svojoj dragoj dokazivao, da će děca u samostanu mnogo bolje živěti, ostane kod svoje odluke, i odnese jošte istu noć děcu pred samostan. Došavši tamo oběsi smotak s děcom na vrata, te digne zvonac, da pozvoni pa onda naglo da pobègne. No jedva što se je zvonca lagano dotaknuo, al već skoči vratar van. „Gursuze!“ zagèrmi ovaj, „zar si opet tu? Čini se, kao da je izlaganje děce tvoj zanat.“ Prihvativ muzikaša za šišak zakrikne něšto u kuću. U taj mah donesu iz nutar jedno novorodjenče, te ga metnu muzikašu na ruke. „Evo, uzmi si i ovo, što si prije pó sata bio donio!“ Vrata se zatvore, a naš muzikus ostane sa tri angjela na rukuh. Čini mu se kao da težki san sniva, pa tako snivajuć donese sva tri dojčeta kući. Mati, videći svoju děcu, zaboravi od srěće na novu nesrěću, pa primi i novoga gosta umah k sebi u postelj, te mu stane umah, kao što to žene obično čine, rublje pregledati, koje joj se kod pèrvog pogleda vèrlo fino činjaše. Razmatajući maloga došljaca najde kod njega, na svoje veliko čudo i razveseljenje, notu od 50 funtih sterl. (100 fr.), i zajedno naputnicu na někog bogatog banquiera u Smirni za izplaćivanje vèrlo primèrene měsečne pristojbine, koja je dovoljna za sdèržavanje cěle muzikaške obitelji i jedan list, gdě se primitelj děteta moli, da ga dobro čuva i goji dotlě, dok ga nebudu jednom njegovi tražili. (Dogodjaj je od rěči do rěči istinit.)

---

* U austrijskoj carevini imade polag dostavěrnih izvorah 177 redovnikah Isusove družbe; u Francezkoj ih ima 1,697; u Italiji 1,515; u Belgiji 463; u Španjolskoj 364; u ostalih stranah Europe 1,294, ukupno 5,510.

* Bečki listovi javljaju, da po nalogu njegova veličanstva c. k. umětnička akademija sastavlja dragocěni misal, koj je sv. otcu za poklon odredjen.

* U Rimu ima 178,000 ljudih. Medju njimi je mnogo osobah u najviših dostojanstvih postavljenih. Světskih svěćenikah ima 1243, redovnikah 2107, a duvnah 1787.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. F. M. u M. Vi ste se početkom za cělu godinu predbrojili, dakle poslani novci ostanu u naznačenu svèrhu.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 29. — TEČAJ VI. U SUBOTU 21. SÈRPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prirodoslovje

II.

B. — U naše vrěme se osobito u sastancih i družtvih medju ostalim mnogo takodje razgovora o najnovijih rezultatih, o pouzdanih izumih, o dokazanih ustanovah na polju prirode. Kao što se u družtvih sakuplja ljudih različite ćudi, svakojakog stališa i dobe, tako je svatko rad da i on nèšto umě prosboriti o prirodoslovju; već je stara poslovica: tko mnogo govori, mora ili mnogo znati, ili mnogo lagati, pa buduć da čednost zabranjuje i pomisliti, da je nètko lažac, dakle mora mnogo znati. Tako se polag udvornosti i bontona sudi — pa taj sud kadšto zavede mnogu slabu dušu. Već isti nježni spol neda se u stid natěrati, hoće da razpravlja — dakako němački — von der Plutonischen und Vulkanischen Theorie, von primären, secundären, tertiären Formationen, von den chemischen Analysen, von der Paläontologie — i Bog zna sve o čem ne. Pisac ovih redakah imao je u jednom družtvu dosta prepiranja s nèkom gospojom, koja je Mojsesovu kosmogoniu na kalup novijih rationalistah živo nabijala. Kao što nèki putnik pripovèda, da u Němačkoj mora krojač svoje sukno „systematisch“ krojiti, a seljak na polju „nach dem System“ svoje brazde rèzati, tako hoće sve da bude „systematisch.“ Šta je dakle naravnije, nego da čovèk kojeakve „populäre, leichtfassliche Darstellungen, begründet auf die Resultate der neusten Forschung und Wissenschaft“ upravo guta, samo da može u budućem sastanku pitati: jeste li čitali dra. Hoffmana, jesteli Zimmermanov „Wunder der Urwelt,“ jeste li Litrowov „Wunder der Welt“ itd. itd. Nedvojimo, da je možda mogi od naših čitateljah, proučiv podobro filosofiju i fiziku, i dobro upućen o načelih pèrve i mogućih rezultatih druge, pa dosta čvèrsto oslonjen o svoju věru, da je, velimo, često putih došó do takove knjige, koja mu je skoro njegovo osvědočenje podkopala. Pa ako se to onakovu čověku gotovo dogodilo, što da kažemo o takovih ljudih, koji nisu niti o filosofiji, niti o fiziki, a još manje o novijih iznašašćih zemljoslovja nikad ništa čuli osim možda u kèrčmi, ili, da lèpše kažemo, u gostioni kod čaše vina. Kako da uzmognu u takovih „popularnih Darstellungah“, koji se za takove ljude nemogu nikad dosta popularno razjasniti, odlučiti jezgru od ljuske, istinu od laži, ili barem od neosnovane hipoteze? Kako će se takovi ljudi razstati s takovimi městi, gdě se upravo nalazi protislovje s objavljenom istinom kèršćanstva, ili se barem neizravna na nju napada? Blago onomu, koj je o svojoj věri osvědočen, on će kazati kao što je nekad rekao Chateaubriand: „to je sve moguće, al za mene je ipak veći ugled čislo mojega župnika.“ Taj je dakle odèržao pobědu, al što će onaj na takova města odgovoriti, koj jošte nije lěvo niti desno mahnuo, kojim je věrozakonski indiferentizam kao větar tèrskom bacati počeo od jednoga mněnja k drugomu: najlasnije da padne žèrtvom i to — imenu za volju. Ima u světu razglašenih prirodoslovacah, koji svojim imenom više pobědah steku, nego sadèržajem svojih dělah. Kad bi ljudem zanijekao takovu tobož istinu, no većma hipoteziranu slutnju njihova pisca, onda odgovore: Hoffmann, Zimmerman, Uhle, Vogt, A. Humboldt, Oerstedt — to su takova imena, koja na polju prirodoslovnih iztraživanjah nevaraju. Oni se dakle dèrže ugleda (autoriteta). Čudno doista; kako težko ljudi priznaju u věrozakonu ugled, a kako su umah spremni da ga priznaju u prirodoslovnih strukah. No ovdě su možda ti autoriteti stvar nedvojbenimi pokusi dokazali? Nipošto. Mi nismo nikad toga mněnja bili, niti nemožemo biti, da se stvari izkustvom dokazane niječu; no puka, gola gatanja nemožemo věrovati sbog samog ugleda, i on, koj to čini, jest svakako tèrska, koju svako mněnje amo tamo baca.

Digitized by Google

Poznato nam je, da često nije težko ugled na književnom polju steći. Nećemo kazati o svih prirodoslovcih, al ipak ih ima i takovih, koji su si lahkim načinom ime stekli, koje docnije opet lasno izgube. Kod ljudih znanstvenih nije tako lasno doći na glas, no kod niže vèrsti nije težko. Čověk ima znanacah, prijateljah, privèrženikah; ovi mu kèrče put u svět. Najprije izda spis, kojim misli pogoditi nazore svojih prijateljah i čim više moguće kod drugih odobrenje steći. Sad se o njem i o njegovu dělcu glasnije govori; čita se, i onedobrava. No često je obično, da ljudi — osobito ako spisatelj broji što više prijateljah — mahne umanjuju, ono malo dobra na povećalo motre. Takovim postupanjem postaje pisac smělijim, pa ako jošte nastoji, da se marljivošću i radinošću pošine na viši stupaj u poduzetoj struci, pokuša opet sa novim proizvodom na svět izići; tako čini jedan, dva.. više putah — pa eto ti ga već sad ugledom. Takovu čověku dozvoljeno je često reči i napisati, što se drugomu věrovalo nebi. Ima doduše i ovdě muževah, koji lěp glas u znanostih zaslužuju, koji su iza svih silah nastojali, da se dokopaju istine, duboko zakopane, te da ju u svět pošalju. No je li se može sve, što oni, makar su toliko na glasu, kao nedvojbena iznašašća oglasuju, za takovo primiti. Koliko ima velikih umovah, na kojih izume je za njihovo vrěme svět prisigao bolje nego na evangjelje, pa kako su se dugo odèržali. Za desetak godinah dodje njihov takmac, uzbije im „nedvojbenimi dokazi" njihove hipoteze, te je na razvalinah njihovih svoje opet „nedvojbene rezultate" sagradio, pa tako ide od desetak do desetak godinah, da nekažemo od stolětja do stolětja, dočim evangjelje ostane ono isto — et omnes sicut vestimentum veterascent; . . . tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.

Uzmimo samo na obzir Humboldtov „Kosmos". Jedva što je taj „evangelium der Natur" svět ugledao, koliko li je na jedanput buke načinio ne samo u znanstvenom světu, nego i medju diletanti. Sve je htělo da to čudo čita, svaki se je o njem razgovarao; ljudi su ga imali ob dan uz čašu vina na stolu, na šetnji na rukuh a noću pod glavom. Svatko je pitao: Jeste li čitali „Kosmos", pa ako nije mogao odgovoriti „jesam", naopako. To je isto bilo, kako sa Straussovim „Leben Jesu". Strauss je dao svojim dělom znamenje, da se započme otvoreni juriš na pozitivno kèršćanstvo. Sve gotovo, što je u Němačkoj „spekulirati" mislilo, uze čitati Straussov „Leben Jesu" — sve, od profesora bogoslovja do „systematičkog krojača" moralo je teologizirati. Čověk bi bio mislio, da je Sion jurišem uzet. Napokon je zaspao Strauss i njegovo dělo; koj je objavljeno kèršćanstvo iz mytha izvadjao, na mythu ga osnivao, razpao se napokon i sa svojim dělom sám u mythus. Hodie mihi cras tibi, može reći svaki takov proizvod, koj je uzeo napadati na svetinju čověčanstva. Nemislimo tim, kao da „Kosmos" spada u isti red sa Straussovim dělom; „Kosmos" je svakako važno pojavljenje na polju prirodnih iztraživanjah, Humboldt je možda u novije vrěme učinio više no ikoj pojedinac u pomenutoj struci; kad su ljudi mirnije proučili taj sastav, nisu dakako mogli nutri drugo naći, no sakupljene poslědke iz prirodoslovnih znanstvenih granah, što su simo tamo razrtěšeni bili, uz několiko dakako dobrih izvornih opazkah. Al one nepogrěšivosti, kojom ga něki ljudi pozdravše nezaslužuje; pa sigurno možemo kazati, da će i „Kosmosu" doći njegov takmac, te će stěrati taj „evangelium der Natur" k Straussovu „Leben Jesu" u antikvarnu, gdě će — alle gute Dinge sind drei — možda naći „Oerstedtov „Der Geist in der Natur" — sic transit gloria mundi.

Konkordati sa sv. rimskom stolicom.

(Blahow.)

Kao što je sva nada, bit će na skoro potvèrdjen i oglašen konkordat medju rimskom stolicom i nj. veličanstvom, austrijskim carom. S toga mislimo da će na svojem městu biti, ako něšto o konkordatih prosborimo.

Konkordati, koji su osobito za poslědnih věkovah po Europi više ili manje u običaj došli, su stanoviti ugovori medju světskimi vladami i medju papom, kao duhovnim načelnikom, najvišem upraviteljem cèrkve katoličke. Predmet, okó kojega se vèrte ti ugovori, sačinjaju práva, uredjenja i odnošenja cèrkve, na koliko ulazi u doticanje sa světskimi vladami. Konkordati se dakle neliču niti nauka věre, niti ćudorednih zakonah, ili drugih kojih nutarnjih uredbah katoličke cèrkve: o ovih se nije s nikim moći dogovarati; njih se dèržati, od njih nepopuštati ni za vlas, to je dužnost svakoga biskupa, tim većma pape. — Po konkordatih ustanovljuje se više ili manje právo zaštite, pomoći, što ga cèrkvi pri ovèršavanju njenoga svetoga zvanja, Kristom joj opredělјena, světski vladari ujamčuju; konkordatî se opredělјuje, na koliko može dopušteno biti, světskim vladarom, da udioničtvuju kod ustanovljivanja spoljašnjih cèrkvenih uredbah

Digitized by Google

i upravah, rěčju: njimi se ustanovljuje, čim može cèrkva u někom obziru zaséći u práva dèržave, a ova u práva cèrkve. — Pa odtale se već jasno vidi, da polag različnosti věkovah i krajinah, ljudih i okolnostih, svuda drugi oblik dobiva konkordat, no svuda takov, da cèrkva s jedne strani ima dovoljnu slobodu za izvèršenje svetoga zvanja — spasenje ljudih, s druge pako, da svojim blagim uplivom i na dèržavu uspěšno dělovati može. U ostalom nije nam trěba napominjati, da se iz naravnih razlogah mora s cèrkvom drugačije postupati tamo, gdě njenu věru, njeni zakon i nauk slědi vladar i cěli narod, nego li u nekatoličkoj dèržavi.

Svi konkordati, što ih čitamo, postadoše nakon opasnih ribanjah izmedju cèrkve i dèržavnog vladara. Konkordatî imale se svuda staviti kao ograda proti nesgodam, koje bi mogle niknuti iz nesporazumljenja, samovolje i strasti. S toga pojaviše se konkordati osobito od onog vrěmena, kad su kao na izmaku srědnjeg věka, vladari i pape uviděli, da je trěba ustanoviti i urediti něke odnošaje izmedju cèrkve i dèržave, koji su prije dali povod k poznatim razpram izmedju ove dvě vlasti. Takovim načinom postadoše konkordati već medju papom Kalixtom i Henrikom VI. carem němačkim, o slobodno cèrkveno izbiranje biskupah i opatah (g. 1122.) To se mnogo jasnije vidi u XV. stolětju za vrěme kostničkog (g. 1414. 1418.) i basilejskog (1431) cèrkvenog sabora.

Onda se je u obće radilo o tom, da se něki neredi, što su se za vrěme někih papah u rimski dvor uvukli, izprave. Za potvèrdjenje i uživotvorenje učinjenih izpravnih odlukah trěbaše ugovorah, učinjenih izmedju pape Martina V., Eugena IV. i Nikole V. s jedne, a sa světskimi vladari němačkoga naroda s druge strane. — Svi ti ugovori ticahu se ponajviše obćinskih cèrkvenih i pokrajinskih saborah, izbiranja biskupah i ostalih prelatah, proglašivanja cèrkvenih kaznih višeg stupaja, dohodakah rimskog dvora, sbora kardinalah, popunjenja cèrkvenih podarbinah i prizivanja k apoštolskoj stolici. Kao što je jasna stvar, kod svakog toga konkordata bijaše takovi predmeti, koji više ili manje suvise s izvanjskom upravom svete cèrkve.

Što se je činilo u Němačkoj, činjaše se takodjer u Francezkoj. S povoda kostničkoga i basilejskoga sabora, gdě se je i posrědovanjem francuzkih biskupah imalo nastojati o potrěbitih obnovah, načinio je kralj Karlo VII. (g. 1483.) s papom ugovor ili konkordat u onakovu smislu, kao što i němački vladari. No Ljudevit XI. je prekinuo taj ugovor (1461) a ustanovljenje Siksta IV. (1471) naišlo je na znatan odpor francezkih biskupah. Ove razpre dokončane su konkordatom kralja Franje I. i pape Lava XI. (1515—1516), kojim je francezkim kraljem podano právo, da do šest měsecih nakon izpražnjene stolice mogu imenovati nadbiskupe, biskupe i prelate. — Ovaj ugovor trajaše gotovo tri sto godinah, naime do kobnog francezkog prevrata na izmaku minulog stolětja.

Takovim načinom razvijahu se odnošenja izmedju vladarah i cèrkve takodjer u někih ostalih krajevih tečajem 15., 16. i 18. stolětja. U 15. stolětju sklopljeni konkordati s kućom savojskih vladarah; u 16. s Karlom V. kao španjolskim kraljem; docnije s Filipom X. (1737) i s Ferdinandom VI. (1753.) tiču se ponajviše právah glede naměštenja biskupah i popunjivanja cèrkvenih nadarbinah, koja su s veće strane vladarom predana. —

Različiti konkordati pridèržaše svoju valjanost do početka tek. stolětja. Veliki prevrati, francezkom revolucijom proizvedeni, uništiše uz mnoge ostale cèrkvene uredbe takodjer konkordate. — To se je najprije dogodilo u Francuzkoj. U pobunjenoj toj zemlji uzela je dèržava cèrkvi sve što god je imala: imetak, hramove, povlasti i ostala práva. Biskupi i niže duhovničtvo razběžalo se je stranom, stranom je poubijano. Polag želje poslovodjah prevratnih stranakah imao je narod rasti bez věre, dapače je imao zadojen biti mèržnjom proti věri i cèrkvi kèršćanskoj. No naskoro se je pokazalo, kamo će narod dotèrati takovo postupanje. Napoleon Bonaparte, domašiv se jedva vlade, vidi se prinuždena, da u zemlju opet uvede kèršćansku věru na razvalinah staroga družtvenoga života. Pa tako su sklopljeni g. 1801. konkordati, kojimi se je imala katoličkoj cèrkvi osigurati sloboda u obučavanju i javnih službah božjih. — Budući da su silnimi prevrati minulih desetak godinah po cěloj zemlji sve cèrkvene uredbe porušene, stolice i obćine biskupske sasvim razmetane bile, opredèljeno je konkordati novo razdèljenje i popunjenje biskupijah. Pèrvomu konzulu Napoleonu podèljeno je právo, bishupe i prelate imenovati, kao što ih imenovahu prije buknulog prevrata francuzki kralji. Biskupom je dozvoljeno, da si urede kaptole, sěmeništa, dakako bez svake novčane podpore od strane dèržave. Hramovi, što još nisu prodani bili, imali su povraćeni biti biskupom za věrozakonske potrěbe i službe božje. Duhovničtvu obećano je pristojno sdèržavanje iz dèržavnih dohodakah. S druge strane odrekao se je papa Pius VII. práva na dobra i imetak cèrkveni, koj je tečajem prevrata prodajom prešao u ruke světskih posědateljah. U ostalom dupuštena su francezkomu vla-

Digitized by Google

daru onog vrèmena kao i njegovim naslèdnikom, dok budu katolici, sve povlasti i práva, što su ih prije francezki kralji imali.

Ovim konkordatom dobila je katolička cèrkva u Francezkoj opet prijašnje uvaženje i zakonitu zaštitu; pa u tom obziru pripada Napoleonu Bonaparti svakako znatna zasluga. No dočim napominjemo njegove zasluge, nemožemo takodjer mimoići samovoljne korake, koje je tim većma proti cèrkvi upravljao, čim većma je rasla njegova samovoljna politika. Tako nazvani organički zakoni, ustanovljenje (g. 1802.) biskupah, kojih papa nije mnogao potvèrditi; silovito zasužnjenje pape u Francezkoj (1809), proglašenje novoga dèržavnoga zakona na škodu cèrkvenog jedinstva, sazvanje na sabor biskupah, koji bi imali po njegovoj volji odobriti počinjena nasilja (1811) i napokon izprešani od pape podpis novoga konkordata (1814): to sve jasno zasvèdočava, koli malo ležalo je Napoleonu na sèrcu, da radi o koristi cèrkve. Kadno je Napoleon sa svojom vladom propao, nije preostalo drugo, nego da se na silu sklopljeni konkordat odbaci, te da se novim ugovorom stanje cèrkve u Francezkoj uredi.

(Konac slèdi.)

Protestantska misa.

Tako nazvanom reformacijom ukinuta je s mnogimi ostalimi nauci i obredi kèršćanstva takodjer misa. Jedino u protestantskoj Švedskoj zadèržala se je jošte nèka, rekli bismo, modernizirana misa. Jedan očevidac piše u javnih listovih o švedskoj misi ovako:

„Do g. 1593. zadovoljila se je reformacija u Švedskoj tim, da je dobro debelo na papu i rimsku pohlepu za novcem udarala, i što je glavna stvar, da je sva cèrkvena dobra do nèsto malo bakrenih i kositrenih novacah kao kraljevu svojinu posvojila. U vèrozakonskih predmetih pokazaše se kolovodje novog nauka kao vèrni slèdbenici augsbužkog neproměnjenog vèroizpovèdanja, osobito XXI. članka, koj se dèrži kao za podpuno suglasan s katoličkim naukom, izuzamši samo neznatnih obredah. Prije svega nebi imao puk nikakve proměne opažati.

Što se obredah tiče, opaziše poslè g. 1593., da je podigavanje hostije, zvonjenje tom prigodom, svèće itd. gadno praznovèrje, kadno je vojvoda Karlo, upravo u plemenitoj nakani, da svojega kraljevskog nećaka s prestola sbaci, sazvao slobodni cèrkveni sabor iz seljakah, gradjanah, plemenitašah i nèkoliko odličnijih od duhovničtva, kojemu je on glavom od početka do konca predsèdao, te je, premda se je sam dèržao „reformiranoga nauka, slobodno i neprisiljeno čisti luterski nauk potvèrditi i svako katoličkog vèrozakona izvèršavanje zabraniti dao.

Svi ostali obredi kod mise, isti napèv prefacije, pridèržani su vèrno; jer sve proměne imale bi se bez buke i šuma izvesti. Jošte dan danas nalikuje luterska misa u Švedskoj tako podpuno katoličkoj, da bi svaki katolik, premda je uslèd mnogih saborskih odlukah u njoj dosta proměnjeno, ipak mislio, da je kod katoličke mise. — Kao u katoličkoj cèrkvi katolički, tako ide u Švedskoj luterski svećenik iz sakristije k oltaru u albi i kažuli, noseći pokrit s velom kalež; samo po onih nedèljah — kojih u ostalom po varoših malo ima, — kad se pričest nedèli, neima kaleža; no alba i cèrkvena odèća je uvèk. U nijednoj dakle svèdskoj cèrkvi nesmè manjkati kor i oltar s pripadajućom k tomu pločom i oltarskim kolobarom (klupi za pričest), niti isti pokrov za oltar. Pošto je kalež s velom na srèdinu oltara položio, silazi naš prest (presbyter), ne ipak sa sklopljenima rukama, nego mašuć bielim, od službe nerazdèljivim rubcem desno i lèvo, pred oltar, pa okrenuv se pred puk (koj polag rubrike ima klečati), moli občinsku izpovèd. — Od godine 1593. služi se cèla misa u švedskom jeziku, dotlè bijaše u latinskom. Poslè „Confiteor“ i „Miseratur“ slèdi Kyrie, koj bi polag rubrike imao puk pèvati, dočim prest gori uzlazi. Poslè svèršenog „kyrie“, zapèva svećenik iza svega gèrla „Ara vare Gud i hojden“ (Gloria). Danas nenastavlja puk pèvanja, nego pèva jedan stih; no polag učinjenog nedavna u saboru zaključka ima se opet nastavljenje ove pèsme preduzeti. Poslè dovèršenog pèvanja okrene se prest (polag rubrike) k puku i pèva: „Herren vare med Eder (gospod s vami); puk odgovori: „S tobom takodjer gospod“ (polag novijega prodloga: „i s duhom tvojim“. Pošto je odpèvan „dominus vobiscum“ obèrne se opet k oltaru i pèva collectu, u obće jošte katoličku, kao što i poslanicu i evangjelje, no s tom samo opazkom, da ju prest polag volje može čitati ili pèvati, zatim slèdi umah vèroizpovèdanje, koje se takodjer može pèvati ili čitati. Tad slèdi propovèd, dočim se medjutim služeći misu u sakristiji bavi. Na blagdane prati propovèdnik oficianta k oltaru, obojica u misnom odèlu, te se u istom odèlu i na propovèdaonicu popne. Za četiri pokorne, postne i molitvene dane (kvatre) prepiše sam „vèrhovni biskup“ (kralj) predmet za propovèd, tako za ranu kao i za veliku misu (Frühmessa i Hoegmessa). Poslè propovèdi slède sva-

Digitized by Google

kojaki oglasi, kojom prigodom oglasuju se ne samo sve kraljevske naredbe i obćinske razprave, nego takodjer svakojake prodaje, radi česa, kao što se tvèrdi, najveći dio pobožnog puka dolazi.

Poslè propovèdi povèrne se oficiant u misnom odèlu opet k oltaru, pa i onda, kad nije pričestni dan. U ovom poslèdnjem slučaju obavi se misa vèrlo bèrzo. Svećenik obrati se k puku, zapèva svoj: „Herren vare“ itd., i moli zadnju molitvu, pa onda obèrnuv se opet k puku, zapèva: „Tackom och lofoom Herren. Halleluja, Halleluja, Halleluja.“ (Benedicamus Dominum alleluja itd.) Puk odgovori; Herren vare tack och loof (Deogratias). Napokon velì svećenik: „Ponizite svoje glave pred Bogom i primite blagoslov.“ Bog vas blagoslovi i čuvaj.“

Ako je pako pričestni dan, kao što je to slučaj gotovo svaku nedèlju po većih varoših, tad pripravi prest, pošto se je k oltaru povèrnuo, kruha, obične hostije (oblatene nazvane) na pateni, ulije vina u kalež iz velikog vèrča, koj na oltaru stoji, dočim puk „verse“ pèva. Zatim slèdi prefacija, od koje ipak u buduće ima doći vèrniji prevod svečanih rèčih „*Sursum corda*“ i „*Habemus ad Dominum*“, osobito pako podpuna proměna rèčih „*Dignum et justum est*“; jer su dosad upotrèbljavane rèči: „es ist billig und recht“ u običnom govoru vèrlo smèšno znamenovanje dobile. Prefacija prelazi umah k rèčim (nepravog) posvećenja (consecratio): „Dà, pravo i pravedno je, da se slavi; jer onu noć, kad bi izdan“ itd. Sad pèva puk: Helig, Helig itd. Canon katoličke cèrkve je sasvim izpušten i neima ga niti u onih misalih, koji su do g. 1593. obično rabljeni bili. Za Švedjane je mnogo nabožnije gledati, kako svećenici, mèsto da kod oltara mole za poglavarstvo, za žive i mèrtve, glave skup obèse, ako ih je više, te se o važnih stvarih razgovaraju.

Poslè Sanktusa pèva prest Fader var (Pater noster), sa slobodnim prevodom onih rèčih „Praeceptis salutaribus.“ Zatim slèdi: Pax domini, a onda idu pričestnici s velikim počitanjem k pričesti, obično obitelj po obitelji, pošto su gornje odèće, kalošene, itd. odložile, pa onda prijimlju klečeći s velikom pobožnošću kruh i vino. Svećenik, dèleći kruh i vino, veli: „Isukèrst, kojega tèlo i kèrv prijimlješ, neka te čuva na život vèkovèčni, Amen.“ Medjutim pèva puk „Agnus Dei“ tri put. Poslè zahvalne molitve slèdi za pričešću konac, kao što je gori napomenuto za onaj slučaj, kad neima pričesti.“

Napoleon o Isusu.

Domovina Napoleonova, Korzika, jest katolička zemlja, s toga se može uzeti, da je Napoleon u svojoj mladosti dobro katolički odgojen bio. No docnije pustio se je i on po duhu vrèmena, te već u Egiptu vidimo, kako se je iz politike izlamu klanjao. Da na visini svoje obsènljive slave nije imao časa, da o istinitosti ili neistinitosti onoga nauka razmišljuje, što ga je u svojoj mladosti bio usisao, to si može svatko misliti. Njegov duh, koj je samo na to pazio, što bi ga moglo u njegovu položaju uzdèržati, morao je uviděti, da je katolički vèrozakon jedini pravi temelj svakog poredka i sigurnosti na svètu; no to nije uvidio, da on to može samo onda biti, ako se nalazi u svojem božanskom, od čovèčjeg ugleda nezavisnom položaju. Opet jedan dokaz, da i veliki dusi posèrnuti mogu; to je jamačno lasno shvatiti, da je cèrkva, kao redarski zavod smatrana, mnogo manje vrèdna, nego drugo dobro uredjeno redarstvo, koje se u svojem zvanju po volji kreće, dočim to cèrkvi nije dopušteno. Tamo nije nikad dobro išlo, gdè nisu postolari kod svojih kalupah ostali. Na ostrovu sv. Helene imao je Napoleon dovoljna časa, da može o svojih prijašnjih pogrèškah misliti, kojom prigodom ponoviše se u njegovoj duši mnogi utisci, što ih je u mladosti bio dobio, kao što to zasvědočavaju mnogi razgovori, koji su na ostrovu sv. Helene pobilježeni. Simo spada takodjer slèdeći. Jednog večera sèdjaše on sa svojim pobočnikom u sènici. Na jedanput zapita ga Napoleon: „Kažite mi, što je Isukèrst“? Pobočnik, zatečen ovakovim pitanjem, izpričavaše se, da je njegov zanat mač a ne vèrozakon. Car mu odgovori: „Al Vi niste samo vojnik, nego i kèršćanin, pa kao takov morali biste ipak to znati.“ „Dobro dakle, ja ću Vam to kazati.“ Sad stane laganim i uzvišenim glasom govoriti, kao da bi polagao svoje vèroizpovědanje: „Isukèrst je sin živoga Boga. — On je pravi Bog.“ Kao što njegovi proglasi bijahu nèkad munje, a njegove rèči na čelu vojske sami gromovi, tako sboraše sad jasno, premda lagano i umèreno: „Jer vidite, čovèk, kojega grob ne sami da je slavan, kao što rečè jedan prorok, nego je takodjer obljubljen; čovèk, kojega pepeo od osamnaest stolètjah nije ohladio, koj dan na dan u pameti nehrojene množine živi, kojega su već u kolèvci pastiri polazili; čovèk, kojega stope veliki dio čovèčanstva slèdi, bez da ikada opèša; mèrtav i pokopan, kojega spanje i bdijenje svèt toliko iztražuje, od kojega svaka rèč, koju nèkad izustì, nakon stolètjah jošte zamni, te koja više čini nogo sama ljubav, koja krèposti rodi, što iz

Digitized by Google

ljubavi niču; čověk, pribit na križ, ka kojemu milioni ljudih putuju, da pred ovim prestolom njegove smèrti svoja koléna sagnu, pa da, baciv se u prah, s neugasivom nutarnjom vatrom kèrvave noge ljube; bičevan, na križ razapet i usmèrćen, kojega nedokučiva moć od smèrti i sramote izbavi, da ga u slavu věčne ljubavi prestavi; čověk, kojega u njegovoj smèrti i grobu zajedno zakletom mèržnjom progone, pa koj uzpèrkos tomu zahtěva apoštolah i mučenikah, uvěk apoštolah i mučenikah u svakom pokolènju nalazi; čověk, jedini u světu, koj sèrce čověčje zahtěva, pa ga i dobije, koga nakon osamnaest stolětjah uvěk ljube — taj čověk mora sám Bog biti. Nijedan čověk, bio on velik, kako mu drago, neostaje dugo poslè svoje smèrti obljubljen. Tko danas jošte ljubi Caesara, Aleksandra? No samo jedan je, koj ostaje uvěk obljubljen, a to si ti, moj Isuse, ti moj Bože i Gospode!“ (Nouv. Enc. theol.)

Cèrkvene věsti.

Iz Petrinje nam pišu, kako je dne 15. o. m. imenovani župnik Josip Lehpamer sjajnom svečanošću, kako se tim Petrinjci vazda odlikuju, s uzhićenjem primljen. Jedan gradjanski odbor izvezo se je u kučijah tja do Gorah predanj; dovedena kroz vojnički špalir do cèrkvenih vratah pozdravi ga načelnik grada na narodnom jeziku. Zatim slědjaše svečana sv. misa. Nevine, u bělo oděvene děvojčice doprinesoše takodjer mnogo k sjajnosti te svečanosti.

Iz Gjurgjevca javljaju, da se je tamošnji duh. pomoćnik Stěpan Šimunić, nesrětnim slučajem u Dravi utopio.

J. V. — Iz Stare-Gradiške (Dop. slučajno zakašnjen). Dne 25. m. m. obdèržavana je u Lipolvjanih ovogodišnja pramalětna duhovnička skupština kod velečastnoga gospodina Gjurgja Muzlera podarcidjakona okružja gradiškoga.

U 9 satih u jutro krenusmo po naredbi preuzv. gospodina nadbiskupa obučeni, uz zvonjenje iz župničkoga dvora pod spasonosnim znamenjem svetoga kèrsta u tamošnju župnu cèrkvu, gdě zazvasmo duha svetoga u pomoć, da nam u toli važnom poslu svojom božanskom světlošću um razsvětli.

Iza kako smo se kod svete mise pomolili Bogu, vratismo se u istom poredku u župnički stan, gdě je veleč. g. podarcidjakon ovako po prilici prosborio:

Kao što je nabožnosti naše kèršćanske duša živa věra u Isusa, a dobra děla samo tělo njezino; tako nemanje svećenik katolički poglavita je ove nabožnosti poluga i nosioc, koj ako udari pravcem apoštolskim, usrěćuje narode, a njega blagoslov zemlje i neba svuda prati — i obratno: ako nije zvanju svome dorasó, promaši svèrhu svoju, i postane sablazan čověčanstva! Nadalje nam opisa revna i nemarna duhovnika, dobre i zle plodove njegove tako živimi bojami, da smo ga s napetom pametju do kraja slušali; tako nas je poznatim svojim blagoréčjem nemanje zanio, kao i o istinah o kojih je govorio, čvèrsto osvědočio.

Poslě toga dojde red na propisane predmete skupštine naše, gdě je imenom svega okružja veleč. gosp. župnik novogradiški Josip Marić, naš bilježnik, čitao i tumačio je izradjene po njem predložene za duhovno věžbanje zadaće. G. bilježnik pokazao je, kao svuda i vazda, tako i ovdě temeljito znanje mudroslovno-bogoslovnih naukah, a okretna věština latinštine nije ništa popuštala poznatoj njegovoj věštini narodnog jezika. Iz obadva govora razabrasmo u smislu nam zadanih za věžbanje pitanjah, da je živa věra prava duša naše nabožnosti, i kako se ona razvija, tako i naše kèršćansko ponašanje naprěduje; ako smo s věrom u protuslovju, to jest: ako smo samo na oči pravověrni, te netražimo s Isusom slavu božju, nego s licumèrci hvalu světovnu, koja je bez cěne i zasluge kod Boga. Tako dakle dobra děla samo su onda spasonosna, ako su živom věrom začinjena; da postanu hranom pouzdanom od věkovitoga života!

Iza jednodušnoga odobrenja od strane subraće. bude ova radnja g. bilježnika za točnu i podpunu priznana; a onda prejdosmo na dalnja věćanja o raznih dobrih običajih, kao da se nuz pozdrav: „hvaljen Isus!“ doda i „Maria!“ i da se bratovština proti kletvam i psovkam što više u okružju našem razširi.

Poslě toga odlučeno bude: da svakom prigodom, kad se u susědstvo ide, svi u cèrkvi kod službe božje budemo, a ne samo službujuća braća.

Osim toga da se ponese rocheta i štola od kuće sbog izpovědi pokornikah, te da nečekamo, dok bi nas tko zovnuo il' potražio, nego da budemo vazda na svom městu pripravni i gotovi.

Napokon věćasmo o někih potežih slučajevih měšovitih brakovah; o děljenju svetotajstva nesamo kod zdravih, nego navlastito kod bolestnikah; pa da skladnost svagdě i u svem vlada, odlučismo, da ćemo u suglasju pravilah, kojim su se bili glede javne službe božje, propovědih, molitvah i drugoga poredka cèrkvenoga, župnici okružni još prije prekinutja ovakovih sastanakah podvèrgli, postupati.

Pošto se je povela rěč o izlazećih u našoj otačbini propovědnicih, gg. Švelca i Vukovića, odlučismo izdavanje ovih toli važnih za nas dělah podupirati, te se obvezasmo nastojati o tom, da i naš jedini cèrkveni organ postane, čim većma moguće, občinskim našim blagom.

Digitized by Google

Pošto smo sve, što scènjasmo da spada u krug dèlovanja ove skupštine, svèršili, zaglavismo skupštinu sa zahvalnom ambrozianskom pèsmom.

Od sv. Andrije (iz Koruške), 4. sèrpnja. Dèržana u Brezcih u Štajerskoj, na Hèrvatskoj medji, misija bijaše toli sjajna, da zaslužuje da se napomene. Dne 9. lipnja došao je preč. vèrhovni pastir u Brezce, pošto je dovèršio pregled u skaliskom okružju. Preč. vèrhovni pastir uputi se umah, kako je došao, u svečano izkićenu cèrkvu, te je tu otvorio misiju, dočim je *Veni sancte Spiritus* zapèvao i blagoslov dao. Kod ove pobožnosti mimoidem obdèržavani red i razsudjivanje propovèdih, te ću samo napomenuti, da je preč. g. biskup četiri predavanja i jošte podučavanje staliških dužnostih sám dèržao. Trideset spovèdnikah bijaše u trijuh cèrkvah zabavljeno, te su obilato želi, što su predavanja nasijala. Kod blagoslivljanja misionskog križa bijaše prèko 10,000 vèrnih sakupljeno, koji su stranom iz dalekih krajevah Štajerske, Kranjske i Hèrvatske došli. Sv. pričest primi 9000 dušah. Kod misije dobiše takodjer prosjaci, kojih bijaše 70, posebni nauk i po svèršenoj pobožnosti obiljnu milostinju. I na utamničene nije se tom prigodom zaboravilo. Preč. g. biskup dèržao im je do sèrca dopiruće slovo, te im onda, pošto su se svi izpovèdili, podèli sv. pričest. Osobito krasna bijaše procesija k občinskoj pričesti, praćena uzornim redom i izměnom molitvah i pèsamah, kojimi upravljaše 10 do 16 svećenikah. Sjajan bijaše ulaz dèvojakah subotu večer, a osobito diraše u sèrce njèžno pèvanje Slovenakah. Krasan red vladaše i noćna tišina u svem. U istinito pravom kèršćanskom duhu je ova lèpa svečanost zaključena. To je bilo u pravom smislu podignutje kèršćanskog mišljenja u ovo vrème mlačnosti i nabožne zapuštenosti, pa tko nebi tu izkliknuo s revnim pokojnim biskupom Agricolom: extremis morbis extrema adhibenda sunt media.

Iz Cělovca. Misionska odprava za srèdnu Afriku stigla je onomadne u Cělovac, a 10. o. měseca iz Tèrsta svoj put dalje nastavit. Svih ukupno imade 20 osobah, medju njimi 6 svećenikah, jedan će docnije za njimi prispèti u Aleksandriju. Odprava boravit će u Egiptu duže vrèmena, dok im tko iz Hartuma u susret nedojde.

Iz Beča. Kao što se čuje, naredjen je po nj. veličanstvu odbor, koj o sklopljenju konkordata sa sv. stolicom poslèdnje vèćati ima; on sastoji s pet članovah: Preuzv. gg. ministrah bar. Bacha i grofa Thuna, preuzv. predsèdnika dèržavnog vèća, bar. Kübecka, preč. gosp. bečkoga kneza-nadbiskupa Rauschera i dèržavnog tajnika bar. Salvotti-a.

Iz podunavskih kneževinah. Iz Krajove donosi „W. Z.“ slèdeće: Ovdašnja katolička cèrkva nalazi se u ovo vrème u tako žalostnu stanju, da su svaki čas pobožni izvèrženi pogibelji, da se poruši. C. k. fml. vitez Machio osvědočio se je o tom stanju, pa uvidiv, da cèrkva neima nikakovih zakladah, a vèrlo mala občina da sastoji iz samih ubogih zanatlijah, obećao je im je pomoći, te je stvar umah preuzv. g. fml. grofu Coronini-u javio. Uslèd njegova prijavljenja odredio je nj. veličanstvo, naš milostivi car za obnovljenje ote cèrkve 209 dukatah u zlatu iz svoje domaće blagajne, kojom svotom su proračunani troškovi podpuno namireni.

Iz Allenburga. Odlukom měseca svibnja izdanom odredjuje se vrème, prèko kojega se nesmije kèršćenje dèce duže odvlačiti, i to osam tjedanah. Ako u to vrème nije dète okèršteno, pa ako se pronajde, da opomene městnog duhovničtva i naredbe redarstva nisu koristile, učinit će konzistorium shodne korake, da se kèršćenje umah poprimi, a roditelji, koji su stavljeni rok zanemarili, bit će kažnjeni globom od 1—10 talirah, a koji nemogu platiti, kaznit će se zatvorom. — U novije vrème dogadja se to na više městah, da se kèrstom dèce okleva, pa to često iz ništetnih uzrokah. To je jamačno poslèdica bezvèrja; jer kad bi kèršćani o velikoj važnosti svetotajstva kèrsta tvèrdo osvědočeni bili, nije moći naći razloga, zašto da s tim svetim činom tako dugo zateže. Ako primalje dète i okèrste (?); valja znati, da je cèrkva to samo za prešne slučaje naredila, inače je dužnost pravih kèršćanah, da novorodjenče čim prije u broj vèrnih uvèrstiti dadu polag propisah svete cèrkve. Žalostno je to, da ih već světovne vlasti na to siliti moraju.

Iz Paderborna. Dvojica iz ukinutih šlezkih alkantarinskih samostanah objaviše u „Westph. Merkuru“ slèdeće očitovanje:

Mi s ovim očitujemo, da mi jošte postojani ostajemo u našoj věri, vèrnosti i poslušnosti prama sv. cèrkvi i apoštolskoj stolici, te s pomoću božjom do smèrti tako ostati hoćemo, podlažući se u svem odlukam i naredbam cèrkve i sv. stolice; da dakle poimence našu prijašnju redovničku čuvarnicu za razpuštenu i naše odnošenje napram O. Lotaru, prijašnjemu našemu poglavaru, za prekinuto smatramo. Mi primećujemo na dalje, da, ako je O. Lotar mnogo dobra i koristna učinio i napisao, što nećemo nikada onedobravati, jer se slaže s naukom i duhom cèrkve; no ipak se neslažemo s mnogim, što je on, nèšto uslèd zamèrkenih odnošenjah, pisao ili učinio. Al ipak moramo dodati, da su mnogi članci po javnih listovih bili puni nezasluženih gèrdnjah i izopačenih izvèšćah proti njemu i našemu redu, koja su ponajviše uzeta iz šlezkih listovah.

Iz Rima donose listovi potanja izvèšća o napadatelju na kardinala Antonelli-a, Antoniu Defelice-u. On je čovèk imućan, tako da nije dokučiti moći, kako se

Digitized by Google

je na taj zločin odvažio. Njegova klobučarna bijaše od někad spravište svih bundžijah. Od godine 1847. zauzeo je neprijateljski položaj proti papinskoj vladi, osobito proti duhovničtvu; 1848 prešao je u Lombardiju, gdě je medju talijanske dobrovoljce, boreće se za neodvisnost Italije, stupio. Povrativ se kući, gdě je medjutim republika proglašena bila, revnovaše za demokratički živalj iz svih silah. Buduć da je svoj zločin u Vatikanu izveo, morao bi bio doći pred forum palatii, no ipak je predan običnomu sudu, t. j. najvišoj consulti, možda s toga, što se tu rádi o političkom i měšovitom zločinu. Al zato je zločinca prije msgr. Benvenuti, auditor dvorskog suda i odvětnik apoštolske komore saslušao, zatim nastavi izpitavanje naputni sudac consulte Cecchini, u prisutnosti predsědnika Sagretti-a, koje je već i dovèršeno. On nastoji ovako da se obrani: On veli, da je hotio s kardinalom-tajnikom govoriti, da zahtěva od njega ukinutje one naredbe, kojom mu je zabranjeno od sunčanog zapada pa do svanutja drugog dana svoj stan ostaviti, jer da ova zabrana njegovu zanatu veliku štetu zrokuje, pa buduć da su ga kardinalovi sluge těrali i gotovo nanj ruke bacili, da je, svojom naglom lagodom (temperament) zaveden, tèrgnuo slučajno u džepu se nalazeće stolne vilice, pa ih je za slugami, a ne za kardinalom bacio. Na dalje dodaje, da neima nikakova sukrivca, ili drugoga koga, koj bi ga na to potaknuo bio, jer da nije naumio zlo činiti; ako je u onaj mah, kad su ga uhvatili, rekao, da će sve povědati, to je učinio zato, što se je bojao nečověčnog postupanja od strane kardinalovih slugah, koji pomisliše, da je nakanio bio ubojstvo učiniti. — Kaže se takodjer, da je prije radi znakovah ludosti u ludincu bio. No ipak mislimo, da su to izmišljotine; jer ubojice svih gotovo visokih osobah bivaju ludimi proglašeni. Kad se iztraga dovèrši, doći će istina na vidělo. — Sveti otac poznaje Defelice-a osobno. On ga je opazio, kad je něšto prije kardinala iz Vatikana na šetnju izišao. Kad je o attentu začuo, uzkliknuo je umah: „Ja sam uvěren, da je to onaj zlosrětni Defelice učinio!“ Sv. otac reče, da se ga jošte kao školskog učenika dobro sěća; u ono vrěme, dok je on (sv. otac) bolnicu sv. Mihalja ravnao, vidjevao ga je često pred vratima svojega dućana, „te nije, dodà sv. otac, nikad klobuka skinuo, nego me je uvěk osorito gledao, kao da sam mu novacah dužan.“ Dne 15. i 16. m. m. bio je saslušan, te je dosta tvèrdokorno sve nijekao, no napokon je ipak priznao, da je u tajnom družtvu, kojega bijaše član, ždrěbanjem sréćka nanj pala, da ubije kardinala.

Iz Engleske, 12. lipnja. U gornjoj kući digao se je Carl of Shaftersbury prigodom podnešenog izvěšća o ukinutju predloga za bogoštovje, te je žestoko branio taj predlog, koj, kao što „Times“ veli, ima uvesti „slobodnu tèrgovinu u propovědih i molitvi“. Polag 25. odluke Jurja III. nesmě se u nijednoj kući niti u nijednom posebnom městu više od 20 osobah k službi božjoj spraviti. Napomenuti predlog imao bi ukinuti taj zaključak, da nabožnoj revnosti světovnjakah unutar granicah anglikanske cèrkve slobodnije polje otvori. Govornički darovi englezkog duhovničtva děluju na věrna sèrca toli slabo, da hramovi visoke cèrkve prazni stoje; uz to imade tisućah anglikanacah, koje mèrzi, da bi samo za to izstupili i k drugoj slědbi prešli, pa zato radje izostaju od svake zajedničke službe božje. No od několiko godinah otimlje mah u anglikanizmu evangelička, ili tako nazvana Low-Churah-partaja (slědba, koja se puritanizmu nagiblje). Na cělu joj je Carl Shaftesbury, koj meetinge, propovědanje i misije za obraćenja kroz pobožne světovnjake podupire. Proti tomu boje se privèrženici visoko-cèrkvene stranke, da ju nebi evangelička propaganda unutar dèržavne cèrkve podkopala i u mnogo kojekakvih slědbah raztepla. Carl razjasnjuje dakle potrěbu i spasonosnost věrozakonskih skupštinah (meetingah). Bezbožnost i nevěra uzimlju strahoviti zamahaj; u Englezkoj i Valesu imade 5,000,000 dušah, koje nikad u cèrkvu neidu, te dakle gledaju se sakupiti gděgod na razkrižjih, na šetalištih ili u perivojih ili na livadah, što je osobito u ovo vrěme nuždno, gdě je manchesterska stranka dopustila, da se krajcarske novine medju puk slobodno razdaju, koje medanj raznašaju najopasnije nauke. Ćudno; otrov dopuštaju, pa onda traže uztuk. — U ponedèljak zatim sakupiše se svi u Londonu se baveći biskupi i zaključiše, da se predlog ima zabaciti. Oni vele, da se tu neradi o manjoj stvari, nego o podignutju „slobodne englezke cèrkve“. Došlo je na glasovanje. 31 pair bijaše za, 30 proti predloga.

U Prevesi u Turskoj je turska světina, od svojih glavarah potaknuta, onu dasku iz tvèrda dèrva, kojom kèršćani, bijući po njoj batćići, svoje věrne k službi božjoj zazivlju, raztukla na komade. Jedan od obskèrbiteljah cèrkvenih rodom je iz sedam ostrovah, dakle englezki podanik, ovaj se je dakle na britanskog konzula u tom poslu obratio, koj je turskog zapovědnika tvèrdje strogo na račun povukao te mu zaprětio, da će umah u Kèrč pisati, da mu pošalju zvon, koj će u buduće dasku nadoměstiti. (Valja opaziti, da kèršćani u Turskoj nesmiju zvonovah imati). Što reče, neporeče; za několiko danah dobio je zvon, koj je cèrkvenim obskèrbiteljem predao i umah u svojoj pritomnosti nastaviti dao. Gèrci sada živo zvone, jer hoće upravo da Turkom pèrkose, a ovi podnose pèrkos, jer znadu, da mu izběći nemogu. Gèrci valjda misle, da Turkom na umiranje zvone, posve lahko da pravo imadu.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 30. — TEČAJ VI. U SUBOTU 28. SĖRPNJA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Ċěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prirodoslovje

III.

B. — Koja je zadaća i svèrha prirodoslovja? Glede odgovora na ovo pitanje neslažu se svi prirodoslovci. Tko smatra svemir s kèršćanskog gledišta, taj će odgovoriti: da, nastojeći odkriti u prirodi zakone i sile — zastupnike volje božje — polag kojih se ona (priroda) neprestano omladjuje, zato u dubljinu prirodnih tajnostih dopiremo, da um nas izobrazujemo i sèrce oplemenjujemo; a to jedino onda s uspěhom postići možemo, ako svemir smatramo iz gledišta kèršćanskog. I doista, ako u divnom poredku, kojim se sva prirodna pojavljenja, počamši od životne sile najneznatnijeg cèrvića pa do uzvišenog organizma čověčjeg těla, od neosětnih molekularnih silah nevidimih ledacah (kristalah), pa do sveobće gravitacije, koja oriaška tělesa u nebeskoj prostorini dèrži — ako, velimo, u takovu poredku čověk svuda svemogućnost i neizměrnu mudrost stvoriteljevu motri; ako svaki pojav neposrědno odnosi na prirodnu silu a onda na Stvoritelja, kao početnika svih ovih silah; ako ove sile netumači kao despotički vladajuće šibike, koje već nepodpadaju neposrědnom uplivu Stvoriteljevu, već ako njihovo dělovanje podredjuje premudroj neprestanoj upravi božjoj, — ako to čini, onda je dàkako znanost i iztraživanje prirode preobilno vrělo i uspěšno srětstvo, kojim se i um prosvětiti i izobraziti, i sèrce oplemeniti može. Takovo tumačenje prirode imalo bi se i u školah uvesti i medju pukom razgranjivati. Jeda li su prirodne znanosti udarile ovim pravcem? Žalibože da nisu.

To je nedvojbeno, da najviše dělah prirodnih granah na světlo izlazi u protestantskih dèržavah, gdě dàkako gradovi Berlin, Heidelberg, a osobito Lipsko glavnu rolu igraju. Kako čověk ugleda na izdanoj knjizi odzdol: Berlin, Leipzig, Heidelberg, mora spremno čekati na gèrdnje i ruganja kèršćanstva, osobito katolicizma. Negacija protestantizma, koja po svem, što je pozitivno kèršćansko, udara, těra svoj posao s osobitom revnošću u području prirodnih strukah. U protestantah je, ako ne jedina, a to sigurno preteżnija zadaća prirodoslovja, da se um čověčji natèrpa s čim više znanosti iz prirode (ovdě uzimljemo znanost u prostom smislu), nepazeći na to, kako znanje na sèrcé dèluje. U toj nakani upuštaju se u tumačenje pojavah, koje čověk možda nikad neće pouzdano protumačiti moći; no to je njim svejedno, samo da stvar protumače objavljenomu kèršćanstvu protivnim načinom; s toga se vèrlo često dogadja, da dojdu ili u protuslovje ili u směšnosti. Neka nam bude dozvoljeno nèkoliko primèrah navesti.

Mi smo minule godine u ovom listu uzporedili Mojsesovo světoslovje s današnjim zemljoslovjem, te smo tamo uviděli, da se ono s ovim — razborito i u pravom znanstvenom smislu tumačenim — slaže. Katolici, gdě neimaju sigurnih dokazah u tumačenju zemljoslovnih pojavah, tamo ostaju kod smisla sv. pisma, premda cèrkva i drugomu tumačenju nije protivna, samo da nedolazi u protivnost s njenim pozitivnim naukom; no protestanti bacaju se radje u neslane hipoteze, nego da kod staroga ostanu. Takov primèr imademo u tumačenju starosti světa. Protestanti nisu zadovoljni da produže onih šest Mojsesovih danah na sedam periodah, svaku od više tisuć godinah, nego bacaju s milioni godinah, dapače tisućami milionah, kao s orasi, samo da se tim približe obljubljenoj svojoj idei — věčnosti světa. Pa na čem grade svoj nauk?

Poznato je, da se u dubljini zemaljskih nasadah nalazi kamenita ugljevja. Da je to uglevje postalo iz predpotopnih šumah, koje su potonji zemaljski prevrati pokopali, to je kod zemljoslovacah obće primljeno za jedini način, kojim se postanak toga ugljevja protumačiti može. Na mno-

Digitized by Google

gih mèstih nalaze se ugljevni nasadi više stopah, na drugîh opet više hvatih debeli. Iz debljine ovih nasadah zaključuju oni na nedohvatnu starost zemlje. Jer koliko je, vele, trèbalo vrèmena, dok je pokopano bilje strunulo, okamenilo, pa dok su nèke česti lučbenim dèlovanjem u ugalj pretvorene, dočim su se ostale u druga lučbena počela razpale; koliko je opet vrèmena trèbalo, dok se je iz tih strunulih česticah napravio nasad od jednog palca, više stopah, a napokon više hvatih: tu je dakle trèbalo milionah godinah. No svatko, tko na obzir uzme, koliko tu različnih okolnostih chemičkih i fizičkih, koliko izvanjskih zemaljskih živaljah i promènah dèlovati, i tako dizanje onih nasadah ili zadèržati ili pospèšiti može, lasno će uviděti, kako je to nestalan temelj, da se na njem s pouzdanošću graditi mogu onakove criaške hipoteze. Pa kad se jednom takova hipoteza primi i u knjigah u svèt raztura, ide se jošte dalje. Zovimo ovu hipotezu A. Drugi umstvuje ovako: Glasoviti prirodoslovac X dokazao je bèlodanimi i nedvojbenimi dokazi tezu (već ne hipotezu) A, iz ove jasno slèdi B, treći gradi na B opet C, i tako se sve dalje postupa, hipoteza se tèrpa na hipotezu, koje su dakako sve na nevaljanoj osnovnici A sagradjene. — Drugi primèr imademo u prof. Burmeisteru; ovaj, da se ukloni od Mojsesova povědanja, neće da je Bog neposrědno stvorio čověka i ostalu živinu — to bi bilo čudo, on to misli sasvim naravskim putem protumačiti, te veli: da su svi ti stvorovi proizvedeni početnom organičkom silom prirode, onako po prilici, kako postaju u mèrtvu truplu cèrvi, pa onda nastavlja dalje: „warum jetzt keine Thiere oder Pflanzen mehr auf die gedachte Weise entstehen, hat darin seinen Grund, dass alle Thiere und Pflanzen mit Organen zur Fortbildung von ihresgleichen versehen sind. Gegenwärtig, wo überall hinlänglich fortpflanzungsfähige Geschöpfe vorhanden sind, brauchen sich jetzt keine mehr aus Urstoffen zu bilden. Auch fehlt es dazu vielleicht an der materiellen Grundlage, woraus sie sich bilden könnten, da bei weitem die meiste organische Substanz der Gegenwart bereits in lebendigen Organismen niedergelegt ist und kein Vorrath zur Entstehung neuer Individuen in anderer Art als durch Zeugung da zu sein scheint; endlich macht der Streit, in den die Organismen durch ihr Nahrungsbedürfniss unter einander gerathen, das Aufsammeln freier, organischer Materie unmöglich, weil selbst die todten Organismen noch von vielen anderen lebendigen als Nahrung benutzt werden und allem Anschein nach nur ein sehr kleiner Theil ihrer Masse in die organischen Elemente zurückkehrt. . . . Wollen wir also nicht zu Wundern und Unbegreiflichkeiten unsere Zuflucht nehmen, so müssen wir die Entstehung der ersten organischen Geschöpfe auf der Erde durch die freie Zeugungskraft der Materie selbst einräumen, und die Gründe, warum diese jetzt nicht mehr fortdauert, aus allgemeinen Naturgesetzen herleiten, denen zufolge nur das Nothwendige, nicht das Überflüssige geschieht.“

Neka štovani čitatelj uzporedi ovo raisoniranje s pověšću Mojsesovom, polag koje je Bog, stvorivši u početku tvar (materiju) iz ničesa, svemogućom svojom moću proizveo takodjer pèrva organična bitja, i nèka sám sudi, što bi čověk laglje věrovati mogao. Ovaj prirodoslovac kaže, da, ako nećemo da utočište uzmemo „zu Wundern und Unbegreiflichkeiten“, moramo na njegovo tumačenje pristati. Pa je li to njegovo tumačenje „begreiflicher“ nego je Mojsesovo; za nèmačke mudrace možda je, no za nas tupoglavce nije.

Ako čověk stane analitički tražiti početak organičke sile rastućih stvorenjah, mora svakako doći do onog momenta, gdě su ta bitja nèkom prije nebilom moću u život stupila. Poslě je ta pèrvorodna sila prestala raditi, jer se organički stvorovi dobljenom jedanput za uvěk ustrojnom silom umnožavaju, bez da se je bojati, da će se zatèrti. Mi kèrščenici velimo, da je Stvoritelj pèrve rodove stvorio, a onda svakomu rodu (genus) organičku silu podělio, kojom i danas životinje i bilje rastu i množe se. Nèmački filosofi neće da takovo neposrědno stvorenje — to čudo — prime; oni ga tumače onako, kako to kod Burmeistera vidismo. Uzmimoder tu njegovu silu malo bolje na obzir. On veli, da su pèrva živuća bitja stvorena neodvisnom rodnom silom materije; kamo je kašnje ta sila dospěla? Ona je izginula ili prestala za uvěk; jer da je već neima, to i sám B. veli, buduć da su ju umnožavajuća se sve u većem broju bitja potrošila — pojela i popila. Nije li to veće čudo, ili sigurno veće bezumlje věrovati, da je toli važna, obćenita sila, koja je svèt živućimi bitji napunila, za uvěk izginula, nego věrovati, da je neizměrna, svemoguća sila stvoriteljeva, koja još i dan danas traje i trajat će bez kraja i konca, pèrve rodove proizvela. Mi se barem u našoj prostoti moramo izraziti za ovo drugo „bezumlje.“ Gospodin prof. misli svoje bezumlje razjasniti, ili barem odgovoriti na pitanje, zašto je ta sila kašnje dělovati prestala, te veli, da to biva „aus allgemeinen Naturgestzen, denen zufolge nur das Nothwendige, nicht das Überflüssige geschiet.“ No zar neobstoji isto tako neoprovèrzivi „Naturgesetz“, da u prirodi nemože

Digitized by Google

niti jedan prašak izginuti, nekmoli takova sila, koja je svět oživěla? Dakle su organička bitja svoju rodnu silu, svoju mater potrošila. Ovako ljudi, želeći svojim umom pojave prirodne bolje protumačiti, nego su u Mojsesovih knjigah razjasnjeni, padaju u směšne protivnosti.

Konkordati sa sv. rimskom stolicom.

(Blahow.)

(Konac.)

Burnim francezkim prevratom, porazmetana su, kako je poznato, sva davnija odnošenja gradjanska, politička i družtvena u svih zapadnih krajevih. No niti na cèrkvenom polju nije taj zlosrětni prevrat ostao bez žalostnih poslědicah u rečenih krajinah. Od ovih su někoje spàle sasvim pod Napoleonovu moć; druge su uvedene u tèsno spojenje s njegovim carstvom. Nije se dakle čuditi, što je tu cèrkva onim istim nevoljam podvèržena bila, kojim i u Francezkoj, tim većma, što je k tomu protestantizam već odprije polje priredjivao, dočim su enciklopediste i snovatelji novih sustavah oko iste svèrhe radili. K tomu nije trěbalo drugo, nego da se starodavno uredjenje němačkog carstva razmeće. Kako je to učinio prevrat i Napoleon, ne samo razpadoše se doondašnje samostalne biskupije, nego su u Němačkoj i na jugu sve zadušbine u ruke světovne spale, a svi doondašnji ugovori biše prekinuti. Takovim načinom nastade, poslě kako je Napoleon pao, nuždna potrěba, da se uvede poredak u tolike smetnje, u kojih se nalažaše cèrkva u němačkih krajevih, u Bavarskoj, u Würtembergu, u Badenskoj, u cěloj porenskoj pokrajini i u Pruskoj. Isto tako zahtěvahu važne okolnosti, kad je i tamo prevrat udario proti cèrkvi, da se takodjer potrěbiti ugovori sklope. Odtud proiztekoše oni važni konkordati, što su tečajem poslědnjih četèrdeset godinah u Němačkoj sklopljeni (1817, 1821, 1824—1828), u Nizozemskoj (1822), u Poljskoj (1817), u Švajcarskoj (1828), u Italiji (1817), u Sardiniji (1818) i najposlě u Španjolskoj (1852).

Važna potrěba, iz koje su konkordati u svih gotovo zemljah sklopljeni, ponuknula je i nj. veličanstvo, našega cara Franju Josipa I., da je naumio sa svetom stolicom takov ugovor učiniti. To je obće poznato, u kakovu stanju bila je u nas cèrkva kobne godine 1848., kad je naš junački car vladu poprimio. U austrijskoj carevini bijaše do vrěmena Josipa II. valjan onaj bečki konkordat, što je učinjen za vlade Friderika III. No Josip II., neobzirući se na práva cèrkve, počeo je sam polag svojih nazorah i po svojoj želji cèrkvom upravljati. Njegovimi odlukami i naredbami stupi u život posve novi sustav, kojim je papinska vlada imala u carstvu posve slomljena biti, a katolička cèrkva imala bi samo redarskim zavodom světovne vlasti bila postati. *) Takovim načinom izlažahu dan na dan nove naredbe u poslu vèrozakonskih i cèrkvenih stvarih. — Jedinstvo s papom imalo se je prekinuti, jer niti papa s biskupi, niti ovi s njim nisu směli bez carske dozvole dopisivati. Nijedna bulla, nijedan breve, nikakva papina naredba nije se směla oglasiti, dok nije carskim „placetom“ odobrena bila. No okanimo se nemile i žalostne stvari. Dosta je, ako napomenemo, da bi cèrkva sasvim zakèršljavila bila, kad bi se toga sustava naslědnici Josipovi strogo dèržali bili.

Naslědnici Josipa II., uz najbolju volju i nastojanje oko blagostanja svojih narodah prevarenoga vladara, bijahu Leopold II. i Franjo II. (1791), Ferdinand I. (1835). Pèrvi od njih nije dugo vladao; no tim duže njegov sin Franjo II. Za vladanja Franje II. nisu Josipova načela ukinuta, zakoni doduše nisu bili opozvani; no odnošenje samoga cara napram cèrkvi, njegova opreznost i počitanje napram katoličkomu vèrozakonu ipak su ih ublaživala.

Al ipak svoje nakane nije izveo. Dobrotivi Ferdinand, s cěle duše cèrkvi oddan, željaše joj naprědak, no ipak nije dobio prigode, da ono izvede, što mu je pokojni otac ostavio. Najposlě nadojde i 1848. godina. Silne bure onoga vrěmena prouzročiše proměnah u carstvu i kod vlade. Blagodušni Ferdinand ustupio je prestol svojemu sinovcu, nj. veličanstvu, caru Franji Josipu, da se u tih kobnih dnevih sigurnije carstvo uzdèrži.

Svakomu je poznato, kakov položaj je nj. veličanstvo, car naš umah s početka svoga vladanja napram cèrkvi zauzeo. Měseca ožujka 1849 izdan je dèržavni ustav, kojim je katoličkoj cèrkvi ujamčena samostalnost i sloboda. Pozvani biše takodjer biskupi sa svih stranah carstva, koje nisu bile zapletene u kèrvavi boj, da se posavětuju o udělotvorenju obćenitih načelah. Predlozi i zahtěvanja preč. gg. biskupah stranom su primljena, stranom su postala predmetom dalnjeg razprav-

*) Znamenita je u tom obziru izreka tadašnjega dvorskog savětnika Sonnenfelsa: „Die Religion ersetzt das Mangelhafte der Gesetzgebung. Der Regent mus also diesen Leitriemen in seinen Händen nicht vernachlässigen und seine Sorgfalt mus darauf gerichtet sein, das jeder Bürger Religion habe.“

Digitized by Google

ljanja. Na gràju novinarah nije nitko obzira imao Placetum je izčeznuo, biskupi su stupili u obćenje s papom, te je car sam izrazio, da želi, da se cèrkva podèljene joj slobode uživa. A to je sve naravnim putem vodilo k sklopljenju konkordata, o kojem donesoše novine da je već gotov, te samo da potvèrdjenje čeka.

Pa što sadèržuje taj već gotovo sklopljeni konkordat? Kako daleko se proteže? Što se može o njem nadati? Što se tiče sadèržaja i obsega rečenoga konkordata, to ostaje tajnost samo nèkoliko osobah, kojim je stvar povèrena. Jedino, o čem se glasi, jest to, da se konkordatom ustanovljuju zakoni ženitbe polag naredbe i zakonah cèrkvenih. — Što se nadati imademo o rečenom konkordatu? Mi se rado slažemo s „D. Volkshallom", koja s uzhićenjem pozdravljuje taj ugovor kao dokaz iskrene oddanosti nj. veličanstva cèrkvi katoličkoj, kao jamstvo novog, blagog uzcvasta njenog pod silnim njegovim žezlom.

Obilježja muke Isusove na nèkih osobah.

Imade mnogo pojavah na svètu, kojih si čovèk protumačiti nije kadar, no nijekati ih zato, što ih čovèk protumačiti nemože, bila bi bezumnost: jer dogodjaje, ako ih i nemožemo dokučiti, moramo priznati.

Medju ovakove nedvojbene dogodjaje, koji dušoslovce u veliku smetnju stavljaju, spada takodjer stigmatizacija, t. j. one rane, koje nèke — obično čiste i pobožne osobe dobivaju na istih mèstih tèla, gdè ih je Isus imao. Da takovih osobah bijaše i da ih sad ima, svèdoči nam povèstnica nedvojbenimi dokazi potvèrdjena. To nijekati bilo bi bezumno. „Kako" i „zašto?" to je zagonetka. Da je sv. Franjo asiski sve Isusove rane na sebi nosio, svaki petak a osobito velikog petka cèlu muku Isukèrstovu tèrpio, to je historički poznato. Isto tako je nedvojbeno, da je to isto tèrpèla pobožna tirolka, dèvojka Maria Dominika Lazzari u Caprianu, koja je godine 1848. umèrla; a jošte dan danas živi takovimi ranami označena Maria Moerl u Kaldernu. Od 22. godine svoje dobe nosi ona na rukuh i noguh rane Isusove. Po petkih do 3 ure po pódne podnosi težku borbu muke Isusove, i svi pojavi kèrvave borbe pokazuju se na njenom tèlu; tu je jasno vidèti kèrvave znakove na ranah. Ona je sveudilj u ekstazi, te je samo kadšto po svojem spovèdniku o. Ivanu Kapistranu u tom stanju prekinuta za kratko vrème, dok kakov posao obavi, a onda opet padne unj. Od više godinah neuzimlje ona niti jela niti pića do jedino nèkoliko jagodah grozdja, i to na naročitu zapovèd svoga spovèdnika; dočim se ipak svaki dan pričešća.

Da si ovo stanje protumače, utekoše se ljudi k životo⁼ i dušoslovnim razlogom, samo da zanièču svaki viši upliv. Dàkako da tu životo⁼ i dušoslovni razlozi veliku rolu igraju, jer Bog takovih milostih nemože bez čovèka podèljivati; ovdè se predpostavlja nèki povišeni stupanj naravnog i duševnog života u čovèku, kojim se takov pojedinac u muku spasiteljevu zadube; no takovimi predpostavljenimi uvèti nije stvar jošte u svojem nutarnjem izvoru shvaćena. —

U bamberžkoj cèrkvenoj povèstnici napominje se takodjer takovimi kèrvavimi obilježji označena osoba. U Bamberu življaše prije 100 godinah u samostanu Dominikanacah kod sv. groba nèka dèvojka, koju je puk imenom pobožne „Columbe" nazivao. Ona je bila zakonita kći pobožnih mlinarah iz Burghellerna kod Schlesslica, blizu Bamberga, rodjena g. 1730; g. 1753. stupila je kao prosta sestra u rečeni samostan, te je svoje obiteljno ime zamènila s jednostavnim „Columba". Ona je umèrla u glasu svetosti na dan sv. Kunigunde g. 1787. Godine 1763. u 33. godini svoje dobe, bila je kèrvavimi ranami označena. O tom povèdaju pisma, po očitih svèdocih potvèrdjena slèdeće: „Columba, pobožna sestra u samostanu kod sv. groba bijaše već duže vrèmena najteže bolesti s najvećom stèrpljivosti podnašala; tad htèdè Isus, njeni vèrenik, da joj svoje rane natisne. U petak dne 9. prosinca g. 1763. okó jedne ure u noći započe se njena bolest s neobičnom žestinom. Dèrhtajući na cèlom tèlu padne u uzhićenje. U duhu slušaše veliku buku, kojom su židovi Isusa na muke vukli. Noseći tèrnjenu krunu na glavi, bijaše na cèlom tèlu izranjen i okèrvavljen. Ona gledaše kako su ga mučitelji njegovi na brèg vukli, odèću s tèla tèrgali i na križ ga pribijali. Ona je čula sve udarce, kojimi su njegove ruke i noge s čavli na križ pribijali, a napokon gledaše, kako su ljubljenoga njena sèrca izmedju neba i zemlje uzvisili. Kod ovog prizora preuzè ju groza, tako da je bila živa slika nevolje; upèrtima u visinu očima motraše neprestano razpelo; sve muke spasiteljeve, koje je viděla, izrazila je svojom spoljašnošću. Samostanske sestre ubavèstiše o tom oo. dominikane: oko 8 satih dodje njeni spovèdnik s priorom Cesariom Gernerom i s presentatom Henrikom Preisingom. Da ju skušavaju, dogovoriše se obojica, da će samo mislimice od nje križ zahtèvati. No onaj

Digitized by Google

mah, kako su u sobu unišli, proměnio je prior svoju misao tako, da ih Columba prekriži, no samu sebe da malim križem oznamenuje. Na to joj naloži spovědnik, da uslěd svete pokornosti ono čini, što obojica pritomnih mislimice od nje zahtěvaju. Umah digne se Columba i prekriži prisutne, kao što je želio o. presentat, a umah zatim prekriži samu sebe, kako je to o. prior želio. Svi se uzradovaše, videći, da je Columba po njihovoj volji učinila. Pod podigavanjem kod sv. mise udaraše se u pèrsa, kao da bi bdila. U 9 satih digne tělo i ruke, te obraćajući se simo tamo, zavapì: „O Isuse, ja nemogu da duže podnosim!“ U 11 satih razpružila je obě ruke, kao da bi bila na križ pribita. U ovaj mah spazi, kako je iz rukuh razpetog Spasitelja kèrvavi trag, kao munja u nju udario i njene ruke probó. Prisustvujući vidiše, kako su se njene ruke kèrčevito stezale, a cělim tělom se je svijala, kao onaj, koj silne bolesti tèrpi. U isti mah opaziše na njenih rukuh kèrvave okrugline kao glave od čavalah. Columba zavapì po drugi put: „O Isuse, molim te, već nemogu da podnosim; već od istog pogleda tako se strašim, da ću valjda umèrti!“ — Zatim oporavi se nèšto; no umah zatim stegnu se kèrčevito njene noge, te je i na noguh dobila rane spasiteljeve. Okolo jedne ure osěti bolesti na strani, pa kad su najžešće bile, vidi kako je opet kèrvavi trag u spodobi sulice u njena rebra udario. Tad poćuti najžešću bol na strani i uzklikne: „O, ovaj bodac mi je sèrce probó!“ — Do 3. ure ostade Columba u ekstazi te se napokon probudi jadikujući: „O, strahovitih bolih.“ Pogledav svoje ruke, spazi rane na njih, te ih bèrzo sakrije pod pokrivalo, da ih nitko nebi vidio. Tako padoše Columbi u dio spasiteljeve rane i muka spasitelja, za koje ga je često molila. Često, osobito po petkih kèrvarile su rane. Premda je iz poniznosti često nastojala da ih sakrije, zato ih je ipak morala s poslušnosti često kazati drugim, koji su o tom svědočiti mogli.

Toliko o tom pisma, koja pred nami leže. — A šta da mi o tom rečemo? — Da bezuvětno dvojimo i niječemo? Badava, dogodjaj leži pred nami. Pa dok se telegrafi po Europi križaju, vèrovat ćemo na mnoge sile prirode, kojih nemožemo očima viděti, bez da bismo zato slobodnog duha, koj prirodne sile kao srědstva za svoje svèrhe rabi, i istoj munji pravila prepisuje, nijekali. — „Zato kušajte sve, što je najbolje, to zadèržite.“

Zabrana čitanja biblie.

U izašloj nedavna pastirskoj svojoj poslanici govori preč. freiburžki nadbiskup o zabrani biblije ovako: „Medju mnogostrane napasti, kojim su vèrni u naše vrème izvèrženi, spada takodjer ono nastojanje neprijateljah naše cèrkve, kojim u svojih spisovih hoće da katolikom u glavu ubiju: da katolička cèrkva neljubi niti neštuje božje slovo, te da zato svojim vèrnim zabranjuje sv. pismo čitati. — Svaki pravi katolik štuje i počituje iz cěle duše sv. pismo, jer je njim napisano slovo božje; a napisaše ga pisci, koji su duhom sv. nadahnuti bili. Polag jasnoga dakle nauka učeće cèrkve, nije onaj, preljubljeni, katolik, koj cělo sveto pismo neštuje iz cělog svog sèrca kao slovo božje. Al katolička cèrkva, vele neprijatelji, zabranjuje ipak svojemu puku čitati bibliju u materinjem jeziku. Sveta katolička cèrkva nezabranjuje svojim vèrnim u obće čitati sv. pisma u materinjem jeziku, nego im zabranjuje čitati samo nèkoje prevode, takove naime, koji nisu sastavljeni pod nadzorničtvom sv. cèrkve, niti ih nije ona, kao jedino opunovlašćena po Isukèrstu naučiteljica odobrila, nego su prevedeni od takovih ljudih, koji, uzdajući se u svoju mudrost, i ono iz sv. pisma, što se vère i ćudoredja tiče, polag svoje volje prevèrću, te se usudjuju svoje mnènje staviti naproti smislu cèrkve, kojoj jedinoj u tom predmetu prinadležni sud pripada, i naproti jednodušnom svědočanstvu sv. otacah. — To je u ostalom nedokučivo, kako se usudjuju katolički puk zaslèpljivati, kao da katolička cèrkva čitanje biblie u narodnom jeziku u obće zabranjuje, dočim ipak po Němačkoj prevod sv. pisma od dra. Alliolia svatko slobodno čita, jer je taj prevod sv. apoštolska stolica odobrila. Kako su mogli ljudi dakle cèrkvu katoličku kriviti i proti njoj klevetati, gdě je ova stvar obće poznata? Kad bi, ljubljeni biskupljani, uvěk izlazili samo odobreni prevodi sv. pisma, kad nebi bili neprijatelji i protivnici sv. cèrkve sv. slovo u prevadjanju nagèrdili; tad nebi bila cèrkva nikad za nuždno scěnila, da posebne naredbe glede čitanja sv. pismai zda. Ovimi naredbami se je cèrkva samo onda poslužila, kad su zlobni ljudi, dèržavi i cèrkvi opasni, u dvanaestom stolětju, pojedine odsěke sv. pisma preveli, da ovakovim svojim prevodom cèrkvu uzbijaju i čověčansko družtvo poremećuju. To bijahu Waldensi u Sletzu, koji su u potajnih skupštinah prevod biblije proti cèrkvi upotrěbljavali. Proti ovoj zloporabi slova božjeg digó se je polag svoje dužnosti tadašnji papa Inocencio III. To je zlobno tumačenje i izopačivanje pověstnice, ako ovoga uzvišenoga cèrkvenoga gla-

Digitized by Google

vara smatraju za početnika, koj je pèrvi čitanje sv. pisma zabranio. — Zar da se tu nesèća cèrkva onih spasiteljevih rèčih: „Nedajte svetinje psom, niti nebacajte bisera pred kèrmke, da ih možda svojimi nogami nepogaze, te obèrnuv se vas nepotèrgaju?“ Zar da tu cèrkva nepreporuča opreznost pastirom nad svojim stadom, kad im božje slovo za čitanje predaju? Sgodopis je zadost dokazao, da su se krivovèrci svih vèkovah vazda, kad su svoja najbezbožnija i najbezumnija načela na vidělo iznašali, pozivali na sv. pismo, koje su zlorabili, samo da pod plaštem božjeg slova vèrne u zamke zapletu. Tà sveto pismo je knjiga, kao svaka druga, koja se netumači sama, nego trèba da ju onaj, koj ju razumije, tumači i razjasnjuje: a ona je povèrh toga knjiga puna uzvišenih tajnostih! Nije dakle niti čudo, ako se često jedno isto město na sto načinah tumačiti može! O kako jasno tu uvidja svatko, tko zdravo misli, da pisano slovo božje, i to napisano u posebnih okolnostih tudjem jezikom, nije dovoljno za spoznanje Bogom objavljene istine, te da to nije moguće, da je Isukèrt, vèčna mudrost i ljubav hotio, da se njegov božanski nauk golom knjigom nazvèšća i razgranjuje. — S tim većim dakle veseljem sluša pobožna duša nalog, što ga je Spasitelj svojim apoštolom i po njih svim njihovim zakonitim naslědnikom dao veleći: „Pojdite u svět i učite sve narode — —, i nuto, ja sam s vami do svèršetka světa.“ — — Tako nastoji brižljiva mati cèrkva o tom, da svi njeni vèrni budu napunjeni duhom sv. pisma, takodjer oni, koji nemogu dospěti da ga sami čitaju, i takovi, koji, kad bi ga i čitati htěli i mogli, nebi ga niti najmanje, ili bi ga zlo razuměli, i kod kojih bi se ono izpunilo, što sv. Petar piše, da naime u poslanicah njegovih „ima mnogo stvarih, koje se težko razumiju, i koje kao što i ostala pisma neuki i lahkoumni ljudi na svoju vlastitu skvarenost zlo tumače. Vi dakle braćo, koji to unaprěd znadete, čuvajte se, da vas ludjaci svojom bludnjom nezavedu, te da tim svoje vlastite postojanosti neizgubite.“ Ako se ova apoštolska izrèka na obzir uzme, tad se sigurno sveta cèrkva nemože koriti, ako želju goji, da se někim slabim, na sanjarije ili svojevolju sklonutim dušam nebi cěla biblija u ruke dala. Ona tim slědi samo primèr sv. Apoštola, koj Korintijancem piše: „A ja, braćo, nisam vam mogao govoriti, kao duhovnim, nego kao pùtenim. Kao malolětnim u Kristu davao sam vam mlěko piti, a ne jestvinu; jer onda jošte nemogaste prebavljati; no niti jošte nemožete; jer ste jošte pùteni.“ Niti tu, preljubljeni, nemožemo cèrkvu bèditi, što ona takova izdanja biblije u rukuh vèrnih viděti želi, koja su sastavljena u duhu sv. otacah, te imaju dodana razjasnjenja, kao što je to kod gori navedenog prevoda dra. Allioli-a, jer izkustvo nas uči, kako je svojevoljno tumačenje sv. pisma opasno.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Upravo je izišla izpod tiska Gruberova katechetika, o kojoj bi u predzadnjem listu govor. Sve, što bismo za preporuku ovoga děla napomenuli, bilo bi suvišno; jer je uzdèržalo kritiku najizvèrstnijih věštakah u katechetičkom obziru. — ***Kolo mladih rodoljubah*** je poznato; valja nam dakle njihovu revnost i plemenito nastojanje podupirati. Ovo kolo mladih pisacah izdalo je već više medju našem puku dobro poznatih dělacah, a sad je něšto za sebe i za svoju braću polag glasovitog cèrkvenog pisca Grubera preradilo. Drago nam je, da možemo našemu čitateljstvu javiti, da mladi rodoljubi nisu odustali od izdavanja pučkih spisovah, te se nadamo, da ćemo, ako Bod dade, na skoro novi dokaz njihove poslenosti pozdraviti.

Iz Beča piše „W. Kztg.“: U parižkom časopisu „revue des deux mondes“, tome X. od 5. lipnja 1855. tvèrdi něki g. J. J. Ampère, da je u peštanskom muzeu vidio kalež, na kojem su poganske vèrlo nesramne predstave s kèršćanskimi slikami poměšane. Iz ovih slikah na vidjenom kaležu našastih čini Ampère više zaključakah i opazkah glede měšanja kèršćanstva s poganstvom. On veli: „To je vèrlo čudnovat, moramo reći, najizopačeniji primèr, što sam ih ja vidio, gdě se sdružuju ili bolje měšaju poganske idee s kèršćanskimi dogmami, ja sam ga našao tamo, gdě ga nisam tražio, u peštanskom muzeu u Madjarskoj. Tu su mi kazali jedan kalež, za koga su mi, istina, rekli da je Husitam pripadao, na kojem jedan bas-relif iz slonove kosti predstavlja jednu vèrlo zaljubljenu satiru, približujuću se spavajućoj vili, nad tom slikom stoji, što čověk nebi věrovao, napis: in vite virtus — u vinu je krěpost.“ Mi očekujemo od peštanskih věštakah, da nam protumače, što je u stvari; je li sbilja takov kalež tamo ima, nije li to možda obična čaša, bez svakog cèrkvenog ili kèršćanskog znamenovanja? — Mi bismo rekli, da je Francuz zabrazdio.

— „Kako daleko dotěrasmo u pučkoj prosvěti, piše isti bečki časopis, može se iz knjigopisa uviděti. Tako oglasuje jedan bečki knjigar, g. Wenedikt više znamenitih, pučko blagostanje i prosvětu znatno pospěšujućih spisovah, kao: „Neues fasslich bearbeitetes Planetenbuch, worin die Wirkungen und der unstreitbare Ein-

Digitized by Google

fluss der Planeten auf den Menschen vom ersten Entstehen im Mutterleibe bis zum Tode leicht verständlich dargestellt wird. Nebst einem kurzen egiptischen Traumbuche. Von W. T. Daineke. 3. stark vermehrte Auflage. — „Der denkende Lottospieler, oder wie muss man spielen, um sehr viel zu gewinnen. Nach wissenschaftlichen Grundsätzen beantwortet von einem durch die Lotterie reich Gewordenen.“ — Der glückliche Ternospieler. — „Neues grosses egiptisches Traumbuch“ etz. — „Ein neu enthülltes Damen-Orakel der wieder erstandenen Sibille. Darbiethend: die prophetische Kunst, aus den Linien der Hand und der Stirne das zukünftige Schieksal eines Menschen vorher zu bestimmen.“ Da su napomenuti pisci tih spisovah izmišljeni, netreba ni napominjati. Svi ti spisovi nisu ništa drugo nego kukavna pletež, kojom su radi něki ljudi, da siromaku izmame ono malo krajcarah, što si ih je težkim trudom priskèrbio. Proti ovakovu oglupljivanju puka neće njegovi prosvětitelji — da se dignu, oni oglasinu lěpo u džep ture, pa se onda pod bèrk smiju.“

Iz Praga donosi „Blahowěst“ slědeće: Njegova eminencia g. kardinal donio nam je iz Rima dar, koj će svako iskreno katoličko sèrce u našem narodu razveseliti. Taj dar je *breve*, kojim sv. otac odobrava, potvèrdjuje i odpuste poděljuje našoj slavnoj baštini sv. Ivana Nep. — Evo prevoda istog pisma:

Pius P. P. IX.

Na věčnu uspomenu. — Ljubeći otčinskom ljubavlju sve svuda pravověrujuće polag najvišeg zvanja našega apoštolstva, podupiremo i umnožujemo rado sve, što za spasenje njihovih dušah za koristno smatramo, i obogaćujemo drage volje nebeskimi darovi, kojih podèljivanje pověrio je Bog našoj dušnosti. U broj ovih spada polag mněnja našega i koristonosno ono bratinstvo, što ga „Sveto-Ivanjskom baštinom“ zovu, koje, kao što nam je častni naš brat Friderik Josip Schwarzenberg, S. R. C. kardinal, sadanji nadbiskup pražki, razjasnio, budući u Pragu utemeljeno i tamošnjim cèrkvenim poglavarstvom potvèrdjeno, s božjom pomoću već tako se je umnožilo i razgranilo, da koli po Českoj, toli i po drugih slavenskih krajevih austrijskog carstva mnogo i premnogo članovah broji, i koje ima za svèrhu, da se iz prinesakah, od članovah sabranih, izdaju i razširuju takove knjige, kojim bi se kèršćanski nauk proti napadanju krivověracah branio, i način kèršćanskoga života u puku učvèršćivao. — Da pako i Mi ovu posvećenu i spasonosnu stvar pod našu zaštitu uzmemo i s Naše strane k njenomu većemu uspěhu i razgranjenju pomognemo, te zajedno i želji rečenoga častnoga brata zadost učinimo, odobravamo ovim listom i vruće preporučamo napomenuto bratinstvo, koje se zove „baština Nepomucenska („Dědictvi Nepomucenské“), te mu poděljujemo naš apoštolski blagoslov, da k uzveličanju věre i razmnoženju nabožnosti dan na dan više uspěva. Napokon poděljujemo oblašću našega apoštolskoga ureda svim i svakomu pravověrnomu obojega spola, koji u to bratinstvo prijeti jesu i u buduće budu, koji, iskreno kajući i izpovědivši se i oltarskim svetotajstvom okrèpljeni na dan sv. Ivana Nepomuka, ili koj drugi izmedju sedam za blagdanom istoga svetca neposrědnje slědećih danah cèrkvu, ili polag volje koju javnu kapelu svake godine skrušeno pohode, te tam za slogu kèršćanskih vladarah, za izkorenjenje krivověrstva i za uzveličanje sv. matere cèrkve pobožno Bogu se pomole, podpuni odpust i oproštenje svih njihovih grěhovah, te ujedno za vazda milostivno u Gospodinu moć dajemo i dopuštamo, da i na duše věrnih kèršćanah, koje, milošću s Bogom spojene, iz ovoga světa preminuše, ovi odpusti mogu prenešeni biti. —

Iz Němačke. Padajući u Němačkoj protestantizam radi su njegovi ljudi tim uzdèržati, što hoće da se k simboličkim knjigam primaknu, ili barem da propovědnike na nje obvežu. Lěpa li ti je to doslědnost; světovnjaku, koj neima k tomu niti sposobnosti niti vrěmena, prepuštaju sveto pismo da ga po volji tumači, a odredjenim za to pastorom nije to dopušteno. Zato se tuži proti tomu u drugoj saksonskoj komori poslanik Rittner, da će im na taj način papirnatog papu dati. „Dogmatička dakle pisma 19. stolětja — veli on — imala bi se za uvěk neproměnljiva ostaviti, dakle u papirnatog papu pretvoriti za nas luterske kèršćane. Naši predji prepirahu se cěla stolětja, da se od verigah živog papinstva otèrgnu; a papirnat papa je jošte deset krat gorji, pa ja pitam, kamo će nas to zavesti? K porušenju protestantske cèrkve, k razpèršenju na slědbe, od kojih će jamačno najmanji dio u papirnatog papu věrovati; dočim će se drugi u naručaj jedino spasonosne cèrkve natrag vratiti; drugi i to najmnogobrojniji dio pasti će u nevěru i praznověrje.“ — Tom prigodom pripověda govornik, da je něki g. Decker s jošte druga dva gospodina minulog prolětja kumovao; kèrsteći pastor, sluteći da g. Decker nevěruje u vraga, upravio je na svakoga kuma posebice pitanje: „Odgovaraš li se vragu itd.“; Decker da nije htio da odgovori; pa kad je pastor silio, odgovori onaj: ja věrujem u jednoga Boga, no u vraga ne.“ Po dovèršenom kèrstu izjavi pastor Deckeru, da ga pod tim uvětom nemože u zapisnik okèrštenih zapisati. Ovaj je rekao, da čini ono, što nemože propustiti. Zatim zaključi isti Rittner: „Sad ćete, moja gospodo, misliti, da je pověst gotova. Nije! Na 11. lipnja pozvan je tèrgovac Decker pred sud, da uslěd pastorova prijavljenja (da nevěruje u vraga) polag članka 191. kaznenog postupnika bude saslušan i u iztraživanje stavljen.“ — Kao što je viděti, taj papirnati papa je mnogo oštriji nego rimski; ovaj može samo izobćiti, a onaj tam stavlja u kriminalno iztraživanje.

Iz Freiburga. U bolnici ovděšnjih milosèrdnih sestarah nalazi se něka děvojka 19 godinah stara, koja

Digitized by Google

tu već godinu danah bolestna leži. Tělo joj je do glave i rukuh gotovo odèrvenilo tako da ništa neosěća; rězanje, izažiganje — sve bijaše badava, te je lěkar kazao, da su tu sva njegova srědstva izcèrpljena, ta neosěćalost da će napokon morati i u glavu udariti, onda doć će smèrt. Kadno je obhod na slavu neoskvèrnutog začetja mimo bolnice prelazio, zamoli bolestnica milosèrdne sestre, dà joj postelj k prozoru primaknu, da može obhod viděti i svoju pobožnost s molećimi sdružiti. Isto tako učini kod tělovskog obhoda. Sestre sklopiše joj ruke; kad je presveto otajstvo spazila, uzklikne: Isuse, smiluj mi se, i ti, neoskvèrnuto začeta Děvice, utočište grěšnikah, moli za me! — Tad uzklikne radostno, Isus joj je pomogao! Ona si poćuti dobro, ustane, opravi se, i ode po stubah u domaću kapelicu, da Bogu tu zahvali. Odposlě ustaje i prisustvuje uredno službi božjoj, premda se jošte veoma slabu ćuti.

Iz Kolina. Novine „Deutsche Volkshalle" su ovdě obustavljene, te je dosadanjemu naknadatelju uzeto právo naklada. Buduć da im u Kolinu necvate srěća, počet će opet u Frankfurtu izlaziti. — Ovo je jedan od najvažnijih katoličkih političkih listovah za Němačku; no nedadu mu se ljudi razvijati. Jedna od najvećih zapřěkah je dàkako već sama protestantska Pruska, gdě novine izlaze, koja negleda rado, kako se katolički živalj razcvěta; druga zapřěka je neizvěstnost istih dioničarah. Gdě je mnogo gospodarah, tamo gospodarstvo maškaksa. Florencourt znao je listom tako upravljati, da se je i unutar těsnih granicah mogao kretati; no on je morao odstupiti, što se je većma nagibao na rusku nego na tursku stranku u iztočnom pitanju. Za njim je uredničtvo udarilo upravo protivnim putem; pa buduć da Pruska podupire rusku politiku više nego tursko-francezku, nije čudo, da je pèrvom sgodnom prilikom gledala, da listu vratom zakrene.

Iz Turina. Kao što je poznato, upravlja prognani i sada u Lyonu stanujući turinski nadbiskup svoju biskupiju kroz dva general-vikara, Ravinu i Fissore-a. Sad je vlada rada, da ovu nadbiskupsku stolicu za izpražnjenu proglasi, te misli, da će kanonici umah na to pristati, pa će, slušajući više kralja no Boga, upravitelja nadbiskupije odabrati.

— Po pismoshranah krune već su počeli pretraživati da pronajdu, je li neima u savojskoj dinastiji slučaja, gdě bi se ova iz nekatoličke porodice oženila bila. Kažu, da ima jedan jedini takov slučaj. Za drugi počeli su se živo skèrběti; barem se misli, da je uzrok putovanja g. Agaglia, kojemu se političke svèrhe podmeću, taj, da kod vojvodkinje Cambrigde snubi zaručnicu. (Kao što je poznato, sadanji piemontezki kralj je udovac).

Iz Rima, 3. sèrpnja. Od nedavna bavi se ovdě portugalski kralj; sv. otac odlikovaše ga jučer osobitim načinom. Portugal neima u Rimu kao Toskana, Napulj, Austrija ili koja druga vlast svoje vlastite poslaničke kuće, zašto se je kralj sa svojom 23 osobe brojećom pratnjom za cělih sedam danah u tudjem hotelu morao směstiti. U takovu slučaju nije sv. otac polag navade i običaja dužan, da kojemu vladaru posět odvrati. Nj. svetost htěde da ovom prilikom izuimku učini. Jučer rano dao se kod kralja u Hotelu de Londra prijaviti; oko pódne bijaše sve iz gostione vani, a nutri bijaše sve švajcarskimi stražami i plemenitimi gardistami popunjeno, pó ure zatim doveze se papa uz sjajnu pratnju nutar. Kralj i oportski vojvoda dočekaše ga kod stupajah. Njegova svetost zadèrža se do ¾ ure. Kardinal Antonelli željaše kralju, da ovaj posět bude jamstvo dobrog sporazumljenja sa sv. stolicom.

Iz Pariza. Već češće smo opazili, da francezki listovi tako rekuć caru Napoleonu na oči na svećenstvo, katoličku cèrkvu i papu napadati smiju, bez da bi se proti ovoj zlobi što učinilo. Tako se je onomadne „Siècle" o srušenju poda u St. Agnesu najnepristojnijim načinom spèrdao; tad se povede u ministra proti tomu tužba, no badava; ista carica, kažu, da se je za to zauzela, badava; papinski nuncius obratio se je na samoga cara, a ovaj odpravi ga opet k ministru i dèržavnom věću. To nepokazuje ništa dobra. U obće se oni vèrlo varaju, koji misle, da cèrkva u Francezkoj, računajuć od světske glave pa dole, ima koliko nagnutja. — Kao u svem, tako i u postupanju proti cèrkvi dèrži se Louis Napoleon tradicijah svojega strica; no jednaki uzroci rode jednakimi učinci.

Iz Petrograda. Kao što je s početka ove godine ruska sinoda bila za rat, te je u tom poslu i okružnicu na rusko duhovničtvo odpremila, tako je opet sad cara umolila, da bi se sklonio na mir.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. M. R. u G. Pèrve dvě Vaših želj ah smo izpunili; što se treće obširnije izjavljene tiče, toj mi nemožemo doskočiti. Kad bi se Vaša želja imala izpuniti, to bi se u našoj književnosti morao veliki prevat izvesti, te bismo opet tamo imali početi, gdě smo s velikim trudom prije dvadeset godinah započeli. Dèržimo se za sad ovoga, što imademo — litera occidit, spiritus est qui vivificat. —

„ M. S. u P. Vaš sastavak ćemo upotrěbiti.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 31. — TEČAJ VI. U SUBOTU 4. KOLOVOZA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prirodoslovje

IV.

B. — Iz ono několiko primérah, što smo ih, ne iz navlaš traženih, nego slučajno dobljenih dělah razglašenih němačkih prirodoslovacah naveli, mogosmo uviděti materialistički pravac, kojim su ovi udarili u području zemljoslovja. Jednakim pravcem stupaju protestanti u zvězdarstvu. Ako čověk stane razmatrati nebeske prostore i one milione ogromnih tělesah, koja se u nedokučivih daljinah izmedju sebe sveobćom odbojnom i privlačivom silom kreću, tad dàkako um čověčji, nemogav se pošinnti do njihovih granicah niti glede prostora, niti glede vrémena njihova postanka, mora priznati svoju slabost i nestašnost — s toga sbore protikèršćanski zvězdari: da je svemir i glede prostora i glede vrémena neizmèran sam u sebi, doslědno dakle — da je věčan. Kad se već do takova mněnja dojde, onda je dàkako panteizam priznat. Jer polag causalnog postupanja nemože više nego jedno bilje biti glede vrémena i prostora neizmèrno, t. j. koje neima niti postanka u vrémenu, niti omedjašenja u prostoru; tim je Bog poměšan sa svemirom. — Al je li zato ono, što je umu čověčjemu nedokučivo, čemu on nemože granicah naznačiti, i samo u sebi neomedjašeno, na to neće da obzir uzmu ljudi, koji bi svojim umom sve shvatiti, sve u područje njegove sile stegnuti rádi. —

Tako od prilike ide i u čověčjem životoslovju. Lékar si sědne kod čověčjeg trupla, prevraća ga amo tamo, otvori i izpreréže ga svojim anatomičkim nožem, pa nenašav nigdě duha, tumači čověka kao sastav iz těla i někog „Lebensprincipa“, pa mirna Bosna. Njega nije tako lasno moći smesti; ako čověk njegovu materialističkomu mněnju naproti stavi nebrojene duhovne pojave, koji se nedaju iz prirode protumačiti, on zato nije smeten: ima pune džepove lékarskih izrazah — ovaj pojav tumači iz najfinijeg „Lebensfluidum-a“, onaj drugi iz nervoznog sustava; onaj treći iz stanovitog razmérja moždjanah napram ostalim tělovnim čestim.

Tako n. p. napomenuti medju razglašenimi prirodoslovci Vogt veli u svojih *fiziologičkih poslanicah*, da duh čověčji nije ništa drugo nego objavljenje moždjanah, a misli da nisu ništa drugo nego nuždni izmeti (excrementa), koji se od drugih izmetah u bitnostih u ničem nerazlikuju. On dakle smatra uzvišene misli duha čověčjeg o Bogu, duhu, prirodi i o čověku za „excremeta“ moždjanah. Lépa complimenta za uzvišenost i dostojanstvo čověčjeg duha. — Naši čitatelji će možda želěti, da naproti ovim materialističkim životoslovcem navadjamo dokaze za bitnu razliku duha od materije, no to bi nas u ovaj par odviše daleko zavelo od našega preduzeća, u kojem smo uzeli u kratko govoriti samo o pravcu prirodnih strukah. U ostalom mislimo, da je svatko, tko iole zdravo misli, o bitnoj razlici duha od svakog materialnog pojma toli osvědočen, da ga neće ovakovi materialiste sa svimi svojimi děli smesti moći. One duševne pojave — neizmèrni razvitak ideah, kojimi duh čověčji prodire kroz sve materialne granice u nove světove duševnog i moralnog života, neće nam materialiste nikad protumačiti moći; oni nam neće one praznine, koja obstoji izmedju duševnosti i materialnosti svojim raisoniranjem nikad izpuniti, a još manje ono protuslovje rěšiti moći, u kojem se nalazi savkolik svemir, ako se ukine razlika izmedju duha i tělesnog organizma — a što je najviše: svi materialiste, što su obstali, i što će obstati, neće iztisnuti iz čověčanstva najveće njegove utěhe — věrozakona, jer je usadjen u naravi čověčjoj, a věrozakona neima bez samostalnog, samosvěstnog, slobodnog, neumèrlog, od materialnog světa bitno različnog duha. — Toliko o čověčjem životoslovju. —

Digitized by Google

Što se fizike tiče, tu nemogu mnogo rovati: buduć da glavni faktori munjine, magnetizma, topline i světla nisu poznati, s toga valja se dèržati samo njihovih pojavljenjah i zakonah, polag kojih slède, dalje se neda ići. — Veću rolu daju lučbi. Lučba je u novije vrěme takodjer oriaški naprědak učinila; no sažalujemo one lučbare, koji ju evangjeljem světa zovu. Da nèšto i smèšnoga čujemo, neće biti s gorega, ako ovdě navedemo jednog takova němačkog obožatelja chemije. Učitelj chemije dr. Pantscher (hèrvatski bi se zvao Packar) veli: „die Chemie ist von nun an das Agens der Weltgeschichte; Philosophie und Theologie, die bisher mit einander in Streit gelegen sind, können für uns keine Bedeutung mehr haben; sie erblassen wie gehaltlose, kernlose Phänomene, nachdem der neue Tag herangebrochen, nachdem die Sonne der chemischen Wissenschaft an dem Horizont Europas emporgestiegen ist. Die wilden Völker werden in Zukunft nimmer durch Missionäre, sie werden durch die Apostel der Chemie gezähmt werden. Die Fleischfresser müssen durch Pflanzenkost herabgestimmt, die Pflanzenfresser durch Fleischspeisen hinaufgestimnt werden. Um im Staate die nöthige Ruhe zu erhalten, werden Minister der Chemie angestellt werden, welche die rechte Mischung der Nahrungsmittel überwachen, — um die Leute gehörig im Zaume zu erhalten.“

Biljarstvo (botanika), uzporediv ga s drugimi prirodoslovnimi granami, je jošte najčišće polje, u koje materialiste nisu mogli nasijati toliko neslanih hipotezah kao što drugdě. Istina je, da i tu nepostupaju onim pravcem, koj bi osobito kèrščanskim početnikom tu znanost milom učinio, no ovdě nemogu toliko rovati, jer je ova struka označena takovimi pojavljenji, koja se ponajviše na spoljašnja osěćala ograničuju. Biljar, našav lěr, pregleda ga simo tamo; broji njegove prašnike, pěstiće, lišće i latice, te ga poredjuje polag Linné-ova ili Decandollova sustava. On je pregledao i svojim povećalom (mikroscopom) razjasnio sve, do jedine organičke sile, kojom se bilina iz klice razvija, i koju dàkako prirodi pripisuje. Ovdě bi se jedino znanosti kèrščanski pravac podèljivati mogao tim, da bi se svuda upozornjivalo na neizměrnu mudrost stvoriteljevu, koja se u svakom biljnom prašku i u svakom listiću opaža, i koja čověka nuka, da se ponizuje pred tom nedokučivom silom, a ne da ju svojim omedjašenim umom dohvati. Na to bi se imalo osobito u školah obzir uzimati, da se mladež već za rana odučava od onoga protikèrščanskoga običaja, kojim se sama u sebi mèrtva priroda obožava. Prije nego što čověk obširnije stane razpravljati o prirodi i njenih zakonih, tumačio on to kao učitelj svojim učenikom ili kao spisatelj čitateljem, valja uvěk da razjasni pojam o prirodi i njenih zakonih i da jedanput za uvěk naznači gledište, s kojega će ju smatrati. Svaki i najnabožniji čověk može govoriti o prirodi, koja proizvadja organička i anorganička bitja, koja je dakle vrělo životne snage i životnog naprědka; no prije valja mu napomenuti i za jedino valjano načelo staviti, da se pòd imenom prirode ima razuměvati ukupnost svih stvorenjah u svemkolikom svemiru, da se ona ima smatrati kao dělaonica pravěčnog Stvoritelja, gdě pod upravljanjem i premudrim ravnanjem njegovim děluju sile od Njega joj podèljene polag zakonah prepisanih na uzveličanje njegove slave, usavèršenje čověčanstva i pospěšenje njegova blaženstva.

Dočim ovdě govorimo o materialističkih razglabateljih prirode, netrěba ni napomenusi, da ima i medju istimi protestanti vrědnih iznimakah, kojim je već dosadilo neprestano obožavanje mèrtve tělesnosti. Tako je n. p. naproti rečenomu Burmeisteru, koj, udaljivši se u svojoj prenapetosti od Mojsesove genese, vidi kako su pèrvi ljudi (ne samo jedan stvoreni par) na svih stranah světa kao gljive iz zemlje počeli nicati, ustao u sědnici měseca rujna m. g. u Göttingah dèržanoj profesor Wagner, pa je progovorio o stvorenju čověka i duše, te reče, da ovo pitanje stoji u těsnom savezu s cělim kèrščanstvom; „Fragen sie mich auf mein wissenschaftliches Gewissen, nastavi govornik, ganz ohne Rücksicht auf meine religiöse Überzeugung, wie ich die Endergebnisse der hier einschlagenden Forschungen, denen ich seit einer Reihe von Jahren aufmerksam gefolgt bin, formuliren würde, so kann ich folgenden Satz ausprechen: Ob alle Menschen von einem Paare abstammen, läst sich vom Standpuncte exakter Naturforschung eben so wenig erweisen, als das Gegentheil, und man kann von dieser Geschichtsforschung und wissenschaftlichen Theologie durchaus nicht auf die Naturforschung rekurriren. Weder ein positiver Beweis für die Lehre der Schrift lässt sich führen, noch ein Gegenbeweis. Die wissenschaftliche Theologie mus von diesem Satze, als einem Glaubenssatze, ausgehen. Die jüngsten Resultate der Naturforschung lassen denselben nach meiner festen Überzeugung ganz unangetastet.“ Tako sbori u pravom smislu učeni čověk, koj uvažava cěnu čověčjih silah, no uvidja takodjer njihovu omedjašenost.

Digitized by Google

Klement VIII. naprama iztočnomu pitanju.

(Historički curiosum.)

Od F. R. —

Na koliko se od někad borahu sv. Petra naslědnici za slobodu narodah, a navlastito za slobodu iztočnih kèršćanah, poznato je svakomu, koj je iole u pověstnicu zavirio. Proměna okolnostih ima obično znatan upliv u dèržavničtvo; njoj se pokori sve, što je od ovoga světa — što je proměnljivo; pà ipak nigdě nije viděti tolike doslědnosti, tolikoga ustrajanja u istih světskih ili měšovitih stvarih, kao u rimske stolice.

Okaniv se svakoga umstvovanja, koje više metafisičnim, no historičkim dogodjajem dolikuje, navesti ćemo ovdě kano „historički curiosum" naputak, koga Kelment VIII. (1529—1605), inače Ipolit Aldobrandini svome poklisaru Lesandru Comuleu dadè na ruskoga Cara Teodora Ivanovića u pogledu iztočnoga pitanja. Naputak ovaj poznat mi iz Karamzina („Исторія государства россійскаго — т. x, с. 174—177; йзд. 4тое.") izvorno napisan na talijanskom jeziku, što ga je dala izpisat Katarina II. iz rukopisah vatikanske knjižnice, tè knjazom Sćerbatovim uvèršćen bijaše u moskovski Archiv.

Što je moglo papu sklonuti, da se obrati na odcěpljenoga od rimske stolice vladara, lasno će svaki pogoditi, koj si predstavi bez svake strasti žalostno stanje Europe u ono doba — doba, koje bijaše predtečom kèrvavoga tridesetgodišnjega rata; doba, u koje mladjahni i zanešeni Osmanlija, upotrěbiv tu obćenitu zabunu, dapače podupèrt od někih kèršćanskih vladarah radi svakojakih pobočnih svèrhah, smèrtju prětjaše križu i europejskoj prosvěti. — S druge strane, kako god nitko nije više oplakivao za svako kèršćansko sèrce turobno razkolničtvo nego li vidljivi naměstnik Isukèrstov, isto tako nitko se nije više od njega trudio, da ga što prije nestane.

Komulej bio je dva puta u Moskvi u travnju 1595, i u ožujku 1597. U rečenom naputku naläže mu papa, da bi predstavio caru „da Otomani, zavojevav Ugarsku, zavojevat mogu i Poljsku s Litvom; da se oni, pokorivši čast Gruzije i Perzije, već i s druge strane ruskih pokrajinah tiču; — da byzantinska, i mnoge ine dèržave padoše radi hladnog miroljubja, i što se nije proti prětećim opasnostim radilo; da je lasno Teodoru poslat vojsku u Moldaviju, tè oteti Sultanu gradove na žalu cèrnoga mora, gdě ga čeka slava i bogati plěn; da će ondě veće izkustvo vojeno postignuti, nego li gdě drugdě, jer će uviděti, kako se Němci, Ugri i Talijani udaraju s Turci tè ih pobědjivaju; da od njih zavisi, hoćeli k Rusiji pridružiti one toli ràdi zdravoga zraka (Благорастворение воздуха) koli radi materialne koristi, srětne i krasne od prirode zemlje, te kroz Thrakiju otvorit si put do samoga Byzanta, kano naslědnoga baštinstva moskovskih gosudarah; da revnost vère sbližuje i najveće prostore: da je Rim i Madrid daleko od Bosfora, medju tim da će uvidět Carigrad apoštolske i Filipove (španjolske) barjake; da su narodi, Turčinom ugnjeteni, braća Rusom po jeziku i zakonu, a vrěme je blagoprijatno: vojska bo otomanska pobita je u Persiji i Ugarskoj, a u Turskoj vlada metež, tè nije ostalo ni polovina žiteljstva." Veli na dalje: „Mi smo čuli, da se cari rado hvale svojim namišljenim proizhodjenjem od drevnih rimskih Imperatorah, i da si daju ponosne naslove — a ti izjasni moskovskim bojarom, da stepeni u dostojanstvu ili u veličanstvu gosudarah imaju biti od nas potvèrdjeni; tè im za primèr navedi kralje poljske i češke, ověnčane po pèrvostolniku svekolike cèrkve. Nastoj, da utisneš u njihovu dušu počitanje prama glavi svijuh kèršćanah, mirnih i srětnih pod našom duhovnom vlašću; dokaži im, da je prava Kristova cèrkva u Rimu, a ne u Carigradu, gdě nevěrni Sultani tèrguju s čašću robskih patriarchah, nedostojnih blagodati sv. duha; da zavisět od tobožnih pastirah byzantinskih toliko znači, koliko zavisěti od neprijateljah spasiteljevih tim više, što znamenita Rusija vrědna je lěpše sudbine. Tebi, učenomu mužu poznato je nesuglasje u dogmah medju rimskom i gèrčkom cèrkvom — osvědoči Ruse o istini našega pravoslavja, silno no pomnjivo, tim pomnjivije, što oni veoma točnost ljube, i što govoreć sobstvenim jim jezikom nemožeš se izvinit neznanjem istiniloga rěčih znamenovanja. Al koliko imadeš takodje koristi više od svijuh učiteljah, poslanih k njim iz Rima tečajem ovih věkovah, koji nisu poznavali ni jezika, ni običajah ruskih! Ako li Gospod blagoslovi s uspěhom trud tvoj, ako otvoriš put k sjedinjenju obadvuh věrozakonah: to će se sèrce naše obradovati nad slavom cèrkve i nad spasenjem nebrojenih dušah."

Čeznuće za svetom zemljom.

Onaj bi čověk punim pravom ukor zaslužio, koj bi hladnokèrvno i někom nemarnošću motrio, te se nebi niti najmanje tužio, kad vidi kako stan

Digitized by Google

njegova ljubljenog otca, gdě je svět ugledao, odhranjenje i izobraženje zadobio, i gdě je u svem temelj njegovoj srěći položen, zakleti neprijatelji posědуju, kako ga plěne, pustoše i žalostnim městom najgèrdnjih opačinah čine. Jeda li bi pako za pravoga kèršćanina koje město zanimije i većeg uvaženja dostojno bilo, nego što je ono, gdě se je milosèrdje božje u svojoj punosti prikazalo, gdě je najprije světlo cělomu světu sinulo, gdě je Spasitelj světa u spodobi sluge rodjen, nauk spasenja nazvèšćao i dělo svoje neizmèrne ljubavi gorkom smèrtju na križu dovèršio? Pa je li bi takova nemarnost, takova nezahvalna zaboravljivost na otu domovinu kèršćanstva, s kojom su najuzvišenije tajnosti naše sv. vère těsnom uspomenom skopčane, manji ukor zaslužila, nego nemarnost děteta napram svojoj domovini? Pa ipak su izminula stolětja, da su kèršćanski narodi na ota sveta města posve zaboravili. Gotovo jedina mladež znala je o njih na zemljovidih, kao o neznatnih pokrajinah turskog carstva, gdě je někad izraelski narod domovao, a docnije kèršćanstvo svoju kolěvku imalo; samo malo koja duša se je našla, koja je za timi městi čeznula, a jošte manje takovih, koje bi se tamo na sveto putovanje dale, da se kod kolěvke kèršćanstva poklone neizmèrnoj, tu jednom upùćenoj ljubavi. Premda su se u prijašnja stolětja cěle zemlje dizale, i križarske vojske u svetu zemlju poduzimale, da ju iztèrgnu iz rukah nevěrnikah; zavladà ipak od onog doba, kad je 16. stolětja nastalo ono žalostno razdvojenje u věri, něka nemarnost, stranom i nemogućnost kod istih katoličkih dèržavah, da što na korist svete zemlje poduzmu, koja nemogućnost pretvori se malo po malo u hladnokèrvnost i nebrižljivost našeg vrèmena. · Niti ista hodočašćenja poganah, koja su ovi u Mekku i Kaabu s velikim požèrtvovanjem i troškovi poduzimali, da se svojemu proroku poklone, nisu mogla kèršćane potaknuti; badava klicahu stražari božjeg groba žalostnim glasom za pomoć i zaštitu proti odmetnim slědbam, koje su svetu cèrkvu sve većma stiskale, dok je nisu gotovo sasvim svega posědovanja lišile, glas njihov ostade glasom kričećih u pustinji. Na sva ona jadikovanja, koja donašahu iz svete zemlje pobožni putnici, kao što su: Chateaubriand, Geramb, maršal Marmont o zlostavljanju i oskvèrnjivanju onih svetinjah, ostade svět gluh. . Jeda li bi barem poslědnji ugledni putnik, g. opat Mislin u tom srětniji bio, da bi pobudio, koliko više pozornosti i sučuvstva za katoličku cèrkvu u Europi. Nemože nam se na ino, nego da u ovom obziru něšto iz dělah rečenoga putnika napomenemo.

„Gèrci napadaju dan na dan na práva katolikah, oni to nemogu preboléti, da Franciškani takodjer sveta města rabe, te bi im radi ono, što posědуju, oteti. Izkustvo jednog stolětja dokazuje, da im to lasno za rukom ide. Sva njihova upotrěbljena srědstva su mèrzka, pa ipak svoju svèrhu postigavaju, te se nebih čudio, kad bih na jedanput dočuo, da su katolici ne samo iz Kalvarije, nego i iz cèrkve sv. groba protèrani. Nitko nepodupire naših redovnikah (Franciškanah), oni su sami sebi prepušteni. Moramo li se dakle čuditi, da se svim putnikom, koji iz Europe k njim dolaze, tuže? Komu se čověk može pritužiti, ako ne braći? Pa se onda nadaju, da će putnici, povrativ se u svoju domovinu, pripovědanjem pobuditi koliko sučuvstva i ljubavi u europejskih narodih; da će se vlada napokon prenuti, te će koju veledušnu rěč na korist svetih městah prosboriti. U 13. stolětju, t. j. u ono vrěme, kad kèršćanske vojske moradoše ostaviti sv. města, koja su s tolikimi žèrtvami bile osvojile, pobudio je Bog druge križare. Sveti Franjo asiski odpravi se na čelu vojske, dvanaest redovnikah brojeće, u sv. zemlju, te je g. 1219. prispio u Ptolomais; on je podigó carstvo, dugotrajnije od Bouillonova. On je čudnovato u naprěd slutio poraz kèršćanstva. Pošto je cělu Palestinu prošao i evangjelje propovědao, imao je u skrajnje vrěme utěhu, da je više učenikah u Ptolomaisu i Jeruzalemu naseljenih ostavio. Oni, što su u Jeruzalemu bili, biše s hèrpom duvnah, děce i staracah pred oltari u hramu božjeg groba po okrutnom čoporu Karismierah pomoreni. One, što ostadoše u Ptolomaisu, postigne god. 1291. ista sudbina. To je bio početak njihove misije. No mučenička kèrv urodila je svuda obilatim plodom; drugi učenici sv. Franje, ostaviv Europu, stavišе se na čelo svoje braće, pa nèkoliko godinah docnije vidimo ih u Jeruzalemu klečeće i moleće pred sv. grobom, a okolo njih sakupiše se opet oni věrni, koji se biše pred kèrvavim progonstvom sakrili, te su ih redovnici jedino tim braniti mogli, što su za njih umirali. Ovi katolički redovnici ostaše dakle jošte jedini branitelji svetih městah; oni se za svaki pedalj zemlje neumorno bore, pa za otu 1000-godišnju ljutu borbu primaju od nas samo hladnokèrvnost i nemarnost za nagradu. Kako hoćemo, da se ovi redovnici drugčije brane nego da se ogradjuju, tuže i mole, t. j. oružjem slabih, kad su ih jaki ostavili. — Poslědnji paše su prěkomèrne poreze, što su ih prije ovim ubogim redovnikom nametali, uklonili; jeruzalemski samostan plaćaše n. p. porez od 23,000 piasterah, a povèrh toga izvanredan porez, iznoseći 100,000 piasterah, dakle od jednog jedinog samostana godišnji porez od

Digitized by Google

30,750 franakah. Od nèkog vrèmena nastanio se je još̀te jedan neprijatelj u Jeruzalemu — protestantizam. Da ono malo katolikah, što ih u Jeruzalemu ima, zavede, uzeo je na se plašt bratinske ljubavi; on ima tu bolnicu, školu, lèpi hram, biskupa i mnogo novacah! Proti tolikim neprijateljem borahu se dosad jedini redovnici. Sveta stolica poslala je u novije vrème u osobi preč. g. patriarche Valerge, jaku pomoć. To se je i pristojalo da na stolici sv. Jakoba sèdi apoštol, i da kod božjeg groba i kod betlehemske spilje biskup bude. On je sad na čelu male obćine vèrnih katolikah u Jeruzalemu. On je došao s cèlim apoštolskim siromaštvom u Jeruzalem; dočim su gèrčki nesjedinjeni patriarche bogato nadareni, patriarcha vèrozakona, koj broji do 200 milionah, neima ništa do malene podpore, koju iz rimske propagande dobiva; on neima stana, duhovničtva, sèmeništa niti cèrkve. Gèrci i Armenci imadu krasne hramove, muslomani Omarovu džamiju i joste druge; židovi više sinagogah; melehitski patriarch gradi u ovaj par cèrkvu; protestanti, koji su samo od nèkoliko godinah u Jeruzalemu, imaju već vèrlo lèp hram napram Davidovu gradu, a koji gotovo 2000 godinah stanujemo u Jeruzalemu, imademo kao svojinu jedinu kapelu bičevanja, nèkoliko svetinjah u cèrkvi božjeg groba i malu cèrkvicu u samostanu božanskog spasitelja. Ona je u pèrvom katu i samo 19 korakah dugačka i toliko široka, samostanom posve zatvorena, — to je jedina cèrkva, koja je cèla naša. Nemogu izreći, kako me je to žalostno dirnula, osobito kad se sètim na sve one palače, što sam ih vidio u Europi podignute za kralje i care, za tèrgovinu i obèrtnost. Mi snašamo prineske, da velikim mužem spomenike podignemo; razsipljujemo nebrojene svote za gradjenje krasnih kazališah i sjajnih tamnicah, da nakitimo naše gradove, šetališta i javna mèsta; u nas se pobudjuje čuvstvo ponosa, kad vidimo, kako se naša domovina polèpšava, a već neimademo niti pare, ne samo da bismo polèpšali sveta mèsta, nego da bismo barem preprèčili, da nedojdu u ruke krivovèrcem i nevèrnikom! — Nije li to dosta žalostno. Za jednu večernu zabavu daje se kojemu glasovitomu muzikašu, pèvaču ili plesačici po 10,000 franakah; vladari ih nadaruju preboga to diamanti; svètina im baca vènce; ljudi, koje bi čovèk za razumne dèržao, zapregnu se mèsto konjah pod kola: jeli tu čudo, da onda neimaju ništa za Isusov grob, te da misionara, koj na smèrt ide, dočim evangjelje divjim narodom nazvèšća, niti svoje pozornosti neudostoje. —

Gospodin Mislin pisaše ovo jadikovanje još̀te kobne godine 1848. i 49. Čini se, da su se od poslè, hvala Bogu, i za svetu zemlju stvari na bolje okrenule, kao što to ovaj isti gospodin u poslanici „Universu“ pisanoj očituje.

Poslanica glasi ovako:

„Dopustite mi, gospodine uredniče! da Vam prije svojega odlazka ovo nèkoliko redakah uzpišem; oni će valjda za mnogoga od Vaših čitateljah zanimivi biti. Jedva ima tomu šest godinah, što sam pèrvo putovanje u Palestinu bio poduzeo. Sve što sam oni put o rèdkosti katoličkih romarah u sv. zemlju čuo, žalostilo me je veoma. Kolika razlika danas! Ja se upravo vraćam iz Kaira, gdè sam jednu putujuću karavanu vidio, koja ide pustinjom u Jeruzalem; na čelu joj je jedan austrijski general. Došav jučer simo saznadoh, da se je nèka druga karavana nèmačkih putnikah iz Bèča, Gradca, Soligrada, Monakova, Freiburga itd. prije nèkoliko vrèmena u Tèrstu ukèrcala, te da sada prèko Galilee i Samarije u sveti varoš putuje. Za tri dana donèt će jedna egipatska fregata brabantskog vojvodu i vojvodkinju u Jafu, te će se svi ti putnici velikog tjedna kod božjeg groba sakupiti. Što se belgijskih putnikah tiče, za njih neznam, je li se njihov dolazak u ovo vrème samo slučajnim okolnostim pripisati može, koje jamačno nisu mogle prijaznije biti, jer će ovi putnici, koji nose imena najpoznatijih i najštovanijih muževah katoličkih zemaljah, upravo u Jeruzalem stići, da prime one, koji će jednom biti kralj i kraljica Belgije. Ovakovi primèri neće bez plodovah i blagoslova za one ostati, koji ih donose. U Aleksandriji 22. ožujka 1855.

Povratak „pravovèrne“ protestantske stranke ka katoličkim načelom.

„Protestantische Kirchenzeitung“ od lanjske godine donosi nèkoliko službenih zaključakah, iz kojih se jasno vidi, kako protestanti, uplašeni poslèdicami, u koje su slobodnim tumačenjem svetoga pisma pali, počimlju sve malo po malo uzmicati, te se katoličkim načelom približavati. Na strani 618., gdè se odlučeno po vèrhovnom meklenburžkom cèrkvenom vèću skinuće sa časti župnika Bartholdia napominje, veli se: „To je jedino veliko načelo, u 19. stolètju ovdè po protestantskom poglavarstvu pèrvi put izraženo: svećenik neima svoje tumačenje svetoga pisma slèditi, nego samo tumačenje cèrkve, koje je u simboličkih knjigah ustanovljeno; što se polag suda cèrkvenog poglavarstva od smisla u tih knji-

Digitized by Google

gah izraženoga uklanja, to je dogmatička bludnja, a tko takov krivi nauk predaje, ima se kao krivověrac s časti skinuti, ako nećemo, da cèrkveni poredak propadne.“ — Kad bi se evangelička cèrkva ovih načelah dèržala, onda neznamo naznačiti razlike, koja bi obstojala izmedju rimo-katoličke i protestantske cèrkve — ovo su upravo načela katoličke cèrkve, a protestantska stoje s njimi u nerazrěšivom protuslovju. — Protestantizam sastoji upravo u tom, da svaki kèršćanin slědi smisao, koj sám iz sv. pisma izvadi, a slěditi smisao cèrkve, to je načelo katoličke cèrkve — pa ako meklenburžka cèrkvena oblast nemože dokučiti, kako bi uz takovo slobodno tumačenje jošte cèrkva i cèrkven red obstojati mogao, tim dokazuje, da nedokučuje, kako u obće evangelička cèrkva obstati može. Na str. 684. kaže Vilmar u někom uvodnom govoru: „Župna čast, kao čast apoštolah, prorokah, pastirah i naučiteljah, jest živo i tělovno nastavljenje časti našega najsvetijega Spasitelja, tako da ona sve čini, što ih je on učinio, iz vlastite svoje sile udělotvoruje i opetuje.“ Na str. 510: „Pravověrno cèrkvenstvo (u protestantah) postaje takodjer uvěk sve većma zastupnik katoličkog principa, te je zato odlučni protivnik unije. Kao što je katolicizam u svojoj bitnosti sjedinjenje ugleda cèrkvenog s běgajućom světskom ćudorednošću, tako biva naša pravověrna cèrkva katolicizmu sve spodobnija, čim većma sa svojim cèrkvenim načelom onakov nazor světa spojuje.“ Na str. 806: „Ako je katoličko od protestantskog pravověrnog načela i različno u obliku, obadva se ipak sudare najposlě u jednom istom. Je li moram věrovati ili učiti zato, jer to cèrkva uči ili što cèrkva, to mi je svejedno“, a na str. 817: „Neka nitko netaji, u kako kobnu položaju se u ovaj par naša evangelička cèrkva nalazi. Tu će doći i mora doći za protestantizam odlučiva doba, je li se ima povratiti u katoličko-pravověrni cèrkveni princip, ili se ima protući do prave evangeličke slobode — o pèrvom rádi vladajuća najnovija stranka.“ Str. 512: „Iz protesta staro-luteranah u Quedlinburgu proti zaključkom evangeličke glavne sinode u Vratislavi: „Mi ovim očitujemo, da mi zaključke, jer se u njih nalazi glavnih ustanovah, koje su sv. pismu protivne, jer slobodu podjarmljuju, te su nebiblički duhovni stališ opet proizvele, koj se u svojih znakovih od obćinskog kèršćanskog saveza razlikuje, od sad nepriznajemo za obvezujuće za nas i to iz počitanja Bogu i našoj savěsti dužnoga — mi bismo mogli jošte cělu hèrpu takovih sinodalnih zaključakah navesti, koji su puni rimskog nauka te se od božjeg slova uklanjaju — sad dakle znademo, što ti zaključci biti imaju. Tko nevidi nutri novog luterskog papinstva, tomu je mrěna na očijuh.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Vinograd gospodnji obogaćen je u našoj nadbiskupiji sa 14 duhovnih poslenikah. Dne 22. m. m. posvetio je preuzv. g. nadbiskup 14 izučenih bogoslovacah naše nadbiskupije, zatim 3 iz reda sv. Franje i jednog iz reda milosèrdnikah. Dvojica od naših bogoslovacah dobiše rádi malolětnosti samo djakonat.

J. L. — Iz Velikog-Bukovca, 29. sèrpnja. (Iz dopisa.) Kad čověk vidi, gdě se plemenitim nastojanjem revnih muževah radi oko razširenja sve veće slave božje u puku i oko namirenja nabožnih potrěbah njegovih, nemože mu se na ino, nego da svoje duhovno veselje i drugim saobći. Župa Veliko-Bukovačka dobi prije deset godinah za župnika D. H-kovca, a cèrkva věrnog u njem skèrbitelja. Njegovim nastojanjem ne samo da je župni stan novo sazidan, nego je i cèrkva gotovo prenačinjena, koju, osim mnogih drugih svetih napravah, osobito resi sazidani u jonskom slogu po g. zagr. meštru Stromayeru žèrtvenik, a nad njim naměštena umětnom rukom bečkog slikara Krepp-a mladjeg naslikana lěpa 2½ hvata visoka, i 9 stopah široka slika, predstavljajuću sv. Franju, zaštitnika cèrkve. Da za probudjenje nabožnih čuvstvah u pobožnom puku ništa neuzmanjka, nabavio je g. župnik oko lětošnjih duhovah krasne orgulje sa 22 registra, koje svojim ugodnim glasom napunjuju lěpu sgradu gospodnju. Nemogu takodjer mimoići izbor lěpih cèrkvenih oděćah, kojimi se cèrkva ponosi, i medju kojimi ih ima rukom presvětle grofice Jelisave Draškovićeve umětno vezenih. Da sve to na nabožno čuvstvo věrnog puka znatan upliv imade, neima dvojbe, a meni se neda na ino, nego da dodam: ex fructibus eorum cognoscetis eos! —

Iz Pešta. Grofica Franciska Széchény, supruga pokojnoga Nikole Batthyanya, stupila je, pošto je svoja dobra rodbini predala, a 20,000 fr. medju svoje sluge porazdělila, u podignuti po njoj samostan u Pinkafeldu.

Iz Beča. Dne 22. m. m. obslužavano je u Beču velikom svečanošću oglašenje neoskvèrnutog začetja bl. Děvice. U oči istoga dana dèržao je sam knez-nadbiskup izvèrstan svečanosti primèren govor. Obhodu prisustvovahu njihova veličanstva, car i carica s mnogo inih odličnih licah. Sveučilište, koje je do godine 1785. bilo obvezano na juramentum de immaculata conceptione, pozvalo je za 29. m. m. k svečanoj na slavu Majke božje neoskvèrnuto začete odredjenoj misi sve učitelje, doktore i učenike u sveučilištnu cèrkvu.

Digitized by Google

Iz Kclina, 11. sèrpnja. Danas poslè pódne sakupì se upravljajuće vèće novinah „Deutsche Volkshalle“, te je zaključilo, da se proti obustavi rečenih novinah ogradi i da se kod najviših oblastih radi te naredbe potuži.

Iz Genfa. Na 7. kolov. doć će simo nèko švajcarsko protestantsko propovědničko družtvo, koje će si medju ostalim za predmet vèćanja uzeti: „Koja su naproti rimskomu katolicizmu najuspěšnija srědstva za snubljenje na protestantizam, i koja odgovaraju najbolje duhu evangjelja i potrěbštinam našega vrěmena?“ — To pitanje rěšeno je već davna praktički: u Genfu su siromaške i zapuštene osobe protestantskim novcem od katoličke cèrkve odmamljene. Cělo dakle pitanje samo na toliko pozornost zaslužuje, što je to protestantsko družtvo naumilo javno proti katoličkoj cèrkvi stupiti.

Iz Turina. Savojski biskupi izdali su na svoje duhovničtvo naputak, kako se imade dèržati u poslu izdanog zakona, kojim se samostani i nèke věrozakonske družbe ukidaju. Taj naputak glasi polag časopisa „Echo du Mont-Blanc ovako: „Tridentinski cèrkveni sabor ustanovio je kazan izobćenja ipso facto, svetoj stolici prepuštenu, za sve one, koji cèrkvena dobra otimlju. Sinodalne naredbe savojskih biskupijah izjavljuju, da je ta ustanova cèrkvenog sabora jošte uvèk u krěposti.

1. U ovo papi pridèržano izobćenje padnu istim činom svi oni, koji su za zakon glede ukinuća samostanskih skupštinah i poreznog nameta na cèrkvena dobra glasovali;

2. U isto izobćenje padnu takodjer svi oni, koji aktivnim načinom izpunjenje istoga zakona pomažu, dočim n. p. stanje dobarah, osobah ili ukinuti se imajućih samostanah, ili dobra za ukinute proglašenih samostanah sekvestriraju, porezni namet zahtěvaju, ili dobri cèrkvene blagajne upravljaju;

3. Svi kupci uztegnutih polag ovoga zakona cèrkvenih dobarah padnu takodjer u to izobćenje, bez razlike, je li ih kupuju iz pèrve, druge ili treće ruke;

4. Duhovnici, koji bez dopuštenja svete stolice svoju plaću ili kakov plaćni dodatak, ili druge kakove nagrade iz cèrkvene blagajne uzimlju, padnu, ako te plaće proizlaze iz poreznog nameta, ili iz dobarah, samostanskim skupštinam uzetih, takodjer u ovo izobćenje;

5. Oni ipak svećenici i nadarbenici, koji iz napomenute blagajne nevuku više, nego što im je uzeto, izuzeti su od te kazne;

6. Isto tako nepadnu u rečeno izobćenje niti oni, koji će pasivnim načinom izpunjenju pomenutog zakona što doprinašati; dočim n. p. stanje dobarah i osobah kojega samostana priobće, i naložen im dio poreznog nameta izruče. Oni pako, koji porezni namet plate ili pomenuto stanje priobće, bez da su na to prisiljeni, ili bez da bi se ustmeno ili pismeno proti tomu ogradili, podpasti će svejedno kazni božjoj;

7. Svi oni napokon, koji rádi izpunjenja toga zakona zatvor kojega samostana, bilo to aktivno ili pasivno povrěde, padnu u kazan, što je po cèrkvi proti povrěditeljem samostanskog zatvora odredjena.

— U Ivrei, Asti, Alesandriji i drugih sardinskih gradovih uživotvara se samostanski zakon već na toliko, na koliko po samostanih svuda službeno inventar popisuju. U *Cuneu* su, kako „Gazetta delle Alpi“ javlja, u samostanu Santa Chiara duvne činovnikom odpor stavile, na koliko im to bijaše moguće. Ulazećem u nutar popisateljem opèrla se je opatica s rěčmi: Naša pravila toga nedopuštaju. Ulaz u samostan bio je samo silom otet. Na vratih stajaše napis, koj je pretio većim izobćenjem. Povèrh toga se je opatica pismeno ogradila.

Iz Rima. Dne 11. sèrpnja izvèršena je na Antoniu Defelice-u smèrtna kazan. Kad mu je smèrtna odsuda pročitana, běsnio je od sèrditosti, no docnije se ipak umiri. Zatim je predan bio bratovštini sv. Ivana Kèrstitelja, te je cělu noć pram nabožnim opomenam dosta sklon bio, no svećenika ipak nije tražio. Vozeći se na stratište pokazivao se neobično neustrašenim, dapače je nèkomu svojemu znancu viknuo: Dok se vidimo! Kad je ipak došao do utěšne kapele, zaište svećenika, koj mu je iz reda oo. Pasionistah dan; tad se izpovědi i pokazivaše se od poslè vèrlo kajućim i pobožnim. Medju oštalim rekao je glasno: Ja mèrzim sve one stranke, kojim sam pripadao.

Iz Londona. Odbor „Protestant-Alliance“ obratio se je na lorda Clarendona, da mu zahvali što se je za utamničenoga u Toskani Dominika Cechetti-a (koj je snubljenjem na protestantizam zakone toskanske povrědio) zauzeo, te ga moli, da bi se takodjer kod austrijskog dvora zauzeo za milosèrdnoga brata Boržinskoga, njegova brata Ubalda i nèkog drugog svećenika imenom Joachima Zekübe-a, koji sbog odpada od katoličke cèrkve tobož pod oštrimi duhovnimi kaznami čame. Odbor se tom prigodom pozivlje na nèku depešu lorda Johna Russela na Sira Henrya od 18. sěčnja 1853, gdě je izjavljeno, da je u takovih okolnostih svakoj vladi dozvoljeno, da se na drugu sprijateljenu vladu s takovimi čověkoljubivimi predstavami obèrne. (Kao što je viděti, protestanti imaju javno branište njihova věroizpovědanja, a katolici?!)

Iz Španjolske. K nutarnjim smutnjam Španjolske pridružuju se jošte spoljašnja. Došla iz Madrida depeša javlja od 17. sèrp., da je papinski poslanik msgr. Franchi svoje putne listove tražio i da će takodjer španjolski poslanik Rim ostaviti. To je dàkako poslědica zaključene prodaje cèrkvenih dobarah.

Digitized by Google

Iz Švedske. U ovoj zemlji smatra se nauk: samo rèdjeni svećenik smè svetotajstva dèliti, kao papinsko praznovèrje i čistomu evangeličkomu nauku protivan; ovdè su i druge osobe svetotajstva dèlile. Nedavna izdao je kralj zakon, tako nazvani svetotajstveni zakon, kojim je svakomu svètovnjaku zabranjeno dèliti svetotajstva pod globom 250 fr. (300 dalerah) zanj, a 50 fr. za onu osobu, koja bi ih iz njegove ruke primila. Ovaj zakon primiše na poslèdnjem saboru sakupljeni stališi gotovo jednodušno. No zato su se vani nèkoji proti tomu, kao proti „novoj dogmi“ živo opèrli, na njihovu čelu je časopis „Aftonblad.“ U Norvežkoj su gotovo svi za novu naredbu, koju smatraju za pravi luterski zakon; jer je rukopoloženje jedini izvor duhovničkog službovanja. Za taj zakon skočiše si oba ta naroda u kose; polje, gdè se biju, jesu časopisi, pa već Švedjani Norvežanom prorokuju, da će ovi u onu istu propast zalutati, kamo su dospèli Englezi svojim Puseyizmom. — Čini se, da se to proročanstvo počimlje već izpunjavati. Norvežki propovèdnik Lammers objavio je službeno i javno svojim župljanom, da će im odrèšenje uzkratiti, ako se prije neizpovède. Ljudi graknuše na takov povratak k papinstvu, a propovèdnik prijavio je cèlu stvar biskupu. Biskup je opet vladu, kao vèrhovnu cèrkvenu oblast o tom izvèstio, koja na rèšenje toga zanimivoga pitanja jošte čekati pusti.

---

* U Erdelskoj u Kološvaru dèržahu deset danah, od 10. lipnja, misije otci Jezuite Maks Klinkowström, Schmude i Weiss.

* Glasoviti milanski hram ima svake godine za svoje uzdèržavanje 141,150 lirah ili 54,342 fr. 30 kr.

* Prije pol druge godine stupio je princ Lucijan Bonaparte u duhovnički stališ, a sad je već tajni komornik sv. otca.

* U Talijanskoj, okolici bolonskoj došlo je 10. lipnja u cèrkvu svètom napunjenu pod sv. misom osam oružanih hajdukah. Svećenik, obèrnuv se od oltara zapità ih: Je li smè sv. misu dovèršiti. Hajduci odgovoriše da slobodno, jer da već vide onoga, po koga su došli. Poslè mise, pod kojom nisu nikoga van pustili, otvoriše vrata, pustiše otići sve, samo zadèržaše nèkoga Cerioli-a, bogatuša iz sela, koj ih je morao kući voditi, te im sve, što je kakovu cènu imalo, morao dati, naložiti to na svoja kola, svoje konje podpregnuti; pa pošto ih je dobro daleko propratio, pustiše ga natrag.

* Razglašeni Barry du Barry, koj je lećnim brašnom svèt varao, jest jedan židov u Pruskoj, imenom Christian Klug. Njegova revalenta je po cèloj Francezkoj zabranjena.

Smèsice.

Ima li muž ženu slušati. Nèki Hèrcegovac dojde jednom ka kadiji, (turskom sudcu) da mu nèšto sudi. Kad je sud dovèršen bio, zapità kadiju: imali muž ženu slušati. Kadija rečè: „Ne, muž neima žene slušati.“ „Dakle sam ipak pravo učinio,“ rečè Hercegovac. „Danas mi je bila rekla žena, da Vam ponesem lonac masla; a ja ju nisam posluhnuo.“ — „Jest, odgovori kadija,“ „al ako čovèk tako pametnu ženu ima, smè i nju kadšto posluhnuti.“

Dobar odgovor. Mali dèčak nèkog glasovitog graditelja morao je jednom papi Juliu II. lèp obris hrama sv. Petra u Rimu donèti. — Kad je papa ovaj lèpi naris spazio, dovede, uzhićen od veselja, dèčaka k maloj stolnici samim zlatnim novcem napunjenoj te rečè: evo sinko, zagrabi si koliko možeš, to ti je nagrada za ovaj lèpi naris. Mali, vrèdan sin svoga glasovitoga otca, pogledav debelima očima papu, rečè: Zagrabite Vi, sveti otče, Vi imadete veću ruku nego ja! — Tako se ima stvar s čovèkom i Bogom. Ako se čovèk sinovski pouzda Bogu, dat će mu ovaj više, nego što sám moli.

Književni oglas.

Kod Franje Župana u Zagrebu izišao je

„Spisovah za mladež od Kristl. Šmida“ svezak V.

Dobri Radoica i zločesti Ivica.

Lèpa pripovèdka puna nauka za roditelje i dècu. Iz nèmačkoga prevadja i izdaje kolo mladih rodoljubah. Sa slikom u lèpom vezu tvèrdo za 20 kr. sr.

Svagdašnja pobožnost i prava izpovid kèršćanska

po Shimi Starčsevichu izdana s tokom za 40 kr. fino u koži sa zlatim rezom 2 fr. sr.

Žitek sveteh mladencov i dèvic

na duhovnu zabav i napredak za sve mladence i dèvice, koje se već Bogu nego svètu tèrsiju dopasti, izpisan i izobćen po Ignacu Kristianović 1847. sa slikom sv. Katarine za 20 kr.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 32. — TEČAJ VI. U SUBOTU 11. KOLOVOZA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god, kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prirodoslovje

V.

B. — Svaka čověčja radnja jest nesavèršena, što je sasvim naravno, inače nebi bilo nikakova napredka. Mi smo već od poslè, od kako je ovaj sastavak počeo izlaziti, čuli gdè nas nèki ljudi — tobožnji branitelji prirodoslovja — bède, što napadamo na ovu granu znanosti i na njene slavom ovènčane zastupnike. No svaki, koj je naše razmatranje ponèšto proučio, bit će jamačno uvidio, da mi štujemo ovo lèpo polje prirodnih objavljenjah i počitujemo muževe, koji na njem rade; al da nemožemo m n o g e hipoteze m n o g i h prirodoslovcah više cèniti nego sv. pismo i ugled cèrkve, to nam nemogu zamèriti. Nam se prigovara medju ostalim da smo intolerantni napram prirodoslovcem; radi bismo, da nam to tko dokaže; dapače je naša zadaća uvèk bila i biti će, da radimo okó pomirenja prirodoslovnih naukah s cèrkvenim ugledom. Jesmo li dakle mi — dočim ovako radimo — više intolerantni ili naši protivnici, koji svuda, gdè mogu, udaraju na našu cèrkvu, neka sudi čitateljstvo evo opet iz nèkoliko redakah.

Napomenuli već češće dr. Zimmermann zamèra u svojih „Wunder der Welt“, što nisu nèkadašnji kèršćani ništa znali o okruglosti zemlje, dočim veli: „Die ältesten Christen, Erben aller superstitiösen Spitzfindigkeiten (!) der Juden haben in ihrer Sektirerei an Allem gerüttelt und geschüttelt (tako sigurno ne kao današnji protestanti), nur den gedeckten Tisch der Erde auf sieben Säulen haben sie ungetastet gelassen. (U prijašnja vrèmena smatrahu zemlju za ravnu kao veliki kotač). . . Bekämpft wurde nur, was sich der Wahrheit näherte.“ Kod ovakovih prigodah neuzmanjkaju takovi neprijatelji nikad na katoličku cèrkvu napadati i tim svoje slušajotelje ili štioce zabavljati. Malo imade prirodopisacah — u protestantah možda nijednoga — koj govoreći o okruglosti zemlje i Kopernikovu sustavu nebi opetovao poznate prizore medju rimskom iztražbom i Galileom. Čovèk bi mislio, da će potonji pisci prestati toliko izopačenu stvar opet na vidèlo iznašati, al se vara — calumniare audacter semper aliquid haeret. Tako pomenuti Zimmermann u svojem dèlu „Wunder“ itd. Suppl. str. VIII. već vidi lomaču, od koje je ubogog Galilea samo njegova starost oslobodila. . „dass, wenn man nicht Mitleid mit dem alten, zweiundsiebziegjährigen, erblindeten Manne gehabt hätte, der Scheiterhaufen sein Loos gewesen wäre. . .“ Pošlo smo već napomenuli sudbinu Galilea, dopustit će nam štioci, da se na kratko svèrnemo na njegovu dobu, i nèšto o njegovoj parnici napomenemo, onako kako su ju noviji sgodopisci iz najsigurnijih izvorah razjasnili, pa tim da i zaglavimo naše razmatranje.

Neumèrli slavenski zvězdar Nikola Kopernik (ili, kako bi ga Nèmci radi imali, Köpernig) uvidio je oko polovine šestnaestog stolètja nevaljanost Ptolomeova sustava, polag koje ga bi se sunce s ostalimi planetami okolo nepokretno stojeće zemlje obraćalo, te je počeo učiti i svoj nauk mnogimi opažnjami i matematičkimi razlozi dokazivati: da se zemlja sa svimi ostalimi planetami okolo nepokretno stojećeg sunca obraća. On je g. 1543. izdao u Nürnbergu dèlo, u kojem je svoje razloge naveo, i koje je papi Pavlu III. posvetio. Kopernik je jošte iste godine preminuo, a njegovo dèlo počelo je pozornost pobudjivati. Ono je s početka bilo s velikim veseljem primljeno ne samo od světovnjakah, nego i od svećenikah, osobito rimskih kardinalah; jer je Kopernik upravo visokim duhovničtvom, poimence papom podtaknut bio, da izdade to dèlo, što je novijim sustavom olakšati imalo izpravljenje starog koledara, o čem se je upravo u ono doba radilo.

Digitized by Google

Kopernik stavio je svoj sustav samo kao hipotezu, a ne kao nedvojbenu istinu.

Malo postojalo vrême, al udari svêt, svêtovnjaci i svećenici na novo izišlo dêlo, da protuslovi sv. pismu. No umah zatim počelo se je svojski raditi oko izpravljenja koledara, koj je g. 1582. pod papom Gèrgurom XIII. i dovèršen. Iza toga je Kopernikov sustav, koj je upravo izpravljenju koledara za osnovnicu služio, zaspao. Za 70 godinah od prilike iza izdanog Kopernikova dêla ustao je Galilei (rodjen u Pisi g. 1564) u svojem dêlu „Nunzio sidereo" kao slêdbenik Kopernikov, te je isti sustav učio. To je opet pozornost pobudilo, pa je uslêd toga papa taj sustav predao za pregled bogoslovnim „qualificatorom", koji su nepomičnost sunca i okretanje zemlje kao bezuman i kriv, filosofiji i sv. pismu protivan nauk označili. Uslêd toga je Kopernikovo dêlo u index stavljeno „donec corrigatur." No docnije je to isto dêlo pregledano i sbilja izpravljeno, tako da je jezgra sustava ostavljena te je dopušteno, da se slobodno uči, no ne kao apodiktička istina nego kao hipoteza, što je i pokojni sastavitelj tvèrdio. Čudnovato je svakako, da historici do najnovijeg vremena nisu znali, a nêkoji još̀te niti sada neće da znadu za to rêšenje i dozvoljenje, kojim je sbilja 15. svibnja g. 1620. isti sustav kao hipoteza priznat. Tu se kaže o istom sustavu: „Nauk Kopernikov tumači vèrlo dobro pojave nebeske, no stoji u najpodpunijem protislovju sa svimi pojavljenji, što ih na zemlji vidimo (dakle filosofiji, ne samo bogoslovju protivan). Služimo se dakle s njim u zvêzdarstvu, a u fiziki ga još̀te za sad zabacimo." U ovom smislu izdan je bio takodjer nalog na Galilea još̀te dne 26. veljače g. 1616., koj on i podpisà. Al pošto je Galilei, nehajeći za naredbe rimske stolice ni za svoj podpis, i nadalje rečeni sustav kao nedvojbenu istinu učio, povuče ga dakako sveti Officium na odgovor. Prije nego navedemo Galileovu parnicu i osudu, vrêdno je da se svèrnemo na one tegobe i upravo bezumlja, što ih novi sustav za onda rêšiti nije mogao.

Za ono vrême, kad je Kopernik svojim sustavom na svêtlo stupio, a za njim Galilei, nije se još̀te ništa znalo o velikoj teoriji sveobće težnje (gravitatio), koju je stopèrv kašnje Newton izumio. Na ovu velevažnu okolnost nisu svi oni sgodopisci, koji su o osudi Galileova (ili bolje Kopernikova, po Galileu zastupana) sustava pisali, obzira uzeli, pa odtale se imaju tumačiti ona protuslovja, radi kojih je rečeni sustav — kao apodictička istina — osudjen bio. Jer dakako, ako neima nikakove — a o tom, da je ima, nisu za onda znali — privlačive sile u zemlji, onda bi iz okretanja zemlje okolo sunca najbezumnije poslêdice proizticati morale. Pèrva od takovih poslêdicah bilo bi padanje i obaranje kućah, hramovah, i u obće svih na povèršju zemlje se nalazećih stvarih, istih ljudih. Zatim, ako neima privlačive sile, onda nije niti zrak težak; on bi dakle kolotanjem zemlje uzmicati morao s jedne strane, dočim bi se s druge strane opet sa zemljom sudarao, tim bi morali s jedne strane obstojati strahoviti i vèkoviti vihri, kao posledice toga mêšanja, koji bi sve rušili i obarali, a s druge strane obstojao bi neprestani šum, kojega si čovèk niti predstaviti nemože. Da je dakle polag ondašnjeg stanja prirodoslovja tumačenje Kopernikova sustava bilo u protislovju sa svagdanjem izkustvom, sa zdravom filosofijom — dakle i s bogoslovjem, to je stvar bêlodana.

Buduć dakle da Galilei nije mogao ovih protislovjah rêšiti, a niti nije ostao u svojem sustavu, kao što je bilo odlukom 5. ožujka 1616. i 15. svibnja 1620 naloženo, unutar granicah hipotetičkog naučanja, nego ih je prestupio do apodiktičkih tvèrdjenjah, te tim svoju tvèrdokornost prama apoštolskoj stolici pokazao, pozvan je g. 1633. iz Toškane u Rim, gdê je dobio, ne običnu sobu, kao što ju obtuženici dobivaju, nego krasan stan, što ga je imao odvêtnik sacri officii, tako da je, dakako unutar prostrana stana i dvorišta, prost bio. U osudi se doduše kaže, da je u tamnicu odsudjen, no ipak je sigurno, da nije nikad u uzi bio — kao što laži-historici govore o sedmomêsečnoj tamnici —, nego je sve vrême, što je u Rimu bio, sproveo kod toškanskog poslanika u Rimu ili — s veće strane — na njegovu lêtogradu Trinità dei Monti. Kašnje mu je dozvoljeno bilo, da je k svojemu velikomu prijatelju sienajskom nadbiskupu, Piccolomini-u otišao. O svojoj osudi pisaše g. 1633. sám Galilei i zaključuje svoju poslanicu ovako: „Prije pet mêsecih odpušten sam iz Rima u ono vrême, kad je u Fiorenci kuga vladala. S blagom velikodušnošću bi mi dakle kao tamnica opredêljen stan nadbiskupa Piccolomini-a, najmilijeg prijatelja, što sam ga u Sieni imao; ja sam se uživao njegove ugodne zabave s takovim pokojem i nutarnjem zadovoljstvom, da sam opet moje nauke poprimio." — Kašnje, kad je u Fiorenci kuga prestala, vratio se je u lêtograd Belloseguardo blizo svojega rodnog mêsta, gdê je takodjer dne 8. sêčnja god. 1642. preminuo.

Istina je, da je Galilei morao svoj nauk opozvati; no je li se može zato apoštolska stolica koriti, osobito ako se gori napomenuta protuslovja na oko uzmu? Pa niti Galileovoj savêsti nije nikakovo krivo nasilje učinjeno, jer bitnost njegova

Digitized by Google

sustava stavljena je u slèdeće dvè stavke, koje je takodjer opozvati morao: da je sunce srèdište svèta i nepomično, i da zemlja nije srèdište te da se okreće. Ako se dakle ove zadnje rèči: da se zemlja okreće, što se za onda nije moglo sa „zdravom filosofijom“ složiti, izuzmu, ostale izreke je današnja prirodoslovna znanost takodjer zabacila i protivno dokazala.

Iz cèlog tečaja dakle ove parnice vidi se jasno, da su protivnici katoličke cèrkve mnogo svoje subjektivnosti nutar namèšali, kao što su to činili u opisivanju inquisicije, Jezuitah i mnogih drugih institucijah. Medjutim izlazi istina svaki dan sve više na vidèlo; i tako gotovo svaki čin cerkve, koj je prije smatran i opisan kao u nebo kričeća povrèda slobode savèstne, dobiva sve blažije lice, dok se napokon, razpèršiv tamne zrake neprijateljskih predsudah, ukaže kao spasonosan čin za kèršćanstvo. Pa tako se je uvèk obistinila izreka slavnog francezkog pisca: „Doista, to je dika vèrozakonu, ako ima za neprijatelje tako nerazborite ljude; a njihov odpor nije mu niti najmanje opasan, dapače još veća utvèrdjuje glavne istine, koje nas nauča.“ *)

Razlika izmedju beatificatie i canonisatie.

L. G—c. — Pod beatificatiom razumije se učinjena po Papi izreka, da je slobodno nèkoga poradi njegovih mnogih, osobitih, i junačkih (heroičkih) krèpostih, i poradi stanovitih, po njem počinjenih čudesah, za blaženog dèržati, da je slobodno njega, kano blaženog stanovnika nebeskog u pomoć zazivati, i predmetom osobitog počitanja imati.

Prije nego tko canonisiran bude, mora se blaženim proglasiti, i od onog vremena, kako je za takova proglašen, morala su se, da svetcem postane, barem dva čuda uslèd zazivanja njegova i krèpošću njegova zagovora dogoditi. —

Pod canonisatiom razumije se svečana po Papi učinjena izreka, da se nèki preminuvši s ovoga svèta sluga božji kano s Bogom u veličanstvu njegovu učestvujući svetac smatrati, i u čitavoj katoličkoj cèrkvi štovati imade.

Iz ovoga se vidi razlika izmedju počitanja onog, što ga cèrkva blaženim i koje svetcem izkažuje. Cèrkva je odredila, kako i na koj način svetce štovati imademo, nije pako izrekla, koje počitanje blaženim pripada — s toga način, kojim se njim počitanje izkazuje, zavisi od starih vremenah, a osobito od bulle, kojom su blaženimi proglašeni. Razlika dakle izmedju cèrkvenog štovanja svetca, i blaženog obstoji po prilici u slèdećem:

Svetim proglašen ima se u čitavoj kat. cèrkvi za svetog dèržati i štovati — blažene pako štovati slobodno je samo onim biskupijam, dèržavam i redom, koji su izposlovali, da se tko blaženim proglasi, i kojim je dopušteno, da ga kano takova počituju. Nedopušta se pako, da se štovanje kojeg blaženog izvan granicah onih biskupijah, dèržavah, mèstah, ili redovah protegne, koje su u dotičnoj bulli naznačeni.

Svetce slobodno je zazivati u različnih javnih cèrkvenih molitvah — zazivanje pako blaženih u njih nije dopušteno — one samo molitve, što ih papa prigodom beatificatie obično odobri, za da njihovu pomoć zadobijemo, slobodno je upotrèbiti.

Svetcem na slavu slobodno je cèrkve i oltare podići, i nje po imenu njihovom nazvati — u slavu blaženih to činiti nije slobodno — i ako se kada uslèd naročitog, i posebnog papinskog dozvoljenja dopusti u slavu blaženih oltare podići, i nje po njih nazvati, to time još nije dopušteno, njim na diku sv. misu žèrtvovati, ili dnevna vremena svèršivati.

Svaki svetac imade za svoju misu posebni obrazac (formular), i svoj vlastiti officium za svèršiti dnevna vremena, što kod blaženih ni u onih biskupijah nebiva, gdè je počitanje kojeg blaženog obće i veliko. Može se dogoditi, da je kojoj stanovitoj cèrkvi, kojemu mèstu, ili redu posebno dopušteno, na slavu kojeg blaženog sv. misu reći, i officium svèršiti: nu to je samo posebno dopuštenje, koje se na druge cèrkve, druge redove, i mèsta protegnuti nemože. Ta ista dozvola može se porad osobitih okolnostih i kojemu svećeniku dati, nu to osobno právo nije slobodno niti na kojeg drugog blaženog, niti na drugog svećenika protegnuti. Za što slobodno nije u slavu kojeg blaženog sv. misu reći, i officium svèršiti; nesmiju se niti imena njihova u obćem cèrkvenom kolendaru navadjati, nego se navode samo u kolendaru onih cèrkvah, mèstah, i redovah, kojim je polag prikazanja sv. mise, i svèršivanja dnevnih vremenah njihovo štovanje dozvoljeno. —

U slavu svetih naredjuju se dnevi svetačni, i za sva vremena odredjuje se stanoviti dan u godini, kad će se na diku njihovu sv. misa i officium javno reći — za da se pako koj dan u slavu kojeg blaženog javno proslavi, potrebito je osobito papinsko dupuštenje.

*) Pensées de M. Pascal.

Digitized by Google

Kipovi svetih su predmet javnog štovanja, i izlažu se kano ures cèrkvah naših po onih oltarih, koji su u slavu njihovu podignuti — kipovah pako blaženih bez osobitog papinskog dozvoljenja u cèrkvi imati nije slobodno. I ako sv. stolica u kojem slučaju dozvoli, da se kip kojeg blaženog u cèrkvi izloži, to ga na oltar postaviti nije slobodno. —

Tělesa svetih budu javno izložena, i od pravověrnih tako štovana, da niti način neznadu, kojim bi ih najdostojnije nakititi, i naresiti mogli: ostanci pako blaženih neizlažu se javno, niti je slobodno tělesa njihova u obhodu okolo nositi, i nje na taj način štovati.

Pojavi iz slobodnog zidarstva.

Slobodno zidarstvo počelo se je u novije doba smělije razvijati, pa budući da je ovo sdruženje od svih, koji su imali priliku da dublje unj zavire, priznato za protikèrščanko: zato moraju kèrščanski listovi pomnjivim okom pratiti njegova kretanja, da njegov škodljivi upliv, koliko moguće, uzmognu predusretati. S toga povoda ćemo i mi po kadšto naše čitatelje upoznavati s novimi pojavi istoga družtva.

Dne 28. lipnja dèržaše pruski kraljević u Vratislavi vojnički pregled. „Deutsche Allg. Ztg.“ primećuje prigodom toga visokoga posěta: „U večer bijaše kraljević u jednoj od trijuh ovdašnjih slobodnozidarskih ložah, gdě su se odbori od svih podružnih ložah snašli. Kraljević izrazio se je poimence glede napadanja, kojemu je slobodno zidarstvo od strane někih svećenikah izvèrženo. On reče: „da bi čověk morao tu gospodu pozvati, da budu članovi ložah, pod tim uvětom, da će ih (lože) onda, ako se neosvědoče o ništetnosti svojih jadikovanjah, razpustiti.“ Neima dvojbe, da je tim mislio visoki zaštitnik ložah na ona odkrića, što ih je prof. Hengstenberg u Berlinu od g. 1853. u novinah „Evangelische Kirchenzeitung“ o biću slobodnog zidarstva obělodanio. Pojedini oni sastavci dopunjeni su docnije u 3 brošure pod naslovom: „Die Freimaurerei und das evangelische Pfarramt.“ Hengstenberg uzeo je u svojih dokazih za iztočište ovo načelo: Temelj slobodnog zidarstva jest deizam, t. j. onaj filosofički sustav, koj neima nikakova kèrščanskog Boga niti nikakova Spasitelja světa, nego samo tamnu utvar něke više prirode, koju božanskom nazivlju. Istina je, da su proti Hengstenbergovim spisom izišli protispisi slobodnih zidarah i to službene vèrsti s poglavarskim dozvoljenjem. No tim su Hengstenbergu samu povod dali, da svoja prijašnja dokazivanja u potonjih člancih jošte dopuni i podkrěpi — a nemisli da je u ikojoj točki oprovèrgnut. U obće se čini, da je učeno gradivo, što ga ovaj silni zatočnik kod rukuh imade, takove vèrsti, da će težko volju dobiti, da bude član ložah, da se o ništetnosti svojih tužbah osvědočiti može. Vrědno te takodjer u ovom slučaju opaziti, da Hengstenberg, polag kojega spada 3—400 protestantskih svećenikah medju slobodne zidare, svojim protivnikom, pozivajućim se na visoku zaštitu, odgovara: „Gdě su g. 1848. bili slobodni zidari? Bilo bi vrědno saznati, koliko je od zidarskih svećenikah u Berlinu za ožujskih danah izpunilo onu dužnost, kojom su zakonito obvezani, da mole za nj. visost pruskog kraljevića, kojega je onda buntovna stranka htěla da silom ukloni. Da je to jedan uslěd ozbiljne opomene učinio, to znademo.“ — Kao što se vidi, ima Hengstenberg naočalah, kojimi dosta duboko u slobodnozidarske, premda sakrivene, lože dopire.

Takodjer na otoku Isle de France u Afriki su slobodni zidari ugnježdjeni. Oni imadu tamo ložu k trostrukoj nadi, kojih je měštar něki sudac od vèrhovnog sudišta. U jednom listu napominje se slědeći slučaj: Něki od svoje žene razpitani muž naumi da se na novo oženi, dočim mu je prava žena jošte živěla. S golom gradjanskom ženitbom nije htio da se zadovolji, te je zahtévao od katoličkog biskupa, da ga věnča s novom ženom. Pošto biskup njegovu zahtěvanju nije mogao zadost učiniti, a niti protestantski svećenici ga věnčati nisu htěli, uputi se k měštru tamošnje lože i zapita ga: Nije li slobodno zidarstvo věrozakon? Měštar odgovori: Neima dvojbe, ono je od svih věrozakonah najsavèršeniji i jedino pravi. — Onda može slobodno zidarstvo tim prije ono činiti, što drugi věrozakoni mogu. — To se razumije. — Može li ono takodjer sdruženje žene i muža blagosloviti? . . Može. — Jeste li Vi měštar i propovědnik, svećenik slobodnih zidarah? — Dakako. — Dakle prelazim na vašu věru, te Vas molim, da mi ženitbu blagoslovite. — Ako to želite, ja sam pripravan. Sporazuměv se o svem, dade u opreděljeni dan pèrvi sudac, sad kao slobodni zidar obučen, muža i ženu na stolicu pred se sěsti, te im dèržaše krěpak govor o svetinji ženitbe i dužnostih suprugah. Ovaj govor bio je začinjen napadaji na netolerantne krive věrozakone, koji Isukèrstove zakone izopačuju, i na port-louiskog biskupa, koj je svoju nesnosnost tako daleko dotěrao, da ženitbe ovih dvijuh svetih dušah nije blagosloviti htio. Měštar je zaključio tim, da je veliki sagraditelj světa stvorio muža i ženu, da se ljube i sjedine, no krivi apoštoli da su na-

Digitized by Google

gèrdili ovaj savèt božji, koj je u sèrcih svih onih upisan, koji jošte nisu praznovèrjem skvareni. Zatim uzme pèrsteno, koji su mu na srebarnom tanjiru podani bili, metne ih na pèrste vèrenikom, te im onda podèli svoj blagoslov u ime velikog graditelja svèta."

U „A. A. Ztgu." oglasuje nèki berlinski knjigotèržac nèko novo dèlo o slobodnom zidarstvu, gdè će pravo znamenovanje ove slèdbe iz kamenorèzah, ložah i slobodnih zidarah protumačeno biti. Za preporuku svojega dèla veli tèrgovac, da je prečastna (!!!) matica-loža u Frankfurtu u ime cèlog zidarskog družtva posvećenje dèla primila.

Mesija novijih židovah.

U izlazećem časopisu „Wiener Mittheilungen" Izraelitam namènjenom, odgovara rabiner Fassel nèkomu berlinskomu kèršćaninu, koj je na židove otvorenu poslanicu napisao, te u svojem odgovoru ovako sbori o svojem mesiji: „Napokon, moj gospodine, navadjate već poznata i dosta izpretrešena mèsta, te velite, da židov, koj se kèrstiti neda, sva ova mèsta sveloga pisma, što o Mesiji govore, nijeće. No što Vam daje právo za takovu izreku? U mojem dèlu: „Das mosaisch-rabbinische Civilrecht" rekao sam (§. 1514.): „Židovstvo očekuje stopèrv ono vrème Mesije, o kojem su proroci obećali, da će cèla zemlja biti sveto bèrdo božje, gdè neće biti zločinah niti skvarenostih, gdè će svi ljudi veliku bratinsku obitelj sačinjati, gdè će mir i sloga tako vladati, da će se mačevi u sèrpove, sulice u kosire pretvoriti, a ratnu umètnost se više učiti neće. Gdè neće nitko gladovati, nitko stradati, te će cèla zemlja napunjena biti znanjem, kao što je napunjeno móre vodami. Na ovu dobu čeka židovstvo, jer je jošte nikad nije bilo." Mi židovi zaključujemo dakle ovako: Kad bi se i dopustilo, da su proroči u naprèd naznačili mèsto, gdè će se Mesija roditi, ime kojim će se zvati, i način, kako će se pojaviti, zato se ipak nemože uzeti, da svaki onaj, koj je u tom mèstu rodjen, ono ime nosi, i istim načinom se pojavi, Mesija biti mora. Kako dakle da saznadem, da je onaj, koj se za Mesiju izdaje, sbilja Mesija? Proti samomu čudotvorcu čini nas sveto pismo oprezne (5. K. M. 13, 2, 3) i to pravo; jer sva čudesa nemogu ono, što nije istina, istinom načiniti. Pa kakova bi to imala čudesa biti? Ako se móra i rèke razdèle, mèrtvi ožive, s malo hlèbovah množina svèta nahrani, ako se angjeli u spodobah ognjenih jašiocah s vatrenimi očmi s neba dozovu, ili ako se tko živ u nebo uznese itd. itd.; takova čudesa počiniše Mojses, Ilija i Eliseo, bez da su Mesije bili. Po čem mogu dakle pravoga Mesiju spoznati? Ovdè opisuju proroci vrème Mesije, te sam upućen i znadem, da će onaj obećani Mesija biti, koj će sve ljude u veliku bratinsku obitelj sdružiti, koj će mir i slogu tako udèlotvoriti, da će serpovi u mačeve a sulice u kosire pretvorene biti, te se neće više ratna umètnost učiti, koj će zemlju u sveto bèrdo božje pretvoriti, gdè neće biti opačinah niti skvarenosti, te će svi ljudi tako prosvèćeni biti, da će zemlja biti napunjena istinitim znanjem, kao što je móre napunjeno vodami, te će znanjem svaki i najmanji tako velik biti, kao David *), te će tako blaženi život biti na svètu, da rane smèrti neće niti bili, nego ako čovèk od sto godinah umre, umèrt će kao mladić **) itd. Pa za takovim Mesijom čeznu židovi. — — Dakle, moj gospodine, to je sigurno, da ste poštarinu ban badava platili, jer mene Vaši spisi nisu osvèdočili. No mislim, da su jošte i tiskarski troškovi u vètar otišli, jer vaše sèrdačne božićnice će tako malo obèrnuti židove, kao što to učiniše ozbiljni dubovi Vaših pradèdovah, kojimi su lomače podžigali." —

Napoleonova učenica.

Prije dvadeset od prilike godinah bavljaše se biskup iz B. u Bix-les-bainskih toplicah u Savojskoj. Jednom pozvaše ga k bolestnici, nèkoj mladoj gospoji na smèrtnoj postelji ležećoj, koja bijaše kći proslavljenoga nèkad Napoleonova generala. Razgovarajući se s biskupom, pokazivaše ta mlada bolestnica takovu znanost vèrozakonskih načelah, da ju je biskup, njenom kèršćanskom znanošću do suzah ganut, pitao: „Tko Vam je učèpio ta načela?" „Gospodine!" odgovori ona, za Bogom imadem zato najviše Napoleonu zahvaliti. Ja sam bila s roditelji na ostrovu sv. Helene. Jednog dana — bijah upravo deset godinah stara — rečè mi cesar: „„Dète moje, ti si lèpa, a za nèkoliko godinah bit ćeš jošte lèpša. Kod takove lèpote čeka te u svètu mnogo opasnostih. A je li ćeš ih izbeći, ako nebudeš branjena, oružana vèrozakonom? — No tko će te u njem podučavati? Tvoj otac je bez vère, a

*) Samo g Fassel ipak nèkoliko hvatih veći od Davida!
**) Tako bi dakle podpuni starac ipak 300 godinah doživio. Je li mnogo ljudih Fasselove vère, dvojimo; ima ljudih, koji u sanjarijah žive.

Digitized by Google

mati ti još više. Poprimit ću sám dužnost, koja roditeljem prinadleži. Dojdi sutra k meni, ja ću te početi podučavati.““ I hodila sam dvé godine, svaki tjedan po nekoliko urah k caru, s katechizmom pod pazuhi. Ja sam čitala iz njega, a on mi je sve tumačio. Kako sam dorasla do dvanaest ili trinaest godinah, reče mi car: „„Moje dète, sad mislim, da si dosta podučena. Sad moraš o tom misliti, da pristupis k sv. pričesti. Ja ću se pobrinuti, da dojde iz Francezke svećenik, koj će tebe k tomu slavnomu danu, a mene k smèrti pripraviti.““ A car je dèržao rèč.“

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Dne 4. o. m. bijaše prijimanje pitomacah u nadbiskupijsko sèmenište; prijeto ih je 19.

— U nedèlju dne 5. bila je u samostanu milosèrdnih sestarah lèpa svečanost. Taj dan obučeno je 11 dèvojakah (pošto su se već godinu danah pripravljale) u isti red milosèrdnih sestarah, a jedna (podnesav dvogodišnju skušnju) položila je redovni zavèt. Preuzv. g. nadbiskup, pošto je prije svèrhi primèreno sveto slovo rekao, služio je sv. misu. Ovaj novi prirod naših milosèrdnicah sastoji gotovo iz samih Hèrvaticah.

— Dne 7. o. m. otišao je preuzv. naš g. nadbiskup u karlovarske toplice u Česku.

Iz Badenske. Dèržavna oblast je izobćenomu i s časti skinutomu poznatomu svećeniku Haury-u mèsto dosadanjeg dohodka, što ga je iz cèrkvene nadarbine vukao, „za uzdèržavanje“ odredila iz katoličke vèrozakonske zaklade proti volji cèrkvenog poglavarstva plaću od 1200 fr. Dèržava dakle nagradjuje tobožnju vèrnost svojih slèdbenikah a opornost cèrkvi nevèrnih svećenikah iz cèrkvenih blagajnah.

Iz Karlsruhe, 25. sèrpnja. Vèćanja velikovojvodske vlade s papinskom stolicom u poslu konačnog uredjenja različitih pitanjah, što se položaja biskupah u velikom vojvodstvu tiču, naprèdilo je u toliko, da se je osnova velikov. vladi za točnije prosudjenje i sporazumljenje predložiti mogla. U sporazumljenju s rimskim dvorom vratit će se dèržavni vèćnik Brunner na skoro sino, da ustmenim razjasnjenjem k medjusobnomu sporazumljenju čim više priskoči.

Iz Pruske. U poslu mèšovitih ženitbah izdao je konsistorium pokrajine saksonske od 18. lipnja na sve evangeličke svećenike okružnicu, iz koje evo nekoliko važnijih stvarih saobćujemo. Pošto je uvodno rečeno, „da pitanja mèšovitih ženitbah medju evangeličkimi i rimo-katoličkimi kèršćani od nekoliko godinah svu pozornost evangeličke cèrkve i njihova poglavarstva na se obraćaju,“ nastavlja okružnica, da tu nevalja naprosto „odbijati“, nego da se valja pobrinuti o uredjenje položaja evangeličke cèrkve u tom obziru. „Tu nije moglo dvojbeno ostati, da takove mèšovite ženitbe, jer im manjkaju cèrkvena sredstva milosti, a tim i najdublja i najsvetija stran bračnog života, niti neimajući obzira na sve one pogibelji, što ih miru i spasenju dušah evangeličkih stranah pripravljaju — da takove ženitbe nisu nikad kadre sigurne svèrhe ženitbenog stališa izpuniti, pa da zato zadaća evangeličke cèrkve i njenog službeničtva nemože biti, takove ženitbe umnožavati. Zato mora evangelički obskèrbitelj dušah takove vèrenike ne samo opominjati, nego u obće mora nastojati, da im dobro u pamet ubije znanje i važnost evangeličke vère naproti rimo-katoličkoj, i to ponajviše prigodom pripravnog za ženitbu nauka. On mora iztraživati, je li takovu mèšovitomu paru smè svoj blagoslov poděliti ili ne. Sad slède slèdeće dvè iz konsistoria u sporazumljenju s vèrhovnim cèrkvenim vèćem izdane naredbe: 1) Evangelički svećenici nisu bezuvètno dužni mèšovite ženitbe u svih slučajih blagosloviti, ako i neima osobitih zaprèkah, dapače imaju tamo sudèlovanje uzkratiti, gdè bi iz blagoslova mèšovite ženitbe slèdilo preziranje ili pogoršenje za evangeličko vèroizpovè anje. Simo se osobito računa, ako se evangelički vèrenik obvezao, da će svu svoju dècu rimski cèrkvi predati. U takovu slučaju mora svećenik svoje sudèlovanje upravo uzkratiti, na što se ovim opunovlašćuje. U dvojbenih slučajih ima konsistorium za naputak pitati. 2) Ako je mèšovita ženitba već sklopljena, onda ima evangelički svećenik o tom nastojati, da svoju stranku u evangeličkoj vèri uzdèrži i podkrèpi. Ako li mu nebi to za rukom pošlo, onda ima strogost upotrèbiti, tad naime može predložiti, da se takova stranka izključi iz općinskih i cèrkvenih službah i da joj se uzkrati izborno právo. Ako bi se dèca u katoličkoj vèri odhranjivala, onda se ima kumovanje dètetu i blagoslov ženi poslè poroda uzkratiti. —

Iz Italije. Dne 20. m. m. počeo se je samostanski zakon u Genovi silom u život uvadjati, kao i u Mondovi. Vitez Ratazzi i generalintendant grof Pallieri vodjahu ovèršbu. Vrata Dominikanah, kao što i samostana St. Sebastiana morali su razlupati. U Chambery-u nije mogla vlada nikakova čovèka naći, koj bi joj u izvèršivanju zakona na ruku bio. Napokon stèraše ipak nèkoliko ljudih skupa. Navalivši sikirami na kapucinski samostan, razlupaše pèrva vrata, izpred drugih odoše. Od poslè su ulazi u samostane stražom zatvoreni. Čini se, da misle kapucine gladom ukrotiti. Ovi su za razbita vrata tužbu podigli i traže naknadu štete.

Iz Turina, 11. sèrp. Kao što uvèravaju — polag

Digitized by Google

privatnih listovah iz Beča — odredila je austrijska vlada, uslěd uživotvaranja samostanskog zakona, da se svi oni dohodci, što ih koje pobožne zaklade u sardinskih děržavah iz austrijskih pokrajinah vuku, obustave. Čini se da je to zato učinjeno, jer se je bojati, da će někoje austrijske zaklade, koje u Piemontu svoja posědovanja imaju, napomenutim samostanskim zakonom štetu tèrpěti.

Iz Španjolske. Izlazeće u Madridu novine „La Regeneracion" opisuju stanje Španjolske ovako: Kolika nesrěća okružava nas! Tresući se prestol, koj će udarcem prevrata težko odoléti; princip ugleda i poslušnosti oboren; ljudi, koji su na kormilu vlade, bez věre, mnogovèrstne pohlepe za častmi; opačine bez měre; pobunjene strasti; znanost i krěpost prognane; biskupi iztěrani; službenici oltara bez obrane u siromaštvu; pa kao nuždna i žalostna poslědica sve te nevolje, rat i glad pred nami; kolera, ovaj strahoviti bič sèrdžbe božanske kuca nam na vratima, te nam svojim čemernim otrovom prěti ugrabiti žene, roditelje i děcu. Poradi ove bolesti zabraniše već u Madridu poglavarstva zvonom znamenje dati, kad se bolestnici svetotajstvi providjaju. To je prava i, sa žalošću moramo priznati, věrna slika sadanjeg položaja našeg. Kleknimo, ponizimo svoje glave pred udarci neba, molimo s iskrenim kajanjem neoskvèrnutu Děvicu, da zanese naše molbe pred milosèrdnog Boga, da odvrati milostivno od naše domovine udarce, kojimi joj prěti. — U Valenciji je već više oporukah proměnjeno, od kad je novi proticèrkveni zakon uveden. Něki stanovnik zapisao je bio němu pobožnomu zavodu 20,000 durosah, pa je onda proměnio svoju volju. Već je u oporukah više od 4,000,000 franakah natrag uzeto, koje su bile u njih pobožnim zakladam naměnjene. Ako to duže ostane, morat će se sve prevèrnuti. Věrozakon stoji u Španjolskoj tako zlo, da već u katoličkoj zemlji nemože gore stati. Već devet měsecih nije vlada u ovoj nadbiskupiji svećenike izplatila. Pet sveučilištah u Oviedu, Salamanki, Valadolidu, San Jagu i Grenadi bit će ukinuto, da si varoši laglje sgrade tih učilištah posvoje.

— Ministarsko věće je zaključilo papinu poslaniku putne listove dati, pa tom prilikom mu javlja zajedno, da ono sažaljuje, što se je dobro sporazumljenje s apoštolskom stolicom poremetilo, španjolska vlada, da je samo svoju dužnost učinila. U ostalom da se nada, da će se dobro sporazumljenje skoro opet povratiti.

Iz Turske. Francezko-belgijski putnici poslaše iz Jeruzalema, 12. travnja o. g. na francezkog cara Napoleona pismo, gdě se tuže na gèrčku cèrkvu, da povrědjuje práva katoličke cèrkve u sv zemlji, koje ovako glasi: Sire! Kad pravica na zemlji tlačena biva, diže se do Boga, svojega izvora, da ga za jaku podporu moli, a Bog joj odgovori, dočim pèrstom na one muže pokazuje, kojim je providnost pověrila promicanje svojih naměrah. To su takodjer u Jeruzalemu izkusili francezko-belgijski putnici dne 15.ož. 1855. — Do trećega puta doživio je Jeruzalem, da su katolički putnici, posluhnuvši mudar poziv parižkog odbora kao jedna obitelj, medju njegove zidine došli, da ga u njegovih nadah opet podkrěpe. No da čovèk njegove razvaline utěši, u njegovih ga nadah okrěpi, treba je molitve, a molitva, zapanjena nad svojim sužanjstvom kod groba, koj je světu slobodu podělio, udarila je u jauk i plač, da se do Boga čuje, a odzgor opet silazi, da se na vaše veličanstvo obrati. Naša pravedna žalost, Sire, neka Vam u kratko kaže: Molitva je u sv. varošu s lanci speta, a s njom je i katolički svět zarobljen, pa to je tako istina, da, kad bi svaki katolički narod poslao svoje zastupnike k ovim oltarom, bi jim nepravda silnih zaprěkah na put stavila. — Tko bi to verovao? Na istom městu, gdě je križ podignut bio, nedade nepravda plemenitomu patriarchi da k oltaru ide. Jošte više, Sire, na onaj isti dan, kad žalostni svět pod križem plače, ili barem pred znamenjem one žalostne uspomene duboko šuti, těraju se u Jeruzalemu prizori, koji su obrede sv. ognja u letopise zabilježili. — Katolicizmu nije dopušteno, da služi svetu žèrtvu na onom městu, gdě stoji napis: „Ovdě bi Isukèrst od Děvice Marie rodjen, 1717." Katolicizam nesmě na ovom oltaru svetotajstveni porod spasiteljev slaviti, dapače na istom njemu pripadajućemu oltaru sv. trijuh kraljah dopušteno mu je samo dvě mise služiti. Uzpèrkos svemu tomu, Sire, nije ipak Jeruzalem lišen sve utěhe: nad njegovimi zidinami bdije revni vèrhovni svećenik, okružen plemenitimi suposlenici, pa pod obranom njegova pastirskoga štapa diže se u Beit-Djalli krasno sěmenište — Jeruzalemova nada. — Sire! Jeruzalem pleše od radosti, čujući da će vaše veličanstvo u Carigrad doći; ime cara francezkog je za sveti varoš ime puno nade. Jeruzalem je jedan čas věrovao, da će carica u Jeruzalem doći i na Kalvariji svoju molitvu izvèršiti, dočim će careva ruka britkim mačem Francezke sudbinu iztoka rěšiti (Dosad su slabi izgledi!) — Sire, već se možda približava ura, gdě će sudbina svetih městah opet na vagu biti postavljena; Vaš mač i prolivena za Tursku francezka kèrv važu sigurno mnogo na vagi. — Ovako pišu iz Jeruzalema za oslobodjenje katoličke cèrkve Moglo bi biti, da bi Sir Napoleon poduzeo što na korist katoličke cèrkve u Jeruzalemu, jer tamo mu nebi smetala njegovoj politiki; u Francezkoj, gdě se toga boji, ima cèrkva katolička malo slobodnog kretanja.

Iz Azie. Nigdě nije bio turski fanatizam tako nepodnosiv, kao upravo u onom kraju, koj je kolěvka kèršćanstva. U novije vreme okrenuše se stvari dákako na bolje. To se može uviděti iz slědećeg kratkog opisa:

To je obće poznato, da je javno izvèršavanje obre-

Digitized by Google

dah kèršćanskog věrozakona u svetoj zemlji zabranjeno. Od několiko godinah sprovadjaju se ipak mèrtvaci s pěvanjem i s križem po ulicah kroz Davidova vrata na goru Sion iza gradskih zidovah, gdě se groblje nalazi. U tom su Latinci dali primèr, koj su Gèrci i Armenci slědili. I prigodom drugih katoličkih svečanostih daje latinski patriarcha, idući sa svojim duhovničtvom u hram Spasiteljev, po jeruzalemskih ulicah križ pred sebom nositi.

Neima tomu davna, što je križ, to znamenje spasenja svegakolikog čověčanstva, bio nošen pobědoslavnim obhodom po ulicah, gdě se nije pojavio od onog nesrětnog dana, od kad je Saladinov meč jeruzalemskomu kraljevstvu konac učinio. Pa tomu obhodu činila je turska vojska špalir. Lětošnjeg božića išao je katolički patriarcha sa svojim duhovničtvom u svečanom obhodu s velikog predgrada u Betlehemu u hram Děvice Marie. Patriarcha bijaše obučen najsvečanijim odělom. Isto tako svečano položio je preč. patriarcha Valerga na 24 svibnja o. g. u pritomnosti množine světa katoličkog i inovèrnog temeljni kamen katoličkomu hramu u Beitdjalli. Najznamenitija ipak od svih slavnostih jest lětošnja tělovska procesija, koja je ovo g. u Nazaretu ovèršavana. Od cèrkve podignute na čast nazvěštenja Děvice Marie polazio je obhod, a sijaset světa klanjajućeg se pobožno svetotajstvu, sastojećeg iz Latinacah, Maronitah, sjedinjenih i nesjedinjenih Gèrkah i Muhamedanacah, udioničtvovaše kod svečanosti. Ova děca alkorana divljahu se tiho obredom věrozakona, što su prije věkovah svetoga Ljudevita i Bogomira Bouillona u Jeruzalem donešeni. Kakov utisak učiniše u ovom městu, gdě se je Spasitelj najradje zadèržavao, nabožne pěsme poslě toliko věkovah, na sakupljeni narod, nije kadro pero da opiše.

Obhod stupao je k nedovèršenomu samostanu francezkih duvnah, koje su svoju malu kapelicu krasno nakitile, na koliko je njihovo siromaštvo dopustilo. A onda idjahu k svetinji utělovljenja. Svećenik sišao je s dvorećim duhovničtvom u posvećenu grobnicu, te je položio monstranciju na oltar, oddaljen samo několiko korakah od onoga města, gdě je, kao što ustmeno predavanje kaže, Děvica Maria od angjela Gabriela pozdravljena zanosila. Poslě blagoslova odě obhod opet u grobnicu, pa došav ka glavnomu oltaru, bi jošte jednom blagoslov poděljen, a onda je položena monstrancija u shranište. Nazaretski žitelji sěćat će se jošte dugo vrěmena na lětošnji blagdan tělova, kao na jedan od najkrasnijih dnevah, što su ih od padnutja jeruzalemskog kraljevstva doživěli. (Pr. N.)

---

* „Univers“ hvali francezkog generala Vergé-a, koj je na čast bl. Děvici Marii jedan sonnet sastavio. Kad se je naime spravljao na Mamelon, učinio je po nagovoru gospoje Vergé-ove zavět bl. Děvici, ako pobije Ruse, da će onda njeno neoskvèrnuto začeće priznati. Tako se je dogodilo. — Dakle onda, da su bili Rusi generala sklopali, nebi bio htio priznati neoskvèrnutog začeća?

* „Czas“ donosi věst, da je car Aleksander naručio svojemu poslaniku u Rimu, neka papi izjavi njegovu želju, da predloži kandidate za biskupije, koje su u Poljskoj izpražnjene. Papa je naložio kardinalu Antonelli-u, da se caru za to zahvali. Odtale se misli, da će ruski samodèržac u prijateljsko sporazumljenje s apoštolskom stolicom stupiti.

* Ovogodišnja duhovnička věžbanja dèržat će se u Ostrogonu od 10. rujna, otvorit će ih sám kardinal, a rukovodit o. Juriga, karmelita iz Gradca. Trajat će do 15. rujna.

* Izlazeći u Halli protestantski „Volksblatt“ priobćuje važnu razpravu o cèrkvenom izobćenju, te uvidja njegovu potrebu za protestantsku cèrkvu.

* Od visokih englezkih gospojah, koje su nedavna u Krim otišle, da svoje ranjene zemljake goje, povratila se je mis Lawfield u naručje katoličke cèrkve. Englezke prot. novine „Guardian“ neprip suju ovaj prelaz uplivu katoličkih svećenikah, kojih tamo malo imade, nego skrajnjoj věrozakonskoj nemarnosti, koja vlada u englezkih vojnikah, počamši od prostog vojnika do najvećeg častnika. Ovakova nemarnost, kaže isti list, uzdèrmala je u dubljini njenu dušu, te se je vratila k onoj cèrkvi, gdě može potrěbštine svoje duše namiriti.

Směsice.

U Obwaldenu uhvaćen je něki tat, koj je iz cèrkve 13,000 franakah ukrao. Okružni sud odsudio ga je na osobitu kazan: Četvèrt sata morao je imati javno na vratu oběšenjačko želzěo, što mu ga je kèrvnik oběsio, dobio je šestdeset šibah, na deset godinah ograničen je na svoje rodno město, proglašen je za cěli svoj život nepoštenim, mora se podvèrći duhovnim věžbanjem, jedanput mora napred klečati u župnoj cèrkvi sa šibom u ruci, mora napokon škodu i sudbene troškove namiriti.

Ko e vèrsti su ljudi na pošteniji? Poznati dr. Barry du Barry (inače Kristian Klug) zainatio se je sa svojim drugom dr. Vinklerom, koj je na njegove varke i slěparenje napao, pa tvèrdi medju ostalim „U družtvu čověčjem neima vèrsti ljudih, koji bi se čestitošću, istinitošću i u obće poštenjem odlikovali, kao što su lèkarnici (apotekari).

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 33. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 18. KOLOVOZA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Něšto o věrozakonsko-ćudorednih knjigah u našem književnom jeziku izlazećih.

Od M. Škalara,

svećenika nadbiskupije zagrebačke.

Ja sam svim bio sve, da sve Isusu pridobijem. I. Kor. 9. 22.

Glavni — dà, slobodno kažem, pèrvi dar božji za umom u ćověka jest jezik. Jezikom se misli i želje, tuga i radost, zlo i dobro, sve se jezikom očituje; pomoću ogladjena jezika se razne znanosti razvijaju i širom po bèlu světu razgranjuju; istim sredstvom se materialno blagostanje čověčanstva najuspěšnije razlaže, za da nakon toga razlaganja miomirisnim cvětom cvate, i blagotvornim rodom rodi, a neumèrli duh uznosi se na njem preko oblakah put nebesah do svoga svemogućega početnika. — Božja providnost iz nedokučivih nam razlogah razděli čověčanstvo u narode, te svakomu svoj posebni jezik opredèli, da si ga svom mogućom pomnjom njeguje, te da si njim malo prije rečenim načinom sreću sveudilj većma umnožava, i tako na ovoj zemlji zadovoljno svoj život sprovadja. — Koli potrebit je jezik za usrećiti u pravom smislu svaki pojedini narod jasno se vidi iz ćudotvornog dara božjega, ognjevitih jezikah, što na blagdan Duhovah apoštolom od Boga milostivo u dio pade. —

Polag božjega indi odredjenja treba da svaki narod svoj jezik čisti, bogati i po njem se izobrazuje. Ako dakle svaki — doslědno valja da i naš narod ovim načinom svoje blagostanje traži. — S toga mnogi iskreni domoljubi, imajući pred očima sreću naroda, sve misli u jedno stopiše, i čvèrsto odlučiše, da se za jadan narod jedan književni jezik uvede. No jedva što glavu pomoli, evo ti nagazi žalibože na siaset protivnikah, koji još i dan danas iz svakojakih obzirah nemilice nanj nasèrću; imade i vèrlih inače u svakom pogledu svećenikah, kojim isti jezik najviše je s toga nepovoljan, što ga prosti puk dobro nerazumě, te uprav zato svaku knjigu u tom jeziku na světlo došavšu mèrkim okom gledaju, nepresiano bojeći se, da će se odviš gorljivim čišćenjem i světlanjem narodnoga jezika isti věrozakon i ćudorednost u narodu u obće, a u prostom puku na pose zanemariti, te napokon sasvim zahèrdjaviti; misleći nadalje i to, da će mladi, neizkusni — osobito iz sèmeništa u vinograd gospodnji došavši duhovnici ne věrozakon i ćudorenost, već narodni jezik puku iz prodekaonice naviješćati. —

Nu koji se ovakovimi ili ovim sličnimi misli pitaju, sćěnim, da se u tom svakako varaju; jer ako bi se morebiti u kojem kutiću naše katoličke domovine gdě koj svećenik i našao, komu je književni naš jezik, kako naši protivnici misle, odviše omilio, mislim ipak, da imade pretežnija strana takovih, kojim duševna i tělesna sreća naroda zaisto na sèrcu leži, te iz dna duše svoj mili narod prosvěćen viděti žude i svimi silami okó toga nastoje, da ga sbilja prosvěte, nego na neporušivom temelju, što nam ga božanski spasitelj Isukèrst naznaći, dobro znajući, da on jedini je put, istina i život — on je světlo sveta, i da izvan Isusa neima prave prosvěte, neima na světu postojane sreće i spasenja.

Da se pako spomenuti cilj sredstvom narodnoga jezika najpriličnije posti može, u tom neima dvojbe. — A narodni jezik — kao što rekoh, — treba da je jedan za sav narod, treba da se u njem sve knjige pišu. — O blažena jedinost u svem, što je plemenito, koristno dobro i uzvišeno! tvojom možnom silom moći je sve na světu u bolje preokrenuti — moći je sve tmaste oblake neznanstva razpèršiti, te se napokon

Digitized by Google

slavodobitno do sjajnoga predstolja jednog svemogućeg Boga popeti. — Medjutim dopustimo, da se katekizmi i ostale ćudoredne knjige polag želje někoje štov. subraće u „kajkavskom, čakavskom i štokavskom“ narečju pišu i městnim okolnostim naroda prilagodjuju; zar će tim načinom stvar bolje napredovati? Ja barem polag moga slabog mněnja veoma dvojim. Jer katekizam sam po sebi neće věre ni nikoga preporoditi i na bolje okrenuti, ma bio on pisan u kakovu mu drago narečju. Katekizam bo je mèrtva stvar, kojoj treba prije svega da život nadahnemo ako želimo, da sladkim rodom rodi. — Nuder samo pokušajmo školsko děte, da iz katekizma několiko pitanjah na izust nauči, bez da smo mu ih prije raztumačili i shodnimi primèri začinili, vidět ćemo, kakova će korist iz takova nauka za děte slèditi. Za dva — tri měseca izpušit ćemo mu se sve naučeno iz glave, a ono će opasti u isti stališ u kom je prije nauka bilo! — što valja o několiko pitanjah, valja i o čitavom katekizmu.

Ako je tomu tako, onda ništa neškodi, kad se katekizmi (već zlatnoj jedinosti i slogi za volju) i u književnom jeziku spisani za škole odredjuju; tà i onako se moraju nesamo pojedini nepoznati izrazi, već i sva pitanja za nauk dana děci na tanko razjasniti, da se ga laglje nauče i i duže u pameti zadèrže. Ovakovim razjasnjivanjem postat će novi izrazi synonima od poznatih stvarih, te se polagano med narodom razprostraniti, i uvrèžiti. —

Da taj posao mnogo truda stoji, neda se tajiti: no ne toliko děcu, koli većma istog učitelja. — „Sed assiduus labor omnia vincit — et gutta cavat lapidem non semel sed saepe cadendo.“ —

Što se pako tiče děce; ako se děca imućnijih roditeljah po dva tri inostrana jezika uče, što ih u životu rědko kada trebuju, a někoja baš nikada; zašto se nebi seljanska u svom narodnom jeziku vèžbala, što će jim čitajućim bogomile pripovèsti tim jezikom spisane mnoge proste ure u životu prikratiti i osladiti. —

Da se pako naprečac u sve škole bez razlike u književnom jeziku kateketika uvede, polag moga mněnja bar glede prostoga puka nebi bilo probitačno; jedno zato, što seljanska děca u školi čuvena rado doma pripovědaju, te ovakovim načinom su bi reć mladi katekete svojih starih ukućanah, za što je dakako domaći jezik od potrebe, inače govorit će u větar; — drugo valja da se u domaćem jeziku za sada govori i s toga, jer školna kateketika mora uzko s cèrkvom spojena biti, za da se tim laglje svèrha postigne. Ovdě se treba svim prilagoditi, da sve Isusu pridobijemo. —

Nu ako ovo tvèrdim, nipošto nisam toga mněnja, da književni jezik u narodu samo životari, te da nikada u njega mah nepreuzme; tim hoću jedino to kazati, da bi pretěrano bilo zahtěvati, da še odmah u školu i cèrkvu uvede. Svaka svar treba vremena, dok dozori, dakle i književni jezik za naš narod. Jedna — a najviše dvě generacie preselit će se u věčnost, a onda, mislimo, moći će rodoljubivi svećenik slobodno u svakoj župi na prodekaonici svoj glas sa plodonosnim uspěhom u književnom jeziku podići. Samo prije treba škole i opet škole sa shodnimi knjigami uvesti; osobito na ćudoredne knjige valja pozornost više obratiti, jer s ovakovimi děca veliko veselje imadu i roditelji ih s ostalimi ukućani, čitajuće doma rado slušaju. Tom pako ugodnom zabavom i ćudorednost med pukom korenje svoje širi i bujno raste, i književni jezik se njeguje.

No da i ovdě tko, razuměv krivo moje mněnje, neizvodi odtuda, da rodoljubi tim naměravaju naše seljane u same književnike pretvoriti, očito izpovědam, da takovom mišlju se nijedan uměren rodoljub nepita; jer šta takova od našega seljana zahtěvati, značilo bi tražiti više, nego što razboritost zahtěva. — Naš poljodělac govorit će i u buduće svoje domaće narečje, kao što ga i sada govori, a za 60—80 godinah će uz to i književni jezik razuměti na toliko, da mu se i u ovom — kao što jur napomenuh — rěč božja s dobrim uspěhom navešćala bude *); kad već i sada „Šmidov prevod“ i školne knjige glede njihova sadèržaja nemože dosta nahvaliti.

Vèrhu svega toga još je jedan glavni razlog, što svakog katoličkog svećenika i nehotice nuka, da svoj književni jezik oběručke zagèrli. — Tkogod mudre naredbe naše visoke vlade pozorno čita i pretresuje, mora očito priznati njezino iskreno nastojanje oko prosvète svih narodah pod blago žezlo habsburžke kuće spadajućih, uvidět će i to, da joj baš na sèrcu leži, da se ota prosvèta u narodnom jeziku na temelju „straha božjega“ gradi, da se mladež, koja će někoć sudbinom domovine i dèržave upravljati, u kèršćanskom duhu odgojuje i prosvěćuje; i buduć da

*) Nama se čini, da je naš vrědni dopisatelj to vrěme něšto odviše visoko udario; jer pretežniji dio našeg puka razumije već danas književnl jezik na toliko, da mu je svakom prigodom moći u njem proběsediti, kao što to imadosmo priliku uviděti kod mnogih službenih proglasah. Mi tim nemislimo dakako kazati, da mu valja tim jezikom propovědati; no tvèrdimo samo, da bi čovek, došav u takove okolnosti, gdě bi se samo književnim jezikom služiti morao, puku s uspěhom povoriti mogao. O tom smo se osvědočili prigodom svetih misijah, pa to nam je jošte jasnije potvèrdio naš dopisatelj onomadne u svojem izvěšću o *bistričkom proštenju*. *Ur.*

Digitized by Google

je katolička cèrkva božja naměstnica na zemlji, s toga ista brižljiva visoka vlada majci katoličkoj cèrkvi nadziranje svih školah pověri, da sveudilj pozorno bdije nad tim: da li se domorodna mladež po věrnoj stazi k opredèljenoj svèrsi vodi ili ne. Uzvišeno doista za cèrkvu odlikovanje — ali ujedno i mučna za nju zadaća. Da ju indi valjano rěši, scěnim, da treba prije svega da si sèrca mladeži predobi, jer kad su joj ova u ruci, mnogo laglje i ugodnije svoje težko dělo obavlja. A u obće je znano, koli visoko cèni osobito u viših školah svoj materinski jezik naš mladi naraštaj; dakle i iz toga obzira valja mu se prilagoditi, da ga k Isusu dovabimo.

Uzamši iz navedenoga gledišta književni jezik i po njem narodnu prosvětu postići se imajuću, mislim, da je oboje obće blago ne samo katoličke cèrkve, već i cěle domovine, te da korist odovud proizličuća svim jednakom měrom u dio pada; s toga su dakle i svi dužni — bez razlike stališa — k bèrzom postignuću imenovane svèrhe pripomagati; jedni perom, drugi novcem, treći dělom, a svi ukupno dobrom voljom — „hilarem enim datorem diligit Deus, et laborantes adjuvat.“ U tom nam za naslědovanja vrědan primèr služiti mogu naša najbliža braća po kèrvi i zemlji — Štajerci i Krajnci, koji na isto polje radnje kasnije stupivši, daleko su nas za sobom ostavili! — Evo što je moći činiti s možnim Bogom, ako se braća slože čvèrstom slogom!

Čèrtice iz amerikanskih misijah.

Čeznuće za slavom božjim.

Čověku živo u oči pada, da ljudi u Ameriki toli čeznu za slovom božjim. Isti oni, koji, kako sami priznaju, u Europi bijahu u vèrozakonskih stvarih dosta mlačni, dolaze ovdě marljivo k propovědim. Mi propovědamo — piše jedan amerikanski misionar — jednostavno, bez svakog nakita; za to neimamo časa; pa nas na to nuka i prostota slušateljah, koji za oděvenu istinu ništa nemare. Slovo božje bez ljudskog nakita nalikuje dvorěznu maču. Vi u Europi, čini mi se, grěšite često proti tomu; vaši govori su samo za uši. Kad se u nas kaže: „tu ili tamo je propověd, nagèrne sijaset světa sa svih stranah, makar i nije tako sjajan propovědnik, pa bio i dělatni dan, kad Amerikanci nerado svetkuju. Děca dolaze često više miljah daleko k nauku, ako se koj misionar duže vremena u okulici desi. Ona dolaze daleko iz šumah; njih nezadèržuje dažd ni vètar; ona su kao gvozdene naravi. Ja sam se toliko putih čudom čudio, kako su se na jedanput děca na kojem městu snašla, a od nikud neima puta. Kad su me děca kadšto u šumu ka kojoj naselbini povela, udariše upravo prečac, bez svakoga razmišljavanja ili straha, da će zalutati. Ako dojdu k svećeniku, a nenajdu ga kod kuće, čekaju ga dok god nedojde, te se neboje u mraku po šumi natrag vratiti. Umah kako sam na Niagaru rěku došao, naručio sam iz cěle okolice děcu po pódne k sebi. Poslě pódne izidoh na polje, pa nasloniv se na tratini zadrěmah. Kad se probudih, začudih se videći děcu u polukrugu okó sebe, a sunce je već bilo nizko spalo. „Zašto me niste probudili?“ „Tà tako ste dobro spavali“ — reče najveći do 14godišnji děčak izmedju njih — pa Vas nismo htěli buniti. Ono malo derište — pokaže na mladjega děčaka — htělo je uvěk da kriči; no ja sam ga opuhnuo, da mu je zaběglo.“ Tad se latimo posla, nauka i spovědi. U večer razlèrkaše se několiko satih daleko po šumah, da se opet drugi dan sakupe k sv. pričesti. Po neděljah pružaju misionske postaje čudnovate prizore. Od sedam do devet satih — kao što je bliže ili dalje — vide se sa svih stranah jašioci ka kapeli; tako bijaše barem na mojoj postaji. Tamo jaše žena imajuća pred sobom na polak odraslu děvojčicu; ovamo opet jaše mužkarac imajući po jednog děčaka s preda, drugog s traga. Konji se u polukrugu povežu, te grizljaju travu. Konjanici idu u cèrkvu i ostanu tamo do pódne ili do poslě pódne; onda jašu kući. Jednom posvećivaše biskup kapelu — obred, koj poduže traje. Misionar čitaše zatim sv. misu, a biskup se popne na propovědaonicu. Misleći, da će slušateljstvo biti polak englezko, a polak němačko, propovědaše pó ure englezki, pó němački. No kad je propověd dovèršena bila, nemiče se nitko s města. Misionar zapita: Sto to znači? „Jošte propovědati, jošte, samo němački propovědati; ovdě neima gotovo nikakovih Englezah; mi neidemo proč, dok nebudemo jošte jedne propovědi čuli.“ (Slušatelji ovi bijahu s veće strani protestanti). „To je lěp ples“, reče biskup; već je skoro ura po pódne, a mi smo jošte na tašte. Kažite ljudem, neka se medjutim něšto odmore i što jedu, biskup će skoro započeti propovědati, i to samo němački i dugo.“ Poslě dva sata dojde biskup u kapelu i propovědaše gotovo dvě ure. Ljudi odoše razveseljene duše kući.

II. Slědbe.

Slědbe, Luterom, Kalvinom i drugimi u Europi utemeljene, docnije i u Ameriku presadjene,

Digitized by Google

bijahu jošte prije dvadeset godinah podobro moćne i proti nam mèržnju gojeće. Odkad su se katolički svećenici i poučni spisovi u Ameriki umnožili, od onda je i mèržnja slědbah oslabila. Novine govore s někim počitanjem o nas svećenicih; te psovanje po novinah spada medju rědkosti. Protestanti nesmetaju našega bogoštovja, pa ako smo prisiljeni, da kakovu svečanost pod vedrim nebom ovèršujemo, n. p. položenje temeljnog kamena za kakovu cèrkvu, nije težko protestante na čednost skloniti. Jedan biskup imao je takovu svečanost ovèršiti u někom městu, gdě su gotovo sami protestanti bili, koji su iz zvědljivosti, pušeći i bèrbrajući, okolo město zauzeli. „Mučna svar! Ja bih rad, reče biskup polag stojećemu misionaru, jednom jezuiti, „da se ljudi odkriju, pa da su tiho.“ „Bit će,“ reče svećenik, ode medju svět i reče: „Ljudi! biskup je iz velikog varoša. Vi želite jamačno, da, povrativ se u svoju stolicu, o Vas govori kao o izobraženih a ne kao o neotesanih ljudih. Morate se dakle kod ove svečanosti čedno vladati; morate pozorno na ono, što čini, paziti; nesměte govoriti i morate odkrivene glave biti, dok nebude gotov. Vidite, niti ja nebudem pokrit.“ Oni su posluhnuli, i čekahu poslě dovèršenog posvećenja s nestèrpljivošću na govor. — Protestantizam počeo se je živo razpadati. Da je zazivanje duhovah, koje je u vas u stolokretanje prešlo, takodjer u Ameriki u porabi, da kod toga nije uvěk samo ljudska prevara i obsěna, nego kadšto i paklena sila u igri, to je poznato. Povèrh toga pojavljuju se kod nas takodjer najsměšnije slědbe, pa gotovo svaka pozivlje se na bibliju, kao jedino vrelo věre, koju svaki tumačiti može. Tu je jedan utemeljio slědbu, koja ognjem kèrsti, veleći: „Tko se pusti ognjem kèrsti, biti će posve čist, vodeni kèrst da nevalja upravo ništa.“ Pa kako se to kèrsti ognjem? U jednu sobu stave tri želězne peći, koje zakure da sěvaju. Medju njimi mora novi kèršćenik tri dana i tri noći sprovesti. Něka žena, koja se je takodjer takovim kèrstom dala kèrstiti, prošla je zlo iz nutar. Na to se digne tužba, pa je sud tomu ognjenomu proroku njegovo evangjelje za vazda zabranio. — Tamo propověda drugi: „tko hoće da bude spašen, nesmě klobuka nositi“ — nauk, koj u Ameriki neima upravo mnogo privèržencih, jerbo se ovdě nitko neodkriva, makar k najodličnijemu čověku došao. Taj prorok dojde jednom i k meni, da me za svoju slědbu pridobije, dočim reče: „da je moj svećenički red već svoju snagu izgubio; ako hoću da se spasim, da moram k njemu prestupiti.“ „To su važne stvari, moram se razmisliti.“ Za ovimi rěčmi nasměhne se pospèrdno, te me ostavi. — Něki treći pojavì se kao prorok neumèrlosti, tko k njemu prejde, taj neće niti tělovno umèrti.“ Čudnovato, i on ima slědbenikah. „Zar ovi ljudi neumiraju?“ Dakako da umiraju, kao što svi drugi. „Što kažu oni na to? Zar neuvidjaju, da je njihov prorok lažac?“ Nipošto. Oni vele: „Taj i taj nije umro, on dolazi svaku noć k nam i boravi u nas.“ Ovakove slědbe nalaze slědbenikah samo kod protestantah, od katolikah neprelazi k njim niti jedna osoba. Katolici amerikanski nisu kao europejski, koji polaze na propovědi, da mogu kasnije po svećeniku udariti, te jednom rukom hvataju se katolicizma, drugom protestantizma. Kod nas su katolici dušom i tělom. Protestanti počimlju u sastancih vèrlo rado bockati; čini se, kao da to u njihov zanat spada. Katolici se toga neplaše, oni imaju za svaki napadaj valjan odgovor. Jednom dojde něki svećenik u občinu i pijaše u gostioni čašu vina. Na to susretne se něki protestant s katoličkim seljakom, te mu reče: „Sad imadete valjana župnika; rado u čašu gleda.“ „Jeste, al duvnah jošte nije odveo i za nje se oženio, kao vaš Luter. Vidět ćemo, je li će dotlě doći.“ Sa sličnimi odgovori biju muži i žene, staro i mlado svoje napadatelje, pa si onda u sastancih ili misionaru svoje male pobědе pripovědaju. No i ova snaga věre imą razlikah medju glavnim trima narodnostima u Ameriki.

Rěšena dvojba u věri.

Glasoviti biskup Sailer pripověda sám o sebi, da se je u svojoj mladosti morao boriti s někojimi dvojbami u věri. Najveća od njih bijaše ova: Ti věruješ u Isusa, jer su ga apoštoli kao sina božjega i spasitelja světa svuda nazvěšćali, — no što bi bilo, kad bi sami apoštoli prevareni bili?

„Ovaj prigovor, nastavlja on dalje, bijaše za me težki kamen, koj mi je na sèrcu ležao i gotovo bi me bio smèrvio, da mi ga nije jedna silna ruka odvalila i napokon u prah razbila. Ta silna ruka bijaše jedan častni misionar iz Indije, kojemu sam dao poznati nepokoj sèrca i duše svoje. Način, kojim je sa mnom postupao, bijaše osobit. On je pomnjivo slušao moje tegobe, dok nisam prestao govoriti, no pričinio se je, kao da bi na moje potrebe zaboravio, ili pako za nje nemario, izveo me je iz mojega života van i razgovarao se je sa mnom cèle tri ure: što je u Indiji i na svojem putovanju iz Indije sve vidio bio, što je izkusio, činio, tèrpio i dobra se užio. Ja sam ga

Digitized by Google

tako pozorno slušao, da sam sasvim na svoju nevolju zaboravio. Na jedanput, kao da bi na něki prešan posao išao, pretèrgne rěč, i, stisnuv mi ruku, ode, doćim me je pozvao za tri dana opet k sebi doći. Otišao sam i ja, i kao da bi na samoga sebe zaboravio, ćutio sam se něšto mirnijim.

„Za tri dana snajdoh se opet u svojega duhovnoga lèkara, koj mi se je činio jošte zamèršenijim nego moja nevolja. No ta zamèršenost imala je ipak na skoro razrěšenom biti. Kako sam vrata njegove sobe otvorio, dojde mi s velikom prijaznošću na susret. „Onomadne sam ti, reče mi, pripovědao sgode svoje misije, možeš li ti věrovati sve ono, što sam ti pripovědao?

Ja. Věrujem sve, niti o najmanjoj stvari, što si mi povědao nedvojim.

On. No ja bih te ipak bio mogao prevariti.

Ja. Takov muž, koj je za Krista toliko putih svoj život na kocku stavio, za istinu svetoga evangjelja svoju otačbinu ostavio, taj jamačno nemože lagati, nemože htěti lagati.

On. Al on može biti sám prevaren.

Ja. Niti on sám nemože biti prevaren, jer mi je povědao samo to, što je sám vidio, sám čuo, sám činio, sám tèrpio.

On. No ja sam mogao sám navlaš někoje stvari povećati, druge umanjiti, da se u tvojih očijuh većim i znamenitijim pokažem, nego li jesam.

Ja. Tvoje iskreno, otvoreno i odvažno oko nenalikuje varavim rěčim.

On. Dakle mojim rěčim věruješ, pa to zato věruješ, jer sudiš o meni: da imam sposobnost dostatne znanosti i čiste ljubavi za istinu.

Ja. Věrujem tvojim rěčim, i to zato věrujem, jer znadeš stvar, pa si iskren, kao što treba za očita i istina ljubećeg svědoka, dakle možeš i hoćeš samo istinu povědati, te ju sbilja i povědaš.

On. Směm li ti jošte jedno pitanje staviti?

Ja. Dužan sam ti svojim sèrcem, zašto ne i rěčmi?

On. Kad meni, poštenomu mužu věruješ, koj sam, istina, kao kèršćanin i svećenik, i od cèrkve kao apoštol u Indiju bio poslan, no ipak nisam niti Petar, niti Ivan, niti nijedan od onih, koji su Gospodina viděli, koji su na duhovo Duha svetoga primili, koji su njegovo slovo iz njegovih ustijuh slušali i po cělom světu nazvěšćali: zašto nebi njim věrovao? Meni věrovati a poslanikom Gospodnjem nevěrovati, kako ti je to moguće?

„Ovo pitanje, koje je on razvijajućim govorničkim darom sve više i više opetovati i obraćati znao; to pitanje, velim, bio je grom, koj je dubljinom misli moje potresao, blěsk, koj je tamnu nutarnjost mojega duha razsvětlio. Dvojbe izčeznuše. — Věrujući padoh na koléna i uzkliknuh s Tomom: Gospode moj i Bože moj! — Sad me je digó, zagèrlio i prosborio ove rěči: „Blaženi, koji su věrovali a nisu viděli.“ (Kat. Nov.)

Groblje u Pisi.

U vrěme cvatuće svoje sile, kad su po svih mórih pred njom strah imali, kad je svojom tèrgovinom bogata bila, a svojom mudrom vladom udivljenje pobudjivala, gledaše republika Pisa svoje pučanstvo sakupljeno na ušću rěke Arna u vèrlo živahnom gibanju. U taj par naime javljeno je, da se varoška flota iz iztoka povraća. Na čelu bijaše nadbiskupova, s najbogatijimi uresi izkićena ladja, za njom barke duhovničtva, a za njimi povorka nebrojenih svečano izkićenih brodovah s najuglednijimi gradjani. Silni trovesljenjaci plovljahu u lěpu redu iz visokog móra u pristanište, na njihovu čelu admiralov brod, koj je s traga nosio slavodobitni barjah republike. Mnogi će si pomisliti, da ova flota dolazi iz bojišta, gdě je pobědila silnoga dušmana, natovarena plěnom pobědjenih narodah, napunjena zlatom, srebrom i dragim kamenjem. No cěla ota nebrojena množina plešućeg pučanstva, spaziv jedva usidrenu u pristaništu flotu, baci se na koléna, te pognutih glavah moli tiho i pobožno, dok se napokon na glas zvečećih po nadbiskupovu nalogu trubaljah nedigne, a nadbiskup sa svojim duhovničtvom zapěva:

Sola digna tu fuisti
Ferre mundi victimam;
Quam sacer cruor perunxit
Fusus agni corpore.

Ta flota naime nije došla napunjena zlatom ni dragocěnim kamenjem, nego nakèrcana zemljom s bèrda Kalvarije; ova zemlja, za Pisance najdragocěniji alem u Palestini, bijaše svèrha, po koju je pisanska flota tamo išla, da s njom svoje groblje napuni, gdě će umèrli ostanci preminulih Pisanacah počivati. Uz prekrasni stolni hram u Boschetto ležaše prostrano, s najkrasnijimi sgradami, lukovi i stupovi izkićeno, od najizvèrstnijih slikarah svojega vremena proslavljeno groblje; no ovo plemenito nakićeno město, premda u očih živućih bijaše toli sjajno i velelěpno, nije bilo za pokojnike dosta sveto, ako svojih tolikimi pomorskimi putovanji i rati izmorenih kotrigah nisu mogli položiti u onu zemlju, koju je ljubav i milosèrdje božje nakvasilo kèrvlju Spasitelja světa. Onim dušom i tělom kèršćanskim muževom nije dosta bilo, da su se dušom nastojali k Isukèrstu

Digitized by Google

popeti, koj im je svoju smèrtju vrata nebeska otvorio; i njihovo tělo, svetotajstvi posvećeno, imalo je učestvovati u neizměrnom poklonu milosti i onom zemljom pokriveno biti, koja je božanskom kèrvlju napojena bila. (Slzb. Kbl,).

Englezki sud.

U kako abstraktne forme je englezko sudbeno postupanje zaoděveno, razjasnit će nam slědeći slučaj. Něki knjigotèržac dojde pred sud s někim tatom, koj mu je knjigu ukrao. Tata su u istom činu zatekli, knjiga bijaše mu u džepu, kad je htio da utrenik uzme. Ništarmanje traži sudac, da okradjeni prisegom potvèrdi, da je knjiga njegova — formalnost, koja se mora kod svake kradje izpuniti. Okradjenik neće da prisegne, jer su prisege proti njegovoj savèsti. Sudac ga pita, je li je Quäcker ili koje druge vère, koja prisegu nedopušta. Nisam, no ja nevěrujem u Bogu, pa zato neću da prisižem. Sudac pretraži hladnokèrvno, je li neima kakov članak, koj bi u takovu savěstnom slučaju dopustio, da bi se sudac prostim tvèrdjenjem zadovolio, te napokon odluči, da bez prisege nemože projti, da se zakonito nemože dokazati, da je knjiga njegova. Tèrgovac ostane kod svoje, pa buduć da se zakonito nemože dokazati da je knjiga njegova, odrěši sudac tata od nametnute mu krivnje. Al sad je pitanje: komu da knjiga ostane, što su ju u tata našli. Pošto knjigar neće da prisegne, nemože mu je sudac dosuditi, te zapita tata: je li on knjigu zadèržati misli. Tat razmišljavaše nekoliko trenutakah, te reče napokon, da tèrgovcu knjigu daje natrag, pa onda odoše obojica. Takovih slučajah može čověk svaki tjedan u englezkih pravnicih najti.

Cèrkvene věsti.

Od Drave donose „Novice“ od 30. sèrpnja slědeće: Jošte lani měseca listopada bilo je napomenuto, da će se slovenska stran sekovske, na predlog preuzvišenoga solnogradskoga metropolite, s labudskom (lavantskom) biskupijom sjediniti, te da će slavenska stran Štajerske posebnu biskupiju dobiti, koja će se po predlogu metropolite u dotičnih urednih pismih visokoga naměstničtva i vlade zvati „windisches Bisthum.“ Rečeno je takodjer, da se Maribor za biskupsku stolicu preporuča, te je u tu svèrhu ponudio 30,000 fr. srebra, te da je duhovničtvo slovenske strani sekovske biskupije podpisalo prinesak od 10,000 fr. sr. Skoro će biti godina danah od poslě, pa ipak jošte ništa pravo neznademo, kako stvari stoje. Něki govore, da je metropolitin predlog visoka vlada već sv. otcu u Rim odpravila, i da je nj. em. kardinal Schwarzenberg, kad je poslědnji put u Rimu bio, o izvedenju toga predloga živo nastojao i kod sv. otca sretno uspio; drugi opet govore, da vis. vlada predloga jošte nije u Rim poslala, te da će težko što iz toga sdruženja biti, jer se odcěpljenju sekovski kaptol živo protivi. Što je u stvari istine, neznademo, što znademo, to ćemo našim čitateljem evo priobćiti. Jošte měseca svibnja stigao je na slavno mariborsko okružno predsědnitvo naputak, da se u městih Mariboru, Optuju i Celju poište pristojno město za biskupski stan. Iz te svèrhe je mariborski okružni zemljoměr pregledao u rečenih městih sgodne prilike za biskupsku stolicu, te je osnove visokoj vladi podnio. Na dalje stigó je od višeg města naputak, da slavno zemaljsko predsědničtvo dobrovoljne prineske od svih stranah popiše i visokoj vladi obznani. U tu svèrhu razposlao je za blagostanje svojega kraja dušom i tělom zauzeti okružni predsědnik V. Ričel proglas na sve okružne oblasti, župne cèrkve i duhovničtvo, da bi dragovoljno smetali prineske u novcu ili u blagu za zidanje biskupskoga stana. Na koliko smo doznali iz věrovrědnih izvorah, podpisuju se obiljni darovi, i to: mariborsko město daruje 30,000 fr., Optuj je obećao, ako tamo stolica bude 20,000 fr. sr. te je imenovao odbor, koj je išao světloga lavantskog biskupa molit, da bi stolicu u Optuju naměstio. Takov odbor misli optujski grad poslati i pred lice světloga cara i preuzvišenoga solnogradskoga metropolite.

Pojedine takodjer obćine podpisuju velike prineske. Obćine mariborskog okružja su podpisale 40 000 fr., a u optujskom političkom okružju 24,000 fr. sr. Takodjer loze, opekah kamenja i ostalog potrebitog gradiva kao što i vožnju obećaše obćine dati. Buduć dakle da visokoj vladi neće biti od potrebe dèržavnih novacah trošiti, tvèrdo se nadamo, da će nj. veličanstvo predlog solnogradskoga metropolite kod apoštolske stolice podupirati te o tom nastojati, da će se Slovenci užívati moći kanoničkih ustanovah, polag kojih mora pastir jezik svojih ovacah razuměti.

Iz Ljubljane javlja „Zgod. Dan.“, da je već pèrvi odděl rukopisa svetoga pisma kod g. Blaznika pod tisak dan. Medju ostalimi izdělavat će ga s velike strani g. Javornik, kao što je napomenuto već prije. Izlazit će samo u Ljubljani za sve Slovence.

Iz Gradca. Štajersko duhovničtvo pod rukovodjenjem preč. svojega kneza-biskupa počelo je već odavna misliti, kako bi se sudbina njegove nemočne braće olakšati mogla. Latili su se dakle sretne misli, da za bolestne svećenike sagrade i sa svimi potrebami obskèrbe posebnu bolnicu. Dne 28. m. m. otvorena i blagoslovljena je ta sgrada u labornerskoj ulici uz veliku

Digitized by Google

svečanost po preč. knezu biskupu. Pošto je blagoslivljanje dovèršio, rekao je preč. g. biskup na sabrano mnogobrojno duhovničtvo krasno slovo, gdě je izrazio svoju radost nad podignućem ove bolnice, ili bolje, njegovališta, kojega potrebu su već odavna živo osěćali. On je napokon pregledao cělu kuću i svoje najveće zadovoljstvo izrazio, te je jošte povèrh učinjenih već velikodušnih darovah poklonio istoj bolnici 500 fr.

Iz Praga, 2. kolov. Jučer bijaše u nadbiskupskoj domaćoj kapeli lěpa svečanost. Proizlazeći iz protestantske porodice grof Ivan Juraj Schweinitz-Crain, baron iz Kauderna, regimentski kadet u c. k. regimenti nadv. Karla Ferdinanda položio je katoličko věroizpovědanje u ruke nj. em. kardinala nadbiskupa, koj je prije otvorenog svetog čina primèreno svèrsi slovo rekao.

Iz Moguća. Izvan cèrkveno-političkih pitanjah zabavljaše ovdě sakupljene biskupe jošte jedna važna stvar. U Rimu obstoji zaklada **dell' anima** — neima se poměšati s poznatim zavodom „Collegium romanum" — na korist němačkih svećenikah, koja, premda posěduje znatan imetak, ostade dosad u Němačkoj dosta nepoznata. Zakladom upravljao je Rim. Austrijski, kao někadašnji němački car, bijaše nadziratelj zavoda. Sad su se němački biskupi u tom složili, da upravu zavoda oni preuzmu, a pokroviteljstvo da sasvim na Austriju prenesu. Knez Schwarzenberg, pražki kardinal-nadbiskup, bio bi upravitelj. Zaklada imala bi biti za izobraženje němačkih svećenikah i stanovanje němačkih biskupah, kad bi u Rim došli.

U Weimaru se događja često, da ljudi krivo prisižu, tako da ima mnogo sudbenih iztragah proti takovim prekèršiteljem. Sad je weimarsko sudište izdalo, da se prije prisege imaju prisigajuće stranke po svećeniku o bitnosti prisege podučiti.

Iz Kolma. Pismo redarskog ravnatelja, kojim je izdavanje novinah „D. Volkshalle" zabranjeno, glasi ovako: „Deutsche Volkshalle" zabavlja se izključivo zastupanjem nepruskih, dapače Pruskoj protivnih interesah. U području nutarnjeg i izvanjskog dèržavnog života, u svakom pravcu i odnošenju dèržavnog dělovanja, diže „D. Vhalle" na uštèrb Pruske druge dèržave, dočim Prusku na korist inostranih zemaljah snizuje, te privèrženost k pruskoj domovini i pouzdanje u njenu vladu podkopati nastoji. Ne samo njeni uvodni članci i dopisi, nego i izvadci iz drugih novinah zasvědočavaju ovaj pravac „D. Volkshalle". Da mimoidemo prijašnje tečaje, dosta je napomenuti samo slědeće brojeve, gdě se napada n. p. na svako postupanje, ako u napomenutom smislu Pruska radi za jednako právo u „Bundu" ili ako njena samostalna politika u Austriji zaprèkah nalazi; tu se sumnjiče i žigosaju nakane i postupanja Pruske u iztočnom pitanju, te se něka zloradost pokazuje, ako se pruske naměre osujete, dočim se austrijska politika na škodu vlastite otačbine hvali i dizati nastoji. (Sada slědi 39 obtuženih članakah). Zatim slědi opet više brojevah, „iz kojih se vidi, da su rečene novine i na nutarnju upravu pruske vlade pod imenom „bureaukratie" nasèrtale."

Iz Turina javlja „Cattolico" o někoj kao pobuni puka slědeće: Jutros bila je policija živo zabavljena, da poskida prilěpljene po svih uličkih uglovih oglase, koji su puk upravo na ustanak pozivali. Navedene nutri tegobe vèrte se okolo razsipavanja dèržavnih dohodakah, okó porezah, pošiljanja vojske u Krim itd. Pomenuti časopis dodaje k tomu: „Mi dakako nemožemo puku, ili bolje rekav, onim koji město puka govore, právo dati. Puk bi bio imao priliku zakonitim putem potužiti se onda, kadno je parlament onako lahkoumnim načinom za porez glasovao, onaj parlament, što su ga predstavljali kao po puku izabrani, no koj ipak nije bio ništa drugo, nego plod skvarenog sistema, kojim je ministerium udario. Onda bi se bilo imalo o tom raditi, město što su lažljive ministarske listove šlušali. Sad je već prekasno. Svaki ovakov pokus imat će samo tu poslědicu, da će se sila morati silom uzbiti, da će se osvetoljubje zaoděti plaštem zakonitosti pa onda nove uzbojne naredbe za sobom povući, pa tako bi — što je najžalostnije — ministerium jošte čvèršće stajao. Ako već ljudi žele, da se ministarstvo u svojoj goloti pokaže, da se na cědilu ostavljeno vidi, da bude nogami javne ogorčenosti za uvěk sgaženo, tad mu mora čověk otvoreno, al zakonito na put stati, pasivno i dostojanstveno, čověk se mora u svem, što se porezah i javnih daćah tiče, po primèru ravnati, koj su nam dale i jošte sveudilj daju věrozakonske družbe. Takovim načinom će sigurno ministerium na skoro pasti, a tim će zemlja oslobodjena biti i od gomile njegovih službenikah, koji su sigurno jošte veći križ nego je isto ministarstvo. Napokon moramo sve one, kojim je to od potrebe, izvěstiti, da svuda i u svih družtvenih vèrstah ljudih ima, koji neosvana mněnja kao zanat razgranjuju. Već neima nikakove sigurnosti za nikoga, niti u posvećenom naručju obiteljih. K tomu razpèršuje ministarstvo kèrvavim znojem zasluženi imetak siromahah i dohodke Bogu posvećenih zavodah, da takovim načinom doznaje ono, što svaki list svaki dan pred cělim světom očito kaže, nego ako je od g. Cavoura podkupljen."

— U Chambery-u je jedan od sudacah, g. Naz, koj se prije svega sěća, da je katolik, svoje sudělovanje kao službeni svědok kod ukinuća tamošnjeg kapucinskog i karmelitskog samostana uzkratio, i uslěd toga svoju službu položio; pa ovo nije samo jedan slučaj, jer svuda manjkaju prepisani po zakonu sudci, sin-

Digitized by Google

dici i svědoci. No to dakako gospodu pověrenike, koji se s obaranjem samostanah zabavljaju, neće dugo smetati.

Iz Petrograda. Car ruski odlikuje veliki dio svojega duhovničtva, koje u sadanjem ratu svojim sudělovanjem pomaže, da se u narodu duh širi. Sv. sinoda oglasuje veliku zapisnicu, gdě su odlikovani pobilježeni. Križeve sa dragocěnim kamenjem izkićene dobilo je devet svećenikah od vojske i flote, 11 župnih i drugih svećenikah; križeve bez dragocěnog kamenja dobilo je 110 svećenikah; kamilafke 190; skufje (kapice) 393 u jedno 30 do 40 okružjah Ruske.

Iz Krima. Něki englezki izvěstitelj opisuje stradanja krimske vojske ovako: „Mèrtva trupla imaju kao i živa tělesa težnju da se u geometričkom razmèrju umnožavaju. Ništa nije životu opasnije, nego kad mu je smèrt u susědstvu. Oni što su malo prije bili naši hrabri vojnici u Krimu, postadoše svojim ratujućim drugovom tako opasni dušmani kao isti Rusi. Na tanko, kadšto niti malo zemljom nepokrivena, razširuju njihova tělesa kužnu tonju (miasma), koja tako sigurno ubija kao prah i olovo, dapače jošte sigurnost puške nadkriljuje. Žalibože, da opasnost nepréti samo od naših četah. Smrad ruskih ostanakah dopire tja do našega ratišta, on dolazi tja u naše jame; mi smo obsěli Sevastopol, a kužnost obsěla je nas. Oni su vèrni do smèrti, kao naši saveznici, al poslě smèrti nemogu to biti, kad bi i htěli. Oni isti Francezi, koji nas sa svojimi sabljami izbaviše, truju nas svojom gnjilocom. Živinski ostanci děluju zajedno s čověčanskimi. Mèrtvo truplo konja, koj je dan prije svojega hrabroga konjanika po Balaklavi nosio, leži na drumu, te vuče pobědoslavnog dragonera koj ga je prije jahao, u istu sudbinu. Kolera běsni strogom nepristranošću u obadvijuh ratištah: sada napadne neugledna bubnjara, sad opet vèrhovnog zapovědnika. Izkićeni zlatom častnik, koj je svoj gospodski stan ostavio i ubogi prostak, koj je izpod slamnata krova amo došao — obojica bivaju jednako položena u těsan zemaljski stan u Krimu. Jedna od najvećih nevoljah jest žareća omara krimskog podnebja, koja vèrno naslědjuje strogost krimske zime. Neima pera, koje bi dosta opisati moglo onaj gad čověčjih i živinskih ostanakah, s kojim se ovdě boriti moramo. Prištedit ću vašim čitateljem grozne slike razpadajućih se tělesah, čověčjih glavah i članakah, što iz zemlje vire, i mnoge ostale prizore, od kojih, ako ih samo čitamo, glava boli. Žareće sunce, koje povèrh ovih prizorah žeže, razsvětljuje kugi put, kud sréd pódneva hara.

---

* Danas kao na rodni dan nj. veličanstva, našega milostivog cara je presvětli likopoljski biskup i Prior Vrane, preč. g. Janko Kralj u pribitnosti svegakolikog gradjanskog i vojničkog činovničtva svećanu službu božju služio. Poslě službe božje odpěvana je himna.

* Dne 8. o. m. sakupiše se u Lincu 32 svećenika, koji su g. 1830. svete redove dobili, da polag učinjenog dogovora proslave 25-godišnje svoje službovanje.

* Poznatog snubitelja na protestantizam Cecchetti-a pomilovao je veliki tosk. vojvoda na toliko, da mu je tamničnu kazan proměnio na prognanstvo od godine danah. Cecchetti polazi sad u Piemont, gdě će na troškove englezkog bibličkog družtva živěti.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postao je:

Gosp. Šutej Franjo, dosadanji duhovni pomoćnik kod sv. Ane pod Turnom, upraviteljem u Kamenskom.

Premě̀šteni su:

Gosp. Stefan Josip, duhovni pomoćik, iz Kloštra u Lopatinac;
„ Plenar Janko, iz Vivodinja u Dubravu;
„ Cverger Franjo, iz Šišlavića u Novigrad kod Karlovca;
„ Maretić Ignatio, iz Osěkova u Stare-Čiče;
„ Požeg Franjo, iz Ščitarjeva u Bedenicu;
„ Sartori Ljudevit, iz Zeline na Mrěžnicu;
„ Jagunić Josip, iz Gline u Dubovac kod Karlovca;
„ Haudić Josip, iz Dubocva kod Karlovca na Plešivicu;

Namě̀šteni su novomisnici:

Gosp. Bajsić Petar, u Zajezdu;
„ Benko Juraj, u Vivodinje;
„ Bogović Josip, na dolnju Stubicu;
„ Burek Franjo, u Obrěš;
„ Hergar Stěpan, u Nedělešće;
„ Hladnjak Ivan, u Gjurgjic;
„ Hohnjec Ivan, u Stenjevac;
„ Horvat Marko, u Gjurgjevac;
„ Lehpamer Josip, u nadbiskupsku pisarnu;
„ Majcenić Pavao, k sv. Ani pod Turan;
„ Mikec Stěpan, u Tomašicu;
„ Quaternik Anton, u Glinu;
„ Šoštarić Mateo, u Osěkovo;
„ Zvèrhek Josip, na Zelinu kod sv. Ivana.

Preminuli su:

Gosp. Jurinić Juraj, podarcidj. i župnik u Osěkovu.
„ Volović Nikola, upravitelj na Kamenskom;
„ Bertić Luka, nemoćni svećenik.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 34. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 25. KOLOVOZA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Sudbina někadašnje staroslavne biskupije srěmske.

Od Ilije Okrugić-a Srěmca.

Summorum, nescis? sedes est ista virorum,
Praesulibus sanctis non inhonora suis!
Franciscus Sebastianović.

Srěm od postanka svoga, od kad mu pověstnica ime spominje, bio je uvěk kako u dèržavnom tako i cèrkvenom obziru znatan i slavan. Al odluke božje, umu čověčjemu nedosežne, i proizličuće iz njih okolnosti, u kojih se nahodio, kao što ga na vèrhunac slave postaviše, tako ga s ovog u ponor, rekao bih, ništetnosti napram predjašnosti stèrmoglaviše. Gdě je Sparte, Karthage, Athina i Rima pèrva slava? Tak i mi pitati možemo: Gdě je prošasta slava Srěma? Utonula je u neizměrnom prošlosti móru, i što nam pověstnica prekidno pripověda, bacajuć samo kadšto po koju zràku světlosti na slavnu prošlost njegovu, jesu samo odlomci někadašnjeg veličanstva njegova.

Svèrha redakah ovih jeste: u malih pověstničkih cèrticah na světlo izněti sve ono, što je Srěm u cèrkvenom obziru od postanka svog do današnjeg dana bio; nezatajivši niti slave i revnosti njegove glěde věre Isukèrstove, niti pogrěšakah, ni odtud proizličućih nemilih udaracah njegovih. Ja ovdě ništa novoga nepišem, no samo ono, što sam u raznih starih knjigah i iz cèrkvene pověstnice glede toga čitao i učio. Ako gděgod nepódpun budem, neka me izpriča to, što dostatnih i boljih izvorah pri ruci neimam; što više, ako me tko o boljem poduči, bit će mi osobito drago. „Neznati bo, što se prije negol' se rodismo dogodilo, to znači navěk dětetom biti", veli Cicero. Sve što znadoh, sabrao sam u kiticu i spleo věnac pověstničkih ružicah, s kojimi, kao Srěmac želim nakititi čelo staroslavnog milog mi Srěma, i ponovit mu uspomenu cèrkvenu u našem narodnom jeziku, na zabavu, i — možebiti nauk čitateljah ovog cèrkvenog lista. Ako sam gdě što s pověstničkog obzira obsirniji bio, neka mi oproste, to bo činih boljeg saveza ràdi.

Srěm, t. j. komad zemlje one medj Dunavom i Savom, a kraj Bosuta do početka fruške gore se proteżući, ime svoje pèrvo zadobi od tribalskog kralja Sirma, suvrèmenika Alexandra velikog. U njem su s početka Tribali i Thraki, narodi našeg slavjanskog (?) plemena, prebivali, i naravno kao i drugi slavjani krivobožtvu podani bili. Narodi ovi bijahu junački, vèrh svega bogove i slobodu svoju ljubeći, radi toga mnogo posla imadjahu za doba, světovladnih Rimljanah, na sve světa strane carstvo svoje razširujućih, dok ih nepodjarmiše. Sgodi se to pod Octavianom Ces., koj je slavni Sisak pod rimsku oblast bacio, te sve Panonce, pod kojimi se i Srěmci razuměvahu, na pogodbe mira i predaje natěrao. No ovi nemogući za dugo podnositi jaram, 15 godinah prije Isukèrsta, pak opet zatim 11 god. poslě Isukèrsta na oružje proti njim se podigoše, no bivši slabiji opet u isto, ako ne gorje, padoše robstvo. No pod Cesarom Augustom sve sile upotrěbiše za oslobodjenje svoje. Augustus posla Tiberia cesara proti Marobudu Markomanije kralju, koj se u Iliriku zadèržavao. Tu sgodu upotrebiše Panonci, poimence Srěmci. Ovdě su vrědni spomena njihovi vodje, dva brata Bato zvani, sa jošte trećim někim Pincetom. Kakova junačtva, sa grozovitimi, istina, poslědicami tu počiniše, svědoči *Vellejus Paterculus* u knj. II. govoreći: *oppressi confestim cives romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus caesus, omnia et in omnibus locis igne ferroque vastata.*" Radi toga u stisci se videć Augusta pozva Praefecta Moesije t. j. Sèrbije Cecinu Severa, a u Dalmaciji Valeria Messalina, k tomu još i Ger-

Digitized by Google

manika cesara, drúga u pomoć s novom vojskom. Tako od svih stranah predobijeni Panonci, a obkoljeni Srěmci kod Bosuta rěke položiše oružje, te se Rimljanom predadoše. Premda su pod rimsku vlast pali, ipak im právo ostade svoga roda kralje sebi izabirati; takovi kraljevi Panonije dolnje, Amantinah i Srěmacah, bijaše Bato, koj skoro za tim umre; a od onog doba Rimljani, većma se osilivši, uzeše im to právo; no město kraljevah staviše Praetore i Quaestore. Glavni grad Srěma svega bijaše od Sirma, na městu istom, gdě je današnja Mitrovica, sazidani i od Rimljanah „Sirmium" poznat varoš.

Sad istom Srěm, padši pod oblast rimsku, poče cvětati u svakom obziru. Rimljani, uvidivši krasan njegov položaj, podnebje ugodno, svom mogućnošću ga ukrasiti nastojahu. Čega radi drumovi bijahu svud gradjeni, varoši velelěpne zidane, medju kojimi kao sunce sjaše „Sirmium glavni", današnja Mitrovica, u kom takodjer Constantin Veliki prestol Praefecta svega Ilirika postavi, koje dostojanstvo naravno je i mnoge druge častnike za sobom vuklo. — U Srěmu razděliše Valentinian i Valens carstvo, častnike i Palatine izabiraše. U Srěmu g. 379. izabra Gratian Theodosia za drúga carstva. U Srěmu stolovahu nadstojnici raznih četah, radi čega moradoše tu ogromna zdanja tolikih visokih dostojanstvenikah stajati. Amian Marcelin veli, da je u Srěmu bila palača carska, i druge palače kao: Curia, Forum, Theatrum, turres itd. I zato pravo nazvaše Rimljani Srěm: „Deliciae Romanorum", isti pako Amian: „svih iliričkih varošah majkom;" Justinan pako: „svega Ilirika vèrhuncem." U Srěmu su se takodjer carevi světa rodili: ***M. C. Mess. Quintus Trajanus Decius u Budalii***, današnjem sat od Mitrovice udaljenom selu Mangjelosu. ***Lucius Domitius Aurelianus*** u Mitrovici; ***M. Aur. Valerius Probus*** i ***M. Aur. Valer. Maximianus Herculius*** takodjer u Mitrovici. Sva ova u kratko navesti zato za shodno scěnjah, za da čitatelji znadu na čem se sve ono temelji, što o Srěmu u cèrkvenom obziru pripovědat naumih.

Kako u děržavnom tako isto i u kèršćansko-cèrkvenom obziru Srěm s pèrvimi děržavami světa uzporediti se može. Premda su izpèrva narodi njegovi svomu krivobožnom zakonu jako vèrni bili, ništa manje poslě sèrčano věru Isukèrstovu zagèrliše; kako ova světlošću svojom razsvětli svět, uvidiše i oni bludnju svoju, te pogaziše krive bogove svoje.

Kèršćanstvo poče odmah u Srěmu cvetati kraj svijuh progonstvah. Čega radi glava Apoštolah sv. Petar Srěm pohodi, te u njem Isukèrstovu sv. věru propovědaše i kèršćane u istoj učvèršćivaše, a zatim temelj novoj biskupiji srěmskoj postavi, učinivši Epaeneta pèrvim biskupom srěmskim. Tako komentar ss. apoštolah od Alojsie Lipomana i Lovrinca Surie izdan govori: ***„Petrus Aposl. Princeps, Ecclesia Romae constituta . . . Sirmium petiit, ubi constituto Apaeneto Episcopo (suo discipulo) Carthaginem Urb. Affric. adiit."*** Čega radi Srěm i biskupija srěmska sv. Petrom kao svojim pèrvim utemeljiteljem i pohoditeljem ponositi se punim pravom može. — A dočim sv. Petar, ostavivši zapad za vrěme, po drugih světa stranah Isukèrsta propovědaše, — brinuo se je sv. Pavao, naučitelj narodah, kao što za druge tako i za srěmsku cèrkvu. A da je i on Srěm pohodio i u njem bio, to potvèrdjuje s mogimi dokazi učeni Salagius u knj. II., jer sv. Pavao po smèrti Epaeneta poslà Andronika da srěmskom biskupijom upravlja. Ovo je onaj isti Andronicus, koga on u pismu Rimljanom pisanom pozdravlja: „Pozdravite mi Andronika." A da je on ovog istog poslě poslao u Panoniju da kèršćanah panonskih, biskup bude i biskupski stol u Srěmu, glavnom Panonije gradu zauzme, svedoči mudri Hesychius biskup salonitarski. Čega radi i opet srěmska biskupija i Srěm dičiti se može sv. Pavlom, koj Srěm pohodi i novog mu biskupa dade. Tako dakle utemeljiše ova dvojica poglavice Apoštolah u Srěmu biskupiju.

Da je věra Isukèrstova u Srěmu za tim u istinu cvala i duboko korenje pustila, o tom su nam s podpunim osvědočenjem svědoci mučenici srěmski, koji voliše u pèrva stoléća kèrv svoju proliti, nego njoj se iznevěriti i krivim bogovom klanjati. Medju ovimi pèrvi se spominje kod Baronia god. 140. s. Eleutherius, (treći valjda) biskup srěmski, koj bijaše sin sv. Anthie, koju sv. Pavao obrati. Ona i sina svog u kèršćanskoj věri odhrani, te Anakletu rimskom Papi na dalnje odhranjenje dadě. Po ovom u sv. naucih podučen, za djakona a po tom za misnika redjen, za tim pako za biskupa srěmskog postavljen bude, te kao takov u progonstvu Hadriana cesara, što je kèršćanskoj věri stalan bio, svakovèrstno mučen bijaše, i dočim pod mukami do 500 dušah Isukèrstu dobi, bude od dva vojnika na poslědku ubijen. — Tko je za ovim biskupom srěmskom biskupijom vladao, pověstnica mukom muči sve do god. 304., kad je sv. Irenaeus, biskup srěmski pod progonstvom Diokletiana i Maximiniana, a pod Praefectom Probom, što krivim bogom žèrtvovati nehtěde, u mladosti svojoj maćem pogubljen i u Savu s mo-

Digitized by Google

sta Dianee bačen bio. Da je, kako prije sv. Irenaea, tako i poslě njega biskupah u Srěmu bilo, po sebi se razumije, no koji su to bili, nenahodimo u pověstnici ništa sve do onog doba, kad zloglasni i zlobni Arius, misnik alexandrinski, otrov krivog nauka svog sijati započe. To krivověrstvo njegovo je odmah kao leteća vatra kèršćanstvo na daleko poplavilo, pak i biskupiju srěmsku do temelja uzdèrmalo. God. 324. bijahu dva sabora u Alexandriji dèržana; pèrvi pod predsědničtvom Alexandra biskupa alexandrinskog, drugi mnogobrojniji pod predsědničtvom Osia kordubenskog španjolskog biskupa, koj je od samog cara Konstantina, da učini mir, tamo poslan bio. Na město pape bijahu tu dva misnika rimska, Viton i Vincentius takodjer izaslani. No ne samo sabori ovi, nego niti obći nicenski god. 325, sabor, niti prognanstvo Aria nehasnijaše ništa. To samo još većma razdraži Aria i slědbenike njegove, medj kojimi najpèrvi i najžešći bijaše Eusebius nikomedijski biskup, te tako dan po dan dojde nauk Ariin i u naš Srěm.

(Konac slědi.)

Cèrtice iz amerikanskih misijah.

III. Narodnosti.

Narodi, iz kojih pučanstvo sdruženih dèržavah s veće strani sastoji, jesu: francezki, irski (englezki) i němački. Političkih ribanjah, u koja su narodi u Europi novije vrěme dospěli, neima u Ameriki, osobito medju katolici. Rědko gdě je čuti što o takovu trěnju; samo došljaci počeli su od jedno četiri do pet godinah sličnu vatru podnětivati; no zato ipak nepostaje odtud nigdě dugotrajniji požar; u ovoj zemlji neima zanj hrane. Know-Nothingi nastoje doduše, da po primèru Europejacah medju narodnostmi boj zametnu, dočim samo domaćim Amerikancem cěnu povisuju; uz to su rádi da katoličku cèrkvu progone. Al čini se, da ova slědba neima dugotrajnosti; njihovo pretěrano, živinsko postupanje učinit će, da će na cědilu ostati. Što se vère tiče, to su katolici, bili oni narodnosti koje mu drago, u obće jedna duša; al ipak ima svaka narodnost svojih posebnostih. Francezi su strogi; njihovi svećenici su nepopustljivi napram posèrnulim. Čini mi se, da bi još više dušah spasili, kad bi u mnogih okolnostih něšto i kroz pèrste pregledali, te nebi mislili, da je francezki kroj najbolji. — Irci su dušom i tělom vèrozakonu oddani; oni bi radje svoju kèrv prolili, nego da bi svoju věru stradati vidèli. Njim je svećenik sve: oni u njem vide samo naměstnika božjeg, napram kojemu s najvećim počitanjem postupaju; oni su prama svim njegovim slabostim slěpi; nikad se nanj netuže niti mèrzke rěči proti njemu nikad neizuste; oni znadu, da samo zloban čověk na svećenikove mahne vreba. Zato glasi poslovica: „Kad bi Irci pijana svećenika u blatu našli, pošli bi k njemu, naklone mu se, izljube mu ruke, te ga odkrivene glave na pristojno město odvedu.“ Irske služkinje, bez da znadu čitati i pisati, vode najčišći život; to je rědak slučaj, da bi koja u tom obziru posèrnula. Uz to čine službu apoštolsku; umiruću děcu, gdě ih najdu, kèrste; svako ruganje, svaki prigovor proti katoličkoj věri znadu odvažno, i, štono rěč, majstorski odbiti; od njih bi čověk mogao popularnu polemiku učiti; děčarce i děvojčice, koje su im pověrene; služkinje i gospoje, kod kojih stanuju, upućuje one često u počelih katoličke istine. Irske služkinje daju povod mnogim obraćenjem. Ja se često divim Ircem — ovim mučenikom i apoštolom věre. No i oni imadu slabu stran — ta je: něka nebrižljivost. Ako su si što zaslužili, to mora ili ili za ures u kapelu, ili u kèrčmu. Tim se dogodi, da něšto dublje u čašu zavire, pa odtud kèrvavih glavah. — Němci su u věri najhladniji; oni više cèrkvenim zapovědim pèrkose nego drugi; osobito su često nezadovoljni sa svojimi svećenici, koje ràdi najmanje mahne biskupom tuže, te rado ogrizaju. Oni ovu mahnu donose iz svoje otačbine simo; pa premda se ovdě u Ameriki poboljšavaju, zato ipak ima slučajah, gdě se u svojoj naravi pokazuju. Ja svakoga misionara sažaljujem, koj dobije němačku obćinu. — U južnih stranah ima mnogo cèrnacah, koji robuju. Dvě trećine njih imaju u svojih gospodarah dobru sudbinu; često poklone umirući gospodari svojim robom slobodu te u oporuci ostave novca, da se oslobodjeni robovi mogu u republiku Liberiju u Afriku preseliti. Sadanji predsědnik te republike bijaše takodjer rob u Ameriki, a njegova gospoja, s kojom se upoznah u Baltimoru, jest revna katolikinja. Mnogi od cèrnacah prelaze na katoličku věru, što najviše gospodarah rado ima; samo gděkoj se boji, da će svećenik oslobodjenika premamiti, da pobègne, što ipak nijedan nečini, osim drugih razlogah takodjer zato, što je takov bègunac velikoj opasnosti izvèržen. Katolički cèrnci goje prama svećeniku pouzdanje ljubavi neobično, oni ga smatraju, kao svojega jedinoga prijatelja i těšitelja. „On nas ljubi — vele — pa i mi njega ljubimo. Ako se

Digitized by Google

s katoličkim cèrncem, osobito takovim, koj se je meni izpovědio, susretnem, baci se od velikog počitanja gotovo na zemlju, od veselja skače i djipa okó mene, da ga je mučno odpraviti. — — Nemogu propustiti, da nenapomenem nèkoliko primèrah, koliku snagu ima vèra katolička u Ameriki, i što se s njom u ovdašnjih katolikah izvesti može. Ako se u kojoj irskoj občini pojavi pijanština, rcče misionar s prodikaonice: „Medju nami imade nèkoliko pijanicah; da nepoginu, dajte da svaku nedèlju po tri *oče naša* i *zdrave Marie* za njih molimo.“ Ili reče: „Danas poslè pódne pozivljem svu dècu, koja nisu prèko dvanaest godinah, i sve udate žene, molit ćemo u kapeli čislo za otce i muže, koji nam svojom pijanštinom toliko sramote čine.“ Ili veli. „U nas prèti pijanština prodrèti, opominjem one, kojih se to tiče, na poboljšanje; ako ovo nebude koristilo, dat ću za njih moliti.“ Jedva je to učinjeno, eno već onih, kojih se tiče, gdè sasvim skrušeno dolaze, moleći: „Samo ne za nas moliti, samo ne moliti! Mi ćemo se već i bez toga poboljšati.“ Pa i odèrže zadanu rèč. — Tako je jedan misionar kod svojih Iracah, što su kod želèznice radili, pijanštinu izkorenio. Malo zatim dojde nèki tèrgovac, i podigne tik druma rakijašnicu. Čuvši to svećenik, oglasi poslè propovèdi molitvu: „Hoćemo svake nedèlje po pet *otče našah* i *zdravih Mariah* moliti za Tita Morfera (tako je ime tèrgovcu), da se okani svojega zločestoga poduzeća, te da nikoga na smèrtni grèh nezavede.“ Nitko nije išao u kèrčmu, te je tako Titus morao svoj posao ostaviti. — Jošte jedan slučaj, koj pokazuje, kakovom silom može vèra na čovèka dèlovati. Nèki mladi Nemac, najbogatiji u cèloj okolici, oženio se je sa svojom nećakom, bez da bi bio rodbinstvo odkrio. Malo po malo se to doznalo; sad se stane i glasnije govorkati. Tamošnji svećenik prijavi to biskupu. Biskup odgovori i naloži, da se odgovor tim tobožnjim suprugom pročita. On ih nutri opominje, da se radi pogoršenja, što su ga svojom ženitbom občini dali, umah razidu, on da će skoro na vizitu doći, i onda dalnje korake učiniti. Malo zatim dojde gospoja glavom k biskupu. Čuvši njegov list, nije imala mira, ona je 200 englezkih (40 nèmačkih) miljah daleko išla. Ona je biskupa molila u ime božje: Samo da je nebi iz cèrkve izključio; rèče da će se umah odružiti i učinjenu sablazan popraviti.“ Njeni rodjaci, dočuvši o listu, pomisliše, da je izobćena. „Mi nećemo nikakova posla s tobom imati, dok te biskup nebude bio opet primio“, rekoše, kad je kući došla. Ona se je izpričavala, obećavala, sve badava. Napokon, netražeći više nikakova utočišta, ostala je kod svojega tobožnjega muža. Na to prispije biskup. Prije nego je propovèd započeo, rečè: „Medju vami ima suprugah, koji su se nezakonitim putem uzeli, ja sam ih već opomenuo, da se razidu. Budući da to dosad nisu učinili, zato ih opet opominjem, da to do sutra učine, inače ću ih prije svoga odlazka izobćiti.“ Poslè svèršene službe bože dojde u sobu k biskupu, gdè nas je više bilo, jak i velik muž. Blèd i dèrhtajući baci se brez stida na kolèna i obreče sve. „Ja neću suzah, ja ću rèči“, reče biskup. „Dà, reče muž, ja neizlazim iz ove sobe, dok nije žena moju kuću ostavila, i ona hoće da ide proč, samo nemože utočišta naći.“ Nèka udovica primila ju je rado k sebi. Četèrnaest danah činilo se je biskupu dosta, da pokažu pokoru i podložnost cèrkvenim zakonom, pa im je podèlio potrebitu dozvolu, te se je nadati, da će sretni biti, jer Bogom utemeljena cèrkva donosi blagoslov pojedinim ljudem kao i dèržavam.

Ukinuće samostanah u Piemontu.

O ovom važnom pitanju piše „A. P. Z.“ ovako: Kao što sve novine javljaju i isti čini svědoče, prodro je zakon, proti samostanom naperen u Turinu. To je nedvojbeno, da će onim ministrom, koji su ovaj zakon uveli, teže biti da se pred licem cèle Europe pokažu kao ljudi, koji su bez svakog právnog mišljenja i svakog poštenja, nego da uvedeni po sebi zakon izpune, jer odvažnu miaistru i dobro uredjenu redarstvu neće bezoružani redovnici i slabo duvne nikakove sile protistaviti moći. To je svakako zagonetka, kako dèržavni častnici, ako nisu inače potajni neprijatelji i izdajice dèržave, takova što predložiti i izvèršiti mogu. Možda nije jošte nikada tako stroge poslušnosti dèržava od svojih podanikah zahtèvala, kao u naše doba. Mi smo u naše vrèmo mnogo većimi mnogobrojnijimi zakoni, naputci, naredbami i pravili omedjašeni i stisnuti, od naših redarstvah mnogo strožije nadzirani, nego što bijahu židovi svojimi ceremonijalnimi zakoni. Pa kad se jednom od podanikah takova poslušnost traži, što bi moglo dèržavi škoditi, kad bi puk gdè što vidio primèrah, da ima u samostanih jošte veće poslušnosti? Zar mislite, da bi podaniku teže bilo dèržavi poslušnomu biti, kad bi vidio, da je njegov brat, od mladosti prijatelj ili prijašnji gospodin u samostanu jošte pod većom poslušnosti? Doista, to je čudnovata mudrost, koja s jedne strani traži skrajnju poslušnost, dočim s druge strani primèr, najboljega učitelja posluš-

Digitized by Google

nosti, silovito i s povrědom práva izpred očijuh těra. Dèržava zahtěva svojim ženitbenim zakonodavstvom, koje toliko uvětah za ženitbu predpolaže, visoki stupanj čistoće, jer mnogi ženiti se želeći nisu kadri da predpostavljene uvěte izpune. Što bi dakle škodilo, da bi taj puk pred očima imao živ primèr věčnog zatajenja samog sebe? Zar mislite, da bi siromahu, nemogućemu se ženiti, teže bilo njegovo stanje, kad bi vidio gdě tamo bogat seljački sin, drugdě opet kneževska kći u věčnoj čistoći živi? — Dèržava je takodjer prisiljena, da svoje podanike napućuje, da mirno podnose siromaštvo, koje je treći zavět samostanah. Obećanja pučkog blagostanja razišla su se u větar, pa dok se je god za vèrhovno načelo svake vlade smatralo: gojiti právo i pravicu, nije niti pučko dobro tako zlo stalo, kao što stoji sad, od kad to isto pučko blagostanje na čelu proglasah obićava stati, dočim množeće se dan na dan siromaštvo takove proglase u laž těra te im se spèrda. No ako je siromaštvo još te i u naših dèržavah, ako ono dapače i raste; ako napokon muževi, koji su svojim imenom i poštenjem za obće pučko dobro jamčili, sami podticati moraju svět, da mirno i tèrpljivo podnosi to siromaštvo: zašto onda takovi ljudi sami napadaju na samostane, kojih stanovnici su živi primèr i slika siromaštva? Pa zašto to čine pod izlikom, da rade za dobro dèržave? Čověk bi prije mislio, da bi dèržava poràdi svojih interesah samostane pomagati morala, dočim nastoji da podanikom one terete, u kojih se samostani věšbaju: poslušnost, čistoću i siromaštvo nametne. Za badava su svi razlozi, kojimi ministri ukinuće samostanah podupiru. Zar je možda to kakov razlog, da dèržavi mnogo poslenih rukah uzimlju? Tà danas imademo dosta poslenikah. Ja nisam čuo, da bi bogatuši vladam dosadjivali zahtěvanjem: dajte nam težakah; dapače često putih natèraju ministre u těsnac težaci, tražeći dèla. Dajte dakle najprije onim posla, koji s prevratom prěte, ako im dèla nedate; onda ćete s onimi, koji od vas nikakova posla netraže, lahko posao svèršiti. Ili bi se možda dalo dokazati, da se iz samostanskog imetka više gladnih želudacah nego dosad zasititi može, ako bude taj imetak publici juris? Stavimo da bi se to dokazati dalo; no je li iz takova dokaza slědi právo, da se na taj imetak napasti smè? Jer možda bi se isto tako dalo dokazati, da bi iz mnogog plemićkog dobra, od ministrove plaće, od mnogih gradjanskih plaćah, i od mnogih drugih stvarih više ljudih živěti moglo, kad bi sve to postalo publici juris; no to je jasno, da se iz takova dokaza nemože niti najmanje právo izvesti, kojim bi se na taj imetak napasti moglo. Medjutim kod samostanah nije niti to dokazati moći. Većma se može reći, da svaki franciškanski samostan nahrani više gladnih i siromakah nego ikoj světski knez, a u samostanih žive više ljudih zajedno, nego u ikojoj grofovskoj ili kneževskoj kući; pa uz imućan samostan hrani se više obèrtnikah najrazličnijeg prometa, nego što se može hraniti od světskog imanja. Možda bi se dalo dokazati, da bi samostanski imetak veće dobiti (kamate) ili poreze dèržavi davao, kad bi u světovnih rukah bio; pa u sadanjih okolnostih moglo bi to sbilja mnogog financ-ministra zavesti. No što se u obće viših dobitih tiče, to je obće priznato, da samostani znadu najveće što ih mogu, izvući. Dajte kojoj trapističkoj skupštini komadić zemlje, iz koje nije još te nijedan vlastitelj nikakove koristi izvući mogao, pa ta trapistička obitelj sagradit će odtale samostan, te će hraniti nutri ljudih, da ćete se čuditi. A što se dalje viših daćah dèržavnih tiče, neima tomu davna, što su se sve liberalne novine čudile, koliko su samostani obećali platiti, samo da ih ostave u miru. Nedajte samostanskog imetka, kad ga već jedanput posvojite, na nikakove druge svèrhe, neka s njim upravlja vlada, pa sigurno nećete toliko postotakah izanj izvući, kao što ga izvukoše samostani; a uz to valja kao namet smatrati sigurno sdèržavanje tolikih dèržavljanah, koji su dosad u samostanih živěli. Neima dakle nikakova, niti prividna razloga, kojim bi ministri ukinuće samostanah opravdati mogli, ako inače iskreno o dèržavi misle. Jedini slučaj mogao bi biti, da su ministri slobodni zidari, kao što se to sbilja kojekud i govorilo; u tom slučaju ima stvar dàkako mnoge druge razloge.

Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX. habita in consistorio die 26-a Julii 1855.

I.

Venerabiles fratres! Cum saepe in hoc vestro consessu veluti optime nostis, Venerabiles Fratres, non sine maximo animi Nostri dolore afflictas in Subalpino Regno sanctissimae religionis res lamentati simus, tum praesertim in Allocutione die vigesimo secundo Januarii huius anni ad Vos habita, typisque edita denuo conquesti sumus acerbissima sane vulnera, quae plures ab hinc annos Subalpinum Gubernium catholicae Ecclesiae, eiusque potestati, juribus, sacrisque Ministris, Episco-

Digitized by Google

pis, ac supremae Nostrae et hujus Sanctae Sedis potestati et dignitati in dies imponere non desinit. Qua quidem Allocutione Apostolicam Nostram iterum extollentes vocem reprobavimus, damnavimus, et irrita prorsus ac nulla declaravimus tum omnia et singula decreta ab eodem Gubernio in religionis, Ecclesiae, et huius Sanctae Sedis jurium detrimentum edita, tum injustissimam, funestissimamque legem tunc in medio positam, qua inter alia propenebatur, omnes fere Monasticas ac Religiosas utriusque sexus Familias, et Collegiales Ecclesias, ac simplicia Beneficia juris quoque patronatus penitus esse extinguenda, illorumque reditus et bona civilis potestatis administrationi et arbitrio subiicenda. Neque omisimus tantorum malorum auctores, fautoresque eadem Allocutione monere, ut etiam atque etiam animo reputarent censuras, poenasque spirituales, quas Apostolicae Constitutiones, et Oecumenicorum Conciliorum decreta contra jurium, bonorumque Ecclesiae invasores facto ipso incurrendas infligunt. Ea porro spe sustentabamur fore, ut ipsi, qui catholico nomine gloriantur, et in eo morantur Regno, in quo vel ipsum Statutum decernit, catholicam religionem esse debere solam ipsius Regni religionem; ac simul praescribit, omnes proprietates sine ulla exceptione inviolabiles esse tuendas, tandem aliquando justissimis Venerabilium Fratrum ipsius Regni praestantium Antistitum expostulationibus, ac Nostris iteratis reclamationibus, querelis, paternisque monitis commoti suas mentes, voluntatesque ad saniora consilia revocarent, atque a divexanda Ecclesia desisterent, et gravissima damna eidem allata reparare properarent. Quam spem ostendebant nonnulla potissimum promissa iisdem Episcopis facta, quibus fidem haberi posse arbitrabamur.

At dolentes dicimus, non solum Subalpinum Gubernium nec suorum Episcoporum postulationibus, nec Nostris vocibus auditum praebuit, verum etiam graviores semper Ecclesiae ac Nostrae et hujus Apostolicae Sedis auctoritati inferens injurias, ac plures Nostras protestationes et paterna etiam monita plane contemnens haud reformidavit commemoratam quoque legem, verbis licet, et specie quadam immutatam, sed re tamen, fine ac spiritu prorsus eamdem approbare, sancire, et promulgare. Equidem gravissimum, molestissimumque Nobis est, Venerabiles Fratres, debere ab ea mansuetudine ac lenitate, quam a natura ipsa hausimus, expressimus, atque ab aeterno Pastorum Principe didicimus, et quam iccirco constanti voluntate semper libentissime exercuimus, deflectere, ac severitatis partes, a quibus paternus Noster animus vel maxime abhorret, suscipere. Attamen cum videamus, omnem curam, sollicitudinem, longanimitatem et patientiam reparandis illic Ecclesiae ruinis a Nobis sex et amplius ab hinc annos adhibitam nihil valuisse, nullamque affulgere spem fore, ut tantorum ausuum auctores velint hortationibus dociles praebere aures, quandoquidem ipsi Nostris monitis omnino despectis non cessant injurias injuriis cumulare et omnia conari, ut in Subalpino Regno Ecclesiam, ejusque potestatem, jura, libertatem opprimant, ac funditus evertant, cogimur in illos ecclesiastica severitate uti, ne officio Nostro deesse, et Ecclesiae causam deserere videamur. Atque hac agendi ratione, veluti probe scitis, illustribus inhaeremus exemplis tot Romanorum Pontificum Decessorum Nostrorum, qui sanctitate ac doctrina insignes non dubitarunt degeneres, contumacesque Ecclesiae filios, ejusque jurium pertinaces violatores et usurpatores iis poenis plectere, quae a Sacris Canonibus contra ejusmodi criminum reos sunt constitutae.

Quamobrem in hoc amplissimo vestro conventu Apostolicam Nostram iterum efferimus vocem, ac tam enunciatam legem, quam alia omnia et singula facta et decreta a Subalpino Gubernio in religionis, Ecclesiae, ac Nostrae et hujus Sanctae Sedis auctoritatis et jurium detrimentum edita, de quibus tum in Nostra Allocutione die vigesimo secundo Januarii vertentis anni habita, tum in hac praesenti dolenter loquuti sumus, denuo reprobamus, ac nulla prorsus et irrita decernimus. Praeterea cum incredibili animi Nostri moerore cogimur declarare, eos omnes, qui in Subalpino Regno praedicta decreta et legem contra Ecclesiae et hujus Sanctae Sedis jura proponere, probare, sancire non extimuerunt, nec non illorum mandantes, fautores, consultores, adhaerentes, executores majorem excommunicationem, aliasque censuras et poenas ecclesiasticas a Sacris Canonibus, Apostolicis Constitutionibus, et generalium Conciliorum, Tridentini praesertim (Sess. 22. cap. 11) decretis inflictas incurrisse. Etsi vero inevitabili muneris Nostri implendi necessitate compulsi Apostolicam adhibeamus severitatem, tamen probe noscimus, atque meminimus, Illius vicariam hic in terris Nos licet immeritos gerere operam, qui cum iratus fuerit misericordiae recordatur. Quocirca levantes oculos Nostros ad Dominum Deum nostrum, ab Ipso humiliter enixeque exposcere non desistimus, ut degeneres Ecclesiae suae sanctae filios cujusque ordinis, gradus, et conditionis tum laicos, tum Clericos sacro etiam charactere insignitos, quorum errata nunquam satis lugeri possunt, caelestis suae gratiae lumine illustrare, illosque ad saniorem mentem reducere velit, cum nihil cordi Nostro gratius, nihil optabilius, nihil jucundius esse possit, quam ut errantes resipiscant, ac redeant ad cor.

Digitized by Google

Neque omittimus in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione ipsum divitem in misericordia Deum exorare, ut uberrimis quibusque divinae suae gratiae donis omnes Venerabiles Fratres Subalpini Regni Archiepiscopos, et Episcopos in angustiis et tribulationibus constitutos adjuvare, et consolari nunquam desinat, quo ipsi, veluti adhuc tanta cum sui nominis laude egerunt, pergant egregia sua episcopali virtute, constantia, et prudentia religionis et Ecclesiae causam strenue defendere, ac proprii gregis saluti et incolumitati studiosissime advigilare. Atque humilimas quoque, fervidasque clementissimo miserationum Domino sine intermissione offerimus preces, ut coelesti sua ope confortare dignetur non modo fidelem illius Regni Clerum, qui maxima ex parte suorum Antistitum exempla sequens proprio munere praeclare fungitur, verum etiam tot spectatissimos ipsius regni laicos viros, qui catholicis sensibus egregie animati, ac Nobis, et huic Petri Cathedrae ex animo addicti eorum operam in Ecclesiae juribus tuendis impendere vehementer glor antur. (Konac slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Velike orgulje, što su u Ludvigsburgu u Würtemberžkoj za naš pèrvostolni hram naručene, već su na putu. Kako „W. Kztg.“ javlja, one su jošte 2. kolovoza krenule od onud. Natovarene su na pet velikih kolah, pod svakimi je šest konjah zapregnuto. Isti list veli, da će prevozni troškovi s mitnicami iznositi do 4000 forintih; no kao što mi čusmo ovdě, iznosit će troškovi nèšto prèko polovine pomenute svote. Veličanstven naš pèrvostolni hram, ponos Hèrvatske, dobit će dakle na skoro opet jedan ures više, koj će ga jošte veličanstvenijim činiti.

Iz Bečа. Misal, što ga članovi c. k. akademije obrazujućih umětnostih po previs. nalogu nj. veličanstva cara za njegovu svetost papu sastavljaju, bit će do proléća gotov; radnje će se moći uz najkrasnije umotvore novijeg vremena postaviti. Tekst cèrtaju s najvećom umětnošću perom; svaki list bit će krasnimi okrajnimi slikami izkićen. I vezanje bit će polag posebnih naslikah. Pèrvi umětnici stolnog grada zabavljeni su tim dělom.

Iz Poljske U novije vrěme uviděla je ruska vlada, da je slobode katoličkog věroizpovědanja u Poljskoj nužda, jer to nebi politički bilo, da se ono u Poljskoj zabranjuje, što se u iztoku mačem postignuti želi. Car je toj nuždi doskočiti naumio, samo što se u izvedenju reformah lagano i sigurnim korakom postupati misli. Dapače se misli, da će isto sveučilište opet povraćeno biti. Odtud se ima takodjer tumačiti želja pram rimskom dvoru izražena, da se predlože za ispražnjene biskupske stolice u Poljskoj kandidati. Ovdě (U Varšavi) misli se, da je to početak podpune slobode katoličke věre u ovoj kraljevini.

Iz Badenske, 5. kolov. Sastavljen u poslu cèrkvene razmirice posebni odbor započet će nastajućeg tjedna svoje dělovanje. Misli se, da mu je u tu svèrhu predana osnova za konkordat, što ju je Brunner donio. Na čelu odbora stoji upravitelj pravosudja, g. Junghans.

Iz Frankfurta, 4. kolov. Od 15. o. m. izlazit će ovdě pod nadziranjem posebnog iz najuglednijih muževah različitih němačkih krajevah sastavljenog odbora jedan politički list, kao zastupnik i organ katoličkih interesah Němačke. Ovaj novi list, kao što se u programu kaže, nestoji u posve nikakovu savezu s izlazivšom u Kolinu „D. Volkshallom“, pa nije niti dr. Eikerling odgovorni urednik. Dakle je onaj protest, što ga je upravljajuće věće u Kolinu u „Köln. Ztg.“ i „Mainzer Journal“ uvèrstiti dalo, bez svakog temelja, koj je proizišao iz krivog shvaćenja stvarih; a što je upravljajuće věće svět proti ovomu, kao puko spekulativnu poduzeću na opreznost pozivalo, to si nemožemo protumačiti, te bismo se bili prije nadali, da će ono preporučati takov organ, koj ima onu istu svèrhu, što ju je imala „D. Volkshalle. — Nerazboritim postupanjem upravljajućeg odbora propala je u Kolinu „D. Vhalle,“ pa sad nerado vidi, kako se drugi časopis pojavio, koj bi razboritijem upravljanjem sretnije svèrhu postići mogao, nego što to pojde njihovu organu za rukom.

Iz Sardinije. Nemogući se dočekati onoga trenutka, gdě bi regimente sardinske u pratnji francezkih i englezkih četah u Sevastopol unišle, preduzè si sardinska vlada da svoje domaće samostane s kopna i s móra obsědne. Inženirsku službu ovèršavaju bravari; kad su ovi već svojimi odpirači i sikirami u vrata načinili prolom, onda navale jurišajuće kolone redarskih činovnikah u nutarnjost tvèrdjah, pa onda nastave tamo na bedemih barjak g. Cavoura. Koliko samostanah, toliko junačkih pobědah, jer obsědnùti uzmiču samo pred silom, pa dosad su to svuda s tolikim dostojanstvom učinili, da je svaka poběda škandal, dakle poraz vlade u javnom mněnju.

Iz Rima. — Godine 1852. započeta je razprava, kojom se ima Ana Maria Taigi, g. 1839. umèrvša, blaženom proglasiti. Kad su lětos měseca ožujka radi dalnjega postupanja u pritomnosti duhovnog i lěkarskog odbora na groblju sv. Lovrenca izvan zidovah mèrtvo tělo pokojnice izkopali, našli su ga jošte posve neskvarena, te su ga u cèrkvu sv. Marie spravili. — U više novinah je javljeno, da je i na jezuitskog generala Beckxa

Digitized by Google

attentat učinjen, koj ipak nije po želji ubojice izpao. Drugi opet listovi niječu attentat, te vele, da je samo vratar dva nasilnika odbio.

— Iz pověstnice je poznato, da je kralj obijuh Sicilijah na dan sv. Petra i Pavla papi, a tako i rimsko-katoličkoj cèrkvi 12,000 dukatah davao na dokaz, da priznaje vèrhovnu moć cèrkve nad kraljevstvom obijuh Sicilijah. Od početka 19. stoléća nije htio siciljski dvor tu daću plaćati, pozivajući se na to, da je sada feudalno právo prestalo; no papa ogradjivao se je svake godine proti tomu, dok nije sad ugovor sklopljen medju Piom IX. i Ferdinandom II. Kralj se je izrazio, da priznaje právo rimske cèrkve i da će rečenu daću jedan put za uvěk platiti, sa 10,000 dukatah, koji će se izplatiti za podignuće uspomenog stupa u španjolskom predgradu na čast neoskvèrnutog začeća bl. Děvice Marie. Tim će papinska stolica pokazati, da joj nije bilo stalo do puke novčane svote, nego da je samo svoju moralnu čast na obziru imala. Ove godine je dakle na blagdan sv. Petra i Pavla prestao obični svake godine protest proti napuljskomu kralju; no položen je ipak protest kao i dosad proti zauzeću vojvodstva Parme i Piacence i proti sardinskomu kralju, koj nije poslao zlatnog kaleža u vrědnosti od 2000 dukatah.

Iz Francezke. Jedan lyonski list javlja, da su u Oceaniji dne 1. veljače divlji Batti tri misionara umorili. Divljaci nisu bili zadovoljni s mèrtvimi žèrtvami, nego su priredili gadnu svečanost, kod koje su těla umorenih pojeli.

Iz Španjolske. Bavarski kraljević Adalbert odputovao je iz Madrida. Ženitbeni predlog s jednom španjolskom princesom se je razbio, valjda zato, što se potomci ovoga za gèrčki prestol odredjenoga kraljevića imaju u gèrčko-nesjedinjenom věrozakonu odhraniti, na što katolička princesa nije htěla da privoli.

---

* Klosterneuburžki samostan Augustinacah kod Beča kupio je kod Nesmela u Ugarskoj grofa Zichy-a dobra za jedan milion i dvěsto forintih.

* Jezuitski samostan u Skalici pretvoren je polag višeg naredjenja u kaznionicu za zločince, kojoj je za upravitelja odredjen g. Jos. Haydin, predstavnik i městni župnik.

* Sv. otac je u poslědnem tajnom konsistoriu na sve, koji su neposrednje ili posrednje cèrkvene zakone ukinućem samostanah povrědili, cèrkvene kazne bacio; zatim ukida konkordat medju španjolskim dvorom i apoštolskom stolicom god. 1851. sklopljeni, prěteći vladi španjolskoj cèrkvenimi kaznami; napokon se ogradjuje proti zakonu, vlast sv. stolice uvrědjujućemu, koj je izdala švajcarska vlada u tešinskom kantonu.

* Vis. cr. kr. ministarstvo bogoštovja dopustilo je svojim visokim naredjenjem od 29. lipnja o. g. protestantsko-helvetskim slědbenikom podignuti u Pešti bogoslovni zavod, i upotrěbiti u tu svèrhu sve one novce, koji su za podignuće protestantskog sveučilišta u Pešti sabrani. Unutarnje i spoljašnje uredjenje toga zavoda ostavlja se u smislu §. 5. čl. zak. od g. 1791. podunajskoj superintendenciji.

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

Postao je:

Gosp. Majanović Makso, dosadanji ogulinski kapelan, upraviteljem u Plaški.

Premě̀šteni su:

Gosp. Barac Matia, dosadanji upravitelj u Plaški, kao takov u Bužim;
„ Perak Ignatio, duhovni pomoćnik iz Vališ-Sela u Ogulin;
„ Švèrljuga Andro, duh. pomoćnik iz Karlobaga u Lukovo za supomoćnika.

Naměšteni su novomisnici:

Gosp. Biankini Eduard za duh. pomoćnika u Rakovici;
„ Jošić Ivan, za „ „ u Karlobag;
„ Pobor Nikola, za „ „ u Grižane;
„ Rataj Karlo, za „ „ u Čabar;
„ Katnik Rok, za duh. pomoćnika u Cirkvenicu, a od ondě za supomoćnika u Lukovo.

Preminuli su:

Gosp. Karšul Ivan, kanonik modruški u kolegiu bribirskom i predstavnik de Drózó.
„ Kombol Franjo, župnik u Bužimu.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. J. Š. Vaš sastavak ćemo upotrěbit.
„ G. I Vašim člankom ćemo se poslužiti čim skorije.

Onu gospodu, koja nas svojimi sastavci podupiru, molimo opetovano, da naročito izraze želju: je li im se ima ime, ili samo početna pismena, ili pako kakovo drugu znamenje pod sastavak staviti. —

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 35. — TEČAJ VI. U SUBOTU 1. RUJNA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Sudbina někadašnje staroslavne biskupije srěmske.

Od Ilije Okrugića Srěmca.

(Konac.)

Da se je Arianizam onako silno u Srěmu razgranio, doprinio je k tomu mnogo Photinus, biskup srěmski, rodom iz Gèrčke, koj je Ariov nauk oběručke zagèrlio, radi čega je on u saboru milanskom, koj je malo vrěmena poslě sardicenskog dèržan odsudjen zajedno s naukom svojim. S njime jednog mněnja bijahu i Ursacius singidunski — beogradski, — i Valens Murse — oséčki biskupi, takodjer prije u saboru sardicenskom svèrgnuti i izobćeni. No ovi, bojeći se izgubiti svoje dostojanstvo i s njim skopčena dobra, dojdoše u Milan moleći za oproštenje. obećujući pòboljšanje, što i dobiše od ondě u saboru skupljenih biskupah; al je to sve samo na izliku bilo, oni ostaše koji su i bili vuci a ne pastiri. U Srěmu dakle i u okolici njegovoj imadjaše Arianizam čvèrste branioce. Tomu je mnogo doprinio Constantius cesar, koj je takodjer Arianac bio. Kod svega toga nemogaše već gledati razdor i udarce cèrkvi učinjene u Srěmu po Photinu biskupu srěmskom, zato sazvà u Srěm sabor god. 351. Ovaj sabor bio je veleslavan; drugi i treći, koji su tečajem vrěmena takodjer u Srěmu dèržani, biše manje znatni. — U njem bio je sám cesar Constantius s mnogimi biskupi, te tu bude Photinus, kako od cara tako i istih Arianacah obsudjen. Poslě Photina po svoj prilici postao je biskupom srěmskim Germinius, takodjer Arianac, sličan svom predšastniku, ali u potaji. Arianci gospodovahu opet dakle u Srěmu, car Constantio bio je sasvim od njih sada zaslěpljen, a tomu poglaviti uzrok bijaše dosětljiva izmišljotina i laž Valensa biskupa oséčkog. Kad je Constantio g. 353. s Magnentiom, svojim u carstvu takmacem boj bio i na početku u cèrkvu Mučenikah, koja je nekad pod Osékom stajala, unišao, svèršetak boja izčekivajuć i znati želeć, — Valens po svojih ljudih unapréd o porazu Magnentia ubavěšten, reče pèrvi caru: da dušman běži: — jer si je bio preduzeo Valens, da on pèrvi caru, ako dobro boj izpadne, tu veselu vèst saobći. Što kad začu i poslě se osvědoči car, upita ga: odkud on to saznade? a Valens mu reče; *da mu je to dobar duh, Angjeo kazao.* Poslě toga car očito izpovědi: *Da je on zaslugami Valensa a ne vojničtva svoga pobědio.* Odtud su poslě Arianci toliko rogove u Srěmu digli, tim više, što je ovaj car češće u Panoniju dolazio. Zato i on sad stane katolike očito progoniti, te u novom saboru milanskom, po Papi Liberiu urečenom, těraše Papu, Osia kordubenskog i druge biskupe, da podpišu osudu Athanasia biskupa aleksandrinskog, najvatrenijeg branioca čiste věre Isukèrstove, — te im prětjaše izagnanjem. Što kad Liberio Papa učinit nehtěde, bi u progonstvo iztěran 355. god.; Osio pako u Srěmu u palači carskoj zatvoren se dèržaše, i kad već nehtěde nikako ariansku formulu podpisati, dade car ovog od svih štovanog, pobožnog, više od 100 godinah starog biskupa, koj 60 godinah biskupovaše, batinati, kojom bolju svladan Osio, podpisà formulu ariansku. — Takodjer Papa Liberio, pretèrpiv poslě dvě godine izagnanja svakojake nevolje, podpisà na žalost svega katolicizma osudu Athanasia i pèrvu formulu srěmsku, i onda istom bijaše pušten natrag u Rim, dočim je kod cara u Srěmu prije toga bio. — Osio povrativ se nezadugo poslě u Španjolsku, pokaja se prije smèrti svoje i opozvà sve, te u pravoj věri Isukèrstovoj umre, opominjajući svoje, da nikad s Arianci nedèrže. Da je takodjer Liberio Papa, vrativ se u Rim, pogrěšku svoju popravio, vidi se iz toga, što je od onda

Digitized by Google

čvèrsto se ariancem opirao i gorljivo věru Isukèrstovu branio. — Kod svega toga opet su Arianci u Srěmu i svuda běsnili i, što više, na novo se medju sobom razdvojili, nazivajuć se Semi-Arianci, da se razlikuju od Anomaeah, koji su odveć jako razlikovali Boga otca od Sina, dočim su oni u tom blažije misli bili. God. 361. umre Constantio car; njega naslědi Julianus Apostata. Pod ovim carem, koj staro krivobožtvo uvoditi započe, neimadoše nit katolici, niti arianci mira, buduć od njega ljuto svagdě progonjeni. No u Srěmu su se još dobro dèržali arianci. Kad ovaj krivobožac u ratu proti Persiancem, strělom udaren pogine, izustiv one poznate rěči, kèrv svoju šakom u visinu zraka bacajuć: „Vicisti Galilee!“ naslědi ga god. 363. Jovinianus, brat Valentiniana i Valensa, čověk pun krěposti. Pod ovim poče opet kèršćanstvo osobito katoličanstvo cvasti, arianci pako izgubiše cěnu. No na žalost umre ovaj pošteni car prije reda, dočim u putovanju svom u Dadastani kraju Galatie u novo sazìdanoj gostionici prenoći, gdě je izparenjem ugljevlja sljučajno zadušen u sobi g. 364. Naslědiše ga braća Valentinianus i Valens. Ovaj poslědnji, nebivši još kèršten, izkaše kèrštenje u Constantinopolu od Eudoxia biskupa, arianca, koj prije negoli ga okèrsti, od njega zakletvu izkaše, da će u Arianskom kao najizvèrstnijem zakonu ostati. I ovo bijaše uzrok, što je ovaj car opet katolike, ali i Semi-ariance progonio, a to zato, što je Eudoxio biskup bio jedan od anomaejske slědbe. Semi-ariani, stisnuti od svuda, kod Liberia Pape tražahu utočište, te se opet u krilo majke cèrkve povratiše. Poslě čega umrè Liberio Papa. Tako je bilo u iztoku, dočim gore u zapadu pod vladom Valentiniana sve bijaše mirno. Doli pako u Srěmu ostade Germinius biskup srěmski kod svega toga pri arianizmu, te je Srěmce pobudjivao, da zato još duhom neklonu. To je tim uzpěšnije sad činiti mogao, što je baš u to vrěme bilo u Rimu razkolničtvo glede Pape. Po smèrti Liberia bi Damasus njegov djakon za Papu izabran; ali něki Ursinus, rimski djakon, oslanjajuć se na viku někih bundžijah, dade se od Pavla tiburskog biskupa za rimskog biskupa i Papu raditi. No kod svega toga nastojanjem Valentiniana neimade vlasti i bi izagnan. Damasus osta opet pravi Papa. Pod ovim papom bi nastojanjem sv. Basilia cesarejskog biskupa u Kappadociji u suglasju sa sv. Athanasiom sazvan sabor u Rimu, da se stranke izjednače, te odlud Papa pisma, mnogimi podpisi biskupah potvèrdjena, poslà osobito u Ilirik i Afriku, da bi se tu živeći ponajviše Arianci opet u krilo majke cèrkve povratili; i u tom istom saboru bi tvèrdokorni Germinius biskup srěmski, i naslědnici njegovi, k tomu něki Gajus cibalski — vinkovački — biskup, rodom Panonac, zatim Valens osečki i Ursacius beogradski god. 369. sva četvorica *izobćena, svèrgnuta i iz pravověrne cèrkve izbačena.* Za ovim strogim postupkom čini se, po pověstnici sudeć, da arianci u Srěmu nisu baš sasvim gospodarili, dočim je nasuprot Valens car u to vrěme katolike progonio i biskupe njihove, koje pognbili, koje izagnati dao. U to vrěme umrè sv. Athanasio. Arianci u město Petra, koga je on najvećma za svog naslědnika preporučio, postaviše někog Lúcia, dočim se Petar k papi uteče, a Valens car sve katolike zapovědi iz Aleksandrije i Egipta iztèrati. Nastojao je i sv. Basilia arianizmu predobiti, al nemogaše u tom ni prětnjom smèrti, ni izagnanjem uspěti. Ostavi ga dakle u miru. — U to vrěme u Srěmu dosta bijahu jaki Arianci, al ipak prevagu neimadoše. To suditi možemo iz izbora biskupa srěmskog Anemia, od kojega se ove rěči u saboru aquilejskom čitaju: *Caput Illyrici nonnisi civitas Sirmium est; ego igitur Episcopus civitatis illius sum!*“ Pokraj svega toga što je sad katolik biskup srěmskom cèrkvom vladao, opet arianci rovahu u njoj, slědeći zlosrětnog Photina i Germinia nauke i mnoge druge, koje kujuć nove nauke i medj sobom se u saborčićih cěpajuć, a to sve, — punim právom kazati možemo — dragog Boga u toliko razsèrdi, da on divlje narode poslà, koji i cèrkvi srěmškoj i ariancem propast donesoše. Godine 441. zavladaše Srěmom Goti, za njimi dojdoše Gepide, a onda Avari, dok nije nakon više stolětnih proměnah došao u ruke Turkom, kojim je zajedno sa Slavonijom g. 1677. poslědnji put iztèrgnut, pošto je pod njihovom vladom bio do 176 godinah.

Od vrěmena Anemia bisk. srěmskog pověstnica mukom muči o biskupih srěmskih sve do god. 1247. Jeli za to vrěme biskupah u njemu bilo neznamo; no prije da nije, nego da jeste, dočim je on pod okrutničtvom tolikih měnjajućih se sve jednako gospodarah stenjao. Padnućem rimskog carstva i on pade, te prestade biti stolica biskupska cèle Panonije, tim izginù i biskupija. Za onda bijaše stolica u Laureaku, zatim u Achridi i u Solunu. Istom god. 1229. ili 1231. po Ugrinu ili Ugolinu arcibiskupu koločkom u sporazumljenju s papom Gèrgurom IX. bi opet kao biskupat podignut i stolica njegova u samostanu Cuchet, od vodje Bele god. 1198. ustanovljenom, današnjem Čerevičù postavljena; ovako govori pismo Pape: *Novo Epi-*

Digitized by Google

scopatui, qui de licentia nostra in citeriore Sirmio debet creari.“ I tu valjda je sědio novi opet srěmski biskup Oliverius ili Olimnius koga Alexander IV. Papa u svom listu spominje. Kad su Kumanci Čerević razorili, povrati se opet biskupska stolica sv. Irenaeu, t. j. u današnju Mitrovicicu, i to vrěme bio je něki Vladislav I. biskupom srěmskim, podpisan u pismu kralj: *S. Irenaei et Keu Ecclesiarum Episcopo.* 1309. god. Za ovim se spominje kao biskup srěmski něki Gregorius iz reda minoritah, od Ivana XXII. pape naimenovan i od kralja magj. potvèrdjen 1335. god. A za ovim nalazimo někog Thomu I. iz reda pust. sv. August. u tablah rimskih naimenovana god. 1349. i u pismih kralj. god. 1351. potvèrdjena. — Poslě sědio je biskup srěmski u Iloku do dobe Lovre Ujlaka, što svědoči Szezönyi iz listine Leopolda I. principu Liviu Odescalchiu dane, u kojoj se pravo stolice biskupa srěmskog za uvěk u Iloku ustanovljuje. — Poslě sědjahu biskupi srěmski stalno u Ban-Monoštoru stoléća 15. To svědoči pismo Jakoba biskupa srěmskog god. 1437. Papi pisano: „*ex Monasterio Bani, in domo scilicet habitationis.*“ — Napokon stolovahu i u Biogradu. A kad poslě bitke mohačke pod Solimanom Srěm pod tursku vladu pade do vrěmena Leopolda I., biskupija srěmska il nije biskupah imala, il je prazno ime nosila. Poslě protěranih Turakah bijaše stolica biskupije u Petrovaradinu. Ovdě je opet novi biskup sědio Ladislav Szezönyi, poznat svojim dělom: „Vindiciae Sirmienses.“ A za ovim bi poslědnji biskup srěmski Ivan Kr. Paxi, takodjer u Petrovaradinu stolujući, sa srěmske na zagrebačku biskupsku stolicu preměšten. Srěm je veoma žalio ovog svog ljubljenog i krěpostnog pastira. Franjo Sebastianović, kanonik zagreb., opěva tu žalost i krěposti ovog osobitog muža; medju ostalim spominje njegova dobra děla za biskupiju svoju srěmsku ovako:

Carlo — vos eritis sine me — vicensia testes,
Et vos Semlino templa renata solo,
Vos Mitrovicenses, divûm penetralia muri,
Sacraque quae Captol lumina vicus habet.

I tako odlazkom tog obljubljenog i poslědnjeg našeg srěmskog pastira pod Mariom Thereziom u suglasju s papom Clementom XIV. bi biskupija srěmska s bosanskom ili djakovačkom god. 1773. sjedinjena. Za svojega zaštitnika izabrala si je srěmska biskupija sv. Dimitriju, koj je kao proconsul Gèrčke pod Maximinianom carem mučeničku smèrt podnio. Za rodno město se sgodopisci prepiru, dočim jedni tvèrde, da je u Solunu u Macedoniji rodjen, hoće drugi, da je rodjen u današnjoj Mtrovici. Toliko je sigurno, da je u Mitrovici bio njemu na čast podignut velelěpan hram, od kojega se kašnje temelji najdoše, i da je Mitrovica od ovoga sv. mučenika svoje ime dobila.

Od kako je srěmska biskupija sdružena s djakovačkom, bijahu tu slědeći biskupi: Mato Franjo Kèrtica, pèrvi biskup sdružene biskupije († 1805); Antun Mandić, obće poznat radi mnogih svojih zaslugah za cèrkvu i dèržavu († 1830): Pavao Matia Sučić († 1834). Měseca prosinca god. 1834. postao je, bivši zagrebački kanonik, Josip Kuković biskup djakovački, te je upravljao biskupijom do burne godine 1849., kad je, ostaviv biskupsku stolicu, otišao u mir, a na město njega zasio je na stolicu biskupah bosansko-djakovačkih presvěstli gos. Josip Juraj Strossmayer, rodjen u Osěku 4. veljače g. 1815., koj ovom pokrajinom svete naše cèrkve na slavu božju i diku otaćbine i danas upravlja.

Cèrtice iz amerikanskih misijah.

IV. Politički položaj cèrkve.

„Što o značaju katoličkih Němacah u sèvernoj Ameriki napomenuh, daje povod govoriti o političkom položaju cèrkve. — Němačka obćina u Filadelfiji prepiraše se sa svojim biskupom devetdeset godinah, ona je već gotovo do razkolničtva bila dotěrala. Ona je svoju cèrkvu svojimi srědstvi podigla, te se je smatrala kao njenu gospodaricu — tako daleko, da si je i svećenika bez biskupova znanja uzela. Biskup, popuštajući duže vrěmena, dao je izabranim po obćini svećenikom duhovno punomoćje. Tim su Němci postali preuzetni i pèrkositi, kao što su u obće napram svojim svećenikom, te nisu s nijednim bili zadovoljni, tako da su šestnaest misionarah odtěrali. Kad je biskup Neuman *) u Filadelfiju došao, buknula je razpra medju Němci i njihovim svećenikom podpunim plamnom, te je novomu vèrhovnomu pastiru mnogi gorki čas prouzročila. On si dakle preduzme tomu razdoru jedanput za uvěk konac učiniti. On nije Němcem dao nikakova svećenika te je zahtěvao, ako hoće opet božju službu imati, da njemu právo vlastitosti nad cèrkvom ustupiti moraju. To je slučaj kod svih sèvero-amerikanskih cèrkvah, jer bi inače cèrkveni predstavnici velikih smetnjah počiniti mogli. Němci nisu htěli da na biskupovo zahtěvanje pristanu, oni su doněli stvar tja pred vèrhovni sud Pensilvanije. Predsèdnik suda nije bio niti kèršten. „Razjasnite

*) Neuman, sadanji filadelfijski biskup, je rodjen Čeh.

Digitized by Google

nam, reče biskupu, zašto zovete svoju cèrkvu rimo-katoličkom?“ — „Naša cèrkva, odgovori ovaj, zove se rimo-katoličkom, jer je papa, stanujući u Rimu, njena vèrhovna glava. Polag zakonah pape upravljaju biskupi svojimi občinami. Tko hoće da bude član naše katoličke cèrkve, mora po župniku s biskupom, a po ovom s papom u spojenju stati. Ovo spojenje uzdèržava se duhovnom poslušnosti. Tko neće da se ovoj poslušnosti podvèrgne, nespada ka katoličkoj cèrkvi, jer ovo uredjenje sačinja njeni bitni, nepromènivi ustav.“ — Predsèdnik zapita Němce, je li tako? a oni odgovoriše: „Jeste!“ Na to opet predsèdnik: „Vi Němci ste sramota našega grada. Već se prepirate devetdeset godinah s vašim biskupom. Imali ste Irca, Amerikanca, a sad imadete Němca za biskupa. S nijednim niste zadovoljni, nijednomu niste podložni. Ako hoćete da budete katolici, morate u svih cèrkvenih i duhovnih poslovih papi i biskupu pokorni biti. Nemojte misliti, da će sud vašu nepokornost podupirati.“ — Njihov odvètnik, něki židov, reče na to: „To je poznato, da Jezuite sve bogatstvo svèta k sebi spraviti nastoje. I ovaj biskup je Jezuita, barem potajni. On hoće da Němcem njihovu cèrkvu otme.“ „Jezik za zube, reče sudac; nemojte misliti, da ćete nas takovimi ludorijami zaslèpiti. Ako Jezuite dojdu, te si pravednim načinom pribave cio grad Filadelfiju, onda ih štiti naš zakon. — Ako Němci sa svojim biskupom i svojom cèrkvom nisu zadovoljni, mogu svaki čas svoju vèru ostaviti; kod nas je sloboda vère. No dokle god katolici ostanu, moraju u svem, što se vère tiče, papi i biskupu pokorni biti.“ Okrenuv se zatim k porotnikom, reče: „Odlučite po pravici a ne po strastih. Slučaj je važan. Němci napadaju svojom proti biskupu dignutom tužbom na naš ustav, na našu slobodu, i to na najsvetiju — slobodu vèrozakona. Ako ovaj napadaj pod svoju obranu uzmete, slèdit će na skoro drugi; pa će naša sloboda, naš ponos, naša srèća propasti.“ Do slobode dèrži svaki Amerikanac mnogo. Porotnici dosudiše biskupu právo. Sudac kaznio je nèkoliko Němacah kao uvrèditelje ustava tamnicom na nèkoliko danah te im zaprèti, da će ih, ako jošte takova šta učine, na godišnju tamnicu odsuditi. Tamnice se u Ameriki boje kao vatre. Od toga vrèmena su Němci u Filadelfiji mehki. — U obće vlada u Ameriki právno postupanje. Na mnoga povrèdjenja práva nepazi doduše poglavarstvo; al ako se povrèdjenik kao tužitelj prijavi te dokaže, da je kojom opačinom zakon povrèdjen, dobije gotovo uvèk právo, kao što ovaj slučaj svèdoči, ma bio tužitelj isti Jezuita. Dosta putih opiru se kakovu zakonskom predlogu ili kojemu službenom kandidatu; no ako predlog ili kandidat predre, onda se svi podlože. — Koji predsèdničtvo ili drugu koju službu traže, dolaze često ka katoličkim svećenikom, moleći ih za njihov glas i podporu. Premda ja imadem právo, zato ipak neglasujem gotovo nikad. Što se upliva na katolike prigodom izborah tiče, odgovorim kandidatom slèdeće — što je živa istina: „Katolici me slušaju u duhovnih poslovih, no do svoje političke slobode dèrže oni mnogo kao i drugi gradjani. Kad bih im kojega kandidata osobito preporučao, onda bi pomislili, da ću tu s njimi gospodariti, pa bi onda, da sačuvaju svoju slobodu, proti preporučenom glasovali.“ Najviše od kandidatah uvidi istinitost ovakovih rèčih. Častnici, isti predsèdnik saveza, vuku slabu plaću, pa s njimi nedèlaju mnogo ceremonije. Al ipak imade za svaku službu mnogo moliteljah. — Čovèk svaki i k najvećim častnikom lahko ulazi; čovèk može u svakoj oděći, makar bez baljine i bos k njim doći. Tù najde tu veliku gospodu kadšto u osobitih položajih, najčešće sède na stolcu ili počivalu, a noge zabace na politirani stol. Tko ih posèti, ako nespada u najprostiju vèrst, gleda da takodjer takovo mèsto i položaj zauzme; što bi za Europejca vèrlo smèšne figure činilo.“

Što je naravni věrozakon.

Prije nèkoliko godinah desio se je vèrli i pobožni kapetan Marceau u Parizu; on je upravo bio došao iz nèkog dalekog puta iz velikog oceana. Slučaj, ili bolje rekuć providnost zavedè ga u nèku nadničarsku skupštinu, gdè su ga silili, da im govor dèrži. „Ja?“ reče, „tà pomislite, da u svojem životu nisam jošte nikad javno govorio, pa sad hoćete, da to činim u vašem družtvu.“ No članovi — bijaše to vèrozakonsko-nadničarska skupština — navališe nanj u ime svete vère, da im mora govor dèržati. Kad već nije drugčije bilo, a on počme: „Moji prijatelji, medju vami imade po svoj prilici ljudih, koji jošte nisu kèršćani, koji vère neljube. Znajte dakle, da sam ja tako bezbožan bio kao i vi, možda jošte više nego vi, nitko nije od vas više kèršćanstvo mèrzio nego ja, no tu pravicu mu moram dati, da sam dotlè, dok nisam kèršćanin bio, t. j. do 35. godine, uvèk nesrètan bio. . Do onda, braćo moja, nisam živio; to nije bio život . . . . ja sam okolo tumarao — ili bolje rekuć, mene su moje strasti okolo tèrale, vukle, bole, no ja živio nisam . . . ja sam bio mèrtav stroj (mašina) — nikakov čovèk. A sad? Posve neprisiljeno i po-

Digitized by Google

uzdano nastavi dalje kapetan: „Braćo moja, mi drugi ljudi znademo cěniti věrozakon i sreću kèršćaninom biti; da to čovèk uzmogne činiti, morao je několiko vremena medju pogani, navlastito medju divljaci sprovesti. Ima ljudih, koji Vam kažu: Pa šta je tako dobra na tom kèršćanskom věrozakonu? on ograničuje duh, oglupljuje svět, zar neimamo naravnog i umnog věrozakona — čini pravo, nikoga se neboj — koj je mnogo jednostavniji i takovih granicah čovèku nestavlja? Mèsto svakoga odgovora, rad bih čovèka, koj tako sbori, viděti, kad bi se šest měsecih bavio medju divljaci, pa u najsgodnijih okolnostih kod dvora kralja, koj se ipak neuzteže, kao što se je to meni dogodilo, čovèku reći: „Ti izgledaš vèrlo utovljen, ele si tust! Tvoje meso mora vèrlo tečno biti.“ To je barem jasno rečeno; po naški bi to značilo: „ja bih te imao volju izjesti.“ To bi našim ljudem naravnog věrozakona ipak něšto odviše bilo; možda bi se osvěstili, te bi priznali: ako čovèk dobro stvar na obzir uzme, ipak je věrozakon i prosvěta evangjelja něšto bolja od věrozakona i prosvěte naravne, premda smo ih mi prije toliko u zvězde kovali; kako bih veseo bio, da se nalazim u kèršćanskoj zemlji, tamo bi mi bilo bolje nego ovdě, jer ovomu bezumnjaku moglo bi jošte na pamet pasti, da si iz mene beefsteak dade napraviti; čini mi se, da si polag sve svoje naravne vère nebi iz toga nikakova grěha činio.“ Nadničari pleskahu mu u pohvalu.

Straža.

Prije několiko godinah došao je nèki vèrli francezki vojnik sa svojim pukom u Orleans. Od kad je taj puk tu bio, opazio je svećenik kod tamošnjeg stolnog hrama svaki dan začudjen jednog vojnika, koj je jednu, dvě ili tri ure nepomično, izpravno kao stup sred cèrkve pred ulazom u sanktuarium stajao. — Jednom poseti kapetan sa svojom gospojom stolni hram. Župnik dovede ga u sakristiju, pa mu onda pripovědaše tu stvar te primetne: „Čekajte malo, on mora skoro doći.“ Jedna ura udari, a naš vojnik ide na svoje město; kapetan, zagledav ga, izkrikne: Ta to je moj najpouzdaniji vojnik, vèrli zatočnik i pošten momak. Dadu ga dovesti, te ga kapetan zapita: „Šta radiš ovdě?“ „Gospodine kapetane, dèržim dvě ure stražu pred našim dragim Bogom; vidite g. kapetane, to je mučno za me, to mi čini kèrv vrěti: svuda ima stražah, u Parizu ih ima četiri za presidenta, general eno ima dvě, pukovnik imade jednu. Došav simo, rekoh sám u sebi: Gospodin Bog je ipak više nego svi ti ljudi, pa neima nikakove straže; dobro dakle, kad imam lazno, dèržat ću mu ja stražu, pa Vas uvěravam, da mi vrěme nije dugo, jer ga ljubim, kao što ga ljubite Vi, gospodine kapetane.“ I sbilja, kapetan bio je jošte tako srětan, da je kèršćanin bio. Kapetan, nerekav niti rěči, hvalio je sam u sebi pobožnost svojega vojnika.

Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX. habita in Consistorio die 26-a Julii 1855.

II.

(Konac)

Venerabiles Fratres. Nemo vestrum ignorat, Venerabiles Fratres, quatuor nondum elapsos esse annos, ex quo nullis neque curis, neque consiliis, neque laboribus Nobis parcendum esse duximus, ut ecclesiasticis in Hispania negotiis consuleremus. Notissima Vobis est Conventio a Nobis cum carissima in Christo Filia Nostra Maria Elisabeth Hispaniarum Regina Catholica anno millesimo octingentesimo quinquagesimo primo inita, ac veluti lex Status eo in Regno sancita, et solemniter promulgata. Neque Vos latet, quomodo in eadem Conventione inter plurima, quae statuta fuerunt ad catholicae religionis rationes tuendas, cautum in primis fuerit, ut ipsa augusta religio, quocumque alio cultu excluso, pergens esse sola religio hispanicae Nationis, esset ut antea in universo Hispaniarum Regno conservanda cum omnibus juribus et praerogativis, quibus potiri debet juxta Dei legem et Canonicas Sanctiones; ut institutio in omnibus quibusque publicis, privatisque scholis foret omnino conformis catholicae doctrinae; ut Sacrorum praesertim Antistites in episcopali munere obeundo, et in iis, quae ad jus et exercitium ecclesiasticae auctoritatis, sacraeque Ordinationis pertinent, plena illa uterentur libertate, quam Sacri Canones statuunt; ut Ecclesia nativo suo jure libere omnino polleret, acquirendi scilicet legitimo quovis titulo novas possessiones, et inviolabilis esset ejusmodi Ecclesiae proprietas in omnibus, quae tunc possidebat, vel in posterum acquireret. Hinc ea profecto nitebamur fiducia fore, ut Pontificiae Nostrae curae et sollicitudines optatum assequerentur exitum, et catholica Ecclesia juxta Nostra desideria in Hispania prospere feliciterque denuo magis in dies vigeret, atqe floresceret, cum

Digitized by Google

praesertim omnis illa inclyta Natio catholicam religionem profiteri, et huic Petri Cathedrae firmiter adherere vehementer glorietur.

Verum cum summa animi Nostri admiratione et amaritudine vidimus, quod nunquam fore putavissemus, eo in Regno commemoratam Nostram Conventionem, ipsa hispaniensi Natione nedum invita, sed etiam summopere moerente et reclamante, impune frangi ac supremae Nostrae, Sanctaeque hujus Sedis potestati injurias inferri, quas apud Vos condolere compellimur, Venerabiles Fratres. Etenim latae fuerunt leges, quibus primus, et secundus ipsius Conventionis articulus non absque levi religionis detrimento invertitur, itemque praecipitur Ecclesiae bona esse vendenda. Accedit etiam ut varia edita fuerint decreta, quibus interdicitur Episcopis sacros Ordines conferre, et Virgines Deo sacrae prohibentur in tirocinium proprii religiosi instituti alias mulieres admittere, et statuitur Cappelanias laicales, aliasque pias institutiones in saecularem plane statum esse redigendas. Ubi primum novimus tam graves religioni, Ecclesiae, Nobis et huic Sanctae Sedi parari injurias, Nostro fungentes munere nulla interposita mora haud praetermisimus tum per Nostrum Cardinalem Secretarium Status tum per Nostrum negotiorum Gestorem Madriti morantem contra omnes hujusmodi ausus apud Madritense Gubernium vehementer protestari et reclamare. Atque eidem Gubernio significandum quoque duximus, Nostras reclamationes ad fidelium notitiam esse deducendas, nisi proposita lex de bonis Ecclesiae alienandis reiiceretur, ut fideles ipsi ab illis emendis se abstinerent. Illud etiam ad Madritensis Gubernii memoriam revocavimus, veluti in Apostolicis Nostris de eadem Conventione Litteris aperteque ediximns, quod cum pacta in eadem Conventione sancita tam graviter violarentur et frangereutur, non amplius locum haberet indulgentia a Nobis ob ipsius Conventionis rationem adhibita, qua declaravimus, nullam a Nobis, ac Romanis Pontificibus Successoribus Nostris molestiam eos esse habituros, qui Ecclesiae bona ante eamdem Nostram Conventionem alienata acquisiverant.

Sed non solum irritae fuerunt iustissimae Nostrae reclamationes, ac praestantium Hispaniae Sacrorum Antistitum expostulationes, verum etiam nonnulli ex spectatissimis illis Episcopis, qui merito atque optimo jure commemoratis legibus ac decretis obstiterant, a propriis Dioecesibus violenter avulsi fuerunt, et alio amandati ac relegati. Probe intelligitis, Venerabiles Fratres, quo conficiamur moerore, cum conspiciamus tot curas ac sollicitudines pro ecclesiasticis in illo Regno instaurandis negotiis frustra a Nobis fuisse susceptas atque ibi denuo Christi Ecclesiam gravissimis affligi calamitatibus, ejusque libertatem et jura, ac Nostram et hujus Sanctae Sedis auctoritatem conculcari. Itaque haud passi sumus, Nostrum negotiorum Gestorem longius ibi morari, illique mandavimus, ut ab Hispania decederet, et in hanc Urbem rediret. Vehementer quidem dolemus, propterea quod illustrem hispanam Nationem Nobis ob eximium ejus in rem catholicam studium, et egregia in Ecclesiam, ac Nos et hanc Apostolicam Sedem merita summopere dilectam, ex hac nova sacrarum rerum perturbatione in religionis periculum iterum adductam esse perspicimus. Cum autem Apostolici Nostri ministerii officium omnino postulet, ut Ecclesiae causam Nobis divinitus commissam totis viribus propugnemus, tum haud possumus, quin palam publiceque ac solemniori modo Notras querelas et expostulationes proferamus.

Quapropter in hoc vestro consessu Nostram attollentes vocem etiam atque etiam de iis omnibus expostulamus, quae in Hispania a laica potestate perperam gesta sunt, et geruntur adversus Ecclesiam, ejusque libertatem, jura, et adversus Notram, atque hujus Sanctae Sedis auctoritatem, ac praesertim majorem in modum lamentamur, sollemnem Nostram Conventionem vel ipso gentium jure reclamante violatam, et propriam Episcoporum auctoritatem in sacri ministerii exercitio proepeditam, et violentiam contra ipsos Episcopos adhibitam, et Ecclesiae patrimonium contra omnia divina et humana jura usurpatum. Insuper commemoratas leges et decreta auctoritate Nostra Apostolica reprobamus, abrogamus, illaque prorsus irrita, ac nullius roboris fuisse et fore declaramus. Summa autem, qua possumus, contentione tantorum ausorum auctores monemus, hortamur et obsecramus, ut serio considerent, Dei manum eos omnes effugere non posse, qui Ecclesiam suam sanctam affligere et vexare non reformidant.

Nunc Nobis temperare non possumus, quin vel maxime gratulemur, et amplissimas meritasque laudes deferamus Venerabilibus Fratribus Hispaniae Archiepiscopis, qui proprium obeuntes munus, nulloque periculo deterriti conjuntis animis, studiis, consiliis episcopalem vocem efferre, et ecclesiae causam strenue constanterque defendere non omiserunt. Praecipuas quoque laudes tribuamus oportet hispaniensi fideli Clero, qui propriae vocationis et officii memor sua omnia studia in id conferre non praetermisit. Debito etiam laudum praeconio prosequimur tot egregios laicos hispanos viros, qui singulari erga sanctissimam religionem, Ecclesiam, et erga Nos atque hanc Sanctam Sedem pietate et obsequio spectati tum voce tum scriptis ipsius Ecclesiae jura defendere summo-

Digitized by Google

pere sunt gloriati. Atque Apostolicae Nostrae caritatis affectu deplorandam sane miserantes conditionem, in qua illustris illa, Nobisque carissima Natio, ejusque Regina in praesenti versantur, enixis precibus Deo Optimo Maximo supplicamus, ut ipsam Nationem, et Reginam omnipotenti sua virtute tueri, consolari et a tantis angustiis eripere velit.

Jam vero noscatis velimus, Venerabiles Fratres, incredibili Nos angi aegritudine ob luctuosissimum sane statum, ad quem redacta est sanctissima nostra religio in Helvetia, ac praesertim, proh dolor! in quibusdam potioribus catholicis earum foederatarum regionum plagis. Namque ibi et catholicae Ecclesiae potestas, atque libertas oppressa, et Episcoporum, Sanctaeque hujus Sedis proculcata auctoritas, et matrimonii ac jurisjurandi sanctitas violata et spreta, et Clericorum Seminaria, ac Religiosarum Familiarum Coenobia vel penitus extincta, vel civilis potestatis arbitrio omnino subjecta, et beneficiorum collatio atque ecclesiastica bona usurpata, et catholicus Clerus miserandum in modum exagiatus ac divexatus. Haec sane tristissima, at nunquam satis lugendo, et omnino improbanda Vobis hodierno die raptim significamus, quandoquidem consilium Nobis est in hoc vestro consessu alium super ejusmodi acerbissimo argumento habere sermonem.

Interim ne intermittamus unquam, Venerabiles Fratres, assiduis fervidisque precibus clementissimum misericordiarum Patrem et Deum totius consolationis dies noctesque orare et obsecrare, ut Ecclesiam suam tot undequaque calamitatibus pressam, tot undique procellis jactatam in potentia brachii sui adjuvet, defendat, eamque ab omnibus, quibus affligitur, adversitatibus eripiat.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Dne 25. podèlio je presvètli g. likopoljski biskup Ivan Kralj izučenomu bogoslovcu djakonu i Jurju Muljeviću presbiterat, a drugi dan, 26. otišao je presvètli biskup u križevačko okružje svetotajstvo krizme dèlit.

Iz Gradca oprovèrgava nètko onu vèst, koju su „Novice“ od Drave donèle, da se naime sekovski kaptol razdèljenju sekovske biskupije protivi te veli: da stolni sekovski kaptol nije niti rèči govorio za niti proti odcèpljenju, jer o toj stvari nije niti pitan bio.

Iz Lavova, 7. kolov. Dočim Vam ovo pišemo, uzdèrmano nam je sèrce od žalostnih prizorah, što ih širei se dan na dan sve više medju svimi vèrstami i stališi pomor prourokuje. Gotovo dvè tisuće ljudih palo je od našega pučanstva pod kosom nemile kolere. Pošast ova pojavila se je već početkom lipnja o. g., a u drugoj polovini sèrpnja postigla je najviši vèrhunac. U mnogih slučajih pojavila se je tinktura dra. Stafforda spasonosnom. Mnogo je doprinio k razgranjenju bolesti neuredan život, osobito trošenje krastavacah, surova voća, sveža vodenasta koruna (krumpira), istog sočiva i piva, — cèrvena vina, kao u obće i svakog pića i duhana potrošeno je vèrlo mnogo. Žalostno je bilo gledati česte sprovode, gdè su ili oba supruga, ili otac i sin, ili mati i dèca zajedno na vèčni počinak odvezena. Po svih ulicah i kutovih bijaše viděti svećenikah, koji su umirućim poslèdnje vèrozakonske utèhe pružali. S toga obzira moramo našemu svećenstvu izraziti zahvalnost za njegovo izvanredno požèrtvovanje. Najviše udaracah podnèla je zapadna stranka naše varoši, tu se je činilo, kao da je angjeo smèrti svoju stolicu otvorio. No ako čovèk na obzir uzme, da se u ovoj strani varoša nalazi najviše židovah, stanujućih u nečistih stanovih, onda nije čudo, da je tonja tu najvećma harala. Najviše poharano je bolestljivih, slabih i starih osobah. No bijaše dosta takodjer slučajah, gdè su osobe od straha i umišljenosti uzdermane žèrtvom pale. Često putih je odveć veliko sučuvstvo radi gubitka ljubljenog rodjaka smèrtjom plaćeno. — Hvala Bogu, bolest je znatno popustila. Jošte vlada ponajviše propad. Kao nakon tragičke katastrofe nastala je duboka tišina.

Iz Němačke. U „K. Bl. a. T.“ tuži se nètko nad sporošću, kojom se u Němačkoj cèrkveni poslovi rèšavaju ovako: „Onomadne sretne se nètko s drugom mèršavom i zlovoljno mimoidućom odobom, u kojih čovèk u naše vrème lasno opazi one, koji dèržavna kola vuku, te ju zapità: Kako stoji ta cèrkvena stvar? Već se o njoj tri godine rádi. Dragi prijatelju, odgovori mu ovaj, pusti me; no je li čudo? Mi smo s poslovi zatèrpani. Mogu ti pouzdano kazati: samo u mene leži 1200 brojevah, koji na rèšenje čekaju. To nadilazi čovèčje sile. — Tko može ovim mučenikom najvruće sažaljenje uzkratiti? No čovèk bi ipak slobodno zapitao: zar mora sva ta pisarija biti? Mi ćemo evo jedan primèr navesti, iz kojega se vidi, da bi si ljudi mogli mnogo suvišnog pisarkanja prištediti, osobito tamo, gdè se o nadziranju cèrkve rádi, koja je ipak već onda punolètna bila, kad europejskih dèržavah i dèržavicah jošte niti u zametu nije bilo. Evo ga. Iz nèke cèrkve imale su se dvè stare spovèdaonice u drugu preneti. Koliko je tu golemih poslovah trebalo, dok nije ta velevažna zadaća rèšena. Evo uzmite ovaj svežanj pisamah od 27 brojevah, pa ćete, ako nèšto pomnje upotrèbiti, to oriaško dèlo proučiti. Tu ćete naći, da je tim vremena od dvè godine potrošeno; pamtite si, da je taj predmet cèli red prizivnih mèstah dva puta propuzati morao; da je bio u dvanaest sèdnicah pretresan; da je prošao put od 200

Digitized by Google

miljah; da je više perah u gibanje stavio, nego što ih pet gusakah na krilih nosi, da su uz toliko poslužiteljah, listonošah, poštarskih konjah barem četiri parovoza stvar promicati morala. O papiru, mastilu i pésku neću ni da govorim, što je sve potrošeno, dok su nosioci sa svojimi mišičastimi rameni te trule spovědaonice pograbiti směli. Pa ipak mora to čověk za sréću smatrati, da je stvar bez dalnjih okolnostih rěšena. Zar nebi bio čověk jošte kod fortifikacije popitati morao, nema li ona što proti tomu. Zar nisu tu redarska i zdravstvena poglavarstva bez obzira puštena? Zar nebi bio mogao kakov „Schutzverein" te starine pod svoju obranu uzeti? Mněnje stolarah o umětničkoj vrědnosti, i očitovanje prirodoznanstvenog družtva: kakovo je dèrvo, gdě je po svoj prilici raslo, u koj razred spadaju cèrvi, koji su daske raztočili — to bi bilo vèrlo zanimivo saznati. Već je to veliko čudo, da nije jeftinba razpisana po službenih novinah: Tko će te stvari najjeftinije prenèti. — To je golemi posao, pa takovih ima na tisuće i to — neka nam bude dopušteno, da naše na poznatih razlozih osnovano osvědočenje izrazimo — barem polovica manje vrědnosti, nego što je ovaj. To je žalostna istina, katolička cèrkva mora svakim korakom u posipaći pésak duboko ugreznuti. Bog bi dao, da bude bolje."

Iz Švajcarske. — Od 25. sěrpnja trajahu u Švajcarskoj neprestani potresi; do 2. kolov. biše města Visp i sěla Halden i St. Nikolaus gotovo sasvim porušena. U Rimu prosvěćenoga kalvinizma, t. j. u Genfu, pojavlja se veliko praznověrje. Něka měsečnjača prorekla je na strah i užas Genfljanah, da će se za 17 danah iza pèrvoga udarca ponoviti potres te će Genf porušiti; isto redarstvo moralo je prorokinji usta zatvoriti. U istom městu obstoji od někog vrěmena „stolokretno družtvo", koje stolnom nogom pusti istoga Isukèrsta govoriti i konac světa na g. 1864. proricati. Čudno je doista, kako prosvěćenjaci, koji su se na praznověrje cèrkve katoličke iza svega gèrla do sitosti navikali, na ova praznověrja mukom muče.

— Něki Ch. F. Zimpel, dr. filos. i lèkarstva, „kèršćansko-izraelitski misionar za sve krajeve, koji na europejskoj kopnini němački i francezki govore" — kao što se je podpisao, — podnio je lucernskoj vladi molbenicu, gdě traži, da mu dopusti propovědati evangjelje „neumèrlosti umèrlog těla" u ondašnjem kraju. — Kod „strahovitog, ozbiljnog i bèrzimi koraci naprědujućeg drugog dolazka gospodina Isukèrsta," veli da je gospodin sad svoje predteče po cělom světu razaslao, da svoj puk, baštinike i potomke dvanaest izraelskih plemenah, onih 144,000 dušah, kojim je on u sv. pismu toliko obećanjah učinio, da taj puk sakupi. Njemu da je sad odzgor po Johnu Wroe-u, njegovu posluniku nalog dan, da to evangjelje na europejskoj kopnini nazvěšća. Njegovo pojavljenje, da neće nigdě javni mir rušiti, jer ovo evangjelje mogu bez toga samo oni shvatiti, koji po kèrvi i rodu k onim dvanaest plěmenah pripadaju. Broj tih 144,000 po cělom světu razpèršenih bit će u ovoj zemlji (Švajcarskoj) vèrlo malen. On izčekuje čim skorije odobrenje, da u protivnom slučaju može „svoje noge" u drugu zemlju prenèti.

Iz Englezke. — Gospodin Chastel, profesor iz Genfa, piše u svojih „historičkih Studiah" o englezkom siromaštvu slědeće: „Uz slěpu razsipnost darovah, od kojih uvěk bezsramnici najveći dio dobiju, obstoje stroge, no uvěk samovoljne i tlačeće redarske naredbe; uvěk rastuće i uvěk nedostatno obterećivanje poljodělstva i svojine; slabljenje dobrotvornosti i dèla; bogatuši, koji proti svojoj volji davati moraju i one proklinju, koji ih na podporu sile; nezahvalni, nezadovoljni, nezasitni, razsipni bogci, koji su skloni na svaku opačinu; bědno, naglo raztuće pučanstvo, koje je samo silom na uzdi dèržati moći i samo gubitkom slobode ga na dělo siliti; napokon grozovit pauperizam, koj dan na dan raste i kao guba po cěloj zemlji se širi. To su poslědice onog dèržavnog sustava, polag kojega dèržava siromahe obskèrbljuje." — Čndno doista, zar neima Englezka dovoljnog imetka, da siromahe obskèrbi. Dákako da imade; tà ona silna dobra, što ih je prije katolička cèrkva u Englezkoj posědovala, ima sad dèržava. Pauperizam je dakle neizběživa poslědica otetih cèrkvi dobarah!

Objava.

Radi malo izpražnjenih pitomačkih městah u obojih nadbiskupskih sirotištah, izmedju mnogih prositeljah, kojih se je ovom prilikom 86 prijavilo, mogahu samo slědeći kao pitomci u rečena nadbiskupska sirotišta primiti biti. I to u zagrebačko sirotište primiti su:

Erös Janko, iz Družilovca;
Kovačić Mijo, iz Vugrovca;
Mihinić Stěpan, iz Gjurgjevca;
Švec Matija, iz Poljane i
Bunić Antun, iz Belovara.

U sirotište požežko primiti su:

Badaj Antun, iz Cèrnika;
Posavec Mijo, iz Koprivnice;
Likević Janko, iz Zagreba;
Mračić Karlo, iz Svinjara;
Padarčić Šandor, iz Šamobora;
Tanhoffer Ladislav, iz Vcleševca;
Stadler Josip, iz Broda;
Starčić Franjo, iz Krivaja.

Svi oni, koji nemogahu primiti biti, neka se radi povratka svojih molbenicah i prilogah u nadbiskupskoj pisarni pismeno ili ustmeno prijave.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 36. — TEČAJ VI. U SUBOTU 8. RUJNA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Ćěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Snosljivost katoliške cèrkve.

J. Š. — U povèstnici narodah imade, žalibože, mnogo listovah, koji, čovèčanskom kèrvi okaljani dostavljaju potomstvu takove dogodjaje, koji strahotu i užas u ljudskih sèrcih probudjuju.

Bijaše velikih i užasnih prizorah, što se u prastara i novija vremena na pozorištu svèta sbišе; nu od svih ovih najužasniji bili su oni, kojim je borba za věru podnětilo davala.

Gdě se vode bojevi radi dèržavnih granicah ili s osvete pučkih poglavicah, ili ma s kojih drugih uzrokah, tu se, istina, nemilo proliva kèrv čovèčja izmedju ona dva tabora, koji zastupaju horuće se stranke, i koje su dobili žalostnu dužnost, da kèrv čovèčju prolěvaju; nu tamo, gdě je zavadile věra stranke, te su tèrgle mač za obranu svoga, bilo pravednog, bilo krivog věroizpovědanja, tamo nadkrili često putih obostrana ogorčenost běsnoću ljute zvěradi.

U ovakove ubitačne bojeve morala je i katolička cèrkva malo da ne od početka svoga upletena biti. Na najviši ipak stupanj razjarenosti popeli su se bojevi ovi u vrěme započete tako zvane reformacije.

Reformacijom poče se sve to bolje oglasivati rěč „sloboda“, pa tom slobodom tèrgahu se vezi, koji do onda silom věre obuzdavaše zvěrske strasti u ljudih.

Strasti ove, pošto su u neobuzdanom běsnilu svome medju ljudmi zavladale, povuku za sobom jato ostalih nebrojenih zalah.

Groza popada čověka, gdě nahadja u životu narodah slěde od jarosti, mèrcvarenja, plěnjenja, ubijanja i žganje, što su sve pod plaštem věre i slobode, u slavu božju i spas ljudih počinjena.

Dugo trajaše vrěme, dok se je běsnoća strastih staložiti, kèrvoždnost ljudih od zvěrske ćudi nasititi, te blago načelo mira i ljubavi medjusobne opet gojili počelo.

Katolička cèrkva, ova jedina usrećiteljica i odgojiteljica čovèčanstva, gledaše suznima očima, kako joj se sinovi i kćeri u kèrvi valjaju, kako joj odpadnici na sramotu i tugu ognjem i mačem čisto ruho mažu. Zato vodjena blagim primèrom početnika svoga Isusa, i podkrěpljena svetim naukom ljubavi, koj joj bi kao amanet pověren, stane vezom svete věre obuzdavati strasti, i ljubavju krotiti sèrca divja, te ih ublaživati nebeskom rosom mira i snosljivosti prave.

„Ecclesia non sitit sanguinem“ bile su rěči, što ih je katolička cèrkva vazda na svojem barjaku nosila; gdě joj je god i koliko moguće bilo, da put kèrvoločnim opačinam i divjemu pustošenju saprěči, tu se je svagda popustljivom i blagom ukazala.

Iz majčina svog krila povede miroljubivu snosljivost i s njom kao vrědnom kćerkom ljubavi nastojaše privabiti narode u hram mira, i privesti ih k žèrtveniku ljubavi.

Snosljivošću ovom dopuštala je dělіti svim inomislećim ono, što se inače dělіti strogo zabranjuje.

S toga se nije nikad ustručavala u istih dèržavah obitavati s onimi, koji ju ili kao tudjinku ili svoju protivnicu smatrahu.

Ona nije nikomu kratila, da nebi svoje věre slobodno ovèršavati smio, samo gdě je to bez očevidnog uštèrba svetinje i ugleda njezina bivalo.

Najmanje pako obraćala je ona oštrinu pověrenog si oružja proti onim, koji se s njom neslagahu, s naměre da ih progoni ili iztrěbi iz lica zemlje. Svagda, gdě je za pokorit protivnike strogost upotrěbljavala, činila je to s toga, da ih svèrne s puta kriva, i privede u milo svoje majčino krilo. Poena irrogatur peccanti non ut pereat, sed ut emendetur. Et ipsos ethnicos in numero quidem fratrum non deputamus, sed tamen eorum salutem semper inquirimus. Corn. a lapide.

Digitized by Google

Granice ipak blagosti i snosljivosti ove neidoše nikad tako daleko, kao da bi se ova i na iste věronauke i mněnja od sebe odcěpljenih stranakah protezala.

Vodeći od Boga svojo podrěklo, kèrvju Bogo-čověka izčišćena, milošću duha sv. prosvećena ćutila je u sebi krěpost neprevarive istine; poznajući sebe na temeljnom kamenu — koj je Isus — sagradjenu, ponosita čvèrstoćom svog temelja, uzvišena lěpotom nad svimi ustanovlenji ljudskimi, neustrašivim i svedj silnim glasom nazivala je sebe jednim putem k spasenju, i vratima u nebo; i ona je vazda strogom doslědnošću branila načelo istinito i stalno: extra Ecclesiam nulla salus. Pa tim nepobitnim osvědočenjem stavljala se je kao slavodobitna roditeljica na čelo narodah, nazsvěćujući im put lučju istine, i vodeći ih k cilju spasenja, koj je u Bogu. I upravo zato zabacivaše vazda kriva i svojemu nauku protivna tvèrdjenja; te nije nikad dopuštala, da joj otrov krivověrstva ili bludnjah stablo od istine gríze i podjeda.

Nuz istinu svoju nije mogla podnositi laž tudju; nuz svoje svete nauke nije směla tèrpěti nauke krive: niti bludnje grěšne nije mogla nuz svetinju svoju mirnim gledati okom.

Snosljiva napram osobam vazda, bila je progoniteljica laži i bludnje; jer da u čistom svojem njedru čuva i tèrpi guju od laži, tko bi joj to zaměriti mogao?

Mala ràna naše cèrkve.

¤ — U svakom malo ne věrozakonu starodavnih vremenah bi kod službah božjih navlastito upotrěbljavana muzika.

Kao što ona, u obće uzeto, već sama po sebi tu vlastitost imade, da uzbudjuje i svojim blagim zvukom javno izrazuje ugodna čuvstva sèrca, tako na poseb bi već u najdavnijih vremenih pripoznato, da je ona vèrlo sposobno sredstvo za uzbuditi i izraziti s v e t a takodjer ćućenja; a i sám naš gospodin Isukèrst posveti prigodom poslědnje večere hvalospěvom liturgičku porabu pěvanja; — pa buduć da i apoštoli nisu samo Gospodinu hvalospěve sami slagali i pěvali, već su takodjer pèrve kèršćanske obćine na ove pobudjivali, tak bismo někim načinom zaključili: da je čověk, osim svoje naravi, kojom mu Bog posrednje poděli sposobnost za glasbenu umětnost, takodjer neposrednje njegovim Sinom i apoštoli na to podtaknut. — Buduć pako da je věrozakon doista najvažnija i najuvišenija zabava sèrca čověčanskog pa buduć da naše rěči često putih nisu dovoljne da izraze viša ćućenja sèrca, živom věrom obuzeta, već im moraju izrazi muzike u pomoć priteći: s toga u naravi stvari jur leži, da si je kèršćanstvo i glasbu prisvojilo, kô što i i n e umětnosti, za da i nju posveti, i da ju podigne na bitnu stran svoga bogoštovja.

Kada svećenstvo u svome području o tom nastoji, da u svojih župnih cèrkvah i kod službah božjih čim izvèrstniju muziku imade, izpunjuje u istini jednu od glavnih svojih zadaćah; jer tim doprinaša mnogo k tomu, da skladnom i ugodnoglasnom muzikom nedostačnosti slaba, nu pravom pobožnošću obuzeta duha čověčjeg doskoči. — Nu dobroj glasbi treba dobra meštra; jer ako toga neima, onda se nemože postići onaj cilj, radi kojeg cèrkva naša kod bogoštovja upotrebljava glasbu. A to je upravo ona ranica, na kojoj cèrkve u našoj domovini boluju i koju izlěćiti valja.

Mi vanjski svećenici, kao što imademo časom priliku osvědočiti se o nabožnom uplivu muzike i pěvanja cèrkvenog u sèrca naroda, kao što više putih u istinu ganuti bivamo nebeskim zvukom izvèrstnije muzike věštim čověkom izvedene, te suze od mila prolijemo, sa sv. Augustinom, koj (Libr. 9 Confess.) je više putih od mila zaplakao, slušav milozvučne glase muzike: tako opet žalibože izpověditi moramo, da je věšto izvedena glasba u nas rědkost; dà razplakat bi se mogli kadšto, — al ne od ganutja milozvučnom muzikom i pěvanjem prouzrokovanog, već od nesklada, povèršnosti, nespretnosti, dà često putih od preuzetnosti, kojom něki naši školnici, odstupivši svojevoljno od polja prave nabožne muzike i pěvanja na polje světovnih, i više putih izopačljivih melodijah, ne samo mute pobožne u pobožnosti, već često slabijim i nehajnijim u věri priliku javna pogoršenja davaju. — Jer neka světovne one, svaku izobreženiju ćud silno uvrědjajuće napěve slušaju kèršćani prosvěćeniji, i věšti u muziki i pěvanju, zar da takovim, upravo svèrhi muzike cèrkvene protivnim izborom, nebudu i nehotice smućeni u svojoj pobožnosti isti inače od sèrca pobožni? — A neka ote lahkoumne světovne napěve slušaju našeg věka větrogonje, kojih u svakom i malo znatnijem městu dosta imade, te koji i tako pohlepno vrebaju — na svaku priliku, gdě bi — makar i silom uhvatiti mogli što takova, što bi polag njihova zlobiva suda na ruglo naše cèrkve i bogoštovja doprinělo, — onda će, na město da bi skladnijim barem i sèrce zauzimajućim pobožnim cèrkvenim pěvanjem i sprovadjanjem muzikalnim na čedno i pristojno ponašanje u cèrkvi slični nesmotrenici ganuti bili, naći za svoju izopaćenu ćud baš tada samo priliku,

Digitized by Google

da se u istoj cèrkvi podsměhavati, o čuvenom napěvu svoje opazke činiti, i time istu svoju materinsku nabožnost na ruglo stavljati mogu, na način onih neprijateljah naše cèrkve, o kojih smo prije nekoliko godinah čitali, da su, za izsmijati naše obhode, i sami ove obdèržavali, nu, kô što si misliti možemo, na podrugljivi način i to u pokladno vrěme. —

To je dakle ona ranica naše cèrkve, koja u mnogih městih naše domovine pobudjenje i okrěpljenje nabožnosti silno prěči; jer kada izvan nespretna organiste jošte ovi posledniji toli javno stupe sa svojimi naoštrenimi pram věri jezici, onda često i mnogi nevini bude povučen i nehotice u vèrtlog izopačenja.

Dala bi se i ota rana lasno izlèčiti, jer mi nismo u cèrkvenoj muziki, i napěvih duhu našeg naroda primerenih, a ipak bogoljubnih toli oskudni, — samo bi trebalo svojevolji pojedinih školnikah izdanjem cèrkvenog pěsmenika doskočiti, koju bi onda oni pod nadzorničtvom svojih župnikah slěditi imali.

Po mněnju mnogih naših vanjskih svećenikah, koji naše muzikalne umove bolje poznavaju, — a možebiti se neprevarim, ako reknem, po mněnju svega vanjskog svećenstva, kô i inih hèrvatsko slavonskih katolikah, kojim je do prave pobožnosti stalo, smijem ovdě spomenuti jednog muža, koj si je slaganjem cèrkvene muzike i melodijah našemu narodu priměrnih, velike zasluge steko. To je u gospodinu preminuvši někadanji stolne zagrebačke cèrkve organista, gosp. Langer.

Da se s jedne strane uspomena vrědnog pokojnika u našem narodu uzdèrži, a s druge, da se tolikoj oskudici skladnih i valjanih cèrkvenih pěsmenikah doskoči, učinio bi nam pokojnikov sin g. A. L. iz S-a veliku uslugu, kad bi sve od svoga pokojnoga otca ostale neděljne i svetačne mise sa svimi predigrami i padkami (cadencami) s dodatkom zadušne mise i s ostalimi, na pobožnost spadajućimi děli litografirati i u běli svět izdati mogao. Nemislim, da bi se ikoj župnik i prijatelj kèršćanske nabožnosti našao, koj ovog plemenitog poduzeća nebi podupirao. *)

*) Sa žalošču moramo našemu vrědnomu dopisatelju i ostalim gojiteljem ove plemenite i nabožne želje izjaviti, da će ovim putem težko stvar uspěti. G. A. L. sám nam je kazivao, da je on sve cèrkvene skladbe svojega pokojnoga otca tudjimi rukami tako izkvarene dobio, da se bez uvrede dične uspomene pokojnika nemogu obělodaniti. No kad bi se ovo poduzeće tamo ganulo, odkud bi upravo imalo izići, mislimo da bi svakako uspělo; jer ako neimademo gotovih cèrkvenih skladbah, a ono imademo jošte i dan danas na glasu živećih věštakah, koji su kadri u našoj nadbiskupiji cèrkvenoj glasbi dati onaj pravac, koj bi obćemu očekivanju odgovorio. No takovo poduzeće ima veliko polje, koje zahtěva snažne podpore! *Ur*

Cèrtice iz amerikanskih misijah.

Putevi božanskog milosèrdja

Prelazi u katoličku cèrkvu su u Ameriki mnogobrojni ne samo iz nižih vèrstah, nego takodjer iz viših stališah: doktorah, profesorah, tvorničarah. Putevi, kojimi božansko milosèrdje duše u katoličku cèrkvu zove, su veoma različiti. Někoje obsěvne na jedanput jasno světlo; milostni glas čuje se kadšto prigodom neznatne okolnosti. Drugi opet tumaraju bludilištem dvojbah, dok se opet dugotrajnim razmišljavanjem na světlo neizkopaju. Ovakovi su poslě prelaza něšto preuzetni, pèrkositi, te nisu sigurni, da opet natrag nepadnu. Odtale se jasno vidi, da věra nije dělo čověčjih silah, nego dar milosti. koj se u ponizna sèrca obilato razlije. Samo několiko priměrah.

1. Elsasinka. Služba božja bi dovèršena. Tad stupi nutar jedna žena, podobro stara i srednjeg stališa. „Misliš li, reče mi, da bi jošte vrědno bilo, da katolikinjom postanem. Ja sam već stara, valjda Bogu nije mnogo do mene stalo.“ „Što Vas je na to potaknulo?“ — Vidim, kako vaše žene po nedèljah u cèrkvu idu, kod nas (protestantah) toga neima; one nutar sèrću kao na ples.“ Gospoja dolazaše točno k nauku. Ja sam uvidio, da već ponajviše od naše věre znade; njoj je bilo sve tako jasno i kao samo po sebi razumljivo. Ja sam ju pod uvětom okèrstio. — Za několiko vremena dojde k meni njeni suprug, postolar. „S mojom ženom — započme on — nije obstati, odkad je katoličkom postala. Sad — bijaše upravo korizma — neda već od několiko tjedanah niti griza mesa na stol. Ja mislim, da toga Bog nezahtèva, ja postajem slab, te nemogu dělati. Tri dana svakog tjedna htio bih bez mesa biti. No kad joj taj predlog učinim, veli: Šuti, ti luterska tikvanja. Neka bi joj g. župnik ipak něšto k sèrcu progovorio.“ Žena, već do 60 godinah stara, koja je vazda sa svojim mužem dobro slagala, posluhnula je moj predlog. — Někо vrěme zatim dodje njeni muž, iskrena i poštena duša: hotjaše da postane, kao i njegova žena, katolikom. No već je bio premahnuo daleko prěko šestdeset, te je imao slabu pamet. Bijaše to mučan posao, podučavati ga. „Jeste, i moja žena veli, da sam glupak.“ Njegova žena nije se niti najmanje bojala ljudih, te je bila revna katolikinja. Dobila je molitvenik s velikimi pismeni, gdě je stalo: „Prije nego unideš u cèrkvu, moli ovu molitvu.“ Ona je na ulici jošte daleko pred cèrkvom otvorila svoju knjižurinu, te je lagano moleći išla. Drugi katolici veljahu, da to u oči pada, da neka svoju molitvu na pamet

Digitized by Google

svèrši, lasno je vam govoriti, odgovori im. „Vi ste se od mladosti učili, pa znadete sve na izust. Ja sam luda stara žena. Poradi luterskih debeloglavacah, koji u svojih molitvenicah nas samo ruže, neću zatvarati svoje knjige.“ Nadam se, da njena postojanost nije popustila.

2. Bogatuš. Ovaj si je u někom němačkom varošu veliko bogatstvo sabrao, te je, da sabrani novac udobno potroši, došao u domovinu „slobode.“ Čim bolje se je njegovo tělo tovilo, tim mèršavija postajaše duša. Često tèrgnù ga nemir iza sna, te ga je naglo těrao po sobi. Bijaše mu — tako pripovědaše sám — kao da mu životne snage manjka, te ga je něko nutarnje čuvstvo tako mučilo, da mu se je činilo, da se mora s prozora na tle sunovratiti, samo da se toga tereta rěši. U njegovoj kući stanovaše něka siromašnija obitelj, koja je něko 10—12 godinah staro děvojče k sebi uzela. Obitelj bijaše protestantska, děvojče katoličko. Kad su gospodari po neděljah otišli iz kuće, uvuče se obično k dětetu nutar jedna irska, šestnaest do sedamnaest godinah stara děvojka. Bogatuša, koj je to vidio, udari to u oči. Irska děvojka bijaše uvěk vesele ćudi. Bogatuš mišljaše si: Ovo dvoje netěra čist posao, po svoj prilici něšto kradu, pa si dobar dan čine. Da saznade, što je u stvari, nastavi uho na ključenicu i slušaše. „Vidiš, reče děvojka dětetu, ako čověk ono čini, što Bog zabranjuje, onda griješi. Ako u grěhu umreš, dojdeš u pakao, tamo su muke, iz kojih nemožeš nikad izići. Što je Bog zabranio, kaže deset zapovědih božjih i t. d. Ako si proti tomu sagrěšila, neimaš umah sdvojiti; Bog je milostivan, on oprosti čověku grěhe, ako se izpovědi i poboljša. Ti si već dosta stara, morat ćeš takodjer skoro k izpovědi ići. U ulici N. je naša cèrkva; pojdi tamo, i popitaj za svećenika N-a, on će ti sve točno kazati i odrěšenjem od grěhovah milost božju ti poděliti. On ima od Isusa oblast, da može grěhe odpuštati. Zatim ćeš marljivo moliti i cèrkvu polaziti. Za to će ti Bog blagoslov i veselo sèrce dati, i u nebo te uzeti.“ Bogatuša dirnula je svaka děvojkina rěč kao grom s vedra neba. To je to pravo! čudne stvari! Upravo toga nisam imao, reče sám u sebi. Kad je ta prosta, mirna no oduševljena govornica za několiko prestala, stupi on nutar: „Što radiš tu?“ — Děvojka bijaše u sto mukah; ona si je mislila: ako mu moju naměru kažem, neću směti već k dětetu doći. — „Neboj se ništa, samo kaži.“ „Ovo děte je moja rodjakinja i katoličko; ja dolazim, da ga našu věru učim.“ „Gdě si ti to naučila?“ — „Od svojih rodijeljah i iz propovědi. Al ja neznam mnogo.“ — „Zar neimadete knjigah, u kojih je vaša věra popisana?“ „Imamo, molitvenike.“ (Devojka, koja nije znala čitati, mišljaše, da je svaka knjiga, koja o věrozakonu sbori, molitvenik.) „Evo ti pó dolara, donesi mi čim prije jedan od takovih vaših molitvenikah.“ Katolici, osobito Irci prijave sve takove dogodjaje svećeniku. Děvojka otèrči umah k njemu i prijavi mu cělu stvar. Svećenik dade joj jedan molitvenik i katechizam, koje je predala za jednu uru pomenutomu gospodinu. On čitaše, umiri se, i postane katolikom. „Ova děvojka, reče toliko putih, „jest moj angjeo. Što nisam mogao niti svojim novcem niti po učenih ljudih postići, to postignuh za četvèrt sata po njoj.“

(Konac slědi)

Pogreb bez svećenika.

U Belgiji ustrojilo se je jedno družtvo tako nazvanih prosvěćenjakah, koje ima za svèrhu o tom raditi, da se njegovi članovi oslobode svakog duhovničkog udioničtvovnaja kod pogrebah. Ovo družtvo ima za svoj organ izlazeći tamo časopis „National“, koj ovako po prilici o potrebi toga sdruženja sbori: „Najveća zapreka, što ih razgranjivanje ideah napredka i slobode imade, jest brez dvojbe jato predsudah, koje nam se s materinjim mlěkom ucěpljuju. Odgojenje, što se mladeži daje, město da se neodvisnu razvitku i razsudjenju mladeži prepusti, nastoji upravo o tom, da se mladež ostavlja u množini bludnjah, koje njenu mačtu zabavljaju, no žalostne tragove ostavljaju, te se samo nakon dugačkih borbah uništiti mogu. No napokon slavit će ipak um pobědu, te će netemeljitost onih načelah, što ih je pèrvo za čistu istinu dèržao, uviděti — pa na tom se osniva naše družtvo. Zašto bi čověk od kolěvke pa do groba pod tutorstvom někih ljudih živio, koji se grade kao njegovi duhovni vodje? K čemu da služe svi oni směšni i nevaljani obredi, ako ne k tomu, da se mačta zabavlja i um odvraća, od samostalnog mišljenja, kratko da reknemo, da se sasvim zataji u čověku ono što je najdragocěnije, slobodna volja? Čověk u istinu nije ništa drugo nego goli stroj u rukah častiblepnih i nesnosnih svećenikah, koji pod izlikom, da ga za drugi svět spase, znadu si velik dio njegovih ovozemnih dobarah prisvojiti, živeći u razuzdanoj dangubi, dočim drugim trěznost i uztezanje od zemaljskih dobarah propovědaju! Čověk, koj je svoj tečaj pošteno svèršio, može mirno umèrti, njemu je dosta svěst izpunjene dužnosti; no njemu nije treba

Digitized by Google

pobožnih izrekah svećenika, koj se u sve, u iste njegove domaće tajnosti měša, da tamo smetnju i nered zametne. Za dokaz sve veće potrebe da se ljudi od takovih predsudah oslobode, ustrojeno je „družtvo oslobodjenja“, koje se dèrži slědećih glavnih načelah: Podpisani sačinjaju družtvo s te svèrhe, da čověka od predsudah oslobode, a osobito od one, koja do dan danas glede pogrebnog načina vlada. Članovi priznaju, da oni niti kod umiranja, a niti drugčije blagoslova niti molitve svećenikove netrebaju. Svatko, bio on spola i dobe koje mu drago, ako uz ovo priznanje pristaje i svakog měseca 10 cent. plati, može članom družtva postati. Ako koj član za vrěme svoje bolesti ili njegova obitelj poslě njegove smèrti cèrkven pogreb traži, izgubi oni put plaću, što ju je imao. I nečlanovi mogu (kao što se često dogodi, da duhovničtvo cèrkven pogreb uzkrati) u posebnih slučajih blagodatih družtva dionici postati. .“ — Mi smo vèrlo željni znati, kako će se to družtvo slobodnog pogreba dalje razvijati, jer je ovo opet jedna prilična epizoda, koja u knjizi budalaštinah uz ostale ludorije 19. věka paradira.

Uzkèrs Slavenah u Turskoj.

Francez Ciprian Robert, koj je prije nèkoliko godinah po europejskoj Turskoj putovao, opisuje u svojoj knjizi „Slaveni u Turskoj“ njihov uskèrs tamo ovako:

Na uskèrs pěva svećenik „Christos voskres“, a sav sabrani puk odgovara: „Va istinu voskres!“ Susretujući se daju si uskèrsna jaja (pisanice) i udaraju s njimi jedan proti drugomu. Satreno jaje pripadne onomu, koj ga je razbio, te mu se smatra kao znamenje dugotrajnog življenja. Taj običaj nalazi se kod svih Slavenah gèrčkog věroizpovědanja (i kod katoličkih) tja do Petrograda.

U Sèrbiji i Bugarskoj, gdě je mèrzlije podnebje, ovèršavaju obično kod domaćeg ognjišta svoje uskèrsno veselje; a u južnih krajevih ovèršavaju tu svečanost u šatorih pod vedrim nebom. Dok sveto vrěme traje, prestaju medju Albanezi i Cèrnogorci svi inati i prepirke, koje se po blagdanih opet započmu. — Na uskèrsni ponedèljak i utorak polaze groblja; svaka obitelj nosi sobom obiteljsku (genealogičku) tablu, gdě su njeni preminuli rodjaci popisani. Tu zažižu siaset svěćah i svetiljkah, i svèršuju cěli dan molitve za svoje pokojnike. Nastoje takodjer, da uspomenu umèrvših na zemlji zadèrže, zato sve, što su oni dobra počinili, na visoko broje. Da se njihovo plemenito koléno uzdèrži, nastoje s visokimi i častnimi plěmeni ženitbe i bratovšline sklopiti. Ovdě je navada, koja se je jošte jedino ovdě kod gèrčkih Slavenah zadèržala, da se ona osoba, koja se svojimi dobrimi svojstvi dopada, kao brat ili sestra u obitelj primi (pobratimi ili posestrimi). Kod toga lěpoga obreda, koj svećenik kao ženitbeno družtvo blagoslovi, dèrže se pobratimi i posestrime za ruke, jedan drugoga predje na groblju kiti věncî, što su ih spleli iz novo natèrgana lišća, te si daju poljubac, koj ih učini „pobratimom, poočimom, pomajkom.“ Tako sdruženi otci ili braća obvežu se, da će se u svakoj sgodi i nesgodi podupirati, i to do drugoga lěta, kad ta sdruženja opet ponavljaju, ili ako im se bolje svidi, s drugimi ih na novo sklapljaju. Premda su ti vezi razrěšivi, ipak su im zato sveti, te Sèrbin s Bugarom nepoznade nijedne svetije prisege, nego ako po svojem „pobratimu“ prisiže. Kod klevtah *) pako imade pobratimstvo jošte junački značaj. Klevte, koji se tako sdruže, ostanu si věrni za vazda do smèrti. Klevta napadnut od Turakah ima sa svojim pobratimom pobědditi ili pako umèrti, jer su obojica nerazrěšivim vezom skopčani, kao někad Orest i Pilad. (Š. Pr.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Orgulje za naš pèrvostolni hram su stigle amo, te se već slažu.

B. — *Iz samoborskog kotara.* 31. kolov. (Dop.) U naš inače nabožan puk uvukoše se (bez dvojbe od tudjih narodah) bogomèrzke psovke i kletve, koje, ako im čověk kao pukim „mechaničkim navadam“ i nepripiše onolik stupanj moralne krivnje, kao što ih mora pripisati nećudorednim, podpuno promišljenim činom, ipak zaslužuju, da se i njim kao nenabožnom pojavljenju put zaskoči. Koliko putih uzdèrmano je s temelja naše moralno čuvstvo, kad smo naišli na takove ljude, koji, zaboraviv na svetost uzvišenih věrozakonskih tajnostih, psuju Boga, Mariu itd.; a jošte većma uzbuni čověka takov bezbožan jezik, kad čuje gdě se ote svetinje proklinju u prisutnosti nevinog mladog naraštaja, o kojem reče Spasitelj: „Tko sablazni jednog od ovih malenih... bolje bi mu bilo, da utone u dubljinu morsku.„ Odtale dolazi, da nevino děte prije, nego znade počela kèršćanskog nauka, opetuje svojim jezikom bogomèrzke gèrdnje, što ih je čulo iz bezbožnih ustijuh starijih ljudih — često svojih roditeljah. Duhovničtvo je vazda radilo iz svih svojih silah u spovědaonici i na

*) Klevta zove se slobodan, od Turakah neodvisan čověk.

Digitized by Google

propovědaonici, da ovu rak-ranu izžeže u svojem puku; u mnogih slučajih pošlo mu je to za rukom; najčešće razbilo se je njegovo sveto revnovanje na množini opakih primĕrah, kojimi su onakovi ljudi, što niti za propovědaonicu niti za spovědaonicu nemare, prosti puk kvarili. To je dalo povod, da su već odavna p o n ě k o j i h m ě s t i h i světovne oblasti svećeničtvu pružile pomoćnicu desnicu, samo da se zlo izkoreni. U ovom obziru zaslužuje u najnovije vrĕme predstojničtvo samoborskog kotara vrědnu pohvalu. Predstojnik tamošnjeg kotara je muž, u kojega se činih pokazuje njegovo osvědočenje: da je za promicanje nabožnosti u puku, bez koje neimaju niti dĕržave sigurnog postojanja, od potrebe da si duhovne i světovne ruke pomoćnice ruke pružaju. Ovakova osvědočenja scĕnimo da je plod izdana dne 6. kolov. i po cĕlom kotaru razaslana naredba rečenog kotarskog predstojničtva, kojom se strogo nalaže městnim staršinam, da takove ljude, koji svojim neotesanim jezikom proklinju najveće svetinje naše sv. věre, umah pohvataju i pred poglavarstvo dovedu, gdě ih zaslužena kazan čeka. Duhovničtvo naše znat će ovu naredbu svojemu puku svuda s onog gledišta protumačiti, s kojeg je pošla: naime s plemenitog nastojanja oko promicanja nabožnog napredka u puku, te će s takovom naredbom spojiti svoje dosadašnje revnovanje, pa onda sigurno neće ostati bez uspĕha. Ovakov uspĕh bio bi tim sigurniji, kad bi onu naredbu i onakovi ljudi, koji nepodpadaju pod vlast seljanskih staršinah, na obzir uzeli. — Ovom prigodom nemožemo takodjer propustiti nĕkoliko rĕčih o učionah napomenuti. Bijasmo u dva města, u S-u i kod sv. N. kod izpitah. U jednom i drugom městu nalazimo iste uzroke i iste učinke. Městni ravnatelji, shvativ svoje zadaće u podpunom smislu, upotrĕbljuju svoje sile onako, kako najveće poslědke postići mogu. Tu smo čuli odgovorah, koji su očekivanja slušateljstva daleko nadmahnuli, viděli smo takodjer, gdě su se roditeljem suze od radosti blištale, kako su im dĕca odgovarala; a ujedno smo se uvěrili, koli lĕp um spava u mnogom našem seljanskom dĕtetu, samo ga valja probuditi. Ovakovi uspĕhi zaslužili bi, da se občine više pobrine za učione nego što to biva. To valja osobito o seljanskom puku. Puk, ne samo u nas nego svuda, pun je predsudah kao glede mnogih drugih stvarih, tako i glede školah. Povĕstnica nam povĕda, kako je mnogo batinah moralo razdĕljeno biti, dok je puk bio prisiljen da korun (krumpir) sadi, a danas bi u mnogih stranah od glada umro, da ga neima. Puk je kano dĕte, koj nemože uvideti, da to na njegovo dobro směra; zato valja da oni, koji dalje od njega vide, poprime napram njemu i oštrija srědstva, docnije će ih blagoslivljati.

*) — *Iz Vèrbovca* 1. rujna 1855. (Dop.) Dne 26. prošloga měseca došao je na Vèrbovac uz pucnjavu mužarah, zvonjenje zvonovah, i pobožno pozdravljanje od strane puka vèrbovačkoga i obližnjih župah, praćen mnogobrojnim svećenstvom, kojemu se je takodjer c. k. městni predstojnik g. Nikola Halper pridružio, u poslu podĕljivanja svetotajstva krizme presvětli g. posvećeni biskup likopoljski Ivan Kralj. Već na medji kotara vèrbovačkoga pozdravio ga je lĕpim latinskim govorom g. Věkoslav Christianović, podarcidjakon okružja križevačkog i župnik vèrbovački, a kod pèrve kuće istoga Vèrbovca učinio je on to hèrvatskim slovom. Presvětli gospodin biskup blagoizvolio je i ondě i ovdě prelĕpo odgovoriti. Po zazvanom Duhu svetom na pomoć u cèrkvi, išli smo u župni stan, gdě bude presvětlomu gospodinu biskupu po městnoj školskoj mladeži izpěvana pěsma, koju je g. A. C. upravo i naročito za tu slavnost sastavio Drugi dan prije i poslĕ podne podĕlivao je presv. g. biskup svetotajstvo krizme. Kod izpitivanja župljanah iz nauka kèrščanskoga nadarivao je bolje odgovarajuće različnimi darovi. Dne 28. u jutro odišao je isti presvětli g. biskup u Lovrečinu, takodjer pobožnim pukom i mnogobrojnim svećenstvom sproveden. I gosp. župnik lovrečki Josip Měnjak pozdravio ga je na medji svoje župe govorom hèrvatskim, Presvětli g. biskup blagoizvolio je i ovdě odgovoriti. Kakovi, koli sjajni, koli pobožni obhodi tu bijahu, to se něda opisati, s toga neka bude samo to dosta napomenuti, da su tako visoki dolazki medj puk naš hèrvatski već po sebi vele mogući objačiti pobožna ćućenja. Presvětlomu g. biskupu bude i ovdě kod oběda po školskoj mladeži izpěvana ista pěsma. Kako je dalje putovao presvětli g. biskup, neznam, nu smijem reći, da je to bivalo tako, kako i on zaslužuje i puk naš pobožni, po svojem vrědnom svećenstvu rukovodjen, običava činiti. —

M. T-ć. U Djakovu měseca kolov. 1855. (Dop.) Evo vam opet nĕkoliko rĕčih iz ove naše biskupije. Ove godine prirastoše k broju svećenikah biskupije ove samo tri novoposvećena mladića, od kojih dvojica u ovdašnjem domaćem, a jedan u peštanskom sĕmeništu dovèršivši dotične bogoslovne nauke, biše po Presvětlom našem g. biskupu, primivši prije subdjakonat i djakonat, na visoko dostojanstvo kèrščanskog svećeničtva dne 26. prošlog měseca povišeni. Malen odviše broj za naknadu i nadoměšćenje velike one štete, koju nam prěka smèrt poslědnjih ovih godinah nanese, poraziv mnogog nam brata, nĕkoje u najboljoj dobi života njihova, tako da će se, sve ako nas ona i poštedila bude, još za mnogo godinah kod nas kazat moći: *da je žetva obiljna, al da je poslenikah malo!*

Dne 6. t. m. primljeno je osam mladićah, i to sve iz 6. razreda, koje iz vinkovačke a koje iz osĕčke Gimnazije, da se u ovdašnjem duhovnom odhraniliŝtu za svećeničko stanje pripravljaju. Poznato bo će Vam biti: da mi još svejednako sedmi i osmi razred il tako nazvani fakultet mudroljubja po staroj osnovi imamo, u kom se dotični predmeti svi u jeziku latinskom predaju,

Digitized by Google

izuzamši samo dogodovnicu naših kraljevinah, koja zastupa mèsto u običaju bivše prije pragmatičke historije kraljevstva ugarskog, i koju domaću našu dogodovnicu mladež naša u domaćem književnom jeziku, po dotičnom profesoru prednašanu sluša i uči. Koja osnova za ovo vrême tim potrebitijom se pokazuje, što nas izkustvo uči da mladići, koji su iz osmog gimnazijalnog razreda ovo nèkoliko godinah primani, vèrlo slabo u bogoslovnih naucih, i veoma težko napreduju, a to iz pomanjkanja dovoljnog u latinskom jeziku vèžbanja. K tomu dolazi da se za sád i bosanska mladež ovdè na nauku nalazi, koja, budući se za mudroljubje kod kuće još po staroj osnovi pripravlja, skoro i nemože na drugi način svèrsi shodnije za bogoslovske predmete pripravljat se, nego što to ovdè biva, Proměna dakle u toj struci kod nas, ako bi se presvětlom g. biskupu i svidělo danas sutra preduzet ju, samo će se malo po malo, i to u sporazumljenju sa staréšinami redovničko-bosanske dèržave učinit moći. Rekoh bosanska se mladež još zasad u našem sěmeništu na nauku nalazi. Dočim kažem, da se ona u našem sěmeništu skupa s našom mladeži nahodi, možete i sami dokučit: kolika se odtud neprilika i za našu i za njihovu mladež radja, a to jedino iz pomanjkanja dovoljnog prostora. Iz kog uzroka niti je više za nas mladićah moglo primljeno biti, niti oni više nego 20. poslat mogu, premda bi i mi i oni više prirasta trebovali. A s tog i naš presvětli g. biskup nemogaše drugo svetom skupu od razširenja věre u Rimu (kojino ga pozva, da mu javi: koliko bi mladićah hercegovačkih u svoje sěmenište primit mogao, da budu skupa s bosanskimi, i na račun iste s ovimi od slavne uspomene cesara Josipa II. u tu svèrhu ostavljene zaklade, odhranjeni i izučeni) drugo velim i nemogaše odgovoriti: nego da ni za svoju mladež, ni za onoliko Bošnjakah, koliko ih je dosad ovdè bilo, dosta mèsta neima, a kamo li još da i hercegovačke prima; osim toga što spomenuta zaklada u ovo vrême od tolike svijuh stvarih skupoće ni bosanskim potrebam nezadovoljava. Javlja nam dalje istom svetom skupu: da je iz ljubavi prama bosanskoj dèržavi, i prama katoličkoj stvari one zemlje, od koje biskupski naslov on nosi, i za koje dèržave mladež je rečena zaklade ustanovljena, da je velim ustupio dve gospoštinske svoje sgrade s dovoljnim prostorom, u tu svèrhu: da se za bosansku mladež posebno za prebivanje mèsto priredi, te da tako uslèd pèrvobitne odluke svetog stola ista redovnička mladež, pod upravom svojih domaćih staréšinah, u ničem nesmetana, po redovničkih svojih pravilih za sebe živi i odgojiva se, samo ako Njih Veličanstvo naš premilostivi cesar na to ustupljenje privoli, i potrebite k priredjenju troškove blagonaklono naznači. Što, istina, da je bivšem u to ime u Beču presvětlom g. apoštolskom Vikaru bosanskom, Marianu Šunjiću, obećano, al još ništa rěšeno nije; da bi dakle za hercegovačku mladež najbolje bilo, kad bi se tamošnji apoštolski vikar, podobno bosanskom, za drugu kakvu zakladu pobrinuo." Toliko što se ovog odgovora tiče. Medjutim, ako bi oba ova apoštolska vikara, bosanski i hercegovački, skupa s jednimi i drugimi redovničkimi staréšinami (gdè mimogred mnijemo, da bi najbolje i najpametnije učinili hercegovački redovnici, kad bi se sa starom svojom slavnom majkom, dèržavom Bosno-srebèrnom opet sdružili, zadèržavši za sebe i posebni vikariat, i dostojanstvo od posebne kustodije, na podob trijuh onih bosanskih kustodijah) ako bi velim oba vikara u tom se bratinski složila, da se pobrinu kako za potrebite troškove k spomenutom priredjenju ponudjenih onih sgradah, tako i za dovoljnu zakladu na uzdèržanje oboje mladeži ovdè, koja bi naravno i u buduće skupa s našom dotične nauke od jednih i istih učiteljah primala, kad bi se rekoh, to izvelo, zaista naš presvětli g. biskup ne samo nebi se tomu protivio, nego bi po poznatoj svojoj revnosti za promicanjem ćudoredne i věrozakonske cělog čověčanstva u obće, a na poseb jednokèrvnog svog naroda prosvěte, štogod bi mu moguće bilo, i sám k oživotvorenju plemenite te naměre doprineo. Nemože bo njemu nepoznano biti, u koliko je ovo zajedničko polazenje naukah i za našu mladež blagotvorno i probitačno. Da drugo nespominjemo, od kako koristnog upliva je samo ono plemenito boljih i otvorenije pameti mladićah uzajamno u napredovanju natěcanje, to samo onaj prosudit može, koj je prigodu imao gledat i slušat u podobnih zavodih mladež različnih stanjah i krajevah! Koja korist tim većom se ovdè ukazuje, dočim jedna i druga mladež jedno i isto zvanje imade, a to je: što jednu i istu věru jednom i istom po kèrvi, jeziku i običajih narodu danas sutra navešćivat i propovědat ima; u kom poslovanju, ako će da željnim plodom uspě, treba joj sloge i uzajamnog bratinskog sporazumljenja, koja sloga, koje sporazumljenje tim će se prije porodit medju poslenici, čim se ovi više i bolje medjusobno poznavaju. Medjusobno pako poznavanje i prijateljstvo može li ikoje veće i jače biti nego je ono, što ga u mladjanoj dobi života svoga učinismo i sklopismo? — Nakon kojeg promatranja i sami uvidjate koliko će nam drago biti ako Vam što povoljnog glede ovog predmeta u skoro priobćit uzmognemo. —

Najposlè javit Vam imam, da je naš presvětli g. biskup i ove godine odlučio nèkoje župe podčinjenog si stada svoga pohoditi, i to one ponajviše, kojih prošlih godinah polazio nije. U tu svèrhu krenut će se od kuće dne 1. budućeg měseca i vratit će se doma tek 21. istog měseca rujna. Kojom prilikom nemogu popustit nenapomenuvši Vam: da je odredio nèkoju stranu i onog stada pohoditi, kojeg privremeno naměstno upravljanje od apoštolske stolice mu je pověreno, a to je zakonito sjedirjenih biskupijah biogradske i smederovačke u kneževini sèrbskoj. Dne 12. naime rujna odlučio je iz Zemuna rano u jutro otić u Biograd, tamo službu božju i ostale svoje duhovne poslove svèršiti, obědovati i opet

Digitized by Google

se na konak u Zemun povratit; a dne 16. istog mèseca odlučio je iz župe Nikinočke (niže Mitrovice) po obědu tèrknut malo u Šabac, i vratit se na noć u Mitrovicu. Dakle pohodit Biograd i Šabac. Stupajuć na sèrbsko zemljište i u strane one, koje su glede tamošnjih katolikah po vèrhovnoj cèrkvenoj oblasti, t. j. po rimsko-apoštolskom stolu duhovnoj njegovoj brigi izručene, da će se izmedju njega i tamošnjeg zemaljskog pravitelj-stva o odnašajih onděšnjih katolikah u pogledu vèrozakonske slobode govor zametnuti, o tomu ni sumnje nije. Mi smo u stanju, pače smo opunomoćeni da o toj stvari obširnije pregovorimo, a to stranom da koje razjasnimo ono, što ste Vi u někih brojevih katoličkog lista, imenito u 2. 11. i 28. t. g. ponajviše po drugih listovih napomenuli, a koje da oprovèrgnemo ono, što je u kojekakvih drugih političkih dnevnicih (iz kog izvora, lahko će svatko dokučiti) razglašeno. Razmišljajuć mi: kako bi glede velevožnog predmeta ovog zadaću svoju dostojno rěšili, i svetoj istini podpunoma zadovoljili, bez da bismo ikoga uvrědili, opazismo da bi veoma mučan posao bio, sve u jedan, makar i poduži sastavak, opredělјen ma za kakov mu drago dnevnik, sbiti i směstiti, budući je stvar do tog već došla i dozrěla, da bi spodobnija bila za kakvu posebnu obširniju razpravu nego li za kakvi dnevnički članak. Dok mi tako promatrasmo s koje strane da najzgodnije stvar ovu shvatimo, u tom i to razabrasmo: da će i kad će presvětli g. biskup, odnosno apoštolski upravitelj sám glavom tamo pojti, pa odlučismo, premda možebit i nesmotreno, o tom zasad ništa i nespominjati. Nas rukovodjaše u toj odluci ponajviše sladka ona i tvèrda nada: da će mudrom ponašanju apoštolskog pastira za rukom pojti tamošnju pospodu o nespretnosti někojih njihovih zahtěvanjah podpuno osvědočiti, i stvari sasvim lahkoj i bistroj, koja se medjutim kako tamošnjem praviteljstvu, tako možda i još po gděkom toli težka i zapletena čini, svoje posve prosto i naravno rěšenje dati i pribaviti. Svèrši li se stvar onako, kako joj se nadamo, tada ćemo je Vam s veseljem priobćiti, kako i usuprot, ako bud kojimi spletkami ono se nepostigne, što i glas sadašnjeg věka i mnogostručna korist i polza naših stranah, osobito u ovo kobno doba, sa sobom donosi i zahtěva, tadu ćemo, čim kasnije tim temeljitije cěli tečaj stvari ove, od pèrvog njezina početka pa do dneva sadašnjeg, bez ikog obzira, čitajućemu i razboritomu občinstvu u svoj obširnosti priobćiti.

Iz Beča. Zadarski kanonik, dr. Iv. Mateo Škarić, koj se već od 28 godinah prevadjanjem u slavenski jezik i tumačenjem sv. pisma zabavlja, dovèršio je nedavna svoje dělo, te ga sad naměrava tiskom izdati. Posrědovanjem c. k. ministarstva bogoštovja i naukah opunomoćena je c. k. dvorska i dèržavna tiskarna, da može to puno truda i obsežno dělo na prevoditeljeve troškove tiskati. No budući da se prije, nego se dělo tiskati započme, troškovi osigurati moraju, a sám prevoditelj za to dostatnih sredstvah neima, zato je udario putem predplate, te se je u tu svèrhu na više biskupskih uredah obratio.

Promène u biskupiji djakovačko-sřemskoj.

Postali su:

Gosp. Adam Ilija Tomičević, garnizonskim svećenikom u tvèrdjavi Brodskoj;
„ Andria Šumanovac, župnik dosad u Gradištu, župnikom u Bošnjacih;
„ Gjuro Malachovsky, upravitelj dosad u Bošnjacih, župnikom u Irigu.
„ Adam Borovac, župnim upraviteljem u Gradištu;
„ Antun Valovsky, upravitelj Lipovački, župn. tamo;
„ Stěpan Johanides, kapelan Mitrovački naimenovan po Presvětl. g. biskup. katechetom na višjoj;
„ Ivan Mihaljević kapelan tvèrdjave Petrovaradinske katechetom na nižj. Gim. Osěčkoj;
„ Cvětko Latković, vojnički svećenik kod brodskih krajišnikah, vrativ se sa svojom četom iz Erdelja u domovinu, osta kao kapelan u Brodu.

Preměšteni su:

Gosp. Mihailo Anaković, iz Djakova u Brod;
„ Mihailo Marin, iz Broda u Vèrpolje;
„ Ivan Mušinski, iz gornjeg Oseka u Djakovo;
„ Franjo Vuković, iz Djakova u gornji Osěk;
„ Antun Pečenovsky, iz Tovarnika u Mitrovicu;
„ Eduard Jurković, iz dolnjeg Oseka u Zemun;
„ Pavao Müller, iz Zemuna u tvèrdjavu Petrovaradinsku;
„ Antun Kovačić, iz Semeljacah u Vèrbicu;
„ Luka Krasnik, iz Vèrbice u Djakovo.

Naměšteni su novomišnici:

Gosp. Franjo Miheljčić, za kapel. u dolnjem Osěku;
„ Gjuro Jagodić, za kapel. u Semeljcih;
„ Gabro Mašek, za kapel. u Tovarniku.

Oglas.

Koncem měseca sèrp. o. g. izgubljeno je od Zagreba do Dubrave iza Maksimira više svećeničkih koje oděćah koje knjigah, medju njimi nov breviar, Jambrešić „Dictionarium“; koje stvari do dan danas nisu našaste. Umoljavaju se dakle uljudno svi gg. svećenici, da bi svojemu puku oglasili, ako bi tko takovim stvarim u trag ušao, da to na dotično město javi.

Urednik Josip Torbar. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 37. — TEČAJ VI.

U SUBOTU 15. RUJNA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Několiko iskrenih mislih o moljenju breviara.

Od Mihalja Skalara, nadb. zagr. svećenika.

Neživi čovèk ob samom kruhu, neg ob svakoj rěči, koja iz božjih ustijuh izlazi. Mat. 4, 4.

Neima na světu za čověka milije stvari od drage majke — majke, koja, pošto ga porodi, njegovaše ga pomnjivo u svojem ljubljenu naručju te briźljivo nastojaše o njegovu pèrvom odgojenju, dok ga napokon nestavi na krěpke noge, za da u takov stališ prenešen poslě si sám po sklizkoj stazi na světu hodeć kruh služi. — A i nakon toga mučno dovèršenoga posla nezaboravi mila majka na svoje drago čedo, ona ga i dalje na svih putih skèrbljivim okom prati, sreća njegova je materinja sreća, a gorka tuga dětěta i njezine grudi para. — Kad je tomu tako — nije li onda i takova čeda dužnost, da rado posluhne u svakoj sgodi milozvučni glas svoje najveće dobročiniteljice, te joj se u svakom položaju bez straha povèri, dobro znajući, da se njegova sudbina, ma se i na pèrvi pogled tèrpka činila — u najsigurnijih rukuh onda nalazi, kad njom opazna majka upravja.

I to je naravski; jer komu čověk sebe i sve svoje laglje povèri, neg uprav onomu, iz čijih rukuh je sve navedeno toli jasnimi dokazi iskrene ljubavi zasvědočeno primio.

Nu kao što iz materialnoga gledišta naravski tečaj stvarih na světu najradje motrimo, i ozbiljno promatranje ovih kadšto nas i nehotice ugodno ili neugodno u sèrce dirne, te nam tim načinom porodjena u pèrsijuh ćut iz nenada novi pravac u životu podaje: to isto se takojer u punoj měri uzeti more iz duševnog obzira, jer „neživi čověk ob samom kruhu .... duh jest, koj oživljuje. . .“

Nije li u duševnom pogledu katolička cèrkva naša mila mati? — nenosiaše li ona nas jur prije nego što světlo žarkog sunca ugledasmo, ne samo pod — već baš u nježnom svom sèrcu, te preporodiv nas na kèrstu milošću duha sv., odgojivaše nas prije svega sladkim svojim mlěkom — a za tim nam pružaše u izobilju lasno probavljive hrane od nebeskog nauka Isukèrstova; a u tom odhranjivanju obraća osobitu pozornost na svoje ljubimce — posvetit joj se imajuće sinove, te čim u njih stalni i krěpki kèršćanski duh opazuje, odpušća ih u dalek svět, da si ovdě nadalje sami duševnu hranu traže, te njom dovoljno obskèrbljeni i ostalu njezinu děcu uzdèržavaju.

Opazna duševna majka i nakon toga težkog děla nezaboravlja na nas, ona nas svojom materinskom pomnjom svuda prati, blagostanje naše njezino sèrce veseli, a u nevolji našoj i ona tuguje. — Sve njezine plemenite naměre — sva ogromna poduzeća teže i vode k jednoj svèrsi i ta je: konačno sjedinjenje svekolike njene děce s otcem nebeskim — praduhom duhovah naših.

S toga gledišta stvar uzamši sam někad, metnuv sve strasti sèrca na stran, hladno i ozbiljno u svom samotnom kutiću promišljavao moj stališ, pogledav više putih na onu u cèrno oděvenu i debelim prahom obasutu knjigu, koju obično „breviarom“ nazivljemo, te stadoh sam sebi prigovarati: M.! ti više putih vèrnoj i poslušnoj děci kat. cèrkve različne, za nju prividne duševne terete nalažeš — što ipak ona tèrpljivo podnose, jer to od děce mati zahtěva, bez da korist odtud proističućn uvěk predvide. Pa zar ti nisi takodjer iste matere sin — i to izabrani sin? Ako ti indi ova kakov tèrh naloži, zar su tvoja ramena za podnašati ga nježnija od ramenah ostale děce? zar ćeš ti biti u poslušnosti prama njoj iznimka, dočim od drugih, koji želje njena děca ostali, strogu poslušnost zahtěvaš? — M.! taj način postupanja kamo će te napokon odvesti?!! — Zašto

Digitized by Google

ti cèrkva breviar predade, kada te u vinograd gospodnji poslà — zašto ti ga toli toplo preporuči? — Zar „in cura animarum“ neima važnijeg posla od moljenja breviara?! Pošto sam si ovako prigovarao, omili mi majka — cèrkva naša, koja mi je predala tu knjigu, i kao ganut njenim ljubljenim glasom uzmem breviar, sbrišem s njega stari prah, otvorim ga, da vidim, je li se sbilja što okrèpljiva u njem za moj slab duh nahodi. — Ovim čuvstvom oduševljen, počmem prije svege uzvišena pèvanja duhom božjim nadahnutog proroka i okrunjenog kralja Davida pretresati, da vidim, zašto žudi katol. cèrkva, da svoje ljubimce — svećenike sa Davidovim duhom upozna, da njihov duh sa prorokovim uprijatelji? — Zar je toga kralja duh toli odličan i uznosit, da si ga i katoličko duhovničtvo za uzor i naslèdovanja vrèdan primèr slobodno uzeti more? — Gledaj pa razmatraj, je li sbilja tako? — Uzeh dakle pozorno okom svoje pameti redomice imenovana Davidova pèvanja slèditi, i nut! čim dalje i dublje u taj važan posao dopirem, tim većma mi se pèrsa od radosti nadimlju, a duh moj počuti ugodnu slast, pošto se u Davidovih pèsmah s njegovim velikim duhom sukobi. — I doista, uzmimo bèžimice u obzir njegova proročanstva o dojdućem Spasitelju; koli duboko je svojim proročanskim duhom provirio u tajnosti glede njega, glede udesa i kraljestva njegova, da se čovèk, razmatrajuć ove svete glasove, zapanjen čudi nad nedokučivom providnošću božjom, koja se toliko vèkovah po svojih ljudih brinula za neprevarive znakove, iz kojih se jur došavši Isus upoznati može. — A kada na tom božansko-poetičkom polju našeg ovènčanog pèsnika dalje slèdimo, opazimo s jedne strane, kako mu sjajna krèpost vèrhu svega na svètu omili; koli uzvišenimi izrazi opisuje on njenu krasotu; koli dubokimi čuvstvi cèrta on svoju smèrnu poniznost napram nedohvatnom veličanstvu božjem; čini se čovèku, kao da uz umiljate akorde njegove harfe sluša njegov proročanski glas. — S druge opet strane vidimo, kako gèrdu opačinu toli cèrnimi i odurnimi bojami riše, te ju u toli mèrzko odèlo obući nastoji, da njezina slika svakomu umnomu stvoru na pèrvi pogled omraziti mora. — I čini mi se, da je uprav s toga, što mu ovo nebesko čedo — krèpost toliko omili, mnogo neprijateljah imao, koji mu svakojake zamke stavljahu, dà na isti dragocèni njegov život vrebahu, da se ga tim laglje rèše. Nu on neklone u takovu zlokobnu stanju duhom, već sam sebe hrabri, turobno uzdiše, vruće moli, uvèk tvèrdu nadu postavljajuć u onoga, koj sudbinom svakoga pojedinoga čovèka na njegovu korist upravlja, pa tom sladkom nadom pitan, dobivaše odozgor nepobèdivu pomoć na sramotu svojih dušmanah te se nevin i slavodobitan svètu iznenada ukaže. A za svaku izkazanu milost nikada nezaboravi Stvoritelju svega dobra vruće zahvaliti. — Ali pošto David polag svega toga samo čovèk bijaše, a svaki čovèk je više manje slabućam podvèržen na toliko, da isti pravedan sedam putih na dan pasti može, s toga se nemojmo diviti, kad našeg ovènčanog pèsnika na sklizkoj stazi njegova života posèrnuti vidimo. „Errare est humanum.“ — Nu on u tom zlosrètnom stališu odviš dugo neostà, grèhom na duši okaljan turobno jadikuje, svoju pogrèšku očito priznaje, spokoren moli ponizno mèrzko uvrèdjenoga Boga za oproštenje, moli ga sinovskom pouzdanošću, da njegove zloće zaboravi, te da ga svojom milošću preporodjena opet med svoje ljubimce uvèrsti, za da u taj stališ postavljen s nova njegovu slavu svojim perom i jezikom veseo naveštati bude. — Koli utèhe puna namisao i naslèdovanja vrèdan pravac za svakoga izmed nas! — Ako još dalje idemo na tom polju, nać ćemo na njem i to, da Davidov duh neživljaše sám za se, već njegova krila lebdjahu nad sudbinom naroda svoga. — Kad mu narod u sreći plivaše, sèrce mu se je u grudih od veselja raztapljalo, nemogaše mu se na ino, neg da svoju citaru složi, te u to ime zahvalne pèsme u nebeske dvore pošilje. U protivnom pako slučaju nariče, gorke suze roni, te vrućom molitvom se pri Bogu zanj zauzimlje, da tim načinom svomu narodu odozgor — ožudjeno blagostanje priskèrbi. Netreba ovdè da navadjam, koli izvèrstno naš obljubljeni pèsnik o vlastitostih božjih pèva, tà o tom se svaki lasno sám uvèri; već samo hoću da na kratko kažem, da neima gotovo slučaja, što se u čovèčjem životu pridesiti može, o kojem naš božjim duhom vodjeni pèsnik primèrno i u sèrce dirajućim glasom nebi sborio. Iz svih ipak njegovih pèsamah svaki pazljiv čitatelj umah opazi, da sve samo jedan duh oživljuje — duh u Bogu svoje korenje imajući, u Bogu, koj i njegovim i cèloga svèta udesom upravlja, te ga po stazah slabu čovèku nedokučivih k oprèdeljenoj svèrsi mudro vodi. —

Iz ovoga dakle nebeskog cvèća Davidovih pèsamah savila je naša brižljiva majka vènac pèsamah, da njimi kitimo dušu svoju. Ona je te pèsme umètno razdèlila za svako vrème i dan kroz godinu — imajuć uvèk pred očima različni položaj čovèka u životu; izpreveze ih shodnimi kèršćanskimi pèsmami, svetim pismom staroga i novoga zakona, životom neustrašivih zatočnikah i zatočnicah za krèpost pravu, vèru i Boga; te tako iz svega toga svetoga cvèća, po širokom cèrkvenom

Digitized by Google

polju sakupljenog sastavi već od pèrve dobe svog postanka prelèpi cèrkveni molitvenik za svećenike, te jim ga tako uredjenoga u ruke preda, za da svaki dan iz njega odlučenu duševnu hranu cèrpe — to je breviar. I zaisto, kad čovèk spokojno savkolik sadèržaj premišljava, čemu ga drugom prispodobiti može, nego uprav prekrasnom duševnom perivoju, napunjenomu mirišećim cvèćem, gdè svećenički duh poput neumorne pčele sveudilj leće, te si svaki dan više za svoju prostranu košnicu sladkoga meda nebeskih slastih kùpi — meda, koj mu i ovdè kadkada tužan život osladi, i tja prèko groba ga neprestano hrani. — Isus, utemeljiv svoju cèrkvu, ostavio joj je sva sredstva i sveudilj joj svojom božanskom jakošću u pomoć pritiče. Dok Isusov duh medju kèršćani vlada, dok se prelèva po cèlom organizmu njegove cèrkve, počamši od najviših do najnižih kotrigah, dotlè cvate njeno stanje, a kad zavlada u njoj razdvojenost, onda nastaje i za nju vrème stradanja. —

Bijaše jednom vrème, kad su mi se doduše kojekakve zapreke i prigovori o moljenju breviara na put stavljale; no u duši poslušnost, što sam ju materi cèrkvi dužan, uz dobru volju sve nadvlada. — Što se tiče na pose vremena, što moljenje breviara duhovniku od ostalih posalah uzme, baš niti tu prividnu potežkoću nije tako mučno izjednačiti. Odtèrgnimo od 24 duevna sata barem dve tri ure za breviar i druga slična duhovna vèžbanja, a preostalo zlatno vrème more se za tèlovnu korist upotrèbiti jer: „neživi čovèk ob samom kruhu, neg ob svakoj rèči, koja iz ustijuh božjih izlazi — dakle „duh jest koj oživljuje, pùt neprudi ništa.“ —

Nu da me tko — oto moje tvèrdjenje zlo razuměvši — prenapetom strogošću napрèčac neobèdi, prisiljen se ćutim očito izjaviti, da tim nipošto neću da kažem, da neima u životu duhovničkom časovah — osobito u dèlokrugu pastirskom, kad čovèk polag najbolje vole ràdi važnijih poslovah i nehotice breviara u miru ostaviti nemora. — Imade ih mnogo; al ipak polag toga nikad nije probitačno, da ove ćasove duhovnik sám sebi ostavljen odredjuje, jer se češće u računu ovih gèrdo prevari. Bolje će svakako biti, ako se vazda u tom poslu sa svojom vèrnom drugaricom i iskrenom prijateljicom — savèšću posavètuje, ona će mu u toj stvari sigurno na pomoć priskočiti, te ju na njegovu podpunu zadovoljnost rèšiti. — Jer ako se bezobzirno odstranjuje, silom se svećeniku narivava, kad svoju dužnost u tom pogledu nesvèrši, prigovarajuć mu: „danas bi bio mogo breviar moliti, samo da si hotio!“ te ga tim spočitavanjem neugodno u sèrce dira.

Da pako ovim mojim redkom o breviaru pisanim, koja duša krivi smisao nepodmetne, za svoju strogu dužnost scènim i ovdè napomenuti: da ih jedino s toga napisah, što sam nèkad spadao u broj onih, koji nemare za breviar, te sam možebiti svojom plitkoumnošću mnoge inače vèrle svećenike spačio. Da indi ovu svoju ljagu polag mogućnosti operem, ovim svečano očitujem, da sam iz gori navedenih razlogah prijašnje mnenje ostavio, pa si glede toga jako dobro u duši ćutim. — Dixi, et salvavi animam meam!

Cèrtice iz amerikanskih misijah.

(Konac)

3. Mornar. U jednom gradu moradjah uredno katoličke bolestnike u bolnici pohadjati. Tu ležaše nèki čovèk, koj bijaše napram protestantskim ministrom (pastorom) kao i napram katoličkim svećenikom posve hladan; nanj nije dèlovao nijedan nabožni čin, bio on jošte uzvišeniji. Ja pristupih k njemu i zapitah ga: Koje je vère? „Ja sam mornar.“ Neću da znam njegov zanat, nego vèru. „Ja neimam nikakove; bio sam prèko četèrdeset godinah na moru, služio sam gotovo kod svih flotah, gotovo cèloga svèta; u Kitaju, Australiji, Europi i Ameriki vidio sam luke. Vidio sam mnogo vèrozakonah; no nijedan nije imao glave ni repa“ (t. j. nijedan nečinjaše mu se razuman, koj bi božjemu veličanstvu i čovèčjim potrebštinam odgovarao. „Kad bih jedan mogao naći, koj bi imao glavu i rep, onda bih ga rado zagèrlio.“ Ima li kakovu knjigu? „Imadem; nèki skitalica narinuo mi je jednom evo ovu,“ (te je izvukao novi zavèt) — al nikad je nisam čitao.“ — Nebi li htio da pregleda jednu knjigu od naše vère? „E, Vi neizgledate kao skitalica; dajte mi jednu.“ Dao sam mu katechizam, koj je u jedan mah pročitao. Kad sam opet došao, namigne mi k sebi: „Gospodine župniče! Vaša vèra ima glavu i rep; tu ipak ima nèšto pametna; takovu sam si uvèk želio. Ako Vam je koliko do jednog poderanca stalo, primite me.“ Ja sam ga podučati počeo. Kad sam mu koj članak vère napomenuo, rekao bi: „Gospodine župniče, što se mučite; evo ovdè stoji upravo tako, ja sam već čitao.“ Kad sam govorio o kojoj prispodobi, stane prekapati po bibliji, koju je uz katechizam marljivo čitao pa reče: „Evo, ovdè je upravo tako,

Digitized by Google

kako rekoste.“ Ako sam ga što zapitao, da vidim, jeli pravo razumije, odgovorio je uvěk dobro, pa je obično po mornarski udarao na kučke (Haifische) — t. j. glupake, koji to drugčije tumače, dočim ipak nije moći stvar drugčije tumačiti.“ Bijaše to vèrlo poštena, iskrena duša, bez svakog varanja i pretvaranja. — Lěkar ove bolnice bijaše Kveker, koj je rado propovědao i bolestnikom město lěkovah duha sv. rado ulěvao “ Gospodine lěkaru — rečè jednom mornar — odkale cèrpite Vi svoj nauk? „Iz biblije.“ — „I ja imadem evo komad biblije; vidite je. Isus nije zapovědio, da se biblija čita, nego da se cèrkva sluša; a cèrkvu je sagradio na Petru — pećini koje pakao neće moći prevèrnuti. Čekajte, ako Vi nemožete, ja ću Vam město naći. Gospodine lěkaru, nedèržite nas za budale, okanite se propovědanja, pa pišite dobre recepte.“ Lěkar već nije propovědao, dok god je mornar u bolnici bio.

4. Učeni iztražitelj. U P. življaše nčki bogati čovèk, u Europi bi ga literatom svali. Od svoje mladosti čeznuo je za istinom, za sigurnošću o prěkogrobnoj budućnosti. On čitaše dèla englezkih mudracah o věrozakonu. „Prazna slama!“ — Prihvati se francezkih. „Smutnja.“ — „Hoću da savět tražim kod onog naroda, koj se dubokoumnim zove.“ Mišljaše Němce. S velikom marljivošću učio se je němački jezik, pa onda uzme čitati Fichte-a, Schellinga, Kanta i Hegla. „Ja hoću da světlo dobijem od zvězdah pèrve, a ne druge veličine.“ No tu najde jošte veću ludost, bezumnje, praznjnu, smutnju i zabunu: „Zar neima nigdè ničesa, što bi mi sèrce upokojiti moglo? Svi proslavljeni muževi, što ih čitah, čine mi se, kao da su iz ludinacah poizašli. Zar neima nigdè istine na světu? Jeda li se može pomisliti, da je Bog čověka za takov nemir, za takovu tminu stvorio?“ To su bile obično njegove rěči. — „Pa zašto se nije obratio ka katoličkoj cèrkvi?“ Zato što je katolička cèrkva sa svih stolicah, po svih salonih, po tisuć romanah, novinah i knjigah kao oglupalište puka razkričana — to je věra prosvěćenoga světa. Pa tko je literat, mora takovu věru priznavati; ako se usudjuje drugčije misliti, onda ga njegovi ortaci iz svoga kola izbace, kao voda mèrtvo truplo. „To je bio uzrok, što se nisam ka katoličkoj cèrkvi obratio — znamenje moje vlastite slabosti. Pa ipak! — nastavi iztražitelj svoje izpovědanje — podalo mi je ovo oglupalište pravu znanost. Srećom dopade mi rukuh knjiga: „Möhler's Symbolik.“ Pročitav nčkoliko listovah rekoh: „To je istina; to je izvěstnost; to mi daje pokoj; to sam tražio, ja sam katolik! Od poslě nalazim varanje i zaslěpljivanje gdě drugdě, nego kod katoličkih svećenikah: ja to nalazim kod one vèrste ljudih, kojim sam ja prije pripadao.“

5. Mladi kalvin. Nčki za svojega Kalvina s cělom dušom oduševljeni pastor imadjaše lěpe nade sinčića, kojega je htio da odgoji za podporu svoje slědbe. Ne samo on, nego više kalvinskih věštakah podučavaše ovoga děčaka. Učitelj tumačio mu je jednom s velikom revnošću nauk, kojim se Kalvini toliko ponose — nauk o bezuvětnoj predestinaciji i bezuvětnoj reprobaciji. (Da je naime Bog nčkoje osobe, živile one kako mu drago bezbožno, bile one najveći zlotvori, opredělio za nebo, dočim je druge, bile one najkrěpostnije, za věčne muke odlučio) Kad je dakle učitelj s najvećim naporom valjanost i istinitost ovoga nauka predavao, slušaše ga mladi kalvin pozorno, pa će onda: „Ako je tomu tako, onda Bog nije Bog.“ Učitelju je umah u gèrla rěč veznula. „No tako je u bibliji upisano,“ odgovorio je ovaj nčšto sèrdito nčšto plašljivo. „Onda nevalja niti biblija,“ reče děčak; „no, primetne umah, tko znade, je li sbilja tako nutri stoji; meni je moći i laž napèrtiti.“ Od poslě běžaše, koliko bijaše moguće, iz kalvinske molitvenice, gdě mu je otac tako često propovědao o predestinaciji i reprobaciji. Od poslě zašutiše o toj stvari; mišljahu si, da će to kod děčaka s godinami izslapiti. Děčaka dadoše u odgojiteljni zavod, gdě je imao takodjer u světskih znanostih podučen biti, da bude jednom valjani pastor. Nčkoliko vremena nije bilo kod njega ništa osobitoga opaziti. No čim većma se je opredělјenoj si svèrsi primicao, tim većma je zamišljen postao; u družtvih ga nije bilo viděti. Ovakova zamišljenost je obično predtèca prelaza u katoličku cèrkvu. Pastori su to nanjušili, te se zabuniše, kako li bi opasnost odvratili. „Oženiti ga! Oženiti!“ zaključi skupština. Dovedoše mu dakle lěpu mladu, bogatu děvojku, takodjer pastorsku kćer, nebi li mu opasnu misao izbila iz glave. No, čudnovato! Děvojka je isto ovakove misli bila. Pošto su se više putah razgovarali, sporazumiše se sbilja najprije u tom — da obojica prestupe u katoličku cèrkvu, pa onda da se uzmu.“

Obnova samostanah u Austriji.

Kao što je poznato, odlučiše častni prelati izmedju austrijskih biskupah od više godinah, da austrijske prelature obnove, te su znali i njegovu svetost za to preduzeće predobiti. Takovo poduzeće je doista znamenje cèrkvenog zdravja i ra-

Digitized by Google

zvitka sile. Što je ipak pisac ovih redakah od načina, kojim se ta obnova uživotvara, doznati priliku imao, nepruža niti najmanje nade, da će to poduzeće polag želje izpasti moći. Najprije nisu se ljudi, jer nepoznaju samostanskog života, niti o svèrsi željene reforme složili. Revni ljudi, o kojih bismo ipak želèli, da se podpuno upoznadu sa světskom i cèrkvenom pověstnicom, misle tom obnovom prelature natrag dovesti na njihova prijašnja pravila. To zvoni lěpo, no ne pametno. Benediktini n. p. bijahu prosta braća (lajci), koji su se razmišljavanjem i ručnimi radnjami zabavljali. Svećenici bijahu samo za cèrkvene potrěbštine, i to biva još dan danas kod milosèrdnikah. U takovu stanju bijahu svi ostali takodjer redovi, koji su pravila sv. Benedikta više ili manje slědili, t. j. svi samostani s posědovanji iz srednjeg věka, izuzamši jedine kanonike sv. Augustina i sv. Norberta, premda su se i ovi izpod silnog upliva benediktinskog pravila jedva izmakli. Pèrvobitna dakle forma ostala je već od više stoléćah daleko za razvitkom života i pověstnice, te su tako prelature u svojih historički utemeljenih običajih i u svojoj, pověstnicom opravdanoj, formi dobile današnju, od pèrvobitne sasvim različnu spodobu. Iz prostih redovnikah postadoše duhovni obskèrbitelji, iz samostanskih zanatlijah profesori, a puki někadašnji poslužitelji pretvoriše se u gojitelje znanostih. Poimence razvijaju austrijske prelature neizměrno polje duhovničkih silah, znanstvenih zavodah i obrazovalištah, tako da su ovakovom daleko dosizajućom dělotvornošću postale temelj duševnog razvitka naroda. One su se tečajem vremena kao naravnim slědstvom u ovo zvanje razvile, pa ovaj naravi primèreni razvitak opirat će se uvěk golim teorijam, polag kojih bi se prekrojiti imale. Onaj, koj bi ih rad u njihov pèrvobitni tečaj stěrati, će ih prije razoriti, što cèrkvenog poglavarstva naměra sigurno nije. Ako pod započetom obnovom nerazumju drugo, nego strogo dèržanje i nadziranje discipline i reda, na koliko se to polag pèrvašnje regule za sadanje okolnosti tražiti ima, i ustanovljenje novih pravilah, kojimi bi se odnošenjem posve proměnjenih vremenah odgovoriti moglo, onda ova obnova, kojom se od několiko godinah okolo austrijskih samostanah zabavljaju, nije pravim putem udarila. Najprije valja opaziti, da su austrijske prelature opasnu febronijansku periodu, koja je za njihovu stegu (disciplinu) i cèrkveni obstanak vèrlo ubitačna bila, sretno premahnule, premda su isti cèrkveni vladari onoga vremena k njihovu oslabljenju dopomagali. Što su si one same prokèrčile, to mora i dalje samo njim samim za rukom poći. Pověstnica nezna za nijedan primèr, gdě bi koja znatna obnova samostanah spoljašnjom umětnošću i ugledom nesamostanskih poglavarah sretno za rukom izišla. Pojedine velike osobe, članovi samostanah, živeći i stradajući zajedno sa svojom braćom, izposlovale su obnovu samostanskih družbah iz svoje sredine. Pa takova nutarnja obnova stoji takodjer u těsnu savezu sa samostalnošću i slobodom samostanah, koji su polag svědočanstva pověstnice vazda propali, makar je naměra izvanjskih obnoviteljah i dobra bila, jer im samo njihov samostalan, slobodan razvitak život osigurati može. K tomu dolazi, da i najiskrenijemu reformatora, koj je izvan reda, manjka znanje samostanskog života, koje si čověk samo dugotrajnim življenjem i stradanjem medju samostanskom družbom pribaviti može. Redovnik podlaže se samo ovakovoj nutarnjoj obnovi; svaka izvanjska sila, došla ona ma s najbolje i najprosvěćenije strani, pobudi u njem samo mèržnju i nepouzdanje. Tim se nemisli vèrhovnomu cèrkvenomu poglavarstvu niti najmanje zanijekati pravo samostane obnavljati, nego se samo naznačuje jedino svèrsi shodan put, kojim je pověstnica svaki put udarila, kad se je o utemeljenju i obnovi samostanskih družbah radilo. K obnovi isto tako kao i k utemeljenju samostanskih družbah zahtěva se istomu redu pridruženi utemeljitelj, bez kojega nemože nikad ništa uspěšnoga niti u jednom niti u drugom pravcu izići. To je věkoviti zakon svakog naravnog životnog razvitka. Bilina mora iz svojega vlastitoga soka vlastitimi svojimi organi rasti; Struve-ova rudna voda niti lěkarničke retorte neće ju ozeleniti moći. Tko je ona věćanja, koja se već od više godinah kod rimske stolice u poslu utemeljivanja i obnavljanja samostanah i redovah dèrže, ma samo povèršno proučio, bit će lasno uvidio, da su uvěk imala za temelj ovo pravilo, što smo ga ovdě razvili. Čověk se u istinu mora začudìti, kad vidi, s koli nježnom opreznošću je papinska stolica uzimala u obranu princip samostanske neodvisnosti i samostalnog razvitka, te ga je branila proti svakom uplivu, došao iz duhovne ili světovne strani, a to sigurno ne s drugoga razloga, nego jer je u svojem, Bogom si pověrenom, položaju scěnila, da bi prevratom ovih načelah i samostanske družbe propasti morale. Što u sadanjih okolnostih austrijske prelature činiti imadu, ćute bez dvojbe same najbolje. One se moraju bez svadje i raztèrganja medju sobom sdružiti, i věnac duševne snage i izobraženosti splesti, kao što ga na cèrkvenom polju u Austriji neima. Njihov najveći neprijatelj je razdruživanje izmedju sebe. Cěpkanje najkrasnijih sredstvah u někoj slaboj plašljivosti, koje im je već toliko štete nanělo. Jeli haljina běla ili cèrna, to im neće

Digitized by Google

niti svět niti sv. otac zaměriti. Isto njihovo redovničko pravilo ima toliko zajedničkih točkah, da se odtale može staviti temelj za najveće sdruženje, koje mora cèrkvi i dèržavi velike koristi donèti. Već odavna uvidiše ljudi, da se mora oko sjedinjenja katoličke znanosti i književnosti raditi, što dosad jošte nije postignuto. Austrijske prelature poséduju sva osobna i materialna sredstva, da sastave veliku cělost, najprije zajednički novicijat, zajedničko sveučilište i zajednički kolobar, gdě će zajedničkom snagom, duhom i imetkom razvijati književnost i život. Samostanska pobožnost će tim tako netaknuta ostati, kao što je u glasovitoj družbi sv. Mavra u Francezkoj, koja je srěd skvarenog i sebičnog světa imala ne samo najveće učenjake nego i najpobožnije svećenike. Polag měrila srednjeg věka neda se naše vrěme měriti, a ono što je raznovèrstnog od onda ostalo, neće se nikad sasvim ukinuti moći. Suprotivnim načinom može se sa samostanskim sdruženjem misionarstvo vazda s dobrim uspěhom spojiti, kao što su već u više mestah krasni pokusi učinjeni. Tim izpunjuju samostani svoje najlěpše zvanje, da naime katoličkoj cèrkvi tamo sa svimi svojimi silami u pomoć priteku, gdě nebi mogla privatna sredstva niti osobno niti materialno doskočiti. — Tko poznade povèstnicu, taj će uviděti, da su svi redovi u světu, isti najkontemplativniji, u vrěme svojega cvatućega stanja silan i veliki upliv na svět imali. Isti Kartuzijanci učiniše svojim tihim životom na svoje suvremenike silan utisak, a razpadnuće svih redovah broji se od onog časa, kad su ovu světovladnu rolu pustili, te su se pod kojekakvimi lěpimi izlikami povukli u svoju askezu ili, bolje rekuć, na golu pećinu svih duhovnih i materialnih sposobnostih. Izkustvo nas uči, da njihova pobožnost nije tim ništa dobila. S inteligencijom propala je ćudorednost, a po lěnosti izobraženost. Najgori pojavi samostanskog života proizidoše iz gluposti i ograničenosti onih redovnikah, koji, prostaci po rodu, znanost i krěpko dělovanje u světu mèrze, bez da obradjuju pèrvobitno polje, ili da u znoju svojega lica prastare šume kèrče. Ovakovih ljudih imademo i danas više nego što je pravo, te će jošte mnogi samostanski zavod upropastiti, dočim pod zlo shvaćenom višom obranom svoje idiosynkrasije uživotvarati misle. (Fr. kat. Kbl.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Pèrve dane o. m. došlo je na konkurzualni izpit devet svećenikah naše nadbiskupije. Predložena biše im slědeća pitanja. 1) Iz ***dogmatike***: Comprobetur divina providentia in regimine mundi physici et moralis. 2) Ostendatur hanc Dei providentiam se etiam ad minima eventuum extendere. Cum synoptica applicatione ad nostros mores. 3) Exponatur homilia de 10 virginibus. Iz ***cèrkvenog prava***: 1) Quae crimina induunt irregularitatem? 2) Quid est cognatio carnalis, quae sunt scitu necessaria ad eam determinandam? Quomodo computantur gradus ejus? quousque dirimit matrimonium? 3) Quid decrevit sacr. concilium Tridentinum de Clericorum vita et exemplo, vestitu et habitu, gestu et sermonibus? Iz ***bogoslovja ćudorednog***: 1) Quid occasio peccandi? quotuplex, et quae principia practica circa eam sequi oportet? 2) Obligamurne fidem religionis christianae externae profiteri, et an etiam aliquando cum periculo vitae? ***Iz bogoslovja pastoralnog***: Quas regulas praescribit pastoralis theologia pro adornandis s. sermonibus pro Sanctis. ***Za propověd***: Quaerite primum regnum Dei et justiam ejus, et reliqua omnia adjicientur vobis. In exordio mundanae varietates vitae nostrae exponantur. In parte prima ostendatur: has cunctas varietates promanare a divina providentia. In parte secunda ac epilogo ostendatur: quomodo fides haec in prosperis et asperis nos moderari debet. ***Iz katechelike***: Qualiter proles praeparandae pro prima confessione?

= *Iz Križevca.* Dne 26. kolov. pod veče prispie posvećeni biskup presvětli g. Ivan Kralj u naš kotar, gdě ga mnogobrojno duhovničtvo sa inimi činovnici od uprave dočeka na granici duh. kotara križev., gdě bi pozdravljen takodjer sa pěsmom u glasbu stavljenom veleč. g. podarcidjakonom kot., i u Zagrebu kamenotiskanom, i svečano u pèrvu župu istog okružja — Vèrbovac uveden. Ima městah u ovom kotaru, gdě već od mnogo godinah nije dělјena blagodat otajstva sv. potvèrdjenja, te zato sve staro i mlado jedva dočeka trenutak, kad će mu uz uzvišen običaj sv. katoličke cèrkve sv. pomast poděljivana biti. — Hoćeš, nećeš, mora svaki — i bezvèran, past na kolena pred velikim pastirom, kad on praćen uz muklo tutnjanje zvonovah, sprovodjen dugom povorkom věrnih ovčicah, u cèrkvu ulazeći blagoslov božji poděljuje. Takova krasna prizora bijasmo svědoci u gradu Križevcu. Upravo bijaše sunce božje na odlazku, a nebo vedro kó ribje oko, kadno vodjasmo našega dobroga pastira uz pěsme i izměnjajuću se glasbu u staroslavnu cèrkvu križevačku. Cèrkva prostrana, sěvajuća množinom malenih světiljakah i to na veče; pěsme, glasba, blagoslov pastirski, sv. pomast potvèrdjenja — to su svete stvari, što su svakoga pobožnoga katolika u ov hip duboko dirnule. Pa da li se može što s istinami uzvišene sv. věre naše uzporediti? — Posvećeni biskup okrěpi nas milosti božjom svetotajstvom potvèrdjenja, no nas i utěši sa blagim, rodjenom Slavenu prirodjenim ljubkim druženjem. Kako nam milo bijaše, što smo gotovo na domaćem jeziku posvuda

Digitized by Google

radujući se pratili visokog i milog nam gosta. Takovim primĕrom učimo se štovati narodno goverenje. — Iz Križevacah sprovedosmo presvĕtl. g. u Glogovnicu, staro gnjezdo božjačko-templarsko. — Ovdĕ se raztajem s visokim gostom za časak, jer mi zapne oko na nĕkoj častnoj starini. Tak sa časi menja, tak tento svĕt bĕži. Kako vam je tu velelĕpan hram božji u sloga gotičkom. Žĕrtvenici, slikarije i svi kipovi su na najumnije izdĕlani. Kud se god obazreš, smotriš tragove velelĕpnosti starinske, a sad ti se rasap i trulež dragocĕnostih otih raztuženom oku predstavlja. O sudbino! o sĕminišta blagih dušah! što niste proizvela ljudih, što bi ove ostanke prošlosti znali većma cĕniti. Pomislite, kad su vam jedan spomenik od kamena, valjda više stoléćah star, za prost ograd na ulazu cĕrkve upotrĕbili. Opatovina božjačka, kako kažu, bijaše ovdĕ, i podčinjen bi joj stan u Rasini. Znamenita jest jedna slika stara, što visi o stĕni do vel. žĕrtvenika. U njoj opisuje župnik u obrazih svoje brige i udese o podignuću opetnom veličanstvenog ovog hrama. Brojevi od god. dopiru u XV. i XVI. stoléće. . . Kako je hvalevrĕdno uz svakdanji hlĕbac boriti se i nastojati o uzdĕržavanju naše umĕtne starine.

Iz Gjurgjevca, 3. rujna. (Dopis). Jošte dne 31. sĕrpnja tekuće godine bijaše u župi molvanskoj izvanredna svečanost, kojoj osim c. k. pukovnika g. Čivića Rorskog prisustvovaše i ondašnje obližnje veleštovano svećenstvo sa mnogobrojnim vĕrnim pukom. Povod ovoj rĕdkoj svečanosti dadĕ polaganje temeljnog kamena, na kojem se je već gorostasni hram božji, polag najnovijeg ukusa, nebu u visine dizati počeo. —

Tom prigodom rekao je velečastni g. městni župnik i podarcidjakon Ivan Korač, prirodjenom mu réčitošću na sakupljeno mnogobrojno stado krasno slovo, koje je mnogoga do suzah ganulo. Poslĕ dovĕršene lĕpe ove svečanosti bi priugotovljen dragovoljnimi prinesci ondašnjih župljanah, pod otvorenim nebom krasno urešeni stol s primĕrnim obĕdom, gdĕ biše nuz sviranje gjurgjevačke bande i gruvanje mužarah napite zdravice njegovu veličanstvu, našemu junačkomu vladaru Franji Josipu, njihovim Preuzvišenostim, našemu vĕrhovnomu pastiru, nadbiskupu Jurju Hauliku, i našemu obćeljubljenomu banu grofu Josipu Jelačiću.

St. Harabaisa.

V-ć. — Iz Turske-Gradiške, 23. kolov. (Dop.). Sa svih stranah čuju se svečanosti, kojimi je neoskvĕrnuto začeće bl. Dĕvice proglašeno; s toga mislimo, da neće suvišno biti, ako čitatelji našeg „kat. lista“ dočuju, kako je ta svečanost i u Bosni ovĕršena. Svečanost ovĕršavana je na Veliku Gospu.

Kod proglašenja ovoga svete naše vĕre članka, premda pod lipom i tako rekuć pod vedrim nebom ovĕršavanog, dĕržao je městni duh. pomoćnik o. Franjo Zubić ipak dva lĕpa govora, jedan o blagdanu svetkovini primĕren, a drugi o prečistom začeću B. D. M. majke božje.

A šta mislite, tko ga je slušao? slušao ga je narod čisti bosanski, no žalibože na slĕdbenike Muhamedove, na gèrčko-nesjedinjene hrišćane i pravovĕrne kèršćane razdĕljeni: jedne kèrvi, no trovèrstnoga vĕroizpovĕdanja.

Na isti način, kada i u turskoj Gradiški (po turski: Brebieru) propovĕda, gdĕ malenu i dèrvenu, no čistu ipak cèrkvicu ima, svi ovi spomenuti raznolikoga zakona slĕdbenici rado ga slušaju; jer otac Franjo, premda u Talianskoj odgojen, ipak sve one sposobnosti imade, koje ga obljubljenim propovĕdnikom čine svimkolikim slušateljem, bez razlike vĕroizpovĕdanja. Kad su istoga jednom Talijani, ponoseći se svojimi cèrkvami i sgradami pitali: „Jeda li ima igdĕ u svĕtu i na zemlji takova golema cèrkva kao što je rimska? Odgovori im on: „Jest bosanska i veća i lĕpša; jer u njoj sunce božje danom, a noćom mĕsečina sjaje sa nebrojenimi zvĕzdami, ona je visoka do neba, u njoj kao u raju angjeli, pĕvaju slavulji Bogu — pod kojega obrambom kroz 400 godinah nijedna ljudska sila nije mogla da ih ntamani! . . .

Franciškani bosanski su se kroz toliko stotinah godinah verali kao kroz guštaru kakovu kroz Muhamedanstvo od rodjaka do rodjaka, od pravovĕrnika do pravovĕrnika pod imenom „ujaka“, kèrsteći narod i obučavajući ga, obraćajući i upućujući ga, tako da su češće i istim ljudem turskoga podrĕkla i zakona u oči padali; no Bosanci su vazda svojim redovnikom kao svojim naveštiteljem i apoštolom vĕrni i oddani ostali, veleći; „to je ujak“, to je naš rodjak „na što je Turčin svagda sa običajnim svojim razgovorom „evala, il' aferim!“ odgovorio. Tako je na poslĕdku već izraz ovaj u obće ostao naziv i ime svećeničko i kod muhamedanskih Bosanacah, kao i kod kèršćanah tako, da i nam, kada amo u uskoke predju, vele: „kako je ujače?“

Gdĕgod se dakle samo proběsedi bosanski — kad al' eto ti ih na stotine željnih da se naslušaju! —

Nije čudo dakle što podvostručenom i pazljivošću i pozornošću kao sve svoje drage zemljake i otca Franju odlikuju, kada ga i isti pravi Turci — kojih medjutim imade malo, te su s većom stranom gospoda prem neuka — pitaju za savĕt svagda, prije nego se što u občini odluči, gdĕ je pretežniji njegov um uvĕk u prevazi.

Kao što dolaze ljubopitni Muhamedanci na naše cèrkvene sastanke, to isto idu i kèršćani k njim. Tako mi pripovĕdahu, kako je davno njihov odža u džamiji udarao na vĕrolomstvo i razuzdanost muhamedansku, pa im pripovĕdio povĕst jednu, o koje historičkoj istini sudite što vam drago, ja ću Vam ju samo opisati onako golo i prosto, kao što ju je i on kazao:

„Kada je osvojen Carigrad u turske šake pao,

Digitized by Google

doveden bude pred cara iz tavnice jedan pustinjak bèle brade al oštra uma i još oštrijih očijuh. Upita ga care: „zašto je bio zatvoren?“ a on reče: „Jer sam kao Gèrk vazda opominjao svoga cara, i sveudilj nagovarao svoj narod, da se okane opačinah i pogoršenja; al oni su uzperkos uz druge grèhote i sramote, na konjih i u isti Sofijin hram utèrkujući se ujezdivali; radi bèsnila dakle ovoga rekao sam caru, kazao sam narodu da propasti mora . . . . i eto čestiti care! za to me zatvoriše! . . . . Pustite ga na slobodu! reče car, al molim te duhovniče! kaži mi prije neg se rastanemo, hoće li ikada više u čije ruke pasti Carigrad i moje carstvo? a pustinjak mu reče: care! to je težko u mah pogoditi — pusti me četiri godine da po tvom carstvu hodam, pa ću ti onda odgovoriti! . . . Projde vrème to, kad al eto ti pustinjaka kod cara na divanu; šta mu je donio? šta navèstio? „Nikada! veli, čestiti care! tvoje carstvo pasti neće, ako ostanu tvoji Turci ovakovi uvèk kao što su sada — pravedni, trèzni, vèrni, istinski, hrabri i junački . . . i umèreni!! —

Ali gdè je to sada o Turci! o Muhamedanci? gdè su krèposti vaših starih? reče odža, i napravi im iz te pripovèsti ćudoredan nauk — i pokaza, da, buduć se ni oni vère svoje dèržali nisu — „već postali kó i Gèrci — lakomi — da se ni Carigrad sa turskim carstvom nemore da odèrži više! . . .

Iz Ostrogona. O gradnji bazilike možemo javiti, da se nutarnji poslovi bèrzo svojemu koncu primiču. Glavni i svi pobočni oltari postavljeni su već u čèloj svojoj krasoti iz kararskog mramora, tako da oko niti nezna kamo da se obrati. Inostranih umètnikah imademo tu dosta; Talijani dèlaju kod oltarah i zabavljeni su podjenjem; g. Mooser s mnogimi pomoćnici dèla danom i noću okolo veličanstvenih orguljah; bečki stolari stavljaju umètno izrèzane stolice gotičkog sloga i nastavljaju propovèdaonicu i prestol, gdè će nj. em. kardinal-primas službam božjim prisustvovati. — Ostrogonski hram neće biti, kao što je to po novinah razglašeno bilo, još posvećen, jer ima dèla, koje se prije jošte ima svèršiti, i koje će stati do 500,000 for. —

Iz Beča. Rodni dan nj. veličansta, našega cara postao je lètos osobito važnim. Dne 18. kolov. podpisan je konkordat izmedju svete stolice i austrijskog dvora, po punomoćnicih; podpisaše ga naime apoštolski nuncius kod austr. dvora, g. kardinal Viale Prelà, g. vitez O. Rauscher, bečki nadbiskup, kao austr. punomoćnik. Oglašenje nemože prije biti, dok se izmedju najviših punomoćnikah ratifikacije neizmene. No već to je velevažno, što je podpisan.

U Abstgmündu u Virtemberžkoj ovèršavana je 31. sèrpnja o. god. osobitim načinom svečanost žetve. Isti dan išli su o 7 satih u slavnom obhodu po pèrvi voz snopovi napunjen, koj je pred kapelicom kod sela stajao. Pošto ga je svećenik cèrkvenimi molitvami i svetom vodom blagoslovio, gibaše se obhod pram župnoj cèrkvi. Spreda nošahu križ sa cèrkvenimi koragvami (barjaci); za krasno nakićenim vozom idjaše školna mladež s cvèćem i s vènci, s urešenimi sèrpovi i grabljami. Uz molitvu i pèvanje, zvonjenje i sviranje muzike prizpio je voz, městnim svećeničtvom, poglavarstvom i učiteljstvom praćen do župne cèrkve, gdè je poslè propovèdi (na Galat. 6, 8.) i sv. mise ambrozijanska pèsan odpèvana.

Iz Italije. — U Piemontu dolaze sa svih stranah protesti proti popisivanju samostanskog imetka. Peta legija genovske narodne garde nije htèla da dèržavne agente kod tèranja genovskih redovnikah i duvnah pomaže; zato je kr. odlukom ista legija umah razpuštena.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Pikia Fabijan, dosadanji župnik u Madjarovu, župnikom u Osèkovu;
„ Haukovac Stèpan, duhovni pomoćnik u Madjarovu, župnikom tamo.

P r e m è š t e n i s u:

Gosp. Pozderac Juraj, duh. pomoćnik iz Kašine u Markuševac;
„ Harabaisa Stèpan, duh. pom. iz Tomašice u Gjurgjevac;
„ Kolaj Gèrgur, bivši vojni svećenik, za duh. pom. u Raču;
„ Gabaj Mihalj, duh. pom. iz Rače u Kloštar;
„ Posavac Stèpan, duh. pom. iz Glogovnice u Kapelu.

P r e m i n u o j e:

Gosp. Kvatèrnik Anton, novomisnik.

Oglas.

Koncem měseca sèrp. o. g. izgubljeno je od Zagreba do Dubrave iza Maksimira više svećeničkih koje odèćah koje knjigah, medju njimi nov breviar, Jambrešić „Dictionarium“; koje stvari do dan danas nisu našaste. Umoljavaju se dakle uljudno svi gg. svećenici, da bi svojemu puku oglasili, ako bi tko takovim stvarim u trag ušao, da to dotičnoj oblasti ili simo uredničtvu javi.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 38. — TEČAJ VI. U SUBOTU 22. RUJNA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O cèrkvenoj glasbi.

„S' il est vrai, que la musique adoucisse les moeurs, il est encore plus *vrai, que la musique religieuse purifie les pensées et elève les aspirations vers le createur.“*

J. J. — Ovako reče onomadne něki pobožni francezki světovnjak o glasbi cèrkvenoj. Ovo nisu prazne rěči, kao što ih osobito tamo imade toliko. O tom neka svaki pita sèrce svoje, i ako je još koliko čisto i nepokvareno, dobit će isti odgovor. Što ja mislim o glasbi cèrkvenoj, izjavio sam u jednom mom dopisu iz Beča prošle godine. Što ondě rekoh o višoj cèrkveno-glasbenoj umětnosti, kod toga i danas ostajem; nu time neizključujem drugu onu vèrst, koja stoji bliže prirodi, te time takodjer imade svoju posebnu dražest. Viša umětna cèrkvena glasba nedolikuje svakomu hramu i svakomu městu, a i koliko bi dolikovala, toliko je malo obćinah, koje bi troškove, što se tomu boće, podmiriti mogle. Pa najposlě, gdě bi i bilo prilike sastaviti několiko nastrojah; — ako nastrojna takova glasba nebi mogla izići onakova, kao što ju mi zahtěvamo, a ono je bolje, da se nastoji oko dobrih glasovah ljudskih. Viša nastrojna glasba samo je za goleme i sjajne hramove u povećih gradovih, i gdě je ugladjenijega ukusa pobožno obćinstvo, koje je barem poněšto kadro shvatiti smisao glasbe, koja je već tolike, kao što sam slušao, u pobožnosti njihovoj smetala. Za pomanja města, i imenito sela, biti će najbolje, da se ostane kod orguljah, koje su strogo nastroj cèrkveni; te kao što s jedne strane svèrsi ponajbolje odgovaraju, tako s druge starinom svojom ugleduju. — Njima smo svi obvikli; one su svirale pradědom našim, bile su stare prijateljice njihovih, pa su i naših sèrdacah. Ako se imade već u obće glasbom pratiti služba božja, a ja sam na selih izključivo za orgulje, pa da se neměšaju u poštovane zvukove njihove kojekakve gusle i trublje, koje same o sebi bez druge symphonie samo nesklad čine. Ja sam bio kod službe božje, gdě su uz orgulje svirale samo dvě trublje, što su ikad mogle, i tud sam morao ozbiljno pomisliti na onu glasbu svijuh glasbah, kojom sviri skladno sva priroda pěsmu zahvalnicu stvoritelju svomu, i iz koje su postali svi umětni glasovi. Kao što lav u pustinji, slavulj u lugu, stričak u zelenoj travi, tako i čověk, ako ne najlěpše, a ono najdostojnije slavi Boga glasom svojim. Ja poznadem upravo umětnikah, kojim je nad svu skladbu nastrojnu mila lěpa, dobro udešena četvorka (quartett) iz glasovah ljudskih. Ja to lahko dokućujem. — Nu jedno nedokučujem; kako da se naime, preko svih zakonah, preko svih pravilah, preko svake dostojne pomisli o svetinji našega bogočastja, uzpèrkos obće priznanoj vrědnosti čestitoga pěvanja i uzpèrkos tolikim lěpim glasom, što se tamo amo po puku, osobito u ženskoga spola nalaze, — tako slabo nastoji oko cèrkvenoga pěvanja? Gdě se već to nemože postići, da sav puk zajedno pěva, kao što na mnogih městih imade, a ono bi barem mogao učitelj sakupiti oko sebe malu kitticu pěvačah, da ih odabere i uvěžba izmedju školske mladeži, koja i kod nas, hvala Bogu, imade one iste, ako ne i bolje sposobnosti, kao i drugdě. Nu tud se je zapinjalo odprije, a zapinjat će se — bojim se — unapred još gore. Naši pučki učitelji bili su dosada dosta nevaljano muzikalno izobraženi, a sada evo idu vremena, gdě neće biti nikako. Pa tko će onda děcu učiti cèrkvenomu pěvanju? kao što škola ostaje u svom prijašnjem naravskom odnošenju prama cèrkvi: tako i učitelju danas prinadleže iste dužnosti, koje no i prije. Zato se čudim, da, dočim je za drugo sve, što se tiče pučkih učionah, od dotične strane skèrbljeno tako, da nam valja upravo hvaliti božjoj prividnosti i vis. našoj vladi, koja je svetu stvar pučke prosvěte kod nas dala u ruke ljudem sdušnim i razumnim;

Digitized by Google

— kako se je u zavodu, gde se mladež naša pripravlja za pučko učiteljstvo i koj stoji pod neposrednom upravom i nadziranjem svećenstva, — kako se je u tom zavodu, uza hvalevrědno dělovanje svih ostalih učiteljah, mogla onako zapustiti upravo cèrkvena glasba? Ove godine izišlo je iz našega učitelišta u Zagrebu pet pitomacah, od kojih je samo jedan iz muzike odobren, pošto je i taj ono, što znade kod kuće naučio; a ostali svi skupa pronadjeni su slabimi — a ima ljudih, koji su se osvědočili, da neznadu gotovo ništa.

Ja sam dèržao za svoju dužnost, o tom rěč povesti; a ljudi, koji imadu više vlasti i upliva nego li ja, neka na to u interesu katoličkoga bogoštovja obrate pozornost vèrhovne oblasti cèrkvene.

Uspomena o Saileru.

Od M. Diepenbrocka.

Obično se govori medju ljudmi, da za ukućane neima velika čověka ni junaka. Pa to je sbilja tako; jer se s veće strane dogadja, da se ljudske slabosti i mahne ukazuju domaćim u svojoj golotinji, dočim ih, obasjane slavom, oko izvanjskoga světa niti neopaža. Ali i od ovoga pravila imade — što budi rečeno na slavu božju i na čast čověčanstva — iznimakah; takova rědka iznimka bijaše takodjer Sailer. Njega slavljahu na daleko po Němačkoj svi plemeniti i vèrli muževi kao odlična učitelja, rěčita propovědnika, učena bogoslovca, plodonosna spisatelja, mudra pastira, pobožna svećenika i apoštolskoga biskupa, rěčju: kao osobita i slavna muža. Sva ova svojstva posědovao je Sailer u velikoj měri; no još mnogo većim prikazà mi se on kao čověk i kèršćanin u svakdanjem prijateljskom občenju. Punih jedanaest godinah živio sam s njim u neprekidnom druženju, a poslědnjih osam godinah stanovao i blagovao sam s njim pod jednim krovom kod jednoga stola; ja sam s njim boravio u njegovu lětnom stanu, gradu Barbingu, što mu ga dade kralj Ljudevit, te sam mu bio drug na mnogih većih putovanjih u Švajcarsku i u rajnske pokrajine. Ja sam pod njegovom upravom s veće strane vodio njegova na daleko razgranjenja dopisanja s različitimi ljudmi o različitih odnošenjih; meni su bili poznati svi njegovi prijateljski i poslovni odnošaji; ja sam ga neprestano motrio u njegovu zdravlju u veselju i žalosti, u trenutcih priznate mu slave i učinjenih uvredah, u odnošenju naprem slavnim i neznatnim, prijateljem i protivnikom, zaštitnikom i nenavidnikom, oduševljenim zaměrnikom i měrzlim motriteljem — pa mogu svakoga uvěriti, da ga nisam nikada vidio malodušna, nikada sebi nejednaka, nikada ohola ili izprazna, nikada razdražena ili duhom klonuvšega, nikad ipak nije bio tako uzbunjen, da se nebi mogao umiriti, da bi u njem strasti mah preotele; uvěk je bio sám sebe dostojan, uvěk sam ga gledao kao živ izgled, iz koga se je moći naučiti, kako da postanemo ljudmi i kèršćani.

No ova njegova rědka spokojnost nije počivala na stoičkoj nećutljivosti ili umětnoj okorelosti, koje se neslažu sa Sailerom, kojega sèrce bijaše prepunjeno najnježnijimi i najzvučnijimi žicami ćutljivosti. Vazda nepomična točka, na kojoj počivaše ova njegova plemenita, dà nebeska ravnodušnost, bijaše religiozno čuvstvo. Njemu je bilo usadjeno u naravi, što si mi drugi istom velikim naporom pribaviti imamo: da naime pustimo, da izvanjske stvari děluju na nas, pošto smo ih ublažili i izravnali ù mirovnom duhu višega světa. Rěč, što ju dobi Abraham od Gospodina: „Hodi pred menom i budi savèršen," koja je u kèršćanstvu proměnjena u laglju, no ipak toli težku zapověd: „Hodi za menom i uzmi svoj križ," postadè pri Saileru pùt i kèrv, ili bolje rekuć, dah njegove duše. Tajnost njegova nutarnjega života bijaše svudprisutnost božja.

Ovaj potez, koj je čitavim njegovim bićem zavladao, bijaše udaljen od tamna liceměrstva i ascetičkoga siljenja, te nisam nikada poznao tako skladna i vedra čověka, kao što bijaše on. Njega je zanimalo sve, što je dostojno za čověka, on je udioničtvovao u svakoj nevinoj šali, sám je pripovědao, kad je dobio priliku, vesele sgode, te sam ga vidio, kako se je do suzah smijao, kad je takova šta pripovědao ili slušao. On je dodavao oštroumne i domišljate opazke, ali uvěk bez svake uvrede, uvěk sa dobrom ćudi i s někim dostojanstvom i svetinjom, koja je odstranjivala svaku prostotu te začinjala svaku šalu višom mudrošću. Njega nije ni pri veselih zabavah ni pri večernjoj igri na šah ili taroke, koje se je rad igrao, da mu dnevnim naporom utrudjeni živci odpočinu, ostavila ona nutarnja sabranost, koja mu se je u narav preobèrnula. Iz njegova mila pogleda prama nebu i izkrenosti, koja se je ukazivala na svakoj njegvoj cèrtici, vidělo se je, da njegov nutarnji čověk diše u višem, u čišćem zraku, ali bez svakoga pretvaranja i siljenja tako, da nije tim nitko izmedju pribitnih bio stěšnjen ili uzbunjen.

On je znao takodjer kratkih izrekah, koje je često tiho govorio i neznajuć za to, n. p. „Gospodin je dobar i svi njegovi puti; Mi-

Digitized by Google

sericordias Domini in aeternum cantabo; Ne projicias me a facie tua“ (on je tim mislio: Neustegni mi svoje sveudiljne prisutnosti); tisuć putih sam čuo ove izreke, koje su njegova mila usta tiho izgovarala; na putu u kolih zadrěmao je on u takvih izrekah, i opet se u njih probudio.

Ali nije se on popeo bez truda i žestoke borbe do ove mirne visine nutarnjega promatranja, koje nebijaše lěno drěmanje duše, nego budno življenje, niti naravni dar, nego prava, iz živahne lagode (temperamenta) proiztekavša krěpost. On nam sám pruža poučan pogled na ovaj svoj nutarnji razvitak u čudnovatoj svojoj izpověsti, koju nam je sobćio pod naslovom: „Der Friede, eine Gechichte“ u svojih uspomenah na i za srodne u duhu i čudi. *) On tu pripověda, kako je on (jer Theophilus je on sám) kroz trostruku ognjenu peć, naime nemirnu savěst, dvojbu u věri i spasenju, vodjen i očišćen bio, te napokon u svetom strahu pred vlastitimi slabońami i u svetoj pouzdanosti u bezkonačno božje milosèrdje postignuo mir, koj proiztiče iz sjedinjenja s Bogom. Pod 2. sěčnja 1815. priobćio nam je iz svoga dnevnika izpověst, koja moje gornje opazke razjasnjuje i potvèrdjuje. **)

„Kasno, ali stalno,“ veli on, „porodilo se je u meni osvědočenje, da se on, koj je živo spoznao Isukèrsta, neprestano njemu moli, věrno mu služi i živo svědočanstvo o njem daje, te da iz molitve upravljene k Isusu izhodi svaka daljna světlost, da mu věrno služimo i neustrašivo ga izpovědamo. O tom sam osvědočen iz primèra sv. Therezije, sv. Salezia i Fenelona.“

Sailer je i izvana mnogo pretèrpio; često su ga ljudi krivo poznali, ozloglasivali i proganjali, Ali on se nije branio nikakvim oružjem, nego je samo dobro činio, te u rědkih samo slučajevih, gdě je zahtěvala viša dužnost, branjaše se dostojanstvenom rěčju. Njegova poslovica bijaše: hoc est vere apostolicum: bene facere et male audire. ***

Ovaj nutarnji mir i ravnodušnost učini, da je Sailer i u najvećoj svojoj starosti bio zdrav kao mladić na tělu i duši; sunce, koje je razsvětljivalo njegovo sèrce, prěčilo je mèrzli větar starosti. Ja sam ga kao osamdesetgodišnjega starca vidio, kako je po svom običaju na šetnjah žurnimi koračaji pred družtvom išao, te se ljubezno směšeć znao okrenuti i dignutim štapom mahati.

Još nisam vidio sèrca, koje bi bilo tako napunjeno ljubavlju, věrnošću i dobrotivim sučuvstvom, kao što bijaše Sailerovo. Premda je vodio čist i plemenit život (on mi je pripovědao, da je istom onda, kad je slušao ćudoredno bogoslovje — u dvadeset i drugoj svojoj godini — pozornim učinjen na odnošenja spolovah), ipak je kao izkusan pastir poznao sve i najdublje jaze naravi čověčje, i sve bludnje i pretvaranja grěha. Apoštolskom revnošću opirao se je kao propovědnik i spisatelj pokvarenosti vremena, sablaznim, zavedenjem i bezbožnosti; a kad mu se bludnja u ljudskoj slici prikazala, njegovo glavno ćućenje i pravac dělovanja bijaše sažaljenje i pripravnost pružati pomoć. „U svakom čověku,“ govoraše on, „ako nije posve otvèrdnuo, nalazi se još světla iskra; točka, koja je sposobna primiti dobro; ovdě ga treba pribaviti te nastojati, da se digne, da se světla točka razširi, a tmina da se protěra. Bog, koj je najsvetiji, imade toliku stèrpljivost s grěšnici; zar ju nećemo i mi imati?“

Mnogim udaljenim ljudem pomagao je svojim mudrim savětom, koj su ustmeno ili pismeno od njega prosili, te ih, kao pravi duševni lěčnik, izbavio iz grěha, dvojbe i sdvojenja. Stotine pisamah prošle su preko mojih rukuh, a osobah nisam poznao.

No i u tělesnoj nuždi postavljenim bijaše uvěk pripravan dati pomoć, premda je imao malo sredstvah. (Kao veliki predstavnik, posvećen biskup i coadjutor imadjaše godišnje plaće samo šest tisućah forintih, a kralj Ljudevit dodao mu je iz osobitoga obzira još polovicu od toga novca; biskupski dohodak, sastojeći se iz deset tisućah forintih, počeo je dobivati istom u sedamdeset i osmoj godini, tri godine prije smèrti). Dobro činiti bijaše njegovo veselje, pa on je to rado na tihom činio. Premda sam ja s veće strane pisao njegove listove, ipak je najradje on sám razpošiljao novce ubogim prijateljem i drugim siromahom, i to sve tajno, te sam ga često pri tom poslu zatekao. Toga nije činio, kao da se nebi pouzdao u me, a njegova pěneznica bijaše bez toga obično otvorena; nego da lěva ruka nezna, što čini desna. Niti mu nije stalo do većih, za njegove dohodke znamenitih žèrtvah; jer je on računao na providnost.

(Konac slědi.)

*) S. Werke XXVIX, 277.
**) S. Wèrke XXXIX, 353.
***) S. Werke XXXIV; 259 i 464; IX, 219.

Katechizam za cèrkvu budućnosti.

Pošto smo několiko putih govorili o običnom katechizmu katoličke cèrkve, neće suvišno biti

Digitized by Google

priobćiti našim čitateljem jedan katechizam, koj od nedavna poče zaredjivati po Němačkoj, pod imenom „Katechismus der Kirche der Zukunft, zum Gebrauche in der Gegenwart für Jung und Alt, vom Verfasser des „„Ewangeliums der Natur"", Frankfurt a. M." Ovaj katechizam oglasuju jedne novine slědećimi rěčmi: Kao što je „Evangelium der Natur", već u više jezikah preveden, toli izvanredan utisak učinio, kao što poslě Zschokke-ovih „Stunden der Andacht" nije možda nijedno dělo, tako će ovaj katechizam za cělu Němačku možda epochu načiniti. Pisan najvećom jednostavnošću, popeo se je on na najviši stupanj filosofičko-nabožno-uljudnog nazora našeg vremena, te nam se pojavljuje s te visine kao predhodnica zvězda lěpše budućnosti za čověčanstvo. Kad bi se naša mladež po ovom katechizmu obrazila, onda bi Němačka — onda bi čověčanstvo lěpu budućnost pred sobom imalo. — On diše ljubavju, čudorednošću, s jednom rěčju: on diše „humanitetom" u najpodpunijem smislu. — Najprije ću štovanomu štiocu pripovědati, kako sam se ja upoznao s dělom „Evangelium der Natur." Jednu porodicu bila je posětila něka velika nesreća, ona ju je doduše zaslužila, no zato je ipak bila sažaljenja vrědna. Jeda li čověk može děcu za mahne roditeljah odgovornu činiti, slabu ženu za pregrěhe njena muža? Tu je dakle žena s děcom stajala osiromašena, bez pomoći i utěhe; jer žalibože spadaše u onaj red „izobraženih", koji proizvor sve utěhe, Boga osobnoga, pravoga naime Boga, za izum svećenikah drže, da se tim „glupi i neprosvěćeni" na uzdi drže; onih „prosvěćenih", koji već misle, da su tim něšto od svojega „čověčanskog dostojanstva izgubili, ako u „sveobći duh světa, praduh, u věčno biće věruju. Takovim ljudem šalje Bog po kadšto opomene, nebi li se na bolje puteve svèrnuli, a za to je nesreća i běda najsposobnije sredstvo: po njih je već mnoga zabludila ovca na pravu stazu dovedena. Nesretna gospoja tražaše pomoć u Schilerovih, Göthe-ovih i Lenau-ovih knjigah. No premda je mnoga „plementa" města nutri našla, koja su joj se činila sgodna za njen položaj — al već bijahu stara i zastarěla! tà već ih je možda sto putih čitala. Obèrnula se je dakle na me, koj doduše nisam imao ni Schillera niti Göthe-a, ni Herdera a niti Jean Paula, no ipak drugih „lěpih knjigah." Ne sigurno iz kakove naklonosti k satiri, nego iz najčišće namère poslao sam joj poznati Köthnerov molitvenik, kao što i izdanu od zemaljskog amrichshausenskog kaptola knjižicu o bratovštinah. No kako sam lěpo s mojom dobrom nakanom nagrajsao. Dakako, kao duha puna gospoja, znala je ona stvar iz „pravog gledišta" shvatiti, te mi je moje knjige natrag poslala. Za několiko danah dojde gospoja sa slavodobitnim očima k meni: „Vidite, da vašu opomenu nisam ipak bez obzira pustila — evo ovdě imam něšto nabožna, no něšto takova, što je za sèrce i dušu ujedno; gosp. dvorski savětnik G. poslao mi je evo ovu knjigu, pa on je ipak vèrlo izobražen i nabožan muž." Ja sam uzeo knjigu — bijaše to „Evangelium der Natur!" Kad slěpac mrena na očijuh imade, pa mu lěkar kaže: ja te mogu izlečiti, no ti moraš nevaljanu zenicu, kroz koju već naravno světlo nemože pronicati, ukloniti dati; pa ako onda slěpac reče: ah mojemu oku nefali ništa, nego tmina, što je izvan njega, ona je kriva, da nevidim; razdělite tu tminu, onda ću viděti kao i prije" — tu nemože lěkar ništa dalje misliti, nego: dobro, kad hoćeš da slěp ostaneš, a ti budi u ime božje." Tako po prilici mišljah si i ja kod prosvěćene gospoje, te sam ju pustio njenim putem ići. Od poslě sam na „Evangelium der Natur" češće mislio, pa buduć da se evo u ovoj knjižici s istim piscem opet susretoh, koj je na temelju svojega „Evangeliuma" — i ovaj katechizam sastavio, nemože mi se na ino, nego da štovanoga čitatelja s ovim sramotnim spisom upoznam. Iz poglavja, koje govori o Isukèrstu, neka nam budu slědeća pitanja i odgovori dosta. „Što je bio Isus iz Nazareta? Židovski naučitelj puka. Tko je bila njegova mati? Maria, žena Josipa teslara. Tko je bio njegov otac? Mariin muž, teslar Josip. Što imamo věrovati od bibličkih pověstih o narodjenju Isukèrstovu i o čudesih, koja su se tom prigodom sbila? Pověsti o Isukèrstovu narodjenju, o zvězdi i iztočnih mudracih, kao što se sa svojimi čudesi u bibliji nahode, jesu lěpe priče (Sagen), kojimi se proslavljuje utemeljitelj naše (!) věre? — Što imademo věrovati o čudesih Isukèrstovih? Isus nije nikad čudesah činio, jer kao čověk nije mogao nikakovih čudesah praviti. Je li Isus nazaretski umro na križu? Prividno je Isus umro na križu; no kao što se je kasnije pronašlo, bio je samo od velike slabine u něku kao smèrtnu nesvěst pao. — Što se je tu (u grobu) dogodilo? Studenju grobnice, mirisom mirodijah i nastojanjem svojih potajnih prijateljah osvěstio se je Isus nazaretski opet. — Kako se taj dogodjaj zove? Uskèrsnuće Isusovo" i t. d. — Toliko iz věrozakonske strani. Sada jošte něšto iz filosofičko-uljudne: „Kad je čověk dobar i krěpostan čověk? Kad učini, da njegova savěst vlada nad svimi njegovimi mišljenji, govori i činî i samo zakon dobra slědi. — „Čim se pojavljuje u nas zakon dobra? Čověk se ćuti kod svakog svojeg čina prisiljena, da ovaj zakon (!) kao měrilo upotrěbi, i da se pita: što je pravo? — Imenuj

Digitized by Google

mi sjajuije primère dobrih ljudih: Sokrates, Kristus itd. Kako je naša zemlja postala? Kao što svaka slamka, svaki cvětak postaje, malo pomalo i polag zakonah prirodo (!) — Kako je postao čověk? Čověk je postao, kao bilje i životinja, polag prirodnih zakonah. Gdě je postao čověk? U isto vrěme u različnih stranah světa i na svih městih, koja su bila priredjena za njegovo življenje. Što je opredělienje čověka u světu? Da kao čověk toliko savèršen postane, koliko najviše moguće. — Kojim načinom može čověk dospěti do najviše savèršenosti? Napredujućim neprestano razvitkom i obrazovanjem svojega těla, svojega duha i sèrca.“ Toliko iz toga „katechizma za cèrkvu budućnosti,“ osnovanom na „Evangeliumu der Natur.“ Bogomèrzke gèrdnje svetoga pisma i Isukèrsta, koj kao Mesija biva uzporedjivan s Cirom, Artakserksom itd., no kojega „nije nikad nijedan prorok nazvěstio“: na dalje bezobrazno izopačivanje cèrkvene pověstnice („Što je papinstvo? Iznašašće vladohlepnih svećenikah. Kad se je papinstvo u život uvuklo? U petom stoléću poslě Isusa itd.) nećemo niti napominjati. Na svèršetku dělca izlazi na vidělo, da je njegov sastavitelj, kao što i dělca „Evangelium der Natur“ dušom i tělom Rongeanac! Jeda li naproti ovakovu dělu, koje bi jedino to dokazati moglo, da je krumpirova bolest već i moždjane někojih izavrělih literatah okužila, čověk može želěti, da se ono konfiscira? Bože sačuvaj! Nego vlade bi se imale konfiscirati, koje su, tlačeći i ponizujući „duha“ — u podpunom smislu rěči — tako daleko dotěrale, da je nakon osamnaest stoléćah poslě odkupljenja čověčanstva jošte dopušteno ovakova „prirodoznanstvena“ bezumlja u svět trubiti.“ Dotlě vèrli časopis „D. Vbl.“ — Mi s naše strane dodajemo: neka bi si ona gospoda, koja nam zamèraju, što kadšto izopačeni i upravo proti kèršćanstvu napereni pravac prirodoslovja ošibamo, ovaj katechizam dobro proučila; činimo ih pozorne na one poslědice, koje iz ovako — ne krivo shvaćenih, nego upravo — zlobno i opakom namèrom tumačenih znanstvenih iztraživanjah joste zlobnije i svakom moralnom napredku smèrtni udarac zadajući nauk vuku.

Objavljenje mormonizma.

Jedno od novijih pojavljenjah na cèrkvenom polju jest mormonizam, koj se je najprije u Americi porodio, a sad već i u Europu prelazi. Utemeljitelj je Joè (Josef) Smith, koj je godine 1827. kao prorok na vidělo stupio; prije toga bijaše on ravnatelj banke, načelnik grada, general i vlastitelj javnog svratišta i vèrli hèrvač, tako da je često na ulici pozvao kojega od svojih vèrnih na dvoboj, te ga na bèrzo, hotio ili nehotio, kako je dug i širok na zemlju razpružao, da tim svoju jakost pokaže. Godine 1827. rekao je, da je pod někim dubom knjigu mormon ili zlatnu, na tri zlatne ploče u novo-egipatskom jeziku napisanu bibliju našao; kakov bi to jezik bio, nije nitko znao, jer su zlatne ploče, kao što reče, umah kako ih je preveo, izčeznule. U toj tobožnjoj knjizi stoji napisano, da je takodjer u Ameriki bio neki izraelski puk, koj se je u vrěme zidanja babilonske kule u Ameriku preselio, te je tamo dugo vremena obitavao, dok nije napokon uništen. Jedan od poslědnjih prorokah toga puka da je ustmena predavanja njegovih predjah sakupio i na tri zlatne ploče, koje je Joè Smith našao, napisao. Glavni nauk je, da će na skoro tisućgodišnje kraljevstvo Isusovo na zemlji podignuto biti; prije toga ipak nastat će strahovit rat medju narodi; toga kraljevstva dionici bit će samo „svetci poslědnjeg vremena (tako zovu mormoni sami sebe, dočim su drugi ljudi „pogani“). Pobliže nije moći njihova nauka naznačiti, jer se svaki čas měnja, te im uvěk nova „objavljenja dolaze.“ U svojih bogoštovnih skupštinah govore u „jezicih“ kao methodiste, t. j. u skupštini skoči izmedju njih na jedanput jedan član, koj u sebi duha svetoga ćuti, pa počme nerazumljive rěči iztucati; drugi koj „svetac“ osěti u sebi dar tumačenja, pa onda sakupljenim tumači one nerazumljive rěči. Medju njimi vlada mnogoženstvo, nitko nesmě neoženjen ostati, pa ako koja žena neima muža, mora joj ga patriarcha ili predsědnik nabaviti, pa makar ovaj već ima ženah. Poslě smèrti dobije svaki „svetac“ posebno nebesko tělo, gdě se sa svojom děcom nastani; ako već neimaju dovoljna prostora, onda si sám stvori drugu zvězdu. Oni imaju dva duhovnička stališa, jedan polag Melchisedechova reda, drugi je levitski polag reda Aronova za niže duhovničke službe. Čověk nebi mislio, da ovakova sléparija slědbenikah nalazi, pa ipak raste broj mormonah dan na dan. K tomu doprinašaju dva uzroka: na jednoj strani je pùtenost, na drugoj razpadajući se sve većma protestantizam u stotine slědbah, tako da ljudi u tolikoj zabuni ili svu nabožnost odbaciti, ili pako u najbezumnije bludnje padati moraju. Ova slědba bi najprije iz Missouria, onda iz Illinoisa, gdě je svoj hram imala, protěrana. Smith je g. 1844. kod něke pobune ubijen; sadanji vodja im je Brigham Young. Sad su se obratili pram zapadu, gdě u Great-Salt-Laku novi Jeruzalem podići misle. Već misle da

Digitized by Google

grade ogromni hram, koj će sve cèrkve světa nadkriliti. Njihovi misionari, apoštoli nazvani prelaze već iz Amerike u Englezku, Švedsku i ostalu sěvernu Němačku; oni osobito dobivaju medju ženskim spolom mnogo slědbenicah.

Mormonizam je veoma nalik muhamedanizmu, te čini se da isto zvanje imade. Kao što je naime Bog za skvarene kèršćane u iztoku poslao oštar bič u izlamu, tako se čini, da je takov bič za zapadni protestantizam mormonska slědba.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 19. prispio je preuzvišěni naš vèrhovni pastir iz karlovarske kupelji u povoljnom zdravlju u svoju stolicu.

— Dne 15. o. m. stigao je simo preuzv. križevački biskup, g. Gavrilo Smičiklas, uz pratnju prečastne gg. Janka Goleša predstavnika i Vasilie Poturičića, čuvara križevačkog kaptola, te je odsio u svojem sěmeništu. Preuzv. g. biskup zatečen je ugodnim čuvstvom, kad je stupio u svoje sěmenište. Nastojanjem naime sěmeništnog ravnatelja i prisednika duhovnog stola, g. Paje Bratelja dobilo je ovo odgojilište križevačkih svećenikah s nutra i s polja novo lice, ono je ne samo glede materialnog stanja, nego i u estetičkom smislu upravo obnovljeno tako, da se oko ugodno nutri nasladjuje. To se osobito može reći o domaćoj kapeli. Tko je ovu kapelu prije vidio, pa ju sad pregleda, taj će g. ravnatelju sigurno estetičan ukus dopitati. Osobito krasno slikami izkićeni i zlatnimi okviri urešeni ikonostas zabavlja ugodno svakoga čověka oko. Pa ako čověk ovako obširno i ukusno izvedenu obnovu ove sgrade uzporedi s onimi svotami, koje je g. Bratelj na to upotrěbiti mogao, moramo priznati, da je s malimi sredstvi veliku svèrhu postigao. Dne 16. posvetio je preuzv. g. biskup uz podvorbu napomenutih dvojice kanonikah i g. ravnatelja obnovljenu kapelu, te se je drugi dan krenuo, praćen obojicom gg. kanonikah u žumberski kotar, gdě će osam župah, što ih tamo imade, pregledati. Preuzvišeni starina je pravi otac svojih svećenikah, pa ga zato ovi svuda na putu kano oddana mu děca s veseljem dočekuju.

— Jošte minule godine 1854. izišao je u Augsburgu u Schlosserovu comptoiru za obèrtnost i književnost novac na uspomenu neoskvèrnutog začeća bl. Děvice Marie. Nj. svetost, papa Pius IX. dao je po nadstojniku pismoshranah sv. stolice, o. Augustinu Theineru, izdatelju rečenog novca poslati jedan na uspomenu neoskvèrnutog začeća u Rimu slijani novac, te mu je tom prilikom dao javiti svoju radost i dopadnost nad tim, što je i on takov novac u Augsburgu na pobnožnu uspomenu slijao. — Mi smo ovih danah dobili od rečenog izdatelja taj novac i takodjer drugi, kojim se na polju cèrkvenih dogadjajah proslavljeni freiburžki nadbiskup, Herman Vicari ima u uspomeni uzdèržati, na ogled, i da ih prijavimo našim čitateljem. Novac je u veličini križevače sliven, te ima na s prednjoj strani sliku bl. Děvice s měsecom i zmijom pod nogami, lěrom u desnici i věncem zvězdah okolo glave s napisom: Immaculata conceptio Deiparae Mariae Virginis dogma declaratur VI. id. Dec. MDCCCLIV. Na drugoj je strani dopèrsje pape Pia IX. s napisom: Pius IX. Pontifex Maximus anno IX. Predplatna cěna je za takov novac: 1) iz najfinijeg srebra s priměrnim tokom (etui) 8 fr.; 2) iz tuča (bronca) s tokom 3 for., bez toka 2 fr. 40 kr.; 3) iz Britanskog kova (Britanien-Metall) s tokom 40 k. bez toka 36 kr. U lěpih malih staklenih okvirićih 50 kr. a u pozlaćenih okv. 1 fr. U bankah stoji br. 1. 7 fr. 12 kr.; br. 2) 2 fr. 42 kr., a 3) sa okv. 36 kr., bez okv. 30 kr. U okviricih može služiti taj novac ne samo za pobožnu uspomenu, nego takodjer za ures u sobi. U takovu slučaju stoji dobro uz novac neoskvèrnutog začeća onaj o Hermanu Vicari-u, kao protuslika. Ako bi koj od naših štovanih čitateljah uzhtio takov novac imati, neka nam simo javi, a mi ćemo nabavljenje na se preuzeti.

Iz Beča. Presvětli vojni biskup, g. Leonhard poslao je preč. biskupskomu uredu u Ljubljani znatnu svotu od 20,000 fr. sr. u tu svèrhu, da se medju občine, kolerom posěćene u pomoć ubogim žiteljem razděli, no ipak tim načinom, da nedobije nijedna občina više od 1000, niti manje od 500 forintih.

Iz Rima, 16. kolov. Najbliži konsistorium bit će dne 8. rujna, na Malu-Gospu dèržan. Osim više drugih povišenjah, misle takodjer o naimenovanju više kardinalah, medju kojimi će biti Lucijan Bonaparte, koj je prije tri godine u duhovnički stališ stupio. Msgr. Franchi, dosadanji nuncius u Madridu, ima na město msgra. Massonia u Fiorencu, a ovaj poslědnji u Haag doći.

— Ovdě pozornost pobudjuje izčeznuće jednog obće štovanog svećenika, o. Peluffa iz reda milosèrdnikah. Dne 23. sèrpnja bio je u svojoj sobi, kad su dvě osobe k njemu došle i molile ga, da k někom bolestniku ide, koj ga želi imati. O. Peluffo išao je umah s njimi, i od onog vremena je izginuo. U Rimu zaredjuju o tom najbezumnije věsti, bez da bi se o rěšenju zagonetke barem kojim věrojatnijim načinom slutilo.

— Dne 20. kol. izrazio je sv. otac prigodom něke audiencije: Prekjučer u polak dva sata podpisan je u Beču konkordat. Za bèrzojavnim navěštenjem došao je monsignore Valenciani, uditore kod nunciature u Beču i predao je 23. sv. otcu u prisutnosti nj. em. g. dèr-

Digitized by Google

žavnog tajnika Antonelli-a podpisani konkordat. Vèrhovna glava cèrkve uzradovà se vèrlo nad tim velevažnim poslom. Da tu radost takodjer spoljašnje pokaže odredio je sv. otac urečeni pod svèrhu listopada konsistorium za 17. o. m. — Jučer rano imenovan je kardinal-pronuncius Viale Prelà legatom i nadbiskupom u Bolonji. U ovom imenovanju vidi se ne samo priznanje rědkih zaslugah nj. eminencije u uredjenju cèrkvenih odnošenjah u Němačkoj i Austriji, nego takodjer prijateljsko odnošenje napram Austriji; dočim je sv. stolica vladu važne i susědne si zemlje predala u ruke sprijateljenog s Austrijom prelata. Za kardinalova naslědnika kod austrijskog dvora naznačuje se sadanji nuncius u Monakovu, msgr. De-Duca.

Iz Napulja piše „Univers“: Govori, što ih je sv. otac u tajnom konsistoriu glede věrozakonskih poslovah u Španjolskoj i Piemontu imao, i koje je svakolika europejska štampa obělodanila, nisu směli u listovih obijuh Sicilijah objavljeni biti. Věrozakonski redovi, poimence jezuite stavljeni su pod uvrědljivo nadziranje, koje ih svake slobode lišava. Organ jezuitah „Civiltà cattolica“ ima velikih zaprekah u Napuljskoj, umah kako preko granice dojde, pazi redarstvo na nju bolje nego na Mazzini-ove proglase. Napuljska politika je u istinu velika zagonetka: s jedne strani těra prevrat do sdvojenja, a s druge strane dopušta si proti cèrkvi takove čine, koji svakoga poštena čověka duboko razžalostiti moraju.

— Ovdě su već tri světovnjaka prognana, što su časopis „Civiltà Cattolica“ čitali. Kad je jednomu od njih, odvětniku Catterini-u bez svakog právnog postupanja prognanstvo prijavljeno, reče ovaj, neka mu se pokaže zakon, koj je prestupio: kao odvětnik mora zakone i naredbe dèržavne poznati; no obća zabrana, koja bi proti istomu časopisu izdana bila, nije mu poznata. Taj priziv nije niti najmanje na obzir uzet, nego mu je samo rečeno, da može neposredno u Rimu taj časopis čitati. Dr. Catterini nalazi se sad sbilja u Rimu.

Iz Pariza, „Univers“ opaža slědeće o stanju Italije: „Demokrati jadikuju, da su ugnjeteni, ako nemogu s drugimi polag svoje volje rovati. O Švajcarskoj, Piemontu, Španjolskoj, Hollandu, Englezkoj, Danskoj i Švedskoj neće ništa da govore. Dàkako da to nije pravi red, koj se mora bajoneti sdèržavati; no kako su prevratnici došli do kormila vlade tamo, gdě imaju vlast u svojih rukuh? Rimske dèržave stoje pod najbrižljivijom otčinskom vladom; tamo se o pauperizmu ništa neznade. Kad „Siècle“ svojimi predsudami nebi zaslěpljen bio, morao bi ove blagodati uviděti. No Rim je točka, u koju svi talijanski nezadovoljnici nišane, proti Rimu okreću poglavice socializma běsan svojih učenikah. U papinih dèržavah nije jošte nikada bilo nikakove u pravom smislu rimske tegobe; Rimom upravlja se mudro; a u nijednom slučaju nepripada právo kojemu narodu, da drugomu levite čita. Papa je zajedno kralj, zato se dižu slobodoumnjaci proti njemu, jer se nadaju, ako im pojde za rukom kralja stèrmoglaviti, onda će im i s papom lasno biti. Suglasje medju francezkimi cèrvenjaci i englezkimi protestanti je sigurno znamenito. Pèrvi udaraju po světovnoj papinoj vlasti, bez da bi protestantizam ma u najmanjoj stvari korili, dočim su u njem ipak obě vlaste u jedno stopljene; drugi zaboravljaju na svoje podrěklo; lord J. Russel je predložio, da se za papine dèržave kakova druga vlada izumi. U svakoj katoličkoj zemlji poznaju rěč reforme vèrlo dobro: ona znamenuje otimanje cèrkvenih dobarah. I protestanti poznadu tu rěč, a osobito bogata Russelova porodica poznade ju dobro.

Iz Petrograda. Židovi su osobitu molbenicu knezu podněli. Kao što je poznato, prisiljenu se je snašla ruska vlada izdati g. 1832. naredbu, kojom sili židove, da svoje neprestano, zamazano i nezdravo starožidovsko odělo odlože. Jošte prije dvadeset godinah viděti je bilo po gděkud židovah, kako su kao „mumije davnih věkovah“ obučeni po ulicah hodali, a ona stran grada, kamo su prognani bili, bila je najnezdravija i najvećma okužena svakojakimi bolestmi, koje su se usléd prirodjene im nečistoće medju njimi širile. Strogosti ruske vlade, koja je ovaj put s poslědicami svoje naredbe na dobro směrala, pošlo je za rukom, te je svojom naredbom tako daleko dotěrala, da su židovi obično u Ruskoj odělo nositi, bradu brijati itd. počeli, te je nastojala, da dizanjem rabbinskih učionah děluje na izobraženje toga izopačenoga puka, koj je kao pijavica poljski narod sisao. Samo starci překo 60 godinah bijahu od te naredbe izuzeti, koji jošte sada kao plašljive sove u sinagoge běže. Ludi Talmudiste ubiše si sada u glavu da mole kneza, da im dozvoli staro odělo opet nositi, a oni da će za to obilate prineske za rat davati. Ova molbenica porodila je u knezovoj pisarni homerički směh, te je moljiteljem odgovoreno, da se u buduće slične molbenice neće sa směšne strani uzeti, nego će ludjaci, koji si takove stvari dopuštaju, ili u ludinac zatvoreni, ili pod ruski tuš stavljeni biti. (Br. Nztg.)

Iz Španjolske. Monsignor Franchi, papin nuncius, otišao je već iz Madrida, a Pacheco madridski poslanik iz Rima. Msgr. Franchi tražio je svoje putne listove slědećom notom: „Madrid, 15. sèrpnja: Više činah, što ih je španjolska vlada, uzpèrkos sklopljenomu izmedju obědvě vlasti konkordatu proti věri i cèrkvi katoličkoj u Španjolskoj javno počinila, i bezuspěšnost svih protestah, što su u ime cèrkve na tu vladu upravljeni bili, prisiliše sv. otca, da svojega zastupnika u ovoj dèržavi natrag pozove. Podpisani poslovodja dobio je dakle nalog, da poluotok ostavi i kući se vrati. On moli dakle vašu preuzvišenost, da mu njegove putne listove natrag po-

Digitized by Google

slati izvoli. — „Constitutionel“ piše od 16. kol.: „Svi listovi javljaju prodaju cèrkvenih dobarah. U poslědnjem, pet satih trajavšem ministarskom věću zaključeno je, da se na papinsku alokuciju odgovori i da se izměnjene s Franchi-om note u „Gazetti“ obělodane. Znamenitije jošte naredbe se očekuju.

Iz Krima piše „Gazette de France“ slědeće: Kolera běsnjaše u Herbillonovoj diviziji; vojnici klonuše duhom, jer ih je mnogo umiralo, a ovakove smèrti boji se francezki vojnik. Najvećma je naše hrabre zatočnike razžalostila misao, da se kolera već istim dotaknućem razgranjuje. Osobito bojahu se jednog města u ratištu, koje je ta pošast jako pustošila. „Šta da počmemo,“ reče general Herbillon napram abbé Parabère-u, „ova děca se boje.“ „Prepustite to meni,“ reče abbé, i ode k bolujućim u koleri. Něki ubogi momak upravo se je borio s pošašću; duhovnik ga těši, odrěši ga i umèrvšemu zatvori oči. Onda sazove pokojnikove drugove skup, te im nastojaše dokazati, da bolest nije priliěpčiva. Někoji kimahu glavom da nevěruju. „Ha, danas mi nećete věrovati,“ krikne im abbé, „vidit ćemo, što ćete sutra reći. Svećenik legne si uz mèrtvaca na postelj, i nakani cělu noć uzanj ostati. Tako je ostao više satih, te nije svojega města prije ostavio, dok nije morao k někom drugom umirajućemu ići. Drugi dan razgovarahu se po cělom taborištu samo o tom, te su vojnici rekli: „Taj nepoznade straha.“

Směsice.

Je li čověčanstvo od jednoga samo para proizlazi odlučio je nedavno němački jezikoslovac Grimm. Od pčelah i mravacah izlazeći, veli taj dubokoumni filolog u svojoj „Geschichte der Deutschen Sprache“: Ako se to (pčele i mravci) na čověka uporavi, onda je věrojatno, da je više nego samo jedan par ljudih stvoreno bilo, već s toga naravnoga razloga; jer bi pèrva mati bila mogla (!) imati ili same sinove ili same kćeri, čim bi svako nastavljenje roda nemoguće bilo.“ Ovako logički mogu samo bèrlinski mudraci misliti, druge ljude bi rádi toga izsmijali.

Tko imade právo. Odvětnici znadu tako dobro govoriti i svoje štićenike tako umětno braniti, da čověk dosta putih nebi znao tko právo imade. Jednom je tekla pred sudom něka zanimiva parnica, kamo, da čuje razloge za i proti, dojde i sám kralj. Kad stane govoriti odvětnik obtuženika, poslušaše ga kralj napetom pazljivosti, pa onda reče: „Ovaj ima pravo.“ Tad preuzme rěč drugi odvětnik proti obtuženiku, te je tako věšto sborio i dokazivao, da je kralj sudcem rekao: „Poštenja mi! i ovaj ima pravo.“ Činite što znate i — ode.

Orlovi u Krimu. Ima mnogo stvorovah na světu, kojih važnost čověk u stanovitih slučajih stopèrv uvidi. Tako n. p. orlovi, koji se ponajviše stèrvinom (gnjilećimi životinjskimi ostanci) hrane, doprinašaju tim mnogo k čišćenju zraka. U Krimu se je, od kad tamo rat běsni, silna množina orlovah pojavila; viděti ih je siaset kako po zraku leću, pa se na ležeća nepokopana mèrtva trupla spuštaju. Oni su se s vojnici tako upoznali, da ih se već ništa neplaše. Da su i ove ptice tamo od velike koristi, lasno će svatko uviděti, tko pomisli, da se mnogi mèrtvaci nepokopaju, a i one, koji se sabrane, izpere voda ili ih kakova druga okolnost van izvadi, jer ih u pećinastom krimskom zemljištu nije moći duboko zakopati.

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

Postali su:

Gosp. Potočnjak Ivan, duh. pomoćnik delnički, kuratom u Nadkupom-Razlogah;
„ Šegulja Matija, dosadanji kurat ondě, duh. pomoćikom kod kolegia novljanskoga;
„ Katnić Rok, duh. pomoćnikom dělničkim.

Premě šteni su:

Gosp. Martinčić Vicko, upravitelj u Prizni, kao takov u Boričevac;
„ Zeunik Ivan, upravitelj borićevački, kao takov u Priznu.

Gosp. Mance Franjo, svećenik nadbiskupije zagr. c. k. vojnički kapelan kod 21. špitala vojničkog u Cibinu primljen je, u biskupiju senjsko-modrušku i naměšten u Dragi za duh. pomoćnika, ujedno učitelja kod ondašnjih novopodignutih narod. učionah.

Preminuo je:

Gosp. Cimiotti Dominik, duh. sěmeništne mladeži Praefekt.

Izpravak. U br. 34. medju proměnami senjske biskupije čitaj měto Jošić: Ivšić, město Katnik: Katnić, koj je za supomoćnika u Dělnice a ne Lukovo stavljen.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 39. — TEČAJ VI. U SUBOTU 29. RUJNA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god, kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Tertulilan o kazališth svoje dobe s někojemi primětbami.

Od Dra. F. R.

„Die eigentliche Poesie des römischen Volkes lag ganz wo anders, als in diesen geschriebenen Kunstgedichten der griechisch Gelehrten. Sie ist in den circensischen Festkämpfen zu suchen... in diesen Fechterspielen, wo der mit dem Tode ringende Gladiator mit Anstand zu fallen und zu sterben wissen muste, wenn er das Beifallklatschen dieses Volkes erhalten wollte; in jenem Circus, wo späterhin so oft das Geschrei des Volkes gegen die ihm verhassten christen ertönte: „Zu den Löven, fort mit ihnen zu den Löven!“
Fr. Schlegel.

Ovimi rěčmi ne samo krasno no i osnovano označiva veleumni obraćenik bitnu razliku u težnji izmedju rimskoga i gèrčkoga dùha, koja se bělodano pokazà u svih proměnah domaćeg i javnoga života rečenih narodah. Rimljan se nije nikad nasladjivao poput Gèrka abstractiom, no tražaše svuda golemu concretnost — s toga u njega nemogaše se ukoreniti modroslovje, dapače isto pěsničtvo ležaše u njega sasma drugdě, no u pisanih umětnih pěsnih gèrčkih učenjakah. Rimsko pěsničtvo sastojaše u oživotvorenju nazora i mačte; rimski duh u svojoj pozitivnosti nije se ponio za idealnom obsěnom, on skinù mistični zastor sa gèrčkoga bajoslovje, te mu realnost poděli — prem užasnu realnost.

Ova postavnost rimskoga duha nigdě se nezèrcali toli jasno, kó u kazalištu. Nebijaše tude ni čiste gèrčke tragedije, nije uzvišene Aristophanove satire, ni bujne komedije Menandrove; dapače njihovi naslědovatelji, Plautus i Terentius bijahu odviše duhovni i nježni za gledaoce, koje razuzdanost, mekoputnost, i kèrvničtvo jurve otupi! Šta će takovu narodu uzvišene pěsničke misli? „Media inter carmina — jadikuje Horac — poscunt aut ursum aut pugiles; his nam plebecula gaudet.“ (II. Ep.)

Pěsnik morade ustupiti město glumcu i pantomimiku. Šta je to za jedno čudovište? Preoděveni čověk, štono uz glasbu i cymbale pěva, kretanjem raznovèrstne strasti izraziva, rukama i nogama sbori. Pa sav Rim se sgèrnù, da mahnitca toga gleda:

„ . . Mimios obscoena iocantes,
Qui semper ficti crimen amoris habent.
In quibus assidue cultus procedit adulter. . .
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat, et o magna parte senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Adsvescunt oculi multa pudenda pati . .
Luminibusque tuis (Auguste) totus, quibus utimur, orbis
Scenica vidisti lentus adulteria.“ (Ovid. Trist. II., 500 seq).

Hoćete li još kakov dokaz razuzdanosti rimskih kazalištah?

Putenost i okrutnost nalazimo u pověstnici nerazdružívo spojene. Najveći razkošnici bijahu vazda i najveći okrutnici. Što o pojedincu valja, valja takodje o cělom narodu. Za primèr služit će nam narod rimski (dàkako u poznije doba) i to — u kazalištu.

Mekoputan i kèrvožedan Rimljan zahtěvaše ozbiljne i patetične drame, predstavljane po mačiteljih na kèrvavom pozorištu amfiteatra. Tudè najprije razdražena bude zvèr proti zvěri; zatim njezini běsnoći izvèržen gol, na stup privezan odsudjenik; onda side bědan kakav zarobljenik, ili slobodnjak u arenu, da se bori s lavom, risom, slonom ili bikom. „Seu diversum confusa genus panthera camelo, sive elephas albus vulgi converteret ora.“ (Hor. II. Epist.) U 123 predstavljanjah, koje Trajan dade, boraše se 10,000 ovih nesretnikah sa toliko zvěradi!

Digitized by Google

Al ni to nebijaše dosti! Valja da na pozorište stupi čovĕk proti čovĕku. Surovi laniste tĕrahu pred sobom po stotine ovakovih žĕrtvah, štono ih nalik marve pitahu („gladiatoria sagina“ Tacit. Hist. II, 88), da si tim lagljĕ izvabe uzklik i pohvalu od izkvarenih gledaocah. Tu si mogao viděti vozara (essedaria), što na kolih vojevaše — tu mrĕžara (retiaria), koj bĕdnoga Galla dotlĕ gonjaše, dok ga umorena u mrĕžu neuplete i neprebode — tu anadabate, štono se savezanimi očima borahu. Rimski narod prisutvovaše tim kèrvavim prizorom, kao da imade sud svoj izreći nad kojim umětnim proizvodom! On izreče svoje mněnje o ovom ili onom borcu, kano o kakovu komedijantu; popleskivaše smèrtnomu udarcu, izžviždaše žĕrtvu, koja bi prosto umorena, ili koja sdvojno izdahnù!

A šta su pojedine borbe naprama bitkam na vodi i na kopnu? Na jednom budu otvoreni hlipovi, te se pretvori circus u golemi ocean, u kojem krokodili i povodni konjevi (hipopotami) plivaju. Najprije navale na ovu zvĕrad brodovi, pa zatim na dvĕ flote podĕljeni udare se dušmanskom žestinom (Sr. dio LV, Suet. in Nerone 12.)

Razuzdanost dakle i kèrv vidimo na rimskih kazalištih. U komediji oživotvorena bijaše pùtenost, a u tragediji ubojstvo — svaka katastrofa, dušoslovna ili historična, za da děluja na Rimljana, imade biti realnom; on nebijaše zadovoljan, kano mi, s umětnom vatrom; u požaru „Astrania“ razblaživaše se vatrom prave kuće!

S toga vidimo, da odmah iz počela najveći cèrkve naučitelji, najgorljiviji pastiri stada božjega revnovahu proti posĕćivanju poganskih kazalištah. Tà kako bi bio mogo mirnom savĕšću kèršćanin gledati, kako se na pozorištu počinjaju one zlobe, što ih on ni imenovati nesmĕ? kako se proléva čovĕčja kèrv odkupljena neprocĕnjenom kèrvju jaganjca božjega? kako mu se jednovĕrna braća na hiljade žĕrtvuju, za da razblaže kèrvožĕdju pokvarene svĕtine?

Ovo osamoćenje, ova nemarnost, dà prezir kèršćanah, kojom praćahu najveću zabavu poganah, morade u njih ogorčenost probuditi, te utvèrdit ih u okorelom mněnju, da su kèršćani doisto „odium humani generis.“ Pravi razlog dàkako nemogahu pojmiti, jer „pùten čovĕk nije kadar pojmiti ono, što je duhovno.“

Razlog ovaj izkreno im odkri Tertullian (160 245), glasoviti apologeta one dobe, kad se stari svĕt s novim boraše, kada poganstvo u svojoj negaciji do vèrhunca dotĕraše. Njegove rĕči u tom obziru jesu i za nas od velike važnosti; zato ćemo ih ovdĕ u prevodu navesti:

„Vi pitate, zašto da nepohadjamo kazalištah? samo zato, jer ih za pogibeljna dèržimo. Kazalište nije ino, nego li svetište svĕtske ljubezni, koje se obično radi razkoši pohadja. Pohlepa za razkošmi podpaljiva strast, a ova pomamom razkoši prolazi u vatru. Postavimo, da ondĕ uzčuvam spoljašnu čednost i trĕznost; al tko će mi jamčiti, da će mi pod otom izvanjskom ozbiljnošću, pod umětnom onom krinkom, koju si radi stališa nametnuh, sèrce takodje bezćutno ostati, te da mi se neće potajno duša uzbuniti? Nitko netraži razkoši, bez da se je nebi naživao, kad ju najde; te nije moguće slast kakovu uživati bez da ju nećuti; a baš čuvstvo ovo postane pobudom slasti, koju ondĕ ućuti. Što veća pobuda, to vaća razkošja; pa ako nije drugo, no dosada, gubitak vremena, binjenje — pitam vas, zar se to pristoji kèršćanu? Neka tko misli, šta hoće o kazališnih predstavah, svakako probude u čovĕku kajanje, preziranje i stid o družtvu, u kom se nalažasmo — a to je dost za podkrĕpiti svojom prisutnošću druge, štono ih polaze; sami indi sobom dojdemo u protuslovje. Naš izgled mora pokazati, šta odsudjivamo; ako rado idemo u zločesta družtva, tada isto zlo hvalimo. Nije zadosta da mi nismo igrači; već isti mig sukrivca valja da izbĕgavamo; bez gledaocah jamačno nebi bilo ni igračah.“

„U kazalištu prodire nečista ljubav kroz oči i uši u sèrce; ondĕ podavaju se gospoje nečistoći na način mnogo opasniji, nego li na městih, koja se neusudjujem imenovati. Jeli gdĕ koja majka, neću reći kèršćanska, bud i malo poštenja imala, koja nebi radje viděla kćerku svoju u grobu, no u kazalištu? Šta — zar ju je zato toli nježno, toli pazljivo odgajala, da toliku sramotu doživi? Zar ju je zato danom i noću materinskom skèrbi svojom, reko bi, krili sakrivala, za da ju predade javnosti, te učini hridju mladeži? Tko nevidi u ovih nesretnicah zabludile robinje, u kojih svaki sram ugasnù? Pa gle, kako silaze na pozorište sa svom spravom taštine; a zar nemoraju zalihost njihovu gledaoci plaćati, njihovu shvarenost uzdèržavati, sèrce svoje istoj u plĕn dati, te od nje naučiti, što nebi nikada smĕli znati?

„Ako moramo mèrziti na svaku nečistoću, kako bi nam dopušteno bilo posĕćivati města, gdĕ slušamo i gledamo ono, što nam je zabranjeno činiti i bèsediti — pa mi, koji moramo račun dati o svakoj izpraznoj rĕči? Kazalište nam je indi već radi toga zabranjeno, jer imamo bĕžati svaku nečistoću.“

(Konac slĕdi.)

Digitized by Google

Uspomena o Saileru.

Od M. Diepenbrocka.

(Konac)

Ja ću navesti samo jedan primèr. Pošto je bio već više godinah posvećeni biskup, te poduzimao mučna putovanja po sv. firmi u nesgodnoj najmljenoj kočiji, pod koju su bila upređena dva stara bèlca, predlože mu, da bi si radi većega čuvanja, koje njegva starost iziskuje, kupio sgodnija kola te se vozio na poštarskih konjih. On je k tomu privolio i lagano spravio za tu svèrhu 800 fr., koje zatim u Monakov poslà, da mu se nabave kola. Nakon toga dobije velik list iz talijanske Švajcarske od nèkoga vèrlimi umni sposobnostmi nadarena mladića, kojega nesretan otac bijaše mu poznat. Mladić se je poslè nesgodah, bolestan i lišen svake pomoći, dotukao iz iztočne Švajcarske do udaljene doline u Alpah, te se u ovoj nuždi utekao k Saileru, da uzmogne postići svoju svèrhu, da izuči katoličko bogoslovje. Sailer mu je odmah naznačio sve novce, što ih poslà u Monakov, i tako mu pruži sredstva, da uzmogne dovèršiti nauke u Lucernu. Ovaj mladić je sada revan poslenik u izvanjskih misijah. Sailer se pako vozaše na svojih službenih putevih opet u staroj kočiji i na svojih bèlcih. Ovakova šta sgadjalo mu se češće.

Kao što mi je u svojoj mudrosti, ljubavi i krotkosti, tako i u svojoj nebeskoj, neizcèrpivoj uztèrpljivosti i blagosti u istinu velik i nedostižan. Nikad ga nisam vidio neuztèrpljiva, stala mu ma kakova zapreka nenadano na put; što više, on je znao u ovakovih prigodah neuztèrpljivost kod drugih doličnom svojom šalom utišiti; nikad ga nevidih zlovoljna, premda mu i ja sám — što na svoju ne malenu sramotu izpovědam — kadšto dadoh povoda k tomu. Ja sam bio za onda više godinah neprestano boležljiv, naprasit, hipokondričan i uvèk baš ne najbolje volje. Mnogo putih mu bijah time nepriličan i dosadan. Ali njegovu ljubav nije bilo moći smutiti, niti uztèrpljivost utruditi. On me je u mojoj bolesti iskreno sažaljivao, nastojao me utěšiti; nikad ga nije bilo moći uvrěditi, i kadgod sam se k njemu utekao, otvorio mi je svoje toplo, otčinsko sèrce. Koliko putih me je, kad sam mu odkrio svoju žalost radi tolikih nepristojnostih, koje se kod izpovědi dogadjaju, ljubezno zagèrlio i poljubiv me u čelo rekao: „Prijatelju, věruj mi, da nas nije Bog zaludu tako čudnovato skupa spravio, dakle ohrabrimo se i pouzdajmo!“ Tako je bio za svakoga, koj je s njim obćio, neizcèrpiv izvor ljubavi, dobrote, dugotèrpnosti i mudra savěta.

Doista se je uzdiglo k Bogu sèrce svakoga, koj ga je vidio, kad je ovèršivao sv. obrede kod žèrtvenika, kad je služio sv. misu i t. d. Viša svetinja, koja je pronikla cělo njegovo biće, ukazala se je tada još bolje; ujegovi plemeniti potezi pomladiše, se i polěpšaše; iz njegovih očijuh sěvao je blag plamen; a iz uzvišene i bi reći preobražene osobnosti ukazivala se je něka osobita dražest, pa to sve bez svakoga siljenja tako, da nije niti znao za to, kao ptica, koja se sa zemlje digne i na razprostèrtim krilima počiva. Na svaki i najmanji ritualni propis pazio je točno i popravio lěpim, krotkim načinom svaku pogrěšku, koja mi se je uvukla kod traženja sv. mise, kad je više svetacah došlo u jedan dan. Tko ga je vidio moliti, taj je bio potaknut na molitvu; njegovo cělo prikazanje bijaše shodno za učiniti věru i pobožnost kod svakoga častnom i ljubeznom.

Pa ovaj muž, kojega narav bijaše oplemenjena, cělo biće dostojansveno i posvećeno, bijaše sin nèkoga siromašna postolara iz udaljena sela, i premda je u duhovnom poslu obćio s najglasovitijimi, te se oprijateljio s mnogimi najodličnijimi muževi svoje dobe, ipak je ostao svojoj seljačkoj rodbini věran rodjak.

Svake godine morao ga je jedan od rodbine posětiti, ako to on sám nije učinio. On joj je i pismeno davao savět u malih obiteljskih poslovih, propitkivao za sve, što se je dogodilo u kućah rodbine i svega sela, kao da žive u njem. On se je mogao staviti u svaki stupanj uobraženosti, svakomu svoj govor udesiti; jer ga je ljubav i prirodjena mu ženialnost učila, da svim bude sve, da svakoga razumě i k sebi uzdigne, koj je ikoliko za to sposoban. Vrědno je čitati prelěp list, što ga je pisao vèrhu smèrti svoje sestre, selske učiteljice, njezinoj děci. *)

Tako poznajem Sailera kao čověka, i samo s ovoga gledišta htio sam ga u kratko opisati. Njegovo dělovanje kao spisatelja poznato je světu iz četèrdeset svezakah, što ih sačinjavaju njegova sabrana děla. Ova nose biljeg njegova vremena, te se u njih nalazi bogato blago mudrosti, izkustva, poznanja ljudih, i blago věrnoga i prosvećenoga kèršćanstva. Nu Sailer je ipak bio u osobnom obćenju — što potvèrdjuju svi, koji su ga pobliže poznali — mnogo plodnijega duha i umniji, nego se prikazuje u svojih spisih. On si je, kao što mi reče, od početka uzeo kod svojih spisah za načelo i svèrhu, da koristi a ne da se proslavi, dakle da ga svi razumniju; s toga je i pisao obširno. U svojih prijateljskih listovih izrazuje se mnogo kraće, epigramatički. Sadèržaj

*) S. Werke XII, 463.

Digitized by Google

svoje mudrosti života i zakona svoga vlastitoga nutarnjega světa izrazio je posve jasno u slědećem ulomku, što je izvadjen iz lista pisanoga na plemenitu prijateljicu, pobožnu knjeginju Johannu od Oettingen-a. **)

„ . . . . Dobro činiti i uz to se uvěk u Boga pouzdati; svaki dan učionu polaziti, i iz svega samo jednu istinu učiti, koja nas nikada neostavlja siromašne; dnevni teret hrabro nositi i bez potrebe nikakve težine nedodavati, jer se dosta toga i sámo oběsi; biti slěpim i gluhim, a ipak sèrce dèržati upravo i otvoreno, da uzmogne pravim putem udariti; najprije u sebi sve počistiti, a onda staviti puku, da se očisti vanjsko zemljište; kamen, koj stoji na putu, odstraniti, a ako se neda, gledati, kako bi se preko njega prošlo, a noga nepovrědjena ostala; iz sèrca se radovati uz one, ka kojim se veselje svrati, a ako treba plakati, poslě suzah prama nebu gledati; pustiti da vihar vani buči, dok se nabuči, a nepustiti ga u nutar; rado se okolo vèrzati, da ništa u nutarnjih stranah (těla i duha) neotvèrdne, a onda u kabinetu dèržati privatissimum sa sobom i s někim drugim, koj bez jezika govori, bez oka vidi, bez ruke dèrži i bez sèrca ljubi; postupati s jednostavnim jednostavno, s mnogostrukim pametno, otvoreno s dobrimi a oprezno s lijami; ni zèrna tamjana nežèrtvovati odličnim, a nedopustiti si žèrtvovati ni od odličnih ni od prostih; sám nikakova tèrnja nesijati, a neoséćati bodac od tèrnja, što su ga drugi posijali; děliti milostinju kèršćanom, židovom i poganom, i sa sv. Pavlom Gospodina Isusa ljubiti . . . . to sve věrno izpunjavati, nikakve si zasluge nepripisivati, te još pèrsa tući, — to je najbolja mudrost na zemlji; a koja je najbolja u nebu, to Vas neka uči ono samo!“

On je umro, kao što je i živio, zaspav u čuvstvu pribitnosti božje, dne 20. svibnja g. 1832., okružen od drage rodbine i prijateljah, medju kojimi bijaše kanonik Dr. Proske iz Šlezke, glasovit lěčnik i poznavalac stare cèrkvene glasbe, koj ga je već više godinah kao lěčnik njegovao. Iz rukuh svoga vrědnoga prijatelja Wittmanna, posvećenoga biskupa, primio je bio několiko danah prije u pribitnosti cèloga kaptolskoga svećenstva još jednom sv. sakramente umirućih u pravoj pobožnosti, a onda mu je dirajućimi u sèrce rěčmi izručio skèrb nad svojom biskupijom. Malo zatim je kralj Ljudevit na Sailerovu grobu naimenovao Wittmanna biskupom, koj ipak nije zastupio na biskupsku stolicu, kao što je sám u napred kazao; jer je već poslě devet měsecih slědio Sailera u grob, prije nego je njegvo naimenovanje u Rimu potvèrdjeno! što je učinjeno někom pogreškom, da se izpuni rěč i molitva ovoga poniznoga muža.

Grobovi obojice, kao što i drugoga vrědnoga Sailerova naslědnika, biskupa Schväble, urešeni su u stolnoj regensburžkoj cèrkvi lěpimi spomenici.

Sailer se je proslavio s više vèrlih spisovah, iz kojih svaki svećenik može mnogo naučiti. Znamenitija njegova děla su: Vorlesungen über die Pastoral; Geistesübungen; Bildung des Geistlichen; zatim više izvèrstnih propovědih; Blicke in die Tiefen des heil. Paulus, i mnogo ostalih spisovah, kojih preko 40 imade.

**) S. Werke XII, 365.

Olovna čudotvorna slika.

Oko polovine měseca kolovoza g. 1846. ostavio je něki jašioc tèrgovište Mériadec-Coetsal u Bretagni te je udario svojim konjem put čudotvornog města svete Ane. Zrak bijaše sparan, nebo se zamračilo cèrnimi oblaci; prije nego je jašioc jednu milju puta premahnuo, stanu munje sěvati iza tmastih oblakah, a tutanj gromovah dolažaše iz daleka sve bliže te bliže, tako da je napokon nastalo gusto praskanje kao rika težkih topovah u kèrvavu boju. Dažd padaše kao iz kabla. Jašioc, zamotan u svoju kabanicu, mogao je samo velikom mukom svoga věrnog al uplašenog nosioca na uzdi dèržati; on se je kod svakog praska sprezao, te je uzpèrkos ćvèrstoj uzdi i oštrim mamuzam htio da se rěši svojega tereta. Nastala je upravo borba medju jašiocem i plemenitim doratom, koj je, kao sve plešine bretagnske, bio silan i vruće kèrvi. Al i on se je namèrio na majstora. Jašioc nije se niti trenutak zabunio, te se je većma začudio, kad je malo na strani smotrio muža, koj je, naslonjen na stojeći uz put dub, pušio svoju lulu s takovom hladnokèrvnošću, koja je s pobudjenimi življi prirode u podpunoj opreci bila. Njegove posve mirno pružene noge, žuljevite ruke, suncem opaljeni obraz i vrat, a osobito nepokolebivi mir bili su nedvojbeni svědoci, da je to mornar. Jašioc, uplašen pogibelju, kojoj je muž pod dèrvom izvèržen, krikne mu:

„Běžite izpod dèrva; tu niste niti trenutak oka sigurni, da Vas i dèrvo grom jednim udarcem nesmèrvi.“

„Okolo na okolo udario je grom već tri do četiri puta“, odgovori mornar, bez da se je ma samo za vlas iz města pomaknuo.

Digitized by Google

„ Tà Vi nećete odtud živi otići, ako tu samo minutu duže ostanete.“

Jedva što jašioc te rěči izusti, udari grom samo několiko korakah dalje u dèrvo, koje je uz strahoviti praskot od vèrhunca do korena razčesano. „Vidite li!“ krikne jašioc.

Bez da je okom maknuo, pogleda mornar samo goruće špranje, koje su uz njegove noge dogarale. Pa se onda samo od njih okrene, te si samo malo klobuk poravna.

„Hvala Vam lěpa na savětu, no doklě god ovo na klobuku imam, neće mi se ništa dogoditi.“

Jašioc, pogledav něšto pomnivije na klobuk, spazi tamo sliku blažene Děvice iz olova slivenu, staru i zahèrdjalu, koja je na klobuku prišita bila.

„Pa što to znači?“

„Što ovo znači?“ odgovori ozbiljno mornar, „ovo je slika blažene Děvice, koja se je dotaknula ostanakah (reliquie) sv. Ane, naše zavětnice (patrone); dok ovo imam, nebojim se ništa.“

„Jeste, to čuva, no zato ipak morate uvěk opasnost izběgavati.“

„O, kad biste znali pověst od ove slike, onda biste drugačije govorili.“

Duboka věra ovoga prostoga čověka udarila je jašioca živo u oči, pa želeći tu pověst čuti, zapità ga: je li i on k sv. Ani ide?

„Idem, gospodine! kao što svaki put, kad se iz morskog putovanja vratim. Ovo je upravo četèrdeset i treći put, što idem tamo po zagovoru.“

„Sědnite k meni na konja, i ja idem tamo. Uz put pripovědat ćete mi svoju pověst.“

„To nemože biti, gospodine! ja svoj zavět nesměm prekèršiti, moram pěški putovati; no vihar prestaje, pa ako budete htěli lagano jahati, ja ću ići za Vami.

„Drage volje, ako mi ćete pripovědati.“

„Ah, ta pověst je vèrlo jednostavna. Moj otac bijaše mornar, on je, kao mnogo od nas, pokopan u dubljini morskoj. Bio sam petnaest godinah star, kad se je ta nesreća dogodila, pa da svojoj ubogoj materi pomognem, bacio sam se i ja na mornarstvo i odoh po móru. Moja mati bijaše vrědna pobožna žena, ona me povede k sv. Ani u d' Auray, gdě mi je ovu sliku predala i zaprisegla me, da svaki put, kad se sretno iz móra povratim, tamo odputujem, da si osiguram obranu blažene Děvice za uvěk.“

„A Vi ste svoju prisegu dèržali?“ — „Věrno do ovog časa; jer odkad ovu sliku imadem, nije mi jošte ništa zlo izpalo. Dva put se moj brod na móru razbio, a ja sam svaki put kao čudom spašen, i moj sin, koj je isto tako učinio kao ja, obranjen je takodjer po bl. Děvici — drugi dàkako!“ — Mornar nije dovèršio.

„A Vi ste imali dva sina?“

„Imao sam ih! Žalibože, imadem sad samo jednoga!“ odgovori mornar duboko ganut. „Ja sam obojicu odhranio u pobožnoj oddanosti prama sv. Ani, te sam ih obojicu istim savětom obvezao, koj mene veže. Mladji ostao je svojoj prisegi věran, te ga obrana Děvice nije nikad ostavila: u měsec danah vidět ću ga kao kapetana na floti.“

„A drugi?“

„Drugi se je na kopnu upoznao s prosvěćenjaci, kao što ih zovu; njihove obsěne su ga pretvorile, te se je svojoj prisegi iznevěrio. On se je sa mnom ukèrcao, no bez da je prije bio kod sv. Ane. Kad sam mu rekao, da će ga zato nesreća stići, smijao mi se je u bèrk. Jedva što se otisnusmo na pučinu mórsku, začuh strahovit glas: „Jedan momak u móru!“ Prije nego smo našom sviralom glas dali, skočiše čamci u pomoć, no badava: moj sin izgine za uvěk.“

„To je strašno!“

Iza toga prispěše k sv. Ani; jašioc siljaše mornara, da s njim zajutrak jede, al ovaj nije htio, rekav: „Lěpa Vam hvala, Vašom ponudom nemogu se služiti; ja sam učinio zavět da ću postiti, pa ovaj put moram bolje no ikad obranu od sv. Ane moliti.“

„Zar Vam kakova nesreća prěti?“

„U ovaj morski put, što ga sad poduzimljem, neimam mnogo pouzdanja.“

„Zar Vam nije brod čvèrst?“

„Zajde se, lěp trojedrenjak (Dreimaster), posve nov.“

„Čega se dakle bojite?“

„Od ovoga puta nenadam se dobra. Vlastitelj broda nevěruje ni u Boga ni u vraga, pa město da svoju ladju poštenim načinom okèrsti, nadenu joj je ime, o kojem, poštenja mi, jošte nikad u kèršćanskom kolendaru čuo nisam.“

„Al ime — što se toga bojite?“

„Ja Vam kažem, sv. Ana neće se takovoj ladji nikada smilovati!

„Ja Vas moram ostaviti, kad moju ponudu odbijate.“ Pa stisnuv mornaru ruku, rečè mu:

„Bože Vam daj sve dobro, što zaslužujete. Sretan put! Dobar vètar!“ Mornar skimao je glavom kao što svi mornari običaju, kad dvoje o uspěhu kojega poduzeća.

Deset měsecih docnije bijaše isti jašioc u južnoj Francezkoj u jednom varošu, gdě se u velikoj luci brodovi sa svih stranah světa stiču. Na jedanput dopre do njegovih ušijuh strahovit jauk, něki sasvim novi trojedrenjak propao je, već blizu pristaništa sa svim što je na njem bilo, u móre. Kad je dočuo za ime ladje, prodje ga groza po

Digitized by Google

cělom tělu, bijaše to ona ista ladja. S velikim sučuvstvom izpitavaše za momčad, što je na ladji bila.

„Svi su se potopili“, odgovoriše mu; „samo kormanjoš i něki stari mornar je spašen, i to pomoću něke reliquie, koju je na kopnu za klobukom, a na móru na pèrsijuh nosio.“

Stari mornar iz Bretagne umro je mirno u svojoj postelji, pošto je iz trijuh brodolomjah sretno izišao; on je ostavio svět kao što je u njem živio, s čistom savěšću i s osvědočenjem, da je svoje dužnosti vazda točno izpunio. Dan prije svoje smèrti predao je „olovnu sliku“ svojemu sinu s rěčmi: „Moje mornarenje prestaje, Bog me k sebi zove; budi uvěk pošten, dèrži svoju věru čvèrsto, a prije svega čuvaj mi ovu svetu Děvicu kano dragocěnu uspomenu od svoje babe; ona me je tri puta iz brodolomja spasila, te me je podkrěpila, da sam u svih tegobah pošten čověk ostao.

Čudotvorna slika nije jošte izginula, ona je jošte g. 1851. počivala na pèrsijuh kapetana flote, te sam podpuno uvěren, da je jošte i danas tamo.

Prenešenje lauretanske kuće.

Kuća, ili barem ona soba, gdě je bl. Děvica Maria po duhu sv. Sina božjeg zanosila, stajaše od početka kèršćanstva u velikom počitanju kod kèršćanah, te je zato do vremena križarskih ratovah — polag ustmenog predavanja — u Nazaretu uzdèržana. Poslě nesretnog svèršetka križarskih ratovah kažu, da je ista kuća, ili barem rečena soba u Europu po angjelih prenešena. To prenešenje pripověda se u kratko ovako. Godine 1291. snajdè hèrvatske primorce nenadano čudo. Jednog jutra najdoše naime na bèrdu Tèrsatu blizu Rěke malu kućicu, koje prije tu nije bilo. Pošto su si stanovnici glavu razbijali, što bi to značilo, prikaza se u noći tèrsatskomu biskupu (ili župniku?) Aleksandru bl. Děvica Maria, koja mu tu stvar razjasni, a na znamenje, da prikazanje nije puke san, ozdravi rečeni Aleksander naglo. Umah je dakle u Nazaret poslan odbor, koj je město, na kojem je kuća stajala, izměrio i pronašao, da se dužina i širina města u Nazaretu s došlom u hèrvatsko Primorje svetinjom podpuno slaže. No nakon 3 godine i 7 měsecih odè santa casa nočom 10 pros. g. 1294. preko sinjeg mora, te se u picenskom kraju blizo varoša Recanati u někom lovoríku, koj je někoj bogatoj gospoji imenom Laureta pripadao, naměsti. Odtale dobi sveta kućica ime lauretanska kuća. Pošto je tamo sbog počinjenih čudesah mnogobrojni puk romario, vrebahu razbojnici na putnike i učiniše sveto putovanje vèrlo opasnim. Uslěd toga se je sv. kuća nakon osam měsecih digla i na drugi brežuljak nedaleko odtud směstila. Al pošto su se dva brata, vlastnici toga brežuljka, ràdi odpadajućih mnogih milostinjah posvadila, premèsti se sv. kuća poslě dva měseca tamo, gdě i danas stoji. Tako glasi pobožna pripověst, koja ipak suvremenimi svědoci historički potvèrdjena nije; sam papa Julius II. veli u jednoj, na istu sv. kuću protežućoj se bulli: „ut pie creditur et fama est.“ — Sadanji st. Louis-ski nadbiskup u Ameriki, gosp. Petar Richard Kenrick izdao je nedavna dělo pod naslovom: „sv. lauretanska kuća“, gdě učeni ovaj muž nastoji da čudnovato prenešenje laur. kuće historičkimi svědočbami dokaže. Dr. Jos. Salzbacher, čuvar pèrvostolne bečke cèrkve preveo je to dělo iz englezkog u němački jezik, koj prevod je s dodanom litografiranom slikom, kako angjeli sv. kuću nose, iz c. k. dvorske tiskarne izišao. U tom dělu sakupio je pisac sva moguća sgodopisna data i dokaze, da je naime sv. nazaretska kuća g. 1291. u Nazaretu izčeznula; a u isto vrěme u hèrvatskom Primorju na bèrdu Tèrsatu našasta je nepoznata kuća s dimnjakom i zvonikom (Glokenthurm), odkud je, kako gori napomenusmo, dalje prenešena. Povèrh navedenih historičkih dokazah, navadja pisac za istinitost svoga tvèrdjenja takodjer druge znakove, koji, veli, premda cěli ovaj dogodjaj nespada medju članke věre, ipak moraju svakoga razboritoga čověka o istinitosti predložene stvari upútiti. Prevoditelj sám kaže: „Ovo dělo neima samo cěne kao literarni i kritički proizvod, nego služi takodjer mnogo za podučenje i pobudjenje pobožnosti kod věrnih. Sastavitelj poslužio se je mnogimi pismi i listinami iz vatikanske knjižnice, koja mu otvorena bijaše, i gdě je sve izvore i sva pisma, koja su mu se za njegovu porabu shodna viděla, s velikim trudom i pomnjom sabrao, i s isto takovim věrnim i nabožnim sèrcem napisao.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Preuzvišeni naš vèrhovni pastir nastoji sa svom revnosti apoštolskog duha, da se veličanstven naš hram napram svojoj lěpoti providi takodjer sa svim onim, što na uzveličanje službe božje spada. Tako je ovih danah nabavio iz jedne privatne muzikalne sbirke u Beču iz svojega vlastitoga džepa za naš pèrvostolni hram 23 mise za cěli orchestar i prěko 50 različitih komadah, kao na gradual, offertorium itd.

Digitized by Google

— Dne 24. o. m. povratio se je preuzv. g. križevački biskup Gavrilo Smičiklas iz svoga apoštolskog putovanja simo, a 26. krenuo je u svoju stolicu.

Iz Ljubljane. „Laib. Ztg.“ izpravlja javljenu i u našem listu vèst o poklonjenoj po vojnom biskupu Leonhardu svoti od 20,000 fr. tako, da je nèki neimenovani dobročinitelj po preč. g. biskupu iz Beča poslao 40 komadah dèržavnih zadužnicab, svaku od 500 fr. po 4½ pct., ukupno dakle 20,000 fr., da se medju 40 župnih ubožnicab, izuzamši glavni grad, razdèli, što je već i učinjeno.

Iz Beča. Kako nèke novine neprestaju nikada sumnjičiti i opakošću potvarati glavu katoličke cèrkve, može služiti i to za dokaz, što ovdèšnje jedne novine pripovèdaju, da će Luc. Bonaparte u bližnjem konsistoriu kardinalom postati, jer je Louis Napoleon papi zaprètio, da će inače 6 milionah franakah za obsadu od g. 1849. tražiti. Buduć takodjer da su lèkari izrekli, da Pius IX. desete godine svoga vladanja (mès. lipnja 1856) neće doživèti, imao bi onda Lucian Bonaparte papom postati! — Tu se dakle sv. otac očito sumnjiči, kao da će kardinalsku čast za 6 milionah franakah prodati. — „Wanderer“ pak čini se, kao da želi sve listove svojom opakošću nadkriliti. Ovaj piše u br. 390. o Sardiniji: „Papina alokucija razpukla se (verpufft) je bez učinka. Ovdè su se dugotrajnom borbom, premahajt duhovničtva i njegovom opornošću proti novim, u interesu dèržave i vlade poduzetim naredbam oducili od srèdovèčnih pojamah nepogrèšivosti. Dapače služahu ova medjusobna ribanja samo k tomu, da liberalnu stranku ojače, pa sad, pošto ona svoju snagu poznaje i oseća, mogle bi sve podkaapjuće naměre Rima bez uspèha ostati.“ Da čovèk opakost, koja je u ovih rèčih izražena podpuno procèniti uzmogne, valja opaziti, da se ovi ljudi po katolicih plaćati dadu, pa im za njihove novce u njihovu kuću ovakove bezobraznosti šalju, dočim se pod bèrk glupim „kèršćanom“ smiju, koji za to, što im se u obraz pljuje, jošte dobro plaćaju. Prije sedam godinah pisahu ovi ljudi tako proti vladi; buduć da to sad nesmiju, inače bi ih po pèrstih sklopali, zato hoće da svoju žuč na katoličku cèrkvu izrigaju, kao da bi htèli kušati, kako daleko bi se dalo proti katoličkoj cèrkvi ići. (Ö. Vfr.)

Iz Karlsruhe. Velikovojvodski ministerium unutarnjih posalah izdao je od 31. kol. o. g. slèdeći oglas: „Kažu, da je kolovodjam demokracije u Londonu za rukom pošlo, sve stranke medju sobom pomiriti. U tajnoj sèdnici, gdè su se članovi na zajedničko dèlovanje obvezali, vèćahu o pozivu, koj bi se imao na sve europejske narode razposlati; no prije ipak, nego (u svih jezicih) na svètlo izide, imaju emisari posebne tiskane naloge različnim vodjam na kopno donèti. Velikov. redarske oblasti upozornjuju se ovim, da svoju opaznost pooštre.

Iz Badenske, 6. rujna. Poslèdnju nedèlju prestupio je Hört, nekadašnji katolički upravitelj kirrlach-ske župe u evangeličku cèrkvu. Nèko vrème će biti naměšten kao učitelj kod naših srednjih učionah. G. Hört je svećenik, kojega je, na koliko se sèćamo, svètska proticèrkvena vlada proti njegovoj duhovnoj oblasti podupirala.

Iz Turina. Milanska „Bilancia“ uvèrava u jednom dopisu iz Rima, da je jedno 50 Mazzinistah naměravalo papu u Portu d' Anzio napasti i uhvatiti. Osnova da je izišla od emigracije u Londonu, Garibaldi, koj kao sadanji zapovèdnik „Salvatora“ izmedju Genove i Sardinije gori i doli prelazi, da je htio pomagati, no cèla osnova je na kardinalu Antonelli-u izdana. Papa da se iz kastela Gondolfo nije već vozio u Porto d' Anzio, surotnici da su se razpèršili, od kojih se je jedan dio u bèrdinah valmontorskih sakrio, a nèkoliko da je žandarmom u ruke palo.

— Dočim sardinska vlada marljivo nastoji da ukinute samostane osvoji, čini u Turinu od nèkog vremena pozornost jedna listina, koju je „Armonia“ oglasila, i kojom je nèkadašnji savojski grof Amadeus g. 1125. svoja dobra altakombaskim redovnikom poklonio. Ona glasi ovako: „U ime božje. Ja, Amadeus, grof od Savojske, u sporazumljenju sa svojom suprugom, poklanjam Bogu blaženoj Dèvici Marii i altakombaskom opatu, Amadeu i njegovoj braći istoga reda, sadanjim kao i budućim, ova dobra svojega posèdovanja na obali chatillonskog jezera i t. d. Ako bi, što nije moguće, koj od naših potomakah ili tko drugi, ovaj poklon nijekati, ili kakovim god načinom oteti htio, taj neka bude proklet, i po primèru Adama, koj bi iz raja protèran, jerbo je prekèršio zapovèd božju, da je od svakog občenja s pravovèrnimi izključen, zanj neka bude ulaz u nebesko carstvo za uvèk zatvoren a vrata paklena otvorena, te bio u paklu s djavoli uvèk mučen, a sadanji poklon da ostane nepovrèdljiv tja do konca svèta.“

Iz Rima. Više listovah javlja: Nj. svetost papa bijaše pèrvih danah rujna u znatnoj opasnosti života. Bijaše na šetnji ne daleko Ponte Molle, gdè je s kolah sišao, da se po navadi nèkoliko pèški prošeta. Nobelgarde i ostala pratnja zaostadè malo otrag, te je papa sám išao, kad al na jedanput polete kao munja jedna kola s neukrotnimi konji napram papi. Badava je kričao kučijašu da dèrži konje, on se je samo tako spasio, da se je bèrzo na jedan pobočni viši put popeo. U taj mah napadnu jašeće straže na voz, tako da su mu konji izranjeni. U kolih sèdjaše nèki imućni rimski kožar, imenom Paniota. On i kučijaš su zatvoreni. Ovaj poslèdnji je sumnjiv ràdi više političkih prestupah, te zato već od prije redarstvo nanj paziti mora.

Digitized by Google

Iz Francezke. U Le Puyu bit će podignut spomenik na 8. prosinca lanjske godine. Cěla Francezka će biti pozvana na prineske za podignuće tog spomenika. Neima tomu davna što je lepuy-skog biskupa car na poslub pustio. Medju ostalim reče mu biskup: „Kao sredstvo za izvedenje odobrilo je Vaše veličanstvo ono, što vam najbolje za rukom pojde: narodni podpis, poziv na puk. Ja dakle dolazim evo Vaše veličanstvo molit, da stavite svoje ime na čelo podpisnice. Ja dolazim da od prejasne glave kèršćanskoga puka, koj je Ljudevit XIII. blaž. Děvici posvetio, molim zlato i srebro.“ Biskup reče, da će taj spomenik biti tako velik, da će se od svih okružnih točkah viděti moći. Car je na tu svèrhu podpisao u svoje ime deset, a u caričino dvě tisuće, te je biskupu obećao i ruske topove, žaleći što iz tuča nisu. Kip će biti 16 metrah (po prilici 8 hvatih) visok, a podnožje, na kojem će stajati, bit će osam metrah visoko. Podnožje stoji na 132 metrah visokoj pećini.

Směsice.

Lěk proti koleri. Kod toli žestokog pojavljenja kolere i one bèrzine, kojom se svuda razprostranjuje, bit će od velike koristi, ako častnom duhovničtvu, koje često u pomanjkanju lèkarah bolestnikom pomoću i savětom priskočiti mora, proti ovoj pošasti objavimo lěk, koj se je u premnogih slučajih spasonosnim pokazao. G. Josip Reither, opat i župnik u Velikom-Marošu preporuča u više listovah lěkovitu tinkturu proti koleri, o kojoj se je jedan vèrlo izkusan lèkar povoljno izrazio i sam ju preporučio. — To se razumije, da se u takovih slučajih ima ipak lèkar u pomoć zvati, jer kod različitog pojavljenja kolere zahtěva se vèrlo često osobito takodjer lèkarsko postupanje. —

Medju ostalim piše rečeni opat o svojem městu Velikom-Marošu ovako: „Dne 10. lipnja o. g. buknula je ovdě kolera i dva pèrva čověka umèrše. Kod pèrvoga tražahu pomoć prekasno, drugi nije htio ništa da uzme; tad sam ja svim napadnutim davao bezplatno od ove tinkture pa od 13. lipnja nije nitko više umro. U onaj mah, kako se uzme, pomogne svim, jer nakon uzetog lěka počmu se živo znojiti, te kod više 300 bolestnikah pokazà se lěk sposonosnim.

Měseca rujna g. 1854. podnio sam, veli g. opat, recept preuzv. g. ministru nutarnjih poslovah; čuo sam da je po novinah oglašen; no ipak neće s gorega biti, ako ga opet objavim. Nagon sèrca, da pomognem gdě mogu, těra me da ovo obělodanim.

Rec. 1 měrica (sajtlik) raži spèrži se kao kava i stuče; 4 lota kamfora: to se skupa metne u polićnu (požunsku) bocu, ova se vinskom žestom (spiritom) napuni, te se to skupa na suncu 24 ure ili na ognjištu 12 satih destilira.

Poraba. Kad se kolera bljuvanjem, lijavicom ili kèrčevi pojavi, uzme mužkarac običnu zlicu punu, žena pol žlice, děte 8—12 kapljicah na šećeru; legnu se umah u postelj i počmu se znojiti. Ako su kèrčevi, onda se kèrčevita stran istom tinkturom natira, obično pomogne već pèrvi podatak; ako ipak nije bolje, onda se uzme poslě dva sata něšto manji podatak, mužkarac malu zličicu, žena něšto manje, děte 4—6 kapljah na šećeru.

Ako tko hoće manje tinkture načiniti, onda se uzme u razměrju manje ingrediencah. —

S velikim uspěhom upotrěbljivahu kolerom napadnuti u Ugarskoj i Galiciji takodjer kuhanu borovicu-(juniperus-com.). Uzme se naime šaka zrěle suhe borovice, pa se u měrici (sajtliku) vode skuha i cèrna juha se precědi. Da narkotička duha neizhlapi, valja borovicu pol četvèrta sata kuhati pod pokrovom. Ovo varivo može valjati više danah, dok nepostane kiselo. Napadnut od kolere izpije onoga variva jednu čašu, te se u postelj legne. Ako nije bolje, pije se za dva sata opet, no samo polovinu prijašnje čaše. Děci izpod 10 godinah daju se samo dvě žlice, starijoj po polak čaše. Ako se bolest silnije pojavljuje: bljuvanjem i kèrčevi, pije se isto toliko samo češće.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P r e m ě š t e n i s u:

Gosp. Stefan Jotip, duh. pomoćnik, za vojnog dubovnika k husarom kneza Lichtensteina;
„ Smiljanić Josip, duh. pomoć. iz Sopja u Osěkovo;
„ Holjac Anton, dosadanji vojni kapelan, za duhovnog pomoćnika k sv. Marku u Zagreb;
„ Švelac Vilhelmo, dosadanji nadstojnik naukah u kr. zagr. konviktu, na vlastitu molbu za duh. pomoćnika k sv. Martinu pod Okić;
„ Roneš Josip, duh. pomoćnik iz Samobora u Rěku;
„ Pavić Stěpan, duh. pomoćnik, od sv. Marka u Zagreb u kr. zagr. konvikt za nadstojnika naukah;
„ Očić Mihalj, duhovni pomoćnik, iz Vel. Gorice u Samobor;
„ Šoštarić Mato, duh pomoćnik, iz Osěkova u Sopje;
„ Muljević Juraj, novomisnik ide za duh. pomoćnika u Glinu.

P r e m i n u l i s u:

Gosp. Rusan Juraj, župnik u Starih-Čičah;
„ Kovačević Josip, župnik u Pleternici.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 40. — TEČAJ VI. U SUBOTU 6. LISTOPADA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Tertulian o kazalištih svoje dobe s někojimi primětbami.

Od Dra. F. R.

(Konac.)

„Što god smo na svetom kèršćenju prisegli, da ćemo izběgavati, nesmèmo ni činiti, ni izgovoriti, ni iz bliza ni iz daleka motriti. Nù bila komedija, tragedija ili pantomimija, ni jedan komad nedojde na pozorište, koj nebi u svome razvitku za predmet imao kakova ili nećudoredna ili nečověčna čina; slabosti ili sramote — drugo nije ni za viděti.“

„Ili — kažite mi, šta se naučite u tragediji? ne drugo nego izmišljena ili pretěrana strašila, koja vam obično predočivaju povredne ili podle čine, kojih bi bolje zaboraviti no spominjati; ili pako takove čine, koji u zao čas u vaših sèrcih začmu klicu takovih stvarih, štono žalibože mnogo slědovateljah nalaze.“

„Šta se naučite u komediji? šta li ona vašim očima predstavlja? preljubje i nevěru, način kako se može nevinost zavesti, oskvèrnjenje suprugah, bezstidne lakèrdije, od slugah i dèce prevarene otce, nečiste i pùtene starce.“

„A pantomimija? ona vam razvija pred očima nerede gadne mekoputnosti, koju se ni izreći neusudjuju kèršćanske ustni. Kakvo je to ćudoredje, ili bolje, kakvo to ognjište svih zlobah; kakov podnět za svekolike prekèršaje!“

„Velite: u ovoj dobi, u ovome stališu, uz toli tvèrda načela, ili uz sretan sustav mojega sèrca i moje lagode ništa se neimam plašiti od posěćivanja kazališta.“

„Tvoja doba? ona, bio ti tko hoćeš, neće te osloboditi od pogibelji kazališta. Jesi li mlad, uprav zato, kazališta su ti najopasnija. Šta, zar bi se mogô obraniti od napadajah razkoši, koji sa svih stranah na te jurišaju, tebe obkoljivaju te svuda uzklikom i odobrenjem budu primljeni? Dužnost se nemože u predstavljanjih uzdèržavati, koja uzhićuju sve tvoje biće, te razgovětnije govore sèrcu od svěsti. Ista starost neće te sačuvati; nipošto — hladnokèrvnost starosti neće ugasiti vatru, koja duže vremena klije; dapače tečajem godinah žešćom biva.“

„Veliš: da ti stališ posět kazalištah nalaže. A ja, ja ti odgovaram, da kèršćanstvo nijednu drugu dužnost nepriznaje, no pokoravat se zakonom gospodnjim. Veliš, da ima odnošajah, u kojih se čověk nemože izpričati od posěćivanja kazališta. A ja, ja ti velim, da ni jednoga neima, u kome bi bilo dozvoljeno Boga uvrèditi.“

„Sčèniš, da te sustav tvoj obezbědjiva. A ja se pozivljem na izkustvo, te uslěd njegovih svakdanjih naukah pitam te: je li ikoj čověk u istom stališu izašô iz kazališta, u kome unj unidjè? Pa ako duševnost tvoju popitam, šta će mi odgovoriti? Po kojem putu išao si u kazalište? po putu strastih, štono svoje zadovoljsto tražahu. Što si htio viděti? što ti razkoš prouzroči, te što ti je zabranjeno naslědovati. Reci mi izkreno, je li to město za kèršćana? U neprijateljski logor samo tada se prejde, kada se, iznevěriv se svome knezu, njegove korugve ostave! Šta — pred několiko časa bio si u cèrkvi božjoj, a sada si u hramu vražjem! Šta — zar one ruke, koje si prama nebu uzdizao, mogahu pleskati kojekakvomu lakèrdijašu? ona usta, koja se otvorila bijahu za opěvati naša sveta otajstva, uzmogla su vikati slavu kojoj bludnici? Pà šta će te moći još uzdèržati, da sotoni neuzpěvaš slavu?“

„Nù, veliš, ja idjah samo tada, kada su bili predstavljeni lěpi komadi; tà imade hvalevrědnih komadah, koji se mogu smatrati učionom ćudorednosti. Gdè se predstavljaju toli dobri komadi? Reci radje, da su ti poznati něki manje opasni komadi; ovdě neima izbora medju dobrim i zlim,

Digitized by Google

nego medju manje ili više zlim komadom. Ili — zar neudaraju svikolici manje ili više po nevèrnom duhu strastih? pa makar komadi ovi, kad su predstavljeni, neměnjaju naravi bivaju tisuć putih opasnijimi uslèd tolikih zavedenjah, štono ih vazda prate. Ti ideš u kazalište, kano u školu ćudorednosti; ti ondě tražiš uzore kèršćanske krèposti? o! to nije više tvoj, nego nekakav preobražen vèrozakon. Kako li vrědni tumačitelji sv. pisma nisu ovi tvoji dramatični pěsnici! o koli dostojno orudje duha svetoga su tvoji igrači!"

„Ta ja idem samo s mojom děcom u kazalište. A kojim právom směš im to dopustiti? Zar ti nije dosti, da jurve u porodu primiše vatru požude? Zar ju moraš pustiti, da se uzpiri u plamen na ognjištu svih strastih? Nù ovo biva jedino radi njihove prosvète. Šta — zar se tvoja kćèrka drugčije nemože prosvětiti, izvan ako joj za uzor predočiš kakovu igračicu, a sinu svome za učitelja kakova igrača?"

„Bajage, to nije no za kratki čas. Odgovaram ti: ruka, koja ubitačan otrov pripravlja, nemaže čaše žučom i čemerikom, već sladkim i privabnim sokom, za da sakrije izdaju i smèrt; o, to su ti namišljaji i dosètci djavola. Neka se ljudi varaju krasotom igrokaza, milinom napèva, uzvišenošću pěsničtva, dapače čistoćom morala. Primamne slaštice, ako samo hoćeš — isti sud, iz koga se izlèvaju, nije ništa manje otrovan; razkoš je odviše malena za onu pogibelj, kojom bi ju morao kupiti. Běži ote obsěne — neka lete u kazalište razkošnici, opadše ženšturine, zlotvori; za nje je stvoren. Naše igre jesu blagdani, oni nisu jošte dovèršeni; mi nemožemo s njimi kod istoga stola seděti, jer nesmiju biti naši gosti. Sve u svoje vrème; za nje sadašnje igre, a za nas suprotivštine. Svět će se radovati, reče nam Isus, a vi ćete tugovati. Tugujmo dakle, kad se pogani vesele, da se uzradovati možemo, kad njihova tuga nastane."

Toliko naš apologeta o poganskih kazalištih. Koliku nalazimo razliku mišljenja u njega, i u kojega mu drago mudraca rimskoga! Al ga nije on cèrpio iz Stoe, već iz evandjelja. Uz to — misli njegove nisu ostarèle; dapače potvèrdjiva ih izkustvo sedamnaest slědećih stoléćah. Dok god bude nauk dvanaest prostih ribarah u sèrcu Europe odziv našao: nećemo moći shvatiti kriku 24,000 gledaocah, kadno vidjahu malaksati kogo ranjena ili oslabljena gladiatora: „quare tam timide incurrit in forum? quare parum audacter occidit? quare parum libenter moritur? „(Seneca ep. 7.)" „In gladiatoriis pugnis timidos et supplices et ut vivere liceat obsecrantes odisse solemus." (Cicero); nećemo moći shvatiti, kako nježne děvojke, i milostive gospoje, kojim ista narav umiljatost u sèrce usadi, ubojstvo zapověditi, i rane brojiti, da poluživa probadjati mogahu (Lactantius: div. Instit. VI. 2.); jeste, nećemo moći shvatiti, kako rimski diletantizam nepuštaše ranjeniku ni poslědnji uzdisaj: „Jugulum adversario praestat, et errantem gladium sibi attemperat." (Seneca).

Nù, ako se podignemo na vèrhunac grada Siona, nećemo pojmiti, kako da sadašnja dramatika nesamo nenosi biljege kèršćanske prosvète, već u poganstvu traži nakit svoj, traži oružje, kojim da joj pèrkosi. Mi nismo nikakovi neprijatelji kazališta: dapače štujemo ga kano hram, u kome mogle bi se krèposti i mahne živahno obćinstvu predočiti, za da u zabavi štogod vrědnoga i pristojnoga nauči. Nù zar sèrce svakoga kèršćana duboko nevrědja, kada vidi, da se osim kèrvavih borbah poganski prizori pojavljuju na sadašnjih pozorištih? kada vidi, da oděvom i kretanjem plesačicah nevinost na ruglo se stavlja? da se na stvorove ove lovor i novac siplje, dočim mnogi umětnik, kao sirota pogiblje od gladi? kada vidi, da se u mnogih igrokazih javno povèstnici podsměhavaju; razuzdanost, podlost, umorstvo za viteške krèposti; zavedenje nevinosti kano znak oštroumnosti prodava? Zar neima povèstnica kèršćanska dosti uzorah; domaći i gradjanski život dosta uzvišenih primèrah za gradivo valjanih tragedijah i komedijah? zar treba da junaci pèrvih budu sdvojni vratolomi, a druge da budu potištenjaci živinske ljubavi? zar se mahne ili zlobe nemogu inače ožigosati, van da se nečednim načinom sve njine spletke, sve vijugaste staze odkriju? Opetovano dakle kažemo: neka nas nitko neosudjuje, da je naměra naša kazališta zatvoriti, mi smo samo protivnici onih golemih zloporabah, kojimi se dramatička umětnost nagèrdjuje a ćudorednost štetu trpi.

Don Carlos.

Medju našimi čitatelji imade ih jamačno više, koji su tu poznatu po Schilleru sastavljenu, iz španjolske povèstnice cèrpljenu tragediju čitali. Neprijatelji katoličke cèrkve izvukoše na světlo mnoge dogadjaje, kojimi bi ju ogèrditi i pred světom omraziti mogli, nepazeći na to: je li su takovi dogodjaji historički istiniti ili nisu. Medju takove epizode računaju oni žalostan svèršetak Don Carlosa, sina Filipa II. španjolskog kralja. Ovaj mladi kraljević predstavlja se kao nevina žèrtva, koju su spletke katoličkog duhovničtva, osobito španjolska inkvizicija, upropastile, U najnovije

Digitized by Google

vrême izdali su ljudi, kojim istina na sèrcu leži, pouzdana i istinita historička data o naravi i značaju Don Carlosa, kao što i cèlo napram njemu postupanje od strane njegova otca i dotičnih duhovnih ravnateljah. Kad čovèk ova data prouči, onda mora o cèloj stvari posve inače suditi. Nèšto dakle s toga uzroka, da se odbiju nezasluženе, katoličkoj cèrkvi nametane krivnje, a nèšto takodjer s toga, što je život i smèrt nesretnog tog kraljevića s historičkog obzira svakako zanimiva, upoznajemo naše čitatelje s važnim izvèšćem, što ga je glasoviti nèmački povèstničar Friderik Raumer u svojem velikom dèlu „Geschichte Europas seit dem Ende des fünfzehnten Jahrhunderts“ svezku III. napisao, gdè ovako veli:

Don Carlos rodjen je dne 9. sèrpnja 1554. Njegova mati, Maria portugalska, pèrva Filipova supruga, umrè drugi dan poslè njegova narodjenja, te su ga morali kozjim mlèkom hraniti, jer, pošto je mnogim dojkam bradavice od sisah poodgrizao, nije se više nijedna dojka zanj naći mogla. Već kao dète pokazivaše žestoku i okrutnu ćud, tako da niti njegov često izbivajući otac, niti teta Ivana nisu mogli pronaći valjanih sredstvah ni putevah, kako da ga ukrote. Kad je jednom nèki dèčak nèšto učinio bio, što ga je (bijaše tada sedam godinah star) razsèrdilo, nije htio prije da jede, dok nije onaj obèšen bio. Obèsili su naime mèsto njega lutku, samo da ga umire; nad čim se je njegov otac na toliko uzpalio, da je Karla sušnuo, česa se je ovaj još u starijoj dobi s velikim gnjevom sèćao. Opomene njegova dèda, da se umèrenije i čednije osobito napram svojoj tetki ponaša, ostadoše bez uspèha, zašto je onaj Filipu pisao: „Dok nebude Karl bolje odgojen i dok god se nebude bolje vladao, da ga Nizozemcem nekaže.“ S tim se slaže izvèšće mletčanina Badoera od god. 1567., gdè kaže: „Kraljević je dvanaest godinah star i slaba tèlesna struka; imade nerazmèrno veliku glavu, cèrne kose i oholu ćud. Tako pripovèdaju, da bi rad, kad mu u lovu zeca ili drugu koju zvèr donesu, da ih žive peku. Kad je jednom repata guštera na poklon dobio, koj ga je za pèrst ugrizao, odgrizne mu naglo glavu, čim je svoju prekomèrnu smèlost pokazao. Takodjer se mnije, da mu se žene prekomèrno dopadaju. Ako neima novacah, pokloni (bez znanja princeze) lance, urese i iste oděće, premda inače sjajnost ljubi. Kad je dočuo, da bi polag sklopljenog s kraljicom Mariom englezkom (drugom Filipovom ženom) ugovora njezin možebitni sin Nizozemsku dobiti imao, reče: toga ja neću nikada dopustiti; ujedno je dao cara (koj se je za onda u Briselu nalazio) za oružje moliti, nad čim se je ovaj veoma veselio. Veoma oholim kazaše se Carlos takodjer tim, što nije htio da dugo pred svojim otcem stoji ili da kapu skine, i što cara (Karla V.) svojim otcem a otca si samo bratom zove. Za svoja mnènja je tako zauzet i tako sèrdit, kako to ikad mlad čovèk može biti.“ Docnije polazio je Carlos s Ivanom austrijskim, svojim naravnim stricem, i s Aleksandrom parmazanskim alkalajsko sveučilište, no dne 9. svibnja g. 1562. opade, progoneći nèku dèvojku, niz stube, te si je glavu skvario, za što je bijen bio. Od poslè bijaše Karl tèlom još slabiji a duhom još divljiji i opačiji. Bijaše mal, mèršav, slab, blèd, za ženitbu (kako kažu) nesposoban, imao je srašteno jedno rame i jednu nogu prekratku. Kad jednom dvorsko plemče nije umah na njegov zvončić došlo, htio je da ga preko prozora na tle sunovrati. Kad mu je jednom iz nèke kuće nèšto malo vode na glavu palo, zapovèdi da se zapali, a stanovnici da se poubiju, te se je dao samo nuždnom lažju umiriti: da je svećenik upravo sa svetotajstvom nutar unišao. Čižme, što mu ih je postolar pretèsne napravio, dao je na komade razsèći, skuhati, te je mèštra prisilio, da ih jede. Mèržaše svojega otca, te reče da će princezi Eboli *) i drugo oko izbiti, da bude posve slèpa. Kardinalu Espinosi prètio je smèrtju, jer nèkom igrokazcu nije dao pred njim igre predstavljati, a vojvodu Albu bi bio od jada, što je naměstnikom od Nizozemske imenovan, probó bio, da ga nisu zaprèčili. — Svi ovi nacèrti, kojih nije moći naprèčac nijekati, pokazuju strastvenu, razumom, ćudoredjem i vèrozakonom neukrotnu ćud, premda se njegova krivnja umanji, na koliko čovèk njegovo ponašanje kao poslèdicu onog oštećenja u Alkali, ili (kao što nèkoji misle) kao naslèdjenu od svoje babe duševnu pomèšanost uzme. Hopper barem piše od g. 1565.: „Iz Don Carlosa neće ništa biti. On vèruje sve, što mu se reče; dapače da mu tko reče, da je mèrtav, on bi to vèrovao!“ Al i drugčije, ako niti neuzmemo na obzir tèlovne bolesti i mahne, bijaše izmedju Carlosa i njegova otca velika opreka glede nagonah, željah, načina življenja, vère i politike, tako da se obojica nisu nikad sporazumèti mogla. U zalud nastojaše kraljica (Filipa II. supruga, Elizabeta, najstarija kći francezkog kralja Henrika II.) da si supruga s pastorkom pomiri; otac zahtèvaše na prosto, da ga sin sluša, i da svoju ćud proměni i poboljša; sina pako vrèdjaše hladna, uvèk sumnjičeća ćud, mèržaše Espinosu i Albu, njegove najrevnije činovnike, nastojaše da si u Španjolskoj po-

*) Princeza Eboli bijaše supruga Filipova ministra Ruy Gomeza de Silva, s kojom je Filip, kao što je poznato, u nedopuštenom odnošenju živio.

Digitized by Google

tajno nabavi drugovah, te je u svojoj strasti kad što govorio o osnovah, koje su prětile Filipovoj vladi, možda i životu.“ Kad je kralj sve to ili od Ivana austrijskog ili od Geromina Cervelesa, svojih věrnih, ili od kraljevićeva spovědnika doznao, zabrinuo se je veoma, kakova bi sredstva imao poprijeti; no napokon odluči (to je zahtěvala ako ne njegova, a to sigurnost kraljevstva), da si sina uzapti. Noću iz 18. na 19. sěčnja 1568. dojdě naoružan s više svojih velikašah pred Karlova vrata, i dadě ih otvoriti. Kad se je kraljević iz dubokog sna prenuo, uzklikne: „Koliku sablazan daje to postupanje sa mnom cělomu kraljevstvu. Vaše veličanstvo učinilo bi bolje, da me ubije, nego što me daje uzaptiti, pa ako Vi toga nećete činiti, učinit ću ja sám!“ Na Filipov odgovor: neka se toga okani, jer to samo ludjaci čine, odvrati Karl: „Vaše veličanstvo postupa sa mnom tako zlo, da ću do toga morati doći, ne kao ludjak, nego kao sdvojivši!“ Ovomu povědanju dodaje sudištni poslužitelj (Huissier), koj je kod cěloga toga prizora bio, slědeće: „već okolo božića nije kraljević mogao od šestnaest jedan za drugim pozvanih redovnikah i spovědnikah odrěšenja dobiti, jer je u obće priznao, da snuje opake osnove, te da se ih neće odreći; napokon reče svećeniku iz atocha-skog samostana, da vreba na život svojega otca, što si je onaj za dužnost smatrao, da kralju prijavi. Drugi izvori protislove ovoj vésti *), pa je i Filip docnije kazao, da Karl nije ništa proti njegovu životu poduzimao, te je u izdanoj dne 22. sěčnja na dèržavne stališe okružnici kazao: „važni razlozi su me ponuknuli, da sam kraljevića uzaptio;“ da je otčinsku žalost dužnosti prama Bogu i dèržavi zapostaviti morao. — Drugčije od toga pripověda Cayet: Karl dao je na balu Ivanu austrijskom šusku, za što mu je ovaj papire ukrao, iz kojih se njegova surota s Nizozemci, i krivovèrski nagledi uvidiše. Mattieu napokon javlja: Karl je u zalud pozivao svoga strica, da se sdruže proti Filipovu životu, te mu zagèrmi, kad je kralj u sobu došao: „K—in sin me je izdao, ja sam propao!“ na što je kralj odgovorio: ja sam ti jedan put život dao, poklonit ću ti ga evo drugi put, premda tvoja neharnost i zloba pokazuju, da nisi toga vrědan.“

(Konac slědi.)

*) Ona se nemože takodjer sa spovědnom zamučanošću niposto složiti. No kraljević je svoje prětnje toliko putih u gnjevu javno izrazio.

Cèrtice iz iztočnog francezkog ratišta.

Nedavna pao je žèrtvom svoga apoštolskog revnovanja u iztočnoj francezkoj vojski svećenik o. Gloriot, koj je malo prije svoje smèrti u „Univers“ slědeće izvěšće o nabožnom duhu francezkih vojnikah napisao: U našoj vojski vlada vèrli duh. Ja bih to rad glasno Francezkoj javiti, što možda neznade, naime: da vojska bolje možda nego ikoje francezko sdruženje razumije nabožan duh gojiti. Našu svećeničku službu prime svuda s velikim veseljem, te je to utěšiva istina, da je svećenik kod svakog vojnika, bio on častnik ili prosti momak, jednako obljubljen. Ja se doduše neusudjujem tvèrditi, da su sva sèrca obraćena; no to tvèrdim, da su sèrca s věrom pomirena, pa bi Voltairianizam golema posla imao, te mu s njegovim ruganjem nebi za rukom išlo, da raztèrga one vezove, kojimi su nevolje duhovničtvo i vojničtvo medjusobno skopčile. . Pa čemu da pripiše čověk ovakov vèrli duh? Bez dvojbe imade više uzrokah. Najprije jamačno uplivu lěpih priměrah, koji od viših častnikah na niže vèrste děluju. . Od trijuh generalah, što smo ih nedavna izgubili, pozvaše svaki k svojoj smèrtnoj postelji svećenika. General Lourmel, koj je toli slavnim načinom umro, požuri se umah, kako je ranjen, da dozove k sebi vojnog svećenika; a nèkoliko danah docnije, kad je ćutio, da preboléti neće, pošalje po dva svećenika, pobojav se, da nebi bez svetotajstvah preminuo. Ovakovi primèri nemogu dakako bez lěpih plodovah ostati, jer izlaze od muževah, kod kojih muževni značaj i sjajna svojstva, ako je moguće, nabožna čuvstva povisuju. Baveći se u glavnom stanu, bio sam ugodno dirnut, kad sam po neděljah u 9 satih generala Canroberta, praćena od njegova štaba vidio ulaziti u siromašnu, razpadajuću se kuću o. Parabère-a, da tamo misu sluša. Ova gospoda nisu niti jedanput zimus izostala, pa smělo mogu tvèrditi, da je ovakov čin mnogo zaslužan: jer je čověk češće morao čvèrstu zimu podnèti, mnogo sněga odmetati i preko pó ure ostati u stanici, koja je mnogo betlehemskoj štalici nalikovala, t. j. koja je sa svih stranah větru otvorena bila, bez klupih i stolicah. Najsladja je utěha za nas, da neumre niti jedan od vojničtva bez svetotajstvah. Kad bih Vam sve one lěpe prizore, kojih sam ja svědok bio, napisao, napunio bih cěle tabake, dapače knjige; dosad sam bio samo k častnikom u Carigradu zvan, te su se svi izpovědili i poslědnju pomast dobili. Jedan pukovnik, koj je početkom ove godine umro, reče mi onaj mah, kako sam k njemu došao: „Ah, moj gospodine! koliko Vam

Digitized by Google

hvalim, da ste se u ovaj sat uznemiriti dali, meni se čini, da bih bio umro od straha, kako sam se bojao, da bez pomirenja s Bogom umirem.“ Tri ostala dana, što ih je težko preživio, dèržaše neprestano u lèvoj ruci (desna mu je bila odsèčena) razpelo, što mu ga je jedna milosèrdna sestra dala, te mi rečè: „Ja se ga neusudjujem na svoje ustne pritisnuti, jer sam odviše grèšan i odviše nezahvalan; no zato ga nepomično dèržim u svojoj ruci, na znamenje, da se u životu i kod smèrti čvèrsto dèržim.“ Kad sam mu na povišenju čestitao, reče mi: „To odlikovanje nelaska mi mnogo, u ovaj par neima za me drugog pitanja, nego věčnost; s ovom moram se ozbiljno zabavljati.“ — Prije nèkoliko samo danah umro je u mojih rukuh jedan kapetan od mèrničtva, koj je u jednoj od naših poslèdnjih bitkah bio ranjen. njegova rana, prije neznatna, počè vèrlo opasnom postajati. Kad sam pèrvi put s njim govorio, nije bio u stanju da se izpovèdi; ja ipak nisam prestao i nadalje ga pohadjati i u dobrom s njim sporazumljenju stajati. Kad su ga dva častnika od njegova sbora posètila, opaziše ovi, da mu u razgovoru rèč slaba postaje. Umah su me potražili, te mi svoje pobojanje priobćiše, a ja sam se umah uputio k bolestniku, da ga k izpovèdi pripravim. Jedva što ga ostavih, da drugoga bolestnika posètim, dadè me po svojem dvoritelju tražiti, te me je od poslè samo onda od sebe pustio, kad je želio, da odpočine. Prama večeru dadè me poslèdnji put zvati, da se opet izpovèdi; on je kajanje tako glasno govorio, da sam mu rekao, neka tiho govori, no on mi odvrati: „Pustite me samo govoriti; moje sablazni bijahu javne, dakle mora i moja zadovoljština javna biti.“ On je zatim takova čuvstva izrazivao, da je onu dvadesetoricu častnikah, što su tamo bili, do suzah ganuo, dočim je sám do poslèdnjeg trenutka razpelo na ustnah dèržao. — Nèki mladi častnik od Zuavah, težko ranjen, reče mi: „Sad je red na meni, moram se izpovèditi, gospodine; al ako mi Vi pomagali nebudete, toga ja sám nisam kadar učiniti.“ Kad sam mu poslèdnju pomast dèlio, odkriše se svi prisutni častnici, pa kad je izdahnuo, reče mi jedan: „To je lèpa stvar za věrozakon!.. kad bih Vas mogao kod kuće naći, rad sam se izpovèdati.“ Najžalostniji no ujedno najutèšniji prizor pružio nam je prije nèkoliko danah nèki podčastnik. Došav u bolnicu rádi neznatnije bolesti, dobì tu boginje. Već je od ove nevolje bio izlèčen, te se je spremao da ide k svojim drugom u Krim, kad ga napadne kolera. Revnim nastojanjem lèkarah i milosèrdnih sestarah ozdravio je i od te pošasti. Upravo se je na novo spremao u Krim, kad mu na zube udari kèrv. Sad je već sva nada o njegovu izlečenju izčeznula. Danom i noću zabavljao se je molitvom, te je želio da se svetotajstvi providi. „Da je na moje, reče,“ ja bih Vas svaku uru po noći i po danu dao dovesti, al Vi ste toli umorni, pa znam, da imadete s množinom ostalih bolestnikah posla; no molim Vas, da mi, kad pèrvi put dojdete, kažete kakovu malu molitvicu za obranu, da moj duh dobije dobrih mislih; jer u svojem molitveniku nemogu već čitati. Dan prije njegove smèrti, kad sam ga na stèrpljivost opominjao, te sam rekao, da će mu ova noć laglja biti nego prijašnje, reče mi: „Bog će ju prikratiti.“ Zatim dade mi znamenje da će jošte ove noći umèrti. — Tako napominja isti svećenik jošte više takovih prizorah, koji jasno govore, da u francezkoj vojsci nabožan duh vlada. Znamenit je zaglavak poslanice, koj ovako glasi:

Kakovih koristih mogao bi katolicizam iz sadanjeg rata dobiti? — On će morati u ovih krajevih u političkih i věrozakonskih odnošenjih podpunu proměnu izvesti. Turski puk je pošten, nabožan puk, a čim se osobito odlikuje, to je zdrava misao i pravedan sud, što čovèk umah, kako s njim obćiti stane, opaziti mora. Njegov věrozakon imade naměru, da ga u nepomičnom stanju uzdèrži, dočim nastoji, da mu u glavu ubije, da se s njegovimi zakoni ništa uzporediti nemože; pa u svojoj prostoti věruje, da je alkoran najsavèršeniji zakon, te s toga Turci bez obzira sve narode i sve druge vère toliko preziru. . . Turci su do sad o kèrščanstvu samo od gèrčkog razkolničtva doznali. Danas ga vide i poznadu u izvèršavanju najvećih naredbah, što ih je katolicizam utemeljio; oni priznavaju u naših političkih i věrozakonskih upravah znamenitu prevagu; oni prelaze od dosadanjeg preziranja do udivljenja. . . Često kad sam naše bolnice prelazio, susreo sam se s turskimi nadničari ili drugimi osobami toga naroda, koje naše častnike pohadjaju, pa u onaj trenutak, kad svetotajstva dèlim, ostanu nepomično i na njihovu obrazu vidi se, kako se ujedno čude i duboko počitanje izrazuju. . Francezka vojska bila je kadra da si sva njihova sučuvstva pribavi; pa tu su se takodjer očitovale namère providnosti; jer katolik i Francez znači u njihovu jeziku istu stvar. U ostalom, to je za svakoga, koj se je malo u sadanjem stanju razgledao, jasna stvar, da smo mi od godine danah mnogo upliva dobili; bedemi, koji su nas razlučivali, razmetani su, turska vlada pokazuje se napram svim našim zahtèvanjem vèrlo prijazna; ona nam prepušta svoje najlèpše sgrade, dopušta našoj upravi, našemu redarstvu, najmnogobrojnije praznine svoje uprave izpunjavati, pa iz svega toga mislim zaključiti, da će francezki narod za nèkoliko godinah odlučiv

Digitized by Google

upliv na sudbinu ove zemlje imati. Protestantizam suprotivnim načinom dobiva ponizujuće ga poraze. Jamačno da ste čuli, kolike napore čine, da svojimi puseyitskimi duvnami, koje bolnice obskèrbljuju, može nèšto činiti, što bi naproti našim milosèrdnim sestram pokazati mogao. Ovo njegovo nastojanje dokazalo je samo na novo, da izvan katolicizma neima pravog požèrtvovanja, niti nikakove milosèrdne uredbe. Te njihove gospoje prispěle su simo u pratnji mnogobrojnih služkinjah, koje ove *gospoje njegovateljice* zovu, i koje se upravo s njegovanjem bolestnikah zabavljaju. Kao što se je predviděti moglo, dadoše te gospoje mnogo sablaznih. Njihove predstojnice složiše se u tom, da već nerade u sporazumljenju, te je tako smetnja i nered to družtvo razmetati morao. Ovakove sablazni su najbolje propovědi za obraćenja, koja se sbilja često dogadjaju; no koja se moraju sakrivena dèržati, da se ćutljivost englezkog duhovničtva neuvrědja. I englezki puk nadaren je vèrlim, zdravim umom; medju njim i medju nami nevlada već ona stara ljubomornost, koja je njegovo povraćenje na katolicizam toliko prěčila. — U ostalom iztraša se ovdě protestantizam bezuspěšnimi napori; ovdě se dèle biblije i ostala děla ove slědbe na tisuće; naši vojnici neće da ih primaju, ako ih pak uzmu, to čine zato, da ih ili razderaju ili meni uruče. Onomadne imao je dostavljeni od vlade pastor pèrvi prizor, u bolnici u Peri. Ja sam se upravo desio u sobi, gdě je bilo 20 do 30 bolestnikah, kad je nutar došao. Moja prisutnost stavila ga je možda u nèku smetnju. On je bio svečano obučen, redovî nakićen, pa je tako, stupiv u srědinu, zapitao: neimali tu medju častnici nikoga, koj bi reformirane věre bio. Pošto na njegovo pitanje nije nitko ni rěči odgovorio, povukao se je natrag, a za njim udari sve uobći grobotni smèh; on je to morao ćuti, pa ga zato više niti nije bilo.

Kako mormonci propovědaju.

Měseca veljače imao je vodja mormonacah, governor Brigham Young govor, iz kojega slědeće vadimo:

„General Taylor je u paklu, to ja znam. Rekoše Vam, da ja već nisam vaš governor, a ja opetujem, da jesam vaš governor, pa niti Frank Pierce, niti cěli pakao nije kadar da me s mojega mèsta protěra, dok nereče moj stariji brat Isukèrst, da moje službe nisu već potrebite. (Velika pohvala.) No kao što sam Vam već rekao, moja služba će se uvèk pred mojim svećeničkim dostojanstvom sagnuti. (Velika pohvala. — Amen!“) Dosad jošte nisam bio prisiljen, da zakone prekèršujem, no ja ću činiti, što moja svećenička služba zahtěva. Dalje veli: „Občinska vlada — to je naš najveći dušman. Washingtonski činovnici su najprokleliji i najmalovrědniji pakleni ortaci. Kad bi u kojem burdelištu požar buknuo, videli biste članove kabineta i washingtonske zastupnike kako bi, sa svojimi razbludnicami na ramenih, van skakali. (Veliki smèh). Ja bih hrabroga gentlemena (Col. Steptoe) volio za svojega naslědnika imati, nego ikoga od inih, koje poznadem. On je gentleman. Žao mi je, da to nemogu kazati o drugih činovnicih sdruženih dèržavah na našem zemljištu, jer prokletijega pijanijega, i razuzdanijega smrada neima u světu, kao što je u nas.“ Tako nastavi taj „gentleman“ svoj govor, pa onda zaključi: „Oni se skiću po naših ulicah okolo pa pitaju sionske lěpotice: Nebiste li se večeras s nami prosanjkali? pa onda — (tu se governor i patriarcha tako namèrgodi, da nije moći opisati). Od moje strani, da se koj od tih gorsuzah k mojoj obitelji primakne, ja bih mu požirake obrězao. (Glasan krič: „Amen!“ „To je jedan, koj će pomoći!“) Ja velim, da budu prokleti takovi ljudi! („Amen!“) Zar da Boga za svoje neprijatelje molim? O dàkako! Ja molim Boga svaki dan, da ih na čopore u pakao šalje!“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 4. o. m. kao na imendan njegova veličanstva služio je sám preuzv. g. nadbiskup svečanu službu božju, kojoj prisustvovaše, osim mnogo pobožnog puka, takodjer preuzv. g. ban grof Jelačić i ostalo vojno i gradjansko činovničtvo.

— Nastojanjem plemenitih čověkoljubah stupit će ovih danah — kako „Agr. Ztg.“ kaže — opet jedan velevažan zavod za naš grad — čuvalište malene děce (Kleinkinderwart-Anstalt) u život. Preuzv. g. nadbiskup će u samostanu milosèrdnih sestarah dati prirediti shodan za tu svèrhu stan i obskèrbiti zakladu od 300 fr. za one sestre, koje će se nadziranjem i odgojivanjem malenih zabavljati. Preuzv. gja grofica banica preuzet će uz sudělovanje više dobročiniteljicah pokroviteljstvo zavoda, a varoš će dati potrebita dèrva. U taj zavod bit će primana mužka i ženska děca od 2—6 godinah stara, koju će roditelji, rodjaci ili drugi prinadležni svaki dan, izvan nedělje i blagdanah, od 6. do 8. ure u samostan donašati, gdě će za měsečnu plaću od 2 fr. 30 k. dobivati zdravu hranu, a povèrh toga

Digitized by Google

bit će uz brižljivo nadziranje obučavana u svem, što je za tu dětinsku dobu potrebito.

Iz Beča. Dne 25. rujna izměnjene su ratifikacije sklopljenoga izmedju sv. stolice i Austrije konkordata u c. k. ministarstvu izvanjskih poslovah. Već se pripravlja konkordat za tisak, te će se skoro oglasiti.

Iz Němačke. Kao što „Mainz. Journ." javlja, dobio je tiskar Hogreff od dèržavnog redarstva opomenu sbog izišlog iz njegove tiskarne spisa: das Evangelium der Natur," za koje se kaže da ga je sastavio Heribert Rau, čověk, koj je medju „deutschkatolici i u slobodnozidarskih ložah prenapete govore imao, i koj je takodjer „Katechismus der Zukunft" pisao. — Poznatomu bezbožnomu piscu Büchneru, koj je zloglasno dělo „Kraft und Stoff" napisao, uztegnuta je dozvola predavanja na sveučilištu. — Počele su dakle i němačke protestantske vlade uvidjati ponor, kamo vodi opaki pravac němačkih materialistah. Toj pošasti bile bi morale prije zapreke na put staviti, dočim su joj sveudiljnim progonstvom katolicizma — jedinog zastupnika pozitivnosti, jošte put kèrčile.

U Würtembergu izišao je „Aufruf an Christen und Juden zur Unterstützung der Sammlung des Volkes Gottes in Jeruzalem", gdě se dokazuje, da sve nutarnje i spoljašnje štete, koje narodi podnose, samo tim uklonjene i sve opasnosti, koje im prěte, samo tim odstranjene biti mogu, ako se puk božji, polag zapovědi božje u Jeruzalemu sakupi. Taj poziv podpisan je po jednom odboru, sastojećem iz Kristofa Hoffmana, někadašnjeg němačkog sabornika i urednika časopisa „süddeutsche Warte", kao predsědnika i někog Kristofa Paulusa, kao tajnika, jednog tèrgovca kao pěnezničara i někog učitelja na Salonu. Ova četvorica upraviše na sve dèržavne glavare, na pastire i predstojnike cèrkvah, svećenike i propovědnike i na bogate i imućne poziv, da njihovo poduzeće sredstvi svoje snage, naukom i novcem podupiru; oni pozivlju u obće sve vèrsti puka, da molitvom, pokorom i poboljšanjem svoje ćudi sakupljenje božjeg puka podpomažu. Takodjer židovi su pozvani opomenom, da preporodjenjem po duhu sv. o povraćenju Izraela rade. — Po mněnju toga odbora imalo bi se naseljenje započeti sa 8 do 10,000 porodicah ili samostalnih neoženjenih mužkaracah, od kojih je, kao što se u napred viděti može, veća stran potrebitih sredstvah lišena, te nemože sama troškovah nositi, s toga su putni troškovi i sdèržavanje do pèrve žetve u Jeruzalemu proračunani na pet milionah forintih. Od ovih pet milionah forintih podpisano je već 500 for. kod braće Benediktah u Stuttgartu, ono što jošte manjka (malenkost!) ima se dobrovoljnimi prinesci sakupiti. Pèrvi trošak, koj će se namiriti imati, bit će za poslanje jednog odbora u svetu zemlju, da razvidi městne okolnosti i da stupi u pogodbe radi nabavljenja potrebitih zemljištah. Buduć da taj odbor sastoji iz 6 do 8 osobah, iznosili bi putni troškovi odbora do 10,000 fr. Kad ovaj iztražujući odbor otide, izvěstit ćemo o daljnjem napredku stvari. — Ova gospoda misle božansku odsudu, kojom je židovski narod razpèršen po světu i ostat ima uvěk bez kralja i samostalne otačbine, lažju proglasiti; no onaj, kojega izreke ostanu věkom neproměnljive, znat će ovakova poduzeća razbiti. Pustiv iz obzira ovu božansku izreku, mora čověk opaziti, da su sa svojem poduzećem u nevrěme na vidělo izišli. Današnje europejske financije su u takovu stanju, da se čověk uspěha toga čověkoljubiva poduzeća nemože nadati. No financije su u židovskih rukah, reći će tko. Dàkako; no židovski bankieri su odviše mudri, nego da bi svoje novce na tako dvojbeno poduzeće trošili — oni će uvěk više dati za koju želěznicu, nego za izraelsku otačbinu.

— Dne 24. m. m. obdèržavahu protestanti u Stuttgartu tako nazvanu bibličku i misionsku svečanost. Diakon Leibrand čitao je izvěšće o bibličkom družtvu. On je kao cilj zadatog bibličkog zavoda označio, da se on nesmě samo tim zadovoljiti, da biblije za jeftine novce siromahom prodaje, nego da mora cěnu toga bisera dobro procěniti i za onimi, koji te dragocěne knjige jošte nepoznadu (po raznositeljih) nositi dati. Zatim prejde na biblička družtva i njihova potonja dělovanja. Najveće bibličko družtvo, englezko, izdalo je g. 1854. i 1855. do 1,840,000 spisovah s troškom od 1,600,000 fr. Od svojega 51-godišnjega obstanka razdalo je ono 29 milionah sv. knjigah uz trošak od 57 mil. for. po cělom světu u 179 različitih jezikah. On tu napomenù, da razširivanje biblijah (cèrkvenim ugledom izdanih?) osobito kod rimo-katolikah na velike zapreke od strane duhovničtva nagažuje, no da je ipak uzpèrkos tomu veoma mnogo iztisakah medju katolike u Francezkoj razděljeno (104,000) u ono vrěme, kad je apoštolska stolica dogmu o neoskvèrnutom začeću proglasila; katolici hotjahu (?) da se osvědoče, je li rimska stolica pravo imade. Pa i to, ako se čověk u naše vrěme u Krim obrati, pokazuje, da je bibličko družtvo svoje dělovanje i tamo razvilo; jerbo je medju englezke i savezničke vojnike, mornare i zasužnjene 150,000 iztisakah biblije razděljeno. Isto tako uspěšnih poslědakah vidi čověk u sěvernoj Ameriki, koja se u raznašanju biblijah s maticom-družtvom natiče. On veli, da je new-yorksko družtvo uz sudělovanje od 280,000 bibličkih družtvah medju 22 miliona stanovnikah svake godine više milionah biblijah razprodalo; za dokaz udioničtvovanja kod toga svetoga revnovanja napomenù govornik, da je pod motom: „Za obraćenje mojega sina" sakupljeno u prinescih 10,000 dolarah!!

Iz Sardinije. Medju mnogimi prizori, koji se prigodom osvajanja samostanah dogadjaju, zaslužuje da se napomene onaj, koj se je pridesio u primorskom varošu

Digitized by Google

Nizzi u samostanu karmelitanakah, gdě je nadstojnica Fracezkinja. Valja napomenuti, da je samostan i vèrt nadstojnica sama na svoje ime a ne kao duvna pribavila; medjutim je ipak poduzet juriš i na ovaj samostan; no kako su se začudili, kad su, unišav u samostan, piemontski činovnici spazili pred sobom francezkog poslanika i podposlanika. Zapanjeni takovim prizorom, nisu umah znali što da počmu; pošto su se razabrali, zapita glavar, kao što obično znadu hajduci putnike pitati: „Imadete li novacah?“ Zatim počeše pretraživati kuću, praćeni uvěk poslanikom i podposlanikom, koji, došavši u cèrkvu, postaviše se po strani velikog oltara, te su sudbeno opazku stavili: „da shranište (tabernakulum) svetotajstva štuju.“ Opraštajući se s tom gospodom, reče im poslanik: „Dobili ste izobćenje.“ Ovaj dogodjaj je sad u Nizzi predmet razgovora, te se misli, da će vlada ustupiti protestu, koj je stavljen proti uvredi privatnog stana. No ne samo u Nizzi, nego takodjer po drugih městih povrědila je vlada privatnu svojinu, dočim su silovito unišli u samostane, što su ih světovne osobe redovnikom samo za uživanje ustupile.

Iz Turina. Kapucini, karmelite i altakomba'ski svećenici ogradiše se na temelju zakona od 29. svibnja proti napadanju na njihova posědovanja. Chambery-sko sudište izjavilo se je u tom poslu neprinadležnim, no prizivno sudište uzelo je ipak parnicu u pretres, dakle imaju sad sudovi stvar rěšiti. Ovaj poslědak podtaknut će po svoj prilici mnoge druge redove, da se proti vladinim pověrenikom, što im imetak sekvestriraju, sudbeno ograde.

Sa savojske granice piše „A. Z.“ Po Savojskoj zaredjuje u ovaj par něki spis, koj ima naslov: „Projet de constitution d' une eglise catholique sarde“ (osnova ustava katoličke sardinske cèrkve), te koj u 15 članakah osnovna načela te nove sardinske narodne cèrkve na světlo iznosi. Kako něki genf-ski list donosi, glasi od tih članakah §. 1. Rimo-katolička cèrkva sardinskih dèržavah ustanovljuje se kao sardinsko-katolička cèrkva, ona se proglasuje od Rima nezavisnom. §. 2. Sardinski kralj je vèrhovni zaštitnik cèrkve svojih dèržavah, pa kao takov imade nadzirati, da cèrkva ništa nečini, što bi dèržavi na ušterb bilo.“ Nadalje se kaže: Svećenike plaća dèržava; za jedinstvo cèrkve jamči sinodalna skupština; duhovni primat nadzira nadbiskupe itd. Cèrkveno pravo i zaključci tridentskog sabora su ukinuti; predavanje (tradicija) neima se upotrěbiti za izvor dogmah. Čitanje sv. pisma je dozvoljeno, a tumačenje savěsti svakog pojedinca prepušteno. Pričest uvadja se pod obědvim spodobama, bezženstvo prestaje, latinski jezik kod bogoštovja je ukinut; isto tako jedan dio cèrkvenih blagdanah, koji su svi na nedělje prenešeni. Ja vam ovoga spisa nepriobćujem samo radi novosti; tko znade, kako běsno je sardinska, osobito pako savojska štampa vazda na Rim i katoličku cèrkvu napadala, taj nemože dvojiti, da medju radikalcih ljudih imade, koji misle, da je skrajnje vrěme došlo.

Iz Rima. Car Aleksander nepropušta ništa, čim bi sučuvstvo vèrhovne glave katoličke cèrkve za se dobiti mogao; on je dopustio, što je njegov otac vazda kratio, izravno naimenovanje za varšavskog nadbiskupa i popunjenje ostalih poljskih biskupijah. — Kardinal Wiseman pozvan je iz Londona, da preuzme ravnateljstvo vatikanske knjižnice město umèrvšeg prije dvě godine kardinala Mai-a; na město njega ima doći msgr. Talbot u Westminster. — Na město dosadanjeg papina nuncia kod bavarskog dvora Du-Duce, ima dojti msgr. Milesi-Feretti-Pironi, dosadanji minister tèrgovine i javnih gradnjah, rodjak sv. otca, inače čověk 36 godinah star.

---

* Koncem tekuće godine imaju početi u Galiciji dva cèrkvena časopisa izlaziti, jedan u Lavovu a drugi u Vadovicah, kojih oglasi će skoro izpod tiska izići.

* Parnica kardinala Wisemana s poznatim svećenikom Boyle-om imala je po treći put pred sud doći; no suparci su se izjednačili tako, da je Boyle odstupio od tražene naknade, kardinal je privolio na to, da jedan dio sudbenih troškovah plati.

* U Kolinu (pruskom) zabranila je vlada na čast neoskvèrnutog začeća blaženoj Děvici u varošu podignuti kip; jer bi tobož taj kip inověrcem služio za pogoršenje, nego da bi sadanjim okolnostim priměrenije bilo, kad bi město toga podigli ludinac za „neizlěčive ludjake.“

* Odkad su se španjolski ministri pobojali, da bi kraljica, kojoj je već njihov terorizam dosadio, utekla, staviše ju u Eskurialu pod oštro nadzorničtvo. Jedino to joj je vlada dozvolila, da se Eskurial, město prognanim odtud Jeronimitancem, Augustiniancem predade.

* U Beču se pogovara, da će nadbiskup O. Rauscher čim prije kardinalom naimenovan biti.

* Kao što se pogovara, misli francezko duhovničtvo dobra španjolskog svećeničtva pokupiti, koja se sad javno prodavati počimlju.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. V. S. Vaš dopis ćemo uvèrstiti. —

„ D. B. u L. Vaše izvěšće smo primili i upotrěbit ćemo ga skoro. Molimo Vas i za dalnja izvěšćivanja.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 41. — TEČAJ VI. U SUBOTU 13. LISTOPADA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Čd *V. Švelca.*

Od kako se ljudi odmetnuše od Boga, razgrani se pèrvobitno jedinstvo njihova života u mnogostruke različnosti; takove različnosti bijaše razděljenje čověčanstva na narode, zemljopisni položaj i spoljašnja razměrja i odnošenja, jedino što je cělo čověčanstvo imalo obćega, bijaše poganstvo. Duh čověčanski, izgubivši po grěhu věru u pravoga Boga, u pomisao (ideu) božanstva, i prepustivši se tamnim nagonom spoljašnjih osěćalah, postao je nalik noćnoj plovitbi bez kompasa na uzburkanu oceanu světa. Kao što se kod slične plovitbe pomnjivo pazi na hridi i grebene morske i svom silom se nastoji o tom, da se sretno stigne u luku sigurnosti; upravo tako predstavlja nam se i poganstvo kano neprestana borba duha, koj svom ozbiljnostju nastoji oslobodit se iz mèrke i nesretne noći života i dojedriti u luku mira i pokoja.

Poslě kako je dakle čověčanstvo izgubilo pomisao božanstva, taj kompas života, vidimo narode najprije u dubljini duševne noći i nesreće, a zatim ih vidimo, kako se nastoje izbaviti iz tmine i doći u světlo, iz nemira u spokojnost, iz nesreće u blaženstvo.

Kako daleko može zabluditi duh čověčanski od svoje naravi i opredělјenja, pokazuje nam život divljih narodah, kod kojih opažamo samo něku slabu slutnju o božanstvu i odnošenju pram njemu, kod kojih se jedva klica nabožnosti i bogoštovja nalazi. Još'te sada ima narodah, koji stavljaju božanstvo u življih prirode, u bilju i živini; a koji su se na nèšto viši stepen dnševnosti popeli, postavljaju svu svoju nabožnost u tumačenju sanah i u vračarenju. Na ovom toli nizkom stepenu spoznanja Boga nemože duh čověčanski, samomu sebi ostavljen, da dugo obstoji, on je nadaren umom i slobodom, a kao takov mora se po svojoj naravi gibati i razvijati. Poslě odpadnuća od stvoritelja dobila je, istina, prevagu nad duhom tělesnost; no zato je ipak ostala njegova jezgra, njegova narav, inače bi bio prestao duhom biti. Premda je dakle izgubio svoju pèrvobitnu sjajnost i snagu, zato ipak nije prestao tražiti absolutnu ideu — Boga; jerbo bez njega sam sebe nerazumě, on je samomu sebi nerazrešiva zagonetka, i u tom obziru valjaju rěči propovědnika 12, 7. „Duh se povrati k Bogu, koj ga je dao.“ Iz ove prirodjene mu težnje i čeznuća za svojim praizvorom — světlom i spokojnostju dade se protumačiti i cěla težnja poganstva za Bogom i sjedinjenjem s njim. Na onom nizkom stepenu, na kojem surovi i divlji narodi stajahu i još'te sada po pustih predělih Amerike, Afrike i Australije stoje, nemogaše čověčanstvo za uvěke ostati. Čim većma je čověk, samom sebi ostavljen, naučio sebe razaznavati od prirode; čim većma je počeo sebe za samostalno najviše i najsavèršenije biće spoljašnjeg světa spoznavati, i čim većma je opažao da gospodovati može nad silami prirode: tim nezadovoljniji postajaše s onim božanstvom, što si ga je u življih prirode, predstavljao; on je dakle božanstvo tražiti počeo u slici svojoj, u slobodnoj sebi podobnoj sili. Al koliko prelazah mora proći duh čověčanski u razboru ovom, dokle božanstvo od živaljah prirode do osobnog bića podigne! Pa kada si i božanstvo polag svojih ideah načini, t. j. kada ga uosobi, do osobnog, nad prirodu uzvišenog bića podigne, onda stopèrv stane podpunije uzporedjivati sve znakove božanstva sa svojimi i světa potrebami. Pritegnut još'te težkimi krili k prirodi, mogao je božanstvo vèrhu sebe staviti, al nije ga mogao shvatiti kao jedinost, kano samostalnu neodvisnu jedinost, koja nad svim gospoduje, koja se u sebi spaja i sadèržava; već ga je shvaćao samo kao vèrhunac svih težnjah čověčanskih i prirodnih nagonah. Zato se je porodilo u poganstvu

Digitized by Google

toliko božanstvah ili božanskih osobah, koliko je čověk opazio potrěbštinah, ili koliko je opazio silah u prirodi. Višeboštvo je u poganstvu ona postaja, gdě još̀te duh čověčanski nije mogao svět u višoj jedinosti shvatiti, premda je narav uma čověčjeg ta, da se iz nižih pojedinostih na višu jedinost uzpinje. Pa ipak ako shvatimo sve bogove politeizma u jedan pojam, koli nesavèršen i nedostojan imat ćemo pojam božanstva! Tamno čuvstvo i tajna slutnja něke više sile, od koje sve zavisi što bivstvuje, dalo je duhu čověčanskomu, Boga tražećemu povod, da je ostavio sve bogove, i poprimio jedan nedokučiv udes (fatum), komu su se isti bogovi nuždno podvèrći morali. Koli duboka tmina u duhu čověčjem u ono žalostno doba! No čim većma je duh čověčji razabirao svět i čim većma je uzporedjivao tečaj stvarih koli u spoljašnem světu, toli u čověku; čim većma je osobito opažao neprestanu borbu izmedju dobra i zla — koja se nisu niti u najtamnijem tumaranju u naravi čověčjoj nikad izgubila — tim većma je uvidjao: da tih proměnah nije moći tražiti u pukoj materiji světa. Tim je bio prisiljen da si uosobi ova dva faktora svegakolikog života u světu — dobro i zlo, tako je došao do dualizma. Tim je poganstvo pokazalo barem, da se želi iztèrgnuti iz těsnih okovah mèrtve tělesnosti: no potrebah svojih nije niti najmanje namirilo, dapače se je bacilo u naručje novih zagonetkah, koje su zanj ostale uvěk nerazrěšive, dok nije ustupilo město jednoboštvu.

Istina je, da su se něki visoki dusi u poganstvu popeli do jednoboštva, no pojmovi, što su si ih o jedinom Bogu stvorili, bijahu tamni i novi nerazrěšivi čvorovi; pa dok prosta světina osta uvěke kod višeboštva, nije monoteizam nikakve nabožne tvornosti imao. Sám Plato *) kaže, da je težko naći meštra i otca světa, a nemoguće glasat ga prostoj světini. Plato neumornim svojim razmatranjem došao je do te misli, da je Bog misleće biće, koj je svojom věčnom moću stvorio, uzdèržava i ravna svět, koj je dobar i bez zavisti, i zato je htio, da mu svět spodoban bude; al ipak nije Boga shvatiti mogao kao absolutan uzrok, buduć da je prionuo uz vladajuće za onda filosofičko načelo: iz ništara bude ništar. Istina je, da Plato priznaje Boga za stvoritelja vidljiva světa, al ipak tim nije mogao razuměti, kao da je Bog svět stvorio, ako uzmemo njegove pomisli o světu. On doduše kaže, da je Bog vidljivi svět stvorio polag někog uzornog (idealnog) světa, al ujedno uzimlje, da ovaj uzorni svět uz Boga od věkovah obstoji, ili, da je Bog obstojeću neurednu tvar polag věčnih pomislih, do kojih je došao, stvorio. Plato dakle uzimlje uz absolutan um, koj tvar uredi, uz najčišće i najmožnije biće još̀te jedan neodvisno od věka obstojeći uzorni svět, i jednu od věka obstojeću tvar. i tako iz monoteizma pao je u dualizam. Bog dakle polag Platona nije stvorio světa polag věčne svoje misli, ili, u istinu nije sivoritelj světa, već je samo posrědatelj medj postavšim světom, i obstojećom od věka tvarju. Tako Bog nestoji u onom těsnom odnošenju napram světu, kako to objavljeni nauk uči, već samo u někom spoljašnjem i mechaničnom. — Kod nijednoga na nizkom izobraženosti stepenu stojećeg poganskog naroda nenalazimo bezboštva (ateizam), već posvuda naidemo na věru u kakovo takovo božanstvo. Bezboštvom se istom susretnemo kod narodah, koji su već něšto napredovali u prosvěti, ili kod kojih se je nalazilo samostalnog mišljenja. Pošto su se naime něki silniji dusi popeli na onu visinu, s koje su viděli ništetnost prostačkog mnogoboštva, a nisu se ipak mogli povisiti do idee jedinog vèrhovnog bića, ostadoše kod spoljašnjeg světa — kod pukog materializma, a tim je barem neizravno priznat ateizam.

U zalud bijaše napor čověčanstva da se izbavi iz poganstva, te da se upoznade s pravim Bogom — tamo bo směrahu sve one stranputice, u koje zadje čověk, tražeći po nagonu svoga duha, pravo biće — ono toga samo po sebi nije postići moglo. Duh čověka nalikuje njegovu oku: kao što je oko po naravi svojoj tako uredjeno i usavèršeno, da gleda i vidi, i duši predaje predmete izvan nje stojeće; zato ipak treba světla s polja, koje je posrědilo izmedju oka i spoljašnjih tělesah; tako to biva s čovèkom. Pověstnica bělodano potvèrdjuje izkustvom od četiri tisuć godinah, da duh čověčji do najpotrebitijih istinah nije kadar sam dospěti: on je doduše po svojoj naravi za to sposoban, no nauk ili barem podtaknuće k njemu mora dojti izvan njega — odzgor. Tim se već razumije, da kao što se nije mogao čověk sám sobom povisiti do spoznanja samoga Boga, tako nije mogao opreděljiti niti onoga odnošenja, u koje imade stupiti napram svomu praizvoru, da priznade svoju zavisnost od njega — a to je věrozakon. Oboje imalo je s polja, od samog Boga doći.

Buduć da bitnost nabožnosti stoji u moralnom sjedinjenju čověka s božanstvom, morala su se nuždno i sredstva sjedinjenja ravnati polag pojma božanstva. Obćenito svim nabožnostim poganskim jest: molitva i žèrtva. Čovèk, kada Bogu prinaša svoje želje, molitve prošnje i zahvalnosti, tad izrazuje svoje odnošenje pram Bogu.

*) Uebersicht der Griechisch-Römischen Philosophie K. Prantl.

Digitized by Google

Dočim molitva više subjektivno izražava odnošenje čověka prem Bogu, čini to žèrtva više objektivno. Poganstvo shvatilo je već od někad grèh kao něšto takova, čim se Bog uvrědja, s toga je toli obilno na žèrtvah, koje su sve zato prikazivane bile, da se Bog ublaži, i opet čověku sklonjen učini. Sa žèrtvami spojene bijahu tělesne pokore i čišćenja. Nu pošto sèrce čovèčansko polag svega toga nije postiglo mir s Bogom i sa sobom, nije mu drugo preostalo van čeznuća za mirom božjim. U ovom čeznuću poduzeli su někoji takova děla i tělesne pokore, kojim se čověk diviti mora n. p. Indijanci, kod kojih je osobito živahno ovo čeznuće, povuku se iz světa u pustine, gdě tělo svoje more, i težkomu stradanju i pokoram podvèrgavaju, da tako duh od svega tělesnog odvode i vrědne se učine mira božjega.

(Dalje slèdi.)

Don Carlos.

(Konac.)

Točnije bijaše o tom upućen francezki poslanik u Madridu Fourquevaulx. Ovoj piše od 19. sěčnja 1568: „dne 14. o. m. dao je kralj svim cèrkvam i samostanom naložiti, da kod svih kanoničkih urah i kod misah Boga mole: da mu za jednu nakanu, što ju izvesti misli, dade savět i dobru misao. To je mnogim zvědljivcem kod dvora dalo povod, da koješta misle, a ja nisam posve siguran, je li se to na kraljevića proteži. To je ipak izvěstno, da kralj već dugo prije svoga odlazka u Eskurial nije s njim govorio, da je veliko nezadovoljstvo medju njimi, i da kraljević onaj gnjev, što ga je napram kralju gojio, nije zatajiti mogao. Dapače je nerazborito rekao: medju petoricom, kojim najveće zlo želim, jest za Ruy Gomezom najpèrvi kralj. Ruyu pripisao je sve što mu (kraljeviću) proti želji ide. Dobro se znade, da okó božića nije k pričesti išao, niti kod jubilea učestvovao, jer nije htio, da se mèržnje napram kralju okani, a spovědnik mu uslěd toga nije odrešenja dao. Zatim obrati se na druge doktore bogoslovja, no dobi isti odgovor. Jeste, imade ljudih, koji tvèrde, da je napram svojemu otcu opasan udarac (un mauvais tour) izvesti mislio. Bilo tomu kako mu drago, minule noći došao je otac u kraljevićevu sobu, najde nabijenu pištolju pod posteljom, te ga je predao Ruyu Gomezu, Ferijskom vodji, prioru Antoniu, i Don Lope Quichadi, uz naročitu zapověd, da ga čuvaju i da s nikim neima govoriti. Čujem da se je takodjer Ivan austrijski od subote uklonio, a ucznam, je li se kralja ili kraljevića boji. . . Cěli dvor negovori o ničem toliko, koliko o zatvoru kraljevića. Dne 5. veljače iste godine piše Fourquevaulx: „Španjolski kralj hoće, da vaše veličanstvo doznade, kako se u istinu stvar imade s kraljevićem, te mi je na 27. m. m. po Ruy Gomezu dao kazati: Ima tomu već tri godine, što je kralj opazio, da s kraljevićevom glavom gore stvari stoje, nego s njegovom osobom, te da nikad nije kod prave pameti. Svi njegovi čini od onog vremena svědočahu to jasno; no kralj je dugo na to šutio, nadajući se da će ga vrěme k razumu i razboritosti privesti. No nada mu se je iznevèrila; stvar bijaše dan na dan sve opasnija, te je kralj svu nadu izgubio, da će kraljević ikada razuman i za prestol sposoban postati. Predati mu tolike zemlje i kraljevstva, značilo bi, razpustit ih i sve podanike upropastiti. Pošto je dugo i zrelo razmišljavao, morao je kralj, s tolikom žalošću da se opisati neda, druge naredbe poprijeti, naime: odrediti mu pristojnu sobu u velikom tornju madridskog grada, upravo izpod one, gdě princeza stanuje. Tu ga čuvaju i dvore kao kraljevića dobre kuće, no tako pomnjivo nanj paze, da nemože ništa zla činiti, pobègnuti ili izvan zemlje se ukloniti. — Njegova namèra bijaše (kao što od drugih doznadoh), da otide preko Genove u talijanske dèržave, gdě bi bio našao ljudih, koji bi mu k pobuni i prevratu pomogli. Ivana, kao što čujem, silio je takodjer, da podpiše popisnicu sve one gospode, koji će ga slèditi i njegovu stran dèržati. To je Ivan uvěk odbio, te da tolikoj neprilici izbègne, pobègó je okolo božića u Eskurial, gdě je do kraljeva povratka ostao. To je Karla toliko razpalilo, da je Ivana 27. sěčnja, kad se je s kraljem povratio, domamio na jedno město svojega stana, pošto je kroz jedanaest vratah prošao i za sobom ih zatvorio. Došav napokon na odredjeno město, htědè ga pištoljom ustrèliti, koju mu je Ivan ipak iztèrgnuo i ka kralju pobègao. Isti dan nije Filip poduzeo nikakve naredbe, dapače je bio drugog dana (kad sam posluh kod njega imao) vesela lica kao i drugda, premda je već onda odlučio bio, da si sina dade uzaptiti, da netèrpi duže njegove ludorije i više nego mladostne razuzdanosti. Najzadnji udarac, što ga izvesti mišljaše, bijaše, kako rekoh, da ubije Don Juana, ili da ga po svojem povèreniku Lcavi, koj je za tapetom sakriven bio, ustrèliti dade. Vojvodu je ipak nebo uzdèržalo, te nije u tu sobu išao. — U noći stupi kralj u sobu svojega sina, i predade ga Ruy Gomezu i Ferii, koji imadjahu svojim životom zanj jamčiti. Oduzè mu takodjer

Digitized by Google

njegova pisma, pa buduć da je Carlos običavao sve, što je mislio, napisati, saznao je Filip takovim načinom njegove naměre i 10,000 čudnovatih ludorijah, što su mu se po glavi vèrtěle. Al ipak nije o tom mislio, kao što se je obće u dvoru govorilo, da proti kraljevu ili kraljičinu životu što poduzme." Neznajući ipak, kako daleko se njegove osnove razgranjuju, bijaše Filip u velikoj zabuni, pa je zabranio svaki razgovor o njegovu zatvoru, te mu je dupustio samo duhovne knjige čitati. Car, carica, papa i portugalski kralj zauzeše se za kraljevića kod otca; no ovaj ostadè kod svoga postupanja, te je 20. svibnja 1568. papi pisao: sve nastojanje okolo Karlova odgojivanja nije njegove opake naravi svladati moglo, te su sva sredstva, da ga na pravi put svèrnem, ban badava bila. Veoma nerad, te stopèrv nakon zrělog razmatranja, pograbio sam proti svojemu vlastitomu sinu toli stroge naredbe, jer je to sigurnost moja i mojega kraljevstva bezuvětno zahtěvala. — S tim se slaže takodjer Fouquevaulx, dočim u drugom izvěšću piše: „Već neima upravo nikakove nade, da će Carlos ikad razuman i za prestol sposoban biti, jer njegov um pada svaki dan sve većma, pa tako neima o njegovu oslobodjenju niti misli. Zašto je zatvoren, tomu dadoše upravo povod očita nesposobnost i poremećenost pameti kod siromašnog kraljevića." Kod takovih okolnostih nije iztražba, što ju pod Filipovim predsědanjem dèržahu kardinal Espinosa, Ruy Gomez, knez Eboli i dèržavni savětnik Mugnatones, na to směrati mogla, da Karlovu krivnju na vidělo iznese, koliko većma, da Filipove naredbe opravda. Kad je Filip jednom dobio izvěšće o pogibeljnih osnovah svojega sina, rečè: da bi dèržao za najveću nesreću, što bi Španjolsku postići mogla, kad bi s njom upravljao kraljević bez sposobnostih, bez suda, znanja krěposti, pun predsudah i strastih. Zato da tečaj iztražbe nemože prěčiti; no buduć da njegov sin boluje, te se bez dvojbe radi svojih razuzdanostih smèrti sve većma približava, zato mu valja u tom slobodu pustiti, samo ga treba o sigurnosti skorog njegova svèršetka upútiti, da se može izpověditi i za svoje spasenje se brinuti. Carlos pokazivaše se, od kad je uzapćen, strastvenijim no ikada; gnjev je s njim toliko zavladao, da mu je gotovo svěst uzeo, a kèrv mu se je na toliko razpalila, da je, da se razhladi, gotovo gol išao, poslě dugotrajne žedje gotovo ledicu pio, a nakon dužeg, navlaš zadèržanog glada prekoměrno jio. Tim je podkopao prije nego je ikakov sud nad njim izrečen bio, svoje zdravje do skrajnosti, te je više častnikah kralju savětovalo, da ga prije smèrti poseti i s njim govori. No spovědnik Diego Chaves primetne, buduć da je Karl pripravan da kao katolik umre, mogao bi takov sastanak obojicu samo više uznemiriti i razžalostiti. Pa se je kraljević takodjer već u svojoj oporuci s otcem oprostio i za oproštenje ga molio. Al ipak došao je Filip k smèrti svojega sina, dao mu je, neopažen, blagoslov i udalji se plačuć. Na 24. sèrpnja 1568. u 4 ure s jutra preminuo je kraljević, a osam tjedanah iza toga, umèrla je njegova mačuha u dětinjoj postelji. — Iz poduzetog dakle iztraživanja slědilo bi slědeće: 1) Karl bijaše od početka slaba tělovna sastava, a zlobne duhovne naravi. 2) Ovo poslědnje zlo naraslo je kod njega po strasti gotovo do ludosti, premda je inače imao jasnih trenutakah. 2) U takovo vrěme najveće strasti mogao je gnjev, što ga je nedvojbeno proti svojemu otcu gojio, takove misli i izraze poroditi, koji su na njegovu smèrt směrali. Toga ipak nije moći kazati, na koliko je tu bilo zrelo promišljene nakane, samosvěsti i krivnje. 3) Svakako bijaše Karl nesposoban za vladu, te je dao povod strožijemu iztraživanju. 4) On i kraljica umèrše naravnom smèrtju, a nikad nije bilo niti najmanjeg ljubavnog odnošenja medju njimi. — Tako se ima stvar s nesretnim junakom Schillerove tragedije, ako ju čověk smatra s historičkog gledišta; dakako da drugčije izgleda, ako ju čověk uzme s poetičkog obzira; no što valja suditi o onih ljudih, koji u poetičkih proizvodih traže gradiva, kojim napadaju na katoličke institucije, to je svakomu na dlani, osobito ako se sěti iz onog: multa licent . . poëtis.

Stanje kat. cèrkve u Bosni.

Cèrkveno stanje u Bosni i Hercegovini, od kad su ove zemlje turske pokrajine postale, ostaje uvčk loše. Kadno su prije 400 godinah Osmani slavenske dèržave osvojili, razorišе gotovo sve kèršćanske hramove. Oni, što su, prem kukavno opet podignuti bili, stradahu mnogo u vrěme ljutih progonah, što su ih kèršćani podněti imali, te je trebalo ogromne zapreke svladati, dok je minulog, pa jedva i sadanjeg věka dopušteno, da si po koju siromašnu cèrkvicu, kapelicu ili samo kakov samostan smiju podignuti. Ako je visoka porta k tomu i privolila, a one se je sve nastojanje razbilo na fanatizmu i neukrotivosti muhamedanskih Bošnjakah. Stopèrv poslědnjih desetak godinah, pošto je upornost ovih neprestano se bunećih ejaletah slomljena te je tanzimat uveden, pošlo je pojedinim kèršćanskim obćinam i samostanskim

Digitized by Google

združenjem, da po gdèkoju cèrkvu ili samostan iz tvèrdjeg gradiva podignu. S toga obzira može čovèk s veseljem priznati, da je izvanjsko bogoštovje u Bosni i Hercegovini od nèkoliko godinah uspèvati počelo, te je svuda viděti, kako se cèrkve i samostani dižu. Da uz to imade ješte mnogo zaprekah, te da je k tomu osobita ustrajnosti treba, da se sve tegobe, što se pobožnim namèram kèršćanskih Bošnjakah na put stavljaju, svladaju, tomu se neće nitko čuditi, komu je stanje Turske poznato. Ako se čovèk, uzev na obzir geografički položaj i zemljištna svojstva ovih pokrajinah, čuditi mora, kako je Osmanom, uzpèrkos neslozi i izdaji sèrbskih knezovah, ipak za rukom pošlo ove pokrajine osvojiti, a ono se čovèku ješte čudnovatije činiti mora, da su se mosleminu, uz ovako napredujuća pučanska razmèrja u vèrozakonskom odnošenju, uzdèržati mogli kroz 400 godinah. U Bosni imade, uračunav sime i vojničtvo i inostrance, do 822,000 stanovnikah, i to domaćih muhamedanacah 316,000, a kèršćanah 494,000, od kojih imade 382,000 gèrčko-istočne cèrkve, a 112,000 rimo-katoličke. U Hercegovini imade do 292,000 dušah, i to 68,000 rodjenih mosleminah i 222,000 kèršćanah, od ovih opet 180,000 gèrčke-istočne a 42,000 rimo-katoličke cèrkve. Rimo-katolički kèršćani imadjahu u obijuh pokrajinah izvan svoja četiri samostana (Franciškanah) ješte prije nèkoliko godinah jedva koje mèsto, što bismo ga cèrkvom prozvati mogli, a gèrčki nesjedinjenici imadjahu jedva nèkoliko kukavnih dèrvenih hramovah. Od dvě godine sagradjeno je više hramovah, i to iz valjana gradiva i s dovoljnim za mèstne potrèbštine prostorom, kao što i u Sarajevu, Banjaluki, Visokom, Tesanju i t. d. Isto tako je ove godine u Livnu za cèrkvu temeljni kamen položen, a po franciškanskom fojaičkom združenju podignut je u istom mèstu samostan. Drugi samostan gradit će se u Travniku, a treći kao što se kaže, ješte buduće godine u Posavini. Samo u Turskoj Hèrvatskoj ili Pokrajini, gdě, premda je blizu austrijska medju, ekoreli fanatički staro-turci obitavaju, nemože se gradjenje kèršćanskih cèrkvah napred pomaknuti. U onih nahijah, gdě je muhamedansko pučanstvo na broju prevažno, nije se čuditi; no tamo, gdě su kèršćani brojem jaki, imade se stranom nehajstvu kèršćanskog pučanstva, stranom još uvèk fanatičkoj nesnosljivosti mosleminskih Bošnjakah pripisati, što gradjenje toliko nuždnih cèrkvah neuspèva. Kao treći razlog imade se napomenuti takodjer veliko siromaštvo pojedinih obćinah. Gèrčko-nesjedinjena obćina Dabar u bihaćkoj nahiji jest, na koliko znadem, ješte jedina, koja je uzpèrkos svim saprekam od pojedinih Turakah i istog kaimakama joj stavljanim, ipak cèrkvu graditi počela. No hramovi u Bosni neimaju zvonikah niti zvonovah. U samostanih služe se mèsto ovih žclèzom nalik podkovi, koje se u samostanov hodnik obèsi i drugim želèzom bije, čim se zvek zvonu naličan izvede. (Tr. Ztg.)

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Ovih danah stigla je vèrhovna nadstojnica milosèrdnih sestarah u ovděšnji samostan i dovela je sobom dvě cèrnice, koje je poznati čovèkoljub Olivieri s mnogimi drugimi u Afriki kupljenimi robkinjami u Europu dovezo. Ove dvě cèrnice, za kojih jednu će preuzvišeni g. nadbiskup, a za drugu prečastni kaptol plaćati, odgojivat će se u samostanu milosèrdnih sestarah, pa pošto budu valjano pripravljene, bit će kèrštene.

V. S. — Iz Sviborca, 24. rujna. (Dop.) Ovděšnja župna cèrkva sv. trijuh kraljah položena je na veoma lèpom brežuljku, okružena Bednjom potokom, s kojega se u daleke strane krasnim izgledom čovèčje oko nasladjuje. No to, što je Bog i priroda ovoj cèrkvi dala, to joj je gotovo sve imućtvo; jer odkinuta g. 1790. od topličke župe, protèrpěla je kroz oto vrěme mnogo nesgodah, te premda je svojimi proštenji na daleko na glasu, ostala je ješte uvèk kao sirota medju ostalimi svojimi nakićenimi sestrami. Priznati doduše moram, da je pokojni župnik Filipčić mnogo za njeni popravak učinio — no to je sve. Ako to sve na obzir uzme blagi čitatelj, neće mi zaměriti, što plemenîti čin jednog ove cèrkve dobročinitelja u svèt pošaljem, a preč. g. dobročinitelj neka mi oprosti, ako, nemogav svojemu sèrcu odoleti, ovaj čin obělodanim. Preč. g. M. Pavčec, kanonik pèrvostolne zagrebačke cèrkve i predstavnik sv. Petra od Požege (koj je svojimi: cerskoj, Ivanić-kloštarskoj, kutinjskoj, topličkoj, ljubeščićkoj i lopatinačkoj cèrkvi izkazanimi dobroćinstvi občinstvu poznat), začuvši žalostno stanje svibovačke cèrkve, odluči ju posětiti, te uvidiv njeno siromaštvo, dadě joj naslikati novu sliku sv. trijuh kraljah, 9 stopah visoku i 5 široku sa zlatnimi okviri, šest s dèrva rězanih kipovah preslikat i pozlatiti; nadalje dade takodjer sanctuarium iz nova preslikati, što se već sada na 400 for. sr. računati može. Mi za uzdarje plemenitomu g. dobročinitelju neimamo što odvratiti, nego naše vruće molitve, koje ćemo pred prestol Višnjega zanj slati, da ga nam i našoj sv. věri na utěku i radost ješte puno godinah zdrava i krěpka uzdèrži.

B. D. — Iz Livna dne 21. rujna (Dop.) Kolera, koja tečajem prošlog proljéća i ljéta svoj čemer izbljuva

Digitized by Google

na žitelje Senja, Tèrsta, Splèta, Sinja i ostalih městah po susědnoj Dalmaciji, preseli se s početkom p. m, i u ovu krajinu turske Bosne. Koliko smo o ovom nezvanom aziatskom gostu, kó najbližnji susědi, nedvojbeno slutili, da nas brez kèrvavog ujma mimoići neće, toliko smo u sèrcu, kó ovca pred nožem tèrnuli, ponajviše zato: što neimamo bolnicah, ni milosèrdnih družbah, ni pobožnih zavodah, ni urednih lèkarstvah — lišeni dakle svih sredstvah, koja po kèršćanskih zemljah čověkoljubstvo na podporu stradajućeg naroda njeguje. Zalud je bilo moliti i nagovarat dotičnu vladu tursku ovog grada Livna, da bi bar upotrěbila ona predusretna sredstva, koja nju ni najmanjeg troška nestoje, kó što su: zabranit na tèrgovišću prodaju voća nezrela; pročistit ulice od stèrvinah i drugog smèrdeža; podvèrgnut kratkom odastavanju oli prokadjenju robu tèrgovačku iz Dalmacije simo dohodeću i t. d. Jedan članak věrovanja tumračnog Korana turskog: Egelu (fatum) ubègnut se nemože, gasi nam svu nepobědivu světlost sv. evangjelja, pa i samog bistrog razuma; pa tako, kad čitamo u novinah skèrb, koja se svud po bělom světu ulaže za odagnat oli predusrest ovaj otrov, i za ublažit bol i smèrt nemoćnikah, ostaju nam za utěhu samo dvě stvarčice: slana voda iza zubih, i jedino za Bogom pouzdanje u pomoć duhovnu i materialnu domaćeg našeg svećenstva.

Grad Livno broji do 300 obiteljih turskih i ciganskih, 220 katoličkih, i 120 nesjedinjeno-gèrčkih. Turci imadu više medresah za svoju mladež, a katolici i nesjedinjeni po jednu posebnu normalnu učionu. Ovdě stanuje i jedna agencija austrijska. Katolici, na jednoj krasnoj ravnici imenom Gorica, udaljenoj od varoši za jedan puškomet, baš u pročelju kamenitih baterijah turskih, uspetih na visoke klisure Cèrvenice zvane, započeli su lani zidati samostan, i uz njega prostranu cèrkvu sv. Petru apoštolu ko glavnom zaštitniku cěle ove krajine. Ovdě imadu oo. Franciškani bosanski varošku parokiju, i opet tri druge: Vidoši, Čuklić i Ljuburčić, koje se tik krajinah senjske, splětske, kninske pružaju do granice ličke, děle Bosnu od Dalmacije, i broje do 10 hiljadah katolikah; toliko će bit i „pravoslavnog“ žiteljstva: no turskog življa ima jedva na 4 hiljade.

Kolera indi pèrvu svoju ubitačnu žaovicu zadene u parokiju katoličku Čuklić, i to jednim mahom u više selah i obiteljih udaljenih od parokije sat 1—1½. Za 4 slědečih danah pade već mèrtvih 15, a oboli ih do 70. Hrabri městni župnik o. Petar Križanac, budući sám, protèrkivaše od sela do sela, od kuće do kuće, děleć bolestnim i umirućim svetotajstva, i svojom pribitnošću slobodeći uplašene ovčice, da se neplaše pomoć pružati stradajućoj braći; napokon zahvati dne 11. i njega otrovni kvas, i legne si na smèrtnu postelj. Glas ovi raztuži sèrce naroda po cěloj krajini, — svatko moli Boga, da mu ovog najmilijeg prijatelja uzčuva. Kiša, koja dne 12. 13. i 14. zemlju obilato nakvasi i zrak prohladi, davaše nadu o umaljenju bolesti: no od dne 16. do 28. poče rasti i zapara na toliko, da se je Réaumurov toploměr i pri izhodu i zapadu sunca penjao svaki dan od 40 do 52 stepena, te tako pošast sve veći mah uzimaše, i nadalje se pružaše. Prugovî ognjenimi izmrežano podnebje, pucnjava u vedru nebu ma primèr muklih topovah, potresi zemlje, gusti roji mušicah i gamadi leteće bijahu javni svědoci zraka otrovana, pa i ma najhrabrije sèrce stane nadu gubiti. Narod: žetvom, kositbom, vèršitbom iznemožen, a žarom sunčenim sav progorio, blěd, tavan, zamišljen, oslabljen, a u vidu upèrt, tup, i kó na smèrt osudjen. Jedan obćeni vapaj svud se pročuje: Bože, da nas naši misnici same ne ostave!! —

Udesila se sreća za katolike, što su slučajno dva misnika o. Lovre Karaula, i o. Sučić iz Fojnice, i opet o. Antun Vukadin iz Kupresa prispěli u ovu krajinu, baš onda, kad najveću uslugu učinit mogu i dotičnom svećenstvu i bědnom narodu. No ponajviše sèrcem i okom svaki upiraše u o. Sučića, svećenika no ujedno i vèrstnog lèkara, koj je, svèršivši uredno u Padui nauk lèkarski, mnoga temeljna izkustva zacèrpio u Mletcih g. 1847. 1849., lěčeći u bolnicah vojničkih svake vèrste rane i bolesti; zatim kroz peterogodišnje bavljenje svoje u Bosni steko je kod svakog věroizpovědanja obćeno spoznanje i ljubav.

Slučaji parokije Čuklića pobudiše ozbiljnu pozornost u svećenstvu katoličkom, ter svi nemal bèrzim korakom skupiše se dne 11. p. m. na Goricu, gdě zazvavši u pomoć iskru Duha sv. u složnom sboru zaključiše slědeća: 1. Za privremenu pomoć obolévšemu paroku Križancu i župi Čukliću naimenovani su častni oo. Mihovil Sučić lèkar, Lovre Vucić pomoćnik gorički, i Antun Ostoić pomoćnik ljubunčički. 2. Po lèkaru Sučiću bi pismena sredstva, kojimi se moći uzčuvat od otrova, i način pružati pomoć jur bolestnim, po župnicih umah sutradan od oltara puku pročitana. 3. Svećenstvo javno se je dotičnome puku u svakoj župi ujamčilo, da je pripravno sa svojimi bolestnimi župljani bolovati, i s umirućim dragovoljno umrěti. 4. Narod katolički svake pojedine župe opomenut je glasom svojih pastirah, da se oboruža čim je još zdrav proti smèrti, cělovitom izpovědju i svetom pričestju; zatim, da se sa sinovskim pouzdanjem stavi pod skut materinski, i obranu premoguće majke božje, děvice Marie. 5. Za bolnicu svećenstvu, u slučaju kad bi ih više pobolělo, odredjena bi kuća župnika u Vidoših, kano i svojim položajem, i čistim zrakom, i vodom zdravom od drugih odličnija. Na to rěšenje pozivaše svećenstvo městnog župnika o. Bone Jurića obćeno poznato gostoljubje, i čedno ponašanje. 6. Odlučeno je u ovom sboru; da svećenstvo onoj župi u pomoć priteče ukupno, gdě pogibelj veća narodu uzprěti.

Ako već samo čitanje navedenih preduzećah možno

Digitized by Google

bijaše bědni narod probuditi od někog mèrtvila na sladko pouzdanje u milosèrdje božje, može si svatko mislit, kakovim spasonosnim uspěhom urodi izvèršenje tih naredbah. Věštinom, okretnošću, i dělotvornom ljubavju lěkara Sučića i njegovih područnikah Vucića, i Ostoića već i nemoćni župnik Križanac prag smèrtni preskočio bijaše; kad evo, u vrěme skrajne slabosti, kolera ustupi město podmuklom vrućcu (tifusu), koj dne 22. p. m. rastavi ga sa životom vremenitim u godini 42. svoje dobe. Bijaše ovo jedan od proslavljenih i ljubkih, svome narodu oddanih Franciškanah bosanskih, zato će mu i spomena věkovita biti u blagoslovu, što život svoj izloži na smèrt za svoje ovčice. Prisebnost podpuna u pameti do skrajnjeg dihanja; umiljato zapitanje i primanje svih svetotajstvah za končanike naměnjenih, i krotko priklonjenje svoje volje odredjenju božjem su istiniti svědoci, da je ovi hrabri blagověstnik na svom končanju vapio sa sv. Pavlom: „tečaj sam dokončó, věru sam obdèržó, zato naměnjena mi je kruna pravde.“ — Tělo pokojnika bi s obredom cèrkvenim u prisustvu 6 svećenikah i cvilećih njegovih župljanah sahranjeno u obćenom tog města grobju. Laka mu zemljica!

Do dne 28. p. m. uměša se nemili kratelj već u sva sela i kuće župe čuklićke; za tim udilj poče davit žitelje grada i varoši Livna; a s početkom t. m. napade na sva sela i kuće župe Ljubunčića, i okružja Glamoča. Do dne 18. t. m. u cělom ovom okružju ništa se drugo nečuje i nevidi, nego sprovodi mèrtvacah, plač i jauk bolestnikah. Il se tko skobi il stigne na putu, il se sastane u kući, u selu, na ulici — ni o čem govor čut se nemože, nego o slučajih nesrećnih — o smèrti prěkoj. Svud kazuju jedni drugim: onaj je u trenuće oka umro jašeć na konju, onaj sědeć u kući, na dućanu — onaj u polju pod plaštem, onaj na njivi pod granicom — Kadiu, sudca běžećeg iz Livna u Bosnu stiže kratelj i udavi u Skopju. Agenta němačkog g. Špiru Rajkovića nadje sakrivena u Glamoču u kućaru seljanskom, i u 5 časah ga sa životom rastavi. Turčin něki od šale hoteći uplašit někog momka katolika reče mu: ja sam bio danas u kući otrovanoj kratelјem; zatim pomilova ga po glavi obědvima rukama, i u taj hip momče pade na guvno mèrtvo.

Strah i užas povećavaše u narodu něka obćena pošlica, koja najprije u crěvih prouzrokovaše prerězivanje, glomot i pucnjavu, a u želudcu uzrěgivanje; potom slědjahu žigovi čas ledeni, a čas vrěli kroz sva uda; za žigovi poduzimaše svakoga grozni znoj naizmenice sad vruć, sad studen; iz ovog udaraše u njih něki smèrdež otrovni (miasma). Nebijaše u cěloj krajini čeljadeta mužkog ni ženskog, stara ni mlada, zdrava ni nemoćna, koje ne pretèrpi ljute udarce ove strěljavice. Naši poturice s početka kazivahu se golemi junaci, ter ponosito perkosec prozvaše kratelj: krepa vlaška (morticinium christianorum), no čim pognjavi několiko turakah, oni prevèrnuše pěsmu, okljuniše nos, oboriše glavu, podmetaše raspuhane skute, pa svakome kèršćenom ponizno sad pogovaraju: braćo! molimo Boga i mi i vi, da digne ovi bič od nas.

Uzperkos svih smèrtnih strahotah svećenstvo katoličko tako točno ovèršivaše dužnosti pastirske, da to služaše katolikom za utěhu, turkom i „pravoslavnim“ za čudo, a svim u obće za oslobodjenje toliko, da je glas po susědnoj Dalmaciji razneo se: Franciškani bosanski sami su na světu, koji se neboje kratelja. Bijaše za čudo svakome čut i gledat, kako oni svaki dan stotine i stotine svojih pokornih ovčicah na plačnu izpověd primaju, i presvetim tělom Isusovim krěpe; kako ob dan i ob noć, kud se zovnu, hitro bolestnim u pomoć tèrče, lěkom ih zaděvaju, svojim rukami iznemožene pridižu baš i onde, gdě otac od sina, a sin od otca bolestna oli mèrtva běži; — kako napokon umirajućim skrajnje pomoći duhovne svesèrdno děle, mèrtve sprovode, i to sve brez najmanjeg straha smèrtonosnog otrova.

Već do danas pade u Livnu mèrtvacah turskih 160—170, nesjedinjenih 60—70, katoličkih 80—90. U župi čuklićkoj umrè katolikah 60—70, u ljubeničkoj 50—60. Čislo mèrtvacah turskih i nesjedinjenih po selih nije mi poznato. U sve četiri župe preboli katolikah do 500. Preserćna do danas bi župa Vidoši, u kojoj od 60—70 poboljenih ciglo 6 mèrtvacah brojimo, ostali svi lěkom, i okretnošću svog revnog župnika o. Bone Jurića ozdraviše. Budi mu javna pohvala i za to, što on svojim prostim lěkarstvom i Sučića lěkara u dva navratka, i Karaulu jur iznemožene od kratelja iz žvaljah smèrti oslobodi. Taj lěk u svojoj obširnosti štedim se drugi put štovanom čitateljstvu priobćit.

Hrabrošću svećenstva oslobodjeni katolici žitelji u varoši Livnu sklopiše medjusobno něko dobrovoljno bratinstvo, u koje stupi do 20 po izbor najodličnijih mladićah tèrgovacah i zanatlijah, uzimajuć na se glavnu zadaću: zakapati bezplatno mèrtvu jednovèrnu braću svoju. Oni već s veseljem priznaju za naknadu svojih trudah plaću od Boga primljenu u tome, što ni jednog njih još ni pèrst nezaboli. Bijaše divno gledati, kako poturice jedva i za skupe novce nalaze ukopnike, gdě to katolikom samo čuvstvo věre brezplatno pruža.

Iz Moravske. Godine 1841. prekinute su u Rimu razprave u kojih se je radilo o tom, da se već odavna u Moravskoj štovani župnik Ivan Sarkander blaženim proglasi. Te razprave su sad nastojanjem olomuckog nadbiskupa opet započete; zapreke su uklonjene, te već o željnom uspěhu neima dvojbe.

Iz Napulja piše „Univers“ da je posredovanjem austrijskog dvora tamošnja vlada odustala od neprijateljskog pram Jezuitam postupanja. „Žalibože, veli, stavlja uplivu ove vlade ruski upliv velike zapreke na put. No doklegod se msgr. Bizarri kao izvanredni poslanik

Digitized by Google

nj. svetosti u Napulju nalazi, može i mora se čověk nadati. . . „Ako se Austrija svojim uplivom za sv. stolicu zauzimlje, zato upotrebljuje Pruska svoj upliv dàkako svuda na štetu papinske vlade.“

Iz Rima piše „Univers“: U mnogih listovih su opasnost, kojoj je sv. otac nedavna, kad su proti njemu poplašeni konji s koli poletili, izložen bio, mnogi ljudi pretěrali, te je treba dosti uobraženosti k tomu, da čověk ovu nesgodu s nesrećom od 12. travnja uzporedi. Da stvar lěpše zvoni, dadoše joj političko lice. Ta pripověst će ipak to koristiti, da će izpraviti mnoge dopise, koji vele, da papa izlazi samo rědko na šetnju i to da se onda prije tisuć nadzornih naredbah učini.

Iz Parisa. Francezki biskupi, dèržeć za veliku važnost, što je Sevastopol pao, razaslaše po svojih biskupijah okružnice, iz kojih „Univers“ vadi kratke izvadke. Tako pise bordeaux-ski kardinal-nadbiskup: „Bog sám znade poslědice toga dogodjaja. On može ratu s ovim blěskom konac učiniti, Pharaonu oči otvorio, i od sdvojene borbe ga odvratiti. Molimo dakle nebo, da to uzbude.“ — Avignonski nadbiskup piše: „Nemojmo na onu zaboraviti, pod koje zaštitom borahu se naši vojnici: dočim narodjenje Marie svetkujemo, pokazala se je opet strašnijom nego cěla vojska u bitki; čete, koje se pred našimi očmi bore, mogu se slobodno našim někadašnjim četam, koje su prije po stoléća ponos Francezke tako visoko digle, o bok postaviti; one se mogu o bok križarskim četam postaviti, koje su se někoč takodjer za pobědu prosvěte i věrozakona borile.“ — Evreux-ski biskup: „Bog četah posluhnuo je naše molbe, Sevastopol, moskovska tvèrdja u cèrnom móru je pala. — Oduševljeno pismo orleanskog biskupa veli na svèrsi: „Oni su pred jurišem molili, sv. duh je sv. oganj vèrhu njih izlio, — pa bèrzo kao orlovi i silno kano lavovi izveli su slavan juriš.“

— Jules Lecomte piše u „Ind. belge“: Prije několiko godinah posětio je něki sbiratelj autografah iz Pariza jednog svojih prijateljah, koj je upravo měsečni račun svoga vratara pregledao. Pošto je pregled dovèršio, baci račun na stol. Sbiratelj vlastoručnih podpisah spaziv pismo bude zapanjen. „Ovo je Vaš vratar pisao?“ zapita. — „Jest.“ — „Znadete to za sigurno?“ — „Znadem; ja dobivam od njega svakog měseca takov račun.“ — „A Vi ga pregledate?“ — „Kad mi upravo na pamet padne.“ — Prijatelj, čudeći se njegovoj zvědljivosti, dade vratara zvati. Poslě několiko časovah dojde nutar starac visoka stasa, bělih kosah, godinami sagnut, no jošte jak i čil. „Evo Vam računa“, reče mu gospodar, podpišite ga da je pregledan, gospodine Vincent.“ — Vratar, nastaviv svoje naočale, podpiše potvèrdjenje. Sabiratelj uzme pismo i reče: „Vi se zovete N.“ — „Gospodine!“ — „Kažem Vam, da ste N. Ja imadem do sto poslanicah od Vas. Vi ste N., ubojica kralja; Vi ste bili sučlan nationalkonventa za Garddepartement. Vi ste predlog učinili. . .“ Milost, gospodine . . . jest, to je istina, ja sam nesretnjak . . . ja sam mnogo stradao; ja sam u najnižoj službi prividno pokoj našao, imajte sažaljenje sa mnom i pustite da svoje dneve u skrovnosti dovèršim. Nekažite nikomu, gdě sam.“ Vrata su zatvorena, pa onda se govor opet o drugih stvarih zametne. Sabiratelj autografah nije se prevario, pa taj pod prostom haljinom sakriveni sučlan narodne skupštine predao mu je docnije množinu historičkih važnih pisamah. Ona bit će na skoro izdana, jer starac je nedavna preminuo, te se sad šućenje, koje mu bi obećano, prekinuti može.

Iz Španjolske. „Regeneracion“ piše o progonstvu svećeničtva: Osam biskupijah ili nadbiskupijah je izpražnjeno; barcelonski, osma-ski i urgel-ski biskupi su prognani, biskup iz kanarskih ostrovah je pred sud stavljen; coria-skomu biskupu prognali su generalvikara, pouzdane savětnike su mu uklonili, upravitelj sěmeništa je u Figuerasu u progonstvu, njegov duhovni ravnatelj sědi u tvèrdji Las Pegnasu zatvoren; tajnik mu mora u Coronnu, njegove pouzdane kao i službene dopise otvaraju, iste poslanice, koje se rěšavanja savěstnih pitanjah tiču, čitaju. Plasencia-ski biskup dobio je nalog, da za 48 satih svoju biskupiju ostavi, te da se u Madrid pred vladu stavi. Tako je jošte mnogo drugih svećenikah protěrano, a u pokrajini Tarragoni je svekoliko duhovničtvo na svoje župe ograničeno.

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

Postali su:

Gosp. Pobor Ivan, duh. pomoćnik u Ledenici postadè upraviteljem kèrmpotskim;

„ Pobor Nikola, grižanski duh. pomoćnik, preměšten kao takov u Ledenicu;

„ Svèrljuga Andro, postadè duhovnim pomoćnikom u Otočcu;

„ Šegulja Matija, razložki kurat ide za upravitelja u Saborsko;

„ Potočnjak Ivan, dosadanji duhovi pomoćnik, ide kao takov u vinodolski Novi.

Preminuli su:

Fosp. Špiljak Ivan, izsluž. župnik podlapački;

„ Katnić Miho, župnik kèrmpotski;

„ Potočnjak Gèrga, upravitelj saborski.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 42. — TEČAJ VI. U SUBOTU 20. LISTOPADA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Od *V. Švelca.*

(Dalje.)

Jedna od poslèdicah nesretnog odpada od Boga bijaše takodjer neznanstvo svoga početka i svoje svèrhe. Čověk nije znao odkuda dolazi, i koja je svèrha njegova, i čim većma se osvèšćivaše, tim većma moraše se pitati: što sam? odkale dolazim i kamo idem? Takova poslèdica bijaše takodjer prevažno gospodstvo, koje nad njim dobiše tělesni nagoni; on se već nije mogao pojmiti inače, nego kao najviše životinjsko biće, kao proizvod prirode. Obuzet tamnimi pùtenosti nagoni, nije mu bilo lasno, da se pojmi kao bezsmèrtno biće, pa jer je u grèhu začet bio i u njem živio, nije ni grèh mogao pojmiti u pravoj bitnosti njegovoj i dokučiti, da grèh protislovi i svèrsi i naraví njegovoj. Čověk, videći u sebi i izvan sebe dobro i zlo — věkovito protislovje, došao je svojim osobnim razmatranjem tako daleko, da je svoju naravi shodnu jedinost razmetao, i predao se dvim protivnim počelom. Ako se je baš i znao od prirode i životinje razlučiti, ili ako je sebe i spoznao za slobodno biće, tak ipak nije si bio posve svèstan svoje naravi i dostojanstva. Pogan nije se više smatrao za sliku božju, koja je na to opredèljena, da život svoj u Bogu dovèrši; ako je baš i za krèpostju težio, ipak ova nebijaše nabožna, dà, ako ju pobliže motrimo, nije ni bila pravo ćudoredna, jerbo nije na to težila, da kroz slobodnu volju izpuni pomisao čověčanskoga bića.

Čim većma čověk dolazi k spoznanju, da je slobodno i duševno biće, tim većma oko toga nastoji, da se od spoljašnjih uplivah prirode čim nezavisnijim učini i kao samostalno biće uzdèrži, i da sve od sebe odbaci, što bi neodvisnost njegovu uznemiriti moglo. Kad pako duhom njegovim vladaju nizki pùteni nagoni, tada silom njihovom omamljen za najveće blago dèrži tělesnu nasladu. Tako nije čudo, što je poganskim světom zavladao eudemonistički princip. No to su već isti pogani uviděli, da si čověk, prepustiv se u podpunoj měri pùtenim nasladam, tim stere put k propasti; jer je pùtenost sladak otrov za tělo čověčje. Takovim načinom moradoše dakle prije ili docnije priznati: da puko tělesno rezkošje nije svèrha čověčja. Kad se je primilo za načelo: život čověčji ima poslèdnju svèrhu svoju u suglasju s prirodom, onda se je već veći nego prije uzeo obzir na duševne potrebоće. Sada je već čověk težio tamo, da se u naravnom stanju uzdèrži, t. j. da ono čvèrsto dèrži, što je naravi shodno, a ono odbaci, što joj je protivno. Da se pako život tako uredi, da naravi odgovara, prisiljen je čověk ono, što je ćudoredno dobro i što naravi prija, razlučiti od onoga, što je zlo i što je naravi protivno; za onim mora težiti, a ovomu se mora uklanjati. Sada se već krèpost spoznava za sredstvo sretna života, al to je krèpost sebična, krèpost u těsne granice pojedinosti stèrana. Ovakovim načinom, mèsto da se pojedinost čim većma ukida i sveobćenitost širi, te da tako život — obćenitom krèpostju razprostiran — sve veću obsežnost dobiva, padao je sve većma i sve u těsnije okove sapinan. Da se ovoj nevolji doskoči, namisliše čelovodje poganskog morala, da ga podkrèpe teorijom: tako su otvorili put poganskoj „sophii“, koja se kao světla zvězda iza tamnih oblakah poganstva pokazivati poćè. Mudrost mu se dakle sada pokaže kao najviše sredstvo, kojim može sretan život postići. Mudrost, poznanje svega onoga, što se na tělo, na dušu, na spoljašnji i nutarnji život proteže, imade čověku k tomu služiti, da spoljašnji i nutarnji svoj život tako uredi, da se u njem sretna i blažena oséća. Mudrost je ujedno spoznanje i krèpost, spoznanje i ovèr-

Digitized by Google

šavanje toga, što k blaženstvu života vodi. Tim je u poganstvu priznato, da je krěpost, sdružena s mudrostju, onaj temelj, na kojem se ima dizati sgrada javnog i domaćeg života; ali buduć da i krěposti i mudrosti poganskoj manjkaše stožerni temelj — idea Boga, s toga ostadoše i ova dva faktora života nabožnog bez uspěha. Sve dakle nastojanje poganskog mudraca oko rěšenja stavljenog pitanja: koja je poslědnja svèrha čověčanstva, razbilo se je na nezuanstvu o Bogu i neumèrlosti duše čověčje, koja istina je s ideom Boga těsno skopčana. Istina je, da, kao što su si gděkoji umniji pogani ideu o Bogu stvorili, tako su slutili i o neumèrlosti duše čověčje; no koli tamne i manjkave bijahu te slutnje? Čim se je točnije duh od těla razaznavao, i sebe za misleće biće smatrao, tim većma podizala se je věra u neumèrlost. Dočim je Cicero duh čovèčji dobro razlučavao od stvarnosti, te u njem ništa nije vidio sastavljena, směšana il iz tvari postavšega, il iz nje načinjena, věrovao je ujedno i to, da neimade svojega početka u zemlji, jerbo tělesne stvari nemogu misliti, čuvstvovati, osěćati, prošlo upamtiti, buduće predviděti i sadanje shvatiti, jer ovo su same božanske vlastitosti. Čověk je dakle duh svoj samo od Boga dobiti mogao. Usléd toga je narav duha posve različna od naravah drugih. Ono biće, koje čuvstvuje, osěća, misli, živi i miče se, jest něšta nebeskog, božanskog, i upravo zato mora věčno biti. Boga si inače ni misliti nemožemo, nego kao neomedjašenog slobodnog duha, prosta od svih proměnljivih i běgućih počelah duha, koj sve previdi, svim kreće i vazda se miče. Quaes. Fusc. 1, 27. — Cicero nalazi takodjer u praktičnom životu čověka svědočanstvo za neumèrlost duha, i zato pita: Zar da mislimo, da su toliki veliki muževi, koji se za domovinu žèrtvovahu, mislili, da će ime njihovo sapeto ostati u těsnih granicah života ovoga? Nikada nije nitko žèrtvovao svojega života domovini bez nade u neumèrlost. Quaest. Tusc. I, 15. Plato je u svojem Phaedonu *) neumèrlost duše učinio predmetom mudroslovnog iztraživanja, i věru svoju u neumèrlost duha u šest momentah izrazio. Nu premda u poganstvu nalazimo věru u neumèrlost duha, zato ipak vremeniti život duha nije bio těsno spojen s věčnim, tako da bi stanje i kakvoća sadašnjega života smatrati se imala za uvèt i měrilo budućega. U tome stoji razlika medj poganstvom i kèršćanstvom. U poganstvu nebi dobro i zlo spoznano u pravoj svojoj bitnosti i zato bi s poslědicami svojimi omedjašeno s vremenitostju. Nijekanje neumèrlosti istom onda se je pomolilo, kada je věra u Boga izčeznula, i materializam město njeno zauzeo. Uzrok ateizma i materializma, koj je izključio věru u neumèrlost duše, obično je nedostatno poznanje božanstva i cělovito raztopljenje u pùtenosti. Ako i naidemo u poganstvu na prevagu věre u neumèrlost duše, to ipak pitati moramo, kako si predstavljahu pogani život duše poslě smèrti těla? Čim neizobraženiji bio je koj narod, tim nestalnije i tamnije predstavljao si je stanje duše u ondašnjosti; čim točnije u jednom narodu označen bijaše pojam dobra i zla, tim većma i jasnije počelo se je označivati stanje duše u ondašnjosti. Od ovuda se je razvila predstava o někom ondašnjem městu, gdě su imali biti zli kažnjeni a dobri nagradjeni. Tako je postao i kod poganah dvojaki prekogrobni život — život blaženih i prokletih, elysium i tartarus. Kako si n. p. predstavljahu Rimljani stanje pokojnikah vidimo iz VI. knjige Virgilove Aeneide. Město prokletih bijaše razděljeno polag različnog stepena krivnje i kazne. Na ulazu ovoga carstva nalaze se rano preminula děca, iza njih stoje oni, koji si poradi siromaštva i težkog udesa sámi život oduzeše; za njimi slědе oni, kojih život iztrošila je nesretna ljubav, i koje jošte sada ljubomorstvo mori. Istom sada započimlje se pravo razděljenje dolnjega světa. Na desno stoji elysium, na lěvo tartarus. U ovom nalaze se buntovnici i gèrditelji bogovah, zatim oni, koji se nemilo ponašahu pram roditeljem i braći; ove slědе oni, koji bijahu nevěrni pram svojoj skèrbi pověrenim; za ovimi su skupci, za njimi opet oni, koji poradi brakolomstva život izgubiše, koji nepravedno oružje nosijahu: zatim nepoštenjaci, izdajice domovine, nepravedni vladari, i oskvèrnitelji roda. Kazna svih ovih sastoji u tom, što moraju ogromni něki kamen rivati uz bèrdo, nu koj se, došav na vèrhunac, uvěk natrag dolě svali; drugi budu pak na kolesa privezani, i ovako privezani amo tamo koturani. Dobri stanuju u elysiu, koj posebno sunce i posebne zvězde imade. Blaženstvo dobrih sastoji jošte i tamo u onih tělesnih i duševnih zabavah, koje im mile bijahu u ovdašnjem životu. Medju dobre broje se osobito junaci, koji se borahu i poginuše za otačbinu, zatim čisti i neoskvèrnuti svećenici, věrni glasatelji volje božanske, oni koji znanostju i umětnostju život polepšaše i zaslugah stekoše. Svi ovi, urešeni su bělom vèrpcom okó čela, bore se za zabavu na zelenih poljanah, plešu, pěvaju, vesele se s oružja, kolah, konjah i dražestih ondašnjega prebivališta. Medju blaženimi nijedan neimade stanovita stana, svi se šeću po sěnatih luzih, gajevih, obalah i cvatućih livadah, al život im je samo prividan, imadu bo život il bez těla — il prividnim tě-

*) Vidi Plato's ausgewählte Werke. Deutsch von K. Prantl.

Digitized by Google

lom — hoće kričati, al se samo mukao glas od njih čuje.

Iz ovog Virgilova opisa tamošnjega stanja dobrih i zlih vidi se, da u ondašnjosti obstoji razlika medj dobrimi i zlimi, i da ovdašnji život sa ondašnjim u savezu stoji, da blaženstvo i sreća u věčnosti zavisi od suda pravednih bogovah, al ujedno se vidi i to, kako nesavèršeno bijaše mnènje o dobru i zlu. Jerbo se je mnilo, da pokojnici u ondašnjosti onako žive, kako življahu u ovdašnjosti, tak věčnost za dobre ništa drugo nije nego nastava sadašnjega života; oni se jošte vesele s onoga, s česa se veseljahu ovdè; oni se zabavljaju tamo s onim, što im ovdè bijaše milo; oni se i tamo uživaju tělesnih nasladah samo što su prosti od svih težkoćah života. — Kako godar nagrada dobrih tako i kazna zločestih ništa duševna u sebi neimadè. Premda su si mogli pogani predstavu (repraesentatio) učiniti o stanju ondašnjega života, to ipak nisu mogli blaženstvo dobra, kao podignuće iz ćudoredne skvarenosti, kao zasićenje u istinu duševnih potrèbštinah i savèršenje života u njegovoj istinitosti i pomisli i kao čisto duševno veslje shvatiti. Takva bijaše u Rimljanah predstava o drugom svètu; a ostali narodi predstavljahu si ga opet inače. Čišće bijahu te predstave u Indijancah, koji su trapljenjem těla nastojali da se čim većma izbave iz okovah materije, no oni su opet zalutali u drugu skrajnost, dočim su se takovim svladanjem tělésnosti mislili poslè smèrti raztopiti u čistom neizmèrnom móru božanstva, čim je prestala osobna samosvèst, te se je izgubila u oceanu panteizma.

(Dalje slèdi.)

Ferdinand Max

austrijski nadvojvoda u Jeruzalemu.

U ovom našem listu napomenut je bio već mnogi putnik, koj je iz kèršćanske pobožnosti k božjemu grobu u Jeruzalem putovao; nemožemo dakle propustiti da nenapomenemo takodjer sjajnoga putnika nadvojvodu Ferdinanda Maxa, koj je lètos sveto putovanje u Jeruzalem poduzeo.

Njegova carska visost, nadvojvoda Ferdinand Max, brat nj. veličanstva cara našega, prispio je na dan sv. Petra i Pavla kasno u večer u Jafu. Tamo očekivahu ga častni o. gvardian sionske gore i božjega groba, stražar svete zemlje, kancelar jeruzalemskog patriarche i grof Rizzamano, austrijski i belgijski konsul, i nebrojena množina svèta različnog věroizpovèdanja, koji su svi neopisivu radost nad njegovim došašćem izjavili. Već o pó drugoj uri poslè pónoći putovaše princ dalje u Ramu, te je već u veče dne 30. lipnja prispio pred jeruzalemska vrata, praćen g. stražarom, kancelarom patriarche, i austrijskim glavnim konzulom, nadalje dvojicom austrijskih franciškanah i nèkoliko činovnikah od onog broda, na kojem je nadvojvoda u Jafu doplovio. Grof Rizzamano moljaše ga, da bi odsio u poslaničkom domu, no princ izjavi, da će u siromašnoj stanici oo. franciškanah stanovati.

Doček nadvojvode u sv. gradu bijaše vèrlo slavan. Turska vojska, praćena nebrojenom množinom različnog naroda, protestantah, gèrkah, židovah, Armenah, Turakah, idjaše princu u susrèt. Svi su se divili njegovoj uzvišenosti i nabožnosti, odsèvajućoj na njegovu obrazu. U dosta znatnoj daljini od varoša sjašio je nadvojvoda s konja, i pokleknuv poljubio je svetu zemlju i pomolo se je. Od toga trenutka pokazivaše princ obilatimi suzami sladka čuvstva dubokog ganuća te je samo kao pobožan putnik stupao. U vratima svetoga grada, obuzet je svetimi čuvstvi, koja su mu dušu zabavljala kod pogleda na tu svetu zemlju, koja je toliko stoléćah revnosti kèršćanah branjena bila proti nevèrnikom, koji su si ju prisvajali.

Zatim zagèrmiše topovi, kad se je uzvišeni princ posrèd vojske varošu približavao, dočim ga svi okolo stojeći pozdravljahu radostno, a nadvojvoda im uljudno odgovaraše. Na městu, gdè se diže kula Davidova, primi ga patriarcha u biskupskom ornatu, okružen otcî franciškani i ostalim duhovničtvom. Zatim, blagosloviv nadvojvodu, pozdravio ga je lèpim govorom, a princ, ganut do suzah, bacio se je nadbiskupu k nogam, te mu je krasnim načinom svoja čuvstva izjavio.

Zatim se stavi u red obhod, koj je imao sjajnoga putnika kroz varoške ulice k hramu sv. groba dovesti. Tělesna straža paše kao što i sám paša u sjajnom odělu stupahu na čelu; za njim idjahu janičari konzulah različnih narodah europejskih i patriarchini tumačitelji, na dalje franciškani s novaci u bělih roketah, pèvajući svete pèsme. Za njimi dolažahu s voštenicami i s križem pitomci sèmeništa — za njimi nadvojvoda i njemu s desna patriarcha. Za njimi slèdjahu konzuli, dostojnici nadvojvodini i nebrojena množina svèta svakojakoga stališa i věroizpovèdanja. Povorku zaključila je počastna straža. Kod ulaza u sv. grob dojdoše princu gèrci u susret s voštenicami polèvajući miomirisnu vodu po njegovih rukah. To isto učiniše docnije Armenci.

Stupiv nadvojvoda u hram, uzme sv. vode i

Digitized by Google

prekriživ se stupao je umah k maloj, no ipak svega počitanja dostojnoj kapeli, gdě se nalazi grob spasiteljev. Tu, zadubljen u svete misli, moljaše vruće, i prelěvajući suze nije se mogao odlučiti od mramornoga kamena, pokrivajućeg najdragocěniju uspomenu kèršćanske cèrkve. Zatim se upúti u latinsku kapelu, da se tamo pokloni najuzvišenijoj svetosti i zadèržav se tu nèkoliko časa u molitvah, ode zatim u spasiteljev samostan, gdě je u stanici g. stražara polag njegove želje zanj stan priredjen, a njegovi častnici směstiše se u hospicu.

Bèrzo se raznesao glas po cělom varošu o velikoj pobožnosti uzvišenog putnika, i svaki se je nečemu na njem diviti imao. Jedni su opazili, s kolikom žalošću je sv. grob ostavio, drugi, kako je, nemogav pobožnu nagonu svoga sèrca odoleti, četiri puta na dan sv. grob posětio. Njegova čednost, njegova blagodušnost, velika darežljivost napram ubogim, njegova uljudnost napram inostranim, njegova umiljatost napram svim, osobito pako njegova čista i sveta ljubav napram našem svetom věrozakonu, učiniše kod svakoga duboki utisak.

S radošću vidimo, kako je nj. visost dne 1. sèrpnja pobožno pred oltarom klečao i iz patriarchinih rukuh presveto oltarsko otajstvo primio. Poslě kako je primio presv. pričest, upúti se, plačući suze od zahvalnosti, umah na bèrdo Golgotu, da prisustvuje sv. misi, koju je častni o. čuvar na zahvalnost služio. Sinovi sv. Franciška, premda pokori i skrušenomu životu navikli, nisu se ipak mogli dosti načuditi vrućoj nabožnosti njegovoj; on sám imao je jedva toliko sile, da se oprosti sa svetinjami, te su se i najnabožniji katolici zastiděli njegovim primèrom u svojoj hladnosti.

Sjajni nadvojvoda pregledao je s nabožnom učešću predmete, koji se u hramu na gori Kalvariji nalaze; bijaše kod procesije, koju otci sv. groba svaki dan ovèršuju, pa stupiv u spilju, gdě je sv. Helena nèkoč sv. križ našla, i videći žalostno stanje toga velesvetoga města, naručio je, da se čim prije město dèrvenoga oltara načini drugi iz dragocěnoga mramora; već do blagdana povišenja sv. križa imao je taj dragocěni dar gotov biti. Zatim posěti visoki putnik goru Sion i goru olivetsku, otide u Getseman i povrati se žalostnim putem (via dolorosa) na goru Kalvariju, praćen svuda velikom množinom ljudih. Na Kalvariji poklekne s najvećim počitanjem i tako kod svakoga, smèrtnom borbom i kèrvlju spasiteljevom naznačenog města; kod svake postaje poljubio je zemlju i vruće se pomolio. Poslě toga posěta išao je u Betlehem, gdě je od nutarnjeg ganuća tresućima se ustnama ljubio golu pećinu, koja ještě sada o narodjenju Spasitelja svědočbu daje; pregledao je sve svetinje, koje se okolo toga města nalaze, pa svèršiv sve to, upúti se opet u svoju ubogu stanicu. No nije zaboravio posětiti takodjer druge znamenitosti Jeruzalema, osobito Omarovu měćitu, zauzimajuću upravo ono město, gdě je Salamonov hram stajao. Paša i zapovědnik posade dopratiše ga tamo, diveći se rědkim svojstvom uzvišenoga putnika.

U ostalom, izuzamši ovaj poslědnji posět, nije se nigdě oddalio od boka velečastnoga otca čuvara. Isto tako ostade svuda u družtvu one dvojice franciškanah, koji su mu k pratnji pridani bili. Nèkoliko trenutakah, što mu ih je od časa, posětu svetih městah posvećenog preostalo, upotrěbio je k pomnjivomu pregledu različnih čestih spasiteljskog samostana, naime: radionicah, bolnice, lèkarne i skladištah; svuda razgovaraše se prijazno sa svim, koji ga pratjaha.

Gospodin nadvojvoda, ostavio je, baveći se tri dana u Jeruzalemu, nezaboravljenu uspomenu. On je sám želio zadèržati uspomenu toga sv. putovanja, te se nije htio prije sa sv. zemljom oprostiti, doklě nije dobio nèkoliko predmetah, koji će ga za cěla njegova života na krasne trenutke njegova svetog putovanja opominjati. Zato si je izmolio od častnoga čuvara dozvolu, da može sobom poněti posvećeno odělo i mědene svěćnjake, koji su pri sv. misi kod božjeg groba, gdě je presv. pričest primio, i u sv. spilji u Betlemu, gdě je sv. misi prisustvovao, rabljeni bili, — te ih hoće imati i rabiti u svojoj domaćoj kapelici; no te stvari primio je samo pod tim uvětom, da ih s drugimi, mnogo dragocěnijimi zaměni — mědene svěćnjake sa srebarnimi. Kao pèrvi dar položio je na oltar „našašća sv. križa“ ostanak sv. križa u dragocěnom, briljanti obloženom zlatnom reliquiaru, koj se na 4,000 talirah cěni.

Napokon približi se za jasnoga putnika ura oproštaja, i ode dne 3. sèrpnja poslě pódne. Na brežuljcih, odkud je sv. město viděti, htěde jošte da dade dokaz svoje nabožnosti: sidje s konja, i pokleknuv na zemlju tolikimi čudesi posvećenu, poljubi ju poslědnji put. Bijaše to ono isto město, gdě je prije 1000 godinah po prilici slavedobitna križarska vojska, zagledav sv. město, popadala na svoja kolena.

Duhovničtvo i običaji u Španjolskoj.

Hramovi u Španjolskoj su gotovo svuda tako sagradjeni, da su pobočni oltari, gotovo sasvim

Digitized by Google

željeznimi, kadšto vèrlo umětno izradjenimi rešetkami od ostalog prostora oddèljeni, te su tako svećenici pred velikom nalogom světine osigurani, česa u ostalih zemljah neima. U takovih kapelah imadu svećenici svoje kao ormarčiće, gde svoje stvari, kao breviar, kotu i biret spravljene imaju. U cèrkvi S. Maria del Mar — tako piše jedan putnik — imala se je upravo večernica obdèržavati, pa je s toga svećeničtvo nutar sa svih stranah nagèrnulo. Na putu spuste široki, cèrni plašt doli, što im u savezu s velikim uglastim klobukom, ozbiljan, dostojanstven izgled daje. U Barceloni čini se da je broj svećenikah razměrno vèrlo velik. U nijednom španjolskom varošu nisam ih toliko vidio medju pukom. Njihove turobne, svečane osobe, osobito na almadi, čine napram šarenoj směsi světovnjakah osobitu opreku. Što se izvanjskog dostojanstva i njihove časti tiče, čini se kao da je s njimi nèšto španjolskog ponosa pomèšano. Okretni i izgladjeni talijanski „abbati", kojih čovèk tamo po ulicah množinu vidi, pa isti oddèljeni i živahni francezki abbè-i, koji netèrpe niti najmanjeg praška na svojoj soutani (duhovničkoj haljini), čine se kao gizdelini napram neprisiljenoj, naravnoj grandezzi, kojom španjolski svećenici putem idu, koji čovèka svojom ubogom, često oglodanom odèćom opominju na filosofički plašt atenskih mudracah. I u cèrkvi imade nošnja svećenikah nèšto osobita. Osobito udari me u oči neobičan oblik njihova bireta, koj sa svoja četiri ošterljata ugla nalikuje rogovom. Rimska kota s dugačkimi rukavi je svuda u običaju. Kadšto vise izpod rukavah jošte dugačke bèle pruge, koje tja do nogah dopiru. Iste kažule imaju poseban kroj, one su duže i uže od rimskih; prednja stran je isto tako dugačka, kao i stražnja. Što se svetog posudja tiče, ono je, uzpèrkos tolikom oplaćkivanju i oplènjivanju cèrkvah i na mnogih městah ipak dragocěno i vèrlo ukusno izradjeno. Kaleži neimaju one bezukusne forme, kao što ju imadu francezki. Patena, koja je mala no vèrlo pozlaćena, neima okrajakah, nego je samo izdubena zdèlica, koja predstavlja jednostavan odsèk šupljeg zèrcala. Purificatorium je četverouglast, a na uglovih imade kitice, te se kao malen nutarnji velum preko kaleža meće. Za měšanje vina služe se malom žlicom. Sve ove posebnosti obstoje po cèloj Španjolskoj. Moceti kanonikah (kojih ovdè vèrlo mnogo imade, jer osim stolnih kaptolah imadu gotovo sve veće kapele stolnih hramovah svoje posebne kaptole, a povèrh toga obstoje jošte mnogi kolegiatni zavodi) su otrag trouglasti, ljabične ili cèrne masti. Choralno pèvanje, kod kojega sam često bivao, jest vèrlo svečano i punoglasno; jaki i krasno zvučni glasovi čini se da su ovdè kao i u Talijanskoj kod kuće. U obće, izuzamši Rim, neobslužava se možda nigdè služba božja s tolikom svečanosti, kao u Španjolskoj. Sjajnost bogočastja bijaše od nèkad tu udomljena; dočim je u Talijanskoj neslanim novijim ukusom nagèrdjena (ovdè n. p. ovèse veličanstvene bazilike o velikih svečanostih blistajućimi parčeti od flora i varka), te kadšto pokazuju nèšto razmaženog, što k uzvišenosti bogočastja niti najmanje nepristoji; u Francezkoj opet pokazuje se i kod bogoštovja onaj isti kazališni značaj, kojim se u obće Francezi odlikuju. Svemu tomu kao na opreku ovèršava se bogoštovje sjajno i s nèkim valičanstvom, koje izrazuje francezkog puka, te je vèrlo sgodno, da uveličava uzvišenost službe božje. Već je o žalostnom položaju cèrkve u Španjolskoj mnogo pisano, pa ona je sigurno jošte uvèk u vèrlo žalostnom stanju; možda nije u nijednoj zemlji sekularizacija cèrkvenih dobarah strašnije bèsnila, kao što upravo ovdè. No zato bi se onaj prevario, tko bi mislio, da je usljed toga zavladalo siromaštvo i bèda medju španjolskim svećenstvom, kao što to vidimo u Němačkoj i po ostalih krajevih, pa kao što je to bilo poslè prevrata i u Francezkoj, te je jošte i dan danas. Kod službe božje, na zidinah hramovah viděti je jošte uvèk da ovdè věra svoj prestol imade, pa ako su i izginule mnoge dragocěnosti i mnogo drago kamenje oteto, mnogi cèrkveni pokladi oplènjeni, zato bi se ipak onaj prevario, koj bi mislio, da u španjolskih hramovih nije ništa više od prijašnje sjajnosti preostalo. Istina je, da će se današnje stanje onomu bědno i kukavno prikazati, koj je poznavao sjajnost i imućnost španjolske cèrkve u prijašnja vremena, al zato može i sadanja sjajnost španjolskog bogočastja ostale narode u stid natèrati. Da pokažem, kako se sjajno ovèršuje služba božja u Španjolskoj, neka mi bude dopušteno, ovdè nèkoliko brojevah navesti. Kad je g. 1843. Barcelona od najteže nevolje posěćena bila (ona je od pretèranacah tri puta bombardirana bila i na kraj propasti dovedena), naredjena je, pošto je toliko stradanje prestalo, na zahvalnost svečana služba božja u varoških cèrkvah. Tom prigodom bijahu u cèrkvi S. Maria del Mar 42 zahvalne službe božje sa Te Deum i Salve; 2 devetodnevne pobožnosti; trinaestodnevno izloženje presv. otajstva, kojom prigodom goraše 1230 voštenicah osam danah sa svakdanjom propovědju na čast presv. otajstvu; za tim trodnevna svečanost u istu svèrhu. U cèrkvi S. Maria del Pino: svečana zahvalna služba božja cum expositione Sanctissimi i Te Deum, kod česa su 264 voštenice goréle; 3 svečana zahvalne službe božje na čast sv. Josipa

Digitized by Google

oriolskog, svečanost na čast sv. Filomeni sa dvě propovědi i s číslom uz 60 vošlenicah, 3 službe božje na čast prečístoj Děvici. U cèrkvi San Justo y Pastor: preko dvadeset svečanih misah cum expositione Sanctissimi; trinaestosatna molitva cum expositione sa 124 svěće. itd. Takove pobožnosti bijahu slavljene u svih gotovo cèrkvah. Cèrkvena glasba je u obće krasna i dostojanstvena; svuda prevagu imade pěvanje. Španjolske cèrkve imaju u obće lèpe i velike orgulje, kojih u Italiji neima. Predigravanje imaju primèran, krèpak i veličanstven značaj, gdě neima niti trome prostote, kao što po drugih krajevih niti novije razuzdanosti, kakovu čověk može osobito po Talijanskoj čuti. — U Španjolskoj se u obće s glasbom veoma zabavljaju, toli u světovnom, koli i u cèrkvenom životu. Da je i u Španjolskoj silni duh prevrata takodjer u věrozakonski život dirnuo, to je žalibože istina; al ipak je nabožan duh duboko srašten s pučkimi običaji, te se ovdě često nenadanim načinom pojavi. Věrozakonsku uličnu književnost moći je gotovo po svih gradovih u Španjolskoj naći. I u Barceloni našao sam sred političke ogorčenosti, na različitih uličnih uglovih takovih povremenih listovah na prodaju. Novine, pa i takove, koje su izključivo liberalni, dapače progresistički pravac uzele, te se opakim duhom uredjuju, ipak se vide prisiljene, da u posebnoj rubriki pod imenom „gazetilla religiosa“ věrozakonske potrěbštine namiruju, gdě naime svaki dan malu věrozakonsku kroniku donose. Gazetilla religiosa ima prije svega kratki životopis dnevnog svetca, zatim naznačuje cèrkveni obred svetca (je li duplex, semiduplex i t. d.), cèrkvenu boju i posebne svečanosti, koje se možda u pojedinih cèrkvah ovèršuju. Kadšto je takodjer pod naslovom corte de Maria naznačeno, u kojoj se cèrkvi kakova svečanost na čast majki božjoj ovèršuje. Ja sam tu Gazetillu religiosu po svih novinah našao, što sam ih u Barceloni čitao. U Madridu ima to isto, izuzamši nèkoliko izključivo progresističkih, poslě prevrata postalih listovah (El Esparterista, el Miliciano), koji su se toga običaja otresli. Da se odtale vidi duboko nabožan značaj puka, neima dvojbe; jer listovi nebi jamačno takovih věrozakonskih rubrikah donosili, da nevide, da puk to hoće da ima.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Koliko preuzv. našemu nadbiskupu svestrano izobraženje svojega duhovničtva na sèrcu leži, zasvědočio je opet najnovijim dokazom. Uzev na obzir, da mnogi od duhovnih pitomacah, kada kao novomisnici izlaze u vinograd gospodnji, neimadu dovoljnih sredstvah, da si nabave onih bogoslovnih knjigah, koje su svećeniku na polju njegova duhovnog dělovanja za njegov duh ono, što je gladnu čověku za njegovo tělo komad hleba, preduzè si — kako sám preuzvišeni gospodin u svojem dotičnom pismu govori — da toj oskudici doskoči. U tu svèrhu poklonio je svotu od šest tisućah fr. sr., i to u javnih zadužnicah od opredělјene Mu za urbarialni gubitak odštete, nadbiskupijskomu sěmeništu, koju svotu je ovih danah prečastnomu g. ravnatelju poslati i narediti izvolio: da se ti novci kao glavnica u sěmeništnu svojinu uvèrste, da se od nje pripadajuće 5% godišnje dobiti (kamate), ukupno tri sto forintih, uz priklopljene zadužnicam kupone od dne 1. svibnja buduće 1856. i svake godine dižu, i za nje novomisnikom potrebite knjige kupuju. Prije kupovanja posavětovat će se ravnatelj s duhovnim otcem i profesori bogoslovja, kao što i s pitomci na skoro se rediti imajućimi, gdě će se imati obzir na literarne potrěbštine, sposobnosti i znanstvene sklonosti pojedinacah, pa će im se onda nabaviti potrebite, dàkako bogoslovne knjige. Medju ovimi knjigami stati će na pèrvom městu breviar i sveto pismo, za ovimi po koja ascetička knjižica, a onda dogmatika, bogoslovje ćudoredno i pastoralno i cèrkveno pravo, kao što i više na bogoslovje se protežućih dělah i dobrih propovědnikah. Premda će gori napomenuta gospoda dotične knjige izbirati, zato se ipak ima obzir uzeti i na želje onih, koji će ove darove dobiti.

Isto toliku svotu od šest tisućah forintih u rečenih javnih zadužnicah izvolio je preuzv. g. nadbiskup predati takodjer ovděšnjemu samostanu milosèrdnih sestarah za novo ustrojeno *čuvalište malenih*, da se od pripadajućih odtud godišnjih 300 fr. kamatah sdèržavaju baveće se o lgojivanjem osobe i namiruju potrěbštine malene gojenčadi; uz to je stavljena po preuzv. dobročinitelju opazka, da onda, ako bi ovaj novouvedeni zavod kakovim slučajem prestao obstajati, napomenuta glavnica od šest tisućah for. samostanu milos. sestarah kao svojina pripadne.

— Iz preč. duhovnog stola dobismo slědeće očitovanje:

Fide (alioquin viva) cuncta bona mortalibus proveniunt. — Mulieri sanguinis fluxu laboranti a Christo fides recuperavit pristinam sanitatem. — Centurio quoque ob fidem suam a caelesti Archiatro pro aegrotante servo suo impetravit corporis incolumitatem. — Fidei etiam copulatum est aeternae beatitudinis vadimonium, — infidelitati vero sempiternae damnationis sententia: „Qui enim crediderit, et baptisatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur“. Non utique intelligitur earum doctrinarum fides, quae humanorum

Digitized by Google

pure ingeniorum sunt partus et effluvia — sed fides in Jesum Christum Filium Dei Unigenitum, — inque eas veritates, — quas per Ipsum e caelis allatas, in divinis litteris contentas — per apostolos, eorumque successores praedicatas, et per S. Romano-chatolicam Ecclesiam intemerate custoditas esse, ministerio divinae manifestationis docti sumus. A fide christiana divelli, — ac ab Ecclesia Romano-chatolica divortiari, est errare, — est non pergere, qua ad vitam eundum est, via, sed est post angelum satanae proficisci in manifestam animae perditionem. Et o talparum caecitatem! ego a fide isthac salvifica, — et communione Ecclesiae Romano-catholicae, — cujus inde ab uberibus genitricis fidelis alumnus, — ac in sortem quoque Domini vocatus Clericus, per omnem aetatem assiduus preco, et administer exstiteram, fere degener, — et extorris evasi, — atque jam jam fui e schemate eorum, quorum finis interitus est, dum scilicet paucos ante dies terrena rerum nugacitate infascinatus, me apposui ad mittendum repudium utrique — ad profligandam utramque, et ad exuendam, ac deponendam fidem meam, ad morem absoleti, et hispidi cujusdam amictus, opere quamvis non consummata, in animo tamen qraeconcepta apostasia et defectione, — insuper in tempore durissimo — et in diebus divinae visitationis, atque ulcionis, in quibus cum discipulis: salva me, etenim pereo, fuisset inclamandum, — ego vero in curribus, et equis — filiisque hominum, in quibus non est salus, confidebam. Nec mirum; usque quo enim solum corpus erigitur, anima virulento jaculo confoditur, — usquequo solum caro fovetur, spiritus exstinguitur, — usquequo solum natura inquiritur, gratia divina, sine qua nihil potest mortalis infirmitas, deperditur, — et usquequo ad morem stoicorum mortales propria solum mente frui, proprioque sensu superabundare conantur, evanescunt in cogitationibus suis, et fiunt insipientes, quemadmodum est ille, qui „dixit in corde suo non est Deus“; horum via lubrica est in tenebris, impelluntur namque et corruunt in ea. Verumtamen — Deo, qui potens est ex lapidibus filios creare Abrahae — cujus misericordiae non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus, — et cujus dextera Petrum in fluctibus ne mergeretur, erexit — et Coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem e profundo pelagi liberavit, — aliter visum est de me decernere. Vox ejus, quae est suavis — „et super mel, et favum“, intonuit in auribus meis, — excitavit conscientiam altum soporantem, — et ex affluentia benignitatis suae reddidit cor meum custodiendis clenodiis suis, quorum sub palladio in pace dormire, et requiescere possem. Nec in vanum; dum enim cor animumque a humanis, et inordinatis affectibus, — terrenisque desideriis abstraxissem, meque supra me elevassem, — tunc — tunc subivit mentem timor ille, qui sapientiae initium nuncupatur, — tunc tunc sensi, quam acerbum et amarum sit reliquisse Deum suum, in quo vivimus, — movemur et sumus, — et sicut columba noëtica extra arcam non invenit, ubi requiesceret pes ejus; ita ego non inveni solidum aliquod solatium extra arcam Christi, in quo animo potuissem quietari. Quemadmodum enim lapis a suo centro nonnisi violenter, et ex impulsu sursum movetur, et cessante impulsu protinus ad centrum suum redit; ita homini impulsu rerum terrenarum a Deo elongato, ad eum velut desideriorum suorum unicum focum, et centrum revertendum est, ut si redierit, dulcedo est animae, et primus germanae emendationis actus. Quia vero sparsa per Archi-Dioecesim attentatae hujusce defectionis fama complures non solum e plebe, verum e Clero quoque et contristatos et scandalisatos fuisse arbitror, imprimis Excellentissimum Dominum Archi-Episcopum, qui paternae suae benevolentiae plura in me diffudit carismata, — almam item superioritatem meam, denique cunctos Condioecesanos in Christo fratres meos in solidum deprecor, atque una obtestor, quo mihi indulgere, et errati veniam impertiri non refugiant, — neque in casu hoc aliud mente revolvere velint, quam fragilitatis exemplum, — atque idcirco evenisse, ut miserationis divinae opera amplius manifestentur in homine, — et quemadmodum dissecto, ac contribulato corde defleo crimen, quod contra salutem propriam moliri non reformidavi; ita profiteor solennissime unam salvificam Jesu Christi fidem, et ab Eo institutam sanctam Romano-catholicam Ecclesiam, — simulque coram vultu omnipotentis Dei, ejus sanctissimae genitricis Mariae, — nec non omnium Sanctorum sacratissima sponsione protestor; me in utraque aeternum et vivere, et mori velle, — quodve me ab eis, neque tribulatio, neque angustia, neque fames, neque nuditas possint amplius separare, confisus utique in gratia Dei, qui enim confidit in Domino, non minorabitur, sic me Deus adjuvet — virgo Maria — et omnis chorus sanctorum. — Josephus Steffann, m. p. Presbyter Archidioecaesis Zagrabiensis.

— Slaganje novih orguljah uspěva, te će se već na blagdan svih svetih na nje svirati.

X. — *Iz čabarskog* kotara 7. listp. (Dopis) Velemožni gospodin Polikarp Paravić čabarski, c. kr. komornik i pokrovitelj cèrkvah u području svoga spahiluka, i u domovinì ràdi darežljivosti svoje poznan, odlikuje se i kao dobročinitelj pram cèrkvam božjim; — neima bo ovdě cèrkve, koja nebi ovu njegovu krěpost napominjala: — Ovako ponovio je u čabarskoj župnoj cèrkvi sa znatnimi troškovi veliki oltar, i nadario istu cèrkvu, — da mnoge pomanje stvari nespominjam, — sa svom cèrnom spravom za obrede i mise za pokojne od vrědnosti preko 300 fr. sr. — cělim velekrasnim paramentom za 148 fr. sr. i osobito lěpim velom za 62 fr. sr. kupljenim u Beču. — Župnoj cèrkvi gerovskoj poklonio je vèrlo lěp plašt, paramenat i dalmatike sa svimi potrebami od vrědnosti 800 fr. — Isto tako

Digitized by Google

prikazao je župnoj cèrkvi u Tèrstju nov lèp misal, — paramenat sa ktome spadajućim, — 6 svéćnjakah. — stakla za ukrašenje božjeg groba i t. d., i najnovije vrème dostojaše ondašnjemu župniku poslati iz Beča jednu prekrasnu srebarnu veoma pozlaćenu monstranciju vrědnosti od 400 fr. sr. — i t. d. — Budi ovako dobrotvornomu pokrovitelju obilati blagoslov od Boga, a od ljudih slava i počitanje.

Iz Heske. „Kad naši Staro-Luterani", piše „frankf. J.", u svojih napadajih na obstojeće cèrkvene naredbe sve preuzetniji bivaju, kad n. p. rěči, kojimi je poslědnja večera ustanovljena, neuvadjaju običnim u nas načinom, ili kod oltara ledja pram običini okreću ili ostarěle pěsme pěvaju itd., onda nije čudo, da obćine od sebe odvraćaju. U ovom natražnjačtvu nevidimo ništa drugo nego prelaz (?) na katolicizam. Ako ovi neprijatelji sjedinjenja jošte několiko godinah ovako uznaprede, pripravit će světskim činovnikom i školskim oblastim velikih neprilikah. Najgore je kod toga po učitelje, kojim pripisuju naglu proměnu ćudi i načina predavanja, u obće takove stvari, koje će ih s roditelji sraziti. Duhovne i vèrhovne školske oblasti imale bi tu posredovati, dok nije prekrasno. (A neće li se tim protestantom toliko „sveto osvědočenje" povrěditi?)

Iz Rima. „Gazeta di Roma" priobćuje slědeće razjasnjenje tegobah, što su u englezkom parlamentu proti duhovnoj upravi navedene bile: „Mislimo, da se nećemo prevariti, ako uztvèrdimo, da u parlamentarnih dogadjajih toga velikoga naroda jošte nikad nije bilo tako izopačenih deklamacijah i toli jalovih frazah, koje bi bio pèrvi ministar izrekao proti onoj vladi, koja si je podpuno svěstna, da nije nikad dala povoda onomu nepravednomu postupanju, kojemu je u ovaj par od inostranih vladah izvèržena. Mi nećemo da se udaljimo od našega neporočnog načela: nevraćati istom měrom, te samo odbijamo od sebe te tužbe kao nevaljane i netemeljite; sav stid neka padne na obraz onomu, od koga je izišao."

Iz Francezke. „Univers" neće nikako da se javljenom u više novinah poboljšanju katoličkog stanja u Ruskoj nada; on misli, da car Alexander neće ništa bolji biti nego mu bijaše i otac, a to sve pripisuje neprijateljskomu katoličkoj cèrkvi uplivu Pruske kod ruskog cara. „Berlinski kabinet, veli, tražio je od cara, da položaja katolikah u svojem carstvu neměnja." Tim dakle nebi istinito bilo niti skoro popunjenje izpražnjenih biskupijah u Poljskoj. Je li „Univers" ili „Czas", koj se skorom popunjenju rečenih biskupijah i poboljšanju katoličkog stanja u Ruskoj nada, bolje izvěšćen, pokazat će budućnost.

Iz Londona. Nedavna pročitana je u svih rimo-katoličkih cèrkvah pastirska okružnica, koju su u poslědnjoj skupštini sakupljeni biskupi izdali. U toj poslanici opominju se věrni, da polag mogućnosti što doprinesu k poduzeću, kojim se imaju različiti zavodi u život uvesti; tom prigodom napomenuto je takodjer znatno pomanjkanje katoličkog duhovničtva u Englezkoj i rečeno, da će sv. otac, da tomu nedostatku doskoči, u Rimu podignuti posebni englezki kolegium, koj će se njegovim imenom zvati. Budući da je sveti otac pružio priliku englezkim věrnim, da pokažu ljubav i privèržènost k svojoj věri; zato su englezki biskupi naložili svojemu duhovničtvu, da po svih cèrkvah opomene věrne, neka bi k rečenoj svèrsi dopomagali.

Iz Carigrada. Čini se, kao da bi visoko duhovničtvo gèrčke cèrkve ono neprijazno mněnje, što ga je Pitzipios u svojem najnovijem dělu „iztočna cèrkve" *) o njem izjavio, potvèrditi htělo. Medju članovi sv. sinode nastao je otvoreni rat; oni su se na dva tabora razdělili, jedni zahtěvaju da se patriarcha Antimos sa njegove časti skine, drugi hoće da ga uzdèrže. Više njih, medju njimi chalcedonski, nikomedijski, cesarejski, amasijski, derconski i predsědnik demotički podněli su proti njemu visokoj porti zahtěvnicu, gdě tuže patriarchu radi simonije, silovitog otimanja, samovoljnog skidanja biskupah s časti i ràdi nemarnosti, kojom cèrkvene i političke službe obavlja. Navedeni proti njemu dokazi su isto tako mnogobrojni kao i istiniti. Oni članovi sv. sinode, koji su patriarchu uzdèržati ràdi, jesu: nicejski, heraclejski, efezki, i cretajski exmetropolita. I lord Redcliffe broji se medju patriarchine prijatelje, komu je on na patriarchalsku stolicu pomogao, dočim ga je u Londonu kao prijatelja protestantizma preporučio. On je savětovao, da se poduzme „iztraga"; no Fuad Effendi primetne, da bi se u slučaju iztraživanja obě stranke imale pred veliko sudištno věće staviti, pa bi to ipak bila odviše velika sablazan, da se vèrhovna glava gèrčke cèrkve i svi članovi sv. sinode pred tursko sudište zovu! Tako se dakle turski ministar većma brini za poštenje gèrčke cèrkve nego sami njihovi pastiri. Medjutim je patriarchat proglašen izpražnjenim, patriarcha se je na svoje dobro u Kandili povukao. Lord Redcliffe je zahtěvao, da se proti njegovu štićeniku ništa nepoduzme, dok se on iz Krima nepovrati. Dne 1. rujna je lord prispio iz Krima, te se za stalno dèrži, da će se jošte istoga tjedna skandalozna drama svèršiti. Ovdě netreba dodati, da u cěloj stvari novac glavnu rolu igra, jer je za mito mnogo izdano. — Kao što kasnije věsti glase, Antimos je visokim portinim rěšenjem sa svoje časti sbilja skinut, a město njega postavljen je amasijski nadbiskup.

*) Mi ćemo iz ovog děla u budućih brojevih donèti izvadak. Ured,

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 43 — TEČAJ VI. U SUBOTU 27. LISTOPADA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

I. *)

Nostris temporibus non raro occurrit, ut principiis rationalismi inescati homines arbitrentur, imo et palam depraedicent, doctrinam Christi moralem a fide in Ipsum separari posse. Ethicam Jesu Christi reverentur, ut inquiunt, tamquam doctrinam, quae postulatis rationis apprime consentit; at vero nihil pensi habent, quid Jesus hominibus sit? quae relationes Illum inter et nos intercedant? quibusve officiis Illi obstringamur? obtendentes, doctrinae solum, non et doctoris rationem habendam esse. — Contra isthoc perversum nevi principium evincatur: *vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia intime nexam esse, et hanc sine illa firmo stabilique fundamento destitui.*

Inter caeteros religionis christianae hostes tempore, quo vivimus, haud postremum locum occupant illi seu deceptores, seu decepti, qui, novam salutis oeconomiam, ad reparationem generis humani a Deo ordinatam, alto supercilio despicientes, in Jesu Christo nihil nisi bonum doctorem moralem, et, ut quidam nec dicere verentur, alterum duntaxat Socratem intuentur. Doctrina moralis christiana, utpote rationi humanae apprime consentiens, acceptanda quidem, ipse vero doctrinae hujus auctor neutiquam pro filio Dei habendus, minus autem ipsi qua Salvatori et Reparatori generis humani cultus religiosus exhibendus esset. Quo latius et periculosius falsa haec opinio quaquaversus in oras sese diffundit, eo magis nostra interest, ut in tuto collocemus veritatem: vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia intime nexam esse, et hanc sine illa firmo, stabilique fundamento destitui.

Qui in historia antiquorum temporum et scriptis veterum peregrinus non est, illum non latebit, quod ratio humana, lumine divinae revelationis destituta, pura ac genuina praecepta morum nec invenire, nec potuerit stabilire. Ut nihil de Epicureis, aliisque dissolutioris doctrinae philosophis, qui in homine nihil nisi animal solis voluptatibus inhians considerabant, dicamus, — qualia principia morum ipsi Stoici, qui virtute cum diis se contendere jactitabant, tradiderant, opera eorum scripta ad nos translata palam loquuntur. Zeno non solum quod, a virtute omnem felicitatem separando, docuerit virtutem viribus humanis nunquam assequendam, sed insuper pro regula habuit: illatam injuriam non condonare, et erga neminem esse misericordem; prouti et sapiens secus Seneca miserationem abjecti et viro forti indignam animi affectionem esse dicebat. Animae immortalitatem, vitae futurae aeternitatem, virtutis praemia et vitii poenas post fata partim addubitabant, partim ridebant etiam. Aliqui eorum commendabant studium vindictae, injustam autem inimicorum et crudelem mancipiorum oppressionem passim omnes approbabant. Erant insuper iracundi, arrogantes, et cum fatali necessitati omnia subjicerent, omnem virtutem, omnesque morum regulas subverterunt. Ipse Plato, dictus divinus, qui in philosophia totam vitam transegerat, uxorum communionem et vagos concubitus, procurationem abortus, expositiones infantum, et ebrietatem in festis Bacchi indulsit. Epictetus, alias optimus morum magister, autochiriam et incestum defendebat. Omnes autem modestiam et veram humilitatem, hanc virtutis christianae basim, vel ignoraverunt, vel plane dedignati sunt. Quod vero attinet motiva, quae ad instillandam virtutem proponebant, haec unice ab utili et inutili, a jucundo et injucundo, a decoro et indecoro petebant, prout hoc legere est apud Ciceronem in libris de

*) Polag učinjenog u prolětošnjoj past. skupštini u Zagrebu zaključka slědi evo ovdě rěšenje pèrvih dvijuh pitanjah lětošnjih cèrkveno-književnih zadaćah od strane okružja pèrvostolnoga.

Digitized by Google

officiis; haec autem motiva plane non sufficiunt ad homines in officio et semita virtutis continendos, praecipue ubi cupiditates et passiones fortiter impellunt, virtutemque difficilem et asperam reddunt. Verbo: ipsa clarissima antiquorum ingenia, non obstante intensissimo studio, cui totam saepe vitam impenderunt, circa praecipua quoque vitae moralis capita incerta haeserunt, alia negarunt vel nescierunt, in pluribus gravissime sunt halucinata. — Sed nec ipsi antiqui philosophi difficultatem hujus rei, et suam hoc in puncto imbecilitatem celabant. Plato in dialogo „Alcibiades" Socratem sic loquentem inducit: „*Necesse est expectare, donec dicatur, quomodo erga Deum et homines habere se deceat.*" Idem autem Plato de se dicit: „*Mihi semper visum est, et etiam nunc videtur, alias omnes artes non admodum difficiles esse, hominum vero ad rectam vitam institutionem longe difficillimam;*" et addit: „*Docere pietatem neminem posse, nisi Deus qua dux et magister praeiverit.*" — Negari quidem non potest, a philosophis recentioribus longe puriora morum praecepta tradi. At vero non minus verum est, haec nequaquam culturae eorum philosophicae, sed divinae revelationis radiis, queis ab infantia illustrantur, in acceptis referenda esse. Fit hoc certum ex eo: quod multae adhuc gentes, ad quas lux divinae revelationis necdum penetravit, in antiqua mentis caligine misere delitescant, et barbaris suis moribus glorientur; — quod moderni philosophi, quiqui illi sunt, antiquos nec ingenii acumine, nec veritatis amore, nec hujus quaerendae indefessa contentione, nec virtutis studio, nec constantia animi, nec ulla denique re superent; — quod hi ipsi circa momentosissima rei moralis principia in varias se mutuo excludentes abeant sententias, et experiantur difficultates sola ratione vix unquam diluendas; — sed praecipue inde, quod ipsi hi eruditi et philophi nostri, quamprimum a fide in Jesum Christum, utpote Deum et generis humani Redemptorem, recedunt, mox in dubia et gravissimos errores prolabantur, eoque profundius ruant, quo magis istam firmitatis anchoram dimittunt. — His praemissis jam ad ipsam rem propius accedamus.

Cuivis rei creatae a Conditore universi suum proprium finem assignatum esse, nullo negotio perspiciet ille, qui expenderit, supremam sapientiam absque scopo operari nequire. Igitur et homo, princeps hic et corona totius rerum universalitatis, peculiarem suam destinationem habere debet; ideo enim creatus est, — ideo particulam universi constituit, — ideo omnes suas vires, tamque varias facultates obtinuit; ut adeo, sicut omne aliud ens, ita et homo, qui ad suam destinationem non tendit, ipsa se existentia indignum faciat, quoniam a sapientissima causa nonnisi propter suum finem produci potuit. — Entia inanimata et ratione destituta ipsis necessitantibus naturae viribus ad finem suum assequendum impelluntur. Aliter homo; ille ut ens liberum et morale legibus pure mechanicis et physicis ad suam destinationem necessario non dirigitur, sed eam proprio conatu noscere, libero virium suarum usu ad illam tendere, eaque per propriam spontaneam efficaciam potiri debet. Compertum porro est, in hunc finem opus esse, ut homo omnes suas relationes: ad Deum, se, alios homines et caeteras res creatas, dein his relationibus correspondentes leges morales et officia, tandem sufficientia motiva noscat, ut suas liberas actiones deductis taliter legibus conformare, sic per liberam suarum facultatum applicationem cum suis relationibus congruere, suumque finem attingere valeat. Itaque homo, ut destinationis suae compos fiat, recta suarum *relationum*, his convenientium *praeceptorum moralium et officiorum*, nec non sufficientium *motivorum* cognitione opus habet. Hinc

Utrum homo in praesenti suae naturae stadio sine omni alio adminiculo cunctas suas relationes debite perspicere? utrum his conformes agendi regulas rite determinare? item an illi ad his semper et ubique convenienter agendum sufficientia motiva suppetant? — sunt profecto quaestiones tanti momenti, quanti est ipsa hominis destinatio. Et quia quaestiones hae tam arcte cohaerent assecutioni vel jacturae destinationis nostrae, quae primum et principale totius vitae negotium sit oportet, recta earum solutio, semper magni habita, sicut homini indifferens esse non potest: ita investigatio in has quaestiones nostro cumprimis tempore summe necessaria evasit, quo sensualitas, hic continuus moralitatis hostis, speciosissimas formas induens et latius semper inter homines semet diffundens, exercitio virtutis plures et majores obices ponit, — quo item philosophia, progressibus suis superbe elata, sibi et rationi humanae autonomiam tantam tribuit, ut haec affluxum altioris divini auxilii si non impossibilem, certe superfluum reddat.

Si omnium retroactae aetatis saeculorum historiam pervolvamus, profecto omni tempore et ubique locorum, non solum apud barbaras gentes, sed cultissimas quoque Graecorum et Romanorum nationes, nec ipso populo Judaico, qui tamen speciali providentiae divinae moderamine regebatur, excepto, — deprehendemus sensualitatem praevaluisse rationi, ubique legem moralem neglectam, voluptatis vero illecebras et sensualia placita ita communiter adoptata fuisse, ut quidam philosophi, hanc universalem hominum inclinationem adver-

Digitized by Google

tentes, in eo actualem hominis finem defigerent, in quod communem naturae humanae nisum propendere observarunt. — Si porro consulamus experientiam propriam, quam haec late patet, ubique mentes hominum tetra plurimorum errorum caligine obsitae, animi autem gravissimis vitiis contaminati nobis se lugubriter spectandos praebent. — Si tandem ad propriam conscientiam reflectamus, et indolem naturae nostrae ipsi penitius perscrutemur, non poterimus non observare, originariam virium nostrarum harmoniam sublatam, duplicem cognoscendi et volendi facultatem ita perturbatam, ut inferior superiori subordinari renuat, sensualitatem contra imperium rationis ita recalcitrantem, ut hominem saepissime in omne nefas praecipitem agat, stimulos nativos contra se invicem rebelles, totamque praesentem vitam praeseferre imaginem atrocis inter vires et facultates nostras certaminis, nonnisi cum ultimo halitu vitae finem nacturi Ita historia, experientia et conscientia propria abunde confirmant, quod jam Moyses Gen. 8, 21. de communi generis humani depravatione dixerat: ***Sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua***, — quamve corruptionem S. Paulus ad Rom. 7, 14—23. graphice plane describit.

Praesens naturae nostrae conditio bene aequiparari potest statui hominis quopiam morbo debilitati. Donec homo integra sanitate corporis et imperturbato vigore virium gaudet, cuncta objecta, quorum recta notitia indiget, vel libero oculo observare et accurate distinguere potest; vires autem ipsi aderunt ea mensura, quae ad labores muneris perficiendos requiritur. Sed vero si valetudo ejus infirmitate labefactetur, haec autem aciem oculorum hebetet, et vires corporis extenuet, non valebit jam illud praestare, quod antea sospes et sanus potuit. Oculus debilitatus impar erit omnibus objectis rite dignoscendis et exacte distinguendis; objecta majora adhuc quidem observabit, minora nonnisi dubie et obscure plura autem, intensiorem aciem exigentia, nec amplius videbit. Collapsae corporis vires, quia non interierunt, sufficient quidem adhuc aliquibus negotiis tractandis; sed quae duriora sunt, tantum magna adstrictione, alia autem, notabilem virium applicationem exposcentia, simpliciter nec poterit perficere. — Ita homo in originario virium suarum statu solo congruo earum usu exequi potuit illud, cujus exequendi causa illas a Creatore primitus obtinuit. Post inductam infaustam naturae suae convulsionem id praestare amplius non valet; quia ipsa hac depravatione habilitatem destinationis suae assequendae perdidit. Quia vero ad hanc obtinendam requiritur, ut homo omnes suas relationes, his convenientia officia et agendi normas exacte cognoscat, et liberas suas actiones juxta has normas determinet: sequitur, hominem, ut modo est, his destinationis assequendae conditionibus per se satisfaciendo non esse. Et revera debilitata facultas cognoscendi superior nec omnes hominis relationes plene invenire, nec his correlatas leges morales statuere potest, — stimuli autem sensuales semper rationi obnitentes observantiae harum legum plurima et gravissima impedimenta nullo non tempore obmoliuntur.

Profecto homo in moderna suae naturae vicissitudine altioris luminis expers omnes suas quadruplicis ordinis ***relationes*** debite noscere non potest. Tali homini ad se ipsum restricto ***Deus*** erit peregrinum, remotum, aut valde indifferens ens. Non agnoscet ille suam a Deo omnigenam dependentiam; non observabit Deum esse, in quo omnes vivimus, movemur et sumus; minus adhuc suae divinae originis conscius erit. Nihil sciet de filiali pietate ac devotione, qua Supremum numen a creaturis in spiritu et veritate adorandum est. Non Deum talis quaerere, non ad eum tendere studebit, ignarus viae, quae ducit ad Eum, ignorans medium, quo supremo suo bono potiri posset. Talis homo recta Dei cognitione carebit, absque timore et amore Dei vivet, et indifferentista, incredulus, atheus aut infelix idololatra erit. — Nec melius noscet ***relationem erga se ipsum***, licet haec propriam ejus personam respiciat. Ille sibi ipsi maximum nunquam solubile aenigma non poterit non videri; nam continuam inter rationem et sensualitatem repugnantiam nec explicare, nec tollere; disharmoniam autem inter virtutem et felicitatem quam illius ratio necessario reprobat, componere nunquam poterit. Mors illi revera erit ultima linea rerum, infortunium maximum, calamitas summa, — non autem finis peregrinationis, non portus securae quietis, non transitus in sinum Patris et aeternam beatitatem. Animae immortalitatem existimabit esse quoddam phantasma, quod ipsi una cum lege morali, cujus aliquam conscientiam habet, non praebebit sufficiens motivum, non requisitas vires, ut fidelis virtutis cultor maneat tum quoque, dum hujus exercitatio sacrificium commoditatis, jacturam bonorum, famae et ipsius vitae exigit, — ut officia ardua omni tempore et loco prompte exequatur, utque ipsam propensionem ad voluptuosa et occulta vitia viriliter vincat ac in se supprimat. Nihil facilius, quam ut talis homo se totius Universi centrum et supremum creationis finem arbitretur, utque ita a fine existentiae suae prorsus aberret. — In ***aliis hominibus*** non intuebitur talis imaginem et similitudinem Dei, non filios unius communis patris, non suos fratres, membra unius magnae familiae Dei, haeredes ejusdem secum beatae immortalita-

Digitized by Google

tis et cives superni regni divini. Ille non videbit in aliis hominibus nisi media et instrumenta philautiae, egoismi et cupiditatum suarum. Tum autem mutuis inimicitiis, violentiis, pugnis, oppressionibus, profusione sanguinis et homicidiis ita omnia convellenda forent, ut terra non jam domicilium filiorum Dei, sed immanium belluarum in forma humana sedes videri deberet. — Tandem sine altiori illustratione homo in *rebus creatis* non videt nisi disordinem nunquam cessantem, repugnantiam indesinentem; iste visibilis mundus non se illi repraesentat qua mirabile opus artificis sapientissimi, sed ut chaos et confusio innumerarum partium; terra ista erit illi vallis miseriae et lacrymarum, nihilque mirum, si desperatum Job sequutus maledicat diei suo, dicens cum eo: ***Pereat dies, in qua natus sum, et nox in qua dictum est: conceptus est homo.*** Job. 3, 3. eoque tandem dementiae déveniat, ut suus ipse carnifex sibi extremum supplicium adferat.

Ridiculae, superstitiosae et crudeles ceremoniae in cultu deorum observari solitae; communis opinio Deum esse otiosum, et rerum humanarum incurium; nullam dari providentiam, sed omnia in mundo ferreae necessitati, caeco et ineluctabili fato subjecta esse; imperium mundi duobus principiis, bono et malo, concreditum: somnia de diis inferioribus, qui mala inferunt, et de hominum infortuniis exultant; variae insanae divinationum species; oracula non in privatis tantum, sed publicis etiam, gravissimis, integrasque nationes respicientibus negotiis consulta; cruenta hominum sacrificia, quibus veteres Galli et Germani, in magna calamitate etiam culti Carthaginenses offensos deos placare adnitebantur; Moloch et Baal, quibus integrae gentes suos natos immolabant; Curtius et Decius, qui sibi violentas manus intulerunt existimantes, iram deorum tantum humano sanguine posse sedari; prostitutus ac impudicus Bacchi et Veneris cultus. — Procuratio et fruitio voluptatis ut summum principium existentiae considerata; vita in omnes sensuales delicias profusa; Epicurus, qui ex principio libidine corpus ita exhauserat, ut teste Diogene Laërtio lib. 10. pluribus annis nec e sella surgere potuerit; ignorantia immortalitatis animae et dubia circa vitam post mortem, atque ex hoc fonte descendentia antiquiora et recentiora suicidia; ineptae excruciationes, mutilationes et destructio corporis. — Crudelis agendi ratio cum prolibus deformibus et hominibus senio confectis, nec ipsis adeo genitoribus exceptis; barbaries in captivos et arma ponentes hostes exercita; implacabile exterarum nationum odium, et immane inhumanitatis monstrum mancipatus. — Tandem res hujus mundi nos circumdantes et bona fortunae non ut media, sed finis per se considerata; immoderatus, corporis valetudini et vitae perniciosus horum usus; in his comparandis admissae oppressiones et injuriae, in conservandis sordida tenacitas, in adhibendis stolida dissipatio. Haec et sexcenta alia ex historia non barbararum gentium, sed cultissimarum Graeciae, Latii, Phoeniciae, Aegypti nationum, imo et recentissimorum temporum desumpta exempla totidem sunt diserta documenta: hominem sibi soli relictum ad omnes suas relationes debita ratione cognoscendas non sufficere. — Et si in systematibus recentiorum philosophorum has relationes rite determinatas deprehendimus, sine tergiversatione sicut superius, ita hic iterum dicere possumus, has religioni christianae adscribendas venire. Cujus quidem asserti minime suspectos vades producere possumus: philosophum Hume, qui candide fatetur, quod purus theismus et genuina philosophia primo ante octodecim saecula cum religione christiana se evolverit, — et divinae revelationi secus minime addictum J. J. Rousseau, qui scribit: „***Nescio, eccur pulchra in nostris libris moralis attribuatur progressibus philosophiae? Haec moralis ex Evangelio desumpta est, et fuit christiana, antequam philosophica fuisset.***“ (III. Lettre de la montagne).

(Dalje slědi.)

Najnovije sklopljeni konkordat.

O sklopljenom izmedju svete stolice i Austrije konkordatu govorilo se je već u više novinah, da će biti do koj dan proglašen, česa jošte do ov čas neima; zašto to nije učinjeno, ima svoje razloge. Dok nam iz proglasa nebude sadržaj toga velevažnoga ugovora poznat, priobćujemo evo nešto iz njega polag „Gazette uff. di Ven.“, koja o tom u jednom iz Rima dobljenom dopisu ovako govori: Konkordat je sastavljen u latinskom i němačkom jeziku i ima u 26 članakah slědeće naredbe: Katolički vérozakon bit će u svih onih krajevih, gdě vlada, sa svimi právi i povlastmi, što mu ih sv. cèrkvene ustanove (canones) podèljuju, uzdèržavan i branjen. Placetum regium je ukinut, obćenje biskupah sa svojim duhovničtvom i s pukom, naputci i naredbe njihove u duhovnih poslovih su dopuštene. Biskupom je prosto i jedino prepušteno: imenovanje svojih vikarah i savětnikah, poděljivanje ili uzkraćivanje redovah onim, koje ih za nedostojne smatraju, osnivanje ili dèljenje župah, naredjivanje javnih molitvah, sazivanje sinodah, proglasivanje duh. pa-

Digitized by Google

stirskih okružnicah i naredbah, zabranjivanje opasnih knjigah. Biskupom je na javnih i privatnih zavodih nabožno odgojivanje mladeži, nadziranje věrozakonskog obučavanja pověreno, cèrkvenu nadziratelju sve katoličke početne učione podčinjene. Biskupom je pověreno imenovanje katechetah, a bez njihove punovlasti naučanje bogoslovja ili cèrkvenog práva svakomu je zabranjeno. Polag naredbe cèrkvenih ustanovah ili propisa tridentskog sabora sudit će o cèrkvenih stvarih cèrkveni sudci, a světskim sudcem bit će predani samo ženitbeni poslovi jedino u obziru gradjanskih učinakah toga svetotajstva. Biskupi imadu podpuno právo svećenike kazniti, koji cèrkvenu disciplinu prekèrše, i kazne proti onim izreći, koji cèrkvene zakone povrède; dočim světskim sudcem jedino gradjanske stvari i po svećenicih počinjeni zločini pripadnu; ipak će se i u ovih poslědnjih slučajih prije i biskup popitati. U uzah će svećenici od světovnjakah oddèljeni biti; u cèrkvah će se povlasti netaknute ostaviti, na koliko se javna sigurnost s njimi slaže. Pitanja světovnjakah u poslu patronata rèšit će světski sudovi. Ustmena ili pismena povredjivanja katoličkog věrozakona, sv. obredah, kao što i biskupah i svećenikah nedopuštaju se. Kod predlaganja novih biskupah svetoj stolici bit će biskupi za njihovo mnènje pitani. Biskupom dopitana su sva práva nad sèmeništi, zato njim izključivo pripada naimenovanje ravnateljah, profesorah i učiteljah; župnici će biti konkurzom izabirani, pèrve časti stolnih kaptolah imenovat će sv. stolica, ako naimenovanju kakovo patronatno právo za temelj nesluži, za druga dostojanstva imenovat će car, izuzamši ondě, gdě patronatno právo obstoji, ili pako imenovanje biskupom pripada. Caru je dano právo da poděljuje sva kanonička města i patronatnom právu podvèržene župe, kao što i one župe, koje su pod patronatnim právom věrozakonske ili školske zaklade (Studienfond), pod tim uvětom, da imenovanje padne na jednoga od one trojice, što ih je biskup usléd podnešena izpita predložio. Sveta stolica imade podpuno právo, da u sporazumljenju s carem nove biskupije diže i obstojeće na novo déli. Njegovo veličanstvo se obvezuje, da će one župe, koje dosad neimadu dovoljne kongrue, s takovom obskèrbiti. Právo glede cèrkvenih dobarah ovèršavat će se polag propisa cèrkvenih naredbah. Samostanskomu duhovničtvu dopušteno je slobodno obćenje sa svojimi u Rimu stojećimi poglavari; ovi imaju podpuno právo, da samostane carstva pregledaju i da okružnice u poslu discipline izdavaju; cèrkveni redovi imaju právo noviciate osnivati, biskupi opet, u sporazumljenju s vladom, nove mužke i ženske samostane dizati. Svojina cèrkvena priznaje se svetom i nepovredljivom, te se cèrkva u svojem podpunom pribavljivom právu ostavlja. Nikakovo ukinuće ili prodaja nemože města imati bez posredovanja sv. stolice, práva biskupah ostaju uvèk u svojoj cělosti. Cèrkvenimi dobri upravljat će se polag cèrkvenih propisah; za upravljanje izpražnjenih nadarbinah sastavit će se měšovit odbor; právo dizati desetinu, gdě ova jošte obstoji, zadèržuje se, a tamo gdě je neima, obvezuje se nj. veličanstvo, da će obskèrbèti nadarbu s teretnim naslovom. Svi ostali poslovi, kojih u ovom konkordatu napomenutih neima, ravnat će se po nauku cèrkve i po vladajućih, svetom stolicom odobrenih naredbah; konkordat se kao dèržavni zakon za sva vremena proglasuje, a svi zakoni i ugovori, što su dosele glede cèrkvenih poslovah u dèržavi obstojali, ukidaju se.

Obnova u protestantizmu.

Protestanti su od někad napadali na katoličku cèrkvu radi spoljašnjeg velelépja, kojim ona svoje obrede ovèršava, dočim su oni iz svojih molionicah svako znamenje izvanjskog nakita uklanjali, samo da stvar jednostavnije predstave, jer, veljahu, sto je jednostavno to je naravno, pa to je i Bogu drago. No ono, za što je čověk stvoren, neda si tako lasno ugrabiti, ako mu ga tko ugrabi, on se opet k njemu vraća — čověk ima oko, uho i ostala izvanjska osećala, koja hoće da se takodjer krasotom nasladjuju. To je uzrok, da katolicizam i s otog gledišta na ljude silno dèluje, dočim se protestantizam u svojoj golotinji jošte goliji pokazuje. Da tu golotu pokriju započeše već i protestanti u svoje bogoštovje uvadjati izvanjsko velelépje, te tako i tu pokazaše svoju nedoslědnost. O tom piše Ulmerzeitung slědeće: „Već od više godinah prolazi protestantskom cèrkvom gibanje, iz kojega može čověk slutiti, da se u mnogih stvarih moramo nadati posve novog preobraženja. Ne samo pietističkoj stranci, nego i mnogim drugim trèznim protestantom nije dovoljna jednostavnost našega bogoštovja, koju ljudi na mnogo městah upravo strogo polag pismena tumače. Oni očekuju spasenje sadanjih i budućih evangeličkih naraštajah s obzira na javno bogoštovje od bogoštovnih obredah, izměničkog pěvanja, preradjenja jednostavnih choralah u ritmičke melodije, od omedjašenja osrědnjih propovědih, razgranjenja i uresivanja oltarskog bogoštovja i t. d. A pučka pamet i pučka misao je svuda ovakove proměne oběručke pri-

Digitized by Google

gèrlila, tako da protivničke opazke, da bi takovo mènjanje puk, koj je u stvarih vère nepokretan, napokon smetalo i poremećivalo, nikakove cène neimaju. Čovèk može, pa bi i morao, jer je to neobhodno potrebito — u protestantskom bogoštovju obnovu uvesti, bez da bi se pogibelji bojao, da će cèrkvene tradicije našega puka njegovoj pučkoj slobodi ikoliko naškoditi. Osèćala su jednom posredatelji izmedju spoljašnjeg svèta i onoga, koj je u nas, jer što oko vidi, a uho čuje, stoji u najtèsnijem savezu s onim, što naše sèrce čuvstvuje i naš duh misli. Ako ima oko malo što gledati, uho malo što slušati, onda je savkoliki život kod bogoštovja prazan. S toga nalazimo takodjer po selih i po gradovih toliko ljudih, cèrkve polazećih, koji umah kod početka propovèdi zaspe pa si onda kod rèči „Amen“ pobožno oči protaru.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Već od 16. stoljèća obstoji u Rimu zavod „collegium hungarico-germanicum, koj je s početka bio samo za Němce ustrojen, no po Gèrguru XIII. protegnut je takodjer na Ugarsku i sdružene kraljevine, tako da su ove zemlje za svoje mladiće imale u rečenom zavodu dvanaest městah. Pošiljanje mladićah s rečene svèrhe u Rim zanemareno je s vremenom (valjda odkad je Josip II. bio zabranio svoje podanike slati u taj zavod) na toliko, da u novije vrème nije tamo u tom zavodu iz rèčenih krajevah nikoga bilo. Poslè godine 1848. pobrinuo se je nj. em kardinal i primas ugarski, Ivan Scitovski opet za to, da se pošiljanje mladićah u collegium hungarico-germanicum nastavi, te je sbilja u njem izposlovao města za šestoricu, medju kojimi se sad nalazi i jedan mladić iz Senja, Mihalj Barilli već u trećoj godini bogoslovja. Doznavši o tom naš preuzv. g. nadbiskup htède i on da se uživa starinskog práva. No pošto mu posrednjim putem nije pošlo za rukom, da izposluje město za jednoga od svojih biskupljanah, obrati se neposredno na ravnatelja rečenog zavoda, poznatog generala jezuitah Beckxa, koj pravednu želju našega preuzvišenog gosp. nadbiskupa izpuni. Tako je dakle iz naše nadbiskupije dne 17. o. m. poslan u rečeni zavod u Rim g. J. Medur, bogoslovac 1. godine, gdè će se izobrazivati pet godinah, i to jednu godinu u mudroslovju, a 4 godine u bogoslovju.

— Kaošto objavi „Agr. Ztg.“ pripravio je preuzv. g. nadbiskup šest tisuć forintih u javnih zadužnicah takodjer za zanatlijsko družtvo, o kojem se rádi da se u Zagredu u život uvede.

— *a* —. *Iz Petrianca.* 16. listopada. (Dopis) Pošto se sa svih stranah čuju vesele vèsti o novo uvedenih pastoralnih skupštinah, neće, scènimo s gorega biti, ako Vam nèšto iz gornjovarašdinskog okružja u tom predmetu javimo.

Pošto se dne 1. listopada u maruševački župni stan svekoliko svećenstvo gori imenovanoga okružja sakupi, uputismo se u opredèljeno vrème polag višega propisa u župnu cèrkvu, gdè je městni župnik g. D. Forkl uz asistenciju dèržao službu božju, sazvavši prije sv. mise „Veni sancte spiritus“, koju pèsmu onděšnja školna mladež milozvučnim glasom u narodnom jeziku izpèvà. — Po dovèršenoj službi božjoj povratismo se u župni stan, gdè nas velečc. g. Ivan Barbarić okružni podjašprišt latinskim kratkim, shodnim, i baš ljubkim govorom pozdravi. Nakon toga bi pročitan prije svega dopis prečastnoga duh. stola, gdè se svim u obće svećenikom našega okružja na dobrom rèšenju predloženih pèrvo póléće zadaćah pohvala milostivo izražuje; osobito pako odlikovanje u tom pogledu u dio pade okružnom bilježniku g. Stèpanu Vukoviću, ivanečkom župniku, koj svojim učenim i obširnim rešenjem zadaćah u ime okružja preč. duhovnom stolu podnešenih, napomenutom slav. okružju baš lice osvětla. — Usléd česa jednodušno pohvaljenoga g. bilježnika umolismo, da nam i sada rèšenje od strane okružja čita, za da se i ovom prigodom njegovom lèpom latinštinom, i temeljitom bogoslovnom učenostju nasladjivati uzmognemo, što nam i učini. — Pèrvo pitanje zaisto polag našeg mnènja tako izvèrstno rèši, da mu se ništa dodati, niti oduzeti nemore; no glede drugog pitanja okružno svećenstvo nebijaše jednog mnènja; jer dočim jedni scènjahu, da se gradja o katechetiki, u filialih dèržati se imajućoj tako razrediti imade, da se u šest katechezah sav kèršćanski nauk na kratko razloži; drugi opet protivno tvèrdjahu veleći, da se to u predloženom pitanju nezahtèva; tko u tom pravo imade, to ćemo tekar zakonitim putem doznati. Medjutim u rèšenju istog pitanja naš vrédni g. bilježnik na nevinu mladež najveću pozornost je obratio, razjasniv nam živimi rèčmi, koli nam duboko na sèrcu ležati mora mladi naraštaj, u kom se sva sladka nada katoličke cèrkve postavlja. — Na što v. g. podjašprišt i gospodi městnim školnim ravnateljem i katechetam školne naredbe po preč. duhovnom stolu od 1. travnja g. 1853. pod br. 992. izdane za točno izpunjavanje toplo preporuči, gdè se med ostalim strogo nalaže, da se školna děca na češće prijimanje svetotajstvah priučati, sv. misu svaki dan — ako moguće — slušati, po blagdanih službu božju polaziti, u kratko, kod svih bogoljubnih cèrkvenih vèžbanjah prisutna biti moraju. Nadalje preporuči nam spoljašnju i nutarnju pripravu, za da valjano izvèršujemo svetotajstvo pokore, opomene nas na moljenje breviara; — na nošenje oděće primèrne našemu stališu — na točno izpunjavanje svećeničkih dužnostih; napokon preporuči nam najtoplije razširenje med pukom bratovštinah „sèrce Marie“ — i „svetoga dětinstva“. — Ovom prigodom zametne se govor i o

Digitized by Google

„Propovědniku za kèršč. kat. puk“, što ga dojdućom novom godinom g. Stěpan Vuković župnik, podporom i pomoću domorodnog svećenstva izdavati naměrava. Gospodin urednik istog „Propovědnika“ se veoma povoljno o broju predbrojiteljah inostranih biskupijah izrazi, svu ipak svoju nadu u krepku podporu štov. svećenstva naše nadbiskupije polaže. Bože blagoslovi njegovu sladku nadu! — I tako sprovedosmo u dugotrajnom većanju, i i měnjanju pastoralnih mislih ugodno vrěme u našoj skupštini, koju s uzvišenom pěsmom „Tebe Boga hvalimo“ pobožno zaključismo.

Iz Ljubljane. „Zgod. Danica“ donosi izvěšće o svečanom otvorenju zanatlijskog družtva (Gesellenverein). Kao što je poznato, svèrha ovakova družtva jest dvoja, pèrva: da se sdruže oni vèrli katolički muževi, koji dobro znadu i živo oséćaju žalostno stanje, u kojem se u obće zanatlije nalaze ili s obzira na potrebite im znanosti, ili glede družtvenih odnošenjah. Naměra dakle takovih vèrlih muževah jest, da u obojem obziru zanatlije podupiru, da ih naime u potrebitih znanostih podučavaju, a onda da ih navadjaju k poštenu ponašanju i kèršćansko-nabožnomu življenju. Jedni od tih muževah rade na toj zadaći svojimi duševnimi silami — podučavanjem, drugi pako svojim imetkom — materialnom podporom. U ljubljanskom rukodelskom družtvu preuzeli su podučavanje slědeći muževi: G. Fr. Centrih, učitelj početnih zornih učionah; g. Anto Globočnik, učitelj kèršć. nauka u latinskih učionah; g. Anton Lésar, učitelj kèršć. nauka u realnoj učioni, g. Joakim Oblak, učitelj prostoručnoga risanja u realnoj učioni; g. Mihalj Peternel, učitelj i ravnatelj realnih učionah; g. Rajmund Pirker, učitelj u realnoj učioni; g. Mihalj Putre, učitelj zornih početnih učionah i g. dr. Leon Vončina, učitelj cèrkvene pověstnice i cèrkvenog práva u bogoslovju.

Učit će se pako u tom rukodelskom zavodu: kèršćanski nauk, zemljopis, pěvanje, pisanje u němačkom jeziku, računstvo, prirodoslovje i risanje.

Podučavanje dèrži se svake nedělje od 11. do 12. ure prije pódne, od 2 do 3. i od 5. do 7. ure u večer.

Podupiratelji zavoda su: 'g. vitez Ed. Još, predsědnik zemaljskog suda, preč. g. kanonik Janko Novak; g. Ambroz pèrvi savětnik městne gospoštine, tèrgovac Baumgartner i t. d. Odkad je dne 29. ožujka minule g. to družtvo u Ljubljani uvedeno, umnožuje se svaki dan sve većma, tako da ih već preko 207 upisanih imade, koji naznačeno gori podučavanje polaze.

Iz Beča. Nj. veličanstvo naredilo je, da se dva Cèrnogorca na troškove austrijske vlade u bogoslovnih znanostih podučavaju. — Previšnjim rešenjem povećana je plaća c. k. vojnog duhovničtva, te je opredělјeno za vojnog biskupa 4000 fr., za vojnog konsistorialnog ravnatelja 1600 fr., za devetoricu vèrhovnih vojnih svećenikah po 1200 fr., za petoricu najstarijih vojnih kapelanah po 900 fr., a za ostala 64 pako po 500 fr.

— U jednom sastavku o uredjenju právnih naukah piše „Oest. Corresp.“ medju ostalim ovako: Drugo uplivno pojavljenje jest proměnjeni položaj Austrije prama cèrkvi. Svuda i u svako vrěme stoje nabožne idee u nerazlučivom savezu sa znanstvenim stanjem. Tako su takodjer febronianski nauci o odnošenju dèržave napram cèrkvi, koji su od konca minulog stoléća vladali i takodjer u Austriji više od pó stoléća zakonodavstvu u cèrkvenih poslovih za temelj služili, izměnice uticali u uredjenje naukah, te je jošte g. 1810. u osnovi právnih naukah ostalo rationalističkih nazorah, koji su za onda obični bili. Slavna vlada Franje Josipa zabacila je febronianskú tradiciju, te je položaju Austrije novi temelj dala. Nuždne poslědice velikog tog dogodjaja moraju se u svih granah duševnog života valjanimi pokazati. One si moraju takodjer na polju právnih i dèržavnoznanstvenih naukah novu stazu prokèrčiti. . . . Cèrkveno právo bijaše takodjer polag prijašnjeg sustava u drugom tečaju učeno. Pošto se temeljitim znanjem rimskog práva, dèržavne i právne pověstnice kao što i němačkog posebnog práva, napram kojim naukom cèrkveno právo u toli těsnu savezu stoji, potrebite priprave učine, moći je cèrkveno právo mnogo temeljitije predavati i razuměti. Proměnjenim položajem Austrije napram cèrkvi odpast će povèrh toga veliki dio političkih naredbah, koje su se prije u cèrkvenom právu morale predavati, i koje su njegove uredbe sve u těsniji krug těrale.

Iz Monakova. Izlazeći u Němačkoj list „Sendbote“ sakuplja već od šest godinah bez svakih zaprekah dobrovoljne prineske za družtvo sv. Bonifacia. Sad mu je to na jedanput zabranjeno od vlade; jer, veli se, rečeno družtvo nije zakonito priznano.

Iz Kraljevca (u Pruskoj). Ovděšnji kr. konsistorium proglasio je osobnu izpověd i posebno odrešenje za bitno reformatorski nauk, te zato nalaže duhovničtvu kao osobitu dužnost, da „sve, što se od pojedinih izpovědnih formah po gdě kojih městih sačuvalo, s osobitom pomnjom goje i sve poduzmu, čim bi se izpověd i odrešenje konkretno shvatiti i posebno upotrebljavati mogla.“

Iz Italije. „Univers“ donosi, da u Napuljskoj ima něka mnogobrojna i silna stranka, koja po svih kutevih svojih emisarah imade, koji imadu nezadovoljstvo svuda širiti i gojiti, kod najmanjeg slučaja, gdě koj činovnik posèrne, bědi ona i gèrdi kralja i monarchiju, svakoga, koj pod zakon padne, pod obranu uzimlje, te se pozivlje na savěst katoličkog puka, koj nastoji u njegovoj věri smutiti i sproteztantizirati. Osvojenje Sicilije ustankom, to je svèrha — englezko-protestantska propaganda sredstvo

Digitized by Google

— a vrijenje duhovah najsigurnije oružje. Žalibože, da i sama vlada podupire i nehotice taj opaki duh. „Ja znam sve, piše dopisatelj „Universov“, što se vladi prigovara, pa sve nije izmišljeno,“ Tim laglje će pojti za rukom protestantsko-prevratnoj stranki, da svoju naměru postigne. Čini se kao da je protestantizam stvoren, da s prevratom tèrgovinu těra. To krivovèrstvo tèrpi, dapače podupire staro poganstvo, kao u Indiji, i novo poganstvo kano u Němačkoj, a u katoličkoj Italiji i Španjolskoj radi iz svih silah o tom, da prevrat zametne.

Iz Ruske piše „Allg. Ztg.“: Iz Varšave dolaze nam iz pouzdanog izvora vèsti, ustěd kojih je dogovaranje s Rimom glede popuniti se imajućih izpražnjenih biskupskih stolicah po želji uspělo. Sv. otac će biskupe predložiti a car će ih potvèrditi. Od pet biskupskih stolicah u Poljskoj još je jedina u Ljubljinu, gdě je biskup. Od predloženih novih biskupah već su trojica poznati, naime Fialkowski, Naruszewicz i Decker. Pèrvi, dosad upravitelj varšavske nadbiskupije, predložon je za varšavskoga nadbiskupa i primasa poljskog. — Tko je za četvèrtu, već dugo izpražnjenu stolicu u Poljskoj predložen — nezna se jošte.

Izpred Sevastopolja. „Mi živimo u ovoj zemlji jada i nevolje, težko izgledajući ono vrěme, kad će svemu tomu konac doći. Često putih niti nepokapamo. Padšeg častnika hoće svi da na groblje prate. Něka mala koliba uredjena je za cèrkvu; oltar sastoji iz dasakah. Na dèrvenu križu visi Isus cèrveno oslikan. Tamo se svèrši obred, pa se onda sprovod kreće na groblje. S preda idu bubnjari, muklo ružeći po bubnjih cèrnim suknom pokritih, za njimi slědi muzika, svirajući žalobne melodije. Jedan vojnik od pokojnikove satnije nosi dèrven križ, koj mu se na grob stavi, svećenik reče svoje molitve, a onda polože sbijeni iz starih desakah lěs u grob. Kao što je sve to vèrlo jednostavno, zato sam ipak bio svaki put, kad sam po ratištu prolazio, duboko dirnut, videći kako su vojaci sve svoje poslove obustavili, te su odkrivenih glavah pokojnika pozdravljali. Obrijane do gola smedje ogoréle lubanje Zuavah, plave glave nedavno iz svojih selah nadošlih seljakah, osědilih u službi žandarmah, sve se je klanjalo — sve žalostni, al duboko u sèrce dirajući prizori. Groblje je u istinu vèrlo lěpo. Ono imade svoje vlastite pokapače, daleku ogradu, gdě su lěpi mramorni spomenici uzidani, a polag njih nalaze se dělaonice, gdě se kao u Parizu, sgotavljaju nadgrobni spomenici i prosti križevi. — Svaki vojnički odděl imade svoje groblje; ono, gdě se měrnici pokapaju, izkićeno je spomenici, topničko imade piramide iz kugalah sastavljene s različitimi napisi. Englezi imadu posebno groblje. Karabelnajska jaruga okružena je sa svake strane dvostrukim redom grobovah.

* U Pešti je skupština sv. Stěpana zaključila, da se troškom družtva početkom nove godine počme izdavati za Rusine posebni rusinski cèrkveni časopis „Cirkevné Rusinské Noviny“, koje će uredjivati veleč. g. Ivan Rakovský dosadanji urednik vladina zemskog věstnika osnove ruske u Budinu.

* Dne 8. listopada dobio je grof Stěpan Károlyi, predsědnik družtva sv. Stěpana, iz rukuh nj. em. kardinala i primasa ugarskog poděljeni mu od sv. otca Pia IX. red Kristov.

* Visoko c. k. ministarstvo naukah i bogoštovja naredilo je, da žitelji Ugarske svih kèršćanskih věroizpovědanjah odsad imaju svetkovat blagdan sv. Stěpana, zaštitnika te kraljevine, a tomu je dalo povod izvěšće temišvarskog biskupa, da nekatolici, osobito razkolnici toga dana neslave.

* Litoměrički biskup, preč. g. Bartol Hille, dr. bogoslovja imenovan je po sv. otcu Piu IX. svojim domaćim prelatom i prestolnim asistentom.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su:

Gosp. Zrinšćak Ivan, duhov. pomoćnik u Ivancu, župnikom u Vidovcu;
„ Kralj Janko, dosadanji zakl. pisar u nadbiskupijskoj pisarni, župnikom u dolnjoj Stubici.

Preminuli su:

Gosp. Žuvić Josip, župnik u Vidovcu;
„ Maraković Petar, župnik u dolnjoj Stubici;
Preč. g. Budić Alojsio, zač. kanonik pèrvostolne zagrebačke cèrkve, podarcidj. okružja odranskog i župnik u Odri.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. M. S. — Vaš sastavak nećemo moći upotrebiti — zašto, to možete znati.
„ J. V. Žao nam je, što vašeg historičkog izvadka nemožemo obělodaniti; u ovako bo važnom slučaju valjalo bi se pozvati na dostavèrni izvor.
„ B. F. M. Šteta što svojega izvěšća niste prije poslali, sad je već odviše staro.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 44. — TEČAJ VI. U SUBOTU 3. STUDENA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

I.

Evincatur: vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia intime nexam esse, et hanc sine illa firmo stabilique fundamento destitui.

(Dalje)

Si homo ad suam solummodo cognoscendi facultatem restrictus omnes suas relationes plene et exacte perspicere, aut aliqua ratione observatas non tamen debita cum claritate, firmitate et in sua dignitate cognoscere potest: clarum fit, eum *omnibus suis officiis* rite cognoscendis aeque imparem esse; ipsae enim hae relationes sunt una fons officiorum, et necessarium medium, ope cujus ex principiis rationis practicae universalibus speciales leges morales et his correspondentia officia deducuntur. Ut mutua officia parentum et liberorum determinari possint, debent hi prius in parentali et filiali relatione ad invicem cogitari. Quacumque ergo mensura homo in cognitione suarum relationum deficit, ea quoque mensura eum in statuendis suis obligationibus fundamento relationum superstructis deficere est necesse. Hoc jam ipse rationis theoreticae cum practica intimus ac inseparabilis nexus sat superque comprobat, sed unum adhuc exemplum magis illustrabit et confirmabit. Si unam tantum nostram relationem, aut unicam de animae immortalitate veritatem — quam nulla hucdum nec antiquior nec recentior philosophia extra omnem dubietatis aleam collocavit, sed cujus firmam persvasionem sola religio christiana mentibus hominum ingenerare potest — ignoremus aut debite haud perspiciamus, et relationes nostrae perturbari, et officia nostra contradictionibus involvi debebunt. Ratio leges suas frustra promulgabit; nemo ipsius praeceptis morem geret, quoniam moraliter impossibilia et sibi repugnantia a nobis exigit. Illa debet velle, ut homines virtuti et officio ipsam etiam vitam in sacrificium offerant, et non potest una velle, si vita omnis arctis praesentis temporis terminis penitus clauditur. Tum Deus non erit nobis Creator sapientissimus, bonitas infinita, judex et retributor justissimus: — tum, utprimum destinatio nostra ultra breves hujus terrenae vitae limites se non exporrigit, reverentia nobis et aliis debita gravissimo suo momento privatur; — tum mundus iste externus non erit stadium praeambulum, non tempus praeparatorium ad aeternitatem, sed locus captandis deliciis et fruendis voluptatibus unice destinatus. Tum autem virtus quas non mirabiles phases, et officia nostra quas non monstrosas vices subibunt?! Quae officia dicimus non erunt nisi totidem ad omnem ventum mutabiles leges prudentiae carnalis. Virtutis gratia molestias, acerbitates, contemptum, jacturam facultatum, existimationis, integritatis corporis aut plane vitae ipsius pati, foret insania. Esset autem suprema sapientia vitae illud impii: *Exiguum et cum taedio est tempus vitae nostrae; . . ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus, tamquam non fuerimus. Venite ergo et fruamur bonis, quae sunt, et utamur creatura tamquam in juventute. Vino pretioso et unguentis nos impleamus: et non praetereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis ante quam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra . . . quoniam haec est pars nostra, et haec est sors.* Sap. 2, 1—9.

Porro in omni homine reperimus constitutivas et essentiales illius partes: rationem et sensualitatem, quarum neutram excludere fas est, quin ipsam hominis naturam destruamus, et ipsum in longe aliud ens transformemus. Ratio imperat legi morali obediendum esse; sed non minus fortis, imo potentior in nobis est stimulus, quo in feli-

Digitized by Google

citatem ferimur, quemve ipsa ratio reprobare non potest, utpote in natura nostra fundatum. Praecepta rationis sunt non raro sensibus inamoena, et quod his lenocinatur, saepe est moraliter malum. In hoc statu esset sane frustraneus labor voluntatem nudis praeceptis rationis ad obsequendum legi determinare velle, sed executioni legis omnino adjungendum est *motivum*, quo se homo, insuperhabitis illecebris sensualitatis, obsequio legis devoveat; opus est motivo *tali*, quo stimulo felicitatis ita satisfit, ut neque ratio offendatur, neque lex moralis violetur. Haec lex sola sine conveniente motivo non est naturali hominis indoli conformis; lex enim postulat ab illo, ut partem suam constitutivam prorsus abneget, et quidem sine ulla spe huic aliquando satisfactum iri, quod manifeste toti homini, enti sensitivo-rationali, non correspondet. Absque congruo motivo nec exactissima relationum et his correspondentium officiorum notitia proderit quidquam; nam sensualitas praesenti voluptate irritata tanto certius voluntatem contra legis dictamen in sua desideria pertrahet, quanto minus lex moralis sensualitatis placita sine requisitis motivis exsatiare potest. Porro motiva haec, ut ad finem assequendum apta sint, debent efficacia et sufficientia esse; minora enim petulantiam sensualitatis coercere non valebunt, et homo aget juxta illud poëtae: video meliora proboque, deteriora sequor; — falsa autem et inepta post detectum errorem ipsi virtuti praejudiciosa essent. — Quid autem nobis haec tam necessaria et una sufficientia motiva suppeditabit? Ratio et philosophia observantiam legis moralis urgent arida reverentia legis et conscientia rectefactorum. At non magno ingenii acumine opus est, ut perspiciatur, motiva haec talia esse, quae pro moderna nostra conditione nec omnibus nostris partibus constitutivis, nec omnibus circumstantiis vitae, nec omnibus hominibus, minime incultis conveniunt. Ut autem haec motiva hominem ab occultis quoque cum spe impunitatis patrandis delictis, quae commoda, honores, divitias et delicias mundi pollicentur, retrahant, — in officii vero et virtutis semita tum etiam contineant, dum hujus exercitium jacturam facultatum et muneris, aliorum contemptum, persecutiones et ipsius vitae oblationem post se trahit, sane eo minus habilitatis habebunt, quo frequentius quotidiana exempla nobis vitium in splendore honoratum, virtutem in squalore depressam sistunt, quove saepius experientia confirmatum videmus, inter moralitatem et felicitatem his in terris nullum necessarium nexum dari. Quae cum ita sint, profecto sola religio, quae in Jesu Christo verum Dei filium intuetur et adorat, nostris hac in parte indigentiis prospicere potis est. Enimvero haec religio infallibiliter docet: Deum esse ens supremum, creatorem hujus universi, rectorem mundi sensibilis et intellectualis, auctorem legis moralis nostris cordibus inscriptae. Per id ipsi legi morali et infallibilis auctoritas et summa dignitas accedit. Non jam illa est lex nostrae limitatae rationis, sed lex *ipsius Dei*, et voluntas rationis supremae, intelligentiae falli et fallere nesciae, bonitatis infinitae, potentiae summae. Omnia legis moralis postulata sunt totidem infallibilia *media destinationis* et summi boni obtinendi. Illa acquirit *sanctionem* maximam; Deus enim ipse est illius executor, qui qua ens sanctissimum et justissimum implementum et transgressionem ejus aequa ratione spectare non potest. Religio sola reddit nos certos de existentia *vitae aeternum perennaturae*, ubi virtus tandem cessabit esse continua lucta, uti modo est, et ubi unusquisque suo moralitatis studio commensuratam *felicitatis portionem* reportabit. Religio nobis sistit Dominum, cui parent omnia, et cujus providentia cuncta reguntur, — qui et *mundum* istum ad suos fines sapientissime dirigit, quive efficiet, ut in praesenti rerum et hominum vicissitudine inter leges physicas et morales sublata harmonia, in homine autem turbata concordia virium restabiliatur, utque *referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* 2. Cor. 5, 10. Tandem religio ponit nobis ante oculos in vera sua luce et magnitudine *dignitatem naturae humanae*, quam ipse Unigenitus Dei filius in se assumere dignatus est, et quae dignitas nonnisi indesinenti virtutis studio incolumis conservatur; haec nobis atris coloribus pingit summam malitiam et *turpitudinem peccati*, utpote pro quo tantum aeternum Verbum offensae majestati divinae condignam satisfactionem praestare potuit, ac ad salvandum hominem seipsum in holocaustum Deo offerre debuit; haec religio ipso hoc redemptionis opere revocat nobis in memoriam immensum *Dei in nos amorem*, qui sicut nos potentissime provocat, ut et *nos diligamus Deum*, *quoniam Deus prior dilexit nos* 1. Joan. 4, 19. ita, quod ipsa amoris indoles habet, ad obsequendum omnibus Ejus mandatis efficacissime disponit. — Haec sola motiva sunt, quae nobis in praesenti stadio decertantibus ad felicem victoriam sufficiunt, non quasi hominem quadam necessitate cogerent ad rectam vitae rationem, quod cum illius libertate conciliari non posset, — sed quia, si rite adhibentur, contraria immoralitatis motiva valent superare; — quia omnibus hominibus tam cultis conveniunt, quam et incultis accessibilia sunt; — quia contra occultas etiam transgressiones potenter praeservant; — quia sicut nobis innumeros

Digitized by Google

Martyres pepererunt, ita ad ardua quaedqae subeunda, molesta perferenda virtutis gratia disponunt; — quia tandem in adversis abundantem consolationem tribuunt, et tum etiam virtutis amorem ac indefessum hujus studium fovent, dum haec ab oculis et plausibus mundi est remota.

Si ergo homo sine aliiori praesidio ad omnes suas relationes et his correlata praecepta morum cognoscenda, sufficientia autem motiva sibi applicanda per se inops est; quia istae tres omnis ergo et christianae virtutis necessariae sunt conditiones: quis, amabo, dicere audebit, hominem adminiculo solius rationis virtutis christianae studia debite sectari posse? Et quia de relationibus ac officiis, nec non requisitis motivis exacte tantum instruimur per religionem christianam ea maxima ex parte, qua dogmatica et theoretica est, — huic autem nonnisi per fidem in Jesum Christum qua filium et legatum Dei ac Salvatorem nostrum sua auctoritas constat; prono fluit alveo: vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia intime nexam esse, hancque sine illa firmo stabilique fundamento destitui.

(Konac slědi.)

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Od *V. Švelca.*

(Dalje.)

Da vidimo kako se je poganstvo razvijalo u ćudorednom pogledu. Ćudoredan život čověka pokazuje se u njegovu odnošenju pram Bogu i ljudem. Savèršeno ćudoredje jest tamo, gdě čověk u svih svojih odnošenjih onako živi, kako Bog hoće i kako njegovu biću dolikuje. Pravo dakle ćudoredje izlazi iz pomisli Boga i dovèršuje se u Bogu — ono je ujedno nabožno. Kao što duh u sebi imade težnju k Bogu, i kao što ga iz nutra nèšto sili, da životu svome něki viši zamahaj podade, isto tako u sebi imade potrebоću ćudorednosti, ili da život svoj tako uredi, da je u sebi skladan i blažen. Duševan čověk — savěst — nikada se od božanstva neodmeće, on svojim jedinstvom inteligencije, čuvstva i volje pozivlje, da se okani zakona tělesnosti i da se podloži zakonom božjim. Budući da je poganstvu manjkala prava pomisao o Bogu i biću čověčanskom, s toga nam se pokazuje u poganstvu ćudorednost više tělesna ili negativna, nego nabožna ili pozitivna. Premda se divimo velikim krěpostim poganah, tak ipak priznati moramo, da ote krěposti ništa drugo nebijahu do golih dělah, nipošto pako krěposti u kèršćanskom smislu; pogansko ćudoredje odnosilo se je većinom samo na samoljubje, a manjkaše mu viši uzlet, bez kojega niti neima ćudorednog života.

Samoljubje je uvěk jedna od najvećih zaprekah krěposti, gdě ono vlada, tamo nemože biti ćudoredna života. To nam potvèrdjuje pověstnica poganstva, kojemu se može najbolje prilagoditi ono što sv. Pavao piše: „I kao što nemarahu da poznadu Boga, zato ih Bog predade u pokvaren um da čine što nevalja. Oni bijahu puni svake nepravde, razblude, zloće, lakomstva, pakosti, puni zavisti, ubojstva, svadje, lukavštine, zloćudnosti, šaptači, opadači, bogomèrzci, hvališe, ponositi, izmišljači zalah, nepokorni roditeljem, nerazumni, nevěre, neljubavni, neprimirljivi, nemilostivi.“ Rim. 1, 28—32. Zaisto, malo ih je bilo, koji bi se samoljubja odrekli bili, kada ništa nije bilo višega, šta bi ih ganulo, šta bi na njih utisak učinilo bilo, kad su isti bogovi težkim strastim služili. U poganstvu grěšna čověka ništa nije moglo na bolje obèrnuti, nego naravne poslědice strastih i razuzdanosti. Ako se je pak tko obratio, tak je oto obraćenje sastojalo samo u tom, što se je odrekó krupnijeg samoljubja i prionuo uz izgladjenije, jer mu viša svèrha života poznata nebijaše. Što je stoička, Epikurova, gradjanska i t. d. krěpost drugo, no izgladjeno samoljubje? Ako je epikurejac svèrhu težnjah svojih stavljao u postignuću i uredjenju ugodna i bezbrižna života, tad se je u uživanju svojem morao uměriti i u svakom obziru smotreno i oprezno postupati, da si prekoměrnim uživanjem života neprikrati. Život Epikurejca po tome svakako dobiva plemenitiji značaj, al se ipak na ničem drugom neosniva nego na pùtenosti; i ako je Stoik pùtene nagone tako uměrio i s njimi tako vladao, da se je što najviše neodvisna učinio i uzdèržao, i u tome najveće dobro života svoga postavljao, njegova krěpost šta je drugo, neg oholost i samodovoljnost? Tako se n. p. divimo dělom domoljubja i junačtva; no ako ih čověk s ćudoredne strani shvati, pokazuju nam se u drugom obliku. Domoljublje i junačtvo na toliko se je za krěpost smatralo, što su oni, koji se tim odlikovahu, medj bogove uvèršćeni bili, n. p. Herkules, Teseo, Perseo i t. d. Junačtvo ovo pokazuje nam se ovdě samo kao surova tělesna snaga, kao neobuzdana sloboda, i težnja za slavohlepjem. Kolike boje vodili su poganski narodi, ne zato da uzdèrže i uzčuvaju samostalnost svoju, već da si podjarme druge narode. O Rimljani moći je s malimi iznimkami ka-

Digitized by Google

zati, da su vazda s drugimi narodi ratovali jedino zato, da gospodstvo svoje protegnu nad cělim světom, i tako da zasite svoj narodni ponos i slavohlepje. Kolike nesreće, nepravde, okrutnosti i kèrvoločnosti bijahu spojene s ovimi bojevi?! Domoljubje oto nije směralo na to, da uzdèrži svoju slobodu, da nastoji oko pravde, reda i sigurnosti, već je gledalo na to, da skèrši slobodu drugih narodah i da se nasladjuje nad propastju njihovom. Dakako da se divimo dělom Curtia, Mucia Scevole Regula i t. d., al nikakve moralne vrědnosti dati im nemožemo, jer proiztekoše iz omedjašena domoljubja, iz rimske oholosti i slavohlepja. Domoljubje i junačtvo na toliko bijahu za krěposti smatrane, što su pèrva města u elisyumu zadobili oni, koji se domoljubjem i junačtvom odlikovahu. Preziranje smèrti i podnašanje izvanrednih mukah obično nebijaše nikakva duševna moć ni uzvišenje, već bijaše pèrkos i okornost.

Življenje Gèrkah pokazuje nam se na svaki način kao čověčno i plemito. Težnja za slobodom, nastojanje oko znanostih i umětnostih, zatim prijazno podnebje i velekrasna priroda umériše surovost tělesnih nagonah, um prosvětiše i sèrce oplemeniše; al krěpost Gèrkah vazda ostade samo kao sredstvo, kojim se život polěpšavaše i ugodnijim činjaše — krěpost njihova vazda je bila bez nabožna temelja, i zato gèrčka krěpost u obće epikureički značaj imade. Cilj života nebijaše posvećenje, već predstavljanje lěpa uredna i skladna života — krěpost neodnašaše se ni malo na božanstvo, već jedino na ov život. Plod njezin nebijaše izpunjenje pomisli života čověčanskoga, već slava i tělesni užitak života, i premda gèrčka krěpost ima sliku ćudorednosti, to ipak ako ju pravo promotrimo, ništa drugo nije, no ugladjeno samoljubje. Jerbo je Gèrk izgubio pomisao božanstva, i posve se odao blagoj, prijaznoj i veseloj prirodi, koja ga okružavaše, tak nije ni čudo, što priroda bijaše predmet njegova znanja i počitanja. U skrovnom dělovanju prirode spoznavao je něku blagu i čověku prijateljnu silu, koja ga je, jer jošte nepoznavaše prirode u njenom biću, napunjavala s udivljenjem i sa zahvalnostju.

Istina je, da je poganski svět razlučavao dobro od zla, nu pojmovi o dobru i zlu bili su veoma tamni i neopredělјeni, i u obće ništa se nisu odnosili na Boga i svetost života. Premda su ti pojmovi bili veoma tamni, ipak je, učiniv zlo, pogan spoznavao, da je život njegov krivnjom obtèršen, i zato ćutio se je u sèrcu nemirna i nespokojna; on je ćutio da mu nutarnji mir fali, i da mu ni nutarnji ni spoljašnji život nije savèršen i izvèrstan. U spoznanju svoje grěšnosti i krivine prinašao je bogom raznolike žèrtve, da ih tako sebi blage i sklone učini, a život svoj od grěšnosti da očisti. No čim više doprinašaše žèrtvah, tim većma spoznavao se je za krivca, i tim većma ćutio je da se nije pomirio, i bio je spodoban onomu Izraelcu, koj, čim većma promatraše zakon, tim se je za većeg grěšnika spoznavao, i čim više je doprinašao žèrtvah, tim većma je čeznuo za pomirenjem s Bogom i za svetostju života.

(Dalje slědi).

Mudrac i pobožna děvojka.

Prije několiko godinah bi něki mladić iz někog pokrajinskog francezkog grada u Pariz poslan, da tu svoje nauke dovèrši; no kao što mnogi drugi, imao je i on nesreću te je pao u opaka družtva. Vlastite njegove strasti, podupirane bezbožnimi govori njegovih ortakah učiniše, da je na nauke svoje pobožne matere posve zaboravio i na věrozakon zamèrzio. On je tako daleko dotěrao, da je želio, i kao onaj ludjak, o kojem psalmista govori, rekao da neima Boga; Bog da je gola rěč. Mimogred budi rečeno, nevěra počme uvěk tako; ona je bilina, koja samo u mulu korenje pušta. Poboraviv više godinah u Parizu, dojde jednom takodjer u svoje rodno město medju svoju obitelj. Jednom bi u něku odličnu kuću pozvan, gdě je bilo mnogobrojnog družtva.

Dočim se je sve novinami, veseljem i svakojakimi razgovori zabavljalo, sědjahu dvě děvojčice od dvanaest do trinaest godinah kod prozora te su si něšto čitale. Mladi čověk, približiv se k njim, zapita ih: Kakov to roman čitate s tolikom pazljivosti, gospodične?

Gospodine, mi nečitamo romanah.

Nečitate romanah? Da kakova je to knjiga?

Mi čitamo pověstnicu puka božjeg!

Vi dakle mislite, da je Bog?

Zapanjene takovim pitanjem, pogledaše se obě děvojke, te im kèrv udari u obraz.

A Vi gospodine, Vi mislite da ga neima? odgovori mu starija.

Někad sam i ja unj věrovao, al odkad sam se u Parizu nastanio i filosofiju proučio, osvědočio sam se, da je Bog samo prazna rěč.

Mene, moj gospodine, nije nikad u Parizu bilo, te nisam nikad filosofije niti onih lěpih stvarih učila, što ih Vi znadete, no zato znadem katechizam. Al ipak, budući da ste Vi toliko učeni te kažete da neima Boga, nebiste li mi kazali, odkud dolazi jaje?

Digitized by Google

Mlada děvojka izrekla je te rěči toli glasno, da ih je něki dio družtva čuti mogao. Něke osobe približiše se k njim, da čuju o čem je govor, napokon sakupi se cělo družtvo okolo prozora, da udioničtvuje kod zabave.

Jeste, gospodine, reče děvojka, kad kažete da neima Boga, kažite mi, odkud dolazi jaje?

Směšno pitanje. Jaje dolazi od kokoši.

Dobro moj gospodine, izvolite mi kazati, odkud pak dolazi kokoš?

Tà Vi gospodično znadete to tako dobro kao i ja, kokoš dolazi iz jajeta.

No što je od ovoga dvojega prije bilo, jaje ili kokoš?

Ja doista neznam, što s tim svojim pitanjem i svojom kokošju reći mislite; no ipak od ovoga dvojega bijaše najpèrvo kokoš.

Dakle je kokoši bilo, koja nije iz jajeta došla?

Ah, oprostite gospodično, nisam na to pazio, najprije bijaše jaje.

Dakle je bilo jaje, koje nije od kokoši došlo? Odgovorite gospodine.

Ah, kad biste Vi . . . oprostite . . . to dolazi . . , jer . . . Vidite.

Moj gospodine, ja vidim da Vi neznate, jeli bilo jaje prije kokoši ili kokoš prije jajeta.

Dobro dakle, ja kažem, kokoš.

Dobro, dakle je bila kokoš, koja nije iz jajeta došla; kažite mi, tko je ovu pèrvu kokoš stvorio, od koje su sve kokoši i sva jaja došla?

Vi me sa svojimi kokošmi i jajci dèržite za čověka, koj sa živadju tèrguje?

Niti najmanje, moj gospodine, molim Vas, da mi samo kažete, odkud je mati svih kokoših i svih jajah?

Ali zašto ipak. . . .

Kad Vi toga neznadete, ćete mi dopustiti, da Vas ja naučim. Pèrvu kokoš, ili, ako ćete radje, pèrvo jaje stvorio je onaj isti, koj i svět, a to biće imenujemo mi Bogom. Dakle, moj gospodine, Vi bez Boga nemožete iztumačiti jajeta, a kako biste protumačili svět?

Gora Sinaj u Arabiji.

Poluotok gore Sinaj, koja sačinja jedan dio gornate Arabije, sastoji iz golih i stèrmih bèrdinah, koje preséčaju těsne i pěsnate doline. Na sredini dižu se u više kupovah gore, od kojih su najviše dvě: Sinaj ili Mojsesova gora i Horeb ili Katarinjina gora. Pod Horebom leži samostan sv. Katarine.

Ta sgrada, ne posve četverouglasta, okružena je visokim zidom, na svakoj strani po 130 korakah dugačkim; ima 8—10 pregradjenih dvorištah i izvan glavne, od Justiniana sagradjene, cèrkve preobraženja jošte 27 manjih cèrkvicah, u kojih svih se svake nedělje sv. misa služi; povèrh toga je tu takodjer muhamedanska džamija.

Nutri vlada posebna čistoća i prijaznost. Redovnici, kojih imade do 30, jesu s veće strani iz gèrčkih ostrovah; oni žive veoma strogi život i svaki od njih znade kakov zanat. Samostan je uvěk zatvoren; no rado prime svakoga putnika, koj ipak mora svoja pisma pokazati. Osim toga se svakomu Beduinu, koj k samostanu dojde, na užetu kruha spusti, te neima dana, da se tu nebi 30 do 40 ljudih nahranilo. Šeika (glavara izlama) arapskoga pohadjaju jošte drugi. Simo romare takodjer Beduini, kao što takodje sve, što u samostan ide, čuvaju na putu od razbojnikah, kojih u ovih krajevih mnogo imade.

Arapi misle, da dažd dolazi od Mojsesa, koj je redovnikom u samostan sv. Katarine něko knjige poslao, pa kao što oni te knjige zatvaraju ili otvaraju, tako da u okolici ili suša ili dažd vlada. Zato idu, kada dažda dugo vremena nije, u samostan redovnike prosit, da dadu dažda, pa ako udari dažd, pripisuju ga onda tim knjigam. Prije několiko godinah nastao je za takovom prošnjom dugotrajni dažd, tako da je dèrvlje iz korenja izprao. Něki Beduin, kojemu je povodnja ovce i deve (gamile) odnesla, dotèrči sèrdit k samostanu, te reče: „preširoko ste knjige otvorili, svi ćemo se potopiti.“

Iza toga samostana vode stupajice na vèrhunac Mojsesove gore, po kojih čověk, ako jednu uru ide, dojde na ravninu, gdě stoji cèrkva sv. Ilije, a něšto sa strani nalazi se druga cèrkva majke božje. Na istoj ravnini stoji kod malog jezerca, što ga često dažd načini, stara kipresa, i tu je — kako Arapi misle — Mojses pred Bogom stajao.

Odtud vodi stèrma staza na vèrhunac sinajske gore, gdě stoji mala cèrkvica iz granita. Ona je od Arapah mnogo tèrpěla, oni su ju sa svih stranah podkopali, izkajući Mojsesovih tablicah. Ne daleko odtud stoji muhamedanska mošea, koju Beduini pohadjaju i gdě Mojsesu na dar svaki put ovcu zakolju. Na putu od cèrkve sv. Ilije iduć na taj vèrhunac vide se na někom kamenu slědovi čověčjih stupajah, koji su, kao što vele, od Mojsesa, kad je na goru išao, ostali. Medju vèrhunci gorah Sinaja i Horeba stoji samostan El-Erben, gdě se medju ostalimi stvarmi klanjaju takodjer někomu kamenu, iz kojega je Mojses udarcem vode dobio. Na njem se vidi mnogo

Digitized by Google

něšto naravnih něšto načinjenih pukotinah, u koje Beduini na čast Mojsesu mahovinu meću. Simo vode takodjer svoje deve, koje moraju, dok oni molitve ovèršuju, klečati, da budu tim plodnije i da više mléka daju.

Na vèrhuncu gore Horeba, kamo je mnogo teže, nego na goru Sinaj uzići, stoji takodjer na granitnom podnožju mala cèrkvica iz granita, gdě je tělo sv. Katarine našasto.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Na dan svih svetih služio je preuzv. gosp. nadbiskup svečanu službu božju; stolni naš hram bio je tako pun, kao što ga nepamtimo tako skoro, k čemu je mnogo doprinělo i to, što su nove orgulje pèrvi put kod svete mise igrale. Pèrvi ovaj pokus odgovorio je u podpunom smislu očekivanju, što ga je občinstvo o ovom izvèrstnom umotvoru u napred gojilo.

— *a* —. *Iz Bosne*, 14. listp. (Dopis). Blagoslovljen budi otac Gospoda našega Isukèrsta, koj nam je upravo u ono vrěme, kad se činjaše, da se našoj (franciš.) dèržavi zadnji sat približava — jer s jedne strane bijaše izložena sve većemu napastovanju nevěrnikah, s druge bijahu joj starešine reda dignuti i povadjeni, a odtale zavladà nezadovoljstvo i nesklad — koj nam je upravo u toli opasno vrěme poslao mir i pomiritelja. Svojim svetim Duhom šapnu svojemu na zemlji naměstniku Piu XI., da odredi njegovu věrnomu i stradajućemu puku dobra i brižljiva pastira, a nam nevrědnim sinovom sv. Franje otca i ravnatelja, koj će nas rukovoditi i milovati, kao što miluju roditelji svoju čeljad — a to je naš ljubljeni, u světu poznati Marian Šunjić, naš biskup. Koliko mu duševno i tělesno blagostanje pověrena mu stada na sèrcu leži, to pokazuju njegova neumorna nastojanja okolo gradjenja, pregledanja i nadziranja hramovah i samostanah. U najnovije vrěme rádi iz svih silah o tom, da na Gučjoj-Gori kod Travnika cèrkvu i samostan za ovdašnje kèršćanstvo podigne. Kolikim je veseljem on na dan sv. Franje (4. o. m.) cèrkvi temeljni kamen blagoslovio i položio, sv. misu služio i slovo božje tom prigodom rekao, nemogu dosta opisati. — Premda je već tomu něšto davna, nemogu ipak mukom mimoići i onu radost, koje bijasmo na Veliku Gospu udionici u Dócu kod Travnika, gdě je presvětli g. u sagradjenoj, pod nadzorničtvom fra Ante Tuzlančića definitora, novoj cèrkvi, proglasio mnogobrojno sakupljenomu pobožnomu puku članak věre o neoskvèrnutom začeću bl. D. Marie. Nastoji takodjer mnogo o poboljšanju stanja svećeničkog koli i pučkog. Naš kèršćanluk razsut je na daleko, putevi nevaljali, misnikah malo, i ono što nas ima, unišlo je u godine, a radi nesretnih vremenah biše se obustavili noviciati — eto težkih ranah. Zato gdě može, nastoji naš presvetli biskup, da se novi župni stanovi dižu, utemeljuju učione i prosvěćuje puk. Revnost u dělovanju, opreznost u okolnostih i svestrana znanost daju nam povod, da se nadamo — a nada nam se neće iznevěriti, — da će njegova nastojanja ověnčana biti uspěhom, što ga svi prijašnji biskupi postigli nisu.

Ovo je naša radost, koju i vam saobćujemo braćo, jedinstvom spasonosne věre s nami spojena, i vam svimkolikim našim prijateljem, koji ste nam vazda dobre želěli, dobro činili, i danas činite, da, kao što bijaste dionici naših suzah i uzdisajah, budete tako dionici našeg uzvišenja i radosti, videći, da su vaše i naše želje, vaši i naši uzdisaji našli posluh pred prestoljem Višnjega. Da Bog poživi za to otca svega kèršćansko-katoličkog naroda, sv. otca Piu IX., živio naš čestiti car, živěli i ostali cari i vladari, i naš presvětli biskup fra Marian. Živili i mi i sva naša braćo.

Ama nu! mal nezaboravih na onoga, komu bosanska dèržava i katoličko žiteljstvo najvećma zahvalno biti ima za uskrišene tolike samostane, gdě su se odgojivali prosvětitelji naroda bosanskog, koj je tražio po širokom světu prijateljah i podupirateljah naših, te su nam našu duhovnu mladež na svoje troškove odgojivali, koj je svojim neumornim revnovanjem u istom Stambulu samostan sv. Jurja podigó za spasenje kèršćanske siročadi, kojno je vrědan, da mu se uz Mariana Šunjića podigne u grudih zahvalne Bosne věkoviti upomenik — a to je fra Filip Pašalić: da ga Bog poživi!

Iz Pešte. Uslěd visoke c. k. ministerialne naredbe dèržat će tekuće školske godine u peštanskom sveučilištnom hramu ovděšnji exhortator i učitelj věrozakona, Alois Roder za sveučilištne učenike propovědi svake nedělje i blagdana ne već latinski, nego izměnice jedanput magjarski, a drugi put němački. Učenici, koji su se tužili, da latinskih predavanjah nerazumiju, nemogu sad pod tim izgovorom od pohadjanja propovědih izostajati. Na radost duše svoje vidim, da se ova visoka c. k. ministerialna naredba glede svetkovanja nedělje strogo obdèržava i po dotičnih oblastih osbiljno podupire. (S. Kbl.)

Iz Poljske. Kao što něke novine javljaju nije se glas o popunjenju biskupskih stolicah u ruskoj Poljskoj obistinio. Medju Rimom i Petrogradom zametnulo se je u ovaj par živahno dopisivanje; no ruska vlada veli, da njeno postupanje nije proti katoličkoj cèrkvi upravljeno, nego da imade svoj uzrok u pobuni od godine 1830., gdě su se poljski biskupi prevratnimi težnjami zanèti dali. U Ruskoj, pače u istih někadašnjih poljskih krajinah da su katoličke biskupske stolice u Vilni, Minsku i Ljucku zakonito popunjene. U ostalom da postupanje Ruske u Poljskoj nesměra proti katoličkoj cèrkvi, vidi se takodje odtud, što poljski redovnici i samostani, koji

Digitized by Google

se u političke poslove neměšaju, nisu stradali, nego ih prijaznju i novčanimi podporami vlada gotovo u sredověčnom cvětu uzdèržuje, dočim te institucije u Piemontu, Španjolskoj i — — najsilnije udarce tèrpěti moraju. Polag najnovijih službenih izvěšćah ima u Poljskoj do 152 mužka samostana sa 1646 redovnikah i 33 ženska sa 441 duvnom. Poslě ukinuća bogatih cistercitskih samostanah, koji su prevrat od g. 1831. podupirali, stanuju sad u mužkih samostanih Kamaldulensi, Karmelite, Kapucini, Dominikani, Bernhardinci, Augustinianci, Reformati, milosèrdna braća i Paulini.

Iz Švajcarske. Ima tomu već dobro davna, što je něki prosvěćenjak Švajcarskoj četiri pitanja za rěšenje predložio. Tri su već rěšena, jošte samo ostaje četvèrto, pa je onda Švajcarska postigla pristanište svoje sreće. Pèrvo pitanje bijaše ukinuće samostanah. To je podobro rěšeno. Što je jošte neukinutih samostanah ostalo, to će takodjer s vremenom pasti, kad se radikalni duh svuda ojača i razbojničko otimanje nikakovih zaprekah dalje nenajde. Drugo pitanje bijaše protěranje jezuitah. I to pitanje je tako sretno rěšeno, da je prognanje jezuitah za uvěk temeljnim zakonom Helvecije postalo. Ako nova Helvecija uvěk uztraje, onda će takodjer jezuite za uvěk iz helvetičke zemlje prognani ostati. Treće pitanje je uvedenje centralnog življa na ušterb kantonalnog vèrhovničtva. Ova svèrha postignuta je g. 1848. Četvèrta zadaća bijaše ukinuće nunciature. Ova preostaje jošte za rěšenje. Priprave za ukinuće su već saveznimi zakoni o měšovitih ženitbah, o izvèršivanju tako nazvanih dèržavno-cèrkvenih zakonah u više kantonah, uvedenjem zakonah i zavodah glede odhranjivanja i obrazovanja mladeži, osobito duhovničtva, silovitim otimanjem cèrkvenih dobarah, uništenjem cèrkvene vlasti i ugleda, izsměhavanjem katoličkih zavodah i ugnjetavanjem katolikah — priprave su već tim učinjene. Prosvěd (protest), što ga je papinski zastupnik proti tim nepravdam podigao, uzbuniše nasilnike jošte većma: . . Zato već u svojih organih kriče: „proč s nunciom!“ Čini se, da su si švajcarske savezne oblasti Sardiniju, Španjolsku i južnoamerikansku republiku za primèr uzele. Zato se čověk nemora niti najmanje čuditi, ako u budućoj saveznoj skupštini jedan nazovi-katolik — možda Aug. Keller iz Arau-a — predlog stavi, da se papinski nuncius protěra. Protestanti prepuštaju takove judaške službe nazovi-katolikom.

Iz Rima. U poslědnjem tajnom konsistoriu proglašen je nj. em. kardinal Viale Prelà bolonjskim nadbiskupom, a msgr. Belgrado, nuncius u Hagu, ascoli-skim biskupom. Tko u Beč dojde, jošte se za izvěstno neznade; govori se za papina poslanika kod bavarskog dvora msgra. de Luca, za msgra. Milesia, ministra tèrgovine i msgra. Bedini-a, nekadašnjeg nuncia u Meksiku. — U cělom proglašen je dvadeset i jedan biskup, medju njimi pet metropolitah. Jošte se očekuje proglašenje napomenutih već češće poljskih biskupah.

Sa Savejske medje. „Journal de Nord“ bacio je jednu ideu u svět, koja je u Turinu s velikim veseljem primljena. Radilo bi se naime o tom, da se světska vlada pape prenese u Jeruzalem. „Tim bi Jeruzalem postao stolica katoličkog světa. Koliko bi tegobah tim preměštenjem uklonjeno bilo! Italija mogla bi se napokon k životu napredka probuditi, te bi u europejskom „koncertu“ zauzela ono město, koje joj njezin městopisni položaj, njezina prostranost, pučanstvo i njena slavna pověstnica pokazuju. Ujedno mogla bi katolička věra („l' idée catholique“ kaže pisac), čini nam se, samo korist imati, kad bi njena glava imala stolicu na spasiteljevu grobu. Bilo bi veoma želěti, kad bi Englezka i Francezka ovu ideu uvažile. Udělotvorenje ove misli učinilo bi vladu Napoleona III. neumèrlom, te bi njegova uspomena Talijanom za uvěk mila ostala!“ — U gèrčkih „pravoslavnih“ krugovih je obljubljena idea, da se „zakleti dušman kèršćanstva“ iz Europe baci i u Aziju zatěra; službeni list katoličke dèržave, koje sinovi sad za „práva Turske“ boj biju, goji sladku želju, da se glavna cèrkve onim putem odpravi.

Iz Brisela, 10. listop. Ovdě se nalazi patriarcha sirijskih katolikah, msgr. Anton Sanchiri, koj za podignuće duhovnog sěmeništa, jedne cèrkve i patriarchine stolice dobrovoljne prineske kùpi. . . . Msgr. Sanchiri, god. 1801. iz glasovite porodice u Musulu rodjen, postao je, kao sv. Pavao, iz progonitelja katolikah najrevniji apoštol prave věre. Čitanje pisamah starih patriarchah jakobitske slědbe otvorilo mu je oči. Od poslě zagèrlio je pravu věru, te joj sveudilj revno služi. Obećanja, prětnje, progonstva, utamničenje — ništa nije moglo njegove revnosti oslabiti. Posredovanjem francezkog konzula izpušten je iz tamnice, no tim ga skušavanja jošte nisu ostavila, dapače su mu jošte veću sèrčenost podala.

Iz Madrida. 5. listop. Proti časopisu „Catolico“ podignuto je ràdi proglašenja neoskvèrnutog začeća bl. D. Marie sudbeno iztraženje. Sud se je u toj stvari neprinadležnim izjavio. Medjutim je urednik „Catolica“ Manuel Moreno podignut na čast pojca u pèrvostolnoj cèrkvi u Valenciji.

Iz Amerike. Opačina poznatih Knownothingsah postigla je okolo polovice měseca kolovoza u Louisvillu, najviši vèrhunac. Tu su oni prigodom izborah pobunili světinu proti inostrancem, samo da ovi nemogu glasovati. Kao što svuda, tako je i ovdě znamenje dano pucanjem samo prahom, a gdě što i olovom nabitih pušakah na puk. Tad nahrupi velika gomila světine na shelbysku ulicu, gdě su ju Nemci s nabijenimi puškami

Digitized by Google

pozdravili, no biše umah u běg natěrani. Sad se započme razorivanje. U němačkoj kavani je sve razbijeno. Na drumu razvije se ljuta bitka, u kojoj je jedan Němac ubijen. Od ovud pojde gomila k někoj němačkoj katoličkoj cèrkvi, da ju zapali, što je ipak posredovanjem gradskog majora zapréčeno. Něka velika pivarna je zapaljena pod izlikom, da je odtud na puk pucano. Něki mirni Irac, koj pred běsnjake dojdě, razstrěljen je. Napokon odpravi se čopor u onu stran grada, gdě Irci stanuju; tu se u pravom smislu započme paljenje i ubijanje, koje pero opisati nije kadro. Něki progonjeni Irac obèrne se i ustrěli svojega progonitelja; drugog někog Amerikanca, koj je htio da svojega zemljaka osveti, strěli opet drugi Irac u glavu. Na što je světina ovog pograbila, oběsila, strěljala, na polak mèrtvoga skinula i u tamnicu odvukla, gdě je na noć umro. Okolo 8. urah u večer zatvorila je oružana gomila Iracah glavnu ulicu, jedan top je naměšten, i jedna kuća na uglu zapaljena, gdě su dva sina někog Irca izgorela. Požar razgranio se je na dvanaest kućah, pripadajućih někomu Ircu, kojega su Amerikanci tukli, strěljali pa onda u oganj bacili, gdě je izgorio. Na drugoj strani ulice izgoriše takodjer dvě kuće. Stanovnici svih tih gorućih kućah biše postrěljani, ako su uteći htěli. Mnogo smèrtno ranjenih uteklo je u goruće kuće, gdě su voléli izgoréti, nego ovim kèrvolokom u ruke pasti. Poslě požara najdoše množinu ogorělih kostih. Jedne amerikanske novine pišu o ovom grozovitom dogodjaju: „Muževi, koji su iz gorućih kućah běžali, žene, koje su pokućtvo izbaviti htěle, biše napadnute, na njihovo jadikovanje odgovoriše im pospèrdnim kroktanjem. Ja sam vidio, kako je jedna irska gospoja s malim dětetom okó vrata, dočim je svoju postelj izbaviti htěla, oborena te joj je postelj izgorela. Knownothingi vikahu joj podrugljivo: „Vi hoćete da papu štujete? Mi ćemo vas naučiti, da Amerikom Amerikanci vladaju!“ Ta zvěrad hvastaše se jošte sa svojimi gadnimi činî; da oni doduše neznadu, koliko su ih ubili; no Irac da im nije nijedan utekao, koga su spazili. — Isti propovědnici udioničtvovahu kod toga hèrvanja, dočim su mladež fanatički na ubijanje podticali. — U New-Yorku imade u ostalom 23 katoličke cèrkve. U Filadelfiji je nedavna temeljni kamen postavljen novoj katoličkoj cèrkvi. Koliko takova svečanost zanima amerikanske katolike, vidi se odtud, što za tu svečanost nagernu iz bliza i daleka toliko světa, da nije bilo dosta šest posebnih trainah. Na městu sakupilo se ih je do 10,000 dušah. Tolika revnost dàkako da mèržnju neprijateljah jošte većma podpaljuje, te je věrojatno, da se biskup Neuman neće prevarati u svojoj slutnji, koj je rekao, da će proti katoličkoj cèrkvi kèrvavo progonstvo buknuti. — To li je dakle domovina slobode?!

Směsice.

Osobite versti povrat. „Častni otče, reče něki župljan svojemu župniku, „ja sam kod oltara něšto uzeo.“ „Dakle moraš to natrag doněti“ odgovori ozbiljno župnik. S velikim veseljem dotira muž natrag pred oltar — ženu.

Izbor župnika. U někom městu imao bi bio župnik naměšten biti, te su predložena trojica k biskupu pozvana, da polože izpit. Poslě običnoga uvoda, stavi im biskup slědeće pitanje, da ga rěše: „Něki putnik, koj bi na opredělјeni čas imao u grad stići, nije mogao u taj čas prispěti, jer mu je osao pod prevelikim teretom iznemogao. Svaki od vas neka odgovori, što bi u takovu slučaju činio. Pèrvi reče: Těrao bih bolje osla, pa sam siguran, da nebih zakasnio;“ drugi: „uzeo bih drugoga osla, da nezadocknim;“ treći: „olakšao bih živinčetu teret, dočim bih jedan dio na svoja ramena uzeo.“ Na to reče biskup pèrvomu: „Vi biste bili dobar vojnik;“ drugomu: „Vi dobar tèrgovac;“ trećemu: „Vi ste najbolji za župnika.“

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

P r e m ě š t e n i s u:

Gosp. Ligatić Ivan, upravitelj cerovnički, kao takov u Bruvno;
„ Vlašić Karlo, župnik u Bruvnom, kao upravitelj u Cerovnik;
„ Božić Karlo, upravitelj maljevački, kao takov u Zagorje;
„ Strižić Ivan, župnik zagorski, za upravitelja u Maljevac;
„ Pobor Ivan, priv. upravitelj kèrmpotski, za duh. pomoćnika u Lešće provincialno;
„ Hostnik Franjo, duh. pomoćnik ondě, za upravitelja u Plaški;
„ Stipančić Juraj, župnik fužinarski, za upravitetja u Kèrmpote.

P r e m i n u l i s u:

Gosp. Majanović Makso, upravitelj plaški;
„ Volf Blaž, župnik hribarski.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. M. S. — Vaše izvěšće ćemo priobćiti.
„ Fr. R. Obećani sastavak moći ćemo uzeti.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 45. — TEČAJ VI. U SUBOTU 10. STUDENA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

I.

Evincatur: vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejusdem disciplinae moralis observantia intime nexam esse, et hanc sine illa firmo stabilique fundamento destitui.

(Konac.)

Verum ad moralis christianae studia officaciter, imperturbate et indefesso conatu prosequenda, praeter nostrarum relationum, officiorum et motivorum cognitionem, plus insuper requiritur. Nempe ipse sensus intimus unicuique testatum reddit, nos in multis offendere omnes, legis moralis violatores et peccatores esse. Propter peccatum displicemus nobismet ipsis; quanto ergo majorem displicentiam debemus incurrere Dei, qui erga legem suam indifferens esse non potest, quique qua auctor sanctissimus et executor justissimus hujus legis suapte natura pro omni actu moraliter malo satisfactionem exigere, in transgressores autem poenas statuere debet. Ne ergo homo difficile sane virtutis exercitium ut inanem contentionem missum faciat, opus est, ut circa *consectaria* suarum praevaricationum tranquilletur, ut sciat modum, quo pro suis delictis condignam *satisfactionem* praestare, et noscat medium, quo *culpam et poenas* peccatis promeritas coram Deo abolere possit. Unde autem desumet horum tam exoptabilem, talemque notitiam, cui tuto acquiescere valeat? — Ratio et omnis philosophia unice emendationem svadere possunt. At quis non videt, emendationem, licet secus ad remissionem peccatorum absolute requiratur, satisfactionem tamen et medium poenae abolendae esse non posse. Est enim emendatio obligatio pro tempore et omni ejus momento praesenti, quae qua compensatio praeteritae laesionis officii tam parum considerari potest, quam parum priora debita expunguntur, si tantum nova non contrahantur. Et quae non extrema pernicies virtuti et moralitati adferri deberet, si communiter adoptaretur principium: solam emendationem esse sufficientem satisfactionem pro delictis? Quid enim hoc aliud esset, quam statuere: sub conditione futurae emendationis omnem violationem officii esse licitam! Aut fors condignae satisfactionis praestandae aptum medium erit, si multiplicato conatu plus faciamus, quam stricta officii ratio exposcit? Licet hoc modo possibilis sit quandoque satisfactio hominibus praestanda, quoniam mutua nostra officia certis limitibus sunt circumscripta; haec tamen conditio erga Deum sufficiens censeri nulla ratione potest. Deum enim ex toto corde, et tota anima, et omnibus viribus diligere jubemur; hinc Deo nunquam plus, quam debemus, praestare possumus, et ambitus hujus amoris tam late patet, quam procul se omnes nostrae vires extendunt: denique relate ad Deum semper valet, quod scriptum est: *Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Luc. 17, 10. Si ergo consequendae salutis, cujus inextinguibile desiderium gestamus in pectore, spe omni excidere, ita autem omnem circa moralitatem sollicitudinem prorsus deponere nolumus, non nobis aliud restat, quam ut viva in Jesum Christum fide ad revelationem divinam confugiamus, quae sola nos circa peccatorum consectaria tranquillos efficit, modum compensationis praestandae, culpae et poenae expiandae, ac offensae divinae majestatis placandae infallibiliter docendo.

Quod Cicero de naturae humanae depravatione (de Republ. lib. 3.) scribit: „*Homo non ut a matre, sed ut a noverca natura editus est in vitam corpore nudo, et fragili, et infirmo; animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines, in quo tamen inest tanquam obrutus quidam*

Digitized by Google

divinus ignis ingenii et mentis. Quod Seneca (lib. 3. de ira cap. 26.) in eandem rem observat: „*Omnes inconsulti et improvidi sumus, omnes incerti, quaeruli et ambitiosi. Quid lenioribus verbis ulcus publicum abscondo? Omnes mali sumus. Quidquid in alio reprehenditur, id unusquisque in suo sinu inveniet;*“ — hoc ad verbum inter homines semper obtinuit; hoc idem lugubre spectaculum vita praesens hominum hodie quoque nobis exhibet. Non tantum acrem stimulorum nativorum conflictum, et non interruptam sensualitatis cum ratione pugnam omnes experimur, sed insuper *in malum — in peccatum* infausto quodam pondere propendemus ita, ut tota historia, experientia et conscientia propria confirmet tristissimam veritatem communis proverbii: nitimur in vetita, cupimusque negata. Unde haec tanta generis nostri corruptio? unde haec in malum proclivitas repetenda? — Si Deus auctor illius statuatur, profecto et ipsa idea Dei ceu entis perfectissimi, sapientissimi et optimi destruitur, virtuti autem et moralitati ipsi vitales nervi succinduntur. Si autem depravatio haec non est ad Creatorem naturae referenda: quae illius origo? quae causa? — Debita hujus quaestionis solutio ad constans et efficax moralitatis studium ut summe necessaria est, ita rationi humanae, in causas omnium rerum indaganti, maximi momenti semper videbatur. Inde philosophi poene omnes indagine ejus occupabantur, et ad eam explicandam varias hypotheses: de materiae indole mala, de duplici bona et mala anima, de duobus principiis, quibus regimen mundi concreditum putabatur, et recentius (Kant: Religion innerhalb der Grenzen der Vernunft. Königsberg 1794.) de aliquo malo radicali et hoc non in actibus quibusdam in tempore positis, sed in quadam connata, una *inexplicabili* (prouti ipse Kant fateri debuit libro cit. pag. 46.) proclivitate mala quaerendo statuerunt. Sed quemadmodum haec omnia ad examen vocata non sunt, nisi vana opinionum commenta quae non tam seriam rei tractationem, quam potius argutum ingenii lusum redolent: ita sunt manifesto documento, philosophiam et rationem hoc in puncto impotem esse, atque lumen ab alto repetendum venire. Et profecto hoc desiderio desideratum lumen nobis affundunt solae tabulae revelationis divinae, quae et lapsum Protoparentum nostrorum (Gen. 3, 1—7) enarrant, et una docent, quomodo *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Rom. 5, 12.

Tres praecipue sunt porro quaestiones homini cordato momentosissimae, et cum exacta virtutis christianae observantia intime conjunctae Unde sum? Quae est conditio praesentis vitae meae? Quae destinatio mea post mortem? Et ratio sibi illas proponit, sed respondere nescit ad quaestiones, quae acutissimis etiam philosophis impenetrabiles et aenigmaticae visae sunt. Hic nobis iterum sola in Jesum Christum fide succurritur. Placet in confirmationem dicti adferre verba philosophi gallici Theodori Jouffroy, cujus testimonium pondus firmi argumenti appendit: „*Est libellus mole exiguus* — scribit ille — *ex quo parvuli instituuntur et in Ecclesia examinantur; si libellum istum — intelligo Catechismum — legeris, invenies in eo resolutionem omnium a me propositarum quaestionum, omnium sine exceptione. Interroga, quaeso, christianum, unde genus humanum trahat originem? et sciet; ad quid destinetur? sciet etiam; quomodo eo pertingat? sciet non minus. Quaere ex hac tenera prole, quae nunquam in id investigavit, eccur hic vivat, et quis status eam post mortem excipiet? et tibi dabit responsum sublime, quod perfecte non penetrat quidem, quod tamen ideo nec minus admirabile manet. Sciscitare ex ea, quomodo et in quem finem mundus conditus sit? cur Deus animalia et plantas creaverit? qua ratione terra impopulata sit, an ope unius vel plurium familiarum? cur homines linguis diversis loquantur? cur adversitatibus divexentur et inter se confligant? et quem omnia finem tandem sint habitura? et proles reponet ad haec omnia. Origo mundi, origo generis humani, historia tribuum, destinatio hominis in hac et alia vita, relatio hominis ad Deum, officia erga homines, jura hominis in naturam: omnia haec nota sunt proli, et dum adoleverit, nullis implicabitur scrupulis circa jus naturae, civitatis et gentium; omnia enim haec fluunt suapte ex christianismo. Hanc ego dixerim religionem excelsam valde; ipsius magnitudinem metior et cognosco ex hoc criterio, quia nullam earum quaestionum, quae humanum genus tam prope attinent, relinquit absque responso.*“ (Mélanges philosophiques par Theod. Jouffroy, 2. édition pag. 424—425.)

His, quae hucdum de arcta divinae Jesu Christi auctoritatis cum exacta Ejusdem doctrinae morum connexione deducta sunt, novum adhuc pondus accedit, si ad sequentia reflectamus. Vix est populus aliquis, apud quem nulla altioris *revelationis vestigia* reperirentur, quique ejus necessitatem non sentiret. „*Omnes antiquae tradi-*

Digitized by Google

tiones — dicit de partium studio a nemine arguendus philosophus Gallorum Cousin hac de re — *ascendunt usque ad tempus, quo homo, dum e manibus Dei prodit, ab Eodem immediate omnem intelligentiam, omnesque veritates percipit, quae brevi intervallo iniquitate temporis et imperfecta hominum scientia obscuratae et vitiatae fuerunt.*" (Cours d' histoir de la philos. leçon 7.) — Ipsi celebratissimi antiquitatis *legislatores* de necessitate divinae auctoritatis ad regendos populos convicti provocant ad deos: Lycurgus Apollinem Delphicum, Numa Nympham Egeriam, Zeleukus Minervam, Minos Cretensium Jovem interpellat. Ideo a Sophocle dicuntur: „*leges excelsae, quarum solus Deus pater est; neque eas mortalis hominum natura peperit*" Propterea Chrysippus agnovit: „*Juris originem non aliunde repetendam esse, quam ab ipso Jove.*" Hoc volvebat mente immortalis Cicero, dum de Legib. 2. scripsit. „*Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod populorum, sed aeternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia.*" — Certum est porro hodie etiam homines non tam nudis postulatis mentis ac ratiociniis, quam potius *auctoritate* intra debitos recti justique limites contineri, imo omnem hominum educationem et institutionem potissima sui parte auctoritati inniti. — Porro notum est, quam magna vis *exemplorum* in animos hominum, quamve pulchrae virtutis exhibitiones ad consimile studium spectatores invitent et trahant. Quam ergo necessarium et summe exoptabile, ut nobis adsit et legislator auctoritatis infallibilis, et exemplar virtutis tale, quod omnes tuto imitari possint! Utrumque nobis iterum praestat sola fides in Deum et hominem Jesum Christum. — Hac sane fide et auctoritate genus humanum eo magis indiget, quo certius est, longe *maximam hominum partem* ad ea, quae ad ambitum rectae et christianae vitae rationis pertinent, etiamsi possibile foret, proprio et laborioso admodum studio quaerenda, invenienda, cognoscenda ac in usum deducenda nec animum, nec tempus, nec media, nec occasionem habere; quo item minus ullus aequus rerum arbiter inficias ibit, ipsos *eruditos* et *cultiores* hoc praesidio carere non posse; historia enim philosophiae perhibet perspicacissima etiam ingenia circa existentiam Dei et Ejus attributa, circa voluntatis humanae libertatem et animae immortalitatem, summa haec religionis et moralitatis capita, in gravissimos errorum scopulos impegisse, et hodie adhuc incidere et periculosiore gradu, quo, superba suarum cognitionum conscientia elata et suae tantum rationi innixa, a vera divinae revelationis luce recedunt. *)

Accedit, quod ad sphaeram Ethicae christianae et officia hominis christiani sine dubio spectet

*) Ne iteratis jam vicibus hoc adfirmando rem perperam agere alicui videamur, juvabit, praetermissis caeteris, provocare ad unicum tantum philosophicum systema, sic dictum *materialisticum*, quod sicut omni tempore magnam philosophorum copiam in suo sinu recondebat, ita moderno aevo spectata extensione ac adeptorum numero dominantis systematis instar merito considerandum venit. Ex hujus systematis doctrina sola materia est prima ac una originaria substantia, ex qua hoc universum conditum est; hinc idem systema omne essentiale inter corpus et animam discrimen necessario rejicit, quia materia non potest producere nisi iterum materiam. Silentio pressis atomisticis nec non dynamicis sectis, atque aliis, quas apud antiquiores subivit, hujus systematis vicissitudinibus, — moderni materialismi origo referenda est ad enatum primum in Anglia empirismum vel sensualismum, inde ita dictum, quod ex ejus principiis mundus sensibilis non tantum occasio, verum etiam *causa* omnium nostrarum idearum ac cognitionum statuatur. Ex hoc fonte derivatur philosophi *Locke* (1632—1704) portentosa propositio: cunctas nostras cognitiones hauriri solum ex experientia; quare animum dicebat esse *tabulam rasam*, cui non possunt nisi unice via experientiae captae notitiae quasi inscribi. Hinc autem consequenter sequitur, spiritum aut animam humanam non esse substantiam originariam et propriam, nec eidem ullas originarias normas ac ideas a priori inesse; imo taliter ipsa persvasio de morali hominis libertate labefactatur, fides autem in animae immortalitatem et existentiam Dei subvertitur; nam libertas ut noumenon, dein animae immortalitas et existentia Dei non sunt objecta experientiae organis sensoriis perceptibilia. Ipse Locke hoc necdum ex aua propositione deduxit, qui in suis operibus necessitatem religionis et sensum moralem saepius commemorat, imo et palam fatetur, religionem christianam nihil continere, quod principiis rectae rationis repugnaret. Verum propositio illius semel pro principio stabilita et consequenter deducta omnia praerecensita consectaria in se continuit, atque iisdem planam viam stravit. Comprobavit hoc manifeste subsequa propositionis illius evolutio primo quidem in natali suae originis solo ejates philosophos succesive ad scepticismum, naturalismum, materialismum et atheismum ducendo, quin tamen in serio et practico populi anglici genio radices firmas figere potuisset. Hoc multo lugubrius in Gallia et Germania successit. In priorem empirismum anglicum transplantavit *Condillac* (1714—1780) propositione communem applausum ferente: nulla in rerum natura dari prima principia, sed tantum prima facta. *Helvetio* (1715—1771) in suo celebrato opere „De l' esprit" 1758. edito immaterialitas animae est jam indifferens; virtus nulla est originaria idea; homini dicit absolute impossibile velle bonum propter bonum; unice verum virtutis motivum adstruit egoismum et philautiam (le sentiment de l' amour de soi, l' intérêt), quae solum illecebris sensuum explendis inhiat; et hanc affirmat unicam basim, cui utilis moralis superstrui valet. *Voltaire* (1694—1784) non est adhuc atheus, loquitur enim de Deo et providentia; sed libertatem moralem relinquit — in suspenso; animam pronuntiat esse materialem, et sic illius immortalitatem adminus addubitat. *Diderot* (1713—1784), primo deismo addictus, dein ad scepticismum deficiens, mox materialismi castra sequutus, negat jam omne discrimen inter animam et corpus; hominem assimilat instrumento musico, cum eo tantum discrimine, quod, dum ex instrumentis musicis artis peritus harmonicos tonos elicere debet, homo utrumque sit: et cithara et citaraedus; sensio (sic!) immortalitatis animae non est nisi desiderium celebritatem sui ad posteros transmittendi, eamque apud eos conservandi. *Lamettrie*

Digitized by Google

etiam executio specialium officiorum *erga Christum*: fidei, spei, charitatis, adorationis, saepius utendi institutis ab Eo mediis salutis, puta Sacrificio missae et Sacramentis. Haec omnia nec novit, minus exequitur ille, qui aut ignorat, aut non reflectit Jesum Christum esse Deum de Deo, et lumen de lumine, quive illi qua tali plenum assensum haud praebet.

Tandem ipse *Christianismi genius* dogmaticam hujus partem cum doctrina practica morum non solum in indissolubili conjunctione ubique exhibet, sed etiam hanc fundamento illius superaedificat. Ipse *Christus* Dominus, qui uti naturam humanam, ita et indolem suae doctrinae moralis, atque ad hujus exactam observantiam necessaria requisita certe optime novit, in sua salutis oeconomia doctrinam morum a sua divina legatione nullibi sejungit, sed semper tamquam a fide in se qua Salvatorem et Restauratorem hominum inse-

(1709—1751.), medicus, a Friderico II. singulariter protectus et consortio regis frequentissime dignatus, animam habet pro inani et omni sensu vacuo vocabulo, est enim tantum pars corporis, quae cogitat, — imo animam appellat „Venerem metaphysicam", et desuper speciale opus 1752. Berolini vulgavit sub titulo: Venus métaphysique ou Essai sur l' origine de l' âme humaine. In opusculo „L' homme plante à Potsdam 1748." hominem adumbrat tanquam animal tantum, quod usque certam aetatem infra caetera animantia irrationalia consistit, quia minus quam illa instinctus a natura possidet, — tardius autem hominem nonnisi ita a caeteris animalibus se distiguere ait, quod plures illis indigentias habeat. Atheismus est illi efficacissimum antidotum contra misanthropismum, liberans cives ab agenda poenitentia pro delictis, quae non ipsis imputanda, sed destructae eorum machinae adscribenda existimat, — philosophos autem solvens ab onere responsionis. In scripto „L' homme machine," quod eodem anno 1748. Lugduni Batavorum in lucem edidit, mortem assignat finem rerum omnium et nihilum perpetuum (la mort est la fin de tout, un néant éternel), et quidquid aliud hac de re statuitur, relegat ad fabulas. Consecutio et fruitio crassa voluptatum quo major possibilis, ne mors filum vitae praescindens aliquas cupiditates inexpletas reddat — est tota illius doctrina moralis, prout illam tradit in scriptis: „Art de jouir ou l' école de la volupté" item „Anti-Sénèque ou discours sur le bonheur," propter quae a laxo et ab eis, quae concupiscentiae carnis sunt, haud alieno Voltaire nomen stulti reportavit. — Anonymus auctor (Holbach, Diderot aut alter ex Encyclopaedistis) famosi operis: „Système de la nature ou de lois de monde physique et morale" 1770. typis procusi, distinctionem mundi physici a morali relegat ad crassos errores; inter corpus et animam ipso arbitro illud discrimen intercedit, quod inter corpus et cerebrum; fidem in existentiam Dei tam falsam asseverat, quam est infundata distinctio inter corpus et animam; sic dicta religio nonnisi mythologia est, quia Deus est natura; hominis natura dicitur tantum machina; immortalitas animae est tantum „vivre dans la mémoire des hommes;" libertas moralis nudum figmentum mentis obcoecatae; quod appellamus vitam moralem: praejudicium, consvetudo aut instinctus; atheismus maxima pro homine consolatio, quia atheus sciens nihil post fata manere, vita praesenti plenis haustibus fruitur; breviter: homo restrictus est ad arctos vitae terrenae limites, cui materia Deus, et cultus materiae illud est, quod communiter nomine virtutis insignimus. — Quantumcumque haec mentem omnis cordati viri offendunt, fatendum nihilominus est, totam istam dignitatis humanae eversionem et hominis imam in squalorem materialismi depressionem esse nonnisi legitimam et consequentem deductionem principii semel adoptati; empirismus enim sine omni idea cum sola materia inchoatus, etiam sine omni idea in solum materialismum necessario degenerare debuit. Et quem jam subeat mirari eorum, quae furente tempestate revolutionis contra religionem et sanam rationem acta sunt in Gallia? Quid mirum, quod St. Pierre Parisiis communem auditorum indignationem in se provocaverit, dum anno 1798. membrum Academiae scientiarum (Institut de France) designatus in suo inaugurali sermone nomen Dei protulit! Nempe fuerunt haec omnia effectus perversae doctrinae latissime diffusae, — amari fructus venenatae radicis, quoniam mala arbor non potest nisi malos fructus ferre. Et proh dolor! perniciosa haec doctrina hodie adhuc inibi copiosos asseclas numerat. — Nec laetior hujus rei facies in Germania, maxime septentrionali, conspicitur. Quomodo hic empirismus anglicus per scepticismum ad rationalismum, iste ad idealismum a philosophia critica productum, hic porro studio ac labore philosophorum Fichte, Schelling et Hegel successive ad pantheismum ac atheismum, qui iterum ad materialismum disponit, consequenter devenit, hoc prolixius exhibere abduceret a proposito scopo; quare eum, qui eatenus penitius instrui cupit, relegamus ad historiam philosophiae. Brevitatis gratia mentem recentiorum hoc in puncto paucis attingere sufficiet. *Lud. Andr. Feurbach*, fervidus propugnator Hegelianae philosophiae et praeter plura alia auctor operis inscripti „Wesen des Christenthums", veram religionem collocat in amore et cultu essentiae naturae humanae quam essentiam ille dicit sitam esse in hominis *sensualitate*; hominem ab animali ea diacritica nota secernit, quod homo sit „vivus superlativus sensualismi, ac ens intensissime sensibilitatis capax;" spiritus hominis est tantum abstractum sensualitatis. *Lud. Börne*, dein *Henr. Heine* cum consortibus, qui se „das junge Teutschland" vocitant, in suis scriptis crassum materialismum detracto jam omni velamine divulgant. *Gutzkow* pro emancipatione sexus sequioris et emancipatione *carnis* heroice pugnat tamquam pro aris et focis; imo impio ore non exhorruit exclamare: „Ach! hätte die Welt nie von Gott gewusst, sie würde glücklicher sein!" Ad hanc hominum classem spectant omnes illi naturae scrutatores et artem medendi profitentes, qui existentiam animae ideo praecise inficiantur, quia illam oculis non vident, et cultro anatomico scindere non possunt; aut quibus anima non est aliud quam productum cerebri, et omnes stupendae ejus facultates, puta: ingens cognitionum apparatus, mirabilis repraesentationes perceptas retinendi, reproducendi, conceptus puriores abstrahendi, judicandi et ratiocinandi vis — iterum nonnisi functio et efficacia cerebri. Tandem in horum numero censetur illa innumerabilis poene legio omnis generis sic dictorum literatorum, qui junctis manibus in suis scriptis omnem religionem et pietatem, moralitatem et virtutem, praesentem vitae socialis conditionem, sanctimoniam matrimonii, coordinationem familiae, educationem juventutis et quidquid denique hominibus sanctum et venerandum est, e cardinibus suis movere ac subvertere adlaborant, in id unum intenti, ut amori proprio, carnis illecebris et sensualitati, quo magis fieri potest, prospiciatur. Atque ita materialismus vel ex atheismo originem trahit, vel ad illum necessario deducit; hic autem neglectum, imo contemptum legis moralis, studii virtutis et dissolutionem morum in suo comitatu semper habet. Qualis fieret conditio hominum, si principia, quae omnia illa convellunt, quibus mutua hominum fides et fiducia, securitas rerum et personarum, ac omnis vitae socialis ratio fulcitur, communiter adoptarentur? Quas mutationes, quae discrimina subiret status hominum moralis, si doctrina eorum, quos jam S. Paulus nominat „inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt." Phil, 3, 18. 19. — si, inquam, eorum et, uti vidimus, haud paucorum in sua intelligentia confidentium doctrina mentes populorum pervaderet? — Hoc ex praemissis unusquisque facillime decidet.

Digitized by Google

parabilem considerat et docet. Ita in Evangelio Joannis 3, 18. Ipse loquitur: *Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei;* — et c. 5, 23: *Ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem, qui misit illum;* — item 14, 6: *Dicit ei Jesus: ego sum via, et veritas, et vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me;* — hoc idem exhibet in parabola 15, 1—5: *Ego sum vitis, et Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus adferat . . . Manete in me, et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.* — Propterea Christus Dominus discipulis suis semper prius instillabat fidem in suam divinam missionem, et dein primo adjungebat hanc doctrinam moralem, uti inter plurima caetera testatur idem dilectus discipulus Joan. 2, 11: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaeae: et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus.* — Ideo praecepit Apostolis Math. 28. 19. 20, ut omnes gentes doceant *servare omnia*, quocumque mandavit; mandavit autem, missis multis aliis locis, Joan. 14, 1: *Creditis in Deum, et in me credite.*

Nec secus *Apostolis* firma de divinitate Jesu Christi persvasio fuit fundamentum Ipsius disciplinae moralis. Liquet hoc ex Joan. 6, 68—70: *Dixit ergo Jesus ad duodecim: numquid et vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes: Et nos credimus, et cognovimus, quia tu es Christus filius Dei;* ita etiam 16, 30: *Nunc scimus, quia scis omnia, et non opus est tibi, ut quis te interroget: in hoc credimus, quia a Deo existi.* — Haec est ratio, quod Apostoli praedicaverint Judaeis et Graecis ante omnia fidem in Jesum, et huic dein superstruxerint doctrinam morum. Sic Act. 2, 38, Petrus Judaeos et Graecos ita affatur: *Poenitentiam, (inquit) agite, et baptisetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum Spiritus sancti.* Item 1. Joan. 4, 15: *Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo;* — nec aliter 5, 5: *Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est filius Dei.* — Hinc Apostoli ipsa specialia christianorum officia e fide in Jesum Christum repetunt. 1. Joan. 4, 9—11. legitur: *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere.* Paulus 1. Tim. 2, 1—6. inquit: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis.* Ad Titum autem 2, 12—14. scribit: *Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et secularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.*

Sed satis jam in praefixum scopum. — Omnia haec clare demonstrant, vivam in Jesum Christum fidem cum exacta Ejus disciplinae moralis observantia eo inter se intimo nexu jungi, qui inter causam et effectum, motivum et actionem, theoriam et praxim, aut si mavis, Mathesim puram et applicatam intercedit. Divina Jesu Christi auctoritas fundamentum est, et huic superstructum aedificium moralis christiana; haec ab illa mutuatur firmitatem, et pro hac in vicem rependit eidem vitam. Sicut fides absque operibus merito mortua dicitur, ita opera absque fide fundamento et vero pretio carent; et quemadmodum sola fides absque huic congrua officiorum exactione inutilis speculatio esset, similis arbori nullos ferenti fructus: ita ex adverso quaecumque moralia officia a fide vivifica sejuncta inefficacia forent, arbori sine radicibus aequiparanda. Quae cum ita sint, evidenter colligitur, quantopere principium recentioris aevi, quod statuit: Ethicam Christi a fide in divinam ejus missionem separari posse, non tantum a veritate alienum, sed etiam ipsi morali et virtuti christianae est exitiosum.

Digitized by Google

Puseyite i cèrkveni život ù Englezkoj.

Puseyite imaju svoje ime od anglikanskoga protestanta Puseya, profesora hebrejskog jezika na oksfordskih visokih školah, koj je k novijemu njihovu pokretu pèrvi povod dao, te je tako postao njihovim vodjom. Bijaše to s početka samo približavanje ka katolicizmu, kao što su mnogi učenici protestantskog oksfordskog sveučilišta svojimi čini zasvědočili. Oni su uviděli pèrvenstvo katoličke cèrkve; no nisu nikako htěli da postanu katolici, nego su o tom nastojali, da u svoju cèrkvu opet uvedu onaj nauk i one obrede, što ih je tako nazvana reformacija zabacila, n. p. oni klečahu pred presv. oltarskim otajstvom, za pokojne se moljahu, služahu sv. misu po primèru katoličke cèrkve, kod sv. mise upotrebljavahu cèrkvene oděće, dapače uvadjahu istu izpověd i t. d. Na skoro su uviděli neizvěstnost i kolebanje svojega položaja. Najslavniji bogoslovac anglikanske cèrkve, Henrik Newman, postao je katolikom, njega je naslědovalo više učenikah, medju kojimi osobito zaslužuje da se napomene arcidjakon Manning, koj je svojim prestupom u katoličku cèrkvu obću pozornost pobudio, pa tako povratiše se do godine 1852. iz oksfordskog sveučilišta u naručje katoličke cèrkve 92 člana (medju njimi 63 svećenika), iz cambridge-skog 43 (19 duhovnikah), iz trinity-skog kolegija u Dublinu 5, a iz Durhama jedan. Newman je sad ravnatelj novo utemeljenog katoličkog sveučilišta u Dublinu, koje je 14. studenog m. g. otvoreno; ono je podignuto izključivo iz dobrovoljnih katoličkih prinesakah. Od g. 1845. pa do 1852. prestupilo je 509 osobah iz viših vèrstah u katoličku cèrkvu, medju kojimi ima 142 duhovnika. Pa to je takodjer uvaženja vrědno, da su se medju prestupilimi u katoličku cèrkvu nalazili uvěk najodličniji i najizvèrstniji ljudi, dočim se onih, što od katolikah k protestantom prelaze i isti protestanti stide. Vrědno je takodjer napomenuti, da ih se je mnogo na smèrtnoj postelji u naručje katolicizma povratilo; dočim s protivne stranke neima primèra, da bi koja duša na smèrtnoj postelji katoličku cèrkvu ostavila.

U obće udara živo u oči napredak katoličke cèrkve u Englezkoj, osobito pako ono, što se tamo od jedno desetak godinah dogadja. G. 1842. imala je kat. cèrkva u Englezkoj 8 kolegijah, 3 mužka a 20 ženskih samostanah, 487 hramovah i kapelah i 624 svećenika; — a godine 1852. bilo je tamo već 10 kolegijah, 17 mužkih i 62 ženska samostana, 611 hramovah i kapelah i 1032 svećenika, pa to samo u Englezkoj bez Irske i Šotske. Kao što je poznato, uredio je tamo sv. otac u poslědnjih deset godinah 12 biskupijah, na kojih čelu je kardinal Wiseman kao westminsterski nadbiskup. S toga je nastala grája i buka u Englezkoj, te su slike, papu i kardinale predstavljajuće, na mnogih městih javno sažgali, te je još nedavno imenovao sv. otac biskupe za zapadnu Englezku u osobi preč. Talbota, brata lorda Talbota Schrewsbury.

Cèrkvene věsti.

— a — *Iz Petrijanca*, 29. listopada. — (Dop.) Budući da se je jur mnogo u raznih novinah o nadošavšem najnovije doba u Europu užasnom gostu — koleri pisalo, scěnimo, da neće s gorega biti, ako i u našem cèrkvenom listu iz cèrkvenoga gledišta o spomenutoj zlosretnoj pošasti progovorimo, jer i onako do sada u tom listu malo tko o njoj probesědi. Kao što kužna pošast — kolera — u mnogih župah naše katoličke domovine svojim nezasitljivim haranjem neopisive brige, strah, jadikovanja i tuge zadade, nije niti petrianečke župe mimoišla, dočim se početkom prošlog měseca od zapada iznenada u nju dovuče te nekoliko danah upravo běsniti začě. Pet šest žèrtvah od svake dobe i spola na dan, to bijahu obične žèrtve, te u měsec danah od 2575 župljanah petdeset ljudih na bèrzu ruku u věčnost odpravi. — Ovom prigodom imalo je i ovděšnje svećenstvo i gospoda lěčnici — svaki dàkako u svom području—danom i noću posla dosta; no imali smo i lěpu priliku od gg. lěčnikah koješta se naučiti, do česa nebi u mirno vrěme pod nijednu cěnu dospěti mogli. — Med ostalim razabrasmo i to, da proti toj otrovnoj bolesti neima niti valjanog lěčnika, niti shodnog lěka — dakle da se ovoj nesretnoj bolesti doskoči, treba je prositi pomoć odozgor, odkuda sve dobro dolazi. Tom sladkom nadom dobar kèrščanin pitan u svakoj nezgodi misli i oči svoje najprije u nebo obrati, što takodjer i mi u tom tužnom položaju učinismo, i da uspěšnija bude naša molitva, utekosmo se k bl. Děvici, da bude kod Višnjega posrednicom našom. Što zaufano po njoj Boga moljasmo, to nam i u punoj měri poděli, za koju blagodat mu i danas svom mogućom pobožnošću s mnogobrojnim pukom u cèrkvi sakupljenim zahvalismo. — Pravo indi kaže naš narod: *„Gdě je sila najveća, ondě je Bog najbliže!*

Iz Beča. Njegovo veličanstvo poslalo je s povoda sklopljenoga konkordata vlastoručno pismo na nj. svetost. Uz vlastoručni odpis nj. svetosti na cara stiže više redovah na sučlane odbora, koj se je sa sastavljanjem konkordata bavio. Grof Buol dobio je velekèrst

Digitized by Google

Piova reda s brilanti, baron Bach velekèrst sv. Jurja a grof Thun velekèrst Silvestrova reda.

— Kako zlo stoje stvari u nabožno-ćudorednom obziru i medju nižimi vèrstami bečkog pučanstva, može čovèk iz slèdeće parnice, koja je ovih danah u Beču tekla, uviděti. Pred sudom stoji inače „pošten muž", koj je obtužen, da je věrozakon gèrdio. Tako nam barem sam obtuženik Juraj Fr., puškar kaže, da je „pošten čovèk", no zato je ipak obtužen ràdi više opačinah. Najbolje krivca opisuju pozvani svědoci: „On psuje Boga i cara." Ovako gèrdi izrazi, koji mu se pripisuju, nemogu se iz kojekakvih lahkoumnih razlogah protumačiti. Što je svećenike tatî i hajducî zvao, to je jošte najmanja krivnja, koju učini. Svědoci, koji to o njem povědahu, odgovoriše na pitanje, kada to običava činiti? „uvèk, to su njegove obične poslovice!" Kad je na dvorištu novine čitao, počeo je uvèk političariti, kojom prigodom nije nikada propustio psovati cara. Njegov običan caeterum censeo bijaše uvèk: neće biti dobro dotlě, dok nedojdu Rusi, te se sve měšati nepočme. Onda ću biti i ja u kolu. No taj puškar nije bio samo strastveni političar, on je psovao i věru. On je sve bolje znao nego svećenici; što u katechizmu stoji, što se u cèrkvi i učioni nauča, to je ovomu gèrditelju bilo sve samo bajka i luda pripovèst. Kad bi bio ovo mnènje samo za se zadèržao, nebi se čovèk toliko s njim pravdao; kad bi bio ovako opake misli samo u krugu odraslih ljudih očitovao, jamačno nebi bio mnogo na svoju ruku dobio; no on nije bio s tim zadovoljan, da svoju děcu u tih skvarenih načelih podučava, nego je takodjer nastojao da děcu svoje gospodarice zavede, dočim ih je putio, da nevěruju, što im svećenici i učitelji kažu. O njegovoj děci pověda jedna svědokinja slèdeći grozoviti primèr. Děca, pěvajući bogomèrzke pěsme, činjahu pod njenim prozorom neugodnu buku, tako da ih ukori, veleći: da bi bolje bilo, da otče naš mole, našto joj děčak, oceriv se, odgori: „Šta bismo molili, ta neima nikakova Boga! Mi nesměmo moliti, toga otac netèrpi." Više svědokah potvèrdilo je, da njegova děca nepolaze ni cèrkvu niti učionu. Obtuženik naproti tomu proglasuje sve te izreke svědokah za gole klevete, uvèravajući, da je on pošten čovèk, da on svoju děcu šalje u cèrkvu i u učionu, te da njegova děca jedina u kući mole, on da ih svakog večera i jutra na molitvu těra; no kod sudačke razprave pronašlo se je, da on ne samo věrozakon nego i cara gèrdi, da je dakle krivac uvredjenog veličanstva. Nadalje se je doznalo, da je uvredio tudje poštenje i takodjer druge na tělu oštetio. Dèržavna oblast predloži iz ovih težkih razlogah, da se obtuženik zatvori u težku tamnicu na dvě godine. Sud ga je poradi uvrede veličanstva, gèrdjenja věrozakona, povrede tudjeg poštenja i tělesnog oštećenja s obzira na njegovu nedužnu obitelj odsudio na najmanju kazan od godine danah u težku tamnicu. Od narušenja javnog mira bi ab instantia odrèšen. Obtuženik, jer je, veli, nedužan, tražio je priziv. — Iz ovog slučaja se vidi, kako je nabožno stanje strahovito palo, pa valja jošte na obzir uzeti, da od 1000 slučajah nedojde možda deset pred sud.

Iz Solnograda. Dne 18. listp. položiše u cèrkvi u Aigenu kod Solnograda kr. pruski vladin savětnik Vilhelm Volk i njegova supruga Karolina katoličko věroizpovědanje, primiše, dne 19. listp, poslě dobivenog odrèšenja presv. oltarsko otajstvo, a na 20. u pritomnosti množine pobožnog světa svetotajstvo potvèrde. G. Volk je, ako malu razliku od několiko danah odbijemo, vèršnjak c. k. dvorskog savětnika dra. Phillipsa, koj sada, profesor cèrkvenog práva u Beču, kao zvězda pèrve veličine sjaje medju katoličkimi učenjaci. Na sveučilištu u Göttingah sklopiše obojica čvèrsti prijatelski savez, koj je medju njimi i onda, pošto su Phillipsa sbog prelaza na katoličku věru svi prijatelji protestanti ostavili, nepokolebiv ostao. Neprestano druženje i dopisivanje s Phillipsom dalo je Volku povod, da je, odbaciv mnoge predsude proti kat. věri, sve većma se upoznavao s istinami katolicizma. On je proputovao mnoge katoličke zemlje, te je sve bliže dolazio k pristaništu jedino spasonosne cèrkve; no on je ipak od g. 1828., kad je Ph. na katolicizam prestupio, pa do ovog dana otezao s tim prevažnim poduzećem: on je htio da s temelja prouči organizam kat. cèrkve. Od g. 1839. počeo je izdavati u interesu katoličke cèrkve važne spise, koji su mu kod protestantah mnogo neprijateljah prouzročili. Njegova žena, kći jednog protestantskog svećenika, slědjaše u svem misli svojega supruga. Pošto su plodove milosti božanske obiljno osěćati počeli, spremiše se na daleki put u Solnograd, gdě su se, pripraviv se dostojno u fraciškanskom samostanu u Aigenu, dne 18. listopada sa svojom starinskom, no krepkim duhom uvèk mladjahnom majkom katoličkom cèrkvom pomirili.

Iz Velikog-Varadina. Preuzv. g. Franjo Szaniszló, velikovaradinski katolički biskup je prigodom obslužavanja imendana nj. veličanstva cara slèdeće zaklade utemeljio i blagotvorne darove podělio: Za slabije nadarene župnike i učitelje položio je k danim već prije 14.000 fr. jošte 10.000 fr.; za utemeljenje dvijuh posteljah u velikovaradinskoj župnijskoj bolnici 5000 fr.; za utemeljenje jedne postelje kod milosèrdne braće u istom gradu 1200 fr.; za sěmenište 3000 fr., za pěštansku ubožnicu 500 fr.; za jasalca 500 fr.; za samostan opaticah u Pěštu 500 fr. i za tamošnji franciškanski samostan 500 fr. — ukupno 21.200 fr.

Iz Švajcarske. Od nedavna raznesao se je glas, da se je papinski poslovodja u Švajcarskoj, msgr. Bovieri, digao proti tomu, što je pokojni němački filosof Schelling na katoličkom groblju u Ragatzu zakopan.

Digitized by Google

Već su někoje novine mislile odtud uzeti povod, da katoličku cèrkvu ràdi nesnosljivosti obède. Sad je u „Zürcher Ztgu.“ od 6. m. m. izišlo od Bovierova auditora izjasnjenje, gdě ovaj kaže, da su tomu sumnjičenju po svoj prilici dale povod dvě poslanice, koje je isti auditor od svoje strani pisao dvim župnikom, da ga izvěste, jeda li je g. 1854. u Ragatzu preminuli mudrac Schelling prije smèrti u katoličku cèrkvu prestupio. To je on jedino zato činio, što ga je něki njegov prijatelj, kojega može imenovati, za to zamolio, jer se bavi znanstvenimi iztraživanji. Ove dvě poslanice pisane su bez naloga i svakog potaknuća od strane msgra. Boviera; pa da je on mislio kakove korake glede rečenog filosofa činiti, bio bi to na skoro poslě njegove smèrti, a ne preko godinu danah poznije učinio.

Iz Rima. O novo ustrojenom englezkom zavodu „Pii collegium“ donosi „ami de la rel.“ slědeće: Godine 1852. imao je englezki kolegium u Rimu 22 pitomca, odredjena za englezke misije, 15 do 20 bijaše ih u varošu směšteno, drugi bijahu u duhovnoj akademiji, a několiko malo stanovaše ih u Vatikanu. Bijaše želěti, da se učine naredbe, da se svi ovi pitomci sjedine, jer to razpèršenje škodi zavodu. Povèrh toga, budući da englezki kolegium nije mogao sve nastaniti, bilo je medju pitomci novoobraćenikah, koji, budući različne od pitomacah starosti, nemogu se istimi, kojimi i mladi ljudi, pravili vezati. Ove nesgode povukoše pozornost svetoga otca na se, te je odlučio novi kolegium ustrojiti. Uslěd toga dao je nalog, da se u sgradah Ospizio di Convertenti stan za ravnatelja, sobe za pitomce i zajedničke dvorane prirede, te je cěli taj trošak iz svoje osobne blagajne namirio. „Collegium ecclesiasticum“ — to je njegovo pèrvobitno ime — bio je na 21. stud. g. 1852. otvoren. Ime *Piov-kolegium* dobio je 1. sěčnja g. 1854., pa odtud je moći zaključiti, kako sv. otac ovomu zavodu svu svoju skèrb i pozornost obraća. — Da se značaj Piova kolegia uzdèrži, neće nijedan pitomac prije 24. godine svoje dobe priman biti. Tu će biti pripušteni svećenici, koji će se naukom cèrkvenog práva i najvišim granam bogoslovja posvećivati. Ovakov viši zavod oskuděvaše Englezom, dočim su drugi narodi imali u Rimu posebnih kolegijah, gdě su se njihovi svećenici poslě dobivenih sv. redovah u viših bogoslovnih granah obrazovali.

Iz Englezke. „Englezka je — piše protestantski list „archives du christianisme“, — medju nami rekuć, domovina protuslovja. Dočim se nigdě možda više žèrtvah i naporah nečini, da se světlo medju pogane (za novce!) unese, nebi čověk, na koliko znademo, u nijednoj zemlji našao tvornice, gdě se za pogane kumiri (bolvani) dělaju. Takova tvornica obstoji u Birminghamu, te svojom tèrgovinom dobro napreduje. Mi evo saobćujemo izvadak iz njenog kazala: Yamen (bog smèrti) s lěpog bakra, veleukusno načinjen. — Nirondi (kralj demonah) svakojakih oblikah. Oriaš, na kojem jaše, načinjen je polag najsmělije osnove, a njegova sabljica po najnovijem ukusu. — Yaronin (bog sunca). Pun života. Njegov krokodil je iz tuča a korbač mu iz srebra. — Couberen (bog bogastva). Ovaj bog je osobitog udivljenja dostojan. Tvornik je svu svoju umětnost i svu svoju sposobnost nanj upotrěbio. — Tu je moći dobiti takodjer polubogovah i demonah niže vèrsti. — Na věresîju se neda ništa. — Za gotove novce moći je bogovah i jeftinije dobiti.“ — Ako čověk na obzir uzme, da se ti tèrgovci i tvorničari tuže na nesnosljivost, ako im rukotvori na kakove zapreke nagaze, onda si može svatko predstaviti, kako slabo shvaćaju tamo mnogi temeljne istine kèršćanstva, dočim se ipak medju izobražene broje.

Iz Madrida. „Gazeta“ javlja, da je do 27. rujna 1076 dèržavi ili duhovničtvu pripadajućih dobarah prodano bilo, koja iznose 17,851.444 realah (4,862.861 fran.) — Čuvši upravitelj pokrajine Asturije, da oviedski biskup misli svećenike rediti, poslao je redarske činovnike, koji su redjenje silom prepréčili. Napokon se je pokazalo, da su mladi levite samo na stolni naslov (tit. mensae) redjeni, što je dozvoljeno po zakonu, za koj se upravitelj toliko zauzeo. — „Regeneracion“ tvèrdi, da svećenstvo one pokrajine nije od listopada lanjske godine niti jednog reala plaće dobilo, dakle da mora upravo od kuće do kuće hlěbac prosjačiti, da od glada neumre.

Iz Kitaja donosi „Univers“ vèrlo žalostne glasove o sudbini katoličkih misionarah. Tako je jedan francezki misionar, g. Jacquemin proti obstojećim izmedju Francezke i Kitaja ugovorom, jošte uvěk zatvoren, te su sva nastojanja francezkog poslanika, da mu slobodu izposluje, bez uspěha ostala. Drugog někog misionara Bieta, putujućeg u Leo-Tong napadoše gusari, te ga svezanima rukama i nogama u móre baciše. Dva druga misionara, idući s njim, bijahu zlostavljeni i za kose na jedra oběšeni, no kašnje, po što su ih oplěnili opet pušteni. U Tong-Kingu i Chochinchini prěti svakomu europejskomu misionaru, i drugim, koji bi im pomoć pružili, smèrt. Misionari moraju se dakle sakrivati i svoja apoštolska dělovanja kadšto obustavljati; njihova kolegija su razpuštena, kapele razorene a na njihove glave učěne stavljene.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 46. — TEČAJ VI. U SUBOTU 17. STUDENA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god, kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

II.

Aliquis fidelis catholicus sive sponsus sive sponsa parat inire matrimonium mixtum cum persona acatholica, et hoc suum propositum insinuat parocho proprio. Quibus argumentis conabitur parochus suum fidelem, sponsum vel sponsam ab hoc proposito dimovere? Si dimovere non possit, quid ei suadebit? quid aget, ut prospiciat saluti aeternae in memorato proposito persistentis? Utrum et quomodo astiturus celebrationi intenti mixti matrimonii? Et quae officia parochi in specie erga tales, qui cum sic dicta passiva assistentia, aut plane coram ministro acathol. iniverint mixta matrimonia?

Ecclesia catholica aeternae fidelium saluti semper vel maxime intenta, omne, quod hac in parte fidelibus imminere posset periculum remotura, a suis inde primordiis ad nostra usque tempora catholicorum cum haereticis, multo magis cum ethnicis, quorum matrimonia, quum absolute prohibeantur, extra praesentem quaestionem ponuntur, nuptias semper improbavit, damnavit, et nunc quoque abominatur et detestatur, eo quod idmodi mixta matrimonia parti catholicae ob individuam cum acatholico societatem et commercium intimum, grave perversionis praebeant periculum, aut adminus certissimum Indifferentismi in negotio Religionis constituant vehiculum; denique quod ea finem matrimonii, qui non in sola procreatione prolium, sed, quod plurimum est, in omnigena earum in Religione catholica institutione, proba item et pia educatione consistit, si non evertant, saltem potenter impediant. Quo fit, ut tum persona catholica, cum etiam proles, e tali matrimonio prognatae, detrimentum animae facillime patiantur. — Quare Benedictus 14., Conciliorum et praedecessorum suorum menti insistens in suis anno 1748. ad Regni Poloniae Episcopos editis literis: „Apostolicam — inquit — sedem hujusmodi (mixta) matrimonia, nisi haeresis abjuratio praecedat, et semper improbasse ac damnasse, et nunc quoque abominari et detestari, — nec dari licentiam, similia contrahendi matrimonia, nisi hac expressa lege, seu conditione adjecta, nimirum: abjurata prius haeresi; sine hac conditione raras admodum causis e gravissimis concedi dispensationes, quibus vero adnecti solent cautelae: tum ne conjux catholicus ab haeretico pervertatur, tum etiam ut proles nasciturae catholice educentur.“ Ex his quivis animarum pastor facile perspiciet, quibus praeprimis argumentis uti debeat, ut suum fidelem sponsum sive sponsam a proposito ineundi matrimonium mixtum dimoveat. Qnippe persuadebit ipsi: *a*) Ecclesiam catholicam mixta matrimonia semper improbasse ac damnasse, cujus providae ac de cujusvis salute solicitae matris judicio omnes fideles, qui vere ejus filii sunt, praesertim in tam gravi animae negotio acquiescere debent, ni turpem inobedientiae notam incurrere velint.

b) Esse grave periculum, ut conjux catholicus in consortio acatholici in exercitio Religionis suae sive impediatur, sive sensim sine sensu refrigescat, aut plane blanditiis, persuasionibus, aut amori conjugis deferens a fide deficiat, sicque naufragium salutis aeternae patiatur.

c) Etsi conjux catolicus suae Religioni fidelis maneat, tamen in hujusmodi disparis cultus matrimonio pax vera et harmonia domestica semper exulabunt; qualis enim concordia inter conjugatos esse potest, ubi unus diem festum celebrat, alter diem ferialem agit, — alter jejunium servaret, alter pro suo ritu festum cum epulis celebraret? — Sed et proles miserae non scient, cui

Digitized by Google

adhaereant! Pater illas trahet ad sua, mater vero alliciet ad sua sacra; sicque nec uni nec alteri parentum adhaerebunt, sed indifferentes, exstincto omni Religionis sensu, utrique insultabunt; et taliter negligetur passim educatio religiosa prolium, — qui autem neglectus grave peccatum est partis catholicae. —

Sed et: *d)* dicat oviculae suae pastor animarum: quam labilis, inconstans et mutabilis sit character fortunae, temporalium commodorum, et ipsius amoris caduci, — queis passim alliciuntur homines, ut postposito respectu Religionis suae, cum acatholicis matrimonio illigari desiderent; „quid autem prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur" — dicit ipsa aeterna Veritas, — et apostolus II. Cor. 6, 14. monet omnes fideles: „Nolite jugum ducere cum infidelibus, quae enim participatio justitiae cum iniquitate!"

Si sponsus vel sponsa non obstantibus quibusvis pastoralibus mediis in proposito suo ineundi mixtum matrimonium ultro perseveret, parochus tunc parti catholicae persvadeat, imo injungat:

a) Ut a parte acatholica firmam sponsionem recipiat, quod partem catholicam nullo unquam tempore in exercitio Religionis suae catholicae turbare, ab eadem pellicere, aut plane prohibere, sed potius conjugi catholico plenam in negotio Religionis libertatem relinquere velit.

b) Reversales de sexus utriusque prolium in Religione catholica educatione a parte acatholica postulet, quas parochus recipiat, Officio Dioecesano substernendas; — dico de sexus utriusque prolium educatione, tam amore prolium, quam praecepto Dei. 1. Amore prolium. Si enim pars catholica credit, Religionem catholicam esse, prout et est, solam salvificam: quomodo potest permittere, ut alicujus sexus proles hac salutis anchora careant, et pereant! si amore proximi quemvis proximum, quantum possumus, veritatem docere debemus: quanto magis debeant parentes catholici suas utriusque sexus proles aeternas veritates Religionis catholicae docere! Possuntne hoc suis carissimis negare, quod cuivis proximo debent praestare? quo amore possunt spectare parentes, ut una pars prolium imbuatur erroneis principiis, suae fidei directe contrariis, cum manifesto periculo perdendae salutis aeternae? Quo amore potest mater catholica permittere, ut filii aeternum pereant? num quid hi non sunt matris proles? num quid cura horum non pertinet ad matrem? Quae mater propter matrimonium vel unius sexus prolium in religione educationem negligit, nec proles nec Deum amat, sed est mancipium suarum passionum.

2. Praecepto Dei. Nam spiritus sanctus jam per Tobiam c. 8. v. 9. jussit, et per Apostolum Ephes. c. 6. v. 8. jubet parentes: „Filios educare in disciplina et correptione Domini," hoc est: erudire in vero Dei cultu, qui est in Ecclesia catholica; ergo mater catholica debet etiam filios in mixto matrimonio natos educare in Religione catholica, nam si horum curam non haberet, fidem negaret, et esset infideli deterior, loquente Spiritu St. per Apostolum I. Tim. 5, 8: „Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior." — Si cura domesticorum, quanto magis cura filiorum et filiarum respectu aeternae salutis injungitur matri catholicae? Ideo in conscientia obligatur procurare Reversales de utriusque sexus prolium in Religione cotholica educatione. — Demum:

c) Sponsos ad petendam dispensationem propter cultus disparitatem ab Officio Dioecesano inviet.

His conditionibus expletis, servatis quoad partem catholicam servandis in ordine ad matrimonium ineundum, matrimonio in facie ecclesiae celebrando, ritu catholico assistat, actumque parochiali copulatorum matriculae accurate inferat. — Quod si autem desponsati propositas has ab ecclesia catholica conditiones adimplere renuant, ita, si sponsus vel sponsa acatholica, quod frequenter evenit, nolit extradare Reversales circa proles utriusque sexus in Religione catholica educandas, tunc parochus declaret, se a nuptiis his benedicendis, et quocunque ritu sacro communiendis ecclesiae catholicae lege et doctrina prohiberi; ecclesia enim non potest impertiri benedictionem matrimonio, ex quo nascentur eidem hostes; ex matrimonio autem mixto, si sponsus acatholicus non consentiat, ut omnes suae proles educentur in Religione catholica, si quae proles nascuntur, simul nascuntur ecclesiae hostes. — Deinde sacerdotes non sunt domini, sed dispensatores mysteriorum Dei, quae fideliter, h. e. digne tantum, nisi sacrilegii participes esse volunt, administrare obligantur; maledictus enim dicitur, qui facit opus Dei fraudulenter. Jerem. 48, 10.: digni autem sponsi non sunt, qui se in mixtis matrimoniis exponunt proximo periculo ammittendae fidei salvificae; qui crudelitatem profitentur, prolbus non tradendi religionom catholicam, solam salvificam; qui matris ecclesiae preces et monita contemnunt. Sponsae et sponsi catholici, qui ita agunt, indifferentem animum in Religione ostendunt, et ecclesiae, certas conditiones postulanti, non obtemperantes, gratiis ejus se indignos reddunt. Declaret porro parochus, nequaquam tamen impediri abs

Digitized by Google

se, quominus patriae legi, quae ejusmodi mixta matrimonia concedit, satisfiat; — in hoc dein casu parochus:

a) Matrimonio tali trinas promulgationes praemittet, intra promulgandum tamen religionis, cui partes addictae sunt, mentionem non faciet.

b) Matrimonium tale non quidem in loco sacro, loco tamen honesto, v. g. aedibus parochialibus servabit, et ipse vel cum ejus indultu, alter sacerdos, nullis quidem sacris vestibus, sed habitu tamen ecclesiastico indutus, et ad modestiam et gravitatem compositus, citra faciendum libri ritualis vel precum sacrarum, aut ritus sacri usum, coram duobus aut tribus testibus, declarationem mutui in matrimonium consensus exaudiat.

c) Ut haec mutui consensus declaratio nulli exceptioni obnoxia sit, eam vir his verbis exprimet: „Ego N. N. accipio in conjugem N. N. honestam personam, non ipsam deseram, usque meam vel ipsius mortem, in quacunque vicissitudine. Sic me Deus adjuvet! — Dein consensum suum sponsa catholica sic enunciabit: Ego N. N in matrimonium etc. Sic me Deus adjuvet, et B.V.M. et omnes sancti!“

d) His peractis parochus matrimonium tale, eadem, qua in aliis matrimoniis uti oportet exactitudine, libro copulatorum inferat.

Si denique pars catholica praeoptet coram ministro acatholico matrimonium celebrare, quam penes passivam assistentiam, neque a proposito suo ullo modo, adductis argumentis: illos catholicos sponsos peccare mortaliter, et esse monendos, quorum matrimonio assistit minister haereticus, prout id summus Pontifex Benedictus 14. Syn. Dioe. l. 6. c. 5. n. 4. declaravit, et denuo Constit. 2. Februarii 1744. inculcavit — atque Gregorium XVI. Pontificem 22. Maji 1841. ideo tantum admisisse assistentiam passivam, ne partes ad ministrum acatholicum confugiant, et ab illo sacrilegam benedictionem quaerant, qui sacerdotio, et ideo facultate caret, sacras functiones atque benedictiones peragendi — dimoveri posit: tum parochus de factis promulgationibus testimoniales extradabit, in quibus id solum declarabit: quod peractis tribus denunciationibus nullum aliud impedimentum praeter disparitatem cultus, ob quod matrimonium inter eosdem contrahi nequiret, detectum sit. Ultra nihil addendum, ne consensus vel approbatio testimonium dantis sacerdotis quaqua ratione subinferri possit.

Ubi demum sine Reversalibus, vel plane coram ministro acatholico initum est matrimonium mixtum, Parochus tamen nulli labori parcat, quaerere quod perierat, et omni data occasione conjugem catholicum in fide catholica obfirmare, atque ad ejus exercitium magis magisque excitare satagat, item commoneat, ut conjugem suum ab errore retrahere, inque sinum Ecclesiae catholicae reducere studeat; penes conjugatos autem incessanter catholicam prolium educationem adurgeat; imo parti catholicae, praesertim occasione confessionis, gravitatem peccati, in quo versatur continuo, adumbret, dum penes conjugem suum non agit, ut proles in catholica Religione educentur, — quin et absolutionem eidem deneget, si non certissima indicia veri intrinseci doloris et emendationis sincerae propositum in ea observaverit.—

Praescriptas tandem super mixtis matrimoniis periodicas relationes parochus accurate praestandas habet. Illud unice hic adhuc notandum, quod in Hungaria, consenquenter et in patria nostra vigore latae in Comitiis Požoniensibus legis, anni 1844. reflexe ad art. 26. anni 1791., dum sponsus catholicus est, omnes proles utriusque sexsus in Religione catholica educari debeant; eapropter a sponsa acatholica Reversales petendae non sint; — quae lex nullo recentiore statuto vel ordine ministeriali hucdum alterata exstitit. Quin sperare licet, fore, ut ex Concordato, quod Beatissimus Noster Papa recentissime cum aula potenti Austriaca inivit, etiam quoad mixta matrimonia laetior et illustrior facies sanctae Ecclesiae Catholicae prodeat.

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Od *V. Švelca.*

(Dalje.)

Čověk od onda, od kada se je kroz slobodnu volju po grěhu od Boga odmetnuo, i protivno idei Boga hotio i radio, i protivio se svetomu zakonu, kojega je Bog od věka u sèrce čověka upisao, i od kada je sagrěšio proti svetosti Boga, spao je pod sud božji. Od tada ležala je velika krivnja na pokolenju čověnčanskom, jerbo svi smo naslědili od Adama skvarenu narav. Zato kaže sv. Pavao s psalmistom: „*Nijedan nije pravedan. Svi se ukloniše i zajedno nevaljani postaše: neima ga koj čini dobro.*“ Rim. 3. 10. 12. „*Svi življasmo něgda po željah těla svojega, i bijasmo rodjena děca gnjeva.*“ Ef. 2, 3. U ovom stanju nisu se mogli ljudi Bogu dopasti, jerbo su se protivili volji njegovoj, zato morali su biti izključeni iz svetog i blaženog kraljestva njegovog. O kako bi se rad čověk povratiti u kraljestvo božje, ali što ima činiti, da pravici božanskoj zadovoli, da njegovu dopadnost postigne i da se

Digitized by Google

vrědna učini milosti njegove? Na kakov način mogao je on gnjev božji od sebe odvratiti i krivnju svoju namiriti? Zar su imala dobra vremenita i kèrv živine stupiti na mèsto grěšna duha, i za njega zadosta učiniti pravici božanskoj? Zar se je imao čověk sam žèrtvovati, za da postigne mir věkovit? No niti ova zèrtva Bogu nebi se bila mogla dopasti, jerbo u njoj bi se žèrtvovao život grěšan i bogomèrzak. Sve dakle žèrtve ovoga světa nisu bile kadre, da krivnju i kaznu čověčanstva izbrišu, dakle ništa drugo nije preostalo, nego čeznuće za žèrtvom, za jaganjcem, koj u istinu oduzimlje grěhe svega světa, i novi i sveti život poděljuje — i mir božji povraća. Sve žèrtve, očišćavanja i pokore staroga světa ništa drugo nisu, no dokaz, da je pokolěnje čověčansko željno izgledalo odkupljenje, jesu dokaz čeznuća za poglavarom svećeničkim, koj bi bio *svet, bezazlen, čist, odvojen od grěšnikah, koj bi bio više nebesah, kojemu nebi bilo potrebno svaki dan najprije za svoje grěhe žèrtve prinositi, a potom za narodne.* Žid 7, 27 — 28. Temelj čověčanskih žèrtvah u starodavnosti valjda je u tome postavljen bio, što su ljudi mislili, da je za pomirenje čověka potrebna žèrtva čověčanskog života. Ove žèrtve su praslika one pomiriteljne i posvećujuće žèrtve, koju sin božanski na križu dovèrši. S čeznućem za pomirenjem s Bogom bilo je vazda spojeno posvećenje sèrca i života i obodrivanje volje na dobro. Ovo čeznuće bila je želja duha čověčanskgoa povratiti se u pèrvohitno svoje stanje.

Premda mnogovèrstno i koristno nalazimo znanje u poganstvu, no ipak ono ništa ino nije, no tamna zazraka napram světlu sunca pravice. Poganska znanja ništa drugo nisu no odlomci věčne istine, bez svakog sustava osnovani, nesigurni i amo tamo razbacani. Poganski mudraci spoznavali su n. p. red i lěpotu světa, ali ga nisu poznali kao učinak věčnoga Boga; oni su priznavali neumèrlost duše, nu ovo spoznanje njihovo bilo je nesigurno i mnogim dvojbam podvèrženo; oni su spoznavali prednost, koju čověk imade pred životinjom, ali ipak nisu mogli shvatiti čověka u njegovu dostojanstvu — kao sliku i zastupnika božjega ovdě na zemlji; i zato punim právom s psalmistom o poganih kazati možemo: *Oni sědjahu u tami i smèrtnoj sěni*", i s Pavlom apoštolom: „*Někad bijaste tama a sada ste světlo u Gospodu.*" Ef. 5, 8. Ako s jedne strane promotrimo, da je duh čověčanski nuždno trebao prava spoznanja i s druge strane, da čověčanstvo samo sebi ostavljeno nikad se nebi bilo moglo popeti do prave istine, tak priznati moramo, da je i um čověčanski potrebovao odkupljenja od bludnje i dvojbe, i da mu je treba bilo takova nauka, koj bi sve umne sile namirio, i koj bi proti svakoj dvojbi osigurao čověčanstvo, potrebovalo je dakle naučitelja, i to naučitelja takova, koj nebi naučao kao što naučahu Farizejci i pismoznanci, t. j. kao ostali ljudi, već koj bi naučao nauk, i to nauk, koj bi sam u sebi imao biljegu istine, koj bi u sèrce prodirao kao dvorězni mač, koj bi ljude od bludnje oslobodio, i jakost imao sve blažene učiniti, koji bi god unj věrovali — naučitelja, koj bi imao jakost činî zasvědočiti, da nauk onaj, kog nauča jest istinit i povišen nad svaku dvojbu — naučitelja, koj bi dokučljiv bio tako za izobražene kó i za neizobražene, koj bi primèran bio tako visokim kó i nizkim; koj bi sirote oduševljao i utěšio.

Čověk stvoren je od Boga za blaženstvo věčno, i poradi toga teži za blaženstvom. Nu gdě da nadje oto blaženstvo, kada je od Boga odpao i podao se gospodstvu nezasitljive tělesnosti? Buduć da on samo onda blažen mir postići može, kada živi u jedinosti s Bogom, tak je bělodano, da u odpadnuću od Boga, naime u grěhu blaženo živěti nikad nemože. Grěh je odpadnuće od jedinosti, jest razkomadanje, kojega su poslědice věkoviti nemir, raznolike bědе i nevolje; kako dakle nesretan mora biti onaj život, koj nepozna de uzroka tog zla, koj ništa drugo neznade no tèrpěti i stradati, i koj nevolje smatra za pravo zlo? Čim je pak bila manje namirena potroboća i želja sèrca za blaženstvom, tim veće moralo je biti čeznuće za boljim stanjem. Kako malo morao je cěniti pogan život, koj se poslě duge povorke težkoćah i suprotivštinah dovèršio smèrtju, tim većma, kad nije znao za sigurno, jeli nije smèrt prelaz u bolji život, ili je li nije podpuno razpadnuće njegova bića. No premda je smèrt, iz ovog glědišta smatrana něšto užasna, zato ju je ipak želěti morao pogan, koj je samo tèrpěti i stradati morao, jer je u njoj vidio oslobodjenje svoje od nepovoljna i težka života zemaljskoga.

Pogan, koj je vidio tolike težkoće života, i nije za sigurno znao, je l' će i poslě smèrti živěti, morao je s Pavlom apoštolom vapiti: „*Mene nesretna čověka! Tko će me izbaviti od těla smèrti ove?*" Rim. 7, 24. Ako dakle duh čověčanski usléd prirodjenih si potrebah čezne za blaženstvom i oslobodjenjem od zalah, a nije u stanju da ga postići može, s toga je bio nuždan odkupitelj, koj bi ga od grěha, tog uzroka svega zla oslobodio, koj bi mu razjasnio nevolje, koje su nerazdružive od ovog vremenitog života, koj bi ga i naukom i činom osigurao, da je smèrt prelaz u neumèrli život, i da čověk i poslě smèrti živi ili

Digitized by Google

u družtvu s Bogom u neizměrnom blaženstvu, ili u věčnom izključenju iz kraljestva božjega u mukah věčnih. Čověčanstvo je dakle trebovalo pomirenja s Bogom, očišćenja od grěha i posvećenja, trebovalo je podučenja i osiguranja, da će biti oslobodjeno od svih zalah, i da će postati dionikom blaženstva věčnoga.

(Dalje slědi.)

Pitzipiosov spis o sjedinjenju iztočne cèrkve.

Već je više putih napomenuto o učenom Gèrku Jakobu Pitzipiosu, koj u Rimu o tom nastoji, da se sva moguća sredstva opet pokušaju, kako bi se iztočna cèrkva sa svojom starom materju rimskom opet sjedinila. U tu svèrhu izdao je on, ima tomu dva měseca, u Rimu velevažno dělo, koje je učen svět nestèrpljivo izgledao, pod naslovom: „*L' eglise orientale, par Jacques G. Pitzipios. — Rome imprimerie de la Propagande 1855. in 8.*“ Nemože nam se na ino, nego da kratak pregled toga spisa polag časopisa „Civiltà cattolica“ našim čitateljem saobćimo, kao što ga opet on iz samoga děla vadi.

Najprije — veli se tu — poznate su ljute prepirke, što se u ovih poslědnjih godinah zametnuše izmed carigradskog patriarche i atenskog svećeničtva, koje nastoji da svoju věrozakonsku samostalnost sagradi na temelju političke neodvisnosti gèrčkog kraljestva, kao da je věrozakonska podložnost ili sloboda poslědica gradjanske podložnosti ili slobode. Medju spisovi, što ih je jedna i druga stranka u tom predmetu na světlo izdala, zauzimlje glavno město jedno dělo, što ga je archimandrita i profesor bogoslovja u Ateni, Farmacide g. 1850. izdao. Hoteći ovaj da dokaže, kako su nastojanja bizantinskog patriarche ništetna, izrekao je několiko rěčih, kojimi kao dvoreznim mačem udari isto tako bizantinsku kao i gèrčku cèrkvu. Gèrčka u pravom smislu uzeta (veli on) bijaše odvisnom od papinskog, u Solunu stolujućeg naměstnika, a car Leon Izaurih, kipoborac bijaše pèrvi, koj je nastojao da te krajine, iztèrgnuv ih izpod pravomoćja pape Gèrgura II., podčini patriarchi Anastasiu, koj bijaše privèrženik iste krivověrne slědbe (kipoborac). Tako je, veli Farmacide, ove biskupije papinu pravomoćju iztèrgó i krivověrnomu patriarchi podčinio taj krivověrni car. Evo kako je istinita ona poslovica, da nije ništa jačega od istine, koja znade i najtvèrdokornija sèrca svladati, kad ju uzbijaju.

U poglavju osmom ima vèrlo sgodan izbor svědočbah i listinah, što govore za primat papinstva, koje su iz gèrčkih liturgičkih knjigah i iz spisovah gèrčkih otacah izvadjene. Medju ovimi svědočbami imade najsjajnijih několiko od sv. Teodora Studite, kojega děla mogu se smatrati kao najbogatija oružana, gdě je moći najti silnog oružja proti razkolničtvu. Želěti bi bilo, da koj učenjak sva ova děla, u koih se toliko dokazah za katoličku cèrkvu nalazi, posebno na světlo izdade. Veliku vrědnost imaju u mnogom obziru opazke, kojimi je carigradsko duhovničtvo, kao što něki vele, obogatilo, ili, kao što se bolje misli, nagèrdilo poslědnja izdanja cèrkvenih ustanovah i saborah. Kad ove opazke čověk čita, neznade, je li bi se većma čudio neznanstvu ili zlohi, niti nebi čověk mislio, da ima ljudih, koji se usudjuju s takovim oružjem istinu napadati. Mislimo dakle, da je Pitzipios istini veliku uslugu učino, što je izneo na světlo te spisove, te je odkrio debele pogrěške i očitu zlobu, kojom se razgranjuje laž. Jošte bismo mogli iz ove pèrve strani Pitzipiosova děla mnogo važnih stvarih navesti; no da nebudemo odviše dugi, ograničit ćemo se samo na slědeće. Da se vidi potištenost, u koju je palo iztočno duhovničtvo, dosta je napomenuti, da se često dogadja, da se prepirke i razmirice u drugom prizivu podnose Porti za razsudjenje; a odtud naravskim putem slědi, da muslomanski sudci rěšavaju razprave kèršćanskih prepirakah po ugledu svoga korana. Za dokaz toga tvèrdi Pitzipios, da se je prije petdeset godinah izmedju gèrkah i armenacah zametnula ljuta prepirka, dočim je jedna stran drugu potvorila, da je proměnila starinska pravila kèršćanskog věrozakona. Armenci su tvèrdili, da se kod sv. mise nesmě voda s vinom měšati; a gèrci su isto tako oporno protivno branili. Prepirka donešena je pred sud Reis- effendiju, koj je slědeću odluku izrekao: „Vino je nečisto piće, prokleto i zabranjeno po koranu, dakle se nesmě niti najmanje upotrěbljavati. Zašto se dakle kod mise neslužite jedni i drugi čistom vodom?“ Odtale se vidi, kamo može gèrčka cèrkva dospěti pod muslomanskim ugledom, komu je glede svoje věre i glede obredah podvèržena — ona cerkva, koja je pod izlikom, da uzdèrži věru i disciplinu nepovrědjenu, odbila od sebe vèrhovničtvo rimske cèrkve. Toliko neka bude dosta iz pèrve strane.

Druga i treća stran, sačinjajuće svez od 150 stranakah, sbore gotovo izključivo o florentinskom saboru i o njegovih poslědicah. Pisac je sve svoje nauke upotrěbio, da kako valja protumači doga-

Digitized by Google

djaje ove glasovite skupštine. Budući da prepirke, koje su porodile odcépljenje iztočne cèrkve, ili barem za izliku mu služile, nisu jošte nikad toli učeno, slobodno i temeljito protumačene kao u Fiorenci; niti nije nikad toli jasnim, toli točnim, toli svěčanim načinom o tom nastojano, da se nesretnom odcépljenju konac učini: s toga je florentinski sabor temelj svih doondašnjih i budućih nastojanjah, da se povrati jedinstvo izmedju sv. stolice i odcépljene iztočne cèrkve. Isto tako je florentinski sabor najsvečanija odsuda svih iztočnjakah, koji tvèrdokorno ostaju u svojem razkolničtvu, pošto su sve prepirne točke, koje su jošte ma koliko tamne bile, razjasnjene, te su svi razlozi, što su ih gèrci zahtěvati mogli, protumačeni. S toga nije čudo, da su neprijatelji iz svih silah o tom radili, da uzbiju ili osumnjiče dogodjaje toga sabora. Proti njemu je govoreno, da iztočni biskupi nisu bili slobodni, te da su, podpisav zaključak o sjedinjenju věre, prodali svoju věru za ufanje, da će od pape i od zapadnih vladarah dobiti materialnu podporu proti Turkom. Sve ote klevete nalaze se sakupljene u laživoj pověstnici toga cèrkvenoga sabora, pod naslovom: „Historia vera unionis non verae“, napisana Siropulom na gèrčkom jeziku, a na latinski prevedena englezom Creygthonom. Ova pověstnica može se zvati oružanom, od kud protivnici florentinskog sabora svoje oružje cèrpe. Tu Siropulo opetuje sve laži i klevete Marka efeskog.

Ovoga lažipisca uzbiše pisci, koji su o florentinskom saboru mogli govoriti i pisati s podpunim zvanjem i neporočnim ugledom, a to su prelati gèrčki, koji su istomu cèrkvenomu saboru prisustvovali. Simo spadaju: Guiseppe, modenski biskup, Gèrgur, protosindjir i patriarcha carigradski, i Juraj Scolario, koj je takodjer pod imenom Gennadio na bizantinskoj stolici sědio. Svi ovi pisci su očevidni svědoci svih ovih dogodjajah, što nam se povědaju, koji kao rodjeni Gèrci, kod Gèrkah nemogu biti sumnjivi — svi ti pisci uzbijaju věšto i s valjanim ugledom Marka efeskog. Tako se utekao i Pitzipios u ovom velevažnom pitanju k ovako štovanim piscem, te na temelju njihovih svědočbah gradi svoje dokaze.

(Konac slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Gjurgjevca, dne 10. studenoga. (Dopis.) Opet novi dokaz, koli lěpim plodom rěč dobra pastira kod věrnog puka uroditi može. Ovděšnja župna cèrkva sv. Jurja izgubi tečajem 30 godinah od pèrvobitne svoje lěpote toliko, da je, ako joj želimo podati ono lice, koje bi i na sèrce čověka ugodno-pobožno dělovati moglo, znatnih troškovah treba. Naš veleč. župnik znao je svoju věštu rěč na naměnjenu cèrkvi korist kod svojih ovacah upotrěbiti — a ovce njegov glas poznadu. Na pèrvu rěč svoga pastira zaključiše župljani jednodušno, da svoj hram na novo posve ukrase. Mi sad imademo ukrašeni hram, kakov se za revne, svoju majku ljubeće sinove pristoji; nebismo li ovdě rěći mogli: ex fructibus illorum cognoscetis illos. Pošto je ovdašnji gosp. župnik i podarcidjakon Jos. Korač svojom brižljivostju i dragovoljnimi prinesci župljanah polěpšanje zaručnice svoje dogotovio, bi ovaj lěp čin shodnom svečanostju dovèršen, kod koje udioničtvovahu od strane světovne c. k. pukovnik, g. Čivić Rorski, od strane pako duhovne velečastni župnik i podarcidjakom bělovarski, g. Tonhauser. Poslě dovèršene svečanosti bi prigotovljen priměran oběd, kod kojeg se nazdraviše navadne zdravice.

S. H.

Iz Stare-Gradiške. (Dop.) U oči svih svetih. Dne 29. listopada obdèržavasmo i mi u gradiškom okružju pastoralnu skupštinu, i to u Staroj-Gradiški. Prije svega moram kazati, da si je domaći župnik g. Jos. Marić mnogo truda dao, da za skupštinu priprave, čim najlěpše mogaše, učini, što mu je dobro za rukom pošlo.

Osim častne gg. svećenikah domaćega okružja sakupiše se ih više takodjer iz susědnih predělah, medju njimi i g. podarcidj. Petar Filić. Pošto smo se u domaćoj kapeli sakupili i obukli, uputismo se u družtvu svekolike školske mladeži i njihovih učiteljah i učiteljicah pod spasonosnim stěgom kèršćanstva n župnu cèrkvu sv. Stěpana. Zazvavši duha sv. i pomoliv se kod s. mise Višnjemu, da nam u toli važnom sboru svojom božanskom pomoću priskoči, uputismo se istim redom u župni stan. Ovdě nam veleč. g. podarcidjakon Juraj Muzler svojom prirodjenom i govorničkom rěčitostju razloži osam uvětah, koji su potrebiti svakomu kèršćaninu, a navlastito pako svećeniku, da velikomu svomu zvanju valjano odgovori; g. govornik pokazao je svakom prigodom, da umětnom svojom rěčju znade dopirati u najzabitnije strane sèrca čověčjega, no to je osobitim načinom ovom prigodom zasvědočio. Osobito drugu točku razvio je toli podpuno, da bi njegova razprava zaslužila, da se u běli svět pošalje.— Sad uzme okružni bilježnik čitati izradjene po sebi zadaće. Osobito smo mu zahvalni, što nam je tako obilato razvio predmet od oproštenja, jer je ovo baš upravo ono, gdě najviše prosti puk i neuki narod posèrnjuje. Uzvišene istine tek onda se dobro upotrebljuju, kada se na pravi način rabe; stvar pako ma i koliko sveta, mnogo gubi, čim je nevěštome bez obuke predana kao novaku oružje. Poslě razložno rěšene i teme-

Digitized by Google

ljito izradjenje bilježničke uloge, bude pohvalno pismo preuzv. g. nadbiskupa pročitano, i dotičnim članovom naše skupštine zaměnito čestitano.

Pitao je zatim naš veleč. g. podarcidjakon, s kakovim su uspěhom zaključci pramalětne skupštine naše duhovne ověnčani? i svi mu do zadovoljstva povoljno odgovoriše. Povela se takodjer kasnije rěč o uvedenju novoizdanoga katechizma i u cèrkve, te su već okružja někoja duhovnu stolicu za isto dopuštenje zamolila; tim većma odlučismo i mi to isto da učinimo. Još jedanred je muklu tišinu sboreći govornik naš pretèrgó zaglavkom od besède svoje, u kojoj se je, věšto se okrećuć na okolo, opet povratio tamo, odkud je bio i izašao, t. j. k početku, gdě je pokazao, kako je probitačno ma i u bučnom světu potražiti samoću, i tamo si duh razvedriti i okrěpiti s Isukèrstom, da kasnije od nikakva neomalaksamo napora, već sèrčano u svakome dobru uztrajemo. Na svèršetku pokleknemo pred Odkupiteljevom prilikom i Bogu se na izměnce zahvalimo, hvaleći mu s navadnimi molitvami, što ih naš predsědnik odpěvà. J. V-ć.

Iz Beča. Grof Filip Zsigrey, konjanički satnik, položio je svoju vojničku čast, te je rěč zadao, da će u daleki svět iti sv. věru i mir nazvěšćat. U tu svèrhu će u Beču bogoslovje učiti, da se za svoje novo zvanje dostojno pripravi. I svoj imetak je plemeniti grof u podporu svojega zvanja razdao. (Zg. D.)

Iz Erdeljske. „Schulbote“ donosi znameniti zaključak něke novije protestantske skupštine, kojim protestanti traže, da im se město Superintendenta dade *biskupski službeni naslov*, te zajedno dodaje opazku, da je samo dvěsto šestdeset ženitbenih razpitanjah potvèrdjeno.

Iz Karlsruhe. 27. list. O stanju cèrkvenog pitanja čuju se simo tamo samo neizvěstna nagadjanja. To je muka, što moramo viděti, da je uspěh Brunnerova poslaničtva koprenom tajnosti sakrit. Mi nastojasmo o tom, da što izvěstna doznademo, no nebijaše nam moguće. Kao što se s pouzdana — kako misle — izvora tvèrdi, donio bi dèržavni tajnik Brunner poslědnju rěč iz Rima, koja svako dalnje pregovaranje izključuje, te naprosto *hoću* ili *neću* zahtěva; no neima izgleda niti za jedno niti za drugo, te se nadaju, da će cěla stvar něki dogadjaj, koj se izčekuje, savèršiti. S druge strane tvèrde, da je nadbiskup tvèrdo odlučio, da jošte za svojega života to ozbiljno pitanje rěšeno vidi. U ostalom se je nadati, da će službeno proglašenje austrijskog konkordata mnogo k tomu doprineti, da se stanje poboljša.

Iz Rima. Kao što „Univers“ javlja, povratio se je preč. g. nadbiskup Bizzari iz svojega izvanrednoga poslaničtva iz Napulja opet u Rim, bez da mu je išto za rukom pošlo. On je nosio reklamacije sv. stolice na vladu, koje se stranom jezuitah, stranom časopisa „Civiltà cattolica“ tiču. No napuljska vlada, nemareći za ote reklamacije, ostala je kod svoga dosadanjega postupanja.

— Ovdě se sad o tom govori, da se tiskarna skupštine propagande tako razširi i izpravi, da odgovori važnosti toga glasovitoga zavoda, koj se u istinu može zvati zavod světa. U ovaj par misli se ovdě o tom, da se u rečenoj tiskarni izdaju dragocěna bogoslovna, biblička i narodopisna děla, koja su u knjigarnah vèrlo rědka, ili su već posve i razgrabljena. Novo izdanje děla „Theologia dogmatica“ od O. Dionisa Petari-a, i „Bibliotheca orientalis“ od Assemania ima se na skoro započeti. O. Karlo Passaglia iz družbe Isuseve, koj je katoličkomu světu svojimi spisi o mnogih točkah kèršćanskog objavljenja poznat, pružat će kod izdavanja pèrvoga děla svoju pomoćnicu ruku. (Kao što je poznato, o. Passaglia napisao je dělo „Commentarii de immaculata Conceptione“ 3 velika sveza u četvèrtini takove veličine, kao što ima malo izdanjah cěloga svetoga pisma.) Tiskarna propagande stavit će se u savez s najuglednijimi knjigarnami Němačke, Francezke i Englezke, da tako prodaju svojih knjigah pospěši. Rádi se takodjer o tom, da se sveto pismo u više jezikah zajedno izdade, te će tom prigodom najglasovitiji narodopisci, kritici i orientaliste Europe u věćanje povučeni biti. — Prije několiko godinah učinio je bio grof Miriscalchi kardinalu Maju predlog, da se u Rimu polyglota sv. pisma izdade, te je u tu svèrhu znatnu svotu novacah iz svojega džepa ponudio; no poduzeće razbilo se je na odporu jedne visoko postavljene osobe.— Dne 3. m. m. proglašen je u tajnom konsistoriu sklopljeni s Austrijom konkordat.

Iz Francezke. Iz franceskog varoša Pallnau-a pověda „Univers“ slědeći znameniti dogadjaj: U pallnau-skoj cèrkvi popravljahu upravo veliki svod od chora. Zidari zaboravliše svěži zid podupèrti, dočim su se jošte s ostalom gradjevinom zabavljali. Bijaše večernica, a cèrkva dubkom světom napunjena; tad se podigne vihar, razori novo sazidani svod, razbaca težko kamenje s visine od 35 stopah uz gromovito praskanje sred skupštine, bez da je — čudnovato doista — ma samo koja osoba ili ubijena ili težko oštećena, izuzamši několiko neznatnih uvredah. Sila, kojom je kamenje padalo, bijaše tolika, da je na grobnici vrata podèrlo. Bijaše to u oči svetoga čisla, kad se je nesreća dogodila.

Iz Londona. — Kardinal Wiseman prîmio je nedavna dva anglikanska svećenika, Williama Johna Robertsa, meštra na oksfordskom kolegiju, i Johna Hillary Dale-a, u katoličku cèrkvu. Ovaj poslědnji obraćenik bijaše nedavna misionar visoke cèrkve u Neuseelandu.

Iz Carigrada, 11. listop. Prije šest tjedanah izginuo je u Galati něki děčarac, a nitko nije znao kamo

Digitized by Google

dospi. Badava bijaše sve traženje, njemu nije bilo traga. Poslědnjeg petka snila je mati izgubljena děteta čudan san. U snu prikaže joj se preminula prije godinu danah trogodišnja kćerčica. Činjaše joj se, kao da děte dolazi iz učione, te reče materi: Znadešli gdě je brat Konstantin? On je u ovom zdencu. Prebudiv se mati, pripovědaše žalostna svoj san. Pošto se o stvari govoriti počelo, dalo je redarstvo zdenac pregledati, te je sbilja u zdencu našlo mèrtvo tělo děčarca.

Iz Amerike. Měseca rujna prestupio je ovdě jedan djakon (episkopalske cèrkve) u katoličku cèrkvu, što je znatnu pozornost pobudilo. G. Hobert Doane sin new-yorskog biskupa, koj je po njem takodjer redjen, izjavio je otcu pismeno, da svoju službu ostavlja i na katoličku věru prelazi. Biskup, kao drugi Brutus, izdao je slědeću o!sudu proti nepokornomu sinu: „Mi dajemo na znanje svim, koji u obćenju s jedinom, svetom, katoličkom i apoštolskom cèrkvom žive, da je G. H. Doane, djakon naše biskupije, pošto se je pismeno svoje službe odrekao, koju je iz mojih rukuh primio i pošto je očitovao, da se rimskoj odcěpljenoj slědbi podvèrgava, sa svoje časti skinut, te ga ja za skinuta proglasujem u ime otca i sina i duha svetoga.

— U ovoj strani světa, koja se kao domovina slobode u zvězde kuje, tèrguje se jošte uvěk s robovi; da se toliko poniženje čověčjeg dostojanstva najvećma englezkomu merkantilizmu pripisati imade, neima niti dvojbe. U novinah „News“ čitamo slědeći oglas: Upozornjujemo naše čitatelje na priobćenu u jednom drugom stupcu objavu, koja se tiče prodaje cèrnacah. Jedno tèrgovačko družtvo dovezlo ih je na korist našega mladoga obèrtnoga grada. Robovi su za nas neobhodna nužda. Mi smo opunovlašteni prijaviti, da rečeno družtvo jošte drugih 20 robovah u Missouri-u na putu imade, te ih simo dotěrati misli, ako im dobra cèna bude.“ — Iz St. Francisvilla, dèržave Louisiane piše drugi list: „Prije někliko danah naide něki gospondin, idući za poběglimi cèrnci u potěru, u bari na mačjom ostrovu na čelu hèrpu njih. Dva od njih pošlo mu je zarukom uhvatiti; a treći se je protivio (t. j. bežao je), bude u hèrbat nastreljen i poběgne u baru, gdě su ga ipak srećom psi udavili prije nego se je iz blata izkopati mogao.“ — U new-yorskoj dèržavi bi něka žena, što si je muža otrovala, na smèrt odsudjena. Sa svih stranah iz čele sěverne Amerike dojdoše na dotično poglavarstvo molbenice, gdě traže milost za odsudjenicu, tvèrdeći, da je to uvreda dužnog ženskomu spolu štovanja, ako se žena isto tako strogo kazni radi ubojstva kao i mužkarac.

---

* Previsokim rešenjem nj. velič. od 6. o. m. stigoše slědeća naimenovanja: Preč. g. Jos. Clemens, kanonik pèrvost. zagr. cèrkve i urbočki archidjakon, imenovan je opatom bl. Děvice Marie de Ilda; preč. g. dr. Stěpan Ledinski, magister kanonik, archidjakonom kemlečkim; preč g. Petar Šatvar, pobočni kanonik preuzv. g. nadbiskupa, archidjakonom bekšinskim i preč. g. Pavao Šiprak, magister kanonik, archidjakonom turopoljskim.

* Nedavna preminuo je abbé Laborde u Francezkoj, koj se je dogmi o neuskèrnutom začeću dugo opirao, što se je mnogim novinam dopadalo. Sad javlja „ami de la Religion“, da je prije smèrti opozvao sve svoje bludnje, te je pomiren sa svetom cèrkvom i svetotajstvi umirućih providjen, preminuo s ovog světa.

* Poznati čověkoljub Olivieri doveo je iz svojih poslědnjih dvijuh putovanjah odkupljenih 116 cèrnacah. Svih ukupno odkupio je dosad 431. Od ovih je u rimskoj dèržavi 42; u Strasburgu 7; u Monakovu 12; u Piguerolu 2; u Austriji 86, naime 2 u Zagrebu, 6 u Celovcu, 38 u Lombardo-Mletačkoj i 40 u Tirolskoj.

Směsice.

Današnje pleme Samaritanacah. Neima tomu davna, što su dva osobiti poslanici u Londonu pozornost na se obratili, osobito židovska znamenja, što su ih na sebi imali. Bijahu to dva samaritanca iz Naplusa, gdě se potomci onih starodavnih Samaritanacah s pèrvobitnim naukom svoje slědbe i kod običajah svojih pradědovah nalaze; ova dvojica pako su u London s te svèrhe došla, da od bogatoga londonskoga židovstva za svoju obćinu novčanu pomoć traže. Oni jošte uvěk kao i za vremena Isusa Gospodina na „gori Garizim“ žèrtvuju. Došli tamo poslanici tužahu se, da će njihov vèrhovni svećenik, muž već stare dobe, po svoj prilici bez plemena umèrti, pa da će tako s njim poginuti i „pravo Leviovo pokolenje,“ što će samarintanskoj službi božjoj i konac doněti. Prigodom ovog poseta budi nepomenuto, da historički neima na světu poznatoga naroda, koj bi, premda vazda drugim narodom podčinjen (židovi, kaošto je poznato, bijahu samostalni narod), svoju narodnost ipak kroz 2,600 godin. sačuvao, te se nebi niti najmanje poměšao s drugimi narodi. Uz to valja jošte na obzir uzeti neznatan broj Samaritanacah, na těsnu okolicu gore Garizim omedjašenih, pa onda kèrvave borbe, kojim je sveta zemlja s obližnjimi městi za vrěme križarskih ratovah i docnije s muhamedanci izvèržena bila. Današnji Samaritanci broje samo 30 porodicah, zajedno něšto više od 200 glavah, imajući svoj vlastiti jezik, svoje svete knjige i svoje bogoštovje, kaošto se i način njihova življenja od susědnih narodah razlikuje. S veće strani stanuju u Naplusu (starodavnom Sichemu) i u varošu Jaffi. U Naplusu (od prilike 45 satih od Jeruzalema) imaju posebnu ulicu (halkat ossade, t. j. zelena ulica) u kojoj je někoč, kaošto misle, patriarcha Jakob prebivao. Medju spoljašnje znakove tih Samaritanacah spada cèrvena, bělim turbanom omotana kapa (fes): u subotu i svetac oděvaju se skroz bělim odělom. Posebni prepis pet Mojsijinih kjigah, koje i pri službi božjoj uživaju, smatraju oni za „jedino pravi izpis zakona“, odkud i ime nose, jer rěč Samar znači čuvati (t. j. zakon). (S. Nov.)

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 47. — TEČAJ VI. U SUBOTU 24. STUDENA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

In Nomine

Sanctissimae et individuae Trinitatis.

Sanctitas Sua Summus Pontifex Pius IX. et Majestas Sua Caesarea-Regia Apostolica Franciscus Josephus I. Austriae Imperator, concordibus effecturi studiis, ut fides, pietas et omnis recti honestique vigor in Austriae Imperio conservetur et augescat, de Ecclesiae catholicae statu in eodem Imperio solemnem conventionem inire decreverunt.

Quapropter Sanctissimus Pater in Plenipotentiarium Suum nominavit: Eminentissimum Dominum Michaëlem Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyterum Cardinalem Viale-Prelà, ejusdem Sanctitatis Suae et Sanctae Sedis apud praefatam Apostolicam Majestatem Pronuntium, et Majestas Sua, Imperator Austriae Celsissimum Dominum Josephum Othmarum de Rauscher, Principem Archiepiscopum Viennensem, Solio Pontifico Adsistentem, Caesarei Austriaci Ordinis Leopoldini Praelatum et magnae Crucis Equitem, nec non ejusdem Majestatis Caesareae a consiliis intimis.

Qui post plenipotentiae ipsis collatae instrumenta mutuo sibi tradita atque recognita de sequentibus convenerunt:

Articulus I. Religio catholica Apostolica Romana in toto Austriae Imperio et singulis, quibus constituitur ditionibus, sarta tecta conservabitur semper cum iis juribus et praerogativis, quibus frui debet ex Dei ordinatione et canonicis sanctionibus.

Articulus II. Cum Romanus Pontifex primatum tam honoris quam jurisdictionis in universam, qua late patet, Ecclesiam jure divino obtineat, Episcoporum, Cleri et populi mutua cum Sancta Sede communicatio in rebus spiritualibus et negotiis ecclesiasticis nulli placetum regium obtinendi necessitati suberit, sed prorsus libera erit.

Articulus III. Archiepiscopi, Episcopi omnesque locorum Ordinarii cum Clero et populo dioecesano pro munere officii pastoralis libere communicabunt, libere item suas de rebus ecclesiasticis instructiones et ordinationes publicabunt.

Articulus IV. Archiepiscopis et Episcopis id quoque omne exercere liberum erit, quod pro regimine Dioecesium sive ex declaratione sive ex dispositione sacrorum Canonum juxta praesentem et a Sancta Sede adprobatam Ecclesiae disciplinam ipsi competit, ac praesertim:

a) Vicarios, Consiliarios et adjutores administrationis suae constituere ecclesiasticos, quoscunque ad praedicta officia idoneos judicaverint.

b) Ad statum clericalem assumere et ad sacros ordines secundum Canones promovere, quos necessarios aut utiles Dioecesibus suis judicaverint, et e contrario, quos indignos censuerint, a susceptione ordinum arcere.

c) Beneficia minora erigere atque collatis cum Caesarea Majestate consiliis, praesertim pro convenienti redituum assignatione, Parochias instituere, dividere vel unire.

d) Praescribere preces pnblicas, aliaque pia opera, cum id bonum Ecclesiae aut Status populive postulet, sacras pariter supplicationes et peregrinationes indicere, funera aliasque omnes sacras functiones servatis quoad omnia canonicis praescriptionibus moderari.

e) Convocare et celebrare ad sacrorum Canonum normam Concilia provincialia et Synodos dioecesanas, eorumque acta vulgare.

Articulus V. Omnis juventutis catholicae institutio in cunctis scholis tam publicis quam privatis conformis erit doctrinae Religionis catholicae;

Digitized by Google

Episcopi autem ex proprii pastoralis officii munere dirigent religiosam juventutis educationem in omnibus instructionis locis et publicis et privatis atque diligenter advigilabunt, ut in quavis tradenda disciplina nihil adsit, quod catholicae Religioni, morumque honestati adversetur.

Articulus VI. Nemo sacram Theologiam, disciplinam catecheticam vel Religionis doctrinam in quocunque instituto vel publico vel privato tradet, nisi cum missionem tum auctoritatem obtinuerit ab Episcopo dioecesano, cujus eamdem revocare est, quando id opportunum censuerit. Publici Theologiae professores et disciplinae catecheticae magistri, postquam sacrorum Antistes de candidatorum fide, scientia ac pietate sententiam suam exposuerit, nominabuntur ex iis, quibus docendi missionem et auctoritatem conferre paratum se adhibuerit. Ubi autem theologicae facultatis professorum quidam ab Episcopo ad Seminarii sui alumnos in Theologia erudiendos adhiberi solent, in ejusmodi professores nunquam non assumentur viri, quos sacrorum Antistes ad munus praedictum obeundum prae ceteris habiles censuerit. Pro examinibus eorum, qui ad gradum doctoris Theologiae vel sacrorum Canonum adspirant, dimidiam partem examinantium Episcopus dioecesanus ex doctoribus Theologiae vel sacrorum Canonum constituet.

Articulus VII. In gymnasiis et omnibus, quas medias vocant, scholis pro juventute catholica destinatis nonnisi viri catholici in professores seu magistros nominabuntur, et omnis institutio ad vitae Christianae legem cordibus inscribendam pro rei, quae tractatur, natura composita erit. Quinam libri in iisdem scholis ad religiosam tradendam instructionem adhibendi sint, Episcopi collatis inter se consiliis statuent. De Religionis magistris pro publicis gymnasiis mediisque scholis deputandis firma manebunt, quae hac de re salubriter constituta sunt.

Articulus VIII. Omnes scholarum elementarium pro catholicis destinatarum magistri inspectioni ecclesiasticae subditi erunt. Inspectores scholarum dioecesanos Majestas Sua Caesarea ex viris ab Antistite dioecesano propositis nominabit. Casu, quo iisdem in scholis instructioni religiosae haud sufficienter provisum sit, Episcopus virum ecclesiasticum, qui discipulis catechismum tradat, libere constituet. In ludimagistrum assumendi fides et conversatio intemerata sit oportet. Loco movebitur, qui a recto tramite deflexerit.

Articulus IX. Archiepiscopi, Episcopi omnesque locorum Ordinarii propriam auctoritatem omnimoda libertate exercebunt, ut libros Religioni morumque honestati perniciosos censura perstringant et fideles ab eorundem lectione avertant. Sed et Gubernium, ne ejusmodi libri in Imperio divulgentur, quovis opportuno remedio cavebit.

Articulus X. Quum caussae ecclesiasticae omnes et in specie, quae fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et jura ministerio sacro annexa respiciunt, ad Ecclesiae forum unice pertineant, easdem cognoscet judex ecclesiasticus, qui perinde de causis quoque matrimonialibus juxta sacros Canones et Tridentina cumprimis decreta judicium feret, civilibus tantum matrimonii effectibus ad judicem saecularem remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica judicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentium et Apostolicae Litterae, quorum initium: „Auctorem fidei“ constituunt.

Articulus XI. Sacrorum Antistitibus liberum erit, in Clericos honestum habitum clericalem eorum ordini et dignitati congruentem non deferentes aut quomodocunque reprehensione dignos poenas a sacris Canonibus statutas et alias, quas ipsi Episcopi convenientes judicaverint, infligere, eosque in monasteriis, Seminariis aut domibus ad id destinandis custodire. Iidem nullatenus impedientur, quominus censuris animadvertant in quoscunque fideles ecclesiasticarum legum et Canonum transgessores.

Articulus XII. De jure patronatus judex ecclesiasticus cognoscet; consentit tamen Sancta Sedes, ut, quando de laicali patronatu agatur, tribunalia saecularia judicare possint de successione quoad eumdem patronatum, seu controversiae ipsae inter veros et suppositos patronos agantur seu inter ecclesiasticos viros, qui ab iisdem patronis designati fuerint.

Articulus XIII. Temporum ratione habita Sanctitas Sua consentit, ut Clericorum causas mere civiles, prout contractuum, debitorum, haereditatum judices saeculares cognoscant et definiant.

Articulus XIV. Eadem de causa Sancta Sedes haud impedit, quominus caussae ecclesiaticorum pro criminibus seu delictis, quae poenalibus Imperii legibus animadvertuntur, ad judicem laicum deferantur; cui tamen incumbet, Episcopum ea de re absque mora certiorem reddere. Praeterea in reo deprehendendo et detinendo ii adhibebuntur modi, quos reverentia status clericalis exigit. Quodsi in ecclesiasticum virum mortis vel carceris ultra quinquennium duraturi sententia feratur, Episcopo nunquam non acta judiciaria communicabuntur, et condemnatum audiendi facultas fiet, in quantum necessarium sit, ut de poena ecclesiastica eidem infligenda cognoscere possit. Hoc idem Antistite petente praestabitur, si minor poena decreta fuerit.

Digitized by Google

Clerici carceris poenam semper in locis a saecularibus separatis luent. Quodsi autem ex delicto vel transgressione condemnati fuerint, in monasterio vel alia ecclesiastica domo recludentur.

In hujus articuli dispositione minime comprehenduntur caussae majores, de quibus Sacrum Concilium Tridentinum sess. XXIV. c. 5. de reform. decrevit. Iis pertractandis Sacntissimus Pater et Majestas Sua Caesarea, si opus fuerit, providebunt.

Articulus XV. Ut honoretur domus Dei, qui est Rex Regum et Dominus Dominantium, sacrorum templorum immunitas servabitur, in quantum id publica securitas et ea, quae justitia exigit, fieri sinant.

Articulus XVI. Augustissimus Imperator non patietur, ut Ecclesia catholica ejusque fides, liturgia, institutiones sive verbis, sive factis, sive scriptis contemnantur aut Ecclesiarum Antistites vel Ministri in exercendo munere suo pro custodienda praesertim fidei ac morum doctrina et disciplina Ecclesiae impediantur. Insuper efficax, si opus fuerit, auxilium praestabit, ut sententiae ab Episcopis in Clericos officiorum oblitos latae executioni demandentur. Desiderans praeterea, ut debitus juxta divina mandata sacris Ministris honor servetur, non sinet quidquam fieri, quod dedecus eidem afferre, aut eos in contemptum adducere possit, immo vero mandabit, ut omnes Imperii Sui Magistratus et ipsis Archiepiscopis seu Episcopis et Clero quacunque occasione reverentiam atque honorem eorum dignitati debitum exhibeant.

Articulus XVII. Seminaria episcopalia conservabuntur, et ubi dotatio eorum haud plene sufficiat fini, cui ad mentem sacri Concilii Tridentini inservire debent, ipsi augendae congruo modo providebitur. Praesules dioecesani eadem juxta sacrorum Canonum normam pleno et libero jure gubernabunt et administrabunt. Igitur praedictorum Seminariorum rectores et professores seu magistros nominabunt, et quotiescunque necessarium aut utile ab ipsis censebitur, removebunt. Adolescentes et pueros in iis efformandos recipient, prout Dioecesibus suis expedire in Domino judicaverint. Qui studiis in Seminariis hisce vacaverint, ad scholas alius cujuscunque instituti praevio idoneitatis examine admitti nec non servatis servandis pro qualibet extra Seminarium cathedra concurrere poterunt.

Articulus XVIII. Sancta Sedes, proprio utens jure, novas Dioeceses eriget ac novas earumdem peraget circumscriptiones, cum id spirituale fidelium bonum postulaverit. Verumtamen quando id contigerit, cum Gubernio Imperiali consilia conferet.

Articulus XIX. Majestas Sua Caesarea in seligendis Episcopis, quos vigore privilegii Apostolici a Serenissimis Antecessoribus Suis ad Ipsam devoluti a Sancta Sede canonice instituendos praesentat seu nominat, imposterum quoque Antistitum imprimis comprovincialium consilio utetur.

Articulus XX. Metropolitae ac Episcopi, antequam Ecclesiarum suarum gubernacula suscipiant, coram Caesarea Majestate fidelitatis juramentum emitent sequentibus verbis expressum: „Ego juro et promitto ad Sancta Dei Evangelia, sicut decet Episcopum, obedientiam et fidelitatem Caesareo-Regiae Apostolicae Majestati et Successoribus Suis; juro item et promitto, me nullam communicationem habiturum nullique consilio interfuturum, quod tranquillitati publicae noceat, nullamque intra neque extra Imperii limites conservaturum, atque si publicum aliquod periculum imminere resciverim, me ad illud avertendum nihil omissurum.“

Articulus XXI. In cunctis imperii partibus Archiepiscopis, Episcopis et viris ecclesiasticis omnibus erit, de his, quae mortis tempore relicturi sint, disponere juxta sacros Canones, quorum praescriptiones et a legitimis eorum haeredibus ab intestato successuris diligenter observandae erunt. Utroque tamen in casu excipientur Antistitum dioecesanorum ornamenta et vestes pontificales, quae omnia veluti mensae episcopali propria erunt habenda et ideo ad Successores Antistites transibunt. Hoc idem observabitur quoad libros, ubi usu receptum est.

Articulus XXII. In omnibus Metropolitanis seu Archiepiscopalibus suffraganeisque Ecclesiis Sanctitas Sua primam dignitatem conferet, nisi patronatus laicalis privati sit, quo casu secunda substituetur. Ad caeteras dignitates et praebendas canonicales Majestas Sua nominare perget, exceptis permanentibus iis, quae liberae collationis episcopalis sunt, vel juri patronatus legitime adquisito subjacent. In praedictarum Ecclesiarum Canonicos non assumentur, nisi sacerdotes, qui et dotes habeant a Canonibus generaliter praescriptas et in cura animarum aut in negotiis ecclesiasticis seu in disciplinis sacris tradendis cum laude versati fuerint. Sublata insuper erit natalium nobilium sive nobilitatis titulorum necessitas, salvis tamen conditionibus, quas in fundatione adjectas esse constet. Laudabilis vero consuetudo, Canonicatus publico indicto concursu conferendi, ubi viget, diligenter conservabitur.

Articulus XXIII. In Ecclesiis Metropolitanis et Episcopalibus, ubi desint, tum Canonicus Poenitentiarius tum Theologalis, in Collegiatis vero Theologalis Canonicus juxta modum a sacro Tridentino Concilio praescriptum (sess. V. c. 1. et

Digitized by Google

sess. XXIV. c. 8. de reform.), ut primum fieri potuerit, constituentur, Episcopis praefatas praebendas secundum ejusdem Concilii sanctiones et Pontificia respective decreta conferentibus.

Articulus XXIV. Parochiis omnibus providebitur publico indicto concursu et servatis Concilii Tridentini praescriptionibus. Pro parochiis ecclesiastici patronatus praesentabunt patroni unum ex tribus, quos Episcopus enuntiata superius forma proposuerit.

Articulus XXV. Sanctitas Sua, ut singularis benevolentiae testimonium Apostolicae Francisci Josephi Imperatoris et Regis Majestati praebeat, Eidem atque catholicis Ejus in Imperio Successoribus indultum concedit, nominandi ad omnes Canonicatus et Parochias, quae juri patronatus ex fundo Religionis seu studiorum derivanti subsunt, ita tamen, ut seligat unum ex tribus, quos publico concursu habito Episcopus ceteris digniores judicaverit.

Articulus XXVI. Parochiis, quae congruam pro temporum et locorum ratione sufficientem non habeant, dos, quam primum fieri poterit, augebitur et parochis catholicis ritus orientalis eodem ac latini modo consuletur. Ceterum praedicta non respiciunt Ecclesias parochiales juris patronatus sive ecclesiastici sive laicalis, canonice adquisiti, quarum onus respectivis patronis incumbet. Quodsi patroni obligationibus eis a lege ecclesiastica impositis haud plene satisfaciant, et praesertim, quando parocho dos ex fundo Religionis constituta sit, attentis pro rerum statu attendendis providendum erit.

Articulus XXVII. Cum jus in bona ecclesiastica ex canonica institutione derivet, omnes, qui ad beneficia quaecunque vel majora vel minora nominati seu praesentati fuerint, bonorum temporalium eisdem annexorum administrationem nonnisi virtute canonicae institutionis assumere poterunt. Praeterea in possessione Ecclesiarum cathedralium, bonorumque annexorum, quae in canonicis sanctionibus et praesertim in Pontificali et Ceremoniali Romano praescripta sunt, adcurate observabuntur, quocunque usu sive consuetudine in contrarium sublata.

Articulus XXVIII. Regulares, qui secundum Ordinis sui constitutiones subjecti sunt Superioribus Generalibus penes Apostolicam Sedem residentibus, ab iisdam regentur ad praefatarum constitutionum normam, salva tamen Episcoporum auctoritate juxta canonum et Tridentini praecipue Concilii sanctiones. Igitur praedicti Superiores Generales cum subditis cunctis in rebus ad ministerium ipsis incumbens spectantibus libere communicabunt, libere quoque visitationem in eosdem exercebunt. Porro regulares absque impedimento respectivi Ordinis, Instituti seu Congregationis regulas observabunt, et juxta Sanctae Sedis praescriptiones candidatos ad novitiatum et ad professionem religiosam admittent. Haec omnia pariter observabuntur quoad moniales in iis, quae ipsas respiciunt.

Archiepiscopis et Episcopis liberum erit, in propriis Dioecesibus Ordines seu Congregationes religiosas utriusque sexus juxta sacros canones constituere; communicabunt tamen ea de re cum Gubernio Imperiali consilia.

Articulus XXIX. Ecclesia jure suo pollebit, novas justo titulo libere acquirendi possessiones ejusque proprietas in omnibus, quae nunc possidet, vel imposterum acquiret, inviolabilis solemniter erit. Proinde quoad antiquas novasque ecclesiasticas fundationes nulla vel suppressio vel unio fieri poterit, absque interventu auctoritatis Apostolicae Sedis salvis facultatibus a Sacro Concilio Tridentino Episcopis tributis.

Articulus XXX. Bonorum ecclesiasticorum administratio apud eos erit, ad quos secundum Canones spectat. Attentis autem subsidiis, quae Augustissimus Imperator ad Ecclesiarum necessitatibus providendum ex publico aerario benigne praestat et praestabit, eadem bona vendi vel notabili gravari onere non poterunt, nisi tum Sancta Sedes, tum Majestas Sua Caesarea aut ii, quibus hoc munus demandandum duxerint, consensum tribuerint.

Articulus XXXI. Bona, quae fundos, uti appellant, Religionis et studiorum constituunt, ex eorum origine ad Ecclesiae proprietatem spectant, et nomine Ecclesiae administrabuntur, Episcopis inspectionem ipsis debitam exercentibus juxta formam, de qua Sancta Sedes cum Majestate Sua Caesarea convenient. Reditus fundi Religionis, donec collatis inter Apostolicam Sedem et Gubernium Imperiale consiliis, fundus ipse dividatur in stabiles et ecclesiasticas dotationes, erunt erogandi in divinum cultum, in Ecclesiarum aedificia et in ea omnia, quae ecclesiasticum respiciunt ministerium. Ad supplenda, quae desunt, Majestas Sua eodem, quo hucusque, modo imposterum quoque gratiose succurret; immo si temporum ratio permittat, et ampliora subministraturus est subsidia. Pari modo reditus fundi studiorum unice impendentur in catholicam institutionem et juxta piam fundatorum mentem.

Articulus XXXII. Fructus beneficiorum vacantium, in quantum hucusque consuetum fuit, inferentur fundo Religionis, eique Majestas Sua Caesarea proprio motu assignat quoque Episcopatuum et Abbatiarum saecularium per Hungariam et ditiones quondam annexas vacantium reditus,

Digitized by Google

quos Ejusdem in Hungariae regno Praedecessores per longam saeculorum seriem tranquille possederunt. In illis Imperii provinciis, ubi fundus Religionis haud exstat, pro quavis Dioecesi instituentur commissiones mixtae, quae juxta formam et regulam, de quibus Sanctitas Sua cum Caesarea Majestate conveniet, tam mensae episcopalis quam beneficiorum omnium bona vacationis tempore administrabunt.

Articulus XXXIII. Cum durante praeteritarum vicissitudinum tempore plerisque in locis Austriacae ditionis ecclesiasticae decimae civili lege de medio sublatae fuerint, et attentis peculiaribus circumstantiis fieri non possit, ut earumdem praestatio in toto Imperio restituatur, instante Majestate Sua et intuitu tranquillitatis publicae, quae Religionis vel maxime interest, Sanctitas Sua permittit ac statuit, ut salvo jure exigendi decimas, ubi de facto existit, aliis in locis earumdem decimarum loco seu compensationis titulo ab imperiali Gubernio assignentur dotes seu in bonis fundisque stabilibus, seu super Imperii debito fundatae iisque omnibus et singulis tribuantur, qui jure exigendi decimas potiebantur; itemque Majestas Sua declarat, dotes ipsas habendas omnino esse, prout assignatae fuerint, titulo oneroso et eodem ac decimae, quibus succedunt, jure percipiendas tenendasque esse.

Articulus XXXIV. Cetera ad personas et res ecclesiasticas pertinentia, quorum nulla in his articulis mentio facta est, dirigentur omnia et administrabuntur juxta Ecclesiae doctrinam et ejus vigentem disciplinam a Sancta Sede approbatam.

Articulus XXXV. Per solemnem hanc Conventionem leges, ordinationes et decreta quovis modo et forma in Imperio Austriaco et singulis, quibus constituitur ditionibus, hactenus lata, in quantum illi adversantur, abrogata habebuntur, ipsaque Conventio ut lex Status deinceps eisdem in ditionibus perpetuo vigebit. Atque idcirco utraque contrahentium pars spondet, se successoresque suos omnia et singula, de quibus conventum est, sancte servaturos. Si qua vero in posterum supervenerit difficultas, Sanctitas Sua et Majestas Caesarea invicem conferent ad rem amice componendam.

Articulus XXXVI. Ratificationum hujus Conventionis traditio fiet intra duorum mensium a die hisce articulis apposita aut citius, si fieri potest.

In quorum fidem praedicti Plenipotentiarii huic Conventioni subscripserunt, illamque suo quisque sigillo obsignaverunt.

Datum Viennae die decima octava Augusti anno reparatae Salutis millesimo octingentesimo quinquagesimo quinto.

Mich. Card. Viale-Prelà m. p. (L. S.)

Joseph. Othmar. de Rauscher m. p. Archiepiscopus Vindobonensis. (L. S.)

Nos visis et perpensis Conventionis hujus articulis illos omnes et singulos ratos hisce confirmatosque habere profitemur ac declaramus, verbo Caesareo-Regio pro Nobis atque Successoribus Nostris adpromittentes: Nos omnia, quae in illis continentur, fideliter executioni mandaturos neque ulla ratione permissuros esse, ut illis contraveniatur. In quorum fidem majusque robur praesentes ratihabitionis Nostrae tabulas manu Nostra signavimus sigilloque Nostro Caesareo-Regio appenso firmari jussimus. Dabantur in Ischl die vigesima tertia mensis Septembris anno Domini millesimo octingentesimo quinquagesimo quinto Regnorum Nostrorum septimo.

FRANCISCUS JOSEPHUS.

L. S.

COMES A BUOL-SCHAUENSTEIN.

Ad mandatum Sacr. Caes. Reg. Apostolicae Majestatis proprium:

Otto Liber Baro a Meysenbug m. p.

Pitzipiosov spis o sjedinjenju iztočne cèrkve.

(Konac.)

Druga velevažna točka, koju je P. vèrlo vèšto razvio, jest način, kako je florentinski sabor u Carigradu primljen bio. Kod mnogih je zavladalo krivo mnènje, da je gèrčko duhovničtvo i iztočni puk zaključak sjedinjenja umah, kako su biskupi gèrčki u svoje krajeve prispéli, zabacio. Pitzipios nam sad dokazuje, da je sve to gola bajka; kao što je i to takodjer izmišljotina, da je umah zatim u Carigradu bio sabor sakupljen, gdè su zaključci florentinskog sabora zabačeni; P. dokazuje da su akta toga sabora gole laži. Iz istih pisamah Marka efeskog nam dokazuje, da je ovaj krivovèrac od onog časa, kako se je oddružio od ostalih, u Fiorenci sjedinjenih biskupah, od njih takodjer ostavljen živio i umro. Istina je doduše, da su antiochijski, aleksandrinski i jeruzalemski patriarche zaključke florentinskog sabora, pošto su ih primili, u svojem srotištu zabacili; no ovo srotište, koje stoji u očitu protislovju s onimi pismi, što su ih

Digitized by Google

malo prije i nèšto poslè zaključenog u Fiorenci sjedinjenja pisali, nedokazuje nîšta drugo nego s jedne strane slabu postojanost ovih nesretnih biskupah, a s druge nasilje od Turakah im učinjeno, koji su se za ono doba pokazali kao zakleti protivnici florentinskog sabora. Imade takodjer mnogo vèrojatnosti, da se uplivu Turakah s velike strani imade pripisati takodjer okorelost Marka efeskog. Pa sbilja se vidi iz dokazah, što ih Pitzipios navadja, da je Marko efeski ponajviše s te naměre išao u Fiorencu, da izposluje žudjeno sjedinjenje, i da tim pribavi iztočnomu carstvu od zapada uspěšnu pomoć, no njegovo nastojanje o sjedinjenju imalo je samo političku naměru, a dogmatičko pitanje o izhadjanju duha svetoga pustio je sasvim na stran, te je mislio, da će Latini rěč *filioque* iz simbola izpustiti. Tim bi se dakle udèlotvorila pogodba samo materialna, a što se vère tiče, to bi bilo ostalo neodlučeno. Florentinski sabor imadjaše upravo protivnu naměru, da naime izvede podpuno sjedinjenje u dogmi, ostavljajući Gèrkom na volju, je li će rěč *filioque* u svoje věrovanje primiti, al nemisleći niti iz daleka, da ju iz latinskog věrovanja izpuste. Ova odluka zadade oholomu Marku efeskomu smèrtnu ranu, pa odtud se takodjer tumači njegovo postupanje u saboru i poslè do njegove smèrti. Iz ovih Pitzipiosovih nacèrtah dobivamo znatnog světla, kojim se pověstnica gèrčkog razkolničtva od vremena florentinskog sabora pa do naše dobe razjasnjuje.

Slědeća stran govori o shodnih sredstvih, kojimi bi se imalo u život uvesti sjedinjenje sa svetom stolicom. Najveća zapreka, što nam tu na putu stoji, jest carigradsko svećeničtvo, koje, dobiv od Muhameda II. i njegovih naslědnikah ugled i povlasti nad sve druge podanike otomanskog carstva, iz svih silah nastojaše o tom, da tu podèljenu si vremenitu vlast, vrelo nebrojenih zloporabah, koja osobito nesretne kèršćane ugjetavaše, nepovrědjenu uzdèrže. U tom sastoji čvor pitanja. Carigradsko svećeničtvo nastoji da pod svaki način uzdèrži tu prevagu, koja mu daje vlast, da smě svoje nerede, pljačkanje i otimanje svojevoljno těrati. No da to zadèržati uzmogne, treba je da se izmakne izpod papine vlasti, koja takovih neredah nebi mogla tèrpěti, te bi nastojala da tim zloporabam konac učini. Takovo postupanje od strane papine u cèrkvenih poslovih iztočne cèrkve slagalo bi se u svem sa starodavnim predavanjem i s cèrkvenim ustavom, kao što i s odlukami florentinskog, po gèrčkom duhovničlvu podpisanog sabora; a s druge strane bilo bi to dobročinstvo za sva kèršćanska pučanstva, štono stenju pod jarmom toga nevrědnoga svećeničtva. Jeda li je dakle čudo, što je ono vazda iz svih silah o tom radilo, da u tom obziru zapréči svaki upliv pape? Carigradsko duhovničtvo živi srěd dvijuh narodah, turskog i gèrčkog. U njegovu interesu je dakle, da nastoji oba ova naroda uzdèržati u čim većem odcèpljenju s papom, s cèrkvom katoličkom i sa svimi zapadnimi narodi. Što se tiče Turakah i otomanske vlade, tu nije bilo tegobah, pošto je dugo vremena cělo kèršćanstvo pružalo kao silno oružano sdruženje s glavom katoličke cèrkve proti izlamu, s kojim je u neprestanoj borbi stajalo. Glede Gèrkah nije poduzeće tako lasno za rukom išlo: al ipak su i tu sretno uspěli, posluživ se nèkojimi sgodnimi okolnostmi. Buduć da su iztočne kèršćane muslomani ugnjetavali, slědjaše odtud naravno, da su svoje oči k zapadnim kèršćanom obèrnuli, jedinu zapreku činjahu starodavna ribanja i razlika obredah, koji su Gèrke od Latinah delili. Carigradsko duhovničtvo nastojaše da te razlike umnoži, što mu je žalibože i za rukom pošlo.

Jedan od najvažnijih razlogah, kojimi se je služilo, bijaše klevetanje: da su Latini neprijatelji gèrčkog obreda, město kojega hoće tobož da im latinski nametnu. No svatko, tko iole prouči bulle papine, mora uviděti ništetnost tih klevetah; a komu nije cèrkvena pověstnica nepoznato polje, taj će priznati morati, da su rimski pape vazda o tom nastojali, da se iztočni obredi netaknuti ostave. Istina je doduše, da u današnjoj Gèrčkoj i na ostrovih archipelaga neima katolikah iztočnog obreda; nego su svi stanovnici tih městah ili razkolnici ili pako slède latinski obred. Uzrok toga hoće nèki da pripišu misionarom, no pravi razlog ima se tražiti u vremenitoj vlasti, koju, kako rekosmo, imade carigradsko svećeničtvo nad svojim věrozakonom. Evo kako. Umah kako hoće koj Gèrk prestupiti u katoličku cèrkvu, netraže niti papa niti misionari, da se odreče svojega obreda, dapače ga opomenu, da mu ostane věran. No nužda je u čověka uvěk silnija nego volja. Doklè god taj novi katolik slědi iztočni obred, ostane, usled muslomanskih zakonah vlasti carigradskog patriarche podčinjen, te neima drugog načina, da se izmakne izpod vlasti patriarche carigradskog, nego ako poprimi latinski obred. Tako dakle odcèpljeno carigradsko duhovničtvo upravo sili Gèrke da prime latinski obred, pa onda upotrèbi tu okolnost za oružje proti katoličkoj cèrkvi za Gèrke i Turke, dočim pèrvim vele, da su misionari katolički neprijatelji gèrčkog obreda a Turkom, da mame sultanove podložnike na franačku stranku.

Istina je doduše, da su se vremena u ovaj par proměnila; dosadanje nepověrenje Turakah napram zapadu ustupilo je město pověrenju i dobrohotnosti, te je otomanska vlada više putih po-

Digitized by Google

kazala želju, da stupi sa svetom stolicom u prijateljska odnošenja. Ovako sgodno stanje valja dakle upotrěbiti, da se ugnjetavanju, pod kojim iztok stenje, konac učini.

Jošte dan danas obstoje zaključci florentinskog sabora u svojoj podpunoj krěposti, koji odlučuju u isto vrěme jedinstvo u věri i razliku obredah, i na novo i sjajno potvèrdjuju ugled rimskog pape nad svomkolikom, i poimence nad iztočnom cèrkvom. To je temelj, na kojem valja dalje snovati. Carigradsko svećeničtvo, istina je, zabacuje ugled florentinskog sabora, no što se práva tiće, sabor ima još i dan danas svoju podpunu valjanost. Sultani, katoličkimi zapadnimi silami podupirani, mogu carigradskomu duhovničtvu uzeti prevagu vremenite vlasti, kojom čini tolike zloporabe, te mogu od onoga; koj bude za carigradskog patriarchu predložen, zahtěvati, da podpiše zaključke flor. sabora, a sultan može u buduće samo onoga za patriarchu priznati, koj taj uvět izpuni. Tako je iztočni obred sačuvan nepovredv, papin ugled priznat je u iztočnoj cèrkvi, reforma duhovničtva uspěvati će bez zaprekah, te će tako nastati nova doba za ove krasne i prostrane zemlje, koje toliko stoléćah pod teretom nebrojenh nesgodah stenju.

Ova blagodat obnovljenja iztočne cèrkve neće ostati ograničena samo na medje otomanskog carstva, Gèrčka i Ruska pristat će koje iz političkih interesah, koje iz drugih važnih razlogah na pomirenje. Céli iztok sačinjat će tada zajedno sa zapadom samo jednu cèrkvu pod vèrhovničtvom jedne iste glave. Kod takova sjedinjenja vidět će se protestanti većma osamljene, te će se prije i laglje povratiti u ovčarnu; povèrh toga prevrat, koj družtvenom poredku Europe cěpanjem kèršćanskih narodah i neslogom vladah prěti, nemože snažnijega uztuku nigdě naći, kako u dělovanju cèrkve i ugledu vèrhovne njene glave. Pa tko će dvojiti, da sdruženje svih kèršćanah pod vèrhovnim pastirom kèršćanskim vladarom nebi pružilo uspěšne snage? — Tako sbori učeni pisac u ovom važnom dělu. Tko uzme pomnjivo čitati ovo dělo, uvidět će u g. Pitzipiosu věšta u dogadjajih čověka, koj ih je naučio s praktičke strani motriti. Iz ovoga spisa se vidi, da g. pisac točno poznade izločne stvari, i da je njegovo znanje osnovano na temelju izkustva; jer je on svojima očima motrio i veliku nevolju ovoga družtva i težke njegove rane tako rekuć svojima rukama pipao. Jedini lěk, kojim bi se tolikoj nevolji doskočiti moglo, jest sjedinjenje iztočne sa zapadnom cèrkvom pod zaštitnim ugledom rimskog pape sa iztočnimi biskupi. —

Mi se nadamo, da će ovo dělo mnogo doprineti k razjasnjenju toli važnoga pitanja, te bi želěti bilo, da ga osobito u iztoku uvaže, jer obećuje iztoku uspěšnu pomoć.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 19. o. m. dèržana je pod predsědničtvom samog preuzv. g. nadbiskupa jesenska pastoralna skupština pèrvostolnog okružja. Pošto su kod sv. mise zazvali u pomoć duha sv., sakupiše se udioničtvujući u gradu preuzv. g. nadbiskupa, gdě je preuzv. predsědnik skupštinu shodnim kratkim govorom otvorio, koj se je okretao okó kèršćanskog načela: da je temelj blagostanja čověčjeg ćudorednost, a ove opet bez postojane i žive u Spasitelja věre neima. Za tim počme okružni bilježnik g. župnik Andro Jandrić čitati izradjena po sebi za okružje ostala dva pitanja lětošnjih zadaćah. Oba pitanja izradio je g. bilježnik toli glede sadèržaja, koli i glede forme pohvalno, te su jednodušno odobrena, samo kod drugog povede se několiko rěčih, osobito što se smisla tiče, kojim se ima na stavljeno pitanje odgovoriti, i koj je g. bilježnik valjano shvatio. — Iza toga se zametne rěč o svetkovanju cèrkvenih blagdanah, te nj. preuzvišenost opomenu župnike i ostale duhovne pastire, da činom i rěčju nastoje kod pověrena si stada o tom raditi i bditi, da se sv. materom cèrkvom naredjeni svečani dnevi onako svetkuju, kako to sv. cèrkva odredjuje i savěstna dužnost svakomu kèršćeniku nalaže, tim većma, što i redarske oblasti o tom bdiju, da se ustanovljeni blagdani težačkimi radnjami neoskvèrnjuju. Zatim povede preuzv. g. predsědnik rěč o nabožnih i u obće po kèršćanskih pravilih ustrojenih družtvih, koja su u katoličkoj cèrkvi bila i bit će vazda silne poluge, kojimi se pravi kèršćanski duh u svih stališih i vèrstah naroda pobudjuje, podkrepljuje i razgranjuje, a tim se i procvětanje katoličke cèrkve unapredjuje. Medju ostalimi bi napomenut osobito novo utemeljeni zavod za nestašnu malenu děcu — *čuvalište malenih*, koje je darežljivostju preuzv. g. nadbiskupa i plemenitim nastojanjem preuzvišene grofice banice, koja takodjer rečeni zavod pod svoje pokroviteljstvo uzè, u život uvedeno. Nadalje napomenu nj. preuzv. u život stupiti imajuće *družtvo zanatlijah*, te izrazi svoju želju, da se čim više najde svećenikah, koji bi za slavu božju i iz ljubavi prama obćemu dobru, sudělovali u tom družtvu tim, da bi preuzeli predavanje naměnjenih sdruženju predmetah — dákako bezplatno, jer to svuda biva, gdě takova velekoristna sdruženja obstoje, a tako i pravila družtva žele. Te tako, posavětovav se o tih obće koristnih predmetih, i pošto je preuzv. g. napomenuo sakupljene svećenike, da budu uztrajni u molitvi, zahvališe Višnjemu darovatelju svih dobarah za izkazane blagodati i razidoše se k svojemu stadu, osvědočeni opet novim dokazom o važnosti ovakovih skupštinah.

Digitized by Google

N. G. — *Iz Siska*, 19. studena. (Dop.) Kô što mnogimi jur prigodami, tako i ove godine pokazaše župljani sisački činom, da se sjedinjenimi silami uzpèrkos mnogim materialnim zaprekam sve postići može, kada se rádi o povećanju slave božje; jer i Bog sám slično nastojanje podupire.

Mi, koji s njime živimo, znademo ponajbolje, s koliko zaprekah imade se seljak posavski boriti, da si samo svakdanje potrebe namiri; — a i tèrgovac sisački, ako baš i nemora stradati, ipak svu ovu godinu rědko koj mogaše one koristi svoga tèrgovanja postići, koje obično donose na unapredjenje boljeg blagostanja; — te tako od jednih i drugih možemo právom kazati, da ovogodišnji njihovi dragovoljni prinesci na ures svoje župne cèrkve, i time na povećanje slave božje u ćudorednom smislu znamenito važu. Dragovoljnim žèrtvam pojedinacah, kojih nećemo ovdě imenovati, da nesagrěšimo prama nabožnoj njihovoj čednosti, kojom žele, da nezna lěva, šta čini desna, imademo zahvaliti ove godine dragocěnu monštranciju, kalež, luster, svěćnjake, oděću i orgulje u kapeli sv. Kvirina: sve to svědoči, da nabožni duh grije njihova sèrca, koja rado otvore kada treba, iz ljubavi i štovanja prama svomu věrozakonu, i prama svome duhovnom pastiru.

Ovim rědkim požèrtvovanjem jedino postiže župna cèrkva sv. križa novi opet ures, kojim su si u obće svi, a na poseb pojedini takodjer spomen stavili, koj će trajati dok uzbude cèrkve. — To su nove orgulje, koje je naš domaći umotvorac, Pavao Pump, gradjan zagrebački, ovih danah dogotovio. — Što se izvèrstnosti njihove tiče, tako uslěd suda svih u skladbi věštih može se reći, da sastavitelju na slavu služe. — Imadu 17 registrah, manual i pozitiv od takove jakosti, koja je prostranoj cèrkvi ugodno primèrena. Skladnost pako pojedinih, kao i svih ukupno registrah daje im osobitu cěnu i važnost; — a vanjska slika, na izgled uglađjena orehova dèrveta, děluje na oko svakog u cèrkvu ulazećeg ugodno.

Premda su jur prije više danah dogotovljene bile, ipak bi odlučeno, da se danas kano na dan godovni nj. veličanstva, naše mlade carice, pèrvi put pod svečanom službom božjom na njih igra. — Věšte ruke g. Vilčeka, i g. Nerada prebirale su na njih ugodno-pobožne glase, a dobrovoljni naši pěvači, koji su se za ov upravo dan pěvat odlučili, povećaše svojim ugodnim pěvanjem rědku ovu svečanost. — Oblasti vojne i civilne — sakupljeni tèrgovački svět, — i mnogobrojni pobožni narod napuniše prostranu inače cèrkvu dubkom, i šiljahu vruće molitve za dugi život naše milostive vladarice, njenog junačkog supruga našeg milostivog cara Franje Josipa, i za jakost vladajuće kuće habsburžke. — Gruvanje topovah iz jedne i iz druge strane Siska umnožavaše današnju svečanost, koja bi zaključena s pučkom himnom „Bože živi“, odpěvanom po naših pěvačih, sakupljenoj školnoj mladeži, i prisutnih oblastih.

Iz Manheima. Izdana nedavno po ronge-anskom propovědniku Rau-u knjiga „Katechism der Kirche der Zukunft“, koja temeljne istine kèršćanstva pod noge baca, prodaje se ovdě s uspěhom, osobito medju protestanti, tako da je protestantski posadni propovědnik Riehm morao svoje suvěrce u posebno izdanom protuspisu opomenuti i oprezne učiniti proti onoj bezbožnoj knjižici. Proti tomu spisu izdao je opet Rau obranu, gdě dàkako nemože ništa valjana za svoja načela navesti, nego jedino misli svojega protivnika tim uzbiti, što je ovaj jošte mlad, koj nije niti knjigah pisao, dočim on (Rau) ima više tobož uglednijih osobah za se, pa je i izpite vèrlo dobro položio. — U ostalom, kako kèršćanstvo u tom gradu stoji, moći je odtud zaključiti, što je u občinskoj sědnici ružitelj kèršćanstva, Rau, ipak s pretežnom većinom nad svojim protivnikom pobědu obdèržao.

Iz Rima. Dne 4. studena prispio je simo grof Kiselev, novi ruski poslanik kod papinskog dvora, te je poslaničke poslove preuzeo. Govori se takodjer, da car Aleksander misli s papom konkordat sklopiti.

* Kardinal Brunelli dobio je od sv. stolice nalog, da poznati memorandum španjolskog kabineta vèrhu duhovnih poslovah oprovèvgne.

* Dne 4. o. m. povratio se je kardinal i papinski poslanik u Beču, nj. em. Viale Prelà u Pešt iz Erdeljske, gdě je gèrčko sjedinjenog karlsburžkog biskupa u smislu učinjene dne 19. prosinca god. 1853. prekonizacije naměstio.

* Dne 1. o. m. ovèršavana je u Lisabonu stogodišnja žalostna uspomena najvećeg, što je ikad poznat bio, potresa, kojim je naime na 1. studena g. 1755. sav grad porušen i pod razvalinami preko 30,0000 ljudih pokopano.

* U Petrogradu umro je dne 19. listopada preč. g. Ign. Holovinski, mohilevski nadbiskup i metropolita katoličke cèrkve u Ruskoj u 84. godini svoje dobe.

Dopisnica Uredničtva.

Molimo onu p. n. gospodu predbrojitelje, kod kojih nam obećana predplata zaostaje, da ju čim skorije pošalju.

Urednik **Josip Torbar**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 48. — TEČAJ VI. U SUBOTU 1. PROSINCA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj krox čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Misli o sklopljenom konkordatu.

Od Dra. Fr. R. — u Senju.

„Sic mundi vertices in perpetuae charitatis unionem concurrant, ut inferiora membra non resiliant, quatenus sicut in uno mediatore Dei et hominum haec duo: regnum scilicet et sacerdotium, divino sunt conflata mysterio, ita sublimes istae duae personae tanta sibimet invicem unitate iungantur, ut quodam mutuo charitatis glutine, et rex in romano Pontifice, et romanus Pontifex inveniatur in Rege.“

Petrus Damiani.

Ove misli, što ih izustì najveći svoje dobe cèrkovnjak i dèržavljanin, bit će bile obuzele svakoga katolika, kad pomnjivo pročita konkordat, sklopljen medju austrijskom vladom i rimskom stolicom. Mi nismo dàkako pozvani, a ni opunovlašćeni, da o toli nježnom pitanju, štono je sada toli sretno rěšeno, sud svoj ili mnènje izrečemo. Nu scènimo, da bi proti Bogu i ljudem grěšili, kad bi toli slavnu stečevinu mùkom mimoišli.

Pèrvo i glavno, što smo rečenim konkordatom stekli, jeste: „concordia Sacerdotii et imperii.“ Ove rěči bijahu od nègda poslovica katoličtva; za nje se boraše sav srednji vèk; za nje ukazà se često rimska tiara u svom veličanstvu, a ruka Petrova naměstnika, koja je vikla blagoslov sipati, udaraše kadšto cèrkvenim prokletstvom. Kroz opake teorije o odnošenju materije napram duhu, dèržave napram cèrkvi pretvorena bijaše sloga u neslogu. Osobito protestantstvo sa svojom maximom: „cujus regio illius et religio“, smetè svekolike pojmove u cèrkvenom i dèržavnom právu, štono ih prošlost od hiljade i toliko godinah bijaše posvetila. Bijaše vremenah, kad je došavši iz Francezke katolicizmu neprijazan duh zavladao bio velikom stranom Europe, nije se dakle niti čuditi, ako se je bio i u Austriju uvukao. Kakovim plodom urodi ovaj protikatolički živalj po onih zemljah, kamo se je uvrežio bio, o tom nam je povèstnica žalostnih poslèdicah ostavila. Francezka je skupo platila svoju nerazboritost, kojom je pristala bila uz opaka načela svojih protikèrščanskih prosvèćenjakah, ona u svojoj povèstnici kèrvavimi pismeni vidi napisanu opomenu: *nediraj u svetinju gospodnju.* U Austriji, hvala vèčnoj promisli, nije ipak onaj opaki duh nikad prevage odèržao, jer ga je uzbijao zdrav um austrijskih vladarah i nabožna ćud njihovih narodah. Kadno su protikèrščanske navale iluminatizma devetnaestog stoljeća svèršetkom francezkih prevratah sretno uzbijene, poče nad katoličkom cèrkvom sunce slobodnijeg razvitka blažije sjati. Novije opet navale, što su ih nakon zaboravljenih udaracah obnovitelji poduzeli na kat. cèrkvu, nisu mogle mimoići oštroumnost našega junačkoga vladara: s toga čim stupi na prestol svojih otacah, ukinù protunaravsko ono odnošenje „inter sacerdotium et imperium;“ a sve reforme (kano od 18. i 23. trav. g. 1850.) okruni s hvaljenim konkordatom, kojim poput kralja Edgara ovako nagovara svećenstvo: „Aemulamini o Sacerdotes! aemulamini vias Domini, et iustitias Dei nostri. Tempus insurgendi contra eos, qui dissiparunt legem. Ego Constantini, vos Petri gladium habetis in manibus. *Jungamus dexteras, gladium gladio copulemus*, et ejiciantur extra castra leprosi, ut purgetur sanctuarium Domini et ministrent in templo filii Levi.“ *)

Kako ov „sklad“ pojmi Franjo Josip, vidi se odavle, što glavi cèrkve i biskupom svojih pokrajinah, *ne velimo daje*, već vraća onu vlast, koja ih po cèrkvenih zakonih ide. S drugim člankom konkordata povraćeno je slobodno obćenje „in rebus spiritualibus et negotiis ecclesiasticis“ s rimskom stolicom; čim se faktično naš Car uzvisi nad predsudami nerazboritih naprednjakah, te s Ivanom Müllerom odgovori na pitanje: Was ist der Papst?“ poznatoga zloglasnoga kano-

*) Hardouin. Concil. tom: VI. p. I, col. 675. —

Digitized by Google

niste, J. Eybela: „Man sagt — odgovara učeni protestant, i pověstničar Švajčarske — er ist nur ein Bischof. Eben so wie Maria Theresia nur eine Gräfin von Habsburg, Ludvig XVI. ein Graf zu Paris, der Held von Rossbach und von Leuten einer von Zollern. Man weiss, welcher Papst Karl den Grossen zum ersten Kaiser gekrönt: *wer hat aber den ersten Papst gemacht?* Ein Bischof war der Papst. Und er war *der heilige Vater, der oberste Priester, der grosse Caliphe* (— Ibn Abulf eda Fürst von Hamath nennt ihn so —) *aller Königreiche und Fürstenthümer, aller Herschaften und Städte in dem Land gegen Abend*, welcher die wilde Jugend unsrer Staaten durch Gottesfurcht gezähmt. Bittend, etwa dass eine Anzahl Menschen ihre althergebrachten Gütter behalte, bittend, etwa dass die Kirche von ihrem obersten Hirten (Vater und Kinder) nicht getrennt werde, versuchend, ob unter dem Gerassel der Waffen unseres Jahrhunderts die Könige auch noch hören, oder nur Gott, weit entfernt von aller Furchtbarkeit, *gewaltig nur durch Segen, ist er noch heilig in den Herzen vieler Millionen*, gross bei den Potentaten die das Volk ehren, der Besitzer einer Macht, vor der in siebenzehn hundert Jahrnn von dem Hause Caesars bis auf dem Stamm Habsburg viele grosse Nationen und alle ihre Helden vorübergegangen: das ist der Papst.“ *) Povraćenjem dotične vlasti rimskoj stolici izrečè pobožni vladar želju svoju: „ita sublimes istae duae personae tanta sibimet invicem unitate iungantur, ut quodam mutuo charitatis glutine et rex in romano Potifice, et romanus Pontifex inveniatur in Rege.“ Iz ove sinovske prama sv. stolici pobožnosti proizticu čl. XVIII., XIX., XXII.

Nadalje — tko da se neraduje, što konkordatom vraća se biskupom upliv u *sva odnošenja* stada, duhom sv. im pověrena? zar nevaljaju vazda krasne rěči sv. Cypriana: „Inde enim schismata et haereses obortae sunt et oriuntur, dum episcopus, qui unus est et ecclesiae praeest, superba quorundam presumptione contemnitur. Unde scire debes: *Episcopum in Ecclesia esse et Ecclesiam in Episcopo, et si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse*“ **) Tko inače misli, obara sav sustav katoličke cèrkve.

Imenito — radujemo se, što austrijski episkopat u buduće neće biti prěčen u samostalnom uredjivanju i razredjivanju svih onih naredbah, koje su kadre oživěti, njegovati i učvèrstiti cèrkveni duh u podčinjenom si svećenstvu; ovo će moći slušati bez svake tegobe glas svojih pastirah (čl. II.), glas, koj u sèrcu njegovom bez odziva ostati neće; sakupit se okolo njih (čl. IV. e), za da posvetiv najprije sebe, sdruženimi savěti i sjedinjenimi silami uzmogne pověren si puk po stazi spasa rukovoditi. Na koliko vazda procènjivaše cèrkva biskupijske i pokrajinske sabore, bit će svim dosti poznato; *) a težko da se ikada o ovom predmetu toliko pisalo, koliko u naše doba. **)

Javno podučavanje, počemši od pučkih učionah tja do bogoslovja podčinjeno je nadziratelistvu cèrkve (čl. V—VIII.); a tim će stupit cèrkva i učiona, věra i znanost u svoje pèrvobitno odnošenje. Sažaljenja vrědni su, koji misle, da će tim znanost postradati. Gospodo! prije nego li šta takova progovorite, izbrišite iz pověstnice svekolike zavode, što ih cèrkva tečajem stoléćah utemelji za prosvětu čověčanstva. U tom slučaju — koliko će Vam ostati u Europi sveučilištah, akademijah, gimnazijah i pučkih učionah? Dàkako — cèrkva netèrpi pukog podučavanja; nu ona zahtěva, da se sdruži podučavanje s odgojivanjem; jer „slovo i znanost sdružena s dělom je znak savèršene krěposti. Dělo kruni znanost.“ ***) — Što od někog vremena podučavanje mladeži toli ubitačnim rodi plodom, ima se jedino pripisati „jenem allgemein herschenden Bettlerstolz, der, weil er ein Heer von Unterrichtssöldnern aufmarschiren lässt, Erzieher und Erziehung kaum noch als lexicographische Existenzen kennt.“ ****)

Odgojivanje valja da počme u obitelji; s toga treba, da ova takodjè podvèržena bude nadziratelistvu cèrkve. Što god može nabozno područje obitelji okužiti, ima se odaljiti od iste. Amo spadaju navlaš protunabožni spisi svake vèrsti, koji javni i domaći život sasma poplavišе. Koliko nevinih dušah neizkvariše bezstidni romani, što se nečitaju, već lakomo gutaju? Koliko ih ima, kojim smetè mozag židovsko dnevničtvo? Da će se odsele ovoj pošasti cèrkva i dèržava svojski opréti, jamčí nam čl. IX.

Obiteljska svetinja bit će samo tada nepovredljiva, kad se ženitba nebude smatrala s Lutherom: „ein leiblich Ding, wie eine andere weltliche Handthirung,“ već kano sveti stališ, kano svetotajstvo. Nitko si dàkako neželi tako zvane „pûko cèrkvene ženitbe:“ „die Kirche selbst — veli bivši ugarski prelat — könnte eine solche

*) J. Müllers sämmtliche Werke. Bd. 8, S. 58. —

**) Epist. LXIX.; „ad Florentium Pupianum“ — in Collec. selecta SS. Patrum. Mediolani 1834. Opera S. Cypriani. Vol. I., pag. 200.

*) Sr, velevažno dělo: Benedicti XIV. de synodo dioecesana.

**) Sr. Ueber die Provincialconcilien, und die Dioecesansynoden. Von dr. J. Fessler. Insbruck 1849, — Die Dioecesansynode von J. Phillips. Freiburg 1849.

***) Teofil aleks. Epist. paech. II. a. 402. —

****) Kath. Literaturzeitung. Wien 1855. — list. 262.

Digitized by Google

nicht wünschen, und würde nur mit Abscheu zusehen, dass die Kinder einer Ehe, welche sie zum Sacramente erhoben hat, im Staate als Bastarde angesehen und behandelt werden, sie würde mit Schmerzen erfahren, dass eine solche Disposition nicht nur den Schuldigen, sondern auch den Betrogenen trifft." *) Ali cèrkva zahtévati smé, da dèržava priznaje u ženitbi otajstven značaj, a time i njezino ženitbeno zakonodavstvo. U obće dèržava može samo u trostruko odnošenje stupiti napram ženitbenom zakonodavstvu cèrkve: ili ga posve zanijekati, njemu se pokoriti ili ne; ili napokon ista dèržava može ga prigèrliti, te bditi nad ovèršivanjem narodah. U pèrvom odnošenju prama cèrkvi stojala je dèržava u pèrvih stoléćih kèršćanstva, prije nego ju priznade za samostalno družtvo nabožno; malo kašnje izločne i zapadne vlade preskočiše odmah na treću vèrst odnošenja glede zakonodavstva cèrkve; a srednju prigèrli Francezka poslé prevrata. Svako drugo odnošenje je smès ovih trijah, jest nedoslédno, i nemože dugo trajati. Takovo bijaše zavladalo u Austriji, pod svèrhu minulog stoléća. Někoja su, istina, ostavljena kod staroga; cèrkva mogaše rèšiti néka pitanja i razpre ženitbene, dapače s istim učinkom na gradjanske odnošaje — dočim o někih strogo duhovnih i svèštnijih pitanjih (n. p. o ženitbenom svezu . . .) samo svètovna vlast mogaše odlučno suditi. Josip II. pusti svojim podložnikom uléćat se k biskupom za dispense od někih ženitbenih zaprekah cèrkvenih, koje nepriznaje gradjanski zakonik, kano: od zapreke bračnoga sveza kod sudbeno razpitanih nekatolikah, rodbinstva u trećem i četvèrtom pobočnom stupnju, javnoga poštenja iz zarukah ili nedovèršne ženitbe u trećem i četvèrtom stupnju, napokon od gradjanskoga i duhovnoga rodbinstva — al u slučaju, da koj potraži dispensu od néke od navedenih zaprekah, bi ipak zabranjeno biskupom uzkratiti ju! Nedoslédno ovo odnošenje svètovnje vlasti naprama cèrkvenoj ukinù jednim mahom naš mudri Car (čl. X.), te ih opet pomirì na temelju cèrkvenoga práva, a imenito tridentskih ustanovah.

Napokon nemožemo, nô sa zahvalnošću napomenuti sklonost onu, kojom je Nj. apošt. Veličanstvo pripravno materialno stanje svećenstva podignuti, te proti svakomu nasilju cèrkveni imetak braniti. Badava — blagostanje cèrkve razléva se po svih žilah domaćega i javnoga družtva. S druge strane neima dèržave, koja bi se bila osrećila grabežju cèrkvenih dobarah; dočim ovim protuzakonitim nasiljem proletarstvo svuda se umnožava, a komunizam se na sva usta trubi.

*) Der Josephinismus. Wien 1851. S. 132—3.

Ove i tim slične misli nas obuzeše, kad taj slavni spomenik u austrijskoj povèstnici pročitasmo. Dakako, on se imade jošte oživotvoriti; mèrtvo slovo imade postati živom istinom; svaki članak imade se nčpiti u dotični cèrkveni ili gradjanski odnošaj. Nu da će se ota želja svih pravih katolikah što prije izpuniti, za to nam jamči krèpka volja junačkoga Vladara, razboritost i energija austrijskoga episkopata. Na taj način sporazumljenjem „Sacerdotii et imperii" promaknut će se sreća ne samo cèrkve već i dèržave, jer: „tolle religionem et non invenies subditum, qui pro patria, pro republica, pro recto et iusto, discrimen fortunarum, vitaeque ipsius subeat, si eversis aliorum rebus, ipse consulere sibi et in honore atque opulentia vitam ducere possit." *)

*) Leibnitz. Epist. censor. contra Puffendorf.

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Od *V. Švelca.*

(Dalje.)

Svete knjige, duhom božjim nadahnute, povédaju nam, i umom, objavljenim svétlom razsvétljenim priznati mora svatko, tko je iz dosad navedenih narav čovèčju pomnjivije razmatrao, da je svemogući i predobri Stvoritelj stvorio čověka na spodobu svoju savèršena i sveta, isto tako je htio imati da čověk u savèršenosti ovoj uztraje, da s njim što najtésnije spojen ostane i blaženo živi; pošto je pako pao u bezdno neizmérna zla, odluči isti predobri Otac, da ga oslobodi iz věčnog zla, i da mu pruži priliku, da slobodnom svojom voljom ono opet postići može, što je slobodnom svojom voljom izgubio. Dèlo dakle odkupljenja je dèlo milosti božje, a uspéšno upotrebljenje toga milostivnoga odkupljenja je dèlo slobode čověka. Od strane božje dèlo odkupljenja čověčanskoga jest dèlo ljubavi i pravde: Bog moraše uslèd věčne svoje pravde ljude, koji se slobodnom voljom pram njemu podigoše i sveti zakon njegov nogama pogaziše, kao Gospod neba i zemlje iz kraljestva svoga izključiti i predat ih zakonu pravice, t. j. svim nesretnim i strahovitim poslédicam greha. — Bog je morao kazniti nepokornost ljudih. Buduć pako, da on nije Bog mèrtvih već živih, i buduć da kao absolutna mudrost nije mogao hotèti, da cilj stvorenja čověka za uvèke uništen bude, odluči ljubav njegova već od věka svim onim, koji su dobre volje, koji se

Digitized by Google

dobrovoljno k njemu povratiti hoće, pružiti priliku i sredstva, za povratit se u njegovo otčinsko naručje — u blaženi raj. — Svojstva božanska u dělu odkupljenja pokazaše se što najsjajnije, pravda zahtěvaše da se nepokornost kazni; jerbo je pak ljubav hotěla da se grěšnik neizgubi, t. j. da nebude za uvěke skvaren, sama priněla je pravdi pomiriteljnu radostnu žèrtvu. Čověčanstvo nije ništa imalo ni neimade, šta bi moglo Bogu za nepokornost svoju žèrtvovati, zato mu je on sám dao žèrtvu u upùćenom Sinu svom. Kao što je hotio Otac iz ljubavi čověčanstvo odkupiti, tako je bio Sin, koj je s njim istoga bića, iz ljubavi pram ljudem otcu svome pokoran do smèrti, i to do smèrti križa. Zato, kada se izpuni vrěme, poslà Bog Sina svojega jedinorodjenoga, koj je rodjen od žene i pokoren zakonu. Da se pak dělo ljubavi dovèrši, bilo je potrěbno, da se Sin božji, koj je od věka narave božanske, samog sebe odreče, *„koj, ako je i bio u obličju božjem, nije se otimao da se uzporedi s Bogom; nego je ponizio sam sebe, uzevši obličje sluge, postavši kao i drugi ljudi, i na oči nadje se kao čovèk“* Fil. 2, 6—7. Utělovljeni Sin božanski, najsveti̇ji i najpravedniji sin čověčanski, stupio je narodjenjem svojim na město grěšna čověčanstva, on je bio jedini, koj je mogao u ime čověčanstva Otcu u svem najsavèršeniju i najdopadniju pokornost izkazati, tako da je apoštol o njem kazati mogao: *Isus ponizio je sám sebe i bio je pokoran do smèrti i to do smèrti križa“*. Fil. 2, 8. *„Moja volja je volju onoga izpunjavati, koj me poslà“* Iv. 4, 34.

S ovom pokornostju stupio je Isus na město nepokorna čověčanstva, i ovom pokornostju napunio je dug grěha i zadovolio pravdi božanskoj. Buduć da smatra Bog pokornost utělovljenog svog Sina za našu pokornost, odpušta nam krivnju i uvredu svetog i nepovrědljivog svog veličanstva, i tako biva što apoštol Rimljanom 5, 19. kazà: *Kao što nepokornostju jednoga čověka postaše mnogi grèšni, tako će i pokornostju biti mnogi pravedni;* i Isus kao Sin božji *„nauči se iz onoga, što postrada poslušanju, i savèršivši se, postade svim, koji ga poslušaše uzrok spasenja věčnoga.“* Žid. 5, 8—9.

Bog je odlučio, da će prekèršenje sv. svog zakona i nepokornost smèrtju kazniti, věčna dakle pravda njegova zahtěva smèrt grěšnika. Jerbo se pak smèrtju biće čověčansko uništuje i cilj stvaranja čověka promašuje, zato mudrost i ljubav božanska nije mogla to hotěti, već je odlučila věčnoj pravdi zadovoliti tako, da grěšnik bude prost od kazne i da uvěke živi. Njegov utělovljeni Sin, uslěd věčne svoje odluke kao jedini sveti i pravedni medj ljudmi, uzeo je na sebe tako krivnju ko i kaznu grěšna čověčanstva, město kojega je i umrò, iliti on je pravdi božanskoj žèrtvovao svoj život za grěšno čověčanstvo. Zato kaže Pavao apoštol: *„Onoga, koj neznadjaše grěha nas ràdi učini (Bog) grěhom, da mu budemo pravda božja u njemu.“* 2. Kor. 5, 21. — Dugo věkovah žèrtvovahu ljudi živolinje za žèrtvu, dočim su im uz svakojake obrede nametali svoje grěhe, tim su kao izražavali misao, da čověk različitom od sebe žèrtvom mora svoje opravdanje postići i s Bogom se pomiriti; no buduć da nijedan stvor — jer je ograničen — nemože věčnu uvredu izbrisati, dakle niti krivnju ni kaznu grěha čověčanskoga na se uzeti nemože, zato je stupio Isus na město svih žèrtvah staroga světa, i postao je svojim načinom janjac, koj oduzimlje grěhe světa i koj je svět s Bogom pomirio. Cilj dakle utělovljenja Sina božjega bio je taj, da krivnju i kaznu grěšnoga pokolěnja čověčanskoga na se uzme, da sve težkoće života čověčanskoga dragovoljno podnese, i tako dragovoljno da žèrtvuje život svoj pravici božanskoj za grěšno pokolěnje čověčansko. Zato kaže Isus: *„Sin čověčji došao je da služi i da dušu svoju u odkupljenje dade za mnoge.“* Mat. 20, 28. Pošto je Isus s ljubavju božanskom uslěd věčne odluke věčnoga otca čověčanski svoj život za grěhe světa žèrtvovao, te iz najčišće ljubavi bez svake krivnje stradao i umro; zato je věčni otac s dopadnostju primio žèrtvu ovu kao zadovoljštinu za cělo pokolěnje čověčansko — i tako bio je svět pomiren s Bogom. Kroz pokornost Sina bila je krivnja i kazna grěha dignuta, i zato smèrt njegova jedina savèršena, jedanput samo potrěbna, za sva vremena dostatna žèrtva. I zato je Isus, jerbo je s božanskom ljubavju život svoj pravici božanskoj žèrtvovao, naš jedini, pravi i věčni veliki svećenik; smèrtju njegovom oslobodjeni smo mi od smèrti. O ovom velikom svećeniku kaže Pavao apoštol: *„Takova trebasmo poglavara svećeničkog, sveta, bezazlena, čista, odvojena od grěšnikah, koj je bio više nebesah, kojemu nije treba svaki dan, kao svećenikom, najprije za svoje grěhe žèrtve prinositi, a po tom za narodne, jer on ovo učini jednom, kad sebe prinese.“* Žid. 7, 26—27. U Bogu-čověku je dakle podèljen čověčanstvu svećenik sa žèrtvom, za kojim čeznjahu židovi i pogani. On je, koj grěh, krivnju i kaznu uništuje, i koj pomiri svět sa svetim i pravednim Bogom, i koj nam podèljuje mir i utěhu. On je onaj, na kojega je veliki svećenik žèrtvom svojom pokazivao. Bogo-čověk je dakle veliki svećenik i savèršena žèrtva věčne pravde. Poslě kako se je

Digitized by Google

on žèrtvovao, stupilo je posve drugo odnošenje svèta pram Bogu; Bog je naime sada s dopadnostju počeo gledati na svèt, i svim daruje mir, koji su dobre volje. Kèrščanstvo indi odgovara svim potrebam duha i sèrca čovèčanskoga.

Nauk Isusov jest absolutna istina, jerbo je nauk istinitoga Boga, koj ga pred cèlim svetom s čudesi potvèrdi. Isus je po nalogu božjem ljudem sve ono očitovao, što ima biti predmetom znanja i spoznanja čovèčanskoga u jedino važnom poslu spasenja. I zato nauk Isusov iz posve drugog vrela dolazi nego poganski, njegov nauk dolazi od Boga, dočim je nauk poganski plod čovèčanski. I zato kazà Isus o svom nauku: „*Ja od sebe negovorah, nego otac, koj me poslà, on mi dadè zapovèst što ću kazati i što ću govoriti. I znam da je zapovèst njegova život vèčni. Što ja dakle govorim, onako govorim kao što mi reče otac.*“ Iv. 12, 49—50. Jerbo je nauk Isusov rèč istine vèčne, koja je govorila ljudem, zato je doskora učinila duboki utisak na svètlost tražeći duh čovèčanski, i premda je ljudi umah spoznali nisu, to su ipak, da je ona rèč bezdvojbene istine, priznati morali. Evangjelista Matej opazuje, da se je narod osupnuo i čudio nad govorom, što ga dèržaše Isus na brègu, jerbo to su bile rèči posve različite od onih, što ih ljudi govore; jerbo su bile rèči pune duha i života. Sv. Petar je spoznavao, da je u nauku Isusovom postavljena sila božja, zato reče: *Gospode, kome ćemo ići? Ti imaš rèči vèčnoga života;*“ a Nikodem reče: „*Meštre, znademo da si ti od Boga došao; jer nitko nemože ovih činah činiti, ako nije Bog s njim.* O kojem od najmudrijih poganskih mudracah izrekó je ikad tko ovakov sud?

(Konac slèdi.)

Obadva lèkara.

Nutarnji pokoj može se punim právom za najdragocènije blago na svètu smatrati. On stoluje samo u čistoj duši; koj ga posèduje, taj je osiguran proti svim navalam nesgodah; niti ista smèrt nije kadra da ga smuti, tà on vlada i nad smèrtju. To nam razjasnjuje slèdeća istinita povèst.

Godine 1830. dojdè jednog večera ka glasovitomu francezkomu ranaru Dupuytrenu u Pariz, kad je mislio, da će se poslè silnih naporah minulog dana upravo nèšto odmoriti, nèki bolestnik, koj je zakasnio. Bijaše to star muž, mala stasa al ugodna pogleda. Njegovo spokojno, veselo lice predobilo je umah čovèka; čovèk mu se je nagnutim morao ćutiti. Nakloniv se duboko, čekaše nèšto bojazljivo da ga lèkar pita. „Što Vam fali?“ zagèrmi mu i bez toga osorit Dupuytren svojim hrapavim glasom. — „Gospodine lèkaru“, odgovori bolestnik, „ja sam župnik iz sela * * * kod Nemoura. Prije dvè godine dobio sam čir na vratu. Naš ranar mišljaše s početka, da je to malenkost; al nevolja moja bijaše dan na dan sve veća, pa nakon pet mèsecih načini se otok, koj je sám od sebe pukó. Ja sam ostao dugo vremena u postelji, bez da je bolje bilo. Docnije ustao sam silom, jer nisam imao nikakova duhovnog pomoćnika, a služba božja u četiri sela. . .“ Nestèrpliv Dupuytren prekinù mu rèč: „Kažite mi svoj vrat!“ — Razmatajući svećenik svoj vrat, nastavi dalje: „Ne zato, kao da nebi htèli moji župljani svaku nedèlju u cèrkvu doći; al oni imaju cèli tjedan mnogo posla i muke, pa bi se u nedèlju odmoriti mogli. To nije pravo, rekoh sam u sebi, da toliko ljudih radi tebe svoj odmor postrada. Ljudi mi svètovahu, da proti svojoj nevolji u Vas pomoć potražim. Ja sam taj savèt slèdio, premda mi je mučno bilo, jer put me mnogo stoji, a ja imam u svojoj župi mnogo siromahah. — Kako mi je, evo vidite sad sami.“

Lèkar pregledao je mozol pomnjivo. Bijaše to tako ozbiljna bolest, da se je začudio, kako je bolestnik jošte toliko moći imao, da je tako dalek put poduzeo. — „Što dakle mislite?“ zapita ga ovaj. — „Gospodine župniče, odgovori Dupuytren ozbiljnim glasom: tu neima spasa, Vi ćete od toga umèrti morati.“ Župnik zamota si opet vrat, bez da je ikoju rèč progovorio; pa je onda pet franakah na stol metnuo, rekav: „Oprostite, ako trud doktora Dupuytrena nemogu kak se pristoji nagraditi; ja nisam bogat, a šta imam nad svoje potrebe, to pripada mojim siromakom, koji toga veoma trebuju. Ja sam zadovoljan, što sam Vas pitao, Vi ste mi dali izvèstan odgovor, a nepripravan neću umèrti. Kad je čovèk već preko 65 premahnuo, već i bez toga neima na što bi na ovom svètu računao. S Bogom, gospodine doktore; ja se vraćam k svojim župljanom, tamo hoću da sklopim oči, znam da će me iskreno oplakivati.“

Župnik ostavi sobu. Dupuytren stane zamišljen, jer su ga starčeve rèči dirnule. Ovaj slabi starina, mišljaše si, mora silnu volju, a uz svoj nutarnji pokoj čvèrstu odvažnost imati. Pohèrliv van za njim, krikne mu preko stubah: „Gospodine župniče, hod'te još malo k meni!“ Došavšemu opet župniku reče lèkar: „Jošte biste se mogli možda osloboditi te nevolje, kad biste se

Digitized by Google

pustili operirati!“ — O moj Bože, to je pitanje! reče župnik, „tà zato sam došao u Pariz! Operirajte, koliko Vam drago!“ — Al operacija će dugo trajati i bolèt će jako,“ reče lèkar. „To neima ništa, ja ću ju s božjom pomoću pretèrpèti,“ odgovori zadovoljeni župnik, „moji dobri župljani bit će sretni.“ Sad je bolestnik napućen, da ide u Hotel-Dieu, palaču st. Agnes, gdè je Dupuytren u bolnici naměšten bio, a milosèrdne sestre su bolestnike dvorile. Ujedno napisà Dupuytren několiko redakah, kojimi je župnik s velikim počitanjem u bolnici primljen, nad čim se nije mogao dosti nahvaliti.

Dva dana moradè si tamo po lèkarskoj naredbi odpočinuti. Trećega bijaše već mnogo lèkarsko-ranarskih pitomacah sakupljeno, kad je Dupuytren u palaću stupio. Operacija započè, trajaše dvadeset i pet minutah i boljaše žestoko; jedan dio laloke bio je već izjeden, te morao je odrezan biti. Župnik nije niti pisnuo, samo je veoma problědio. Dupuytren zavezà ga sám i reče sažaljujuć ga: „Mnogo ste tèrpěli, gospodine župniče, no sad, nadam se, bit će bolje.“

Župnik bì spašen. Svakog jutra, kad je Dupuytren u sobu stupio, prešao je proti svojoj navadi mimo pèrvih posteljah, da započme kod svoga duhovnoga bolestnika, pa kad je već ovaj postelj ostaviti mogao, uzè ga pod rame, te se s njim gori doli šetaše. Ovu prijaznost kod Dupuytrena, koj je inače sa svojimi bolestnici osorito i krupno postupao, nisu si drugi znali protumačiti.

Posve izlěčen i sasvim sretan povrati se župnik među svoje župljane, da s novimi, zdravimi silami kao njihov duševni pastir, dobročinitelj i otac svoje lèpo dělovanje nastavi. — Poslè više měsecih spazi Dupuytren nèkog jutra kod ulaza u palaču st. Agnes dobrog starca opet. — Njegovi postoli bili su zaprašeni; on je tja iz svoga sela u Pariz pèški došao, a o ramenu visila mu je velika košara. Ugodno zatečen pohiti Dupuytren k njemu, uvidiv da je njegova operacija dobrimi poslědicami urodila, zapita ga, što ga donese u Pariz? — „Gospodine doktore!“ odgovori župnik, danas je godina danah što ste me operirali. Ja nisam mogao 6. svibnja mimopustiti, da Vas nebih posětio. Kao za dokaz svoje zahvalnosti donio sam Vam evo par piliéah iz svojega dvorišta i krušakah iz svojega vèrta, one su lèpe i dobre, kao što ih neima u Parizu. Morate mi obećati, da ćete od njih nèšto okusiti. Je l' de“? — Dupuytren mu to obećà i stisne mu prijateljskì ruku. Lèkarov poziv, da dojde k njemu na obèd, morao je, premda sa žalošću, odbiti, rekav, da se mora k svojim župljanom žuriti.

Još te dva puta vidio je D. na 6. svibnja veselog župnika pred palačom st. Agnes, kao što se razumije, s pilići i kruškami. Kad ga je zagledao, bio je D. uvèk ugodno dirnut. — No u to vrème počutio je takodjer D. pèrve znakove svoje opasne bolesti. Odè u Italiju, dojde měseca ožujka bez svake polaštice natrag, te mu se je, kao što je sám opažao, približavalo skrajnje vrème. Někog jutra dozovne svoga posina, i diktiraše mu slědeću poslanicu: „Na g. . . župnika u * * * kod Nemoursa. Ljubljeni prijatelju! Lèkar treba župnika. Dojdite bèrzo! Dupuytren.“

Župnik dojdè i bijaše dugo s Dupuytrenom zatvoren. Kad je iz sobe umirućeg izišao, vidiše se u njegovih očijah suze, a na njegovu licu krotka uznešenost. Drugog dana dao je Dupuytren nadbiskupa k sebi moliti. Bijaše to 8. veljače 1835, a několiko satih zatim preminù.

Kad su njegov lès učenici na groblje nosili, izgubio se je něki stari svećenik, plačuć, među ostalim světom na sprovodu. —

Nedaleko od varošića Spitala u Koruškoj stajaše na někom kukavnom městu raztrešene daleko po bèrdinah župe župnikov stan, a nutri častni starina, koga su njegovi župljani kao svoga otca ljubili. Osědiv u službi gospodnjoj i tělesnom nemoću slomljen, sědjaše starac někog gèrdog zimskog jutra u naslonjaču, kad dojde ponj glasonoša tri sata daleko, da ide k někomu seljaku, na smèrtnoj postelji ležećemu, koj želi „presvetu poputninu“ iz njegovih rukuh primiti. Župnik predstavi putniku, da on toga nije kadar izvèršiti, jer se sám niti iz naslanjača nemože dignuti; zato da bi neka k bližnjemu župniku išao. Poslè 6 satih prispije opet drugi glasonoša s istom molbom: neka bi se ipak potrudio, bolestnik da se je uvèk kod njega izpovědao, pa zato da bi i sad poslědnju utěhu od njega rad primio. Župnik ležaše u postelji, te je njemu još te jasnije nemogućnost predstavljao. Glasonoša ode. No za tim dojdè i treći, te sèrce parajućimi rěčmi moljaše župnika, da ide k bolestniku, koj nemože umèrti, dok poslědnji put nevidi svojega duhovnoga pastira i iz njegovih rukub svete utěhe neprimi. — Sad već dobri pastir nije mogao da odoli. Dobro, dakle nosite me k njemu što bèrže možete, reče, Gospodin Bog dat će mi za to poduzeće još te snage! i ustane iz postelje. Položen na nosilu, oděven svetim odělom, pokriven i ogèrnut dao se je najprije u cèrkvu nositi, a odtud po noći preko bèrdah i dolinah, preko leda i sněga, s lampom i zvončićem u ruci dalekim putem k bolestniku. — Stari bolestni seljak ležaše turobno k stěni okrenut. Al eto — čuj zvončić! obèrne se mučno k vratam, pa eno — njegova župnika. Hvaleći Bogu

Digitized by Google

dizao je ruke prama nebu. Nosilo svećenikovo bi uz bolestnikovu postelj postavljeno; on slušaše njegovu izpověd, obodrivaše ga svetom utěhom, poděli mu svetotajstva; — porodica i susědi klečahu plačući na podu. Zatim svali se dobri pastir na nosilo, obojica moljahu zajedno. Župnikov glas bijaše uvěk sve slabiji; sad poljubi raspelo, poda ga polag stojećemu i — zaklopi oči za uvěk. Nekoliko hipovah pojdě za njim njegova ovca u věčnost.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. S veseljem lećamo se pera, da našim čitateljem opet novih dokazah priobćimo, koli neumorno nastoji preuzv. naš vèrhovni pastir o tom, da se blagostanje njegove nadbiskupije toli u duševnom, koli u materialnom obziru čim većma unaprědi. Neima tomu davna što smo prijavili znamenite one zaklade što ih je preuzv. g. nadbiskup učinio za važne zavode nestašne děce i zanatlijskog družtva. Jošte nije zaboravljen utisak, što ga ova darežljivost njegova apoštolskog revnovanja u sèrcih obćinstva učini, kad evo opet o novih velikodušnih zakladah doznajemo: zaklade ove tiču se unapredjenja blagostanja nemoćnih svećenikah i obijuh nadbiskupskih sirotištah, zagrebačkog i požežkog. S jedne strane brine se nj. preuzvišenost otčinski za one svećenike, koji, iznemogav od neumornog poslovanja u vinogradu gospodnjem, trebaju da posledne dneve svojega zaslužnoga života u miru sprovedu, a s druge opet rádi o tom, da se iz mladog naraštaja uzgoje opet novi valjani poslenici, koji će stare zaměniti. U tu svèrhu poklonio je preuzv. vèrhovni pastir ovděšnoj zakladnici nemoćnih svećenikah 20,000 fr., isto toliko za svako sirotište, dakle ukupno 60,000 fr. Povèrh toga položio je za priredjenje primèrnog stana za *čuvalište maleních* uz ovděšnji samostan milosèrdnih sestarah svotu od 3500 fr. Tako je dakle preuzv. g. nadbiskup najveći dio dobljene urbarialne odštete žèrtvovao plemenitim i čověkoljubivim zakladam, koje će njegovu uspomenu kod zahvalnog potomstva odugověčiti i podignut mu „monumentum aere perennius."

— Gosp. ivanečki župnik Stěpan Vuković javlja nam, da obećani njegov „Propověd nik za kèršćansko-katolički puk" ob novoj godini neće moći izići, i to porádi pomanjkanja dovoljnih dosad predbrojitelјah; s toga obznanjuje. g. sastavljatelj istog děla, da predbrojitelji u pozivu naznačene predlate netrebaju, kako bi rečeno, měseca prosinca, nego stopèrv onda poslati, kad pèrvi svezak rečenoga děla prime. — Mi se nadamo, da će naše duhovničtvo sve moguće učiniti, samo da se ovo važno poduzeće žudjenim uspěhom ověnča.

— Od Švelčeva „Propovědnika" dotiskuje se treća knjiga; njegov „katolički koledar" izić će takodjer do koj dan izpod tiska.

Iz Pruske. „Elbf. Z." piše: Kao što doznajemo obratilo se je više katoličkih zanatlijskih družtvah, stojećih pod ravnateljstvom kolinskog pèrvostolnog vikara Kolpinga, s molbenicom na ovdašnje dotično ministarstvo, da im družtveno právo poděli, pa im je molba uzkraćena. — Druga věst opet glasi: *Nj. veličanstvo je kabinetskom odlukom od 13. listp. o. g. starost obskèrbljujućemu zavoću židovske obćine u Berlinu podělio práva družtvena.*

Iz Talijanske. Židov Vitta iz Casale poklonio je za krimsku vojsku 20,000 fran. To je znatnu ogorčenost u Piemontu pobudilo, te se je mnogo bogatih izraelitah prijavilo, da će si i oni, ako drugih zaslugah nije od potrebe, kupiti naslov i práva grofovah, barunah i marchezah za toliku svotu. No valja opaziti, da je g. Ratazzi bio više godinah odvětnik toga bogatoga židova.

— „Deutschland" piše: Pod svèrhu tekuće godine stignut će nj. em. kardinal Wiseman, odrekav se konačno westminsterske stolice, u Rim. Kao što je već prije javljeno, postao je on vatikanske knjižnice čuvarom, te će glasoviti red Sirleti-ah i Mai-ah nastaviti. Kao što je Pio IX. naredio, da četiri tajna Cameriera, koji su njegovoj jasnoj osobi pridruženi, budu iz različitih narodah, isto tako vruću želju goji, da bi kardinali, proizlazeći iz najglavnijih zemaljah kèršćanskog světa, u Rimu stolovali. Ova, katoličkog Rima dostojna misao mogla bi za věrozakon vèrlo koristna biti; jer buduć da inostrani kardinali věrozakonsko i političko stanje svojih zemaljah točno poznadu, mogli bi oni, kad bi uz papu bili, kod osobnih odlukah nj. svetosti i kod věćanjah rimske skupštine od velike koristi biti. Kao što se misli, s učinjenom odlukom, da se kardinal Wiseman u kuriju pozove, počeo je sv. otac ovu lěpu misao u život uvadjati.

Iz Piemonta. Glavni list protestantizma u Sardiniji „Bonna Novella" priobćuje slědeće poslědke o protestantskoj propagandi u Italiji: Tekuće godine razděljeno je 2635 biblijah i 790 novih zavětah u Toškani; u samom Rimu moglo se je 4000 iztisakah Diodatova prevoda razděliti. Broj opredělјenih za Talijansku i u Londonu tiskanih biblijah iznosi 23,000, a novih zavětah 10,000. Izuzamši „Armoniu", „Campanone", „Cattolico" i nekoliko duhovničkih listovah, slědjahu svi piemontski listovi više ili manje protestantski pravac, te neprestano nazvěšćaju, da na zemlji nijedna vlast práva neima, da naše prama Bogu odnošenje uredjuje. — Kao što „Armonia" potvèrdjuje, nije se nijedan piemontski vladin list proti ovomu izvěšću oglasio.

Digitized by Google

Iz Rima. Simo će Lucijan Bonaparte, kao što je poznato, sin kneza Canine i nećak sadanjeg Napoleona, do skora stignuti. On će se ovdě dati za svećenika rediti. Car bi bio rad viděti, da bi u sěmeništu sv. Sulpica u Parizu redjen bio. Buduć da je rodjak cara, koj je mnogo zaslugah za cèrkvu stekao, s toga se misli, da će skoro u skupštinu kardinalah primljen biti. No dosad, kao što vas uzpèrkos svemu novinarskomu pogovaranju uvěriti mogu, nije kod visokoga města glede toga ništa učinjeno. Knez je 27 godinah star.

Iz Pariza. Francezka vlada ustručavaše se s početka da protestantske svećenike k iztočnoj vojsci pošalje, te je zato podnešeni od protestantah u tom obziru predlog ministarstvo rata zabacilo. Ovdašnjemu protestantskomu propovědniku Valette-u pošlo je za rukom kod dotičnog poglavarstva blažiju odluku izposlovati. Toga ipak nije mogao postići, da bi protestantski duhovnici, kao katolički, iz dèržavne blagajne plaćani bili. To ipak nije smetalo protestante; g. Valette je izposlovao, da takodjer i prot. duhovnici kod vojske biti smiju, pa se je onda na svoje suvèrce s pozivom obratio, da novčane prineske u rečenu svèrhu skupljaju. Troškovi biše u kratko vrěme obilato pokriveni, te je znamenito, da su sve slědbe evangeličke cèrkve kod toga nabožnoga děla udioničtvovale. Tako su mogli devet propovědnikah u Krim poslati, od kojih je jedan u Carigradu umro, dvojica su kod vojske, a ostali u Carigradu, gdě imadu priliku, da svoju izvanrednu radinost razviju. Jedan od njih piše, da petnaest stotinah protestantskih bolestnikah i ranjenikah pohadja. (Da je medju ovimi mnogo, i možda više katolikah, to smo jednom javili, napomenuv, kako je jedan pastor s dugačkim nosom iz katoličke bolnice morao otići.)

Iz Londona, 7. stud. Jučer, kao na godišnji dan barutne urote, nije bilo nikakovih obhodah niti uličnih vragolijah, kao što to običavahu prijašnje godine činiti. Na koliko znademo, nije jučer nikakov papa niti kardinalski sbor po ulicah vučen, da ga na večer medju katranicami sažgu; no da se jogunasta mladež ipak s nečem razveseli, odabra si město staroga auto da fe-a druge osobe, ruskog cara, Menšikova, několiko kozakah i t. d., čim je ta zanešena šala něsto mirnije nego obično svèršena. Takodjer obična pretražba u pivnicah pod parlamentnim stanjem, nije li se nutri možda koj noviji Guy Fawkes medju barutom napunjenimi sudovi sakrio, izostala je jučer pèrvi put. Tako „D. A. Z.“, dočim „Kreuzztg.“ tvèrdi, da je kod staroga ostalo. — Bilo kako mu drago, Albion je napram katolicizmu valjda onaj stari; ako je ovaj fanatički obred lětos izostao, to jamačno nije katolicizmu, nego Napoleonu za volju učinjeno.

Iz Irske. Ugnjetavanje katoličke cèrkve u Irskoj englezkim zakonodavstvom urodilo je medju ostalim tom zlom poslědicom, da su u mnogih točkah cèrkveni zakoni i običaji ukinuti bili. Dèržane poslědnjih godinah irske sinode imadjahu glavnu svèrhu, da obično cèrkveno právo opet valjanim učine, pošto im to spoljašnje okolnosti dopuste. Tako je onomadne u Dublinu pèrvi put poslě reformacije dèržana skupština biskupijskog kaptola. Tu je nadbiskup priobćio jedan breve sv. otca, gdě se kaptolu više povlastih poděljuje. Dublinski kanonici da će u buduće isti ornat imati, kao i kanonici sv. Petra u Rimu, naime: veliki plašt s hermelinom podstavljen, dostojanstvenici nose pod njim grimiznu, obični kanonici cèrnu soutanu. Kanonikah imade 26; najviše od njih je župnikah u biskupiji.

Směsice.

Moć mladostnih utisakah. Nauci i utisci, što su ih mladjahna sèrca u dětinskoj dobi primila, jest sěme, koje poslě dugotrajnog počivanja ipak jednom nicati počme i dobar plod donosi, o tom imademo jedan primèr u Brentanovih sakupljenih poslanicah, gdě medju ostalim ovako piše: Ja sam se bio za rana katoličkog običaja naprosto odučio, pa sam onda, prelaziv kroz različite odgojiteljne načine *prividnog znanja* i golog izvanjskog ukusa napokon preletio i preko Babilona ukusa bez věre, te sam u Sěvernoj-Němačkoj izvan cèrkve, bez kormila i jedra kao Robinson na pěsku nasio. Tu sam noću ležao u težkih bolih na mojem krevetu, te sam mislio različite misli, kako da pronajdem opet novi svět, misleći i glavu si razbijajući, zar da nigdě neima točke, gdě bi spasenje našao. Tad mi padne na um, kako sam kao malen děčak toliko putih vidio, kako se je moja mati noću, došav iz družtva, vèrhu mene sagnula *i zdravu Marìo i molitvu o angjelu čuvaru nad menom molila, te mi križ na čelu napravila.* — Tu sam ja pretèrgnut konac opet vezati i moje dětinske molitve sbirati počeo; *to je bio jedini konac, koj me je iz propasti izvukao.* Odkud je to moja dobra mati imala? Po svoj prilici od koje stare katoličke služkinje. Bog joj plati!

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili korbavskoj.

Premě šteni su:

Gosp. Mareš Mirko, upravitelj krivoputski, kao takov u Starigrad;

„ Žanić Ivan Kèrst., upravitelj starogradski, na Kriviput;

„ Trapulini Mate, duh. pomoćnik grižanski, za kurata u Nadkupe-Razloge;

„ Šikić Adam, kapelan u Martinšćici, za takvoga u Grižane.

Postao je:

Gosp. Žanić Nikomed, učiteljem kod novo ustrojene učione na Tèrsatu.

Urednik **Josip Torbar**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 49. — TEČAJ VI. U SUBOTU 8. PROSINCA 1855.

List ovaj izlazi svaku subòtu na cèlom arku.

Cèna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cèlu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pòšte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Oglas i poziv k predplati
na sedmi tečaj
Zagrebačkoga katoličkoga lista.

Izvan tèsnih granicah zemaljskoga kruga ima za čovèka prostranijih i čistijih predèlah, gdè u lahku poletu prosto planduje njegov sloboda.i duh. Preko zastora vidivoga svèta, iznad obsega osètilah naših obstoji svèt višji, a na razpuću ovoga tèlesnoga života počimlje život budući i vèčni, u kojega utèšno upire oči potlačena krèpost. iz ovoga vrutka jedino svoje sile cèrpeći; — na kojega rado pogledje ubogi nevoljnik i stradalac, da se obrani napadajem sdvojenja; — pred kojim dèrhće i nesmiljeni okrutnik, jedino radi njega od većih zločinah zlotvornu ruku uztežući. A svakolika divno uredjena priroda, glas duševnosti, ustroj naravi čovèčanske i svekoliko inače toli raznovèrstno čovèčanstvo navèšta nam zvučnim jednoglasjem, da ima svega ovoga svamogući Tvorac i premudri uzdèržatelj, koga nazivljemo presvetim imenom Bog.

Čovèk nije samo zemaljsko, physično, nego ujedno ćudoredno i nabožno bitje; dočim bo samo nogama zemlju gazi i tèlom k njojzi teži, diže glavu, svoju najvèrliju stranu, plemenitim ponosom u vis, motri očima neizmèrni prostor iznad sebe, a duh svoj uznosi tamo gori u visine tèlu i tvari nepristupne. Tako, da sve drugo mukom mimoidjem, već isti naravni uzrast i izpravni stas kao što nam neprestano napominje „quae sursum sunt sapite, non quae super terram“ (Colos. 3, 2): tako ujedno svèdoči, da je čovèk bitje dvojega života, da je stanovnik dvojega svèta. Kao takov neživi čovèk za vrème, nesvèršuje svojo zvanje na zemlji; već se njegovo opredèljenje proteže i preko groba u one neposnate, pa ipak žudjene kraje, u koje toli često dopiru bolje misli, uzdisaji i želje njegove. Kao što ono, što je konačno i zemaljsko, čovèk u nizini zemskoj svèršiti prašini predati mora: tako ono, što je bezsmèrtne i duševno, valja mu preněti u život višji, komu kraja niti konca biti neće.

S toga uzroka čovèk, ako za plemenitija čuvstva otupio nije, čuvstvuje, da izvan zemaljske grude i njegova tèla, izvan svagdanjega hlèbca i što inače svojimi osètili poznaje, ima još drugih kamo znatnijih i uzvišenijih stvarih za njega; ćuti on, da ovaj život nije no priprava za drugi mnogo važniji, da nije no neprestano putovanje kroz tudjinstvo u pravu postojbinu. Zato svaki, koj biljeg svoga višjega porekla još u sebi nosi, nezadovoljan poslovi, neumiren mnogostručnimi brigami ovoga svèta, svratja se često pametju u stanište umnih stvorovah, opredèljeno duši njegovoj, i jedino kadro, da zadovolji svim težnjam, zahtèvom i potrebam njenim. Znajući, da ima svevišnji Tvorac, kojega jedinom voljom bivstvuje, od koga su mu sva njegova raznolična i prevèrla svojstva, i koj mu kroz vrata smèrti otvara samo novi vèkom trajući život, misli, pita se često i rado bi znao čovèk: šta hoće od mene Bog? — pod kojimi uvèti pozvan sam na drugi život? — šta i kakov je taj svèt, u kojega se svaki trenutak preseliti mogu? — šta me očekuje tamo? i što mi već ovdè činiti trèba, da ondè sretan budem? — Dokle na sva ova pitanja dostatna odgovora neima, nemože da bude spokojan i sretan. I kako da pribavi žudjeni pokoj duši svojoj neizvèstan odakle i odkud? kamo i kuda da ide? šta i kako treba da čini? nepoznajući ni samoga sebe, kamo li pokolènje svoje; nevèšt, šta će reći cèlo stvorenje? nevideći oko sebe ništa do zamèršenih zagonetkah, nedohitnih tajnah, nerazrèšivih dvojbah! . . .

Ima doduše u životu časovah, u kojih ljudi čas raztrešeni gomilom poslovah, čas obsènjeni bukom zabavah, čas opojeni čarom nasladah rado zaboravljaju na ova prevažna pitanja, ili navlaš

Digitized by Google

od njih odvratjaju oči; sav trud u zalud! zatvoriti od njih oči neznači ih razrěšiti, neznači zadovoljiti znaličnoj duši. Ima i takovih okoreła sèrdca ljudih, koji ovo nastojanje dèrže za golu izmišljotinu živahne razmnive, prezirući ju kao puko strašilo plašljive ćudi; no tašta ova oholost i malovrědno smionstvo slično je samo divljem pleskanju nesretna ludjaka, koj se sam smije bezumju svomu! Slegnu se napokon uzburkane strasti, povrati se pokoj duše, dodje vrěme zrela razsudjenja, čověk pomisli na samoga sebe, i nut! zaokupe ga opet na novo sve one dvojbe, skèrbi i nemiri, a zabrinuta duša svom silom pita te pita: čověče! kamo ćeš doći? . . šta će Bog od tebe zahtěvati, kada dovèršiš ovaj život? . . a kakova bit će sudbina tvoja, kada unidješ u drugi? . . Badava! rekli ljudi, šta im drago, ćudoredne i nabožne istine biahu vazda, a bit će i do věka za ljude najvažnija, obćenita i prava životna pitanja!

Zadatak je „Zagrebačkoga katoličkoga lista“, da se bavi ovimi životnimi pitanji za svakoga ćověka; da zadovoljava ćudorednim i nabožnim potrebam ljudih; da bude odblěsk čiste, neporočne, Bogom poslane istine; glasonoša i tumač svega onoga, što u višje i věčno opredělјenje zemaljske dětce, no sinovah božjih zaseća; věran věstnik cèrkve, koju Sin božji ustanovi čuvaricom svetinjah i svetišta svoga. — Ovomu zvanju ostat će i u buduće věran „Zagr. kat. list“, čistom nakanom, otvorenim licem, poštenimi srědstvi, dopuštenim načinom, a nada sve kèršćanskom ljubavi nastojeći, da se prema svojim silam čim više primiče k zadatku ovomu. Radi toga sva njegova težnja ići će na to, da medju narodom našim, komu i pod hèrdjavim ruhom preostalo je većom stranom jošte nepokvareno sèrdce i nabožno ćuvstvo, ćuva i uzdèržaje ove dragocěne amanete života; da svuda naokolo širi ljubav Boga i iskèrnjega, ljubav dužnosti i krěposti; da po mogućtvu razprostire prosvětu, koja neobara već gradi, neuznemiruje već upokojava, neobsěnjuje zaslěpljivim žarom već razjasnjuje blagom lučju, neodtudjuje stvor stvoritelju svomu, nego pomiruje ćověka s Bogom, — a to je věkovi potvèrdjena, blagotvornim uspěhom svuda ověnčana prosvěta kèršćanska. To će biti uloga, to težnja, to dělokrug i nadalje „Zag. kat. lista.“

No malo da nam ovo domaće čedo, komu jedva nekoliko godinah ima, s neprijaznih okolnostih nezaglavi! Dosadanji gospodin urednik ovoga lista, prestupiv u novi krug dělovanja i nemoguć nadalje svoje sile mu posvetjivati, odrečè se uredjivanja; a to bi skoro smèrtni udarac za „Zag. kat. list.“ Da to nebude, i da se ovo jedinče u nas, koje našim naški sbori, prije vremena neukopa, valjalo je nižepodpisanomu opet se prihvatiti odložena pera. Al tim izpunjen je samo jedan uvět za dalji obstanak „Zagr. kat. lista.“ Nije dosta voćku samo podupèrti, da ju bura i oluja neobori, već da uzpěva i rodi, treba joj plodno zemljište, prijazno podnebje, blago sunašce, životvornu vlagu i primèrnu njegu podati. I „Zag. kat. listu“ treba na obstanak i napredak ovakovih spoljašnih uslovjah; a to su: prijaznost, saučastje, njegovanje i podpora od strane obćinstva. Ako mu ovih uzbude, to će on i nadalje živiti, rasti, zeleniti se i roditi rodom, koj će biti i oku ugodna radost, i duši zdrava hrana.

Suvišno bi bilo povèrh već gori navedenih glavnih nacèrtah obširnije razlagati načela, ili pobliže opreděliti pravac, kojih će se uredničtvo savěstno dèržati. Jedno i drugo sadèržuje u sebi ime, koje ovaj list na čelu nosi, — a gledat će, da svomu imenu odgovori i činom. S toga u kratko samo budi rečeno, da će Sinom božjim ustanovljena katolička cèrkva biti mati, a „Zag. kat. list“ ovoj majci vazda i u svemu poslušno dětе. Ova učiteljica Bogom objavljene istine bit će kao i dosad tvèrdi temelj, na kom će se osnivati, — sigurno sidro, koga će se uredničtvo sveudilj dèržati. Neprestanim pogledom na ovu sjajnu luć, u svemu, što se věre i ćudoredja tiče, slědit će uredničtvo savět pobožnoga biskupa Fénélona, ćuvajući se, da neuzmanjka věrovati, što věrovati treba, a braneći se, da nevěruje, što izvěstno nije; u tom poslu lebdit će mu ujedno svedjer pred očima važne rěči sv. Vinka lirinačkog: „eadem, quae didicisti doce: ut cum dicas nove, non dicas nova.“ (Commonitor. c. 28.)

Rekavši, što je važnije, neće mi se zamèriti, ako i o svojoj osobi, kao budući urednik, štogod navedem; no to je vèrlo malo i kratko. U mene su slabe sile, a puno je dobre volje; šta će nestajati onim, to će ova gledat da nadoměsti. Ja sam već prije toga god. 1850. 1851. i 1852. kroz tri godine rukovodio uredjivanje „Zagr. kat. lista.“ Nedolazim dakle pred štovano obćinstvo kao ne poznat stranac, već kao stari znanac i pouzdanik, koj ništa drugo netraži, nego što je svakom gostu milo, da mu naime prijazno lice i gostoljubiv doček svuda u dio padne, i da mu svaki, komu se pouzdano svratio bude, sèrdačno reče: dobro nam došao!

Obodren pouzdanjem, kojim mi je preuzvišeni gospodin nadbiskup, utemeljitelj i velikodušan podupiratelj „Zag. kat. lista“, uredjivanje istoga lista pověriti izvolio; uzdajući se u blagovoljno udioničtvo domorodnoga svetjenstva, na koje se je i dosad oslanjao ovaj cèrkveni časopis, —

Digitized by Google

primam opet uredjivanje u svoje ruke, te objavljam, da će „Zagrebački katolički list“ i u buduće izlaziti, te mladim lètom započeti svoj sedm i godišnji tečaj. Izvan proměne urednika, ostaje sve drugo, kao što je dosad bilo: oblik i veličina lista, kao i vrěme izdavanja. Isto tako ostaje i neproměnjena predplatna cěna na „Zagr. kat. list;“ naime na cělu godinu čini predplatjevina

za domaće u Zagrebu . . 4 for.
za izvanjske poštom . . 5 „ 20 kr. sr.

na pol godine:

za domaće u Zagrebu . . 2 „
za izvanjske poštom . . 2 „ 40 „ „

Molimo svu p. n. gospodu, koja na „Zagr. kat. list“ predplatiti misle, neka to za vremena nčine, da možemo i dovoljan broj otisakah štampati dati, i da im se list bezzaprečno i uredno opravljati može. Predplatit može se na svakoj c. k. pošti uz naznačenje svoga naslova i poslědnje pošte — a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sěmeništu na kaptolu. Ako bi kojemu od gg. predplatiteljah koj broj uzmanjkao, neka to, al i jedino to, u nezapečatjenu pismu objave, primetnuvši izvana „reklamacija novinah“, jer takova pisma pošta bezplatno dostavlja.

Nikola Horvat,
naučitelj bogoslovja i urednik.

Pomirenje čověčanstva s Bogom.

Od *V. Švelca.*

(Konac.)

Isusom dobi svět nauk, koj je absolutna istina, jerbo je rěč věčnoga Boga, nauk kojega božanstvenost vidi se iz njegove sile i iz divnih dogadjajah, pod kojimi je u svět uveden. I u istinu, nauk ovaj je svim potrebam čověčanstva odgovorio, jerbo sadèržava istine bitno nuždne, kojih um čověčanski kroz vlastito promatranje i spekulaciju za pravu istinu spoznati nije mogao. Naukom Isusovim rěšena su sva pitanja, što si ih je čověčanstvo od četiri tisuć godinah predstavljalo, a nije moglo na nje odgovoriti, zato reče Spasitelj: *„Vi ćete istinu spoznati, a istina izbavit će vas. Ako vas dakle sin izbavi, tak ste u istinu izbavljeni.“* Iv. 8. Nu nauk Isusov neima samo spasonosnih načelah za um čověčji, nego pruža takodjer za sèrce jedini melem, koj ga od bolestna čeznuća izvidati može. A što je najviše, što ovomu nauku daje biljeg božanstva, jest sveobćenitost toli glede osobah, koli vremena i městah, koje nije nikad nijedan najmudrijih ljudih nauk imao. Božanstveni naučitelj nije samo siromakom evangjelje navěšćao, već cělomu čověčanstvu, i to tako, da ga je svatko lasno shvatiti mogao, jerbo neima sustava niti znanosti tako razumljive, kao što je upravo nauk spasiteljev, koj je sustav znanosti najveće. S kèršćanstvom započela se je prava znanost u světu.

Buduć da je čověčanstvo u slědstvu odpadnuća svoga od Boga u skvarenosti svog života pod teretom tajne boli i nevolje stenjalo, i sdvojilo poradi neizvěstnosti poslě smèrti, zato potrebovaše odkupitelja takova, koj bi mu razjasnio uzrok i svèrhu otih bolih i nevoljah, koj bi imao moć oslobodit ga od otih bědah, i koj bi ga mogao u neumèrli život dovesti; potrebovaše vodju, koj bi ga vodio iz tmine k světlosti, iz nevolje k blaženstvu, iz smèrti k životu. Milosèrdje božansko smilovalo se je čověčanstvu, i dalo mu je u Isusu dobrog pastira narodah, koj je bio u stanju osloboditi ga od duševne propasti. Da bude pak vodja narodah, morao je s njimi mučan žîvot dèliti i u svemu im prednjačiti. Isus bio je i tim pastir narodah, što si vlastitom kèrvju steče družtvo — cèrkvu, nad kojim ga sám Bog za kralja i gsopodara postavi, Luk. 1, 32., zašto se je sám kraljem nazvao, kojega kraljestvo nije od ovoga světa; što je apoštolom svojim osobito punomoćje u kraljestvu svojem dao; što je učenike svoje u svět poslao, kojemu je dao nove zakone i nove ustanove. On, kao utemeljitelj kraljestva nebeskoga ovdè na zemlji, i na desnici otca svoga nebeskoga ostaje kraljem i ravnateljem svoje cèrkve ovdě na zemlji, ostaje dobrim pastirom narodah, ostaje vodjom svakoga i slědnjega. Kao kralj svoga kraljestva i kao dobar pastir narodah sa sv. duhom ostaje kod svoje cèrkve, koju ljubi, brani i branit će do věka.

Medju ostalimi neugodnimi poslědicami, što ih je čověk poslě svoga padnuća izkusio, bijahu mnoge tělesne i duševne nevolje, koje su pojedince često putih do sdvojnosti dotěrale. Badava bijaše tu sva stoička mudrost, ona nije mogla učěpiti u sèrce čověčje stèrpljivosti i dovoljne snage, kojom bi te nevolje podnositi mogao. Jedini nauk Isukèrstov ne samo da je čověka proti njim oboružao, nego je čověku toliko pouzdanja ulio u sèrce, da sve te nevolje smatra za dokaz otčinske ljubavi, kako kaže Spasitelj: *Jer koga ljubi Gospod, onoga i kara; a bije svakoga sina, kojega prima. Ako tèrpite karanje, kao sinom*

Digitized by Google

pokazuje vam se Bog; jer koj je sin kojega otac nekara? Žid. 12, 6, 7. Kèršćanin više nemože sdvojiti pod teretom nevoljah, jerbo je on s apoštolom osvědočen, da je: „*Bog věran koj ga neće pustiti skušavati više nego što moše podnèti, nego će učiniti i skušavanjem kraj, da ga mnže podnèti.*“ 1. Kor. 10, 13. Dočim pogan nije poznao ni izvora ni čudorednog značenja nevoljah, poznao je kèršćanin njihovu spasonostnost, dà i potrebu na očišćenje i posvećenje svog života, dočim je istoga mnènja s apoštolom: „*Svako kazanje kad biva nečini se da je radost, nego žalost; ali poslè dat će miran rod pravde onim, koji su naučeni njime.*“ Žid. 12, 11. „*Svaku radost imajte, braćo moja, kad padate u različne napasti, znajući da kušanje vaše věre gradi tèrpljenje.*“ Jak. 1, 2—4. U světu kèršćanstva nebijaše spoznan samo uzrok i spasonosnost bědah života čovječanskoga, već ih věra prenaša kao zasluge i na drugi svět, gdè će se pretvoriti u neopisivu radost, i zato nalazimo kod kèršćanah, da s najvećom pripravnostju podnašaju i najveće nevolje, i kako spokojno gledaju u oči smèrti — što poganskomu světu posve nepoznato bijaše.

Isusom nije svět dobio samo razjasnjenje i nadu, da će mu nevolje stèrpljivo podnešène nagradjene biti, već je dobio i najlèpši primèr naslèdovanja. Isus je upravo po tome postao dobar pastir za čovječanstvo, što je i on nastupio stazu stradanja, što je svim s primèrom svojim prednjačio, i put pokazao, po kojem ćemo postići oslobodjenje od svih ovih nevoljah. On je dragovoljno na se uzeo nevolje života, da ih podnosi za odkupljenje světa, i da nam lèp primèr ostavi. Silno je dèlovalo stradanje Bogočovèka na svět, jer se od sada svět sèćaše iz rèčih njegovih: „*Koj hoće mene naslèdovati*“ i t. d. Luk. 9, 23. „*Sluga nije veći od gospodara svoga.*“ Iv. 15, 20. „*Dosta je učeniku da bude kao učitelj njegov, i služi kao gospodar njegov.*“ Mat. 10, 25. Takovu sèrčanost, utèhu i nadu porodilo je stradanje Isusovo u stradajućih, da su stradali kao da i nestradaju. U stradanju Bogočovèka svi stradajući našli su melem i polakšicu, i zato kaže apoštol: „*S tèrpljenjem tèrpimo — — gledajući na počètnika věre i savèršitelja Isusa, koj mèsto odredjene sebi radosti pretèrpi, kèrst, nemareći za sramotu, i sèdeć s desne strane prestola božjega. Pomislite dakle na njega da neoslabe duše vaše.*“ Žid. 12, 2—3. Kèršćani su se veselili kad su mogli stradati i u tomu priličiti Gospodu svomu, zato kaže sv. Pavao: „*Napunio sam se utèhe, izobiljan sam radostju pored sviuh brigah.*“ 2 Kor. 7, 4.

Isus nije samo svojim naukom i primèrom nevolje naše ublažio, već on i ima moć i ljubv u istinu od njih nas osloboditi, on sèdeć ob desnu otca svoga sveudiljno jest naš odkupitelj i dobar pastir, zato kaže apoštol: „*Neimamo poglavara svećeničkoga, koj nemože postradati s našimi slabostmi, nego koj je u svačemu iskušan kao i mi, osim grèha.*“ Žid, 4, 15. Od onuda sve stradajuće zove, govoreći: „*Hodite k meni, koji ste težkoćami obtèršeni, ja ću vas okrèpiti.*“

Pošto smo sagrèšili, morat ćemo svi kaleć smèrti kušati, pa taj nam i ostade za baštinu praroditeljah naših. No onaj strah, što ga je poganski svět ćutio pred smèrtju, ukinuo je Spasitelj, dočim nam je predstavio smèrt samo kao san, iz koga se na neumèrlost probudimo: tà on sam, budeć mèrtvu dèvojku reče da spava.

Kao što je poganin u zadjem trenutku visio izmedju dvojbe i neizvèstnosti glede prelaza s ovog světa; tako kèršćanin prelazi u vječnost sa sigurnošću neumèrle samosvèsti, jer mu sám Isus, věčna istina reče: *ja sam uzkèrsnuće i život.* Je li nemora čovèk věrovati onomu, koj je od mèrtvih ustao? Je li je mogao dvojiti o istini obećanja njegovog, da će nas na stražnjem danu opet u život probuditi, kada je on sám vlastitom jakostju od mèrtvih gore ustao, i time pokazao, da život u sebi imade, i da oživèti onoga može, koga hoće. S preobraženim i proslavljenim tělom uzišao je Sin čovječanski u nebo, da time svojim pokaže, da će i oni tamo doći gdè je on. — Tamo proslavljen sèdi ob desnu Boga kao kralj i kao pastir narodah. — Ima tomu dakle osamnaest i polag stoljeća, što je utělovljeni Sin živoga Boga izpunio očekivanja prijašnjih věkovah, a potonjim ostavio osvědočenje, koje će pèrkositi svim navalam strastih čovječjih do svèrsetka věkovah. Ovim osvědočenjem věrujemo: da je čovječanstvo na gori Kalvarije pomireno s uvrèdjenim veličanstuom božjim; te da je tako izpunjeno obećanje praroditeljem u raju dano: dèlo odkupljenja i pomirenja je dovèršeno, sada samo na našoj volji stoji, da se ga revnim upotrebljivanjem ostavljenih nam po Spasitelju milostih vrèdnimi učinimo.

Nèkoliko danah kèršćanske robinje.

(Iz knjige „Fabiola“ kard. Mih. Wisemana)

Drugi dan

Lasno si je pomisliti, kako se je začudila Fabiola, kad joj drugi dan nazvèsti Agnes, da

Digitized by Google

Sira nije htěla da otide iz službe od nje, premda joj je dana nada, da će slobodnom postati. Još većma pako se je začudila, kad je dočula, da poradi privèrženosti napram svojoj gospodarici neće da otide. Fabiola nije mislila, da si je robinju kakovim prijaznim činom, ili možda zahvalnostju, što se je u njenoj bolesti toliko za nju brinula, tako privèrženom učinila. S početka si je to tim tumačila, što je Sira blage ćudi; no to tumačenje nije njenoj duši dovoljno bilo. Ona je doduše mnogo čitala i čula o věrnosti i oddanosti robovah, kadšto i napram svojim okrutnim gospodarom; no takova što bijaše rědkom iznimkom od obćenitog pravila. Pa što je několiko desetak primèrah takove vèrsti u tečaju toliko stoléćah, ako se uzporede s toliko tisuć slučajah, koji dan na dan zasvědočavaju veliku nenavist robovah napram gospodarom. To je Fabiolu duboko uzdèrmalo, te je čekala několiko časa, nebili na svojoj robinji opazila, da se ona svojim činom, polažući nanj veliku cěnu, pred svojom gospodaricom někim načinom ponositi hoće. No od toga nije na robinji ništa opaziti mogla. Sira činjaše svoje dužnosti onako marljivo kao i prije, te se nije u svojem postupanju ništa više dizala, nego i prije. Sèrce Fabiolino je pako tim mekše postajalo. I počela je malo po malo uvidjati, da ljubiti svoju robinju nije tako težko, kao što joj se to činjaše.

Měseca listopada uputi se Fabiola iz varoša na svoj dražestni lètograd u sèvernu Italiju. Dražestna okolica, ugodno vrěme, krasno veće, umětničke sbirke, izabrana knjižnica osladjivaše joj obljubljenu samoću. U to vrěme bijaše joj nerazděljiva drugarica njena robinja Sira. U razgovoru s njom opažala je u nje rědku izobraženost. Uviděla je, da Sira umě krasno čitati i pisati gèrčki i latinski; zato si ju je odabrala za čitateljicu i pisaricu. Povèrh toga je odredila, da se Siri dade posebna soba, gdě bi mogla sama stanovati.

Vèrla robinja nije se mogla tomu dosta naradovati, da imade svoju sobicu. Inače nije u nje bilo opaziti niti najmanje promène: zato što je pospodarica k njoj toliko povèrenje dobila, nije se ona nad druge robove ponosila, niti se nije stidila ma najprostije radnje, što ih je prije ovèršavala, premda je mogla takove poslove i mimoići.

Fabiola čitaše obično knjige mudračke. No kako se je morala često putih začuditi, kada je njena robinja one izreke, što su se na pèrvi mah pričinile kao neoborive, prostom svojom rěčju uzbila, te je često putih predložila uzvišeniji ćudoredni nauk, nego što bijaše i najglasovitijih mudracah. Ona je slutila, da děvojka u svojoj duši made néku tajnu, nedokučivu spravu istine, néki ključ, kojim otvara svaki pristup i do najskrovnijeg ćudorednog blaga. Dubokomisleća Rimljanka želěla je pronajti, kakova bi to bila tajna; ona doista nije slutila, niti nije mogla znati, da u carstvu nebeskom i najslabiji, pomoću najniže duhovne mudrosti, i světlom razuma i povlastmi nebeskimi bogatiji biva nad istoga predteču Ivana Kèrstitelja [1])

Někog krasnog jutra měseca listopada sědjaše Fabiola sa svojom robinjom kod zdenca, zabavljajuć se čitanjem. Pošto se je već zasitila knjigom ozbiljnog predmeta, posegne medju druge knjige, te izvuče nov rukopis za zabavu. „Siro!“ reče joj, „metni na stran tu desadnu knjigu. Evo imademo něšto novoga. Ovo će nas bolje zabavljati.“

Děvojka uzme, kako joj bi zapovědano, rukopis, pa pogledav na naslov podane joj knjige, zarumeni se. Pregledav na naglo několiko listića, opazi da je to ogavna knjiga. — „Nemojte mi, molim Vas, zapovědati, dobra gospodarice, da Vam iz ove knjige čitam. Nepristoji se za me, da ju čitam, a za Vas, da to slušate.“

Fabiola užasne. Ona nije dosad nikad čula, nije slutila, da bi se tko usudio nju u njenom čitanju omedjašivati. „Tà što nam to može škoditi?“ upita ju s posměhom. „Ja nedvojim, da se u toj knjizi opisuju neredi i gèrdi čini: no to nas neće podtaknuti da ih mi činimo. Pa osim toga zabavlja se takodjer misao, ako što drugoga čitamo.“

„Je li biste smèli kakov zločin učiniti?“

„Nipošto — za cěli svět!“

„Pa ipak ako slušate, kad Vam se čita o tih neredih, zabavlja se vaš duh njihovom slikom, a misao s někom dopadnosti kod njih ostaje.“

„Istina! Pa što onda?“

„Ta slika je gèrdoba, misao je nepristojnost — grěh.“

„Kako je to moguće? Jeda li grěh nepredpolaže čina?“

„Jest, gospodarice draga. No što je drugo čin duha nego misao. Strast, štono smèrt želi, jest nevidljivi čin te nevidljive duše, rana, koja smèrt zadade, jest samo mechanički čin tèla vidljiva, kao što je vidljivo tèlo. Pa koja moć, molim Vas, zapověda — koja posluša: duša ili tèlo? Koja od njih će odgovarati za konačni učinak?“

„Razuměm, reče Fabiola, poslè kratke prestaje. „No to mi ipak još něšto neće u glavu. Kazala si, da će svatko za svoje čine odgovarati, bili oni nutarnji ili spoljašnji. No gdě i pred kim? — Ako je čin spoljašnji, onda dakako pada pod odgovornost: tu se ima obzir na družtvo,

[1]) Mat. XII, 11.

Digitized by Google

zakone, načela pravice, pa i na samoga sebe. Iz takova čina mogu doista postati žalostne posljedice. No ako čin ostane nutarnjim: komu da odgovaram zanj? Tko ga vidi. Tko smě suditi o njem?"

„Bog!" odgovori Sira s dubokim počitanjem i dostojanstvom. Fabiola nadaše se drugoga odgovara. Ona očekivaše, da ju Sira někim novim načelom zateče, dočim je ovaj odgovor — tako se činjaše poganki — golo praznověrje. „Kako to Siro, zar ti sbilja věruješ u Jupitra, u Junonu ili Minervu, koji bi još te od cěle olimpske družbe najčastniji bili?" zapita ju Fabiola. „Zar misliš da se ti bogovi što brinu za nas?"

„Nipošto! Meni se gadi, kad čujem samo njihova imena; ja nemogu da podnosim ogavnosti, koje se u pověstih i bajkah o njih pripovědaju! Nipošto! Ja negovorim o bogovih i boginjah, nego govorim o jedinom Bogu."

„Pa kak zoveš, Siro, toga svojega Boga?"

„Drugoga imena neima, nego Bog, to ime nadenuše mu ljudi da mogu o njem govoriti. Tom rěčju nije moći naznačiti niti bitnosti niti izvora, niti svojstvah njegovih!"

„Pa kakova je to njegova bitnost, ta njegova svojstva?" pitaše Fabiola s očitom znatiželjnosti.

„Sto se njegova bića tiče, on je jednostavan kao světlo: jest jedini i uvěk nerazděljiv, sveobsežan, svuda pritoman i neograničen. On bijaše prije, uego je išto bilo; on će biti, kad svega nestane. Moć, mudrost, dobrota, ljubav, pravednost i nepogrešiv sud skopčan je s njegovim bićem, pa ta svojstva su isto tako neomedjašena, kao što je neograničen i on sám. On jedini može stvarati, on jedini može uzděržavati, on jedini može uništiti."

Fabiola čitaše često putih u pronikljivom vidu, kojim se je Sibila i koja svećenica proročista (oraculum) odlikovala; al dosad nije nikad takova šta viděla, što je opazila kod Sire kod otih rěčih. Lice robinje plane vatrom, oči blistahu se spokojnim světlom. Ona stajaše nepomično; rěči romonjahu joj iz ustijuh, kao da su iztok kakova glasbena nastrojaja, izlěvajućeg iz sebe zvuke nastroja, izvanjskim duhom uzbudjenog. Cěli pogled, cěla narav Sirina pokazivaše onaj tajni, u sebe samog zadubljeni uzrok, kao što ga je kod Agnese često opažala. „Kako živahna, čila, uzhićena je lagoda iztočanah" — mišljaše si Fabiola, motreći robinju svoju. „Nije čudo, što se iztok smatra za domovinu pěsnikah i uzbićenikah!" — Videći, da je u Sire uzhićenje popustilo, prosbori joj spokojnim glasom: „No možeš li si pomisliti, da bi se takovo biće, kao što si ga opisala, uzvišeno nad sve starodavne bajke, zabavljati moglo neprestanim nadziranjem činah ili istih jadnih mislih tolikih milionah zemaljskih stvorovah?"

„Mojemu Bogu nezadaje to nikakova posla, gospodarice, niti nikakove brige! Ja sam ga nazvala světlom. Jeda li to sunce stoji kakova napora, kad kroz bistru vodu ovog zdenca šalje zrake tja na razpèršeno po njegovu dnu blatno kamenje? Vidiš, kako god se u tom sunčanom světlu odkriva sve, ne samo što je krasno, nego; što je i gèrdo; tu se očituju ne samo iskrice, što ih po stěnah čine padajuće kaplje, nego i biserne kupičice, koje, zablèsknuv samo oka trenutak, opet se razpuknu; ukazuju se ne samo zlate ribice, koje se titraju u tom milom sunčanom světlu, nego takodjer cèrni gmiz, koj bi se rado u svojih tamnih jamah sakriti, no nemože, jer ga stiže světlo. Pa je li ima kod svega toga sunce kakova posla — kakova napora? Činilo bi se, kao da bi mu mnogo veći napor bio, kad bi imalo stezati svoje zrake na povèršju prozračnog ovog življa, — bez da bi ga razsvětljivalo. Pa što čini ovdě u ovom zdencu, čini to isto i u rěči, bila ona makar tisuć miljah od ovud oddaljena, isto tako lasno i bez svakog napora. Pa neka raste broj rèkah, neka se diže sila vodah: nije si moći pomisliti, da bi suncu oskuděvalo světla — zrakah, da može cělu tu množinu razvětljivati."

Tvoja tumačenja bivaju uvěk tako krasna, Siro, pa da su i istinita, bila bi preko měre uzvišena," reče Fabiola, upirući svoje oči u zdenac, kao da bi btěla iztraživati je li su Sirine rěči istinite. „Pa to ipak glasi tako, kao da bi bila živa istina", primetne umah. — „No koli užasna bila bi to misao, da čověk nije nigdě bio sám, da neima ni jedne jedine želje, niti jedine lude misli, niti jedinoga lahkoumna napada u ponositoj ili dětinskoj misli, koje nebi bio čověk mogao zatajiti pred tim bićem, koje neima na sebi naprosto nikakove nesavèršenosti. To je grozovita stvar samo pomisliti, kad bi istina bilo, da smo uvěk pod nadzorom takova oka, naprem kojemu je isto sunce jadna sěna, jer sunce proniče dušu!"

Fabiola gledaše poslě ovih rěčih kao běsna okolo sebe. Oholost poganskog sèrca nadimaše se u njenih grudih; ona se protivljaše tomu, da se nebi nigdě samotno sa svojimi misli zabavljati mogla — takova moć, koja znade i njene najtajnije želje, njena mišljenja i pohotnosti, uzbuni ju. Al ipak joj se je silovito nametala misao: „Pa ipak se čini, da je to sbilja istina!" Njezin um boraše se sa strastju kao orao sa zmijom. Poslě podosta živahne borbe pojavi se na njenih licah opet spokojnost. Činilo se, kao da je pèrvi pu-

Digitized by Google

počutila prisutnost toga bića — toga dostojenstva, bića, kojega se je bojala, no ipak bi ga rada ljubiti. Pokori se u duhu i položi razum svoj na podnožje toga tajnoga bića. Njeno sèrce priznalo je pèrvi put, da imade nad sebom meštra i gospodara.

(Dalje slèdi.)

Cèrkvene vèsti.

Iz Tèrsta. Čim većma bijaše uzdèrmala sèrca žalostna vèst o nesreći, koja je prejasnoga nadvojvodu Ferdinanda Maksa u Tèrstu zatekla; tim radostnije će pozdraviti svatko vèst o njegovu podpunom ozdravljenju. Dne 2. pros. dèržana je svečana služba božja s T e b e B o g a h v a l i m o za sretno ozdravljenje nj. visosti nadvojvode Ferdinanda Maksa, kojoj prisustvovahu sve vojničke i gradjanske oblasti.

Iz Beča piše „A. A. Ztg.“, da će se austrijski biskupi měseca ožujka t. g. tamo sakupiti, da na temelju sklopljenog sa sv. stolicom konkordata o daljnih naredbah věćaju.

— „Gazetta di Venecia“ javlja, da je sv. otac povodom sklopljenoga konkordata podělio nj. veličanstvu caru našemu velekèrst reda Piina s brilanti izvèrstne radnje, a drugi jedan red grofu Buolu. — Isti list javlja, da je opet nj. veličanstvo naš milostivni vladar poslao sv. otcu 100,000 fr. za dobrotvorne svèrhe i za gradjenje cèrkve sv. Pavla i Mariina kipa na španjolskom tèrgu.

— Preuzv. g. minister, grof Thun, koj je někom nesrećom na oku opasno oštećen bio, nalazi se već sad izvan svake pogibelji.

— Okolnosti glede zavětne cèrkve u Beču su tako sgodno uspěle, da će se gradjenje na 18. travnja buć. g., kao na dan věnčanja njihovih veličanstvah započeti moći. Što se města tiče, o tom se je već od dvě godine iztraživalo, gdě bi se cèrkva podići imala. Možda nebi nijedan stolni grad Europe toliko zaprokah imao za gradište ovako velikog spomenika, kao što ga stavlja Beč. To je poslědica těsnog prostora nutarnjeg grada, njegova těsnog ograničenja napram predgradom, a nebi radi, da bude takovo architektonički najlěpše město od živahnog obćenja oddaljeno. Sad se je pristalo uz to, da se rečena cèrkva sagradi na alserskom glasiu, tim većma, što se tamo imade i novo sveučilište graditi, pa tim bi ona zapreka, da tu nebi živahnog obćenja bilo, odpala. Jasni g. nadvojvoda Ferdinand Maks, podnio je umah molbenicu nj. veličanstvu, da ono odabere město; uslěd čega je takodjer nj. veličanstvo rečeno město na alserskom glasiu za najshodnije priznalo.

Iz Němačke. U Eisenbachu dèržana je protestentska cèrkvena skupština, gdě je medju ostalim zaključeno: Dèržava imade korektivnim načinom k svetkovanju nedělje pomagati, zašto je jedan odbor sastavljen, koj će vladam potrebita za takovo zakonodavstvo načela pružati. Jednodušno je takodjer zaključeno, da obćine imadu právo, da iz poštenih razlogah naimenovana župnika nemoraju primiti. Najvećma dadè im posla cěpkanje na slědbe. Kao slědbe naznačene su sve obćine, koje nestoje u suglasju s nijednom od onih cèrkvah, što su vestfalskim mirom u Němačkoj priznane. Samostalno oddělenje da nevalja; prije nego se koja slědba pripusti, priznade i tèrpi, valja njena věrozakonska načela dobro izpitati. Onakove slědbe, koje su zemljište kèršćanskog objavljenja ostavile, neimaju se tèrpěti.

Iz Bèrlina tuži se „prot. Ktg.“ sbog čestih na katolicizam prelazah, te medju ostalim veli o Englezkoj: „Englezki katolički list „Tablet“ objavio je prije kratkog vremena popisnicu od gotovo 400 osobah, koje su na katolicizam prešle, s veće strani Peeri, sinovi velikašah, baronah, vitezah i drugih osobah, koje znatne u světu položaje zauzimlju. No što je gore, „Christian Times“ (protest. list) opaža pravo, da bi, kad bi se imena članovah protestantskih sveučilištah oksfordskog i cambridge-skog, njihovih ženah i rodjakah odbila, drugih malo ostalo. — Visoke škole dakle, koje bi prije svega, stranom porádi svojega porekla, stranom kao strana znanstvenog, s protestantizmom nerazdruživo skopčanog napredka, braniteljice i razgraniteljice protestantizma imale biti, bivaju gojilišta katoličkog duha, pa to ničim drugim, nego bogoslovnim pravcem, kojim su udarile. Bog občuvaj naša němačka sveučilišta od takovih putevah, koji k sličnim poslědkom vode!“ — Mislimo, da bi i za dèržave i za kèršćanstvo mnogo bolje bilo, da udare onakovim putem, nego što su udarile ovim, kojim lutaju i kojim su zalutale već do takovih rezultatah, koji i protestantskim vladarom počimlju oči otvarati.

Iz Monakvva. Ovdě se opet zabavljaju s naslědstvom gèrčkog prestola i ženitbom kraljevića Adalberta. Věrozakonske zapreke imaju se ukloniti, veli se. Kako? to neka pogadjaju čitatelji. Mi smo toga mněnja, da se u naše doba nemože s poštenjem složiti, da čověk prestolu za volju od kat. cèrkve odpadne i na odcěpljenu prestupi. Sa savěstju se to bez toga neda pogoditi, jer kod katolika, koj razborito misli i izpituje, protivno subjektivno mněnje moguće nije; pa kad nebi bilo nebrojenih drugih poučnih sredstvah, onda bi Pitzipiosov spis, na koj nemožemo svět dosti upozorniti, već dovoljan bio. Mi dakle nemožemo nikako věrovati, da će,

Digitized by Google

bavarski kraljević s uštèrbom svojega věrozakona na gèrčki prestol zasèsti, ili da se, kod toli važne ćudoredne stvari, možda odgojenje děce u razkolničkoj věri za uvět stavi. Takove stvari imale bi u naše vrěme nemoguće biti: svakako je o tom poslu javno mněnje posve dozrelilo. Al upravo sadanje okolnosti, poimence pametan pristup uz Austriju a tim i uz zapadne sile, bilo bi najuspěšnije sredstvo, da se odnošenja prestolnog naslědstva tako urede, da oni paragrafi izčeznu, kojimi se savěsti i poštenju nasilje nameće. Ovdě nam se nemože na ino, nego da priznademo onu misao, koju je „A. Postztg.“ izrekla, koja bi jedino pametna točka bila, koju bi i sv. stolica priznala i narodne želje odobrile: da bi helenska dinastija ka gèrčko-sjedinjenomu obredu prešla. Tim bi ona u katoličkom jedinstvu ostala, narodnim željam bi se zadost učinilo, a i dèržavnomu ustavu bi se ugodilo, budući da je florentinski sabor, na kojem je sjedinjenje izrečeno, iztočna cèrkva najsvečanije podpisala, a od poslě nije nikad oblično zabačen; niti neuzevši na obzir, da bi polag svojega vlastitoga nauka cèrkva, koja bi od podpisanih zaključakah sveobćeg sabora opet odpala, sama sebe odsudila. Helenska dinastija imade dakle právo, da se kod svoga prelaza na iztočni obred florentinske unije dèrži, — právo, koje joj nikad uzkratiti nemogu, ako neće slobodu savěsti na prestolu gore, nego što se može ikad u puku uvrěditi. To je jedini put, kojim je narodno zahtěvanje s poštenjem i savěstju pogoditi, i možda u obće mladu Gèrčku spasiti moći. Zašto dakle da se tim putem neudari? (Dtschl.)

Iz Poljske. „Najnovije věsti iz Varšave, pišu „A. Ztgu.“, nedonose ništa osobita, osim da je uslěd dèržanih dogovarah sa sv. stolicom upravitelj varšavske nadbiskupije, prelat Fialkovski, za pravoga varšavskoga nadbiskupa i primasa Poljske naimenovan. Naproti tomu nije htěla ruska vlada pod nipošto na to pristati, da jezuite ma samo i za ambulantne misionske svèrhe u poljsku kraljevinu pusti. Nu zato su se pobožni otci u velevojvodstvu poznanjskom za stalno učvèrstili. Za središte njihove misionske dělateljnosti predan im je po nadbiskupskoj stolici franciškanski samostan u Šrimu, gdě se je već devet otacah i trojica nesvećenikah (valjda pitomacah) i isto toliko proste braće nastanilo. Ovaj samostan, koj se je već znatno razpao bio, izpraviše častni otci u kratko vrěme s izvanrednim troškom najsjajnije, isto tako popraviše oni već razpalu cèrkvu tako, da se može smatrati za pravi umětnički spomenik toga varoša. Odtale se vidi, da pobožnim otcim nemanjka novca, kao što im ga nije nikad manjkalo. (To upravo svědoči, da svět, koj im tu pomoć pruža, priznaje njihova korist.) U ostalom, oni tu vode vèrlo pobožan i ćudoredan život, oni svojom prijaznostju svakoga predusretaju, te su zato ne samo kod katolikah, nego takodjer i kod protestantah vèrlo obljubljeni. Něki dopisatelj u ovih novinah („A. Ztg.“) od 6. stud. napominje doduše kao s někom bojazljivostju, da oni na tihom svojom propagandom napredak čine (a zar neradi isto tako, ne na tihom, nego javno, protestantska propaganda po katoličkoj Italiji?); tako veli, da je onomadne něki ugledni protestant umro, kojega su katolički svećenici najsjajnijim načinom pokopali, jer da je, kao što se glasa, pokojnik u svojoj bolesti, u vrućici, iz slobodnog osvědočenja na katoličku cèrkvu prestupio. Rečeni dopisatelj, kao što se čini, zabrinut je veoma za tamošnju protestantsku obćinu; jer zahtěva od vlade zakon, kojim bi takove proměne věroizpovědanja u skrajnje vrěme samo onda dozvoljene bile, kad bi oporukom ujamčene bile. Nu težko da će se vlada u tako škakljivo savěstno pitanje měšati htěti.“ — To se je takodjer nadati; jer katolička cèrkva, dakle i jezuite, puštaju na stran svako snubljenje na věru, oni samo one primaju u naručje kat. cèrkve, koji to uslěd nutarnjeg osvědočenja žele. Imade slučajah, gdě su protestanti tražili, da se u katoličku cèrkvu prime pod tim uvětom, da se to bez velikih okolnostih i obširnijeg podučavanja dogodi. Oni su polag cèrkvenih ustanovah natrag odpravljeni s opazkom, da cèrkva nemože nego věrujuće duše k sebi primiti; samo nazovi-katolike ona sama radje odpušta, nego da ih na novo umnožava. Nemojte se dakle bojati; u katol. cèrkvu nebiva nitko niti zdrav niti na smèrtnoj postelji priman, ako neće sám, i to iz nutarnjeg osvědočenja, na koliko se to ljudski uviděti može.

Iz Švajcarske „Veliko věće u Freiburgu izrazilo je želju, da se věrozakonski mir i sloga medju cèrkvenimi i světovnimi vlastmi opet povrati; biskup Mariley da se u kanton slobodno povrati, te se slobodnu izvèršavanju njegove biskupske vlasti od sad nikakove zapréke na put nestavljaju, ako bi se ili konkordat s Rimom sklopio, ili bi se barem (za vrěme) medju biskupom i oblastmi něki modus vivendi ustanovio. Biskup predlaže za taj modus vivendi slědeće uvěte: Dèržava da kod izbora župnikah neimade nikakova udioničtvovanja. Biskupijskoj vlasti da je dozvoljeno, da medju upravni odbor za cèrkvena dobra jednog člana izbere, da se proti prodaji negibivih dobarah svećenstva potužiti smije i da joj se svake godine računi od tog upravljajućeg odbora predlože. U ravnanju duhovnog sěmeništa da se biskupijska oblast nesmeta, a kod naměštivanja profesorah ima se na to obzir uzeti, jesu li dèržavnoj oblasti po volji. Dèržavni placetum se nepriznaje, no ipak će biskup od svakog oglasa, koj se ima s propovědaonice proglasiti, prije dragovoljno i službeno po jedan iztisak oglasa dèržavnomu věću saobćiti. I sv. otac je po svojem nunciu izjavio, da će uz takov „modus vivendi“ pristati, te želi, da se nakon ukinutih svih proticèrkvenih zakonah konkordat sklopi.

Dopisnica Uredničtva.

Molimo onu p. n. gospodu predbrojitelje, kod kojih nam obećana predplata zaostaje, da ju čim skorije pošalju.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 50. — TEČAJ VI. U SUBOTU 15. PROSINCA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svenđilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Několiko rěčih za naše vrěme.

B. — Pošto se, kao što se punim právom nadati smémo, sklopljenim konkordatom nova epocha otvara katoličkoj cèrkvi u austrijskoj carevini, neće s gorega biti, ako evo několiko rěčih u svět pustimo u obće o njenom položaju u ostalih, navlastito sèverno-němačkih krajevih.

Kadno je prevrat novijeg vremena na svih točkah Europe sretnim uspěhom uzbijen, činilo se je, kao da će za katoličku cèrkvu sbilja lèpša budućnost svanuti. Mnogi se je mogao lasno sangviničkim nadom u naručje baciti, osobito onaj, koj političke s věrozakonskimi prevrati istoveluje. No premda politički potresi duboko zasěcaju u položaj věrozakonskih sdruženjah; zato bi ipak ljuto posèrnuo, tko bi odtale, što su uzbunjeni talasi političkih življaja utaloženi, zaključili mislio, da je i cèrkva svoj mir postigla. Povèstnica nas često upravo o protivnom izvěšćuje, pa to je i naravski. Neprijatelji socialnog poredka jesu takodjer protivnici cèrkve, ako im nepojde za rukom oboriti temelje dèržavnog obstanka, a oni se bace na polje cèrkve; tà cèrkva i dèržava predstavlja nam kao dušu i tělo: ako je duša bolestna, boluje i tělo; ako je tělo omalaksalo, slabe i duševne sile. To je neprijateljem poredka čověčjeg dobro poznato: kad su protèrani iz političkog bojišta, počeše napadati na sionske tvèrdje. Koli ljuto su se dakle preverili, koji su podviknuli: uzbijeni su politički bundžije, evo za cèrkvu tempus consolationis; a kad tamo: evo za cèrkvu tempus desolationis. Mislimo da nije niti od potrebe napomenuti, da, pišući o borbi katoličke cèrkve, naše carstvo, koje je i najnovijim činom zasvědočilo, da je u rukuh apoštolskog veličanstva, izuzmemo.

Videći, kako se nad cèrkvom i u onih dèržavah, koje su se do najnovijeg vremena katoličkim duhom vladerah i dèržavljanah odlikovale, tmasti oblaci dižu, postadoše mnogi prijatelji kèršćanstva malodušni; drugi opet uzdadoše se u Spasiteljeve rěči: et portae inferi non praevalebunt adversus eam, oni pèrvi od same zabune, a ovi drugi od preuzetna pouzdanja, čini se kao da nemare za ona sredstva, koja spasonosni lèk imadu. Istina je, da cèrkva katolička imade u svakoj mudroj i světovnoj vladi krepku podporu i obranu, jer tim brane vlade i same svog obstanka temelje; no cèrkva katolička imade povèrh toga u svojem organizmu snage, kojom može svojim protivnikom s pouzdanjem na polje izići — snage, kojom je svět pobědila, kad su sve světovne vlade proti njoj bile. Jakost ova sastoji u cělom ustroju cèrkve, a van se odsěva, kao sunčane zrake od čistog vrutka, u pojedinih ograncih. Medju ove ogranke brojimo: temeljit razvitak kèršćanskih znanostih, neporočni značaj pojedinacah, nepomičnu postojanost, primèran život, medjusobnu slogu, ljubav i sporazumljenje. Kad se više zatočnikah sprema na zajedničku borbu, onda im je lozinka: jedan za sve, svi za jednoga. Ovakova lozinka je svuda, a navlastito u katoličkoj cèrkvi mora sjati na njenoj korugvi — ovo je svojim slědbenikom naložio Spasitelj rekav: exemplum dedi vobis. . . Pa ako zatočnici kèršćanstva sve to s čistom nakanom upotrěbe, onda neće izostati pomoć onoga, koj reče: ja sam s vami do svèršetka věkovah.

Tim ako cèrkva postigne stečevinah u izvanjskom napram dèržavi položaju, nevalja prekèrštenih rukuh počivati, nego valja svakomu polag svoje mogućnosti o tom nastojati, da cèrkva takodjer subjektivno napreduje: da kèršćanska načela prodru u sve javnog i domaćeg života odnošaje; da kèršćanski duh premah uzme nad opakimi pravci, kojimi je u pretežnjoj strani europejskih dèržavah novija prosvěta počela udarati. Kako stoje u pretežnjoj strani europejskog javnog života kèršćanska načela? Kukavno. Facta lo-

Digitized by Google

quantur. To će nam jasnije postati, ako glavna dva faktora javnog života — puk i tako nazvanu inteligenciju na oko uzmemo.

To je povêstnicom zasvêdočena istina, da dotlê nijedan prevrat nemože uspêti, dok mu je puk protivan; a prevratan duh može pukom samo onda zavladati, kad su mu kêršćanska načela iz grudih iztêrgnuta — pa na tom se je već mnogo raditi počelo: dnevnici su glavna poluga, kojom se kêršćanske pomisli iz nižih vêrstah narodah têrgaju. Neka čovêk čita periodičke listove; koliko je tu, ako ne izravnih, a ono sakrivenih napadajah na kêršćanske istine. Uz dnevnu štampu slêde brošure i poveća dêla, koje vêrlo često pod kêršćanskim plaštem bacaju najveća rugla proti pozitivnomu kêršćanstvu. Novije, prosvêćeno poganstvo širi svoja otrovna načela sred Europe, koju je kêršćanstvo iz duševnog i materialnog robstva izvuklo, te je učinilo da nije Aziji nalik; u ovoj Europi se s učiteljskih stolicah, što su ponajviše kêršćanskom cêrkvom i njenimi svećenici podignute i kroz stoljêća uzdêržavane — s tih stolicah nauča se danas krupni, gnjusni materializam, gori od starog poganstva; jer je mêrtav ateizam. Mi smo i u našem listu češće napomenuli takove proizvode koje zabludilib, a koje zlobnih i oholih umovah ljudskih. Pomislimo samo na Büchnerov „Kraft und Stoff", gdê se sve, što čovêka kiti i resi, što ga diže nad živinu, izvadja iz materije; gdê se niječe duh i neumêrlost njegova, i napokon svako više biće. Ovakovim nagêrdam daje se lêpo odêlo, popularan slog, pa se onda tisnu u puk, koj žalibože, dêržeći sve što je natiskano za živu istinu, guta svoju dušev nu smêrt. — Dnevna dakle štampa, privremeni časopisi, brošure i siaset sličnih spisovah — to su oni izvori, odkud se razlêva čemer u niže vêrste naroda: odtud ona žalostna pojavljenja u javnom životu, koja su jasni svêdoci širećeg se bezvêrja i napredujućeg nećudoredja u puku.

Drugo vrelo su škole, osobito više. Uzmimo u šake štatistiku najuglednijih europejskih sveučilištah, koliko ćemo ih naći, gdê se uvažava svetinja kêršćanska. Projdimo cêlu Nêmačku, Piemontsku, Francezku, a najnovije i Španjolsku; je da li nemoraju kêršćanski profesori zastupnikom rationalizma, i t. d. ustupati. Uzmimo samo za primêr Bavarsku, koja je nêkad uz Austriju bila ponos kêršćanskih vladah a sada pozivlje rationaliste na ono sveučilište, gdê je nêkad učio apoštol Sailer i — peta velevlast — veliki Görres. No niti niža učilišta nesmiju za višimi zaostati. Izmedju nebrojenih primêrah evo samo jedan. Po Nêmačkoj se kao klasičko dêlo po gimnazijah prodaju nêka ***Platenova životna pravila*** „*Lebensregeln*", gdê se medju ostalimi pravili nalaze slêdeće upute: „Deine Religion sei die der Vernünftigen. Sie bestehe im Glauben an die grosse, Alles durchdringende Seele, deren Körper wir die Welt nennen . . . Lass keine Zweifel, keine Zweifler dich irre machen. Es ist weder möglich noch denkbar, dass du, mit menschlichem Verstande die Gottheit und die ursprüngliche Erschafung der Dinge begreifen könnest, da du nur einen so kleinen Theil des Universums übersiehst, und selbst diesen nur sienlich und von aussenher erkennst . . . — Denke aber deshalb nicht verpflichtet zu sein, dasjenige als wahr anzunehmen, was dir von den Menschen überliefert worden. Sobald du einmal die Vernunft unterdrücken musst, so hat dein Glaube weder bestimmtes Ziel noch Grenze . . . — Ehre im Christenthum die Reinheit seiner Moral und Alles, was geehrt zu werden verdient. Ehre in seinem Stifter, was dir bei einem Platon oder Marc-Aurel Bewunderung ablockt, und noch mehr als dies." itd. Kad se već ovakova kêrsćanstvu protivna načela u klasičkom dêlu po gimnazijah javno šire, šta da kažemo o ostalom naučanju, koje biva medju četiri zida, a dosta često medju četiri oka? Šta da kažemo o predavanju takovih načelah nižim vêrstam itd?

Odtud se dakle vidi, da je naturalistička i ateistička književnost ne samo u krugovih tako nazvane inteligencije mah preotela, nego da se i medju nižimi vêrstami narodah širi, te je postigla nêku popularnost, koja niti zlosretnomu iluminatizmu minulog stoljêća ništa nepopušta. Neka čovêk čita sudbena izvêšća velikih gradovah, neka zaviri u tvornice — učione, gdê si osobe različnog spola, dobe i vêroizpovêdanja medjusobno najopačija predavanja dêrže; neka zagleda u kêrčme, gdê se već isti prostaci najsvetijim tajnostim kêršćanstva podsmêhavaju, dočim se prosvêćenjaci sa strane od mila smiju, kako već i u prostotu sunce prosvête dopire, pa će mu medju očima puknuti. Pa kao da bi seokolnosti vremena surotile proti napredku nabožnog duha, pridružuju se k moralnoj nevoljia mterialne nezgode.

Novija iznašastja na polju realnih znanostih s jedne strane, a goleme rane tolikih udaracah, što ih je socialno stanje europejskih dêržavah uslêd opetovanih prevratah zadobilo, i o kojih vidanju rade razboriti dêržavnici, učiniše, da je pretežnija stran razvitka čovêčjih silah udarila tako nazvanim industrialnim pravcem, koj je na mnogih mêstih udario pukim stvarnim utilizmom, i to na uštêrb idealizma — plemenitije naime strani čovêka, a odtale opet postaju one gomile ljudih, koje jedino od tvornicah žive, te koje kano u Francezkoj i Englezkoj — često putih pod ime-

Digitized by Google

nom proletarista toliko zabunah čine. Iz ovih dvijuh faktorah: opake literature i materialnog pauperizma postaje gnjilo jezero duševnog mèrtvila i vèrozakonskog indiferentizma, koje svojim ubitačnim izparivanjem duši cèrkvu i dèržavu.

Šta od ovud slèdi? Zar da stražari sionskih tvèrdjah duhom klonu? „Katolička cèrkva imadjaše kèrvavih bojevah i pobědila je svoje neprijatelje; sadanji vèk nemože se uzporediti s Neronovim, Domicianovim itd., kad je dakle iz onih borbah izašla poběditeljica, to su joj sadanji samo igra.“ Tako naši optimiste. Dàkako da svaki katolik čvèrsto vèruje u Spasiteljevu pomoć, kojom će cèrkva katolička uvèk kao poběditeljica izići; no za to je dužnost svakoga pojedinca, da umah s početka predusreta svaki razvitak živaljah, nosećih u sebi zamet većih borbah, koje bi se, razvite, samo s velikimi žèrtvami svladati mogle. Samo preuzetnjaci se izgovaraju: da će novije borbe napram onim pèrvih kèršćanskih vèkovah izčeznuti; povèstnica nas uči, da je potajni, combinirani, tako nazvanom lukavošću izvedeni napadaj cèrkvi uvèk većih štetah nanio, nego otvoreni juriš. No kao što je za svakoga kèršćanina nedostojno, da prekriživ ruke, izgleda pomoć samo iz neba; isto je tako nedostojno da duhom klone. Učiniti dužnost svoju, pa onda odvažno i pouzdano čekati svakoga protivnika, koj sam naměrava na našu svetinju napasti, pa će se nigurno sa sramotu vratiti.

(Konac slèdi.)

Nèkoliko danah kèršćanske robinje.

(Iz knjige „Fabiola“ kard. Mih. Wisemana)

(Dalje.)

Sira pozorovaše šuteć napetom pazljivostju, što se sbija u duši njene gospodarice. Znadjaše dobro, koli je to važno, i koli će neizmèran napredak u vèrozakonu biti, ako priznade tu istinu, kojoj se toliko opiraše. Mučeć moljaše iz dubljine svoje duše Boga za njegovu milost.

Napokon digne Fabiola sklonjenu glavu, i reče prijaznim glasom: „Znadem, Siro, da nisam niti iz daleka dohvatila dubljinu tvojega poznanja: ti ćeš me o mnogoj stvari bolje uputiti morati.“ — (Siromašnoj robinji kapne suza niz lice — a lice joj se zarumeni milim rumenilom.) — „No danas si otvorila nov svèt, nov život duši mojoj. Područje krèposti, daleko uzvišenije nad pomisli i mnènja ljudska; *svèst*, da imade jedna moć, koja naše čine nadzira, odobrava, nagradjuje — je l' de Siro?“ — Sira potvèrdi — „koja uz nas stoji, kad nas ničije oko viděti — zadèržavati ili podticati nemože; *čuvstvo*, da, kad bismo za uvèk gdě u pustinji osamljeni bili, ostali bismo uvèk oni isti: jer ona moć uz nas može mnogo više dělovati, nego sva načela ljudska, jer nas svuda prati a nigdě nas ostaviti nemože: — to je, ako sam dobro razuměla, čudoredna visina, na koju bi se tvojim naukom svatko uzpeti mogao.“

„O mila gospodarice! Vi to sve znadete mnogo jasnije izraziti nego ja.“ —

„Dosad mi nisi nikad laskala,“ odgovori Fabiola, nasměhnuv se ljubezno, „nemoj sad počimati! No ti si novim světlom razjasnila mnoge moje *druge* predmete, što su mi do dan danas tamni ostali. No kaži mi, nisi li to mislila, kad si onomadne tvèrdila, da neima razlike medju gospojom i robinjom? Ako je ta razlika samo spoljašnja, protežuća se samo na družtvo: onda dàkako izčezne, kao da je nije niti bilo, ako se uzporedi s onom mogućom čudornostju, koju jedino to vèrhovno biće viděti može, i koja često u obratnom odnošenju stoji s izvanjskim dostojanstvom.“

„U mnogom obziru imadete pravo, plemenita gospodarice, premda se ta stvar ima jošte i s drugog obzira, koj Vas sad nebi toliko zanimao, shvatiti.

„Pa mi se je ipak tvoja rěč, kojom si to tvèrdila, činila tako čudnovata, da me je oholost i gnjev obuzeo, — je li se već toga nesèćaš, Siro?“

„O, negovorite o tom, negovorite!“ odgovori prijazno Sira.

„Jesi li mi onaj dan, Siro, oprostila?“ zapita Fabiola s ganutom mišlju.

Blaga děvica, uhvaćena neobičnom radostju, baci se pred noge zapovědnici i htěde, da ju za ruku uhvati; no Fabiola ju preteče. Pèrvi put padne robinji oko vrata i plakaše od mila. Sèrce je razum pobědilo. Umiriv se za tim, iztèrgne se iz Sirina naručja i reče: „No kaži mi Siro, je li se k tomu biću, o kojem si govorila, može s počitanjem pristupiti — i je li mu se moći klanjati? Nije li ono uzvišenije nad sve to?“

„Nipošto, plemenita gospojo!“ odgovori robinja: „Bog nije od nikoga od nas daleko. Kao što sigurno živimo, gibljemo se i boravimo u sunčanom světlu: isto tako boravimo, gibljemo se i živimo u sjajnosti moći, dobroti i mudrosti nje-

Digitized by Google

gove. Pa zato možemo se utěcati k njemu, a to ne kao k dalekomu — nego kao k biću, koje je okolo nas i u nas. No ono nas nesluša ušima, nego naše rěči kao padaju izravna u njegovu utrobu, želje našega sèrca proniču u božansku dubljinu njegova bića.

„No“, pitaše Fabiola oprezno, neima li kakova sigurna, uzvišena, dostojna načina, n. p. kakove žèrtve, kojom bi se tomu biću počitanje izkazalo?“

Sira je oklevala s odgovorom. Razgovor zanio ih je na polje tajno, posvećeno, kamo cèrkva nije dopuštala stupiti neposvećenoj nozi. — No ipak je odgovorila: „Ima.“

„A zar nebih — nastavi Fabiola, u vašoj školi mogla naučena biti, da bih sbilja Bogu to odličnije počitanje izkazati mogla?“

„Nedvojim, plemenita Fabiolo! No to bi morala biti žèrtva dostojna Boga.“

„Jeste, odgovori Fabiola, „bik se pristoji za Jupitra, koza za Baecha: no odkud da uzmemo pristojnu žèrtvu za Boga, o kojem si me učila?“

„Ta žèrtva mora biti — dàkako dostojna Boga u svakom obziru, bez ljage, čista, uzvišena nad svaku pomisao, i njemu ugodna.“

„Pa što bi to moglo biti, Siro?“

„Jedino *sám Bog*!“

Fabiola zakrije rukama oči i pogledav opet pronicavim okom, upre ga u Siru, te joj rečè: „Osvědočena sam, da tu strašnu rěč u cělom podpunom smislu uzimlješ premda te ja nerazumijem.“

„Kao što čuje Bog svaku moju rěč i vidi svaku moju misao, isto tako je, što sam rekla, istinito.“

Nije mi moguće a niti neimam sile, da se sad dalje rasaberem. Treba mi je da se malo odahnem.

Treći dan.

Poslě znamenitog tog razgovora sprovela je Fabiola čas u samoći. Njena duša se je sad uzbunila, sad opet razplinù se u blagom pokoju. Kod razmatranja uzvišenih nazorah o ćuderednom životu, raztapljaše se njeno sèrce u neobičnom pokoju. No kad je opet s druge strani pomislila, koliko se tu pomnjive skèrbi zahtěva, koliko se tu boriti treba — kolik odgovor čověka čeka: bojaše se sama budućega života, jer nije znala — nije slutila o pomoći, kojih treba za udělotvorenje tako krasnog nauka. Poslě pričini joj se cěli taj nauk kao jasna lampa, oběšena u goloj i praznoj sobi, koja ima razsvětliti žalostnu pustinju. Zašto trošiti ban badava toliko.

Drugi *dan* upúti se Fabiola u krasan lětograd Chromatiov, da ga posěti. Chromatius, bivši prefekt grada Rima, postao je kèršćanom, pa ostaviv svoju službu, ode na svoje dobro. Fabiola nije znala, da je Chromatius, veliki prijatelj njena otca, kèršćanom postao, ona nije mislila, da je takova proměna moguća. Što se pako tiče proměnah na Chromatiovoj villi, te su tako očite bile, da su svakoga u oči udarale, te se je Fabiola sama o njih osvědočiti htěla.

Srětno doveze se na imanje rečenog prefekta, koj ju poznavaše i ljubljaše od mladosti. — Što je sve tu viděla, čula i našla, učinilo je silan na nju utisak. Kipovi bogovah i boginjah izčeznuše iz vèrta, pa joj Chromatius i razloži, zašto je te kipove kovačkim batom razlupati dao. — Osim toga joj je razjasnio, kakov red sad vlada u njegovu domu, ovaj je sav drugi nego bijaše někoč. Od one dobe, što je Chromatius postao kèršćanom postade njegov lětograd učionom, gdě su se věšbali — pripravljali kèršćani za boj i věčni věnac. Tu se je rano ustajalo, te se molitvami i pobožnostmi pripravljahu k dnevnim poslom. Zatim razilažahu se na dělo, jedan ka knjizi, drugi u vèrt, treći na polje. Bijahu to sami dobrovoljni težaci. Pa kako revan bijaše svaki kod děla! Često putih sakupljivahu se u kolo i pěvahu pobožne pěsme, čitahu iz knjigah ili razmišljavahu o slovu, što im ga reče koj rěčit učitelj. Kod obrokah bijahu uměreni, misli jasne i sèrca vesela.

Tako tumačaše Chromatius nastale na njegovom dobru proměne. Što je viděla, što je čula: sve joj je kazalo, da je stari njeni gostitelj postao slědbenik někoga mudraca. Bila bi ga dèržala za kèršćana, kad joj se to nebi bilo činilo nemogućim, da se bivši rimski prefekt pridruži ljudem nenavidjenim, progonjenim, ocèrnjivanjem svakojakim gèrdjenim od njihovih neprijateljah! Nije tajila Chromatiu, što ona o njem misli i što svět kaže. Prijazni starac, priznavajući dosta jasno, da se tih načelah dèrži, nije ipak za probitačno scěnio, da se poganki kao kèršćan odkrije. —

Ovaj posět dao je Fabioli povod, da se je u poznanju kèršćanstva za korak dalje pomaknula. Na Chromatiovu stolu našla je komadić pergamena, na kojem bijaše napisano několiko rěčih, kojih nije mogla dokučiti, te metne taj komad pèrgamena u džep. Běše pako napisano ove rěči:

„A ja velim vam: Ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onim, koji vas nenavide i molite za one, koji vas progone i koji vas uvredjuju, da budete sinovi otca svoga, koj je u nebesih, i koj nalaže svojemu suncu da sjaje vèrhu dobrih i zlih — i pusti dažd padati vèrhu pravednih i nepravednih.

Divne te rěči kosnu se silno Fabiolina sèrca, te su se odporna čuvstva počela pobudjivati u

Digitized by Google

njenom sèrcu. *Tko* je izustio te čudnovate rèči? — Od gèrčkih i rimskih mudracah nije nitko tako mislio. Ova načela su ili naprosto istinita ili su posve kriva, ona su ili najuzvišenije ćudoredje ili najpotištenija podlost čověka. Pa je li ima tko na světu, koj bi se ovim pravilom upravljao? Ili je to možda samo himbena izreka bezumja? „No neću da se dalje smućujem, rečè sama sebi, ili bih možda imala Siru za razjasnjenje popitati? Čini se, da je i ovo jedna od onakovih krasnih ne nemogućih načelah, kao što su njena. — Nipošto! — Ona me osvědočava uzvišenimi svojimi nazori; njoj se oni čine lasni i razumljivi, a meni se čine kao nemogući. Duh moj treba pokoja. — Pa zašto da se mučim? Najprije ću se s razumom pomiriti, ako zaboravim na ove rèči, neka idu u vètar bez traga." Ona ih je, vozeća se u Rim, s kolah bacila, pa malo zatim krikne vozaru. „He! Formio, deder zdigni onaj komadić pergamena, sto mi je opao." Vozar, premda je vidio, da ga je navlaš bacila bila, učini joj ipak po volji. Ona ga metne opet u njedra i njeno sèrce upokoji se za čas.

Dugo je Fabiola oklevala, Siri onaj pergamen pokazati, dok napokon nesvlada oholost rimsku, te pokazav zagonetku, nezapita Siru:

„Ovo pisamce dopadè mi rukuh na lětogradu Chromatiovu, po svoj prilici s neopreznosti; a sad mi neće iz glave, te me je cělu kao smutilo."

„A zašto milostivna zapovědnice? — Meni se smisao te izreke čini posve jednostavan."

„Jeste! Al upravo ta jednostavnost i prostota me smeta. Prirodjeno čuvstvo ustaje u meni proti takovim načelom. Meni se čini, da bih prezirati imala onoga čověka, koj se za nanešenu mu uvredu nebi osvetio a zavist nebi zavidio. Već samo oproštenje mnogo važe, al zlo dobrim odvraćati: to, čini mi se, jest něšto neprirodjena naravi čověčjoj, premda ćutim i priznati moram, da me upravo *takovo* tvoje vladanje i postupanje, kakova se prirodjenim načinom u tebe nebih nadala bila, podtaknulo k počitanju prama tebi."

„O negovorite tako, draga gospoje! Razaberite samo dobro tu jednostavnu izreku. Ta Vi ju i na drugih ćutite. Je li prezirete Aristida ili ga štujete, koj, samoljen od prosta svoga neprijatelja, napisà mu svoje ime na crèp, kojim je u prognanstvo imao odsudjen biti? Je li prezirete Koriolana ili ga cěnite, što je, zaboraviv na uvredu, uštedio vaš Rim i na osvetu zaboravio?"

„Razumije se samo po sebi, da štujem jednoga i drugoga. No pomisli Siro, da su to bili junaci, a ne obični ljudi."

„A zašto nebi bili *svikoliki* ljudi junaci?" zapita Sira.

„Za volju bogovah! milo děvče, kakov bi to bio svět, kad bi bio samimi junaci napunjen. To je dàkako dražestno, kad čověk čita o činih takovih junakah: no to bi bilo preko měre neobično, vidèti, gdě obični ljudi takova šta čine."

„A zašto?" pitaše Sira.

„Zašto? koju pěstinju, gledajući svoje pěstinjče, gdě bi se u kolěvci sa zmajevi hèrvalo, nebi groza hvatala? Mene bi užas obuzeo, da mi pozvani na oběd gost pripověda, kako je s jutra ubio minotaura ili zmaja zadavio. Isto tako nebi mi po volji bilo, kad bi mi se ponudio prijatelj, da će rěku Tiberu kroz moje blěve navesti i tako ih očistiti. Bogovi nas neka čuvaju od pokolènja takovih junakah. Tako barem mislim ja".

„No stavimo da je tako," — odgovori Sira, „da bismo takovom sudbinom progonjeni bili, te bismo obitavali zemlju takovimi pošastmi napunjenu: centaurî, minotaurî, zmajevî i krilatimi zmijami. Zar nebi bilo bolje, kad bi obični ljudi bili sami junaci, koji bi te potvore ubijali, nego da tražimo po drugom světu kakova Tesea ili Herkulesa? U takovu slučaju nebi bio takov hèrvač većim junakom, nego što je onaj, koj u mojoj domovini lava ubije."

„Pravo imaš, Siro! No ja neznadem, „kamo timi rěčmi směraš?"

„Mislim ovako. Gnjev, nenavist, osvetoljubivost, slavohlepje, lakomost — to su, po mojem mněnju, pošasti, kao što su zmije i zmajevi. A te pošašti napadaju isto tako na proste ljude kao i na velmože. Zašto nebismo pokušali, da ih svladamo kao Aristides, Koriolan ili Cincinat; zašto da ono, što bismo sami učiniti mogli, prepuštamo junakom?

„Pa zar ti sbilja to smatraš za obično moralno pravilo? — Ako je tomu tako, bojim se, da se odviše visoko nepopneš."

„Nipošto, draga gospojo! Vi ste užasnuli, kad sam se usudila tvèrditi, da nam je treba nutarnje nevidljive krèposti isto tako, kao i spoljašnje. Bojim se, da Vas nebi sad jošte većma uzbunila."

„Govori samo, i ništa se neustručavaj — kaži mi sve."

„Dobro dakle! Pravilo moje, kojega se vazda dèržim, jest ovo: Što se polag drugih zakonah, pa bili oni najčišći i najuznešeniji, za junačtvo i kao za dokaz idealne krèposti smatra, valja činiti tako, kao da to nije ništa no svakdanja, obična, dapače prosta i jednostavna dužnost."

„To je dàkako uzvišeno moralno pravilo; samo nemoj zaboraviti na razliku medju junakom i običnim čověkom. Junaku daje ponuku slava světa; ako pako strast ukroti, ili što drugo učini:

Digitized by Google

biva njegov čin zabilježen i plemenitomu potomstvu uzčuvan. No tko opazi, tko nagradjuje neznatna siromaka, koj bi se u svojoj zabitnoj samoći ravnao po pravilu onoga junaka?“

Sira, dignuv dostojanstveno svoje oko i ruku pram nebu reče: „*Otac njegov, koj je na nebesih, i koj veli svojemu suncu sjati vèrhu dobrih i zlih, i pusti daždj padati vèrhu pravednih i nepravednih.*“

Fabiola zašuti malko — cěla kao někim strahom obuhvaćena. Pa onda reče: „Siro, ti si opet nadkrilila moju filosofiju. Mudrost tvoja je silna, moćna i uzvišena. Junačku krěpost — i makar te ljudi i nevide — smatraš za običnu krěpost kod svakog čověka. Ljudi imali bi postati uzvišenijimi bići, nego što smo mi naše bogove predstavljali. Tà već ta pomisao vrědi više nego cěla filosofija. A je li bi me mogla jošte na više povesti?“

„O dàkako, na mnogo više jošte!“

„A gdě bi napokon dopustila odpočinuti?“

„Gdě bi Vam sèrce reklo, da ste našli pokoj.“ —

(Dalje slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Ovaj minuli tjedan kao u osmici neoskvèrnutog začeća bl. Děvice Marie obdèržavana je u pèrvostolnom hramu svaki dan večerna služba božja s blagoslovom, ka kojoj je mnogobrojnog pobožnog puka dolazilo.

F. R. — Iz Djakova dne 4. prosinca. Dan 2. prosinca bijaše lěp i ugodan; rekao bi, da se je ista narav veselila, — kao što se je doista i veselila, — velikom dogodjaju, koj se je providnostju božjom na taj dan slučio. To je onaj dan, kad Kralj Kraljevah pověri věrnom slugi svomu, junačkomu caru našemu odabrani puk svoj, pozivajuć ga na prestolje prejasno, da caruje i vlada nad njim. Da se dan toj veličini dogadjaja priměrno proslavi, dade nabožni, presvětli i obljubljeni biskup naš već nedělju danah prije iz propovědaonice navestiti věrnim svojim: da će se zahvalnica sa „Tebe Boga hvalimo“ višnjem Bogu na taj dan prikazati. I doista sám presvětli, svečano u cèrkvu dubkom napunjenu dopraćen, prikazà Otcu Bogu neoskvèrnutog Jaganjca, i odpěvà Tebe Boga hvalimo, štujući s ovčicami sebi pověrenimi Veličanstvo božje na toli neprocěnjenom daru njegovom. Isti dan počastio je Presvětli obilnim obědom do blizu 30 prihodnikah. Krasno urešen i nakićen bijaše stol, da je svečanosti dana toga podpuno odgovarao. Najlěpši prizor, prigodom obědovanja bijaše: kad se visoki domaćina, a za Njim i pribodnici njegovi podigoše, kojim on, nazdraviv nj. veličanstvu i cěloj sjajnoj porodici zdravicu, prirodjenim si govorničkim darom ovako prosbori. „Divinae bonitatis largitate fit nonnunquam, ut duro tempori, duroque labori suus obtingat heros, qui et temporis iniquitatem, Sapientiae et Constantiae suae merito; et laboris granditatem, Charismatum et Virtutum suarum mensura non tantum adaequet, verum etiam superet. Nonne, hospites spectatissimi! talis, ac tantus nobis ex misericordiae divinae thesauris, difficillimis ante septennium temporibus, hodierna luce datus est Caesar? Caesar, quem gratissimo corde vocamus: Munus divinum; pretiossimum in Habsburgicae Domus diademate Unionem; potentissimum saevi turbinis, et dirae procellae, qua nos omnes, et omni nostra obruta, ac paene consepulta vidimus, domitorem; novum Monarchiae austriacae satorem, et firmissimam eiusdem petram; pulcherrimum virtutum quarumvis speculum; fulgidissimum gloriae sidus; laetissimam bonorum omnium spem; certissimum securitatis, et prosperitatis publicae vadimonium; populorum sibi subditorum delicias; heroem toti orbi admirandum. Pro gratissima igitur hodiernae diei memoria, nonne in deliciis nobis est, renovare tenerrimi amoris et reverentiae, firmissimae adhaesionis et obedientiae sacramentum, quo tanto Principi devincti, in aeternum devincti manemus? Fidelitatis, qua Ei, throno Eius, et augustissimae domui Eius devovemur, religionem nonne illa nonnisi fidei Constantia exaequat, qnam Deo debemus? Si haec fidei, ut ita dicam, professio cujusvis boni civis est; quanto magis esse debet, qui sacerdotio initiati, populos uti ad omnem virtutem; ita in specie ad fidelitatem et obedientiam Principi et legi debitam informare debemus. Augustissimus Dominus noster nuper admodum, divino sane consilio, icto cum communi omnium credentium Patre sacro foedere, Ecclesiae, populorum matri et magistrae suam donavit libertatem; fidei, omnis virtutis, publicae et privatae fundamento sua tribuit iura; sacerdotio, miserationum divinarum instrumento, suam asseruit reverentiam, maximo, profecto, non tantum fidelium, sed et civium, non tantum Ecclesiae, sed et civitatis proventu. Dabit certe Deus, in cuius honorem et gloriam haec facta sunt, ut thronus tanti Principis ibi erectus et constabilitus, ubi Deus ipse suum posuit, in corde nempe et conscientia populorum aeternus maneat, et immortalis. Nostrum est sacerdotes, pro sublimitate vocationis nostrae hunc in finem efficaciter cooperari, quod hodierna die coram altari Domini et facie Altissimi vovimus, spopondimus, promisimus; prout et nunc exultantes vovemus, spondemus, promittimus cum eo: Ut Deus Optimus Maximus Suam Sacratissimam C. R, et Apostolicam Majestatem, una cum tota Augustissimum, Domo Regnante, perpetuo iugiter sospitem et incolumem prosperam et Gloriosam, omnis benedictionis coelestis,

Digitized by Google

et terestris semper participem conservare dignetur. Vivat! Vivat! Vivat!“ Zdravicu tu visoki domaćina toli dostojanstveno i ozbiljno; toli sèrčano i milozvučno, toli radostno i milo izusti, da su ju prihodnici jednodušnim, veselim, krepkim i dugotrajnim, „Živio“ odzdravljali. Tako dakle srètni i veseli preživismo dan, kojeg uspomena ostaje u sèrcih naših.

D. K-n. — Iz Beča. (Dop.) Dne 2. o. m. bijaše u novoj, prosto nu ukusno sazidanoj kapeli josefstadske konjaničke kasarne rèdka svečanost. Nèki stražmeštar od ulanske regimente kralja obijuh Sicilijah željaše već odavna izraelsko vèroizpovèdanje ostaviti i na katoličku vèru prestupiti. Pošto se je duže k tomu najvažnijemu od zemaljskih poduzećah koraku pripravljao, i pošto je u svetih načelih jedino spasiteljne katoličke vère podpuno podučen bio, položi pomenutoga dana katoličko vèroizpovèdanje, i bi u pritomnosti gg. častnikah iste regimente po meni, kao duhovnom pastiru iste regimente okèršten. Kumovao mu je g. četnik, baron Wendt.

— Iz one gràje, kojom je konkordat od mnogih, tobožnih zastupnikah tako nazvanog javnog mnènja primljen, uvidja čovèk, da bi se tim ljudem većma dopalo bilo, kad bi se Austrija u cèrkvenih pitanjih za Badenskom i Piemontom povela bila. Sad se vide katoličkoj cèrkvi prijazni i neprijazni organi. „Times“, ovaj organ slobodne (!) Englezke veli od 24. studena upravo, da si je Austrija tu o vratu radila. Radi bismo znati, kad li je katolička cèrkva ikoju dèržavu upropastila. Berlinski listovi ustadoše dàkako svi na noge proti konkordatu, a „indep. belge“ boji se, da će Austriju sad druge takodjer vlasti slèditi. Medjutim to je vazda bilo; kad katolička cèrkva postigne kakovih koristih, onda njeni neprijatelji dignu buku i gràju, pa kad se naleleču, zašute kao i vrane kad se nakraču. Tako će to i ovdè biti.

Iz Karlsruhe. Dne 26. m. m. otvoren je badenski sabor. Glede cèrkvenog odnošenja rekao je vladar u prestolnom govoru: „O odnošenju katoličke cèrkve napram dèržavi naredio sam, da se s papinskom stolicom ugovara, te se rado nadam, da će ugovaranja za obćinsko dobro glede dèržave i cèrkve željnim plodom uroditi“.

Iz Berlina. Vèrhovno cèrkveno vèće, koje se je prije nedavna mnogo zabavljalo zaključci nèkojih skupštinah, koje zaključiše, da se razpitani supruzi nesmiju opet vènčati, imalo je nesrèću, da je u istom slučaju o svojem svećeniku sud imalo. Nèki svećenik iz pruske pokrajine oženio se je poslè smèrti svoje pèrve supruge po drugi put. Druga ova ženitba urodila je takovim plodom, da je kraljevački duhovni stol za nuždno pronašao, da svojega svećenika sám sili, da se sa ženom razpita. Ženitba je razpitana, a g. pastor, koj je već treći put oglašen, hoće da se po treći put žemi, no to mu je konsistorium uzkratio. Mladoženja utekao se je prizivom na nj. veličanstvo, tužba je sad preko vèrhovnog cèrkvenog vèća dotičnomu duhovnomu stolu predana, da poda o njoj izvèšće. Sudačka odluka veli, da se obojici, jer nije nijedan od njih u pretežnoj mèri kriv, ima dopustiti nova ženitba, mužkarcu umah, njoj nakon 9 mèsecih, dočim konsistorium neće pod nipošto da mu dozvolu dade, jer da je već ženitbeno razpitanje kod svećenika u njegovoj obćini žalostna stvar, a nova ženitba da stoji u očitom protislovju s gospodnjimi rèčmi kod Luke 16, 18. i u obće s izrečenimi načeli sv. pisma, njega je dakle od njegove nakane tim većma odgovarati morati, čim većma se u ovaj par priznaje, da se dosadanje postupanje u ženitbenom razpitavanju i novom ženjenju sa sv. pismom neslaže.

— Iz službenih sudačkih izvorah vidi se, da je godine 1854. u Pruskoj 46 osobah na smèrt odsudjeno (6 više nego g. 1853.) Od ovih odsudjenikah je 30 evangeličkog vèroizpovèdanja a petorica katoličke vère. — Veliko ovo nerazmèrje nije jamačno slučaj!

Iz Rima. Pèrvi konsistorium dèržat će se dne 21. pros., u kojem će napomenuto već češće naimenovanja kardinalah slèditi. Kao opredèljeni za otu čast scène preuzv. g. bečkog nadbiskupa, msgra di Pietro, bivšeg dugo vremena internuncia a sad nuncia u Lisabonu, i jednog redovnika, za kojega ime još neznademo.

Iz Francezke. Pošto se s jedne strane u francezkoj vojsci pojavljuje duh kèršćanski i povratak k materi cèrkvi, niču ipak s druge i u ovoj zemlji gèrdi pojavi protikèršćanskih i protidružtvenih slèdbah. Tako dolaze odtud vèsti o opakih tajnih skupštinah, koje se osobito u okružjih izmedju Jure, Saone i Loira dèrže, i gdè se upravo kao što „Hist. pol. Blätter“ javljaju, čisti satanizam razvija. U sakrivenih mèstih po šumah sakuplja se do 600 momakah od 15—35 godinah. Najprije ležeće na zemlji razpelo poljuju svi uz podrugljivo klanjanje; zatim se uz živahno pleskanje napominju imena svećenikah, poglavarah i bogatašah, koji će kod pèrvog ustanka biti poubijani, imena dèvojakah i udatih ženah, koje će biti oskvèrnute; onda se dèrže grozovita vèćanja o novih načinih, kako će ljude moriti. Gadne spolovne razuzdanosti zaključuju djavolsku svečanost. Mi tu vidimo, kako se znamenja najtamnijih vremenah pověstnice povraćaju kao predteče antikèrstovih vremenah. Predbèžno smo osvèdočeni, da će dobro ipak tim veću pobèdu slaviti, u čim gèrdjoj slici se je zlo pojavilo. Nama se čini, da je to od velike koristi za dobro, da se ovi i slični pojavi čim većma poznati učine.

Iz Pariza. Novoimenovani biskupi msgr. Wiquart

Digitized by Google

(lavalski), Nanquette (manski), Plantier (nimeski) i Delalle (rodezki) pripušteni su jučer pod misom u tuilerijah da polože prisegu vĕrnosti. Minister bogoštovja i visoki dostojanstvenici prisustvovahu svečanosti. Poslĕ evangjelja čitaše almosenier svakomu od imenovanih biskupah propisanu formulu prisege: „Gospodine biskupe! Prisegnite na sveto evangjelje, da ćete nj. veličanstvu caru poslušni i vĕrni ostati, obećajte takodjer, da nećete ni u domačoj dĕržavi niti izvan nje opasnu sdruženju pripadati, te ako u svojoj biskupiji ili drugdĕ doznadete, da se što na štetu dĕržave pripravlja, da ćete to nj. veličanstvu na znanje dati.“

Iz Madrida. Toledski nadbiskup, kao što i veliki almosenier i indijski patriarcha smiju opet ovdĕ stanovati. Kao što je poznato, bili su prognani, kad su kortesi počeli vĕćati o članku ustava, koj se vĕrozakona tiče. Patriarcha posĕtio je Espartera.

---

* Schlosserova obĕrtna poslovnica u Augsburgu izdat će kao na dar za novu godinu 1856. austrijskomu duhovničtvu uspomeni novac na sklopljeni sa sv. stolicom i Austrijom konkordat. Na prednjoj strani je slika sv. otca Pia IX. i Franje Josipa I. austrijskog cara s napisom: Pius IX. Papa die 18. Augusti 1855. anno X. conventionem init cum Francisco Josepho I. Austriae Imperatore. Predplatna cĕna na srebarni novac 8 for., na tučni (bronc) 3 for. s tokom, bez njega 2 for. 30 kr.; u britanskom kovu s tokom u svili i baršunu 50 kr., a bez toka u staklenih okvirih 36 kr., u zlatih okvirih 1 for. u bankah. Naručeni novac pošilja se bezplatno za 3 for.

* Izlazivši dosad u Bečù pučki list i organ družtva sv. Severina „Oest. Volksfreund“ promĕnit će se od nove godine u veliki politički list, koj će pod uredničtvom Fr. Schumachera, bivšega kod uredničtva „Agr. Ztga.“, svaki dan izlaziti.

* Naznačena u konkordatu biskupska vĕćanja imaju se već o novoj godini započeti, no dĕržat će ih, kao što „A. Pztg.“ kaže, biskupi samo u svojih biskupijah. Stopĕrv kašnje sakupit će se metropolite u Bečù na dalnje i konačno vĕćanje.

* U Bečù je poznati spisatelj dr. Meynert u katoličku cĕrkvu prestupio.

Promĕne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

P o s t a l i s u:

Gosp. Stuparić Simo, oštĕrski župnik, župnikom na Kamenskom;
„ Móor Ljudevit, nadarbenik u Jastrebarskom, župnikom u Starih-Čičah;
„ Vudjan Franjo, duh. pomoćnik u Jastrebarskom, nadarbenikom tamo;
„ Mikić Juraj, upravitelj u Kaniškoj-Ivi, župnikom tamo;
„ Šutej Franjo, upravitelj na Kamenskom, upraviteljem na Oštĕrcu.

P r e m ĕ š t e n i s u:

Gosp. Maretić Ignatio, duhovni pomoćnik, iz Starih-Čičah u Jastrebarsko;
„ Latković Stĕpan, duh. pomoćn., iz Gorah u Oriovac;
„ Švelac Vilhelmo, duh. pomoćnik, od sv. Martina izpod Okića k sv. Trojstvu pod Okić;
„ Mračić Marko, duhovni pomoćnik, iz Oriovca u Ludinu;
„ Rešetar Stĕpan, novomisnik ide za duhovnog pomoćnika u Gore.

POZIV K PREDPLATI

na sedmi tečaj

Zagrebačkog katoličkog lista

„Zagrebački katolički list“ će i u buduće izlazit te mladim lĕtom započeti svoj s e d m i godišnji tečaj. Izvan promĕne urednika, ostaje sve drugo, kao što je dosad bilo: oblik i veličina lista, kao i vrĕme izdavanja. Isto tako ostaje i neproměnjena predplatna cĕna na „Zagr. kat. list“; naime na cĕlu godinu čini predplatjevina

za domaće u Zagrebu . . . . 4 for.
za izvanjske poštom . . . . . 5 „ 20 kr. sr.

na pol godine:

za domaće u Zagrebu . . . 2 „
za izvanjske poštom . . . . 2 „ 40 „ „

Molimo svu p. n. gospodu, koja na „Zagr. kat. list“ predplatiti misle, neka to za vremena učine, da možemo i dovoljan broj otisakah štampati dati, i da im se list bezzaprečno i uredno opravljati može. Predplatit može se na svakoj c. k. pošti uz naznačenje svoga naslova i poslednje pošte — a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sĕmeništu na kaptolu. Ako bi kojemu od gg. predplatiteljah koj broj uzmanjkao, neka to, al i j e d i n o to, u nezapečatjenu pismu objave, primetnuvši izvana „reklamacija novinah“, jer takova pisma pošta bezplatno dostavlja.

Nikola Horvat,

naučitelj bogoslovja i urednik.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 51. — TEČAJ VI. U SUBOTU 22. PROSINCA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAĆKI KATOLIČKI LIST.

Několiko rěčih za naše vrěme.

(Konac.)

B. — Da ista dužnost polag različitih okolnostih može čověka više ili manje vezati, to je nedvojbeno. Predpostaviv u svakoga kèršćanina živu věru i nepokolebivo pouzdanje u Boga, scěnimo u naše vrěme za jednu od najvećih dužnostih kod iskrenih kèršćanah, navlastito onih, kojim je Bogom pověreno čuvanje svetinjah kèršćanstva, da pozornim okom prate sadanju štampu.

Premda je štampa, kao opasno orudje u rukah strastvenih ljudih, pod pazljivim nadzorničtvom; zato se ipak neda tajiti, da izpod nje izlaze mnogi proizvodi, koji su otrov za kèršćanski život. To nam svědoče medju mnogimi drugimi žalostnimi dokazi toliki takodjer oglasi po novinah. Političko zabranjeno voće nepodkrade se tako lasno iz Guttenbergova vèrta; no na vèrozakonsko se toliko nepazi. Da index, koj je katolička cèrkva već oddavna iz plemenite nakane i materinske brižljivosti za svoje věrne uvela, tu doskočiti nemože, toga takodjer netreba dokazivati. Tu dakle valja da čověk takov proizvod, dobiv ga do šakah, znade onako primiti, kako oružanu zatočniku valja neprijatelja dočekati. Proizvodi kèršćanstvu neprijateljske štampe imadu se uzbiti proizvodî kèršćanske štampe. Za oto treba se je dakle pobrinuti najprije za valjane časopise, jer i neprijateljska štampa udara na kèršćanstvo ponajviše iz dnevnikah. Pa kako stoje stvari s kèršćanskimi, poimence cèrkvenimi časopisi? Katoličke pokrajine po cěloj Europi providjene su podobro s cèrkvenimi časopisi — Talijanska, Francezka, Němačka, Madjarska, Englezka, imadu ih na izbor, samo mi Jugoslaveni smo, kao svuda tako i ovdě, najsiromašniji: mi imademo samo jedan, pa ako bude naše jugoslavensko duhovničtvo i nadalje toliko zanj prijanjalo, kao dosad, bit ćemo po svoj prilici i bez njega. Istina je, da je po ostalih europejskih krajinah, poimence u Němačkoj veća potreba cèrkvenih organah, jer su němački katolici većemu napadanju od strani protestantizma izvèrženi; no ako uzmemo na obzir sve one pute, kojimi si ovaj neumorni neprijatelj pozitivnog kèršćanstva na sve strani put prokèrčiti nastoji i onaj uspěh, što ga u ovom nastojanju postigava, zar se neimamo bojati, da će ovaj nepozvani gost prije ili docnije i nas posětiti; one zapreke, što su mu prije na putu stale, već su i bez toga izčeznule, za ovaj posět pripravlja mu već i bez toga put věrozakonski indiferentizam, koj je modom postao. Jeda li se može onaj kèršćenik, osobito svećenik izpričati, kojemu je svejedno: je li imademo jedan ili dva, ili upravo nijedan cèrkveni časopis. Ako koj světovni časopis — ne iz pomanjkanja podpore, već ponajviše ràdi političkih premahajah — prestane izlaziti, a on, proměniv svoju dvoličnu kabanicu, stupi opet tim smělije na svět — znamenje, da nalazi obiljne podpore; a kad cèrkvene časopise udari kakova nesgoda, — ponajviše nedostatak spoljašnje podpore — te mora ostaviti polje javnosti, neima niti misli o njem niti o drugom sličnom organu. —

Pèrvi glasatelji evangjelja bijahu prosti ribići, pozvani po nebeskom meštru od ribarskih mrežah u veliki zavod, koj ima u svoje svete hramove zaokupiti sve narode světa — et in semine tuo benedicentur omnes tribus terrae, i opet: ite in universum mundum, praedicantes evangelium omni creaturae. Apoštolom, neodděljivim drugovom Spasitelja netrebaše predběžnog nauka, netrebaše filosofičkih sistemah, njim je trebalo samo zdravih osěćalah, a ostalo dobiše u onaj mah, kako postadoše „piscatores hominum“, od svojega meštra, svemogućeg Boga, Isukèrsta. No naslědnici apoštolah i učenikah Isusovih trebahu više

Digitized by Google

no samo zdrava vida i sluha. Odkad su neprijatelji objavljenog nauka počeli sistematički nanj udarati, odkako se podigoše protikèrščanske učione, koje su na svoj barjak napisale „ecrasez l' infame"; odkad se spasiteljev nauk na isti kalup sa Sokratovim nablja — odkad se kèrščanske dogme smatraju za iznašašće potonjih vèkovah: od onda je nastala za svećenike neobhodna potreba, da se upoznadu sa svimi znanstvenimi granami najprije zdrava uma, pa onda i s onimi, koje su plod zabludilih umovah; od poslè imaju se osobito svećenici često sećati iz rèčih spasiteljevih: vi ste svètlo svèta, i iz onih apoštola narodah . . . „pazi na čitanje, utèšivanje i učenje. . . Pazi na sebe i na nauk i stoj u tom; jer čineći ovo spasit ćeš i samoga sebe i one, koji te slušaju. (I. Tim. 4, 13, 16.)

Svakoga kèrščanina je dužnost, da znade razlog dati o svojoj vèri, da znade prigovore, što mu ih neprijatelji, često iz neznanstva, a najčešće iz zlobe nameću uzbiti; tim većma je to dužnost svećenika, komu je povèrio Gospod svetinje svoje, i o kojem, ako toga nečini, stoji pisano: *jer zabacuješ znanost, zabacit ću i ja tebe, da nebudeš više moj svećenik.* (Os. 4, 6.) Kako je rèšavalo kèrščansko svećeničtvo ovu svoju svetu dužnost? Na to odgovara povèstnica od polak devetnaest stolèćah: neka ju otvore neprijatelji kèrščanstva, koji ovaj božanski zavod obskurantizmom zovu, pa neka čitaju.

Kad se zametnula ljuta borba izmedju kèršćanstva i rimskog poganstva, kad su nanj napadali Domiciani, Neroni, Diokleciani mačem, a Celsi, Filostrati, Juliani odpadnici umnim oružjem, onda su uzbijali čuvari kèršćanstva obadvoje juriše — pèrve svojom nepokolebivom uztrajnostju, svojim nečuvenim junačtvom, a druge svojom dubokom učenostju. Clemens rimski, Tertulian, Origenes, Clemens aleks., Ciprian, Basilio, Augustin itd. ostat će dok uzbude sunca na nebu a pod nebom ljudih, neumèrli svèdoci kèrščanskih znanostih. Oni su, pomagani i razvètljivani duhom Onoga, kojno reče: *ja ću vam dati u onaj trenutak duha..*, uzbili poganstvo i njegove sofiste, te su razsvètili svètlo Siona, da su se njegove zrake po svih stranah svèta odsèvale. Kad je oslabljeno poganstvo izginulo iz europejskih krajevah, te se povuklo u zabitne pustinje Azije, nasèrnuše odtud barbarski narodi i raztèraše svètla kèrščanska iz perivoja archipelaskog, razbiše stolice kèršćanske mudrosti u iztoku i velikoj strani zapada, popališe i pobaraše gradove i sela, razoriše hramove i stanice muzah, i raztèraše gojitelje znanostih, kano što raztèra grabežljiva ptica medonosne pčele. Po drugi put zapréti Europi tmina i neznanstvo. Tad pokupiše osèdeli u iztraživanju knjigah kèršćanski redovnici svoje idealno blago, pa oprostiv se za dugo vèkovah s istočnom Atenom, povukoše se u nutarnjost Europe, te namèstiv se po samostanih, nastaviše dalje veliko dèlo prosvète. Iza toga dojde 16. stoljeća silan potres, nova navala novijih dušmanah na kèrščansku vèru i cèrkvu. Svećenstvo katoličko rèšilo je tu svoju zadaću, kakono se pristoji Isusovim zatočnikom. Al ipak uzpèrkos svemu njihovu nastojanju da se uzdèrži jedinstvo i sloga u hramu Isusovu, odstupi znatan dio izpod Isusova barjaka, nastani se u protivnom taboru, te odtud pod korugvom *protestantizma* neprestaje napadati na spasonosan zavod kèršćanstva. Iz ovog tabora prèti novo poganstvo tim opasnije, čim većma se stavlja pod zaslon znanostih i umnih iztraživanjah. Vèra je božanskog izvora, pa zato je silna i pobèdonosna; i asceza je lèpo pojavljenje u čovèčanstvu, jer je dokaz, koliko može slobodno osvèdočenje nad pukim prirodjenim nagonom: no napadaji novijeg poganstva neće se moći niti jednom samo niti drugom uzbiti.

Nadalje je treba duhovničtvu ljubavi, sloge i jedinstva. Iz pomanjkanja ljubavi porodiše se ponajveća nesporazumljenja, a odtale cèrna sumnjičenja, pa onda udarci, nanešavši jednoj i drugoj strani ljutih ranah, koje cèrkvu, zajedničku majku najvećma bole. Subjektivna mnènja da ostanu uvèk kao takova, osobito kod onih, koji nisu povlašteni, da ih drugim nameću. Ako drugi nemisli onako kako ti — tamo dàkako, gdè neima zakona — nesmèš mu zamèriti, jošte manje ga sumnjičiti, dèržeći se one izreke sv. Augustina: in necessariis unitas, in dubiis libertas, i omnibus autem charitas. Tko ràdi najmanje stvari svoga brata sumnjiči, pa veli da ima ljubav, taj je lažac, jer: *ljubav je stèrpljiva, milokèrvna, ljubav nezavidi; ljubav se neveliča, ne nadimlje; nečini što nevalja, netraži svoje, nesèrdi se, nemisli o zlu.* (I. Kor. 13, 4—6.)

Imajući čvèrstu i postojanu vèru i pouzdanu nadu u pomoć Spasitelja, kojno reče: i nuto ja sam s vami do svèršetka vèkovah; oboružani temeljitim znanjem i podupirani slogom, jedinstvom i iskrenom ljubvlju, moći ćemo pouzdano izići na polje proti svakomu neprijatelju kèršćanlitva.

Digitized by Google

Několiko danah kèršćanske robinje.

(Iz knjige „Fabiola“ kard. Mih. Wisemana)

(Dalje.)

Četvèrti dan.

Fabiola, o kojoj je ovdě govor, življaše za vladanja Diokleciana cara. Poznato je, da je po nalogu ovoga cara početkom četvèrtog stoléća nastalo grozovito progonstvo kèršćanah. Množina mučenikah je iz one dobe gotovo nebrojena. Izuzamši Galiju, běsnjaše po svih krajinah rimskog carstva progonstvo, sabrav svoje poslědnje sile, proti rastućoj moći i jakosti križa Isusova.

Medju tadašnjimi mučenici odlikuju se sv. Agnes, sv. Pankrac i Sebastijan. Agnes, děvojka u cvětu svoje dobe, kao što je poznato, rodjakinja i pouzdanica Fabiolina, a Sebastijan, jedan od cesarskih dostojanstvenikah u vojski — obojica podnesoše mučeničku smèrt, te ih je Bog očito proslavio. Fabiola nije bila za onda još kèršćanka: no ipak je svaki dan sve većma uvažavala kèršćanstvo: primèrni život i razgovor sa Sirom dopomagaše joj k tomu. Njeno konačno obraćenje pospěšeno je mučeničkom smèrtju sv. Agnese i Sebastijana. Milu prijateljicu posěti Fabiola prije njene smèrti u tamnicu, govoraše s njom — slušaše ju kako slavi věru i njene učenike; viděla je kako se raduje budućemu životu. Uzpratila ju je na stratište, izprosi si mèrtvo tělo mučenice i zakopa ga kod svoje kuće.

Lasno si čovèk može pomisliti, kako su svi ti dogodjaji dělovali na njenu dušu i sèrce, koje je već pripravljeno bilo milostju božjom, da bude dionica nebeskog blaga Isusova. Došav poslě toli važnih dogodjajah kući, odstranila je sve sluge i službenice od sebe, te je u samoći još jednom ozbiljno razmišljala o poganstvu i kèršćanstvu. Poganstvo joj se je ogadilo, njena duša čeznjaše za rosom, za rosom nebeskom, a Sira imala ju je drugi dan dovesti do vrela.

Glavni početnik Agnesine smèrti bijaše něki tudjinac, koj, došav u Rim, htěde da se na lahku ruku obogati — tražeć naime ruku bogate Agnese. Agnes, videći da razuzdani tudjinac traži njeni imetak, kojim bi mogao svojim strastim ugadjati, odbije s nezadovoljstvom njegovu ruku, a Fulvius — tako mu bijaše ime — ju zato prijavi poglavarstvu, da je kèršćanka. Po ondašnjih zakonih dobio je pako onaj, koj je kèršćanina prijavio, právo na polovicu njegova imetka; al ovdě je Fulviu drugi pogan, Korvin, račune poměšao, dočim je kod suda izposlovao, da je Agnesin cěli imetak pripao njenoj prijateljici Fabioli, nadajući se, da će ga on opet s njenom rukom dobiti. Pa je i sama Agnes, videći što ju čeka, prije smèrti sav svoj imetak Fabioli izručila.

Pošto mu je ovakovim načinom i poslědnja nada ugrabljena, podtakne ga sdvojenje na kèrvavi čin. Došav u Fabiolin stan, zaište od nje, da mu pismeno predade sav od Agnese dobljeni imetak, inače da će životom platiti. Fabiola opiraše se dostojanstveno lakomosti razuzdanika, a ovaj, uzplamtiv běsnim gnjevom, tèrgne bodež i baci se s njim na gospoju, te bi ju bio sigurno ubio bio, da mu neodbije ruke nadošav upravo u taj mah angjeo u spodobi čověčjoj.

Fabiola, kad je ubojicu s nožem na se sèrnuti viděla, a tim konac svoga života slutila, zakrije si obraz rukama, zatvori oči i prepusti se udarcu ubojice. U taj mah pade u nesvèst; samo je ćutila, da joj je po pèrsijuh poteklo něsto toploga i začuje glas: „Orontie stoj! Ja sam tvoja sestra Miriam“ — Fulvius neće da věruje, veleć: „To je laž, pusti mi moj plěn?“ — Jošte začuje Fabiola několiko rěčih u tudjem jeziku, no glasom već slabim izrečenih, na što ubojica, izkriknuv: „Kriste to su tvoji sudi!“ poběgne.

Fabiola ležaše několiko časa bezsvèstna. Osvěšćujući se malo po malo poćuti, da na njenim tělu něsto težkog leži. Osvěstiv se svali sa sebe to něsto. Bijaše to věrna Sira, koja, preuzev na se ubojičin udarac, padne težko ranjena u nesvèst.

Može si čovèk lasno pomisliti, kakova čuvstva pojaviše se u Fabioli, kad je ovaj čin svoje robinje razabrala. — Kèrv joj je jošte iz rane tekla. Fabiola nastojaše da ju obustavi. Iza toga nastane buka u kući. Sve nagèrnù u gospojinu sobu. No Fabiola nije dala nikomu nutar uleznuti, nego svojoj pèrvoj pověrenici Eufrosini, a rob je morao naglo tèrčati po lěkara Dionisa, koj je u Agnesinu domu stanovao.

Prije nego je lékar prispio, pošlo im je za rukom kèrv staviti, te je Sira na trenutak otvorila oči. Na spokojnom licu pojavi joj se mili, upravo nebeski posměh. Nije dugo trajalo, al evo već i lěkara. Pregledajući ranu, pronajde da je, premda duboka, ipak zaléčiva. Pa pošto je sve naredio, obreče da će sutra opet posve rano doći. Uz to prišapne Siri několiko rěčih, koje, kao što se čini, osobito ju uzradovaše.

Fabiola položila je bolestnicu u svoju postelj, služkinjam naloži, da u prednoj sobi paze, a podvorbu oko svoje robinje zadèržala je sebi samoj. Premda je i sama tim nesretnim dogodjajem uzdèrmana bila, zato je ipak Siru dvorila, kak je lěkar zapovědio, do polak noći. Poslě pó noći

Digitized by Google

sědne Fabiola da odpočine. Važne misli počmu joj dušu obuzimati. Sad je pèrvi put u istinu viděla, da je ono sve istina, što joj je prije toga njena služkinja kazivala. Načela ona, što ih je odprije od Sire čula, predstavljahu joj se kao krasna: no ipak je još uvěk smatraše za nemoguća. Kad je Miriam govorila o krěposti, koja negleda na pohvalu i nagradu od ljudih, samo ako ju Bog vidi: onda se je divila Fabiola uzvišenim tim mislim; no činjaše joj se, da bi tim načelom ograničeno bilo svako dělovanje u svakom trenutku. A sad uvidi, da se je Sira tim načelom ravnala. Udarac, što ga je na sebe preuzela, mogao je biti smèrtnim: gdě i odkud bi se mogla bila nadati nagradi? Što ju je moglo podtaknuti k tomu odvažnomu činu, ako ne jedina pomisao na sud — na odgovornost — na nevidljivo doduše, al sveznajuće biće?

A kad je Miriam govorila o junačtvu i krěposti, kako se joj je onda pričinilo ono načelo ludo, što ga je robinja razjasnjivala. Pa nuto, sad je ta robinja izvela upravo junački čin, žèrtvujući svoj život bez oklevanja, bez ponuke, bez slave. Kako bi se bilo moglo što takova dogoditi, kad nebi navikla onoj junačkoj krěposti, koja bi vojniku pripravila věnac vèkovite slave. Sira, ili kao što ju od sad zvati valja, Miriam, nebijaše puka sanjarica: ona je u istinu sve izvèršala, što je vèrovala. Jeda li je to mogla biti kakova filosofija? Nipošto! To je morao biti věrozakon, i to věrozakon, koj su priznavali Sebastijan i Agnes. Tako je Fabiola u svojoj pameti razabirala. Lasno si je moći pomisliti, kako je, čeznuća za istinom žena nestèrpljivo izčekivala, da se opet sa svojom dosadanjom junačkom služkinjom razgovarati uzmogne.

Drugi dan rano jutro prispio je polag obećanja lěkar. Bolestnici bijaše mnogo bolje. Lěkar reče, da želi s njom sám ostati. Tako bude. Tad prostre na stol běli stolnjak, upali svěću i izvadi zašitu škatuljku, pa pristupiv k Miriami, reče: „Draga kćeri! kao što sam obećao, donio sam ti valjaniji uztuk, nego su svi drugi, proti duševnim i tělesnim nevoljam, dapače istoga lěkara, koj samom rěčju obnovljuje sve stvari, koj svojim pèrstom otvara slěpim vid i gluhim sluh, kojega volja očišćuje malomoćne, iz kojega odèće izlazi zdravonosna sèna svim ljudem. Je si li pripravna, da ga primiš?“

„Cělom dušom“ — odgovori Miriam — želim primiti onoga, kojega sam jedinoga ljubila, kojemu pripada moje sèrce.“

„Nije li gnjeva ili sèrdžbe u sèrcu tvojem proti onomu, koj te povrědi? Jeli se možda neodzivlje u tvojem sèrcu ponos ili taština, kad pomisliš na tvoj čin? Iti nisi li si možda svěstna kakove druge mahne, koja bi zahtěvala skrušenu izpověd i odrešenje prije, nego primiš svetu milostinju pod svoje sèrce?“

„Znadem dobro, častni otče, da sam puna nesavèršenostih i grěhovah, no za zločin neznadem nikakov. Netreba da oprostim onomu, koga mislite: Ja ga preko měre ljubim, i rada bih dala svoj život za njegovo spasenje. A čim bih se mogla ponositi, ja uboga robinja, koja sam dužna izpunjavati zapovědi Gospoda svoga?!“

„Dobro dakle, kćeri moja, pozovi Gospoda u svoje sèrce, da dojde i ozdravi te i svojom milostju napuni dušu tvoju.“

I pristupiv k stolu, uzme česticu posvećene hostije pod spodobom nekvašenoga kruha, i omočiv ju vodom postavi ju službenici gospodnjoj u usta. Zatim ostade Miriam několiko časa zadubljena u dubokom razmišljavanju. Dionis, sveti lěkar i ujedno svećenik, izvèršio je svoju dvovèrstnu službu, a Miriam sprovede cio dan u tihoj, neizgovornoj radosti. Fabiola nije se od nje niti trenutka oka uklonila, nego je gledala njeno preobraženo lice. Njoj se je činilo, kao da duh njene plemenite služkinje na drugom světu boravi.

U večer, dajuć joj hrane, progovori: „Čini mi se, da ti je mnogo bolje, Miriam. Lěkar tvoj morao ti je čudotvornog lěka donèti.“

„Dakako da je, predraga gospojo.“

„Ah prosim te — reče, po něšto razžalošćena Fabiola, prosim te, nemoj me već gospojom zvati: prije bih ja tebe imala tako zvati. U ostalom, što je bilo, neka prestane. Na moju zapověd već je dogotovljena listina, kojom si za slobodnu proglašena.“

Miriam pogledne zahvalnim okom Fabiolu, i tako mučeć projde im dan. K večeru posěti ju opet Dionis, te vidiv, da se je njeno stanje znatno poboljšalo, dozvoli joj jače hrane uživati.

„A sad,“ reče Fabiola, kad su opet same bile, „sad valja, kako mi sèrce nalaže, da ti zahvalim — ne za spasenje života, nego za uzvišenu žèrtvu, što si ju podněla — i dopusti reći: za neuzporedni primèr junačke krěposti, koja te je podtaknula k takovoj žèrtvi.“

„A što sam, molim Vas, učinila drugo do jedine dužnosti?“

„Tebi se tako bez dvojbe čini, reče na to Fabiola, jer si odhranjena u nauku, da i najveće, najjunačnije čine, što ih ljudi čine, valja smatrati za izpunjenje obične dužnosti.“

„Pa upravo tim prestaju biti ono, za što ih dèržiš,“ odgovori Miriam.

„Nipošto!“ uzkrikne Fabiola sva uzhićena „nipošto! Nemoj me pred sudom vlastite moje

Digitized by Google

savěsti tim umanjiti, dočim me siliš, da malocěnim čin, koj moram cěniti kao čin nedohvatne krěposti. Dugo, danom i noćom mišljah svakojake misli, a sèrce mi je čeznulo, da se s tobom porazgovorim, što si učinila. Bijaše to čin plemenit, velik, uzvišen nad svaku hvalu, pa ja znadem, da ti za pohvalu nemariš. Ja nemogu uviděti, da bi se krěpost na viši stupanj uzpeti mogla."

Miriam posadi se na postelj, pa dèržeć Fabiolinu ruku, stane joj nježnim, ugodnim i dostojanstvenim glasom ovako govoriti.

„Dobra, mila gospojo, posluhnite me, molim, malko. Ne zato, kao da bih ono, što polag svoje dobrote tako visoko cěniti dostojite, omalocěniti htěla, nego da Vas podučim, kako smo daleko od onoga, što bismo činiti imali; naznačit ću u několiko cèrtah slični dogodjaj, no sa znamenitom razlikom. — Stavimo, da bi umèrli imao rob — surov, nezahvalan rob, koj se je uzprotivio svojemu plemenitomu gospodaru. Nije to ruka razbojnika, nego je sěkira u rukuh službenika pravice, kojom bi imao poginuti. Pa kako biste nazvali čin, kako biste označili dělo toga gospodara: kad bi on iz same ljubavi, hoteći spasiti bědnog čověka, sam svoju glavu město njega stavio pod sěkiru, budući pripravan da podnese sav ukor, sve muke, koje su s pogubljenjem skopčane, te bi svojom oporukom učinio upravo istoga roba naslědnikom svojega imena, svojih dobarah — svojim bratom bi ga proglasio?"

„O Miriam, Miriam, ti si mi nacèrtala sliku tako uzvišenu, da ju čověk nemože věrovati. Ti nisi tim potamnila svojega čina, jer ja govorah *o čověčjoj* krěposti. Kad bi takov čin, kao što mi ga nacèrtà, bio mogućan, onda bi to bila krěpost istoga Boga."

Miriam, sklopiv ruke, pritisnu ih k sèrcu, pa upèrvši u žasnući Fabiolin pogled svoje nebeskim uzhićenjem uzplamćene oči, reče dostojanstveno: „A Isukèrst, koj je sve to učinio i za čověka izvèršio, bijaše u istinu Bog."

Fabiola zakrila si je obraz rukama i mučaše několiko časa. Medjutim moljaše Miriam vatreno Boga.

„Miriam, iskreno ti hvalim, reče za tim Fabiola, ti si izpunila obećanje svoje. Više putah bojala sam se, da nisi kèršćanka. Pa kako bi i moglo biti, da ti nebi bila kèršćankom? — A sad mi kaži, jesu li te strašne, no zajedno i milostivne rěči, koje si malo prije izustila, i koje su tako pale na dno sèrca moga, kao što zlato, bačeno na povèršinu morsku, pada u dubljinu móra — jesu li te rěči samo koj dio kèršćanskog nauka, ili temeljno načelo tvoje věre?"

„U jednostavnoj prispodobi, velecěnjena gospojo, shvatili ste bistroćom svojega duha najvažniji, najtemeljniji nauk kèršćanski."

„Da se je čověk, stvor i sluga božji, pobunio proti svojemu gospodaru, da ga je neproměnljiva pravica odsudila i progonila, da je taj isti Gospod spodobu sluge na se uzeo, te je u svem bio kao čověk; da je taj isti Gospod u čověčjoj spodobi pretèrpio rane i šuske, sramotu i posměh, dapače istu podrugljivu smèrt; te da je taj isti Gospod tom svojom sramotnom smèrtju izbavio čověka iz propasti, te ga dionikom učinio svojega blaga u svojem carstvu: to je sve povědano onimi rěčmi, što sam ih izustila. A Vi ste dobro stvar prosudili, Jedini Bog mogao je takov božanski čin izvèršiti. Bog jedini bijaše kadar, da takovu žèrtvu podnese." —

(Konac slědi.)

Ružitelj izpovědi.

Někog večera sakupi se u někom većem gradu Francezke u gostioni družtvo mladih ljudih. Oni su koje vinsku, koje pivarsku obèrtnost valjano promicali, te su se vèrlo živahno zabavljali koje politikom, koje dnevnimi dogodjaji. Na skoro svratiše, kao što se to češće dogadja, razgovorom na vèrozakonske predmete. Gospoda ta svikolici u onoj dobi, gdě misle, da oni sami misliti znadu, te da je njihovo zvanje, da pomažu nevoljno stanje světa popravljati, bijahu po imenu katolici i katoličkimi roditelji odgojeni, no već su se popeli na visinu duha vremena, pa im je, kako mišljahu, pošlo za rukom, te su s pomoću několiko spisovah nabožnu věru svoje mladosti iztisnuli iz sèrca. Vèrozakonski predmeti, na koje svojim govorom prejdoše, služahu im samo za ruglo i posměh, te su na njih pojedini govordžije svoju opaku oštroumnost pokazati htěli. Ovaj put uzeše si osobito izpověd za predmet ruženja.

„No to bi ipak bila lěpa šala, primetne jedan od gospode, kad bismo se jednom iz gole šale spovědat išli." Ostali opaziše k tomu, da bi to čudna šala bila, te da se je on jamačno nebi usudio izvesti. „Pa ipak," reče, ja sam k tomu spreman, šta laglje, nego to? Ako ste delije, nudèrte se okladite sa mnom. Je l de? Toliko i toliko bocah za pèrvi veseli sastanak, gdě ću moje spovědne prigode obširno pripovědati?" Družtvo je pristalo. Slědeći dan — bijaše subota — dojdoše ih několiko k svomu susědu, opomenuše ga na zadatu rěč, te da jošte danas na izpověd ide. On im to jošte jednom uz posměh obreče, te ih već unapréd uvěri o svojoj pobědi. Pod večer ode

Digitized by Google

zbilja u cèrkvu i stane nestèrpljivo kod spovědaonice čekati, dok iza znatne množine pokornikah nanj red nedojde. Sada klekne, te počme spovědniku — bez svakog uzlezanja ovako govoriti: „Gospodine moj, ja nisam došao, da se za ozbiljno izpovědim, nego sam se k Vam samo zato približio, da učinjenu okladu dobijem. Ovako se stvar imade. — Izpovědam dakle, da sam N. N. grěh učinio, no ja si za to ništa glave netarem. Opet ovaj grěh, no ništa si za to glave netarem.“ Pa tako stane više grěhovah povědati, no poslě svakoga primetne: „ja si zato ništa glave netarem.“ Pošto je dovèršio, poče mu posve mirno i dostojanstveno spovědnik govoriti: „Vi ste svoje učinili, da okladu dobijete, Vi ste svoje grěhe izpovědali: sad je opet moja dužnost, da ja svoje učinim, te da Vam na temelju Vaše izpovědi pokoru nametnem. Govorite dakle tri dana, svaki dan po tri puta, s jutra, o pódne i na večer, slědeće rěči: „Morat ću umèrti — no ja si za to glave netarem; poslě smèrti je sud, — no ja si s toga glavo netarem; — obstoji pakao, — no ja si s toga glave netarem.“ I tako ga odpusti.

S někom dopadnostju priobćio je ortakom jošte istoga večera sretno izvedeno poduzeće, te zahtije plaću. Drugovi, koji se nisu takova uspěha nadali, te su se něšto namèrgodili, nastojahu da mu okladu uzbiju, te su čudnovatim načinom silili, da jošte prije nametnuti si pokoru svèrši, jer da i ona k spovědi spada. „Ako drugo ništa,“ primetne nezadovoljno, neka bude, zadajem Vam svoju poštenu rěč, da ću to svèršiti; oklada je ipak moja.“ Sbilja počè zadate rěči govoriti, bèrzo i s početka bez svakog mišljenja, no malo po malo s někim neobičnim čuvstvom. Ove rěči uzkrisiše obumèrlu vèru njegove mladosti, učiniše ga nemirnim, malodušnim, te kobne rěči nisu napokon htěle preko njegovih ustnah van, milost božja posluži se njimi, da ga iz zablude iztèrgne. Jošte nèkoliko danah, pa je milost božja svoje dělo dovèršila. On se je sada k onomu istomu spovědniku obratio, kojemu se je prije nèkoliko danah kao ružitelj spovědi bio približio, izpovědi svoje nutarnje stanje, te zamoli njegovu pomoć, da se uzmogne točno i iskreno izpověditi i s Bogom pomiriti. Povrativ se k Bogu i svojoj mladostnoj věri, nastojaše velikom revnosti, da ono, što je prije zanemario, nadoknadi i učinjene sablazni popravi. On je više putih s čuvstvom duboke zahvalnosti napominjao, kako se je milostivna providnost onim zločinom, kojim je svetinju svetotajstva pokore pogèrdio, poslužila, da ga iz zabludjena puta izvede, te ga je svojom milostju obasjala upravo onda, kad je najmanje vrědan bio.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Iz Požege prispěla nam je věst, da je tamošnji župnik i zač. kanonik pèrvost. zagr. cèrkve, preč. g. Franjo Sviranić preminuo.

F. R. — Iz Djakova 6. prosinca. (Dopis). Premda je sredstvom Novinah već obnarodovano: da je presvětli naš biskup posět kanonički měseca rujna po biskupiji obdèržavao; no buduć da je to samo mimogred javljeno, s toga scènim da neće biti suvišno, ako se o predmetu tom, nemogav prije, prěčen raznimi okolnostmi, sada obširnije izrazim.

Od 1. najme pa do 20. rujna, posětio je kanonički presvětli biskup 18 župah i katoličku občinu u Biogradu, neračunajuć ovamo one župe, kroz koje putujući, samo je cèrkve pohodio, i u njih se višnjem Bogu pomolio. Putovanje svoje preduzè presvětli biskup preko Oseka, gdě je ucviljena i ranjena od razbojnikah župnika almaškog Marka Nikolića, sada već u miru počivajućeg*) kod dolnjo-varoškog župnika Josipa Jankovića, koj ga je bratinskom darežljivostju na stan primio, dobrostivo pohodio. Da je bolestnik prigodom tom, od radosti suze ronio, što ga blagi Otac njegov posěti, o tom se ni dvojiti neda; nu da su i nazočna braća njegova duboko ganuta bila, slušajući, kako ga brižljivi Otac, na uztèrpljivost svećeničko-kèršćansku, i odanost u volju božju nagovaraše, samo se po sebi razumije. — Preko Oseka uputio se je Presvětli kraj Dunava, u čarobni Srěm, te obavljajuć najtočnije sveto zvanje svoje, povratio se je stranom brodske regimente u mili zavičaj svoj. Na cělom putovanju svom najsvečanije dočekan bijaše; u svakom ma i najmanjem městancu, jek zvonah, i gruvanje mužarah navěšćahu dolazak prihodnika apoštolskog. — Mnogobrojni narod i mladež školska svagdě ga dočeka pred hramom božjim u svečanom odělu; u městih, gdě vlastelini svoja obitavališta imadu, kano: Sarvašu, Almašu, Čereviću, Karlovcu i Nuštru bijaše osobitom gostoljubivostju primljen i počašćen; nu i gospoda župnici, nisu uzmanjkali sva moguća upotrěbiti, da milog Otca svoga najdostojnije dočekaju; mnogobrojno svećenstvo obližnjih okolicah pratilo ga je putujućeg i dočekivalo dolazećeg u župe, kraj hintova jašilo je po 12 najlěpših, svečano oděvenih, na konjih izkićenih mladićah, čuvajući ga iskreno od svih, morebit i nenadanih nepogodah. Što se tiče svetih dužnostih zvanja njegova, te je on običnom revnošću najtočnije obavljao. U svakoj od napomenjenih 18 župah, poslě sv. mise, podě-

*) Poznato će biti občinstvu iz zagr. něm. Novinah, da je gorerečeni župnik almaški od razbojnikah oštrim nožem tako nemilo i pogibeljno u lěvu ruku ranjen bio, da je iste rane nakon dugog bolovanja i preminuo. Presvětli ž. almaškog zvonara, koj se je za župnika svoga prigodom napadanja zauzeo, bivši u Almašu novcem nadario.

Digitized by Google

ljivao je svetotajstvo svete krizme, po svetoj misi svagdě je puk krasnim govorom podučavao, izvadjajući većom stranom obučavanje svoje iz rěčih sv. evangjelja: „dajte caru, koja su careva, a Bogu, koja su božja;“ iz kojih rěčih tako je krasno naveo dužnosti čověka naprama zemaljskom vladaru, domovini i Bogu, da bi ga danom i noću željno i radostno slušao; njegov milozvučni glas, njegovo izvèrstno blagorěčje, njegov mudri i razboriti nauk toliki utisak u slušateljih pobudi, da su se, rekao bi, opojeni naukom njegovim iz hramovah božjih vraćali. Poslě svega pako prizivao je starešine občine i dočim ih je upitao: kako njim i cěloj občini zdravlje služi, upućivao ih je: kakovom věrnostju zemaljskom vladaru, duhovnom i světovnom poglavarstvu odani biti imaju; kako mladež svoju obučavati i čuvati, kako li grěh i zloću u občini izkoreniti moraju; zatim ih, pozdraviv sve njihove i občinu cělu, u miru božjem odpusti. Napokon slědilo je priměrno obědovanje, pod kojim, dočim je najpèrvo domaćina visokom prihodniku, svomu milom i blagom Otcu, uz cělov svećene desnice zdravicu napio, a zatim sám presvětli sv. Otcu papi, caru i pratiocem svojim u zdravlje pio, neprestano mužari gruvahu. Kako je Presvětli svečano i iskreno po austrijskom general-konzulu g. Radosavljeviću u Biogradu dočekan i primljen bio, to je občinstvu putem novinah već obznanjeno bilo, nu samo mimogred budi napomenuto: da je Presvětli, obaviv najprije duhovne poslove svoje, světlog knjaza pohodio, i njemu věru i cèrkvu katoličku osobito preporučio. Sa pohodom svojim kanoničkim bio je Presvětli podpuno zadovoljan; našao bo je cèrkve i kuće župničke većom stranom u najboljem redu; mladež u nauku kèršćanskom i cèrkvenih pěsmah podpuno je uvěžbana bila, tako da se punim právom reći može: da je sěme rěči božje u dobru zemlju palo, i stostruki plod donělo; medju tako podučenu mladež zapovědio je Presvětli molitvene knjižiće i krunice razděljivati. Prigodom svog putovanja odlikovao je presvětli gg. župnike: Pavu Gjukića, lovaskog, Antuna Poslavskog, podarcidjakona i župnika beračkog i Tomu Ilakovca karlovačkog, naimenovavši ih za prisědnike stola duhovnog i podělivši poslědnjem pravo nošnje cèrvenog pojasa — i ostali župnici većom stranom radi revnosti u izpunjivanju dužnostih svojih pohvaljeni bijahu. Tako dakle obavi Presvětli putovanje svoje, i premda je podpunih 20 danah neprekidno visoko zvanje svoje apoštolsko obavljao, povrati se u najboljem zdravlju u željno Djakovo svoje. Blago doista věri i domovini, dok joj takovi ljudi prednjačili budu!

Iz Beča. Središnji odbor družtva sv. Severina izdao je oglas svetog putovanja za g. 1856. Da se naime olakša i osigura pobožno putovanje u Jeruzalem mnogim tamo ići želećim, preuzeo je rečeni odbor, da izračuna koliko moguće jeftinije troškove i da se za prevoz poskèrbi. Troškovi su izračunani za osobu 500 for. u zvonećem srebarnom novcu. Putnici će uskèrsovati u Jeruzalemu, mora ih najmanje dvadeset biti i svaki napomenutu svotu od 500 for. unapred položiti. Odilazit će se iz Tèrsta o polovici měseca veljače.

— „Allg. Ztg.“ piše, da su po naredbi preuzvišenog bečkog nadbiskupa, viteza O. Rauschera četvorica svećenikah bez svakog světovnog právoslovca izradili osnovu katoličkog ženitbenog zakona, koj se pod tiskom nalazi.

Iz Moravske. Ivan Sakander, o kojega proglašenju za svetca se u ovaj par u Rimu rádi, narodio se je u Skočovi u Slezkoj, polažaše učione u Pragu u kolegiji sv. Venceslava, te je tamo i filosofiju i bogoslovje svèršio. Kadno je u Českoj i Moravskoj buna buknula, bijaše u Hološovi u Moravskòj dekanom i kanonikom. G. 1618 ili 1619 obavio je putovanje u Čenstovu. Buduć da su tada poljski kozaci Moravsku napali i u Hološovu po Sarkandru dobro primljeni bili, pao je radi toga kod moravskih protestantskih stališah u sumnju, da je kozake u Moravsku dozvao i da něšto proti nekatolikom snuje S toga su ga uhvatili i u Olomucu u težku tamnicu bacili, gdě je nakon težkih mukah kod nečověčnog s njim postupanja dne 17. ožujka g. 1620 umro.

Iz Ugarske. U krašovskoj županiji prestupila je cěla občina Izgar sa svojim župnikom iz gèrčke nesjedinjene u katoličku cèrkvu.

Iz Monakova. Kad su dne 30. stud. duhovni članovi poslaničke komore preuzv. g. nadbiskupu, grofu Reisachu na povišenju za kardinala čestitat došli, rekao je duboko dirnuti cèrkveni vladar u svojem odgovoru, da je sv. otac već više putah kanio da mu rečenu čast poděli, no da je on nj. svetost svaki put molio, da bi ga to dostojanstvo mimoišlo, samo da bi kod svoga stada ostati smio. Poslědnjemu pozivu sv. otca nije mogao kao poslušan sin da duže odoljava,

— Kako ovdašnje sveučilište u kèršćanskom duhu napreduje, imademo opet jedan dokaz. Govori se naime, da je jedan profesor právnih naukah izjavio, da je on „prosto od svakog tudjeg ugleda“ oslanjajući se jedino na svoj, nedavna dokazao, da su s početka tri čověčanska plěmena bila, a ne, kao što biblija kaže, jedno. Da čověk historičke, velimo — historičke dokaze valjano uvažiti uzmogne, mora on prost od svakog věroizpovědanja u znanost proniknuti. Kako su ta tri plěmena nastala, to je dakako jošte zagonetka. Mens agit molem! Dakako, no može se takodjer kazati: mens agit molam. Duh čověčji, u kojem veliki meštri novije filosofije pravoga Boga vide, těra takodjer lude potvore „němačke filosofije“ na světlo, koje doduše nisu nove, no ipak se kadšto dostoje za predavanja kao mnoge druge nespretnosti.

Digitized by Google

Iz Varšave javljaju, da je tamo na 8. pros. kao na godišnji dan proglašenja dogme neoskvèrnutog začeća taj članak katoličke cèrkve takodjer svečano proglašen.

U Rimu će red milosèrdne braće měseca travnja b. g. dèržati glavnu skupštinu, kojoj će i dèržavnik austrijsko-ugarske dèržave, štov. o. P. Odillo Rayth Baumgarten, dvojicom braće praćen, prisustvovati. Austrijsko-ugarska dèržava toga reda jest najobsežnija od svih, jer broji 29 samostanah i do 430 redovnikah.

Iz Basela. Poznato je, da je poznati materialista Moleschott za profesora u Zürch pozvan. Onomadne se je sveučilištno věće sakupilo da o tom věća, te se je s pretežnom većinom proti višemu pozivu izjavilo; samo četvorica glasovahu zanj: právoslovac Temme, filolog Köchli, lučbar Städtler i biljar Nägeli. Izjavljenje sveučilištnog věća neima doduše obvezujuće krěposti za odgojiteljno ravnateljstvo, koje je poziv učinilo: no zato se je ipak nadati, da će moralna prevaga věća s jedne strane odgojiteljno ravnateljstvo ili vladu podtaknuti, da si drugčije stvar promisli, a s druge strane mislimo, da će se i Moleschott okaniti takova města, gdě ga čeka mèržnja učiteljstva. — Kao što druge novine javljaju, opozvan je sbilja poziv.

Iz Francezke. Dočim Pius IX. mnogo žalosti podnosi plěnjenjem cèrkvah u Španjolskoj i Piemontu, razveselilo se je njegovo sèrce ovih danah nad činom prostih seljakah někog francezkog sela. U Landrevarsu, maloj župi u Bretagnu ukinuta je prevratom g. 1791. cèrkva, župna kuća i pripadajuća k tomu zemljišta su prodana. Godine 1803. sjediniše se trojica seljakah i kupiše cèrkvu itd.; zatim su poumèrli. Stopèrv onomadne je zaključeno, da se opet u Landrevarsee-u župa podigne; tad stupiše sinovi one pokojne trojice napred i predadoše kupljene od njihovih predjah cèrkvene sgrade, veleći: da njihovi roditelji te sgrade nisu za se pokupili, nego da ih za bolja vremena cèrkvi izčuvaju. Sv. otac bio je ovim činom pobožnih seljakah duboko dirnut, te im je po quimperskom biskupu medalje poslao.

Proměne u biskupiji djakovačkoj.

P o s t a o j e:

Gosp. Borovac Adam, duh. pomoć. u Hèrtkovcu, župnikom tamo.

P r e m i n u o j e:

Gosp. Gjotić Pavao, župnik hèrtkovački.

Dopisnica Uredničtva.

G. J. T. u L. Od poslanih nam 5 for, predano je 2 for. 20 kr. za predplatu za buduću g. 1856.

POZIV K PREDPLATI

na sedmi tečaj

Zagrebačkog katoličkog lista.

„Zagrebački katolički list" izlazit će i u buduće, te će mladim lětom započeti svoj s e d m i godišnji tečaj. Izvan proměne urednika, ostaje sve drugo, kao što je dosad bilo: oblik i veličina lista, kao i vrěme izdavanja. Isto tako ostaje i neproměnjena predplatna cěna na „Zagr. kat. list"; naime na cělu godinu čini predplatjevina

za domaće u Zagrebu . . . . 4 for.
za izvanjske poštom . . . . . 5 „ 20 kr. sr.

na pol godine:

za domaće u Zagrebu . . . 2 „
za izvanjske poštom . . . . 2 „ 40 „ „

Molimo svu p. n. gospodu, koja na „Zagr. kat. list" predplatiti misle, neka to za vremena učine, da možemo i dovoljan broj otisakah štampati dati, i da im se list bezzaprečno i uredno opravljati može. Predplatit može se na svakoj c. k. pošti uz naznačenje svoga naslova i poslednje pošte — a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sěmeništu na kaptolu. Ako bi kojemu od gg. predplatiteljah koj broj uzmanjkao, neka to, al i j e d i n o to, u nezapečatjenu pismu objave, primetnuvši izvana „reklamacija novinah", jer takova pisma pošta bezplatno dostavlja.

Nikola Horvat,
naučitelj bogoslovja i urednik.

Književni oglas.

Upravo je izpod tiska izišao

S c h e m a t i s m u s

Cleri Diocesis Zagrabiensis

Pro anno MDCCCLVI.

i može se u nadbiskupskoj pisarni dobiti za 1 for.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 52. — TEČAJ VI. U SUBOTU 29. PROSINCA 1855.

List ovaj izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 — za vanjske 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Majka božja pri jaslicah uspavkuje Isukèrsta.

od

Ilije Okrugića Srěmca. *)

Oj Isuse poljubljeni
Sladki sine moj!
Na oči ti san mileni
Pada sanak tvoj!
Spavkaj sèrdašce!
Moje sunašce!
Uspavkuje tebe Majke
Tvoje milopoj!

Tebe Majka tvoja njija
Mila sinka svog,
S pelenami ti ogrija
Uda těla tvog.
Oj pelenice!
I živinice!
Diš'te parom da neozebe
Svega světa Bog!

Oj štalice prosta mala
Ti od marhe stan,
Što si Isusu stanak dala,
Za rodjeni dan!
Oj vi jaslice!
I ti slamice!
Nebud' oštra da on spava
Mirni, sladki san.

Vi zvězdice neba sjajte
Na radostni čas;
Kerubini zapěvajte
Serafimi u glas!
I svi Angjeli!
Pojte veseli!
Uspavkujte božjeg sina
Što s' rodi za špas!

Sbor Angjelah:

„Slava Bogu na visini!
„A mir ljudem na nizini!
„Oj Isuse neba kralju!
„Ćuj Angjelah tvojih sbor!
„Što ti slave pěsme šalju
„U Betlemske štale dvor!
„Slava Bogu na visini!
„A mir ljudem na nizini!

I ti sbòru od pastira'
Sad mu lěpo poj!
Male dare mlěka, sira
Primit će sin moj!
Sèrca snižena!
Njem' su milena!
Na čistoću sèrca gleda
Isukèrst Bog tvoj!

Sbor pastirah:

„Slava Bogu na visini!
„A mir ljudem na nizini!
„Oj Isuse neba Care!
„Čuj pastirah tvojih glas!
„Primi naše male dare,
„Koj si pastir sviuh nas!
„Slava Bogu na visini!
„A mir ljudem na nizini!“

*) Napěv od pěsnika, u glasbu pako stavio Ivan Radauš varadinskog puka meštar kapele, a kao božićni darak prikazana Nj. Presvětlosti Gdnu. Josipu Juriu Strossmayeru biskupu djakov. i srěmskom.

Digitized by Google

Vesel'te se svi kèršćani
Utěšite vaj!
Pak Isusu svak maleni
Sad svoj darak daj!
Grešit prestajte!
Sèrce mu dajte!
Zato će vam on poklonit
Gor nebeski raj!

Sbor kèršćanah:
„„Slava Bogu na visini!
„„A mir ljudem na nizini!
„„Oj Isuse Spasitelju!
„„Prim' kèršćanah tvojih dar!
„„Dajemo ti sèrce i želju,
„„I ljubavi věčne žar!
„„Slava Bogu na visini!
„„A mir ljudem na nizini!

Missa propria, rečena prigodom Karlstadtova věnčanja.

Od Dra. J. R. —

„Mnogi dèrže Lutherovo poduzeće za tragediju; ja pako dèržim ga za komediju, jer sve se okončava — sa ženitbom.
Erasmus.

Svaka obnova teži ponajviše tamo, da se odbaci ugled, ili za tako nazvanom emancipacijom od osobe ili od zakona, što ih za nesnosne dèrži.

Luther, postaviv se na čelo nazivo-obnoviteljah XVI. stoléća, odbaci ugled episcopata, tè proglasi sebe i svoje slèdbenike emancipiranimi od cèrkve i njezinih zakonah; a svoj ugled i svoju volju uzvisi na mèsto njezino, ili na mèsto papistah, pod kojim imenom razuměva on kat. cèrkvu. Ovu svoju autokraciju jasno očituje u poslanici pisanoj u Koburgu na nèkog neimenovana prijatelja, koj se tužaše, da katolici kore Luthera, što je u svom provodu rěči „Allein“ („sola“ Rom. III. 28.) svojevoljno dodao: „Wenn also — tako umstvuje silni reformator — ewer Papist sich viel unnütz machen will mit dem wort (Sola, Allein), so sagt im flugs also, Doctor Martinus Luther wils also haben, und spricht, Papist und Esel sey ein ding, sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Denn wir wollen nicht der Papisten Schüler noch Jünger, sondern jhre Meister und Richter sein, Wöllen auch einmal stolziren und pochen mit den Eselsköpffen, und wie Paulus wider seine tollen Heiligen sich rühmet, so will ich mich auch wider diese meine Esel rühmen. Sie sind Doctores? Ich auch, Sie sind gelehret? Ich auch, Sie sind Philosophi? Ich auch, Sie sind Dialectici? Ich auch, Sie sind Legenten? Ich auch, Sie schreiben Bücher? Ich auch. Und will weiter rühmen. Ich kann Psalmen und Propheten auslegen, das können sie nicht. Unnd das ich herunter komme: ich kan ir eigen dialectica und Philosophia bas, denn sie selbs allesampt. Und weis darzu fürwar, dass ihr keiner jrem Aristotelem verstehet. Und ist einer, unter jne allen, der ein Proaemium oder Capitel im Aristotele recht verstehet, so wil ich mich, lassen prellen. . . . Ich bitte euch wöllet solchen Eseln ja nicht andersnoch mehr amtworten auff jre unnütze geplerre vom wort sola, denn also viel: Luther wil es also haben, und spricht er sey doctor über alle doctor im ganzen Bapsthum, da sol es bey bleiben.“ Lasno, da bi se bio dao svèt očarati s otim: „Magister dixit.“

Kô što iz cěla njegova života, vidimo iz navedena lista takodjè, da se Luther stavi u podpunu opreku, u absolutnu protestaciju proti svemu, što papinstvom—katoličtvom zaudaraše. Već iz ovoga gledišta moradè žestoko nasèrnuti na bezženstvo svećenikah, kao na strogo katoličku naredbu.

Nù još nèšto drugo gonjaše ga na tu borbu, a to bijaše — emancipacija pùtenosti. Tako će biti danas koj izmedju istih pravdoljubivih protestantah, koj bi izreku našu klevetom potvorio — pa ako bi se tko takav našo, mi ga odpravljamo, da bi izmedju ostalih Lutherovih spisah njegove „Tischreden“ pročitao. A da se ujedno u tom obziru upozna s logičnom doslědnošću velikoga illuminatora, mi ćemo mu navesti nèkoja iz njegove poslanice na Vuka Reissenbuscha: „Wer einsam sein wil — piše — der thue den namen Mensch weg, und beweise oder schaffs, dass er ein Engel oder Geist sey, denn einem Menschen gibt noch gestatts Gott nicht in keinen weg. Unser Leib ist eins grossenteils eitel Weiberfleisch, als darinnen es empfangen, und gewachsen, und davon geboren, geseugt, und erneert ist. Das gar unmöglich ist, sich davon sondern und enthalten, und das alles durch Gottes Wort, der es so macht und haben wil. Darumb nimpt für war, der einsam sein wil, einen unmüglichen streit für, dass er Gottes wort und creatur widerficht. Darum gilt solchs Gelübd wider Gottes wort und werck als ein unmügliches nicht, gleich als wenn ich gelobet: ich wolt gottesmutter werden, oder einen Himmel schaffen. Ists schand Weiber nemen, warumb schemen wir uns auch nicht essent und trinckens, so auff beiden Teilen gleich grosse not ist. Wer sich der Ehe schemet, der scheme sich auch dass er ein Mensch sey und heisse,

Digitized by Google

oder machs besser, denn es Gott gemacht hat. Adams Kinder sind und bleiben Menschen, darumb sollen und müssen sie wider Menschen von sich zeugen und kommen lassen.“ Ovaj navod jest jedan izmedju najčednijih; drugimi nebi htěli nedužni papir opèrznuti. Poslanica ova pisana jest 27. ožujka 1525, uprav u oči razuzdana seljačkoga ustanka, pèrvoga ploda njegova nauka na socialnom polju!

Ovi i tim slični nagovori neostadoše bez uspèha. Mnogi redovnici, duvne i svećenici poslužiše se rado ovom emancipacijom, tè u braku potražiše pokoj, koga im nemogoše pružiti samotne stěne samostanske, ili tišina uboge stanice! Isti Martin, da dobrim primèrom prednjači, pozakoni se s lèpom Katom „krèpostnom dèvojkom,“ poběglom duvnom!

Al svekolike svečanosti daleko nadkrili věnčanje Dra. Andrije Bodensteina, inače od rodna města nazvana Karlstadta. Věnčanje oto nije za nas radi gostbe znamenito, već radi toga, što za proslavit ga iznašasta i sastavljena bijaše „missa propria,“ koja ovako glasi: *)

Introitus. Dixit Dominus Deus, non est bonum, hominem esse solum: faciamus ei adiutorium, simile sui.

VV. Adhaerebit homo uxori suae, et erunt duo in carne una.

Collecta. Deus, qui post tam longam et impiam sacerdotum tuorum caecitatem Beatum Andream Carolostadium ea gratia donare dignatus es, ut primus, nulla habita papistici juris ratione, uxorem ducere ausus fuerit: Da quaesumus, ut omnes sacerdotes recepta sana mente, ejus vestigia sequentes ejectis concubinis aut eisdem ductis, ad legitimi consortium thori convertantur. Per Dominum nostrum Jesum. . .

Sequentia: Deus in tua virtute Andreas Carolostadius gaudet et laetatur thalamo copulatus.

Piscator episcopi ipse primum factus piscator est uxorum.

Sacerdotes pronolatras diu ad normam reduxit matrimonii.

Is legibus jus romanum tuis Deus victor strenuus subjugavit.

Consilium Pauli tui sequens, et jam bonum se ostentans conjugem.

Mirantibus, invitisque Papistis uxorem quaesitam aedibus n u p e r suis intulit.

Atque magno decore sacerdos inscripsit titulos conjugatos Domine.

Illum sacerdotem vere tuum credimus.

Christi filii tui atque fraterculum.

Nos ergo concubinis nostris gravati te Deus poscimus:

Ut illius, qui patres nostros sectatus antiquos tibi placet,

Nos imitatione gaudeamus in aeternum.

Secreta: Sacrificium nostrum quaesumus Domine benignus suscipias, ut quod tuae Majestati in Andreae Carolostadii nuptialibus primitiis devote offerimus, ejus efficacia a cunctis scortationis defendamur periculis. Per D. N. . .

Collecta. Sint nobis Domine auxilio sumpti Sacramenti mysteria, et sicut Andreae Carolostadii connubiali celebritate laetamur: ita fac quaesumus, sacerdotum conjugia toto orbe feliciter auspicentur, felicius succedant, et quam felicissime finiantur. Per D. N. . . .“

Evo ti glasovite mise, koja se ufano imade smatrati kano znameniti prispěvak ka characteristiki reformatorah. Ona valjda spada u područje čudesah, za kakova smatraše Dr. Martin svaki běg duvne iz svoga samostana. „Unser Evangelium thut Wunder gnug — veli u predgovoru knjige pisane Ursulom, kneginjom Mönsterberžskom, kad utečè iz manastira — aber die gottlosen wöllen sie nicht sehen. Aber wir haben itzt nicht fürgenomen, die Wunderwerck unsers Evangelii zu erzelen, welche vieleicht mit der Zeit auch nicht eine geringe ecclesiasticam historiam geben möchten.“

*) Nalazi se u suvremenoj „Historii Joannis Cochlaei (inače Dobeneck, de Actis et scriptis Martini Lutheri. Coloniae 1568“

Několiko danah kèršćanske robinje.

(Iz knjige „Fabiola“ kard. Mih. Wisemana.)

(Konac.)

Fabiola izgubi se opet u tihu razmatranju, te napokon ozbiljno zapità: „Nisi li to mislila, kad si mi u Kampaniji o Bogu rekla, da žèrtvom Boga dostojnom može jedini Bog biti?“ —

„Jesam! No povèrh toga govorah tamo takodjer o produženju te žèrtve, trajuće do dan danas čudotvornim saobćivanjem svemoguće ljubavi. No o tom nemogu ovaj čas govoriti.“

„Vidim,“ odgovori Fabiola, vidim svaki trenutak, kako se to sve medjusobno slaže, što si mi dosad povědala. Sve to suvisi skupa kao čestice jedne biline; sve se razvija jedno iz drugoga. Ja sam to smatrala samo za cvatuće ogranke krasnog nauka: no ti si me svojim postupanjem — svojimi čini osvědočila, da iz njih može sladak i uztrajan plod dozreliti. Nauk, što si mi ga malo prije razložila, čini mi se kao ple-

Digitized by Google

meñto stablo, iz kojega niču sve ostale grane, cvěće i napokon plod. Jer tko bi se inače uztezao za drugoga učiniti, što je mnogo manje, nego što je zanj učinio Bog? No Miriam, tu mora biti jošte někakov dubok i nevidljiv koren, iz kojega to sve proniče, koren sakrit, da ga nije moći viděti, tako dubok, da ga nije moći dohvatiti, tako propleten, da ga čověčjom silom nije moći razplesti, a ipak možda tako jednostavan, prost, pristupan duši, koja je spremna da *věruje.*"

„Ovdě mi pada na um tvoja pomisao o Bogu, kojega si me bojati se naučila, razgovarajuć se sa mnom kao s filosofkinjom i tumačeć mi, da je svud prisutnim svědokom i sudcem našim. Pa ipak sam uvěrena, da ćeš me naučiti ljubiti ga, pokazujuć mi ga kao kèršćanka, da je koren i izvor te nebeske dobrote i milosti. Dokle god mi se nepojavi ona duboka tajnost njegova bića, nisam kadra da podpuno shvatim divni nauk o odkupljenju čověka."

„Miriam, nastavi Fabiola s nadglasom: „Tko je bio gotov da za drugoga umre, sigurno ga neće prevariti!"

„Nuto," reče směšeći se bolestnica: „Vi ste se već hvatili velikog načela — vi ste se latili *věre.* Zato ću vam naprosto pripovědati, što nas je sve učio Isukèrst, koj je za nas istinito umro. Mojim rěčim věrujte kao rěčim poštena svědoka: a Njegovu rěč primiti kao izreku Boga, koj prevariti nemože."

Fabiola, potvèrdivši glavom, slušaše bivšu svoju služkinju s počitanjem kao andjela, odkrivajućega zaslone věčnoga móra, iz kojega teku rěke nedohvatne mudrosti po širokom světu.

A Miriam razlagaše jednostavnimi rěčmi uzvišeni nauk katoličke vère o presv. trojici, pripovědaše o pádu pèrvog čověka, odkrije skrovnost utělovljenja Sina božjega. Na učenici njenoj vidjevaše se borba čuvstvah: filosofija prepustila je misao věrozakonu, a město nevère udomi se u njenom sèrcu věra. No na jedanput pojavi se u njenoj duši žalost. Opaziv to Miriam, pitaše ju za uzrok.

„Neusudjujem se toga niti tebi povědati", odgovori. „Sve što si mi obznanila, jest doista tako krasno, toli božansko, da mi se čini, kao da bi to sve već dosta bilo. Slovo, koje je Bog, postalo je tělom. Al odkud mu na zemlji tělo? Zar da je na se uzelo grěšno čověčanstvo? — A tko može na světu toli dèrzovitim biti, da se zove njegovim otcem?"

„Nipošto!" odgovori Miriam. „Tu je samo treba jedne svete i pokorne, vrědne i dostojne žene, koja će mu se mati zvali."

„Gotovo osamnaest věkovah prije, nego je Sin božji na taj svět došao, reče prorok i napiše rěči, te ih je židovom, davnim neprijateljem Isusovim predao, a te rěči su ove: „Nuto, zanosit će děvica i porodit će Sina i njegovo ime bit će Emanuel — što znači u hebrejskom jeziku: Bog s nami, t. j. s ljudmi. To proročanstvo izpunjeno je začećem i narodjenjem Sina božjega na zemlji!"

„A tko bijaše ta izabrana?" pitaše Fabiola s velikim počitanjem."

„Bijaše to děvica, koje ime slavi svatko, tko god istinito ljubi njena Sina. *Maria* joj je ime — kojim ju vi znadete: *Miriam* zove se pèrvobitno u svojem materinjem jeziku. Samo po sebi se razumije, da je k svojemu uzvišenomu zvanju svetostju i krěpostju bila pripravljena, ne očištena, nego uvěk čista — neoskvèrnuta, ne oslobodjena od grěha, nego uvěk od svakoga grěha prosta. Čista kao kèrv Adamova, kad ju udahnuće božje razli po njegovih žilah, čista kao Evino tělo, koje je proměnio Duh božji u slavno čověčanstvo, koje je Maria Isusu dala."

„Videći uzvišenu tu prednost, koja našemu spolu u dio padè, možete li se čuditi, kad opazite, da su si mnoge — kao što i ljubezna vaša Agnes — uzvišenu tu děvicu odabrale za uzor svake krěposti, te nedajući se nikakovimi vezovi sapeti u jaram ovoga světa, nastojahu da se na krilih onakove ljubavi, kao što bijaše njena, uzdignu na nebesa?

Poslè kratke prestavke nastavi Miriam u kratko pripovědati o spasiteljevu narodjenju, o njegovoj mladosti, i o dèlotvornom, tegotnom javnom životu. Napokon pripovědaše i grozovitu njegovu muku. Ne jedanput pretèrgnu ju pozorna slušateljica plačem i stućanjem. Zatim zapita pokorno:

„Nisi li možda, već odviše umorena, da mi jošte na jedno pitanje odgovoris?"

„Nisam," odgovori prijazno.

„A kakovu nadu može gojiti osoba, reče Fabiola, koja nemože reći, da nije znala — mišljaše si jamačno, da znade sve — koja nauka nije zapuštala: nego se je činila, kao da čezne za svim — no koja ipak priznati mora, da je zabacivala pravu mudrost, da se je rugala darovatelju te mudrosti, dapače se je izsmèhavala iz mukah, koje su dokazi njegove ljubavi, posmèhavala se je iz smèrti, koju je za spasenje čověčanstva podnio razapeti na križu." —

Od suzah nije mogla dalje govoriti. Miriam čekaše, dok je pèrva bolest minula. Zatim stane ovako govoriti: „U ono vrěme, kad je naš Gospodin na světu bivao, življaše něka žena, noseći ono istó ime, koje i njegova neoskvèrnuta mati.

Digitized by Google

Ta žena grèšijaše javno, grèšijaše tako mèrzko, da bi se vam Fabiolo, kad biste na to samo pomislili gadilo. Ta osoba upoznade se, neznademo kako, sa Spasiteljem. Uvažujuć sama u sebi onu prijaznost, kojom je sa grèšnici postupao, ljubljaše ga, čim dalje, tim vrùće. Zaboraviv na se, mišljaše samo, kako bi mu mogla svoju ljubav pokazati onakovim načinom, koj bi njemu na čast služio.

„I unijde u kuću bogataša, koj je u svojem ponosu zaboravio bio podati Spasitelju, svojemu božanskomu gostu, vode za noge. Što je oholi bogataš, preziruć javne grèšnike, zaboravio, nastojaše ona da nadomèsti. Kao što se je bojala, dobila je za svoju brižljivost o Onom, koga je ljubila, ukor.

„A što je učinila, Miriam?“

„Pokleknula je k njegovim nogam, kad je za stolom sèdio, močila je njegove noge potokom svojih suzah, a brisala ih je svojimi bujnimi kosami, te cèlujuć ih vruće, mazala ih je dragocènom mastju.“

„Pa kakove je to imalo poslèdice?“

„Gospod Spasitelj uzè ju proti napadanju od strane kuće gospodara braniti. On je rekao, da joj je odpušteno, jer je mnogo ljubila, te je tako utèšenu spokojno odpustio.“

„A šta se je docnije s njom dogodilo?“

„Kad je Gospod Isukèrst na bèrdu Kalvariji na križu razapet visio, bude dvèm ženam milost, da su pod križem stajale: Marii neoskvèrnutoj i Marii pokornici, kao za znamenje, kako neoskvèrnuta ljubav s kajućom se ljubavlju jedna uz drugu koracaju uz Onoga, koj rečè, da nije došao zvat pravedne nego grèšnike na pokoru.“

Na to zašuti Miriam. — Milim, blagoslovljenim naporom iznemogla, zaklopi oči te ju zaljulja sladak san u svojem naručju. Fabiola sèdjaše joj o boku, a sèrce joj je moćnije udaralo, prepunjeno pripovèdanjem o ljubavi gospodnjoj. Sve što je god čula, razmišljavaše bistra dèvojka na novo, čim većma je mislila, tim većma je uvidjala, kako tu u divnom sustavu suvisi svaka stran s drugom, a sve s cèlosju. Kad je Miriam bila spremna, da za nju umre, činjaše to kao naslèdnica spasiteljeva; a kad ju je bila — još kao robinja ostavila, dogodilo se je to s istoga uzroka. Svaki kèršćanin, tako čuvstvovaše sada, imao bi biti slika svoga mèstra, Miriam, dremajući spokojno joj o boku, bijaše sbilja takova slika.

Poslè kratkog časa probudi se Miriam. Pa gle! njena zapovèdnica kleči pred njom, drèmajući na kolenih! Ona je umah shvatila, što znači ta pokora. Pustila ju je — te je Bogu iz dubljine sèrca hvalila, što je od svoje službenice žèrtvu tako milostivno primio.

Kad se probudi Fabiola, ode bèrzo na svoju postelj, misleći da nije nitko spazio, kako je oholost svojega sèrca svladala! Od toga trenutka osèćaše pèrvi put, da je u sèrcu — kèršćanka.

* * *

Miriam je svoju zadaću rèšila — pobèda je stečena. Drugi dan izjaviše obè, da dèrže minulu noć za najkrasniju svojega života. Lèkar Dionis, budući takodjer svećenikom, primio je Fabiolu medju katechumene, te ju je počeo sám u věri podučavati. Sa svojom zapovèdnicom pripravljahu se ka kèrstu njene robinje Graja, kao što i stara pèstinja Eufrosina. No Miriam nije propustila svoju sestru — tako je svoju bivšu gospodaricu nazivati morala — učvèrščavati u ljubavi k Isusu. Tako je minuo veliki uskèrsni post. Iza toga joj je takodjer pripovèdala prigode svoga života. Narodjena u Antiochiji upoznadè se s Isukèrstovim naukom, i postade kèršćankom. Otac joj ostane poganom, poganom ostadè joj takodjer i brat. Jer je otac bio razsipnik, nestane imetka. Mati, želeći obskèrbìti kćer, ostavi joj naslèdjeno od svojih roditeljah znatno blago, pa onda umre, a za njom Miriamin otac, a brat Orontius, hlepteći za sèstrinim imetkom, mišljaše svakojake misli, kako da joj ga ugrabi. To je izveo grozovitom prevarom. Prisiljena za tim po njem da otide iz Antiochije, hotjaše da ide u Jeruzalem. No kormanjoš ladje bijaše, kao što še je uvidèlo, opak čovèk, te je udario u stran, njegovu opaku namèru osveti bura, koja je razbila brod nedaleko ostrova Cipra. Miriam spašena je čudnovatim načinom, no pala je u ruke robskih tèrgovacah, kojì su ju u Rim prodali. Te tako je dospèla Miriam u kuću Fabia, gdè je svojim primèrnim življenjem i požèrtvovanjem svoju zapovèdnicu Isukèrstu predobila.

Rana, koju joj onog kobnog večera zadade njeni opakì brat, zacèlila je doduše povèršno; no povuče za poslèdicu slabljenje i napokon smèrt. No ipak joj je Bog dopustio dočekati se uskèrsnih blagdanah. Fabiola primila je sv. kèrst, a Miriam, osèćajući da ima na skoro pozvana biti k otcu, pripravljaše se radostno k smèrti. Svećenik Dionis providi ju na vèčni put tèlom gospodnjim i svetotajstvom poslèdnje pomasti. Napokon nastane opraštanje.

„Došla je ura!“ reče Miriam Fabioli, uhvativ ju za ruku. „Oprosti, ako nisam dužnosti prama tebi izpunila — oprosti, ako ti dobrim pri-

Digitized by Google

mèrom nisam onako, kako bi trebalo bilo, prednjačila."

Fabioli pucaše kod ovih rěčih sèrce. Miriam nastojaše da ju umiri. „Podaj mi znak spasenja — križ — i priloži mi ga k ustam, kad već nebudem mogla govoriti, a Vi dobri otče Dionise, sětite se s mene kod oltara, kad me ovdě već nebude.

Svećenik moljaše, a ona odgovaraše, dok napokon i rěč neizgubi. Njene ustne nisu se ipak prestale gibati do poslědnjeg trenutka, cělivajući podani joj po Fabioli križ.

Napokon digne ruku na čelo, na pèrsa i dělajuć znamenje križa, spadne i pusti dušu. Ljubezni usměh ostade joj na obrazu. Miriam umrè kao tisuć sinovah i kćerih Kristovih u ono doba smèrtju blaženih. (Blab.)

Odluka glede „Universa."

Francezki političko-cèrkveni list „Univers" je često putih, možda iz prevelike revnosti, u mnogih svojih razpravah stvar pretěrivao, te joj tim više škodio nego koristio. Njegova pretěrana prepirka o starih klasicih je poznata. Neima tomu davna, što je opet tvèrdio, da um s predmeti věre neima ništa posla. O bivstvovanju Boga, neumèrlosti duše, slobodnoj volji da jedino predavanje ima sboriti: a svaka filosofija u tom obziru da spada u zapećak. Sv. sbor u Rimu izrekao je proti „Universu" odluku. Sad objavljuje parižki nadbiskup one stavke, koje su po sv. sboru odsudjene, urednikom „Universa", ovimi rěčmi: Moja gospodo i mila subraćo. Od strane papine stolice stigle su nam onomadne četiri naučne stavke (propositiones doctrinales), koje su u sědnici skupštine indexa sastavljene i odobrene. Mi izpunjujemo svoju dužnost prama vam, dočim vam ih saobćujemo, jer se navlastito na něke u našoj biskupiji izlazeće časopise protežu. Ove četiri stavke su slědeće:

1) Premda je věra vèrhu uma, zato ipak nemože medju njima biti prave razlike ili razkolničtva, jer obojica od najdobrotivnijeg i najvišeg Boga, koj je neproměnljivo vrelo istine, proističu te se medjusobno podupiru.

2) Umnimi zaključci (ratiocinatio) moći je pouzdano bivstvovanje Boga, duševno biće duše i slobodu čověka dokazati. Věra proizlazi iz predavanja, te je nije moći upotrěbiti, da čověk bivstvovanje Boga bezbožcu (ateisti), netělesnost i slobodu razumnog duha privèrženiku naturalizma i fatalizma dokaže.

3) Poraba uma ide pred věrom te čověka k njoj vodi pomoću objavljenja i milosti.

4) Način umstvovanja, što ga upotrebljavahu sv. Toma, sv. Bonaventura i poslé njih drugi školastici, nevodi k rationalizmu, niti je on bio uzrok, iz kojega se sadanji filosofički sustavi k rationalizmu i panteizmu nagiblju. S toga se učiteljem nesmě u grěh upisati, ako si, oslonjeni na dozvolu ili šućenje cèrkve, taj način umstvovanja prisvojiše.

Odtale vidite, moja gospodo i ljubljena subraća, da su ove ustanove upravljene proti novijemu sustavu, koj se „traditionalizmom" nazivlje i čověčjemu umu snagu zanijekati misli.

Mi smo s velikim zadovoljstvom viděli, da su oni, koji su medju nami zatuženi, da takova načela goje, svu filosofičku samodopadnost na stran bacili, te su, jedinom privèrženostju sv. stolici dužnom vodjeni i upravljani, poslane im za podpis iz Rima stavke bezodvlačno podpisali. Rim je s ovimi stavkami, koje su sbog svojega podrekla za katolike od tolike važnosti, u uzvišenih krajinah věre i uma světlu brazdu povukao. Mudrost Rima pokazuje stazu izmedju dvě skrajnosti, omedjašuje obě i pokazuje bezdna, kamo precěnjivanje ili nijekanje uma vode. Zabluda dakle, kao što rekoh, nije ništa drugo nego ili pretěranje ili zloporaba istine.

Ima jedna filosofija našeg stoljéća, koju samodopadnost na žalostne stranputice vodi. Ona prezire věru, a um uzvisuje preko měre. Čověk postane oběstan. On već nije slab i nestašan stvor, koj treba spasonosne ruke da se digne i svoju svèrhu postigne: on hoće da bude biće neskvarene naravi, koje je samo sebi dostatno, te netreba světla odzgor. Papa se je nad tom filosofijom u svojem govoru dne 9. pros. 1854 veoma raztužio.

Ova pretěrivanja rationalistah, bila ona jošte kobnija i većma razgranjena, nemogu děcu cèrkve opunovlastiti, da se u drugu skrajnost bace.

Niti um a niti věra nesmě se nijekati. Bog nas k sebi povisuje, dočim se nami, našim bićem, našim umom služi. To kažu današnje stavke, to kaže katolički nauk svih věkovah.

Svèrnite okom tamo, pa ćete naći, kako je cèrkva u velikoj borbi s Pelagiom čvèrsta i sigurna koraka srednjim putem udariti znala izmeaju naravnog i vèrhunaravnog, izmedju slobode i milosti, izmedju čověčje sile i božanskog děla. Tako svečano podučava ona još i dan danas one, koji um čověčji preko měre uzvisuju, kao što i one, koji ga, rekó bih, uništiti misle.

Tako se pokazuje cèrkva tečajem svih věkovah kao temeljni stup istine. Nastojmo uvěk, da njeno podučavanje dragovoljno slědimo. Scènimo se za sretne, da imademo u našoj sredini ovaj svěćnjak, ovo světlo světa, koje naše dvojbe razpèršuje i nase staze razsvětljuje.

Digitized by Google

Primite od mene, moja gospodo i ljubljena subraća uvěrenje iskrenog prama vam nagnuća.

Maria Dominik August,
parižki nadbiskup.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Noćju izmedju 22. i 23. tek. měs. preminuo je nakon kratkoga bolovanja prečastni gospodin *Antun Vukasović,* opat, kanonik — izpovědnik, pèrvostolni arcidjakon, i jubilárni svećenik u 75. godini života.

Pokojnik bijaše najprije duhovni pomoćnik kod sv. Marka u Zagrebu, zatim oltarnik i němàčki propovědnik, poslě toga župnik u Petrovu Selu, a od godine 1836. kanonik zagrebački. Svagdě bijaše ljubljen i štovan, te svi znanci iskreno žale njegov gubitak, želeći mu duši věčni pokoj kod Boga.

Iz Beča. Uslěd bèrzojavnih věstih proglašen je dne 17. prosinca u konsistoriu u Rimu bečki nadbiskup O. Rauscher, kardinalom.

— Kao što se čuje, bit će jedna od pèrvih skèrbih biskupskih věćanjah, da se biskupska sudišta na temelju sinodah po biskupijah uvedu, da se tako onom klevetanju, kao da će sad biskupi sami u svojih poslovih bez svakoga zakona suditi, predusretne. U obće služit će u svih točkah, i u onih, koje u konkordatu nisu napomenute, tridentinum za temelj. Věćanja će dakle svakako od najveće važnosti biti.

— Kao što se čuje, predloženo je u austrijskih krunovinah pomnoženje biskupijah i razdělјenje obstojećih. Već su dotična sporazumljenja u suglasju, te su napomenuti predlozi u načelu već odobreni. — Austrija ima već sad pet kardinalah, to su: Ambroz Bianchini iz Cremone, sučlan kamaldulenzacah, Fabius Maria Asquini iz Udine, Scitovski, knez Schwarzenberg i O. Rauscher.

Iz Linca. Mi smo već minule godine u podužem članku se tužili o opakom pojavljenju krećućih se, pišućih i kucajućih stolovah. Da je za ovom ludostju i vragolijom djavolski posao sakriven, napomenusmo jasno. Hvala Bogu da je naš puk dosta pametan, te nevěruje i nemari za ovo majmunsko pačinjanje amerikanskih slědbah.

No svi odkud god dolazeći glasovi slažu se u tom, da djavao iza ovih stvarih svoj posao těra. Već ih je dosta, koji su se tim zabavljali, u ludinac odpremljeno, ili su jošte većih grozah prepatili, a kod někojih se je sbilja pokazalo, kao da su djavolom obsědnuti. Nevěra i s nevěrom uzgred iduće praznověrje rode takovimi plodovi.

Iz Švajcarske. Kao poslědnje nedělje, bijaše i danas kao na pèrvu nedělju došastja po svih župnih cèrkvah biskupije sv. Galla pročitana poslanica biskupova. Ova je naměnjena proti stolokretanju i klopotanju duhovah, koje pošasti u ovoj biskupiji do zla boga mah otimlju. Preč. g. biskup pokazuje u svojoj poslanici na pogansko praznověrje i djavolsko slěparstvo ovih vragolijah, cèrta zatim opake odtud proizlazeće poslědice i opominje věrne, da se toga čuvaju.

Na svèrsi pozivlje poslanica svećenike, da sva pastoralna sredstva upotrěbe, da razgranjenju te pošasti put zatvore.

Iz Rima. Medju ostalimi naredbami je takodjer jedna od 17. studena, izdana kardinalom general-vikarom na sve izpovědnike u Rimu. Kardinal Patrizzi tuži se nutri nad njihovom mlačnostju, jer neće da se pohadjanjem posebno u tu svèrhu dèržanih kolegialnih skupštinah u svojem zvanju savèršuju. Odtale da naravski mora u ovoj struci duhovnog obskèrbljivanja slěditi razpad. Svećeničtvo se uslěd toga prešno pozivlje, da četèrnaestdnevnomu věćanju o praktičkih moralnih slučajih u cèrkvi Sant' Apollinare čim revnije prisustvuju, u suprotivnom slučaju će izostali duhovno právomoće izgubiti.

Iz Pariza. Dva važna francezka časopisa „Univers“ i „Journal des Deb.“ leže si u kosah. No „Universu“ nije njegovu žestinu, kojom se proti „Debat.“ bori, zaměriti moći. Ovaj list provukao se je svojom dvoličnostju kroz sve vlade, te je sad u svojem zabavniku istomu socializmu u najsmělijih izrazih u formi někog Sue-ova romana město ustupio. Gadni Sue-ovi romani zabranjeni su, hvala Bogu, u svih francezkih časopisih. Tko nakane „Journala des Deb.“ neznade, neka čita sastavak od 22. stud. od njegova urednika. To je pěsma u slavu sardinskomu kralju. Njegov sastanak s ovdašnjom vladajućom kućom smatra se kao obiteljska svečanost. Osobito se marljivo hvali kod kralja, da imade mnogo umne snage i ukusa, te neda zakonodavnim komoram njihova práva štipati. Jeda li je treba napomenuti, da je ta pěsma naměnjena kralju, kojega kabinet samostane ukida, cèrkvena dobra otimlje, cèrkve želěznom doslědnostju podkapa, te hoće da voltairskom Italijom jednom zavlada? O oduševljenju, kojim bi bio dočekan, dosad jošte ništa neznademo.

Iz Engleske. Irci narediše nedavna autodafee, te su narinute si protestantske knjige sažgali. Uslěd toga nastade posebna biblička parnica, koja uz veliku ogorčenost puka u Kingstownu kod Dublina teče. Unj su takodjer OO. redemtoriste upleteni, te je O. Pecherine po svědocih obsvědočen o grozovitu zločinu, da je polag stajao, kad je više otisakah u vatru bačeno bilo. „Kad bi parnica, pišu něke novine, u Limeriku dèržana bila, bilo bi svih četah u Irskoj treba, da se utisak

Digitized by Google

utiša, u takovu počitanju stoje tamo redemtoriste. U istom Kingstownu je naopako. Njihova kapela je tu od 5 urah s jutra pa do 9 u večer dobru dělajućih vèrstah otvorena i svako vrěme dubkom napunjèna. U obće, cěla ta parnica je veoma velika nesmotrenost, ona će u cěloj Irskoj veliku ogorčenost pobuditi, koja se neće tako lasno utaložiti, niti možda bez znatnijih poslědicah ostati.“ — Takove plodove žanju uvěk ona gospoda, koja svoje věroizpovědanje drugim silovito u glavu ubiti misle.

Iz Turske. Turska vlada ukinula je jedan stari za kèršćane neprijazni i podrugljivi običaj. Prije nego su dosad kèršćani svoga mèrtvaca pokopati směli, moradjahu sudce i muftije pismeno za dozvoljenje moliti. Dozvoljenje je, istina, dano, no kadšto uz takove izraze, kojih čověk pram čověku nebi niti upotrebljavati imao. Sad je otomanska vlada pokrajinskim naměstnikom nametnula, da kèršćanskim pogrebom već sad neimaju nikakovih zaprekah na put stavljati, te im je takodjer naložila, da se u javnih odlukah i pismih na to pazi, da se prama mèrtvacem nikakovi nepristojni izrazi nerabe.

U Damasku jednom predgradu zametnuo se je inat izmedju Turakah i kèršćanah. Kèršćani su uz svoju cèrkvicu postavili zvonik, kad su pak k neděljnoj službi božjoj zvonili, učiniše im Turci nasilje. Katolički biskup tražio je francezkog konzula, da se za njihovu stvar zauzme, pa uslěd toga pohvatano je mnogo Turakah. No dopuštenja zvoniti nisu jošte dobili.

POZIV K PREDPLATI

na sedmi tečaj

Zagrebačkog katoličkog lista.

„Zagrebački katolički list“ izlazit će i u buduće, te će mladim lětom započeti svoj s e d m i godišnji tečaj. Izvan proměne urednika, ostaje sve drugo, kao što je dosad bilo: oblik i veličina lista, kao i vrěme izdavanja. Isto tako ostaje i neproměnjena predplatna cěna na „Zagr. kat. list“; naime na cělu godinu čini predplatjevina

za domaće u Zagrebu . . . . 4 for.
za izvanjske poštom . . . . . 5 „ 20 kr. sr.

na pol godine:

za domaće u Zagrebu . . . 2 „
za izvanjske poštom . . . . 2 „ 40 „ „

Molimo svu p. n. gospodu, koja na „Zagr. kat. list“ predplatiti misle, neka to za vremena učine, da možemo i dovoljan broj otisakah štampati dati, i da im se list bezzaprečno i uredno opravljati može. Predplatit može se na svakoj c. k. pošti uz naznačenje svoga naslova i poslednje pošte — a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sěmeništu na kaptolu. Ako bi kojemu od gg. predplatiteljah koj broj uzmanjkao, neka to, al i j e d i n o to, u nezapečatjenu pismu objave, primetnuvši izvana „reklamacija novinah“, jer takova pisma pošta bezplatno dostavlja.

Nikola Horvat,
naučitelj bogoslovja i urednik.

Veleštovanim čitateljem.

Današnjim brojem zaglavljuje „zagrebački katolički list“ svoj šesti godišnji tečaj, s ovim brojem prestajem ja takodjer ovaj list uredjivati. Suvišno bi bilo, a nebi niti na svojem městu, da koju obširniju rečem o svojem dvogodišnjem uredjivanju: štovano čitateljstvo je najbolji sudac. Ako je pod mojim rukovodjenjem ovaj ogranak našeg cèrkvenog života na slavu božju i sporazumljenje jugoslavenskog duhovničtva po koj žudjeni plodac donio, to nije moja zasluga, nego milost Onoga, *od koga svaki dobar dar dolazi,* jer *niti je onaj što koj sadi, niti koj zalěva, nego koj uzrast daje Bog,* a mi smo samo *nevrědni sluge, što učinismo, morasmo učiniti.* Ako sam pako koj put posèrnuo, uzdajem se u milokèrvno sèrce svakog pravedna cěnitelja slabostih čověčjih, da mi neće u velik grěh upisati, jer: errare humanum est — nil humani a me alienum esse puta; okolnosti su težke, posao je mučan, a ljudi različite ćudi: bilo jedno ili drugo, savěst mi svědoči, da je moja iskrena naměra bila: ráditi za slavu božju, bratinsko sporazumljenje i poštenje našega duhovničtva. Premda je mučan posao bio, što sam ga obavljao, zato sam ga ipak rado ovèršavao, tim radje, jer mi ga je lahkotila plemenita podpora gospode dopisateljah, kojim ovdě iskreno zahvaljujem, a Višnji, za kojega su slavu radili, neka im naplati. Meni, premda prelazim u drugo područje dělovanja, bit će ipak uvěk ugodna zabava, ako ono vrěme, što mi od poslovah mojega novoga zvanja preostane, i opet posvetim ovomu našemu organu, komu želim da Bog svoj blagoslov poděli, te rodio obilatim plodom na korist svete matere cèrkve.

U Zagrebu, 29. prosinca 1855.

Josip Torbar,
bivši urednik.

Urednik **Josip Torbar.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google